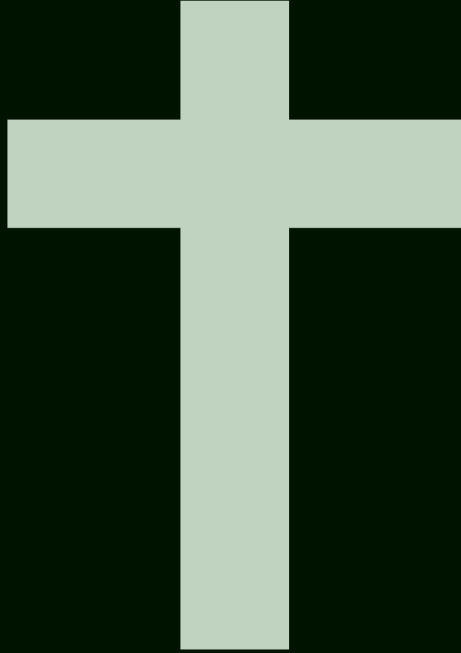

Ŋwa' Nyo' Moŋkan mo
Monfem

New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)

**Nwa' Nyo' Monkan mo Monfem
New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Noone

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Noone

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

Matio	1
Maaku	46
Luka	73
Jon	120
Nwa' Lemme	154
Lum	197
1Kol en	219
2Kol en	239
Galeshia	252
Efesus	260
Filipi	268
Kolose	274
1 Tesalonika	279
2 Tesalonika	284
1 Timatio	287
2 Timatio	293
Taytus	298
Filemun	301
Ibulu	303
Jem	320
1 Biti	326
2 Biti	332
1 Jon	336
2 Jon	341
3 Jon	342
Jut	343
Mwεem mvù Jisos to duηcεε	345

Saaka wvù Jee wvu ekumε
Jisos no
Matio
to Saηεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Mat wvun
e

Saaka wvù jee wvù nu ê Nwa' Mat wvun e, jemyi λε Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Saaka wvù jee wvun nu fô bonyii bocii le yî εkolε ke nshε le. Nwa' wvun dunçi λε è nu Jisos Wee N'yεεyi wvu ληη wvù kee keelooce enele fiεε fi bonci bo Nyo' le jemyi. N'yεεyi wvu Jisos tfuu ê ηwa' wvun e nu ε bó ε baance bikuu bitin. (1) No Jisos to benεε shii yî kum e no yεεyi ekumε bonyii bò bvunfon bvu fowe nu bvubole. (2) No Jisos to nyaε ntefe ê boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ekumε lemme di wvù to tumεε bó yî dvú le. (3) Bonηan bò Jisos to maε ekumε bvunfon bvu fowe. (4) N'yεεyi ekumε fiεε fi è nu wee ηgoo Jisos. (5) N'yεεyi ekumε no wonη wvun nu ke eka bò no bvunfon bvu Nyo' le nu ke eto.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

- 1:1–2:23 Kfuu di bo Jisos Klistu le bó no bó to bokεε wvù
 3:1–12 Lemme di Jon Nleseηjoo le
 3:13–4:11 No bó to lesεε Jisos ê joo bó no Satan to momεε wvù
 4:12–18:35 Lemme di Jisos to ghane gee Galilee
 19:1–20:34 ε Jisos nε Galilee, ηen Jelusalem
 21:1–27:66 Kemaε ke Jisos e ke fokemεse Jelusalem bó mbew jó le
 28:1–20 No Tata Jisos to buyεε yî kpwe le, dunçe εkolε kew ê bonyii bew

Kfuu di bo Jisos Klistu le
(Luk 3:23–38)

¹ Eyan nu εdieε ε bo'iceε kfuu di bo Jisos Klistu le. Jisos Klistu to nu waa Nfon Dawe wvù to nu waa Abla'am. ² Abla'am to nu iceε Aysik, ε Aysik nu iceε Yakow, ε Yakow

1:1 Lum 1:3–4; 2Tim 2:8; Mat 20:30–31 **1:2** Kenη 21:2–3; 25:26; 29:32–30:24 **1:3** Kenη 38:29–30; Lut 4:18–22 **1:5** Yosh 2:1–24; Lut 1–4 **1:6** 2Sam 11–12 **1:7** 2Klo 11:31–13:23 **1:8** 2Klo 13:23–21:20; 26:1 **1:9** 1Klo 26:1–28:27 **1:10** 2Klo 29:1–33:25 * **1:10** Bonηwa' bo boyvuum bomew kenηke dieε din λε Amon. **1:11** 2Klo 34:1–36:21 **1:16** Luk 1:27 **1:18** Luk 1:35

nu iceε Judas bó boom bo ice le, ³ ε Judas nu iceε Belεs bó Sela bó bwee bó to nu Tama. ε Belεs nu iceε Eslon, ε Eslon nu iceε Lam. ⁴ ε Lam nu iceε Aminada, ε Aminada nu iceε Na'shon, ε Na'shon nu iceε Salmon. ⁵ ε Salmon nu iceε Boas wvù bwee to nu La'ab. ε Boas nu iceε Obεd wvù bwee to nu Lut. ε Obεd nu iceε Jεεse. ⁶ ε Jεεse nu iceε Nfon Dawe.

ε Nfon Dawe nu iceε Saamun wvù bwee to nu kpwεε Uliaa. ⁷ ε Saamun nu iceε Le'ubwam, ε Le'ubwam nu iceε Abija, ε Abija nu iceε Asa. ⁸ ε Asa nu iceε Jε'ushεfat, ε Jε'ushεfat nu iceε Jolam, ε Jolam nu iceε Usaya. ⁹ ε Usaya nu iceε Jotam, ε Jotam nu iceε A'as, ε A'as nu iceε Esikaya, ¹⁰ ε Esikaya nu iceε Manase, ε Manase nu iceε Amos, * ε Amo nu iceε Josaya. ¹¹ ε Josaya nu iceε Jεkonaya bó boom bo bwee bó le. Bó to boke bó ε è to nu kefew kè bonyii bo Babilon to kooyεε bonyii bo Islael ηen dvú wonη wvubó wvù Babilon e.

¹² Eηim jodvu, no bó to kooyεε bonyii bo Islael ηen dvú Babilon, ε Jεkonaya no nu iceε Shiltia, ε Shiltia nu iceε Selubabel, ¹³ ε Selubabel nu iceε Abiud, ε Abiud nu iceε Eliakim, ε Eliakim nu iceε Aso, ¹⁴ ε Aso nu iceε Sadok, ε Sadok nu iceε Akim, ε Akim nu iceε Eliyu, ¹⁵ ε Eliyu nu iceε Eliεsa, ε Eliεsa nu iceε Matan, ε Matan nu iceε Yakow. ¹⁶ ε Yakow nu iceε Yosεw wvù dwee Maalia, ε Maalia nu wvù to bokεε Jisos wvù bó teηε λε Klistu.

¹⁷ Nonen bo'iceε kfuu di bo Jisos e ban ε mum ε no nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Abla'am e eto ebuy yî Nfon Dawe le, bvuu nu yuufe ncow bonεw keekεw yî Nfon Dawe le eto ebuy seke bó to kooyεε bonyii bo Islael ηen dvú Babilon. ε keekεw seke bó to kooyεε bonyii bo Islael eto ebuy seke bó to bokεε Klistu nu ten ε bo'iceε kfuu dibole nu yuufe ncow bonεw.

Ekumε no boo di Jisos e to λεnεε
(Luk 2:1–7)

¹⁸ Boo di Jisos Klistu le to λen ê je yin e. Bwee wvù Maalia to nu ε bó ε seyse wase λε wvù nu ke enu kpwεε Yosεw. ε bó se keeke etaashe bvujen, nu ε fí to nε buy λε

wvú nu wase bô fue ê mvunḡay mvu Keyoy ke Yuule le. ¹⁹ No fí kooyεε nonen, ε Yosεw wvù dweese, no è to nu wee wvu teyṭey yaa koonḡke keeshoose wvú ke, mum yεn le wen nu egawsen bô wvú ε è nu εjim εjim. ²⁰ No wvú to bεε kpwaake keege nonen, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε nε to fô wvú le ê εfile le seke wvú to leete gay ê wvú le, “Yosεw, waa Nfon Dawe, fo wo efan keejo Maalia bwee yew wo le ke, njefo fue din di wvú nu bô dí nu ε wvú kenḡke ê mvunḡay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹ Wvú nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee diew le Jisos, † njefo wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” ²² Mwεεm mvun mvunciim to kooyi keege é fí eto ekocen no Tata to jemyεε wase diuw wee we ntum e le, ²³ “Ben eyeke eyuw, wan wvu tfu mvu nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen é bô etenje wvú le Emanwel.” Diee din nu le, “Nyo' nu beene ε bó.” ²⁴ No εfile kie lameε Yosεw nonen, ε wvú ke kamse mum ge ke no nceendaa Tata gayεε ê wvú. Wvú to nu ε jo Maalia bwee yew we le, ²⁵ geenεn ε bô wvú fanḡe yaa ecee diεwε no wee bô kpweεe ké no cee ke. É bô wvú ke ce nonen ḡen buy no Maalia to ghanεε eboo. É Yosεw mum cu diee di wan e le Jisos.

2

É bogoyfee ḡen keebun Jisos

¹ Bó to boke Jisos ntεw wvù Betelε'em wvu ê keba ke wonḡ e kè Judea le. É è to nu kefew kedvu le ε 'Elod nu Nfon wvu Judea jodvu. É fí kooy le bogoyfee bomew to nu ε nε wonḡ wvumew e ê keba kè diuu sane le, to Jelusalem no biwci le, ² “Nfon Bojuu wvù bó boke wε nu fεε? Bese biwci nen njefo bese nu ε yεn jon ye le ê keba kè diuu sane le, ε mum ε no too keebun wvú.” ³ É Nfon 'Elod dioo yuw saaka wvun ε wvú shiw fitele fiew, shiw noo fi bonyii bo Jelusalem e bocii. ⁴ É wvú tooy bocee ncese bo baay baay bocii bô bonyii bocii bô duḡci bonci bo Nyo' le ê bonyii, ε bó tase. É wvú bife ê bó le laa fô bó to nu keeke eboo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu fεε le? ⁵ É bó tfuse le, “Bó

to nu keeke eboo ntεw wvù Betelε'em wvu ê keba kè Judea le. Fifin nu no wee ntum Nyo' to sanḡε le, ⁶ ‘Wo wvù Betelε'em wvu wonḡ wvù Juda le,

fo wo ekpwaakè le wo nu fintεw fi caan baay wonḡ wvù Juda le ke.

É keè le wee nu ke ebuy ntεw wvun e wvù nu ke esaake bonyii bem bo Israel.’ ”

⁷ É Nfon 'Elod mum tooy ten bogoyfee ba εjim εjim biwce yuw ê bó ntay kefew kè jon yidvu to buyεε. ⁸ No wvú yuw mum tum bó Betelε'em gay le, “Ben eḡen ebosen egom wan wvudvu ntay. Ben dioo ε gom ε yεn, kase to see ê me, wvu le è nulo é me ten enḡen embun wvú.” ⁹ É bonyii bodvu yuw no Nfon gay nonen, mum buy no ḡene ḡen wvubo. É bó dioo ḡene, ε fí kooy le jon yì bó to yεnεε ê keba kè diuu sane le ye to nu ε no lene ḡene ê bó fwe duḡci bó je. É yì ke ḡen nen buy fô wan wvudvu to nu, mum leem fó. ¹⁰ No bó yεnεε jon yidvu le nonen, ε njon yuwye bó baay, ε ye no jee bó. ¹¹ É bó ke ḡen ley yew yì wan to nu dvú le, yεn wan bô bwee wvù Maalia le, mum ḡbwe ê wan εjise bun wvú. No bó bun mum yene bikele bibole bvuse mwεεm mvubole mvu kembunfon e, nya ê wvú. É mwεεm mvun to nu ketwaa ke bigew e kè yeεle, bô kfuu jiin dimew, noo kfuu nfiey mvu. * ¹² É Nyo' ke ciise lo ê bó ê εfile le le bó eyene fo bó ebvuu etu jim le bó eyen Nfon 'Elod e ke. É bó ke mum tu wase jim wonḡ wvubole ê je mi le jεey.

É Yosεw jo wan ε bó bó sam ḡen Ijiw

¹³ No bogoyfee ba nen'yεε wase ḡen, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε nε to fô Yosεw e ê εfile le gay ê wvú le, “Ja we ejo wan bô bwee é ben ε bó efεε eḡen wonḡ wvù Ijiw e, enù jó eḡen ebuy kefew kè me nu ḡke enḡay le ben ekase le. Me ḡgayte nen njefo Nfon 'Elod nu egomte wan wvudvu keeyu.” ¹⁴ É Yosεw mum ja we, jo wan bô bwee entaḡ nε ḡen Ijiw, ¹⁵ mum no nu jó ḡen buy kefew kè Nfon 'Elod to laε le. Fí to kooy nonen keege é fí eto ekocen no Nyo' to jemyεε diuw wee ntum we le le, “Me ntenḡe waa wεm wvú ε buy ε è nu wonḡ wvù Ijiw e.”

1:21 Mben 130:7; Mat 1:25; Luk 1:31; Lem 4:12 † **1:21** Diee di Jisos nu le, “Wvú nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” **1:23** Yesa 7:14 **1:25** 1:21 **2:2** Luk 2:4-7; Mat 27:11 **2:6** May 5:2; Jon 7:42 * **2:11** Jiin din ê díεw bala le nu, «frankincense», ε nfiey wvun nu, «myrrh». **2:15** Os 11:1

Ɛ Nfon 'Elod yuwye boom Betel'ɛm

16 Ɛ 'Elod ke dioo yen Ɛ bogoyfee ba nu Ɛ Ɛ wen, Ɛ fí ffuw wvú baay. Ɛ wvú mum tum bonyii Ɛ bó egen Betel'ɛm noo biba bi mbew jó le bicii, eyuwye boom bolemse bó nu Ɛ kɛw bilum bifɛɛ Ɛ tu jim. Wvú to nya bilum bin bii no wvú to biwɛɛ Ɛ bogoyfee ba yuw ntay kefew kè bó to yenɛɛ jon ye le. 17 Ɛ bó gen yuwye boom ba nonɛn, Ɛ fí mum kocɛn no wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyɛɛ wase Ɛ,

18 “Bó nu Ɛ yuw ɛtalɛ ntɛw wvù Lama le, Ɛ wee fuunke kpwe, beele ffule. Ɛ è nu Lashɛl Ɛ wvú beele boom bew. Ɛ bó cimse wvú cimse nkuan, njefo kɛ boom bew bɛɛ kɛ.”

Ɛ bo Yosɛw nɛ Ijiw kase tu jim

19 Ɛ Nfon 'Elod ke dioo la, Ɛ fí kooy Ɛ nceendaa Tata to nu Ɛ buynɛn fô Yosɛw e Ɛ Ɛ filɛ le won wvù Ijiw e, gay Ɛ wvú Ɛ, 20 “Ja we ejo wan bô bwee Ɛ ben Ɛ bó ekase etu jim won wvù Israeɛl e, njefo bó ba bô se gomte keeyu wan wvun nu Ɛ kpwekɛn wase.” 21 Nonɛn Ɛ Yosɛw mum ja we jo wan bô bwee Ɛ bô bó no tuu jim won wvù Israeɛl e. 22 Geenɛn, Ɛ wvú ke dioo to, yuw Ɛ waa Nfon 'Elod wvù Akilius nu Ɛ die kentaw ke ice le Judea Ɛ no saake, Ɛ wvú mum fan keegen jó. Ɛ bó bvuu lew Ɛ wvú Ɛ Ɛ filɛ le Ɛ fo wvú egen jó kɛ. Ɛ wvú mum bɛɛ gen wase Ɛ è nu Ɛ keba ke won e kè Galilee le, 23 gen no cee ntɛw wvù bó tenɛ Ɛ Nasalet e. Fí to kooy nonɛn keekocɛn no wee ntum Nyo' to jemyɛɛ wase Ɛ, “Bó nu ke etenɛ wvú Ɛ Wee wvu Nasalet.”

3

N'yɛɛyi Jon Nlesejoo

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 Ɛ to nu kefew kekɛ le, Ɛ Jon Nlesejoo nɛ buy gen nkpwaaante Ɛ keba ke won e kè Judea le no fewci Ɛ bonyii Ɛ, 2 “Ben ekumɛn mvuntelem mvunɛn, njefo bvunfon bvufowe nu wase nceencee.” 3 Jon wvun nu wvù wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyɛɛ ekumɛ wvú seke wvú to gayɛɛ le,

2:18 Yeli 31:15-16 2:23 Luk 1:26; 2:39, 51; Jon 1:46 2:23 Os 11:1 3:2 4:17; Luk 3:3 3:3 Yesa 40:3 3:4 2Bfn 1:8 3:7 12:34; 23:33; 24:15-25, 37-39 3:9 Luk 1:54-55; Jon 8:39; Lum 2:28-29; 4:12 3:10 7:19 3:11 Luk 3:16 3:12 Yeli 13:24; Mat 13:30 3:15 5:17; 28:19 3:16 Yesa 63:19; Esek 1:1-3; Jon 1:51; Lem 7:56; Mwm 4:1; 19:11

“Diɛw wee fuunke nkpwaaante le, ‘Bó eseysel je Tata, enele Ɛ yí enù teytey.’ ”

4 Jon to jiise ndvú Ɛ bó kene bô yvúw nyam mi yì bó tenɛ Ɛ kamɛl, seenke ke-caw cin Ɛ bó kene bô jew nyam, Ɛ mwɛɛm mwew mvudien nu cúma bô ndon. 5 No wvú to fewci nonɛn, Ɛ bonyii mum no buyte Jelusalɛm bô bontɛw bocii bo Judea jodvu le noo biba bi mbew Joo Joodan e bicii, gene fô wvú le. 6 No bó gene nonɛn no senɛ bibefɛ bibole, Ɛ wvú mum leese bó Ɛ joo Ɛ Joo Joodan e.

7 Geenɛn, Ɛ wvú ke dioo yen Ɛ Bofalasii bô Bosadusii bomew nteen too Ɛ wvú elese bó Ɛ joo, Ɛ wvú gay Ɛ bó Ɛ, “Ɛngokɛ ke yó le, è tefe yɛɛ ben Ɛ ben elewtɛ shém Nyo' yì ffuuke yì wvú nu ke edunɛɛ Ɛ ben, Ɛ sɛ no too nɛn? 8 Ben egeè mwɛɛm mvù dunɛi le ben nu Ɛ kumɛn wase mvuntelem mvunɛn. 9 Fo ben emum eduù kɛ lo Ɛ bikuu binɛn Ɛ Ablam nu icee wene kɛ. Ɛ me ensee Ɛ ben Ɛ è nulo Ɛ Nyo' ebanke ɛta ɛyan Ɛ yó etu boom bo Ablam e. 10 Ben ekeè Ɛ bó nu Ɛ gɛɛ wase teme Ɛ binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu Ɛ bó nu egbwo naa eley yì gen e, eton lo. 11 Me nleese ben Ɛ joo njefo ben nu Ɛ kumɛn wase mvuntelem mvunɛn. Geenɛn Ɛ wee wvú too Ɛ me ejim nu Ɛ wvú kuuke fele me. Ɛ bolaba bew nu Ɛ me mbaa nɛm nkpwɛntɛn keentuu kɛ. Wvú nu ke elese fiew ben Ɛ è nu can Keyoy ke Yuule le noo nguy e. 12 Wvú kenke fiɛɛ fiew ebo fí wvú nu efɛɛten ɛgin dvú, eyɛɛ fò wvú fɛɛtene, ebaancɛ ɛgin egeɛ Ɛ njaw e, emum ekuu nyim eton Ɛ nguy wvù fieɛ sɛ njimɛ le.”

Ɛ Jon lese Jisos Ɛ joo

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 No Jon to leese bonyii Ɛ joo nonɛn, Ɛ Jisos ke mum nɛ Ɛ keba ke won e kè Galilee le gen fô Joo Joodan e Ɛ Jon elese ten wen Ɛ joo. 14 Geenɛn Ɛ Jon no tune gayte Ɛ, “Ɛ nu wo wvù be kenke keelese me Ɛ joo, wo Ɛ kaa Ɛ no too fô me le nɛɛ le?” 15 Ɛ Jisos tfuse Ɛ wvú Ɛ, “Cinɛ Ɛ fí enù nonɛn keseen. Ɛ nu Ɛ yin je le yì bee wo nu ege fiɛɛ ficii fí Nyo'

gomte.” Nonen ε Jon mum bee, ¹⁶ lese Jisos ε̂ joo. Ke no Jisos to buyte ε̂ joo nonen, ε fí kooy le εbulε to nu ε yene, ε wvú yen Keyoy ke Nyo' le no kí shiile too nu diεwε εbembe le, to mum bεem yí ye le. ¹⁷ ε fí kooy le diεw to nu ε jeme fowe le, “Wvun nu Waa wεm. Wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njon̄ bô wvú baay.”

4

ε dεwle no momte Jisos

(Mak 1:12, 13; Luk 4:1-13)

¹ ε Keyoy ke Yuule mum nε jo Jisos gen bô wvú ηkpwaante le dεwle emom wvú. ² ε wvú gen nō nu jó shee too cee, yaa diee fiεε yí εdiuw e mbaanyε. Ejim jodvu ε jen̄ no yuu wvú. ³ ε wvú wvuwe wvú ké no momte bonyii mum to gay ε̂ wvú le, “ε wo fεn nu Waa Nyo', ε̂ wo gay ε eta εyan tu bontuw bo bvulem e.” ⁴ ε Jisos tfuse le, “Fí nu ε bó ε san̄ le,

‘Ke wee cee ke nje bvulem maan̄ ke.

Wee cee tεn̄ nje diεw yicii yí buyte diuw Nyo' le.’ ”

⁵ Nonen ε dεwle mum jo wvú gen dvú ε̂ kelaante kè yuule le, leke fô kegoy ke yew ncese le, ⁶ gay ε̂ wvú le, “ε wo fεn nu Waa Nyo', ε̂ wo sele ekuse, njefo fí nu ε bó ε san̄ le,

‘Nyo' nu ke egay ε̂ bonceendaa bew eεyεyε wo.’

ε fí bvuu nu ε bó ε san̄ le,

‘Bó nu ke eka wo

fo wo ekfun ekale yí tε le.’ ”

⁷ ε Jisos tfuse ε̂ wvú le “Bó nu ε san̄ tεn̄ le, ‘Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo ke.’ ”

⁸ ε dεwle bvuu jo Jisos fó, gen wase dvú yí εkolε ke kum mvu le ε wvú defe εwe ntay, mum dun̄ε bitum bi yí εkolε ke nshε le bicii bô bvukukε bvú nu bí le ε̂ wvú. ⁹ No wvú dun̄ci nonen mum gay le, “Me nu enya mwεem mvun̄ mvunciim ε̂ wo, ε̂ wo fεn ε gbwe ε̂ me εjise ε wvum me.” ¹⁰ ε Jisos gay ε̂ wvú le, “Genε eke Satan! Bó nu ε san̄ le,

‘ε wvumtè Tata wvú Nyo' wo,

lemte ke ε̂ nu wvú le maan̄.’ ”

¹¹ Nonen ε dεwle mum cinε Jisos e, gen. ε fí kooy le bonceendaa bo Nyo' le to nu ε nε to no taale fô wvú le.

ε Jisos kew lemme diεw Galilee

(Mak 1:14, 15; Luk 4:14, 15)

¹² ε Jisos ke nε yuw le bó nu ε koo Jon Nleseεjoo ε fen̄ yew ncaw e, ε wvú mum nε kase tu jim keba kè Galilee le. ¹³ ε wvú gen buy Nasalet, nε jó gen no cee ε̂ kelaante kè Kafana'um e. Kelaante kin nu mbew Mamase yí Galilee le noo mbew biba bi bonyii bo Σεbulun bô bo Naftali le. ¹⁴ Fifi to kooy nεn̄ keekocεn no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyεε wase le,

¹⁵ “Keba kè Σεbulun bô kè Naftali bi nu mbew mamase le Joo Joodan kewvu keki,

nshε yí Galilee jo bonyii bô yaa nu ke Bojuu,

¹⁶ bonyii bô se shee cee εjiwε le,

nu ε yen̄ wase n'yuu wvu baay e.

Diuu nu ε san̄ wase

fô bonyii ban bô se shee cee gbwen εjiwε ke kpwe le.”

¹⁷ ε kew kefew kekiε le, ε Jisos mum kew no fewci ε̂ bonyii gayte le, “Ben ekumen̄ mvuntelem̄ mvunen̄, njefo bvunfon̄ bu fowe nu wase nceencee.”

ε Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ ε Jisos ke nε no lenε mbew Mamase yí Galilee le, yen̄ bonyii bomew e bofεε, ε̂ ε̂ nu wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Semon wvú bó to teje le Bita, bô waa bwee wvú Andulu, ε̂ bó laan̄ke kensan̄ ε̂ mamase le, no ηkien̄ wvubo to nu byé yí koolεen. ¹⁹ ε Jisos gay ε̂ bó le, “Ben ebii me le ε̂ me enge ε̂ ben ekoole wase ε̂ ε̂ nu bonyii.” ²⁰ Kan̄ mwaan̄ ε̂ bó mum cinε binsan̄ bibole no bii wvú le. ²¹ ε Jisos ke dioo nε fó gen̄ε, bvuu yen̄ bonyii bomew e bofεε ε̂ ε̂ nu tεn̄ wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Jεm bô waa bwee wvú Jon bô to nu boom bo Σεεdee le, ε̂ bó nu ε̂ kekon̄ e bô bo icee bó wvú Σεεdee tumci binsan̄. ε wvú tee tεn̄ bó. ²² Kan̄ mwaan̄ ε̂ bó mum cinε kekon̄ e bô icee bó le no bii wvú le.

Ɛ Jisos no yɛɛyi bonyii bvuu fɛle bo bincɛm e
(Luk 6:17-19)

²³ Ɛ Jisos ke nɛ mum no ghane ɛ keba kɛ Galilee le kecii yɛɛyi bonyii yɛw bunle yi-bole bvuu fewci saaka wvù jee wvu ɛkumɛ bvunfon bvù Nyo' le. Wvù to fɛle tɛn kencɛm kecii noo ntum tfuu yì bonyii le. ²⁴ Nonɛn, ɛ saaka wvu ɛkumɛ wvù saanɔkɛn gɛn won wvù Silia le tfuu. Ɛ bonyii mum no too bô bonyii bocii bô to cɛmkene noo bô to nu yì monlum e fô wvù le, kɛnɛɛ ɛ nu bô bonceendaa bo dɛwle le nɔnsene bô bó, kɛnɛɛ bô gbwee kɛnɔgbwe, kɛnɛɛ bô nu ɛ kpwe keba kemwaan. Ɛ bó too dvù nonɛn ɛ wvù fɛle bó bocii. ²⁵ Naa fɛɛ fô wvù to gɛne nu ɛ bibombom bi bonyii le bi baay no sh-fumte kɛ ɛ wvù ɛjim. Bonyii ban to nɛn'yi ɛ keba ke won e kɛ Galilee le, ɛ bomew nɛn'yi ɛ Bilaante bi Yuufe le, bomew Jɛlusalɛm noo bontɛw bo Judea le bomew e. Ɛ bomew nɛn'yi Joo Joodan kewvu keki.

5

Njon wvù ɛ nu wvu baay
(Luk 6:20-23)

¹ Ɛ Jisos ke dɔo yɛn kebombom ke bonyii le nonɛn, mum nɛ ben gɛn shii yì kum e, ɛ boom bew bo nɔoo le baance to mbew ye le. ² Ɛ wvù mum kɛw no yɛɛyi bó gayte le, ³ “Njon wvu baay nu fô bonyii bô kee le bó fuute yì mwɛɛm mvù ɛ keyoy e, njefo bvunfon bvù fowe nu bvubole. ⁴ Njon wvu baay nu fô bonyii bô beele le, njefo Nyo' nu ke ecimse bó. ⁵ Njon wvu baay nu fô bonyii bô joo bikuu bibole fokuse, njefo bó nu ke eyow ɛkolɛ ke nshɛ le. ⁶ Njon wvu baay nu fô bonyii bô jɛn yuu bó ɛ kendon yumte bó ɛkumɛ nce wvu teytoy e, njefo Nyo' nu ke ege ɛ bó effuu. ⁷ Njon wvu baay nu fô bonyii bô camte shen fô bomew e, njefo Nyo' nu ke ecam tɛn shen fô bó le.

⁸ Njon wvu baay nu fô bonyii bô yuule ɛ mvuntelem e, njefo bó nu ke eyɛn Nyo' le. ⁹ Njon wvu baay nu fô bonyii bô too bô nyekeey e, njefo Nyo' nu ke eteɛe bó le boom bew. ¹⁰ Njon wvu baay nu fô bonyii bô bonyii bone bikaa ɛ bó ɛjim nje bó cee nce wvu teytoy, njefo bvunfon bvù fowe nu bvubole. ¹¹ Njon wvu baay nu wene, seke bonyii nan'yi ben, bone bikaa ɛ ben ɛjim, jemyi kfuɛ mwɛɛm mvù befe mvunciim ɛ ben yì ɛcici le nje ben nu bonyii bem. ¹² Fí ke dɔo kooyi nonɛn ɛ ben no yuukɛ njon lanlanɛ, njefo mmawce wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeɛ le ɛ nu kɛ nonɛn no bonyii to bone bikaa ɛjim jo bonyii bo ntum Nyo' le bô to yawɛɛ to fwe ɛ ben e.

Ben nu nɔkaw bô n'yuɛ wvu yì won wvun e
(Mak 9:50; Luk 14:34, 35)

¹³ Ɛ nu ben nɔkaw yi yì nshɛ yin e. Geenɛn ɛ nɔkaw nɛ lo ɛ cife, ɛ bó ebvuu ege nɛɛ dvù ɛ yì sɛ ebvuu ekase eyeke? Kɛ ɛ nulo ɛ bó ebvuu ege fiɛɛ fi jee dvù ɛfey le bó elan lo ɛ bonyii efele lɛɛnci bô bikaa kɛ. ¹⁴ Ɛ nu tɛn ben n'yuɛ wvu yì won wvun e. Kɛ kelaante kɛ bó bom yì kum e kɛ no nyiime kɛ. ¹⁵ Kɛ wee kɛ tfuuke tɛn ken'yeese bvuu jo nɔkaa kfuke dvù kɛ. Wvù kɛ tome ɛ ɛ nu yì fiɛɛ fi bó tomyi ken'yeese yì dvù le, ɛ kí mum no yeese wee tfuu wvù nu yew. ¹⁶ Ɛ nu kɛ lɛnɔn no n'yuɛ wene kɛnɔke keebaa ɛ bonyii ɛjise, wvu le bó eyɛne lemme dinɛn dɔ jee le emum enyaa mbense ɛ icee wene wvù nu fowe.

N'yɛɛyi ɛkumɛ bonci bo Muses e

¹⁷ Fo ben ekpwaakɛ le me nto keenfiwse mwɛɛm mvù nu ɛ Nɔwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ɛ Bonɔwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le kɛ. Me nto keɛnɔge ɛ mvù ekocɛn lo. Kɛ me nto keenfiwse lo kɛ. ¹⁸ Ɛ me ensee ɛ ben keɛɛy le ɛ gɛn ɛ buy naa no ɛbulɛ bô nshɛ nu ke eka, nu ɛ kɛ fijise fi nɔwa' le ɛ Nɔwa' bonci le naa ɛ fí cim doose nɛɛ, nu ke eyuu

efey kuse se fiεε fidvu ε kocεn no fí dunji ke. ¹⁹ Fí ε mum ε no nu le é è nu naa yeε wvù jine nci mvu ê bonci ban e, é wvuwe nci cim doose naa nεε, ε no yeεyi bonyii le bó ejinè ten nonεn, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu caan ente jo bvunfon bvu fowe. Geenεn é wee gεεle bonci ban, bvuu yeεyi ten bonyii le bó egεεlè, tu mwεten nu ke enu lo wee wvu baay ente jo bvunfon bvu fowe. ²⁰ Nonεn me ε no nseje ê ben le, é gee dinεn di teyey baa fele di bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le noo di Bofalasii le, ben saa ke eyuu eley bvunfon bvu fowe le ke.

N'yeεyi ekumε shém yi ton'yeεn

²¹ Ben nu ε yuw wase le bó to nu ε gay ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo eyu wee ke. E wee yu lo wee, tu wvù keηke nsaw.' ²² Geenεn me ε no ηgayte ê ben le wee tfuu wvù ton'yi shém bô waa bwee, nu ε wvù keηke ten nsaw. Wee é nan waa bwee, é wvù no keè le wvù nu ke eleem fwe dvu bonyii bò saake bonsaw. Wee é tee waa bwee le, 'keyun' é wvù no keè le wvù nu ke eley ηguy wvu baay e. ²³ Fí ε mum ε no nu le, é wo leeme keenya nnya yo fô ketan ke ncese le, ε kume le waa bwoo keηke wo fô shem, ²⁴ é wo cine nnya yo le mbew ketan ke ncese le, gen ε ben ε wvù yaw mancε mwεεm, ε wo se kase to nya nnya yo. ²⁵ E wee jo wo ε no gene dvú yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvù yanseη seyse tu wee bô nsaη ε è bεε ê je, fo wvù ke egεn efese wo can wee wvù saake bonsaw e, é wvù efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. ²⁶ E me ensee ê wo keceεy le ke wo nu ke ebuy dvú se wo ε mεse ε law finyinyi ficii fi bó shieele ke.

N'yeεyi ekumε kenjan

²⁷ Ben nu ε yuw wase le bó to nu ε gay le, 'Fo wo ejaη kpwεε wee ke.' ²⁸ Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, wee tfuu wvù taale kpwoon keηke shiee we, nu ε wvù ε jaη ke wase wvù ê fitele le. ²⁹ E jise diuw di εceεy gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu lan. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, efey fo bó ke elan ye yo yicii ηguy

wvu baay e. ³⁰ Kebo kuw ke εceεy é no gee ten ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu lan. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaan, efey fo ye yo yicii egεn ηguy wvu baay e.

N'yeεyi ekumε keekun kpwoon (Mak 10:11, 12; Luk 16:18)

³¹ Bó to nu ε gay ten le 'E wee kun lo kpwεse, é wvù saη ηwa' nya ê kpwoon wvudvu wvù dunji le ke wvù bεε kpwεε wen ke.' ³² Geenεn me no ηgayte ê ben le, é wee kun lo kpwεse, ε è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ge nsake, tu wvù nu ε ge le wvù egεn etu kpwoon nsake. Wee é jo kpwoon wvù buy ê diemsen yew ε gee yew dvu wvù, tu wvù nu ε jo kpwεε wee.

N'yeεyi ekumε keejeme fiε ekan

³³ Ben nu ε yuw wase ten no bó to gayεε ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo ejeme fiε ekan se wo nu ke ege fí ke. Wo keηke keege fiεε fi wo nu ε jeme ε kan le wo nu ege fô Tata le.' ³⁴ Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, fo wee dioo ε jeme fiεε kan naa lo ke. Fo wvù ekan ê diee di fowe le ke, njefo fowe nu kawla Nyo'. ³⁵ Fo wvù ekan nshε ke, njefo nshε nu kedvuushεε ke bikaa bi Nyo' le. Fo wvù ekan Jelusalem ke, njefo Jelusalem nu kelaante ke Nfon wvu baay e. ³⁶ Fo wvù cim ekan naa εkolε kew ke, njefo ke wvù nulo ege é yvuw miaan etu dibvuu keεε eyiile ke. ³⁷ E wee beηe fiεε le 'Eε,' é fí kocεn nonεn. Wvù é tun le, 'Aay,' é fí kocεn nonεn. E wvù bvuu bise lo fiεε fô, tu fifiε nε wase fô Satan wvù wee kebefε le.

N'yeεyi ekumε keetfuse envuke (Luk 6:29, 30)

³⁸ Ben nu ε yuw wase ten le bó to nu ε gay le, 'E wee bvuse jise di wee le, é bó bvuse ten diew. Wee é baa εge ke wee le, é bó baa ten kew.' ³⁹ Geenεn me ε no ηgayte ê ben le, fo wee etεncinè fiεε bô wee wvù befe ke. E wee sun lo kedie w kuw ke εceεy, é wo banke ke ηηkoηko ε wvù mεse. ⁴⁰ Wee é shomse wo le wen efi kekum kuw ke ente, é wo mεse nya naa noo ke εkfunj fô. ⁴¹ Wee é kan wo le

wo elen egen may mwaan, é wo len buy naa bomay bofεε ben ε wvú. ⁴²Wee é no lεke fiεε é wo, é wo nya. Wee é no foole fiεε é wo, fo wo etun keenya kε.

N'yεεyi ekumε no wee egeè bô wee we bvuban
(Luk 6:27, 28, 32-36)

⁴³ Ben nu ε yuw wase lε bó to nu ε gay lε, 'É koonkè waa bwoo banè wee wo bvuban.' ⁴⁴ Geenεn me ε no ηgayte é ben lε, ben ekoonkè bonyii bonεn bo bvuban e, ebunleè fô bò bone bikaa é ben εjim e. ⁴⁵ Nonεn, é ben emum enu boom bo Icee wene wvú nu fowe le. É nu wvú wvú ké no gee ε diuu sane fô bonyii bò befe le noo bò jee le. Wvú ké no gee tεn ε jan too fô bonyii bò gee mwεεm teytey, noo fô bò yaa gee kε mwεεm teytey e. ⁴⁶ Ben kpwaake lε é ben koonkε kε ε é nu bonyii bò koonkε ben, é sεw wvudvu enu la fô ben e? Kε naa bonyii bò fii shile gee kε tεn nonεn e? * ⁴⁷ É ben fεn gayte kε ε é nu boom bo bwee wene le, tu fiεε fi ben gee fi bonyii bomew yaa gee kε nu la? Kε bonyii bò yaa kee kε Nyo' ké no gee kε lεηlεη e? ⁴⁸ Fí ε mum ε no nu lε ben kεηkε keejεε gεne mεεse no Icee wene wvú nu fowe jee gεne mεεse."

6

N'yεεyi ekumε nnya

¹ "Ben eyεnè fo ben dioo gee mwεεm mvù jee, no gee fwe dvu bonyii wvu lε bó eyεnè kε. É ben gee nonεn, é icee wene wvú nu fowe saa ke emawcε ben kε. ² Nonεn, seke wo nyaa fiεε é wee wvú fuute, fo wo emum etoonkε son diεwε no bonyii bo kensaa ye le ké no gee yéw bunle le noo jé le, wvu lε bonyii ebenseè bó kε. É me ensee é ben kecεεy lε bó nu ε kεηkε wase mmawcε wvubo. ³ Geenεn, seke wo nyaa fiεε é wee wvú fuute, fo wo ege é kebo kuw ke εηkoonkε ekiεε fiεε fi ke εcεεy gee kε. ⁴ Nonεn é nnya yo enù é nnyilε le, é Ico wvú ké no yεne

mwεεm mvù bó gee é nnyilε le ke emawcε wo.

N'yεεyi ekumε bunle
(Luk 11:2-4)

⁵ Seke ben bunlee, fo ben egeè diεwε no bonyii bo kensaa ye le ké no gee kε. Bó ké no koonkε keeleemene yéw bunle le, noo ntasen jé le sε bunlee, wvu lε bonyii eyεnè bó le. É me ensee é ben kecεεy lε bó nu ε kεηkε wase mmawcε wvubo. ⁶ Geenεn seke wo nu keebunle, ε wo ley gen yew εnte, faa kembun sε no bunlee é Ico wvú nu é nnyilε le. É Ico wvú ké no yεne mwεεm mvù bó gee é kenyilε le ke emawcε wo. ⁷ Ben dioo bunlee, fo ben eshe elamtè diεwε no bonyii bò maa Nyo' ké no gee kε. Bó ké no gee nonεn kpwaake lε bó nu eyuw bunle yibo nje díεw yì bó jemyi nteen. ⁸ Fo ben enù kε diεwε bó le kε. Ben ekeè lε Icee wene ké no kee wase fiεε fi ben shieele ε ben sε ké no biite. ⁹ É nεε no è nulo é ben ebunleè nεn:

'Icee wese wvú nu fowe, gee é bonyii ewvumtè diee diuw, ¹⁰ ege é bvunfon bwuw eto, ege é fiεε fi wo shieele enù fokuse fεn no fi nu fowe.

¹¹ Nya bese bô mwεεm mvudien mvu εben. ¹² Lεεshε bibefε bisese, no bese lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô bese le.

¹³ Fo wo ecinε é bese eley mmom yì eghaw bese le kε.

Fi bese can wee kebefε le.' * [Bvunfon nu bwuw, ε mvunγay nu mwuw, ε bvukukε nu bwuw sekecii sε ηka. Fí enù nonεn.]

¹⁴ Ben ekeè lε é ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvú nu fowe elεεshi tεn binεn. ¹⁵ Geenεn, é ben nu sε ben lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô ben e, é Icee wene wvú nu fowe saa elεεshi tεn binεn kε.

N'yεεyi ekumε mbam mwεεm mvudien

¹⁶ Seke ben bamte mwεεm mvudien, fo ben etaalè nεn yvulaa diεwε no bonyii bo

5:43 Lew 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27 **5:44** Ksm 23:4-5; Lum 12:20; 1Bi 2:20-23; Luk 6:28; 23:34; Lem 7:60; Lum 12:14; 1Kol 4:12; 1Bi 3:9 **5:45** Efe 5:1 * **5:46** Bonyii bò fii shile nu ε bonyii to yene lε è nu bonyii bò befe. **5:48** Lew 19:2 **6:1** 23:5 **6:8** 6:32; Luk 12:30 **6:9** Esek 36:23 **6:10** 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Jon 4:34; 6:38-40; Lem 21:14 **6:11** 6:24-34 **6:12** 6:15 **6:13** 10:16-25; 24:3-28; Jem 1:12-15; Jon 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 * **6:13** Bonwa' bomew kεηkε fεn lε, "Bvuse bese é kebefε εnte." **6:14** 5:24; Luk 6:37; Efe 4:32 **6:15** 18:35 **6:16** Yesa 58:5; Mat 4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; Lem 13:2-3; 14:23; 2Kol 6:5; 11:27

kenduŋce ye le ké no gee ke. Bó ké kumen monshim mobole sekekíe, wvu le bonyii eyenè le bowen bamte mwεem mvudien. E me ensee ê ben kecεy le bó nu ε kenke wase mmawce wvubo. ¹⁷ Geenen, seke wo bamte mwεem mvudien, ε wo yefe ekole kuw, cuke bvushiw bwuw, ¹⁸ wvu le fo eyenè bonyii le wo bamte mwεem mvudien ke, é eyene Ico wvù nu ê nnyile le. E Ico wvù ké no yene mwεem mvù bonyii gee ê kenyle le ke emawce wo.

N'yeeyi ekume ntfu
(Luk 12:33, 34)

¹⁹ Fo ben egεε ntfu wene fokuse fen fò è nulo é shéw ekan, ε è nulo ten é wvù eduwse, ε bocoon nulo engoy eley econ ke. ²⁰ Ben egεε ntfu wene ε è nu won wvu we le, fò è yaa nulo é shéw ekan ke, ε è yaa nulo ten é wvù eduwse ke, ε bocoon yaa nulo ten engoy eley econ ke. ²¹ Ben ekeè le fò wee gεke kpaw we nu ke fó fò fitele fiew nu enu.

Ken'yeese ke ye wee le
(Luk 11:34-36)

²² Jise di wee le nu ken'yeese ke ye ye le. Nonen, é jise diuw yuule lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yinŋen bô n'yu. ²³ Geenen, é jise diuw jiime lo, é ye yo yicii enu ε yí ε yinŋen bô kejiwe. E n'yu wee ne ε tu kejiwe, é kejiwe kedvu ebemte wase neε?

Nyo' taale fô bonyii bew e
(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴ Ke wee nulo elemte bocee ekole le bofεε ke. E wvù lemte nonen, é wvù ebane wvumvu, koonke wvumvu, kenεε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu ekuse. Ke ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e ke.

²⁵ Nonen, me ε no ŋgayte ê ben le fo ben eyanjanè ekume nshii wene le laa ben nu ke edie la, kenεε ewu la, kenεε ekume ye yene laa ben nu ke ejise la le. Ke keyoy ke wee le fele mwεem mvudien, ε ye wee fele ten ndvú le? ²⁶ Ben etaa eyen no mvunyiim mvù bile we nu. Ke mvú ké no jeyi, kenεε gbweci ŋgu baanci gεle ê bigone le ke. Geenen, Icee wene wvù nu fowe nyanji ke

mvú. Ke ben fele mvunyiim e? ²⁷ E nu yeε ê ben entelen wvù yanjaŋe, wvù nulo ebise ke naa kefew caan yí nshii we le? ²⁸ Ben yanjaŋe ekume ndvú nje la? Ben ke etaa eyen no fow kuu ŋkpwaante nu. Ke fow ké no lemte kenεε shile ndvú ke. ²⁹ Geenen, é me ensee ê ben le ke naa Nfon Saamun bô bvukuke bvucii bvù wvù to kenke to ké suute ye no nu ε wvù ε buy fô fow mvu le ke. ³⁰ E Nyo' suute εgay yo ŋkpwaante nen, εgay yò kuu eben, buy ntfuu ε bó ε fwεε wase fotaŋ, tu ke è nulo é wvù esufe ben efey lo nonen e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le! ³¹ Nonen, fo ben eyanjaŋè duu le laa ben nu ke edie la, ewu la, kenεε ejise la ye le le. ³² Mwεem mvun mvunciim nu mvù bonyii bô yaa kee ke Nyo' ké no leese bvufee yí dvú le. Ben nu finen ε Icee wene wvù nu fowe kee le ben shieele mwεem mvun mvunciim. ³³ Ben eyaw elese bvufee bvunen ε è nu yí bvunfon bvù Nyo' le noo yí fiεε fi len fi wvù gomte le, é wvù emum enyaa ten mwεem mvun mvunciim ê ben. ³⁴ Fí ε mum ε no nu le, fo ben eyanjaŋè ekume ntfuu ke. Bó nu ebuy eyanjaŋe yí fiεε fi ntfuu le, ε è nu ntfuu. Ngew wvu yí diuu le ekocen ke yí diuu didvu die le.”

7

Fo wee elomte gee di wee mvu le ke
(Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Fo ben elomte gee di bonyii bomew e ke, nonen é Nyo' saa ke elom ten dinen ke. ² Ben ekeè le je yí ben lomte gee di wee mvu le jó, nu ke yí Nyo' nu ke elom ten dinen jó. Fiεε fi wee feeke fiεε jó se nyaa ê wee, nu ke fí fi Nyo' nu ke efew jó se nya ê mweten. ³ E nu nje la wvù wo ké no taale ε è nu sheshe yí nu ê waa bwoo jise, geenen yaa yene kekew kè nu ê diuw jise le ke? ⁴ E nulo é wo eghan neε se no gayte ê waa bwoo le, ‘Ke leem é me embvuse sheshe ê wo jise,’ geenen ε kekew nu ê diuw jise le? ⁵ Wo nu wee kenduŋce ye! Yawε ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le se looce eyen sheshe yí nu ê jise di waa bwoo le, emum ebvuse.

⁶ Fo ben ejo fiεε fi Nyo' le enya ê bwé kε. E ben ge nonεn, é yí ebanke ye elumye lo ben. Fo ben ejo tεn εjise ε ban εyene enya ê bonkunyam kε. E ben ge nonεn, é bó efoy kε lo bô bikaa.

Ben ebiitè, gomtè, kumci
(Luk 11:9-13)

⁷ Ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuη, é Nyo' ke eyene ê ben. ⁸ Ben ekeè le wee tfuu wvù biite, nu ke ekeηkε, ε wee tfuu wvù gomte, nu ke eyen, ε wvù kumci kembuη nu ε bó nu ke eyene ê wvù.

⁹ E nu yeε ê ben entelεη wvù waa we bife bvulem, é wvù enya ε è nu tε ê wvù? ¹⁰ Kenεε wvù bife bye, é wvù enya ε è nu yo ê wvù? ¹¹ E ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwεεm mvù jee ê boom bonεn, tu kε Icee wene wvù nu fowe nulo enya mwεεm mvù jee ê bonyii bò biite ê wvù efey naa lo nonεn e? ¹² Fí ε mum ε no nu le, naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben egeè tεn fô bó le, njefo fifin nu naa fiεε ficii fi Nwa' bonci bo Muses e noo Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le yeεyi.

Diuw ketaη wvu fiasaa noo wvu gb-wuuu
(Luk 13:24)

¹³ Ben eley ê ketaη e ε è nu fô diuw wvu fiasaa le, njefo diuw wvù nu gb-wuuu nu wvu cekey keeley fó, ε wvuwe nu wvù gene fô bó nu ke elεse lo bonyii, ε bonyii leyte fô wvuwe le nteen. ¹⁴ Ben ekeè le diuw ketaη wvu fiasaa, bô je yì temyi nu yì gene fô nshii wvù mεy lo le. E bonyii bò ye ne yí le nu caan.

No è nulo é wee ekiεε bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiay e
(Luk 6:43, 44)

¹⁵ Ben eyenè ekumε bonyii bò mbiayte le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le. Bó too fô ben e yen'yi ye le le è nu njée, geenεn ε ente nu bokuula bò nulo eyεse lo njée. ¹⁶ Ben nu ke

ekiεε bó ε è nu yí gee dibole kε lεηlεη no bó ké kiεε kete yí mvuntam mvù yumte yí dvù le. E nulo é bó ekoy yon yí bisafe le, kenεε ekoy fimbi yí εwantε le? * ¹⁷ Fí nu le kete kè jee kecii ké no yumte mvuntam mvù jee, ε kete kè befe yumte mvuntam mvù befe. ¹⁸ Kε kete kè jee nulo eyum mvuntam mvù befe kε. E kε è nulo tεn é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee kε. ¹⁹ Kete kecii kè yaa yumte mvuntam mvù jee nu ε bó ké gbwo ton lo. ²⁰ Nonεn, ben nu ke ekiεε bonyii bo mbiay e bodvu ε è nu yí gee dibole.

(Luk 13:25-27)

²¹ Kε è nu wee tfuu wvù tenje me le, 'Tata, Tata', wvù nu ke eley bvunfon bvu fowe le kε. E nu ke eley kε wee wvù gee fiεε fi Icem wvù nu fowe shieele. ²² E nu ke enu εbvubwε bvu nsaw wvu fokemεse le, é bonyii nteen ebiite ê me le, 'Tata, Tata, bese se teete kε bontum bo Nyo' le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuuεe bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le yí mvunγay mvu diee diuw e, bvuu gee biηghaw bi mwεεm e yí mvunγay mvu diee diuw e?' ²³ E me emum enγay lo é bó le, 'Kε me ηke nu ε ηkiεε wa lo ben kε. Ben enε lo é me εjise bonyii bò buwyi mwεεm.'

Wee kembom wvù keηke bvufee bô wvù nu keyuη

(Luk 6:47-49)

²⁴ Nonεn, wee tfuu wvù yuuke njeme wεm wvun, gee no wvù gayte nu diεwε wee bvufee wvù to bomεε yew ye yí kεmbaan e. ²⁵ E jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, geenεn ε yí fanε yaa ekese kε, njefo wvù to nu ε lese kenffuy kedvu yí kεmbaan e. ²⁶ Geenεn, ε wee wvù yuuke njeme wεm wvun yaa gee no wvù gayte, nu kε diεwε keyuη ke wee le wvù to bomεε ye yew ε è nu yí monshεεm e. ²⁷ E jaη ke gbwe, ε jóo yiηsen buy, ε fwefwe fey ci yew yidvu, ε yí kesε, shii fokuse yicii nεn wuuu."

Mvunγay mvu n'yeεyi le mvù Jisos keηke

7:7 Yeli 29:12-14; Mat 18:19; 21:22; Mak 11:24; Jon 14:13-14; 15:7; 16:24; Jεm 1:5; 1Jon 5:14-15 **7:11** Jεm 1:17
7:12 5:17; Lum 13:8-10; Gal 5:14 **7:14** Lem 14:22 **7:15** Dito 13:1-3; Mat 24:11, 24; Lem 20:29; 2Kol 11:13-15;
2Bi 2:1; 1Jon 4:1 **7:16** 12:33 **7:16** Jεm 3:12 * **7:16** Fen jemyi é diεw yi ejeε le le, "E nulo é bó ekoy mvuntam
mvu gleb e yí bisafe le, kenεε koy mvuntam mvu fig e yí kete ke bíay e?" **7:17** Gal 5:19-23 **7:19** 3:10; Luk 3:9; Jon
15:2, 6 **7:21** 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Lum 2:13; Jεm 1:22-25; 2:14-26 **7:23** 25:12; 2Tim 2:19 **7:24** 7:21 **7:28**
Mak 1:22; Luk 4:32 **7:28** 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Luk 7:1

28 Ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, ε kebombom ke bonyii le kedvu no κηηke lo ηghaw yî n'yεεyi we le, 29 ηjefo wvú to yεεyi diεwε wee wvú κηηke mvunγay mvu n'yεεyi le. Ke wvú to yεεyi diεwε no bonyii bobole bò duηci bonci bo Nyo' le to ké no yεεyi κε.

8

Ε Jisos fε wee ntun wvu baay (Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Ε Jisos ke νε yî kum e bow, ε kebombom ke bonyii le ke baay shfum bi wvú le. 2 Ε fí kooy le wee mvu wvú to cemte bô ntun wvu baay, to nu ε νε to tum envuw fwe dvu Jisos gay ê wvú le, “Tata, wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fen koonke lo.” 3 Ε Jisos mum νεke kebo kum wvú le gay le, “Me ηkoonke lo, bonen le eyuule.” Kan mwaan, ε ntun wvu baay wvudvu mum ka yî ye le, ε wvú no yuule. 4 Ε Jisos ciise lo ê wvú le, “Ε yεnè, fo wo esee ê wee κε. Geenεn, γεne duηce εκολε kuw ê cee ncese, emum enya nnya yî Muses to gayεε le wee κηηke keenya keeduηce ê bonyii le wen nu ε bonen wase yî ntun wvun e ε no yuule.”

Ε Jisos fε waa lemme εκολε ke bonyii bo nci le (Luk 7:1-10)

5 Ε Jisos ke νε γεν ley kelaante kè Kafana'um e, ε εκολε ke bonyii bo nci le kemew to yεn wvú le no kule can ê wvú gayte le, 6 “Tata, waa wεm lemme jiime yew ηγεyte lo, ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan.” 7 Ε Jisos gay ê wvú le, “Me nu ento enfε wvú.” 8 Geenεn, ε εκολε ke bonyii bo nci le kedvu tfuse ê Jisos le, “Tata, κε me wvun nu ε me ε ηkocεn wee wvú wo eto ê wvú yew κε. Jeme κε ε è nu diεw é waa wεm lemme emum ebonen. 9 Ε κεè le me nu ê mvunγay mvu wee mvu le εκuse, ε bonyii bo nci le nu ten ê me εκuse. Ε me ηké engay ê mvu le, ‘Ε γενè,’ é wvú no γεne lo, ηké engay ê mvu le, ‘To,’ é wvú no too lo. Ε me ηké engay ten ê nfwa wεm le, ‘Geε nen,’ é wvú no gee lo.” 10 Ε Jisos dioo yuw fεε fî wvú jeme, ε diuw yum lo wvú. Ε wvú jeme ê bonyii

bò to bii wvú le le, “Ε me ensee ê ben kecεεy le, me ηke mbaa n'yεn wase wee le κε naa Islael ε wvú ε lese kfuu fin fitele yî yεm e nen κε. 11 Ε me ensee ê ben le bonyii nteen nu ke enε biba bicii ε κew jò diuu sane ε γεν ε buy jò dí seeyi, eto eshii ediekene bô bo Abla'am noo Aysik noo Yakow won Nyo' wvu we le, 12 geenεn, ε boom bò won wvudvu nu wvubo nu ε bó ε lanj ê εjiwε le εκfuη fò bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.” 13 No Jisos jeme nonen mum gay ê εκολε ke bonyii bo nci le κιε le, “Ε γενè le, fí ege ye fô wo le no wo nu ε lese fitele yî yεm e.” Ε waa lemme εκολε ke bonyii bo nci le wvudvu mum bonen lo κε sekedvu.

Ε Jisos fε bonyii bo bincεm e nteen (Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Ε Jisos ke νε γεν ley yew dvu Bita, yεn ε mwεse Bita jiime cemte bô ken'ya'. 15 Ε Jisos kum kebo kew e, ε ken'ya' kedvu mum cine wvú le, ε wvú mum ja we taa fεε ε Jisos die.

16 Ε è ke no nu εκιεguu, ε bonyii no too bô bonyii nteen bò bonceendaa bo dεwle le to nηnsene bô bó. Ε Jisos no bvuuuse biyoy bidvu ε è nu κε bô diεw maan. Ε wvú bvuu no fele ten bonyii bocii bò to cemkene. 17 Fifin to kooy keege é fî ekocεn no wee ntuw Nyo' wvú Yesaya to jemyεε wase le, “Wvú nu ε jo wase bontun bosese, ε tuu bincεm bisese.”

Bongεw bo wee wvú bii Jisos e (Luk 9:57-62)

18 Ε Jisos ke dioo yεn ε kebombom ke bonyii le ke baay ε tase wase mbew ye le, ε wvú gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Beene elente mamase eγεν kewvu keki.” 19 Ε wee mvu wvú to duηci bonci bo Nyo' le mum bence gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, me nu embii wo le naa fεε fô wo γεne.” 20 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Nyám yi ηkpwaante κηηke bibuw bibole, ε mvunyiim mvù bile we κηηke yéw yibo, geenεn κε wee wvú diee nu Waawee κηηke naa lo fô wvú ejike εκολε kew κε.” 21 Ε wee we ηgoo mvu gay ê wvú le, “Tata, yawε ecine é me enγεν endwey icεm nse no mbii.” 22 Geenεn ε Jisos tfuse ê wvú le, “Ε biî me le, ecine é bonyii bò nu le bó nu

ε kpweken wase edweyte bonyii bobole bò kpwekene.”

Ε Jisos wam nffum

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Ε Jisos ke γεν ley ê kekon e, ε boom bew bo ηgoo le bi ten wvú le jó. ²⁴ Ε fí kooy le nffum mvu wvu baay to nu ε νε σεσε κew ê mamase yidvu le no bvuyte joo ε yí bene, gomte keeyinσen ê kekon e. Ε è to nu ε Jisos leete lo fiew. ²⁵ Ε boom bew bo ηgoo le γεν no kamsee wvú gayte le, “Tata, ficε, beene nu ekpweken.” ²⁶ Ε wvú kamse gay ê bó le, “O oo bonyii bo mbee wvú doose le. Ben fane la?” No wvú gay nonen mum ja we wam nffum wvudvu noo joo yi baay, ε mvú lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. ²⁷ Ε diuw yum bonyii bodvu nen kaww. Ε bó ghay le, “Kfuu wvuwvun wee nu wvu νε wvú naa nffum noo joo yuuke wvú le?”

Ε Jisos bvuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii bofεε le

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Ε Jisos ke lente buy kewvu keki ê keba ke bonyii bo Gadala le. * Ε bó bonyii bofεε tasen ε bonceendaa bo dεwle le nu yí bó le. Bonyii bodvu to buy ê ditfum di bó dweyte bonyii jó le, ε bó to ké no cεwkene baay, ε wee yaa nulo efey lo je jó ke. ²⁹ Ε fí kooy le bó to nu ε κew no wamte foweεwe biite le, “Waa Nyo', wo fii la ê bese? Wo to fen keenya ηγεw ê bese σε kefew ε kpwen e?” ³⁰ Ε to nu ε ηgoo bonkunyam bomew diekene kelen kedvu le ε bó duule lo. ³¹ Ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum leke Jisos le, “Kee wo, é wo bvuse lo bese, é wo ciinse bese yí bonkunyam boba le.” ³² Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ben egen lo.” Ε bó mum buy, γεν ley yí bonkunyam bodvu le. Ε fí kooy le ηgoo bonkunyam yidvu yicii to nu ε sen bow ê ηkon e, shii ê mamase yidvu le kpweken jó. ³³ Ε bonyii bò to cεyte bonkunyam bodvu fεε lo, γεν εlaante, see fιεε ficii naa noo fí kooyεε bó bonyii bò bonceendaa bo dεwle le to nu yí bó le. ³⁴ Ε fí kooy le kelaante kedvu kecii to nu ε buy

lo keeto yen Jisos e. No bó toε yen wvú le, leke le wvú ene gbwen bowene.

9

Ε Jisos fε wee ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Ε Jisos ley ê kekon e, kase lente γεν ê kelaante kew e. ² Ε fí kooy le bonyii bomew to nu ε to bó wee mvu fò wvú le ε wvú ε kpwe wase keba kemwaan, ε bó ε tuu ê fikεey e. Ε Jisos yen no bonyii bodvu nu ε lese fitele yí ye le, ε wvú gay ê wee wvú to kpweε keba kemwaan we le, “Nsaa yem, jice fitele le. Me nu ε nλεshε wase bibefe biuw.” ³ Ε fí kooy le bonyii bomew bò to dunçi bonci bo Nyo' le to nu ε κew no wvukene εbonεbon gayte le, “Wee wvun joo bvudvuu bvú Nyo' le.” ⁴ Ε Jisos kieε fιεε fí bó kpawaci, bife ê bó le, “Ben keηke ηkpawace wvú befe ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ⁵ Fιεε fi nu cekey keegay nu fi la? Keegay ê wee wvun le me nu ε nλεshε wase bibefe biew, nuu le wvú eja we elene le? ⁶ Geenεn, me nu enge é ben ekiεε le wee wvú diee nu Waawee keηke mvunγay fokuse fen keelεshε bibefe.” No wvú gay nonen mum gay ê wee wvú to kpweε keba kemwaan we le, “Ja we, ejo fikεey fiuw egene fò yew e.” ⁷ Ε wvú mum ja we no gene fò yew e. ⁸ Ε kebombom ke bonyii le yen fιεε fí kooyεε le, ε nfan koo bó, ε bó no tumte monkum mo Nyo' wvú nu ε nya kfuu mvumvun mvunγay ê wee wvu wum.

Ε Jisos tee Matio

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Ε Jisos ke νε fó dioo lene gene yen wee mvu le ε bó teηe le Matio, ε è nu wee wvú to fii shile, ε wvú ε shii fò bvudvuu bwew bvú lemme le. Ε Jisos gay ê wvú le, “Ε bii me le.” Ε wvú mum νε we no bii wvú le.

¹⁰ Ε Jisos ke γεν shii dioo diekene yew dvu Matio, ε fí kooy le bonyii bomew nteen bò to fii shile, noo bonyii bò befe bomew ten to nu ε to shii no diekene bó bo Jisos noo boom bew bo ηgoo le. ¹¹ Ε Bofalasii dioo yen no bó bó diekene nonen mum bife ê boom

8:26 Mben 89:9; Mat 14:30-32 * **8:28** Bonwa' bo boyvuum bomew teηe le, “Gadalen, bomew le Gelgesen.” **8:29** Mak 3:11; 1Kol 15:24 **9:2** Luk 7:48; Mben 103:3; Jon 9:2 **9:6** Jon 5:36 **9:9** 8:21-22 **9:10** 11:19; Mak 2:15; Luk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7

bew bo ηgoo le ε, “Ε nu nje la wvù wee wene n'yεεyi diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?” ¹² Ε Jisos yuw no bó bife, gay ê bó ε, “Κε bonyii bô temyi ké no gomte wee εfuwε κε. Ε ké no gomte bô cemkene. ¹³ Ben eγεν ekpwawce, eyen laa kenya ke fiεε fi bó san fin ε Nyo' jemyi ε, ‘Me nshieele ε bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, κε me nshieele ε bó egeè boncese fô me le κε’, nu ε la ε? Ben ekeè ε κε me nto keentee bonyii bô nu teyey κε. Me nto keentee ε è nu bô befe.”

Ε bonyii bife ekumε keebamte mwεεm mvudien

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Ε boom bo ηgoo le bo Jon Nleseejoo le ke nε to bife ê Jisos ε, “Ε nu nje la wvù bee Bofalassii ké no bamte mwεεm mvudien, ε boom buw bo ηgoo le yaa bamte κε?” ¹⁵ Ε Jisos tfuse ê bó ε, “Ben kpwaake ε è nulo é bó ebe bonyii bô bvujen, é bó eγεν enu yii yii ε cee bvujen nu bô bó? Geenεn, diuu too lo di bó nu ke efi cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw ebamte mwεεm mvudien. ¹⁶ Κε wee nulo ejo njaw ndvu yi fiε, etumce ndvu yi yvum dvú κε. Ε wvú ge lo nonεn, é njaw ndvu yidvu emεse esaa ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emεse ekuw efey lo no kí be shee nu. ¹⁷ Ε κε wee nulo ten ejo mbvuum mo monfεm egeε ê gham mbvuum wvù bó kene bô jew nyam e, * ε wvú ε yvumεn wase κε. Ε wvú ge lo nonεn, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, é gham wvudvu ebvuyε etawse lo, é mbvuum modvu emum eγεν kuse. Fi ληj nu ε bó κεηke keeεε mbvuum mo monfεm ε è nu ê gham wvu fwε le. Nonεn, é mbvuum bô gham emum enù.”

Ε kpwoon mvu kum Jisos e bonεn, ε Jisos yemmke waa wee wvu baay

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Κε no Jisos to bεε jemyi ê bó nonεn, ε fí kooy ε wee wvu baay mvu to nu ε to ley tum envuw ê wvú εjise λεκε ε, “Waa wεm wvù kpwoon nu ε kpwe κε keseen nen, geenεn, to ekum wvú le bô kebo kuw é

wvú ekase etu dvú.” ¹⁹ Ε Jisos mum nε we ε bô wvú no gene, ε boom bew bo ηgoo le bii ten wvú le.

²⁰ Ε fí kooy ε kpwoon mvu wvù to nu ε cem wase bô kencεm ke bokεnε le bilum yuufe ncow bifεε to nu ε to ê Jisos εjim kum ηgem ndvu ye le. ²¹ Wvú to kum nonεn, ε wvú to jeme wase fô fitele fiew e ε, “Ε me encim enkum κε naa ε è nu ndvu ye le, tu me ε mbonεn wase.” ²² No wvú kumεε nonεn, ε Jisos banke ye yen wvú le, gay ê wvú le, “Bwεεm, fo wo efanè κε. Fitele fiuw fi wo lese yí yεm e nu ε ge wase wo ε bonεn.” Κε sekedvu, ε kpwoon wvudvu mum bonεn lo.

²³ Ε Jisos ke γεν fεse fô yew e fo wee wvu baay wε, yen bonyii bô to ké no toonke bondon bo kpwe le noo kebombom ke bonyii le. Ε fó ffule lo bô kpwe. ²⁴ Ε Jisos gay ê bó ε, “Ben etawse, wan wvudvu baa kpwe κε, wvú leete lo.” Ε bonyii bodvu no kiele lo wvú. ²⁵ Ε bó ke dioo bvuse bonyii bodvu ekfuη, ε wvú mum ley γεν yew, jicε wan wvudvu yí kebo le, ε wvú mum ja we. ²⁶ Ε saaka wvu ekumε fiεε fidvu ghan γεν ê keba ke won e kedvu le kecii.

Ε Jisos yene εjise binfefe bifεε

²⁷ Ε Jisos ke nε fô yew e fε, dioo λene gene, ε binfefe bimew bifεε, ε è nu bolemse no kunene bii wvú le wamte foweεwe gayte ε, “Waa Nfon Dawe, camε shen fô bese le.” ²⁸ Ε Jisos ke γεν ley yew, ε binfefe bidvu bi wvú le, ε wvú bife ê bó le, “Ben nu ε bee λε è nulo é me enge fiεε fi ben beele fin e?” Ε bó bee λε, “Εε Tata.” ²⁹ Ε Jisos mum kum εjise εbole gay λε, “Bii fitele fi ben lese yí yεm e, fí ege λε ye nonεn fô ben e.” ³⁰ Ε εjise εbo mum yene. Ε Jisos loocε lew lo ê bó gay λε, “Ben eyεnè fo ben emom ege é wee ekiεε κε.” ³¹ Geenεn, ε bó kaa γεν no sanse lo saaka ekumε lemme di Jisos e ê keba ke won e kedvu le kecii.

Ε Jisos fε kencife

³² No bonyii bodvu to nen'yεε wase eγενε, ε fí kooy ε bonyii to nu ε nε to bô kencife kemew fô Jisos e ε nceendaa dεwle nu yí ye le. ³³ Ε Jisos dioo bvuse nceendaa dεwle

9:13 Os 6:6; Mat 12:7; Luk 19:10   **9:14** 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34   **9:15** 22:2; 25:10; Jon 2:1-12; 3:29; Mwm 19:7   * **9:17** Bojuu to ké kene gham mbvuum ε è nu bô jew nyam.   **9:20** Λεw 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44   **9:22** 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Lem 3:16   **9:24** Jon 11:11-13   **9:25** Mak 5:41   **9:27** 20:29-34   **9:29** 8:13   **9:30** 12:16; Mak 7:36   **9:31** Mak 7:36   **9:32** 12:22-24

wvudvu yî wee wvudvu le ε wvú mum kεw no jemyi. Ε kebombom ke bonyii le yen nonen no ghayte gayte le, “Κε bó ke nu ε yuu wase eyen fiεε le diεwε fin e wonj wvú Israel e κε.” ³⁴ Geenen, ε Bofalasii gay fibole le, “Wvú bvuuuse bonceendaa bo dεwle le ban nen ε è nu bô mvunḡgay mvu nfon bonceendaa bo dεwle le bodvu.”

Nḡbwele duule baay, ε bonyii bo nḡbwele le nu caan

³⁵ Ε Jisos ke ne no ghane ê bilaante le bicii noo ê bontεw e yeεyi bonyii yéw bunle yi-bole, bvuu fewci ten saaka wvú jee ekume bvunfon bvú Nyo' le. Wvú to ghane nonen fele ten kencem kecii noo ntun tfuu. ³⁶ Ε wvú ké eyen kebombom ke bonyii le, ε shen koo wvú bô bó njefo bó to nu yí monlum e, se wee wvú efi bó, diεwε njée yi nu se wee ncey e. ³⁷ Ε wvú ke mum ne gay ê boom bew bo nḡoo le le, “Nḡbwele duule baay, geenen ε bonyii bo nḡbwele le nu caan. ³⁸ Nonen, ben ebunleε le Tata wvú Cee wεε eciinse bonyii bo nḡbwele le wεne dvu wvú.”

10

Ε Jisos tum boom bew bo nḡoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Ε Jisos ke ne tee boom bew bo nḡoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó to. Ε wvú nya mvunḡgay ê bó mvú bó ebvuuse biyoy bi yiile yî bonyii le bvuu fele kencem kecii noo ntun tfuu dvú. ² Eyan nu ediee ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε le bodvu: Wvu fwe nu Semon wvú bó to bvuu teje le Bitá, bô Andulu wvú waa bwee. Ε bomew nu Jem wvú waa Sebεdee bô waa bwee wvú Jon noo ³ Filew bô Batolomu, Toma bô Mat wvú to fii shile, Jem wvú waa Alfiyus, Tadio bô ⁴ Semon wvú to nu nḡoo Boselot e * bô Judas Iskaliot wvú to gesεε Jisos.

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Ε Jisos tum bonyii bo yuufe ncow bofεε ban, gay ê bó le, “Ben dioo gene, fo ben

egen bvudvuu le se è nu bvú wee juu le κε. Fo ben egen bilaante bi è nu bi bonyii bo Samalia le κε. ⁶ Ben egen ε è nu fô boom bo Israel e bô nu ε laken wase diεwε njée le. ⁷ Ben dioo gene no fewci ê bó gayte le, ‘Bvunfon bvú fowe nu wase nceencee.’ ⁸ Ben efelè ten bonyii bô cemkene, geè ε bonyii bô kpwekene tuu dvú, felè bonyii bô kenke ntun wvu baay, bvuuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le. Me nu ε nya mvunḡgay ê ben εcici. Ben egen le efii ten bonyii dvú εcici. ⁹ Ben dioo gene, fo wee ejo bigew suu yî kecaw e κε, kenεε è nu bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, kenεε è nu kè baa, kenεε kè bó kene bô kfuu ketwaa kè neε. ¹⁰ Fo wee ejo ekεle. Fo wee ejo bikum bifεε kenεε bolaba bomew, kenεε kεmban κε. Ben ekeè le é wee lemte lemte, tu è nu fò wvú kenke keedikene. ¹¹ Ben dioo ε gen ε ley ê kelaante le, kenεε ntεw e, gom yen wee wvú nu ε kocen e, ε ben ε bó no cee gen buy kefew kè ben ke enεne jó le. ¹² Ben ke dioo ε gen, ε dioo leyte yew dvu wee, gay yew e. ¹³ Ε yew yidvu nu ε yí ε kocen, é kembonen kenεn eto yew dvudvu. Ε yew yidvu baa nu ε yí ε kocen, é kembonen kenεn ekase etu ê ben. ¹⁴ Ε wee fan keefiisen ben kenεε keeyuw fiεε fi ben jemyi le, é ben dioo buyte yew dvudvu kenεε kelaante kedvu le kucε kebvu ke yî bikaa binen e. ¹⁵ Ε me ensee ê ben kecey le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεem ebonen yî kelaante kè Sodom bô kè Gomola le efey kelaante kekε.

Bonḡew bo boom bo ntum e bo Jisos e
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ Ben eyekε yuw, me ntumte ben ε ben nu egen enu diεwε njée le ente jo bokuula. Nonen ben dioo ghane no fefenè diεwε yó le, enù ten nyεkeey diεwε bibembε le. ¹⁷ Ben dioo ghane no yenè ekumε bonyii. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bô saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle yibole. ¹⁸ Bó nu ke egufe ben

9:34 10:25; 12:24, 27; Mak 3:22; Luk 11:15, 19   **9:35** 4:23   **9:36** Ktj 27:17; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 14:14; 15:32; Mak 8:2   **10:2** Jon 1:40-44; Lem 1:13   * **10:4** Boselot to nu Bojuu bô to tomte wonj, diuu keebvuse yî nḡew e can bonyii bo Lum e.   **10:5** Luk 10:4-12   **10:5** Luk 10:33   **10:6** Yeli 50:6; Mat 15:24; Lem 13:46   **10:7** 4:17   **10:10** 1Kol 9:14; 1Tim 5:18   **10:13** Luk 2:14   **10:14** Lem 13:51   **10:15** Kenj 18:20; 19:1-29; Mat 11:24   **10:16** Luk 10:3   **10:17** 24:9-14; Mak 13:9-13; Luk 21:12-19; Jon 16:1-4   **10:17** Lem 5:40; 2Kol 11:24   **10:18** Lem 24-26

egen dvú fwe dvu bonyii bò saake biba bi won e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu le ben emum ejeme ê bó noo ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ekume me. ¹⁹ Bó ke dioo e nya ben ê bó nonen, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme naa la ê je yì nne le le, njefo Nyo' nu ke enya fiε fi ben ejeme kefew kedvu le. ²⁰ Ben ekeè le ke è beε ke ejemyi ben ke. E nu ke ejemyi Keyoy ke Icee wene le diuw wene le. ²¹ Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee ε bó yuwyi bó. ²² Bonyii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy. ²³ Seke bonyii ε bon bikaa ê ben ejim ê kelaante kemew e, ε ben fεε gen ê kemew e. E me ensee ê ben keceey le, ke ben nu ke elen bilaante bi Islael e bicii se wee wvù diee nu Waawee ε to ke.

²⁴ Ke waa nwa' ké no fele wee wvù yeeyi wvú ke, ε ke waa lemme ké no fele ten cee ekole we ke. ²⁵ Fí nu len le waa nwa' nulo enu diewe wee wvù yeeyi wvú le, ε waa lemme nu ten diewe cee ekole we le. E bó tenje cee yew le wvú nu Belsebu, é bó saa ke etee boom bo yew e bó diee di bemte fele lo didiε?

(Luk 12:2-7)

²⁶ Nonen fo ben efanè wee ke. Ben ekeè le ke fiεε nu dvú fi bó banji fi nu ke enu se fi ε buy emwa ke. E ke fiεε nu dvú ten fi bó nyile fi nu ke enu se bó ε kieε ke. ²⁷ Fiεε fi me nseje ê ben entan, ε ben no jemyi ê bonyii emvunsheen. E fi me ntfumtfume lo ê ben, ε ben jan ε è nu fô ekole ke yew e. ²⁸ Fo ben efanè bonyii bò nulo eyu ke ε è nu nyam ye maan se è nulo é bó eyu ten keyoy ke. Ben efanè ε è nu Nyo' wvù nulo elεse keyoy ke wee le bó ye ye nguy wvu baay e. ²⁹ Ke bó geese mvunsha mvunfεem ke yí finyinyi le maan? Geenεn, ke fimwaan ké gbwe fokuse se Icee wene nu ε bee ke. ³⁰ Finen nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yì nu è ben εfa. ³¹ Nonen fo ben efanè ke. Ben fele

lo mvunsha fó nteen.

(Luk 12:8-9)

³² E wee benje ê bonyii fwe le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee ten mweten fwe dvu Ice wvù nu fowe. ³³ Geenεn naa yeε wvù ma lo me fwe dvu bonyii, nu ε me nu nke ema lo ten wvú fwe dvu Icem wvù nu fowe.

Jisos to bô kenngawsen

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Fo ben ekpwaakè le me nto ε è nu bó nyεkeey yí nshε le fen ke. Ke è nu fifiε fi me nto dvú ke. Me nto ε è nu bó jem. ³⁵ Ben ekeè le me nto keenje é wan wvù diemsen ediuu bó ice, ε wan wvù kpwoon diuu bó bwee, ε kpweε wan diuu bó bwee dweese. ³⁶ Bonyii bo bvuban e bo wee le nu ke enu ke bonyii bo ê wvú yew. ³⁷ E wee koonke ice kenεε bwee fele me, tu wvú baa ekpwenten keenu wee wem ke. Wee é no koonke ten waa we wvù diemsen kenεε wvù kpwoon fele me, tu wvú baa ekpwenten ten keenu wee wem ke. ³⁸ E wee baa etuu kew kentam ebii me le, tu wvú baa ekpwenten keenu wee wem ke. ³⁹ E wee bawci nshii we, é wvú ke elase ke nshii wvudvu. Geenεn é wee lase nshii we nje me, é wvú ke ekenke nshii wvù mey lo.

(Mak 9:41)

⁴⁰ E wee fiisene ben, tu wvú fiisene ε è nu me. Wee é fiisen me, tu wvú fiisene ε è nu wee wvù tum me. ⁴¹ E wee fiisene wee ntum Nyo' njefo wvú kee le è tum Nyo' wvú, tu wvú nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bew bo ntum e dvú. E wee fiisene wee wvu teyey njefo wvú kee le mweten nu wee wvu teyey, tu wvú nu ke ekenke mmawce wvù Nyo' mawci bonyii bo teyey dvú. ⁴² E me ensee ê ben keceey le, é wee nya ke naa fiko fi joo yì leε le ê wee mwaan ngoo bonyii bo caan caan ban e njefo wvú kee le è nu wee wem ngoo, tu ke mweten nu ke efufe mmawce we ke."

10:19 Luk 12:11-12   **10:21** May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53   **10:22** 5:11; Jon 15:18   **10:23** 16:28; Lem 8:1
10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20   **10:25** 9:34   **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17   **10:28** Ibu 10:31   **10:30** Luk 21:18
10:32 Mwm 3:5   **10:33** Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12   **10:34** Luk 2:14   **10:35** May 7:6   **10:35** 10:21; 24:10;
Mak 13:12; Luk 21:16   **10:37** Dito 13:6-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk 18:29   **10:38** 16:24-25; Mak 8:34-35;
Luk 9:23-24; Jon 12:25-26   **10:40** 18:5; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20; Gal 4:14

11

Ɛ Jon Nleseejoo tum boom bew bo ηgoo le fô Jisos e

(Luk 7:18-35)

¹ Ɛ Jisos ke mɛse tefe boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofɛɛ mum nɛ fô no ghane ê bilaante bi jó le yɛɛyi bonyii bvuu fewci saaka wvù jee. ² Ɛ to nu kefew kedvu le, ɛ Jon Nleseejoo nu yew ncaw e. Ɛ wvù ke nɛ yuw ɛkumɛ mwɛɛm mvù Klistu to gee, mum tum boom bew bo ηgoo le ɛ bó egɛn, ³ ebife ê wvù le laa, è nu wvù wvù to nu keeke eto, nuu bó ecɛytè wee mvu le. ⁴ Ɛ bó gen bife, ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egɛn esee ê Jon mwɛɛm mvù ben nu ɛ yuw bô mvù ben yɛn e. ⁵ Binfe yɛne wase mwɛɛm e, ɛ bontɛɲɛ lene teyɛy, ɛ bonyii bô cɛmkene bô ntun wvu baay bonene, ɛ bincife yuuke mwɛɛm, ɛ bonyii bô kpweken kaase tuu dvù, ɛ bó bvuu fewci tɛn saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. ⁶ Njɔɲ wvu baay nu wvu wee wvù baa maɲene me kɛ.”

⁷ Ɛ boom bo Jon e bo ηgoo le ba ke nɛ, ɛ Jisos mum kɛw no jemyi ê kebombom ke bonyii le ɛkumɛ Jon biite le, “Ben se shee buyte gene ηkpwaante keegɛn yɛn ɛ è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? ⁸ No è baa nu nonɛn, ben ɛ se ɛ no buyte gene jó nje la? Ben se gene keeyɛn wee le ɛ wvù ɛ sufe ye bô ndvù yi bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bô suute ye bô ndvù yi bonene ké no nu ɛ è nu ê bontow e. ⁹ No è baa nu nonɛn, ben ɛ se ɛ no buyte gene jó nje la? Keegɛn yɛn wee ntum Nyo' le nuu? 'Ɛɛ, é me ensee ê ben le è nu wee ɛ wvù fele wee ntum Nyo'. ¹⁰ Ɛ nu wvù wvù bó to saɲɛ ɛkumɛ wvù ɛ Nyo' gayte le,

‘Yekɛ eyuw, me nu ηke enciinse wee wɛm ntum é wvù esa fwe dvu wo, eseysel je yo é wo sɛ no too.’

¹¹ Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le, ente jo bonyii bô bokɛnɛ nu ɛ boo wase, nu ɛ bó baa boo wase wee wvù kuuke fele Jon Nleseejoo kɛ. Geenɛn, ɛ wee wvù nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvufowe nu

ɛ wvù kuuke fele wvù. ¹² Ɛ kɛw yi kefew kè Jon Nleseejoo to kɛwɛɛ lemme diw e ɛ to ɛ buy keseen e, nu ɛ bonyii taanɲke bvunfon bvufowe, * ɛ bonyii bo mvunɲay e lole bô mvunɲay. ¹³ Ɛ fí nu nonɛn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bocii noo bonci bo Muses e to jemyi ɛkumɛ bvunfon bvufowe ke ghan to buy kefew ke Jon Nleseejoo le. ¹⁴ Ɛ ben nu ɛ yɛn le ben nulo ebee, é ben bee le Jon wvun nu Ɛlayja wvù to nu keeke eto. ¹⁵ Wee wvù kɛɲke bitem ɛ wvù yuw.”

¹⁶ Ɛ Jisos nɛ ghay ye le, “Ɛ nulo é me enfewsɛn ɛngokɛ ke keseen kin ɛ è nu bô la? Bó nu kɛ lo diwɛ boom bo caan caan e bô shiiyɛn mondvuum mo way e, ɛ bomew tɛɲe bomew biite le, ¹⁷ ‘Bese toonɲke ndon sɛ ben bine lo le? Nyaa ηkiee kpwe sɛ ben bene lo le?’ ¹⁸ Me njemyi nonɛn njefo Jon to nu ɛ to fanɛ yaa diekene kɛnɛɛ wukene kɛ, ɛ ben no jemyi le wvù kɛɲke nceendaa dɛwle yi ye le. ¹⁹ Wee wvù diee nu Waawee ɛ dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyɛn, wvù ghane wuwte mwɛɛm mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew. Ben ekeè le bvufee ké no duɲci ye ɛ è nu yi fiɛɛ fi bvù lemte le.”

Ɛ Jisos no shaanɲke gee di bilaante bimew e

(Luk 10:13-15)

²⁰ Ɛ Jisos mum nɛ kɛw no shaanɲke gee di bilaante bimew bi wvù to yamɛɛ ge binghaw bi mwɛɛm e bí le, njefo wvù to nu ɛ ge nonɛn, ɛ bonyii bo jó fanɛ yaa cim kumɛn nce wvubo kɛ. ²¹ Ɛ wvù no shaanɲke nonɛn, jemyi le, “Nɲɛw wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ɛ nɲɛw wvu baay nu tɛn wene ben bonyii bo Bɛsayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nɲe binghaw bi mwɛɛm e bi me nto nɲɛɛ jo ben ɛ è nu Taya bô Sidon, tu bó to nu ɛ jise wase bimbampwe, kfum taan ye le ncekɛ keeduɲɛ le bó nu ɛ kumɛn wase mvuntelem mvubole. ²² Ɛ me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemɛse le, é mwɛɛm ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. ²³ Noo ben

11:1 7:28   **11:2** 14:3   **11:3** Jon 1:15, 27; 3:31; 11:27   **11:5** Yesa 35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18   **11:10** Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76   * **11:12** Kɛnɛɛ le, “... nu ɛ bvunfon bvufowe too bô mvunɲay.”   **11:14** 1Bfn 17:1; Mala 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13   **11:15** 13:9, 43; Mak 4:9, 23; 7:16; Luk 8:8; 14:35   **11:18** 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33   **11:19** 9:10; 11:2   **11:21** 15:21; Yesa 23:1-16; Amo 1:9-10; Lem 12:20   **11:23** Yesa 14:13, 15

bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay! Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egen wonj bonjfu le. Ben ekeè le, é me nto ndioo nge binghaw bi mwεεm e bì me nto ngeε jo ben ε è nu Sodom, tu kelaante kedvu be bεε dvú ε to ε buy eβen e. ²⁴ Geenen, é me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é mwεεm ebonene fô bonyii bo Sodom e fele ben.”

Kemmbunj ke Jisos e yaatene lo
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kε kefew kedvu le, ε Jisos nε gay le, “Me nyaa keyoone ê wo Icεm Nfon εbulε bô nshε le wo nu ε nyile mwεεm mvun ê bogoyfee noo bonjkiεεfiεε, ε dujce ε è nu ê mvunley mvu boom e. ²⁶ ε nu no fí nu Icεm, njefo è nu no wo to shieele le fí enù.

²⁷ Icεm nu ε nya wase mwεεm mvunciim ê me. Kε wee nu dvú wvù kee Waa Nyo' εfey Ice kε. ε ke wee nu dvú wvù kee Ice εfey Waa we noo bonyii bò Wan nu ε caw keeduεε Ice ê bó kε.

²⁸ Ben bocii bò nu ekuse jo bvujite ε bvú ghaake ben, ben eto fô me le, é me enge é ben elεεten. ²⁹ Ben ejo ε è nu kemmbunj kem eshfumε, ebii n'yεεyi wεm e, njefo me nu fiem wee wvu nyεkeey, ηkεηke fitele fí lεεtene, é ben ke ekεηke nλεεten fô mvuntelem mvunen e. ³⁰ Kε kemmbunj kem ghaake nshfumε le kε, ε kε bvujite bwem jite kε.”

12

ε Jisos nεle saaka wvu ekumε diuu di mbam e
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ ε è no nu kε kefew kedvu le, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no λene fele wεε εgin wvumew e, ε è nu diuu di mbam e. ε to nu ε jenj yuu boom bew bo ηgoo le, ε bó mum nε kεw no sumyi bicεε diee. ² ε Bofalasii yen, gay ê Jisos le, “Taa eyen, boom buw bo ηgoo le gee fiεε fí nci baa bee le wee ege diuu di mbam e kε.” ³ ε wvú bife ê bó le, “Ben ke baa tanj wase ê N'wa' Nyo' le no jenj to yuu

Nfon Dawe bô ηgoo ye, ε wvú ge le? ⁴ Wvú to nu ε ley yew Nyo' le, die blεεd wvù bó to geε ncese dvú fô Nyo' le, ε è to nu nci fo wvú kenεε bonyii bò to nu bô wvú edie. ε to nulo edie kε bocee ncese. ⁵ Nu le ben ke baa tanj wase ten ê bonci bo Muses e no è ké dioo nu diuu di mbam e, ε bocee ncese ηgoy nci mbam ge lemme dibole yew ncese le, geenen ε nsaw saa nu kε? ⁶ ε me ensee ê ben le fiεε nu dvú fen keseen fí kuuke fele yew ncese. ⁷ Bó nu ε sanj ê N'wa' Nyo' le ε Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii ecamtè ε è nu shen fô bonyii le, kε me nshieele le bó egeè boncese fô me le kε.’ ε ben fen be kee fiεε fí bvudvuu bvudvu bvun gayte, ben saa esaake bonyii se bó kεηke jay kε. ⁸ Fí nu le wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

ε Jisos fe wee diuu di mbam e ε kebo ε kpwe

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ ε Jisos ke nε fó, gen ley yew bunle yibole. ¹⁰ ε fí kooy le wee mvu to nu dvú ε kebo kew kemew ε kpwe wase. ε bonyii bomew nε bife ê Jisos le, “Nci nu ε bee le è nelo é bó efε wee diuu di mbam e?” ε bó to biite nonen gomte ε è nu fiεε fí bó etey yí ye le. ¹¹ ε Jisos tfuse ê bó le, “ε nu yεε ê ben ente wvù kεηke njee, yí ε gbwe ê fwεη diuu di mbam e, é wvú enu se wvú ε jicε ε gufe ε bvuse? ¹² Kε wee wvu wum fele naa lo njee baay e? Nonen tu nci nu ε bee le wee ege lemme di jee diuu di mbam e.” ¹³ ε wvú mum gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε le, “Nεke kebo kuw.” ε wee wvudvu nεke. ε kí mum bonen no nu kε diεwε kemew kiε le. ¹⁴ Geenen ε Bofalasii buy gen mum jo nsey no bó nu ege se yu Jisos.

Jisos nu wee lemme wvu Nyo' wvù wvú nu ε caw

¹⁵ ε Jisos kiεε ekumε nsey wvù bó joε, mum nenε fó. ε bonyii nteen bi wvú le. ε wvú fe bó bocii bò to kεηke bincem, ¹⁶ ciise ê bó le fo bó ege é bonyii ekiεε wen kε. ¹⁷ Fí to nu nonen keege é fí ekocεn no wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε le,

18 “Ben etaa eyen, wvun nu waa wem lemme wvù me nu ncaw. Me nkoonke wvù, e fitele fiem yuuke njon bô wvù. Me nu nke enya Keyoy kem ê wvù, é wvù efewci ê bitum ekumε je yi teyey yi me nsumtene bonsaw jó.

19 Kε wvù nu ke ewaale bô bonyii, kenεε kumte diuw kε. E kε wee nu ke eyuw diεw ye bifian bi jé le kε.

20 Kε wvù nu ke emεse enjogoy gayi di ngeyte wase kε. E kε wvù nu ke ejimse ken'yeese kè beenci jiwejiwe kε. Wvù nu ke ege nonen egen ebuy no je yi teyey yi wvù sumtene bonsaw jó nu ke eso.

21 E bitum bicii nu ke etaale fwe ε bí ε gεε bvufee yî ye le.”

Mvunḡay mvu Jisos e nen'yi fεε?
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 E bonyii bomew ke ne to bô wee mvu ε wvù ε fefe, nu kencife, ε nceendaa dεwle nu yî ye le. E Jisos fε wvù ε wvù no jemyi bvuu yene mwεεm e. 23 E diuw yum bonyii bô to nu fó bocii, ε bó no biite le, “E nulo é wee wvun enu waa Nfon Dawe?” 24 Geenε ε Bofalassii dioo yuw no bó biite nonen gay le, “Wee wvun bvuuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu kε bô mvunḡay mvu Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dεwle le.” 25 E Jisos kiεε fiεε fi bó kpawci mum gay ê bó le, “E ketum ne ε gawsen ε no diuu εkinεkin, tu kí nu ke enε etu binffuy. Kelaante kenεε yew ε ne ε gawsen ε no diuu εyinεyin, yî saa ke eleem kε. 26 Nonen, é Satan bvuuuse Satan mvu yî wee le, tu wvù nu ε gawsen wase ye ye. E fi nu nonen, bvunfon bwew saa ke eleem kε. 27 E è nu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le nen ε è nu bô mvunḡay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse bô mvu yeε le? Fiεε fi boom bonen bodvu gee nu edunçε le ben nu ε gbwe wase nsaw. 28 Geenε ε me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô mvunḡay mvu Keyoy ke Nyo' le, tu bvunfon bvù Nyo' le nu ε to wase fô ben e. 29 Ben kpwaake le è nulo é wee eley yew dvu ntεmemvunḡay, ekuu

mwεεm mwew ebuy dvù, se wvù ε yaw ε koo ntεmemvunḡay wvudvu ε kay e? Seke wvù ε kay nonen se kuu mwεεm mwew keεεy buy dvù. 30 E wee baa nu ê keba kem e, tu wvù bane me. Wee é no nu se wvù fici me keebaanci lo, tu wvù tawse lo. 31 Nonen, é me nsee ê ben le Nyo' nulo elεεshe mwεεm mvù befe noo díεw yi befe yicii yi bonyii jemyi. Geenε ε wee jeme diεw yi befe ekumε Keyoy ke Yuule, tu kε è nu naa lo é Nyo' elεεshe kε. 32 E wee jeme diεw yi befe ekumε wee wvù diee nu Waawee, tu Nyo' nulo elεεshe. Geenε ε wee jeme diεw yi befe ε è nu ekumε Keyoy ke Yuule, tu kε è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεεshe é è cim nu kefew kin e kenεε kefew kè too le kε.

Bó ke kiεε kete yî mvuntam mwew e
(Luk 6:43-45)

33 E wee kenke kete kè jee, é wvù ekenke mvuntam mvù jee mvù yumte yî dvù le. Wee é no kenke kete kè befe, é wvù ekenke ten mvuntam mvù befe mvù yumte yî dvù le. Bó ké kiεε kete ε è nu yî mvuntam mvù yumte yî dvù le. 34 Enjokε ke yó le kin. Ben nulo ege neε se no jemyi njeme wvù jee ε ben nu bonyii bô befe? Ben ekeè le fiεε fi nu ε yinçen ê fitele fi wee le nu fi fi ké no buyte diuw we le. 35 Wee dioo nu wee wvù kenke ntfu mwεεm mvù jee yî ye le, ε wvù no bvuuuse mwεεm mvù jee. E dioo nu wvù kenke ε è nu ntfu mwεεm mvù befe, ε wvù no bvuuuse mwεεm mvù befe.

36 E me ensee ê ben le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é wee ekenke keetane diuw yî díεw yi ncεwnçεw yi wvù ke nu ε jeme wase le. 37 Ben ekeè le bó nu ke edioo esaake wee, é enu díεw yi buyte diuw we le yî nu ke ege é wvù eyuu, ε è nu kε ten díεw yi buyte diuw we le yî nu ke ege é wvù eley nḡεw e.”

E bonyii bomew no gomte le Jisos edunçε kenḡhaw ke fiεε le
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 E bonyii bomew bô to dunçi bonçi bo Nyo' le noo Bofalassii mum ne gay ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, bese gomte le wo ege fiεε fi dunçi mvunḡay mwuw é bese eyen.” 39 E

Jisos tfuse ê bó le, “Engokè kè befe kè nu ε cinε wase Nyo' le ε tu diεwε kpwoon nsake le, gomte keeyen fiεε fi dunçi mvunḡay mwem e! Kε è nulo é me endunçe fiεε ê engokè kin efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le kε. ⁴⁰ No Jona to cee ê shem jo bye yi baay εdiuw εta, nu kε lenlen no wee wvù diee nu Waawee nu ke enu ente jo nshe εdiuw εta. ⁴¹ Ε nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é bonyii bo Ninivε eleem bô engokè ke keseen kin ege é bó elese kí ηḡew e, njefo bó, bonyii bo Ninivε to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewci, kumεn nce wvubo. Geenεn ben eyekε eyuw, wee nu fen bô fiεε ε fí kuuke fele fi Jona le. ⁴² Yaa wvù to saake ketum kè Shεba nu ke eleem ten diuu di nsaw wvu fokemεse le bô engokè ke keseen kin ege é bó elese kí ηḡew e, njefo wvù to nu ε nε ketum kew e ê kendvuse ke won e keeto eyuw bvufee bvυ Nfon Saamun e. Geenεn ben eyekε eyuw, wee mvu nu fen bô fiεε ε fí kuuke fele fi Saamun e.

(Luk 11:24-26)

⁴³ Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum ḡen ηkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ke dioo ε gom ηkuuη, ⁴⁴ mum jeme ê ekole kew le, ‘Me nu enkase entu ê me yew fô me nse mbuyεε.’ Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu se fiεε dvú, ε bó ε yese ε seyse yí ε no yuule, ⁴⁵ nonεn ε kí mum kase ḡen, to bô biyoy bimew bisooshwiyy bi befe fele kí, ε bô bí mum to ley no cee dvú. Ε mwεεm mum mεse fo yí mwεten e sekedvu fey no mvú se shee nu. Ε nu kε lenlen no fí nu ke enu fô engokè kè befe ke keseen kin e.”

*Bonyii bô è nu kfuu di Jisos e
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Kε no Jisos to bεε jemyi ê bonyii nonεn, ε fí kooy le bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e to nu ε to leem εkfuη no gomte le bô bó ejeme. ⁴⁷ Ε wee mvu ḡay ê Jisos le, “Bwoo bô boom bo bwoo le leeme εkfuη gomte le ben ε bó ejeme.” * ⁴⁸ Ε wvù bife ê wvù le, “Bwεεm nu yεε, ε boom bo bwεεm e nu baa?” ⁴⁹ No wvù bife nonεn, mum no lomte bonyii bew bo ηḡoo le, ḡayte le, “Bwεεm bô boom bo bwεεm e ban. ⁵⁰ Ben ekeè le wee

tfuu wvù ḡee fiεε fi Icεm wvu fowe shieele nu ε wvù nu waa bwεεm bô jεme yεm no bwεεm.”

Bonḡan εkumε bvunfon bvυ fowe

13

(13:1-50)

*Nḡan εkumε wee wvù to tfumyi ηḡow
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ Kε εbvubwε, ε Jisos ke nε buy yew, ḡen shii mbew mamase le. ² Ε kebombom ke bonyii le ke baay tase mbew ye le nen ḡhemm. Ε wvù mum nε wase ley shii ε è nu ê kekoη e ê joo, ε kebombom kedvu no leeme ê ηkpwaante ηḡem joo le. ³ Ε wvù no jemyi mwεεm nteen ê bó ê bonḡan e. Wvù to nu ε ḡay le, “Wee to nu ε laa keeḡen etfume ηḡow. ⁴ Ε wvù ke dioo etfumyi, ε yimi ḡbweken ê je, ε mvunyiim to tace die. ⁵ Ε yimi ηḡow ḡbweken fô bvudvuu bvυ εta le ε nshε yaa nu fó ntay kε, ke mum yanḡen buy njefo ke nshε to nu fó ntay kε. ⁶ Ε mvum ke dioo kew ebaa mum sun ηḡow yidvu. No yí to baa cime ḡen ntay kε, ε yí mum yowlen. ⁷ Ε yimi ηḡow ḡbweken ê bisafe le. Ε bisafe bidvu ke ku mum ban ηḡow yidvu. ⁸ Ε yimi ηḡow ḡbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku yum ntay. Ε binyi bimew no nu εjise ḡbwee, bimew mbanḡsoocaan, bimew mbaanshe. ⁹ Wee wvù keηke bitem, ε wvù yuw.”

*Shiee wvù Jisos jemyi ê bonḡan e
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)*

¹⁰ Ε boom bo ηḡoo le bo Jisos e nε bence ḡen bife ê wvù le, “Ε nu nje la wvù wo jemyi ê bonyii ban ε è nu ê bonḡan e?” ¹¹ Ε wvù tfuse ê bó le, “Ε nu ben bô Nyo' nu ε ḡe wase le è nulo é ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bvυ fowe le mvù nu ê kenyile le. Geenεn wvù baa ḡe le è nulo é bonyii ban ekiεε kε. ¹² Ben ekeè le wee wvù keηke fiεε nu ε bó nu ke ebise é wvù ekeηke ε fí duule. Ε wee wvù yaa keηke kε fiεε nu ε naa fi caan fi wvù keηke nu ε bó nu ke efi lo ê wvù. ¹³ Ε nεε fiεε fi me njemyi ê bó ê bonḡan e, njefo bó taale mwεεm yaa yene kε. Bó yeke mwεεm, yaa

12:40 Jona 1:17; Mat 27:63   **12:41** Jona 3:5   **12:42** 1Bfn 10:1-10   **12:45** 2Bi 2:20   * **12:47** Kε bonḡa' bo boyvuum bomew bô bó to yawεε san diεw Nyo' jó keηke kencim kin kε.   **12:50** 6:10   **13:9** 11:15   **13:12** 25:29
13:14 Yεsa 6:9-10; Jon 12:40; Lem 28:26-27

yuuke keɛɛ kee mvú ke. ¹⁴ Fiɛɛ fi wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyɛɛ nu ε looce naa ε kocɛn bô fiɛɛ fi bonyii ban gee. Wvù to nu ε gay le,

‘Ben nu ke eyeke naa mwɛɛm, geenɛn yaa yuuke ke.

Ben nu ke etaale naa mwɛɛm, geenɛn yaa yɛne ke.

¹⁵ Ε è ge njefo mvuntelem mvu bonyii ban e nu ε le wase,

ε bitem bibole nu ε bí ε cin wase,

ε bó ε kfuke wase ejise ebo.

Ε bó ge nonɛn wvu le fo bó eyɛnè mwɛɛm e bô ejise ebo,

yuuke mwɛɛm bô bitem bibole,

é mvuntelem mvubole eyvuwsee,

é bó emum ekase etu jim fô me le,

é me enfɛ bó.’

¹⁶ Geenɛn, njon wvu baay nu wene njefo ejise eyene nu yò yɛne mwɛɛm e, ε bitem binɛn nu bì yuuke mwɛɛm. ¹⁷ Ε me ensee é ben keɛɛy le, bonyii bo ntum Nyo' le nteen bô bonyii bo teyɛy bomew to shee beele keeyɛn mwɛɛm mvù ben yɛne le, ke fanɛ yaa eyɛn ke. No beele tɛn keeyuw mwɛɛm mvù ben yuuke, ke fanɛ yaa eyuw ke.

Fiɛɛ fi ngan wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ngow dunɔi

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Ben eyuw le fiɛɛ fi ngan we wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ngow dunɔi. ¹⁹ Wee ké yuuke fiɛɛ fi ekumɛ bvunfon bvu fowe se wvù ε kiɛɛ kenyi kedvu, ε Satan wvù wee kebefɛ mum to cun diɛw yì bó jewe fô fitele fiew e bvuse. Fifin nu ngow yì bó to dioo tfumyi ε yì gbwekɛn é je. ²⁰ Ε ngow yì bó to tfumyi ε yì gbwekɛn fô bvudvuu bvu eta le nu wee wvù yuuke diɛw Nyo' mum fiisen lo kan mwaan bô njon. ²¹ Geenɛn, ε yì baa cime gɛn yì ye le ke. Ε yì moocɛ ke caan. Ε ngɛw ke dioo ε kɛw keɛɛ bó bone ε è nu bikaa é wvù ejim nje diɛw yidvu, ε wvù mum tfuw bikaa kan mwaan. ²² Ε ngow yì bó to tfumyi ε yì gbwekɛn é bisafe le, nu wee wvù yuuke diɛw Nyo', ε ken'yanɔn ke ekumɛ mwɛɛm mvu yì won wvun e, noo shiee bvukuke mum tase ban diɛw yidvu ε

yì laayɛ lo εcici. ²³ Ε ngow yì bó to tfumyɛɛ yì nshɛ yì jee le mum nu wee wvù yuuke diɛw yidvu, yuw naa ntay no gee no yì gomte diɛwɛ ngow yì yum yimi ε nya ejise gbwee, yimi ejise mbansoocaa, yimi mbaanshɛ le.”

Ngan ekumɛ ngow egin bô yi egay

²⁴ Ε Jisos bvuu ma ngan mvu é bó le, “Bvunfon bvu fowe nu ε è nulo é bó efewɛn bô wee mvu wvù to gɛɛɛ tfume ngow yì jee yì è nu egin é wvù wɛne. ²⁵ Ε bonyii ke dioo eleete wase, ε wee we bvuban gɛn tfume ngow egay yò fieesene egin ente dvudvu mum nɛnɛ. * ²⁶ Ε egin yodvu ke dioo eku wase ekɛw etfumyi, ε ngow egay yɛ mum yɛnɛ tɛn. ²⁷ Ε bonyii bo lemme le bo wee wɛɛ wvudvu le to bife é wvù le, ‘Cee ekolɛ, wo to dioo tfume ngow wɛne ε è nu yì egin, yì egay yin ε ghan nɛɛ le ε se no nu ente dvudvu?’ ²⁸ Ε wvù tfuse é bó le, ‘Ε ge ke wee wɛm bvuban fifiɛ fiɛɛ.’ Ε bonyii bo lemme le bodvu bife é wvù le, ‘Wo gomte le bese egɛn edvun'yɛ?’ ²⁹ Ε cee ekolɛ wvubo tun gay é bó le, ‘Ε nelo é ben dioo dvun'yi enɛ ebaale tɛn egin ente dvudvu. ³⁰ Ben ecinɛ é mvù ekuu mvunciim egɛn ebuy kefew ke ngbwele le. Ε ke dioo enu kefew ke ngbwele le, é me engay é bonyii bo ngbwele le le bó eyaw edvun'yɛ egay yodvu ebaancɛ eyilɛ egɛɛ bijiw e bijiw e, é bó ke eton, emum ebaancɛ egin egɛɛ é ngaw wɛm e.’ ”

Ngan ekumɛ kfuu ngow fintam fimew

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Ε Jisos bvuu ma wvumvu ngan é bó le, “Bvunfon bvu fowe nu diɛwɛ jise di ngow fintam fimew e, † fi wee to joɛ tfume é wvù wɛne. ³² Ngow yin nu ε yì ngoynene baay fele ngów mi yicii. Geenɛn, seke yì ε buy, ε yì ku kuw fey tɛn mwɛɛm mvunciim, mum nɛ tu wase kete wvu le è nulo é mvunyiim mvù bile we eyoote yì tíɛw yidvu le.”

Ngan ekumɛ fintunɔɛn

(Luk 13:20-21)

³³ Ε wvù bvuu ma wvumvu ngan é bó le, “Bvunfon bvu fowe nu diɛwɛ fintunɔɛn fi kpwoon to fewɛɛ mvuum bintee bi baay

13:17 1Bi 1:10-12   **13:22** 1Tim 6:9-10   * **13:25** Egay eyan nu ε bó tɛnɛ é díɛw bala le le «darnel» ε ngow yidvu nu njiw.   **13:30** 3:12; Mwm 14:14-15   **13:31** 17:20; Luk 17:6   † **13:31** Fintam fin nu é díɛw bala le le «mustard».   **13:32** Esek 17:23   **13:33** 1Kol 5:6; Gal 5:9

baay bitete, jo fiysen dvú, tow gee, ε fi mum ge ε mvuum modvu ben.”

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisos to jemyi mwεεm mvun mvunciim ε kebombom ke bonyii le ε ε nu ke ε bonḡan e. Kecεy, ke wvú to ké jeme fiεε ε bó se ε nu ε ḡan e ke. ³⁵ Wvú to gee nonen keege ε fi ekocen no wee ntum Nyo' mvu to jemyεε wase le,

“Me nu ḡke endioo eḡawse diuw wεm ε ebuyte ke bonḡan.

Me nu ḡke embwaashe mwεεm mvù to nu ε kenyle le

ε kew no bó to bomεε wonḡ.”

Fiεε fi ḡan wvu ekumε ḡgow eḡin bó yi eḡay duḡci

³⁶ E Jisos ke ne cine kebombom ke bonyii le ley ḡen yew. E boom bew bo ḡgoo le bi wvú le bife ε wvú le, “Ke yuuse ε bese fiεε fi ḡan wvu ekumε eḡay yo wεne eya duḡci.”

³⁷ E wvú mum gay le, “Wee wvù tfumyi ḡgow yì jee nu wee wvù diee nu Waawee.

³⁸ E wεε nu wonḡ wvun. E ḡgow yì jee duḡci boom bó ε nu bo bvunfon bvú Nyo' le. E eḡay nu boom bó ε nu bo wee kebefe we le. ³⁹ E wee bvuban wvù to tfumyεε ḡgow yidvu nu dεwle. Kefew ke ḡḡbwele le nu kefew kè wonḡ wvun nu ke eka. E bonyii bo ḡḡbwele le nu bonceendaa bo Nyo' le. ⁴⁰ Ke no bó ké baayi eḡay baance ton bó ḡguy, nu ke lenḡen no fi nu ke enu kefew kè wonḡ kaa wase le. ⁴¹ Wee wvù diee nu Waawee nu ke eciinse bonceendaa bew, ε bó eḡan ebaance mwεεm mvunciim mvù too bó kebefe noo bonyii bó gee bibefe bocii ebvuse ε bvunfon bwew e, ⁴² elan ε kembvuwlen ke ḡguy e. E nu fó fó bonyii nu ke ebeele ḡgeci bigew. ⁴³ Nonen ε bonyii bo teyḡey ebaa diεwε diuw le ε bvunfon bvú Icee bó le. Wee wvù kenḡke bitem ε wvú yuw.

Nḡan ekumε ntfu noo jise di banḡe le

⁴⁴ Bvunfon bvú fowe nu diεwε ntfu mvu wvù wee to joε ḡen nyile wεne le. E wee mvu ke to yεn mum kase banḡe, no kfuuyi ε nḡon yuu lo wvú. E wvú mum ḡen gese mwεεm mvunciim mvù wvù to kenḡke, ḡen guy wεε wvudvu.

⁴⁵ E bvunfon bvú fowe bvuu nu ke diεwε wee way mvu wvù to ḡhane gomte eḡise ε banḡ yò jee nen ntay. ⁴⁶ E wvú ke dioo egomte, ḡen yεn dimew e ε ε nu naa di lumte. E wvú mum ḡen gese mwεεm mvunciim mvù wvù to kenḡke ḡen guy jise di banḡe le didvu.

Nḡan ekumε kensanḡ ke byé le

⁴⁷ Bvunfon bvú fowe bvuu nu ke diεwε kensanḡ e kè bó to tfumyεε ε joo, ε dikfuu di byé le dicii tase jó, ⁴⁸ ε kí yinḡen. E bonyii mum gufe bvuse ε ḡkpwaante, shii fokuse, caw byé yì jee gee ε ḡkáa le, lanḡ yì befe. ⁴⁹ E nu ke no fi nu ke enu kefew kè wonḡ kaa le. Bonceendaa bo Nyo' le nu ke ebuy eto eḡawsen bonyii bó befe fó bo teyḡey e, ⁵⁰ emum elan bó befe ε kembvuwlen ke ḡguy e, fó bonyii nu ke ebeele ḡgeci bigew.”

⁵¹ E Jisos mum bife ε boom bew bo ḡgoo le le, “Ben nu ε yuw mwεεm mvun mvunciim ntay e?” E bó bee le, “Eε.” ⁵² E wvú mum gay ε bó le, “Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù duḡci bonci bo Nyo' le wvù bó nu ε yεyì wase wvú ekumε bvunfon bvú fowe nu diεwε cee yew wvù kenḡke ntfu, ε wvú nulo ebvuse mwεεm mvu mvunfem keneε mvu mvuyvuum jó.”

*E bó ma lo Jisos ntεw we le
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ E Jisos ke mese ma bonḡan ban, mum ne jó, ⁵⁴ ḡen ntεw we le, ḡen ley no yεyì bonyii yew yibo yi bunle le. E bó yuw n'yεyì we no kenḡke lo ḡhaw, mum kew no ḡhayte le, “Wee wvun jo fεε bvun bvufee bvú baay bó mvunḡay mvù wvú gee binḡhaw bi mwεεm e dvú nen? ⁵⁵ E nu ke waa cee la wvun wvù kane bite? Ke bwee nu Maalia le? Ke boom bo bwee le nu Jεm bó Yosεw noo Semon noo Judas e? ⁵⁶ Ke jéme ye yicii nu beene ε bó fen e? Wee wvun ε ja fεε bó mwεεm mvun mvunciim nen?” ⁵⁷ No bó ḡhay nonen mum ma lo wvù. Nonen ε Jisos gay ε bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' mondvuum e monciim, εfuw ke wonḡ we le noo ε kfuu diεw e.” ⁵⁸ E Jisos fanḡe yaa ebvuu ege binḡhaw bi mwεεm e jó nteen ke, ḡjefo bó to baa elese fitele yì ye le ke.

14

*Ekumε kpwe Jon Nleseεjoo
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ Ε to nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod wvù to saake keba ke won e kè Galilee yuw ekumε lemme di Jisos e. ² Ε wvù gay ê bocee won bew le, “Wee wvun nu Jon Nleseεjoo ε wvù ε kase ε buy yî kpwe le. Ε nu fiεε fi ge wvù ε se no kenke mvun gay keegeε bin ghaw bi mwεεm e bin nen.”

³ Fî nu ε 'Elod to gay ε bó koo Jon, kay, fen yew ncaw e nje 'Elodia wvù kpweε Filew wvù waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. ⁴ Ε Jon no tune gayte le nci baa bee le wvù ejo wvù kpweε le ke. ⁵ Ε 'Elod mum no gomte le wen eyu Jon, geenεn no fane bonyii, njefo bonyii to kenke Jon diεweε wee ntum Nyo' le.

⁶ Ε è ke no nu diuu di Nfon 'Elod to gee nkaw keekume diuu di bó to bokεε wvù, ε waa 'Elodia wvù kpwoon ley cen bine fwe dvu bonyii bò to nu fô nkaw wvudvu le, ε 'Elod yen ε ye yvuwsε wvù. ⁷ Ε wvù mum kaw wan wvudvu, die kelew le wen nu efene wvù ε è cim nu naa bò la fi wvù ε bife le wen efene wvù dvù. ⁸ Ε bwee wan mum beyse wan le wvù egay le wvù enya ekole ke Jon Nleseεjoo le ê juy e ê wvù. ⁹ Ε wvù gay, ε Nfon 'Elod yuw nonεn ε ye keeshε lo wvù. Geenεn nje kelew kè wvù to dieε wase fwe dvu bonyii bò to nu fô nkaw e, ε wvù mum gay le bó ege no wan gay. ¹⁰ Ε wvù mum tum bonyii ε bó gen yew ncaw e bvuse ekole ke Jon e, ¹¹ to dvù ê juy e nya ê wan kpwoon wvudvu, ε wvù mum gen dvù nya ê bwee. ¹² Ε boom bo Jon e bo ngoo le ke gen jo gvune di Jon e dwey, gen see saaka wvudvu ê Jisos.

*Ε Jisos nyanε bonyii bontfuke botin
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)*

¹³ Ε Jisos ke dioo yuw fiεε fi kooy bò Jon, mum ley ê kekon e lewse ye gen fô bonyii yaa nu ke. Geenεn ε bibombom bi bonyii le yuw, mum buy ê bilaante le len bò bikaa bi wvù le. ¹⁴ Ε wvù ke buy ê kekon e dioo feese ê nkpwante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm. Ε shen koo wvù bò bó, ε wvù mum no fele bonyii bò to cemkene. ¹⁵ Ε

è ke dioo nu ekiεguu, ε boom bew bo ngoo le bence gay ê wvù le, “Fen nu nkpwante, ε diuu ε gen wase, gayε le bonyii ban egen bontεw e eguy mwεεm mvubole mvudien.”

¹⁶ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ke shiee nu dvù wvù bó enεne ke. Ε nu enya ben fiεε é bó edie.” ¹⁷ Ε bó tfuse ê wvù le, “Bese kenke ke ε è nu bontuw bo bleed e botin bò byé yifiεε maan.” ¹⁸ Ε wvù gay ê bó le, “Ben eto dvù enya ê me.” ¹⁹ Ε bó to dvù, ε wvù fi, mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse yî egay e. Ε wvù jo bontuw bo bleed e bo botin ba bò byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone ê Nyo', mum guushε bontuw bodvu nya ê boom bew bo ngoo le, ε bó mum gawce ê kebombom kedvu. ²⁰ Ε bonyii bocii die ffuu. Ε boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bì to shεετεε ε bí yinεn nkáa yuufe ncaw fiεε. ²¹ Bonyii bò to dieε mwεεm mvudien mvudvu to nu bolemσε diεweε bontfuke botin e, ε se jo bokεneε bò boom.

*Ε Jisos len yî joo le
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)*

²² Ε Jisos mum gay ê boom bew bo ngoo le le bó eley ê kekon e esaa fwe kewvu keki é wen eshεε egay kebombom ke bonyii le é kí ekfuuyi. ²³ Ε wvù ke shεε gay bó le, mum ne ben yî kum e wvù emben keegen ebunle. Ε ekfun ke jiim ε wvù nu ke fó wvù emben. ²⁴ Geenεn è to nu kefew kedvu le, ε kekon nu wase ê joo ncejole, ε joo kale kí, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. ²⁵ Ε è ke no nu wase en'yulem, ε Jisos ne no too fô bó le lene yî joo le. ²⁶ Ε boom bew bo ngoo le dioo yen no wvù lene yî joo le, ε kedvum gbwo bó. Ε bó no gayte le “Ε nu nkfusay.” Ε bó mum no wante foweεwe bò nfan. ²⁷ Kan mwaan ε Jisos mum jeme ê bó le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efané ke.”

²⁸ Ε Bitá gay ê wvù le, “Tata é è fen nu wo, é wo gay ε me nlen ten yî joo le nto fô wo le.” ²⁹ Ε Jisos gay ê wvù le, “Ε toò le.” Nonεn ε Bitá mum buy ê kekon e no lene yî joo le gene fô Jisos e. ³⁰ No wvù to lene gene, dioo yen no fwefwe gee, ε wvù mum no fane,

mum kɛw no shiile ê joo. No wvú shiile mum bee ɛ, “Tata fi me!” ³¹ Kan mwaan ɛ Jisos lanj kebo jice wvú le gay ê wvú ɛ, “O oo, mbee wo doose baay! Wo be kenjke kemaɲen nje la?” ³² ɛ bô wvú mum ben ley ê kekonj e, ɛ fwefwe wvudvu mum lu. ³³ ɛ boom bew bo ngoo le bò to nu ê kekonj e mum nya n'wvum ê wvú gay ɛ, “Kecɛɛy, wo nu Waa Nyo'.”

ɛ Jisos fɛ bonyii bo bincɛm e Genesalet
(Mak 6:53-56)

³⁴ ɛ bó ke lente mamase buy keba kè Genesalet e. ³⁵ ɛ bonyii bo jó yɛn wvú le kicɛ wvú, mum ciinse ntum ê keba kedvu le kecii, ɛ bonyii no too bô bonyii bo bincɛm e bocii fô Jisos e, ³⁶ lɛke ɛ wvú ecinɛ é bó ekum kɛ naa ɛ è nu ngem ndvu ye le. ɛ wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

15

Ekumɛ nce wonj bô diɛw Nyo'
(Mak 7:1-13)

¹ ɛ Bofalasii bô bonyii bomew bò to dunji bonci bo Nyo' le ke mum nɛ Jelusalem to fô Jisos e bife ê wvú ɛ, ² “ɛ nu nje la wvú boom buw bo ngoo le beete bô nce wonj bo'icee bosɛɛbeene bo fwele? Kɛ bó cuke can ê je yì nci gomte le sɛ diekene kɛ.” ³ ɛ Jisos tfuse ê bó ɛ, “ɛ nu nje la wvú ben beete finɛn bô bonci bo Nyo' le bii ɛ è nu nce wene wonj e? ⁴ Me njemyi nɛn, njefo Nyo' to nu ɛ gay ɛ, ‘Wvumɛ ico bô bwoo.’ Bvuu gay tɛn ɛ, ‘ɛ wee nan lo ice kenɛɛ bwee, é bó yu lo mwɛtɛn.’ ⁵ Geenɛn, ben ɛ no gayte finɛn ɛ, ‘ɛ wee nɛ ɛ gay ê ice kenɛɛ bwee ɛ, “Ficɛ fi wo bee keekɛɲke can yɛm e nu ɛ me ɛ nya wase ê Nyo',” tu kɛ è nulo é wvú ebvuu ejo ficɛ fidvu efi ice kenɛɛ bwee dvú kɛ.’ ⁶ ɛ nɛɛ no ben bii nce wene wonj e nɛn mum gee ɛ diɛw Nyo' tuu ficɛ fi ecici. ⁷ Bonyii bò jemyi jɛy gee jɛy ban! Ficɛ fi wee ntum Nyo' wvú Yɛsaya to jemyɛɛ ekumɛ ben nu naa lo kecɛɛy, no wvú to gayɛɛ ɛ,

⁸ ‘Bonyii ban wvumte me kɛ fomvu fomvu, ɛ mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

⁹ Bó bunlee me ɛ è nu kɛ ecici,

njefo bó joo mwɛɛm mvù è kpawwci bonyii yɛyɛi ɛ è nu diɛw yɛm.’ ”

Ficɛ fi nulo ebefe bô wee
(Mak 7:14-23)

¹⁰ ɛ Jisos ke nɛ tee kebombom ke bonyii le ɛ kí to. ɛ wvú gay ê kí ɛ, “Ben eyekɛ eyuw, ekicɛɛ ntay. ¹¹ Kɛ ficɛ fi leyte ê wee ɛmvu nulo ebefe bô wvú kɛ. ɛ nu ficɛ fi buyte lo ê wee ɛmvu fi nulo ebefe bô wvú.”

¹² ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ke nɛ to gay ê wvú ɛ, “Wo kee kɛ ɛ Bofalasii be ɛ yuw ficɛ fi wo be jeme ficɛ fí ɛ gbwe bó?” ¹³ ɛ wvú tfuse ê bó ɛ, “Kete kecii kè è nu sɛ è yele Icɛm wvú nu fowe nu ɛ bó nu ke ebaa. ¹⁴ Ben edaayɛ ê bó ɛ, è nu binfefe bì dunji je ê bonyii. ɛ kenfefe dunji je ê kemew, é bó bocii ke egeɲ egbwekɛn ê kentuke le.” ¹⁵ ɛ Bitay gay ê Jisos ɛ, “Kɛ yuuse ê bese ficɛ fi ngan wɛ jemyi.” ¹⁶ ɛ Jisos bife ɛ, “Kɛ ben tɛn kee mwɛɛm e? ¹⁷ Kɛ ben kee ɛ ficɛ ficii fi leyte ê wee ɛmvu booke ê shem ké ghan buy lo le? ¹⁸ Geenɛn, ɛ ficɛ fi buyte diuw wee le nɛn'yi ɛ è nu fô fitele le. ɛ è nu fifie fi beete bô wee. ¹⁹ Fí ké nɛ ɛ è nu fô fitele le, ɛ wee sɛ no kenjke njkpawwɛ wvú befe, mum yu wee, jo kpweɛ wee kenɛɛ dwee wee, janj kenjanj, conj bvucɛn, ben jim nsaw mbiay kenɛɛ befe bô diee di wee le. ²⁰ Mvun nu mwɛɛm mvù nulo ebefe bô wee. Kɛ keediekɛn bô can sɛ bó ɛ cukɛ nulo ebefe bô wee kɛ.”

ɛ kpwoon mvu wvú to nu wee ketum lese fitele yì Jisos e
(Mak 7:24-30)

²¹ ɛ Jisos ke nɛ fó lɛwse ye gen keba ke Taya bô Sidon e. ²² ɛ fí kooy ɛ kpwoon mvu wvú Kaanan wvú to nu jó to nu ɛ nɛ to yɛn Jisos e, bee fô wvú le ɛ, “O Tata, waa Nfon Dawe, camɛ kɛ shen fô me le. Waa wɛm wvú kpwoon nu ɛ nceendaa dɛwle mvu njɲsene naa lo bô wvú baay.” ²³ Geenɛn ɛ Jisos yuw fanjɛ yaa ghay lo kɛ. ɛ boom bew bo ngoo le bencɛ to lɛkɛ wvú gay ɛ, “Gayɛ kɛ ê kpwoon wvun ɛ wvú egeɲè. Wvú bii nyaa njɛɛɛ è beene.” ²⁴ ɛ Jisos tfuse ɛ, “Bó to tum me ɛ è nu fô bonyii bo Islael e maan bò nu diɛwɛ njée yì nu ɛ nɛ wase ɛ no bvuyte lo

le.”²⁵ Geenɛn ɛ kpwoon wvudvu to kɛ tum ɛnvuw ɛ Jisos ɛjise gay ɛ, “Tata, fi kɛ me.”²⁶ ɛ Jisos tfuse ɛ wvú ɛ, “Kɛ fí nu lɛɲ keejo ŋgu boom elɛɲ fô bwé le kɛ.”²⁷ ɛ kpwoon wvudvu gay ɛ, “ɛ nu kecɛɛy icɛm. Geenɛn naa bwé ké no bonyi kɛ tfúw yí icee bó dioo diekene ɛ yí no gbwekene.”²⁸ ɛ Jisos mum tfuse ɛ wvú ɛ, “O kpwoon wvun, mbee wo tɛmyi lo. Fí ekooy fô wo le no wo shieele.” Kɛ nonɛn ɛ waa we mum bonɛn lo.

ɛ Jisos nyanje bonyii bontfuke bonɛw

²⁹ ɛ Jisos ke nɛ fô no gene, gen fey mbew Mamase yí Galilee le, ben gen yí kum e, shii fô.³⁰ ɛ kebombom ke bonyii le ke baay to fô wvú le nɛn ghemm. ɛ bomew to too bô bonyii bô nu bontɛɲɛ, noo bô kɛɲke bonfiaw ye le, noo bô nu bincife, noo bô nu bincife, noo bomew bo bincɛm e nteen. No bó too bô bó, no jiwse ɛ wvú ɛjise ɛ wvú fele bó.³¹ ɛ kebombom kedvu no kɛɲke lo ŋghaw no bó to yɛne ɛ bincife jemyi, ɛ bonyii bô kɛɲke bonfiaw ye le bonene, ɛ bontɛɲɛ lɛne tɛn teyɛy, ɛ bincife yɛne mwɛɛm e. ɛ bó tum moɲkum mo Nyo' bonyii bo Israel e.

(Mak 8:1-10)

³² ɛ Jisos mum tee boom bew bo ŋgoo le gay ɛ bó ɛ, “Me ɲkɛɲke shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó ɛdiuw ɛta, ɛ fiɛ fi bó edie yaa bvuu nu kɛ. ɛ kɛ me ŋgomte ɛ me encinɛ bó le ɛ bó egɛne jɛɲ kɛ, njefo ɛ nulo ɛ bó egɛn egbwe jɛɲ ɛ je.”³³ ɛ boom bew bo ŋgoo le gay ɛ wvú ɛ, “ɛ nulo ɛ beene ejo fɛɛ mwɛɛm mvudien ɲkpwaante jan mvù ekpwɛntɛn keenyanje kfuu kin kebombom ke bonyii le dvú?”³⁴ ɛ Jisos bife ɛ bó ɛ, “Ben kɛɲke bontuw bo blɛɛd e bomɛɛ?” ɛ bó tfuse ɛ, “ɛ nu bosooshwiyy bô mvubyetɛle nɛn caan.”³⁵ ɛ Jisos mum gay ɛ kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse.³⁶ ɛ bó shii, ɛ wvú jo bontuw bo blɛɛd e bo bosooshwiyy ba noo byé yidvu, nya keyoone ɛ Nyo', mum guushɛ nya ɛ boom bew bo ŋgoo le, ɛ bó mum gawcɛ ɛ bonyii bodvu.³⁷ ɛ wee tfuu die, ffuu. ɛ bó baancɛ bimbɛke bì to shɛɛtɛɛ, ɛ bí yinɛn ɲkáa yisooshwiyy.³⁸ Bonyii bô to dieɛ to nu bolemɛ bontfuke bonɛw, ɛ sɛ jo bokɛnɛ

noo boom.³⁹ ɛ wvú mum cinɛ kebombom kedvu le ɛ kí no kfuuyi. ɛ wvú ley ɛ kekon ɛ gen ɛ keba kè Magadan e.*

16

ɛ bonyii bomew no gomte ɛ Jisos ege kɛɲghaw ke fiɛ le

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ ɛ Bofalasii bô Bosadusii ke nɛ to fô Jisos e keemom wvú, mum gay ɛ wvú ege fiɛ fi dɔɲci mvunɲay mvù nɛ fowe.² ɛ Jisos gay ɛ bó ɛ, “ɛ ke dioo nu seke diuu seeyi ɛ ɛbulɛ yɛɛle, ɛ ben no gayte ɛ, ‘ɛkfuɲ nu ebuy ejɔɲ,’ njefo ben nu ɛ yɛn ɛ ɛbulɛ yɛɛle.”³ ɛ ke dioo nu seke diuu sane ɛ ɛbulɛ yɛɛle ɛ kembɛw ɛ suu, ɛ ben no gayte ɛ, ‘Nffum nu ke efey ɛben,’ njefo ben nu ɛ yɛn ɛ ɛbulɛ yɛɛle ɛ kembɛw ɛ suu. Ben kee keetaa ɛbulɛ mum kiɛ no ɛkfuɲ nu enu, geenɛn yaa kee kɛ bonciise bô mwɛɛm mvù kooyi yí kefew kin e dɔɲci nje la?⁴ ɛɲgokɛ kè befe kè nu ɛ cinɛ wase Nyo' le ɛ no nu diɛwɛ kpwoon nsake le kin, gomte fiɛ fi dɔɲci mvunɲay mvù nɛ fowe. Kɛ ɛ nulo ɛ me endɔɲcɛ fiɛ ɛ kí efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona le kɛ.” No wvú gay nonɛn mum cinɛ bó le nɛ no gene.

ɛ Jisos tefe boom bew ɛ bó eyɛnɛ ɛkumɛ gee di Bofalasii bô Bosadusii le

(Mak 8:14-21)

⁵ ɛ boom bo Jisos e bo ŋgoo le ke dioo fɛsɛ kewvu keki yɛn le bó be ɛ daayɛ keejo blɛɛd.⁶ ɛ Jisos ke nɛ gay ɛ bó ɛ, “Ben eyɛnɛ, bvuu joo kefew yí fintunɲɛn fi Bofalasii noo fi Bosadusii le.”⁷ ɛ boom bew bo ŋgoo le mum kɛw no jemyi ɛbonebon ɛkumɛ fiɛ fidvu, gayte ɛ, “Wvú jemyi fintunɲɛn fin nɛn njefo beene baa to bô blɛɛd kɛ.”⁸ ɛ Jisos kiɛ fiɛ fi bó jemyi ɛkumɛ fí mum gay ɛ, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le ban! Ben jemyi ɛbenɛben ɛ ɛ nu ɛkumɛ blɛɛd wvù ben baa kɛɲke kɛ nje la?⁹ Ben baa yɛne wase mwɛɛm e le? Kɛ ben kumyi bontuw bo blɛɛd e bo botin bô bonyii se dieɛ bontfuke botin e? Bimbɛke bì ben se baancɛ sɛ nu ɲkáa yimiɛɛ?¹⁰ ɛ kɛ ben bvuu kumyi tɛn bontuw bo blɛɛd e bo bosooshwiyy bô bonyii be die bontfuke bonɛw e? Ben be baanci

15:28 8:13 15:29 5:1 15:32 14:13-21 15:32 9:36 * 15:39 Bon'wa' bo boyvuum bomew teje bvudvu
bvun ɛ «Magdala». 16:1 12:38-39; Luk 11:16, 29-30 16:1 Jon 6:30 16:6 Luk 12:1 16:7 Mak 6:52 16:8
14:31 16:9 14:20 16:10 15:37

bimbεke bί ε buy ηkáa yimieε? ¹¹ Ε ge la wvù ben baa kίεε le ke me njemyi ε è nu ekumε blεed ke? Me mbvuu ηgayte ke le ben ejoo kefew ekumε fintunλεεν fi Bofalasii bô Bosadusii le.” ¹² No wvù jeme nonen ε bó mum kίεε le ke wvù jemyi le bó ejoo kefew ε è nu ekumε fintunλεεν fi bó towte ê blεed e ke, le wvù jemyi ε è nu ekumε n'yεeyi wvu Bofalasii bô Bosadusii.

Ε Bita cεε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Ε Jisos ke γεν buy ê keba ke won e kè Kaysalia Filibi le, ke nε bife ê boom bew bo ηgoo le le, “Bonyii duu le wee wvù diee nu Waawee nu yeε?” ¹⁴ Ε bó tfuse ê wvù le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu Yelimia kενεε wee ntum Nyo' wvumvu.” ¹⁵ Ε wvù bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yeε?” ¹⁶ Ε Semon Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', Nyo' wvù κηηke nshii.” ¹⁷ Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Semon waa Jona, Nyo' nu ε buw wo, njefo ke fin nu ε è seηe wee wvu wum ê wo ke, è seηe Icem wvù nu fowe ê wo. ¹⁸ Me ε no ηgayte ê wo le wo nu Bita, * ε è nu yί kεmbaan kin e wvù me nu ηke en'yoo kentaashε kem ke bonyii bo mbee le. Ε ke mvunηgay mvu kpwe le nu ke eyuu eghaw kentaashε kedvu ke. ¹⁹ Me nu ηke enya ken'yene ke bvunfon bvu fowe le † ê wo. Fieε fi wo ε ke ε suu fokuse fεn, tu bó nu ε suu wase fowe. Fieε fi wo ε ke ε fay fokuse fεn, tu bó nu ε fay wase fowe.” ²⁰ No Jisos gayεε nonen, mum loocε ciise lo ê boom bew bo ηgoo le le bó eyene fo bó ke emom esee ê wee le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke.

Ε Jisos jeme ekumε kfuu kpwe yì wvù nu ke ekpwe
(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ε κεw yί kefew kekie le, ε Jisos mum κεw no dunçi ê boom bew bo ηgoo le le wen

κηηke ke keegen Jelusalem. Ε wen nu egen eyen bonηew nteen can bonyii bô saake won e bó bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô dunçi bonçi bo Nyo' le. Bó nu ke eyu wen, ε εdiuw ebuy εta ε wen ekase ebuy yί kpwe le. ²² Ε Bita mum jo wvù ε bô wvù lewse ye. Ε wvù mum κεw no saake wvù yί fieε fidvu le, gayte le, “Tata, Nyo' elεwseè. Ke fin fieε nu ke eyuu ekooy bô wo ke.” ²³ Ε Jisos banke ye gay ê Bita le, “Ja ê me ejim Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme ê keba ke Nyo' le ke. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.” ²⁴ No Jisos jeme nonen, mum gay ê boom bew bo ηgoo le le, “Ε wee gomte keenu wee wεm ηgoo, tu wvù κηηke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. ²⁵ Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase nu ke elase ke lo. Geenεn ε wee wvù lase nshii we nje me nu ke eκηηke nshii. ²⁶ Ε bó baanci naa won wvun nen tfuu, ε nya ê wee wvù ε die, ε ke ε lase nshii we, ε sew wvudvu enu la? Nu le fieε nu dvù fi è nulo ε wee esum keyoy kew dvù le? ²⁷ Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke eto bô bonceendaa bew ê bvukuke bvu Ice le, emum elaw wee tfuu yί fieε fi wee nu ε ge le. ²⁸ Ε me ensee ê ben keceεy le bonyii bomew leeme fεn bô yaa nu ke eyuw wvunη kpwe se bó ε yen no wee wvù diee nu Waawee too bô bvunfon bwew ke.”

17

Ε Jisos dunçe bvukuke bwew bvù wvù to κηηke fowe

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Ε εdiuw ke fey εsoocan, ε Jisos jo Bita bô Jεm noo Jon wvù waa bwee Jεm, ε bô bó ben yί kum wvumew e ε wvù defe εwe, no nu fó εbonεbon. ² Ε bó ke nε yen ε nfiεesen ye ε kumen ê bó εjise, bvushiw bwew ε no baa lawkene diεwε diuu le, ε ndvù ye baa ten lawkene nen mwawmwawmwaw. ³ Ε fi kooy le Muses bô Elayja to nu ε nε buynen fô bó le, no jemyi bô bo Jisos. ⁴ Ε Bita mum nε bvumten gay ê Jisos le, “Tata, fi jee no beene nu fεn. Ε wo fεn koonke lo é me en'yoo cún

16:14 14:2; 17:10-13; Mat 21:11 **16:16** 14:33; Jon 1:49; 11:27 **16:18** Luk 22:32; Jon 1:42; 21:15-17; Efe 2:20

* **16:18** Diee di Bita din nu le, «Te». **16:19** Luk 11:52; Mat 18:18; Jon 21:15-17 † **16:19** Fen nu teyey le, bin'yene bi bvunfon bvu fowe le. **16:20** 17:9 **16:21** 17:22-23; 20:17-19; 26:2 **16:24** 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25-26; 1Bi 2:21 **16:27** Mben 62:12; Job 34:11; Mat 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Luk 13:27; Jon 5:29; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 1Bi 1:17; 2Tim 4:14; Mwm 22:12 **16:28** 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32 **17:1** 5:1 **17:2** 2Bi 1:16-18; Mwm 1:16

fɛn shɛ, é yimi enu yo, yimi yi Muses, yimi yi Elayja.”⁵ Kε no wvú to bεε jemyi, ε fí kooy le kembɛw kè baa nɛn bvuuu to nu ε nɛ to banj bó, ε diɛw jeme é kembɛw kedvu le le, “Wvun nu Waa wɛm, wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njonj bó wvú baay. Ben eyuukè ε è nu wvú le.”⁶ E boom bew bo ngoo le dioo yuw diɛw yidvu ε kedvum gbwo bó, ε bó gbwekɛn tum monshim fokuse.⁷ Geenɛn ε Jisos gɛn kum bó le gay le, “Ben eja we. Fo ben efanè kε.”⁸ E bó dioo cake ejisɛ we fanɛ yaa bvuu yɛn wee mvu le εfey Jisos kε.

⁹ E bó ke nɛ yí kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos lew é bó le, “Fo ben ke esee fiεε fí ejisɛ eyene be yɛn é wee sɛ wee wvú diee nu Waawee ε buy wase yí kpwe le kε.”¹⁰ E boom bew bo ngoo le bife é wvú le, “E nu nje la wvú bonyii bò duŋci bonci duu le Elayja kɛŋke keeke eyaw eto é Mboyse wvú Nyo' to kawεε sɛ to?”¹¹ E Jisos tfuse le, “E nu keceɛy le Elayja kɛŋke keeyaw eto ekene mwεεm mvunciim.¹² Geenɛn é me ensee é ben le Elayja nu ε to wase bó fanɛ yaa kiεε wvú kε, ε mum ε ge fiεε fí bó koonke bó wvú. E è nu kε lɛŋlɛŋ no wee wvú diee nu Waawee nu ke eyɛn ngɛw can yibole.”¹³ No wvú gay nonɛn, ε boom bew bo ngoo le mum kiεε le wvú jemyi ε è nu ekumε Jon Nlesejoo.

E Jisos fɛ wan mvu wvú to gbwee kɛngbwe (Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ E Jisos bó boom bew bo ngoo le ke bow fɛsɛ fô kebombom ke bonyii le to nu. E wee mvu nɛ to tum envuw é Jisos fwe, gay é wvú le,¹⁵ “Tata, camε kε shen fô waa wɛm e. Wvú gbwee kɛngbwe, yɛne ngɛw baay. Wvú nɛn'yi gbwe fotaŋ, ké nɛ gbwe é joo le.¹⁶ Me mbe ε nto bó wvú fô boom buw bo ngoo le bó ε mom ŋkuuŋ keefɛ wvú.”¹⁷ E Jisos gay le, “O oo! Eŋgokε ke εcici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ŋke enu beene enɛn embuy nɛε? Me nu ŋke enkuu shém bó ben enɛn embuy nɛε? Ben eto bó wan wvudvu fɛn enya é me.”¹⁸ E bó to dvú, ε Jisos wam nceendaa dɛwle wvú to nu yí wan wvudvu le ε wvú buy, ε wvú mum bonɛn lo kan mwaan.

¹⁹ E boom bo Jisos e bo ngoo le ke nɛ gɛn fô wvú le ejim ejim, bife é wvú le, “E nu nje la wvú bese be mom ŋkuuŋ keebvuse nceendaa dɛwle wvudvu?”²⁰ E wvú tfuse é bó le, “E nu njefo mbee wene doose lo. E me ensee é ben keceɛy le, é ben be kɛŋke mbee ε wvú nu kε naa diɛwε shem nsusu le,* tu ben nulo egay é kum wvun le wvú envuw ye fɛn egɛn eleem fofe, é wvú mvuwε, fiεε saa nu dvú fí nulo eghaw ben kε.²¹ [Geenɛn, kε kfuu wvuwvun nceendaa dɛwle nulo ebuy sɛ wee ε bunle ε she mbam mwεεm mvudien kε.]”†

E Jisos bvuu jeme ekumε kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² No Jisos bó boom bew bo ngoo le to taashεε Galilee, ε wvú gay é bó le, “Wee wvú diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii le,²³ é bó eyu wvú, é ke edioo enu εdiuw εta, é wvú ebuy yí kpwe le.” E bó yuw nonɛn, ε ye keeshε bó baay.

Ekumε shile wvu yew ncese

²⁴ E Jisos bó boom bew bo ngoo le ke gɛn buy Kafana'um, ε bonyii bò to fii shile wvu yew ncese ke to yɛn Bita le sow é wvú le, “Wee wene n'yεɛyi ké no laanke kε shile wvu yew ncese?” ‡²⁵ E wvú bee le, “Eε.” E Bita ke dioo tu fô yew e, ε è yaw Jisos jike fiεε fidvu fokuse, bife é wvú le, “Semon, wo yɛne fiuw le la? Bonfon bo fokuse fɛn ké no fii shile bó kensuw ε è nu é baa? Bó ké no fii é boom bo wonj e, nuu é botolo le?”²⁶ E Bita tfuse le, “Bó ké no fii ε è nu é botolo.” E Jisos gay é wvú le, “Tu kε boom bo wonj e yaa kɛŋke keelaanke kε.²⁷ Geenɛn, wvu le fo bee wo eteensen mvuntelem mvu bonyii bodvu le, gɛnε elan fincaw é mamase le, bye yí wo ε yaw ε koo, ε wo yene diuw wvudvu, é wo eyɛn jise di bigew e jó, emum ebvuse egɛn enya é bó keelaŋ shile wesebeewo dvú.”

17:5 3:17 **17:9** 16:20 **17:10** Mala 3:23-24; Mat 16:14 **17:12** 11:14; Luk 1:17; Jon 1:21 **17:17** Dito 32:5, 20 **17:20** 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6 * **17:20** Nsusu yin nu é diɛw bala le le, «mustard». † **17:21** Kε bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε sanj diɛw Nyo' jó kɛŋke kencim kin kε. **17:22** 16:21 **17:24** Ksm 30:13 ‡ **17:24** Shile wvun to nu diɛwε kɛngawtɛn ke nlawma wee lemme le yí diuu le.

18

*Wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvufowe
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)*

¹ E è no nu ke kefew kedvu le, e boom bo Jisos e bo ngoo le to bife è wvù le, “Wee wvù kuuke fele wee tfuu è bvunfon bvufowe le nu wvù la?” ² E Jisos mum tee wan caan leke è bó entelen, ³ gay le, “E me ensee è ben keceey le, è ben baa ekumen etu diewe boom bo caan caan e, tu ke ben nu ke eyuu eley naa lo bvunfon bvufowe le ke. ⁴ Naa yee wvù nu e jo ekole kew caan e no nu diewe wan wvun e, nu e wvù nu wee wvù kuuke ente jo bvunfon bvufowe. ⁵ E wee fiisene wan diewe wvun e è diee diem e, tu wvù fiisene e è nu me.

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ E è nu le wee ege è wee wvù nu e lese fitele yî yem e diewe boom bo caan caan ban e ege kebefe, è fî ejee fô wvuwee wee le le bó eshenke kebwee ke diene le è kendonj kew e, edomse wvù è wvù eshii egen è joo yi baay e. ⁷ Ngew wvu baay nu fô bonyii bo yî wonj wvun e. Mwem mvù teeyi bonyii e bó gee bibefe kenke ke keenu. Geen e ngew wvu baay nu fô wee wvù teeyi wee mvu e wvù gee kebefe le. ⁸ E kebo kuw kenee ekale kuw gee e wo gee kebefe, è wo sum kebo kedvu kenee ekale kedvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mey lo le bó kebo kenee ekale kenkfuyte, efey keekenke can yicii kenee bikaa bicii è bó ke ejo wo etfume nguy wvù mey lo le. ⁹ E jise diuw gee e wo gee kebefe, è wo min jise didvu lanj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù mey lo le bó jise dimwaan, efey keekenke ejise ecii, è bó ke elanj wo nguy wvu baay e.”

*Ngan ekume njee yì to las
(Luk 15:3-7)*

¹⁰ “Ben eyenè fo ben ejoò mvu boom bo caan caan ban e ekuse ke. E me ensee è ben le fowe nu e bonceendaa bo Nyo' le bò shee bó bó ké no nu ke sekecii ejise jo Icem wvù nu fowe. ¹¹ [E wee wvù diee nu Waawee to to keeboyse bonyii bò nu e laken wase.] *

¹² Ben kpwaake le la? E wee kenke njée gbwee, yimiaanj e la ente dvudvu, wvù saa eyaw ecine yi mbanj bvuuke ncow bvuuke le è kum, egen egom njee yimiaanj yi la yidvu? ¹³ E me ensee è ben keceey le, è wvù gom e yen, è wvù eyuuke njonj bó njee yimiaanj yidvu fele yi mbanj bvuuke ncow bvuuke yi baa la ke. ¹⁴ E nu ke lenlen ten no Icen wvù nu fowe baa shieele le wee mwaanj ngoo boom bo caan caan ban e ela ke.

No è nulo è wee emance mwem bó waa bwee

¹⁵ E waa bwoo ge fiie fi e befe fô wo le, è wo gen yen wvù le dunje jay we è wvù ke ben e wvù bofee. Wvù è yuw fiie fi wo jeme, tu wo e kase wase e kenke waa bwoo jim. ¹⁶ Wvù è no nu se wvù e yuw fiie fi wo jeme, è wo jo wee mwaanj kenee bofee e ben e bó kase gen fô wvù le, wvu le njeme wemen ekenke bonyii bofee kenee botete bò eben jim nsaw wvudvu. ¹⁷ Wvù è gen e fanj keeyuw fiie fi bó jemyi, è wo jo keseen gen dvù fô kentaash e ke bonyii bo mbee le. Wvù è fanj keeyuw naa noo kentaash e ke bonyii bo mbee le, è wo jo wvù diewe wee wvù yaa kee ke Nyo' kenee diewe wee wvù fii shile le.

¹⁸ E me ensee è ben keceey le fiie fi ben e ke e suu fokuse fen, tu bó nu e suu wase fowe, fiie fi ben e ke e fay fokuse fen, tu bó nu e fay wase fowe. ¹⁹ Me e mbvuu e no ngayte è ben le, è bonyii bofee è ben ente benje yî fiie le fokuse fen, e lèke è bunle le, è Icem wvù nu fowe ege fimweten fô bó le. ²⁰ Ben ekeè le fô bonyii bofee kenee botete nu e taash e è diee diem e, nu e me nu è bó entelen.”

Ngan ekume wee fioo wvù yaa koole ke shen

²¹ E Bitamum bence bife è Jisos le, “Tata, è nu bokanj bomee bò waa bwem gee mwem mvù befe fô me le, è me enleeshi ke lo? E nulo è ke egen ebuy bokanj bosoosh-wiy e?” ²² E Jisos tfuse è wvù le, “Ke è nelo è me engay è wo le è nelo enu ke

18:1 Luk 22:24   **18:3** 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17   **18:4** 23:12   **18:5** Luk 10:16   **18:8** 5:29-30   **18:10** Jon 10:11-15   * **18:11** Ke bonjwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawee sanj diew Nyo' jó kenke kencim kin ke.   **18:14** 6:10   **18:15** Lew 19:17; Gal 6:1   **18:16** Dito 19:15; Jon 8:17; 2Kol 13:1; 1Tim 5:19   **18:17** Tay 3:10   **18:18** 16:19; Jon 20:23   **18:19** 7:7   **18:20** 28:20   **18:22** Kenj 4:24   **18:23** 25:19

bokan bosooshwiw maan ke. E nelo enu mbansooshwiw bokan bosooshwiw. ²³ E nee fiε fi bó nelo efewsεn bvunfon bvu fowe bó nfon mvu wvú to gomte keekpwanşen bó bonyii bew bo lemme le bò kpaw we to nu can yibole. ²⁴ No wvú to keWεε keetaasse, ε bó to bó wee mvu ε ye fioo nu bikele bi bigew e bontfuke yuufe. ²⁵ No ke è to nulo é wvú elaw, ε nfon wvudvu mum gay le bó ejo wvú bó kpwese noo boom noo mWεεm mwew mvunciim egese eto bó bigew bidvu elaw fioo ye dvú. ²⁶ No nfon gay nonen, ε wee wvudvu gbwe é wvú εjise ku can é wvú gay le, 'Tata, kuu ke shém bee wo, me nu ηke enlaw fiεε ficii.' ²⁷ E shenge ε cee εkolε we cinε wvú le daayε lo é fioo yidvu le. ²⁸ Geenεn, ε wee wε kebεε ke buy dioo gene, buynen yí wee mvu wvú bó bó lemte nfon e, ε wvú to keηke wvú fioo ekεle ke bigew e ke kemwaan. † E wvú mum jice wvú yí sew e gay le, 'Lawε fioo yo.' ²⁹ E wee lemme wvudvu mum gbwe ten é wvú εjise, leke wvú gay le, 'Kuu ke shém bee wo, é me ηke enlaw wo.' ³⁰ E wvú tun, jo wvú gen fen yew ncaw e le wvú enú dvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye. ³¹ E bonyii bomew bó bó to lemte dioo yen fiεε fi kooy le, ε fí ley bó baay. E bó mum gen see fiεε ficii fi be kooy é nfon. ³² E nfon tooy wvú ε wvú to, ε wvú gay é wvú le, 'Wo nu fiεε fi εcici. Me mbe ε ndaayε é yo fioo le yicii njefo wo be ε ku can é me. ³³ Ke è be nulo ten é wo ecam shen fô wee wvú ben ε bó lemte le no me mbe ε ncam ten fô wo le?' ³⁴ E nfon ton'yε shém, nya wvú le bó efen yew ncaw e, enyεwle bó wvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye yicii. ³⁵ Nonen, è nu ke lenlen no Icem wvú nu fowe nu ke ege bó wee mwaan mwaan ben e, fen é wee baa elεshε bó fitele fiew ficii fiεε fi befe fi waa bwee nu ε ge fô wvú le."

19

N'yεεyi ekumε keekun kpwoon (Mak 10:1-12)

¹ E Jisos ke jeme mWεεm mvun mεse, mum ne é keba ke won e kè Galilee le gen

é kè Judea le Joo Joodan wvuke. ² No wvú gen, ε kebombom ke bonyii le shfum bi wvú le, ε wvú fe bó bocii bò to cemkene jó.

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

³ E Bofalasii ke ne to fô wvú le keemom wvú, mum bife le, "Nci nu ε bee le è nulo é wee ekun kpwese yí fiεε le kenεε è nu naa fi la?" ⁴ E Jisos tfuse é bó le, "Ben ke baa tan wase fiεε fi bó san le, 'Fonkew nu ε wee wvú to bomεε bonyii to bom bó ε bó no nu diemsen bó kpwoon' e? ⁵ Wvú to bom nonen mum gay le, 'E nu nje fifin wvú diemsen nu ke ecinε ice bó bwee le etaashε bó kpwese, é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.' ⁶ Nonen, ke bó bεε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. Fí ε mum ε no nu le, fiεε fi Nyo' nu ε taashε wase, fo wee emom egawsen ke."

⁷ E bonyii bodvu mum bife é Jisos le, "E no nu nje la wvú Muses to gayεε le wee nulo esan ηwa' enya é kpwese wvú dunji le wen nu ε kun wase wvú, emum ekun wvú?" ⁸ E Jisos tfuse le, "E to nu nje bikuu binen bi temyεen wvú Muses to cin'yεε le wee nulo ekun kpwese. Geenεn, ke è nu no fí to nu fonkew ke. ⁹ Me ε no ηgayte fiem é ben le, é wee ne ε kun kpwese ε jo wvumvu, é è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ne ε no ghane gee nsake, tu wvú nu ε ge kebefe ke diewe keejan kpwoon mvu."

¹⁰ E boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fin gay é wvú le, "E è fen nu no fí nu ekumε diemsen bó kpwoon, é fí ejee le wee emey fiew nonen se wvú ε taashε bvujen." ¹¹ E Jisos gay é bó le, "Ke è nu wee tfuu wvú nulo ebee fifin fiεε ke. E nulo ebee ke bonyii bó Nyo' nu ε ge le bó ebee. ¹² Ben ekeè le bonyii bomew nu dvú ε bó yaa ké no keηke shiee kpwoon ke, ε è nu no bó to bokεε wase bó ε bó nu. E bomew nu nonen ε è ge bonyii bó can le bó enu nonen. E bomew nu fibole nonen ε è ge bó bó bikuu bibole le bó enu nonen nje bvunfon bvu fowe. Wee wvú nulo ebee fifin ε wvú bee."

E Jisos lan kembonen yí boom bo caan caan e

¹³ E bonyii ke ne no too bó boom fô Jisos le wvú ekum bó le, ebunle fô bó le, ε boom

18:27 Luk 7:42 † **18:28** Ekεle ke bigew e kin nu é diεw Glek e ke diewe bodanali gbwee le. **18:33** 5:7 **18:34** 5:26 **18:35** 6:12, 15; Efe 4:32; Kolo 3:13; Jem 2:13 **19:1** 7:28; Luk 9:51 **19:4** Keη 1:27 **19:5** Keη 2:24; Efe 5:31 **19:7** 5:31 **19:9** 5:32; Luk 16:18 **19:10** 1Kol 7:1 **19:14** 18:3

bew bo ηgoo le mum no saake lo bonyii bodvu. ¹⁴ Ε Jisos gay fiew λε, “Ben ecine ε boom bodvu etoo fô me le. Fo ben ejewsê bó κε, njefo bvunfon bvufowe nu ε ε nu fô bonyii diewe boban e.” ¹⁵ No wvú gay nonen, mum gee can ye yî bó le mum ne no gene.

Jisos bô cee kpaw

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Ε fí kooy λε wee mvu to nu ε ne to fô Jisos e, bife ε wvú λε, “Wee N'yeyi, fíe fí jee fí me ηκηκε keenge nse ηκηκε nshii wvú mey lo nu la?” ¹⁷ Ε Jisos bife ε wvú λε, “Wo biite ε ε nu ε me ekume fíe fí jee nje la? Wee wvú jee mey κε mwaan. Ε wo gomte keeke eley nshii wvú mey lo le, ε wo no geele bonci bo Nyo' le.” ¹⁸ Ε wee wvudvu bife ε Jisos λε, “Bonci bo Nyo' le nu bò la?” Ε Jisos tfuse λε, “Fo wo eyu wee, fo wo ejan kpwee wee, fo wo econ bvucan, fo wo eben jim nsaw mbiay, ¹⁹ ε wvumtè ico bô bwoo, noo λε, ε koonké waa bwoo no wo koonke ekole kuw.” ²⁰ Ε cuwee wvudvu mum gay ε wvú λε, “Bonci ban bocii nu ε me nse ηgele wase. Ε bvuu shεke la?” ²¹ Ε Jisos tfuse ε wvú λε, “Ε wo fen gomte keenu wee wvú jee gene meese, ε wo gen gese mwem mvú wo κεηκε, gaw bigew bidvu ε bo kefufe le, ε wo ke emum ekηκε ntfu ε ε nu fowe. Ε wo dioo ε ge nonen emum eto ebii me le.” ²² Ε cuwee wvudvu yuw nonen, mum ne no gene nu lo shen shen, njefo wvú to κεηκε kpaw baay.

²³ Ε Jisos mum gay ε boom bew bo ηgoo le λε, “Ε me ensee ε ben keceey λε fí nu ke etemyi fô wee kpaw e keeley bvunfon bvufowe le. ²⁴ Ε me embvuu ensee ε ben λε, fí nu cekey fô nyambala le keeley ε jise di tase le fele fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le.” * ²⁵ Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw fifin, ε diuw yum bó baay. Ε bó bife λε, “Ε ε fen nu nonen, ε ke yuu eboy yee?” ²⁶ Ε Jisos taa bó nen, gay ε bó λε, “Ε ε nu fô wee wvu wum e, tu fí nulo eghaw. Geen ε fô Nyo' le nu ε κε fíe yaa nulo eghaw wvú κε.” ²⁷ Ε Bitá gay ε wvú λε, “Taa eyen, bese nu ε

cinε wase fíe fíe le ε no bii wo le. Bese nu ke ekηκε la?” ²⁸ Ε Jisos gay ε bó λε, “Ε me ensee ε ben keceey λε seke wee wvú diee nu Waawee ε shii wase yî kawla we bvukuke le won wvu fwε λε, ε ben ban bò se bii me le, eshii ten yî bokawla le yuufe ncow bofee esaake dikfu di Islael di yuufe ncow difee. ²⁹ Wee tfuu wvú nu ε cinε la diew e, keee boom bo bwee le, keee jéme ye le, keee ice le, keee bwee le, keee boom e, keee ηε le, ε wvú cin'yi nje yem, nu ke ekηκε bonyii bô mwem bokan gbwee fele no wvú se κεηκε. Ε wvú nu ke ekηκε ten nshii wvú mey lo. ³⁰ Geen, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu ejim, ε nteen bò nu ejim keseen enu fwe.”

20

Ngan ekume wee wvú to joε bonyii bo lemme le lese wene

¹ Ε Jisos bvuu gay λε, “Bvunfon bvufowe nu diewe cee la mvu wvú to buyε ja fontanentan gen keejo bonyii bo lemme le elese ε wvú wene. ² No wvú to gene yen bó le, ε bó bó mum kamen λε wvú nu ke elaw bó danali danali yî diuu le. * Ε wvú mum ciinse bó ε bó gen no lemte ε wvú wene. ³ Ε ε ke no nu diewe didiuu bvukε λε, ε wvú buy gen yen bomew bonyii le ε bó leeme fô way laame. ⁴ Ε wvú gay ε bó λε, ‘Ben egen ten elemtè ε me wene, ε me ηke enlaw ben no bó ké no laake.’ Ε bó mum gen. ⁵ Ε wvú ke bvuu buy κε diewe emvunsheen entelen e, bvuu kase buy κε diewe didiuu ditete le, joo κε bonyii bo lemme le. ⁶ Ε ε ke no nu diewe didiuu ditin e ekiεguu, ε wvú bvuu buy gen yen bonyii bomew e ε bó leemene. Ε wvú bife ε bó λε, ‘Ε nu nje la wvú ben to ε she leemene fen diuu dicile εcici?’ ⁷ Ε bó tfuse λε, ‘Ε nu njefo wee baa jo bese lemme le κε.’ Ε wvú mum gay ε bó λε, ‘Ben egen λε ten elemtè ε me wene.’

⁸ Ε ε ke no nu ekiεguu, ε cee weε mum to gay ε cee ekole bonyii bew bo lemme le λε wvú etee bonyii bo lemme le, enya nlawma wvubo, keeke yî bonyii bò be to ejim e, egen emese yî bò be to fwe le. ⁹ Ε wvú mum

19:18 Ksm 20:12-16; Lew 19:18   **19:19** 22:39   **19:21** 6:20; 8:21-22; Luk 12:33   **19:22** Mben 62:10   * **19:24** Nyambala yin nu ε bó teje ε diew bala le le «camel».   **19:26** Saka 8:6; Luk 1:37   **19:28** 25:31; Luk 22:30; 1Kol 6:2; Mwm 3:21   **19:29** 10:37   **19:30** 20:16; Mak 10:31; Luk 13:30   * **20:2** Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvú yî lemme di yî diuu le.   **20:8** Lew 19:13; Dito 24:15

kew no laake. E bonyii bô bó to joε bó yî lemme le didiuu ditin to ε wvú law bó danali danali. ¹⁰ E bonyii bô bó to yawεε ejo ke dioo to mum no kpwaake le bó nu elaw bó efey bomew ba. Geenεn, ε bó law ke tεn bó danali danali. ¹¹ E bó fi nlawma wvubo mum kew no wvukene cee la wε, ¹² gayte le, 'Bonyii ban bô wo be jo εjim lem ke ntam kefew mwaan maan, geenεn wo ε law bee bó leηleη, ε bese nu bô be she ε ηgvuse yî lemme le diuu dicile ε mvum sheyte yî yese le.' ¹³ Geenεn ε cee wεε wvudvu tfuse ê wee mvu bó le le, 'Nsaa yεm, ke me mbaa njay fiεε bee wo ke. Bee wo be kamene ke lemme din yî danali le?' ¹⁴ Joo nlawma wo egeñè. E koη me le me enlaw wee wvu εjim leηleη diεwε no me nlaw wo. ¹⁵ Ke me ηkeηke mvuηgay keηge fiεε fi me ηkooηke bô fiεε fi è nu fiem e? Nuw le wo bene kendon njefo me nu ε n'yene can yεm fô bonyii le le?" ¹⁶ No Jisos jeme nεn, mum mεse le, "E nu ke no bonyii bô nu εjim keseen nu ke enu bo fwe, ε bo fwe nu bo εjim."

E Jisos bvuu jeme ekumε kfuu kpwe yî wvú nu ke ekpwe

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ E Jisos ke no bene Jelusalεm, ε bô boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε buy ê je, ε wvú tee bó ε bô bó lewse ye, ε wvú gay ê bó le, ¹⁸ "Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalεm, ε bó nu egeñ enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duñci bonci bo Nyo' le, é bó esaw wvú esumtεn le bó eyu wvú, ¹⁹ emum enya wvú can bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, é bó esεwse wvú, tamte wvú bô boηgbwan, emum eta wvú yî kentam e, é ke edioo enu ediuw eta é Nyo' ekase ebvuse wvú yî kpwe le."

E bwee Jon bô Jεm leke bintaw bi boom bew e ê Jisos

(Mak 10:35-45)

²⁰ E bwee boom bo Sebεdee le ke nε to fô Jisos e bô boom bew, tum envuw ê wvú ejise keeleke fiεε. ²¹ E Jisos bife ê wvú le "Wo be gomte le la?" E wvú gay ê wvú le, "Kawε le è nu ke edioo enu seke wo saake

wase bvunfon bwuw, é boom bem bo bofεε ban eshii mbew yo le, wvumvu ê εbo kuw ke elemse le, wvumvu ê ke εkeñε le." ²² E Jisos tfuse ê boom bodvu le, "Ke ben kee fiεε fi ben biite ke. E nulo é ben ke ewu fiko fi ηgεw e fi me nu ηke en'wu?" E bó tfuse le, "Bese nulo ke ewu." ²³ E wvú gay ê bó le, "E nulo é ben ke ewu fiko fiem keceεy. Geenεn keeshii ê εbo kem ke elemse bô ke εkeñε le yaa nu bvudvuu bwem keenya ê ben ke. Mondvuum modvu nu ε è nu fô bonyii bô Icεm nu ε seyse wase ε gεε fô bó le." ²⁴ E kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekumε fiεε fidvu, ε shém ton'ye bó bô boom bo bofεε bodvu. ²⁵ Geenεn ε Jisos tee bó bocii, ε bó to ε wvú gay ê bó le, "Ke ben kee le bonyii bô saake bitum ké no shiile lo yî bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole duñci mvuηgay mvubole ê we jo bó?" ²⁶ Ke fifiε keηke keenu ê ben enteleη ke. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ê ben enteleη keηke keenu wvú lemte lo ben e. ²⁷ Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben enteleη, tu wvú keηke keenu nfwā wene. ²⁸ E nu ke leηleη no ke wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen yî kpwe le."

E Jisos yene ejise binfefe bifeε

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ E Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke gen dioo fele Jeliku, ε kebombom ke bonyii le no shfumte ê wvú εjim. ³⁰ E fí kooy le binfefe bimew bifeεε, ε è nu bolemse bì to ké no shiile diuw je le, to nu ε dioo yuw le Jisos fele lo, ε bí mum no wamte gayte le, "Tata, Waa Nfon Dawe, camε shen fô bese le." ³¹ E kebombom ke bonyii le no wamene bó gayte le bó eban lo. Geenεn ε bó bvuu wam gen lo fwe fwe le, "Tata, Waa Nfon Dawe camε shen fô bese le." ³² E Jisos mum leem, tee bó, ε bó to, ε wvú bife le, "Ben gomte le me enge la fô ben e?" ³³ E bó tfuse le, "Tata, geε é ejise eyese eyene ye." ³⁴ E shen koo Jisos, ε wvú kum ejise ebole.

Kaŋ mwaan ε bó mum no yene mwεεm e, mum nε no bii Jisos e.

21

ε Jisos ley Jelusalεm diεwε Nfon e

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke dioo feŋene Jelusalεm, ε bó nu wase ntεw wvù Betfaj e yî Kum Bite bi Olif e, ε wvù mum tum boom bew bo ηgoo le bomew bofεε, ² gay ê bó λε, “Ben egeŋ ntεw wvu fwe we le. Ben nu dioo ε geŋ, emum eyen lo bwee kembεεbey e ε bó ε suu ε waa we nu mbew ye le, é ben efay, eto dvù ê me. ³ ε wee bife lo fiεε ê ben, é ben tfuse λε Cee Ekolε keŋke shiee wvudvu, é wvù emum ecine lo kaŋ mwaan é ben eto dvù.” ⁴ Fifiŋ to kooy nonεn keege é fí eto ekocεn no wee ntum Nyo' mvu to jemyεε, gayte λε,

⁵ “Wee egay ê kelaante kè Sayon λε, ‘Ben etaa eyen, Nfon wene too ê ben e. Wvù nu ε shike ekolε kew, ε ben yî kembεεbey e, ε è nu waa kembεεbey, kembεεbey ε kí bεε caan.’ ”

⁶ ε boom bo Jisos e bo ηgoo le ba geŋ, ge ke no wvù to jemyεε. ⁷ ε bó to bô kembεεbey kedvu noo wan, yey bikum bibole yî dvù le, ε Jisos ben shii yî kemew e, no gene. ⁸ ε kebombom ke bonyii le nteen no yeyte ten bikum bibole ê je, ε bomew faasshi tíεw bite yeyte. ⁹ ε kebombom kè to gene fwe dvu Jisos bô kè to bii ejim no wvuuyi λε, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le λεεε! Nyo' nu ε laŋ kembonεn yî wee wvù too ê diee di Tata le λεεε! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le λεεε!”

¹⁰ ε Jisos ke geŋ fεse Jelusalεm, ε kelaante kedvu kecii shiw. ε bonyii no ghayte, biite λε, “Wvun se nu yεε le?” ¹¹ ε kebombom tfuse λε, “ε nu wee ntum Nyo' wvù Jisos wvù nε ntεw wvù Nasalεt e, Galilee.”

ε Jisos kuŋ bonyii ε bó kamene wayfô yew ncese Nyo' le

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² ε Jisos ke geŋ fô yew ncese Nyo' le, kuŋ bonyii bocii bô to geese bô bô to guyte mwεεm fó, baashε bidan bi bonyii bô to kumene bigew e, bô bintaw bi bonyii bô to geese bibembε le. ¹³ Wvù to kuunke gayte λε, “Fí nu ε bo ε saŋ ε Nyo' gayte λε, ‘Bó nu ke eteŋe yew yem λε yew bunle.’ Ben ε banke ε tu tfum bocooŋ.”

¹⁴ ε Jisos no nu fô yew ncese le, ε binfefe bô bontεŋε too ε wvù fale bó. ¹⁵ Geenεn, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duŋci bonci bo Nyo' le ke dioo yen binghaw bi mwεεm e bi wvù to gee, bô no boom bo caan caan wvuuyi fô yew ncese le, gayte λε, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le λεεε,” ε fí no ton'yi lo bó. ¹⁶ ε bó mum waa lo Jisos λε, “Kε wo yuuke fiεε fi boom ban gayte le?” ε wvù tfuse ê bó λε, “εε, me n'yuuke lo. Fí nu λε ben ke baa taŋ wase fiεε fi bó saŋ λε, ‘Nyo' nu ε ge mbense wvù jee gene mεεse ε no buyte dew boom bo caan caan e, noo dew boom bô bεε yamte εmben e?’ ” ¹⁷ ε Jisos ke nε cine bó le, buy ê kelaante kedvu le, geŋ ntεw wvù Betani le, ce jó.

ε Jisos low kete kemew

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ ε è ke no nu entaŋentaŋ, no Jisos to kaase tuu jim εlaante, ε jeŋ no yuu wvù. ¹⁹ ε wvù yen kete kemew e mbew je le ε bó ké no diee, * mum geŋ fó, geenεn faŋε yaa yen fiεε le yî dvù le ke, yen ke ε è nu bibε yî dvù le maan. ε wvù mum low kete kedvu gay λε, “Fo fintam bεε ke ebvuu eyuu eyum lo yî yo le ke!” Kaŋ mwaan, ε kete kedvu mum yowlen lo. ²⁰ ε boom bo ηgoo le bo Jisos e dioo yen nonεn, ε diuw yum bó. ε bó no ghayte λε, “Kete kedvu ghan nεε ε se yowlen lo kaŋ mwaan nεn?” ²¹ ε Jisos tfuse ê bó λε, “ε me ensee ê ben keceey λε, é ben lese fitele yî Nyo' le, yaa keŋke naa lo kemaŋεn ke, ben saa ge ke ε è nu fiεε fi me ηge bô kete kin maan ke. Ben é cim ε gay ê kum wvun λε, ‘Mvuwe ye feŋ egeŋ egbwe ê joo yi baay e,’ é fí ekooy nonεn. ²² ε naa la fi ben bunlee λεke, nu ε ben nu ke ekeŋke feŋ é ben nu ε lese fitele yî Nyo' le.”

21:5 Yεsa 62:11; Saka 9:9   **21:8** 2Bfn 9:13   **21:9** Mben 118:26; 148:1; Mat 20:30-31   **21:11** 16:14; 21:46; 26:68; Luk 7:16   **21:13** Yεsa 56:7; Yeli 7:11   **21:15** 20:30-31   **21:16** Mben 8:2   **21:19** Luk 13:6   * **21:19** Kete kin to nu kè bó teŋe ê díεw bala le le, «fig».   **21:21** 17:20; Luk 17:6   **21:22** 7:7

*Ɛ bó bife fô mvunɔgay mvu Jisos e ne
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Ɛ Jisos ke bvuu kase ley fô yew ncese le, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won Bojuu ke to yen no wvú yeyi bonyii, mum bife ê wvú le, “Wo jo fɛ mvunɔgay Ɛ se no gee mwɛɛm mvun? Ɛ nya yɛ mvunɔgay mvudvu ê wo?” ²⁴ Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Me ten nu embife fiɛɛ ê ben. Ɛ ben tfuse lo, é me emum ensee ê ben wee wvú nya mvunɔgay le me enɔgeè mwɛɛm mvun. ²⁵ Jon to leese bonyii ê joo Ɛ mvunɔgay mvudvu ne fɛɛ? Ɛ to nya Nyo', nuu wee wvu wum Ɛ?” No wvú bife nonɛn, Ɛ bó no kenene ɛbonɛbon gayte le, “Ɛ beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa Ɛ è ge la fo beene ebee Jon e le?” ²⁶ Geenɛn, Ɛ è yaa nulo é beene etfuse le, ‘Ɛ to nya wee wvu wum,’ ke, njefo beene fane kebombom ke bonyii le, no bó bocii nu Ɛ bee le Jon to nu wee ntum Nyo'.” ²⁷ Nonɛn, Ɛ bó mum tfuse ê Jisos le, “Ke bese kee ke.” Ɛ Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvú nya mvunɔgay ê me le me enɔgeè mwɛɛm mvun ke.”

Ngan ɛkumɛ boom bolemɛ bofɛɛ

²⁸ Ɛ Jisos gen fwe bife le, “Ben kpwaake le la ɛkumɛ fin? Wee mvu to kenke boom bolemɛ bofɛɛ. Ɛ wvú ke ne gen fô wan wvu fwe le, gay ê wvú le, ‘Waa wɛm, genɛ eshe elemè wene ɛben.’” ²⁹ Ɛ wvú tfuse le, ‘Ke me nu enɔgen ke.’ Geenɛn ke ne kase kumɛn fitele fiew mum gen wene dvudvu. ³⁰ Ɛ wee wvudvu gen fô wvu ejim e gay ke fiɛɛ fi wvú be gay wase ê wvu fwe. Ɛ wvú tfuse ê wvú le, ‘Me nu enɔgen icɛm.’ Geenɛn, fanɛ yaa gen ke. ³¹ Tu entelɛn jo boom bo bofɛɛ ban, nu Ɛ wvú to gee fiɛɛ fi ice shieele nu wvú la?” Ɛ bó tfuse le, “Ɛ nu wvu fwe.” Ɛ Jisos mum gay ê bó le, “Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le, bonyii bô fii shile noo bokɛnɛ bo nsake le nu Ɛ bó leyte wase bvunfon bvu Nyo' le fwe ê ben e. ³² Me njemyi nen njefo Jon Nleseɛjoo to nu Ɛ to keedunɔɛ je yi teyey ê ben, Ɛ ben fanɛ yaa bee wvú le ke, geenɛn Ɛ bonyii bô fii shile bô bokɛnɛ bo nsake le bee wvú le. Ɛ ben ke dioo cim yen no bó

benɛ nonɛn, fanɛ yaa ekumɛn mvuntelem mvunɛn ebee ten wvú le ke.”

*Ngan ɛkumɛ bonyii bô wee to tɛɛɛ wɛɛ ê bó
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ Ɛ Jisos bvuu jeme le, “Ben ebvuu eyuw ngan mvu. Wee mvu to nu Ɛ lem wɛɛ mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, gem bô ketaɛn keɛkeɛ, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte Ɛ mbvuum buyte, tum ketaale ke wee nɛy e wene dvudvu, mum tɛɛ wɛɛ wvudvu ê bonyii, mum ne gen ketum kemew e. ³⁴ Ɛ kefew kè bó ké no koyte mvuntam mvudvu ke to kocɛn, Ɛ wvú tum bonyii bew bo lemme le fô bonyii bô wvú to tɛɛɛ wɛɛ ê bó le, le bó eɛn efi mwuwene mvuntam. ³⁵ Ɛ bó gen, Ɛ bonyii bô wvú to tɛɛɛ wɛɛ wvudvu ê bó koo bó, suɛ mvu, yu mvu, tumyɛ mvu bô eta. ³⁶ Ɛ wvú bvuu tum bomew bonyii bo lemme le Ɛ bó duule fele bo fwe ba, Ɛ bonyii ba bvuu ge ke lenlen no bó gee bô bo fwe ba. ³⁷ Ejim jodvu Ɛ wvú tum wase Ɛ è nu waa we, kpwaake le bó nu eɛn ewwum waa wen wvun. ³⁸ Geenɛn, Ɛ wvú gen, Ɛ bonyii bodvu dioo yen wvú le, jeme ɛbonɛbon le, ‘Wvun nu ndiela wee wɛɛ wvun. Ben eto é beene eyu wvú emum eyow bvushɛw bvudvu.’ ³⁹ Ɛ bó mum koo wvú bvuse wene, mum yu.”

⁴⁰ No Jisos fe nen, mum bife le, “Wee wɛɛ wvudvu nu ke edioo Ɛ to ege nɛɛ bô bonyii bodvu?” ⁴¹ Ɛ bó tfuse le, “Wvú nu ke eto elɛɛ lo mvunyaame mvudvu, etɛɛ wɛɛ wvudvu ê bonyii bomew bô nu ke enyaa mwew mvuntam seke nkoy e.” ⁴² Ɛ Jisos bife ê bó le, “Ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le le,

‘Tɛ didvu diɛ di bonyii bo kembom e to tunɛɛ,

to nu Ɛ kase ne tu tɛ di buu di yew e.

Ɛ fifin nu Ɛ è ge ke Tata,

bonyii Ɛ no taale kenke nghaw' e?”

⁴³ Me Ɛ mum Ɛ no nseɛn ê ben le, Nyo' nu ke efi bvunfon bwew can yene le, enya Ɛ è nu ê ketum kè nu ke egee no wvú gomte le.” ⁴⁴ [“Tɛ didvu din nu é wee gbwe yî dvú

le, ecaafie lo, é dí gbwe yí wee le, efoonce lo mweten.”] †

⁴⁵ No Jisos ma ngan wvun nen, ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii dīoo yuw, mum kieε le wvú ma ε è nu ekumε bowen. ⁴⁶ É bó mum no gomte keekoo wvú, geenen, kase fan kebombom ke bonyii le, njefo kebombom kedvu to kenke Jisos le è nu naa wee ntum Nyo'.

22

*Ngan ekumε nkaw bvujen
(Luk 14:15-24)*

¹ É Jisos bvuu no jemyi ê bó ê bonngan e, ε wvumvu no nu le, ² “Bvunfon bvū fowe nu ε è nulo é bó efewsen bō nfon mvu wvū to seysee nkaw bvujen bvū waa we wvū diemsen e. ³ É wvú ke tum bonceendaa bew le bó egen etooy bonyii bō wvú to beε bó bō nkaw bvujen wvudvu le bó etoò. Geenēn, ε bonceendaa bodvu gen ε bonyii bodvu fanε yaa to ke. ⁴ É wvú tum bomew bonceendaa gay ê bó le, ‘Ben egen ejeme ê bonyii bō me nse mbeε bō nkaw bvujen wvun le bó eyeke eyuw, me nu ε nseyse wase mwεem mvudien, ε ngbwo binson bi nyám e bō boom bo bona' le bō fanken. Me nu ε nseyse wase mwεem mvunciim, le bó etoò le fō nkaw e.’ ⁵ Geenēn, ε bó gen ε bonyii bodvu case lo, nε fibole no gene. É wee mvu laa wene dvu wvú, ε wee mvu laa way we. ⁶ É kebese ke bonyii le kooyε bonceendaa bodvu nyεwle bō bó, mum yuwye bó. ⁷ É fitele bente nfon wvudvu, ε wvú ciinse bonyii bew bo jem e, ε bó gen lese lo bonyii bō yuwyeε bonceendaa bew, mum ton kelaante kebole. ⁸ No wvú ge nonen, mum gay ê bonceendaa bew bomew le, ‘Me nu ε nseyse wase nkaw bvujen. Geenēn bonyii bō me nse mbeε ba se baa nu naa lo bonyii ke. ⁹ Ben egen ntasen jé le yicii, ebe bonyii bocii bō ben ε yen, le bó eto fō nkaw bvujen wvun e.’ ¹⁰ É bonceendaa bodvu mum buy gen jé le yicii, kum bonyii bocii bō bó to yenεε, bonyii bō jee bō bō befε to dvú. É yew bvujen mum yinnsen bō bonyii.

¹¹ É nfon ke nε ley yew bvujen yidvu le keeyen bonyii bō to toε fō nkaw e, mum

yen wee mvu le dvú ε wvú baa jise ndvú nkaw bvujen ke. ¹² É wvú bife ê wvú le, ‘Nsaa yem, wo ghan nεε ε se ley dvun se ndvú nkaw?’ É wee wvudvu mey diuw tfu. ¹³ Nonen, ε nfon mum gay ê bonceendaa bew le, ‘Ben ekay can ye noo bikaa, etfume wvú ê ejiwε le ekfun, jò bonyii nu ke ebeele ngeci bigew.’” ¹⁴ No Jisos jeme nonen, mum gay le, “Ben ekeè le Nyo' nu ε be bonyii nteen, geenēn ε caw ke caan.”

*É bó telε Jisos ekumε shile wvú lanεen
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ É Bofalasii mum nε gen seyse no bó nu ege é Jisos se lowsēn njeme é bó ekoo wvú. ¹⁶ É bó mum tum boom bobole bo ngoo le noo ngoo bonyii bo Nfon 'Elod e fō Jisos e. É bó gen jeme ê wvú le, “Wee n'yεeyi bese kee naa le wo nu wee keceey, ε wo yεeyi bonyii bō je yí yí Nyo' ê je yí keceey e. Kε wo ké no joo le wee mvu nu jεey ke, njefo ke wo taale laa mweten nu naa la le. ¹⁷ Kε see ê bese wo nkpwawce. Nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa, nuu fo bó elaanke le?”

¹⁸ É Jisos kieε fiεε fi bó wεentene bō fí, mum gay ê bó le, “Ben bonyii bō jemyi jεey, gee jεey ban, ben teeyi me nje la? ¹⁹ Ben eto bō bigew bi ben ké no laanke shile dvú é me en'yen.” É bó to bō danali, nya ê wvú. ²⁰ É Jisos bife ê bó le, “Ekole kin kè nu yí dvú le nu ke yεε le? É diee nu di yεε le?” ²¹ É bó tfuse le, “É nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew.” É wvú mum gay ê bó le, “Ben emum enyaà le ê Kaysa fiεε fi è nu fi Kaysa le, nyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' le.” ²² É bó yuw nonen, ε diuw yum lo bó. É bó mum cine wvú le nε no gene.

*É bó telε Jisos ekumε mbuy wvu yí kpwe le
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Kε εbvubwε, ε Bosadusii nε to fō Jisos e. Bosadusii nu ngoo bonyii bō to ké no duu le ke bonyii nu ke ebuy yí kpwe le ke. No bó toε, mum bife ê Jisos le, ²⁴ “Wee n'yεeyi, Muses to nu ε gay le, ‘É wee kpwe lo se wan, tu waa bwee kenke keegεε kpweε é bō wvú eboo boom ê diee di nkfu waa bwee wvudvu le.’ ²⁵ Keseen, boom bo wee mvu le to cee bee bó jan bososhwi. É

wvu ngaywee ke jo kpwoon, ke ghan kpwe ε bó wvú baa kenke wan ke, cine kpweε le ε ejimε kew. ²⁶ Ε fí kooy ke nonen bó ejimε kew noo ejimε ke wvuε le, gen buy yí wvu bosooshwiye. ²⁷ Ejim jodvu, ε kpwoon wvudvu ten kpwe. ²⁸ Nonen keseen no bó bocii bosooshwiye to nu ε jo kpwoon wvudvu, ε nu ke edioo enu seke bonyii buyte yí kpwe le, ε kpwoon wvudvu enu kpweε yeε?”

²⁹ Ε Jisos tfuse ε bó le, “Ben nu ε jay baay, ε ε nu njefo ke ben kee fiεε fi bó san ε Nwa' Nyo' le ke. Ε ben yaa kee ten mvungay mvu Nyo' le ke. ³⁰ Ben ekeε le ε nu ke enu seke bonyii buyte yí kpwe le, ke bolemε bó bokεε beε ke ebvuu etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diεwε bonceendaa bo Nyo' le fowe. ³¹ Ε dioo nu fi ekumε mbuy wvú bonyii nu ke ebuy yí kpwe le, ben ke baa tan wase Nwa' Nyo' yuw fiεε fi wvú jemyi ε ben e? Nyo' to nu ε gay le, ³² ‘Ε nu me Nyo' Abla'am bó Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow.’ Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, ε nu Nyo' bonyii bó nu dvú.” ³³ Ε kebombom kε to leeme fó yuw ntfuse wvú Jisos nya, ε diuw yum lo bó bó n'yεεyi we.

Nci wvú fele bonci bocii
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Ε Bofalasii ke dioo yuw le Jisos nu ε ban lo diuw Bosadusii, ε bó mum baance ye to fô wvú le. ³⁵ Ε wee mvu bó le wvú to looci kee bonci bo Nyo' le, mum tele wvú bó mbife mvu le, ³⁶ “Wee n'yεεyi, nci wvú kuuke fele bonci bocii nu wvú la?” ³⁷ Ε Jisos tfuse ε wvú le, “Nci wvú kuuke nu wvú gayte le, ‘Ε koonkε Tata wvú Nyo' wo bó fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ε wvú kecii, egeε bvufee bwuw yí ye le bvucii.’ ³⁸ Wvuwvun nu nci wvu fwe wvú kuuke fele bonci bocii. ³⁹ Ε wvú bii wvú le nu ke diεwε wvuε le. Ε wvú nu le, ‘Ε koonkε waa bwoo no wo koonkε ekole kuw.’ ⁴⁰ Mwεεm mvunciim mvú nu ε Nwa' bonci le, noo mvú

nu ε Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le, leeme ε ε nu yí bonci bo bofεε ban e.”

Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu waa yeε?
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ No Bofalasii to nu ε bó taashε fó, ε Jisos mum nε bife mbife mvu ε bó le, ⁴² “Ben kpwaake le la ekumε Mboyse wvú Nyo' to kawεε? Ben kpwaake le ε nu waa yeε?” Ε bó tfuse ε wvú le, “Ε nu waa Nfon Dawe.” ⁴³ Ε Jisos kase bife ε bó le, “No ε nu waa Nfon Dawe, ε fí ghan nεε ε Keyoy ke Yuule se ge ε Dawe no tenje wvú le Tata wen? Dawe to nu ε jeme le,

⁴⁴ ‘Tata Nyo' to nu ε gay ε Tata wεm le wvú eshii ε εbo kew ke εceεy e, egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

ε wvú etome bikaa biew yí bó le.’

⁴⁵ Ε Dawe fen tenje wvú le Tata wen, ε wvú ebvuu eghan nεε se no nu waa we?” ⁴⁶ No Jisos jeme nen, ε wee fanε yaa nu dvú mwaan wvú etfuse fiεε ε wvú ke. Ε kew ten ebvubwε le, ε wee fanε yaa ke ebvuu emom lo ebife fiεε ε wvú ke.

23

Ε Jisos ceεyε kenyi ke bonyii bó dunji bonci noo ke Bofalasii le

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Ε Jisos mum nε jeme ε kebombom ke bonyii le bó boom bew bo ηgoo le le, ² “Bonyii bó dunji bonci bó Bofalasii nu bonyii bó nu ε jo kentaw ke Muses e. ³ Fí ε mum ε no nu le, ben eyuukε fiεε ficii fi bó senje ε ben, mum geε. Geenε, fo ben egeε fiεε fi bó gee ke, njefo bó fewci jεεy, gee jεεy. ⁴ Bó nen'yi yile bvujite ε bvú fele mvungay mvu bonyii le yike bonyii dvú, ε ε yaa nu naa lo ε bó kebeε emom keelaw ke naa lo kpwan εbo keefice bó ke. ⁵ Mwεεm mvú bó gee mvunciim nu ke keege le bonyii eyεnε bó le. Mvunjuw mvubole mvu Nwa' Nyo' le nu naa mvú kukene. * Ε mvunjεεηken mvu ηgem ndvú yibo le nu naa mvú dewkene. ⁶ Bó ké gene fô ηkaw e no koonkε keeshii ke ε ε nu fô bonyii ewvumte bó, ké gen

22:32 Ksm 3:6 **22:37** Dito 6:4-5 **22:39** Lεw 19:18; Mat 5:43; 19:19; Lum 13:9; Gal 5:14; Jem 2:8 **22:40** 5:17; Lum 13:10 **22:41** 20:30-31 **22:44** Mben 110:1; Lem 2:33-35; 1Kol 15:27; Ibu 1:13; 8:1 **22:46** Mak 12:34; Luk 20:40 **23:3** Lum 2:21-23 **23:5** Ksm 13:9; Dito 6:8; Ktn 5:38-39; Mat 6:1 * **23:5** Mvunjuw mvun nu mvú bó to geεle bonci bo Nyo' le bomew jó, jiise yí monshim bó ηkenken e.

yéw bunle le no koonke ke keeshii ε è nu yí bintaw bi fwe le. ⁷ Bó ké no koonke ten keelene ê way ε bonyii gayte bó le, bvuu koonke le bonyii etenè bó le Bolabay. ⁸ Geenεn, fo wee ebenè ε bonyii teje wvú le Labay ke, njefo ben kenke Wee N'yeyi ke mwaan maan, ε ben bocii nu boom bo bwee wan e. ⁹ Fo ben etenè wee mvu yí nshε le fen le è nu icee wene ke, njefo ben kenke Icee wene mwaan wvú nu fowe. ¹⁰ Fo wee ebenè ε bó teje wvú le Cee Ekole ke, njefo Cee Ekole wene nu ke mwaan wvú è nu Klistu. ¹¹ Wee wvu baay ê ben entelen kenke keenu wee wvú lemte lo ben e. ¹² Naa yεε wvú bensee ekole kew, nu ε Nyo' nu ke eshike lo wvú, ε naa yεε wvú shiwse ekole kew, nu ε Nyo' nu ke ebense lo wvú.

ε Jisos tooshe bonyii bò dunji bonci bò Bofalasii

(Mak 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben leeme ejise jo bonyii banji je yí leyte bvunfon bvú fowe le. Ke ben koonke keeley bvú le ke, ε bvuu ε no baanke je fo bonyii bò koonke keeley e.

[¹⁴ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben looci shiwse lo boka' bo bonkfu le, gee dibunle di dewkene keeduunke ye. Ben ekeè le wene ngεw nu ke efo lo.] † ¹⁵ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben nen'yi len won tfuu bvuu lente jóo yi baay baay ke le ben gomte wee mwaan wvú ebanke etu wee wene mbee. ε wvú ké tu wase wee wene mbee, ε ben kase ge ε fiew mase fo lo, ε wvú no nu wase wee nguy wvu baay ke diεwε ben e.

¹⁶ Ngεw wvu baay nu wene. Ben nu binfefe duu le ben dunji je ê bonyii! Ben nu bonyii bò duu le, 'ε wee jeme fiεε, ε kan diee di yew ncese le, tu ke è nu fiεε ke. Geenεn, ε wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di ketwaa

ke bigew e kè yεεle ke yew ncese le, tu wvú kenke keege no wvú jeme ε kan.' ¹⁷ Binfefe bin! Ben nu biyun! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay kuuke ketwaa ke bigew e kè yεεle, nuu yew ncese yí gee ε ketwaa kedvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? ¹⁸ Ben jemyi ten le, 'ε wee jeme fiεε ε kan diee di ketan ke ncese le, tu ke è nu fiεε ke. Geenεn é wee jeme fiεε ε kan ε è nu diee di fiεε fi wee nya ncese dvú, tu wvú kenke keege no wvú jeme ε kan.' ¹⁹ Binfefe bin! Fiεε fi kuuke fele fimew nu fi la? ε baay nnya yidvu kuuke, nuu ketan ke ncese le kè gee ε nnya yidvu se nu fiεε fi è nu fi Nyo' le le? ²⁰ Fiεε fi nu, nu le é wee kan diee di ketan ke ncese le, tu wvú kan nonεn ε kan noo mwεεm mvunciim mvu yí dvú le. ²¹ ε wee kan diee di yew ncese le, tu wvú kan nonεn ε kan noo Nyo' wvú cee dvú. ²² ε wee kan won wvu we, tu wvú kan ε è nu kawla Nyo' noo wvú wvú Nyo' wvú shiile yí dvú le.

²³ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben ké no nyaa keba kemwaan ê Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yicii yí ben keeke naa noo mwεεm jεεy jεεy mvú ben keeke gεεle ê mbáse le le yí eshumte, geenεn laanke fiεε fi jite fi nci jemyi ekumε fí le ben egeè, fi è nu keege mwεεm len fô bonyii le, camte shen fô bonyii le noo keelese fitele yí Nyo' le. Ben be kenke keege mwεεm mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke. ²⁴ Binfefe bi dunji je ê bonyii! Ben kunyi yεεguu bvuuuse ê mbvuum e, geenεn kaa mii nyam yi baay eshem! ‡

²⁵ Ngεw wvu baay nu wene ben bonyii bò dunji bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemyi jεεy, gee jεεy! Ben cuke mvunkom bô shúw ye le, geenεn ε mwεεm mvú nu ε yinεn jó nu mvú ben loci ê bonyii noo mvú ben yεεle ejise dvú. ²⁶ Binfefe bi Bofalasii le, ben eyaw ecuke mvunkom bô shúw ente, wvu le mvú emum eyuule ten ye le.

23:8 Jon 13:13   **23:11** 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26   **23:12** Mben 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14   † **23:14** Ke bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawεε san diεw Nyo' jó kenke kencim kin ke.   **23:16** 5:34-37   **23:16** 15:14   **23:18** Ksm 29:37   **23:21** 1Bfn 8:13   **23:23** Lεw 27:30; May 6:8; Luk 18:12   **23:24** 15:14   ‡ **23:24** Nyam yi baay yin nu é diεw bala le le, «camel».   **23:25** Mak 7:4   **23:26** Jon 9:40

²⁷ Ngɛw wvu baay nu wene ben bonyii bò duŋci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi jɛɛy, gee jɛɛy! Ben nu diɛwɛ jém yí bó nu ɛ seyse ɛ yefe yí ɛ no baa yen'yi ejise jee, geenɛn ɛ ente jodvu nu ɛ jó ɛ yinɛn bô bikufɛ bi binjkwɛ bi bonyii le noo mwɛɛm mvunciim mvu nyene. ²⁸ Ɛ nu ke lɛŋlɛŋ no ben yen'yi ejise le ben nu bonyii bo teytey, geenɛn ɛ ente nu ɛ ben ɛ yinɛn bô kenlɛɛma noo gee di befe.

(Luk 11:47-51)

²⁹ Ngɛw wvu baay nu wene ben bonyii bò duŋci bonci noo ben Bofalasi. Ben nu bonyii bò jemyi jɛɛy, gee jɛɛy! Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le, feele tɛn jém bonyii bò to kɛŋke nce wvu teytey seyse ɛ yí jee. ³⁰ Ben gee nonɛn gayte le, ‘Ɛ bese to bee nu wase dvú kefew ke bo'icee bosese le, tu bese to baa leem fisese fô fiɛɛ fi bó to gee keeyuwyi bonyii bo ntum Nyo' le kɛ.’ ³¹ Ben jemyi nonɛn, jemyi ɛ è nu ekumɛ bikuu binɛn mum tomte bô dew yene le ben nu naa boom bo bonyii bò to yuwɛɛ bonyii bo ntum Nyo' le. ³² Ben emum eɛn lo fwe emɛse lemme di bo'icee bonɛn to kɛwɛɛ! ³³ Yó yin! Ɛŋgokɛ ke yó le kin! Ben kpwaake le ben nu ke enu sɛ bó ɛ lese ben nguy wvu baay e?

³⁴ No fí nu nonɛn, me ɛ mum ɛ no ntumte bonyii bo ntum Nyo' le fô ben e noo bonyii bo bvufɛ le bô bonyii bò duŋci bonci. Ben nu ke eyuwɛ bomew, etawɛ bomew yí bintam e, etam bomew yéw yene bunle le, ebone bikaa ê bomew ejim bilaante bicii bi bó ɛne bí le. ³⁵ Ben nu ke egeè nonɛn wvu le ɛlɛmɛ ke bonyii bocii bò to cee nce wvu teytey yí nshɛ le bô bó yuwɛɛ enù fô ben ɛfa. Ɛlɛmɛ kin nu ke enù fô ben ɛfa ɛ kɛw yí ke Abel wvù bó yuɛ sɛ wvù kɛŋke jay e, ɛ to ɛ buy yí ke Sakalia wvù waa Belekaya wvù ben to yuɛ entelɛŋ jo yew ncese bô ketan ke ncese le. ³⁶ Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le, lon mwɛɛm mvun mvunciim nu ke ekoo ɛŋgokɛ ke keseen kin.”

*Ɛ Jisos bɛm bonyii bo Jelusalem
(Luk 13:34-35)*

³⁷ No Jisos jeme nɛn, mum bɛm le, “Ɛbɛɛy Jelusalem! Ɛbɛɛy Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bô Nyo' tumte fô wo le bô ɛta! Ɛ nu wase bokaŋ bomɛɛ no me mom keembaance boom buw ke diɛwɛ no bweeshie ké baance boom bew kfukɛ ê bibɛ biew e, wo ɛ fan? ³⁸ Taa eyɛn, bó nu ɛ lan wase yew yo, ɛ yí nu etu binffuy. ³⁹ Me nseŋe lo ê wo le ke wo bɛɛ ke ebvuu eyɛn me le ke, eɛn ebuy kefew kè wo ke egay le, ‘Nyo' nu ɛ lan kembonɛn yí wee wvù too ê diee di Tata Nyo' le.’ ”

24

*Ɛ Jisos see le bó nu ke ebvuw yew ncese
(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Ɛ Jisos ke buy yew ncese le, ke dioo ɛne, ɛ boom bew bo ngoo le bence to mbew ye le no duŋci yéw yí fô yew ncese le ê wvù.

² Geenɛn, ɛ Jisos jeme ê bó le, “Ben yene yéw yin e? Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le ke tɛ dimwaan nu ke eshɛɛ yí dimew e sɛ bó ɛ base fokuse kɛ.”

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³ Ɛ Jisos ke dioo ɛn ben shii yí Kum Bite bi Olif e, ɛ boom bew bo ngoo le bence to ɛbonɛbon fô wvù le bife le, “Kɛ see ê bese kefew kè fiɛɛ fidvu fin nu ke ekooy, noo nciise wvù nu ke eduŋce kefew kè wo nu ke ekase eto noo le won kaa wase?” ⁴ Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Ben eyɛnè fo wee ke elɛɛ ben é ben ejay je. ⁵ Ben ekeè le bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tɛɛke fojise, ɛ wee duu le è nu wen wvù Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ. Ɛ bó dioo gee nonɛn emum elɛɛle bonyii nteen ɛ bó jayte je. ⁶ Ben nu ke eyuuke le bó tumte jem, bvuu yuuke tɛn bosaaka le jem nu enu. Fo ben ke dioo eyuuke nonɛn, ɛ finteem no buyte ben kɛ. Mvumvun nu mwɛɛm mvù kɛŋke keeke ekooy. Geenɛn ɛ mvú yaa mum duŋci le won kaa wase kɛ. ⁷ Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ɛ nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Jen nu ke ekoole, ɛ nshɛ shiike mondvuum e mondvuum e. ⁸ Ɛ mvumvun mvunciim bɛɛ ke lo mvun'yan ke diɛwɛ seke kpwoon ɛ kɛw lume.

⁹ Bonyii nu ke enya ben é bó enyewle bô ben, eyuwye ben. Bitum bicii nu ke ebane ben nje diee diem. ¹⁰ Nonen é bonyii nteen emum etfuw bikaa ê me ejim, banene, geese bikuu bibole. ¹¹ É bonyii nteen bô mbiayte le è tum Nyo' bó nu ke ebuynen emum elεle bonyii nteen. ¹² No kebefε nu ke eduule ke gene lo fwe, nu ε fí nu ke ege é kenkonen ke bonyii le nteen emum ewεε. ¹³ Geenεn, wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy. ¹⁴ É bó kenke ke keeke efewcε saaka wvù jee wvun wvu ekumε bvunfon bvù Nyo' le egen ebuy yí skolε ke nshε le kecii é bitum bicii eyuw, nonen é wonj se keeke eka.

*N'yεyεi ekumε kefew ke ηγεw wvu baay e
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)*

¹⁵ Nonen seke ben ε yen ε kemaante ke fiεε le kè nulo ejij bvudvuu kè wee ntum Nyo' wvù Dania to jemyεε ekumε kí, ε kí leeme wase yew ncεse le, (wee wvù taanke ηwa' wvun eyuw fin ntay,) ¹⁶ ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yí dikum e. ¹⁷ Fo wee wvù nu ê yew we dioo ε shii bvuu ley keejo fiεε fí nu yew ke. ¹⁸ Fo wvù nu wεne ebvuu ekfulε le wen egen ejo ndvu ye yí bulεen ke. ¹⁹ Nγεw wvu baay εdiuw yoya le nu ke enu wvu bokεnε bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. ²⁰ Ben ebunleè le fo kenlewtε kin ke enu ε è nu kefew ke nffum e, kenεε diuu di mbam e ke, ²¹ njefo ηγεw wvu baay nu ke enu kefew kekiε le, ε kfuu wvuwe ηγεw ke baa yuu nu wase ε kew no wonj to kewεε ε to ε buy keseen e, ε ke kfuu wvuwe bεε ke ebvuu eyuu enu dvú ke. ²² É Nyo' to baa fafe εdiuw ε ηγεw wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaanj bee ke eboy ke. Geenεn Nyo' nu ε fafe εdiuw yodvu nje bonyii bew bô wvú nu ε caw. ²³ É nu ke edioo enu sekekie wee é jeme ê ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvun fen!' Kenεε le, 'Wvuwe fofe!' Fo ben ebee ke. ²⁴ Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bô Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le,

emum egee mwεem mvù temyi mvù dunji mvunγay mvubole, egee ten mwεem mvu diuw wvù yumεen e wvu le bó elεε bonyii é bó ejay je, leε naa noo bonyii bô Nyo' nu ε caw, fen é je nu dvú. ²⁵ Ben eyeke eyuw, me nu ε nsee wase mwεem mvun ê ben é mvú se keeke ekooyi. ²⁶ Nonen, é bonyii ne ε no gayte ê ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawεε we ηkpwaante,' fo ben egen jó ke. Kenεε le, 'Ben etaa eyen, wvuwe yew ente,' fo ben ebee bó le ke. ²⁷ Ben ekeè le no jan ké lawte we ê keba ke diuu sane le, ba gen buy jò diuu seeyi, nu ke lenlen no nto wee wvù diee nu Waawee nu ke enu. ²⁸ 'Naa fεε fò kenkpwe ke fiεε le nu, nu ke fó fò bonjulan nu etaashi.'

*Ekumε no Jisos nu ke eto
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)*

²⁹ Kanj mwaanj seke kefew ke ηγεw wvu baay wvun e ε to wase ε fey, é diuu ne esεε ejimε, kpwee saa ebvuu ebaa ke, é jón enε fowe egbweken, é mwεem mvu fowe mvunciim mvù kenke mvunγay eshi-ike. ³⁰ É nciise wee wvù diee nu Waawee emum ebuynen yí ebule le. É bitum bicii bi yí nshε le emum ekew effule lo bô kpwe. Bonyii nu ke eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembεw e fowe bô mvunγay noo bvukuke bvù baay. ³¹ Sonj yi baay nu ke edioo ε jeme foweεwe, é wvú emum eciinse bonceendaa bew é bó egen εbuw ε wonj yo εna le noo fowe, ebaance bonyii bew bô wvú nu ε caw.

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Ben eyεyεi fiεε yí kenjvum e. Tíew ye ké bocí, é bibε ekew etεεke yí dvú le, é ben mum kiεε le ekfuη kumene wase. ³³ É nu ke lenlen no ben nu ke edioo ε yen mwεem mvun e mvunciim, é ben emum ekiεε le wvú nu wase nceencee naa wase ê yew fwese. ³⁴ É me ensee ê ben keceey le ke enjoke ke keseen kin nu ke eka se mwεem mvun mvunciim ε kooy wase ke. ³⁵ Ebule bô nshε nu ke eka, geenεn ke diew yem nu ke eyuu eshiw ke.

24:11 7:15   **24:12** 2Tim 3:1-5   **24:13** Mwm 13:10   **24:14** 28:19   **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11   **24:17** Luk 17:31   **24:21** Dan 12:1; Mwm 7:14   **24:23** Luk 17:23-24   **24:24** 24:5; 7:15; Mwm 13:13-14   **24:27** 24:30, 37; 25:31; 1Kol 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Jem 5:7-8; 2Bi 3:4; 1Jon 2:28   **24:28** Job 39:30; Mwm 19:17-18   **24:29** Yesa 13:10; 34:4; Aga 2:6, 21; 2Bi 3:10, 12; Mwm 6:12-14   **24:30** Saka 12:10-14; Dan 7:13-14; Mat 24:27; 26:64; Mak 14:62; Mwm 1:7   **24:31** 13:41; 1Kol 15:52; 1Tes 4:16   **24:34** 16:28

Kε wee nu dvú wvù kee diuu di Jisos nu ke eto kε

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Kε wee nu dvú wvù kee diuu didvu kεnεε kefew kε. Kε naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kεnεε Waa Nyo' kee tεn kε. E kee kε Nyo' Ice wvú εmbeη. ³⁷ Kε ληηληη no fí to nu kefew ke Noa' le nu ke no fí nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too. ³⁸ E to nu ε joo baa yiηsen wase yí εkolε ke nshε le, ε bonyii nu fibole diekene bvuu wukene, ε bokεnε bô bolemse taashi bvujen, ε bonyii nyaa boom ε bolemse taashi bvujen bô bó, ke gen buy diuu di Noa' to leyεε ê ηguw e, ³⁹ ε bonyii bodvu yaa kee fiεε fí nu ekooy kε, gen buy seke joo to yiηsenεε yí nshε le, kuu bó bocii gen dvú. E nu ke ληηληη no fí nu ke enu diuu di wee wvù diee nu Waawee nu ke eto le. ⁴⁰ Bolemse bofεε nu ke enu wene, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴¹ E bokεnε bofεε nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan é mwaan eshεε. ⁴² Nonεn, ben emum ecεyτè njefo kε ben kee diuu di Tata wene nu ke eto kε. ⁴³ Ben ekeè le é cee yew kee kefew kε cooη nu ke eto εntaη, é wvú ecεyτe, wvú saa ke ecine é bó eto ηgoy yew ye kε. ⁴⁴ Fí ε mum ε no nu le, ben tεn keηke keecεyτè njefo wee wvù diee nu Waawee nu ke eto ê kefew kε ben yaa kee kε le.

N'yεεyi ekumε waa lemme wvu keceey noo wvù yaa nu kε wvu keceey

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Waa lemme wvù nu wvu keceey bvuu keηke bvufee nu wvù la? Kε è nu wvuwe wvù cee εkolε we nu ε gεε wvú le wvú etaalé fô yew ye le, le kefew ke edioo ε kocεn, ε wvú nya mwεεm mvudien mvu boom bo lemme le ê bó le? ⁴⁶ Njoη wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwe wvù cee εkolε we nu ke edioo etoo eyen ε wvú gee lemme ληηληη no wvú bee keegeε. ⁴⁷ E me ensee ê ben keceey le cee εkolε we nu ke ebense wvú é wvú etaalé fô mwεεm mwew e mvunciim. ⁴⁸ Geenεn é waa lemme wvudvu nε ε no nu wvù keηke keηge kε befe, ε jeme ê εkolε kew le, 'Kε cee εkolε wεm nu ke eyaηsen ekase eto kε', ⁴⁹ ε mum ε

kεw ε no suunke boom bo lemme le bomew bô bô bó lemte, diekene bvuu wukene bô bonyii bô wuwte mbvuum, ⁵⁰ tu cee εkolε we nu ke enε esεε ebuynεn diuu dimew di wvú yaa be kpwaake le noo ê kefew kε wvú yaa be kee le kε. ⁵¹ Wvú nu ke edioo ε buynεn nonεn, emum enya ηγεw ê waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egeη enu ηgoo bonyii bô jemyi jεεy, gee jεεy e, ε è nu fô fô bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew."

25

Ngan ekumε ηgón bokεnε bomew yuufe

¹ "E nulo é bó emum efewsεn bvunfon bvu fowe bô ηgón bokεnε bomew yuufe bô to joε bin'yeese bibole, buy keegen efiisen cee bvujen mvu. ² Bó to nu nonεn ε bo botin nu biyuj, ε bo botin feefene. ³ Fí nu le bô to nu biyuj to dioo jo bin'yeese bibole fanε yaa jo mεεm momew kε, ⁴ geenεn ε bô to feefene jo bibole bin'yeese jo mεεm momew mbew yí dvú le. ⁵ E bó gen no cεyτe cee bvujen wvudvu, ε wvú no dvuyte keeto, ε nyii mum nε no γεεke bó, ε bó mum lefe. ⁶ E è ke no nu εntaη enteleη, ε bó nε yuw ε wee wvule le, 'Eεεεε, ben etaa eyen, cee bvujen wvun εεε! Ben ebuy eto efiisen wvú leεε.' ⁷ E ηgón bokεnε ba bocii mum ja we bense bin'yeese bibole. ⁸ E ηgón bokεnε bô to nu biyuj ba gay ê bô to feefene ba le, 'Ben enya kε bese bô mεεm monεn momew. Bin'yeese bisese shiile wa lo.' ⁹ Geenεn ε bô to feefene ba tfuse le, 'Kε è nelo é mó ekocεn fô beene le bocii kε. Ben egeη ε è nu fô bonyii bô geese le, eguy monεn.' ¹⁰ No bó to gene keeguy, ε cee bvujen mum shεε fεse. E ba bô to nu ε seyse wase ye ε no cεyτe, mum gen ley bô wvú yew ηkaw bvujen e, ε bó mum faa kembuj. ¹¹ Ejim jodvu ε ηgón bokεnε bomew ba bô to genεε keeguy mεεm fεse, leem ê yew fwese no gayte le, 'Cee εkolε, cee εkolε, yene kembuj é bese eley.' ¹² Geenεn, ε wvú tfuse ê bó le, 'E me ensee ê ben keceey le kε me ηkee ben kε.' ¹³ Fí ε mum ε no nu le, ben eseyse ye, ecεyτè, njefo kε ben yaa kee diuu kεnεε kefew kε me nu ηke eηkase nto kε.

24:36 Lem 1:7 24:37 Keη 6:11-13; 7:7-13; 2Bi 3:6

24:43 1Tes 5:1-2; 2Bi 3:10; Mwμ 3:3 24:45 25:21-23

12:35-36 25:10 9:15 25:11 Luk 13:25 25:12 7:23

24:42 24:44, 50; 25:13; Mak 13:33, 35; Luk 12:40; 21:36

24:48 2Bi 3:4 24:50 24:42 24:51 8:12 25:1 Luk

25:13 24:42

*Ngan ekumε boom bo lemme le botεte
(Luk 19:11-27)*

14 Kefew kedvu nu ε fi nu ke enu diεwe wee mvu wvù to nu keegen ghane, tee boom bew bo lemme le gee kpawaw we can yibole. 15 Wvù to nu ε nya mvu waa lemme bikele bi bigew e bitin, nya mvu bikele bifεε, nya mvu εkele ke bigew e kemwaan. Wvù to nyaa ke bii no mvunḡay mvu wee le nu. No wvù nyae nonen, mum laa ghane diew. 16 Ε waa lemme wvù to fiε bikele bi bigew e bitin mum gen lo kan mwaan ge way dvù, die sew bikele bitin. 17 Ε wvù to fiε bikele bifεε ge ten way, die sew bikele bifεε. 18 Geenε, ε waa lemme wvù to fiε εkele kemwaan we, gen fiew cim fokuse nyile bigew bi cee εkolε we le bidvu fó.

19 Ε cee εkolε boom bo lemme le bodvu ke laa ghane die, gen ce jó baay. Ε wvù ke dioo kase to, mum tee boom bew bo lemme le ε bó bó ekpwanḡen mwεεm. 20 Ε waa lemme wvù to fiε bikele bi bigew e bitin mum to wase bó bikele yuufe, gay le, 'Cee εkolε, wo to nya me bikele bi bigew e bitin, taa eyen me nu ε nshεε ε ηge way dvù, ε ηkenke bimew bikele bitin ε we jodvu.' 21 Ε cee εkolε we gay ε wvù le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keεεy! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fô fiεε fi caan e ntay. Nonen, me nu ηngeε wo keseen ε wo etaale wase ε ε nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εkolε wo le.' 22 Ε waa lemme wvù biew bigew to nu bikele bifεε to ten, gay le, 'Cee εkolε, wo to nya me bikele bi bigew e bifεε. Taa eyen, me nu ε nshεε ε ηge way dvù, ε ηkenke bimew bikele bi bigew e bifεε ε we jodvu.' 23 Ε cee εkolε we gay ε wvù le, 'Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvù jee bvuu nu wvu keεεy! Wo se nu ε shεε ε kiεε keetaa fô fiεε fi caan e. Nonen, me nu ηngeε wo keseen ε wo etaale wase ε ε nu fô fi baay e. Leyε le ente jo bvujonke bvυ cee εkolε wo le.' 24 Ε waa lemme wvumvu we wvù to fiε εkele ke bigew e kemwaan to ten, gay le, 'Cee εkolε, me ηkee le wo nu wee wvù temyi εjim. Wo ké no gbweci ε wo baa jewε ke, baanci εgin ε wo baa le ke. 25 Nonen me nse ε mum ε nfan

ε ηgen ε nyile bigew biuw fokuse. Taa eyen, bigew biuw bin, jicε.' 26 Ε cee εkolε we tfuse ε wvù le, 'Wo nu waa lemme wvù befe, nu kenkpwen! Wo se kee le me ηké no ηgbweci ε me mbaa njewe ke, mbaanci εgin ε mbaa nle ke. 27 No wo se kee nonen, tu wo se bee egεε bigew biem ntfu wvu le seke me ε ηkase enfi bigew biem bidvu bó sew ε we jodvu.' 28 No wvù gay nonen, mum gay le bó efi εkele ke bigew e kedvu ε wvù, enya ε wvù kenke bikele bi bigew e yuufe. 29 Le bó ekeε le wee wvù kenke nu ε bó nu ke ebise ε wvù ekenke nteen. Geenε ε wee wvù baa kenke, nu ε naa fi caan fi wvù kenke nu ε bó nu ke efi lo ε wvù. 30 No wvù gay nonen mum gay le, 'Ben etfume kenεε ke waa lemme le kin ε εjiwe le εkfun, fô bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.'

N'yεyi ekumε nsaw wvu fokemεse

31 Ε nu ke edioo enu kefew kε wee wvù diee nu Waawee kaase too ε bvukuke bwew e, ε wvù too bó bonceendaa bo Nyo' le bocii, ε wvù emum eshii yí kawla we bvukuke le. 32 Bitum bicii bi yí εkolε ke nshε le nu ke ebaance ε wvù fwe, ε wvù emum egaw bó diεwe no wee ncey ké gaw njée bvuse ε bíe tewe le. 33 Wvù nu ke egεε njée εbo εceey, gee bíe tewe εbo εηkonko. 34 Wvù wvù Nfon nu ke emum egay ε ba bó nu εbo εceey le, 'Bonyii bó Icεm nu ε lan kemonen yí bó le, ben eto ekenke bvudvuu ente jo bvunfon bvù wvù to seyseε fô ben e ε kew no bó to bomεε won, 35 njefo jen to yuu me, ε ben nya me bó mwεεm mvudien. Kendon to yumte me, ε ben nya me bó fiεε ε me η'wu. Me nto nu tolo, ε ben fiisen me. 36 Me nto nu kenyi kencimte, ε ben jise ndvu yí yem e. Me nto nceimte ε ben to gay me le. Me nto nu yew ncaw e, ε ben to gay me le.' 37 Wvù nu ke edioo ε gay nonen, ε bonyii bo teyey bodvu emum ebife ε wvù le, 'Tata, ε nu seke la wvù bese to yenεε wo le ε jen yuu wo, ε bese nya mwεεm mvudien ε wo, kenεε seke la wvù kendon to yumte wo ε bese nya fiεε ε wo wu? 38 Ε nu seke la wvù bese to yenεε wo le ε wo nu tolo, ε bese fiisen wo, kenεε kenyi kencimte, ε bese jise ndvu yí yo le? 39 Ε ε nu seke la wvù bese to yenεε wo le ε

wo cεmte kenεε nu yew ncaw e, ε bese to gay wo le?’ ⁴⁰ Nfon nu ke emum etfuse ε bό le, ‘E me ensee ε ben kecεεy le no ben to geε mwεεm mvun, ke naa fō wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to ge ε ε nu fō me le.’ ⁴¹ Nonεn, wvú nu ke emum egay ε ba bό nu εbo εηkoηko le, ‘Ben bό lon nu ε koo, ben enε lo ε me εjise, egen eley ηguy wvú mεy lo wvú bό to seysεε fō dεwle bό bonceendaa bew e, ⁴² njefo jej to yuu me, ε ben fanε yaa enya me bό fiεε fidien ke. Kendon to yumte me, ε ben fanε yaa enya me bό fiεε ε me εη'wu ke. ⁴³ Me nto nu tolo, ε ben fanε yaa efiisen me ke. Me nto nu kenyi kencimte, ε ben fanε yaa ejise ndvu yί yεm e ke. Me nto ncεmte, mbvuu no nu yew ncaw e, ε ben fanε yaa eto egay me le ke.’ ⁴⁴ Bό tεn nu ke emum bife ε wvú le, ‘Tata, ε nu seke la wvú bese to yεnεε wo le ε jej yuu wo, kenεε ε kendon yumte wo, kenεε ε wo nu tolo, kenεε kenyi kencimte, kenεε cεmte, kenεε yew ncaw e, ε bese fanε yaa efi wo ke?’ ⁴⁵ Wvú nu ke emum etfuse ε bό le, ‘E me ensee ε ben kecεεy le, no ben to baa ege mwεεm mvun, ke naa fō wee wvu caan boom bo bwεεm e ban e, nu ε ben to baa ege ε ε nu fō me le ke.’ ⁴⁶ Boba bonyii nu ke emum egen eley ηγεω wvú mεy lo le. Geenεn, ε ba bό nu teytey egen eley fibole ε ε nu nshii wvú mεy lo le.”

26

*ε bό kaa mvunaj ε Jisos ejim
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ ε Jisos ke jeme mwεεm mvun mvunciim mεse, gay ε boom bew bo ηgoo le le, ² “Ben ekeè le ε shεεte wase εdiuw εfaa, ε emum enu Nkaw Danεfey, ε bό nu ke emum enya wee wvú diee nu Waawee can bonyii le ε bό eta yί kentam e.” ³ Ke kefew kedvu le, ε bocee ncese bo baay baay bό bonyii bό saake wonη mum γεν baance ye ε ntow Kayfas wvú to nu εkolε ke bocee ncese le, ⁴ mum cu ntaη no bό nu ke ewεεnten se koo Jisos, eyu. ⁵ ε bό dioo cu nonεn, gay le, “Fo beene emom fiεε fin kefew ke Nkaw e ke,

njefo ε beene mom lo, ε fi eto bό diuw ε bonyii enteleη.”

*ε kpwoon mvu yefe Jisos bό nfiey wvú shfuunjkene Betani
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ ε Jisos ke no nu ntεw wvú Betani le, yew dvu Semon wvú wee ntun wvu baay. ⁷ ε bό ke shii no diekene, ε kpwoon mvu nε ley bό fikaa fimew ε bό kene bό tε,* ε ε nu fi nfiey mvu wvú shfuunjkene le, ε wvú lumte naa baay, mum fuce yί εkolε ke Jisos e. ⁸ ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yεn nonεn ε fiεε fidvu ton'yε lo bό. ε bό gay le, “Wvú nyεw bό nfiey wvun nεn nje la? ⁹ Bό be nelo egese nfiey wvun bigew nteen, enya bigew bidvu ε bonyii bo kefufe le.” ¹⁰ Geenεn, ε Jisos kieε ηkpawace wvubo, gay ε bό le, “Ben nyaa ηγεω ε kpwoon wvun nje la? Wvú nu ε ge ε ε nu fiεε fi jee fō me le. ¹¹ Ben ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bό sekeci, geenεn ke me nu ηke enu beene sekeci ke. ¹² Wvú fuci nfiey wvun yί yεm e nεn seysee lo me no bό nu ke edwey me. ¹³ ε me ensee ε ben kecεεy le naa fεε fō bό nu ke efewci saaka wvú jee wvun yί εkolε ke nshε le keci nu ε fiεε fi kpwoon wvun ge nu ε bό nu ke eseηe tεn, keekumyi wvú.”

*ε Judas gese Jisos
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

¹⁴ ε wee mvu ηgoo boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε wvú bό to teηe le Judas Iskaliot mum nε γεν fō bocee ncese bo baay baay, ¹⁵ bife ε bό le, “E me nya Jisos can yene le, ε ben enya la ε me?” ε bό mum taη bigew mbaanshe bi bό kene bό ketwaa kε baa, nya ε wvú. ¹⁶ ε keεw sekekiε le, ε wvú mum keεw no gomte je yί wvú nu enya Jisos jó can yibole.

*ε Jisos bό boom bew bo ηgoo le die Nkaw Danεfey
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13, 21-23; Jon 13:21-30)*

¹⁷ ε ε ke dioo nu diuu di fwe di Nkaw Blεed wvú bό baa geε Fintunjεen jó, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e to fō wvú le, bife ε wvú

25:40 Bηgn 19:17; Mat 10:40, 42; 12:50; 28:10   **25:41** Jut 7; Mwm 20:10, 15   **25:46** Dan 12:2; Jon 5:29; Jem 2:13
26:1 7:28   **26:2** 16:21   **26:4** 21:46   **26:6** Luk 7:37-38   * **26:7** Fikaa fin nu ε bό to kene bό tε di bό teηe le «alabaster».   **26:11** Dito 15:11   **26:15** Ksm 21:32; Saka 11:12; Jon 11:57; 13:2   **26:17** Ksm 12:1-20

le, “Wo gomte le bese egen eseyse fô wo nu edie Nkaw Danɛfey e è nu fɛɛ?” ¹⁸ E wvú tfuse ê bó le, “Ben egen elaanɛ, eyen key e, egay ê wvú le, ‘Wee N'yɛɛyi gayte le kefew kewene nu e kocɛn wase. Wen nu edie le Nkaw Danɛfey bô boom bowene bo ngoo le e è nu ê wvú yew.’” ¹⁹ E boom bo ngoo le bodvu gen ge ke no Jisos be gay ê bó, mum seyse mwɛɛm mvudien mvu Nkaw Danɛfey e dvú. ²⁰ E è ke no nu ekiɛguu, e wvú shii bô boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ keediekene. ²¹ E bó dioo diekene, e wvú ne gay ê bó le, “E me ensee ê ben keɛɛy le, wee mvu ben e nu egese me.” ²² No wvú gay nonɛn, e boom bew bo ngoo le ne no nu yii yii baay, mum keɔw no biwci ê wvú mwaan mwaan le, “E nu me le Tata?” ²³ E wvú tfuse ê bó le, “Wee wvú nu egese me nu wvú nu e lese ebo ê shuw e bee wvú. ²⁴ Wee wvú diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to sanɛɛ ekumɛ wvú. Geenɛn, ngɛw wvu baay nu fô wee wvú gese wee wvú diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuɔe wee le baay fɛn é bó to baa eboo wvú ke.” ²⁵ E Judas wvú to nu keegese Jisos bife tɛn ê wvú le, “E nu me le Wee N'yɛɛyi?” E Jisos gay ê wvú le, “Wo nu e jeme bô diuw wo.”

E Jisos bô boom bew die ntaashɛ

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25)

²⁶ No bó to diekene, e Jisos ne jo blɛɛd, nya keyoone ê Nyo', mum guushɛ nya ê boom bew bo ngoo le gay le, “Ben eko edie, fin nu ye yɛm.” ²⁷ E wvú mum jo tɛn fiko, nya keyoone ê Nyo' mum nya fiko fidvu ê bó gay le, “Ben ewu bocii. ²⁸ Fin nu elɛmɛ kem kè Nyo' gbwo monkan dvú kí e buy nje wee nteen, wvu le wvú elɛshɛ bibefɛ bibole. ²⁹ E me ensee ê ben le ke me mbɛɛ nke embvuu en'wu mbvuum mo tɛn ketɛ kè lane le man e keɔw keseen e, e gen e buy diuu di me nu nke en'wu mó monfɛm beene ɛnte jo bvunfon bvú Icɛm e ke.” ³⁰ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke mɛse, yem nkiee mbense, mum buy ben gen yí Kum Bite bi Olif e.

E Jisos gay le Bitu nu ke ema wen

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ No Jisos bô boom bew bo ngoo le to gene, e wvú ne gay ê bó le, “Entan jo eɛben nu e ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ejim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô me. E nu no bó nu e san e Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu nɛy njée é ngoo njée esaanɛn.’” ³² Geenɛn, seke Nyo' e bvuse me yí kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” ³³ E Bitu mum gay lo fiew ê wvú le, “E bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ejim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô wo, tu ke è nulo é me nke en'yuu entfuw bikaa ê wo ejim ke.” ³⁴ E Jisos gay ê wvú le, “E me ensee ê wo keɛɛy le entan jo eɛben jan, nu e nyimshie nu ke enu le yí eton, e wo e ma wase me bokaɛ botɛte.” ³⁵ E Bitu gay ê wvú le, “E è cim nu naa le me nu enkpwe lo bee wo, tu ke è nulo é me en'yuu ma wo ke.” No wvú gay nonɛn, e boom bo ngoo le bo Jisos e bomew ba bocii gay ke tɛn nonɛn.

E Jisos bunle Gesɛmane

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke gen ley fô wɛɛ ketaan wvumew e, e bó tɛnɛ le Gesɛmane, e Jisos gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ben eshii fɛn é me en'wawɛ eɛɛn nene embunle.” ³⁷ E wvú jo Bitu bô boom bo Sebɛdee le bo bofɛɛ, e bô bó gen. E wvú keɔw no nu yii yii, e fitele fiew buuke. ³⁸ E wvú mum gay ê bó le, “Fitele fiem nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshɛɛ fɛn é beene eɛɛyɛte.” ³⁹ No wvú gay nonɛn, mum bence gen fwe caan, gbwe tum bvushiw fokuse mum bunle le, “Icɛm, é je nu dvú yí è nulo é wo ege é fiko fi ngɛw e fin efey sɛ me e n'wu, é wo ge. Geenɛn, fo wo ege no è shieele me ke, geɛ no è shieele wo.” ⁴⁰ E wvú ke ne kase tu jim fô boom bew bo ngoo le, yɛn e bó leete. E wvú bife ê Bitu le, “Fí nu le ke è nulo é ben eshii we ebuy nɛm kefew mwaan e?” ⁴¹ Ben enù we, bunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben. E nu keɛɛy le fitele koonke lo, geenɛn e nyam ye wɛɛyi.” ⁴² E wvú bvuu kase gen yí bokaɛ bofɛɛ le bunle

26:20 Jon 13:2, 21-30   **26:23** Mben 41:9   **26:24** Mben 22:7-8, 16-19; Yɛsa 53:9   **26:26** 1Kol 10:16   **26:28** Ksm 24:8; Yeli 31:31; Ibu 7:22; 9:15-20   **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1   **26:31** Saka 13:7; Mat 26:56; Jon 16:32   **26:32** 28:7, 16   **26:34** Luk 22:33-34; Jon 13:36-38   **26:34** 26:75   **26:36** Luk 5:16; Ibu 5:7-8   **26:39** 6:10; 20:22; Jon 18:11; Ibu 10:9   **26:41** Efe 6:18; Ibu 2:18

le, “Icem, é è fɛn nu le ke fiko fin nulo efey se me e η'wu, é wo ge ke no wo koonke.” ⁴³ E wvú dioo ekase etu jim bvuu yen e boom bew bo ηgoo le leete njefo nyii to nu é bó ejise. ⁴⁴ E wvú bvuu cine bó le, kase gen bvuu bunle yí bokaη e botete, bunlee jemyi ke e è nu fiεε fi wvú be shee jemyi wase. ⁴⁵ E wvú bvuu kase tu jim fô boom bew bo ηgoo le gay é bó le, “Ben fɛn bεε ke leete leetene finen e? Ben etaa eyen, kefew nu e kocen wase. Bó nu e gese wase wee wvú diee nu Waawee é bonyii bò befe. ⁴⁶ Ben enε we é beene egenè. Ben etaa eyen, wee wvú gese me wvun e wvú too wase.”

E bó koo Jisos

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Ke no Jisos to bεε jemyi nonen, e Judas wvú to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynen. Wvú to too bô kebombom ke bonyii le ke baay, e bó kenke nyó bô bibuse, e è to tum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò saake won. ⁴⁸ E to nu e wee wvú to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay le, “Wee wvú me nu ηke engay wvú le, embam enoce, nu wvú, é ben emum ekoo.” ⁴⁹ No bô bó toε, e wvú mum gen lo fô Jisos e kaη mwaanη gay wvú le le, “Me ηgayte wo le Wee N'yεεyi.” No wvú gay nonen, mum bam wvú ηoce. ⁵⁰ E Jisos gay é wvú le, “Nsaa yem, geε lo fiεε fi wo to keege.” E bonyii ba mum gen lo fô Jisos e koo wvú, ghen. ⁵¹ E fí kooy le wee mvu wvú to nu bô Jisos to nu e mum dvun nyo ye jem, cun kuntuη ke nfwa ekole ke bocee ncese le dvú, sum. ⁵² E Jisos gay é wee wvudvu le, “Kase etfuse nyo yo jim fô bvudvuu bwew e. E keè le wee tfuu wvú cawse nyo we, nu ke ekpwe yí nyo le. ⁵³ Wo kpwaake le ke è nulo é me engay é Icem eciinse bonceendaa bew fɛn kaη mwaanη bontfuke le, e bó fele ηgóo yuufe ncow fεε le? ⁵⁴ Geenεn, é me nε e ηge nonen, é fí ke eghan nεε se kooy no bó saη é Nwa' Nyo' le le fí kenke keenu?”

⁵⁵ Sekekie, e Jisos mum bife é kebombom kie le, “Ben to keekoo me e no too bô nyó noo bibuse ke diεwε ben too keekoo e è nu coon e? Me nse nshee no diuu nu, e me e nshii yew ncese le n'yεεyi bonyii se ben koo me nje la? ⁵⁶ Geenεn, fifin ficii jo bvudvu keege e fí eto ekocen ke no bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε.” E boom bo Jisos e bo ηgoo le bocii mum lanη wvú fó, fεε lo.

E Jisos leem yew nsaw e

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ E bonyii bò to koolεε Jisos mum jo wvú gen bô wvú fô Kayfas wvú cee ekole ke bocee ncese le. E bonyii bò duηci bonci bo Nyo' le bô bonyii bò saake won to taashe wase fó. ⁵⁸ Bó to gene bô Jisos e Bita bii lo ejim ncejole. E wvú gen buy naa lakfulεεη ekole ke bocee ncese le, mum ley gen shii bô bonyii bò to ceyte la didvu keeyen no fí nu ke eghan eleem. ⁵⁹ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi mbiay e fi bó etey yí Jisos e wvu le bó eyu wvú. ⁶⁰ Geenεn, fanε yaa kenke fiεε ke, naa no bonyii nteen to cim too fwe bene jim nsaw mbiay. E fí ke ghan nen, e bonyii bomew bofεε to leem fwe, ⁶¹ gay le, “Mbwe wvun se gayte le wen nulo esâw yew ncese Nyo' ekase ebom yí εdiuw e eta.” ⁶² E ekole ke bocee ncese le mum ja we bife é Jisos le, “Ke wo kenke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvù bonyii ban jemyi yí yo le?” ⁶³ E Jisos mεy diuw tfu. E ekole ke bocee ncese le kase gay é wvú le, “E diee di Nyo' wvú kenke nshii le, é wo fɛn nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε wvú Waa Nyo', é wo see é bese.” ⁶⁴ E Jisos tfuse le, “Fí nu no wo gay. Geenεn é me ensee é wo le, ejim jo kefew kin nu e ben nu ke eyen wee wvú diee nu Waawee le, e wvú e shii é ebo ke εcεy ke Wee wvú kenke Mvunηgay e, ke ebvuu eyen no wvú too é kembεw e fowe.” ⁶⁵ E ekole ke bocee ncese le yuw nonen, mum saayε ndvú ye le, gay le, “Wvú joo bvudvuu bvu Nyo' le. Shiee nu dvú wvú beene ebvuu egomte wee le wvú eleem fɛn ejeme fiεε le?”

26:44 2Kól 12:8   **26:45** Jon 12:23; 13:1; 17:1   **26:50** Kεnεε le, “Nsaa yem, wo to keege la?”   **26:52** Kenη 9:6
26:55 Luk 19:47   **26:56** Mat 26:31; Luk 24:46   **26:61** 27:40; Jon 2:19; Lem 6:14   **26:63** Yεsa 53:7; Mat 27:12-14;
 Mat 14:33; 27:40, 43; Luk 22:70   **26:64** Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27   **26:65** Kηη 14:6; Esl 9:3;
 Lεw 24:16; Jon 19:7   **26:67** Yεsa 50:6; 53:5

Ben nu ε yuw wase no wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le. ⁶⁶ Ben ε sumtɛn lɛ la?" Ε bó tfuse lɛ, "Ε nu wee wvù bó eyu lo." ⁶⁷ Ε bó mum kɛw no cuyte nɛɛɛ yí bvushiw bvú Jisos e, kfunɛ wvú bô mvunke, suunke bô can gayte ê wvú lɛ, ⁶⁸ "Wo wvù nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ, kɛ gɛɛ kewee ntum Nyo' kuw keseen fô bese le. Kɛ see wee wvù sun wo."

Ε Bitá ma Jisos

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ε to nu ε Bitá ε shii ekfun lakfulɛɛɛ e. Ε wan kpwoon mvu wvù to lemte fô, nɛ to mbew ye le gay ê wvú lɛ, "Wo tɛn bee ben ε Jisos wvu Galilee wvudvu." ⁷⁰ Geenɛn, ε Bitá tun fwe dvu bonyii bocii gay lɛ, "Kɛ me ηkee fiɛ fi wo jemyi kɛ." ⁷¹ Ε Bitá mum nɛ buy gɛn no nu diuw kebuw e. Ε wvumvu wan kpwoon wvù to lemte tɛn fô, yɛn wvú le, mum jeme ê bonyii bô to leemene fô lɛ, "Wee wvun bee bô Jisos wvu Nasalet wvudvu." ⁷² Ε Bitá bvuu tun, lew lo gay lɛ, "Kɛ me ηkee wee wvudvu kɛ." ⁷³ Ε kefew ke dioo bvuu gɛncɛ caan, ε bonyii bô to leemene fô bencɛ gɛn mbew Bitá le gay ê wvú lɛ, "Kecɛɛy, kecɛɛy wo nu tɛn wee mvu bó le, njefo njeme wo gɛne diɛwɛ wvubole." ⁷⁴ Ε Bitá mum kan, tee lon yí ekolɛ kew e gay lɛ, "Kɛ me ηkee wee wvun kɛ." Kan mwaan ε nyimshie mum ton. ⁷⁵ Ε Bitá kume njeme wvù Jisos be jeme ê wvú lɛ, "Nyimshie ke enu lɛ yí eton, ε wo ε ma wase me bokan botete." Ε wvú nɛ fô buy ekfun, bee kpwe baay.

27

Ε Judas shiim

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ε ekfun ke dioo yuule too, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won, shii cu ntaɛ ekumɛ Jisos keeyu wvú. ² Ε bó mum kay wvú, jo gɛn nya can Baylet wvù wee sa' wvu ê keba kedvu le.

³ Ε Judas wvù to gesɛɛ Jisos ke dioo yɛn lɛ bó nu ε leke lɛ bó nu eyu wvú, ε wvú kumɛn fitele fiew, jo bigew bi mbaanshe

biɛ kase gɛn dvú keetfuse ê bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won. ⁴ No wvú gɛn, gay ê bó lɛ, "Me nu ε ηge kebefɛ keengese wee ε wvú baa kɛɛke jay kɛ." Ε bó tfuse ê wvú lɛ, "Fifiɛ kɛɛke la keege bô bese? Ε kee wo fifiɛ." ⁵ Ε Judas mwase bigew bidvu fokuse yew ncese le, mum buy, gɛn shiim. ⁶ Ε bocee ncese bo baay baay tace bigew bidvu gay lɛ, "Bin nu bigew bi elɛmɛ le, ε nci baa bee lɛ bó egɛɛ bibin ntfu wvu yew ncese le kɛ." ⁷ Ε bó shii cu ntaɛ, gɛn guy gbwen wee mvu wvù bomte nsháan dvú lɛ bó ke edweyte botolo fô. ⁸ Ε nu fiɛ fi bó teɛ gbwen wvudvu ε to ε buy eɛn e lɛ, "Gbwen elɛmɛ." ⁹ Fí to kooy nonɛn ε fiɛ fi wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyɛɛ mum to kocɛn no wvú to gayɛɛ lɛ, "Bó to nu ε jo bigew bi mbaanshe bî é to nu kpaw we no boom bo Islael to seysɛɛ yí ekolɛ kew e, ¹⁰ guy gbwen wee wvù bomte nsháan dvú, kɛ no Tata Nyo' to gayɛɛ ê me."

Ε Jisos leem fwe dvu Baylet wvù wee sa' balá wvu Lum

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ No Jisos to leemɛɛ fwe dvu Baylet wvù wee sa', ε Baylet bife ê wvú lɛ "Ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?" Ε Jisos tfuse lɛ, "Ε nu no wo gay." ¹² Geenɛn, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won ke dioo kɛw keeteyte mwɛɛm yí ye le, ε wvú fanɛ yaa bvuu tfuse fiɛ kɛ. ¹³ Ε Baylet mum bife ê wvú lɛ, "Kɛ wo yuuke kfuɛ mwɛɛm mvun mvù bó jemyi yí yo le le?" ¹⁴ Geenɛn, ε Jisos fanɛ yaa tfuse fiɛ ê wvú naa kɛ fimwaan ê mvù bó teyɛɛ yí ye le kɛ. Ε wee sa' wvudvu taa nɛn ε diuw yum wvú baay.

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵ Ε to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danɛfey e, ε wee sa' wvun bvuse wee mwaan yew ncaw e wvù bonyii gomte lɛ wvú ebvuse. ¹⁶ Ε to nu kefew kedvu le, ε wee mvu nu yew ncaw e, ε bó ké no kee wa lo wvú yí gee di befe le, ε diee diew nu lɛ Balabas. ¹⁷ Ε bonyii ke dioo to tase, ε Baylet bife ê bó lɛ, "Ben gomte lɛ me embvuse ε è nu yɛɛ yew ncaw e? Ben gomte lɛ me embvuse

Balabas, nuu Jisos wvù bó teje le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε le?" ¹⁸ Wvù to biite nonen njefo wvù to kee lo le bó to nya Jisos can wen e ε è nu njefo bó to bene kendorj bô wvù. ¹⁹ E keebvuu bise fó nu ε seke wvù to shiileε wase fô bó ké no saake bonsaw, ε kpweε tum ntum fô wvù le gay le, "Fo wo ege fiεε bô wee wε ke. E nu wee wvu teyey. Me njemyi nen njefo εfile nu ε njinjen bô me entan eben baay ekume wvù." ²⁰ No Baylet bifεε nonen, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonj beyse bonyii le bó egay le wvù ebvuse ε è nu Balabas, elεse lo Jisos. ²¹ E wee sa' bvuu nε bife ê bó le, "Wee wvù ben gomte le me encine ente jo bonyii bo bofεε ban nu wvù la?" E bó tfuse le, "Balabas." ²² E Baylet bvuu bife ê bó le, "E me ndioo ε ncine nonen, enge nεε bô Jisos wvù bó teje le Klistu?" E bó bocii gay le, "Bó eta lo wvù yî kentam e." ²³ E wvù kase bife le, "Bó eta wvù nje la? Fiεε fi befe fi wvù ge nu la?" E bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, "Bó eta lo wvù yî kentam e."

²⁴ E Baylet ke dioo yen le ke je nu ke, le é wen lumtene bô fiεε fin, é diuw ke ene ebuy. E wvù fi joo, cukε can ye dvú fwe dvu kebombom ke bonyii le gay le, "Ke εbo kem nu fô kpwe wee wvun e ke. E kee ben dvú." ²⁵ E bonyii bocii tfuse ê wvù le, "Eε, cine é elεε kew enu yî bikuu bisese le noo yî boom bosese le." ²⁶ E Baylet mum bvuse Balabas no bó to gomte, gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yî kentam e.

E bonyii bo nci le no sεwse Jisos
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ E bonyii bo nci le bo wee sa' le mum jo Jisos ley dvú entow we le fô bó to teje le Bletolium, mum kum kebese ke ngoo bonyii bo nci le kecii ε kí tase gem Jisos keεkeε. ²⁸ E bó baayε ndvú ye, jo ndvu bvunfon yî yeεle shfuse yî ye le, ²⁹ mum lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvù εfa, mum nya nkêw ê εbo kew ke εceεy e le è nu ketoome. E bó mum no too ngvuumene ê wvù fwe sεwse wvù gayte le, "Bíaa kemaan! Nfon Bojuu!"

³⁰ No bó gee nonen, no cuyte nceη yî ye le, fi nkêw wε shele wvù dvú fofa. ³¹ E bó ke sεwse wvù nonen mεse, mum baa ndvu bvunfon ye, jise wase ε è nu ndvú ye yî ye le, mum jo wvù keegen eta yî kentam e.

E bó ta Jisos yî kentam e

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² No bó to gene, buynen yî wee mvu wvu ê kelaante kè Selin e ε diee diew nu le Semon. E bó kan wee wvun ε wvù tuu kentam ke Jisos e. ³³ E bó ke gen buy bvudvuu bvumew e ε bó teje le Golgota, (ε diee din nu le Ngbwow Ekole,) ³⁴ ε bó mum nya mbvuum ê wvù ε bó ε fiysen bô fiεε fimew ε fí cewcewe diεwε lele le wvù ewu. Geenε wvù dioo mom, fan keewu. ³⁵ E bó mum ta wvù yî kentam e, jo ndvú ye tum kan dvú keegaw ê bikuu bibole. ³⁶ No bó ge nonen mum shii fó no ceyte wvù. ³⁷ E bó san ηwa' wvù duñci fiεε fi bó tae wvù yî kentam e nje fí, mum ta yî kentam e ê we jo ekole kew ε wvù nu le, "Wvun nu Jisos, Nfon Bojuu." ³⁸ E bó ta ten bocoon bofεε yî hintam e bô bo Jisos, wvumvu εbo εceεy, wvumvu εbo enkonko jo Jisos. ³⁹ E bonyii no fele yεne Jisos e mεεke lo bikuu, baale wvù bô boncun, ⁴⁰ gayte le, "Wo wvù se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yî ediuw e eta, ke fi le ekole kuw! E wo fen nu Waa Nyo', é wo shii yî kentam kie le." ⁴¹ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duñci bonci noo bonyii bô saake wonj no sεwse ten wvù gayte le, ⁴² "Wvù se fii bonyii bomew se wvù nulo efi kew ekole ηkuuη. Ke wvù nu Nfon bonyii bo Islael. Wvù eshii le yî kentam e keseen é bese emum ebee wvù le. ⁴³ Wvù se geεle ekole yî Nyo' le. E Nyo' fen koonke wvù, é wvù fi le wvù keseen no wvù se duu le wen nu Waa Nyo'." ⁴⁴ E bocoon ba bô bó to tae yî hintam e bô bo Jisos, no baale ten wvù bô boncun ke nonen.

E Jisos kpwe

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

27:19 Luk 23:47   **27:20** Lem 3:13-14   **27:24** Dito 21:6-9; Mben 26:6   **27:25** Lem 5:28   **27:26** 20:19   **27:28** Luk 23:11   **27:29** 27:11   **27:30** 26:67   **27:35** Mben 22:18   **27:37** 27:11   **27:38** Yεsa 53:12   **27:39** Mben 22:7-8; 109:25   **27:40** 26:61, 63   **27:42** 27:11   **27:43** Mben 22:8; Mat 26:63   **27:45** Amo 8:9   **27:46** Mben 22:1

⁴⁵ E diuu ke ben leke, ε εkfunj nε jiiim wonj tfuu gen buy didiuu ditete εmvunsheen. ⁴⁶ E ε ke no nu ke diewe didiuu ditete le, ε Jisos nε funj foweewe le, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Fi nu le, “Nyo' wem, Nyo' wem, wo lanj me nen nje la?” ⁴⁷ E bonyii bomew bō to leeme fó dioo yuw, gay le, “Wee wvudvu tenje Elayja.” ⁴⁸ E wee mvu bó le mum lewte lo kanj mwaanj jo kuca, ffum ε mbvuum mo ngbwayngbwayi le, bon yí fite le neke le wvú ewu. ⁴⁹ Geenεn ε bomew bonyii gay le “Ke leem nen é beene eyen laa Elayja nu eto efi wvú le!”

⁵⁰ E Jisos bvuu wam foweewe, ε keyoy kew mum buy. ⁵¹ E fi nε kooy le, ndvu yi to gawsene yew ncese ente to nu ε sele entelenj kew fowe bow buy fokuse biba bifεε. E nshε shiw, ε εta wamken, ⁵² ε jém ten yene ye ε bonyii bō ε to nu bo Nyo' le nteen bō to kpwekenεε wase mum kase buy yí kpwe le. ⁵³ E Jisos ke dioo buy yí kpwe le, ε bonyii bodvu nε gen ε kelaante kè yuule le Jelusalem, ε bonyii nteen yen bó le. ⁵⁴ E cee εkolε bonyii bo nci le bō bonyii bō bó to nu fó ceyte Jisos ke dioo eyen no nshε shiw, bō fiεε ficii fi to kooyεε, ε nfan koo bó baay. E bó gay le, “Kecεεy, kecεεy wee wvun se nu Waa Nyo'.” ⁵⁵ Bokεnε nteen to leeme ten fó ntamndwee taale. E bokεnε ban nu bō to nen'yεε Galilee no bii Jisos e fici wvú. ⁵⁶ Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen noo Maalia wvú bwee jem bō Yosεw, noo bwee boom bo Sebεdee le.

E bó dwey Jisos

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ E ε ke no nu ekiεguu, ε cee kpaw mvu wvu Alimatia nε to ε diee diew nu le Yosεw. Wvú ten to nu wee ngoo Jisos mvu. ⁵⁸ E wvú gen yen Baylet e lekε le wvú enya gvune di Jisos e ε wen é wen egen edwey. Nonεn ε Baylet mum gay le bó egen enya ε wvú. ⁵⁹ E Yosεw fi gvune didvu mum kule ε ndvu yi yuule le, ⁶⁰ mum gen jike ε jem yi ye le ε yí bεε fiε, ε wvú to cow jem yidvu yí kembaan e, mum binjse kebwee ke tε le ban diuw jem yidvu dvú, mum nenε. ⁶¹ Maalia Magdalen

bō Maalia wvumvu wε to nu fó, ε bó ε shii mbew jem yidvu le keba keki.

E bó no ceyte jem Jisos

⁶² E εkfunj buy yuu, ε diuu di bó to ké no seysee mwεεm mvu mbam wvubole ε fey wase, ε bocee ncese bo baay baay bō Bofalasii gen yen Baylet e, ⁶³ gay ε wvú le, “Wee wvu baay, bese kumyi fiεε fi wee mbiay wε to jemyeε seke wvú to bεε dvú. Wvú to nu ε gay le, ε nu ke edioo ε buy εdiuw εta é wen ekase ebuy yí kpwe le. ⁶⁴ No fi nu nonεn, gayε é bonyii egen εceyte jem egen ebuy εdiuw εta, njefo bese fane le ε nεlo é boom bew bo ngoo le ke enε egen econj gvune diew enεnε dvú emum esenje ε bonyii le, ‘Wvú nu ε buy yí kpwe le.’ E bó ge nonεn, é yiyin mbiay yi keseen efo efey lo yi fwe.” ⁶⁵ E Baylet gay ε bó le, “Ben ejo bonyii bo nci le é ben ε bó egen, é ben egay é bó εceyte jem yidvu ntaay no é nulo é ben εceyte.” ⁶⁶ Nonεn ε bó mum gen loocε fen diuw jem, mum ge nciise yí tε di bó to banεε diuw jem dvú, mum gεε bonyii bo nci le bō εceyte.*

28

E Jisos buy yí kpwe le

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E diuu di mbam e ke fey, ε εkfunj ke no gbwekene too, ε ε nu diuu di fwe yí kemaa le, ε Maalia Magdalen bō Maalia wvumvu wε gen keetaa jem. ² E fi kooy le, nshε to nu ε nε shiw bō mvunγay, njefo nceendaa Tata to nu ε shii we to binjse kebwee ke tε diε di bó to banεε diuw jem dvú mum shii yí dvú le. ³ Nceendaa wvudvu nu ε bvushiw bwew to lawkene diewe janj e, ε ndvú ye baa nen bvuuu. ⁴ E bonyii bō to ceyte jem ba yen wvú le fan baay, cinj nen kikikiki, gbweken fokuse no jiiimene diewe binjkwε bi bonyii le. ⁵ E nceendaa Nyo' wvudvu gay ε bokεnε ba le, “Fo ben efanè ke. Me nkee lo le ben gomte ε ε nu Jisos wvú bó se taε yí kentam e. ⁶ Ke wvú bεε fen ke, wvú nu ε buy wase yí kpwe le no wvú to gayεε. Ben eto eyen fō wvú se jiiime. ⁷ Ben emum egen cekey esee ε boom bew bo ngoo le le wvú nu ε buy

wase yî kpwe le, le wvú nu e sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó. Ben eyeke eyuw, ben nu e yuw wase no me nseje ê ben.” 8 E bokene ba mum ja fô jem cekey cekey bô nfan, geenen kenke ten njon wvu baay, no lewte gene keegen see ê boom bo Jisos e bo ngoo le. 9 No bó to gene, e fí kooy le bô bo Jisos to nu e tasen, e wvú gay bó le le, “Me ngayte ben e.” E bó mum to mbew ye le, gbwe bam bikaa biew, wvum wvú. 10 E Jisos gay ê bó le, “Fo ben efanè ke. Ben egen egay ê boom bo bwem e le bó egenè Galilee eyen me le jó.”

me nu enu beene sekeci engen embuy naa kefew kè won nu ke eka.”

E bonyii bò to ceyte jem see fi fi to kooye

11 E bokene ba ke ne dioo egene, e fí kooy le bonyii bo nci le bò to ceyte jem bomew to nu e ne gen elaante gen see fi fi ficii fi to kooye ê bocee ncese bo baay baay. 12 E bocee ncese bo baay baay bodvu mum kum bonyii bò saake won e bó bó shii cu ntañ, mum ban diuw bonyii bo nci le ba bô bigew nteen, 13 gay ê bó le, “Ben egaytè ê bonyii le ben se leete boom bew bo ngoo le e se e to e con gvune diew e gen dvú. 14 E ben seje nonen, fí e ley bitem bi wee sa' le, wvú e no gomte keenya ngew ê ben, é bese eseyse wvú, wvú saa ebvuu enya ngew ê ben ke.” 15 Nonen e bó mum fi bigew bidvu mum no seje ke no bó to gaye ê bó. Kenfe kedvu kin e mum e lam ente jo Bojuu e to e buy eben e le bó to con lo gvune di Jisos e.

E Jisos tum bonyii bew yî won e tfuu

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Lem 1:6-8)

16 E boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan mum ne gen Galilee, ben gen yî kum wvú Jisos to gaye ê bó le. 17 E bó dioo yen wvú le, wvum wvú. Geen en bomew no mañene wvú. 18 E Jisos bence to gay ê bó le, “Bó nu e nya wase mvungay mvunciim mvu fowe noo mvu fokuse ê me. 19 Nonen, ben egen le bitum e bicii, egeè e bonyii nu bonyii bem bo ngoo le, eleesè bó ê joo ê diee di Nyo' Ice bô Wan noo Keyoy ke Yuule le. 20 Ben eyeyi bó le bó egeè fi fi ficii fi me nu e n'yeyi ben dvú. Ben eyeke eyuw,

28:10 12:50; Jon 20:17   **28:13** 27:64   **28:16** 5:1; 26:32; 28:10   **28:17** 14:31   **28:18** Dan 7:14; Mat 11:27
28:19 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; Lem 1:8; Mwm 7:9 Mat 3:15; Mak 16:16; Lem 2:38; 8:36; 1Kol 1:13-16; Efe 4:5; Jon 3:22; 4:1-2; Lum 6:3-4; 2Kol 13:13; Lem 2:38; 8:16; Lum 6:3, 4; Gal 3:27; Kolo 2:12   **28:20** 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

Saaka wvù Jee wvu ekumε
Jisos no
Maaku
to Saηεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Mak wvun
e

Saaka wvù jee wvù Mak to saηεε wvun duηci le Jisos nu wee wvù to gee mwεεm bvuu keηke mvuηgay keejeme fiεε é fí enù no wvù jeme. Wvù to duηci mvuηgay mvun yí n'yεεyi we le bô keebvuuse bonceendaa bo dεwle le, noo keelεeshi bibefe bi bonyii le. Jisos to teηe ekole kew le wen nu wee wvù diee nu Waawee, ε wvù ε to keenya ekole kew keeboyse bonyii. Diee din nu di nu ê ηwa' Dania le 7:3-14.

Mak yam ε saη ε è nu ekumε mwεεm mvù Jisos to gee εfey mvù wvù to jemyi. Biba bi fokemεse ke ηwa' wvun e jeme ekumε mwεεm mvù to kooyεε bô Jisos yí kemaa kew ke fokemεse le, εfey mvunciim no bó to taε wvù yí kentam e, bô no wvù to buyεε yí kpwe le, ben we.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-13 Keηkεwεε ke saaka wvù jee ekumε Jisos e

1:14-9:50 Lemme di Jisos e ê keba kè Galilee le

10:1-52 ε Jisos ne Galilee γεν Jεlusalεm

11:1-15:47 Kemaa ke Jisos e ke kemεse le mbew Jεlusalεm e noo Jεlusalεm

16:1-8 Mbuy wvu Jisos yí kpwe le

16:9-20 Ekumε no Jisos to duηcεε ekole kew no wvù to buyεε yí kpwe le bô no wvù to benεε we

Saaka wvù Jon Nleseεjoo to fewci

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Wvun nu saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu wvù Waa Nyo'. ² Wvù to kεw ke no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saηεε ε Nyo' gayte le,

“Yekε eyuw, me nu ηke enciinse wee wεm ntum é wvù esa fwe dvu wo, wvù nu egen eseyse je yo.

³ Diεw wee fuuηke ηkpwaante le bó eseyse je Tata, enele é yí enù teytey.”

⁴ Nonεn, ε wee mvu wvù bó to teηe le Jon Nleseεjoo ke mum ne buyneη ηkpwaante, no fewci ê bonyii le bó ekumεn mvuntelem mvubole, é wen elese bó ê joo wvu le Nyo' elεεshe bibefe bibole. ⁵ ε bonyii mum no buyte ê bontεw bo woη wvù Judea le tfuu noo ê kelaante kè Jεlusalεm e kecii gene fô Jon e, seηe bibefe bibole, ε wvù mum leese bó ê joo ê Joo Joodan e.

⁶ Jon to jiise ndvú ε bó kene bô yvúw nyam mi yí bó teηe le kamεl, seenke kecaw cin ε bó kene bô jew nyam, diee ε è nu cúma bô ndoη. ⁷ Wvù to fewci, gayte le, “Wee mvu too ê me εjim kuuke fele me, ε me mbaa ncim eηkocεn keeηgvuwce fokuse enfay laba we ke. ⁸ Me nleese ben ε è nu ê joo, geenεn, ε wvù nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

No bó to leσεε Jisos ê joo bô no Satan to momte wvù

(Mat 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Ke εdiuw yoya le, ε Jisos ne Nasalet ê keba ke woη e kè Galilee le, to ε Jon lese wvù ê joo ê Joo Joodan e. ¹⁰ Ke no Jisos to buyte ê joo neη, mum yeη ε εbule yene ye, ε Keyoy ke Yuule no shiile too yí ye le diεwε εbembe le. ¹¹ ε diεw jeme fowe le, “Wo nu Waa wεm, nu fitele fiem, ε me n'yuuke njoη bô wo baay.”

¹² ε Keyoy ke Yuule mum ge lo kaη mwaan ε Jisos γεν no cee ηkpwaante. ¹³ ε wvù no nu jó yí εdiuw e mbaanyε, ε Satan momte wvù. Wvù to nu jó nonεn bô nyám yi ηkpwaante, ε bonceendaa bo Nyo' le taale fô wvù le.

ε Jisos tee bonyii bonεw le bó enù boom bew bo ηgoo le

(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ ε bó ke ne koo Jon lese yew ncaw e. ε è no nu εjim jodvu, ε Jisos γεν Galilee, no fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' jó. ¹⁵ ε wvù no fewci, gayte le, “Kefew nu ε to wase ε kocεn, ε bvunfon bvu Nyo' le nu wase nceencee. Ben ekumεn mvuntelem mvunεn, ebee saaka wvù jee wvun e.”

16 E Jisos ke no fele mbew Mamase yì Galilee le, yen Semon bô waa bwee wvù Andulu le ε bó laan̄ke kensaŋ ê mamase le, no ŋkieŋ wvubo to nu byé yì kooléen. 17 E Jisos gay ê bó le, “Ben ebii me le é me enje é ben ekoolé wase ε è nu bonyii.” 18 Kaŋ mwaan, ε bó mum cine binsaŋ bibole, no bii wvù le. 19 E Jisos ke dioo keŋci gene fwe, yen Jem bô waa bwee wvù Jon e, bô to nu boom bo Sebēdee le, ε bô bó nu ê kekoŋ e tumci binsaŋ. 20 E Jisos mum tee lo ten bó. E bó cine icee bó le ê kekoŋ e bô bonyii bô bó to joε é bó elemte bó le, mum no bii wvù le.

*E Jisos bvuse keyoy kè yiile yì wee le
(Luk 4:31-37)*

21 E bô bo Jisos ne gen ê kelaante kè Kafana'um. E è ke no nu diuu di mbam e, ε Jisos mum gen lo yew bunle le no yeeyi bonyii dvú. 22 E bonyii no yuuke keŋke lo ŋghaw yì n'yeeyi we le, njefo wvù to yeeyi diewe we wvù keŋke mvuŋgay mvu n'yeeyi le. Ke wvù to yeeyi diewe no bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le to ké no yeeyi ke. 23 Ke sekedvu, ε wee mvu ne fese yew bunle yidvu le, ε è to nu wee ε keyoy kè yiile nu yì ye le. 24 No wvù ley dvú, mum wam le, “Jisos wvu Nasalet, wo fii la ê bese? Wo to keelése bese le? Me ŋkee naa wo. E nu wo wvudvu wvù yuule wvù ne fô Nyo' le.” 25 E Jisos kan keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Baŋ lo, buy yì wee wvun e.” 26 E keyoy kedvu mum ge ε wvù gbwe fokuse no taake, ε kí fuŋ foweewe, mum buy yì ye le. 27 E bonyii yen nonen, ε diuw yum bó, ε bó no ghayte εbonεbon biite le, “Fin nu la? E nu n'yeeyi mvu wvu fwε le? Wee wvun keŋke mvuŋgay kane naa noo biyoy bì yiile ε bí yuuke wvù le.” 28 Kaŋ mwaan, ε saaka wvu ekumε Jisos saan̄ken gen bontεw bocii bo ê keba kè Galilee le.

*E Jisos fε bonyii bo bincem e nteen
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)*

29 E Jisos ke buy yew bunle yidvu le, gen yew dvu Semon bô Andulu, ε Jem bô Jon nu bô bó. 30 E to nu ε mwεse Semon jiime, cemte bô ken'ya'. Ke no Jisos ley yew, ε bó

mum see lo ê wvù ekumε kpwoon wvudvu. 31 E Jisos gen fô wvù to jiime, jice wvù le yì kebo le, cake wvù we. E ken'ya' kedvu mum cine wvù le, ε wvù ja we, taa fiεε ε bó die.

32 E è ke no nu ekiεguu εbvubwε no diuu to seeyi, ε bó no too bô bonyii bocii bô to cemkene noo bonyii bô bonceendaa bo dεwle le to njiŋsene bô bó fô Jisos e. 33 E kelaante kedvu kecii tase ê fwese. 34 E wvù fε bonyii nteen bô to keŋke bincem jεey jεey, bvuu bvuse bonceendaa bo dεwle le nteen yì bonyii bomew e. E wvù dioo bvuse, saa ebee le bonceendaa bodvu ejemyi lo ke, njefo bó to kee wee wvù è nu wvù.

*E Jisos fewcε diεw Nyo' Galilee
(Luk 4:42-44)*

35 E è ke no nu kebitele, ε Jisos ja we, buy gen bvudvuu bvumew e wvù emben no bunlee. 36 E Semon bô bonyii bô bó bó to nu, shεε buy gen keegom wvù. 37 E bó yen wvù le, gay ê wvù le, “Bonyii bocii nu ε shεε ε no gomte wo.” 38 E Jisos tfuse fiew ê bó le, “Beene edaŋsen egen bontεw bomew e wvu le è nulo é me enfewcε ten diεw Nyo' jó. E nu fiεε fi me nto nje fí.” 39 E wvù mum no ghane keba kè Galilee le kecii fewci diεw Nyo' yéw bunle yibole, bvuse bonceendaa bo dεwle le yì bonyii le.

*E Jisos fε wee ε wvù cemte bô ntun wvu baay
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)*

40 E wee mvu wvù to cemte bô ntun wvu baay ke ne to, tum envuw ê Jisos ejise, leke wvù gay le, “Wo nulo efε me é me en'yuule, é wo fεn kooŋke lo.” 41 E shen koo Jisos, ε wvù neke kebo kum wvù le, gay ê wvù le, “Me ŋkooŋke lo, bonen le, eyuule.” 42 Kaŋ mwaan, ε ntun wvu baay wvudvu mum cine wvù le, ε wvù bonen mum no yuule. 43 E Jisos mum gay le wvù egenè lo, looce ciise lo ê wvù, 44 gay le, “E yenè fo wo esee ê wee ke. Geenεn, genε eduŋce ekole kuw ê cee ncese, emum enya nnya yì Muses to gayεε le wee keŋke keenya keeduŋce ê bonyii le wen nu ε bonen wase yì ntun wvun e ε no yuule.” 45 No Jisos ciise nonen, ε wee wvudvu kaa no gene bwaashi lo fiεε

fidvu. E saaka wvudvu saanjen, e je fanje yaa bvuu nu dvú yì è nulo é Jisos eley kelaante le endan ke. E wvú mum mey ke wase no nu nkpaante, e bonyii nen'yi mondvuum e mondvuum e, too fô wvú le.

2

E Jisos fe wee e wvú e kpwe keba kemwaan (Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ E ediuw ke dioo genci, e Jisos kase tu jim Kafana'um. E bonyii yuw le wvú nu wase fô yew e, ² e bó mum to tase fó nteen, e je fanje yaa nu dvú fó yì è nulo é wee tome ekale naa noo ê yew fwese ke. E wvú no fewci diew Nyo' ê bó. ³ E bonyii bomew ke ne no too bonew bô wee mvu fô wvú le e bó e shfumê ê fikēy e, e wvú e kpwe wase keba kemwaan. ⁴ E fi ghaw keeley gen bô wvú fô wvú le njefo bonyii to faci baay. E bó mum ben e è nu ê yew we, too keyey. No bó tolēē nonen, mum shike wee wvudvu ê fiēē fi wvú to jiime jó le. ⁵ E Jisos yen no bó nu e lese fitele yì ye le, e wvú mum gay ê wee wvú to nu e kpwe keba kemwaan we le, “Nsaa yem, me nu e nlēshē wase bibefe biuw.” ⁶ E bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le bô to nu fó yuw nonen, mum no wvukene ê mvuntelem e, biite le, ⁷ “Wee wvun jemyi nen nēē le? Wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le. E nu yēē dvú wvú nulo elēshē bibefe efey Nyo' maan?” ⁸ E Jisos mum kiēē lo ê fitele fiew e fiēē fi bó to kpwaake, mum bife ê bó le, “Ben se kenke kfuu ban bonkpawce ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ⁹ Fi cekey keegay ê wee wvun nu fi la? Keegay le me nu e nlēshē wase bibefe biew, nuu le wvú ejo fikēy fiew egene le? ¹⁰ Geenē, me nu enge é ben ekiēē le wee wvú diee nu Waawee kenke mvunjay fokuse fen keelēshē bibefe.” E wvú mum gay ê wee wvú to nu e kpwe keba kemwaan we le, ¹¹ “Me njemyi ê wo, ja we ejo fikēy fiuw egene fô yew e.” ¹² E wvú mum ja we, jo no buyte e bonyii bocii taale wvú. E bó taa nen, e diuw yum bó, e bó no tumte monkum mo Nyo' le, gayte le, “Bese ke baa yen wase kfuu fin fiēē le ke.”

E Jisos tee Lēwe le wvú enù waa we ngoo (Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ E Jisos ke bvuu ne gen mbew mamase le, e kebombom ke bonyii le to fó, e wvú no yēyì bó. ¹⁴ E wvú ke ne dioo gene, yen Lēwe wvú waa Alfiyus e, e wvú e shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le, e no fii shile. E Jisos gay ê wvú le, “E bìi me le.” E wvú mum ne we no bii wvú le.

¹⁵ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke gen no diekene yew dvu Lēwe bô bonyii bô to fii shile noo bonyii bomew bô befe tēn. Kfuu ban bonyii to ké no bii wvú le naa nteen. ¹⁶ E Bofalasii bô to dunji bonci bo Nyo' le yen no Jisos diekene bô bonyii bô befe noo bô to fii shile, mum bife ê boom bew bo ngoo le le, “E nu nje la wvú wvú diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?” ¹⁷ E Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Ke bonyii bô tēmyi ké no gomte wee efuwē ke. E ké no gomte bô cemkene. Ke me nto keentee bonyii bô nu teyey ke. Me nto keentee e è nu bô befe.”

Ekumē keebamte mwēm mvudien (Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ E è ke no nu, e boom bo Jon e bo ngoo le, noo bo Bofalasii le bamte mwēm mvudien. E bonyii bomew mum to bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú boom bo ngoo le bo Jon e, noo bo Bofalasii le bamte mwēm mvudien, e boom buw bo ngoo le yaa bamte ke?” ¹⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “E nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen ebvuu ebamte mwēm mvudien e cee bvujen nu bô bó? Ke è nulo é bó ebamte mwēm mvudien e wvú nu bô bó ke. ²⁰ Geenē, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekēw eshee mbam mwēm mvudien kefew kedvu le. ²¹ Ke wee nulo ejo njaw ndvu yi fiē, etumce ndvu yi yvum dvú ke. E wvú ge nonen, é njaw ndvu yidvu ke emese esaa lo ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fó emese ekuw efey lo no kí be shee nu. ²² Ke è nulo tēn é wee ejo mbvuum mo monfem, egēē ê gham mbvuum wvú bó kene bô jew nyam e, * e wvú e yvumēn wase ke. E wvú ge nonen, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum

2:5 Mat 9:2   **2:10** Jon 5:36   **2:14** Mat 8:21-22   **2:15** Mat 9:10   **2:17** Luk 19:10   **2:18** Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34   **2:19** Mat 9:15   **2:22** Gham mbvuum nu e Bojuu to ké kene e è nu bô jew nyam.

wvudvu, é mbvuum bô gham ela ecici. Fi læŋ nu læ, bó keŋke keegεε mbvuum mo monfem ke ε è nu è gham wvu fwε le.”

*Ekumε diuu di mbam e
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ Ε to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no læne fele wεε εgiŋ wvumew e. Ε boom bew bo ηgoo le kεw no sumyi bicεε diee. ²⁴ Ε Bofalasii yeŋ, bife ê Jisos læ, “Tata, taa eyen, è nu nje la wvù boom buw bo ηgoo le gee fiεε fi nci baa bee læ wee ege diuu di mbam e?” ²⁵ Ε Jisos bife ten ê bó læ, “Ben ke baa taŋ wase ê Nwa' Nyo' le no jeŋ to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye ε wvù ge le? ²⁶ Ε to nu kefew kè Abiata to nu ekolε ke bocee ncese le, ε Dawe ley yew Nyo' le jo blεed wvù bó to gee ncese dvù fô Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvù, ε è to nu nci fo wee edie blεed wvudvu efey bocee ncese.” ²⁷ Ε Jisos mum mεse gay ê bó læ, “Nyo' to gεke diuu di mbam e nje wee. Wvù to baa bom wee nje diuu di mbam e kε. ²⁸ Nonεn, wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekolε naa noo wvu mbam.”

3

*Ε Jisos fε wee ε kebo kew ε kpwe
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Ε Jisos ke bvuu geŋ ley yew bunle le. Ε wee mvu nu dvù ε kebo kew ε kpwe. ² Ε bonyii bomew bò to nu dvù no gomte fiεε fi bó etey yî Jisos e, mum luŋ εjise yî ye le no taale laa wvù nu efε wee wvudvu diuu di mbam e læ. ³ Ε Jisos gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε læ, “Ja we eto fεn.” ⁴ No wvù toε, ε Jisos bife ê bonyii læ, “Fiεε fi nci nu ε bee læ wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe læ? Keeboyse wee, nuu keeyu lo læ?” Ε bó cife. ⁵ Ε Jisos ton'ye shém bô bó, taa bó bocii keŋen, ε shen koo wvù yî mvuntelem mvubole mvù yiile le. Ε wvù gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε læ, “Nεke kebo kuw.” Ε wvù nεke ε kí mum bonen. ⁶ Ε Bofalasii mum buy, geŋ

lo kaŋ mwaan ε bô bo ηgoo bonyii bo Nfon 'Elod e jo nsey no è nulo é bó ege se yu Jisos.

Ε bonyii no nen'yi biba bicii too fô Jisos e

⁷ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le mum nε jó geŋ fô Mamase yî Galilee le. Ε kebombom ke bonyii le ke baay bi wvù le. Ε bomew bonyii to nε keba kè Galilee bó kè Judea le. ⁸ Ε bomew to nε Jelusalem, bomew keba kè Idumea le, bomew Joo Joodan wvuke, bomew biba bì Taya bô Sidon e. Kebombom kedvu to to nonen njefo bó to yuuke mwεem mvù wvù to gee mvunciim. ⁹ Ε Jisos nε gay læ boom bew bo ηgoo le egom kekoŋ eseysel egεε é wen eley jó fo kebombom ke enε eface wen. ¹⁰ Wvù to gay nonen njefo wvù to nu ε fε wase bonyii nteen, ε bonyii bo bincem e bæε ke too keekum wvù le. ¹¹ Ε bonyii bò biyoy bì yiile to njinsene bô bó ké yeŋ Jisos e mum no gbwekene fwe dvu wvù wamte gayte læ, “Wo nu Waa Nyo'.” ¹² No bó wamte nonen, ε Jisos loocε ciise lo ê bó læ fo bó ege é bonyii kiεε wen kε.

*Ε Jisos baa bonyii yuufe ncow bofεε læ è nu boom bew bo ntum e
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Ε wvù ke nε ben geŋ yî kum e, tee bonyii bò wvù to shieele ε bó to fô wvù le. ¹⁴ Ε wvù baa bonyii yuufe ncow bofεε, tee bó læ boom bew bo ntum e, * wvu læ bô bó enù, é wen etumte bó ε bó ghane fewci diew Nyo', ¹⁵ bvuu keŋke mvuŋgay keebvuuse bonceendaa bo dεwle le yî bonyii le. † ¹⁶ Bonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvù to nyaε diee diew dimew læ Bitā. ¹⁷ Jεm bô waa bwee wvù Jon bò to nu boom bo Sebεdee le, bò wvù to nyaε diee ê bó læ “Boanεgεs” di nu læ, “Boom bo jaŋ yî baykene le.” ¹⁸ Ε bomew nu Andulu, Filew, Batolomu, Matio, Toma, Jεm wvù waa Alfiyus, Tadio, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot, ‡ ¹⁹ noo Judas Iskaliot wvù to ghanεε gese Jisos.

2:23 Dito 23:24-25   **2:24** Ksm 20:8-10   **2:25** 1Sam 21:1-6; Lεw 24:5-9   **2:27** Dito 5:14   **2:27** Mat 12:1-14; Luk 13:10-17; 14:1-6; Jon 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16   **3:1** 2:27-28   **3:6** Jon 5:16, 18   **3:11** 1:24; 5:7; Mat 8:29; Luk 4:34, 41; 8:28   **3:12** 1:34; Luk 4:41   * **3:14** Ke boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke njeme wvù læ, “Tee bó læ boom bew bo ntum e” kε. † **3:15** Boŋwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fεn læ, “Ε bó efεle ten bonyii bo bincem e.”   **3:16** Lem 1:13; Jon 1:40-44   ‡ **3:18** Boselot to nu Bojuu bò to tomte woŋ, diuu keebvuse yî ηgεw e can bonyii bo Lum e.

Ɛ bonyii no duu le Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dɛwle le nu yî Jisos e

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ɛ Jisos ke ne gen fô wvù to cee, ɛ ke-bombom ke bonyii le bvuu tase fó, ɛ bô boom bew bo ngoo le fanɛ yaa keŋke naa lo je keediekɛn ke. ²¹ Ɛ kfuu diew ke dīoo yuw, mum gen keejo wvù njefo bonyii to duu le wvù ghaanene lo. ²² Ɛ bonyii bô to duŋci bonci bo Nyo' le bô to nen'yɛɛ Jelusalem bow jó no gayte le, “Belsebu nu yî ye le, ɛ wvù bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le nen ɛ è nu bô mvunɔgay mvu nfon bonceendaa bodvu le.” ²³ Ɛ Jisos ben bó, bife ê bó ê ngan e le, “Ɛ nulo é Satan ebvuu ebvuuuse ekole kew yî wee le neɛ le? ²⁴ Ɛ ketum ne ɛ gawsɛn ɛ no diuu ekinɛkin, kí saa ke eleem ke. ²⁵ Yew é ne ɛ gawsɛn ɛ no diuu eyineyin, yí saa ke eleem ke. ²⁶ Nonɛn, é Satan ne ɛ gawsɛn bô ngoo ye ɛ no diuu ebonɛbon, wvù saa ke eleem ke, é emum enu kemɛse kew. ²⁷ Geenɛn, ben ekeè le ke wee nu dvù wvù nulo eley yew dvu ntememvunɔgay, ekuu mwɛɛm mwew keceɛy elewte dvù, se wvù ɛ yaw ɛ kay ntememvunɔgay wvudvu ɛ se kuu ke. ²⁸ Ɛ me ensee ê ben keceɛy le, Nyo' nulo elɛshɛ mwɛɛm mvù befe noo díew yì befe yicīi yì bonyii jemyi. § ²⁹ Geenɛn, é wee jeme díew yì befe ekumɛ Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' elɛshɛ ke, njefo wvù nu ɛ ge kebefɛ ɛ è nu kè mɛy lo.” ³⁰ Jisos to jemyi nonɛn njefo bonyii bodvu to duu le keyoy kè yiile nu yî ye le.

Bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Ɛ bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e mum fɛse, leem ekfuŋ, tum wee le wvù etee wvù. ³² Ɛ to nu ɛ ke-bombom ke bonyii le ɛ shii ɛ gem wvù ɛ tase. Ɛ bó gay ê wvù le, “Bwoo bô boom bo bwoo le gomte wo ekfuŋ.” ³³ Ɛ Jisos bife le, “Bwɛɛm bô boom bo bwɛɛm e nu baa?” ³⁴ No wvù bife nonɛn mum jɛne bonyii bô to shilɛɛ gem wvù ba, gay le, “Bwɛɛm bô boom bo bwɛɛm e ban. ³⁵ Wee tfuu wvù gee fiɛɛ fi Nyo' gomte, nu wvù wvù nu waa bwɛɛm bô jeme yem noo bwɛɛm.”

3:21 3:31; Jon 7:5   **3:22** Mat 9:34; 10:25
díew yì befe yin nu ɛ bó jemyi ekumɛ Nyo'.

3:27 Yɛsa 49:24   **3:30** Jon 7:20

§ **3:28** Bonyii nteen yene le mwɛɛm mvù befe noo

4:12 Yɛsa 6:9-10; Mat 13:14-15

4

Ngan ekumɛ wee wvù to tfumyi ngow
(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Ɛ Jisos ke bvuu keɛw no yɛɛyi bonyii mbew mamase le, ɛ ke-bombom ke bonyii le ɛ tase fó nen ghemm. Ɛ wvù mum ne wase ley shii ɛ è nu ê kekoŋ e ê joo, ɛ ke-bombom kedvu no leeme ngem joo le ê ŋkpwaante. ² Ɛ wvù no yɛɛyi bó bô mwɛɛm nteen ê bonɔan e. Ɛ wvù ne ma ngan mvu ê bó le, ³ “Ben eyeke eyuw, wee to nu ɛ laa keegen etfume ngow. ⁴ Ɛ wvù ke dīoo etfumyi, ɛ yimi gbweken ê je, ɛ mvunyiim to tace die. ⁵ Ɛ yimi ngow gbweken fô bvudvuu bvu eta le ɛ nshɛ yaa nu fó ntay ke. Ɛ yí mum yanɛn buy njefo ke nshɛ to nu fó ntay ke. ⁶ Ɛ mvum ke dīoo ekɛw ebaa, mum suŋ ngow yidvu ɛ yí yowlen, njefo yí to baa cime gen ke. ⁷ Ɛ yimi ngow gbweken ê bisafe le. Ɛ bisafe bidvu ke ku mum ban ngow yidvu ɛ yí fanɛ yaa eyum mvuntam ke. ⁸ Ɛ yimi ngow gbweken ɛ è nu yî nshɛ yì jee le, ke buy, ku yum, duu fey no bó to tfumyɛɛ, ɛ jise di ngow e yumte ejise mbaanshɛ, dimew ejise mbansoocaa, dimew ejise gbwee.” ⁹ No Jisos ma nonɛn mum mɛse le, “Wee wvù keŋke bitem ɛ wvù yuw.”

Shiee wvù Jisos to jemyi ê bonɔan e
(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Ɛ Jisos ke dīoo nu wase wvù emben, ɛ bonyii bomew bô bô bó to nu noo boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ bife ê wvù ekumɛ ngan wvudvu. ¹¹ Ɛ wvù tfuse ê bó le, “Ɛ nu ê ben bô Nyo' nu ɛ duŋce wase kenyilɛ ke bvunfon bwew e. Geenɛn, fô bonyii bomew e nu ɛ fiɛɛ ficīi nu ke ɛ è nu ê bonɔan e, ¹² wvu le bó ke etaale naa ntay, geenɛn yaa yene ke, ke eyeke naa ntay, yaa yuuke ke. Ɛ fí nu nonɛn wvu le fo bó ke ekumɛn mvuntelem mvubole, é Nyo' elɛshɛ bibefɛ bibole.”

Fiɛɛ fi ngan wvù Jisos to maɛ duŋci
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Ɛ Jisos ne bife ê bonyii ba le, “Fí nu le ben baa kiɛɛ fiɛɛ fi ngan wvun jemyi le? Ɛ ben baa kiɛɛ wvun, é ben ke ekieɛ

3:28 Bonyii nteen yene le mwɛɛm mvù befe noo
3:31 3:21   **3:35** Mat 6:10   **4:1** 3:9   **4:9** Mat 11:15

bomew bonḡan nεε le? ¹⁴ Ngow yì wee wvudvu tfumyεε nu diεw Nyo'. ¹⁵ Ngow yì gbweε ê je nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', ε Satan mum to lo kaḡ mwaan bvuse diεw yidvu fò mvuntelem mvubole. ¹⁶ Ε ngow yì gbweε fò bvudvuu bvυ εta le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', fiisen lo kaḡ mwaan bô njon, ¹⁷ geenen, ε yì baa cime ḡεḡ fò mvuntelem mvubole ke. Ε yì moocε ke fò caan, ε ḡḡew ke dioo ε to, kenεε bonyii bon ε è nu bikaa ê bó ejim nje diεw yidvu, ε bó mum tfuw lo bikaa kaḡ mwaan. ¹⁸ Ε ngow yì to gbweε ê bisafe le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', ¹⁹ ε ken'yanḡan ke ekume mweεm mvυ yì won wvun e, bô shiee bvukuke noo shiee mweεm mvumew mum tase baḡ diεw yidvu ε yì laayε εcici. ²⁰ Ngow yì gbweε yì nshε yì jee le ε mum ε no nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', fiisen, no gee no yì gomte ḡεne lo fwe fwe, ke diεwε ngow e fò yì ε yum ejise mbaanshε, yimi ejise mbaḡsoocan, yimi ejise gbwee.”

*Ekume ken'yeese
(Luk 8:16-18)*

²¹ Ε Jisos nε bife le, “Wee ké leyte bô ken'yeese yew kfuke bô ḡkaa, kenεε lese εḡaaku le? Ke wee ké leyte dvú tome ε è nu yì fiεε fi bó tomyi ken'yeese yì dvú le le? ²² Ben ekeè le fiεε ficii fi nu ê nnyile le nu ε bó to nyile le bó ke ege é fi eyenε, é fi nu ejim ejim ficii é bó ege é fi ebuy εmwa. ²³ Wee wvù kenḡe bitem, ε wvú yuw.” ²⁴ Ε Jisos bvuu gay le, “Ben dioo yeke diεw Nyo' no yeke ntaḡ, ekeè le je yì wee yeke jó nu no Nyo' nu ke efew se nya ê mwεten, ε wvú nu ke enya naa fesen lo. ²⁵ Wee wvù kenḡe fiεε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvù yaa kenḡe ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvù kenḡe nu ε bó nu ke efi lo ê wvú.”

Ngan ekume ngow no yì ké no kuu

²⁶ Ε Jisos bvuu jeme le, “Bvunfon bvυ Nyo' le nu diεwε ngow fò wee ε tfume wεne. ²⁷ Ε ké dioo nu εntaḡ ε wvú no leete, é ekfuḡ ké yuu ε wvú nε we. Ε ngow yidvu ké buy no kuu, ε wvú yaa cim kee laa yì gee nεε se kuu le, ²⁸ ε è gee ke nshε ε yì se kuu. Ε yì ké nε

yaw low, nε fò nya bikem, ké nε fò tum ejise. ²⁹ Ε yò ké dioo ε be, é wvú mum jo finyo ley wεne, ḡjefo kefew ke ḡgbwele le nu ε kocen wase.”

*Ngan ekume kfuu ngow fintam fimew
(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)*

³⁰ Ε Jisos bvuu nε gay le, “Ε nulo é beene efewsen bvunfon bvυ Nyo' le bô la? Ε nulo é beene efewsen bô ḡgan wvù la? ³¹ Bvú nu ke diεwε kfuu ngow fintam fimew, * fi ḡoynene ejise fele mvunḡoke mvunciim fokuse fen. Ε wee ké tfume wεne, ³² ε yì ku, yḡ fey bite bicii bì bó tfumyi wεne, ε tíew ye fanḡen no nyaa kendvun, ε mvunyiim mvù bile we nulo eyoote yéw yì dvú le ê kendvun kedvu le.”

³³ Ε nεε no Jisos to fewci diεw Nyo' ê bonyii ê bonḡan e diεwε ban e, ê je yì è nulo é bó eyuw e. ³⁴ Ke wvú to ké jeme fiεε ê bó se è nu ê ḡgan e ke. Geenεn, é wvú ké dioo nu wase bô boom bew bo ḡgoo le εbonεbon, mum mεse yuuse bonḡan bodvu bocii ê bó.

*Ε Jisos wam nffum
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Ε Jisos yεεyi bonyii εbvubwε, ε è ke dioo nu fokiεguu, ε wvú gay ê boom bew bo ḡgoo le le, “Beene elente mamase eḡen kewvu keki.” ³⁶ Ε bó mum cinε kebombom ke bonyii le kè to nu fò le, ley ê kekonḡ kè Jisos to nu wase jó kie le, ε bô bó no leenci, ε bikonḡ bimew bii bó le. ³⁷ No bó to leenci, ε nffum wvυ baay nε seεε kew no bvuyte joo ε yì leyte ê kekonḡ e gomte keeyḡsen. ³⁸ Jisos to nu ê kekonḡ e ejim leete, ε wvú ε jike ekole yì mbwaan e. Ε bó ḡen no kamsee wvú gayte le, “Wee n'yεεyi, kpwe gomte keejo beene nen ε wo yaa ghayte ke le?” ³⁹ Ε Jisos kamse, wam nffum wvudvu, gay ê joo le, “Ε nù nyεkeey.” Ε nffum wvudvu mum lu, ε mondvuum cife nen ndvumm. ⁴⁰ Ε wvú mum bife ê boom bew bo ḡgoo le le, “Ben fane la? Ben baa lese wase fitele yì yεm e le?” ⁴¹ Ε ye bεm bó, ε bó no ghayte εbonεbon le, “Wvun wee nu wvù nεε, wvù naa nffum bô joo yuuke wvú le?”

4:19 1Tim 6:9-10   **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33   **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2   **4:23** Mat 11:15   **4:24** Mat 7:2; Luk 6:38   **4:25** Mat 25:29   **4:27** Jem 5:7; Mwm 14:14-15   **4:31** Fintam fin nu ê diεw bala le le, «mustard».   **4:32** Esek 17:23   **4:39** Mben 89:9; Mak 6:51

5

Ɛ Jisos bvuse bonceendaa bo dɛwle le yî wee le

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Ɛ Jisos bô boom bew bo ηgoo le lente mamase yidvu buy wvuke, keba ke bonyii bo Gɛlasen e. ² No wvú to buyte ê kekon e, Ɛ bô wee mvu tasen Ɛ keyoy kè yiile njin̄sene bô wvú, Ɛ wvú buy ê ditfum di bó to dweyte bonyii jó le. ³ Wee wvudvu to ké no cee ê ditfum didvu le. Ɛ wee yaa to nu dvú wvù nulo ebvuu ekay wvú Ɛ è cim nu naa bô ncaw kɛ. ⁴ Bokan̄ nteen nu Ɛ bó to ké leese wvú ê difwan̄ e, kay can ye bô boncaw, Ɛ wvú sumyɛ boncaw bodvu, sawyɛ difwan̄. Kɛ wee to nu dvú wvù nulo ejice wvú le kɛ. ⁵ Wee wvudvu to ké no kale ê ditfum didvu le bene buyte yî dikum e entan̄ bô emvunsheen̄, wamte, kaashi ye ye bô eta.

⁶ No wvú yenɛɛ Jisos e bɛɛ ncejole, lewte to tum envwuw ê wvú ejise, ⁷ wam foweɛwe le, “Jisos Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ɛkole ke Mwɛɛm Mvunciim e, wo fii la ê me? Me nleke lo wo ê diee di Nyo' le le fo wo enya ηgɛw ê me kɛ.” ⁸ Wvú to jemyi nonen, njefo Jisos to nu Ɛ wam wase le, “Keyoy kè yiile kin, buye lo yî wee wvun e.” ⁹ Ɛ Jisos bife ê wvú le, “Diee diuw nu yɛɛ.” Ɛ wvú tfuse le, “Diee diem nu kebombom, njefo bese duule lo.” ¹⁰ No wvú tfuse nonen, mum leke Jisos shiee le le fo wvú ekuñ bowen keba kedvu le kɛ.

¹¹ Ɛ to nu Ɛ ηgoo bon̄kunyam diekene yî mbɛke le fó. ¹² Ɛ biyoy bī yiile bidvu mum leke Jisos le, “Ciinse bese Ɛ è nu ê bon̄kunyam boba le é bese eley yî bó le.” ¹³ Ɛ Jisos bee. Ɛ biyoy bidvu mum buy yî wee wvudvu le, gen̄ ley yî bon̄kunyam e. Ɛ ηgoo yidvu to nu bon̄kunyam diɛwɛ bontfuke bofɛɛ le. Ɛ bó sen, bow ê ηkon̄ e, shii ê mamase yidvu le, le jó. ¹⁴ Ɛ bonyii bô to cɛyte bon̄kunyam bodvu ja fó, fɛɛ lo, gen̄ see saaka wvudvu ɛlaante bô ê bontɛw bo jó le. Ɛ bonyii no yuuke, buyte keeto eyen̄ fiɛɛ fi to kooyɛɛ le. ¹⁵ Ɛ bó to fô Jisos to nu, yen̄ wee wɛ wvù kebombom ke bonceendaa bo dɛwle le to shee njin̄sene bô wvú, Ɛ wvù Ɛ shii fó, Ɛ jise ndvú, Ɛ bvufee bwew Ɛ kase wase Ɛ tu fó. Ɛ bó fan baay. ¹⁶ Ɛ bonyii bô to yenɛɛ fiɛɛ fi to

kooyɛɛ le, mum no seɲe ê bó no fi to kooyɛɛ bô wee wɛ noo ηgoo bon̄kunyam ba. ¹⁷ No bó yuw nonen, kɛw no leke Jisos le wvú enɛ gbwen bowene.

¹⁸ Ɛ Jisos dioo leyte ê kekon e, Ɛ wee wvù bonceendaa bo dɛwle le to buyɛɛ yî ye le wɛ mum no leke Jisos le bô wen egene. ¹⁹ Ɛ Jisos tun, gay ê wvú le, “Ɛ genè Ɛ è nu fô yew e, egen̄ esee ê bonyii buw fiɛɛ fi Tata ge fô wo le, bô no wvú nu Ɛ cam shen fô wo le.” ²⁰ Nonen, Ɛ wee wvudvu mum nɛ, gen̄ no ghane won̄ wvudvu le tfuu wvù bó to tenɛ le Bilaante bi Yuufe le, seɲe fiɛɛ fi Jisos ge fô wvú le. Ɛ bonyii no yuuke, kɛñke lo ηghaw.

Ɛkumɛ waa Jaylus noo kpwoon mvu wvù to kumɛɛ ndvu Jisos e bonen

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Ɛ Jisos kase lente ê kekon e tu kewvu keki no nu mbew mamase le, Ɛ kebombom ke bonyii le bvuu tase fó. ²² Ɛ cee ɛkole yew bunle mvu mum nɛ to fó, Ɛ diee nu Jaylus. No wvú yen̄ Jisos e, gen̄ gbwe ê wvú ejise, ²³ leke wvú shiee le gay le, “Waa wɛm wvu caan wvù kpwoon kpwee lo. Kee wo, to kɛ ekum wvú le é wvú ebonen fo wvú ekpwe.” ²⁴ Ɛ Jisos mum nɛ Ɛ bô wvú no gene, Ɛ kebombom ke bonyii le shfumte bii faci Jisos.

²⁵ Kpwoon mvu to nu ente jo kebombom kedvu Ɛ wvú Ɛ cem wase bô kencem ke bokɛnɛ le bilum yuufe ncow bifɛɛ. ²⁶ Wvú to nu Ɛ yen̄ wase ηgɛw can bonyii bo bifuu le nteen, jewse fiɛɛ ficii fi wvú to kɛñke, Ɛ mwɛɛm foo kɛ gene lo. ²⁷ No wvú to nu Ɛ yuw wase ɛkumɛ Jisos, Ɛ wvú mum to ê wvú ejim ê kebombom ente, kum ndvu ye le, ²⁸ njefo wvú to gayte fô fitele fiew e le, “Ɛ me ncim en̄kum kɛ naa Ɛ è nu ndvu ye le, tu me Ɛ mbonen wase.” ²⁹ No wvú to kumɛɛ nonen, Ɛ kencem kew mum semɛ lo kan̄ mwaan̄. Ɛ kpwoon wvudvu yuw ten̄ ye ye le le wen nu Ɛ bonen.

³⁰ Ɛ Jisos dioo yuw ye ye le le mvun̄gay nu Ɛ buy yî wen e, Ɛ wvú ban̄ke ye kan̄ mwaan̄, bife ê bonyii le, “Ɛ kum yɛɛ ndvu yɛm e?” ³¹ Ɛ boom bew bo ηgoo le tfuse ê wvú le, “Wo yene Ɛ kebombom ke bonyii le faci wo, Ɛ wo bvuu biite wee wvù kum wo le le?” ³² Ɛ Jisos mɛy kɛ no taale kenene

keeyen wee wvù kum wvù le. ³³ Nonen, ε kpwoon wvudvu no wvù to kee fiεε fi to kooyεε bô wvù, ε wvù mum to, fane, ciin̄ke, tum ενvuw ê Jisos ejise see keceey kew kecii ê wvù. ³⁴ Ε Jisos gay ê wvù le, “Waa wem, fitele fiuw fi wo lese yî yem e nu ε ge wase wo ε bonen. Ε γενè ntay. Kencem kuw ka wa lo nen.”

³⁵ Κε no Jisos to bεε jemyi ê kpwoon wvudvu nonen, ε bonyii bomew fεse fó ε bó nε fô yew e fo Jaylus wvù cee εkolε yew bunle wε, gay ê wvù le, “Waa wo nu ε mεse wase. Wo bvuu shee nyaa ηgew ê wee n'yεeyi ε è nu wvù la?” ³⁶ No bó gay nonen, ε Jisos yuw, geenεn ge ke diewe wvù baa yuw κε, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanè κε, lese κε ε è nu fitele yî yem e maan̄.” ³⁷ Ε bó no gene κε lo, ε Jisos fanε yaa bee le wee mvu ebi wen e efey Bita bô Jem noo Jon wvù waa bwee Jem κε. ³⁸ Ε bó ke γεν fεse fô yew e fo Jaylus, ε Jisos yen ε bonyii beele ffule lo fó, ε kpwe ghamte lo. ³⁹ Ε wvù ley yew, bife le, “Ben beele, ffule mondvuum nen nje la? Wan baa kpwe κε, wvù leete lo.” ⁴⁰ Ε bó no kieele lo wvù. Ε wvù nε bvuse bonyii bocii εkfun̄, jo κε ε è nu cee wan bô bwee wan noo bonyii bew bo ηgoo le bo botete ba, ε bô bó ley γεν fô wan wvudvu to jiime. ⁴¹ Ε wvù jicε wan wvudvu le yî kebo le jeme ê díew yibole le, “Talita kum!” Fì nu le, “Wan kpwoon, me njemyi ê wo le, ja we.” ⁴² Kan̄ mwaan̄ nonen, ε wvù mum ja we no lene. Ε bó yen nonen ε diuw yum bó. Wan kpwoon wvudvu to nu bilum yuufe ncow bifεε. ⁴³ Ε Jisos ciise lo ê bó le fo bó ege é wee ekieε fiεε fi be nu κε, mum gay le bó enya fiεε é wvù edie.

6

Ε bó ma Jisos ntew we le

(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Ε Jisos ke nε fó, ε bô boom bew bo ηgoo le γεν ntew wvubole. ² Ε è ke no nu diuw dibole di mbam e, ε wvù γεν yew bunle le κew no yeeyi bonyii. Ε bonyii nteen no yuuke no wvù yeeyi ken̄ke lo nghaw. Ε bó

mum nε no ghayte gayte le, “Wee wvun yeeyi mvun mwεem fεε nen? Wvù jo bvun bvufee fεε? Wvù ghan nεε ε se no gee bin binghaw bi mwεem e? ³ Ε nu κε wvù wε wvù kane bite wvù waa Maalia le? Κε è nu waa bwee Jem bô Yosεs noo Judas bô Semon e? Ε κε jéme ye nu jan beene ε bó le?” No bó ghay nonen mum ma wvù. ⁴ Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' naa mondvuum e monciim. Ε nu κε won̄ we le bô ê kfuu diew e noo ê wvù yew dvù bó yaa ké no wvumte wvù κε.” ⁵ No bó ma Jisos nonen, ε fì mum ghaw wvù keebvu ege binghaw bi mwεem e jó nteen, efey κε le wvù to nu ε kum bonyii bo bincem e caan ε bó bonen. ⁶ Ε wvù ken̄ke lo nghaw no bó to baa lese fitele yî ye le κε.

Ε Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Ε Jisos ke nε fó no ghane bontew bo jó le yeeyi bonyii. ⁷ Ε wvù ke nε tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε, no tumte bó εkfun̄ bofεε bofεε, nyaa mvungay ê bó mvù bó ebvuuse biyoy bì yiile yî bonyii le dvù. ⁸ Ε wvù dioo tumte bó gay le fo bó ejo naa lo fiεε efey kembangan̄ κε. Fo bó ejo mwεem mvudien κε. Fo bó ejo εκεε kenεε bigew ê bicaw bibole κε. * ⁹ Bó else bolaba, geenεn fo bó etfume bikum bifεε κε. ¹⁰ Ε wvù bvuu gay ê bó le, “Ben ke dioo ε γεν ntew e, ε ley yew, no cee κε ε è nu dvù γεν buy diuw di ben ke enε jó. ¹¹ Ε ntew mvu tun keefiisen ben, eyuw fiεε fi ben jemyi, é ben nenε jó, dioo nen'yi kuce kebvu ke yî bikaa binen e, é enu nciise fiεε fi bó mom.” † ¹² Nonen, ε bó mum nε γεν no ghane fewci le bonyii ekumen mvuntelem mvubole. ¹³ Ε bó bvuu no bvuse ten bonceendaa bo dεwle le nteen yî bonyii le, yeefe bonyii bo bincem e nteen bô mεem ε bó bonene.

No bó to yue Jon Nlesejoo

(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Ε Nfon 'Elod ke yuw saaka wvu ekume Jisos, no bonyii to yuuke wase diee diew mondvuum e monciim, ε bonyii bomew

5:34 Mat 9:22   **5:39** Jon 11:11-13   **5:41** 1:31; 9:27   **5:43** 7:36   **6:2** Jon 7:15   **6:3** Jon 6:42   **6:4** Jon 4:44
* **6:8** Bó to shee leese bigew fwele ê bicaw e. † **6:11** Bon̄wa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “Ε me ensee ê ben keceey le è nu ke edioo nu diuw di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonen fô kelaante kè Sodom bô kè Gomola le efey ntew wvudvu.”   **6:13** Jem 5:14   **6:14** 8:28

no gayte le, “Jisos wvun nu Jon Nleseejoo e wvú e kase e buy yí kpwe le. E nu fiεε fi ge wvú e se no kenke mvungay keegee binghaw bi mwεεm e bin nen.” ¹⁵ E bomew gayte le, “E nu Elayja e wvú e kase e to.” Bomew le, “Wvú nu wee ntum Nyo' mvu ke diewe bo fwele fwele le.” ¹⁶ E 'Elod dioo yuw mwεεm mvun nen gay fiew le, “E nu Jon Nleseejoo wvú me nto mbvuseεε ekole kew e wvú e kase e buy yí kpwe le.”

¹⁷ Jon nu e 'Elod to tum bonyii e bó gen koo wvú, kay fen yew ncaw e nje 'Elodia wvú kpweεε Filew wvú waa bwee 'Elod, e 'Elod to jo kpweεε le. ¹⁸ E Jon no tune gayte e wvú le, “Nci baa bee le wee ejo kpweεε waa bwee kpweεε le ke.” ¹⁹ No Jon to gayte nonen, e 'Elodia mum no kenke wvú fô fitele le gomte keeyu wvú, geenen yaa kenke je ke, ²⁰ njefo 'Elod to fane Jon le wvú nu wee wvu teyey bvuu nu wee Nyo'. E wvú mum no yene fo bó eyu wvú. 'Elod to ké dioo yeke fiεε fi Jon jemyi, e fitele fiew no saake wvú baay, geenen e wvú no yuuke ke njon keeyeke fiεε fi wvú jemyi. ²¹ E je ke mum yene fô 'Elodia le diuu dimew di 'Elod to gee nkaw bô bocee won noo bikuu bi nci le noo bonyii bo baay baay bo Galilee keekume diuu di bó to bokεε wvú. ²² E waa 'Elodia wvú kpwoon ke ley cen bine, e fi jon 'Elod bô bonyii bew bo nkaw e. E wvú mum gay e wan wvudvu le, “Bife naa fiεε fi wo koonke, é me enfene wo dvú.” ²³ E wvú bvuu die kelew gay le, “E wo bife naa la é me, e è cim nu naa kenkawten ke won wem e, é me enya é wo.” ²⁴ E wan kpwoon wvudvu mum buy gen bife é bwee le, “Me engay le bó efene me bô la?” E bwee tfuse le, “Gene egay le bó enya ekole ke Jon Nleseejoo le é wo.” ²⁵ E wvú mum yanjen tu jim kan mwaan, gay e Nfon 'Elod le, “Me ngomte le wo enya ekole ke Jon Nleseejoo le é me keseen é juy e.” ²⁶ E Nfon yuw nonen, e ye keeshε wvú baay. Geen en nje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bô to nu fô nkaw e, e wvú faje yaa egomte keebvu ekumen diew ye yí wvú to jemyεε é wan ke. ²⁷ E wvú mum tum lo nceendaa kan mwaan le wvú egen eto bó ekole ke Jon e. E wvú mum gen yew ncaw e,

bvuse ekole ke Jon e, ²⁸ gee é juy e, to dvú nya é wan wvudvu. E wvú fi, buy dvú gen nya é bwee. ²⁹ E boom bo ngoo le bo Jon e ke dioo yuw, mum gen jo gvune di Jon e dwey.

E Jisos nyanje bonyii bontfuke botin
(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

³⁰ E boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim fô wvú le, see mwεεm mvunciim mvú bó to gee bô mvú bó to yeyyεε bonyii dvú é wvú. ³¹ E wvú mum ne gay é bó le, “Ben eto ke ben ben é beene egen bvudvuu bvú bonyii yaa nu ke fó le, elæten caan.” Wvú to gay nonen njefo bonyii nteen to too fô bó to nu, é bomew dioo nen'yi, é bomew no too. E bó yaa cim kenke naa lo kefew keediekεε ke. ³² E bó bó mum ley é kekon e base ye εbonebon no gene fô bvudvuu bvú bonyii yaa nu ke le. ³³ Geen en, e bonyii nteen yen ke bó le no bó gene, kieε bó, mum ne é bilaante le bicii no lewte sumtene bó. E bó gen fese fó, e Jisos bô boom bew bo ngoo le se ke fese. ³⁴ E Jisos ke dioo fεεε é nkpwante, yen kebombom ke bonyii le nen ghemm, e shen koo wvú bô bó, njefo bó to nu diewe njée yí nu se wee ncy e. E wvú mum kew no yeyyi bó, ke yeyyi bó bô mwεεm nteen. ³⁵ E diuu ke dioo seeyi, e boom bew bo ngoo le bence gay é wvú le, “Fen nu nkpwante e kefew e gen wase, ³⁶ ke cine bonyii ban e é bó egen bontew bô ela yo nceencee le, eguy mwεεm mvubole mvudien.” ³⁷ E Jisos tfuse fiew le, “E nu enya ben fiεε é bó edie.” E bó bife é wvú le, “Wo gomte le bese egom bodanali gee fεε eguy mwεεm mvudien dvú eto enya é bó?” ³⁸ E Jisos bife é bó le, “Ben kenke bontuw bo bleed e bomεε? Ben ke gen taa.” E bó gen taa, to see le, “Bontuw bo bleed e nu botin bô byé yifiεε.” ³⁹ E Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le egay le bonyii eshiyen ngóo le ngóo le, yí nkfunfun e. ⁴⁰ Nonen, e bonyii bodvu mum shiien fokuse ngóo le gbwee gbwee bomew mbaanshen mbaanshen. ⁴¹ E Jisos jo bontuw bo bleed e bo botin ba bô byé yi yifiεε ye, taa we, nya keyoone é Nyo', mum guushε nya é boom bew bo ngoo le, e bó nya é bonyii. E wvú gawce ten byé yi yifiεε ye

ê bó bocii. ⁴² E bonyii bocii die ffuu. ⁴³ E boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bi bleed e bô bi byé yi shæææ le, e bí yinşen ŋkâa yuufe ncow fiæ. ⁴⁴ Bonyii bô to diee mwæem mvudien mvudvu to nu bolemse bontfuke botin.

E Jisos len yî joo le
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ E Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le eley ê kekon e kaŋ mwaan esaa fwe Besayda é wen eshææ egay bonyii le é bó ekfuuyi. ⁴⁶ E wvú ke shææ gay bó le, mum ne ben yî kum e keebunle. ⁴⁷ E ekfuŋ ke jiim, e kekon nu wase ê joo entelen, e Jisos bæe ke ŋkpwaante wvú emben. ⁴⁸ E wvú yen no boom bew bo ngoo le katene bô kekon keekey, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. E è ke no nu ke diæwe en'yulem e e wvú ne no too fô bó le, lene yî joo le. E wvú to too gomte keefey mbew bó le. ⁴⁹ E bó dioo yen wvú le no wvú lene yî joo le, no kpwaake le è nu ŋkfusay. E bó wam foweæwe, ⁵⁰ njefo bó bocii to nu e yen wvú le e kedvum gbwo bó. Kaŋ mwaan, e Jisos mum jeme ê bó gay le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke.” ⁵¹ No wvú gay nonen, mum ley shii ê kekon e bô bó, e fwefwe wvudvu mum lu. E bó taa nen, e diuw yum bó nen kaww, ⁵² nje bvufee bvubole to kfufene lo, e bó to baa cim kieæ ten fiæ fi bontuw bo bleed e ba to duŋci ekume Jisos ke.

E Jisos fe bonyii bo bincem e Genesale
(Mat 14:34-36)

⁵³ E bó ke lente mamase buy keba kè Genesale e, wow kekon ngem joo le. ⁵⁴ No bó buyæ ê kekon e, e bonyii mum kieæ lo Jisos kaŋ mwaan, ⁵⁵ no lewte gene bontew bo jó le bocii, bvuuse bonyii bo bincem e too bô bó ê mvunkeey e naa fæ fô bó to yuuke le Jisos nu fó le. ⁵⁶ E Jisos ké gen naa fæ kenææ wvú gen ntew e, kenææ elante, kenææ ŋkpwaante, e bonyii no gæle ke bonyii bo bincem e fô bonyii ké no taashi. E Jisos ké dioo fele, e bó no læke le wvú ecine é bó

ekum ke naa ngem ndvu ye le. E wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

7

Bonci bo wee wvu wum e
(Mat 15:1-9)

¹ Diuu dimew e Bofalasii bô bonyii bomew bô to duŋci bonci bo Nyo' le ne Jelusalem to tase mbew Jisos e. ² E bó ke ne yen e boom bo ngoo le bo Jisos e bomew diekene bô can yile, fi nu le bó to baa cuke can ke. * ³ Bojuu bocii, se bvuu ge Bofalasii to bii ke e è nu nce woŋ wvu bo'icee bobole bo fwele le, le ke è nulo é wee edie fiæ se wvú e cuke can lenlen no bó to ké cuke ke. ⁴ Ke è nulo ten é wee ke ekfulé fô way edie fiæ se wvú e cuke ye é yiye je le ke. E bó bvuu gee mwæem mvumew mvu nce woŋ e nteen, ke diæwe keecuke mvunkom noo bibæen noo bonton. † ⁵ E Bofalasii bô bonyii bô duŋci bonci bodvu mum bife ê Jisos le, “E nu nje la wvú boom buw bo ngoo le yaa bii nce woŋ bo'icee boseæbeene bo fwele le ke? E nu nje la wvú bó diekene bô can yile?” ⁶ E Jisos tfuse ê bó le, “Yesaya wvú wee ntum Nyo' to nu e jeme keceey le ben nu bonyii bô jemyi jæy gee jæy. Ben gee ke e è nu fiæ fi wvú to saŋæ le, Nyo' gayte le, ‘Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu, e mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le. ⁷ Bó bunlee me e è nu ke ecici, njefo bó joo mwæem mvú è kpawwaci bonyii, yæyi le è nu diæ yem.’

⁸ E nu ke ten no ben cin'yi bonci bo Nyo' le, gæle e è nu bô è gæke bonyii.” ⁹ E Jisos gay ê bó le, “Ben looci naa kee keetun bonci bo Nyo' le wvu le ben ebii e è nu bonen e. ¹⁰ Fí nu e Muses to gay le, ‘Wvume ico bô bwoo.’ Bvuu gay ten le, ‘E wee nan lo ice kenææ bwee, é bó yu lo mweten.’ ¹¹ Geen, ben e no gayte finen le, ‘E wee kenke fiæ fi è be nelo é wvú efi ice kenææ bwee dvú, e ne e gay é ice kenææ é bwee le fiæ fidvu nu wase Koban,’ fi nu le è nu wase fi Nyo' le, ¹² tu ben baa bvuu bee le wvú ejo fiæ fidvu efi ice kenææ bwee dvú ke. ¹³ Ben gee

6:46 Luk 5:16   **6:48** Job 9:8; Luk 24:28   **6:49** Luk 24:37   **6:51** 4:39   **6:52** 8:16-18; Mat 16:7-9   **6:56** Mat 9:20; Lem 5:15   **7:2** Mat 23:25; Luk 11:38-39; Kolo 2:21-22   * **7:2** Bó to kenke keecuke can yin é je yi nce wvubo woŋ gomte le. † **7:4** Bonwa' bo boyvuum bomew nu e bise le, “... noo bintaw bi bó to ké no jiime yî dvú le se diekene.”   **7:6** Yesa 29:13   **7:10** Ksm 20:12; 21:17

nonen, gee ε diew Nyo' tuu fiεε fi εcici nje nce wene won wvù ben yεεyi bonyii dvú. Ε mwεεm mvumew bvuu nu ten dvú nteen diewe mvun e mvù ben gee.”

*Fiεε fi nulo ebefe bô wee
(Mat 15:10-20)*

14 Ε Jisos bvuu tee bonyii ε bó to, ε wvú gay ê bó le, “Ben bocii eyekε eyuw fiεε fi me njemyi, ekiεε ntay. 15 Kε fiεε fi wee diee ε fí bow ê shem nulo ebefe bô wvú kε. Ε nu fiεε fi buyte diuw wee le fi beete bô wvú. [16 Wee wvù kenke bitem keeyuw, ε wvú yuw.”] †

17 Ε Jisos ke cine bonyii bodvu le, ley yew, ε boom bew bo ηgoo le bife ê wvú ekumε ηgan wvudvu. 18 Ε wvú tfuse ê bó le, “Kε ben ten kee mwεεm e? Kε ben kee le fiεε ficii fi wee leese ê wvú εmvu yaa nulo ebefe bô wvú kε le? 19 Fí nu nonen, njefo fí ké leyte saa gen ε è nu fô fitele fiew e kε, bow ε è nu ê shem, ke mum ghan buy lo.” (No Jisos to gayεε nonen, ε fí mum no nu le mwεεm mvudien mvunciim yuule lo.) 20 Ε wvú bvuu gen fwe gay le, “Ε nu fiεε fi buyte yí wee le fi beete bô wee, 21 njefo mwεεm mvù befe mvù wee gee nen'yi fô fitele fiew e. Mwεεm diewe bonkpawace bô befe, keejan kenjan, keecon bvucou, keeyu wee, keejo kpweε wee kenεε dwee wee, 22 keedewkene εjise yí mwεεm e, keebuwyi mwεεm, keelele kenleεma, keegeε nnyen, keebene kendon, keebeete bô εdiee ε bonyii, keebense ye noo keeyuηsene keyuησεε. 23 Mwεεm mvù befe mvun mvunciim nen'yi ε è nu fô fitele fi wee le se beete bô mweten.”

*Fitele fi kpwoon mvu ε è nu wee ketum to lesεε yí Jisos e
(Mat 15:21-28)*

24 Ε Jisos ke ne jó, gen keba ke bilaante bì Taya bô Sidon e. No wvú gen jó, ley yew dvumew fanε yaa gomte le wee ekiεε le wen nu jó kε. Geenεn, ε bonyii kiεε ke lo. 25 Kpwoon mvu to nu jó ε keyoy kè yiile nu yí waa we wvù kpwoon e. Kan mwaan no wvú yuw ekumε Jisos, mum to gbwe bikaa biew e. 26 Kpwoon wvudvu to nu

wee Glek, kε è to nu wee Juu kε. Bó to boke wvú Fonishia won wvù Silia le. No wvú gbwe nonen, mum lekε Jisos le wvú ebvuse nceendaa dεwle wvudvu yí waa wen e. 27 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Cine é bó eyaw enyane boom, njefo kε fí nu len keejo ηgu boom elan fô bwé le kε.” 28 Ε kpwoon wvudvu tfuse ê wvú le, “Ε nu kecεεy icεm. Geenεn, boom ké dioo diekene ε bwé no bonyi kε tfúw yí gbwekene fokuse.” 29 Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Nje fiεε fi wo tfuse fin, wo nulo egene fiuw, nceendaa dεwle wvudvu nu ε cine wase waa wo le.” 30 Ε kpwoon wvudvu mum ne no gene fô yew e, dioo gen yen ε waa we jiime fontaw ε nceendaa dεwle wvudvu ε buy wase.

Ε Jisos ge ε kencife no yuuke mwεεm jemyi

31 Ε Jisos ne ê keba kè Taya le, fey Sidon bvuu fey keba kè Bilaante bì Yuufe le, mum tu je fô Mamase yí Galilee le. 32 Ε bonyii bomew ke ne to bô wee mvu ε è nu kencife ε wvú yaa kee keejeme kε. Ε bó lekε Jisos le wvú egεε can ye yí ye le, efe wvú. 33 Ε Jisos mum jo wvú ε bô wvú buy ê kebombom ente no nu εbonεbon. Ε wvú lese boom bew bo can e ê bintuηtuη bi wee wvudvu le, cuy nceη kum leme di wee wvudvu le dvú, 34 taa we, shom, § jeme ê wvú le, “Efata,” fí nu le, “Yene.” 35 Ε bintuηtuη bi wee wvudvu le mum yene kan mwaan, ε leme diew yaaten, ε wvú mum no jemyi naa ntay. 36 Ε Jisos mum ciise lo ê bonyii le fô bó ke esee ê wee kε. Geenεn, no wvú to ciise, ε è kaa no nu kε no bó nu esene gene dvú fwe fwe. 37 Ε diuw no yumte bonyii naa baay. Ε bó no ghayte, gayte le, “Jisos kee keege mwεεm mvunciim naa ntay. Wvú gee ε bincife yuuke mwεεm, ε bindvumεm jemyi.”

8

*Ε Jisos nyanε bonyii bontfuke bonεw
(Mat 15:32-39)*

1 Kε εdiuw yoya le, ε kebombom ke bonyii le bvuu to tase nen ghemm. Ε è ke no nu ε bó yaa bvuu kenke mwεεm mvudien kε,

7:15 Mat 15:11 † 7:16 Kε bonwa' bo boyvuum bomew kenke kencim ke 16 kin kε. 7:21 Gal 5:19-21 7:33 8:23 § 7:34 Jisos to shom nen koole ε è nu shen fô wee wvudvu le. 7:36 Mat 8:4; 9:30-31; 12:16; Mak 1:44-45; 5:43; 9:9; Luk 5:14-15; 8:56 7:37 Ken 1:31; Yεsa 35:5-6 8:1 6:32-44 8:2 Mat 9:36

ε Jisos tee boom bew bo ηγoo le gay ê bó le, ² “Me ηκηκε shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó εdiuw εta, ε fiεε fi bó edie yaa bvuu nu κε. ³ Ε me ncine lo bó ε no gene εla εbole, é bó egen egbwe jen ê je no bomew bó le ne ncejole.” ⁴ Ε boom bew bo ηγoo le tfuse le, “Ε nulo é wee ejo fεε mwεεm mvudien ηkpwaante jan keenyanje kfuu ban bonyii dvú?” ⁵ Ε wvú bife ê bó le, “Ben κηκε bontuw bo blεed e bomεε?” Ε bó tfuse le, “Ε nu bosooshwi.” ⁶ Ε Jisos mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. Ε bó shii, ε wvú jo bontuw bo blεed e bo bosooshwi ba, nya keyoone ê Nyo', guushε, nya ê boom bew bo ηγoo le le bó egawce ê bó. Ε bó mum gawce. ⁷ Bó to κηκε ten mvubyetεle nen caan. Ε wvú bvuu jo, nya keyoone ê Nyo', gay ε bó gawce ê bonyii bodvu. ⁸ Ε wee tfuu die ffuu. Ε bó baance bimbεke bi to sheετεε, ε bí yinσen ηkáa yisooshwi. ⁹ Bonyii bò to dieε to nu diεwε bontfuke bonεw e. ¹⁰ Ε wvú mum cine bó le ε bó no kfuuyi. Ε wvú ley lo ê kekon e kan mwaan η boom bew bo ηγoo le mum ne gen keba kè Dalmanuta le.

Ε Bofalasio no gomte le Jisos edunje kenghaw ke fiε le

(Mat 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Ε Bofalasio ke ne to fô Jisos e, κεw mbew bò wvú, gay le wvú ege fiεε fi dunji mvunγay mvù ne fowe. Ε bó to gayte nonen momte lo wvú. ¹² Ε Jisos shom naa baay, gay le, “Εηγοκε kin gomte fiεε fi dunji mvunγay mvù ne fowe keege la dvú? Ε me ensee ê ben kecey le ke ηηγοκε kin nu eyen fiεε le κε.” ¹³ Ε wvú mum cine bó le, kase ley ê kekon e, no gene kewvu keki.

Ε Jisos tefe boom bew bo ηγoo le le bó eyene ekumε gee di Bofalasio bò di 'Elod e

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Jisos to gene ε boom bew bo ηγoo le ε daaye keejo blεed, κηκε κε ε è nu ntuw mwaan ê kekon e. ¹⁵ Ε wvú no teete bó gayte le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yî fintunλεen fi Bofalasio noo fi 'Elod e.” ¹⁶ Ε boom bew bo ηγoo le mum κεw no jemyi εbonebon ekumε fiεε fidvu, gayte le, “Wvú

jemyi fintunλεen fin nen njefo beene baa κηκε blεed κε.” ¹⁷ Ε Jisos kiεε fiεε fi bó jemyi ekumε fí, mum bife ê bó le, “Ben jemyi ε è nu ekumε blεed wvù ben baa κηκε κε nje la? Κε ben yene wase mwεεm e κενεε kee mwεεm e? Fí nu le bvufee bvunen baa yene wase le? ¹⁸ Ben κηκε ejise yaa yene mwεεm e le? Ben κηκε bitem yaa yuuke mwεεm e? Κε ben kumyi mwεεm e? ¹⁹ Seke me nto ηguushεε bontuw bo blεed e botin ε bonyii die bontfuke botin, ben to baanci bimbεke bi to sheετεε ε bí yinσen ηkáa yimiεε?” Ε bó tfuse le, “Yuufe ncow fiεε.” ²⁰ Ε wvú bvuu bife le, “Ekumε bontuw bo bosooshwi bò bonyii be die bontfuke bonεw, ben be baanci bimbεke bi be sheke bí ε yinσen ηkáa yimiεε?” Ε bó tfuse le, “Yisooshwi.” ²¹ Ε wvú mum bife ê bó le, “Κε ben kee wase mwεεm e?”

Ε Jisos yene ejise kenfefe ntew wvù Besayda le

²² Ε Jisos bò boom bew bo ηγoo le ke lente buy Besayda, ε bonyii bomew to bò kenfefe kemew fô wvú le lekε le wvú ekum wvú le efe wvú. ²³ Ε Jisos jice wvú le yî kebo le, jo ε bò wvú buyσen ntew wvudvu. Ε wvú cuy nceη yî ejise eye le, gee can yî ye le mum bife ê wvú le, “Wo yene fiεε le?” ²⁴ Ε kenfefe kedvu cake ejise we, taa gay le, “Me n'yene bonyii le jiwejiwe ε bó lene nu diεwε bite le.” ²⁵ Ε Jisos bvuu gee can yî ejise ε wee wvudvu le, ε wvú taa nen tunη, ε ejise eye mum yuu, ε wvú no yene mwεεm mvunciim e ntay. ²⁶ Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Ε genè fô yew e, dioo gene fo wo ebvuu eley ntew e κε.”

Ε Bita ceε le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Ε Jisos bò boom bew bo ηγoo le ne fó no gene bontew bo keba kè Kaysalia Filibi le. Ε bó dioo gene, ε wvú bife ê bó le, “Bonyii duu le me nu yeε?” ²⁸ Ε bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseεjoo, bomew le Elayja, ε bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' mvu.” ²⁹ Ε wvú mum kase bife ê bó le, “Ben duu finen le me nu yeε?” Ε Bita tfuse

le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.” ³⁰ E Jisos mum ciise lo ê bó le fo bó ke emom esee fifin ê wee ekumε wen ke.

E Jisos jeme ekumε kfuu kpwe yì wvù nu ke ekpwe

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ E wvù mum kew no yεεyi boom bew bo ηgoo le jemyi ekumε ekolε kew le, “Wee wvù diee nu Waawee keηke keeke eyen bonγew nteen, é bonyii bò saake wonη bò bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duηci bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, é εdiuw ke ebuy εta é wvù ekase ebuy yì kpwe le.” ³² Wvù to jemyi mwεem mvun ê bó endan. E Bitā mum jo wvù ε bó wvù lewse ye, mum kew no saake wvù yì fiεε fidvu le. ³³ E Jisos banke ye, taa boom bew bo ηgoo le, wam Bitā gay le, “Ja ê me εjise Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme ê keba ke Nyo' le ke. Wo leeme ε è nu ê ke wee wvu wum e.”

³⁴ E wvù mum tee kebombom ke bonyii le bó boom bew bo ηgoo le, gay ê bó le, “E wee gomte keenu wee wem, tu wvù keηke keetun ekolε kew, etuu kentam kew ebii me le. ³⁵ Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase ke lo. Geenεn, wee wvù lase nshii we nje me noo nje saaka wvù jee nu ε wvù ε bawce lo nshii wvudvu. ³⁶ E bó baanci naa wonη wvun nen tfuu ε nya ê wee wvù ε die, ε ke ε lase nshii we, é sεw wvudvu enu la? ³⁷ Fiεε fi è nulo é wee esum keyoy kew dvù nu la? ³⁸ Ben ekeè le é wee wuumene keebii me le noo diεw yem e ente jo ηηgokε kè buwyi mwεem kin kè nu diεwe kpwoon wvù nu ε cinε wase dweese le ε no gee ε è nu nsake le, é wvù no keè le wee wvù diee nu Waawee nu ke ewuunen ten mwεten seke wvù ε kase ε to ente jo bvukukε bvū Ice bó bonceendaa bo Nyo' le bò yuule le.”

9

¹ E Jisos bvuu gay ê bó le, “E me ensee ê ben keεεy le, bonyii bomew leeme fen ε bó yaa nu ke eyuw wvunη kpwe se bó ε yen ε bvunfon bvū Nyo' le ε to bó mvunηgay mvumwew ke.”

E nfieesεn Jisos kumεn

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² E εdiuw ke fey εsoocaa, ε Jisos jo Bitā bó Jem noo Jon ε bó bó ben yì kum wvumew ε ε wvù defe εwe, no nu fó εbonεbon. E bó ke ne yen ε nfieesεn ye ε kumεn ê bó εjise, ³ ε ndvù ye baa lawkene naa fele lo no è nulo é wee ecukε fokuse fen é yì ebaa. ⁴ E bó ke ne yen ε Elayja bó Muses ε buynen fô bó le, ε no jemyi bó bo Jisos. ⁵ E Bitā ne bvumten gay ê Jisos le, “Cee Ekolε, fí jee no beene nu fen. Cinε é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, ε yimi nu yi Elayja.” ⁶ Wvù to jeme nonen njefo kedvum to nu ε gbwo bó baay ε wvù fanε yaa bvuu kiεε fiεε fi wvù ejeme ke. ⁷ Ke no wvù jeme nonen, ε kembew ne to ban bó, ε diεw jeme ê kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem, ε wvù nu fitele fiem. Ben eyuukè ε è nu wvù le.” ⁸ E bó ne sεsε dioo taa fanε yaa bvuu yen bonyii ba le ke, yen ke wase ε è nu Jisos e maan.

⁹ E bó ke ne yì kum wvudvu le dioo booke, ε Jisos ciise ê bó le fo bó ke esee fiεε fi bó be yen e ê wee se wee wvù diee nu Waawee ε buy wase yì kpwe le ke. ¹⁰ E bó yuw ke nonen gee ê bó εshem, geenεn no ghayte ke εbonεbon le laa mbuy wvu yì kpwe le wvun se nu la le. ¹¹ E bó ne bife ê Jisos le, “E nu nje la wvù bonyii bò duηci bonci duu le Elayja keηke keeke eyaw eto é Mboyse wvù Nyo' to kawεε se to?” ¹² E Jisos tfuse ê bó le, “E nu keεεy le Elayja nu ke eyaw eto ekene mwεem mvunciim é mvù etu no mvù to nu. Geenεn, è no nu nje la wvù bó nu ε san le wee wvù diee nu Waawee keηke keeke eyen bonγew nteen, é bonyii ema wvù? ¹³ Geenεn é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase, bonyii ε ge fiεε fi bó koonke bó wvù. E è nu ke no bó to sanεε ekumε wvù.”

E Jisos bvuse keyoy kè yiile yì wan mvu le

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ E Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke bow to buy fô boom bew bo ηgoo le bomew to nu, yen ε kebombom ke bonyii le ke baay ε gem bó, ε bonyii bomew bò to duηci bonci bo Nyo' le beeke mbew bó bó. ¹⁵ Kan mwaan no kebombom kecii yenεε Jisos e,

8:31 9:30-32; 10:32-34

8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25

8:34 1Bi 2:21

8:38 Mat 10:33; Luk

12:9 **9:1** Mat 16:28

9:7 1:11; Dito 18:15

9:9 7:36; 8:30

9:11 Mala 3:23-24; Mak 8:28

9:13 Mat 11:14;

Luk 1:17; Jon 1:21

mum sɛsɛ wvú baay, lewte gen gay wvú le. ¹⁶ E wvú bife ê bó le, “Ben beeke mbew e è nu ekumɛ la?” ¹⁷ E wee tfuse ê wvú ê kebombom ente le, “Wee n'yɛɛyi, me mbe ntoo bô waa wɛm fô wo le njefo keyoy kemew nu yî ye le, e è nu kè ké ge e wee tu kencife. ¹⁸ Keyoy kedvu ké cuute wvú tufe fokuse, e diffuw no buyte ê wvú emvu e wvú ngeci bigew, nen'yi taame. Me e ngay le boom buw bo ngoo le ebvuse keyoy kedvu, bó e mom nkuaŋ.” ¹⁹ E Jisos yuw nonen, gay ê bó le, “O oo! Engokɛ kè baa lese fitele yî Nyo' le kin. Me nu nke enu beene engen embuy nɛɛ? Me nu nke enkuu shém bô ben engen embuy nɛɛ? Ben eto bô wan wvudvu fɛn enya ê me.” ²⁰ E bó mum jo wan wvudvu no too bô wvú fô Jisos e. No keyoy kedvu yɛnɛɛ Jisos e, mum cufe wan wvudvu kaŋ mwaan e wvú gbwe fokuse no binlene fô, e diffuw buyte emvu. ²¹ E Jisos bife ê cee wan wvudvu le, “Fiɛɛ fin to kɛw seke la?” E wvú tfuse le, “Fí to kɛw e wvú bɛɛ caan. ²² Keyoy kedvu nu e tufe wase wvú bokaŋ e bokaŋ e nguy e noo ê joo le gomte keeyu wvú. E wo nulo ege fiɛɛ, kee wo, é wo cam ke shen fô bese le, fi bese.” ²³ E Jisos bife ê wvú le, “Le laa è nulo é me ege fiɛɛ le le? Nyo' nulo ege fiɛɛ ficii fô wee wvú nu e lese fitele yî ye le.” ²⁴ Kaŋ mwaan e cee wan wvudvu mum fuŋ foweɛwe le, “Me nu e nlese fitele yî Nyo' le. Geɛ é me embvuu enlese enfey lo nonen.” ²⁵ E Jisos dioo yɛn e kebombom ke bonyii le lewte too taashi fô wvú to nu, e wvú wam keyoy kè yiile kedvu gay le, “Wo, keyoy kè yiile kin kè gee e wan wvun yaa jemyi ke yaa yuuke ten mwɛɛm ke, me ngayte ê wo, buye yî wan wvun e, egen lo. Fo wo ke ebvuu eley yî ye le ke.” ²⁶ E keyoy kedvu fuŋ foweɛwe, bvuu cufe wan wvudvu, tufe ê je yî befɛ le, mum buy yî ye le. E wvú no jiime fokuse ke diɛwɛ kenkpwe ke wee le. E wee nteen yɛn nonen, mum no duu le, “Wvú nu e kpwe wase.” ²⁷ E Jisos jicɛ wvú le yî kebo le cake e wvú leem we.

²⁸ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke dioo gen ley yew, e bó bife ê wvú ejim ejim le, “E nu nje la wvú bese be mom nkuaŋ

keebvuse nceendaa dɛwle wvudvu?” ²⁹ E wvú tfuse ê bó le, “Fiɛɛ fi nulo ebvuse kfuu wvun nceendaa nu ke bunle yî tɛmyi maan. Ke è nulo é fiɛɛ fimew jɛɛy ebvuse ke.”

E Jisos bvuu jeme ekumɛ kfuu kpwe yî wvú nu ke ekpwe

(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ E bó ke nɛ fô fey je yî Galilee le, e Jisos yaa gomte le wee ekiɛɛ ke, ³¹ njefo wvú to lenɛ yɛɛyi boom bew bo ngoo le. Wvú to yɛɛyi bó le bonyii nu ke enya wee wvú dieɛ nu Waawee can bonyii le é bó eyu wvú. E bó dioo e yu wvú nonen, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yî kpwe le. ³² No wvú gay nonen, e bó fanɛ yaa kiɛɛ fiɛɛ fi wvú jemyi ke, geenɛn, no fane keebife.

Wee wvu baay nu yɛɛ?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ E bó ke gen buy Kafana'um, ke dioo ley nu yew e Jisos bife ê bó le, “Ben be beeke mbew ê je e è nu ekumɛ la?” ³⁴ E bó mɛy diuw tfu, njefo bó to lenɛ ê je beeke mbew ebonebon le laa wee wvu baay sɛ nu yɛɛ le. ³⁵ E Jisos shii fokuse, tee bó bo yuufe ncow bofɛɛ gay ê bó le, “E wee gomte keenu wee wvu fwe, tu wvú kenke keejo ekolɛ kew le wen nu kencilejimɛ noo wee wvú lemte fô bonyii bocii le.” ³⁶ No wvú gay nonen, mum jo wan caan leke ê bó entelɛŋ, mum kase jo koyɛɛ gay ê bó le, ³⁷ “E wee fiisene wan diɛwɛ wvun e ê dieɛ diem e, tu wvú fiisene e è nu me. Wee é fiisɛn me, tu ke wvú fiisene e è nu ke me ke, tu wvú fiisene tɛn e è nu wee wvú tum me.”

E wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo
(Luk 9:49-50)

³⁸ E Jon gay ê wvú le, “Wee n'yɛɛyi, bese se nu e yɛn wee mvu le e wvú tenɛ dieɛ diuw sɛ bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le yî bonyii le, bese e kan, njefo wvú baa nu wee wesebeene ngoo ke.” ³⁹ Geenɛn e Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ecilè kfuu wvuɛwɛ wee ke. Ben ekeè le é wee gee kenghaw ke fiɛɛ le tenɛ dieɛ diem, tu ke è nulo é wvú ebvuu ejeme fiɛɛ fi befɛ ekumɛ me ke. ⁴⁰ E wee baa kicine beene, tu wvú tomte beene. ⁴¹ E me ensee ê ben keɛɛy le, é wee nya ke naa fiko fi joo le ê ben njefo bó tenɛ ben le bonyii bo Klistu

le, tu ke è nu naa lo é wvú ke efufe mmawce we ke.”

*Mwεem mvù nelo egee ε bonyii gee bibefe
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² Ε Jisos bvuu gay λε, “Ε è nu λε wee ege é wan mwaan ηgoo boom bo caan ban bò nu ε lese fitele yî yem e ege kebefε, é fí ejee fô wvuwε wee le λε bó eshεηke kebwee ke diene le ke baay ê kendonη kew e, edomse wvú ê joo yi baay e. ⁴³⁻⁴⁴ Fí ε bvuu è no nu λε, é kebo kuw gee ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le bò kenkfuyte ke kebo le, efey keekεηke can yicii egen ηguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njimε. * ⁴⁵⁻⁴⁶ Ε ekale kuw gee ε wo gee kebefε, é wo sum ekale kedvu. Fí jee λε wo eley nshii wvù mεy lo le nu ntenε, efey keekεηke bikaa bicii é bó elanη wo ηguy wvu baay e wvù fiee sekecii se njimε. ⁴⁷ Ε jise diuw gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu. Fí jee λε wo eley bvunfon bvυ Nyo' le bò jise dimwaan, efey keekεηke ejise ecii, é bó elanη wo ηguy wvu baay e. ⁴⁸ Bvudvuu bvun nu bvù yín yì diee bonyii fó yaa ké kpweken ke, ε ηguy yaa ké jimε fó ke. ⁴⁹ Ben ekeè λε bó nu ke eseyse wee tfuu bò ηguy lenληη no bó ké seyse fieε bò ηkauw. ⁵⁰ Nkauw nu fieε fí jee, geenεn é yí nelo ε cife, é wo ebvuu ege nεε dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? Ben enù diεwε ηkauw yì yeke le, é wee noo wee enù yì nyεkeey e.”

10

*Ekume keekunη kpwoon
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ Ε Jisos ke nε jó, gen keba ke wonη e kè Judea le, lente Joo Joodan gen wvuke. Ε bibombom bi bonyii le bvuu no taashi too fô wvú le, ε wvú no yeeyi bó ke no wvú to ké no yeeyi. ² Ε Bofalasii ke nε to keemom wvú, mum bife ê wvú λε, “Nci nu ε bee le è nulo é wee ekunη kpwεse?” ³ Ε Jisos kase bife ten ê bó λε, “Muses to nya nci λε ben egeè nεε?” ⁴ Ε bó tfuse λε, “Muses to nu ε cinε λε è nulo é wee ekunη kpwεse. Ε wvú

dioo kuunηke, sanη ηwa' wvù dunçi λε wen nu ε kunη wase wvú nya ê wvú.” ⁵ Ε Jisos tfuse ê bó λε, “Ε to nu nje bikuu binεn bì temyεen wvù Muses to sanηε nci wvun. ⁶ Geenεn, è to nu fonkεw seke Nyo' to bomte mwεem, ε wvú bom ε è nu diemsen bò kpwoon. No wvú bom nonεn gay λε, ⁷ “Ε nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecinε ice bò bwee le etaashε bò kpwεse, ⁸ é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.’ Nonεn, ke bó bεε bonyii bofεε ke, bó nu wase wee mwaan. ⁹ Fí ε mum ε no nu λε, fieε fí Nyo' nu ε taashe wase, fo wee emom egawsen ke.”

¹⁰ Ε Jisos bò boom bew bo ηgoo le ke dioo nu yew, ε bó bvuu bife ê wvú ekume fieε fidvu. ¹¹ Ε wvú tfuse ê bó λε, “Naa yeε wvù kunη kpwεse ε jo wvumvu, nu ε wvú ε ge kebefε ke diεwε keejanη kpwoon mvu. ¹² Ε kpwoon buy dweese le, ε gen ê diemsen mvu le, tu wvú nu ε ge kebefε fô dweese le keejim bò diemsen mvu.”

Ε Jisos lanη kembonen yî boom bo caan caan e

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Ε bonyii ke nε no too bò boom fô Jisos e λε wvú ekum bó le, ε boom bew bo ηgoo le no saake lo bó. ¹⁴ Ε Jisos dioo yen nonεn, ε shém ton'ye wvú, ε wvú gay ê bó λε, “Ben ecinε é boom bodvu etoo fô me le, fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvυ Nyo' le nu ε è nu fô bonyii diεwε boban e. ¹⁵ Ε me ensee ê ben keceey λε é wee baa efisen bvunfon bvυ Nyo' le ke diεwε wan caan e, wvú saa ke eley bvunfon bvudvu le ke.” ¹⁶ No wvú gay nonεn, mum no joo bó koyci, gεεle can yî bó le, laanηke kembonen yî bó le.

Jisos bò cee kpaw

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷ Ε Jisos ke nε λε wen ege, ε wee mvu lewte to tum envuw ê wvú ejise bife ê wvú λε, “Wee n'yeeyi, wo wvù wee wvù jee, fieε fí me ηkenηke keenge nse ηkenηke nshii wvù mεy lo nu la?” ¹⁸ Ε Jisos tfuse ê wvú λε, “Wo tenε me λε wee wvù jee nje la? Ke wee nu dvú wvù jee ke. Ε nu ke Nyo' maanη wvù jee.

^{9:43-44} Mat 5:30 * ^{9:43-44} Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen ε bvuu ε bise ten ejim jo 46 λε, “Bvudvuu bvun nu bvù yín yì yaa kpwekene ke diee bonyii fó, ε ηguy yaa ké jimε fó ke.” ^{9:47} Mat 5:29 ^{9:48} Yεsa 66:24 ^{9:49} Λεw 2:13 ^{9:50} Luk 2:14; 1Tεs 5:13; Lum 12:18 ^{10:1} Luk 9:51 ^{10:3} Mat 5:31 ^{10:6} Kenj 1:27 ^{10:7} Kenj 2:24 ^{10:11} Mat 5:32; Luk 16:18; 1Kol 7:10-11 ^{10:15} Mat 18:3 ^{10:19} Ksm 20:12-16; Dito 24:14

19 Kε wo kee bonci bô le, 'Fo wo eyu wee, fo wo ejaη kpwεε wee, fo wo econ bvucōη, fo wo eben jim nsaw mbiay, fo wo efiw kenfiw, noo le ε wvumtε ico bô bwoo?' " 20 ε wee wvudvu tfuse ε Jisos le, "Wee n'yεεyi, bonci ban bocii nu ε me nto ηkεw wase no ηγεεle naa ε me mβεε cuwee." 21 ε Jisos taa wvú nen tunη, koη wvú, mum gay ε wvú le, "Tu fiεε nu ε shεε fimwaanη fi wo bεε ege. Gene egese mwεεm mvù wo keηke, egaw bigew bidvu ε bonyii bo kefufe le, ε wo ke emum ekeηke ntfu ε ε nu woη wvu we le. ε wo dioo ε ge nonen, emum eto ebii me le." 22 No Jisos jeme nonen, ε wee wvudvu yuw ε bvushiw tfuse lo wvú, ε wvú banke ye no gεne nu lo shen shen, njefo wvú to keηke kpwaw baay.

23 ε Jisos ne banke ye taa boom bew bo ηgoo le nen, gay ε bó le, "Fí nu ke etemyi baay fô bonyii bo kpwaw e keeke eley bvunfon bvú Nyo' le." 24 ε njeme wvudvu ffumse boom bew bo ηgoo le. ε Jisos bvuu gay ε bó le, "Boom bem, fí temyi baay fô wee le * keeley bvunfon bvú Nyo' le! 25 Fí nu cekey fô nyambala le keeley ε jise di tase le fele fô wee kpwaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le." 26 ε bó yuw nonen ε fí ghaw bó baay, ε bó no ghayte le, "ε ε fen nu nonen, ε ke eyuu eboy yεε?" 27 ε Jisos kase taa bó nen, gay le, "Fifin nulo eghaw wee wvu wum, geenen yaa nulo eghaw Nyo' ke, njefo Nyo' nulo ege fiεε ficii." 28 ε Bita mum ne gay ε Jisos le, "Taa eyen, bese nu ε cine wase fiεε ficii le ε no bii wo le." 29 ε Jisos tfuse ε wvú le, "ε me ensee ε wo keεεy le, ke wee nu dvú wvù nu ε cine yew e, keεε boom bo bwee le, keεε jéme ye le, keεε bwee le, keεε ice le, keεε boom e, keεε ηεε le, ε wvú cin'yi nje yem noo saaka wvù jee wvù wvu Nyo', 30 wvù nu ke enu se wvú ε keηke yéw noo boom bo bwee le, noo jéme, noo bobwee, noo boom, noo ηεε yí nshii wvu keseen e bokaη gbwee ke. ε bonyii nu ke ebone ten bikaa ε wvú ejim, ε ke dioo enu kefew ke nshii wvù too le, ε wvú ekeηke nshii wvù mey lo. 31 Geenεn, bonyii nteen bô nu fwe keseen nu ke enu ejim, ε nteen

bô nu ejim keseen enu fwe."

ε Jisos bvuu jeme yí bokaη e botεte ekume kpwεye

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke ne jo je, no bene Jelusalem ε wvú saa fwe. ε boom bew bo ηgoo le keηke lo nghaw. ε bonyii bô to bii ten no keηke nfan. ε Jisos bvuu jo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó bó lewse ye ε wvú no seηe ε bó fiεε fi nu ke ekooy bó wvú. 33 ε wvú gay ε bó le, "Ben eyeke eyuw, beene bene wase gεne Jelusalem, ε bó nu egeη enya wee wvù diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duηci bonci bo Nyo' le, ε bó esaw wvú esumten le bó eyu wvú, emum enya wvú can bitum e, 34 ε bó esεwse wvú, cuyte nceη yí ye le, suunke wvú, emum eyu wvú, ε ke dioo enu εdiuw eta, ε wvú ebuy yí kpwε le."

ε Jem bô Jon leke bintaw bi baay baay ε Jisos

(Mat 20:20-28)

35 ε Jem bô Jon bô to nu boom bo Σεδεε le ne bence to fwe dvu Jisos gay ε wvú le, "Wee n'yεεyi, fiεε nu dvú fi bese gomte le wo ege fô bese le." 36 ε wvú bife ε bó le, "Ben gomte le me enge la fô ben e?" 37 ε bó tfuse le, "Bese gomte le seke wo nu yí bvukuke bwuw e, ε bese eshii yí bintaw bi baay baay e, wee mvu ε εbo kuw ke εεεy e, wvumvu ε εbo ke eηkoηko le." 38 ε Jisos tfuse ε bó le, "Kε ben kee fiεε fi ben biite ke. ε nulo ε ben ke ewu fiko fi ηgew e fi me nu ηke eη'wu, keεε eley kfuu ηgew wvu baay wvù me nu ηke enley wvú le?" 39 ε bó tfuse ε wvú le, "Bese nulo ke ege." ε Jisos gay ε bó le, "Ben nulo ewu fiko fi ηgew e fi me nu ηke eη'wu, eley ten kfuu ηgew wvu baay wvù me nu ηke enley e, 40 geenεn ε keeshii ε εbo kem ke εεεy e keεε ke eηkoηko le yaa nu bvudvuu bwem keenya ε wee ke. Mondvuum modvu nu fô bonyii bô bó nu ε seyse wase fô bó le." 41 ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekume fiεε fidvu mum no ton'yi shém bô Jem noo

10:21 Mat 19:21 10:22 Mben 62:10 * 10:24 Bonwa' bo boyvuum bomew keηke fen le, "fô wee wvù nu ε gεε bvufee yí kpwaw e ..." 10:27 Mat 19:26 10:29 Mat 10:37 10:31 Mat 19:30 10:32 8:31 10:34 15:15-20 10:38 Mat 26:39; Mak 14:36; Luk 12:50; 22:42; Jon 18:11 10:39 Lem 12:2

Jon. ⁴² E Jisos tee bó bocii ε bó to, ε wvú gay ê bó le, “Kε ben kee le bonyii bò è nu bò saake bitum ké no shiile lo yí bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole dunçi mvunḡgay mvubole ê we jo bó? ⁴³ Kε fifiε keḡke keenu ê ben enteleḡ ke. Wee wvù gomte keenu wee wvu baay ê ben enteleḡ keḡke keenu wvù lemte lo ben e. ⁴⁴ Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben enteleḡ, tu wvú keḡke keenu nfwa wee tfuu. ⁴⁵ Ben ekeè le kee wee wvù diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen can kpwe le.”

*E Jisos yene ejise Batimayus
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ E bó ke len to buy ntew wvù Jeliku le. E Jisos ke dioo nen'yi jó bó boom bew bo ḡgoo le noo kebombom ke bonyii le, ε kenfefe kemew ε shii diuw je le leke mwεem ε diee nu le Batimayus, wvù waa Timayus. ⁴⁷ E wvú dioo yuw le è nu Jisos wvu Nasalet, ε wvú mum ke w no wamte foweεwe le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le.” ⁴⁸ E bonyii nteen nε ke w no wamene wvú gayte le wvú eban lo. Geenεn ε wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, “Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le.” ⁴⁹ E Jisos leem, gay le bó etee wvú. E bó mum tee kenfefe kedvu gay le, “Ekole kuw ε jon wase, ja we, wvú teḡe wo.” ⁵⁰ E kenfefe kedvu mum mwase ndvu ye fokuse, may we gen fô Jisos e. ⁵¹ E Jisos bife ê wvú le, “Wo gomte le me enḡe la fô wo le?” E kenfefe kedvu tfuse le, “Wee N'yεεyi, me ḡgomte keen'yene mwεem e.” ⁵² E Jisos mum gay ê wvú le, “E gene fiuw. Fitele fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε bonen.” Kan mwaan nonen ε ejise eye mum yuu ε wvú no yene mwεem e, mum no bii Jisos e jò wvú to gene.

11

*E bó fiisen Jisos Jelusalem diεwε Nfon e
(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)*

¹ E Jisos bó boom bew bo ḡgoo le len ke dioo feḡene Jelusalem, nu wase mbew ntew

10:43 9:35; Mat 23:11; Luk 9:48

10:45 Mat 20:28

10:47 Mat 20:30-31

10:52 Mat 9:22

11:8 2Bfn 9:13

11:9 Mben 118:26 **11:10** Mben 148:1; Mat 20:30-31
bala le le «fig».

wvù Betfaj bó wvù Betani le bò nu mbew Kum Bite bi Olif e, ε wvú baa boom bew bo ḡgoo le bofεε tum, ² gay ê bó le, “Ben egen ntew wvu fwe we le. Ben nu ke eleyte jó nen kan mwaan, eyen waa kembεεbey e ε bó ε suu, ε wee ke baa ben wase yí dvú le ke, é ben efay eto dvú. ³ E wee bife ê ben laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole keḡke shiee wvudvu, ε wvú nu ekase etfuse jim ke keseen keseen.” ⁴ E bó mum nε gen yen waa kembεεbey wvudvu le ε bó ε suu diuw fwese yew mi le diuw je le. E bó mum fay. ⁵ E bó dioo fayte ε bonyii bomew bò to leeme fó bife ê bó le, “Ben gee ε è nu la? Ben fayte waa kembεεbey wε nje la?” ⁶ E bó mum see ê bó fiεε fi Jisos be gay. E bó mum cine ε bó no gene dvú. ⁷ E bó to dvú fô Jisos e, yey ndvú yibo yí nyam yidvu le, ε Jisos mum ben. ⁸ E bonyii nteen no yeyte ndvú ê je, ε bomew faasshi tiεw bite ḡkpwaante, yeyte ten ê je. ⁹ E bonyii bò to gene fwe dvu Jisos noo bò to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le leεε! Nyo' nu ε lan kembonen yí wee wvù too ê diee di Tata le leεε! ¹⁰ Nyo' nu ε lan kembonen yí bvunfon bvuu icee wesebeene wvù Dawe le bvù too le! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le leεε!” ¹¹ E Jisos gen fese Jelusalem, ley fô yew ncese le, taa no mwεem mvunciim nu. E wvú dioo mεse ε kefew ε gen wase ε bó boom bew bo ḡgoo le bo yuufe ncow bofεε nε gen Betani.

*E Jisos jin kete kemew
(Mat 21:18-19)*

¹² E ekfun buy yuu ε Jisos bó boom bew bo ḡgoo le nε Betani bvuu no gene Jelusalem, ε jen no yuu wvú. ¹³ E wvú lan jise yen kete kemew e ncejole ε kí tεεke ε bó ké no diee. * E wvú mum no gene fó keeyen laa è nulo é wen ekoy fiεε yí dvú le edie le. E wvú dioo gen buy fó faḡe yaa yen fiεε le yí dvú le ke, yen ke ε è nu bibe le maan, njefo è to baa nu kefew kè kí ké no yumte ke. ¹⁴ E wvú mum gay ê kete kedvu le, “Fo wee bεε ke ebvuu eyuu edie fiεε yí yo le ke.” No wvú gen nonen ε boom bew bo ḡgoo le yuw.

11:13 Luk 13:6

* **11:13** Kete kin nu kè bó teḡe ê díεw

Ɛ Jisos kun bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Ɛ bó ke gen fese Jelusalém, Ɛ Jisos gen fô yew ncese le kɛw no kuunke bonyii bò to kamene way fô. Ɛ wvú no kuunke nonen baashi bidan bi bonyii bò to kumene bigewe, noo bintaw bi bonyii bò to geese bibembe le. ¹⁶ Ɛ wvú fanɛ yaa bvuu bee ten le wee etuu fiɛɛ elen edanɛɛn dvú fô yew ncese le kɛ. ¹⁷ Ɛ wvú no yɛɛyi bó gayte le, “Ƙɛ bó nu Ɛ san le Nyo' gayte le,

‘Yew wen nu Ɛ bó nu ke eterɛ le yew bunle fô bitum e bicii?’

Geenen ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocoonj.”

¹⁸ Ɛ bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò to duŋci bonci ke yuw mum no gomte je yi bó eyu wvú jó. Bó to kenke nfan ekume wvú njefo kebombom ke bonyii le to yuuke wase n'yɛɛyi we Ɛ diuw yumte lo bó. ¹⁹ Ɛ è ke dioo nu fokieguu, Ɛ Jisos bó boom bew bo ngoo le buy ê kelaante kedvu le.

N'yɛɛyi wvù nen'yi yi kete kè Jisos to jinɛ le

(Mat 21:20-22)

²⁰ Ɛ Jisos bó boom bew bo ngoo le ke buy no fele fontanɛtan, yen kete kie le Ɛ kí Ɛ yowlɛn wase kecii Ɛ shii Ɛ buy yi gen e. ²¹ Ɛ Bitá kume fiɛɛ fi se kooyɛɛ, jeme ê Jisos le, “Wee N'yɛɛyi, yen no kete kie kè wo se jinɛɛ Ɛ yowlɛn wase.” ²² Ɛ Jisos jeme ê bó bocii le, “Ben elese fitele yi Nyo' le. ²³ Ɛ me ensee ê ben keceɛy le, é wee gay ê kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e’, Ɛ wvú gayte nonen yaa manene ke ê fitele le, Ɛ wvú Ɛ bee le fiɛɛ fi wvú gay nu ekooy, é wvú emvuwe. ²⁴ Nonen é me ensee ê ben le, fiɛɛ ficii fi ben lɛke ê bunle le, Ɛ ben Ɛ bee le ben nu Ɛ kenke wase, nu Ɛ ben nu ekenke. ²⁵ Ben dioo leem ten keebunle, é è nu le wee kenke wee mvu fô fitele le, é wvú lɛshɛ nya ê wvú. Ben egeè nonen wvu le Icee wene wvù nu fowe elɛɛshi ten binen bibefɛ. [²⁶ Ɛ ben baa elɛɛshi bibefɛ bi bonyii bomew e, Icee wene wvù nu fowe saa elɛɛshi ten binen kɛ.]” †

11:17 Yesa 56:7; Yeli 7:11   **11:18** 12:12; 14:1-2   **11:23** Mat 17:20; Luk 17:6   **11:24** Mat 7:7; Luk 11:9   **11:25** Mat 7:1; Luk 6:37   † **11:26** Ƙɛ bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawɛɛ san diɛw Nyo' jó kenke kencim kin ke. **11:32** Mat 14:5   **12:1** Yesa 5:1-2   **12:6** 1:11

Ɛ bó bife fô mvungay mvu Jisos e nɛ (Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Ɛ Jisos bó boom bew bo ngoo le bvuu gen ley Jelusalém. Ɛ wvú ke dioo ghanci fô yew ncese le, Ɛ bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò duŋci bonci bo Nyo' le noo bonyii bò saake wonɛ ne to yen wvú le, ²⁸ bife ê wvú le, “Wo jo fɛɛ mvungay Ɛ se no gee mwɛɛm mvun? Ɛ nya yɛɛ mvungay mvudvu ê wo le wo egeè mwɛɛm mvun?” ²⁹ Ɛ Jisos gay ê bó le, “Me nu embife fiɛɛ ê ben fimwaan, é ben dioo Ɛ tfuse, é me emum ensee ê ben wee wvù nya mvungay le me engeè mwɛɛm mvun. ³⁰ Ɛ to nya yɛɛ mvungay Ɛ Jon se no leese bonyii ê joo? Ɛ to nya Nyo' nuu wee wvu wum Ɛ? Ben ke tfuse é me en'yuw!” ³¹ Ɛ bó nɛ no kenene ebonɛbon le, “Ɛ beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa Ɛ è ge la fo beene ebee Jon e le? ³² Beene Ɛ tfuse le è to nya wee wvu wum, é fi ecem jó?” Bó to fane bonyii njefo bonyii bocii to nu Ɛ bee le Jon to nu naa wee ntum Nyo'. ³³ Nonen, Ɛ bó mum tfuse ê Jisos le, “Ƙɛ bese kee kɛ.” Ɛ Jisos mum gay ê bó le, “Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvungay ê me le me engee mwɛɛm mvun kɛ.”

12

Ngan ekume bonyii bò wee to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó (Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Ɛ Jisos mum nɛ no jemyi ê bó ê bonɔan e le, “Wee mvu to nu Ɛ lem wɛɛ mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, gem bó ketaan keekɛɛ, cim fò bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte Ɛ mbvuum buyte, tum ketaale ke wee nɛɛy e wɛne dvudvu, mum tɛsɛ wɛɛ wvudvu ê bonyii, mum nɛ gen ketum kemew e. ² Ɛ kefew kè bó ké no koyte ke to kocɛn, Ɛ wvú tum waa we lemme mvu fô bonyii bò wvú to tɛsɛɛ wɛɛ ê bó le le bó enya mvuwene mvuntam é wvú eto dvú. ³ Ɛ wvú gen Ɛ bó kaa koo lo sun, kun Ɛ wvú tu jim cancan. ⁴ Ɛ wee wɛɛ wɛ bvuu tum wvumvu waa lemme, Ɛ wvú gen Ɛ bó bvuu sun kay ekole, shoose wvú. ⁵ Ɛ wvú bvuu tum wvumvu, Ɛ bó yu wvuwe. Ɛ wvú bvuu tum bomew mwaan mwaan Ɛ bó duule lo,

ε bó sunj bomew, yuwyε bomew. ⁶ Ε wvú ke tum, ε è to κε wase wee mwaan shεε, ε wee wvun nu waa we, ε è nu fitele fiew. Ε wvú mεse tum wvú fô bó le kpwaake le bó nu egeη ewvum waa wen wvun. ⁷ Ε wvú γεη, ε bonyii bodvu jeme εbonebon le, 'Wvun nu ndiela wee wεε wvun, ben eto é beene eyu wvú é bvushεw bvudvu enu wase bvuseεbeene.' ⁸ Ε bó mum koo wvú, yu, bvuse lanj εkfun jo ketaη." ⁹ No Jisos jeme nen, mum bife le, "Fiεε fi è nulo é wee wεε wvun ege nu la? Wvú nu ke eto elεse lo bonyii bodvu, etεse wεε wvudvu ε è nu wase ê bonyii bomew. ¹⁰ Ben ke baa tanj wase bvudvuu bvun ê Nwa' Nyo' le le? Bó nu ε sanj le,

'Te didvu diε di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε ne kase tu te di buu di yew e.

¹¹ Fifi nu ε è ge κε Tata,

bonyii ε no taale keηke ηghaw.' "

¹² Ε bonyii ba yuw ηgan wvun, mum kiεε le Jisos ma ε è nu ê bó. Ε bó mum no gomte keekoo wvú, se fan ε è nu kebombom ke bonyii le kè to nu fó. Ε bó mum cine wvú le ne no gene.

*Ε bó tele Jisos ekumε shile wvú lanjεεη
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Ε bikuu bi wonj e ke ne tum Bofalasii noo bonyii bomew bo ηgoο Nfon 'Elod e le bó egeη etele Jisos ekoo wvú yî njeme we le.

¹⁴ Ε bó to, gay ê Jisos le, "Wee n'yεεyi, bese kee le wo ké no jemyi ke ε è nu keceεy, njefo ke wo fane jise di wee le ke, keηεε mwεten nu naa la. Wo yεεyi keceεy ε è nu je yî yi Nyo'. Ke see ê bese laa nci nu ε bee le bó elaanke shile ê Kaysa, nuu wvú baa bee le?"

* ¹⁵ Beene elaanke, nuu fo bó elaanke le?" Ε Jisos kiεε fiεε fi bó to wεεntene dvú, tfuse le, "Ben teeyi me nje la? Ben ke eto bó danali é me en'yεη." ¹⁶ Ε bó to dvú, ε wvú fi, bife le, "Ekole kin kè nu yî dvú le nu ke yεε le, ε diee din nu di yεε le?" Ε bó tfuse le, "Ε nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diεw." ¹⁷ Ε Jisos mum gay ê bó le, "Ben enyaà fiεε fi è nu fi Kaysa le ê wvú, nyaà fi Nyo' le ê Nyo'." Ε bó yuw nonεη, ε diuw yum lo bó ekumε wvú.

*Ε bó tele Jisos ekumε kentaashε ke kpwoon bó diemsεη e seke bó ε buy yî kpwe le
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)*

¹⁸ Ε Bosadusii bomew ke ne to keebife fiεε ê Jisos. Bosadusii to nu bonyii bó to duu le ke bonyii nu ke ebuy yî kpwe le ke. ¹⁹ No bó to nonεη, gay le, "Wee n'yεεyi, Muses to nu ε sanj ê beene ê bonci le le, 'Ε waa bwee wee kpwe ε γεε kpwoon se wan,

tu wee wvudvu keηke keεγεε kpweε ηkfu é bó wvú eboo boom ê diee di ηkfu waa bwee wvudvu le.'

²⁰ Nonεη, wee mvu to keηke boom bolemse bososhwi, ε wvu ηgaywee ke jo kpwoon, ke kpwe se bó wvú ε boo wan. ²¹ Ε εjime kew γεε kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. Ε fi ke kooy ke ten leηleη bó εjime ke wvuε le. ²² Ε bó ghan γεε wvú bocii, ε wee fanjε yaa nu dvú εnte jo bonyii bo bososhwi bodvu wvú eboo wan bó kpwoon wvudvu ke. Εjim jodvu ε kpwoon wvudvu kpwe ten. ²³ No bonyii bo bososhwi bodvu to nu ε jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii buyte yî kpwe le, é wvú enu kpweε yεε?"

²⁴ Ε Jisos gay ê bó le, "Ben jemyi nen jayte lo njefo ke ben kee fiεε fi bó sanj ê Nwa' Nyo' le ke, yaa kee ten mvunjay mvu Nyo' le ke. ²⁵ Fiεε fi nu, nu le è nu ke enu seke bonyii ε buy wase yî kpwe le, ke bolemse bó bokεne beε ke ebvuu etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa beε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diεwε bonceendaa bo Nyo' le fowe. ²⁶ Fiεε fi ekumε le bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le, ben ke baa tanj wase bvudvuu ê Nwa' Muses e ekumε kete kè to beεnci ε Nyo' jemyi ê Muses gayte le, 'Ε nu me Nyo' Abl'am bó Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow e?"

²⁷ Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bó nu dvú. Ben nu ε jay baay."

*Nci wvú fele bonci bocii
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Ε wee mvu wvú to dunji bonci bo Nyo' le ke to, dioo yuw no Jisos bó bonyii ba beeke mbew, bvuu yεη no wvú nu ε tfuse fiεε fi bó bife ê wvú ê je yî jee le, ε wvú mum

bife tɛn ê Jisos læ, “Nci wvù fele bonci bocii nu wvù la?” 29 Ë Jisos tfuse ê wvù læ, “Nci wvù fele bonci bocii nu wvun wvù duu læ, ‘O bonyii bo Israael ben eyuw,

Tata Nyo', wvù Nyo' wesebeene,
Tata Nyo' wvudvu nu ke mwaan.

30 Ë koonkè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii,

enya ekolæ kuw ê wvù kecii,
egææ bvufee bwuw yî ye le bvucii,
elemtè fô wvù le bô mvunḡay mwuw mvunciim.’

31 Ë nci wvù bii wvun e nu læ,

‘Ë koonkè waa bwoo no wo koonke ekolæ kuw.’

Kæ wvumvu nci bvuu nu dvù wvù fele boban kæ.” 32 Ë wee wvù to duḡci bonci bo Nyo' le wæ gay ê Jisos læ, “Wee N'yææyi, wo nu æ tfuse naa læḡ. Wo jemyi æ è nu keceæy læ Nyo' nu ke mwaan æ wvumvu yaa bvuu nu dvù efey wvù kæ. 33 Ë keekoonke wvù bô fitele ficii, gæle bvufee yî ye le bvucii, lemte fô wvù le bô mvunḡay mvunciim bô keekoonke waa bwoo no wo koonke ekolæ kuw, nu æ fî fele naa lo keegee boncese bô nyám yî tonæen noo boncese bomew.”

34 Ë Jisos dioo yæn no wvù tfuse diæwæ wee bvufee le, æ wvù mum gay ê wvù læ, “Kæ wo nu ncejole keeley bvunfon bvù Nyo' le kæ.” Ejim jodvu, æ wee faḡæ yaa ke ebvuu emom eto keebife fiææ ê wvù læ.

*Mboyse wvù Nyo' to kawææ nu waa yææ
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

35 Ë Jisos ke no yææyi bonyii fô yew ncese le, ke næ bife ê bó læ, “Bonyii bô duḡci bonci ghan nææ le æ sè no duu læ Mboyse wvù Nyo' to kawææ nu waa Nfon Dawe? 36 Ë Keyoy ke Yuule to ge wase æ Nfon Dawe wvun jeme ekumæ Mboyse wvudvu gayte læ, ‘Tata Nyo' to nu æ gay ê Tata wæm læ

wvù eshii ê ébo kew ke æceæy e,
egæn ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e
é wvù etome bikaa biew yî bó le.’

37 Ë Dawe kebeææ teḡe wvù læ Tata wen, é wvù ebvuu eghan nææ sè no nu waa we?”

No Jisos to jemyi mwææm mvun næn æ ke-bombom ke bonyii le kè to nu fó, no yeke æ njoḡ yuu lo bó.

Ë Jisos tooshæ gee di bonyii bô duḡci bonci bo Nyo' le

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Ë wvù dioo yææyi bonyii næ gay ê bó læ, “Ben ejod wææ ben æ bonyii bô duḡci bonci bo Nyo' le. Bó ké no koonke keetfumyi ndvù yi baay baay ghanci dvù mondvuum mò bó kamene diwaci le, læ bonyii egaytè bó le bô n'wvum. 39 Ë bó ké gæn yéw bunle le, kænææ fô ḡkaw e, caw kæ æ è nu bintaw bi baay baay sè shii yî dvù le. 40 Bó shiwse lo mwææm mvu bokæ' bo bonkfu le, mum buwse bó bô dibunle di dewkene. ḡḡew wvubo nu ke eyuu ekuuke baay.”

*Nnya kpwææ ḡkfu
(Luk 21:1-4)*

41 Ë Jisos ke næ gæn shii keba keki fô fiḡkuw fi nnya le fô yew ncese le, no taale no bonyii too gæle bigew ê fiḡkuw fidvu le. Ë bonyii bo kpwaw e nteen no too gæle bigew jó æ bí duule. 42 Ë kpwææ ḡkfu mvu ke næ to æ è nu wee kefufe, gææ mvunyinyi jó mvunfææm mvù gee jise di bigew e æ dí baa buy fiææ le kæ. 43 Ë Jisos bæn boom bew bo ḡgoo le gay ê bó læ, “Ë me ensee ê ben keceæy læ kpwææ ḡkfu wvun wvù nu wee kefufe næn, nu æ nya æ fey bonyii bocii bô gæle fiææ ê fiḡkuw fi yew ncese le fin e. 44 Bonyii bocii bô be nyaa, be too æ è nu bô tfúw kpwaw wvubo wvù nu æ yiḡsæn wase æ no fuci kuse. Geenæn wvù æ to bô kefufe kew kecii æ nya fiææ ficii fi wvù kæḡke, æ è nu fî fi wvù bee keecee yî dvù le.”

13

Binghaw bi mwææm e bi nu ke ekooyi seke woḡ nu keeke eka

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Ë Jisos ke dioo næn'yi fô yew ncese le, æ waa we ḡgoo mvu ghay ê wvù læ, “Wee N'yææyi taa eyæn bibwee bi eta le bi nu yî yéw yin e. Ë nu naa lo binghaw bi yéw e!” 2 Ë Jisos tfuse ê wvù læ, “Wo yæne binghaw bi

yéw e bin e? Ke te dimwaan nu ke eshεε yi dimew e se bó ε base fokuse ke.”

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ E Jisos ke gen ben shii yî Kum Bite bi Olif e ê keba kè taale yew ncese le, ε Bitā bô Jem noo Jon noo Andulu gen εbonεbon bife ê wvu le, ⁴ “Ke see ê bese kefew kè fiεε fidvu fin nu ke ekooy, ebvuu esee nciise wvù nu ke eduηce kefew kè mwεem mvudvu mvun mvunciim nu ke ekooy.” ⁵ E Jisos mum gay ê bó le, “Ben eyenè fo wee ke elεε ben é ben ejay je. ⁶ Bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tεεke fojise, ε wee duu le, ‘E nu me wvudvu.’ * E bó dioo gee nonen emum elεεle bonyii nteen ε bó jayte je. ⁷ Ben ke dioo ε yuw le bó tumte jem kenεε le jem nu enu, fo finteem ebuytè ben ke. Mvumvun nu mwεem mvù kεηke keeke ekooy. Geenεn ε mvù yaa mum duηci le wonj kaa wase ke. ⁸ Ketum nu ke etumte jem bô kemew, ε nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Nshε nu ke eshiike mondvuum e mondvuum e, ε jen koole. E mvumvun mwεem bεε ke lo mvun'yanj ke diewe seke kpwoon ε kεw lume.

⁹ Ben dioo nu no yenè. Ben ekeè le bó nu ke enya ben can bonyii bô saake bonsaw e. Bó nu ke etamte ben yéw bunle le. Ben nu ke eleμεn fwe dvu bonyii bô saake biba bi wonj e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvu le ben ejeme ê bó ekume me. ¹⁰ Geenεn ε bó kεηke ke keeyaw efewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bitum bicii. ¹¹ Seke bó ε koo ben ε no gene dvù keenya yew nsaw e, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme le la le. Seke ben ε gen, no jemyi ke ε è nu fiεε fi buyte diuw wene le kefew kekiε le, njefo ke è bεε ke ejemyi ben ke. E nu ke enya Keyoy ke Yuule njeme diuw wene le. ¹² Wee nu ke enε ejo waa bwee enya é bó eyu, é cee wan ejo waa we enya é bó eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee ε bó yuwyi bó. ¹³ Bonyii bocii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn, wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemεse nu wvù nu ke eboy.

Ekume mwεem mvù bemte mvù nu ke ekooyi

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ (Wee wvù taanje ηwa' wvun eyuw fin ntay,) seke ben ε yen ε kemaante ke fiεε le kè nulo ejin bvudvuu leeme wase fô kí yaa be kεηke keenu ke, ε bonyii bô nu Judea mum fεε ben yî dikum e. ¹⁵ Fo wee wvù nu ê yew we dioo ε shii bvuu ley yew le wen ejo naa lo fiεε elewte dvù ke. ¹⁶ Fo wee wvù nu wene ebvuu ekfulε le wen too ejo ndvu ye yi bulεen ke. ¹⁷ Ngew wvu baay εdiuw yoya le nu ke enu wvu bokεnε bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. ¹⁸ Ben ebunleè le fo fiεε fin ke ekooy ε è nu kefew ke nffum e ke. ¹⁹ Bonyii nu ke eyen ηgew εdiuw yoya le, ε kfuw wvuwe ηgew ke baa nu wase dvù ε kεw no Nyo' bomεε wonj ε to ε buy keseen e ke. E ke kfuw wvuwe bεε ke ebvuu eyuu enu dvù ke. ²⁰ E Tata to baa fafe εdiuw ε ηgew wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaanj bee ke eboy ke. Geenεn, nje bonyii bew bô wvù to cawεε wase gεε, wvù nu ε fafe εdiuw yodvu. ²¹ E wee ke egay lo ê ben εdiuw yoya le le ‘Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvun fen!’ Kenεε le, ‘Ben eyen wvuwe fofe!’ Fo ben ebee ke. ²² Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bô Nyo' to kawεε, ε bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwεem mvù duηci mvungay mvubole, gee ten mwεem mvu diuw wvù yumεen e, momte fen é je nu dvù, keelεε bonyii bô Nyo' nu ε caw é bó ejay je. ²³ Ben eyenè. Me nu ε nsee wase mwεem mvun mvunciim ê ben é mvù se keeke ekooyi.

No fi nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ E nu ke edioo enu εdiuw yoya le seke bongew bodvu ε fey wase, é diuu enε esεε ejimε, é kpwee saa bvuu baa ten ke, ²⁵ é jón enen'yi fowe gbwekene, é mwεem mvu fowe mvunciim mvù kεηke mvungay eshiike. ²⁶ Nonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembew

* **13:6** “... me wvudvu,” jemyi ε è nu ekume Mboyse wvù Nyo' to kawεε. **13:8** 2Klo 15:6; Yεsa 19:2 **13:9** Mat 10:17-22; Jon 16:1-4 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53 **13:13** Jon 15:21; Mwm 13:10 **13:14** Dan 9:27 **13:15** Luk 17:31 **13:19** Dan 12:1; Mwm 7:14 **13:21** Luk 17:23-24 **13:22** Mat 24:24 **13:24** Mat 24:29 **13:26** Mat 24:30

e kenke mvunḡay mvu baay noo bvukukε.
 27 Ε wvú emum eciinse bonceendaa bew ε bó egεn εbuw ε wonḡ yo εna le yí nshε le noo fowe, ebaancε bonyii bew bò wvú nu ε caw.

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Ben eyεεyi fiεε yí kenḡvum e. Tíεw ye ké boci, ε bibε ekεw etεεke yí dvú le, ε ben mum kiεε le ekfuḡ kumene wase. 29 Ε nu ke lenḡen no ben nu ke edioo ε yen ε mwεεm mvun kooyi, ε ben emum ekiεε le wvú nu wase nceencee naa wase ε yew fwese. 30 Ε me ensee ε ben kecεεy le ke εnḡokε ke keseen kin nu ke eka sε mwεεm mvun mvunciim ε kooy wase ke. 31 Εbule bó nshε nu ke eka, geenεn ke diεw yεm nu ke eyuu eshiw ke.

(Mat 24:36-44)

32 Geenεn ke wee nu dvú wvú kee diuu didvu kenεε kefew kedvu ke. Ke naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kenεε Waa Nyo' kee tεn ke. Ε kee ke Ice wvú εmbeḡ. 33 Nonεn ben eyεnὲ bvuu cεytὲ, † njefo ke ben kee kefew kedvu ke. 34 Fí nu ke enu diεwε wee fô wvú ḡεne ḡhane, ε dioo nen'yi, ε ḡεε yew ye can boom bew bo lemme le, wee bó diεw lemme, wee bó diεw lemme, ε ḡay ε wee wvú cεyte diuw ketaanḡ le wvú eshεε ecεytὲ ntaḡ. 35 Nonεn ben emum ecεytὲ, njefo ke ben kee kefew kε cee yew nu ke ekase eto ke. Ε nεlo ε wvú ke eto ekiεḡuu, kenεε εntanḡ entelεḡ, kenεε seke nyimshie yi fwe le, kenεε εntanḡεntanḡ. 36 Fo wvú ke enε esεεε ebuynεn eyεn ε ben leete ke. 37 Fiεε fi me njemyi ε ben fin nu ε me njemyi tεn ε wee tfuu le, 'Wee wemεn ecεytὲ.' ”

14

Ε bonyii cu ntaḡ keekoo Jisos eyu

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ε to shεεte wase εdiuw εfaa ε emum enu diuu di Nkaw Danḡefey noo Nkaw Blεεd wvú bó baa ḡεε Fintunḡεεn jó ke. Ε bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò duḡci bonci bo Nyo' le no gomte je yí bó ekoo Jisos jó ε kenyile le, eyu. 2 Ε bó cu ntaḡ εbonεbon le, “Fo beene emom fiεε fin kefew kε bó ḡεε

Nkaw e ke, njefo ε beene mom lo, ε fí eto bó diuw ε bonyii entelεḡ.”

Ε kpwoon mvu yefe Jisos bó nfley wvú shfuunḡkene

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Ε Jisos ke no nu ntεw wvú Betani le, yew dvu Semon wvú wee ntun wvu baay, ε bó ke shii no diekene,* ε kpwoon mvu nε ley bó fikaa† fi nfley mvu wvú shfuunḡkene le. Nfley wvudvu to lumte naa ntaḡ, ε bó kene bó naad εwvunεwvun. No wvú ley, mum koy diuw fikaa fidvu fucε nfley wvudvu yí ekole ke Jisos e. 4 Ε bonyii bomew kaa nε no wvukene εbonεbon ḡayte le, “Wvú nyεw bó nfley wvun nen nje la? 5 Ε be nεlo ε bó egese nfley wvun ε wvú efey lo bigew bodanali ḡεε tε, enya bigew bidvu ε bonyii bo kefufe le.” Ε bó mum no ḡasene lo yí ye le. 6 Geenεn, ε Jisos jeme ε bó le, “Ben ecinε wvú le nyεkeey. Ben nyaa ḡḡεw ε wvú nje la? Wvú nu ε ḡε ε ὲ nu fiεε fi jee fô me le. 7 Ben ekeε le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bó sekeci. Ε ben nulo efici bó seke ben koonḡke. Geenεn, ke me nu ḡke enu beene sekeci ke. 8 Kpwoon wvun nu ε ḡε ε ὲ nu fiεε fi wvú nulo ege. Wvú yefe me bó nfley wvun nen seysee ε ὲ nu no bó nu ke edwey me.† 9 Ε me ensee ε ben kecεεy le, naa fεε fô bó nu ke efewci saaka wvú jee yí ekole ke nshε le keci nu ε fiεε fi kpwoon wvun ḡe nu ε bó nu ke esεḡe tεn, keekumyi wvú.”

Ε Judas ḡεn keegese Jisos

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Ε Judas Iskaliot wvú to nu wee ḡḡoo boom bo ḡḡoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε, mum nε ḡεn fô bocee ncese bo baay baay e wvu le wen egese Jisos ε bó. 11 Ε bó dioo yuw nonεn yuw njonḡ baay, mum kaw wvú le bó nu enya bigew ε wvú. Ε wvú mum kew no gomte je yí wvú nu enya Jisos jó can yibole.

13:30 Mat 16:28   13:32 Lem 1:7   13:33 Mat 24:36   † 13:33 Bonḡwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, «bunleε».   13:34 Mat 25:14-15; Luk 19:12-13   14:1 11:18   14:3 Luk 7:37-38   * 14:3 Ε diεw Glek e nu le: “Jiim no diekene”, ε ὲ nu no bó to ké no diekene kefew kekicε le.   † 14:3 Fikaa fin nu ε bó to kene bó tε dimew di bó teḡe ε diεw bale le le «alabaster».   ‡ 14:8 Wee Juu to ké kpwee, ε bó yefe ḡvune diεw bó nfley sε dwey.   14:12 Ksm 12:1-14   14:12 Ksm 12:15-20

Ɛ Jisos bô boom bew dieken yî kemese le
(*Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30*)

¹² Ɛ diuu di fwe di Nkaw Blɛɛd wvù bô baa gɛɛ Fintunlɛɛn jó dî bó to ké no sɛɛle waa keyaw wvu Nkaw Danɛfey ke to kocɛn, ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bife ê wvú le, “Wo gomte le bese eɛn eseyse ɛ è nu fɛɛ fô wo nu edie Nkaw Danɛfey?” ¹³ Ɛ wvú mum tum boom bew bo ngoo le bomew bofɛɛ, gay ê bó le, “Ben eɛn elaanɛ, ben nu dioo gene, eyɛn wee le ɛ wvú ɛ tuu joo ê nshaan e, é ben ebi wvú le. ¹⁴ Seke wvú ɛ gen ɛ ley yew yî wvú ley dvú le, ɛ ben gay ɛ wee wvú kɛnke yew yidvu le Wee N'yɛɛyî biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kewene kè bô boom bowene bo ngoo le nu edie Nkaw Danɛfey dvú nu fɛɛ le? ¹⁵ Wvú nu ke emum edunɛɛ kebuw ke baay yew yî ewe le ɛ bó ɛ looɛ wase ɛ seyse kí ɛ no nu lo, é ben emum eseyse mwɛɛm mvudien dvú.” ¹⁶ Ɛ boom bo ngoo le bodvu mum nɛ gen elaanɛ, gen yen mwɛɛm e ke lɛnɛn no Jisos to jemɛɛ ê bó. Ɛ bó mum seyse mwɛɛm mvudien mvu Nkaw Danɛfey e dvú. ¹⁷ Ɛ è ke no nu ɛkɛguu, ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ taashe dvú. ¹⁸ Ɛ bó ke shii no diekene, ɛ Jisos nɛ gay ê bó le, “Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le wee mvu ben e nu egese me, ɛ wee wvun nu wvù diekene bee wvú.” ¹⁹ Ɛ bó yuw nonɛn, nɛ no nu lo yî yî, mum no biite ê wvú wee mwaan mwaan le, “Ɛ nu me le?” ²⁰ Ɛ wvú tfuse le, “Ɛ nu ke wee mvu ben bo yuufe ncow bofɛɛ le wvù bee wvú cuwte blɛɛd ê shuw e. ²¹ Wee wvù diee nu Waawee nu ke eɛn ke no bó to sanɛɛ ekumɛ wvú. Geenɛn, ngɛw wvu baay nu fô wee wvù gese wee wvù diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwe wee le baay fɛn é bó to baa eboo wvú ke.”

Ɛ Jisos bô boom bew die ntaashe
(*Mat 26:26-30; Luk 22:14-20*)

²² No bó to diekene, ɛ Jisos nɛ jo blɛɛd, nya keyoone ê Nyo', guushɛ, nya ê boom bew bo ngoo le gay le, “Ben eko, fin nu ye yɛm.” ²³ Ɛ wvú mum jo tɛn fiko, nya keyoone ê Nyo', mum nya fiko fidvu ê bó, ɛ bó wu bocii. ²⁴ Ɛ

wvú gay ê bó le, “Fin nu elɛmɛ kem kè Nyo' gbwo monkan dvú kí ɛ buy nje wee nteen. ²⁵ Ɛ me ensee ê ben keɛɛy le ke me mbɛɛ nke embvuu en'wu mbvuum mo twɛn kete kè lane le man ke ɛ gen ɛ buy diuu dî me nu nke en'wu mó monfɛm ente jo bvunfon bvu Nyo' le.” ²⁶ Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke mɛse, yem nkɛɛ mbense, mum buy ben gen yî Kum Bite bi Olif e.

Ɛ Jisos gay le Bitu nu ke ema wen
(*Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38*)

²⁷ Ɛ Jisos ke nɛ gay ê bó le, “Ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ɛjim. Ɛ nu no bó nu ɛ san ɛ Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu nɛy njée é njée esaanɛn.’

²⁸ Geenɛn, seke Nyo' ɛ bvuse me yî kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” ²⁹ Ɛ Bitu tfuse ê Jisos le, “Ɛ bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ɛjim, tu ke è nulo é me nke en'yu entfuw ke.” ³⁰ Ɛ Jisos gay ê wvú le, “Ɛ me ensee ê wo keɛɛy le entan jo eɛn jan, nu ɛ nyimshie nu ke enu le yî eton bokan bofɛɛ, ɛ wo ɛ ma wase me bokan botete.” ³¹ Ɛ Bitu jeme tɛme lo gay le, “Ɛ è cim nu le me enkpwe lo bee wo, tu ke è nulo é me en'yu ema wo ke.” No wvú gay nonɛn, ɛ bó bocii gay ke tɛn lɛnɛn no wvú gay.

Ɛ Jisos bunle Gesɛmane
(*Mat 26:36-46; Luk 22:39-46*)

³² Ɛ bó ke gen ley fô wɛɛ ketaan wvumew e, ɛ bó teje le Gesɛmane, ɛ Jisos gay ê boom bew bo ngoo le le, “Ben eshii fɛn, é me enɛn embunle.” ³³ Ɛ wvú mum jo Bitu bô Jɛm noo Jon, ɛ bó bó nɛ fô. Ɛ wvú nɛ no kpwaake mwɛɛm ɛ monlum koole wvú. ³⁴ Ɛ wvú gay ê bó le, “Fitele fiem nu yî yî baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshɛɛ enù fɛn ɛyɛte.” ³⁵ Ɛ Jisos nɛ fô bence gen fwe caan, gbwe fokuse, bunle le é je be nu dvú, é kefew ke ngɛw e kedvu efey ke lo. ³⁶ Ɛ wvú bunle le, “Abba, Icɛm, wo nulo ege fiɛɛ ficii. Cake fiko fi ngɛw e fin fô me en'wu. Geenɛn, geɛ ke no wo koonke. Fo wo ege no me nkoonke ke.” ³⁷ Ɛ Jisos kase tu jim fô bó le, yen ɛ bó

leete. E wvú bife ê Bitá le, “Semon, wo leete lo le? Kε è nulo é wo ecey egeen ebuy yí ntam kefew e ke mwaan e? ³⁸ Ben enù we bunleè fo mmom ke eto fô ben e eghaw ben. E nu keceey le fitele koonke lo, geenε ε nyam ye weeyi.” ³⁹ No wvú jeme nonεn bvuu kase gen bunle ke no wvú be bunle wase. ⁴⁰ E wvú dioo kase tu jim bvuu yen ε boom bew bo ηgoo le leete njefo nyii to nu ê bó ejise baay. E bó fanε yaa kieε fiεε fi bó etfuse ê wvú ke. ⁴¹ E wvú kase tu jim yí bokan bo botete le, bife ê bó le, “Ben fen bæε ke leete lætene finεn e? Dí nu ε kocεn. E nu wase kefew. Bó nu ε gese wase wee wvú diee nu Waawee ê bonyii bò befe. ⁴² Ben enε we é beene egeenè. Ben etaa eyen, wee wvú gese me wvun ε wvú too wase.”

E bó koo Jisos

(*Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12*)

⁴³ Kε no Jisos to bæε jemyi nonεn, kan mwaan ε Judas wvú to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynεn. Wvú to too bô kebombom ke bonyii le ε bó kenke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò dunçi bonci noo bonyii bò saake won. ⁴⁴ E to nu ε wee wvú to gesεε Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay le, “Wee wvú me nu ηke ηngay wvú le, embam ηoce, nu wvú, é ben emum ekoo, ejo egeene dvú eyenè fo wvú elewte.” ⁴⁵ No Judas to nonεn, mum gen lo kan mwaan fô Jisos e, gay wvú le le, “Wee N'yeyi.” No wvú gay nonεn, mum bam wvú ηoce. ⁴⁶ E bonyii ba mum koo Jisos, ghen wvú. ⁴⁷ E wee mvu wvú to leeme bô bo Jisos mum dvun nyo ye jem, cun kentuntun ke nfwa ekole ke bocee ncese le dvú, sum. ⁴⁸ E Jisos bife ê bonyii bodvu le, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse ke diewe ben to keekoo ε è nu coon e? ⁴⁹ Me nse nshee nu beene no diuu nu fô yew ncese le, n'yeyi bonyii se ben koo me nje la? Geenεn, fifin kooyi keseen nen le fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocεn.” ⁵⁰ E boom bo Jisos e bo ηgoo le bocii mum lan wvú fó, fεε lo. ⁵¹ E cuwee mvu no bii

wvú le, ε wvú baa tfume fiεε ye le ke, ε wvú bu ke ε è nu waa ndvu ye le. E bó gen le bó koo ten wvú, ⁵² ε ndvu yidvu feyε, ε wvú cine dvú lewte kenyi kencimte.

E bó saw nsaw Jisos

(*Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24*)

⁵³ E bó mum jo Jisos, gen bô wvú fô ekole ke bocee ncese le. E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won noo bonyii bò dunçi bonci nu ε bó to tase wase fó. ⁵⁴ Bó to gene bô Jisos ε Bitá bii lo ejim ncejole. E wvú gen buy naa lakfulεεn yi ekole ke bocee ncese le, mum shii bô bonyii bò to ceyte la didvu no yosene ηguy. ⁵⁵ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fiεε fi bó etey yí Jisos e, ege é bó eyu wvú. Geenεn, fanε yaa yen fiεε le ke. ⁵⁶ E bonyii nteen mum ben jim nsaw mbiay ekumε Jisos. Geenεn, ε wee no jemyi fiεε ε fí yaa too kpwentene bô fi wee mvu le ke. ⁵⁷ E bonyii bomew ke nε mum leem we, cu yibo mbiay yí ye le gay le, ⁵⁸ “Bese se nu ε yuw ε wvú gayte le wen nu ke esâw yew ncese yin yí bó bom bô can, ejo ediuw eta ekase bom yimi ε è yaa nu bô can ke.” ⁵⁹ Naa no bó to jemyi nonεn, ε njeme wvubo fanε yaa etoo kpwentene ke. ⁶⁰ E ekole ke bocee ncese le mum nε leem we fwe dvu bonyii, bife ê Jisos le, “Kε wo kenke fiεε keetfuse le? Wo yuuke ke mwεεm mvú bonyii ban jemyi yí yo le?” ⁶¹ E Jisos mey diuw tfu, fanε yaa tfuse fiεε ke. E ekole ke bocee ncese le bvuu bife ê Jisos le, “E nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawεε wvú Waa Nyo', Nyo' wvú bó bensee?” ⁶² E Jisos tfuse le, “E nu me. Ben nu ke eyen no wee wvú diee nu Waawee ε shii ê εbo ke eceey ke Wee wvú kenke Mvun gay e, ke ebvuu eyen no wvú shiile too we é kembew e.” ⁶³ E ekole ke bocee ncese le yuw nonεn, mum saayε ndvú ye le, bife le, “Shiie nu dvú wvú beene ebvuu egomte wee le wvú eleem fen ejeme fiεε le? § ⁶⁴ Kε ben nu ε yuw wase no wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? Ben ε gay le la?” E bonyii bocii mum sumten le wvú

14:38 Efe 6:18; Ibu 2:18   **14:49** Luk 10:47; 24:46   **14:50** 14:27   **14:56** Mben 35:11   **14:58** 15:29; Mat 26:61

14:61 Yesa 53:7; Mak 15:3-5; 15:39   **14:62** Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27   **14:63** Mat 26:65

§ **14:63** Wvú to saayi ndvú ye le nonεn, njefo fí to nu ε sase wvú le.   **14:65** Yesa 50:6; 53:5; Luk 7:16

nu wee wvù bó eyu lo. ⁶⁵ E bonyii bomew mum kɛw no cuyte nɛɛ yî Jisos e, kay ejise eye, no kfunɛ wvù bô mvunko, gayte le, “Kɛ geɛ kewee ntum Nyo' kuw keseen.” E bonyii bo nci le ke nɛ jo Jisos mum kɛw no suunke.

E Bita ma Jisos

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ No Bita to nu je ɛkuɛku lakfulɛɛɛ e, ɛ wan kpwoon mvu ngoo boom bokɛɛ bô to lemte ɛkolɛ ke bocee ncese le nɛ to mbew ye le. ⁶⁷ No wvù yɛn Bita le ɛ wvù yosene nguy, ɛ wvù taa wvù nɛn tunɛ, gay le, “Wo tɛn be nu ben ɛ Jisos Wee wvu Nasalet wɛ.” ⁶⁸ E Bita tun, gay le, “Kɛ me nkeɛ fi wo jemyi fin kɛ. Kɛ me nkeɛ kɛ.” No wvù gay nonɛn, mum nɛ fó gɛn fô diuw ketaɛ e, ɛ nyimshie mum toɲ.* ⁶⁹ E wan kpwoon we bvuu yɛn wvù le, gay ɛ bonyii bô to leeme fó le, “Wee wvun nu mvu bó le.” ⁷⁰ E Bita bvuu tun. E kefew ke dioo gɛnce caan, ɛ bonyii bô to leemene fó ba bvuu gay ɛ Bita le, “E nu keɛɛy le wo nu mvu bó le, njefo wo nu tɛn wee wvu Galilee.” ⁷¹ E Bita mum kan, tee lon yî ɛkolɛ kew e gay le, “Kɛ me nkeɛ wee wvun wvù ben jemyi ɛkumɛ wvù kɛ.” ⁷² Kan mwaan ɛ nyimshie bvuu toɲ le bokaɲ bofɛɛ. E wvù yuw mum kume njeme wvù Jisos be jeme ɛ wvù le, “Nyimshie ke enu le yí etoɲ bokaɲ bofɛɛ, ɛ wo ɛ ma wase me bokaɲ botɛte.” E wvù mum kɛse kpwe no beele.

15

E bó nya Jisos can Baylet wee sa' wvu Lum e

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ E ɛkfunɛ ke gɛn le jó eyuule too nɛn, ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won noo bonyii bô duɲci bonci bo Nyo' le, bô ɛ nu bonyii bocii bô saake bonsaw mum shii jo ntaɲ, kay Jisos, jo wvù gɛn nya can Baylet e. ² E Baylet bife ɛ Jisos le, “E nu wo wvù Nfon Bojuu le?” E Jisos tfuse ɛ wvù le, “E nu no wo gay.” ³ E bocee ncese bo baay

baay mum kɛw no teyte mwɛɛm yî Jisos e nteen. ⁴ Nonɛn ɛ Baylet bvuu bife ɛ Jisos le, “Kɛ wo kɛɲke fiɛɛ keetfuse le? Wo yuuke kɛ mwɛɛm mvù bó cuci yî yo le?” ⁵ Geenɛn ɛ Jisos fanɛ yaa ebvuu etfuse lo fiɛɛ ɛ wvù kɛ. E diuw yum Baylet.

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ E to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danɛfey wvun e, ɛ Baylet bvuse wee ncaw mwaan yew ncaw e wvù bonyii nu ɛ lɛkɛ. ⁷ E to nu kefew kedvu le, ɛ wee mvu nu yew ncaw e ɛ dieɛ nu Balabas, ɛ wvù nu ngoo bonyii bô to nu yew ncaw e bô to kɛwɛɛ mvunlaa ɛlaante yuwɛ bonyii le. ⁸ E kebombom ke bonyii le mum to kɛw no biite le Baylet ege no wvù to ké no gee fô bowen e. ⁹ E Baylet bife ɛ bó le, “Ben gomte le me embvuse ɛ ɛ nu Nfon Bojuu le?” ¹⁰ Wvù to biite nonɛn njefo wvù to nu ɛ kɛɛ le bocee ncese bo baay baay to nya Jisos can wen e ɛ ɛ nu njefo bó to bene kendoɲ bô wvù. ¹¹ Geenɛn, ɛ bocee ncese bo baay baay bɛyse kebombom ke bonyii le le bó egay le wvù ebvuse ɛ ɛ nu Balabas. ¹² E Baylet bvuu bife ɛ bó le, “E me ndioo ɛ mbvuse nonɛn, enge nɛɛ bô wee wvun wvù ben teɲe le Nfon Bojuu?” ¹³ E bó mum wam lo foweɛwe le, “Bó eta lo wvù yî kentam e.” ¹⁴ E Baylet bife ɛ bó le, “Bó eta wvù nje la? Fiɛɛ fi befe fi wvù ge nu la?” E bó bvuu no wamte gɛne kɛ lo fwe le, “Bó eta wvù yî kentam e.” ¹⁵ Nonɛn ɛ Baylet mum bvuse Balabas njefo wvù to gomte keege no kebombom shieele. E wvù gay ɛ bó tam Jisos, mum nya le bó gɛn eta yî kentam e.

E bonyii bo nci le no sɛwse Jisos
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ E bonyii bo nci le mum jo Jisos ley gɛn dvù entow fô bó to teɲe le Bletolium. No bó ley, mum kum kebese ke ngoo bonyii bo nci le kecii ɛ kí tase. ¹⁷ E bó mum jo ndvu bvunfon shfuse yî ye le, bvuu lu kefo ke bvunfon e ɛ kí nu bíay bíay bon ɛ wvù ɛfa. ¹⁸ E bó mum kɛw no bune wvù gayte le, “Biaa kembangan. Nfon Bojuu.” ¹⁹ No bó gee nonɛn mum no suunke wvù bô kembangan yî ɛkolɛ le, cuyte nɛɛ yî ye le, too tumte

* **14:68** Kɛ bonɲa' bo boyvuum bomew kɛɲke njeme wvu le, “E nyimshie mum toɲ” kɛ. **14:72** 14:30 **15:2** Mat 27:11 **15:3** Jon 19:9; Mak 14:61 **15:9** Mat 27:11 **15:11** Lem 3:13-14 **15:15** 10:34 **15:17** Luk 23:11 **15:18** Mat 27:11 **15:19** 14:65

envuw ê wvú ejise, bune wvú. ²⁰ E bó ke sêwse wvú nonen mèse, mum kase baa ndvu bvunfon ye yî ye le, jise ndvú ye yî ye le, mum jo wvú no gene dvú keegen eta yî kentam e.

E bó ta Jisos yî kentam e

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ E bó dioo gene, e bô bo wee mvu tasen e wvú kfuuyi ñkpwaante e diee nu Semon, e è nu wee wvu Selin. Wvú to nu icee Eleksanda bô Lufus. E bó mum kan wvú e wvú tuu kentam ke Jisos e. ²² E bó no gene bô Jisos gen buy bvudvuu bvú bó teje le Golgota le, (e diee din nu le Ngbwow Ekole,) ²³ mum nya mbvuum ê wvú le wvú ewu e bó e fiyen bô efuwe kemew e bó teje le mæl. Geenen e Jisos fan e yaa wu ke. * ²⁴ E bó mum ta wvú yî kentam e. E bó jo ndvú ye keegaw ê bikuu bibole mum tum kan bô ndvú yidvu keeki e no wee nu ejo. ²⁵ Kefew kè bó to ta e Jisos yî kentam e to nu didiui bvuu ke fontanentan. ²⁶ E bó san fi e fi bó ta e wvú yî kentam e nje fi e fi nu le, wvú nu, “Nfon Bojuu.” ²⁷ Bó to nu e ta ten bocooj bofee yî bintam e, wvumvu ê ebo ke Jisos e ke ecey e, wvumvu ê ebo kew ke eñkoñko le. [²⁸ E fi mum kocen no bó to san e wase ê Nwa' Nyo' le le,

“Bó to nu e tan wvú ñgoo bonyii bô nu e buw mwem e.”] †

²⁹ E bonyii no fele yene Jisos e mæke lo bikuu, baale wvú bô boncun gayte le, “En'gheee! Wo wvú se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yî ediuw e eta, ³⁰ ke fi le ekole kuw eshii yî kentam kie le.” ³¹ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le no buu ten wvú ebon e bon gayte le, “Wvú se fii bonyii bomew se wvú nulo efi kew ekole ñkuuñ. ³² Wvú wvú Mboyse wvú Nyo' to kawee, wvú wvú nu Nfon bonyii bo Islael ke eshii le yî kentam e keseen é bese eyen emum ebee wvú le.” E bonyii ba bô bó to ta e yî bintam e bô bo Jisos no baale ten wvú bô boncun.

E Jisos kpwe

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ E diuu ke dioo ben leke, e ekfun ne jiim won tfuu gen buy didiui ditete emvunsheen. ³⁴ E è ke no nu didiui ditete, e Jisos ne fun foweewe le, “Eloy, Eloy lama sabaktani,” fi nu le, “Nyo' wem, Nyo' wem, wo lan me nen nje la?”

³⁵ E bonyii bomew bô to leeme fó dioo yuw, gay le, “Ben eyeke eyuw, wvú teje Elayja.” ³⁶ E wee mvu bó le ne lewte jo kusha, ffum ê mbvuum mo ñgbwayñgbwayi le, bon yî fite le neke le wvú ewu, mum gay le, “Ke leem nen é beene eyen laa Elayja nu eto eshike wvú yî kentam kin e le.” ³⁷ E Jisos ne wam foweewe mum yoy n'yoy wvu fokemese. ³⁸ E ndvu yî to gawsene yew ncese ente sele enteleñ kew fowe bow buy fokuse biba bifee. ³⁹ E cee ekole bonyii bo nci le wvú to leeme fwe dvu Jisos dioo yen je yî Jisos kpwe jó le, mum gay le, “Keceny, wee wvun se nu Waa Nyo'.”

⁴⁰ Bokene bomew to leeme fó ntamndwee taale. Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen bô Maalia wvú bwee jem wvu caan bô Yosese, e wvumvu nu Salome. ⁴¹ Bokene ban nu bô to bii Jisos e Galilee fici wvú. Bó to nu fó bô bokene bomew ten nteen bô to bie Jisos e e bó bó to Jerusalem.

E bó dwey Jisos

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² E è ke no nu wase eki eguu ebvubwe, no è to nu Diuu di Nseyse le keeley yî diuu di mbam e, ⁴³ e wee mvu wvu Alimatia wvú bó to teje le Yosew, kuu fitele gen yen Baylet e keelake gvune di Jisos e egen edwey. Yosew wvun to nu ñgoo bonyii bô saake won e, e bonyii to wvumte naa wvú ntay. E wvú kebee to ceyte ten kefew kè bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto. ⁴⁴ E Baylet yuw, e diuw yum lo wvú le Jisos be e kpwe wase. E wvú tee ekole ke bonyii bo nci le kie e kí to, e wvú bife ê wvú laa Jisos be e kpwe wase le. ⁴⁵ E wvú dioo yuw ê ekole

15:21 Lum 16:13 * 15:23 Mbvuum man to nu keege le wvú eciwle saa ebvuu eyuuke nsase ke. 15:24 Mben 22:18 15:26 Mat 27:11 15:27 Yesa 53:12 † 15:28 Ke bonwa' bo boyvuum bomew keñke kencim kè 28 ke. 15:29 Mben 22:7-8; 109:25 15:29 14:58 15:32 Mat 27:11 15:33 Amo 8:9 15:34 Mben 22:1 15:36 Mben 69:21 15:38 Ksm 26:31; Ibu 10:19-20 15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mat 27:54 15:40 Luk 8:1-3

ke bonyii bo nci le kedvu le Jisos be ε kpwe wase, ε wvú mum nya gvune didvu ε Yosεw. 46 Ε Yosεw mum nε γεν guy ndvu yì jee, γεν shike gvune di Jisos e, baancε jó, γεν jike ê jem e ε bó cow yì kemaan e, mum binjse kebwee ke tε le to ban diuw jem yidvu dvú. 47 Ε Maalia Magdalen bô Maalia wvù bwee Yosεs yen bvudvuu bvù bó dwey Jisos fó le.

16

Ε Jisos buy yì kpwe le

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ε diuu di mbam e ke dioo fey wase, ε Maalia Magdalen bô Maalia wvù bwee Jεm, noo Salome guy bonfley bô sh-fuunjkene wvu le bó eγεν eyefe gvune di Jisos e dvú.* 2 Ε è ke no nu ε è bεε naa lo fontanentan ke no diuu bεε san lo yì diuu di fwe yì kemaa le, ε bó nε no gene fô jem. 3 Ε bó dioo gene nonen no jemyi εbonεbon le laa è nu ke ebinjse γεε tε di bó ban diuw jem dvú é bó sε ley ε? 4 Geenen ε bó dioo lan jise, yen ε bó ε binjse wase tε didvu. Tε din to nu naa lo kebwee ke tε le. 5 Ε bó dioo ley γεν ê jem, yen cuwee mvu le ε wvú ε shii εbo εcεεy ε tfume ndvu ε yì defe, baa. Ε ye kufe bó nen wuuu. 6 Ε cuwee wvudvu gay ê bó le, “Fo diuw eyumtè ben ke. Me ηkee lo le ben gomte ε è nu Jisos wvu Nasalet wvù bó se taε yì kentam e. Ke wvú bεε fen ke. Wvú nu ε buy wase yì kpwe le. Ben etaa eyen fô bó se jikεε wvú. 7 Ben eγεν esee ê boom bew bo ηgoo le noo ê Bita le wvú nu ε sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó no wvú to gayεε ê ben.” 8 Ε bokεne ba buy ê jem ciinke nen kikikiki, ne fεε lo, ε diuw ε looce ε yum bó nen kaww. Ε bó fanjε yaa jeme fiεε ê wee ke, njefo bó to fane lo.†

Ε Jisos dunjε ye ye ê bonyii

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

[9 Jisos to buy yì kpwe le diuu di fwe yì kemaa le ε è bεε kebitele, yaw buynen ε è nu fô Maalia Magdalen wvù wvú to bvuseε bonceendaa bo dεwle le yì ye le

bosooshwi. 10 Ε Maalia mum γεν see ê bonyii bô bô bo Jisos to ké no nu. Bonyii ban to nu ε shii beele soo bikuu. 11 Ε bó dioo yuw no kpwoon wε gayte le wen be ε yen Jisos e ε wvú nu dvú, ε bó fanjε yaa bee naa lo ke.

(Luk 24:13-35)

12 Ejim jodvu ε Jisos bvuu dunjε ye ye ê bonyii bew bomew bo ηgoo le bofεε ε bó gene ntεw mvu le ε nfieesen ye ε kumen wase. 13 Ε bó tu jim, γεν see ê kebese ke bonyii bo ηgoo le, ε bó fanjε yaa bee bó le ke.

(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

14 Ejim jodvu ε Jisos dunjε ye ye ε è nu wase ê boom bew bo yuufe ncow mwaan e kebεε ε bó diekene. Ε wvú saw bó, njefo bó to baa kenke mbee ke, temyi bikuu keebεε bonyii bô to yenεε wvú le seke wvú to buyεε yì kpwe le. 15 Ε wvú mum gay ê bó le “Ben eγεν won e tfuu eγεν efewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bocii. 16 Wee wvù é bee saaka wvudvu le, bó ε lese wvú ê joo, é wvú ke eboy. Wee wvù ε fanj keebεε, nu ε wvú nu ke eley ηγεε e. 17 Bonyii bô nu ε bee nu ke egee mwεεm mvù dunjci mvunγay mvu Nyo' le diεwε mvun e: bó nu ke ebvuseε bonceendaa bo dεwle le yì bonyii le ê diee diem e. Bó nu ke ejemyi díεw yi fiε. 18 Bó nu ke ejici yó le bô can. Ε bó cim wu lo njiw, wvú saa ege fiεε bô bó ke. Bó nu ke egeεle can yì bonyii bô cemkene le, ε bó bonene.”

Ε Jisos ben we

(Luk 24:50-53)

19 Ε Tata Jisos jeme ê bó nonen mεse, ε Nyo' mum jo wvú ε wvú ben we shii ê εbo ke εcεεy ke Nyo' le. 20 Ε boom bew bo ηgoo le ke mum buy no ghane fewci saaka wvù jee mondvuum e monciim. Ε Tata lemte bô bó tomte fiεε fi bó to fewci le è nu kecεεy bô mwεεm mvù dunjci mvunγay mvu Nyo' le mvù bó to gee.]

* **16:1** Ε nce Bojuu le nu ε diuu to ké ka fokiegguu. Fi nu le bokεne ban to guy bonfley ban ε diuu di mbam e ε fey wase se buy γεν fô jem. **16:6** 8:31 **16:7** 14:28; Luk 24:34 † **16:8** Ke bonjwa' bo boyvuum bomew kenke bincim bi 16:9-20 ke. **16:14** Lem 1:6-8 **16:15** Mat 28:19 **16:16** Lem 2:38 **16:17** Lem 8:7; 16:17; Lem 2:4; 10:46; 19:6; 1Kol 14 **16:18** Luk 10:19; Lem 28:3-6; Lem 4:30; 5:16; 8:7; Jem 5:14-15 **16:19** Mat 22:44; Lem 1:9-11 **16:20** Ibu 2:4

Saaka wvù Jee wvu ekumε
Jisos no
Luka
to Saηεε
Fiεε fi nu ê Nwa' Luk wvun
e

Nwa' Luk wvun duηci le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε bonyii bo Islael dvù, bvuu nu Mboyse ηηgokε ke bonyii bocii le. Wvù jemyi mwεεm mvumew ekumε Jisos ε mvù nu ke ε è nu ê ηwa' wvudvu wvun e maanη. Wvù jemyi no bó to bokεε Jisos ε bonceendaa bo Nyo' le no yemte, ε boncey njée gen taa wan, jemyi ten no wan wvù Jisos to sheεteε yew ncese le, jemyi ηgan wvù Jisos to maε ekumε wee wvù jee wvu Samalia bô wvu ekumε wan wvù to laε. Wvù jemyi baay ekumε bunle ê ηwa' wvun e bô ekumε Keyoy ke Yuule noo ekumε bokεnε. Wvù jemyi no Nyo' læeshi bibefe bi bonyii le, fi è nu shiee wvù Jisos to toε fokuse fen e.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-4 Keηkεwce

1:5-2:52 No bó to bokεε Jon Nleseεjoo bô no bó to bokεε Jisos ε bó no kuu

3:1-20 Lemme di Jon Nleseεjoo le

3:21-4:13 No bó to lesεε Jisos ê joo bô no Satan to momte wvù

4:14-9:50 Ekumε lemme di Jisos e Galilee

9:51-19:27 No Jisos to nen'yεε Galilee no gene Jelusalem

19:28-23:56 Ekumε kema ke Jisos e ke kemεse le Jelusalem

24:1-53 No Jisos to buyεε yî kpwe le, buynen ê bonyii εjise, ke ben wε

Keηkεwce

¹ Wee wvu baay wvù Teofilus, bonyii nteen nu ε mom wase keesan ekumε mwεεm mvù to koyεε entelenη jo bese. ² Bó to saanηke mwεεm ke lenηη mvù bese to yuwεε ê bonyii bô to yenεε bô εjise ebo bvuu no fewci saaka wvudvu no mvù to kewεε. ³ No me nu ε njo wase kefew ε ntasse mwεεm

mvun mvunciim ε kew fonkεw, ε mum ε n'yen le fi jee le me embaance ensan ten ê je yi lenη e ê wo. ⁴ Me ηge fin le wo ekiεε keceεy ke mwεεm mvù bó nu ε fewce wase ê wo le.

ε nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jon Nleseεjoo

⁵ Seke Nfon 'Elod to saake wonη wvù Judea, cee ncese mvu to nu ε bó teηe le Sakalia. Wvù to lemte ê ηgoo bocee ncese bo Abija le, ε bwee yew we to buy ten ê kfuu di Elon e, ε bó teηe wvù le Elisaben. ⁶ Bonyii bo bofεε ban to nu bonyii bo teytey ê Nyo' εjise, gεεle bonci bo Tata le bocii, yaa keηke jay ke. ⁷ Geenεn, bó to baa keηke wan ke, njefo Elisaben to nu kase, ε bó bocii to nu ε bó ε lunkεn wase.

⁸ ε kefew ke to kocεn, ε ηgoo Sakalia no lemte yew ncese Tata le. ε to nu wvù cee ncese ê Nyo' εjise εbvubwε, ⁹ ε bó to baa wvù bii no bó to ké no baale bocee ncese ê nce wvubole. ε wvù mum ley yew ncese le keeton jiin. ¹⁰ ε kefew ke kocεn keeton jiin, ε bonyii bocii bô to nu ekfuη no bunlee.

¹¹ ε nceendaa Tata seσε buynen ê wvù εjise leem ê εbo ke εceεy ke ketanη ke jiin e. ¹² Seke Sakalia to yenεε wvù le, ε kedvum gbwo wvù, ε wvù keηke nfan baay. ¹³ Geenεn, ε nceendaa wvudvu gay ê wvù le, “Fo wo efanè ke. Nyo' nu ε yuw wase bunle yo. Bwee yew wo wvù Elisaben nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee le Jon. ¹⁴ Wvù nu ke eto bô nlanηη fô wo le, ε bonyii nteen nu ke eyuuke njon nje boo diew. ¹⁵ Wvù nu ke enu wee wvu baay ê Nyo' εjise. Fo wvù ke ewuù mbvuum ke, se ge mò temyi. Keyoy ke Yuule nu ke eyiηsen yî ye le seke bó ε boo wvù. ¹⁶ Wvù nu ke ege é bonyii bo Islael nteen ekumen mvuntelem mvubole ekase etu bô bo Tata wvù Nyo' wvubo. ¹⁷ Wvù nu ke egen fwe jo Tata bô fitele noo mvunηay mvu Elayja le, keekumen mvuntelem mvu bocee boom e, é mvù enu yî boom bobole. Wvù nu ke ege é bonyii bô temyi bikuu ecine bikuu bi temyεen e, ekumen bonce bobole, ekeηke bonkpawce ε è nu bo bonyii bo lenη e. Wvù nu ke ege nonen wvu le bonyii enù ε bó ε seyσε keceεyε Tata.”

18 E Sakalia bife ê nceendaa Nyo' le, "Fiee fi nu ke ege é me enkiee e bee bwee yew wem nu e bó e lunken wase nen nu la?"

19 E nceendaa Nyo' tfuse le, "E nu me wvù Gabliya, e me nleeme ê Nyo' ejise sekecii, e è tum wvù me le me ento ensee saaka wvù jee wvun ê wo. 20 Taa eyen, no wo baa ebee saaka wvun e, e kefew nu ke eto ekocen é fi ekenke keekooy, wo nu etu kencife, saa ejemyi ke, egen ebuy seke fiee fin nu ke ekooy."

21 No fi to kooyi nonen, e bonyii bò to nu ekfun ceyte Sakalia no kenke lo nghaw laa è se kooyi la fi wvù she dvù baay nen e.

22 Seke wvù to buyee dvù, wvù to baa kiee keejeme ê bó ke. E bó mum kiee le Nyo' nu e dunce fiee fi nghaw e ê wvù dvù. E wvù mum no feeke lo mwem ê bó bô can, yaa jemyi ke. 23 E Sakalia ke mese lemme diew yew ncese le mum kase tu jim fô yew e fo wvù.

24 E ediuw ke fey, e kpwese wvù Elisaben leem bô fue, mum no nu ke e è nu yew yî kee le tin. 25 E Elisaben mum gay le, "Keseen Tata nu e koo wase shen fô me le, e cake ken'wuumen yî ekole kem e."

E nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jisos

26 E fue di Elisaben e ke buy kee soocan, e Nyo' tum nceendaa we wvù Gabliya ntew mvu wvu Galilee le e bó teje le Nasale. 27 Wvù to gen bô ntum fô ngon kpwoon mvu le e bó teje le Maalia, e è bee wan wvu tfu. Wvù to nu e bó e seyse wase le wvù nu ke enu kpwee Yosew wvu ê kfuu di Nfon Dawe le. 28 E nceendaa Nyo' wvudvu gen yen Maalia le gay wvù le le, "Me ngayte wo le. Nyo' nu e buw wase wo e no nu ben e wvù."

29 E Maalia yuw e fi ghaw wvù baay, e wvù no maa laa kfuu wvun ngayma se nu wvù nee le. 30 Geen, e nceendaa Nyo' gay ê wvù le, "Maalia fo wo efanè ke. Nyo' nu e buw wase wo. 31 Taa eyen, wo nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen, ecu diee le Jisos. 32 Wvù nu ke enu wee wvu baay, e bó nu ke eteje wvù le Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e. Tata wvù Nyo' nu ke eshike wvù yî kawla Nfon Dawe wvù

icee kfuu dibole. 33 Wvù nu ke esaake kfuu di Yakow e sekecii, e ke bvunfon bwew nu ke ekenke kemese ke."

34 E Maalia bife ê nceendaa Nyo' le, "Fifin nu ke eghan nee le, e me mbee wan wvu tfu." 35 E nceendaa Nyo' tfuse ê wvù le, "Keyoy ke Yuule nu ke eto yî yo le, é mvungay mvu Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e eyinsen yî yo le. Nonen, wan wvù wo nu ke eboo nu ke enu wvù yuule, é bó emum eteje wvù le Waa Nyo'. 36 Taa eyen, wayco wvù Elisaben wvù nu e wvù e looce wase e lun e bó se teje wvù le kase, nu keseen bô fue kee soocan, e wvù nu ke eboo wan diemsen. 37 Ke fiee nu dvù fi nulo eghaw Nyo' ke." 38 E Maalia mum gay le, "Me wvun fen wvù waa lemme Nyo'. Wvù ege é fi ekooy bô me no wo gay." No wvù jeme nonen, e nceendaa Nyo' mum ne.

E Maalia laa ghane ê Elisaben e

39 Ke ediuw yodvu le, e Maalia seyse ne no yansene gene ntew mvu wvù won kum wvu Judea le, 40 gen buy jó, ley yew dvu Sakalia gay bwee yew we wvù Elisaben e. 41 No Elisaben to yuwee ngayma wvu Maalia, e wan sese ê wvù eshem baay. E Keyoy ke Yuule yinsen yî ye le. 42 E wvù mum wvule foweewe, gay le, "Kembonen ke Nyo' le nu yî yo le fele bokene bocii, e kembonen kew nu yî wan wvù wo nu ke eboo le. 43 Fin fiee fi baay nen ghan nee le, le bwee Tata wem nu e laa ghane ê me le? 44 Taa eyen, seke me mbe n'yuw ngayma wo, wan e sese ê me eshem bô nlanlan wvu baay. 45 Njon wvu baay nu fô wo le, njefo wo nu e bee le nkawma wvù Nyo' to kawee wo dvù nu ke eto ekocen."

E Maalia bense Nyo'

46 E Maalia gay le, "Fitele fiem bensee Tata Nyo', 47 e me n'yuuke njon nje Nyo' wvù nu Mboyse wem. 48 Wvù nu e kume me, e me nu ke lo waa we lemme wvu ncew. E kew yî keseen e e gen lo, engoke kecii nu ke egayte le,

Nyo' nu ε lanj kembonen yî yem e,
 49 njefo Nyo' Mvunḡay Mvunciim nu ε ge
 wase mwεεm
 mvu baay baay nteen fô me le.

Κε diee diew κενκε kenfewsεν κε.

50 Wvú camte shen fô bonyii bò wvumte
 wvú le.

ε shen yin nu yî ενḡoke kecii le.

51 Wvú nu ε duḡce mvunḡay mvu εbo kew e,
 ε tawse bonyii bò saale ye, bontan bobole ε
 bvunḡ.

52 Wvú nu ε shwaw wase bonfon bo baay
 baay yî bokawla le,

ε bense ε è nu bonyii bo ncεw.

53 Wvú nu ε nyanḡe wase bonyii bò jenḡ yuu
 bó,

bó ε ffuu bó mwεεm mvù jee,

ε kuḡ bo kpaw e cancan.

54-55 Wvú nu ε ficε wee we lemme wvù
 Israel,

ε kume keecam shen fô Abla'am bó kfuu
 diew e,

egen emεse κε no wvú to kawεε ε bo'icee cee
 bosεse."

56 No Maalia jeme nonen, ce bó Elisabeth
 kee τε mum kase tu jim fô yew e.

ε Elisabeth boo Jon Nleseejoo

57 ε kefew kè Elisabeth ke eboo ke to kocen,
 ε wvú boo wan diemsεν. 58 ε kfuu diew noo
 bonyii bò to cee kelenḡ kedvu le yuw le Nyo'
 nu ε duḡce shen fô wvú le naa baay, ε bó
 mum no lanlanḡe.

59 ε ediuw ke to buy nyanḡ, ε bó to keetfuse
 wan yew, mum no gomte keecu diee le
 Sakalia κε diεwε di ice le, 60 geenen ε bwee
 ma lo, gay le bó etenḡe wvú le Jon.

61 ε bó gay ε wvú le, "Κε wee nu dvú ε kfuu
 dinen e bó diee din κε." 62 ε bó mum ne no
 feeke bó can ε cee wan, keekiεε laa wvú be
 gomte le bó ecu diee di wan e le yeε le.

63 ε wvú mum few ten le bó eto bó fiεε é
 wen esanḡ yî dvú le. ε bó to dvú ε wvú mum
 sanḡ le, "Diee diew nu Jon." ε bó yen nonen ε
 dew yum bó. 64 Kanḡ mwaanḡ, ε diuw Sakalia
 mum yene ye, ε leme diew yaatenḡ, ε wvú
 bvuu kase no jemyi. ε wvú mum κεw no

tumte monḡkum mo Nyo' le. 65 ε bonyii bo
 ntεw wvudvu le κενκε ḡhaw baay. ε saaka
 mwεεm mvun mvunciim saanḡken ḡen wonḡ
 kum wvu Judea wvudvu le tfuu. 66 ε bonyii
 bocii bò to yuwεε mwεεm mvun mvunciim
 κενκε ḡhaw mum no biite laa wvun wan
 nu ke enu wvù neε le, njefo fí to looci duḡci
 le kembonen ke Nyo' le nu yî ye le.

ε Sakalia tefe ntum Nyo'

67 ε Keyoy ke Yuule ne yinḡsen yî Sakalia
 wvù icee Jon e, ε wvú mum ne no jemyi κε
 diεwε wee ntum Nyo' le, gayte le,

68 "Beene ebenseè Tata wvù nu Nyo' bonyii
 bo Israel.

Wvú nu ε to wase keesum bonyii bew yî
 ḡḡεw e.

69 Wvú nu ε ḡεε wase ntemmvunḡay wvù
 nu ke eboyse beene,

ε wvú buy ε kfuu di wee we lemme wvù
 Nfon Dawe le.

70 Fifi nu no wvú to kawεε diuw bonyii
 bew bo ntum e bò yuule

ε è bεε lo bvuyvuum e bò wvú to ḡεκεε,

71 le wen nu ke eboyse beene can bonyii bò
 gomte keefiwsε beene le,

noo bonyii bosεεbeene bo bvuban e.

72 Wvú to nu ε kaw le wen nu ke ecam shen
 fô bo'icee cee bosεεbeene le

mum no shee kumyi kelew kew kè wvú
 wvù Nyo' to dieε.

73 Wvú to nu ε kaw ε icee bo'icee
 bosεεbeene wvù Abla'am lew le,

74 wen nu ke ebvuse beene can bonyii
 bosεεbeene bo bvuban e,

wvu le è nulo é beene elemte wvú le se nfan,

75 eceè nce wvù yuule bó wvu teyḡey ε wvú
 ejise

ε diuw ecii yî nshii wesebeene le.

76 ε wo waa wem nu ε bó nu ke etenḡe wo le
 wee ntum Nyo',

Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεεm Mvunciim e,
 njefo wo nu ke esa fwe dvu Tata
 keeseyselḡe ye.

77 Wo nu ke efewci ε bonyii bew je yî è nulo
 é bó eκεḡκε mboyma jó,

wvù è nu nleeshε wvù Nyo' nu ke eleeshε
bibefε bibole,

⁷⁸ nje shen yi baay yi wvù koole fô bonyii
le.

Wvù nu ke eciinse Mboyse é wvù eshiile
too we

kε diεwε diuu fò dí ε san e.

⁷⁹ Wvù nu ke enya n'yuu ê bonyii bò nu yi
εjiwε le

noo bò nu diuw kpwe le,

emum eleke beene ê je kembonen e.”

⁸⁰ Ε waa Sakalia wvudvu mum no kuu yi
nyam ye le, kuu tεn ê keyoy e. Ke mum ne
gen no cee ε è nu ηkpwaante, gen buy diuu di
wvù to buyεε keedunεε ekolε kew ê bonyii
bo Islael.

2

Ε Maalia boo Jisos

(Mat 1:18-25)

¹ Ε to nu kefew kekιε le, ε sa' buy le bó
etan bonyii bocii bò nu yi bitum bi won
wvù Lum e. Yí to buy ê Kaysa Augustus
wvù to nu Nfon wvu baay wvu jó. ² Kentan
kin to nu ke fwe seke Kpwilinus to nu wee
sa' wvu Lum saake keba ke won e kè Silia.
³ Nonen, ε bonyii bocii mum no tuu jim
bontεw bobole, le bó esan ediee εbo ebvuu
etan bó.

⁴ Ε Yosεw tεn ne Nasalet ntεw mvu wvu
Galilee le, ben gen Betelε'em ê keba ke won
wvù Judea le jò bó to bokeε Nfon Dawe.
Wvù to gen jó njefo wvù to nu wee kfuu di
Nfon Dawe le. ⁵ Yosεw to gene bô Maalia
wvù wvù to leyte le è nu ke enu kpweε, ε
wvù nu bô fue. ⁶ No bó to genεε buy jó, ε
kefew kè wvù eboo ke to kocen. ⁷ Ε wvù boo
waa we bvucile ε è nu wan diemsen, kule ê
ndvu le, jike ê kekon ke nyám e, njefo bó to
nu ε tan fô nce yew bonyii bo ghane le.

Ε nceendaa Tata see boo ê boncey njée

⁸ Ε to nu kefew kedvu le, ε boncey njée
bomew nu mbew ntεw wvudvu le, ceyte
njée yibo εtan. ⁹ Ε nceendaa Tata ne sεε
buynen ê bó εjise, ε n'yuu Nyo' ba fô bó
to nu, ε bó keηke nfan baay. ¹⁰ Geenεn, ε
nceendaa Tata wvudvu gay ê bó le, “Fo ben

efanè ke. Ben eyuw, me ntoo ε è nu bô
saaka wvù jee fô ben e, ε wvù nu ke enya
njon wvu baay ê bonyii bocii. ¹¹ Yí diuu di
εben e nu ε bó ε boo Mboyse ê ntεw Nfon
Dawe le wvù è nu Klistu wvù Tata. ¹² Fin
nu ke enu nciise keedunεε wan wvudvu ê
ben. Ben nu ke egen eyen wvù le ε bó ε kule
ê ndvu le ε jike ê kekon ke nyám e.”

¹³ Kε nonen, ε bó ne sεεε yen nceendaa
Nyo' wε le bô ηgoo bomew e nteen ε bó
tumte monkum mo Nyo' le gayte le,

¹⁴ “Mbense enù fô Nyo' wvù nu fowe le
é kembonen enu fokuse fen fô bonyii bò
Nyo' yuuke njon bô bó le.”

¹⁵ Seke bonceendaa bo Nyo' le ba to
cin'yεε bó le kase ben we, ε boncey njée
bodvu jeme ê bikuu bibole le, “Beene egen
keseen wvun Betelε'em, egen eyen fiεε fin fi
kooy le fi Nyo' nu ε ge beene ε kieε.”

¹⁶ Kan mwaan, ε bó mum ne yanseη gen,
gen yen Yosεw bô Maalia le noo wan e, ε
wvù jiime ê kekon ke nyám e. ¹⁷ No bó yen
nonen, mum kew no fele mwεem mvunciim
mvù nceendaa Nyo' be seηe ê bó ekume
wan wvudvu. ¹⁸ Ε dew yum bonyii bocii bò
yuwεε mwεem mvù boncey njée ba jemyεε
ê bó. ¹⁹ Geenεn, ε Maalia yuw fiew gεε fô
fitele le no kpawci sekeci. ²⁰ Ε boncey
njée ba kase no tuu jim bensee Nyo' tumte
monkum mew njefo bó to nu ε gen yen
mwεem mvunciim e ke leηleη no nceendaa
Nyo' to seηεε.

Ε bó gen nya wan wvù Jisos yew ncese le ê Nyo'

²¹ Ε wan wvudvu ke buy εdiuw nyan, ε
bó tfuse wvù yew, mum cu diee le Jisos, ε
diee din nu ke dí di nceendaa Nyo' to seηεε
ê bwee ε wvù se ke leem bô fue.

²² Ε kefew ke to kocen kè bó ege ncese
keekfum bikuu bibole no nci Muses to
gomte. Ε bó mum jo wan ben dvù Jelusalem
kenya ê Nyo'. ²³ Fifi nu no bó to sanεε ê
Nwa' bonci bo Nyo' le le,

“Ε wee boke waa bvucile ε è nu wan
diemsen,

é wvù nya ε è no nu wvu Nyo'.”

24 Bó to ɣɛn tɛn keege ncese wvun bô bibembɛ bifɛɛ, kɛnɛɛ bô boom bo nyin e bofɛɛ bii no fí to nu ê N'wa' bonci bo Nyo' le.

25 Ɛ to nu kefew kedvu le, ɛ cee la mvu nu Jelusalɛm ɛ bô teje le Semeon. Wvú to nu wee wvu teyey gee no Nyo' gomte, ɛ wvú to cɛyte wee wvú ke eto elɛɛse mvuntelem mvu bonyii bo Israeɛl e. Keyoy ke Yuule to nu yí ye le, 26 ɛ kɪ to ge wase ɛ wvú kiɛɛ le ke kpwe nu ke ejo wvú sɛ wvú ɛ yɛn Mboyse wvú wvu Tata wvú wvú to kawɛɛ le kɛ. 27 Ɛ Keyoy ke Yuule ke nɛ ge ɛ Semeon ɣɛn yew ncese le. Ɛ Yosɛw bô Maalia ke dioo to bô wan yew ncese le keege no nci gomte, 28 ɛ Semeon fi wan koyɛɛ mum kɛw no tumte moŋkum mo Nyo' le, gayte le,

29 “Tata, no wo nu ɛ ge wase ŋkawma wo ɛ to ɛ kocɛn,

joo le wee wo lemme yí nyɛkeey e.

30 Ɛ jise ɛyɛm nu ɛ yɛn wase Mboyse

31 wvú wo ciinse le, ɛ bonyii bocii nu ke eyɛn wvú le.

32 Wvú nu ke enu ken'yeese fô bonyii bô yaa nu kɛ bo Israeɛl e,

wvu le bô tɛn ekee wo,

ege é bô ecake diee di bonyii buw bo Israeɛl e we.”

33 Ɛ cee wan bô bwee wan yuw mwɛɛm mvù Semeon jemyi ê wan wvun we, ɛ dew yum bô. 34 Ɛ wvú mum laŋ kembonɛn yí bô le, gay ê Maalia wvú bwee le, “Nyo' nu ɛ caw wase waa wo wvun, ɛ nto we nu ke ege é bonyii bo Israeɛl nteen egbwɛkɛn, é bomew enɛŋkɛn lo we. Wvú nu nciise fiɛɛ ɛ bonyii nu ke ejemyi mwɛɛm yí ye le. 35 Nonɛn, é fifin emum eduŋci mwɛɛm mvù bonyii nyile ê mvuntelem mvubole. Mwɛɛm mvun mvunciim nu ke ege é fitele fiuw enu kɛ diɛwɛ bô bon bô finyo.”

36 Ɛ to nu kɛ kefew kedvu le, ɛ kpwoon mvu nu ɛ bô teje le Anna, ɛ è nu wee ntum Nyo'. Wvú to nu waa Fanuwɛl wvú wee kfuu di Ashɛl e. Kpwoon wvudvu to nu ɛ lun wase baay. Wvú to nu bô dweese kɛ bilum bisooshwiymɛy, ɛ dweese mum kpwe. 37 Ɛ wvú mum no nu kɛ wase fiew kpwɛɛ ŋkfu, shee yew ncese le bensee Nyo' ɛntaŋ bô ɛmvunsheeŋ, bamte mwɛɛm mvudien, bunlee. Bilum biew to nu wase

mban nyan ncow binɛw (84). 38 Kɛ kefew kedvu kè bô to toɛ bô wan yew ncese le, ɛ kpwoon wvudvu to yɛn bô le, mum nya keyoone ê Nyo', jeme ɛkumɛ wan wvun ê bonyii bocii bô to cɛyte kefew kè Nyo' ke esum bonyii bo Jelusalɛm can ŋɛw e.

39 Seke Yosɛw bô Maalia to mɛɛɛ mwɛɛm mvunciim no nci Nyo' to gomte, mum kase tu jim ntɛw wvubo wvú Nasalet e ê keba ke won e kè Galilee le. 40 Ɛ wan mum no nu kuu kɛŋke mvunɣay, ɛ wvú ɛ yiŋsɛn bô bvufɛɛ bvɛ baay, ɛ bonyii yɛne kembonɛn ke Nyo' le yí ye le.

Ɛ Jisos ɣɛn shɛɛ yew ncese Nyo' le

41 Icee Jisos bô bwee to ké no bene Jelusalɛm bilum bicii fô N'kaw Danɛfey e.

42 Ɛ Jisos ke buy bilum yuufe ncow bifɛɛ, ɛ bô bvuu ben fô N'kaw wvudvu le kɛ no bô to ké no bene. 43 No bô to dieɛ wase N'kaw mɛse, dioo tuu jim, ɛ wan wvú Jisos shɛɛ ejim Jelusalɛm, geenɛn ɛ ice bô bwee faŋɛ yaa kiɛɛ kɛ. 44 Ɛ bô ke len diuu dicile, kpwaake kɛ le wvú nu ɛnte jo ŋgoo bonyii bô bô bô to lenɛ le. Ɛ bô ke mum kɛw no gomte wvú ɛnte jo kfuu dibole bô nsán, 45 ke gom ŋkuuŋ, mum kase tu jim Jelusalɛm keegom wvú jó. 46 Ɛ è dioo nu ejim jo ɛdiuw ɛta no bô to kɛwɛɛ keegomte, ɛ bô yɛn wvú le ɛ è nu fô yew ncese le, ɛ wvú ɛ shii fô bô bonyii bo n'yɛɛyi le, yeke bon'yɛɛyi, biwci bombife. 47 Ɛ bonyii bocii bô to yeke no kɛŋke ŋghaw baay njefo wvú to kee mwɛɛm baay bvuu tfuuse bombife leŋ. 48 No bwee bô ice yɛnɛɛ wvú le, ɛ dew loocɛ yum bô. Ɛ bwee ben wvú gay le, “Wan wo njinɛsɛn la bô bese nɛn? Taa eyɛn, bee ico nu ɛ gom wase wo ɛ no wɛwte lo.”

49 Ɛ wvú tfuse le, “Ben be gomte me nje la? Kɛ ben be kee le me ŋkɛŋke keenu yew dvu Icɛm fɛn e?” 50 Geenɛn, ɛ bô faŋɛ yaa kiɛɛ fiɛɛ fi wvú jeme kɛ.

51 Ɛ wvú mum nɛ ɛ bô bô no booke Nasalet. Ɛ wvú ɣɛn no yuuke bô le ntay. No mwɛɛm mvun to kooyi nɛn, ɛ bwee ɣɛɛ fô fitele fiew e no kpwawci sekeci. 52 Ɛ Jisos mum no kuu, kɛŋke bvufɛɛ bvɛ baay, ɛ Nyo' koonke wvú, ɛ bonyii tɛn koonke wvú.

3

N'yeyi wvu Jon Nlesejoo (*Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28*)

1-2 E to nu kefew kè Jon wvù waa Sakalia to nu ñkpwaante, e Nyo' tum wvù. Kelum kekíe to nu e Tibelíus e saw wase diéwé Nfon wvu baay wvu Lum e bilum yuufe ncow bitin. E Bontus Baylet saake keba ke won e kè Judea, e 'Elod saake Galilee. Filew wvù waa bwee 'Elod to saake keba kè Itulea bô kè Telakoniti, e Lisania saake Abilen. E to nu ten kefew kè Annas bô Kayfas to nu bikuu bi bocee ncese le. ³ No Jon yuw ntum Nyo', mum ne gen biba bi won e bicii bi mbew Joo Joodan e, no fewci ê bonyii le bó ekumen mvuntelem mvubole, é wen elese bó ê joo wvu le Nyo' eléshé bibefe bibole. ⁴ Fifin nu no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to sañee ê Nwa' we le le, "Diéw wee fuunke ñkpwaante le, bó eseyse je Tata, enele é yí enù teytey, ⁵ ekéshé le dikum di baay baay bô di caan caan dicii, eyinşen bilonş bicii, enele jé yí ngoonşoo é yí enu teytey, eyinşen bintuke é je enu nen femm, ⁶ é bonyii bocii emum eyen no Nyo' boyse bonyii."

⁷ No Jon fewci nonen, e bibombom bi bonyii le mum no too le wvù elese bó ê joo. E wvù mum ne gay ê bo le, "Eñgoké ke yó le, è tefe yee ben le ben elewtè shém Nyo' yí ffuuke yí wvù nu ke edunşee ê ben, e se no too nen? ⁸ Ben egeè mwem mvù dunş le ben nu e kumen wase mvuntelem mvunen. Fo ben emum ekew eduù ke lo ê bikuu binen le Abl'am nu icee wene ke. E me ensee ê ben le è nulo é Nyo' ebanke eta eyan é yó etu boom bo Abl'am e. ⁹ Ben ekeè le bó nu e gée wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu e bó nu egbwo naa eley yí geñ e, eton lo."

¹⁰ E bibombom bi bonyii le bié yuw, bife ê Jon le, "Bese nu ege nee keseen?"

¹¹ E wvù tfuse le, "Wee wvù kenke bikum bifé enya kemew ê wee wvù yaa kenke ke,

é wvù kenke mwem mvudien egaw bô wee wvù yaa kenke ke."

¹² E bonyii bomew bô to fii shile to fô wvù le le wvù elese bó ê joo, bife ê wvù le, "Wee n'yeyi, bese ege nee fisese?"

¹³ E wvù tfuse ê bó le, "Fo ben efii shile fesene no nci gomte ke."

¹⁴ E bonyii bo nci le to fô wvù le bife le, "Fisese nu e bese nu ege nee?"

E wvù tfuse le, "Ben eyenè fo ben ebemseè bonyii lole bigew noo keegowtè mwem yí bonyii le scici ke. Ben eyuukè njon bô fié fi bó laake ben dvù."

¹⁵ No bonyii to nu ke wase ceyte Mboyse wvù Nyo' to kawee, e bó mum no ghayte mwem mvu Jon e, bvuu no kpwaake le sekemew e è nu wvù wvù Mboyse wvudvu.

¹⁶ E Jon mum kié gay ê bó le, "Me nleese ben e è nu ke ê joo le mañ, geenen wee wvù kuuke fele me bee too ejim, e me mbaa ncim ñkpwenten keengvuwce nfay bolaba bew ke. Wvù nu ke elese fiew ben e è nu can Keyoy ke Yuule le noo ñguy e. ¹⁷ Wvù kenke fié fiew ebo fi wvù nu efeten egin dvù, eyese fô wvù fetene, ebaance egin egeé ê ñwaw e, emum ekuu nyiim eton ê ñguy wvù fié se njim le."

¹⁸ E nee no Jon to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' é bonyii nen bvuu nyaa bó bô bontefe jé le nteen. ¹⁹ Geenen, e wvù no jemyi ekumé 'Elod wvù wee sa' kaci lo, njefo 'Elod to nu e jo 'Elodia wvù kpwee waa bwee kpwee le, bvuu no jemyi ekumé mwem mvù befe nteen mvù 'Elod to buwyee. ²⁰ E 'Elod ke mum mese foose lo gee diéw gay le bó ekoo Jon efen yew ncaw e.

E Jon lese Jisos ê joo (*Mat 3:13-17; Mak 1:9-11*)

²¹ Seke Jon to bee leese bonyii ê joo, ke lese diuu dimew mese e Jisos ten to e wvù lese wvù ê joo. E Jisos díoo bunlee, e ebule yene ye, ²² e Keyoy ke Yuule shii to yí ye le fieesene ebembe. E diéw jeme fowe le, "Wo nu Waa wem, nu fitele fiem, e me n'yuuke njon bô wo baay."

*Kfuu di bo Jisos e
(Mat 1:1-17)*

²³ Jisos to nu diεwε bilum mbaanshe le seke wvú to κεwεε lemme diew. Bonyii to kpwaake le wvú nu waa Yosew wvú waa Eli. ²⁴ Eli to nu waa Mata't, wvú waa Lewe, wvú to nu waa Nelki wvú waa Jannay, wvú to nu waa Yosew. ²⁵ Yosew wvun to nu waa Matatia, wvú waa Amos, wvú to nu waa Na'um, wvú waa Esli, wvú to nu waa Nagay. ²⁶ Nagay to nu waa Maat wvú waa Matatia, wvú to nu waa Semein, wvú waa Yosek, wvú to nu waa Joda. ²⁷ Joda to nu waa Joanan, wvú waa Lesa, wvú to nu waa Selubabel, wvú waa Shiltia, wvú to nu waa Neli. ²⁸ Neli to nu waa Nelki wvú waa Adi, wvú to nu waa Kosam, wvú waa Elmadam, wvú to nu waa El. ²⁹ El to nu waa Yoshua wvú waa Eliesa, wvú to nu waa Yolem wvú waa Mata't wvú to nu waa Lewe. ³⁰ Lewe to nu waa Semeon wvú waa Juda, wvú to nu waa Yosew, wvú waa Yonam, wvú to nu waa Eliakim. ³¹ Eliakim to nu waa Melia wvú waa Mena, wvú to nu waa Matata wvú waa Natan, wvú to nu waa Dawe. ³² Dawe to nu waa Jεese, wvú waa Obεδ, wvú to nu waa Boas, wvú waa Sala wvú to nu waa Na'shon. ³³ Na'shon to nu waa Aminada, wvú waa Admin, wvú to nu waa Alni, wvú waa Eslon, wvú to nu waa Beles wvú waa Judas. ³⁴ Juda to nu waa Yakow wvú waa Aysik, wvú to nu waa Abla'am, wvú waa Tela, wvú to nu waa Na'ol. ³⁵ Na'ol to nu waa Selug wvú waa Leu, wvú to nu waa Beleg wvú waa Ebe, wvú to nu waa Shela. ³⁶ Shela to nu waa Kaynan wvú waa Alfasad, wvú to nu waa Shem wvú waa Noa', wvú to nu waa Lamek. ³⁷ Lamek to nu waa Metusela wvú waa Enok, wvú to nu waa Jaled wvú waa Ma'alalél, wvú to nu waa Kaynan. ³⁸ Kaynan wvun to nu waa Enosh wvú waa Set wvú to nu waa Adam, ε Adam nu wvú Nyo' to bomεε.

4

*ε dεwle no momte Jisos
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

¹ Jisos to nu ε ne fô Joo Joodan e, ε wvú ε yiηsen bô Keyoy ke Yuule. ε kí ge ε wvú ne

γεν no cee ηkpwaante. ² ε wvú no nu jó yí ediuw mbaanyε ε dεwle momte wvú. Wvú to nu jó nonen yaa diekene κε. ε ediuw yodvu ke fey, ε jeη no yuu wvú. ³ ε dεwle mum to gay ê wvú le, “ε wo fen nu Waa Nyo', é wo gay ε te din tu bvulem.” ⁴ ε Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu ε bó ε san le, ‘Ke wee cee κε nje bvulem maan κε.’ ”

⁵ ε dεwle jo wvú ben dvú bvudvuu bvumew e, duηce bitum bi yí ekole ke nshe le bicii ê wvú. ε Jisos yen nen mwanη. ⁶ ε dεwle mum gay ê wvú le, “Bó nu ε nya wase ekole ke nshe le kin ê me kecii, ε è nulo é me nya ê naa yeε wvú me ηkoonke. Me nu nya é wo esaake, κεηκε bvukuke bô mvungay mvudvu mvunciim. ⁷ Fí nu κε le wo egbwe ê me ejise ewvum me, é me emum enya fiεε ficii ê wo.”

⁸ ε Jisos tfuse ê wvú le, “Fí nu ε bó ε san le, ‘ε wvumtè Tata wvú Nyo' wo, elemtè κε ε è nu wvú le maan.’ ”

⁹ ε dεwle mum jo wvú γεν dvú ê kelaante kè Jelusalem e, leke fô kegoy ke yew ncese le, gay ê wvú le, “ε wo fen nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, ¹⁰ ηjefo fí nu ε bó ε san le, ‘Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew ecεycεy wo.’ ”

¹¹ ε fí bvuu nu ε bó ε san le, ‘Bó nu ke eka wo fo wo ekfun ekale yí te le.’ ”

¹² ε Jisos tfuse ê wvú le, “Nwa' Nyo' gayte ten le, ‘Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo κε.’ ”

¹³ Seke dεwle to mεσεε wase jé yicii yi wvú to nulo emom Jisos jó, mum ne γεν no cεyte diuu dimew.

*ε Jisos κεw lemme diew Galilee
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

¹⁴ Jisos to nu ε ne tu jim Galilee, ε wvú ε yiηsen bô mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ε saaka wvu ekume wvú saanken γεν biba bi won e bì jó le bicii. ¹⁵ Wvú to nu ε no yeεyí bonyii yéw bunle le, ε bonyii bocii bensee wvú.

*ε bó ma Jisos ntεw wvubo wvú Nasalet e
(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)*

¹⁶ ε Jisos ke mum ne γεν ntεw wvú Nasalet e jò wvú to kuε. ε è ke no nu diuu

3:27 1Klo 3:17; EsI 3:2   **3:30** Lut 4:18-22; 1Klo 2:1-14   **3:31** 2Sam 5:14   **3:33** Keη 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32   **4:1** Mat 6:16-17; Luk 4:18; Ibu 4:15   **4:4** Dito 8:3   **4:6** Mat 28:18; Jon 12:31   **4:8** Dito 6:13; 5:9   **4:10** Mben 91:11-12   **4:12** Dito 6:16   **4:13** 22:3, 31   **4:14** 4:18

dibole di mbam e, ε wvú γεν yew bunle le ke no wvú to ké no gene. Ε wvú ke ne leem we keetan Nwa' Nyo'. ¹⁷ Ε bó nya ηwa' wvú Yesaya wvú wee ntum Nyo' to sanεε ε wvú. Ε wvú fay taa bvudvuu bvumew bvú bó sanεε jó le,

¹⁸ “Keyoy ke Tata Nyo' le nu yí yem e, njefo wvú nu ε yefe wase me le me ento enfewce saaka wvú jee ε bonyii bo kefufe le.

Wvú nu ε tum me le me ento entefe ε bonyii bò nu yí ncaw e le bó nu ke ebvuse bó, embvuu entefe ε binfefe le bó nu ke eyene ejise εbo.

Wvú tum ten me le me nto embvuse bonyii bò bó nyewle bó bó yí ncaw e,

¹⁹ embvuu enfewce le kelum kin, nu kè Tata Nyo' nu ke ebuw bonyii.”

²⁰ No Jisos tan nen, kase kewe ηwa' wvudvu nya ε wee wvú to ké no geele mum shii fokuse. Ε bonyii bocii bò to nu yew bunle yidvu le lun ejise yí ye le. ²¹ Ε wvú mum kew no nyeyte ε bó le, “Fieε fin fi ben yuw ε Nwa' Nyo' le nu ε fí to wase ε kocen εben.”

²² Ε bonyii yekε ε fí jon bó le baay, ε bó kenke nghaw yí njeme wvú jee wvú buyte diuw we le. Geenεn, kaa ne no ghayte, biite le, “Wvun nu ke waa Yosew nen e?”

²³ Ε Jisos mum gay ε bó le, “Ke ε nu kemaηen le ben nu ema ηgan ε me le, ‘Wee wvú fele bonyii, fele εkolε kuw.’ Ben nu egay le me enge ten mwεem fen mvú ben se yuuke le me ngee Kafana'um.” ²⁴ Ε Jisos bvuu gay ε bó le, “Ε me ensee ε ben keceey le, ke ε nulo ε bó ewvum wee ntum Nyo' won we le ke. ²⁵ Yí keceey e, ε me nsee ε ben le ε to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elayja le, jan to nu ε mey we yí bilim e bitete bó kee soocan, ε jen koo won tfuu. Bokε' bo bonkfu le to nu won wvú Israeε e kefew kedvu le nteen. ²⁶ Geenεn, Nyo' to baa tum Elayja fô mvu bó le ke, tum fiew ε ε nu fô kpweε ηkfu wvú to nu Salafat, won wvú Sidon e. ²⁷ Ben ekumyì ten le, ε to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elisha le, ε bonyii nu

Israeε nteen kenke ntun wvu baay, ke mvu bó le to nu ε bonen ke. Ε to mey ke Naaman wvú emben wvu won wvú Silia le wvú bó to feλεε.”

²⁸ No Jisos jeme nonen, ε bonyii bocii bò to nu yew bunle le yuw, ε mvuntelem bente lo bó. ²⁹ Ε bó ja we, domten wvú, buy dvú εlaante jodvu, ben buy yí diuw ηkon yì to nu yí kum ntew wvubole, njefo bó to gomte keedomse wvú ε wvú egbwe jó. ³⁰ Geenεn, ε wvú fey ε bó entelen no gene fiew.

Ε Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wee le (Mak 1:21-28)

³¹ Ε Jisos ke mum ne bow Kafana'um, ntew mvu wvu Galilee jodvu le. Ε ε ke no nu diuu di mbam e, ε wvú γεν no yeeyi bonyii yew bunle le. ³² Ε bonyii bodvu bocii no yuuke kenke lo nghaw yí n'yeeyi we le, njefo n'yeeyi we to kenke mvungay. ³³ Wee mvu to nu yew bunle yidvu le, ε keyoy kè yiile nu yí ye le. Ε wvú mum ne no wamte le, ³⁴ “Abaay Jisos wvu Nasaleε, wo fii la ε bese? Wo to keelεse lo bese le? Me ηkee naa wo. Ε nu wo wvudvu wvú yuule wvú ne fô Nyo' le.”

³⁵ Ε Jisos wam keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Ban lo, ebuy yí wee wvun e.” Ε kí mum shiηen, bense wee wvudvu tum fokuse ε bonyii ejise, mum buy yí ye le, geenεn fanε yaa lemse wvú ke.

³⁶ Ε bonyii taa, ε diuw yum bó. Ε bó no ghayte, biite le, “Wvun njeme nu wvú neε wvú wee wvun kenke? Wvú kenke mvungay kane biyoy bì yiile e ε bí buyte yí bonyii le.”

³⁷ Ε saaka wvu ekumε Jisos len bontεw bocii bo ε keba ke jó le.

Ε Jisos fe bonyii nteen (Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)

³⁸ Ε Jisos buy yew bunle yidvu le, γεν ley yew dvu Semon. Ε mwese Semon cemte bó ken'ya'. Ε bó leke le Jisos efi wvú. ³⁹ Ε wvú γεν fô wvú to jiime, leem ε wvú ε we, kan ken'ya' kedvu. Ε kí mum cinε wvú le ε wvú bonen. Kan mwaan, ε kpwoon wvudvu mum ja we taa fieε ε bó die.

⁴⁰ Ε diuu ke dioo seeyi, ε bonyii bò to kenke bonyii bò cemkene bó bincem jsey

jɛɛy mum no joo too dvú fô Jisos e. E wvú mum no kumte bó le bocii, e bó bonene. ⁴¹ Bonceendaa bo dɛwle le ten to buyte yí bonyii bomew e nteen wamte le, “Wo nu Waa Nyo'.” Geenen, e Jisos kan le fo bó ejemyi ke, njefo bó to kee Jisos le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.

⁴² E ekfunj ke buy yuu, e Jisos buy gen bvudvuu bvumew e wvú embenj. E bonyii ke shɛɛ kɛw no gomte wvú. Ke dioo to yen wvú le, e wvú gomte wase le wen ene ntɛw wvudvu le. E bó mum no momte jé le wvú emɛy bô bó. ⁴³ Geenen, e wvú tun gay le, “Me ηkeηke keenfewcɛ saaka wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bvú Nyo' le bontɛw bomew e ten, njefo è nu fiɛɛ fi Nyo' tum me le me ento enge.”

⁴⁴ E wvú mum nɛ gen no ghane fewci saaka wvudvu yéw bunle le, wonj wvudvu le tfuu.

5

E Jisos tee boom bew bo ηgoo le bo fwe (Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ E to nu diuu dimew, e Jisos no leeme mbew Mamase yí Genɛsalet e, e bonyii e gem wvú e face e no yuuke diɛw Nyo'. ² E wvú nɛ yen bikonj e bifɛɛ ηgem joo le, e bonyii bô to keηke e bucɛ wase jó e no cuke binsanj bibole bi byé le. ³ E wvú gen ley ê kemew e, e è nu ke Semon e, gay le wvú edomse é kí eley egen ê joo caan. E wvú domse, e Jisos mum shii jó e bonyii no nu ê ηkpwaante e wvú yɛɛyi bó.

⁴ E wvú ke yɛɛyi mɛse, mum gay ê Semon le, “Keyɛ kekonj eley egen ê joo fô shiyyine, é ben etfume binsanj binɛn ekoo byé.”

⁵ E Semon tfuse le, “Cee ekolɛ, bese se ce lo we tfumyi binsanj bvú e yuu, e fanj yaa koo lo fiɛɛ ke. Geenen, no è gay wo, me nu entfume ke lo.” ⁶ E bó gen tfume, koo byé jó nteen, dioo bvuse, e binsanj no gomte keesemken. ⁷ Nonɛn, e bó lawcɛ bonyii bobole bo ηgoo le ê kekonj kemew e le bó eto eficɛ bó. E bó to bvuse byé yidvu e yí yinɛn bikonj bibole, e bí mum no gomte keeshiile ê joo. ⁸ E Semon Bitá yen fiɛɛ fi kooy le, mum gen tum envuw ê Jisos ejise

gay le, “Kee wo Tata, nɛnɛ fiuw fɛn ecinɛ me le, me nu fiem wee wvù befe.”

⁹ Wvú to jeme nonɛn, njefo bô bonyii bew bo ηgoo le to nu e yen byé yí bó to koolɛɛ, e ye bɛm bó. ¹⁰ E yí bɛm ten Jem bô Jon boom bo Sɛbedee le bô to nu ten ηgoo Semon e. E Jisos gay ê Semon le, “Fo wo efanè ke. E kɛw yí keseen e e gen lo, wo nu ke ekoolɛ wase e è nu bonyii.”

¹¹ No bó yuw nonɛn, mum bvuse bikonj bibole ê ηkpwaante, cinɛ mwɛɛm mvunciim e mum no bii Jisos e.

E Jisos fɛ wee ntun wvu baay (Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² E è ke no nu kefew kemew e, e Jisos nu ê kelaante kemew e, e wee mvu nu jó e ntun wvu baay e die wase lo wvú. E wee wvudvu yen Jisos e, to gbwe ê wvú ejise, lekɛ wvú gay le, “Tata, wo nulo efɛ me é me en'yuule, é wo fɛn koonjke lo.”

¹³ E Jisos mum nɛke kebo kum wvú le gay le, “Me ηkoonjke lo, bonɛn le eyuule.” Kan mwaan, e ntun wvu baay wvudvu mum cinɛ wvú le. ¹⁴ E Jisos ciise lo ê wvú le, “E yenè fo wo esee ê wee. Geenen, genɛ edunɛɛ ekolɛ kuw ê cee ncese, emum enya nnya yí Muses to gayɛɛ le wee keηke keenya keedunɛɛ ê bonyii le wen nu e bonɛn wase yí ntun wvun e e no yuule.”

¹⁵ No Jisos ciisɛɛ ê wee wvudvu nonɛn, e saaka wvu ekumɛ Jisos kaa bvuu saanjen fey lo, e bibombom bi bonyii le no baanci too keeyuuke n'yɛɛyi we, bô le wvú efelè bincɛm bibole. ¹⁶ Geenen, é Jisos ké ja cinɛ bó le gen no bunlee ηkpwaante.

E Jisos fɛ wee e wvú e kpwe keba kemwaan (Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ E è ke no nu diuu dimew e Jisos yɛɛyi bonyii, e mvungay mvu Nyo' le nu yí ye le, e wvú fele bincɛm. E Bofalasii noo bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le e shii fó, e bó to buy bontɛw bocii bo Galilee le noo biba bi Judea bô Jelusalem e. ¹⁸ E fí kooy le bonyii bomew to nu e nɛ no too e bó e shfume wee ê fikɛɛy e, e wvú e kpwe wase keba kemwaan. Bó to too keeley dvú yew ejike fwe dvu Jisos. ¹⁹ Geenen, fanj yaa keηke je ke, njefo bonyii

to faci baay. E bó mum ben ε è nu ê yew we, too keyey, shike wee wvudvu fwe dvu Jisos ê fiεε fi wvú to jiime jó le. ²⁰ No Jisos to yεnεε le bonyii bodvu nu ε lese mvuntelem mvubole yî ye le, ε wvú mum gay ê wee we le, “Nsaa yem, me nu ε nleεshe wase bibefe biuw.”

²¹ E bonyii bò to duñci bonci bo Nyo' le bô bo ηgoo Bofalasii le ba, mum keW no wvukene gayte le, “Wvun se nu yeε wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? E nu yeε dvú wvú nulo elεshe bibefe efey Nyo' maan?”

²² E Jisos kiεε fiεε fi bó wvukene, bife ê bó le, “Ben se keñke kfuu ban bonkpawwce ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ²³ Fi cekey nu fi la, keegay le me nu ε nleεshe wase bibefe bi wee wvun e, nuu le wvú eja we elene le? ²⁴ Geenεn, me nu enduñce ê ben keseen le wee wvú diee nu Waawee keñke mvunγay fokuse fen keelεshe bibefe.” E wvú mum gay ê wee wvú to kpweε wase keba kemwaan we le, “E jemyi me ê wo, ja we, ejo fikεey fiuw egènè fô yew e.”

²⁵ Kan mwaan, ε wvú mum ja we leem ê bonyii ejise, mum jo fiεε fi wvú to jiime yî dvú le no gene fô yew e fo wvú, tumte monkum mo Nyo' le. ²⁶ E bonyii yen nonen, ε dew yum bó ε bó keñke nghaw, no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Bese nu ε yen binghaw bi mwεem e eben.”

E Jisos tee Lεwe

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ E Jisos ke ne buy fó no ghane. E wvú dioo gene, yen wee mvu wvú to fii shile le ε bó teñe le Lεwe, ε wvú ε shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le. E Jisos gay ê wvú le, “E bii me le.” ²⁸ E Lεwe ne we, cinε fiεε ficii le mum no bii Jisos e.

²⁹ Nonen, ε Lεwe ke mum ge ηkaw wvu baay yew dvu wvú keekieekiee Jisos. E bonyii bò to fii shile ηeyte lo fó noo bonyii bomew ε bó bó diekene. ³⁰ E Bofalasii noo bonyii bobole bo ηgoo le bò to duñci bonci bo Nyo' le keW no wvukene, bife ê boom bo ηgoo le bo Jisos e le, “E nu nje la wvú ben

diekene, wukene ben ε bonyii bò fii shile noo bò befe bomew.”

³¹ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke bonyii bò temyi ké no gomte wee εfuwe ke. E ké no gomte bonyii bò cemkene. ³² Ke me nto keetee bonyii bò nu teyey ke. Me nto keentee ε è nu bonyii bò befe le bó ekumen mvuntelem mvubole.”

E bó bife ê Jisos ekumε mbam mwεem mvudien

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ E bó ke ne ghay ê Jisos le, “Boom bo ηgoo le bo Jon e ké jaa no bamte mwεem mvudien bvuu bunlee εfonεfon, ε è nu ke no bo Bofalasii le ké no gee, geenεn ε buw nu ke fibole diekene lo wukene.”

³⁴ E Jisos maw diεw ê bó le, “E nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen, é wee ebvuu ege é bó ebamte mwεem mvudien ε cee bvujen nu bô bó? ³⁵ Geenεn, kefew nu ke eto ké bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekεw embamte mwεem mvudien kefew kedvu le.”

³⁶ E wvú bvuu ma ηgan mvu ê bó le, “Ke wee nu dvú wvú nulo esaa ndvu yi fiε etumce yi yvum dvú ke. E wvú ge nonen, tu wvú ε befe wase bô ndvu yi fiε yidvu. E ke è cim nulo é fincake fi fifε fidvu egen lenλη bô ndvu yi yvum yidvu ke. ³⁷ Ke è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfεm, egεε ê gham mbvuum e,* ε wvú ε yvumen wase ke. E wvú ge nonen, é mbvuum mo monfεm modvu ke ekoo, esawyε gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bô gham ela εcici. ³⁸ Fi len nu le, bó keñke keegεε mbvuum mo monfεm ke ε è nu ê gham wvu fwε le. ³⁹ Ben kee ten le ke wee nu dvú wvú ké no wuu mbvuum mò nu ε koo wase wvú nulo ebvuu ekoonke mo monfεm ke. Wvú ké no bensee ke wase ε è nu mo koo wa ma.”

6

E Jisos nele ekumε diuu di mbam e

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ E to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le no lenε fele weε egiñ wvumew e. E boom bew bo ηgoo le ne keW no sumyi bicεε diee. ² E Bofalasii yen, bife

le, “E nu nje la wvù ben gee fiεε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?”

³ E Jisos bife ten ê bó le, “Fí nu le ben ke baa tan wase ê Nwa' Nyo' le no jen to yuu Nfon Dawe bô ηgoo ye ε wvú ge? ⁴ Wvú to nu ε ley yew Nyo' le jo bleed wvù bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvú, ε è to nu nci fo wee edie bleed wvudvu efey bocee ncese.” ⁵ E Jisos mum mase gay ê bó le, “Wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole wvu mbam.”

E Jisos fe wee diuu di mbam e

⁶ E è ke bvuu no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos gen ley yew bunle mi le no yeeyi bonyii. E wee mvu nu dvú ε kebo kew ke εceey ε kpwe wase. ⁷ E bonyii bò to duñci bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum no gomte fiεε fi bó etey yí Jisos e. E bó mum bon ejise yí ye le no taale laa wvú nu efe wee diuu di mbam e le. ⁸ E Jisos kiεε fiεε fi bó fiεwsene bô fí, gay ê wee wvù kebo to nu ε kpwe wε le, “Ja we, eto eleem fen.” E wvú mum ja we leem. ⁹ E Jisos bife ê bó le, “Me mbiite ε è nu ê ben, fiεε fi nci nu ε bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiεε fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” ¹⁰ E wvú taa bó ejise ejise kenεn, mum gay ê wee wε le “Nεke kebo kuw.” E wvú nεke, ε kí mum bonεn.

¹¹ Geenεn, ε fí kaa looce ton'ye lo bonyii ba, ε bó mum kew no joo nsey no è nulo é bó ege bô Jisos.

E Jisos caw boom bew bo ntum e yuufe ncow bofεε

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² E è no nu ke ediuw yodvu le, ε Jisos ne ben yí kum e keegen bunle, ke ce bunlee Nyo' entan jocii. ¹³ E ekfun buy yuu, ε wvú tee bonyii bò to bii wvú le, ε bó to. E wvú cawce bomew yuufe ncow bofεε tee bó le boom bew bo ntum e. ¹⁴ Ediee ε bonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvú to nyaε diee diew dimew le Bitā, bô Andulu wvù waa bwee Semon wvudvu. E bomew nu Jεm, Jon, Filew, Batolomu, ¹⁵ Matio, Toma noo

Jεm wvù waa Alfiyus, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot, * ¹⁶ Judas wvù waa Jεm noo Judas Iskalot wvù to ghanεε gese Jisos.

E Jisos no yeeyi bvuu fele bonyii

(Mat 4:23-25)

¹⁷ No wvù cawεε bó nonεn, ε bô bó bocii mum ne no booke. Ke bow, ε wvú leem yí bale le, ε bonyii bew bo ηgoo le to nu wase fó nteen noo kebombom ke bonyii le ε kí ta lo ye fó kè nen'yeε Judea bô Jelusalem. Bomew bonyii to nen'yi mondvuum mo mbew joo yi baay e ke diewe Taya bô Sidon e. ¹⁸ Bó to to keeyuw n'yeeyi wvu Jisos, é wvú ebvuu efe bincem bibole. Bonyii bò biyoy bì yiile to jewsee bó to too ten ε wvú bvuuuse biyoy bidvu. ¹⁹ E bonyii bocii mum no momte keekum wvú le, njefo mvungay mvù to buyte yí ye le to fele bonyii bocii bò to kumte wvú le.

Bvujonke bô ηgew

(Mat 5:1-12)

²⁰ E Jisos ke ne taa bonyii bew bo ηgoo le, gay le,

“Njon wvu baay nu wene, ben bò fuute, njefo bvunfon bvū Nyo' le nu fô ben e.

²¹ Njon wvu baay nu wene, ben bò beele jen keseen,

njefo Nyo' nu ke ege é ben effuu.

Njon wvu baay nu wene, ben bò beele keseen,

njefo ben nu ke ekpwaake dikie.

²² Njon wvu baay nu wene, seke ben bii wee wvù diee nu Waawee le, ε bonyii bane ben, kuunke ben, nan'yi ben bvuu nya ben ediee yò befe. ²³ Fí ke dioo kooyi nonεn, ε ben no lanlanè, binè, yuukè njon, njefo mmawce wene wvù kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè le è nu ke no bo'icee cee bonyii boba to nyewle bô bonyii bo ntum Nyo' le bo fwele.

²⁴ Geenεn, ηgew wvu baay nu wene, ben bonyii bo bvukukε le,

njefo kensamen kenεn ka ke wase ε è nu fen.

²⁵ Ngεw wvu baay nu wene, ben bò etew nu ε yinseñ keseen,

6:3 1Sam 21:1-6; Lew 24:5-9   **6:6** Mak 2:27-28   **6:11** Jon 5:16, 18   **6:12** 5:16   **6:14** Lem 1:13; Jon 1:40-44

* **6:15** Boselot to nu Bojuu bò to tomte won wvubo, diuu keebvuse won wvudvu yí ηgew e can bonyii bo Lum e.

6:19 Mat 9:20   **6:20** Mat 5-7   **6:20** Jεm 2:5   **6:21** Mwm 7:16-17; Yeli 31:25; Mben 126:5; Yesa 61:3   **6:22**

Mat 5:11; Jon 16:2; Lem 5:41; 1Bi 4:14   **6:23** Mat 5:12   **6:24** Mat 19:23-24; Jεm 5:1   **6:25** 1Kol 4:8

njefo ben nu ke ebeele jen.
 Ngew wvu baay nu wene, ben bò kielee
 keseen,
 njefo ben nu ke ebeele soo bikuu.

²⁶ Ngew wvu baay nu wene, seke bonyii
 bocii bensee ben. Ben ekeè le è nu ke no
 bo'icee cee bonyii boba to bensee bonyii bo
 mbiay e bò to mbiayte le bó nu bonyii bo
 ntum Nyo' le.

Wee ekoonkè wee we bvuban
 (Mat 5:38-48)

²⁷ Geen en me ε no ngayte ê ben ban bò
 yuuke fiε fi me njemyi le, le ben ekoonkè
 bonyii bonen bo bvuban e, egeè ε è nu
 mwεem mvù jee fô bonyii bò bone bikaa ê
 ben ejim e. ²⁸ Ben elékè le Nyo' elan ε è nu
 kembonen yî bonyii bò bunlee le lon eto fô
 ben e, ebvuu ebunleè fô bonyii bò nvuuse
 ben e. ²⁹ E wee sun wo yî kediew e, é wo
 banke kemew ε wvú mase sun. Wee é baa
 kekum kuw ke ekfun, é wo cine ε wvú jo
 ke ente fô. ³⁰ E wee leke fiε è wo, é wo
 nya. Wee é cim ε jo lo mwεem mvuw, fo
 wo ebvuu eshe ebiite ke. ³¹ Naa la fi ben
 shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben
 egeè ten fô bó le.

³² E ben koonke ke ε è nu bonyii bò koonke
 ben, é fiε fi bó ebensee ben yî dvú le enu
 la? Ke bonyii bò befe gee ke nonen e? Bó
 koonke ke ten ε è nu bonyii bò koonke bó.
³³ E ben gee mwεem mvù jee ε è nu ke
 fô bonyii bò gee ten fô ben e, é fiε fi bó
 ebensee ben yî dvú le enu la? Ke bonyii
 bò befe gee ke lenlen e? ³⁴ E ben foose
 bonyii bô mwεem ε è nu ke ê bò ben taale
 le bó nulo ekase etfuse, é fiε fi bó ebensee
 ben yî dvú le enu la? Ke bonyii bò befe
 ké no foose ke mwεem ê nsáa yibo njefo bó
 kee le bó nu ke ekase etfuse fiε ficii le?
³⁵ Fí nu len le ben ekoonkè bonyii bonen bo
 bvuban e, egeè ε è nu mwεem mvù jee fô
 bó le, efoosè bonyii bô mwεem yaa taale
 le bó ke ekase etfuse ke. Nonen, é ben ke
 emum ekεnke nlawma wvú kuuke ε è nu ê
 Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e,
 ebvuu enu boom bew, njefo è nu ke ten no
 Nyo' gee mwεem mvù jee fô bonyii bocii bò
 yeεle ejise noo bò mvuntelem yiile le. ³⁶ Ben

ecamtè shen fô bonyii le ke lenlen no Icee
 wene camte.

Fo wee elomtè gee di wee mvu le ke
 (Mat 7:1-5)

³⁷ Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e,
 nonen Nyo' saa ke elom ten dinen ke. Fo ben
 ebonè bikaa ê bonyii ejim le bó eley ngew e,
 nonen Nyo' saa ke ebon ten ê ben ejim ke.
 Ben elεshì bibefe bi bonyii bomew e, é Nyo'
 ke elεshε ten binen. ³⁸ Ben enyaà nnya ê
 bonyii é Nyo' ke enya ten ê ben. Wvú nu
 ke edioo enyaa elooce efew ntay, eshiwse,
 ecince é fí eyinsen efuci fokuse. Fiε fi wee
 feeke fiε jó se nyaa ê wee, è nu ke fí fi Nyo'
 nu ke efew jó se nya ê mweten.”

³⁹ E Jisos bvuu ma ngan mvu ê bó le, “Ke
 kenfefe nulo edunji je ê kemew ke. E wvú
 mom lo, bó saa gbweken ê kentuke le bocii
 le? ⁴⁰ Ben ekee le ke waa nwa' ké no fele wee
 wvú yeεyi wvú ke, geen en, ε è nu seke wvú ε
 yeεyi wase ε mase, é wvú ekee ke diewe wee
 wvú yeεyi wvú le.

⁴¹ E nu nje la wvú wo ké no taale ε è nu
 sheshe yî nu ê waa bwoo jise, geen en yaa
 yene kekew kè nu ê diuw jise le ke? ⁴² E nulo
 é wo eghan neε se no gayte ê waa bwoo le,
 ‘Waa bwεem, ke leem é me embvuse sheshe
 é wo jise,’ geen en yaa yene ke kekew kè nu
 ê diuw jise le? Wo nu wee kendunje ye!
 Yawe ebvuse kekew kè nu ê diuw jise le se
 looce eyen sheshe yî nu ê jise di waa bwoo
 le, emum ebvuse.”

Bó ké kiε kete yî mvuntam e
 (Mat 7:16-20)

⁴³ E Jisos bvuu gay le, “Ke è nulo é kete kè
 jee eyum mvuntam mvù befe ke. E ke è nulo
 ten é kete kè befe eyum mvuntam mvù jee
 ke. ⁴⁴ Bó ké kiε kete ε è nu yî mvuntam mvù
 yumte yî dvú le. Ke è nulo é wee ekoy fimbi
 yî bisafe le ke, ε ke è nulo ten é wee ekoy yon
 yî ewante le ke. ⁴⁵ Wee dioo nu wee wvú
 kenke ntfu mwεem mvù jee ê fitele fiew e,
 ε wvú mum no bvuuuse ε è nu mwεem mvù
 jee. E dioo nu wee wvú we ntfu nu mwεem
 mvù befe ê fitele fiew e, é wvú no bvuuuse ke
 ε è nu mwεem mvù befe. Fí nu nonen njefo
 fiε fi nu ε yinsen fô fitele fi wee le nu ke fí
 fi ké no buyte diuw we le.”

Kenffuy kè jee bô kè befe
(Mat 7:24-27)

⁴⁶ E Jisos mum bife le, “E nu nje la wvù ben teje me le, ‘Tata, Tata’, yaa gee fiεε fi me ηgayte ke? ⁴⁷ Wee wvù too, eyuw n'yεεyi mum gen no gee no wvù gayte, nu ε me nu enduηce ê ben keseen no wvuwee wee nu. ⁴⁸ Wvù nu ke diεwee wee wvù to nu keebom yew, yaw cim shii, gen kum kembraan e se lese kenffuy, mum bom. E joo ke yinseη, buy to kfun yew yidvu, ε yí fanε yaa shiw ke, njefo wvù to nu ε looce bom ntay. ⁴⁹ Geenεη, wee wvù too, yuw n'yεεyi dioo gen fanε yaa egee no wvù gayte, nu ke diεwee wee wvù to nu keebom yew, taashe lo bvudvuu mum bom se kenffuy. E joo ke buy to kfun yew yidvu, kan mwaan ε yí shii nen wuuu, tawse lo.”

7

E cee ekole bonyii bo nci le lese fitele yí Jisos e
(Mat 8:5-13)

¹ No Jisos to meεεε wase yeεyi bonyii bô mwεεm mvun mvunciim, mum ne gen ê kelaante kè Kafana'um e. ² E ekole ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu jó kenke nfwa we mvu, koonke wvù baay. E nfwa wvudvu cemte nu wase diuw kpwe le. ³ E ekole kedvu dioo yuw ekumε Jisos, mum coonken bonyii bô saake wonη Bojuu tum le bó egeη eleke Jisos le wvù eto efe nfwa wen. ⁴ E bó mum gen yen Jisos e ku can ê wvù gay le, “Kee wo gene ke efi wee wese wvun, è nu wee wvù è nulo é wo efi wvù. ⁵ Wvù koonke wonη wesebeene baay, ε è nu wvù wvù to bomεε yew yese bunle.”

⁶ E Jisos mum ne ε bô bó no gene. E bó ke dioo feηene wase yew cee ekole ke bonyii bo nci le, ε wvù tum nsáa ye yimew le yí egeη eci Jisos. E yí gen, ε bô bó tasen, ε yí tefe ê wvù le, “Tata, ekole ke bonyii bo nci le gayte le fo wo eshe yenè ηgew too ke. Le wen baa kocen wee wvù è nulo é wo eley ê wvù yew e ke. ⁷ E è nu le fiεε fi be ge ten le fo wen eto bô bikaa biwene eyen wo le. Geenεη, le wo ebvuse ke ε è nu diεw diuw wo le é nfwa wen emum ebonen. ⁸ Le wen ten nu wee ê

mvunηay mvu wee mvu le ekuse, ε bonyii bo nci le nu ten ê wen ekuse. E wen ké egay ê mvu le, ‘E genè,’ é wvù no gene lo, ké egay ê mvu le, ‘To,’ é wvù no too lo. E wen ké egay ten ê nfwa wen le, ‘Geε nen,’ é wvù no gee lo.”

⁹ E Jisos yuw ntum wvudvu nonen, ε diuw yum lo wvù, ε wvù banke ye gay ê kebombom ke bonyii le kè to bii wvù le le, “E me ensee ê ben le me mbaa n'yen wase wee le ke naa Islael ε wvù ε lese kfuu fin fitele yí yem e nen ke.” ¹⁰ E bonyii ba bô cee ekole ke bonyii bo nci le to tumεε dioo kase tu yew, yen ε nfwa wvudvu ε bonen wase.

E Jisos yemmke cuwee yí kpwe le

¹¹ Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne no gene ntεw mvu le ε bó teje le Nayin, ε kebombom ke bonyii le shfumte ê wvù ejim. ¹² No bó to gene, dioo buy diuw ketaan wvù to leyte ntεw wvudvu le, yen ε bó ε tuu gvune di wee le ε no buyte dvú. Wee wvudvu to ka ke wvù can bwee le. E bwee to nu kpweε ηkfu. E bó to buyte dvú nonen, ε kebombom ke bonyii bo ntεw wvudvu le shfumte bii bwee wan e. ¹³ E Tata dioo yen kpwoon wvudvu le, ε shen koo wvù, ε wvù gay ê wvù le, “Fo wo ebvuu bee ke.” ¹⁴ No wvù gay nonen, mum fey gen kum fikεey fi bó to tulεε gvune didvu jó. E bonyii bô to tulεε mum leem. E wvù gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nenε we!” ¹⁵ E wvù mum ne we shii, kew no jemyi. E Jisos jice wvù le mum nya ê bwee.

¹⁶ E bonyii bocii yen nonen, ε diuw yum bó. E bó no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Wee ntum Nyo' wvu baay nu ε buynen ê beene entelen. Nyo' nu ε to wase keefi bonyii bew.”

¹⁷ E saaka wvun wvu ekumε Jisos saanken gen wonη wvù Judea le tfuu noo bitum bi mbew jó le.

E Jon Nlesejoo tum boom bew bo ηgoo le fô Jisos e
(Mat 11:2-19)

¹⁸ E boom bo ηgoo le bo Jon e yuw ten mwεεm mvun mvunciim, gen see ê wvù. E wvù tee bomew bofeε, ¹⁹ tum fô Jisos e le bó

egen ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú to nu keeke eto, nuu bó ecéyè wee mvu le.

20 É bó gen yen Jisos e, gay ê wvú le, “Jon Nlesejoo nu é tum bese keebife ê wo le laa è nu wo wvú to nu keeke eto, nuu bó ecéyè wee mvu le?”

21 Bó to biite nonen, é Jisos nu sekedvu fele bincem bó bontun, bvuu bvuuuse biyoy bì befe yí bonyii le, yen'yi ejise é binfefe nteen. 22 É Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egen esee ê Jon mwεem mvù ben yen noo mvù ben yuw e. Binfefe yene wase mwεem e, é bontenje lene teyey, é bonyii bò cemkene bó ntun wvu baay bonene. Bincife yuuke wase mwεem, é bonyii bò kpweken kaase tuu dvú, é bó bvuu fewci ten saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. 23 Njon wvu baay nu wvu wee wvú baa manene me ke.”

24 É bonyii bò Jon to tumεε ba ke ne, é Jisos mum kew no jemyi ê kebombom ke bonyii le ekumε Jon biite le, “Ben se shee buyte gene nkpwaaante keegen eyen é è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? 25 No è baa nu nonen, tu ben se buyte gene yene é è nu la le? Wee é wvú é sufe ye bó ndvú yì bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bò suute ye bó ndvú yì lumte bvuu diee bikuu bibole ké no nu é è nu ê bontow e. 26 Ben é se é no gene nonen keeyen é è nu la le? Wee ntum Nyo' nuu? 'Éε, tu ben se nu é yen. É me ensee ê ben le, wvú fele wee ntum Nyo'. 27 É nu wvú wvú bó sanεε ekumε wvú é Nyo' gayte le,

‘Yeke eyuw, me nu nke enciïnse wee wem ntum é wvú esa fwe dvu wo, wvú nu egen eseyse je yo é wo se no too.’

28 É me ensee ê ben le, ente jo bonyii bò nu é no nu wase yí ekole ke nshε le é to é buy keseen e, nu é ke wee nu dvú wvú kuuke fele Jon ke. Geenen, é wee wvú nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvú Nyo' le nu é wvú kuuke fele wvú.”

29 É bonyii bocii naa noo bonyii bò to fii shile yuw no Jisos jemyi le Jon to nu wee ntum Nyo' bense le bvunfon bvú Nyo' le nu bvú teyey, njefo bó ten to nu é bee é Jon lese

bó ê joo. 30 Geenen, é Bofalasi noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le tun fibole ntañ wvú Nyo' to too dvú njefo bó to nu é fan fo Jon lese bó ten ê joo.

31 É Jisos ne ghay le, “Fiεε fi è nulo é me nfewsen engoke ke bonyii bo keseen e dvú nu la? Bó nu ke diεwe la? 32 Me nu nsee ê ben fiεε fi bó nu diεwe fi. Bó nu ke diεwe boom bo caan caan bò nu é shiiyen mond-vuum mo way e, é bomew teje bomew biite le, ‘Bese toonke ndon se ben bine lo le? Nyaa nkíee kpwe se ben beje lo le?’

33 É nu ke no Jon Nlesejoo se toε, shee jen yaa wuu ke ten mbvuum, ben le wvú kenke nceendaa dεwle yí ye le. 34 Wee wvú diee nu Waawee é dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyen, wvú ghane wuwte mwεem mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew. 35 Geenen, bonyii bocii bò bense bvufee bvù è nu bvú Nyo' le duñci le è nu bvú lenj.”

É Jisos leeshe bibefe bi kpwoon nsake le yew dvu wee Falasii

36 É wee Falasii mvu ke ne tee Jisos le wvú eto ediekεn ê wen yew. É Jisos bee gen é bó no diekene. 37 É kpwoon nsake mvu to nu ntεw wvudvu le. É wvú yuw le Jisos diekene é wee Falasii wvudvu yew, mum jo fikaa * fi nfey mvu wvú shfuunkene le, gen dvú fó. 38 É wvú gen ley leem mbew Jisos e, ne kew no beele, é misem cemceme yí bikaa bi Jisos e. É wvú mum ngvuwce, ngvuse ekole kew no shole bikaa bi Jisos e bó yvuw ekole, ηoci mum yeefe bó nfey we. 39 É wee Falasii we wvú to tenεε Jisos le wvú eto ediekεn yen nonen, kpawwce fô fitele fiew e le, “É wee wvun fen be nu wee ntum Nyo', tu wvú be é kiεε fiεε fi è nu kpwoon wvun wvú kumte wvú le, le è nu kpwoon nsake.”

40 É Jisos ne gay ê wee Falasii wvudvu le, “Semon, me nkεnke fiεε keenjeme ê wo.”

É wvú tfuse le, “Wee n'yεyi, jeme.”

41 É Jisos mum kew le, “Wee mvu to nu é foose bonyii bofεε bó bigew, foose wee

7:22 4:18-19; Mat 11:5   7:27 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76   7:29 Mat 21:32   7:29 3:7, 12   7:33 Mat 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33   7:33 1:15   7:34 Mat 9:10   7:36 11:37   7:37 Mat 26:6-7; Mak 14:3   * 7:37 Fikaa fin nu é bó to kene bó te dimew di bó tenε é díεw bala le le «alabaster».   7:39 7:16   7:42 Mat 18:27

mvu bô bodanali gee tin, foose mvu bodanali mbaanshen. ⁴² E fi ke ghaw bô bocii keekase elaw, ε wvú mum cinε bigew bidvu le ê bó. Keseen, wo yεne le ente jo bonyii bo bofεε ban, wee wvù nulo ekoonke wvù baay nu wvù la?”

⁴³ E Semon tfuse le, “E nulo enu wee wvù bó to cin'yεε fioo ye le ε yí duule.”

E Jisos bee le, “Wo nu ε jeme lenj.” ⁴⁴ No wvù beje nonen, banke ye taa kpwoon wε, mum gay ê Semon le, “Wo nu ε yεn kpwoon wvun e? No me mbe nto ê wo yew, wo be baa cim nya me joo ncukε bikaa kε. Geenεn, kpwoon wvun nu ε cukε wase bikaa biem ε è nu bô misεm, ε sho bô yvuw ye εkolε. ⁴⁵ Wo be baa gay me le ηoce kε. Geenεn, ε kεw no me mbe nto fen, nu ke no kpwoon wvun ηoci bikaa biem. ⁴⁶ E wo be baa cim yefe εkolε kem kε naa bô mεεm kε. Geenεn, kpwoon wvun nu ε yefe wase bikaa biem ε è nu bô nfiey wvù shfuunjkene. ⁴⁷ Nonen, é me ensee ê wo le, kpwoon wvun nu ε dujεε kenkonen ke baay njefo bó nu ε lεεshe wase bibefe biew bì duule baay. Geenεn, ε wee wvù bó lεεshi bibefe biew ε bí nu caan dujci kenkonen ke caan.”

⁴⁸ E Jisos mum gay ê kpwoon wε le, “Bó nu ε lεεshe wase bibefe biuw.”

⁴⁹ E bonyii bô bó to diekene mum kεw no diomene gayte le, “E se nu yεε wvun wvù mum lεεshi lo bibefe bi bonyii le?”

⁵⁰ E Jisos mum mεse gay ê kpwoon wvudvu le, “E genè fiuw ntay, fitele fi wo lese yí yεm e nu ε ge wase wo ε boy.”

8

Bokenε bò to ghane bô bo Jisos fici wvù

¹ Ejim jodvu, ε Jisos nε no ghane ê bilaante bô ê bontεw e fewci saaka wvù jee wvu εkumε bvunfon bvú Nyo' le. Boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε to bii wvù le, ² noo bokenε bomew bò wvù to fεlεε bontun bobole bô bomew bò wvù to bvuseε biyoy bì befe yí bó le. Bokenε ban to nu Maalia wvù bó to teje ten le Magdalen, wvù wvù to bvuseε bonceendaa bo dεwle le yí ye le bosooshwi. ³ E è nu Joana wvù dweese to nu Cusa lemte 'Elod e, noo Susana bô

bokenε bomew nteen. Bó to ghane nonen, bvuseε mwεεm ê bikele bibole, fici Jisos bô boom bew bo ηgoo le dvú.

Ngan εkumε wee wvù to tfumyi ηgow (Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ E bonyii ke nε bontεw e bontεw e no too fô Jisos e. E kebombom ke bonyii le ke yijsen fó, ε wvù ma ηgan ê bó le,

⁵ “Wee to nu ε laa keegen etfume ηgow. E wvù ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ê je, ε bonyii lεence bô bikaa, ε mvunyiim mvù bile we to tace die. ⁶ E yimi gbwe fô bvudvuu bvú eta le, ke buy mum yowlen njefo bvudvuu bvudvu to nu bvuyeem. ⁷ E yimi ηgow gbweken ê bisafe le, ke buy dioo kuu bô bisafe bidvu, ε bí mum ban ηgow yidvu fo yí eku. ⁸ E yimi gbweken ε è nu yí nshε yí jee le, ke buy, ku, ε bó ke gbwele ε yí buy bokaη gbwee fey no bó to tfumyεε.” No Jisos ma nen, mum funj le, “Wee wvù kenke bitem, ε wvù yuw.”

Shiee wvù Jisos jemyi ê bongan e (Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ E boom bew bo ηgoo le ke nε bife ê wvù le laa ηgan wvudvu dujci le la le? ¹⁰ E wvù tfuse le, “E nu ben ban bô Nyo' nu ε ge wase le è nulo é ben ekiεε mwεεm mvu bvunfon bwew e mvù nu ê nnyile le. Geenεn, ε bonyii bomew yuuke fibole kε le me maa ε è nu bongan, wvu le fí enù no fí to nu wase le, ‘Bó nu ke etaale ke lo mwεεm yaa yεne ke, ke eyeke ke lo yaa yuuke fiεε kε.’

Fiεε fi ηgan εkumε wee wvù to tfumyi ηgow dujci

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Ben eyuw le fiεε fi ηgan wvudvu dujci. Ngow yidvu nu diεw Nyo'. ¹² Ngow yí gbweε ê je, nu bonyii bò yuuke diεw Nyo' ε dεwle mum to bvuseε saaka wvudvu fô mvuntelem mvubole, wvu le fo bó ebee ke eboy. ¹³ E ηgow yí gbweε fô bvudvuu bvú eta le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', mum fiisen bô njon, geenεn ε yí baa cime genj fô mvuntelem mvubole kε, ε bó beje ke fomvu fomvu. E mmom ke dioo ε to, ε bó mum tfuw bikaa. ¹⁴ Ngow yí gbweε ê bisafe

le nu bonyii bô yuuke diew Nyo', dioo gene, ε ken'yan'yan bô bvukukε noo njon mwεem mvu yî nshε le to yikε diew yidvu ε yî laaye lo saa ku κε. ¹⁵ Ngow yî gbweε yî nshε yî jee le, ε mum ε no nu bonyii bô kenke mvuntelem mvù jee, bô yuuke diew Nyo', loocε lese mvuntelem yî dvù le, mum kuu shém, no gee no yí gomte gene lo fwe fwe.

*Ken'yeeε kè bó ε kfukε bô nkaa
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Kε wee ké tfuuke ken'yeeε bvuu jo nkaa kfukε dvù κε. Ε κε è nulo é wvù elese ten egaaku κε. Wvù ké tfuuke, tome ε è nu yî fiεε fi bó tomyi ken'yeeε yî dvù le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuule.

¹⁷ Fiεε ficii fi nu è nnyile le nu ke eyenε, é mwεem mvu ejim ejim ebuy emwa.

¹⁸ Nonen, ben dioo yeke diew Nyo' no yeke ntay, ekeè le wee wvù kenke fiεε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvù yaa kenke ke fiεε nu ε naa fi caan fi wvù kpwaake le wen kenke lo nu ε bó nu ke efi lo è wvù."

*Bonyii bô nu kfuu di Jisos e
(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)*

¹⁹ No Jisos to yεyi bonyii nonen, ε bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ne to le bó eyen wvù le. Ε fi ghaw keeley njefo bonyii to duule dvù baay. ²⁰ Ε wee gay è wvù le "Bwoo bô boom bo bwoo le leeme ekfun gomte keeyen wo le."

²¹ Ε wvù tfuse fiew le, "Bwεem bô boom bo bwεem e nu bonyii bô yuuke diew Nyo' gee no yí gomte."

*Jisos kenke mvungay è we jo nffum bô joo
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)*

²² Ε è ke no nu diuu dimew, ε Jisos gay è boom bew bo ngoo le le, "Beene elente mamase egen kewvu keki." Ε bó mum ley è kekon e no leenci. ²³ No bó to leenci, ε Jisos ne no leete. Ε nffum ne seεε, shii no bvuyte joo bô mvungay ε yî leyte è kekon e gomte keeyinsen, ε bó nu wa lo diuw kpwe le. ²⁴ Ε bó gen no kamsee Jisos gayte le, "Cee ekole, Cee ekole, beene nu ekpweken." Ε Jisos kamse wam nffum bô joo yî to bvuyte yidvu. Ε nffum wvudvu lu, ε joo mum cife nen ndvumm. ²⁵ Ε wvù bife è bó le, "Ben se

lese fitele ε è nu yî yεε le?" Ε ye bem bó, ε bó kenke nfan no ghayte le, "Wvun wee se nu wee wvù neε wvù wamte naa nffum bô joo ε mvù yuuke wvù le?"

*Jisos kenke mvungay è we jo bonceendaa bo dεwle le
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)*

²⁶ Ε bó lente mamase yidvu buy wvuke è keba ke Gεlasen e, ε bó ε cinε wase keba ke won e kè Galilee le. * ²⁷ Ε Jisos dioo buyte è kekon e, κε le wen efεεε εηkpwaante, ε bó wee mvu wvu è kelaante ke jó le tasen ε bonceendaa bo dεwle le njinsene bô wvù. Ε bó ε ce wase yî ye le baay ε wvù ghane kenyi kencimte, cee ε è nu è ditfum e jò bó to dweyte bonyii. Kε wvù to bvuu cee fô yew e κε. ²⁸ No wvù yεneε Jisos e, mum san εtale, gen gbwe è wvù ejise, wam bô mvungay le, "Jisos, Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, wo fii la è me? Kee wo fo wo enya ηgew è me κε." ²⁹ Wvù to jemyi nonen njefo Jisos to nu ε wam wase keyoy kè yiile kedvu le kí ebuy yî wee wvudvu le. Kí to ké no cuute wvù bokan e bokan e ε bó koole lo, ké koo kay can noo bikaa bô ncaw se no cεyte. Ε bó ké ekay nonen, ε wvù sumyε κε lo, ε keyoy kedvu mum cufe wvù ε wvù no lewte gene ηkpwaante.

³⁰ Ε Jisos mum bife è wee wvudvu le, "Diee diuw nu yεε?" Ε wvù tfuse le, "Diee diem nu kebombom." Wvù to tfuse nonen njefo bonceendaa bo dεwle le to nu ε cin lo yî ye le. ³¹ Ε bonceendaa bodvu lekeε Jisos le fo wvù eciinse bowen ε è nu è kentuke kè shiile nen ηoonη e κε. ³² Ε to nu ε ηgoo bonkunyam diekene yî mbeke le fó, ε bonceendaa bo dεwle le bodvu mum lekeε Jisos le wvù ecine é bowen egen eley ε è nu yî bonkunyam bodvu le. Ε wvù bee. ³³ Ε bó mum buy yî wee wvudvu le, danzen gen ley yî bonkunyam bodvu le. Ε bó sen, bow è nkon e, shii è mamase yidvu le, le jó.

³⁴ Ε bonyii bô to cεyte bonkunyam bodvu yen fiεε fi kooy le, ja fó, fεε lo, gen see saaka wvudvu εlaante bô è bontεw bo jó le. ³⁵ Ε bonyii no yuuke, buci gene keeyen ten fiεε fi kooy le. Ε bó to fô Jisos to nu, yen wee we le, ε bonceendaa bo dεwle le ba ε cine

wase wvú le, ε wvú ε shii mbew Jisos e, ε jise ndvú, ε bvufee bwew ε kase wase ε tu fó. Ε bó fan baay. ³⁶ Ε bonyii bò to yeneε fiεε fi to kooyεε le no seje ε bó no fí to ghanεε é wee wε wvú to kenke bonceendaa bo dεwle le se bonen. ³⁷ Ε bonyii bocii bo ε biba bì Gelasan e kenke nfan, mum lεke Jisos le wvú ene egene. Ε Jisos mum nε fiew, ley ε kekonj e le wen egene, ³⁸ ε wee wε wvú bonceendaa bo dεwle le to buyεε yí ye le mum no lεke Jisos le bó wvú egene. Ε Jisos tun, tfuse wvú jim gay le, ³⁹ “Ε γενε ε ε nu fô yew e, egen esee kenghaw ke fiεε le kè Nyo' nu ε ge fô wo le.” Nonen, ε wee wvudvu mum tu jim gen no ghane ε kelaante kedvu le kecii, seje kenghaw ke fiεε le kè Jisos ge fô wvú le.

Jisos kenke mvunḡay εwe jo bincem bó kpwe

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Ε Jisos lente mamase kase tu jim keba keki. Ε kebombom ke bonyii le kè be she ceyte wase wvú fó fiisen wvú. ⁴¹ Ε cee la mvu to fó ε bó teje le Jaylus, ε ε nu cee ekole yew bunle yi jó. No wvú to, fey gen tum envuw ε Jisos ejise, kuu can le wvú eto ke le ε wen yew, ⁴² le waa wen kpwee lo. Wvú to kenke wan ε ka ke wvú, ε ε nu wan kpwoon ε wvú nu bilum yuufe ncow bifεε.

Ε bó Jisos nε no gene ε kebombom ke bonyii le faci Jisos. ⁴³ Ε kpwoon mvu nu ente jodvu ε wvú ε cem wase bó kencem ke bokene le bilum yuufe ncow bifεε. Ε wvú ε jewse wase fiεε ficii fi wvú to kenke can bonyii bo bifuu le, kí ε ghaw bó keefe. † ⁴⁴ Ε wvú bence to ejim jo Jisos, kum ngem ndvu Jisos e. Kanj mwaanj ε kencem kew mum semε. ⁴⁵ Ε Jisos bife le, “Ε kum yεε me le?” Ε bonyii bocii manen lo. Ε Bitá nε bife le, “Cee ekole, ke wo yene le kebombom ke bonyii le faci wo le?” ⁴⁶ Ε Jisos no duu ke le, “Wee nu ε kum me le. Me nu ε n'yuw no mvunḡay nu ε buy yí yem e.” ⁴⁷ Ε kpwoon wε yen le ke je nu dvú yí è nulo é wen enyiim ke, mum ciñciñ gen gbwe ε Jisos ejise mum see ε bonyii bocii yuw fiεε fi be ge wvú ε se kum Jisos e, bvuu see no wvú be kum

nonen kencem kew ε semε lo kanj mwaanj. ⁴⁸ Ε Jisos gay ε wvú le, “Waa wem, fitele fiuw fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε bonen. Ε γενε nta.”

⁴⁹ Κε no Jisos to bæ jemyi ε kpwoon wvudvu nonen, ε wee mvu fese fó nen'yi fô yew e fo Jaylus wvú cee ekole yew bunle wε, gay ε wvú le, “Waa wo nu ε mεse wase. Fo wo ebvuu eshe enyaa ngew ε wee n'yεεyi ke.” ⁵⁰ Ε wvú dioo jeme nonen, ε Jisos yuw, gay ε Jaylus le, “Fo wo efanè ke, lese ke ε ε nu fitele yí yem e maan, é waa wo elun.” ⁵¹ Ε bó mum nε no gene fô yew e fo Jaylus, ke gen fese fó, ε Jisos tun fo wee eley yew. Ε wvú jo ke ε ε nu Bitá bó Jem noo Jon noo cee wan bó bwee wan ε bó bó ley. ⁵² Ε to nu ε bonyii tonene, ε kpwe ghamte lo fó. Ε Jisos gay le, “Ben elu bó kpwe, wan baa kpwe ke, wvú leete lo.” ⁵³ Ε bonyii nε no kiele lo wvú fó, njefo bó to kee nta le wan wvudvu nu ε kpwe wase. ⁵⁴ Ε wvú gen fô wan wvudvu to jime, jice yí kebo le tee le, “Wan kpwoon, ja we!” ⁵⁵ Ε wvú mum kase tu dvú, ja we kanj mwaanj. Ε Jisos gay le bó etaa fiεε é wvú edie. ⁵⁶ Ε bwee bó ice yen fiεε fi kooy le, ε dew yum bó. Ε Jisos lew lo le fo bó esee ε wee fiεε fi kooy ke.

9

Ε Jisos tum boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mat 10:1-15; Mak 6:7-13)

¹ Ε Jisos ke nε tee boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε, ε bó baance to. Ε wvú nya mvunḡay ε bó mvú bó ebvuu bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le bvuu fele bincem dvú, ² mum tum bó le bó egen efewci ε bonyii ekumε bvunfon bvú Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e. ³ Ε wvú bvuu gay ε bó le, “Ben dioo gene, fo wee ejo fiεε ke. Fo wee ejo kembangan, kenεε ekele, kenεε fiεε fidien, kenεε bigew ke. Fo wee ejo bikum bifεε ke. ⁴ Ben dioo gen ε ley ntew e, yew yí bó ε gee ben dvú, ε ben no ceé ke ε ε nu dvú gen buy seke ben ke nenε ntew wvudvu le. ⁵ Ε ntew mvu tun kefiisen ben, é ben nenε

8:43 Lew 15:25-27 † **8:43** Ke bonjwa' bo boyvuum bomew kenke njeme wvú le, “Ε wvú ε jewse wase fiεε ficii fi wvú to kenke can bonyii bo bifuu le” ke. **8:44** Mat 9:20 **8:48** Mat 9:22 **8:52** Jon 11:11-13 **8:54** Mak 5:41 **8:56** Mak 7:36 **9:1** 10:1-12 **9:2** 11:2 **9:3** 22:35 **9:5** Lem 13:51

jó, dīoo nɛn'yi kucɛ kebvu ke yī bikaa binɛn e, é ke enu nciise fiɛɛ fi bó mom e.”

⁶ É bó mum nɛ no ɣɛne, ɣɛn no ɣhane bontɛw e bontɛw e, fewci saaka wvù jee wvu ɛkumɛ bvunfon bvū Nyo' le, bvuu fɛle bonyii bo bincɛm e bocii.

É saaka wvu ɛkumɛ Jisos ffumse 'Elod (Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ É 'Elod wvù to saake keba ke won ɛ kè Galilee yuw mwɛɛm mvunciim mvù to kooyi, ɛ mvù ffumse wvù njefo bonyii bomew to nɛn'yi duu ɛ Jisos wvun nu Jon Nleseejoo ɛ wvù ɛ kase ɛ buy. ⁸ É bomew duu ɛ è nu ɛlayja ɛ wvù kase ɛ to. É bomew duu fibole ɛ è nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu ɛ wvù ɛ kase ɛ buy yī kpwe le. ⁹ É 'Elod mum ɣhay ɛ, “Jon nu ɛ me se nu ɛ mbvuse wase ɛkolɛ kew. Wvun wee ɛ bvuu ɛ no nu yɛɛ keseen wvù me n'yuuke kfuu mvun mwɛɛm ɛkumɛ wvù?” É wvù mum no gomte ɛ wen bee keeyɛn Jisos wvudvu le.

É Jisos nyanje bonyii bontfuke botin (Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ É boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim, see mwɛɛm mvunciim mvù bó ɣɛɛ è wvù. É wvù mum nɛ jo bó ɛ bô bó ɛwse ye, buy ɣɛn je è kelaante kè Bɛsayda le. ¹¹ Geenɛn, ɛ bonyii kiɛɛ kɛ lo kuɣɛn bi wvù le, ɛ wvù fiisɛn bó mum kew no fewci ɛkumɛ bvunfon bvū Nyo' le bvuu fɛle bonyii bo bincɛm e.

¹² É diuu ke dīoo ɣɛn ɛ dí eseeyi, ɛ boom bo Jisos e bo ɣgoo le bo yuufe ncow bofɛɛ bencɛ to ɣay è wvù ɛ, “Gayɛ è bonyii ban le bó ɛɣn bontɛw bô ɛla yo nceencee le, egom mwɛɛm mvubole mvudien bô fò bó nu ece, njefo fɛn nu ɣkpwaante.”

¹³ É Jisos tfuse fiew ɛ, “É nu enya ben fiɛɛ é bó edie.” É bó ɣay ɛ, “Fiɛɛ fi bese kɛɣke mɛy kɛ bontuw bo blɛɛd e botin bô byé yifiɛɛ. Wo gomte ɛ bese ɛɣn eguy mwɛɛm mvudien to enya è bonyii ban bocii le?” ¹⁴ Bó to ɣayte nonɛn njefo bonyii to nu fó nteen, ɛ bolemɛ maɣ nu bontfuke botin. É Jisos mum ɣay è boom bew bo ɣgoo le ɛ, “Ben ɛɣay é bonyii eshiyɛn fokuse

mondvuum e mondvuum e, mbaanshen mbaanshen.” ¹⁵ É bó ɣay, ɛ bó shiiyɛn. ¹⁶ É Jisos jo bontuw bo blɛɛd e bo botin ba bô byé yifiɛɛ yɛ, taa we, nya keyoone è Nyo', mum ɣuushɛ nya è boom bew bo ɣgoo le ɛ bó ɛɣawcɛ è bonyii bodvu. ¹⁷ É bó ɣawcɛ, ɛ bonyii bocii die ffuu, ɛ boom bo Jisos e bo ɣgoo le baancɛ bimbeke bi shɛɛtɛɛ, ɛ bí yinɣɛn ɣkáa yuufe ncow fiɛɛ.

É Bitá cɛɛ ɛ Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-30)

¹⁸ É è ke no nu diuu dimew, ɛ Jisos no bunlee wvù ɛmbɛɣ, ɛ boom bew bo ɣgoo le nu mbew ye le. É wvù nɛ bife è bó ɛ, “Bonyii duu ɛ me nu yɛɛ?” ¹⁹ É bó tfuse ɛ, “Bonyii bomew duu ɛ wo nu Jon Nleseejoo, bomew ɛ ɛlayja, ɛ bomew duu ɛ wo nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu ɛ wvù ɛ kase ɛ buy yī kpwe le.” ²⁰ É wvù mum bife è bó ɛ, “Ben duu finɛn ɛ me nu yɛɛ?” É Bitá tfuse ɛ, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.” ²¹ É Jisos mum loocɛ ciise lo è bó ɛ fo bó ke emom lo esee fifin è wee kɛ.

É Jisos jeme ɛkumɛ bonɣɛw bew noo kpwe ye

(Mat 16:21-23; Mak 8:31-33)

²² É wvù mum no jemýi è bó ɛ, “Wee wvù diee nu Waawee kɛɣke keeke eyɛn bonɣɛw nteen, é bonyii bô saake won bô bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duɣci bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, é ɛdiuw ke ebuy ɛta, é Nyo' ekase ebvuse wvù yī kpwe le.”

Kentam ke wee wvù bii Jisos e

(Mat 16:24-28; Mak 8:34-38)

²³ É Jisos mum no jemýi wase ɛ è nu è bonyii bocii ɛ, “É wee gomte keenu wee wɛm, tu wvù kɛɣke keetun ɛkolɛ kew, etuulè kentam kew ɛdiuw ɛcii bii me le. ²⁴ Ben ekeè ɛ wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase kɛ lo. Geenɛn, wee wvù lase nshii we nje me, nu ɛ wvù ɛ bawcɛ lo nshii wvudvu. ²⁵ É bó baanci naa won wvun tfuu ɛ nya è wee, wvù ɛ die, ɛ ke ɛ lase kɛnɛɛ ɛ jim nshii we, é sɛw wvudvu enu la? ²⁶ Ben ekeè ɛ é wee wuumene

keebii me le noo diew yem e, é wvú no kee le wee wvú diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mweten seke wvú e kase e to ente jo bvukuke bwew bvuu nu ten bvuu Nyo' Ice bô bonceendaa bew bô yuule le. ²⁷ E me ensee ê ben keceey le, bonyii bomew leeme fen e bó yaa nu ke eyuw wvun kpwe se bó e yen no Nyo' saake bvunfon bwew ke.”

*E nfieesen Jisos kumen
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ E è ke no nu ke diewe ediuw nyan e, no Jisos jemye mwem mvun, e wvú jo Bitá bô Jon noo jem e bô bó ben yí kum wvumew e le wen egen ebunle. ²⁹ E wvú gen dioo bunlee, e nfieesen ye ne kumen, e ndvú ye ten kumen no baa lawkene nen mwawmwawmwaw. ³⁰ E fí kooy le bonyii bofée, e è nu Muses bô Elayja to nu e ne buynen fó no jemyi bô bo Jisos. ³¹ E n'yu Nyo' baa yí bó le. E bô bó jemyi ekume kpwe yí Jisos to kenke keegen ekpwe Jelusalém keege é fí eto ekocen no Nyo' gekée. ³² Bó to jemyi nonen, e Bitá bô Jon noo jem nu e nyii gooke lo bó. E bó dioo kamse, yen no n'yu Nyo' baa yí Jisos e, bvuu yen bonyii bo bofée ba le e bó leeme bô wvú. ³³ E bonyii bo bofée bodvu dioo baase ekale, e Bitá ne bvumten gay ê Jisos le, “Cee Ekole, fí jee no beene nu fen. Cine é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, e yimi nu yi Elayja.” Wvú to jemyi nonen, yaa cim kee fiée fí wvú jemyi ke.

³⁴ Ke no wvú to bee jemyi nonen, e kembew ne to ê bó we banje bó. E bó no kenke nfan no bó nu ê kembew e. ³⁵ E diew jeme ê kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem wvú me nu e ncaw. Ben eyuukè e è nu wvú le.” ³⁶ No diew yidvu jeme nonen e mese, e bó ne yen e Jisos leeme fó wvú emben. E bó ke fanje yaa see lo ê wee kefew kedvu le fiée fí bó yene yí kum wvudvu le ke.

*E Jisos bvuse nceendaa dewle yí wan diemsen e
(Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)*

³⁷ E ekfun ke buy yuu, e bô bo Jisos ne yí kum e no booke. E bó dioo bow, tasen bô

kebombom ke bonyii le ke baay. ³⁸ E wee mvu mum ne no wamte ê kebombom ente le, “Wee n'yeyi, kee wo taa ke fô waa wem e. E ka ke waa wem nonen. ³⁹ Keyoy kemew jaa cufe wvú tufe, e wvú nu taake, dvumte, e diffuw buyte emvu. Kí gene lo bô wvú, yaa benje lo le wvú eyoy ke. ⁴⁰ Me mbe e nleke wase le boom buw bo ngoo le ebvuse keyoy kedvu bó e mom nkun.”

⁴¹ E Jisos yuw nonen, gay le, “O oo! Engoke ke ecici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu nke enu beene engen embuy nee, enkuu shém bô ben engen embuy nee?” E wvú mum gay ê cee wan wvudvu le, “To bô waa wo fen.” ⁴² E wvú jo dioo too dvú, e nceendaa dewle wvudvu bvuu cufe wan wvudvu tufe fokuse, e wvú no taake. E Jisos kan keyoy kè yiile kedvu e kí buy yí wan wvudvu le, e wvú mum bonen. E Jisos mum nya wvú ê ice. ⁴³ E bonyii bocii yen mvun gay mvu è nu mvu Nyo' le, e diuw yum bó.

*E Jisos bvuu jeme ekume bonjewe bew bô kpwe ye
(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)*

No bó to bee kenke nghaw yí mwem mvunciim mvú Jisos to gee le, e wvú ne gay ê boom bew bo ngoo le le, ⁴⁴ “Ben elooce enya bitem binen yí fiée fí me nu enjeme ê ben e. Wee wvú diee nu Waawee nu e bó nu ke elese wvú can bonyii le.” ⁴⁵ E wvú jeme nonen, e bó fanje yaa kiée fiée fí wvú jeme ke, njefo fiée fimew to nu e banje fo bó ekiée, geen e bó no fane keebife ê wvú ekume njeme wvudvu.

*E nu yee wee wvu baay?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ E bó ke ne kew mbew ebonebon le laa bó se nu nen e wee wvu baay ê bó entelen nu yee le. ⁴⁷ E Jisos kiée fiée fí bó kpawcí fô mvuntelem mvubole, mum jo wan wvu caan leke mbew ye le, ⁴⁸ gay ê bó le, “E wee fiisene wan diewe wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene e è nu me. Wee é fiisen me, tu wvú fiisene e è nu wee wvú tum me. Fí e mum e no nu le, wee wvú joo ekole kew caan ê ben entelen nu wvú wvú nu wee wvu baay.”

*Ɛ wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo
(Mak 9:38-40)*

⁴⁹ Ɛ Jon mum nɛ tee Jisos, be wvú lɛ, “Cee ɛkolɛ, bese be ɛ yɛn wee mvu le ɛ wvú teje diee diuw sɛ bvuuse bonceendaa bo dɛwle le yí bonyii le, bese ɛ kan, njefo kɛ wvú yaa nu mvu ngoo yesebeene le kɛ.” ⁵⁰ Ɛ Jisos tfuse lɛ, “Fo ben ecilè kfuu wvuwee wee kɛ, njefo é wee baa ekicine ben, tu wvú tomte ben.”

Ɛ Jisos lese lo keegen Jɛlusalɛm, ɛ bonyii bo Samalia tun keefiɛn wvú

⁵¹ Ɛ kefew kè Nyo' to nu ke ejo Jisos é wvú eben we ke no too wase keekocɛn, ɛ Jisos lese lo keegen Jɛlusalɛm, mum nɛ no genɛ. ⁵² Ɛ wvú dioo nɛ, tum bonyii bomew fwe. Ɛ bó gen ley ntɛw mvu wvu Samalia le le bó eseyse bvudvuu jó ê wvú. ⁵³ Ɛ bonyii bo jó ku wvú bô bvudvuu faɲɛ yaa fiɛn wvú kɛ, njefo bó to kee lo lɛ wvú fele gene ɛ è nu Jɛlusalɛm. ⁵⁴ Ɛ Jɛm bô Jon bô nu boom bo Jisos e bo ngoo le ke yuw fiɛɛ fidvu, bife ê Jisos lɛ, “Bese etee nguy we é wvú eshii elɛse bonyii bodvu?”* ⁵⁵ Ɛ Jisos kaa banke ye wam lo bó, † ⁵⁶ mum nɛ ɛ bô boom bew bo ngoo le mum no gene wase je ntɛw mvu le jɛɛy.

*Fo wee ngoo Jisos etaalè ejim ke
(Mat 8:19-22)*

⁵⁷ Ɛ bô bó dioo gene, ɛ wee mvu to gay ê Jisos lɛ, “Me nu embii wo le naa fɛɛ fô wo gene.” ⁵⁸ Ɛ Jisos tfuse ê wvú lɛ, “Nyám yi ɲkpwaante kɛɲke bibuw bibole, ɛ mvunyiim mvù bile we kɛɲke yéw yibo, geenɛn kɛ wee wvù diee nu Waawee kɛɲke naa lo fô wvú ejike ɛkolɛ kew kɛ.”

⁵⁹ Ɛ Jisos nɛ gay ê wee mvu lɛ, “Ɛ biì me le.” Ɛ wee wvudvu tfuse lɛ, “Tata, yawɛ ecinɛ é me enɲɛn endwey icɛm nɛ no mbii.” ⁶⁰ Geenɛn ɛ Jisos tfuse ê wvú lɛ, “Cinɛ é bonyii bô nu lɛ bó nu ɛ kpweken wase edweyte bonyii bô kpwekene, é wo eɲɛn fiuw efewcì ɛkumɛ bvunfon bvú Nyo' le.”

⁶¹ Ɛ wee mvu bvuu gay lɛ, “Tata, me nu mbii wo le, geenɛn yawɛ ecinɛ é me enɲɛn enɲay kfuu diem e nɛ no mbii.” ⁶² Ɛ Jisos tfuse ê wvuwee wee lɛ, “Ɛ wee ngvuume bô jiw keelem lemme, ɛ bvuu ɛ no lemte taale ejim, tu mwɛtɛn baa kpwɛntɛn keenu ente jo bvunfon bvú Nyo' le kɛ.”

10

Ɛ Jisos tum bonyii mbansooshwiw ncow bofɛɛ

¹ Ɛjim jodvu, ɛ Tata baayɛ bonyii bomew mbansooshwiw ncow bofɛɛ * tum fwe, bofɛɛ bofɛɛ lɛ bó eɲɛn bontɛw e, eɲɛn eɲhan mondvuum mò wen nu ke efey mó le monciim. ² Ɛ wvú dioo tumte bó gay lɛ, “Ngbwele duule baay, ɛ bonyii bo ngbwele le nu caan. Nonɛn, ben ebunlè lɛ Tata wvú Cee wɛɛ ecinɛ bonyii bo ngbwele le wɛne dvu wvú. ³ Ben eɲɛnè lɛ. Ben dioo gene no kee lɛ me ntumte ben ɛ ben nu eɲɛn enu diɛwɛ boom bo njée le ente jo bokuula. ⁴ Ben dioo gene, fo wee ejo bigew, kɛnɛɛ ɛkɛlɛ, kɛnɛɛ bolaba bomew kɛ. Ben dioo ɛ buy ê je, fo ben eleemenè gayte bonyii le kɛ. ⁵ Ben dioo ɛ gen ɛ ley yew yí ben ley dvú le, yaw gay yew e lɛ, ‘Kembonɛn enù yew fɛn.’ ⁶ Ɛ wee wvù koonke kembonɛn nu dvú, é kembonɛn emɛy yí ye le. Ɛ wvú fɛn baa nu, é kembonɛn kedvu ekase etu jim ê ben. ⁷ Seke ben ɛ ley yew, mum no ceè kɛ ɛ è nu dvú. Fo ben ekumenè yéw kɛ. Fiɛɛ fidien ficii fi bó nya ê ben, ɛ ben die, kɛnɛɛ è nu fiwuun, ɛ ben wu, njefo é wee lemte lemme, tu wvú kɛɲke keekɛɲke nlawma we. ⁸ Ɛ ben ley ntɛw e, bó ɛ fiɛn ben, ɛ nya naa la lɛ ben edie, é ben no diee lo. ⁹ Ben dioo nu jó, no fɛlè bonyii bo bincɛm e, ebvu efewcì ê bonyii bocii lɛ bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee fô bó le. ¹⁰ Geenɛn, ben é ley ntɛw e, bó é faɲ keefiɛn ben, é ben buy gen bifiaɲ bi jé le jaɲ lɛ, ¹¹ ‘Kebvu ke ntɛw wene le kè bese jo yí bikaa bisɛse le kin fɛn no bese kuci, ɛ fiɛɛ ficii kaase tuu yí bikuu

9:50 11:23; Mat 12:30   **9:51** 24:50-51; Mat 19:1; Mak 10:1; Lem 1:9   **9:52** 10:33   **9:54** 2Bfn 1:10, 12   * **9:54** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn lɛ, “... kɛ no Ɛlayja to teɲɛɛ le?” † **9:55** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn lɛ, “Kɛ ben kee kfuu mvuntelem mvù è kɛɲke ben kɛ. Ben ekeè lɛ kɛ wee wvù diee nu Waawee to keeyuwɛ lo bonyii kɛ. Wvú to keeboyse lo bó.   **9:61** 1Bfn 19:20   **9:62** 11:2; Fili 3:13   **10:1** 9:1-6   * **10:1** Bonwa' bo boyvuum bomew teɲɛ lɛ mbansooshwiw (70).   **10:4** 22:35; 2Bfn 4:29   **10:5** 2:14   **10:7** 1Tim 5:18; 1Kol 9:6-14
10:9 11:2   **10:11** Lem 13:51; 18:6   **10:12** Mat 10:15

binen e. Geen, ben ekeè le bvunfon bvun Nyo' le nu wase nceencee.' 12 E me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwem ebonene fô kelaante kè Sodom efele kelaante kekie."

Ngew bontew bò tunee keekumen mvuntelem mvubole
(Mat 11:20-24)

13 E Jisos ne gay le, "Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, e ngew wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, é me nto ndioo nge binghaw bi mwem e bi me nto nge jo ben e è nu Taya bò Sidon, tu bó to nu e jise wase bimbampwe, kfum taan ye le nceke keedunce le bó nu e kumen wase mvuntelem mvubole. 14 Ben ekeè le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwem ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. 15 Noo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben é ben eben we? 'Aay. Bó nu ke eshike lo ben é ben eshii egen won bonkfu le." 16 E Jisos mum gay ê bonyii bò wvú to tumee ba le, "E wee yuw ben e, tu mweten yuw e è nu me le. Wee é ma ben, tu wvú ma e è nu me. Wee é ma me, tu mweten ma e è nu wee wvú tum me."

Fiee fi wee ngoo Jisos eyuuke njon yi dvú le

17 E bonyii bo mbansooshwiy ncow bofee ba ke ghan tu jim yuuke njon, mum gay ê Jisos le, "Tata, bese se teje diee diuw, e è cim nu naa bonceendaa bo dewle le, e bó yuw ke bese le."

18 E Jisos tfuse ê bó le, "Me nse nu e n'yen e Satan e gbwe ke diewe jan fô yi e law we e ley fokuse. 19 Me nu e nya wase mvungay ê ben mvù è nulo é ben elenci yó bò bongam dvú. E mbvuu e nya mvungay mvù ben eso mvungay mvu Satan wvú wee bvuban e dvú mvunciim. Ke è nulo é fiee eshiw ben ke. 20 Geen, fo ben eyuuke njon le bonceendaa bo dewle le yuuke ben e ke. Ben eyuuke njon e è nu le ediee eyene nu e Nyo' e san wase ê nwa' we le fowe."

E Jisos yuw njon
(Mat 11:25-27; 13:16-17)

21 Ke sekedvu, e Keyoy ke Yuule ge e njon no yuu lo Jisos. E wvú mum gay le, "Me nyaa keyoone ê wo Icem Nfon ebulé bó nshé le wo nu e nyile mwem mvun ê bogoyfee noo bonkieefiee, e dunce e è nu è mvunley mvu boom e. E nu no fi nu Icem, njefo è nu no wo to shieele le fi enù."

22 E Jisos bvuu jeme le, "Icem nu e nya wase mwem mvunciim ê me. Ke wee nu dvú wvú kee Wan wvú me ke, è mey ke Icem wvú kee. E wee yaa nu dvú wvú kee Icem ke, è mey ke me wvú Wan noo bonyii bò Wan nu e caw keedunce Ice ê bó."

23 E wvú ne banke ye jeme wase e è nu è boom bew bo ngoo le ebonon le, "Njon wvu baay nu wene le ejise eyene yene mwem mvun e. 24 Ben ekeè le bonyii bo ntum Nyo' le nteen bò bonfon to shee beele keeyen mwem mvù ben yene le, ke fané yaa eyen ke. No beele ten keeyuw mwem mvù ben yuuke, ke fané yaa eyuw ke."

Ngan ekume wee wvú jee wvu Samalia

25 E wee mvu wvú to looci kee bonci bo Nyo' le, ke ne to keemom Jisos, mum bife ê wvú le, "Wee n'yeyi, fiee fi me nkenke keenge nse nkenke nshii wvú mey lo nu la?"

26 E Jisos bife ê wvú le, "Bó san ê Nwa' Nyo' le le wee egeè nee? Wo taanke yuuke le la?"

27 E wvú tfuse le, "Bó san le, 'E koonké Tata wvú Nyo' wo bò fitele fiuw ficii,

enya ekole kuw ê wvú kecii, elemte fô wvú le bò mvungay mwuw mvunciim, eggee bvufee bwuw bvucii yi ye le, ebvuu ekoonké waa bwoo no wo koonke ekole kuw.' "

28 E Jisos gay le, "Wo nu e tfuse len. E geè nonen ke emum ekenke nshii wvú mey lo."

29 E wee wvudvu mum ne wowlén bife ê Jisos le, "Waa bwem nu yee?" 30 E Jisos tfuse e è nu è ngan e le, "Wee mvu to nu e ne Jelusalem no booke Jelikú, dioo gene ley can bocoon e. E bó sun wvú, e wvú citen, e bó baaye ndvú ye jo bò mwem mwew mvunciim, mum lan wvú fó lewte. 31 E fi ke ne kooy le wee mvu to booke ê je yidvu le

ε è nu cee ncese, yèn wee wvudvu le, wem lo fey. ³² Ε wee mvu tèn ke nè no too, ε è nu wee wvu ê kfuu di Lεwe le, ke to buy fó, yèn wvú le, wem lo tèn fey. ³³ Geenεn, ε wvumvu wee ke no lene tèn too, ε è nu wee wvu Samalia. Ε wvú ke to buy fó, yèn wvú le ε shen koo wvú. ³⁴ Ε wvú γεν mbew ye le, gee mbvuum bô mεem yî bilεmte biew e, kuu bilεmte bidvu bô ndvu, mum tuu wvú yî nyam yî wvú to lene yî dvú le, γεν dvú yew bonyii bo ghane le no taale fô wvú le. ³⁵ Ε bô wvú ce, ε bvú buy yuu, ε wvú bvuse bodanali bofεε nya ê wee yew yidvu gay ê wvú le, ‘Shεε etaalè fô wee wvun e. Ε wo shεke lo ε jewse bigew bí ε fesεn, é me ηke endioo ε ηkase entfuse.’ ”

³⁶ No Jisos ma nonεn, mum bife ê wee we wvú to looci kee nci le, “Εnte jo bonyii bo botεte ban, wo yèn fiuw le wee wvú to duηcεε le wen nu waa bwee wee wvú bocooη to suηεε nu wvú la?”

³⁷ Ε wvú tfuse le, “Ε nu wee wvú to koolεε shen fô wee wvudvu le.” Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Ε γενε, eγεν egeè tèn nonεn.”

Ε Jisos bεε fô yew e fo Maata bô Maalia

³⁸ Ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke nè no gene, γεν ley ntεw mvu le ε kpwoon mvu nu jó ε bó teηε le Maata. Ε wvú fiisen Jisos ê wvú yew. ³⁹ Wvú to keηke waa bwee mvu ε bó teηε le Maalia. No Jisos to γενεε ley dvú, ε Maalia mum γεν shii mbew ye le no yeke fiεε fi wvú γεεyi. ⁴⁰ Ε Maata nu fiew buuke ε è nu bô ntεw. Ε wvú ke nè to bife ê Jisos le, “Tata, wo yεne le waa bwεem nu ε cinε me le me ε no ntawtene me embenε se wo ghayte lo le? Gayε ke é wvú eto eficε me.”

⁴¹ Ε Tata tfuse le, “Maata, Maata, wo buuke, baysee ekole kuw yî mwεem e nteen, ⁴² ε fiεε fi nu shiee le baay nu ke fimwaan. Maalia nu ε caw wase fifie, ε ke wee yaa nu ke efi ê wvú ke.”

11

Ε Jisos γεεyi no è nulo é bó ebunleè (Mat 6:5-15)

¹ Ε to nu diuu dimew, ε Jisos no bunlee bvudvuu bvumew e, ke bunle mεse, ε wee

we ηgoo mvu to gay ê wvú le, “Tata, γεεyi bese no è nulo é bese ebunlee, leηleη no Jon to γεεyεε bonyii bew bo ηgoo le no bó ebunlee.”

² Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ben dioo bunlee no gaytè le, ‘Icee wese, gee é bonyii ewvumtè diee diuw, ege é bvunfon bwuw eto.

³ Ε nyaà bese mwεem mvudien εdiuw εcii, ⁴ Lεεshe bibefε bisese, no bese lεεshi bibefε bì bonyii bomew gee fô bese le.

Fo wo ecinε é bese eley mmom yî eghaw bese le ke.’ ”

⁵ No wvú gay nonεn mum fewsεn ê bó le, “Ben ejo le wee mvu ben e be nè ε γεν ε kumcε yew nsaa ye entaη enteleη ε gay le, ‘Nsaa γεm, nenε ke we efoose me bô bontuw bo bvulem e botεte. ⁶ Nsaa γεm yimi nu ε nè ε buynεn gbwen ghane le, ε me n'yaa ηkeηke fiεε fi me nu entεw wvú dvú ke.’ ⁷ Bó ejo le nsaa yo yî wo be kumci ye ε kaa ε tfuse fiew yew le, ‘Fo wo ejewseè me ke. Bee boom bem nu ε bó ε jiim wase ε fen kembuη. Ke è nulo é me embvuu enε we le me εngom fiεε enya ê wo ke.’ ” ⁸ No Jisos fewsene nonεn, bvuu gay le, “Ε me ensee ê ben le é wvú fen baa enε we enya bvulem bvù wo biite ηjefo wvú nu nsaa yo, tu wvú nu ke eghan ke enε we enya fiεε ficii fi wo shieele seke wo ε mεy ke fó ε no kumci. ⁹ Me ε no ηgayte ê ben le, ben ebiitè, é Nyo' ke enya ê ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuη, é Nyo' ke eyene ê ben. ¹⁰ Ben ekeè le wee tfuu wvú biite, nu ke ekeηke, ε wee tfuu wvú gomte, nu ke eyen, ε wvú kumci kembuη nu ε bó nu ke eyene ê wvú.

¹¹ Ε nu cee wan wvú la ê ben enteleη wvú waa we bife bye, é wvú enya ε è nu yo ê wvú? ¹² Nu le é wan be bife gee, é wo enya ε è nu ηgam ê wvú le? ¹³ Ε ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwεem mvù jee ê boom bonεn, tu ke è nulo é Icee wene wvú nu fowe enya tèn Keyoy ke Yuule ê bonyii bò biite ê wvú efey naa lo nonεn e?”

*Jisos bô Belsebu**(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ E Jisos ke no bvuuuse nceendaa dɛwle yî wee mvu le ε è nu kencife. No nceendaa dɛwle wvudvu to buyεε, ε wee wvudvu mum kεw no jemyi. E kebombom ke bonyii le yen no kenke lo nghaw. ¹⁵ E bonyii bomew no duu le, “Wvú bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le nen ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dɛwle le.”

¹⁶ E bomew bonyii no teeyi keekoo wvù gayte le wvù ege fiεε fi duŋci mvunɔgay mvù nε fowe. ¹⁷ E Jisos kiεε bonkpawace bobole mum gay le, “E ketum nε ε gawsen ε no diuu εkinεkin, kí saa ke eleem kε. Kfuu é nε ε gawsen ε no diuu εdinεdin, tu dí ε bvunɔ wase. ¹⁸ E nu ke lenlen no Satan bô ngoo ye nε ε gawsen ε no diuu εbonεbon, bvunfon bwew saa ke eleem ten kε. Me ngayte nonen njefo ben duu le me mbvuuse bonceendaa bo dɛwle le ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu le. ¹⁹ E è fen nu le me mbvuuse bonceendaa bo dɛwle le ε è nu bô mvunɔgay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse ε è nu bô mvu ye le? Fiεε fi boom bonen bodvu gee nu eduŋce le ben nu ε gbwe wase nsaw. ²⁰ Geenεn é me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô kebo ke Nyo' le, tu bvunfon bvù Nyo' le nu ε to wase fô ben e.”

²¹ Ben kee le é ntemmvunɔgay seyse mwεεm mwew mvu jem e ε shii ε no ceyte la diew dvú, wee saa ke eshiw fiεε fiew kε. ²² Geenεn, é ntemmvunɔgay mvu wvù fele wvù nε ε to ε diu ε so wvù, emum eloo mwεεm mwew mvu jem e mvù wvù se gεεle εkolε yî dvú le, ebvuu ekuu mwεεm mwew mvunɔciim egen dvú é bô nsáa ye egaw.

²³ Ben ekeè le é wee kicine me, tu mwεten bone ε è nu bikaa é me εjim. Wee wvù baa efici me keebaanci lo, tu wvù tawse lo.

²⁴ Keyoy kè yiile ké buyte yî wee le mum gen nkpwaaante no gomte fô kí ecee. Geenεn ké dioo ε gom nkpuuŋ, mum jeme é εkolε kew le, ‘Me nu enkase entu é me yew fô me nse mbuyεε.’ ²⁵ Seke kí ε kase ε to ε yen ε yew nu ε bó ε yese ε seyse yí ε no yuule, ²⁶ nonen ε kí mum kase gen, to bô biyoy

bimew bisooshwiw bì befe fele kí, ε bô bí mum to ley no cee dvú. E mwεεm mum mεse fo yî mwεten e sekedvu fey no mvù se shee nu.”

Njon wvu baay nu wvu baa?

²⁷ No Jisos to bεε jemyi mwεεm mvun nen, ε kpwoon mvu nε sεsε é kebombom ke bonyii le ente jeme le, “Njon wvu baay nu wvù kpwoon wvù to bokεε wo, bvuu yamse le.”

²⁸ E Jisos tfuse fiew le, “Njon wvu baay nu ε è nu wvu bonyii bô yuuke diew Nyo' gee no yí gomte.”

*E bonyii no gomte keeyen kenɔghaw ke fiεε le kè duŋci fô mvunɔgay mvu Jisos e nε**(Mat 12:38-42; Mak 8:12)*

²⁹ No bibombom bi bonyii le to taashi too mbew ye le, ε wvù nε gay le, “E ngokε ke keseen kin nu kè befe. Kí gomte keeyen kenɔghaw ke fiεε le kè duŋci mvunɔgay mwem, ε bó yaa nu eduŋce é kí kε. Geenεn, ε kenɔghaw ke fiεε le baa fey ke wee ntum Nyo' wvù Jona le kε. ³⁰ No fiεε fi Jona to gee to nu kenɔghaw ke fiεε le fô bonyii bo Ninivε le, nu ke lenlen no fiεε fi wee wvù diee nu Waawee gee nu ke enu kenɔghaw ke fiεε le fô εngokε ke keseen kin e. ³¹ E nu ke enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, é Yaa wvù to saake ketum kè Shεba eleem bô εngokε ke keseen kin ege é bó elese kí ngew e, njefo wvù to nu ε nε ketum kew e é kendvuse ke woŋ e keeto eyuw bvufee bvù Nfon Saamun e. Geenεn ben eyekε eyuw, wee mvu nu fen bô fiεε ε fí kuuke fele fi Saamun e. ³² E bonyii bo Ninivε nu ke elomte ten εngokε ke keseen kin εbvubwε le kí to nu ε jay baay, njefo bó to nu ε yuw fiεε fi Jona to fewcεε, kumen mvuntelem mvubole. Wee mvu wvun fen bô fiεε fi fele fi Jona le, ε ben yaa kumene mvuntelem mvunen kε.

*Ken'yeese ke ye le**(Mat 5:15)*

³³ Kε wee ké tfuuke ken'yeese lese εgaaku kε. Kε è yaa nulo ten é wvù ebvuu εjo nkaa ekfukε dvú kε. Wvù ké tfuuke, tome ε è nu yî fiεε fi bó tomyi ken'yeese yî dvú le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuule. ³⁴ Jise

diuw nu ken'yeese ke ye yo le. E jise diuw yuule lo, e ye yo yicii enu e yi e yinſen bô n'yu. Geenſen, e jise diuw baa yuule, e ye yo yicii enu e yi e yinſen lo bô ejiwe. ³⁵ Fí mum e no nu le, wee etaalè le laa wen lene e e nu ente jo n'yu nuu ente jo ejiwe le. ³⁶ E wo lene ente jo n'yu e keba kemew yaa nu e ejiwe le ke, e mweem mvunciim emum eyuule ke diewe no ken'yeese ké baa no nyaa n'yu yi yo le."

E Jisos tooshe Bofalasi bô bonyii bô dunçi bonci

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ E Jisos ke mese njeme we, e wee Falasii mvu tee wvú le wvú eto e bô wen egen ediekſen. E Jisos mum gen, ley, shii e bó no diekene, ³⁸ e wvú baa yaw ecuke can ke. * E wee Falasii we taa e fí ghaw wvú. ³⁹ E Tata kiee fiee fi wvú kpawwci mum jeme e wvú le, "Ben Bofalasi cuke mvunſkom bô shúw ye le, geenſen e mweem mvù befe bô ken'ye e jise e cin lo fô mvuntelem mvunſen e. ⁴⁰ Biyuſ bin! Ke Nyo' wvú to bomſe ekfuſ nu wvú to bomſe ente ten e? ⁴¹ Fí ben bee keegeè nu le, ben enyaà mweem mvù ben keſke e mweem mwe le e bonyii bo kefufe le, e mweem mvunciim emum eyuule fô ben e.

⁴² Ngew wvu baay nu wene Bofalasi. Ben nyaa keba kemwaan e Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yi ben keeke naa noo mweem mvù ben keeke geſle e mbáse le le yi eshumte, geenſen kaa cin'yi keege mweem mvu leſ fô bonyii le bô keekoſke Nyo'. Ben be keſke keegeè mweem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke.

⁴³ Ngew wvu baay nu wene Bofalasi. Ben ké no kooſke ke keeshiile e e nu fwe yéw bunle le, bvuu kooſke le bó egayte ben e e way bô n'wvum. ⁴⁴ Ngew wvu baay nu wene, njefo ben nu ke diewe jém yi yaa yen'yi ke, e bonyii lene yi dvú le yaa kee ke."

⁴⁵ No Jisos to jemyi nen, e wee mvu wvú to looci kee bonci bo Nyo' le gay e wvú le, "Wee n'yeyi, wo kee ke le fiee fi wo jemyi nu e kum bese le ten e."

⁴⁶ E Jisos tfuse le, "Ngew wvu baay nu ten wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nen'yi yike bonyii bô bvujite e bvú fele mvunſgay mvubole se e nulo e ben elaw ke naa lo kpwan ebo keefice bó dvú ſkuuſ. ⁴⁷ Ngew wvu baay nu wene. Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le bô bo'icee cee bonſen to yuwyee. ⁴⁸ Fifin dunçi le ben tomte gee di bo'icee cee bonſen e. Bó to nu e yuwyee bonyii bo ntum Nyo' le, ben e mum e shſe e no seysee bomte jém yibo. ⁴⁹ E nu fiee fi to gee e Nyo' bô bvufee bwew se jeme le, 'Me nu ſke enciſe bonyii bem bo ntum e fô bó le, e bó ke eyuwyee bomew ebvuu ekun bomew.' ⁵⁰ Nonſen, Nyo' nu ke ebife e enſoke ke keſen kin ekume elemſe ke bonyii bew bo ntum e bocii bô bó to yuwyee e kew no woſ to kewee. ⁵¹ Wvú nu ke bife e kew yi elemſe ke Abel e egen ebuy yi ke Sakalia wvú bó to yuſ enteleſ jo ketan ke ncese bô yew ncese le. Me nseſe lo e ben kecey le Nyo' nu ke ebife e enſoke ke keſen kin ekume kpwe bonyii bodvu ba bocii.

⁵² Ngew wvu baay nu wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nu e nyile ken'yene ke diuw fwese wvú e nulo e wee eley dvú se kiee fiee fi nu leſ e. Ben nu e tun keeley, e bvuu e no baanke bonyii bô gomte keeley fo bó eley."

⁵³ E Jisos ke ja le wen egenſe, e Bofalasi bô bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le kew no leeshi wvú bô díew biwci mweem e wvú nteen nteen, ⁵⁴ e bó to gee nonſen teeyi lo wvú keeyuw fiee diuw we le emum ekoo wvú.

12

Fo wee ejemyi jey gee jey ke

¹ No Jisos to jemyi, e bibombom bi bonyii le no taashi fó bontfuke le bontfuke le faanene. E bomew leenci bikaa bi bomew e. E Jisos ne kew no jemyi e e nu e boom bew bo ngoo le gayte le, "Ben ejoð kefew yi fintunleſen fi Bofalasi le fi e nu gee dibole di bó jemyi jey, gee jey e. ² Ben ekeè le ke fiee nu dvú fi bó bançi fi nu ke enu se fi e buy emwa ke. E ke fiee nu dvú ten fi bó nyile fi

11:37 7:36 **11:38** Mak 7:2-4; Mat 15:2 * **11:38** Wvú to keſke keecuke can yin e je yi nce wvubo woſ gomte le. **11:41** 12:33 **11:42** Mat 23:23; Luk 18:12 **11:43** 20:46; Mak 12:38-39 **11:47** Lem 7:52 **11:49** 6:13 **11:51** Keſ 4:8-10; 2Klo 24:20-22 **11:52** Mat 16:19 **11:53** 20:20 **12:1** Mat 16:6; Mak 8:15 **12:2** 8:17; Mak 4:22

nu ke enu se bó ε κιεε κε. ³ Ben ekeè le fiεε ficii fi ben jemyi εntaη nu ε bó nu ke eyuηεη εmvunsheeη. Ε fiεε ficii fi ben ké faale yew se no tfumtfume nu ε bó nu ke ejaη ε è nu fô εkolε ke yew e.

*Wee wvù bó efanè
(Mat 10:28-31)*

⁴ Nsáa yεm, me ε no njemyi ê ben le fo ben efanè bonyii bò nulo eyu κε ε è nu nyam ye maanη se è nulo é bó ebvuu ege fiεε fimew κε. ⁵ Ben eyeke eyuw wee wvù ben efanè. Ben efanè ε è nu Nyo' njefo è nu wvù wvù κεηκε mvunγay keeyu wee, ebvuu elese mwετεη ηγuy wvu baay e. Me mbvuu ηgayte ê ben le ben efanè ε è nu wvù.

⁶ Κε ben kee le bó ké no geese mvunsha mvuntin κε yî mvunyinyi le mvunfεεm maanη? Geenεη, κε finsha fimew nu dvú fimwaanη fi Nyo' ké daayε ê fi le κε. ⁷ Finεη nu ε Nyo' kee naa yvúw yicii yî nu ê ben εfa. Fo ben efanè κε. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

*Wee wvù beηe bó wee wvù tune Jisos
(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ε me embvuu ensee ê ben τεη le, é wee beηe ê bonyii εjise le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee τεη mwετεη ê bonceendaa bo Nyo' le fwe. ⁹ Geenεη, é wee ma lo me ê bonyii εjise, tu me nu ηκε ema τεη mwετεη ê bonceendaa bo Nyo' le εjise.

¹⁰ Fí ε bvuu è no nu le, Nyo' nu ke elεεshe díεw yî befε yî wee jemyi εκυμε wee wvù diee nu Waawee, geenεη κε è nu naa lo é Nyo' ke eyuu elεεshe díεw yî befε yî wee jemyi εκυμε Keyoy ke Yuule κε.

¹¹ Seke bó ε koo ben ε gen dvú yéw bunle le, κεηεε fwe dvu bonyii bò saake wonη κεηεε fwe dvu bonyii bò κεηκε mvunγay mvu sa' le, le bó egen esaw ben, fo εkolε ekfumtè ben le laa ben nu ke egen etane diuw egay le la le, κεηεε ejeme νεε le. ¹² Ε nu ke enu kefew kedvu le é Keyoy ke Yuule esee fiεε fi ben ejeme.”

Ngan εκυμε keyuη ke cee kpawaw e

¹³ No Jisos to teete boom bew bo ηgoo le nonεη, ε wee mvu νε jeme εnte jo kebom-bom ke bonyii le, gay ê wvù le, “Wee n'yεεyi, gayε ê waa bwεεm le wvù egaw bvushεw bvuseεbeewvu enya bwem.”

¹⁴ Ε Jisos bife ê wvù le, “Diemsεη, è γεκε γεε me le me ensumtenè bonsaw bonεη, mbvuu ηgaakè bvushεw bvunεη?” ¹⁵ No wvù bife nonεη mum gay ê wee tfuu le, “Ben eyεnè fo ben eyεelè εjise yî mwεεm e, njefo κε nshii wee yaa nu nje mwεεm mvù wvù κεηκε κε, wee ejo naa ε mwετεη κεηκε νεε.”

¹⁶ No wvù jeme nonεη, mum ma ηgan le, “Cee kpawaw mvu to κεηκε wεε we, ε mwεεm κε jonη dvú baay. ¹⁷ Ε wvù mum κεw no kpawawci le laa wen nu ke ege νεε le? Wen nu ke egeε ηgu wen fεε le? ¹⁸ Ε wvù mum νε cu ntaη le, ‘Fiεε fi me nu εηγε nu fin. Me nu ensaw bigone biem, εηkase εηkuwse, emum εηγεε ηgu bó mwεεm mwem dvú mvunciim. ¹⁹ Ε me ηκε endioo ε ηγε nonεη, emum εηgay ê εkolε kem le me nu wee keshi. Me ηκεηκε mwεεm mvù me nu ηκε endie embuy bilum e nteen. Κε me mbεε ebvuu embuuke κε. Me nu endiekene κε wase lo, mbvuu η'wukene n'yuuke njonη.’ ²⁰ No wvù seyse nonεη, ε Nyo' mum tee wvù le, ‘Keyuη kin! Εntaη εben nu ε me nu ηκε εηkase enjo keyoy kuw. Mwεεm mvun mvunciim mvù wo seyse ε γεε nu ke enu mvu γεε le?’ ”

²¹ No Jisos jeme nen mum gay le, “Ε nu κε leηλεη no fi nu ke enu fô wee wvù baanci bvukuke fô εkolε kew e yaa κεηκε bvukuke ê keba ke Nyo' le κε.”

*Bó elese mvuntelem ε è nu yî Nyo' le
(Mat 6:25-34)*

²² Ε wvù bvuu νε no jemyi wase ε è nu ê boom bew bo ηgoo le le, “Fo ben eyaηyaηè εκυμε nshii wene le laa ben nu ke edie la le, κεηεε εκυμε ye yene laa ben nu ke εjise la le. ²³ Ben ekeè le keyoy ke wee le fele mwεεm mvudien, ε ye wee fele ndvú. ²⁴ Ben etaa eyεη biηaηa, κε bí ké no jewyi bvuu gbweci ηgu κε. Κε bí yaa κεηκε bigone κε. Ε Nyo' nyaηyi κε bí bicii. Κε ben kee le ben fele mvunyiim e? ²⁵ Ε nu γεε ê ben

entelɛŋ wvù yanyanɛ, wvù nulo ebise ke naa kefew caan yî nshii we le? ²⁶ No è nu sɛ è nulo é ben ege naa fi caan fin ŋkuunɛ, è ge la wvù ben soo bikuu ekumɛ mwɛɛm mvumew? ²⁷ Ben etaa yɛn no fow ké no kuu nu. Kɛ fow ké no lemte kɛnɛɛ shile ndvù kɛ. Geenɛn, é me ensee ê ben lɛ kɛ naa Nfon Saamun bô bvukukɛ bvucii bvù wvù to kɛŋke to ké suute ye no nu ɛ wvù ɛ buy fô fow mvu le kɛ. ²⁸ E Nyo' suute ɛgay yo ŋkpwaante nɛn, ɛgay yò kuu ɛben, buy ntfuu ɛ bó ɛ fwɛɛ wase fotaŋ, tu kɛ è nulo é wvù esufe ben efey lo nonɛn e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le!

²⁹ Fí mum è no nu lɛ fo ben eyanyanɛ, bvuu kpwaake lɛ laa ben nu ke ediee la bvuu wuu la lɛ, ³⁰ njefo mvumvun mwɛɛm ké no kpawaci kɛ bonyii bo yî nshɛ le bô yaa kee Nyo' kɛ. Ben ekeè lɛ Icee wene kee lo lɛ ben shieele mwɛɛm mvun mvunciim. ³¹ Ben elese bvufee bvunɛn ɛ è nu yî bvunfon bvù Nyo' le, é wvù emum enyaa tɛn mwɛɛm mvun mvunciim ê ben.

³² Ngoo yɛm, no ben nu caan nɛn, fo ben efanè kɛ, njefo Nyo' wvù Icee wene nu ɛ caw keenya bvunfon ê ben. ³³ Ben egese mwɛɛm mvù ben kɛŋke, egaw bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le, egomtè bobuuncuu ɛ è nu bô yaa nulo esɛkɛn kɛ. Ben egɛɛlè kpawaw wene ɛ è nu won Nyo' le, fô è yaa nulo é wvù eka kɛ, ɛ cooŋ yaa nulo efey fô kɛ, ɛ shéw yaa nulo ekan kɛ. ³⁴ Ben ekeè lɛ fô wee gɛke kpawaw we nu kɛ fô fô fitele fiew nu enu.

*Bonyii bo Jisos e ecɛytè wvù
(Mat 24:45-51)*

³⁵ Ben ekay bicaw binɛn, etfuw bin'yeese ecɛytè lemme, ³⁶ kɛ diwɛ boom bo lemme le bô cɛyte cee ɛkolɛ wvubo ɛ wvù nu gbwen bvujen e. E wvù nu ke edioo ekaase ekumcɛ kembuŋ é bó eyene lo é wvù eley. ³⁷ Njon wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô cee ɛkolɛ wvubo nu ke edioo efɛɛse eyɛn ɛ bó nu we cɛyte. E me ensee ê ben kecɛy lɛ wvù nu ke esɛn ndvu ye é bó shiiyɛn fokuse é wvù eto bô mwɛɛm mvudien egawcɛ ê bó. ³⁸ Njon wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bô wvù nu

ke edioo efɛɛse eyɛn ɛ bó nu cɛyte. Kɛnɛɛ wvù nu ke eto entaŋ entelɛŋ, kɛnɛɛ seke nyimshie ɛ toŋ. ³⁹ Ben ekeè lɛ é cee yew kee kefew kè cooŋ nu ke eto, é wvù ecɛytè. Wvù saa ke ecinɛ é bó ɛŋgoy yew ye kɛ. ⁴⁰ Ben tɛn kɛŋke keecɛytè, njefo wee wvù diee nu Waawee nu ke ekase eto ɛ è nu ê kefew kè ben yaa kee kɛ le.”

⁴¹ E Bita mum nɛ bife ê wvù lɛ, “Tata, wo ma ŋgan wvun ɛ è nu ê bese, nuu ê bonyii bocii lɛ?” ⁴² E Tata tfuse lɛ, “Waa lemme wvù nu wvu kecɛy bvuu kɛŋke bvufee nu wvù la? Kɛ è nu wvuwɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ɛ gɛɛ wvù lɛ wvù etaalè fô yew ye le, é kefew ke dioo ɛ kocɛn ɛ wvù nya mwɛɛm mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? ⁴³ Njon wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwɛ wvù cee ɛkolɛ we nu ke edioo etoo eyɛn ɛ wvù gee lemme lɛŋlɛŋ no wvù bee keegɛ. ⁴⁴ E me ensee ê ben kecɛy lɛ cee ɛkolɛ we nu ke ebense wvù é wvù etaale fô mwɛɛm mwew e mvunciim. ⁴⁵ Geenɛn, é waa lemme wvudvu nɛ ɛ jeme ê ɛkolɛ kew lɛ, ‘Kɛ cee ɛkolɛ wɛm nu ke eyanɛn ekase eto kɛ’, ɛ mum ɛ kaw ɛ no suunke boom bo lemme le bô bolemsɛ noo bô bokɛnɛ, diekene bvuu wuu mbvuum ɛ mó koole wvù, ⁴⁶ tu cee ɛkolɛ we nu ke enɛ esɛɛ ebuyɛn diuu dimew di wvù yaa be kpwaake le kɛ noo ê kefew kè wvù yaa be kee le kɛ. Wvù nu ke edioo ɛ buyɛn nonɛn, emum enya ŋgɛw ê waa lemme wvudvu, eciinse wvù é wvù egɛn enu bô bonyii bô yaa jemyi kecɛy kɛ.

⁴⁷ Waa lemme wvù kee fiɛ fi cee ɛkolɛ we gomte lɛ wvù egeè, ɛ fanɛ yaa eseyse egeè, nu ɛ bó nu ke etam wvù bonɔgbwan nteen. ⁴⁸ E waa lemme wvù yaa kee kɛ fiɛ fi cee ɛkolɛ we gomte lɛ wvù egeè, ge fiɛ fi è nulo é bó etam wvù bonɔgbwan nteen, nu ɛ bó nu ke ewewcɛ kɛ lo wvuwɛ caan. Wee wvù bó nu ɛ nya mwɛɛm ê wvù nteen nu ɛ bó nu ke eshieele nteen ê wvù. E wee wvù bó nu ɛ gɛɛ mwɛɛm can ye le nteen nu ɛ bó nu ke ebife ê wvù nteen.”

*Jisos to bô kɛŋgawsɛn
(Mat 10:34-36)*

⁴⁹ E Jisos bvuu gay ê boom bew bo ŋgoo le lɛ, “Me nto keenfwɛɛ ɛ è nu ŋguy yî nshe

le. Wee ejo ε wvú be bænci wase. ⁵⁰ Me ηκεηκε kfuu ηγεω wvu baay keenley wvú le, ε fitele fiem nu ke elεετην κε seke me ε nley wase wvú le. ⁵¹ Ben kpwaake le me nto ε è nu bô nyεkeey yî nshε le fεn e? Naa lo. Ben ekeè le me nto ε è nu bô kenγawsen. ⁵² E κew yî keseen e, yew yî nu bonyii botin nu ke egawsen. Bonyii bo botete nu ke egawsen bô bo bofεε, é bo bofεε egawsen bô bo botete. ⁵³ Cee wan nu ke egawsen bô waa we wvú diemsen, é wan wvú diemsen egawsen bô ice. Bwee wan nu ke egawsen bô waa we wvú kpwoon, é wan wvú kpwoon egawsen bô bwee. Bwee diemsen nu ke egawsen bô kpwεε waa we, é kpwεε wan egawsen bô bwee dweese.”

Bonyii kee kefew

(Mat 16:2-3)

⁵⁴ E Jisos gay wase ε è nu ê kebombom ke bonyii le le, “Ben ké yene seke kembεw bene je εkuεku, ε ben mum no duu le, ‘Jan nu ke egbwe.’ E yî ke mum gbwe. ⁵⁵ E ben ké yεn tεn ε fwefwe ε banke wase ye ε no booke lo je εwεεwe, é ben mum no duu le, ‘Kenkfum ke baay nu ke enu.’ E kí mum ke no nu. ⁵⁶ Ben bonyii bô jemyi jεεy, gee jεεy ban, no ben taale εbulε bô nshε mum kieε no εkfuη nu ke enu, κε è nulo tεn é ben ekieε mwεεm mvù Nyo' duηci yî kefew kin e nje la?

⁵⁷ E κε è nulo tεn é ben ekpwawcε fiεε fi leη fi è nulo é ben egeè le? ⁵⁸ E wee jo wo ε no γεne dvú yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvú seyse ε è bæε é je, fo wvú ke egufe wo egeη efese can wee wvú saake bonsaw e, é wvú efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. ⁵⁹ E me ensee é wo le κε wo nu ke ebuy dvú se wo ε mεse ε law finyinyi ficii fi bó shieele κε.”

13

Wee tfuu ekumen fitele fiew fo wvú ke ekpwe

¹ E to nu kefew kedvu le, ε bonyii bomew ke nε be Jisos kumte bonyii bo Galilee bomew bô to γενεε keege ncese fô Nyo' le, ε Baylet tum bonyii ε bó γεn gbwoεε bó, ε bilεεm bibole taashe bô bi nyám yî bó to

gee ncese dvú. ² E Jisos yεke nεn, bife é bó le, “Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwe kfuu yiyε kpwe nonεn njefo bibefε bibole to fele bi bonyii bo Galilee bomew e nuu? ³ Ke è nu nonεn κε. E me ensee é ben le, é ben baa ekumen mvuntelem mvunen, é ben bocii ke ekpweken κε nonεn. ⁴ Ben kumyi bonyii bo yuufe ncow nyan bô yew yî defe é we to kesεε Siloam yuwyε bó? Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwekene nonεn njefo bibefε bibole to fele bi bonyii bo Jεlusalεm bomew e nuu? ⁵ Ke è nu nonεn κε. E me ensee é ben le, é ben baa ekumen mvuntelem mvunen, é ben bocii ke ekpweken κε nonεn.”

Ngan kete kè yaa to yumte mvuntam ke

⁶ E Jisos mum ma ηgan mvu é bó le, “E to nu kefew kemew e, ε wee mvu yee kete kemew * é wvú wεne. E kefew ke kocεn, ε wvú to keekoy, fanε yaa yεn ε mvuntam ε yum yî dvú le κε. ⁷ E wvú mum gay é wee wvú to taale fô wεε we le le, ‘Taa eyen, è nu wase bilum bitete keseen no me ntoo keenkoy mvuntam yî kete kin e, n'yaa yene fiεε le yî dvú le κε. Gbwolε lo. Kí banyî bvudvuu εcici.’ ⁸ E wee we lemme wvudvu tfuse le, ‘Cee εkolε, κε bvuu cinε κε dvú kelum kin, é me encεwce kenyi kedvu ηγγεε binfo fó. ⁹ E è ke edioo enu kelum kè too le kí ε yum, é fî ejon, kí ε fan keeyum ee, é me emum egbwo.’ ”

E Jisos fε kpwoon mvu diuu di mbam e

¹⁰ E è ke no nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos no γεεyi bonyii yew bunle mi le. ¹¹ E kpwoon mvu nu dvú ε keyoy kemew nu yî ye le, ε è nu kè ké ge ε wee tu wee gon. Kí to nu ε ge wase wvú ε cεm bilum yuufe ncow nyan jim ε ηgvuse, ε è yaa nulo é wvú ebvuu eleem we teytey κε. ¹² E Jisos yεn kpwoon wvudvu le, tee wvú ε wvú to. E wvú gay é wvú le, “Bwεεm, wo nu ε boy wase εbo jo ntun wo wvun.” ¹³ No wvú gay nonεn, mum nεke kebo kum wvú le. Kan mwaan, ε jim ye kase nele ye, ε wvú leem we teytey, mum no tumte monkum mo Nyo' le.

¹⁴ E cee εkolε yew bunle yidvu yεn no Jisos fε kpwoon wvudvu ε è to nu diuu di mbam e, ε fiεε fidvu ton'ye wvú baay. E

12:51 2:14 12:52 14:26; 21:16; Mat 24:10; Mak 13:12 12:53 May 7:6 13:3 Mben 7:12 13:6 Mat 21:19; Mak 11:13 * 13:6 Kete kedvu nu ε bó teηε é díεw bala le le, «Fig». 13:8 2Bi 3:9, 15 13:10 Mak 2:27-28 13:14 Ksm 20:9-10

wvú mum no saake bonyii gayte le, “E diuw ε lemme nu εsoocaa. Ben etoò ε bó fεle bincem binen ε è nu εdiuw yoya le. Fo wee ebvuu emom eto diuu di mbam e ke.”

¹⁵ E Tata tfuse ê wvú le, “Ben bonyii bò jemyi jεey, gee jεey ban. E ké díoo nu diuu di mbam e, wee saa ejo na' we kenεε kembεεbey kew egen enya joo dvú?”

¹⁶ Kpwoon wvun ε no nu waa Abla'am, ε Satan ε lese wase yí ncaw e bilum yuufe ncow nyan, tu ke fí baa jee le bó ebvuse wvú yí ηgew e diuu di mbam e?” ¹⁷ No Jisos jeme nonen, ε bonyii bew bo bvuban e wuumen, ε bonyii nteen no lanlaje lo fibole nje binghaw bi mwεem e bicii bì Jisos to gee.

*Ngan ekumε ηgow fintam fimew
(Mat 13:31-32; Mak 4:30-32)*

¹⁸ E Jisos nε ghay le “Bvunfon bvú Nyo' le nu ke diewe la? Fiεε fí è nulo é me enfewsen dvú nu la? ¹⁹ Bvú nu ke diewe ηgow fintam fimew † fi wee to tfumyεε wεne dvu wvú, ε yí ke buy, ku yij tu kete ε mvunyiim mvù bile we no yoote yí dvú le.”

*Ngan ekumε fintunλεen
(Mat 13:33)*

²⁰ E wvú bvuu nε ghay le, “E nulo é me embvuu enfewsen bvunfon bvú Nyo' le bó la? ²¹ Bvú nu ke diewe fintunλεen fí kpwoon to fewεε mvuum ê bintee bi baay baay e bitete jo fysen dvú, tow gεε, ε fí mum ge ε mvuum modvu ben.”

*Diuw fwese wvu fiasaa
(Mat 7:13-14, 21-23)*

²² E Jisos ke mum nε no gene Jelusalem. No wvú to gene no fele ê bilaante bó ê bontew e yεeyi bonyii. ²³ E wee mvu nε bife ê wvú le, “Tata, è nu ke bonyii caan bò nu ke eboy e?” E Jisos mum tfuse wase ê bonyii bocii le, ²⁴ “Ben elumtè ntay keeley ε è nu fô diuw fwese wε wvù nu fiasaa le. Ben ekeè le bonyii nteen nu ke egomte keeley yaa kenke je ke. ²⁵ Kefew nu ke ekocen, é cee yew eja we efaa kembun. Wvú nu ke edioo ε faa, é ben emεy ekfun ekumci kembun leke le, ‘Cee ekole, yene ke yew é bese eley.’ E wvú emum etfuse ê ben le, ‘Ke me n'yaa ηkee jò ben nε ke.’ ²⁶ E ben emum

ekew etanyi le, ‘E nu bese bò beene se shee diekene bvuu wukene. E wo se ghane yεeyi bonyii bontew bosese le.’ ²⁷ E wvú ebvuu ekase etfuse ke le, ‘Me nseje lo ê ben le ke me n'yaa ηkee ben ke. Ben enenε lo ê me εfwese ben bò ghane buwyi mwεem ban.’ ²⁸ Ben nu ke eyen Abla'am bó Aysik noo Yakow noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii ente jo bvunfon bvú Nyo' le, ε ben nu ε bó ε ban ekfun, é ben emum ebeele ηgeci bigew. ²⁹ Bonyii nu ke enε biba bicii ε kew jò diuu sane ε gen ε buy jò dí seeyi noo εwεwe bó εkuεku jo won, eto eshii ediekene ente jo bvunfon bvú Nyo' le. ³⁰ Ben ekeè le bonyii bomew bò nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bomew bò nu fwe keseen nu ke enu bo ejim.”

*E Jisos bεm Jelusalem
(Mat 23:37-39)*

³¹ E è no nu ke kefew kedvu le, ε Bofalassii to gay ê Jisos le, “Buy fiuw jan egen keba kemew e njefo Nfon 'Elod gomte keeyu wo.”

³² E Jisos tfuse ê bó le, “Ben egen egay ê dikfuu didvu le me mbvuuse bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le εben, mbvuu nfele bincem, ε è nu ke no me nu embuy engee ntfuu, é ke edioo enu foeshentfuu, é me emum emese lemme diem. ³³ Geenε, ε me nu enkew lene diem di Jelusalem εben, embuy enlen ntfuu engen embuy foeshentfuu. Ke fí baa kocen le bó eyu wee ntum Nyo' bvudvuu bvumew e se è nu Jelusalem ke.”

³⁴ No Jisos jeme nen, mum bεm le, “Eβεy Jelusalem! Eβεy Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bò Nyo' tumte fô wo le bó eta. E nu wase bokaη bomεε no me mom keembaance boom buw ke diewe no bweeshie ké baance boom bew kfuke, wo ε fan? ³⁵ Taa eyen, yew yo nu ke etu binffuy. E me ensee ê ben le ke ben nu ke ebvuu eyen me le ke, egen ebuy kefew kè ben ke egay le, ‘Nyo' nu ε lan kembonen yí wee wvù too ê diee di Tata le.’”

14

E Jisos bvuu fe wee diuu di mbam e

13:15 14:5; Mat 12:11-12   **13:16** 1:54-55, 73; 3:8; 19:9   **13:19** Esek 17:23; Mat 13:31   † **13:19** Ngow yin nu è diεw bala le le, «mustard».   **13:21** Mat 13:33   **13:25** Mat 25:11-12   **13:27** 2Tim 2:19   **13:30** Mat 19:30   **13:35** Mben 118:26; Esek 10:18-19   **14:1** Mak 2:27-28

1 E è ke no nu diuu di mbam e dimew, e Jisos gen keediekèn yew dvu wee wvu baay mvu. E wee wvudvu to nu wee Falasii. E bonyii bò to nu fó no gbwetene Jisos keeyen fiε fi wvú nu ege. 2 E to nu e wee mvu leeme fó e Jisos ejise cemte bò ntun e wvú e ge wase can bò bikaa e mvuwkèn. 3 E Jisos bife ê Bofalasii noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le, bò to nu fó le, "Nci wesebeene nu e bee le è nulo é bó efε wee diuu di mbam e?"

4 E bó fanε yaa tfuse fiεε ke. E Jisos jice wee wvudvu le, fe wvú, mum gay le wvú ege. 5 E Jisos mum kase bife ê bonyii ba le, "E wee mvu ben e keηke wan * keηεε na', wvú e gbwe ê fwεη diuu di mbam e, mwεten saa ebvuse lo kaη mwaan e?"

6 E bó ma fiεε fi bó etfuse.

Wee ejoo ekole kew caan

7 E Jisos ke taa yen no bonyii too cawci e è nu mondvuum mo fwe se shiyyine fó, e wvú maw díεw ê bó le, 8 "Seke bó e see wee bò ηkaw bvujen, wvú e gen, fo wvú eshii e è nu fô bvudvuu bvu fwe le ke, njefo è nelo enu e bó e see ten wee mvu wvu baay wvú fele wvú dvú. 9 E cee bvujen wvú se seηεε bó dvú bocii ke ene eto emum egay ê wvú le, 'Nεε we enya bvudvuu bvun ê wee wvu baay wvun.' E wvú emum ene bò keη'wuumεn egen shii wase e è nu ejim. 10 Seke bó e see wee bò ηkaw bvujen, wvú e gen, shii e è nu ejim, wvu le cee bvujen ke ene eto egay lo ê wvú le, 'Nsaa yem, nεε we fen egen shii e è nu fwe.' Nonen, é wvú emum ekeηke n'wvum fwe dvu bonyii bocii fó. 11 E nu ke leηleη no wee tfuu wvú bensee ekole kew nu e bó nu ke eshike lo wvú. E wee wvú shiwse ekole kew nu e bó nu ke ebense lo wvú."

Wee etaalè e è nu fô bonyii bo ηgew e

12 E Jisos mum nε kase gay ê cee yew wvú to tenεε wvú yew dvu wvú le, "Seke wo gomte keete bonyii le bó eto ediekèn, fo wo etee e è nu nsáa yo bò boom bo bwoo le noo kfuu diuw keηεε bonyii bo kpaw e bo ntεw wo le ke. E wo teηe boba bonyii, é bó ke ekase ten etee wo yéw yibole, é fi emum enu le bó nu e tfuse wase kebo kuw. 13 Seke

wo gee ηkaw, tee e è nu bonyii bo kefufe le, bonkewle bò bontεηε noo binfefe. 14 E wo ge nonen, é wo emum ekeηke kembonεn, njefo ke boba bonyii keηke fiεε fi è nulo é bó ekase etfuse ê wo ke. E ke enu Nyo' wvú nu ke elaw wo diuu di bonyii bew nu ke ebuyte yî kpwe le."

Ngan ekumε ηkaw wvu baay (Mat 22:1-10)

15 No Jisos jeme nonen, e wee mvu wvú bò bó to diekene mum gay ê wvú le, "Njon wvu baay nu wvú wee wvú nu ke ediekèn ente jo bvunfon bvu Nyo' le."

16 E Jisos mum fe ê wvú le, "E to nu kefew kemew e, e wee mvu seyse ηkaw wvu baay, be bonyii nteen. 17 E diuu ke to kocεn, e wvú tum waa we lemme le wvú eghan esee ê bonyii bocii bò wvú to beε le bó etoð, le mwεεm mvunciim nu e bó e seyse wase. 18 E waa lemme wvudvu mum gen yen bó le, e bó kew no camte ye mwaan mwaan. E wee wvu fwe wvú wvú to yenεε gay ê wvú le, 'Me nse nu e ηguy wεε wεm wvu fwε, e me ηkeηke keeηgen etaa. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' 19 E wvú bvuu yen wvumvu le, e mwεten gay le, 'Me nse nu e ηguy bona' bem bo lemme le yuufe, e me ηgene keseen keemom bó. Kee wo, fo ben ecεytè me ke.' 20 E wvú yen wee mvu le, e wvú gay fiew le, 'Me nse nu e ηkooy bwee yew, e ke kefew yaa nu dvú kè è nulo é me ento ke.' 21 No bó tfuse nonen, e waa lemme wε mum tu jim gen see fiεε ficii ê cee ekole we. E cee ηkaw wvudvu yuw, e fitele bente lo wvú. E wvú mum kase tum waa we lemme wε gay le, 'Buy cekey, egen elaante eghan ntasen jé bò mvujetele mvunciim e, ekum bonyii bo kefufe le, bontεηε, bò binfefe noo bonkewle eto dvú.' 22 E wvú gen kase to gay le, 'Cee ekole, me nu e ηge wase no wo be gay, geenεn, yew baa yiηsen ke.' 23 E cee ekole we gay ê wvú le, 'Buyε keseen egen ghan jé le bò mvujetele le mvunciim, ekan wa lo bonyii é bó eto, é yew yem eyiηsen. 24 E keè le kee wε mwaan ente jo bonyii ba bò me nse n'yawεε mbe nu ke emom lo fiεε fiem fidien ê wvú emvu ke.'"

14:5 13:15-16; Mat 12:11
25:7 14:11 Mat 23:12

* 14:5 Bonwa' bo boyvuum bomew teηe le "kembεεbey."

14:7 20:46

14:8 Bηgn

14:13 Dito 14:29

14:15 13:29

14:24 22:30

No è nulo é wee eseyse se ley ngoo Jisos e (Mat 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)

²⁵ E Jisos bvuu ne no gene, e bibombom bi bonyii le shfumte bii wvú le. E wvú ke ne banke ye gay ê bó le, ²⁶ “Ke è nulo é wee enu wee wem ngoo se wvú koonke me fele bwee bô ice, bvuu koonke me fele kpweese bô boom noo boom bo bwee le bô jéme ye ke. E wvú kenke naa ten keekoonke me fele no wvú koonke ekole kew. ²⁷ Ke è nulo ten é wee enu wee wem ngoo se wvú nu e tuu kew kentam e no bii me le ke. ²⁸ E nu yee ê ben entelen wvú gomte keebom yew yi defe ê we, wvú saa eyaw eshii ekpwawce le laa wen kenke bigew e bí e kocen bi wen nu ke ebom dvú emese le? ²⁹ E wvú baa eyaw ege nonen nkuan é wvú ke ene elese kenffuy é yew eghaw wvú keebom. E bonyii edioo efele emum ebuu wvú gayte le, ³⁰ ‘Kenene kin se nu e kew yew yí e ghaw wvú keemese.’ ³¹ Ke lenlen ten, è nu nfon wvú la wvú gomte keetum jem bô nfon mvu, wvú saa eyaw eshii fokuse ekpwawce le laa è nulo é wen bô bonyii bowene bo jem e bo bontfuke yuufe etum jem bô nfon wvumvu we bô bew bonyii bo jem e bô nu bontfuke mbaanfié le? ³² Wvú e kpawawce e yen le fí nu ke eghaw, é wvú emum etum bonyii bew bomew é bó egen eyen nfon wvumvu we le e wvú bee ncejole, eléke wvú le nyekeey enù ê bô wen entelen. ³³ Fí mum è no nu le, é wee baa ecine mwem mwew e mvunciim, wvú saa enu wee wem ngoo ke.

³⁴ Nkauw nu fié fi jee. Geenén, é yí nelo e cife, é bó ebvuu ege nee dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? ³⁵ Ke tu yí e la wase ecici. E ke shiee yaa bvuu nu dvú wvú bó elese wene, kené yí binfo le ke. Yí nu ke wase le bó elan lo. Wee wvú kenke bitem keeyuw e wvú yuw.”

15

Ngan ekumé njee yi to lae (Mat 18:10-14)

¹ Bonyii bô to fii shile noo bonyii bô befe bomew to too fô Jisos e keeyeke fié fi wvú to yeyi. ² E Bofalasii bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le kew no wvukene, gayte

le, “Wee wvun fiisene bonyii bô befe bvuu diekene bô bó.” ³ Nonén, e Jisos ma ngan wvun ê bó le,

⁴ “E nu yee ê ben entelen wvú kenke njée gbwee, yimiaa e la, é wvú ke elaame? Wvú saa eyaw ecine yi mban bvuuke ncow bvuuke le nkpaante egen egomte yimiaa yidvu egen ebuy seke wvú ke eyen yí le? ⁵ Wvú é gom e yen yí le, emum eyuuke njon, etuu fô gbwee, ⁶ ekfuuyi dvú fô yew e. E wvú dioo e kfulé dvú, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le gayle, ‘Ben eto é beene elanlan njee yem e yí be e la, me e nkase e n'yen yí le.’ ⁷ E me ensee ê ben le, è nu ke lenlen no nlanlan wvu baay nu ke enu won wvu we le, nje wee wvú befe mwaan wvú nu e kumen fitele fiew. Bó nu ke elanlan wvuwee wee fele bonyii bo mban bvuuke ncow bvuuke bô nu teyey yaa shieele nkumen ke.

Ngan ekumé jise di bigew e di to lae

⁸ Nuu le è nu kpwoon wvú la wvú kenke bigew yuufe, jise e la fô é wvú ke elaame? Wvú saa etfuw nguy eyeese, eyese yew, elooce etasse egen ebuy seke wvú ke eyen e? ⁹ Wvú é tasse e yen, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le egay le, ‘Ben eto é beene elanlan jise diem di bigew e, e dí be e la, me e nkase e n'yen.’ ¹⁰ E me ensee ê ben le, è nu ke lenlen no bonceendaa bo Nyo' le lanlan nje wee wvú befe mwaan wvú nu e kumen fitele fiew.”

Ngan ekumé wan wvú to lae

¹¹ E Jisos bvuu jeme le, “Wee mvu to kenke boom bolemse bofé. ¹² E wvu ejim ke mum ne gay ê wvú le, ‘Icem, gawe bwem bvushew enya é me keseen.’ Nonén, e ice mum gaw bvushew bvudvu é bó. ¹³ E wan wvu ejim wvudvu fi bwew bvushew, e è ke dioo nu ejim jo ediuw caan, e wvú baance bvucii gese mum laa bala won wvumew e ncejole, mum gen no gbwayte bvuuke bigew bidvu yí nce wvu ecici le. ¹⁴ E wvú ke dioo bvuw e bi ka, e jen yí temyi ne koo won wvudvu le, e wvú no tane fié fidien. ¹⁵ Nonén, e wvú mum gen gom lemme fô wee mvu wvu won wvudvu le keelemte wvú le. E

wee wvudvu mum ciinse wvú le wvú egen eceyte bonkunyam bew. ¹⁶ E wvú mum gen no ceYTE, e wee yaa nu dvú wvú enya wvú bô fiEE fi wvú edie ke. E wvú mum no keŋke shiee le wen bee ediee mwεEM mvudien mvú bonkunyam ké no diee. ¹⁷ E wvú ke ne kew no kpawwci mwεEM, tee bvufee bwew jim, mum gay le, 'Bonyii bo lemme le bo icem e keŋke mwεEM mvudien nteen e mvú ghaake bó, e me nu fen ŋkpwee jen. ¹⁸ Me nu ene we, engen fô icem e, engay ê wvú le, "Icem, me nu e nge kebefe fô Nyo' le noo fô wo le. ¹⁹ Me mbaa mbvuu ŋkocen le bó etenje me le waa wo ke. Joo ke wase me diewe wee wo lemme le."

²⁰ Nonen, e wvú mum ne no tuu jim fô ice le. E wvú ke dioo too buyte wase mbew la le, e ice lan jise yen wvú le. E shen koo wvú bô wan, e wvú ja we, lewte gen, bam wvú, bvuu ŋoce. ²¹ E wan wvudvu mum gay ê wvú le, 'Icem, me nu e nge kebefe fô Nyo' le noo fô wo le. Me mbaa mbvuu ŋkocen le bó etenje me le waa wo ke.' ²² Geenēn, e ice kaa tee lo bonyii bew bo lemme le gay le, 'Ben egen cekey, egom kekum naa kē jee ntay, eto etfume yī ye le, ebvuu elese fincaw yī ebo kew e noo bolaba yī bikaa biew e. ²³ Ben egen ekoo waa na' wvú fan, see é beene ediee lanlanje, ²⁴ njefo waa wem wvun se nu e kpwe wase e kase e tu dvú. Wvú se nu e la, e kase e yene.' Nonen, e bó mum kew no lanlanje.

²⁵ FiEE fin to kooyi, e wan wvu ŋgaywee nu ŋkpwaante. E wvú ke dioo kfuuyi, ke to buy mbew yew e, yuw no bine gbwee. ²⁶ E wvú tee wee lemme mvu bife laa bó se bine e è nu la le. ²⁷ E wvú tfuse ê wvú le, 'Waa bwoo nu e tu jim eben. Nonen, icen e see waa na' wvú fan, njefo wvú be e yen waa bwoo le e wvú nu dvú bvuu temyi.' ²⁸ E wvú yuw nonen e shēm kaa ton'ye lo wvú, e wvú mum fan keeley yew. E ice buy gen no booyi wvú le wvú eley ke yew. ²⁹ Geenēn, e wvú tfuse ê ice le, 'Taa eyen, me nse nlemte fô wo le diewe nfa le yī bilim bin e bicii, e me ŋke mbaa nfan wase keenge fiEE fiuw fimew ke. Wo ke baa nya wase me ke naa bô waa bie le me enlanlan dvú bee nsáa yem ke. ³⁰ Waa wo wvun wvú se genEE bvuw bvushew bô

bokene bo nsake le e dioo to, wo mum e koo lo waa na' wvú fan e see nje ye.' ³¹ E ice tfuse ê wvú le, 'Waa wem, bee wo se nu fen sekecii, e fiEE ficii fi me ŋkeŋke nu ke fiuw. ³² Geenēn, fi be jee keelanlanje njefo waa bwoo wvun se nu e kpwe wase, e kase e tu dvú, wvú se nu e la, e kase e yene.' "

16

Waa lemme wvú to fiweE kenfiw

¹ E Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ŋgoo le le, "Wee kpaw mvu to keŋke waa we lemme wvú wvú to gekEE le wvú etaale fô kpaw we le. E wvú ke ne yuw le waa we lemme we bvooke lo bigew biew. ² E wvú mum tee waa we lemme wvudvu bife ê wvú le, 'Fin fi me n'yuuke ekume wo nu la? Baance bonwa' bocii bô wo saanke kpaw wem jó eto etfuse ê me. Ke wo yaa bee ebvuu elemte me le ke.' ³ E waa lemme we gen shii kpawwe le, 'No cee ekole wem kuunke wase me fô lemme le, me nu enge nee? No me nu se me ŋkeŋke mvungay keenlem bô jiw, e me mbvuu ŋ'wuumene keenleke elkeE.' ⁴ E wvú mum ne kpawwe le, 'Me nu e ŋkieE wase fiEE fi me nu enge, wvu le seke bó e kuŋ me fô lemme le, e me enkeŋke nsán yī nulo efiisene me yéw yibole.' ⁵ Nonen, e wvú mum tee bonyii bô to keŋke fioo cee ekole we mwaan mwaan. E wvu fwe to e wvú bife ê wvú le, 'Wo laake cee ekole wem nee?' ⁶ E wvú tfuse le, 'E nu bokolo bo mem e bo baay baay gbwee.' E wvú gay le, 'Ko ŋwa' wo fioo wvun eshii fokuse cekey, ekumen esan le mbaanshen.' ⁷ E wvú kase bife ê wvumvu le, 'Wo laake yo nee?' E wvú tfuse le, 'E nu bikele bi egin e gbwee.' E wvú gay le, 'Ko ŋwa' wo fioo wvun ekumen san le bikele mbanŋan.' ⁸ E cee ekole waa lemme wvun ke yen no wvú fiwse wvú nonen, kaa bense lo wvú le wvú nu e feefen baay." E Jisos mum mese le, "Bonyii bo fokuse fen feefene yī mwεEM mvú bó gee le fele no bonyii bo n'yuule feefene yī mvubole mvu n'yuule.

⁹ Nonen, me e no ŋgayte ê ben le, ben ejod kpaw wene wvu fokuse fen koole nsán dvú, wvu le seke wvú e ka, é Nyo' efiisen ben ê wvú yew fô ben nu ke enu sekecii. ¹⁰ Wee

wvù nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi caan e ntay, nulo ekiεε keetaa tεn fô fi kuuke le. Ε wee wvù fiike kenfiw yî fiεε fi caan e, nulo efiw tεn yî fi kuuke le. ¹¹ Ε ben nu σε ben nulo ekiεε keetaa fô kpaw wvu fokuse fεn e, ε ke enya γεε ε ben kpaw wvù kpaw? ¹² Ε ben nu σε ben nulo ekiεε keetaa fô fiεε fi wee mvu le ntay, ε ke enya γεε ε ben finεn?

¹³ Κε ε nulo ε waa lemme elemte bocee εkolε le bofεε κε. Ε wvù lemte nonεn, ε wvù ebane wvumvu, koonke wvumvu, kenεε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu εkuse. Κε ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e κε.”

¹⁴ No Jisos jeme nonεn, ε Bofalasi yuw ne no buu lo wvù, njefo bó to koonke bigew baay. ¹⁵ Ε Jisos mum gay ε bó λε, “Ε nu ben ban bò duñci ye λε ben nu bonyii bò jee fwe dvu bonyii, geenεn ε Nyo' kee mwεεm mvunciim mvù nu ε mvuntelem mvunεn e. Ben ekeε λε mwεεm mvù bonyii bεnsee λε ε nu mwεεm, nu mvù Nyo' taale ε mvù bεmte lo fô wvù le.”

Nci bô bvunfon bvü Nyo' le

¹⁶ Ε Jisos bvuu gay λε, “Ε to nu fwele ε bó fewci ε ε nu bonci bo Muses e bô mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saanke. Geenεn, ε κεw no Jon to toε, nu ε bó fewci wase ε ε nu saaka wvù jee wvu ekume bvunfon bvü Nyo' le. Wee tfuu ε mum ε no taanke keeley εnte jo bvunfon bvü Nyo' le bvudvu le. ¹⁷ Fí nu cekey fô εbulε bô nshε le keeka, εfey fo fijise fi ηwa' le ela εcici ε Nwa' bonci le.

¹⁸ Fí ε no nu λε, ε wee kuñ kpwe, ε jo wvumvu, tu wvù nu ε ge kebefε κε diεwe keejan kpwoon mvu. Wee ε jo kpwoon wvù buy wase ε wee yew, tu mwεten nu ε jo kpweεε wee.”

Laasalus bô wee kpaw

¹⁹ Ε Jisos ke bvuu ne gay λε, “Wee kpaw mvu to nu dvù, suute ye bô ndvù yî jee, diee εkolε kew εdiuw εcii. ²⁰ Ε wee kefufe mvu nu tεn dvù, ε diee nu Laasalus. Ε binokεn ε kooyε wvù ye yicii. Ε bó to γεε ε wvù no shee jiime diuw fwese wee kpaw wε le, ²¹ cεyte λε laa wvù nu ke edioo ediekene ε fiεε eshεεte ε wen bonci diee λε. No wvù to jiime fó nonεn, ε bwé bvuu mεεse too

laci binokεn biew. ²² Ε ε ke no nu kefew kemew e, ε wee kefufe wvudvu kpwe, ε bonceendaa bo Nyo' le to tuu wvù γεn γεε bvudvuu bvü njon e mbew Aba'am e. Ε wee kpaw wε ke kpwe tεn ε bó dwey wvù. ²³ Ε wvù γεn ε ε nu won bonkfu le no nu fó yî ηγεw wvu baay e. Ε wvù ke ne lan jise, γεn Aba'am e ncejole bô Laasalus mbew ye le. ²⁴ Ε wvù tee λε, ‘Icεm Aba'am, koo shen fô me le eciinse Laasalus ε wvù elese kpwan εbo kew ε joo le eto λεεε leme diem dvù. Me nu lo yî monlum mo baay e ηguy wvun e.’ ²⁵ Ε Aba'am tfuse fiew λε, ‘Waa wεm, kume seke wo to bεε cee yî nshε le. Wo to kenke mwεεm mvù jee mvunciim sekekie, ε Laasalus γεne fiew ε ε nu ηγεw. Keseen nu ε Laasalus nu yî njon e ε wo nu yî monlum e. ²⁶ Κε ε mεy κε fifin κε. Ε keε tεn λε kenseεn ke baay nu ε bó ε seyse wvu λε fo ε nulo ε wee ene fεn edanεn eto fô wo nu κε, ε ε yaa nulo tεn ε wee ene fô wo nu edanεn eto fεn κε.’ ²⁷ Ε wee kpaw wε bvuu λεκε λε, ‘Kee wo icεm, ciinse κε Laasalus fô yew e fosεε. ²⁸ Me ηkenke boom bo bwεεm e botin, ε wvù egen etefe bó λε bó eyεnε fo bó ke eto tεn fô bvudvuu bvü ηγεw e bvun e κε.’ ²⁹ Ε Aba'am tfuse fiew λε, ‘Boom bo bwoo le bodvu kenke bonwa' bò Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε, bó eyuukε mwεεm mvù bó gayte.’ ³⁰ Ε wee kpaw wε tun gay λε, ‘Aay icεm Aba'am, ε ε be buy wee mvu yî kpwe le ε γεn ε fewce ε bó, ε bó σε yuw ekumεn mvuntelem mvubole.’ ³¹ Ε Aba'am tfuse ε wvù λε, ‘Ε bó tun keeyuw fiεε fi Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le gayte, bó saa ke eyuw naa lo tεn fi ε gayte wee wvù buy yî kpwe le κε.’ ”

17

N'yeysi Jisos ekume kebefε bô mbee noo lemme

¹ Ε Jisos gay ε boom bew bo ηgoo le λε, “Κε mwεεm mvù teeyi bonyii ε bó gee bibεε nu ke eyuu enu σε mvù nu lo κε. Geenεn, ηγεw nu dvù fô wee wvù teeyi bonyii λε bó egeε bibεε le. ² Fí nu ke ejee fô wvuweε wee le λε bó eshεnke kebwee ke diene le ε kendon kew e, edomse wvù ε joo yi baay e, εfey

fo wvú egeè ε boom ban gee bibefe. ³ Ben edioo nu no yènè.

Ε waa bwoo ge fiεε fi befe, ε wo jeme ê wvú. Wvú ε kumεn, ε wo λεshε nya ê wvú. ⁴ Ε wvú cim ge mwεεm mvù befe fô wo le bokan bosooshwi yî diuu le, ké ge kase ke to ku can λε wen nu ε jay, tu wo kεηke ke keefoose wvú.”

⁵ Ε boom bo Tata le bo ntum e ke nε gay ê wvú λε, “Geε ε mbee wese etemyi ntay.” ⁶ Ε Tata tfuse λε, “Ε me ensee ê ben kecεεy λε, ε ben be kεηke mbee ε wvú nu kε naa diεwε shem nsusu le, tu ε nulo ε ben egay ê kete ke baay kin λε kí emvuw ye fεn egeen eleem ê joo yi baay e, ε kí emum eyuw lo ben e.

⁷ Ben ejo λε wee ηgoo yene le kεηke waa we lemme, wvú ε she lemte wene, kεnεε wvú be taale ε ε nu fô njée le, ε wvú ke dioo ε kfulε, ε wvú emum egay λε waa we lemme wvudvu egeen lo ejo mwεεm mvudien mwew eshii ediee le? ⁸ Kε ε nulo ε fi enu nonεn kε. Fiεε fi wvú nulo egay nu kε λε wvú egeen ekumεn ndvú, eseyse mwεεm mvudien mvuwene eto dvú, emum ecεyε, ε wen dioo ε dieken, ε wukεn, ε wvú ebaance mwεεm se gen ediekεn. ⁹ Waa lemme wvudvu ε ge mwεεm mvun mvunciim, ε wvú ke eshe enyaa keyoone ê wvú? ¹⁰ Ε nu kε λεηλεη no finεn nu. Ben ke dioo ε ge lemme di bó nya ê ben dí ε ka, ε ben egay kε λε, ‘Bese nu kε lo fisese boom bo lemme le, ε bese ge kε ε ε nu lemme disese.’ ”

Ε Jisos fε bonyii bo ntun wvu baay e yuufe

¹¹ No Jisos to gene Jelusalεm, no fele ê kedwee ke won wvú Samalia bô wvú Galilee le. ¹² Ε wvú ke gen dioo eleyte ntεw mvu le, ε bolemse bomew yuufe bô to cemte bô ntun wvu baay yεn wvú le ncejole, ¹³ mum tee bô diεw yî temyi λε, “Jisos cee bonyii, came kε shen fô bese le.”

¹⁴ No Jisos yεn bó le, gay λε, “Ben egeen edunεε bikuu binεn ê bocee ncese.” No bó nε ε no gene mum bonεn no yuule bee ê je. ¹⁵ Ε wee mvu εnte jo bó yεn λε wen nu ε bonεn wase, mum kase no tuu jim fô Jisos e bensee Nyo' foweεwe. ¹⁶ No wvú to, mum

gbwe ê Jisos εjise bεεle wvú. Ε wee wvudvu to nu wee wvu Samalia. ¹⁷ Ε Jisos gay λε, “Bonyii bee yuufe bô me mbe nfε bó ε no yuule, bo bvuuke ε fεε? ¹⁸ Fí nu λε wee baa nu dvú wvú eyεn λε wen ekase etu jim enya keyoone ê Nyo' efey kε tolo wvun e?” ¹⁹ Ε Jisos mum gay ê wvú λε, “Ja we egeenε fiuw. Fitele fi wo lese yî yεm e nu ε ge wase wo ε bonεn.”

Bvunfon bvú Nyo' le bvú keseen bô bvú too

(Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰ Ε Bofalassii ke nε bife ê Jisos λε laa bvunfon bvú Nyo' le nu ke ekεw seke la λε. Ε wvú tfuse λε, “Kε nciise yaa nu dvú wvú nu ke edunεε seke Nyo' nu ke ekεw esaake bvunfon bwew kε. ²¹ Kε wee yaa nu dvú wvú nu ke eduu λε, ‘Ben etaa eyεn, Nyo' wvun ε wvú saake fεn’, kεnεε λε, ‘Wvuwe ε wvú saake fofe’ kε. Ben eyeke eyuw, bvunfon bvú Nyo' le nu ε mvuntelem mvu bonyii le.” *

²² Ε wvú mum kase jeme wase ε ε nu ê boom bew bo ηgoo le λε, “Kefew too lo kε ben nu ke egomte keeyεn wee wvú diee nu Waawee le kε naa diuu dimwaan, saa eyεn kε. ²³ Ε nu ke enu kefew kekε le ε bonyii bomew eduu λε, ‘Ben etaa yεn, wvuwe fofe’, kεnεε λε, ‘Ben etaa yεn, wvuwwun fεn.’ Bó dioo jemyi nonεn fo ben egeenε keetaa kε. ²⁴ Ben kee no jan ké lawte we nen mwaww, ε εbuw ε won yo εna εcii yuu nen mwanη, ε bonyii bocii yεn. Ε nu kε λεηλεη no bonyii bocii nu ke eyεn wee wvú diee nu Waawee le diuu di wvú kaase too. ²⁵ Geenεn, no wvú ke egeen, se kase eto, nu ε wvú kεηke keeyaw yεn bonεw nteen ε εηgokε ke keseen kin ema lo wvú. ²⁶ Kε λεηλεη no fi to nu kefew ke Noa' le nu kε no fi nu ke enu kefew ke Wee wvú diee nu Waawee le. ²⁷ Bonyii to nu diekene, wukene, ε bokεnε bô bolemse taashi bvujen, ε bonyii nyaa boom ε bolemse taashi bvujen bô bó, gen buy diuu di Noa' to leyεε ê ηguw e ε joo ke buy to lese bó bocii. ²⁸ Fí nu ke enu tεn λεηλεη no fi to nu kefew ke Lot e. Bonyii to diekene, wukene, kamene way, lemte

17:5 6:13 **17:6** Mat 13:31; 21:21; Mak 11:23 **17:10** 1Kol 9:16-17 **17:12** Lεw 13:46 **17:14** Lεw 14:2-32; Mat 8:4; Mak 1:44; Luk 5:14 **17:16** 10:33 **17:19** Mat 9:22 **17:21** 11:2, 20; Mat 12:28 * **17:21** Kεnεε λε, “bvunfon bvú Nyo' le nu ε ben εnte.” **17:22** 21:7-24 **17:23** Mat 24:23-25; Mak 13:21-23 **17:25** 9:21-22 **17:28** Ken 19:24-25

ηεε, bvuu bomte yéw. ²⁹ Ε Lot ke dioo buy Sodom, ε Nyo' mum shike ηγuy we ε wvú no shiile βεenci ke diεwe mvunƙaη e, shii mum lese bonyii bo Sodom bocii. ³⁰ Ε nu ke no fí nu ke enu diuu di weε wvú diee nu Waawee nu ke esεε ebuyne e.

³¹ Ε nu ke edioo enu εbvubwe, fo weε wvú nu ê yew we ε mwεεm mwew nu yew, εbvuu eshii eley yew le wen ejo se no lewte ke. Leηleη ten, fo weε wvú nu wεne εbvuu ekfuuyi le wen egeη ejo fiεε ke. ³² Ben ekume fiεε fi to kooyεε bô kpweε Lot. ³³ Weε wvú gomte keebawci nshii we fo wvú elase nu ke elase ke lo. Ε weε wvú lase nshii we nu ε wvú bawce lo nshii wvudvu. ³⁴ Ε me engay ê ben le, ε nu ke enu εntaη jodvu, bonyii nu ke ejiime fontaw bofεε, ε bó ejo mwaan ε wvumvu eshεε. ³⁵ Bokεne bofεε nu ke egooke bvulem fodien, ε bó ejo mwaan ε wvumvu eshεε. ³⁶ [Bolemsε bofεε nu ke enu wεne, ε bó ejo mwaan ε wvumvu eshεε.] † ³⁷ Ε boom bew bo ηgoo le mum bife ê wvú le, “Tata, fiεε fidvu nu ke ekooy ε ε nu fεε?” Ε wvú tfuse ε ε nu ê ηgan e le, “Fô keηkpwe ke fiεε le nu, nu ke fó fô boηguluη nu etaashi.”

18

Ngan ekume kpweε ηkfu bô weε wvú saake bonsaw

¹ Ε Jisos mum ma ηgan mvu keeyεyi boom bew bo ηgoo le le bó keηke keebunlee sekeci yaa doose ke. ² Ε wvú gay le, “Weε wvú saake bonsaw mvu to nu ê kelaante kemew e, ε wvú yaa fane Nyo', yaa yεne ten jise di weε le ke. ³ Ε kpweε ηkfu mvu nu ten ê kelaante kedvu le. Ε wvú ké no gεne sekeci kule can ê weε wvú saake bonsaw we le wvú efi ke wen esumten nsaw wen bô weε wen bvuban. ⁴ Ε weε wvudvu yaa leese gvune εntuηtuη ke, ε kpweε ηkfu we mey ke no cine fó. Ε fí ke ghaw, ε weε wvudvu gay le, ‘No me nu se me nfane Nyo', se me ncim n'yεne jise di weε le, ⁵ geenε no kpweε ηkfu wvun too ke jewsee me nen, me nu en'yεn le me nu ε nsumten nsaw we no wvú gomte, εfuw ke nonεn, ε wvú ke emεy ke etoo jewsee me nen, ε weε ke enε ekpwe

lo ê wvú εbo.’ ” ⁶ No Tata ma nonεn, mum gay le, “Ben eyuw fiεε fi weε keηge ke εcici wvú saake bonsaw wvun to jemyeε. ⁷ No wvú to fiεε kpweε ηkfu we nen, tu ke Nyo' nulo efi ten bew bonyii bô wvú nu ε caw bô beele fô wvú le εntaη bô εmvunsheeη e? Ε nulo ε wvú εbvuu eguute lo ye? ⁸ Ε me ensee ê ben le Nyo' nu ke esumten nsaw wvubo naa cekey. Geenε weε wvú diee nu Waawee nu ke edioo kaase too eyεn ε bonyii nu dvú bô nu ε lese fitele yí Nyo' le fokuse fen nonεn e?”

Ngan ekume weε Falasii bô weε wvú fii shile

⁹ Ε Jisos bvuu ne ma wvumvu ηgan ε ε nu ê bonyii bô to yεne bikuu bibole le bowen nu bonyii bo teyey, mum nyεnsee lo bomew bonyii. ¹⁰ Ε wvú gay le, “Bonyii bomew bofεε to nu ε ben geη yew ncese le keebunle. Wvumvu to nu weε Falasii, ε wvumvu nu weε wvú fii shile. ¹¹ Ε bó geη ley, ε weε Falasii we geη leem fiew wvú εmbeη bunle le, ‘Nyo', me nyaa keyoone ê wo ηjefo ke me nu diεwe bonyii bomew e ke. Ke me n'yεεle ejise yí mwεεm e ke. Ke me nfiike kenfiw ke. Ke me njaanke bokεne bo bonyii le ke, ε ke me nu naa ke diεwe weε wvú fii shile we le ke. ¹² Me ηké no mbamte mwεεm mvudien εdiuw εfaa yí kema le. Me ηké no nyaa keba kemwaan ê wo εnte jo biba yuufe bi mwεεm mvunciim mvú me ηkeηke le.’ ¹³ Geenε, ε weε wvú to fii shile we leem fiew ncejole, faηe yaa cim taa we ke, so' ekole, laη weεm mum bunle le, ‘O Nyo', me nu fiem weε wvú befe, camε ke shen fô me le.’ ” ¹⁴ No Jisos fe nen, mum gay le, “Ε me ensee ê ben le weε wvú to fii shile weε to buy no booke ê wvú yew nu teyey ê Nyo' ejise εfey weε Falasii weε. Ε nu ke leηleη no weε tfuu wvú bensee ekole kew nu ε bó nu ke eshike lo wvú, ε weε tfuu wvú shiwe ekole kew, nu ε bó nu ke ebense lo wvú.”

Jisos kooηke boom bo caan caan (Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Ε bonyii ke ne no too bô boom bo caan caan fô Jisos e le wvú ekum bó le. Ε boom bew bo ηgoo le yεn nonεn, no saake lo bó.

17:31 Mat 24:17-18; Mak 13:15-16   **17:32** Kenj 19:26   **17:33** 9:24; Mat 16:25; Mak 8:35   † **17:36** Ke boηwa' bo boyvuum bomew keηke kencim kin ke.   **17:37** Job 39:30   **18:1** 11:2; Lum 12:12; Fili 4:6; Kolo 4:2; 1Tes 5:17
18:5 11:7-8   **18:12** 11:42; Mat 6:16-17; 23:23   **18:13** 5:8; Mben 51:1-5   **18:14** Mat 23:12

16 Geenen, ε Jisos tee boom bodvu le bó etoð, mum jeme ê boom bew bo ηgoo le le, “Ben ecine é boom bo caan caan etoo fô me le. Fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bv Nyo' le nu ε è nu fô bonyii diewe boban e. 17 Ε me ensee ê ben kecεεy le, é wee baa efiisen bvunfon bv Nyo' le ke diewe wan wvu caan e, wvú saa ke eyuu eley bvunfon bvudvu le ke.”

Jisos bô wee kpaw

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

18 Ε wee wvu baay mvu bife ê Jisos le, “Wee n'yεεyi, wo wvù wee wvù jee, fiεε fi me ηκεηκε keenje nse ηκεηκε nshii wvù mεy lo nu la?” 19 Ε Jisos bife ê wvú le, “Wo teje me le wee wvù jee nje la? Ke wee nu dvú wvù jee ke. Ε nu ke Nyo' maan wvù jee. 20 Geenen, keetu jim yî fiεε fi wo be bife le, wo kee ke bonci bò duu le, ‘Fo wo ejaη kpweεε wee, fo wo eyu wee, fo wo econ bvucou, fo wo eben jim nsaw mbiay’, bô wvù le, ‘Ε wvumtè ico bô bwoo’ le?”

21 Ε wvú tfuse le, “Bonci ban bocii nu ε me nto ηkew wase no ηgeele naa ε me mbεε cuwee.” 22 Ε Jisos yuw nonen, gay ê wvú le, “Tu fiεε nu ε shεε fimwaan fi wo beε ege. Gene egese mwεεm mwuw mvunciim, egaw bigew bidvu ê bonyii bò fuute, é wo ke emum eκεηκε bvukuke ε è nu won Nyo' le. Ε wo dioo ε ge nonen, emum eto ebii me le.” 23 Ε wvú yuw nonen, ε ye keeshe lo wvú, njefo wvú to κεηκε kpaw baay. 24 Ε Jisos taa wvú nen, gay le, “Fí temyi baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bv Nyo' le. 25 Ε fí temyi naa baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bv Nyo' le fele no fí temyi fô nyambala le * keeley ê jise di tase le.” 26 Ε bonyii bò to nu fó yuw nonen, mum bife le, “Ε è fen nu nonen, é ke eyuu eboy yεε?” 27 Ε Jisos tfuse le, “Ke fiεε fi ghaake bonyii keege nulo eghaw Nyo' keege ke.”

28 Ε Bita gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu ε cine wase mwεεm mvuse le, ε no bii wo le.” 29 Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê

ben kecεεy le ke wee yaa nu dvú wvù nu ε cine la diew e, keεεε kpweεε bô boom e, keεεε boom bo bwee le, keεεε ice bô bwee le nje bvunfon bv Nyo' le, 30 wvù nu ke enu se wvú ε κεηκε bonyii bô mwεεm nteen yî nshii wvun e mvù fele mvù wvú cine le ke. Ε è nu ke edioo enu kefew ke nshii wvù too le, é wvú eκεηκε nshii wvù mεy lo.”

Ε Jisos bvuu jeme ekumε kpwe ye

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Ε Jisos ke ne jo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bô bó base ye. Ε wvú gay ê bó le, “Ben eyeke eyuw, beene bene wase Jεlusalεm, ε beene nu eben ebuy jó é fiεε ficii fi bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε ekumε wee wvù diee nu Waawee eto ekocεn. 32 Fí ε mum ε no nu le bó nu ke enya wvú can bitum e, é bó ebuu wvú, nan'yi wvú, cuyte nceη yî ye le. 33 Bó nu ke etam wvú bô bongbwan, eyu wvú, é ke edioo enu ediuw εta, é wvú ebuy yî kpwe le.”

34 Ε Jisos jeme nonen, ε fí ffumse bó, ε bó faηε yaa cim kiεε laa wvú jeme le la le, njefo fiεε fimew to nu ε ge le fo bó ekiεε ke.

Ε Jisos yene ejise kenfefe

35 Ε Jisos ke dioo feηene kelaante kè Jεliku, ε kenfefe kemew ε shii diuw je le lεke mwεεm. 36 Ε wvú yuw no kebombom ke bonyii le kfune fele, mum bife le laa è se nu la le.

37 Ε bó tfuse ê wvú le è nu Jisos wvu Nasalet ε wvú fele. 38 Ε wvú mum kew no wamte le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, camε ke shen fô me le.”

39 Ε bonyii bò to saa fwe wam le wvú ebaη lo. Geenen ε wvú bvuu mεse wam lo foweεwe le, “Waa Nfon Dawe, camε shen fô me le.”

40 Ε Jisos yuw, leem gay le bó eto bô wvú. Ε bó to bô wvú, ε Jisos bife ê wvú le, 41 “Wo gomte le me enge la fô wo le?” Ε wvú tfuse le, “Tata, geε é me en'yεne mwεεm e.”

42 Ε Jisos mum gay ê wvú le, “Ε yεnè le mwεεm e. Fitele fiuw fi wo lese yî yεm e nu ε ge wase ejise εyo ε yene.”

43 Kaη mwaan nonen, ε wvú mum kase kew no yεne mwεεm e. Ε wvú mum ne no

18:17 Mat 18:3 18:18 10:25 18:20 Ksm 20:12-16
 é diεw bala le le, “kamεl.” 18:27 Saka 8:6; Luk 1:37
 18:38 Mat 20:30-31 18:42 Mat 9:22

18:22 12:33; Mat 8:21-22 * 18:25 Nyambala yin nu
 18:29 14:26; Mat 10:37 18:31 9:21-22 18:34 9:45

bii Jisos e tumte monkum mo Nyo' le. E bonyii bocii bò to nu fó yen, nya mbense ê Nyo'.

19

Jisos bô Sakio

¹ E Jisos gen ley ê kelaante kè Jelikú le, no fele. ² E wee mvu to nu jó e diee nu le Sakio, e è nu cee ekole bonyii bò to fii shile, nu ten cee kpaw. ³ E wvú no gomte keeyen Jisos e no wvú to fele. Geenèn, e fí ghaw njefo wvú to kfufene lo, e kebombom ke bonyii le banji wvú. ⁴ E wvú mum lewte gen fwe, gen ben yí kete kemew e le Jisos ke edioo efele é wen eyen wvú le. ⁵ E Jisos ke gen buy fó, lan jise yen wvú le fowe, tee le, “Sakio, shiile cekey eto, njefo me nkene keence ê wo yew eben.”

⁶ E wvú mum son shii yí kete kie le, fiisen Jisos bô nlanlan. ⁷ E bonyii bocii bò to yenèn no Jisos to gene bô wvú mum kew no wvukene gayte le, “Wee wvun gene wase keegen ce bô wee wvú befe.”

⁸ E bó gen dioo nu, e Sakio ke ne leem we gay ê Jisos le, “Tata, taa eyen, me nu engaw mwem mwem entelen enya ê bonyii bò fuute. E è nu le me nke nu e nfiw wase wee, é me enkase entfuse bokan bonew ê mweten.”

⁹ E Jisos yuw nonen, gay le, “Eben nu e bonyii bo yew fen e boy wase, no cee la wvun nu ten waa Abla'am. ¹⁰ Wee wvú diee nu Waawee to to kegom bonyii bò nu e laken wase, eboyse bó.”

Ngan ekume bigew (Mat 25:14-30)

¹¹ No bonyii to yeke no Jisos jemyi mwem mvun, e wvú ke ne ma ngan mvu ê bó, njefo è to shete wase caan é wvú eley Jerusalem, e bonyii kpwaake le sekemew le è shete wase caan é Nyo' ekew esaake bvunfon bwew. ¹² E wvú gay le, “E to nu kefew kemew e, e waa nfon mvu ne won wvubole no gene won wvumew e ncejole le bó egen eghaa wvú nfon e, é wvú se kase eto esaake bvunfon bwew. ¹³ E wvú ke dioo nen'yi, tee boom bew bo lemme le yuufe,

gaw bigew ê bó ekere ekere, gay le, ‘Ben eko eshe egeè way dvú fô me ntoo.’ ¹⁴ E wvú mum ne, e bonyii bo won we le to bane wvú baay. E bó mum shete tum bonyii ê wvú ejim le bó egen egay le ke bowen koonke wee wvudvu le wvú enu nfon bowen ke.

¹⁵ E bó ke gen ke ghaa wvú. E wvú ke tu jim, tee boom bew bo lemme le ba bò wvú to gawee bigew ê bó le wen eyen laa bó se nu e shete ge way e die sew e. ¹⁶ E wvú fwe to gay le, ‘Cee ekole, ekere kuw ke bigew e kè wo to nyae ê me nu e me e nshete e ndie sew jó bikele yuufe.’ ¹⁷ E wvú yuw njon, beele wvú gay le, ‘Wo nu waa lemme wvú jee. No wo se nu e shete e kiee keetaa fô fiie fi caan e ntay, me nu enge wo é wo esaakè bontew yuufe.’ ¹⁸ E wvumvu ten to gay le, ‘Cee ekole, ekere kuw ke bigew e kè wo to nyae ê me nu e me e nshete e ndie sew jó bikele bitin.’ ¹⁹ E wvú gay ê wvú le, ‘Me nu enge wo é wo esaakè bontew botin.’ ²⁰ E wvumvu waa lemme to gay fiew le, ‘Cee ekole, ekere kuw ke bigew e kin fen e me e nshete e nkule ê njaw ndvu le e nge. ²¹ Me nse ngeke njefo wo tami ejim, e me nfane wo. Wo ké nu se wo nu e gee nkun, mum to no joo lo. E ké dioo nu se wo nu e jewe fiie, mum to no gbweci lo.’ ²² E cee ekole we gay ê wvú le, ‘Wo nu wan wvú befe. Njeme wvú buy diuw wo le nu wvú me nu enjo ensaw wo dvú. Wo se kee le me ntemi ejim, é me ndioo nu se me e nge fiie nkun, mum nto no joo lo, nké ndioo nu se me nu e njewe fiie mum nto no ngbweci lo. ²³ Wo se kee nonen, e se e ge la fo wo ejo bigew biem egen ege ntfu, wvú le seke me e nkase enfi bò sew?’ ²⁴ E wvú mum gay ê bonyii bò to leeme mbew ye le le, ‘Ben efi ekere ke bigew e kedvu ê wvú, enya ê wvú kene bikele bi bigew e yuufe.’ ²⁵ E bó kace lo, gay le, ‘Cee ekole, wvú kene wase bikele bi bigew e yuufe.’ ²⁶ E wvú gay le, ‘E me ensee ê ben le wee wvú kene fiie nu e bó nu ke ebise. Geenèn e wee wvú baa kene, nu e naa fi caan fi wvú kene nu e bó nu ke efi lo ê wvú. ²⁷ Yí keseen e, bonyii ba bò se bane me, tune le fo me enu nfon wvubo ke, ben

egen eto bô bó eyuwye ê me ejise.’ ”

É bó fiisen Jisos Jelusalem ke diewe Nfon e (Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Ejim jodvu no Jisos to jemyee mwεem mvun, mum ne no saa fwe bene gene Jelusalem. ²⁹ E wvú ke dioo feņene ntew wvú Betfaj bô wvú Betani bô nu mbew Kum Bite bi Olif e, mum baa boom bew bo ηgoo le bomew bofeε tum, ³⁰ gay le, “Ben egen ntew wvu fwe we le. Ben nu ke edioo eleyte jó, eyen waa kembεεbey e ε bó ε suu ε wee ke baa ben wase yî dvú le ke, é ben efay eto dvú fen. ³¹ E ben gen ε no fayte, wee ε no biite le laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole keņke shiee wvudvu.”

³² E boom bo ηgoo le ba gen yen fiεε ficii le ke leņleņ no wvú to jemyee. ³³ E bó ke dioo fayte waa kembεεbey wvudvu, ε bonyii bô to keņke bife le, “Ben fayte waa kembεεbey we nje la?”

³⁴ E bó tfuse le, “Cee Ekole keņke shee wvudvu.” ³⁵ E bó mum jo to dvú fô Jisos e, ye y bikum bibole yî kembεεbey kedvu le, mum bense Jisos yî dvú le. ³⁶ E wvú no gene, ε bonyii ye yte bikum bibole ê je, ε wvú fele yî dvú le.

³⁷ E wvú ke gen le wen efeņene fô je booke yî Kum Bite bi Olif e, ε kebombom ke bonyii bew bo ηgoo le se se no wvuuyi bensee Nyo' foweεwe nje biņghaw bi mwεem e bicii bì bó to yenεε. ³⁸ E bó no wvuuyi gayte le, “Nyo' nu ε laņ kembonen yî Nfon wvú too ê diee di Tata le. Nyεkeey nu fowe, ε bvukuke nu bvú Nyo' wvu fowe le.”

³⁹ E Bofalasi bomew bô to nu ê kebombom ente mum ne gay ê Jisos le, “Wee n'yeeyi, kanε bonyii buw bo ηgoo le ban le bó ebaņ lo.”

⁴⁰ E Jisos tfuse le, “E me ensee ê ben le, é bó ecim ebaņ lo, naa é eta eyan ewvuuyi.”

⁴¹ E Jisos ke dioo buy mbew Jelusalem e, taa jo nen, ke se bô kpwe, ⁴² no taan ke le, “O Jelusalem, é ben ban be kee ke naa fiεε fi nulo eto bô nyεkeey fô ben e yî diuu di e ben e. Geenεn keseen se ben kee lo ηkuuņ. ⁴³ Nonεn, ben ekeè le kefew too lo kè bonyii

bonen bo bvuban e nu ke eto ebom ketaan egem ben dvú ekεεkeε, ebaņ ben ente. ⁴⁴ Bô nu ke eley efiwse lo ben naa noo boom bonen, ebvuw yew yene, é te saa esheε yî dimew e ke. E fi nu ke ekooy nonen njefo ben to baa kieε kefew kè Nyo' to toε ê ben e ke.”

É Jisos kuņ bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ E Jisos ke gen fô yew ncese le, no kuuņke bonyii bô to geese mwεem fô ⁴⁶ gayte ê bó le, “Fí nu ε bo ε saņ ε Nyo' gayte le,

‘Yew yem nu ke enu yew bunle.’

Geenen ben ε baņke ε tu

‘Tfum bocooņ.’ ”

⁴⁷ E Jisos no shee yeeyi bonyii fô yew ncese le εdiuw εcii. E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duņci bonci bo Nyo' le noo bonyii bo baay baay bo jó no wεentene keeyu wvú. ⁴⁸ Geenεn faņe yaa keņke je ke, njefo bonyii bocii to shee ke lo mbew Jisos e yaa gomte keesoy lo fiεε fimwaan fô mwεem mvú wvú to yeeyi le ke.

20

É bonyii bo woņ e bife fô Jisos jo mvuņgay (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ E è ke no nu diuu dimew ε Jisos no yeeyi bonyii, bvuu fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê bó fô yew ncese le. E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duņci bonci bo Nyo' le noo bonyii bô saake woņ to, ² bife ê wvú le, “Ke see ê bese wee wvú nya mvuņgay le wo egee mwεem mvun? E nya yeε mvuņgay mvudvu ê wo?”

³ E Jisos tfuse le, “Me ten nu embife fiεε ê ben. Ben esee ê me keseen. ⁴ Mvuņgay mvú Jon to leese bonyii dvú ê joo to nya Nyo' nuu wee wvu wum ε?”

⁵ E bó mum koo ntfum εbonebon le, “E beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa ε è ge la fo beene ebee Jon e le? ⁶ E beene tfuse le è to nya wee wvu wum, é bonyii etumye beene bô eta, njefo bó nu ε

bee cεεy cεεy le Jon to nu wee ntum Nyo'." 7 Nonen, ε bó mum tfuse le, "Ke bese kee wee wvù to nyaε ke."

8 Ε Jisos mum gay ê bó le, "Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvunḡay ê me le me enḡee mwεεm mvun ke."

*Ngan ekumε bonyii bò bó to lesεε wene
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

9 Ε Jisos mum ne kew no maa ḡgan ê bonyii le, "Wee mvu to nu ε lem wεε mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvù. Ke tεse wεε wvudvu ê bonyii, mum ne ḡen ketum kemew e, ḡen ce jó baay. 10 Ε kefew kè bó ké no kooyte ke to kocen, ε wvù tum waa we lemme le wvù eḡen efi mvuwene mvuntam. Ε wvù ḡen, ε bonyii bò wvù to tεsεε wεε ê bó, kaa sanḡ lo wvù kunḡ ε wvù tu jim cancan. 11 Ε wee wvudvu bvuu tum wvumvu waa lemme, ε bó bvuu sanḡ wvuwe, shoose wvù, kunḡ ε wvù tu jim cancan. 12 Ε wvù bvuu tum wvumvu le botete, ε bó lemse wvù, tfume ekfunḡ. 13 Ε wee wvudvu kpawce le, 'Me nu enḡe neε? Me nu ntum wase keseen ε è nu waa wεm wvù nu fitele fiem. Sekemew é bó eḡen ewvum wvù.' 14 Ε wan we ḡen ley wene, ε bonyii ba bò bó to tεsεε wεε ê bó yen wvù le, tfumtfum εbonebon le, 'Wvun nu ndiela wee wεε wvun. Beene eyu wvù emum eyow wεε wvun.' 15 Ε bó mum koo wvù, bvuse wene, yu."

No Jisos fe nonen, mum bife le, "Ben kpwaake le wee wεε wvudvu nu ke eto ege neε bò bonyii ba? 16 Ε me ensee ê ben le wvù nu ke eto elεse lo bonyii bodvu, etεse wεε wvudvu ε è nu wase ê bonyii bomew." No bonyii yuw nonen, kacε lo le, "Nyo' elεwsè."

17 Ε Jisos taa bó nen, bife le, "Tu fiεε fin fi bó sanḡ ê Nwa' Nyo' le jemyi le la, fi nu le, 'Te didvu die di bonyii bo kembom e to tunεε,

to nu ε kase ne tu te di buu di yew e?'

18 Ε te didvu din nu, é wee gbwe yí dvù le ecaafie lo, é dí gbwe yí wee le, é mwεten efoonce lo."

*Mbife ekumε shile
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

19 No Jisos ma ḡgan wvudvu nonen, ε bonyii bò to duḡci bonci bo Nyo' le bò bocee ncese bo baay baay mum no gomte le bó ekoo wvù ke fó. Bó to gomte keekoo wvù njefo bó to nu ε kiεε le wvù ma ḡgan wvudvu ε è nu ê bó, geenen fan bonyii. 20 Ε bó mum no bii bikaa biew e, kew bonyii, tum ε bó ḡen no keele wvù buwse le bó nu bonyii bò jee. Ε bó to gee nonen keeyuw fiεε diuw we le emum ekoo wvù enya can wee wvu Lum wvù saake keba kekie le. 21 Ε bonyii bodvu mum ne bife ê wvù le, "Wee n'yεεyi, bese kee le mwεεm mvù wo jemyi noo mvù wo yεεyi nu mvu leḡ, ε ke wo taale jise di wee le ke. Wo ké no yεεyi keceey ε è nu fiεε fi Nyo' gomte le bonyii egeè. 22 Bese ε mum ε no biite le laa nci nu ε bee le beene elaanke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum ε?"

23 Ε Jisos kiεε fiεε fi bó wεentene bò fí gay le, 24 "Ben ke eto bò danali mwaanḡ é me en'yen." Ε bó to dvù ε wvù bife le, "Ekole kin kè nu yí dvù le nu ke yεε le, ε diee din nu di yεε le?" Ε bó tfuse le, "Ε nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew." 25 Ε Jisos mum gay le, "Ben emum enyaà le ê Kaysa fiεε fi è nu fi Kaysa le, enyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' le."

26 Ε bonyii ba yuw ε fi ffumse bó, ε bó mey diuw tfu fanḡ yaa keḡke fiεε fi bó ekoo wvù yí dvù le ê bonyii ejise ente jo mwεεm mvù wvù to jemyi le ke.

*Mbife ekumε mbuy wvu yí kpwe le
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)*

27 Ε bonyii bomew ḡgo Bosadusii le ke ne to keebife fiεε ê Jisos. Bosadusii ban to nu bonyii bò to duu le ke bonyii nu ke ekase ebuy yí kpwe le ke. 28 Ε bó to bife ê wvù le, "Wee n'yεεyi, Muses to nu ε sanḡ ê nci wesebeene le le,

'Ε wee keḡke kpwoon ε ke ε kpwe se bò wvù nu ε boo wan,

tu waa bwee keḡke keεεε kpwoon wvudvu é bò wvù eboo boom ê diee di ḡkfu waa bwee le.'

29 Keseen, boom bo wee mvu le to nu bosoooshiy, ε wvu ḡgaywee ke keḡke kpwoon, ke kpwe se bò wvù ε keḡke wan. 30 Ε ejime kew ḡεε kpwoon wvudvu, ke kpwe

ten se wan. ³¹ E ejime ke wvuwe le bvuu gee ten kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. E fi ke kooy ke nonen bo boom bo bosooshwi bodvu bocii, e mvu bo le fanje yaa boo wan bo kpwoon wvudvu ke. ³² Ejim jodvu e kpwoon wvudvu kpwe ten. ³³ No bonyii bo bosooshwi bodvu to nu e jo kpwoon wvudvu bocii, e nu ke enu seke bonyii kaase buyte yi kpwe le, e wvu enu kpwee ye?”

³⁴ E Jisos tfuse le, “Yi won wvu keseen e nu e bolemse bo bokene taashi bvujen. ³⁵ Geen, e bonyii bo nu e kocen keeke ekenke bvudvuu yi won wvu too le seke bo e kase e buy yi kpwe le yaa nu ke etaashi bvujen ke, e bonyii yaa bee ke enyaa boom e bo taashi bvujen ke. ³⁶ Ke bo bee ke ebvuu ekpweken ke, njefo bo nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le. Bo nu ke enu wase boom bo Nyo' le, njefo bo nu e kase wase e buy yi kpwe le. ³⁷ Keceru kedvu nu le Muses kebee to nu e yuuse le bonyii nu ke ekase ebuy yi kpwe le no wvu to sanee ekume kete ke wvu to yene e ki beenci. Wvu teje Tata e bvudvuu bu nwa' le bvudvu le wvu nu Nyo' Abla'am, nu Nyo' Aysik bvuu nu Nyo' Yakow. ³⁸ E wvu teje nonen, tu bonkfu ban nu bonyii e bo nu dvu, ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, e nu Nyo' bonyii bo nu dvu, njefo fo Nyo' le nu e bonyii bocii nu boyuum.”

³⁹ No Jisos jeme nonen e bonyii bo to dunji bonci bo Nyo' le bense wvu gay le, “Wee n'yeeyi, wo nu e looce e tfuse len.” ⁴⁰ Ke nonen, e wee fanje yaa ebvuu emom lo ebife fie e wvu ke.

Mboyse wvu Nyo' to kawee nu waa ye
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ E Jisos mum ne bife fiew e bo le, “Bonyii ghan ne e se no gayte le Mboyse wvu Nyo' to kawee nu waa Nfon Dawe? ⁴² Ke ben kee le Dawe kebee to nu e san e Nwa' Mbense le le, ‘Tata Nyo' to nu e gay e Tata wem le wvu eshii e ebo kew ke ecey e, ⁴³ egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

e wvu etome bikaa biew yi bo le diewe kedvuush ke bikaa biew e.’ ⁴⁴ E Dawe teje wvu le Tata wen, e wvu ebvuu eghan ne e se no nu waa we?”

E Jisos gay le bonyii eyene ekume bonyii bo dunji bonci

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ E Jisos mum ne no jemyi wase e e nu e boom bew bo ngoo le e bonyii bocii yuuke. Wvu to nu e gay e bo le, ⁴⁶ “Ben eyene ekume bonyii bo dunji bonci bo Nyo' le. Bo koonke keetfumi bikum bi dewkene kale dvu, koonke le bo egayte bo le e way bo n'wvum. E bo bvuu koonke keeshiile yi bintaw bi fwe le yew bunle le. E bo ke egen fo nkaw e, no koonke ke keeshii e e nu fwe. ⁴⁷ E e bvuu nu ke bo bo shiwse boke' bo bonkfu le, leele bo fi mweem mvubole, mum gee dibunle di dewkene keedunji ye. Bonyii bodvu ban nu e wvubo nge w nu ke efo lo.”

21

Nya kpwee nkfu wvu wee kefufe
(Mak 12:41-44)

¹ E Jisos ke ne lan jise, yen no bonyii bo kpaw e geele nya yibo e finkuw fi nya le fo yew ncese le. ² E wvu yen ten kpwee nkfu mvu le e e nu wee kefufe, e wvu e to e gee mvunyinyi mvunfem e finkuw fidvu le. ³ E wvu mum gay le, “E me ensee e ben kecey le kpwee nkfu wvun wvu nu naa wee kefufe nen, nu e nya e fey bonyii bocii bo be nyaa. ⁴ Bonyii bocii bo be nyaa, be too e e nu bo tfuw kpaw wvubo wvu nu e yinse wase e no fuci kuse. Geen e kpwoon wvun no wvu nu kefufe kefufe nen nu e wvu e nya naa fie ficii fi wvu bee kecee yi dvu le.”

E Jisos see le bo nu ke ebvuw yew ncese
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ E boom bo Jisos e bo ngoo le bomew ke ne no kumte etale ekume yew ncese, bensee eta yo jee yo bo to bomee dvu bo mweem mvu bonyii to nyaa e bo seyse dvu. E wvu gay e bo le, ⁶ “Ben yene mweem mvun e? Diuu too lo di ke te dimwaan nu ke eshe yi dimew e se bo e base fokuse ke.”

*Bonɔɛw bô bvuban**(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)*

⁷ E bó bife le, “Wee N'yeyi, fin fiɛɛ nu ke ekooy seke la? E nciise wvù nu ke eduŋɔɛ le fí nu wase keekooy nu la?”

⁸ E Jisos tfuse le, “Ben eyènè fo wee ke elɛɛ ben é ben ejay je. Ben ekeè le bonyii nu ke etoo nteen, joo diee diem tɛɛke fojise, e wee duu le, è nu wen wvù Mboyse, e kefew too wase ncee. Bó dioo duu nonɛn, fo ben eyekè ke. ⁹ Seke ben e yuw e bó tumte jem mondvuum e mondvuum e, e bonɔɛw nu won e, fo ben efanè ke. Mwɛɛm mvun keŋke ke keeyaw ekooy. Geenɛn, e mvú yaa mum duŋci le won nu eka sekedvu ke.”

¹⁰ E Jisos bvuu gay ê bó le, “Ketum nu ke etumte jem bô kemew, e nfon mvu tumte jem bô wvumvu. ¹¹ Binɔhaw bi mwɛɛm e nu ke ekooyi mondvuum e mondvuum e. Nshɛ nu ke eshiike bô mvunɔgay. Jen nu ke ekoole, e bincɛm nu ke enu mondvuum e monciim. Bonciise bô bɛmte nu ke eduŋci ye yí ebulɛ le nyaa nfan ê bonyii. ¹² Ben ekeè le é mwɛɛm mvudvu sɛ keeke ekooyi nu e bó nu ke ekooye ben, enyɛwle dvú. Bó nu ke eɛɛn bô ben, esaw yéw bunle le, eciinse ben yéw ncaw e. E bó nu ke ebvuu ejo ben eɛɛn dvú fwe dvu bonfon bô bonyii bô saake won nje diee diem, ¹³ é sekekiɛ emum enu kefew fô ben e keejeme ê bó ekumɛ me. ¹⁴ Seke bó e jo ben nonɛn, e ben lese lo le ke ben nu ebuuke le laa ben nu eɛɛn etaje diuw le la le, ¹⁵ njefo è nu me wvù nu ke enya njeme diuw wene le, noo bvufee ê ben. Ke bonyii bonɛn bo bvuban e yaa nu ke eleem, ekicɛn ben ke. ¹⁶ Bonyii bô nu ke egese ben nu ke enu ke bo'icee bonɛn bô bo bwee bonɛn, noo boom bo bwee wene le, noo kfuu dinɛn bô nsáa yene. E nu ke enya ke bó ben é bó sɛ yuwye ben bomew. ¹⁷ Bonyii bocii nu ke ebane ben, nje diee diem. ¹⁸ Geenɛn, naa ke yvuw yimiaaŋ nu ke ela ê ben efa ke. ¹⁹ Ben ekuu ke e è nu shém, é ben ke emum ekeŋke nshii.

E Jisos see le bô nu ke efiwse Jɛlusalɛm
(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Seke ben e yɛn e bonyii bo jem e e gem wase kelaante kè Jɛlusalɛm e tase, e ben mum no kee le kefew nu e kocɛn wase kè bó nu ke efiwse kí. ²¹ Fí ke dioo e kooy nonɛn, e bonyii bô nu Judea mum fɛɛ ben yí dikum e, e bô nu ɛlaante jodvu buy. Fo wee wvù nu ŋkpwaante ebvuu etoò keeley jó ke. ²² E diuw yoya nu yò Nyo' nu ke elan ŋɛw yí Jɛlusalɛm e nje gee dibole, keege é fí eto ekocɛn no bó nu e sanj ê Nwa' we le. ²³ ŋɛw wvu baay e diuw yoya le nu ke enu wvu bokɛnɛ bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. Nyo' nu ke eton'yɛ shém bô bonyii ban, elan ŋɛw wvu baay yí won wvun e. ²⁴ Bó nu ke egbwoɔ lo bonyii bomew, ekooye bomew egawɔɔ é bó eɛɛn enu bonfaw bitum e. Bonyii bô yaa kee ke Nyo' nu ke eben lo yí Jɛlusalɛm e, eɛɛn ebuy no kefew kebole nu ke ekocɛn.

E Jisos see bonciise bô nu ke enu seke wvú kaase too

(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)

²⁵ Bonciise bô bɛmte nu ke eduŋci ye yí diuu le bô yí kpwee le noo yí jón e. Fí yí nshɛ le nu e bitum nu ke enu yí monlum e, ŋɛmtene no joo yi baay nu ke ekfune yole. ²⁶ Nfan nu ke ege é bonyii egule, ciŋke nɛn kikikiki. Bó nu ke ekpwaake mwɛɛm mvù bɛmte mvù nu ke ekooy yí nshɛ le, njefo mwɛɛm mvu fowe mvunciim mvù keŋke mvunɔgay nu ke eshiike. ²⁷ Nonɛn é bonyii emum eyɛn no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembɛw e keŋke mvunɔgay noo bvukuke bvú baay. ²⁸ Seke mwɛɛm mvun e kew e no kooyi, e ben leem we, cake bikuu we, njefo kefew kè Nyo' nu eboyse ben nu wase nceencee.”

²⁹ No Jisos jeme nonɛn, mum fewsɛn le, “Ben eyeyi fiɛɛ yí keŋgvum bô bite bimew bi ké yɛle le. ³⁰ Bí ké keeke keecomte, e ben mum kiɛɛ le ekfuŋ kumene wase. ³¹ E nu ke leŋleŋ no ben nu ke edioo e yɛn e mwɛɛm mvun kooyi, é ben emum ekiɛɛ le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee.

³² E me ensee ê ben kecɛy le ke eŋgoke ke keseen kin nu ke eka sɛ mwɛɛm mvun mvunciim e jo bvudvuu ke. ³³ Ebulɛ bô nshɛ

nu ke eka, geenen ke diew yem nu ke eyuu eshiw ke.

³⁴ Ben eyenè fo ben eghanè diee ε è nu bikuu binen, wukene jewte, leese bvufee ε è nu yî nshii wvu fokuse fen e, é diuu didvu ke ene esese ekoo ben ke diewe ketam e. ³⁵ Fiεε fi yî diuu didvu din e nu ke eto yî bonyii bocii bò nu yî εkolε ke nshε le. ³⁶ Ben emum eleemè temyi, ebunleè Nyo' sekecii, wvu le mvumvun mwεem ke edioo ekooyi, é wvú enya ben bô je yî ben elεw efey jó se leem fwe dvu wee wvù diee nu Waawee.”

³⁷ E Jisos mum no shee yεeyi bonyii yew ncese le εdiuw yoya le εcii. E ké dioo nu fokieguu, ε wvú ben gen ce yî Kum Bite bi Olif e. ³⁸ E bonyii bocii ké buy saa bvutfuu mum gen fô yew ncese le no yuuke n'yεeyi we.

22

E Judas bee keegese Jisos

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11)

¹ E kefew ke Nkaw Blεed wvù bó baa gee Fintunλεen jó, wvù bó tenje le Nkaw Danεfey e, ke no too wase nceencee. ² E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le, no gomte je yî bó eyu Jisos jó ε è nu ê nnyile le, njefo bó to fane bonyii.

³ E Satan ley ê fitele fi Judas wvù bó to tenje le Iskaliot e, ε è nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε. ⁴ E wvú mum gen fô bocee ncese bo baay baay e bô bikuu bi nci le bì to cεyte yew ncese. E bô bó mum seyse no wvú nu ke eghan se gese Jisos ê bó. ⁵ E bó yuw njonj mum kaw keelaw wvù bô bigew. ⁶ E wvú bee, mum gen kew no gomte je yî wvú nu enya Jisos jó can yibole ê nnyile le seke bonyii yaa nu ke.

Nseyse Nkaw Danεfey

(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21)

⁷ E diuu di Nkaw Blεed wvù bó baa gee Fintunλεen jó di bó ké no seεle waa keyaw wvu Nkaw Danεfey wvun e ke to kocen, ⁸ ε Jisos mum tum Bita bô Jon gay le, “Ben egen eseyse mwεem mvù beene nu ke edie Nkaw wvun dvú.” ⁹ E bó bife ê wvú le, “Wo gomte le bese egen eseyse ε è nu fεε?”

¹⁰ E wvú tfuse le, “Ben eyuw, seke ben leyte gene εlaante, ben nu ke eyen wee le ε wvú ε tuu joo ê nshaan e, é ben ebi wvú le yew dvù wvú nu egen eley e. ¹¹ Ben dioo ε bi, gay ê cee yew wvudvu le Wee N'yεeyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kè bô boom bowene bo ηgoo le nu edie Nkaw Danεfey dvú nu fεε le? ¹² Wvú nu ke emum edunçe kebuw ke baay yew yi εwe le ε bó ε loocε wase ε seyse, é ben emum eseyse mwεem mvudien dvú.” ¹³ Nonen, ε bó ke gen yen mwεem e ke leηleη no Jisos to jemyεε ê bó. E bó mum seyse mwεem mvudien mvu Nkaw Danεfey e dvú.

E Jisos bô boom bew die ntaashε

(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26)

¹⁴ E kefew ke to kocen, ε Jisos to ε bô boom bew bo ntum e shii no diekene. ¹⁵ E wvú nε gay ê bó le, “Me nse ηkoonke naa baay keendie Nkaw Danεfey wvun beene nse n'yen ηgew wvù too le. ¹⁶ Ben ekeè le ke me mbεε ηke endie Nkaw wvun ke engen ebuy no fí nu ke ekocen seke Nyo' nu ke esaake bvunfon bwew.”

¹⁷ E wvú jo fiko, nya keyoone ê Nyo' gay le, “Ben eko ewu ben bocii ekenen. ¹⁸ Me nseje lo ê ben le ε kew keseen ε gen lo, nu ε ke me mbεε ηke embvuu en'wu mbvuum mo twej kete kè lane le man ke, egen ebuy seke bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto.”

¹⁹ E wvú jo blεed, nya keyoone ê Nyo', guushε nya ê bó gay le, “Fin nu ye yem ε me ε nya nje ben. Ben egeè finfin keekumyi me.” ²⁰ Ke leη nonen no bó mεseε mwεem mvudien, ε wvú jo fiko jeme le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfem mò Nyo' gbwo bô ελεmε kem kí ε buy nje ben. ²¹ Geenεn, ben eyeke eyuw wee wvù nu egese me diekene fen bee wvú. ²² Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no Nyo' to seyσεε. Geenεn, ηgew wvu baay nu fô wee wvù gese wvú le.” ²³ E bó mum kew no biite ê bikuu bibole le laa wee wvù nulo ege nonen ê bó enteleη nu yεε le.

E Jisos yεeyi no bonyii bew keηke keejò bikuu bibole

24 Ε bó ke nε κεw mbew εbonεbon le laa bó σε nu nen ε wee wvu baay ê bó enteleη nu yeε le? 25 Ε Jisos gay ê bó le, “Bonfon bo fokuse fen κeηke mvunγay ê we jo bonyii bobole, ε bonyii bò saake won gayte le bó eteηè bowen le bibaw bi bonyii le. 26 Geenεn, κε è nulo é fí enu nonεn bó ben κε. Wee wvu baay ê ben enteleη ejòè le wen nu wan wvu caan, ε wee wvu nu εkolε nu diεwε wee wvu lemte fô ben bocii le. 27 Wee wvu baay nu wvu la, wee wvu yeeme diekene lo, nuu wee wvu dεεle le? Ke è nu wee wvu yeeme diekene lo le? Geenεn ε me nu ê ben enteleη diεwε wee wvu lemte fô ben e.

28 No me nshee n'yene bonγew sekecii, è nu κε ben ban bò ké no nu beene. 29 Fí mum è no nu le, κε leηleη no Icεm nu ε nya me bó bvunfon le me ensaake, nu ε me ε nya tεn mvunγay ê ben keesaake. 30 Me nya wvu le beene ke ediekene, wukene bvudvuu bvumwaan ê ntow wεm e, é ben eshii yî bokawla le, esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difεε.”

Ε Jisos see le Bitu nu ke ema wen

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:35-38)

31 Ε Jisos mum ja tee Bitu le, “Semon, Semon è keè le Satan nu ε fi mvunγay keεκεken ben bocii ebvuse bomew κε diεwε no wee ké fεεtεn εγιη bvuse nyiim. 32 Geenεn me nu ε mbunle fô wo le, le fo fitele fiuw emum ebuy lo yî yeε e κε. Seke wo ε kase ε tee bvufee bvuw jim, ε wo nya mvunγay ê boom bo bwoo le.”

33 Ε Bitu gay le, “Tata, é è cim nu keegen ncaw κενεε keεkpwe lo, tu me nu κε bee wo.”

34 Ε Jisos tfuse ê wvu le, “Bitu, yuw é me ensee ê wo, nyimshie nu ke enu le yî eton εben, ε wo ε ma wase bokan botete le κε wo kee me κε.”

Ε Jisos tefe no boom bew bo ηgoo le eseyse mvuntelem

35 Ε wvu nε bife ê bó le, “Ben kumyi seke me nto ntumεε ben σε bigew, σε bikele noo σε bolaba, no ben to ghane, ben to nu ε tan

fiεε le?” Ε bó tfuse le, “Aay, bese to baa tan fiεε κε.” 36 Ε wvu mum gay ê bó le, “Yî keseen e, é wee κεηke bigew, κενεε εκελε, é wvu jo. Ε wee baa κεηke nyo jem, é wvu gese kekum kew guy nyo. 37 Me njemyi fin njefo fiεε fi bó to saηεε ê Nwa' Nyo' le le, ‘Bó to nu ε tan wvu bó bonyii bó befe’, κεηke keekooy bó me keseen. Ben ekeè le mwεεm mvù bó to saηεε εκumε me nu ε mvù too wase keekocεn mvunciim.” 38 Ε bó mum σεσε le, “Cee εκολε, bese κεηke nyó jem yifiεε.” Ε wvu tfuse le, “Ben elu dvú nonεn.”

Ε Jisos bunle yî Kum Bite bi Olif e

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Ε Jisos ke nε buy εlaante bó boom bew bo ηgoo le, mum κεw no bene Kum Bite bi Olif e, ε è nu no wvu to ké no gee. 40 Ε bó ke ben buy fô bó to gene, ε wvu gay ê bó le, “Ben ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

41 No wvu gay nonεn, mum bence gen buy κε no è nulo é wee etfume tε é dí egen ebuy, mum tum ενvuw fokuse bunle le, 42 “Icεm, é fí fen nu ε kpwen wo le, é wo cake fiko fi ηγεw e fin fo me en'wu. Geenεn gee κε no wo koonke, fo wo ege no me ηkoonke κε.” [43 No wvu bunle nonεn, ε nceendaa Nyo' shii we to fô wvu le, nya wvu bó mvunγay. 44 Ε Jisos nu, ε fitele fiew buuke baay. Ε wvu bvuu bunle lo shiee le jimtene, ε njimtεn cemceme fokuse κε diεwε bitewtew bi ελεμε le.]*

45 Ε wvu bunle mεse, tu jim fô boom bew bo ηgoo le, yeη ε yii ε ge wase bó ε dose ε no leete. 46 Ε wvu bife ê bó le, “Ben kaa leete lo le? Ben eja we ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

Ε bonyii bo won e koo Jisos

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Ke no wvu to beε jemyi, ε ηgoo bonyii buynεn ε è kaa nu Judas wvu to nu wee ηgoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε wvu to saa fwe wvudvu. Ε wvu gen mbew Jisos e keeηocε wvu. 48 Geenεn, ε Jisos bife

22:26 9:48; Mat 23:11; Mak 9:35 22:27 Jon 13:4-5, 12-17 22:30 Mat 19:28 22:31 22:3 22:32 Mat 16:18; Jon 21:15-17 22:34 22:61; Mat 26:75; Mak 14:72 22:35 9:2-3; 10:4 22:37 Yesa 53:12 22:39 5:16 22:39 21:37; Mat 26:30; Mak 14:26; Jon 18:1 22:42 Mat 6:10; 20:22; Mak 10:38; Jon 12:27-28 * 22:44 Ke bonwa' bo boyvuum bomew ê diεw yî bó to yawεε saη Nwa' Nyo' jó κεηke bincim bi 43-44 κε.

ê Judas le, “Wo fən gomte keenjocε wee wvù diee nu Waawee nən keedunjε le bó ekoo le?”⁴⁹ Ε boom bew bo ηgoo le bò to nu mbew ye le yεn fiεε fi to nu keekooy e, bife le, “Cee εkolε, bese egbwocε bonyii ban e?”⁵⁰ Ε wee mvu bó le dīoo gbwoo, mum cun kentunjun ke εcεεy ke nfwa εkolε ke bocee ncese le.⁵¹ Ε Jisos kan le, “Fo wee ebvuu emom kε,” mum kum kentunjun ke wee wvudvu le ε kí mum kase tu fó.

⁵² Bonyii bò to toε keekoo Jisos to nu bocee ncese bo baay baay bô bikuu bi nci le bì to cεyε yew ncese noo bonyii bò saake won. Ε wvù bife ê bó le, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse kε diεwε ben to keekoo ε è nu coon e?”⁵³ Me nse nu beene no diuu nu fô yew ncese le sε ben ekum me le nje la? Geenεn, keseen nu kefew ke mvunjay mvu εjiwε le kè Satan ké no saake, ε è nu kè è nulo é ben ege fiεε.”

Ε Bitama Jisos

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ε bonyii bodvu mum koo Jisos no gene bô wvù fô la di εkolε ke bocee ncese le, ε Bita bii ejim ntamndwee.⁵⁵ Ε bó gen fwεε ηguy fontelεη fo lakfulεεη shii no yosene. Ε Bita mum to shii bô bó.⁵⁶ No ηguy to bεenci, ε wan kpwoon mvu wvù to lemte fô la didvu le ja yεn Bita le ε wvù ε shii. Ε wvù taa wvù fojise ntay gay le, “Wee wvun bee bô wee wvudvu.”⁵⁷ Ε Bita mum kace lo gay le, “Kpwoon wvun, kε me n'yaa ηkee wee wvun kε.”⁵⁸ Ε kefew dīoo bence caan, ε wee mvu bvuu yεn wvù le, bvuu gay le, “Wo tεn nu mvu ηgoo yibole.” Geenεn ε Bita gay le, “Diemsεn, kε me nu mvu bó le kε.”

⁵⁹ Ε kefew bvuu gen buy kε diεwε ntam kefew mwaan e, ε wee mvu bvuu taam le, “Kecεεy, kecεεy wee wvun bee bô wee wvudvu, njefo wvù nu tεn wee wvu Galilee.”⁶⁰ Ε Bita bvuu tun gay le, “Diemsεn wvun, kε me n'yaa ηkee fiεε fi wo jemyi kε.” Kε no wvù to bεε jemyi nonεn, kan mwaan ε nyimshie mum ton.⁶¹ Ε Tata banke ye ε ejise eye tasεn bô yo Bita. Ε Bita kume njeme wvù Jisos be jeme le, “Nyimshie ke enu le yí eton εben, ε wo ε ma

wase me bokan botεte.”⁶² Ε wvù nε fó buy εkfun, bee kpwe baay.

Ε bó no keεηke bvuu suunke Jisos (Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Ε bonyii bò to jici Jisos e mum kew no keεηke bvuu suunke wvù,⁶⁴ sôm bvushiw bwew bô ndvu, gay ê wvù le, “Kε geε ke-wee ntum Nyo' kuw. Kε see wee wvù sun wo.”⁶⁵ Ε bó bvuu no baale wvù bô boncun nteen.

Ε bó saw nsaw Jisos

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Ε hvú buy yuu ε bonyii bò saake won bocii bô bocee ncese bo baay baay bocii noo bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le baance ye. No bó baanceε, mum jo Jisos gen bô wvù fô bó to ké no saake bonsaw.⁶⁷ No bó γενεε bô wvù nonεn, ε bó bife ê wvù le, “Ε è nu wo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, é wo see ê bese?” Ε wvù tfuse le, “Ε me nseje lo ê ben, ben saa ebee kε.⁶⁸ Ε me mbife fiεε ê ben, ben saa etfuse kε.⁶⁹ Geenεn, ε kew yí keseen e, wee wvù diee nu Waawee nu ke eshii ê εbo ke εcεεy ke Nyo' mvunjay e.”⁷⁰ Ε bó mum sεsε bocii le, “Ε fεn nu wo wvù Waa Nyo'?” Ε wvù tfuse le, “Fí nu no ben gayte.”⁷¹ Ε bó mum gay le, “Ε nulo é bó ebvuu egomte wee wvù esee le la? Beene nu ε yuw wase fiεε fi wvù jeme bô diuw we.”

23

Ε Baylet bô 'Elod biwce mwεem ê Jisos

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ No bonyii bò saake bonsaw jemyεε nonεn, mum ja bocii jo Jisos no gene dvú fô Baylet e.² No bó γενεε buy fó, mum kew no cuci mwεem yí ye le, gayte le, “Wee wvun nεn ghane bvunse won wese, tune fo bonyii elaanke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum, bvuu jemyi le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, fi dunji le wvù nu nfon mvu.”

³ Ε Baylet bife ê Jisos le, “Ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?” Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Ε nu no wo gay.”⁴ Ε Baylet mum nε jeme ê bocee

ncese bo baay baay bô bonyii bô to nu fó le, “Me mbaa n'yen fiεε fi wee wvun jay e ke.”

⁵ Ε bó bocii mum no taame ke le, “Wee wvun ghane yeεyi bonyii bocii, beyse le bó etemyi bikuu. Wvú to keW Galilee, to ghan Judea jocii, ε no nu wase ê εlaante jan keseen.”

⁶ No Baylet yuw fin nonen, mum bife le, “Wee wvun nu wee wvu Galilee le?” ⁷ Ε bó bee, ε wvú mum ciinse Jisos fô Nfon 'Elod e, njefo è to nu wvú wvú to saake keba ke won e kedvu, ε wvú to nu ten Jelusalem kefew kedvu le.

⁸ Ε bó gen bô Jisos, ε Nfon 'Elod yen wvú le yuw njon, njefo wvú to shee yuuke wase ekume wvú, mum no keηke shiee keeyen wvú le, shieele ten le sekemew é Jisos ege fiεε fi duηci mvuηgay mvu Nyo' le é wen eyen. ⁹ Ε wvú she biwce mwεem é Jisos nteen, geenen ε wvú fanε yaa etfuse fiεε ke. ¹⁰ Wvú to biwci ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duηci bonci bo Nyo' le leeme fó cuci mwεem mvú temyi yî Jisos e. ¹¹ Ε Nfon 'Elod bô bonyii bew bo nci le ke ja mum keW no keηke bvuu seWsee wvú, tfume ndvu won yî ye le, tfuse wvú ε bó no tuu dvú jim fô Baylet e. ¹² Ε to nu ε Baylet bô Nfon 'Elod banene. Ebvubwε, ε bó tu nsán.

Ε Baylet sumten nsaw no bonyii to koonke (Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ No bó tfuseε Jisos jim, ε Baylet kum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô to saake won, bvuu kum bonyii bocii. ¹⁴ Ε bó tase, ε wvú gay ê bó le, “Ben be to bô wee wvun fen le wvú gee ε bonyii temyi bikuu, me ε ndioo ntasse mwεem mvú ben taame dvú ê ben εjise, ben eyeke eyuw, ε ηfanε n'yaa n'yen le mwεem mvú ben cuci yî ye le nu ε wvú ε ge fimew ke, ¹⁵ ε Nfon 'Elod be baa yen ten ke. Ε nu fiεε fi be ge wvú ε kase ε tfuse wee wvun jim ê beene. Ben eyen ten le wee wvun baa jay fiεε fi è nulo é bó eyu lo wvú ke. ¹⁶ Me nu entam ke lo wvú, encine wvú le, é wvú egene.” ¹⁷ [Ε to ké dioo nu kefew ke Nkaw Danefey wvun e, ε Baylet no keηke keebvuse wee mwaan yew ncaw e enya ê bonyii.] * ¹⁸ Ε bonyii bocii mum ne

keW no wamte lo gene dvú le, “Lεse lo wee wvun, ebvuse Balabas yew ncaw e enya ê bese.” ¹⁹ Balabas wvun to nu yew ncaw e njefo wvú to nu ε keW mvunlaa εlaante bvuu yu wee.

²⁰ Ε Baylet yuw nonen bvuu jeme ê bonyii bocii njefo wvú to gomte keecinε Jisos e. ²¹ Geenεn, ε bó no wamte ke le, “Bó eta lo wvú yî kentam e, bó eta lo wvú yî kentam e.” ²² Ε Baylet bvuu jeme ê bonyii yî bokan bo botete le le, “Bó eta wvú nje la? Fiεε fi befe fi wvú ge nu la? Me mbaa n'yen jay wvú wvú ge le wvú bó eyu lo wvú ke. Me nu entam lo wvú, encine wvú le.”

²³ Ε bó mum mεy no wamte lo bô mvuηgay le “Bó eta lo wvú yî kentam e.” Ε n'wam wvubo ghaw Baylet. ²⁴ Nonen, ε Baylet sumten nsaw cine wvú le, le bó ege bó wvú no bó koonke. ²⁵ Ε wvú mum bvuse wee we yew ncaw e, ε è nu wvú bó to biite, wvú keWεε mvunlaa εlaante bvuu yu wee. No wvú bvuse, mum nya Jisos no bó to gomte.

Ε bó ta Jisos yî kentam e

(Mat 27:32-34; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Ε bó mum jo Jisos no gene dvú. No bó to gene, ε bô bo wee mvu tase ε wvú kfuuyi ηkpwaante ε diee diew nu Semon, ε è nu wee wvu Selin. Ε bó koo wvú mum gee kentam ke Jisos e fô wvú gbweW, ε wvú mum tuu no bii Jisos e. ²⁷ Ε bó bó mum no gene, ε ηgoo bonyii bii wvú le. Ε bomew nu bokεε bô to beele, taanke bonεew bew. ²⁸ Ε Jisos ke ne banke ye gay ê bó le, “Bokεε bo Jelusalem, fo ben ebeelè fô me le ke. Ben ebeelè ε è nu fô bikuu binen e, noo fô boom bonen e. ²⁹ Ben ekeè le kefew too lo kè bó nu ke egayte le, njon wvu baay nu wvu bokεε bô nu bokase bô ke baa boo wase wan, ε bó ke baa yamse wase wan ke. ³⁰ Ε nu ke enu kefew kedvu le, é bonyii efuunke é dikum di baay baay le, ‘Ben egbweken yî yese le,’ efuunke é dikum di caan caan le, ‘Ben ebanε bese.’ ³¹ Bó nu ke efuunke nonen njefo é bonyii ge kfu fin fiεε bô kete kè beε leε, é bó ke ege neε bô kè nu ε yum wase.”

³² No bó to gene bô Jisos nonen, bó to kenke bonyii bo ncaw e bofεε bò bó to gene keeyu ten. ³³ E bó gen buy bvudvuu bvù bó teje le Ngbwowa Ekole le, mum ta Jisos fó yî kentam e, mum ta ten bonyii bo ncaw e bo bofεε ba yî bintam e, wvù mwaan ê εbo ke Jisos e ke εceey e, wvumvu ê εbo kew ke enkonko le. ³⁴ E Jisos ke ne gay le, “Icem, leeshε kebefε ke bonyii ban e, njefo ke bó kee fiεε fi bó gee ke.” E bonyii bodvu jo ndvú Jisos tum kan dvú keegaw ê bikuu bibole. †

³⁵ Mwεεm mvun mvunciim to kooyi bô Jisos nonen, ε bonyii leeme fó taale. E bonyii bò to saake won kaa ne fibole no buu lo wvú duu le, “Wvú se fii bonyii bomew, wvú efi le ekole kew keseen, é wvú fen nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, caw.” ³⁶ E bonyii bo nci le ten no sεwsee wvú, nya mbvuum mo ngbwayngbwayi ê wvú, ³⁷ gay le, “E wo fen nu Nfon Bojuu, é wo fi ekole kuw.” ³⁸ Bó to nu ε san ηwa' ta ê we jo ekole ke Jisos e le, “Wvun nu Nfon Bojuu.”

³⁹ E wee ncaw mvu ba le bò to njeyte yî bintam e fó, ne no nan'yi Jisos, gayte le, “E nu ke wo wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε le? Fi ekole kuw, efi ten bese.” ⁴⁰ E wvumvu we yuw fiεε fi wvú jeme, wamen wvú, bife le, “Ke wo fane Nyo' le? Wo nu yî ηgew e diεwe wvú le. ⁴¹ Bee wo kpwee ceey ceey fii ε è nu nlawma mwεεm mvù befe mvù bee wo ge, geenεn ε wee wvun kpwee fiew ε wvú baa jay fiεε ke.” ⁴² E wee ncaw wvun mum gay le, “Jisos, ke ekumyi me seke wo nu ke esaake bvunfon bwuw.” ⁴³ E Jisos gay ê wvú le, “E me ensee ê wo keceey le eben nu ε bee wo nu ke enu bvudvuu bvù njon e bvù Nyo' le.”

E Jisos kpwe

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-*

30)

⁴⁴ E diuu ke ben wase dioo lewse, ε ekfun ne jiim won tfuu gen buy didiuu ditete emvunsheen. ⁴⁵ E ndvu yi to gawsene yew ncese ente mum sele enteleη buy biba bifeε. ⁴⁶ E Jisos no nu yî kentam e, ke ja wam

foweεwe le, “Icem, me n'yaa keyoy kem can yo le.” No wvú gay nonen, mum yoy n'yooy wvu fokemεse.

⁴⁷ E cee ekole bonyii bo nci le wvù to leeme fó, dioo yen fiεε fi to kooyεε le, nya mbense ê Nyo' gay le, “Kecεey, kecεey, wee wvun se nu se jay.” ⁴⁸ E bonyii bocii bò to nu ε tase fó keeyen fiεε fi to kooyi le, mum ja kase no kfuuyi εla εbole ε bó ε lan wem. ⁴⁹ E nsáa Jisos yicii to to fibole leem ε è nu ntamndwee no yene fiεε fi kooyi le. E bomew to nu bokεne bò to nen'yεε Galilee no bii wvú le.

E bó dwey Jisos

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Wee mvu to nu kefew kedvu le ε bó teje le Yosεw, ε è nu wee wvu ê kelaante ke Bojuu le kemew kè bó teje le Alimatia. Wvú to nu wee wvù jee bvuu nu wee wvu teytey ê Nyo' ejise, bvuu ceYTE kefew kè Nyo' nu ke eto esaake bvunfon bwew. Wvú to nu ten wee ηgoo bonyii bò to saake bonsaw e. Geenεn, wvú to baa bee fiew fiεε fi bó to seyseε ege bô Jisos ke. ⁵² E wvú gen fô Baylet e, leke keegen ejo gvune di Jisos e. ⁵³ E Baylet bee, ε wvú gen shike gvune didvu, baance ê ndvu le, gen jike ê jem e ε bó ε cow yî kemaan e, ε bó ke baa yuu lese wase wee jó ke. ⁵⁴ E to nu Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, ε è to shεete wase caan ε mbam wvudvu ekεw.

⁵⁵ E bokεne ba bò to nen'yεε Galilee bi Jisos e, bi Yosεw e fô jem, gen yen no wvú jiwsee gvune di Jisos e ê jem. ⁵⁶ E bó ke ne fó, mum tu jim εla εbole, gen seyse bonfey bò jee noo bò ké no shfuunkene bò bó to ké no yeefe digvune dvú. E è no nu diuu di mbam e, ε bó she mbam no nci wvubo to gomte.

24

E Jisos buy yî kpwe le

(*Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)*

¹ E diuu di mbam e ke buy fey, ε bvú yuu diuu di fwe yî kemaa le. E bokεne bodvu buy saa lo bvutfuu, jo bonfey bò bó to seyseε mum no gene dvú fô jem. ² E bó dioo

23:33 Yεsa 53:12   **23:34** Mben 22:18; Mat 5:44; Luk 6:28; Lem 7:60   † **23:34** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bvuse kencim ke 34a.   **23:35** Mben 22:7-8; 109:31   **23:36** Mben 69:21   **23:37** Mat 27:11   **23:43** 2Kol 12:3
23:44 Amo 8:9   **23:46** Mben 31:5; Lem 7:59   **23:47** Mat 27:19; Lem 3:14; 7:52; 22:14   **23:49** 8:2-3; Mben 38:11
23:55 8:2-3   **23:56** Ksm 20:10

γεν buy fó, yεν ε bó ε biηse wase τε δι bó to baηεε diuw jem dvú. ³ Ε bó ley γεν ê jem fanε yaa yεν gvune di Tata Jisos e κε. ⁴ Ε bó mum leem fó ηγεμτεν lo. Ε fi kooy le bolemσε boφεε to nu ε νε to leem mbew bó le, ε bó ε tfume ndvú ε yί baa lawkene. ⁵ Ε bokενε bodvu fan baay, mum tum bikuu fokuse. Ε bolemσε ba bife ê bó le, “Ε nu nje la wvù ben gomte wee wvù bεε dvú εντε jo bonkfu? ⁶ Κε wvú yaa nu φεν κε, wvú nu ε buy wase yί kpwe le. Ben ekume fiεε fi wvú to gayεε ê ben seke ben ε bó to nu Galilee. ⁷ Wvú to nu ε gay le, ‘Wee wvù diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii bò befe le, é bó ke eta wvú yί kentam e, é ke dioo nu εdiuw ετα, é wvú ebuy yί kpwe le.’”

⁸ Ε bó mum kume fiεε fi Jisos to jemyεε ê bó. ⁹ Ε bó ke νε fô jem, kase tu jim γεν see mwεεm mvun mvunciim ê boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow mwaanη noo bonyii bocii bò to bii wvú le. ¹⁰ Bokενε bò to seηεε fiεε fi to kooyεε fidvu ê boom bo ntum e bo Jisos e to nu Maalia Magdalen, Joana noo Maalia wvù bwee Jεm bô bokενε bomew. ¹¹ Ε bó yuw ηjeme wvudvu κε diεwε è nu kenlamse, fanε yaa bee naa lo κε. ¹² Geenε, ε Bitα νε κε we, lewτε γεν buy fô jem, ηgvuwce taa ê jem yεν κε ε è nu ndvú yì bó to njimεε Jisos dvú. Ε wvú mum νε no tuu jim fô yew e κεηκε ηghaw yί fiεε fi kooyεε le.

Ε bonyii bomew yεν Jisos e je yi Emayus e (Mak 16:12-13)

¹³ Ε fi κε νε kooy κε εbvubwε le, bonyii bomew boφεε bò to ké no bii Jisos e to nu ε νε Jεlusalεm no gene nτεw wvù Emayus e, wvù to nu diεwε bomay bossooshiwy keegen buy jó le. * ¹⁴ Ε bó no gene jemyi εbonebon ekume mwεεm mvù to kooyi mvun mvunciim. ¹⁵ No bó to λene jemyi ghayte nonεn, ε Jisos kebεε bence to mbew bó le no λene bô bó. ¹⁶ Ε fiεε fimew ge le fo bó ekiεε wee wvudvu κε. ¹⁷ Ε Jisos mum ja bife ê bó le, “Ε σε nu la fi ben λene jemyi ekume fi nen?” No wvú bife nonεn, ε bó leemen bô yii yί monshim mobole. ¹⁸ Ε wee mvu bó le wvù diee to nu Kleofas bife ê wvú le,

“Ε may κε wo tolo Jεlusalεm wvù yaa kee κε mwεεm mvù se kooyi jó εdiuw εyan e?”

¹⁹ Ε wvú bife le, “Mvù la?” Ε bó tfuse le, “Mwεεm mvù se kooyi bô Jisos wvu Nasalεt. Wee wvun se nu wee ntum Nyo', ε mwεεm mvù wvú se gee noo mvù wvú se jemyi se nu biηhaw. Ε se nu wee wvù kuuke baay fwe dvu Nyo' bô bonyii bocii. ²⁰ Bocee ncese bo baay baay bô bonyii bò saake won wese ε se ε nya wvú le bó eyu. Bó se ε mum ε ta wvú yί kentam e. ²¹ Bese se leese fisεse bvufee yί ye le le è nu wvú wvù nu ke esum bonyii bo Islael can ηγεw e. Geenε, è nu wase εdiuw ετα no mwεεm mvudvu se kooyεε. ²² Fimew nu ε bokενε bomew ηgoo yese le ε be ε jeme fi ε nya lo bese ηghaw, le bó buy ε γεν fô jem entaηentaη, ²³ ε fanε yaa yεν gvune diew e κε. Bó ε dioo kase tu jim, ε see le bó be ε yεν bonceendaa bo Nyo' le κε diεwε bó yεν ê εfilε le, bó gay ê bó le Jisos nu dvú. ²⁴ Bonyii bomew ηgoo yese le ε γεν fô jem fodvu ε yεν yί le κε ληηληη no bokενε bodvu be jemyi, geenε, ε fanε yaa yεν Jisos e κε.”

²⁵ Ε Jisos jeme ê bó le, “O oo, biyυη bin, mvuntelem mvunεn λεε baay keebεe mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε. ²⁶ Κε ben kee le Mboyse wvù Nyo' to kawεε to κεηκε keeyen ηγεw σε ley yί bvukuke bwew e le?” ²⁷ Ε Jisos mum κεw νελε ê bó mwεεm mvunciim mvù bó to saηεε ê Nwa' Nyo' le ekume wvú ε κεw yί mvù Muses to saηεε le, ε γεν ε buy ten yί mvu bonyii bo ntum Nyo' le. ²⁸ No bó toε wase buy mbew nτεw wvù bó to gene jó le, ε Jisos νε no gee κε diεwε wvú fele lo. ²⁹ Ε bó λεκε wvú shiee le gay le, “Beene eγεν ece. Kefew nu ε kí ε γεν wase baay, ε εκfuη ε κεw wase ε no jiime.” Ε wvú bee keegen ce bô bó. ³⁰ Ε bó γεν, ke dioo diekene, ε wvú jo ntuw blεed, nya keyoone ê Nyo', guushe nya ê bó. ³¹ Kan mwaanη nonεn, ε ejise εbo yuu, ε bó mum kieε wvú. Ε wvú σεεε la ê bó ejise. ³² Ε bó shεε no ghayte εbonebon le, “Κε mvuntelem mvuseεbeewo be yvuwse seke wvú be nεci mwεεm mvu ê Nwa' Nyo' le ê bee wo ê je le?”

24:6 9:21-22   **24:9** Mak 16:10-11; Luk 8:2-3   * **24:13** May mwaanη nu bontam bo λene le ntfuke bó gee sooshiwy (1, 700).   **24:19** 7:16   **24:21** 1:68; 2:38   **24:24** 24:12; Jon 20:3-10   **24:25** 24:45   **24:27** 24:44   **24:32** 24:45

³³ E bó mum nene kan mwaan ekiēguu jodvu no tuu jim Jelusalem. E bó dioo gen, yen e boom bo Jisos e bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan e baance ye bvudvuu bvumwaan bô bonyii bomew bô to ké no bii wvú le. ³⁴ E bó jemyi le, “Kecēey, Tata wesebeene nu e buy yí kpwe le. Wvú be e sēse e buynen ê Semon ejise.” ³⁵ E bó mum see ten ê bó fiē fi be kooy bô bó ê je, bvuu ñele no bó be kiente wvú seke wvú be guushi blēd.

E Jisos buynen entelen jo boom bew bo ngoo le
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Ke no bó to bēe jemyi nonen, e Jisos kebēe mum ja ne sēse buynen ê bó entelen mum gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ³⁷ E kedvum gbwo bó, e bó no fane, kpwaake le bó yene e è nu ñkfusay e. ³⁸ E wvú bife ê bó le, “Ben fane la? E ge la wvú ben mañene me? ³⁹ Ben etaa eyen can yem bô bikaa biem é ben emum ekiē le è nu naa me. Ben emomce ye yem emum ekiē, njefo ke ñkfusay ké no kenke nyam ye bô bikufe no ben yene e me ñkenke ke.” ⁴⁰ No wvú gay nonen, mum duñce can ye bô bikaa biew ê bó. ⁴¹ E bó taa Jisos, e njon yuwyē lo bó, e bó mum ñgemten lo. E fí ghaw bó keebē le è nu wvú. E wvú ne bife ê bó le, “Ben kenke fiē fidien fēn e?” ⁴² E bó jo kencim ke bye le e bó e dēe, nya ê wvú. ⁴³ E wvú fi die ê bó ejise.

⁴⁴ E wvú mum gay ê bó le, “Mwēem mvun mvù ben yen eβen nu mvù me nto njemyi ê ben ekumē mvú e me mbēe beene. Me nto nduu le mwēem mvunciim mvù bó to sañe ekumē me ê Nwa' Muses e, bô ê Boñwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le noo ê Nwa' Mbense le, kenke keeto ekocen.” ⁴⁵ E wvú mum yene bvufēe bvubole, e bó kiē mwēem mvù nu ê Nwa' Nyo' le. ⁴⁶ E wvú jeme le, “Bó nu e sañ le Mboyse wvù Nyo' to kawēe kenke keeyen ñgew ekpwe, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yí kpwe le. ⁴⁷ E fí bvuu nu

le bó nu ke ekew Jelusalem, efewci ê bitum bicii ê diee diew e le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole, é Nyo' emum elēshe bibefe bibole. ⁴⁸ E nu ke efewci ben ban bô nu e yen mwēem mvun e. ⁴⁹ Ben eyeke eyuw, me nu ñke enciense nya yí Icem to kawēe ben dvú. Nonen, ben emey elante jan ecyte mvunḡay mvù nu ke eshii fowe eto fô ben e.”

E Jisos ben we
(Mak 16:19)

⁵⁰ E wvú jo bó buy bô bó elante jodvu, e bô bó gen buy mbew ntew wvù Betani le, e wvú cake can ye we, lañ kembonen yí bó le. ⁵¹ Ke no wvú to bēe laanke kembonen yí bó le nonen, mum ja no bene we, mum ben la. ⁵² E bó nya mbense wvu baay ê wvú, mum ja fó tu jim Jelusalem bô nlanlan fô mvuntelem mvubole. ⁵³ E bó gen no shee yew ncese le, bensee Nyo' sekecii.

24:34 Mak 16:7; 1Kol 15:4-5   **24:36** 1Kol 15:5; Luk 2:14   **24:37** Mat 14:26; Mak 6:49   **24:41** Jon 21:5, 10; Lem 10:41   **24:44** 24:27; Jon 5:39; Lem 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Jon 5:46; Yēsa 52:13-53:12; Os 6:2; Mben 22:31   **24:45** 24:25-27, 32; Jon 20:9   **24:46** 9:21-22; Mat 26:56; Mak 14:49; 1Kol 15:3-4; Lem 17:2-3; 28:23   **24:47** 3:3; Lem 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Lum 15:19   **24:48** Lem 5:32; Jon 15:26-27   **24:48** Lem 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31   **24:49** 4:18   **24:50** 9:51; Mak 16:19; Lem 1:9; 3:21   **24:52** Lem 1:12; Jon 14:28; 16:22   **24:53** Lem 2:46; 5:12

**Saaka wvù Jee wvu ekumε
Jisos no
Jon
to Saηεε**

Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvun e

Saaka wvù jee wvun wvù Jon to saηεε nu ε wvù duηci le Jisos nu Diεw Nyo' yì to nu wase fonkεw ε yì mεy lo, ε ε nu yì yì to nu ε tu wee wvu. Nwa' wvudvu kebee jemyi le saaka wvù jee wvun nu ε bó to saη wvu le bonyii bò taanke nulo ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo', é bó lese fitele yì ye le, é bó ke ekenke nshii wvù mεy lo (20:31).

Fiεε fi Jon nu ε saη ε biinen ê ηwa' wvun e nu ekumε nnya yì è nu nshii wvù mεy lo wvù nu nje Klistu. Nnya yin nu mbuwma ε wvù kew keseen, ε wvù nu fô bonyii bò nu ε bee le Jisos nu je, ε è nu wvù keceey, ε è nu wvù nshii. Je mi yì Jon saη ηwa' wvun jó yì nu naa lo jεy nu yì duηci no Jisos to joo mweem mvù bonyii kee yì nshii wvun e keeyeyi no mweem mvu ê keyoy e nu.

Bikuu bi mweem e ê Nwa' wvun e

- 1:1-18 Kenkεwce ekumε Jisos
1:19-51 Ekumε Jon Nlesejoo noo boom
bo ηgoo le bo Jisos e bo fwe
2:1-12:50 Ekumε no Jisos to ghane gee
lemme diew
13:1-19:42 Ekumε ediuw ε Jisos yo
fokemεse Jεlusalεm bô mbew jó le
18:1-19:42 Ekumε no bó to sawεε nsaw
Jisos ke ghan ta wvù yì kentam e
20:1-31 Ekumε no Tata Jisos to buyεε yì
kpwe le, duηce ekole kew ê bonyii bew
21:1-25 Kemεse: ε Jisos duηce ekole kew ê
boom bew bo ηgoo le Galilee

ε Diεw tu wee wvu wum

¹ ε to nu fonkεw ε Diεw nu wase. Diεw yidvu to nu bô Nyo', ε Diεw yidvu to nu Nyo'. ² Wvù to nu wase dvù fonkεw bô Nyo'.

³ Nyo' to bom mweem mvunciim fele can ye le. Ke fiεε nu naa lo dvù fimwaan fi Nyo' to bomεε se wvù ke. ⁴ Wvù kenke nshii yì ye le, ε nshii wvudvu nu n'yuu fô bonyii le. ⁵ N'yuu wvudvu ε no baa ê ejiwe le, ε ejiwe kedvu yaa nulo ejimse naa lo wvù ke. *

⁶ Wee mvu nu dvù wvù Nyo' to tumεε ε diee nu le Jon. ⁷ Wvù to to keejeme ekumε N'yuu, eben jim nsaw we, wvu le wen ege é bonyii bocii elese fitele yì N'yuu wvudvu le. ⁸ Ke wvù wvù Jon to nu N'yuu wvudvu ke. Wvù to to ke keeben ε è nu jim nsaw wvu N'yuu wvudvu. ⁹ N'yuu wvu keceey wvù duηci n'yuu ê bonyii bocii to too yì won wvun e.

¹⁰ Wvù to nu yì won e, ε won wvun nu ε Nyo' to bom fele can ye le, geenε ε bonyii bò è nu bo yì won wvun e faηε yaa ekiεε wvù ke. ¹¹ Wvù to nu ε to won we le, ε bonyii bo bew faηε yaa efiεen wvù ke. ¹² Geenε, ε bonyii bocii bò to fiεεεε wvù, lese fitele yì ye le, nu ε wvù to nya mvunγay ê bó le bó enù wase boom bo Nyo' le. ¹³ ε ke boom bo Nyo' le ban nu ε bó boke bii ελεμε ke kfuu le, kenεε no wee shieele, kenεε mboo wee wvu wum e ke. Bó boke bii ε è nu mboo wvù è nu wvu Nyo' le.

¹⁴ Diεw yidvu to nu ε tu wee wvu wum no cee ê bese enteleη, ε wvù ε yiηsen bô mbuwma noo keceey. ε bese yen bvukuke bwew e. Bvukuke bvù è nu bvù Wan wvù è mey ke wvù wvù nε fô Ice le.

¹⁵ Jon to nu ε ben jim nsaw ekumε wvù no fuunke gayte le, “Wvun nu wee wvù me nto njemyi ekumε wvù ηgayte le, ‘Wee wvù too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvù to nu wase ε me nse ηke no nu dvù.’ ” ¹⁶ No wvù nu ε yiηsen bô mbuwma, wvù ε mum ε no nyaa beene bocii mbuwma yì mbuwma le. ¹⁷ Beene kee lo le Nyo' to nya bonci fele can Muses e. Geenε, mbuwma Nyo' bô keceey nu ε to fele can Jisos Klistu le. ¹⁸ Ke wee nu dvù wvù ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. ε nu ke Waa we wvù è mεy ke wvù wvù nu

1:1 Kenj 1:1-2:4; Jon 17:5; Fili 2:6; 1Jon 1:1-2; Mwm 19:13-16 **1:3** 1:9-10; 5:26; 1Kol 8:6; Kolo 1:16-17; Ibu 1:2; Mwm 3:14 **1:5** Kenj 1:3-4 * **1:5** Kenεε le, ε ejiwe kedvu yaa nulo ekiεε naa lo wvù ke. **1:6** Mat 3:1 **1:8** 1:20 **1:9** 8:12; 17:25; 1Jon 2:8 **1:12** 1Jon 3:1; Gal 3:26; 4:5 **1:13** 3:3, 5-6; 1Bi 1:23; 1Jon 3:9 **1:14** Gal 4:4; Fili 2:7; 1Tim 3:16; Ibu 2:14; 1Jon 4:2; Mat 17:2; Jon 2:11; 1Jon 1:1-3 **1:15** 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 **1:17** 7:19; Ksm 31:18 **1:18** 6:46; 14:8-9; Ksm 33:20; Mat 11:27; 1Tim 6:16; 1Jon 4:12

mbew wvú wvù Ice le wvù nu ε ge beene ε kίεε wvú.

*Wee wvù è to nu Jon Nleseεjoo
(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)*

¹⁹ Fin nu fίεε fi Jon to jemyεε seke bikuu bi Bojuu le bi Jelusalem to tumεε bocee ncese bô bonyii bo Lεwe le ε bó ebife ê Jon le laa è nu wvú wvù yεε le. ²⁰ Jon to baa tun keetfuse mbife wvubo ke. Wvú to nu ε jeme lo bô diuw we le, “Kε è nu me wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke.” ²¹ Ε bó bife ê wvú le, “Tu è nu wo wvù yεε? Ε nu wo wvù Εlayja le?” Ε wvú tfuse ê bó le, “Kε me nu Εlayja ke.” Ε bó bvuu bife le, “Ε nu wo wvù Wee Ntum Nyo' wε le?” † Ε wvú tun. ²² Ε bó bvuu bife ê wvú le, “Tu è nu wo wvù yεε? Wo gay le la ekume ekole kuw? Kε see é bese ekenke fίεε fi bese ekase eγεν etfuse ê bonyii bô tum bese?” ²³ Ε Jon tfuse ê bó no Yεsaya wvù wee ntum Nyo' to jemyεε le, “Ε nu me diεw yì fuηke ηkpwaante le, ‘Bó enele je Tata é yì enù teyey.’ ”

²⁴ Bonyii ban nu ε è to tum Bofalassii bó. ²⁵ Ε bó bife ê Jon le, “Ε è baa nu wo wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε kenεε Εlayja, kenεε Wee Ntum Nyo' wε, wo ε no leese bonyii ê joo nje la?” ²⁶ Ε Jon tfuse ê bó le, “Me nleese kε fiem bonyii ε è nu ê joo, geenεn wee mvu nu dvú ê ben ente ε ben yaa kee wvú ke. ²⁷ Ε nu wvú wvù too ê me ejim, ε me mbaa ncm enkpwentεn keenfay laba we ke.” ²⁸ Fίεε fin ficii to kooyi ε è nu Betani Joo Joodan kewvu keki fô Jon to leese bonyii ê joo.

Ε Jon duηεε Waa Njee Nyo' ê bonyii

²⁹ Ε ekfun buy yuu, ε Jon yεn ε Jisos too, ε wvú mum gay le, “Ben etaa eyεn, wvun nu Waa Njee Nyo' wvù cawsee bibefe bi yì nshε le! ³⁰ Ε nu wvú wvù me nse njemyi ekume wvù ηgayte le, ‘Wee mvu too ê me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase, ε me nse ηke no nu.’ ³¹ Kε me kebεε nto ηkee wvú ke. Geenεn, ε me nto nto no nleese bonyii ê joo wvu le bonyii bo Israel ekiεε

wvú.” ³² Jon to nu ε bvuu jeme keeben jim nsaw we gay le, “Me nto nu ε n'yεn ε Keyoy shiile too fowe diεwε ebembε le, to no nu yì ye le. ³³ Kε me kebεε nto ηkee wvú ke. Geenεn, wee wvù to tumεε me le me ento enleesè bonyii ê joo to nu ε gay ê me le, ‘Wee wvù wo nu ke eyεn ε Keyoy ε shii fowe ε to ε no nu yì ye le, nu wvù nu ke eleese bonyii ε è nu can Keyoy ke Yuule le.’ ³⁴ Fifi nu fίεε ε me nto nu ε n'yεn, ε no nleeme jim nsaw wvudvu ηgayte le wee wvun nu Waa Nyo'.”

Bonyii bô to yawεε no nu boom bo Jisos e bo ηgoo le

³⁵ Ε ekfun buy yuu, ε Jon bvuu no leeme fe fô wvú to leeme bô boom bew bo ηgoo le bofεε. ³⁶ Ε wvú nε yεn no Jisos lene fele, mum gay le, “Ben etaa eyεn, wvun nu Waa Njee Nyo'.”

³⁷ Ε boom bew bo ηgoo le bo bofεε ba dioo yuw no wvú gay nonεn, mum nε no bii Jisos e. ³⁸ Ε Jisos banke ye yεn no bó bii, bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu la?” Ε bó bife ê wvú le, “Labay, wo cee fεε?” (Diee di Labay din nu le, “Wee N'yεεyi wvu Baay.”) ³⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben eto eyεn.” Ε bó mum γεν yεn fô wvú to cee. Ε bô bó mum no nu ε ekfun ghan jīm. Kefew kè bó to bie wvú le to nu wase kε diεwε didiuu dinεw e fokiεguu. ⁴⁰ Wee mwaan ηgoo bonyii bo bofεε bô to yuwεε no Jon jemyεε mum bi Jisos e to nu Andulu wvù waa bwee Semon Bita. ⁴¹ Ε Andulu wvudvu mum γεν lo gom waa bwee wvù Semon, see ê wvú le, “Bese nu ε yεn wase Mboyse wvù Nyo' to kawεε le” (fi nu le Klistu). ⁴² Nonεn, ε wvú mum jo Semon γεν bô wvú fô Jisos e. Ε Jisos taa wvú nen tunη, gay le, “Ε nu wo wvù Semon wvù waa Jon. Bó nu ke eteηe wase wo le Sefas.” (Diee di le Sefas din nu Bita).‡

Ε Jisos tee Filew bô Nataniel

⁴³ Ε ekfun ke buy yuu, ε Jisos yεn le wen nu eγεν keba kè Galilee le. Ε wvú γεν yεn Filew e, gay ê wvú le, “Ε bii me le.” ⁴⁴ Filew wvun to nu wee wvu ê kelaante kè Besayda

1:19 5:33 **1:20** 3:28 **1:21** Mala 4:5; Dito 18:15, 18; Mat 2:14; Jon 6:14 † **1:21** Bojuu bomew to ceyte wee ntum Nyo' wvù nu diεwε Muses e, geenεn ε bomew kee le wee ntum Nyo' wvudvu nu ke enu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.

1:23 Yεsa 40:3 **1:25** 1:33; Mat 21:25 **1:27** 1:15; Lem 13:25 **1:28** 10:40; Mat 3:13 **1:29** 1:36; Yεsa 53:6-7; 1Bi 1:19; 1Jon 2:2; Mwm 5:6 **1:30** 1:15 **1:32** Mat 3:16 **1:34** 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mat 3:17; 27:54; Lem 9:20 **1:36** 1:29 **1:40** Mat 4:18-20 **1:41** 4:25 **1:42** Mat 10:2; 16:18 ‡ **1:42** Di nu le Tε. **1:45** Dito 18:15; Yεsa 42:1-4; Esek 34:23; May 5:1-3

le. E kelaante kin nu ke bo Andulu bô Bitale. ⁴⁵ E Filew gen gom Nataniel gay ê wvú le, “Bese nu e yen wase wee wvú Muses to saɲee ê Nwa' bonci le ekume wvú bô wvú bonyii bo ntum Nyo' le to saɲee ten ekume wvú. Wee wvun nu Jisos wvu Nasalet wvú waa Yosew.” ⁴⁶ E Nataniel tfuse ê wvú le, “Fiεε fi jee nulo ebuy Nasalet e?” E Filew gay ê wvú le, “To eyen.” ⁴⁷ E Jisos ke yen no Nataniel too, jeme ekume wvú le, “Ben etaa eyen, wee wvun nu naa wee wvu Israael wvu keceey. Ke nce kenleema nu yí ye le ke.” ⁴⁸ E Nataniel bife ê Jisos le, “Wo ghan nee e se kieε me?” E Jisos tfuse ê wvú le, “E Filew se keeke eto etee wo, nu e me mbe e n'yen wase wo le ê kenyi ke kete ke fig e kie le.” ⁴⁹ E Nataniel tfuse ê wvú le, “Labay, wo nu Waa Nyo'! Wo nu Nfon wvu Israael!” ⁵⁰ E Jisos gay ê wvú le, “Wo fen nu e bee me le keseen ke njefo me nu e ngay ê wo le me mbe e n'yen wase wo le ê kenyi ke kete kie le? Wo nu ke eyen mweem mvú kuuke fele mvun e.” ⁵¹ E Jisos bvuu gay ê wvú le, “E me ensee ê wo keceey keceey le wo nu ke eyen e bulε e yene, e bonceendaa bo Nyo' le bene, booke yí wee wvú diee nu Waawee le.”

2

E Jisos banke joo e è tu mbvuum

¹ E ediuw ke buy eta, e bó no gee nkaw bvujen ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le, e bwee Jisos nu fó. ² Bó to nu e be ten Jisos bô boom bew bo ngoo le bô nkaw wvudvu. ³ E mbvuum ke ne ka, e bwee Jisos be wvú dvú gay le, “Ke bó bee kenke mbvuum ke.” ⁴ E Jisos tfuse ê wvú le, “Kpwoon, wo bee me dvú nje la? Kefew kem baa kocen wase ke.” ⁵ E bwee gay ê bonyii bo gawe le le, “Fiεε ficii fi wvú e gay le ben ege, e ben ge.” ⁶ E to nu e nsháan leeme fó yisoocan e bó kene bô eta. Nsháan yin nu yí Bojuu to ké no geele joo jó yí bó cuke ye dvú keeyuule ê Nyo' ejise. Nshaan miaan to joo bibeeɲ bi joo le diewe mbaanfiεε kenεε mbaanshe le. ⁷ E Jisos ke ne gay ê bonyii bo gawe le bodvu

le, “Ben etuke joo eyiɲsen nsháan yin dvú.” E bó mum tuke joo gee ê nsháan yidvu le e yí yiɲsen. ⁸ E wvú mum gay ê bó le, “Ben esefe yimi keseen egen dvú fô cee gawe le.” E bó sefe gen dvú. ⁹ E cee gawe fi, mom joo yidvu, yuw e yí e tu wase mbvuum. E wvú ma laa man mbvuum ne fee le. (Geenen, bonyii bo gawe le bô to sefee joo yidvu to kee fô mó nen'yee.) E cee gawe mum tee cee bvujen, ¹⁰ bife ê wvú le, “Bonyii ké yaw gaw fibole e è nu mbvuum mò jee fô nkaw e, é bonyii ké dioo e wu wase e ffuu, e bó se gaw mo yaa jee ke. Wo e kaa e gee fiuw mbvuum mò jee e no too dvú e è nu keseen e?” ¹¹ Fifi to nu fiεε fi fwe fi duɲci bvukuke bvú Jisos e fi wvú to gee ente jo mweem mvú duɲci bvukuke bwew e. E wvú to ge fiεε fin ê kelaante kè Kana wvu ê keba kè Galilee le. No wvú ge nonen, e fi mum duɲce bvukuke bwew, e boom bew bo ngoo le mum lese fitele yí ye le.

¹² Ejim jodvu, e Jisos ne bow Kafana'um bô bwee noo boom bo bwee le bô bolemse noo boom bew bo ngoo le, e bô bó ce jó ediuw caan.

E Jisos kuɲ bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46*)

¹³ E ediuw e Nkaw Bojuu wvú bó teɲe le Danefey ke no too wase nceencee, e Jisos ne ben Jelusalēm. ¹⁴ E wvú ke gen buy fô yew ncese le, yen bonyii bô to geese bona' bô njée noo bibembe noo bô to kumene bigew e e bó e shiiyen. ¹⁵ E wvú jo bokfuu kene ngbwān dvú, kuɲ bó bocii dvú, kuɲ noo njée bô bona' bvuse yew ncese le. E wvú bvuu tawse bigew bi bonyii bô to kumene bigew e, baashε bidan bibole, ¹⁶ gay ê bonyii bô to geese bibembe le, “Ben ejo mweem mvun ene dvú fen. Fo ben ejo yew Icem etfuse é yí etu yew way ke.” ¹⁷ No wvú gay nonen, e boom bew bo ngoo le mum kume fiεε fi bó saɲ ê Nwa' Nyo' le e wee mvu jemyi ê Nyo' le, “Shiee wvu baay wvú me nkεɲke fô yew yo le nulo eyu lo me.”

§ **1:48** Kete ke «fig» e ke won wvú Israael e nu e bó to ké no diee mvuntam mvudvu. **1:49** 1:34; 12:13; Mat 27:42
2:1 4:46 **2:4** 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Luk 22:53 **2:6** Mak 7:3-4 **2:11** 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48;
 20:30; Lem 2:22; Lum 15:19 **2:12** Mat 4:13 **2:13** 6:4; 11:55; 12:12; Ksm 12:1-14 **2:16** Luk 2:49 **2:17** Mben
 69:9 **2:18** 2:11

18 E bikuu bi Bojuu le mum bife ê wvú le, “Fíe fi dunçi bvukukε bwuw fi wo nulo ege keedunçe ê bese le bó nu ε nya mvunḡay ê wo keege fin nu la.” 19 E Jisos tfuse ê bó le, “Ben esâw yew ncese yin, é me enjo εdiuw εta enkase enleke we.”

20 E Bojuu bodvu bife ê wvú le, “Fí to jo bilum mbaanyε ncow bisoocaa keebom yew ncese yin, ε wo nu ke ejo fiuw ε è nu εdiuw εta eleke we?” 21 Geenεn, Jisos to jemyi yew ncese yin ε è nu yì è nu ye ye. 22 Nonεn, seke wvú to buyεε wase yí kpwe le, ε boom bew bo ḡoo le mum kume le fin nu fiεε fi wvú to gayεε. E bó mum bee fiεε fi nu ê Nwa' Nyo' le, bvuu bee njeme wvú Jisos to jemyεε le.

23 No Jisos to nu Jelusalem fô Nkaw Danefey wvun e, bonyii nteen to nu ε lese fitele yí ye le nje mwεεm mvù dunçi bvukukε bwew mvù wvú to gee. 24 Geenεn, Jisos to baa ḡεε fiew bvufee bwew yí bó le ke, njefo wvú to kee bonyii bocii no bó nu. 25 Wvú to baa shieele wee mvu wvù eshe esenḡe lo ê wvú ekumε wee wvu wum ke, njefo wvú kebεε to kee fiεε fi wee wvu wum kenḡke ê wvú eshem.

3

E Jisos jeme ê Nikodemus ekumε mboo wvu fwε

1 Wee ḡoo Bofalasii mvu to nu ε bó teje le Nikodemus, ε wvú nu wee ḡoo bikuu bi wonḡ Bojuu le. 2 E wee wvun ke nε to fô Jisos e εntaḡ gay ê wvú le, “Labay, bese kee le wo nu wee n'yεεyi wvù nε fô Nyo' le, njefo ke wee nu dvú wvù nulo egee kfuu mvun mwεεm mvù dunçi bvukukε bvu Nyo' le mvù wo gee mvun se Nyo' nu bô wvú ke.” 3 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceεy keceεy le, é bó nu se bó ε boo wee mboo wvu fwε le, mwεten saa eyen bvunfon bvu Nyo' le ke.” 4 E Nikodemus bife ê Jisos le, “E nulo é bó ege nεε se ebvuu eboo wee ε wvú ε taw wase? E nulo é wvú ebvuu ekase etu ê bwee εshem é wvú ebvuu

eboo wvú?” 5 E Jisos tfuse ê wvú le, “E me ensee ê wo keceεy keceεy le, é wee nu se wvú ε kenḡke mboo wvù wvu joo noo Keyoy, tu ke è nulo é wvú eley bvunfon bvu Nyo' le ke. 6 Wee wvu wum boote wee wvu wum, ε Keyoy boote keyoy. 7 Fo diuw eyumte wo le me nu ε ḡay ê wo le bó kenḡke keebo wee tfuu mboo wvu fwε le ke. 8 Fwefwe ké nḡ fele no wvú koonḡke, ε wo yuuke no wvú fele, geenεn ε wo yaa nulo esee laa wvú se nε fεε, ḡene fεε le. E nu ke lenḡen no fí nu fô wee wvù nu ε kenḡke mboo wvù wvu Keyoy e.”

9 E Nikodemus mum ḡay le, “E nulo é fifin eghan nεε le?” 10 E Jisos tfuse ê wvú le, “Wo nu wee n'yεεyi bonyii bo Islael, yaa kee fin e? 11 E me ensee ê wo keceεy keceεy le, bese jemyi fiεε ε è nu fi bese kee, leeme jim nsaw fiεε ε è nu fi bese nu ε yen wase, geenεn ε ben yaa benḡe fiεε fi bese jemyi le ke. 12 E me nsenḡe mwεεm ê ben ε è nu mvu yí nshε le fen se ben benḡe lo, é ben ke eghan nεε se bee fen ε me ε nsee wase ε è nu mvu wonḡ Nyo' le? 13 Ke wee nu dvú wvù ke nu ε ben wase wonḡ Nyo' le ke. E mεy ke wee wvù to nen'yεε fô to fokuse fen, ε wee wvun nu wee wvù diee nu Waawee. 14 No Muses to nḡεysεε yo yì bó felεε bô ketwaa yí kete le ḡkpwaante, nu ke lenḡen no bó kenḡke keeke enḡεyse wee wvù diee nu Waawee, 15 wvu le naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, é wvú ekenḡke nshii wvù mεy lo.

16 Nyo' to nu ε loocε konḡ wonḡ wvun baay, tum Waa we wvù mwaanḡ, wvu le è nu naa yεε wvù nu ε lese fitele yí ye le, mwεten saa ela ke, é wvú ekenḡke ε è nu nshii wvù mεy lo. 17 Ke Nyo' to tum Waa we yí wonḡ wvun e le wvú eto elese bonyii yí ḡεw e ke. Wvú to tum le wen eboyse lo bó fele yí ye le.

18 Wee wvù nu ε lese fitele yí ye le nu ε wvú yaa nu ke eley ḡεw e ke. Geenεn wee wvù baa elese fitele yí ye le nu ε wvú ε ley wase ḡεw e, njefo wvú baa elese fitele yí Waa Nyo' wvù è mεy ke wvú le ke. * 19 Bó nu ke esumten nsaw ê yin je le, njefo n'yuu

2:19 Mat 26:61; 27:40; Lem 6:14 2:21 1Kol 6:19 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Luk 24:6-8, 27 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 3:1 7:50; 19:39 3:2 Mat 22:16; Jon 2:11 3:3 1:13 3:5 Tay 3:5 3:6 6:63 3:8 Ekle 11:5 3:11 3:32; 8:26 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 3:13 Bḡnḡ 30:4; Lum 10:6 3:14 Ktn 21:9; Jon 8:28; 12:32-34; 18:32 3:15 20:31 3:16 3:36; 5:24; Lum 8:32; 1Jon 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 3:17 12:47 3:18 5:22 * 3:18 Fen nu teyḡey le, lese fitele yí diee di Waa Nyo' le. 3:19 8:12

nu ε to yî won e, bonyii ε kaa ε kon fibole ε è nu ejiwε efey n'yu. E bó koonke nonen njefo gee dibole nu di befe. ²⁰ Wee tfuu wvù gee gee di befe ké no bane n'yu, yaa nulo ebuy fô n'yu nu ke, wvu le fo gee diwene ke eyenε emwa ke. ²¹ Geenen ε wee wvù gee fiεε fi len ké no too fô n'yu le, wvu le diwene gee eyen'yi le è nu di wee wvù nu bô Nyo' le.”

Ε Jon jeme le Jisos kuuke fele wen

²² Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ηgoo le ne γεν keba kemew ke Judea le. E bô bó γεν no nu jó ε wvù leese bonyii ê joo. ²³ Jon ten to leese bonyii ê joo ntew wvù Enon e mbew wvù Salim e njefo joo to nu fó ntay. E bonyii too ε wvù leese bó ê joo. ²⁴ Fifi to nu ε bó baa lese wase wvù yew ncaw e ke.

²⁵ E boom bo Jon e bo ηgoo le bomew bô wee Juu mvu ke ne kew mbew ekumε ye yi bó cuke keeyuule ê Nyo' ejise. ²⁶ E boom bo ηgoo le bo Jon e ne γεν fô Jon e, gay ê wvù le, “Labay, wee we wvù to nu ben ε wvù Joo Joodan kewvu keki wvù wo to jemyε naa baay ekumε wvù nen, yen le wvuwe ε wvù leese bonyii ê joo, ε bonyii bocii gene ke wase ε è nu fô wvù le.” ²⁷ E Jon tfuse ê bó le, “Ke wee nulo enu fiεε se è ge Nyo' le wvù enù fí ke. ²⁸ Ben kebεε nulo eben jim nsaw wem le me nto nu ε ηgay le ke è nu me wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε ke. Geenen ε bó to tum me le me ensa ê wvù fwe. ²⁹ Cee bvujen nu wee wvù kenke jen. E nsaa cee bvujen wvù leeme mbew cee bvujen wvudvu le yuuke diεw ye, ké no lanlanε baay no wvù yuuke diεw ye. E nu ke lenlen no me nu keseen ε me ε n'yiηsen bô nlanlan. ³⁰ Wvù kenke ke keeku egen lo fwe, é me entu lo jim.

³¹ Wee wvù ne fowe kuuke fele bonyii bocii. E wee wvu yî nshε le nu wee wvu yî nshε le, jemyi ke mwεem ε è nu mvu yî nshε le. Wee wvù ne won wvu we le kuuke fele bonyii bocii, ³² ε wvù leeme jim nsaw mwεem ε è nu mvù wvù nu ε yen ε bvuu ε yuw e. Geenen, ε wee yaa nu dvù wvù benε fiεε fi wvù jemyi le ke. ³³ Wee wvù

benε fiεε fi wvù jemyi nu wvù dunçi le wen tomte fiεε fi le Nyo' jemyi kecεεy. ³⁴ Wee wvù Nyo' nu ε tum ké no jemyi ke ε è nu diεw Nyo', njefo Nyo' nu ε nya Keyoy kew ê wvù ε nfew yaa nu ke. ³⁵ Icee Wan nu ε kon Wan, ε mum ε nya mwεem mvunciim can ye le. ³⁶ Wee wvù nu ε lese fitele yî Wan e nu ε wvù kenke nshii wvù mεy lo. Wee wvù baa yuuke wvù le nu ε wvù yaa nu ke ekenke nshii ke. Wvuweε wee nu ε shém Nyo' ffuuke wase bô wvù.”

4

Ε Jisos bô kpwoon mvu wvu Samalia tasen fô fwεη joo le

¹ E Jisos ke kiεε le Bofalasi nu ε yuw wase le wen lemte ε bonyii bo ηgoo le too ε wen leese ê joo fele Jon. ² Geenen ke è to cim leese wvù bó ê joo ke, è to leese ke boom bew bo ηgoo le maan. ³ E wvù dioo kiεε nonen, mum ja ê keba ke won e kè Judea kedvu le, no kaase tuu jim ê kè Galilee le. ⁴ Wvù to kenke keefey je keba kè Samalia le. ⁵ E wvù ke γεν buy kelaante ke Samalia kemew e ε bó tenε le Sika, ε kí nu mbew wεε wvù Yakow to nyaε ê waa we wvù Yosεw e. ⁶ Fwεη joo wvù Yakow to cimεε to nu fó. No Jisos to nu ε len wase baay dose, ε wvù mum shii mbew fwεη joo wvudvu le. Kefew to nu wase diεwε didiuu ncow difεε le emvunsheen.

⁷ E kpwoon mvu wvu Samalia jodvu ke ne to keetuke joo fó, ε Jisos gay ê wvù le, “Nya me bô joo é me en'wu.” ⁸ E to nu ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ε γεν εlaante keeguy mwεem mvudien. ⁹ E kpwoon wvudvu bife ê Jisos le, “Wo nu wee Juu, ε me nu wee wvu Samalia, wo ε ghan neε ε se no lεke joo ê me?” Kpwoon wvudvu to gayte nonen, njefo Bojuu to ké no nyensee lo bonyii bo Samalia. ¹⁰ E Jisos tfuse ê wvù le, “E wo be kee nnya yi è nu yi Nyo', noo wee wvù gayte ê wo le wo enya wen bô joo, tu wo be ε lεke ê wvù, é wvù enya wo bô joo yi booke sekeci.” ¹¹ E kpwoon wvudvu kase bife ê Jisos le, “Icem, wo nu se wo kenke

fiεε fi wo etukε joo dvú, ε fwεη shiile nen, wo nu ke ejo fεε yiye joo yì booke sekecii? 12 Fí nu le wo kuuke fele icee wese wvù Yakow wvù to cimεε fwεη wvun gεε ê bese, ε wvú kebεε to nu ε wu joo jó, ε boom bew wu, ε nyám ye tεn wu?” 13 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Wee tfuu wvù wuu joo yin nu ε kendon bεε ke eyumte ke wvú. 14 Geenen, naa yεε wvù nu ke ewu joo yì me nu ηke enya, nu ε ke kendon bεε ke ebvuu eyuu eyum lo wvú ke. Joo yì me nu ηke enya ê wvú nu ke enε etu nton joo yì buyte yì ye le sekecii, ke eghan enya wvú nshii wvù mεy lo.” 15 Ε kpwoon wvudvu mum gay ê Jisos le, “Icem, nya me bô kfuu yiyin joo wvu le fo kendon ke ebvuu eyumte me ε me ntoo fεn keentukε joo ke.”

16 Ε Jisos gay ê wvú le, “Gene etee dwee wo é ben ε wvú eto.” 17 Ε kpwoon wvudvu tfuse ê wvú le, “Ke me ηκεηκε diemsen ke.” Ε Jisos gay ê wvú le, “Wo nu ε jeme leη no wo gay le ke wo κεηκε diemsen ke. 18 Wo nu ε κεηκε wase bolemsε botin, ε wvù ben ε wvú nu keseen yaa cim nu dwee wo ke. Fiεε fi wo jeme nu kecεεy.” 19 Ε kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, “Icem, me nu ε n'yεn keseen le wo nu wee ntum Nyo'. 20 Bo'icee bosese to ké no bunlee Nyo' yì kum wvun e, ε ben Bojuu duu finen le jò bonyii κεηκε keebunlee Nyo' nu ke Jelusalem.” 21 Ε Jisos tfuse ê wvú le, “Kpwoon, bee fiεε fi me ηgayte fin. Kefew too lo kè ben nu ke ebunlee Nyo' Ice ε è yaa bvuu nu yì kum wvun e kenεε Jelusalem ke. 22 Ben bonyii bo Samalia bunlee fiεε yaa kee fí ke, ε bese Bojuu bunlee kee fiεε fi bese bunlee, njefo mboyma fele ε è nu yì Bojuu le. 23 Geenen, kefew too lo, ε kí ε to wase kè bonyii bô bunlee Nyo' cεεy cεεy nu ke ebunlee Nyo' Ice ê keyoy e bô yì kecεεy e. Ε nεε kfuu bonyii bô Nyo' Ice gomte le bó ebunlee wen. 24 Nyo' nu Keyoy, ε bonyii bô bunlee wvú κεηκε keebunlee ê keyoy e bô yì kecεεy e.” 25 Ε kpwoon wvudvu gay ê Jisos le, “Me ηkee lo le Mboyse wvù Nyo' to kawεε too lo, wvù bó teηε le Klistu. Ε wvú nu ke edioo ε to, emum enyεy mwεεm mvunciim

ê bese.” 26 Ε Jisos gay ê wvú le, “Me wvun wvù jemyi ê wo nu wvú wvudvu.”

27 Ke sekedvu, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le mum kase to. Ε diuw yum lo bó le wvú jemyi bô kpwoon. Geenen, ε wee mvu bó le fanε yaa bife lo ê wvú le laa wvú gomte la le, kenεε le laa Jisos jemyi bô kpwoon wvudvu nje la le. 28 Ε kpwoon wvudvu mum gεε nshaan ye joo fó, γεν εlaante, γεν be bonyii le, 29 “Ben ke eto eyen wee mvu wvù nu ε to ε see lo fiεε ficii ê me fi me ηke nu ε n'yuw wase ηge. Ε nelo enu ε wee wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε le?” 30 Ε bonyii buy εlaante mum no gene fô Jisos e.

31 Ε to nu ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ε shεε wase ε no lεke Jisos gayte ê wvú le, “Labay, dieken.” 32 Geenen, ε Jisos tfuse ê bó le, “Me ηκεηκε mwεεm mvudien keendie ε ben yaa kee mvú ke.” 33 Ε boom bew bo ηgoo le mum ghay εbonεbon le, “Wee nu ε shεε ε to bô mwεεm mvudien ε nya ê wvú le?” 34 Ε Jisos gay ê bó le, “Mwεεm mvudien mwem nu le me enge fiεε fi wee wvù tum me shieele, emεse lemme diew dicii. 35 Ke ben duu finen le é shεεte kee nε, é emum enu kefew ke ηgbwele le? Ε me engay ê ben le, ben ecake εjise we etaa eyen no mwεεm nu ε be wase ηεε le le bó egbweci. 36 Wee wvù gbweci κεηκε nlawma we, baanci ηgu gεele yì nshii wvù mεy lo le, wvu le wee njewe bô wee ηgbwele ke elanlane yì wee le mwaan. 37 Fifin dunji le ηgan wvun nu kecεεy wvù gayte le, ‘Wee mvu ké jeywi, ε wee mvu gbwele.’ 38 Me ntum ben le ben egen egbwεle mwεεm mvù ben to baa lem ke. Bonyii bomew nu ε lem, ben ε ley bvujonke bvu lemme dibole.”

Ε bonyii bo Samalia nteen lese fitele yì Jisos e

39 Bonyii bo Samalia nteen ê kelaante kedvu le to nu ε lese fitele yì Jisos e nje fiεε fi kpwoon wvudvu to jemyεε ê bó le wvú be ε see lo fiεε ficii ê wen fi wen ke nu ε yuu wase ge. 40 Nonen ε bó ke dioo to yεn Jisos e, lεke le bô bowen ece. Ε wvú bee, ε bó bó

4:12 8:53 4:13 6:35; 7:37 4:15 6:34 4:19 9:17; Mat 21:46 4:20 Dito 12:5-14; Mben 122:1-5 4:22 Yεsa 2:3; Obad 17; Lum 9:3-4 4:23 3:3-8; 2Kol 3:17; Fili 3:3 4:23 Bonyii bomew yεne le keyoy kin nu Keyoy ke Yuule, ε bomew yεne le è nu keyoy ke wee le. 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 4:26 9:37 4:29 Mat 12:23 4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4 4:35 Mat 9:37; Mwm 14:14-20 4:37 May 6:15 4:42 1Jon 4:14

ce ediuw efaa. ⁴¹ E bonyii nteen bvuu lese fitele yî Jisos e nje njeme we. ⁴² E bonyii bodvu gay ê kpwoon wε le, “Bese nu ε lese fitele yî ye le ε è yaa bvuu nu nje njeme wo ke. Bese nu ε yuw wase bô bitem bisese, ε kiese lo le wee wvun nu Mboyse wonj wvun keceey.”

E Jisos fe waa wee wvu baay

⁴³ E ediuw yo efaa yodvu ke fey, ε Jisos ne no gene Galilee. ⁴⁴ Wvú kebee to nu ε yuu gay wase le ke bó ké no wvumte wee ntum Nyo' wonj we le ke. ⁴⁵ Geenεn, ε wvú ke dioo gen fese Galilee, ε bonyii bo jó fiisen lo wvú njefo bó to nu ε yen mwεem mvù wvú to gee fô nkaw e Jelusalem, njefo bó ten to nu fô nkaw wvudvu le.

⁴⁶ E Jisos ke bvuu kase gen Kana wvu ê keba kè Galilee le jò wvú to bankeε joo ε è tu mbvuum. E to nu ε wee wvu baay mvu nu ê kelaante kè Kafana'um e, ε waa we wvù diemsen cεmte. ⁴⁷ E wee wvu baay wvudvu dioo yuw le Jisos nu ε ne wase Judea ε to Galilee, ε wvú gen fô wvú le, ku can le wvú ebow ke eto efe waa wen, le wvú nu wase diuw kpwe le. ⁴⁸ E Jisos mum gay ê wvú le, “E ben nu se ben ε yen mwεem mvù dunji bvukuke bvu Nyo' le, ε yen ten mwεem mvu diuw wvù yumεen e, ben saa ke elese fitele yî yem e ke.” ⁴⁹ E wee wvu baay wvudvu gay ê wvú le, “Icem, to ke é bó ebooke lo, fo waa wem ekpwe.” ⁵⁰ E Jisos tfuse ê wvú le, “E genè, waa wo nu ebonen.” Wee wvudvu to nu ε bee fiεε fi Jisos jemyεε ê wvú, mum ne no gene. ⁵¹ No wvú to booke, ε bô boom bew bo lemme le tasen, ε bó see ê wvú le waa we nu ε bonen wase. ⁵² E wvú mum bife ê bó kefew kè wvú se kewεε ebonene. E bó gay ê wvú le, “E se nu foguu ke diewe diuu dimwaan e fomvunsheen, ken'ya' kedvu ε mum ε cine wvú le.” ⁵³ E cee wan wvudvu mum kume le è nu naa kefew kedvu kè Jisos to gayεε ê wen le, “Waa wo nu ebonen.” E wvú bô ekole kew naa noo yew ye yicii mum lese fitele yî Jisos e. ⁵⁴ Fifin fiεε fi dunji bvukuke bvu Jisos e to nu fi bokañ bofεε fi wvú to gee seke wvú to nen'yεε Judea to Galilee.

5

E Jisos fe wee ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan

¹ Ejim jodvu ε nkaw Bojuu mvu no nu Jelusalem, ε Jisos ben jó. ² Kentuke ke joo le kemew to nu jó ε bó tenje ê díew Ibulu le le Betesda, ε kí nu mbew Diuw Ketaañ wvu Njée le. Bó to nu ε bom dicile fó ditin, ³ ε bonyii bo bincem e to ké no lone lo fó, bô nu binfefe bô bô nu bontenje noo bô nu ε kpweken wase keba kemwaan. [Bó to ké no jiiimene fó ceyte seke joo nu ke ene eshiike. ⁴ Nceendaa Tata mvu to ké no too ê kefew e ê kefew e, leyte shiike joo yidvu. Wee wvu fwe wvù ε yaw ε ley jó seke nceendaa wvudvu ε shiw joo yidvu, tu wvú nu ebonen yî kencem kew e naa ε kí cim nu neε.] ⁵ Wee mvu to nu fó ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan. ⁶ E Jisos ke dioo to fó yen wvú le, kiese le wvú to jiiime wase fó ncejole, ε wvú bife ê wvú le, “Wo koonke keebonen e?” ⁷ E wee kencem wvudvu tfuse le, “Icem, ke me nkεnke wee wvù nulo elese me ê joo yin e seke yí ε shiw ke. E nu seke yí ε shiw, ε me ndioo ηgene keenley, ε è no nu ε wee mvu ε yaw wase ε ley ê me le.” ⁸ E Jisos gay ê wvú le, “Nene we, ejo ghaam yo, egenè.” ⁹ Kan mwaan, ε wee wvudvu mum bonen, jo ghaam ye no gene.

E to nu ε ebvubwe nu diuu di mbam e. ¹⁰ E Bojuu mum gay ê wee wvù bó to felee we le, “Eben nu diuu di mbam e ε nci baa bee le wo etuu ghaam yo ke.” ¹¹ E wvú tfuse ê bó le, “Wee wvù be fe me be ε gay le me enjo ghaam yem engene.” ¹² E bó bife ê wvú le, “E nu yee wvudvu wvù be gay ê wo le wo ejo ghaam yo egene?” ¹³ Ke wee wvù bó to felee wvudvu to cim kee wee wvù felee wvú ke, njefo Jisos to nu ε ne wase ley gen ente jo kebombom ke bonyii le kè to nu fó le.

¹⁴ E è ke no nu ejim jodvu, ε Jisos yen wvú le fô yew ncese le, gay ê wvú le, “Taa eyen no wo nu ε bonen wase. Fo wo ebvuu egee bibefe ke. E wo gee lo, é fiεε ke egbwe yî yo le fi nu ε fo ε fey fin.” ¹⁵ E wee wvudvu ne gen see ê Bojuu le è nu Jisos wvù be fe wen. ¹⁶ E Bojuu mum kew no bone bikaa ê Jisos

ejim, njefo wvú to fε wee wvun ε è nu diuu di mbam e. ¹⁷ Ε Jisos gay ê bó λε, “Icem ké no lemte sekecii, ε me tεn nlemte nonεn.” ¹⁸ Ε njeme wvun ge ε Bojuu mεse lo no gomte baay keeyu wvú, njefo κε è to mεy κε mbam wvú wvú to ηgoyte maanη κε. Wvú to teje tεn Nyo' λε Icee wen, fewsene εkolε kew le wen nu ληηληη bô Nyo'.

Mvunγay mvù Nyo' nu ε nya ê Waa we

¹⁹ Ε Jisos ke ne gay ê bó λε, “Ε me ensee ê ben keceey keceey λε κε me wvù Wan nelo enge fiεε yî mvunγay mwem e κε. Me ηké no ηgee κε ε è nu fiεε fi me n'yεne ε Icem gee. Fiεε fi Icee Wan gee, nu κε fi fi Wan nu egee tεn, ²⁰ njefo Icee Wan wvudvu koonke Wan mum duηci ê Wan mwεεm mvunciim mvù wvú wvù Icee Wan gee. Ε wvú bee ke ebvuu eduηce mwεεm mvù fele mvun ê wvú, é wvú egeè ε ben yεne, ε dew yumte lo ben. ²¹ No Icee Wan bvuuuse bonyii yî kpwe le nyaa nshii ê bó, nu κε ληηληη no Wan nyaa nshii ê naa γεε wvù wvú nu ε koη. ²² Keebise fó nu ε Icee Wan yaa saake naa lo wee mvu κε. Wvú nu ε nya nsaw wemεn ε è nu can Wan e, ²³ wvu λε è nulo é bonyii bocii ewvumte Wan κε ληηληη no bó wvumte Ice. Ε wee nu se wvú wvumte Wan, tu κε wvú wvumte Ice wvù tum wvú κε.

²⁴ Ε me ensee ê ben keceey keceey λε wee wvù nu ε yuw diεw yεm e, ε bee wee wvù tum me le, nu ε wvú κεηκε nshii wvù mεy lo. Κε mwεtεn bee ke ebvuu eκεηκε nsaw κε. Wvuwe wee nu ε buy wase can kpwe le, ε ley nshii le. ²⁵ Ε me ensee ê ben keceey keceey λε kefew too lo, ε kí ε to wase, kè bonyii bò nu ε kpweken wase nu ke eyuw diεw Waa Nyo', é bó bodvu bò nu ke eyuw, nu ke eκεηκε nshii. ²⁶ Ε fi nu nonεn, njefo no nshii nεn'yi yî Icee Wan e, nu κε ληηληη no wvú nu ε nya mvunγay mvudvu ê Wan λε nshii enεn'yi tεn yî ye le. ²⁷ Wvú nu ε nya tεn mvunγay ê Wan λε wvú esumtenè bonsaw, njefo è nu Wan wvù nu wee wvù diee nu Waawee.

²⁸ Fo diuw eyumtè ben yî fin e κε. Kefew too lo kè bonyii bocii bò nu jém e nu ke eyuw diεw ye, ²⁹ ebuce jém e, é bò se gee mwεεm mvù jee ebuce eley nshii wvù mεy lo le, é bò se gee mwεεm mvù befe ebuce é bó esaw bó, é bó eley ηγεw e. ³⁰ Κε fiεε nu dvú fi me nulo enge ê mvunγay mwem e κε. Me nsaake nsaw mbii no me n'yuuke, ε je yî me nsumtene jó nu yi teyey, njefo κε me ηgomte keeηgee ε è nu fiεε fi è shieele me κε. Me ηgee ε è nu fiεε fi wee wvù tum me shieele.

Mwεεm mvù duηci wee wvù è nu Jisos

³¹ Ε me mbene jim nsaw wvu εkolε kem, tu fiεε fi me njemyi yaa nu keceey κε. ³² Geenεn, wee mvu nu dvú wvù bene jim nsaw wεm, ε me ηkee lo λε fiεε fi wvú jemyi ekumε me nu keceey. ³³ Ben to nu ε tum bonyii fô Jon e, ε wvú γεn ben jim nsaw ekumε keceey. ³⁴ Κε è nu λε me ηgomte λε ejemyi wee wvu wum ekumε wee wvù è nu me κε. Geenεn, ε me njemyi nεn wvu λε ben nulo ke eboy. ³⁵ Jon to nu diεwε ken'yeese le ε bó ε tfuw kí ε no bεenci nyaa n'yuu, ε ben no koonke keenu ê n'yuu we le yî kefew e caan, lanlanje. ³⁶ Fiεε fimew nu dvú fi duηci wee wvù è nu me ε fi fele Jon. Fí nu λε, lemme di Icem nu ε nya λε me enlem emεse di è nu mwεεm mvù me ηgee mvun duηci λε è tum Icem me. ³⁷ Icem wvù tum me nu ε wvú kebee tεn nu ε ben jim nsaw wεm. Ben ke baa yuw wase naa lo diεw ye κε, ε ben ke baa γεn wa naa lo no wvú nu κε. ³⁸ Κε ben κεηκε tεn diεw ye ê mvuntelem mvunεn e κε, njefo ben baa lese fitele yî wee wvù wvù tum e κε. ³⁹ Ben taasse Nwa' Nyo' njefo ben kpwaake λε è nu jó jò ben nu ke eκεηκε fiεε fi nu ke ege é ben eκεηκε nshii wvù mεy lo. Fiεε fi nu ê Nwa' wvudvu wvun e jemyi ε è nu ekumε me. ⁴⁰ Geenεn, ben ε bvuu ε no tune keeto fô me le eκεηκε nshii.

⁴¹ Κε me nshieele mbense ε è nu wvù nεn'yi é wee wvu wum κε. ⁴² Geenεn ε me ηkee ben. Me ηkee naa lo λε κε ben κεηκε

5:18 Mat 14:5; Jon 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26
5:19 1:34   **5:20** 3:35   **5:21** Lum 4:17; Εfe 2:5; Jon 11:25   **5:22** 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Lem 10:42; 1Jon 2:28   **5:23** Fili 2:10-11   **5:24** 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Jon 2:25; 3:14   **5:25** 11:43; Mak 5:41; Luk 7:14   **5:26** 1:4   **5:29** 11:24   **5:30** 4:34   **5:31** 5:36; Dito 17:6   **5:33** 1:15, 19, 34   **5:36** 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27   **5:37** 1:34; Ksm 20:19; Dito 4:12   **5:38** 16:9   **5:39** Luk 24:27, 44; Lem 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Bi 1:10-11   **5:41** 7:18

kenkonjen ke Nyo' le ê mvuntelem mvunen e ke. ⁴³ Me nu ε nto ê diee di Icem e, ben baa fiisen me ke. Ε è be to wee mvu ê diew diee le, tu wvuwε nu wvù ben nu emum efiisen. ⁴⁴ Ε nulo é ben ege nεε sε bee me le, ε ben nu bò gomte mbense ε è nu wvù nen'yi fô bikuu binen e, yaa gomte mbense wvù nen'yi ε è nu fô Nyo' wvù è mεy ke wvù le ke. ⁴⁵ Fo ben ekpwaake le è nu me wvù nu ke elom gee dinen di befe ê Icem ke. Ε nu Muses wvù ben leke bvufee yî ye le wvù lomte wase gee dinen ê Icem. ⁴⁶ Ε ben to nu ε bee Muses e kecεεy, tu ben be ε bee me le njefo wvù to saη ε è nu ekumε me. ⁴⁷ Geenεn no ben baa cim bee mwεεm mvù wvù to saηεε le, è nulo é ben ke eghan nεε sε bee fiεε fi me njemyi le?"

6

Ε Jisos nyanje bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ejim jodvu, ε Jisos ke nε gen lente Mamase yi Galilee, gen kewvu keki. Mamase yin nu yi bó teηe ten le yi Tibεlias. ² Ε kebombom ke bonyii le shfum ê wvù ejim njefo bó to nu ε yen mwεεm mvù dunji bvukuke bwew e mvù wvù to gee fô bonyii bo bincem e no wvù to fele bó. ³ Ε Jisos bò boom bew bo ηgoo le nε ben gen shii yî kum e. ⁴ Ε to nu sekekie, ε Nkaw Bojuu wvu Danεfey nu wase nceencee. ⁵ Ε Jisos ke dioo lan jise, yen no kebombom ke bonyii le too fô wvù le, ε wvù mum bife ê Filew le, "Beene nu eghan nεε sε guy mwεεm mvudien é bonyii ban edie?" ⁶ Wvù to biite nonen, momte ke lo Filew njefo wvù keβεε to kee wase fiεε fi wvù nu ege. ⁷ Ε Filew tfuse ê wvù le, "Ke bodanali gee fεε nu ε cim ε kocen bò nulo eguy mwεεm mvudien mvù wee mwaan mwaan bó le ekenke ke naa caan ke." * ⁸ Ε waa we ηgoo mvu wvù diee to nu Andulu wvù è nu waa bwee Semon Bitamum gay ê wvù le, ⁹ "Wan diemsen mvu nu fen kenke bontuw bo bleed e botin bò byé yifεε, geenεn fifin nulo ege naa la fô kfuu

ban bonyii le nteen nen?" ¹⁰ Ε Jisos gay le, "Ben egay é bonyii eshiyen fokuse." Ε to nu ε εgay nu fó ntay, ε bó mum gay ε bó shiiyen, ε bolemse maan nu diewe bontfuke botin e. ¹¹ Ε Jisos mum fi bontuw bo bleed e ba, nya keyoone ê Nyo', mum gawce ê bonyii bò to shiiyenεε ba. Ε wvù ge ke lenlen bò byé ye. Ε wee tfuu kenke naa no wvù to shieele. ¹² Ε bó ke die ffuu, ε wvù gay ê boom bew bo ηgoo le le, "Ben ebaance bimbεke wvu le fo fiεε ela εcici ke." ¹³ Nonen, ε bó mum baance bimbεke bi bontuw bo bleed e bo botin ba bi to sheεεε, ε bí yinεen ηkaa yuufe ncow fiεε.

¹⁴ Ε bonyii bodvu dioo yen fiεε fi dunji bvukuke bwew e fin fi wvù ge, mum gay le, "Wee wvun nu naa kecεεy Wee Ntum Nyo' we wvù to nu keeke eto yî won wvun e." ¹⁵ Ε Jisos ke dioo yen le bonyii bodvu gomte keeto ekoo wen mvunγay e, eghaa Nfon wvubole, ε wvù mum lewse ye kase ben ê kum no nu jó wvù emben.

Ε Jisos len yi joo le

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ Ε è ke no nu ekiεguu, ε boom bew bo ηgoo le bow gen fô mamase le, ¹⁷ ley ê kekon e kew no leenci gene Kafana'um. Ε to nu sekekie ε ekfun ε jiim wase ε Jisos baa to wase fò bó to nu ke. ¹⁸ Ε joo ke nε no bvuyte, njefo nffum wvu baay to fele lo. ¹⁹ Ε bó no keyte kekon leenci, ke gen wase buy ke diewe bomay botete kenεε bonew e, ke nε yen Jisos e ε wvù lene yî joo le too wase mbew kekon e. Ε kedvum gbwo bó. ²⁰ Geenεn, ε wvù gay ê bó le, "Fo ben efanè ke. Ε nu me." ²¹ Ε bó yuw nonen, mum no koonke keejo wvù ê kekon e. Le bó sεεε, ε kekon ε fεse wase ηgem joo le fò bó to gene.

²² Ε ekfun ke buy yuu, ε bonyii bò to shekeε mamase kewvu keki kume le kekon kè to nu fó to nu ke kemwaan, ε Jisos to baa ley ê kekon kedvu le bò boom bew bo ηgoo le ke, le boom bew bo ηgoo le to nε gen ke bó emben. ²³ Geenεn, bikon bimew to nu ε nε je Tibεlias, lente to mbew bvudvuu bvù Tata to joe bleed nya keyoone ê Nyo' ε bonyii

5:44 5:41   5:45 Dito 31:24-29   5:46 Dito 18:15, 18; Luk 24:27; Jon 6:14; Lem 3:22; 7:37   5:47 Luk 16:29-31
6:2 Mat 6:25; Jon 2:23   6:3 Mat 5:1; 15:29; Mak 3:13; 6:46; Luk 22:39   6:4 2:13   * 6:7 Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvù yi lemme di yi diuu le.   6:8 1:40; 12:22; Mat 4:18; Mak 13:3   6:11 21:9, 13
6:14 Dito 18:15, 18; Jon 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; Lem 3:22-23   6:15 5:13; 18:36   6:23 6:11

die le. ²⁴ No bonyii bodvu to yene le ke Jisos kene boom bew bo ngoo le nu fó ke, ε bó mum lece ê bikon bidvu le, lente gen Kafana'um keegom Jisos.

Jisos nu mwεem mvudien mvù nyaa nshii

²⁵ Ε bó dioo gen yen wvú le kewvu keki, bife ê wvú le, “Labay, wo to jan seke la?” ²⁶ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê ben keceey keceey le ke ben gomte me ε è nu nje mwεem mvù dunçi bvukuke bwem mvù ben yene ε me ngee ke. Ben gomte me ε è nu njefo ben se nu ε die bontuw bo bleed e ba ε ffuu. ²⁷ Fo ben elemte ke keekenke ε è nu mwεem mvudien mvù nulo ebefe ke. Ben elemte ε è nu keekenke mwεem mvudien mvù nu ke emey enu dvú egen ebuy yî nshii wvù mey lo le. Mvumvun nu mvù wee wvù diee nu Waawee nu ke enya ê ben. Ε nu wvú wvù Nyo' Ice nu ε gee εbo kew yî ye le.” ²⁸ Ε bó mum bife ê wvú le, “Mwεem mvù bese kenke keege ê fí emum enu le bese gee lemme di Nyo' le nu mvù la?” ²⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Lemme di Nyo' le nu din di nu le, ben elese fitele yî wee wvù wvù tum e.” ³⁰ Nonen ε bó mum bife ê wvú le, “Fieε fi dunçi bvukuke bwuw fi wo nulo ege wvu le bese eyen emum elese fitele yî yo le nu la? Fieε fi wo nulo ege nu la? ³¹ Bo'icee bosese to nu ε die mana ηkpwaante, ε è nu no bó saη le, ‘Wvú to nu ε nya bó bô mwεem mvudien mvù nen'yi won wvu we le ε bó die.’” ³² No bó gay nonen, ε Jisos mum tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê ben keceey keceey le ke è to nu Muses wvù to nyaε mwεem mvudien mvù nen'yi won wvu we le ê ben ke. Ε nu Icem wvù nyaa mwεem mvudien mvù è nu mvu keceey mvù nen'yi fowe. ³³ Ben ekeè le mwεem mvudien mvù Nyo' le nu mvumwe mvù ne fowe ε shii ε to ε no nyaa nshii ê bonyii bo yî won wvun e.” ³⁴ Ε bó gay ê wvú le, “Tata, è nyaà bese bô mwεem mvudien mvun sekeci.”

³⁵ Ε Jisos mum gay ê bó le, “Ε nu me mwεem mvudien mvù nyaa nshii. Ke wee wvù too fô me le beε ke ebvuu eyuuke jen ke. Ε wee wvù nu ε lese fitele yî yem e nu

ε kendon yaa beε ke ebvuu eyumte wvú ke. ³⁶ Geenεn me nu ε ngay wase ê ben le ben nu ε yen me le, ε fanε yaa lese fitele yî yem e ke. ³⁷ Bonyii bocii bô Icem nu ε nya ê me nu ke etoo fô me le. Ε wee wvù too fô me le nu ε me n'yaa nu ηke enkuη wvú ke. ³⁸ Me ne fowe ε nto fokuse fen. Ε me n'yaa nto keenge ε è nu fieε fi è shieele me ke. Me nto keenge ε è nu fieε fi è shieele wee wvù tum me. ³⁹ Ε fieε fi wee wvù tum me shieele nu fin fi le, fo me enlase naa lo wee mwaan fô bonyii bô wvù nu ε nya ê me le ke, geenεn le me ηke embvuse lo bó yî kpwe le diuu di fokemese. ⁴⁰ Ben ekeè le fieε fi Icem shieele nu fin fi le wee tfuu wvù nu ε yen Waa we le, ε lese fitele yî ye le, nu ke ekenke nshii wvù mey lo, ε me nu ηke embvuse mweten yî kpwe le diuu di fokemese.”

⁴¹ Ε Bojuu mum kew no wvukene ekume wvù njefo wvù to nu ε gay le wen nu mwεem mvudien mvù ne fowe ε to fokuse fen. ⁴² Ε bó no wvukene nonen biite le, “Wvun nu ke Jisos wvù waa Yosεw e? Ke ice bô bwee nu ε beene kee bó le? Fí ghan neε le keseen wvú ε se no duu le wen ne ε è nu fowe?” ⁴³ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ewvukene ebenεben ke. ⁴⁴ Ke wee nulo eto fô me le se ε gufe Icem wvù tum me le wvù eto ke. Ε me nu ηke embvuse mweten yî kpwe le diuu di fokemese. ⁴⁵ Bonyii bontum Nyo' le to nu ε saη le, ‘Nyo' nu ke eyeyi bó bocii.’ Nonen wee tfuu wvù nu ε yuw fieε fi Icem yeyi ε kieε, nu ε wvú nu ke eto fô me le. ⁴⁶ Ke me njemyi nen le wee nu dvú wvù nu ε yen wase Icem e ke. Ε mey ke wvú wvuwe wvù ne fô Nyo' le wvù nu ε yen wase Ice le. ⁴⁷ Ε me ensee ê ben keceey keceey le, wee wvù nu ε bee nu ε wvú kenke wase nshii wvù mey lo. ⁴⁸ Me nu mwεem mvudien mvù nyaa nshii ê bonyii. ⁴⁹ Bo'icee bonen to nu ε die mana ηkpwaante, geenεn ke kpweken ke lo. ⁵⁰ Mwεem mvudien mvun nu mvù ne fowe ε to wvu le é wee die lo mvú wvú saa ebvuu ke ekpwe ke. ⁵¹ Ε nu me mwεem mvudien mvù ne fowe mvù nyaa nshii ê bonyii. Ε wee die mwεem mvudien mvudvu mvun, é wvú ke emey enu dvú sekeci. Ε mwεem

mvudien mvudvu mvù me nu n̄ke enya wvu l̄e bonyii bo yî won̄ wvun e ke eken̄ke nshii nu ye yem.”

⁵² E Bojuu mum n̄e kew no waale lo ebon̄bon biite l̄e, “Wee wvun nulo eghan n̄e s̄e nya ye ye l̄e beene edie?” ⁵³ E Jisos mum jeme ê bó l̄e, “E me ensee ê ben keceey keceey l̄e é ben nu s̄e ben e die ye wee wvù diee nu Waawee, e wu t̄en elem̄e kew, ben saa eken̄ke nshii yî yene le ke. ⁵⁴ Wee wvù diee ye yem bvuu wuu elem̄e kem ken̄ke nshii wvù mey lo. E me nu n̄ke embvuse wvù yî kpwe le diuu di fokem̄ese, ⁵⁵ njefo ye yem looci nu naa mw̄em mvudien, e elem̄e kem looci nu naa fīe fiwuun. ⁵⁶ Wee wvù diee ye yem bvuu wuu elem̄e kem cee yî yem e e me t̄en n̄cee yî ye le. ⁵⁷ Ic̄em wvù tum me ken̄ke nshii, e me nu dvù n̄je Ic̄em. Non̄en wee wvù diee ye yem nu ke enu t̄en dvù n̄je yem. ⁵⁸ Mvumvun mw̄em mvudien nu mvù n̄e fowe e to. Ke mvù nu diew̄e mw̄e mvù bo'icen to diee ke kpweken̄ ke lo ke. Wee wvù diee mvumvun mw̄em mvudien nu ke em̄ey nu dvù sekeci.”

⁵⁹ Mw̄em mvun nu e Jisos to jemyi no wvù to yeeyi bonyii yew bunle le Kafana'um.

E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen tfuw bikaa ê wvù ejim

⁶⁰ E bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen yuw n̄'yeeyi wvun n̄en gay l̄e, “Wvun njeme e t̄eme baay! E nulo ebee ye wvu wvun njeme?” ⁶¹ Geen̄en, e Jisos kīe l̄e bonyii bew bo ngoo le wvukene ebon̄bon ekum̄e njeme wvun, mum bife ê bó l̄e, “Fīe fi me njeme fin nu e shiw̄ mvuntelem̄ mvunen e? ⁶² E è f̄en nu non̄en, é ben ke ege n̄e f̄en e ben e ȳen e wee wvù diee nu Waawee kaase bene fô wvù to shee nu fwele? ⁶³ Keyoy ke Nyo' le nu fīe fi nyaa nshii. Ke nyam ye ken̄ke naa lo fīe keege ke. Njeme wvù me njeme ê ben nu wvu Keyoy, e è nu fīe fi nyaa nshii. ⁶⁴ Geen̄en ben bomew nu dvù e bó baa bee njeme wvudvu le ke.” Jisos to jemyi n̄en njefo wvù to kee wase fon̄kew bonyii bò baa lese fitele yî ye le, kee t̄en wee wvù nu ke egese wvù. ⁶⁵ E wvù bvuu gay ê

bó l̄e, “E n̄e fīe fi me mbe e njeme wase ê ben l̄e ke wee nulo eto fô me le s̄e Ic̄em nu e nya je ê wvù ke.”

⁶⁶ Ejim jodvu, e bonyii bew bo ngoo le nteen mum tfuw bikaa ê wvù ejim fan̄e yaa bvuu l̄ene bô wvù ke. ⁶⁷ E Jisos n̄e bife ê boom bew bo ngoo le bo yuufe n̄cow bof̄e l̄e, “Ben t̄en shieele keegen e?” ⁶⁸ E Semon Bita tfuse ê wvù l̄e, “Tata, bese gene ê ye l̄e. E ken̄ke wo njeme wvù nyaa nshii wvù mey lo, ⁶⁹ e bese e bee, bvuu kee l̄e è nu wo wvuwe wvù yuule wvù n̄e fô Nyo' le.” ⁷⁰ E Jisos gay ê bó l̄e, “Ke è caw me ben bo yuufe n̄cow bof̄e ban e? Geen̄en, e wee mvu ben e nu d̄ewle.” ⁷¹ Jisos to jemyi non̄en e è nu ekum̄e Judas wvù waa Semon Iskaliot. Wvù to nu ngoo boom bo Jisos e bo yuufe n̄cow bof̄e, e è to nu wvù wvù to nu keeke eghan egese Jisos.

7

E Jisos ben Jelusalem fô N̄kaw Cún e

¹ Ejim jodvu e Jisos mey no ghane ke wase e è nu keba k̄e Galilee le. Wvù to baa bvuu gen̄ ê k̄e Judea le ke, njefo Bojuu to gomte keeyu wvù. ² E kefew ke N̄kaw Bojuu wvù bó to teñe l̄e N̄kaw Cún e ke no too wase n̄eencee. ³ E boom bo bwee Jisos e mum gay ê wvù l̄e, “N̄eñe jan egen̄ Judea wvu l̄e bonyii buw bo ngoo le eyen̄ lemme di wo lemte le. ⁴ E wee lemte lemme gomte l̄e bonyii ekīe wvù, wvù saa elemte nyiime lo ke. No wo gee mw̄em mvun, genēe eduñce ekole kuw̄ ê won̄.” ⁵ Boom bo bwee le bodvu to jemyi non̄en njefo bó to baa cim lese fibole fitele yî ye le ke. ⁶ E Jisos tfuse ê bó l̄e, “Kefew kem baa to wase ke. Fô ben e nu e kefew ken̄en ké no nu ke e kí e koc̄en wase. ⁷ Ke bonyii bo yî won̄ wvun e nulo ebane ben ke. Geen̄en, e bó bane me njefo me njemyi ê bó l̄e gee dibole nu di bef̄e. ⁸ Ben eben̄e fin̄en genēe fô N̄kaw e. Ke me nu emben̄ jó ke. Kefew kem baa eto naa wase ekoc̄en ke.” ⁹ No wvù gay non̄en, mum mey Galilee.

¹⁰ Geen̄en seke boom bo bwee le to ben̄e wase fô N̄kaw wvudvu le, e wvù ke sh̄e ben t̄en jó. E wvù dioo bene fan̄e yaa bene wvù

6:53 Mat 26:26-28; 1Kol 10:16; 11:23-26 **6:56** 15:4-5
16:9 **6:67** Mat 16:15-20; Mak 1:24 **6:71** 12:4 **7:1** 5:18
2:4 **7:7** 15:18; 16:33; 17:14; Mat 10:22; 24:9; 1Jon 3:13

6:62 Lem 1:9-11 **6:63** 3:5-8; 2Kol 3:6 **6:64** 13:11;
7:2 Lew 23:33-34; Dito 16:13-15 **7:5** 16:9 **7:6**
7:11 11:56

bonyii eyene wvú le ke, ben fiew ε è nu ê kenyilε le. ¹¹ Ε to nu ε Bojuu to gomte wase wvú fô Nkaw wvudvu le biwci le, “Wvú se nu fεε le?” ¹² Ε bonyii ke ne no tfumtfume ekumε wvú baay. Ε bomew bensee le, “Wvú nu wee wvú jee.” Ε bomew kaci lo le, “Wvú læele lo bonyii.” ¹³ Geenεn wee to baa nu dvú wvú ejeme ekumε wvú ya le ke, njefo bó to fane bikuu bi Bojuu le.

¹⁴ Ε εdiuw ε ηkaw ke gawnεn wase entelεη, ε Jisos γεν ley fô yew ncese le no yeeyi bonyii. ¹⁵ Ε bikuu bi Bojuu le no yuuke keηke lo ηghaw, ghayte le, “Wee wvun ghan neε ε se no kee mwεεm nen se wvú ke nu ε γεν wase ηwa'.” ¹⁶ Ε Jisos mum ne gay le, “Ke n'yeeyi wvú me n'yeeyi wvun nu wεm ke. Ε nu wvu wee wvú tum me. ¹⁷ Ε wee gomte keegeε ε è nu fiεε fi Nyo' shieele, é wvú emum ekiεε le laa n'yeeyi wvun nen'yi ε è nu fô Nyo' le, nuu me n'yeeyi ê mvunγay mwem e le. ¹⁸ Wee wvú jemyi ê mvunγay mwew e ké no gomte diee di kuuke ε è nu fô ekolε kew e. Geenεn ε wee wvú gomte diee di kuuke ε è nu di wee wvú tum wvú le ké no nu wee keceey ε kenλεεma yaa nu yí ye le ke. ¹⁹ Muses to nu ε nya ke bonci ê ben e? Geenεn ke wee mvu ben e gεεle bonci bodvu ke! Ben gomte keeyu me nje la?”

²⁰ Ε bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Wo keηke nceendaa dεwle yí yo le. Wee wvú gomte keeyu wo nu yeε?” ²¹ Ε Jisos gay ê bó le, “Me nto nu ε ηge lemme dimwaan ε ben no keηke lo ηghaw ekumε dí. ²² Muses to nu ε nya nci le ben etfuuse boom yew. Ε ke nci wvun yaa to cim buy ê Muses ke. Wvú to buy ε è nu ê bo'icee bonεn. Ben ε mum ε no tfuuse boom yew naa noo diuu di mbam e. ²³ Ε bó tfuuse wee yew diuu di mbam e wvu le fo bó ke ebefe bô nci Muses, ben ε no yuuke nsase bô me le me nto nu ε nfε wee ε wvú bonεn ye yicii diuu di mbam e nje la? ²⁴ Fo ben esaakè nsaw sumtene se ben ε yaw ε tasse ε yen ke. Ben esaakè ê je yi leη e.”

Ε bonyii no canene laa Jisos nu Mboyse

wvú Nyo' to kawεε le

²⁵ Ε bonyii bo Jelusalem bomew mum ne bife le, “Wvun nu ke wee wvú bó gomte le bó eyu? ²⁶ Ben etaa eyen wvuwwun fen ε wvú jemyi endan nen se wee jemyi fiεε ê wvú ηkuuη. Ε nelo enu le bikuu bi won e nu ε loocε wase ε kiεε le wee wvun nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε le? ²⁷ Geenεn, beene kee jò wee wvun ne. Ε seke Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu ke eto nu ε ke wee nu ke ekiεε jò wvú ne ke.” ²⁸ Nonεn ε Jisos dioo yeeyi bonyii fô yew ncese le ke ne fun foweεwe le, “Ben kee me, kee ten jò me ne. Geenεn ke me nto fen ê mvunγay mwem e ke. Wee wvú tum me nu wee keceey, ε ben yaa kee wvú ke. ²⁹ Me ηkee wvú njefo me ne fô wvú le, ε è nu wvú wvú tum me.” ³⁰ No wvú jeme nonεn, ε bonyii bomew mum no gomte keekoo wvú. Geenεn ε wee fanε yaa kum wvú le ke, njefo kefew kew to baa to wase ekocεn ke. ³¹ Geenεn ε bonyii nteen lese fitele yí ye le no gayte le, “Seke Mboyse wvú Nyo' to kawεε ε ke ε to, è nulo é wvú ke ebvuu ege mwεεm mvú dunçi bvukukε bvu Nyo' le efey mvú wee wvun gee wase?”

Ε bó tum bonyii bo nci le le bó eγεν ekoo Jisos

³² Ε Bofalasii ke dioo yuw no kebombom ke bonyii le tfumtfume ekumε Jisos, ε bô bocee ncese bo baay baay mum tum bonyii bo nci le le bó eγεν ekoo wvú. ³³ No bó γεν, ε Jisos gay le, “Me nu enu beene ke yí kefew e nen caan, emum enkase entu jim fô wee wvú tum me le. ³⁴ Ben nu ke eshεε gom me nen, saa eyen me le ke. Fò me ηgene nu ε ke ben nulo eto fó ke.” ³⁵ Ε Bojuu jeme ê bikuu bibole le, “Wee wvun gomte keegeen ε è nu ê neε fò beene nu ke egom wvú saa eyen wvú le ke? Wvú gomte keegeen bitum bi bonyii boseεbeene nu ε tawse ε no cee bí le eγεν eyεeyi bonyii bo bitum bidvu le le? ³⁶ Fiεε fi wvú gayte le, ‘Ben nu ke egom me saa eyen me le ke, ε fò me ηgene nu ε è yaa nulo é ben eto fó ke,’ nu ε wvú gayte ε fí nu le la?”

Ε Jisos kaw bonyii bô joo yí nyaa nshii

7:13 9:22   **7:15** Mat 13:54; Luk 2:47   **7:16** 12:49; 14:10   **7:18** 5:41; 8:50; 12:43   **7:19** 1:17; Lem 7:53; Lum 2:17-24   **7:20** 8:48   **7:21** 5:9   **7:22** Keη 17:9-14; Lεw 12:3   **7:23** 5:9   **7:24** 8:15   **7:25** 5:18   **7:26** 4:25; 18:20   **7:27** 9:29   **7:28** 8:55; 17:8, 21, 25   **7:30** 2:4; 7:44   **7:31** 2:23   **7:33** 8:14   **7:33** 13:33; 16:5
7:34 8:21; 13:36   **7:37** Lεw 23:36; Jon 4:10, 14; Mwm 22:17

³⁷ E è ke no nu wase diuu di Nkaw e di fokemese di è to nu diuu di Nkaw wvudvu le di baay, e Jisos ja leem we funj le, “E kendonj yumte wee, é mweten eto fô me le ewu fiεε.”
³⁸ Wee wvù nu e lese fitele yî yem e nu e fî nu ke enu ke no Nwa' Nyo' jemyi le, ‘Joo yî nyaa nshii nu ke ebuyte ê fitele fiew e booke nen kokokoko.’”
³⁹ Fifi nu e Jisos to jemyi e è nu ekumε Keyoy kè bonyii bô to nu e lese fitele yî ye le nu ke ekenke. E to nu kefew kin e e bó baa nya wase Keyoy kedvu ê bó ke, njefo Jisos to nu e bó baa bense wase wvú é wvú eley bvukuke le ke.

E bonyii bvunj ekumε Jisos

⁴⁰ E bonyii yuw fiεε fin fi Jisos to jemyεε, e bomew gay le, “Wee wvun nu naa Wee Ntum Nyo' wε.”
⁴¹ E bomew gay le, “Wvun nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.”
 Geenε, e bomew bife fibole le, “Mboyse wvù Nyo' to kawεε to kenke keebuy e è nu Galilee le?”
⁴² Ke Nwa' Nyo' jemyi le Mboyse wvudvu nu ke ebuy e è nu ê kfuu di Nfon Dawe le, ê nte wvù Betel'εm e, wvù è nu nte wvù Dawe le le?”
⁴³ No bonyii gay nonεn, e kenngawsen mum to entelen jo bó ekumε Jisos.
⁴⁴ E bonyii bomew bó le no gomte keekoo wvú, geenεn e wee fanje yaa kum wvú le ke.

E bikuu bi Bojuu le ma Jisos

⁴⁵ E bonyii bo nci le ba mum ne kase tu jim fô bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii le, e bó bife ê bonyii bo nci le bodvu le, “Ben baa eto bô wvú nje la?”
⁴⁶ E bonyii bo nci le bodvu tfuse ê bó le, “Wee ke baa yuu jemyi wase diεwε wee wvun e ke.”
⁴⁷ E Bofalasii bife ê bó le, “Wvú nu e gen wase e leε ten noo ben fó le?”
⁴⁸ Ben nu e yen e bikuu bi wonj e kenεε Bofalasii e lese fitele yî ye le?
⁴⁹ E nu ke kebombom kin kè yaa kee ke nci Nyo'. Lon nu fô bó εfa.”
⁵⁰ Nikodemus wvù to nu wee mvu ηgoo Bofalasii le, wvù to genεε wase diuu dimew yen Jisos e to nu fó. E wvú bife ê bó le,
⁵¹ “Nci wesebeene nu e bee le bó esumten nsaw wee se bó e yaw wase e yeke e yuw fiεε fi wvú jeme?”
⁵² E

bó mum bife ê wvú le, “Wo ne ten Galilee le? Tasse Nwa' Nyo' ntay é wo eyen le ke wee ntum Nyo' mvu nulo ke ebuy Galilee ke.”
⁵³ [E bó mum ne mwaan mwaan no gene yéw yibole.]

8

E bó to bô kpwoon mvu fô Jisos e bó e koo gbwen nsake le

¹ E Jisos ne ben fiew e è nu yî Kum Bite bi Olif e.
² E ekfunj buy yuu, e wvú bvuu kase gen fô yew ncese le. E bonyii bocii tase mbew ye le, e wvú mum shii fokuse no yeεyi bó.
³ E bonyii bô to dunji bonci bô Bofalasii ne to bô kpwoon mvu e bó e koo e wvú jiime bô diemsen mvu. No bó to bô wvú, leke fwe dvu bó,
⁴ gay ê Jisos le, “Wee N'yεεyi, kpwoon wvun nu e bó e koo e wvú jiime bô diemsen mvu.”
⁵ E bonci le nu e Muses to gay le wvuwvun kpwoon nu wvú bó etumε lo bô eta é wvú ekpwe. Wo e gay fiuw le la?”
⁶ Bó to gee nonεn teeyi lo Jisos wvu le wvú elowsen enjeme é bó emum ekenke fiεε fi bó ecu yî ye le. Geenεn, e Jisos ηgvuwce no saanke fiεε fokuse bô kpwan εbo.
⁷ E bó mey ke no leemene fó nyεεyi wvú. E wvú ne leem we gay ê bó le, “E wee nu dvú ê ben entelen wvù yaa kenke kebefε ke, é wvú no nu wee wvu fwe wvù eyaw etum wvú bô tε.”
⁸ No Jisos gay nonεn, bvuu kase ηgvuwce no saanke fiεε fokuse bô kpwan εbo.
⁹ E bó yuw fiεε fi Jisos gay, mum kew no tawsee mwaan mwaan keεke yî ηgaybonyii le. E bó ke tawse, e è sheε ke wase kpwoon wε no leeme fó bô Jisos maan.
¹⁰ E Jisos kase leem we, bife ê kpwoon wε le, “Kpwoon, bó e fεε? Wee baa nu dvú wvù egay le wo kenke ke keekpwe le?”
¹¹ E wvú tfuse le, “Wee baa nu ke, Tata.” E Jisos mum gay le, “Ke è nulo é me ηngay ten le wo kenke keekpwe ke. E genè, geenεn fo wo ke ebvuu ege kebefε ke.”]

Jisos nu n'yuu wvu yî wonj e

¹² E Jisos bvuu jeme ê bonyii bodvu le, “E nu me n'yuu wvu yî wonj wvun e. Naa yeε

7:39 14:16; 17:1   7:40 6:14   7:42 Yesa 11:1; May 5:2; Mat 20:30-31   7:50 3:1-2   7:51 Dito 1:16-17; 17:6
 7:53 Ke bonjwa' bo boyvuum bomew nteen kenke bincim bi 7:53-8:11 ke.   8:2 Mat 26:55   8:5 Le w 20:10; Dito 22:22
 8:6 Mat 22:15   8:7 Dito 17:7; 13:10   8:9 Mat 22:22   8:11 5:14   8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Yesa 49:6; Mat 5:14; Luk 2:32; 2Kol 4:4, 6; Efe 5:8-14; 1Jon 1:5-7; 2:8; 3:14   8:13 5:31-32

wvù bii me le nu ε κε è nulo é wvú elene ê kejiwε le κε. Wvú nu ekenke n'yuw wvú nyaa nshii ê bonyii.” ¹³ Ε Bofalasii mum gay ê wvú le, “Wo bene jim nsaw fô ekole kuw e. Fiεε fi wo jemyi baa nu keceey κε.” ¹⁴ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ncm mbene jim nsaw fô ekole kem e, tu fiεε fi me njemyi nu keceey, njefo me ηkee fô me ne, ηkee ten fô me ηgene. Geenεn, κε ben kee fô me ne kenεε fô me ηgene κε. ¹⁵ Ben saake bonyii diεwε bonyii bo boyuum e. Ke me nsaake fiem wee κε. ¹⁶ Geenεn, é me ncm nsaake wee, tu me nsaake ê je yi leη e, njefo κε me nsaake me embeη κε. Me nsaake bee Icem wvú tum me. ¹⁷ Ε ηwa' wene bonci le nu ε bó ε saη le, é bonyii ben jim nsaw yî fiεε le bofεε, tu è nu keceey. ¹⁸ Me mbene jim nsaw fô ekole kem e, ε Icem wvú tum me bene ten jim nsaw wεm.” ¹⁹ Ε bó mum bife ê wvú le, “Ico ε fεε?” Ε Jisos tfuse le, “Ke ben kee me kenεε Icem κε. Ε ben be kee me, tu ben be kee ten Icem.”

²⁰ Jisos to jemyi mwεεm mvun no wvú to yεeyi bonyii fô yew ncese le mbew fô bó to ké no nyaa bigew bi yew ncese le. Geenεn, ε wee fanε yaa koo wvú κε, njefo kefew kew to baa kocεn wase κε.

Ε Jisos dunεε le wen ne fowe

²¹ Ε Jisos bvuu gay ê bó le, “Me nu ηke enεen, é ben eshεε egom me eghan ekpwe ê bibεfe binεn e. Fô me ηgene nu ε κε ben nulo eto fó κε.” ²² Ε Bojuu mum bife le, “Wvú nu ke eyu ekole kew e, no wvú gayte le fô wen gene nu ε κε beene nulo eto fó κε?” ²³ Ε Jisos gay ê bó le, “Ben ne fokuse fen, ε me ne fiem fowe. Ben nu bonyii bo yî won wvun e. Ke me nu wee wvu yî won wvun e κε. ²⁴ Me nu ε ηgay wase le ben nu ke ekpweken εnte jo bibεfe binεn. Ben ekeε le ben nu ke ekpweken εnte jo bibεfe binεn fen é ben baa ebee le è nu me wvudvu κε.” ²⁵ Ε bó bife ê wvú le, “Ε nu wo wvú yεε?” Ε Jisos tfuse le, “Me nu wee wvú me nse ηké no nseηe wase ekumε wvú ê ben ε κεw fonκεw. ²⁶ Me ηκεηke mwεεm nteen mvù è nulo é me enjeme ekumε ben noo mwεεm

nteen mvù è nulo é me ensaw ben yî dvu le. Geenεn κε me n'yaa nu enge nonεn κε. Fiεε fi me nseηe ê won nu fi me n'yuw ê wee wvú tum me, ε wvú nu wee keceey.” ²⁷ No wvú gay nonεn, ε bó fanε yaa kiεε le wvú jemyi ê bó ε è nu ekumε Ice κε. ²⁸ Nonεn ε Jisos mum gay ê bó le, “Seke ben ε ke εnjεyse wase wee wvú diee nu Waawee fowe, é ben emum ekiεε le è nu me wvudvu bó le κε me ηgee fiεε fimew ê mvun gay mwem e κε, le me njemyi nen ε è nu no Icem yεeyi me. ²⁹ Wee wvú tum me nu bee wvú. Ke wvú baa cinε me le le me enu me embeη κε, njefo me ηké no ηgee fiεε sekeci ε è nu fi jee wvú le.” ³⁰ No Jisos jemyεε mwεεm mvun nen, ε bonyii nteen lese fitele yî ye le.

Kecεey bvuuuse bonyii bvunfaw e

³¹ Ε Jisos mum gay wase ê Bojuu bò to lesεε fitele yî ye le le, “Ε ben mεy ε no leeme κε yî diεw yεm e, é ben enu naa keceey bonyii bem bo ηgoo le, ³² é ben ke emum ekiεε keceey é keceey kedvu ege é ben ebuy bvunfaw e.” ³³ Ε bó tfuse ê wvú le, “Bese nu kfuu di Abl'am e, ε bese ke baa eyuu enu wase bvunfaw e can wee mvu le κε. Fí ghan nεε le wo ε se no gayte le bese nu ke ebuy bvunfaw e?”

³⁴ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ε me ensee ê ben keceey keceey le wee tfuu wvú gee kebefε nu nfwa kebefε. ³⁵ Ke nfwa ké mεy no nu wee yew yî wvú nu yî le sekeci κε. Ε ké mεy waa yew no nu wee yew yidvu sekeci. ³⁶ Nonεn, é Waa Nyo' bvuse ben yî bvunfaw e, tu ben nu ε buy wase bvú le keceey. ³⁷ Me ηkee naa le ben nu kfuu di Abl'am e, geenεn ε ben gomte κε keeyu me njefo κε diεw yεm κεηke naa lo bvudvu yî yene le κε. ³⁸ Me njemyi ε è nu fiεε fi me n'yεn ê Icem, ε ben gee finεn ε è nu fiεε fi ben yuw ê icen.”

³⁹ Ε bó tfuse ê wvú le, “Icee wese nu Abl'am.” Ε Jisos gay ê bó le, “Ε ben be nu boom bo Abl'am e, tu ben bee keegeε fiεε ε è nu fi Abl'am to gee. ⁴⁰ Me nu wee ε me nsee keceey kε me n'yuw ê Nyo' é ben. Geenεn, keseen nu ε ben gomte keeyu lo

me, ε κε fifin nu fiεε fi Abl'am to gee κε. ⁴¹ Ben gee ε ε nu fiεε fi icen gee.” Ε bó gay ε wvú κε, “Κε bese nu boom bò bó boke kuse κε. Bese κεηκε Icee wese mwaan, ε ε nu Nyo'.” ⁴² Ε Jisos gay ε bó κε, “Ε Nyo' be nu icee wene, tu ben bee keekoone me, njefo me ne ε ε nu fô Nyo' le ε nse nto. Κε me nto yî mvungay mwem e κε. Ε tum wvú me. ⁴³ Ε nu nje la wvù ben baa eyuuke fiεε fi me njemyi le κε? Κε ε nu njefo ben tune keeyuw diεw yem e le? ⁴⁴ Ben nu boom bo icee wene wvù dεwle le, ε fiεε fi ben shieele nu keege fiεε fi icee wene gomte. Wvú to nu wase wee wvù yuwyi bonyii ε κew lo fonkew. Κε wvú κεηκε fiεε keege bô keceey κε, njefo κε keceey nu naa lo yî ye le κε. Wvú ké dioo mbiayte mbiay no jemyi κε no gee diew nu, njefo wvú nu wee mbiay nu cee mbiay. ⁴⁵ Geenεn, me nseje fiem ε ε nu keceey, ε neε fiεε fi ben baa bee me le κε. ⁴⁶ Ε nu yeε ε ben entelen wvù nulo edunεε fiεε fi befε fi me ηγε? No fiεε fi me nseje ε ben nu keceey, ε ge la fo ben ebee me le? ⁴⁷ Wee wvù ε nu wee Nyo' ké no yuuke diεw Nyo' le. Fiεε fi ben yaa yuuke κε diεw Nyo' le nu njefo κε ben nu bonyii bo Nyo' le κε.”

Jisos to nu wase ε Abl'am se ke no nu

⁴⁸ Ε Bojuu mum gay ε Jisos κε, “Κε bese be ε see keceey κε wo nu nen ε wo nu wee wvu Samalia ε nceendaa dεwle nu yî yo le le?” ⁴⁹ Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Κε nceendaa dεwle nu yî yem e κε. Me n'wvumte fiem Icem, geenεn ε ben yaa wvumte me κε. ⁵⁰ Geenεn κε ε nu κε me ηgomte diee di kuuke fô εκολε kem e κε. Wee nu dvú mwaan wvù gomte fifiε, ε ε nu wvú wvù sumtene bonsaw.

⁵¹ Ε me ensee ε ben keceey keceey κε ε wee yuuke diεw yem e, wvú saa ke eyuu eyuw wvun kpwe κε.” ⁵² Ε Bojuu gay ε wvú κε, “Bese nu ε kiεε wase keseen κε nceendaa dεwle nu yî yo le. Abl'am to nu ε kpwe, ε bonyii bo ntum Nyo' le kpweken ten, wo ε no duu κε ε wee yuuke diεw yo le, wvú saa ke eyuu eyuw wvun kpwe κε. ⁵³ Wo fele icee wese wvù Abl'am wvù to kpweε, fele

ten bonyii bo ntum Nyo' le bò to kpwekenεε le? Wo kpwaake naa κε wo nu la?” ⁵⁴ Ε Jisos tfuse κε, “Ε me mbensee εκολε kem, tu fifiε nu εcici. Ε nu Icem wvù bensee me, ε ε nu wvú wvù ben duu κε ε nu Nyo' wene. ⁵⁵ Geenεn ε ben yaa kee wvú κε. Ε kee κε me wvú. Ε me ne ε ηgay κε κε me ηkee wvú κε, tu me nu wee mbiay diεwε ben e. Geenεn, no fí nu, nu ε me ηkee wvú, n'yuuke diεw ye le. ⁵⁶ Icee wene wvù Abl'am to nu ε no lanlanε le wen nu ke eyen εdiuw εyem e. Ε wvú ke yen, no yuuke njon.” ⁵⁷ Ε Bojuu mum seεε κε, “Wo nu se wo nu ε buy wase bilum mbaanshen ηkuun, ε no nu ε wo to yen wase Abl'am e le?” ⁵⁸ Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Ε me ensee ε ben keceey keceey κε, ε Abl'am se keeke enu, nu ε me nu wase.” * ⁵⁹ Ε bó yuw nonεn, mum jo εta κε bó etumye Jisos dvú. Ε Jisos nyiim mum buy yew ncese le.

9

Ε Jisos yene ejise wee ε bó to boke wvú ε wvú nu kenfefe

¹ Ε Jisos κε dioo lene, yen diemsen mvu le ε bó to boke wvú ε wvú ε fefe wase. ² Ε boom bew bo ηgoo le bife ε wvú κε, “Labay, ε to ge yeε kebefe ε bó se boo wee wvun ε wvú ε fefe wase? Ε to ge wee wvudvu nuu bwee bô ice κε?” ³ Ε Jisos tfuse ε bó κε, “Κε ε nu κε wee wvun κενεε bwee bô ice to nu ε ge kebefe κε. Βó to boke wvú nonεn wvu κε lemme di Nyo' le ke edunεε ye yî ye le. ⁴ Beene κεηκε keelemte lemme di wee wvù tumεε me le ε ε bεε εmvunsheen. Entan too lo ε ε nu kefew kε wee yaa nulo elem fiεε κε. ⁵ Ε γεν ε buy naa seke la le no me nu yî won wvun e, nu ε me nu n'yuw wvu yî won wvun e.” ⁶ No Jisos jeme njeme wvun, mum cuy nceη fokuse, towce nshe dvú mum yefe ejise ε wee wvudvu dvú, ⁷ mum gay ε wvú κε, “Γενε ecuke ε Ketfum ke Siloam e.” (Diee di Siloam nu κε, “Bó tum lo.”) Ε wvú mum γεν cuke, kase no too yene wase mwεem e. ⁸ Ε bonyii bò to cee mbew ye le noo bonyii bò to ké no yene wvú le diεwε wee εκκεε le no ghaynene le,

8:42 1Jon 5:1   **8:44** Ken 3:1-5; 1Jon 2:4; 3:8   **8:46** 2Kol 5:21; 1Bi 2:22; 1Jon 3:5   **8:47** 10:27; 18:37   **8:48** 4:9; 7:20; 10:20; Mak 3:21-22   **8:50** 7:18   **8:51** 5:24   **8:53** 4:12   **8:55** 4:34; 7:28-29   **8:58** 1:1; 17:5   * **8:58** Bonyii bo ηwa' le nteen yene κε fen nu ε Jisos joo ε ε nu diee di Nyo' to teηe εκολε kew dvú ε ηwa' Kensam e 3:14.   **8:59** 10:31   **9:2** Ksm 20:5; Esek 18:20; Luk 13:2, 4   **9:3** 11:4   **9:4** 5:17   **9:5** 8:12   **9:6** Mak 8:23   **9:8** Lem 3:10

“Wvun nu ke wee we wvù se ké no shiile lo leke ekeke le?” ⁹ E bomew no gayte le, “E nu wvù.” Bomew le, “Aay wvù fieesene lo wvù.” E wee wvudvu gay le, “E nu me wvudvu.” ¹⁰ Nonen e bó mum bife ê wvù le, “Ejise eyo ghan nee le e se yene ye?” ¹¹ E wvù tfuse le, “Wee wvù bó teje le Jisos be e towce nsh e yefe ejise eyem dvù, e gay le me engen encuke Siloam. Me e mum e ngen e ncuke, ejise eyem e mum e yene ye.” ¹² E bó bife ê wvù le, “Wvù e fee?” E wvù tfuse le, “Ke me nkee ke.”

E kenngawsen to entelen jo bikuu bi wonj e ekume mvungay mvu Jisos e

¹³ E bó mum ne jo wee we wvù to shee nu e wvù e fefe gen bó wvù fô Bofalasii le. ¹⁴ Diuu di Jisos to towce nsh e bvuu yene ejise wee wvudvu to nu diuu di mbam e. ¹⁵ E Bofalasii bodvu bvuu bife ten ê wvù no wvù ghan ejise eye e se yene ye. E wvù tfuse ê bó le, “Wvù be e yefe ejise eyem bó nsh e, me e ngen e ncuke e mum e no n'yene mwem e.” ¹⁶ E Bofalasii mum gay le, “Ke wee wvun ne fô Nyo' le ke, njefo wvù lemte diuu di mbam e.” E bomew gay fibole le, “E nulo é wee wvù gee bibefe eghan nee se no gee kfu mvun mwem mvù dunji bvukuke bvù Nyo' le?” E kenngawsen mum to ê bó entelen. ¹⁷ E bó bvuu kase bife ê wee we le, “Wo gay fiuw le la ekume wee wvudvu no wvù be e yene ejise eyo?” E wvù tfuse le, “Wee wvudvu nu wee ntum Nyo'.”

¹⁸ Ke Bojuu to nu e bee le wee wvudvu to shee nu e wvù e fefe e bó se yene ejise eye ke. E bó ke ghan tee bwee bó ice e bó to. ¹⁹ E bó bife ê bó le, “Wvun nu ke waa wene wvù ben duu le bó to boke wvù e wvù e fefe wase? Wvù ghan nee e se no yene mwem e keseen?” ²⁰ E bwee bó ice tfuse le, “Bese kee lo le wvun nu waa wese e bó to boke e wvù e fefe wase. ²¹ Geen e, no fi ghan wvù e se no yene mwem e keseen nu e ke bese kee ke. E ke bese kee ten wee wvù yene ejise eye ke. Ben ebife e è nu ê wvù. Wvù nu wase wee e ejise e yuu. Wvù nulo ejeme fô ekole kew e.” ²² Bwee bó ice to gay nonen njefo bó to fane Bojuu, e fi nu e Bojuu to leke wase lo le é wee mom lo e jeme bó diuw we le Jisos

nu Mboyse wvù Nyo' to kawee, é bó eku lo mweten yew bunle le. ²³ E nu fiee fi bwee bó ice to gaye le wvù nu wase wee e ejise e yuu, le bó ebife e è nu ê wvù.

²⁴ Yì boka e bofee, e bó bvuu tee wee we wvù to shee nu e wvù e fefe, gay ê wvù le, “See fiee fi keceey é mbense egen ê Nyo'. Bese kee fisese le wee wvun nu wee wvù gee bibefe.” ²⁵ E wvù tfuse le, “Ken e wvù gee bibefe, tu ke me nkee ke. Fiee fimwaan fi me nkee nu ke le me nse nsh e nu e me e nfefe, e keseen nu e me n'yene wase mwem e.” ²⁶ E bó bvuu bife ê wvù le, “Wvù be ge nee bó wo? Wvù be ge nee e se yene ejise eyo?” ²⁷ E wvù tfuse ê bó le, “Me mbe e nsee wase ê ben, ben baa koonke keeyuw ke. Ben bvuu gomte keeyuw ege la dvù? Ben ten gomte keenu bonyii bew bo ngoo le le?” ²⁸ E bó nan'ye lo wvù gay le, “E nu wo wee we ngoo. Bese nu fisese bonyii bo ngoo le bo Muses e. ²⁹ Bese kee lo le Muses nu e Nyo' to ké no jemyi bó wvù. Geen e wee wvun nu e ke bese kee jò wvù buy ke.” ³⁰ E wee wvudvu tfuse le, “Abaay, fin nu lo kenghaw ke fiee le! Ben duu le ke ben kee jò wvù buy e? Geen e wvù e yene ejise eyem. ³¹ Beene kee lo le ke Nyo' ké yuw bunle wee wvù gee bibefe ke. Geen e, é wee wvumte Nyo', gee fiee fi wvù shieele, é Nyo' eyuuke bunle ye. ³² E kew naa lo no wonj to kewee nu e bó ke baa eyuu eyuw wase le wee nu e yene ejise e wee e bó to boke e wvù e fefe wase ke. ³³ E è be baa nu le wee wvun ne fô Nyo' le, tu ke è be nulo é wvù ege fiee ke.” ³⁴ E bó gay ê wvù le, “Wo nu e bó to boke wo wemen ê kebefente, wo e no gomte keeyeyi bese le?” No bó gay nonen, mum kuw wvù ê bó entelen.

Wee wvù nu kenfefe yi fiee fi Nyo' le

³⁵ E Jisos ke yuw le bó nu e kuw wase wee we ê bó entelen, e wvù gom yen wvù le, bife ê wvù le, “Wo nu e lese fitele yi wee wvù diee nu Waawee le?” ³⁶ E wvù bife le, “Wee wvudvu nu yee icem? Ke see ê me, wvu le me enlese fitele yi ye le.” ³⁷ E Jisos gay ê wvù le, “Wo nu e yen wase wvù le. E è nu wvù wee wvù ben e wvù jemyi keseen.” ³⁸ E wee wvudvu mum gay le, “Tata me nu e nlese.” No wvù gay nonen,

mum tum envuw ê wvú fwe nya n'wvum ê wvú. ³⁹ E Jisos gay le, “Me nto yí wonj wvun e wvu le bó esaw bonyii, é bô yaa yene ke mwεem e eyenè, é bô kpwaake le bó yene mwεem e, etu binfefe.” ⁴⁰ No Jisos jeme nen, ε Bofalasio bô to nu mbew ye le yuw mum bife ê wvú le, “Bese ten nu binfefe le?” ⁴¹ E Jisos gay ê bó le, “E ben be nu binfefe, tu can yene be nu bvuyew ê keba ke kebefe le. Geenεn keseen no ben duu le ben yene mwεem e, nu ε bibefe binen nu emey ke enu yí bikuu binen e.”

10

Jisos nu ncey njée wvù jee

¹ “E me ensee ê ben keceey keceey le, é wee leyte ê ketaaj ke njée le, ε fanje yaa eley ε è nu fô diuw ketaaj e, ε ben lo yí ketaaj e ε se ley, tu wvuwee wee nu coon, nu wee wvù lole mwεem mvun gay e. ² Geenεn wee wvù è ceyte wvú njée ké no leyte fiew ε è nu fô diuw ketaaj e. ³ Wvuwee wee nu wvù wee wvù ceyte diuw ketaaj ké yene diuw ketaaj ê wvú, ε wvú ley mum tee njée yí è nu ye ê diee le, ε yí yuw diew ye, ε wvú mum jo buy dvú. ⁴ Seke wvú ε bvuse wase njée ye yicii ekfun, mum no saa fwe teje ε njée yidvu bii wvú le, njefo yí kee diew ye. ⁵ E ké dioo nu wee wvu ncew, yí saa ebi wvú le ke. E yí no lewte lo wvú, njefo ke yí kee diew wee wvu ncew ke.” ⁶ E Jisos ma ngan wvun ê bó nonen, ε bó fanje yaa kieε fiεε fi wvú jemyi ê bó ê ngan wvudvu le ke.

⁷ Nonen, ε Jisos bvuu gay ê bó le, “E me ensee ê ben keceey keceey le è nu me diuw ketaaj fô njée fele. ⁸ Bonyii bocii bô to saa ê me fwe to nu ke bocoon noo bonyii bô lole mwεem mvun gay e. Nonen ε njée fanje yaa eyeke fiεε fi bó jemyi ke. ⁹ E nu me diuw ketaaj. E wee fey yí yem e ε se ley, é wvú ke eboy. Wvú nu ke enu diewe njee yí buyte gene diekene kaase tuu jim ê ketaaj e. ¹⁰ Coon ké no too ke kecoon lo, bô keeyu lo, noo kebefe lo bô fiεε. Me nto fiem le bonyii ekenke ε è nu nshii, nshii ε è nu wvú

nu ε looce ε yinjen. ¹¹ E nu me ncey njée wvù jee. Ncey njée wvù jee ké nya nshii we keekpwe nje njée ye. ¹² Wee wvù bó jo ke lo wvú lemme le, se è nu wvú ncey njée, ε njée yaa nu ke ye, ké yene ε kuula too, ε wvú mum laj njée fee lo, ε kuula mum sheε kooye njée ε yimi tawse. ¹³ Wvú ké no lewte njefo bó jo ke lo wvú lemme le, ε wvú baa ekpwe fiεε fô njée le ke. ¹⁴ E nu me ncey njée wvù jee. Me nkee njée yí è nu yem, ε njée yem kee ten me, ¹⁵ lenlen no Icem kee me, ε me nkee ten Icem, ε me nu ε nya nshii wem keenkpwe nje njée yem. ¹⁶ Me nkenke ten njée yimi ε yí baa nu ngoo yin e ke. E me nkenke keento bô yí ten é yí eyuuke diew yem e, é ngoo njée emum enù mwaan ε ncey njée nu mwaan.

¹⁷ Me nu ε nya nshii wem keenkpwe wvu le è nulo é me enkase enfi nshii wem jim. E neε fiεε fi Icem koonke me. ¹⁸ Ke wee nu dvú wvù joo nshii wem ke. E nyaa me nshii wem ê nkon wvu wem e. Me nkenke mvun gay keenya nshii wem keenkpwe, nkenke mvun gay keenkase enfi nshii wem jim. Fifi nu fiεε ε è gay Icem le me enge.”

¹⁹ E Jisos jeme mwεem mvun nen, ε ken gawsen bvuu to entelen jo Bojuu. ²⁰ E bonyii nteen bó le no gayte le, “Wvú kenke nceendaa dewle, wvú jewte lo. Ben yeke la ê wvú le?” ²¹ Geenεn ε bomew no gayte le, “Ke ban bonjeme nu bo wee wvù kenke nceendaa dewle le ke. E nulo é nceendaa dewle eyene ejise ε kenfefe?”

E Jisos dunce le wen nu Waa Nyo'

²² E è ke no nu kefew ke Nkaw mvu keekume no bó to kasεε yene yew ncese Jelusalem, ²³ ε Jisos gen no ghanci fô yew ncese le, fô cile Saamun e. Sekekie to nu kefew ke kenton e. ²⁴ E Bojuu ne to gem wvú tase, bife ê wvú le, “Wo nu ke ecine é bese emey enge mtene nen egen ebuy nce? E è fen nu wo Mboyse wvù Nyo' to kawεε, é wo see lo ê bese tey tey.” ²⁵ E Jisos tfuse ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben, ben ε fanje yaa

9:40 Mat 15:14; 23:26   **9:41** 15:22   **10:4** 10:27; Mwm 14:4   **10:6** 16:25   **10:8** Yeli 23:1-2; Esek 34:2-3   **10:9** 14:6; Mben 23:2; Esek 34:14   **10:11** Mben 23:1; Esek 34:11-16; Yeli 23:3; Mat 18:12-14; Ibu 13:20; Mwm 7:1 Lum 5:8; 1Jon 3:16   **10:12** Lem 20:29   **10:14** 10:27; 2Tim 2:19   **10:15** Mat 11:27   **10:16** 11:52; Yesa 56:8; Esek 34:23-24; 1Bi 2:25   **10:17** 3:35; 5:18   **10:18** 4:34   **10:19** 9:16   **10:20** 8:48   **10:23** Lem 3:11   **10:24** Luk 22:67
10:25 5:36   **10:26** 16:9

bee ke. Dilemme di me ngee ê diee di Icem e nu ε dí dunçi wee wvù è nu me. ²⁶ Geenen ben baa bee, njefo ke ben nu n̄goo njée yem e ke. ²⁷ Njée yem ké no yuuke diew yem e. Me n̄kee yí, ε yí bii me le, ²⁸ ε me nyaa nshii wvù m̄y lo ê yí. Ke yí nu ke eyuu ela ke. E wee yaa nu dvú wvù nu ke eyuu elo yí can yem e ke. ²⁹ Icem wvù nya njée yidvu ê me fele wee tfuu, ε wee yaa nu dvú wvù nulo elo yí can ye le ke. ³⁰ E bee Icem nu fiε fimwaan̄.”

³¹ E Bojuu bvuu jo eta keetumyε wvú dvú. ³² E Jisos bife ê bó le, “Ben nu ε yen wase dilemme di jee nteen di Icem gay le me engeè. E nu di la di ben gomte keetumyε me nje dí?” ³³ E bó tfuse ê wvú le, “Ke bese tumyi wo ε è nu nje lemme di jee di wo ge ke. Bese tumyi wo ε è nu njefo wo beete bô diee di Nyo' le. Wo nu ke lo wee wvu wum, duu le wo nu Nyo'.” ³⁴ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke fí nu ε bó ε san̄ ê N̄wa' wene bonci le ε Nyo' jemyi jó le, ‘Me nu ε n̄gay le ben nu bonyo’ le? ³⁵ Nyo' teñe bonyii bodvu le bonyo', ε è nu ke bó bodvu bô diew ye to gene fô bó le, (ε beene kee le ke fiεε fi nu ê N̄wa' Nyo' le nulo ekumen ke.) ³⁶ No fí nu nonen, è no nu nje la wvù ben gayte ê wee wvù Ice nu ε caw ε tum yí won̄ wvun e le wvú beete bô diee di Nyo' le ke njefo wvù nu ε gay le wen nu Waa Nyo'? ³⁷ E me nu n̄se me n̄gee ε è nu dilemme di Icem e, fo ben ebee me le ke. ³⁸ Geenen ε è nu le me n̄gee ε è nu dí, é ben baa cim bee me le, é ben bee dí le, é ben emum elooce ekiεε ntay le Icem nu yí yem e, ε me nu yí Icem e.” ³⁹ E Bojuu bvuu no gomte keekoo wvú, geenen ε wvú lemten can yibole.

⁴⁰ E Jisos bvuu gen lente tu Joo Joodan kewvu keki fò Jon to yawεε eleese bonyii ê joo, no nu jó. ⁴¹ E bonyii nteen no too yene wvú le. E bó ke n̄ε gay le, “Jon to baa ge naa fiεε fimew fi dunçi bvukuke bvú Nyo' le ke. Geenen fiεε ficii fi wvú to jemyi ekumε wee wvun to nu naa keceey.” ⁴² Nonen ε bonyii nteen lese fitele yí Jisos e jó.

11

E nsaa Jisos wvù Laasalus kpwe

¹ Wee mvu wvù diee to nu Laasalus to nu ε n̄ε no cemte. Wvú to nu wee wvu ntew wvù Betani le, cee jó bô jéme ye yí è to nu Maalia bô Maata. ² Maalia wvun wvù waa bwee wvù Laasalus to cemte, nu wvù to yefεε bikaa bi Tata le bô nfiey wvù shfuun̄kene, sho bô yvuw ye ekole. ³ No wvú to cemte nonen, ε jéme ye yidvu mum ciinse ntum fô Jisos e le, “Tata, wε wvù è nu fitele fiuw cemte lo.” ⁴ E Jisos dioo yuw ntum wvudvu, gay le, “Ke kencem kin nu ke kpwe le ke. Kí nu ke edun̄ce ε è nu bvukuke bvù è nu bvú Nyo' le, wvu le Waa Nyo' nulo eken̄ke diee di kuuke nje kí.”

⁵ Jisos to koon̄ke Maata bô waa bwee wvù Maalia noo Laasalus baay. ⁶ Geenen, seke wvú to yuwεε le Laasalus cemte lo, ε wvú bvuu ce fò wvú to nu εdiuw εfaa. ⁷ Ejim jodvu, ε wvú gay ê boom bew bo n̄goo le le, “Beene ekase etu jim Judea.” ⁸ E bó bife ê wvú le, “Labay, è nu ke foguu foguu nen wvù Bojuu se gomte keetumyε wo bô eta é wo ekpwe, wo ε bvuu ε no tuu jó le?” ⁹ E Jisos tfuse ê bó le, “Ke bontam bo kefew e nu ke yuufe n̄cow bofεε yí diuu le le? E wee len̄e emvunsheen̄, tu ke è nulo é wvú ebayten yí fiεε le ke, njefo n'yuw wvu yí won̄ wvun e yeese wvú. ¹⁰ Geenen, é wee len̄e entan̄, tu è n̄elo é wvú ebayten, njefo ke wvú ken̄ke n'yuw ke.”

¹¹ No wvú jeme nonen, mum gay ê bó le, “Nsaa yesebeene wvù Laasalus nu ε lefe wase, geenen ε me nu en̄gen en̄kamse wvú yí nyii didvu le.” ¹² E boom bew bo n̄goo le gay ê wvú le, “Tata, é è fen̄ nu le wvú nu ε lefe, tu wvú nu ke ebonen.” ¹³ Jisos to jemyi ε è nu ekumε kpwe Laasalus, geenen ε bó no yuuke le wvú jemyi ε è nu ekumε nyii di nyii. ¹⁴ E Jisos mum jeme lo ê bó teyey le, “Laasalus nu ε kpwe wase. ¹⁵ Geenen ε me n'yuuke n̄jon̄ nje yene le ke me n̄se nu fó ke, wvu le ben elese fitele yí yem me. Beene egen̄è le jó.” ¹⁶ E Toma wvù bó to teñe diee diew dimew le Emam, gay ê bomew boom

10:27 8:47; 10:3, 14   **10:28** 5:24; 6:39   **10:30** 5:18; 17:21   **10:31** 11:8   **10:33** Lεw 24:16; Mat 26:65   **10:34** Mben 82:6   **10:36** 1:34   **10:38** 10:25   **10:39** 7:30; 8:20   **10:40** 1:28   **10:41** 1:29-34; 3:27-28   **10:42** 2:23
11:1 12:1-3; Luk 10:38-39   **11:3** 11:36   **11:4** 9:3; 17:1   **11:8** 8:59; 10:31   **11:9** 8:12; 12:35-36   **11:11** Mat 9:24   **11:16** Mak 14:31; Lum 6:8

bo ngoo le ε, “Beene egen ten wvu le beene nulo ekpweken beene ε bó.”

Ε Jisos bvuse Laasalus yi kpwe le

17 Ε Jisos ke fεse fó, yuw le Laasalus nu ε ce wase ε jem εdiuw εna. 18 Βεtani jan to nu mbew Jεlusalεm e ke diεwε bomay bofεε nen. 19 Ε Bojuu nteen to to fô Maata bô Maalia le keecam shen bô bó yi kpwe waa bwee bó le. 20 Ε Maata ke dioo yuw le Jisos too lo, ε wvú mum buy keegen ε bó wvú etasen, geenεn ε Maalia mεy yew. 21 Ε Maata gen gay ε Jisos le, “Tata, ε wo se bee enu fen, tu ke waa bwεεm se nu ε kpwe ke. 22 Geenεn, ε me ηkee le keseen wvun nu ε naa la fi wo ε lekε ε Nyo' nu ε wvú nulo enya ε wo.” 23 Ε Jisos gay ε wvú le, “Waa bwoo nu ke ebuy yi kpwe le.” 24 Ε Maata gay ε wvú le, “Me ηkee naa lo le wvú nu ke ekase ebuy diuu di fokemεse di bonyii nu ke ebuyte yi kpwe le.” 25 Ε Jisos gay ε wvú le, “Ε nu me wvú bvuuuse bonyii yi kpwe le, ε ε nu me nshii. Wee wvú nu ε lese fitele yi yεm e nu ε wvú cim kpwe lo, ε wvú ke enu dvú, 26 ε naa yεε wvú nu dvú keseen ε wvú ε lese fitele yi yεm e, yaa nu ke ekpwe ke. Wo nu ε bee nonεn e?” 27 Ε wvú bee le, “Εε Tata, me nu ε mbee le wo nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε. Wo nu Waa Nyo' wvú to nu keeke eto yi won wvun e.”

28 No Maata gayεε nonεn, mum gen tee Maalia wvú waa bwee, jeme ε wvú fokuεku le, “Wee N'yεεyi nu wase fen, ε wvú teje wo.” 29 No wvú yuwεε nonεn, mum cufe lo ye we keegen eyen wvú le. 30 Ε to nu ε Jisos baa ley wase ntεw e ke. Wvú to bεε ke fó fô Maata to γενεε yen wvú le. 31 Ε Bojuu bô to nu bô bo Maalia camte shen dioo yen no wvú cufe ye ε buy yew, ε bó mum no bii wvú le kpwaake le wvú gene fô jem keegen ebeele fó.

32 Ε Maalia ke gen fεse fô Jisos to nu, yen wvú le, mum gbwe bikaa biew e gay le, “Tata, ε wo se bee enu fen, tu ke waa bwεεm se nu ε kpwe ke.” 33 Ε Jisos ke dioo yen no wvú beele, ε Bojuu bô to biε wvú le beele

ten, ε fiεε fidvu shiw fitele fiew baay, ε ye befε wvú. 34 Ε wvú nε bife le, “Ben dwey wvú fεε?” Ε bó gay ε wvú le, “Tata, to eyen.” 35 Ε Jisos bee kpwe. 36 Ε Bojuu yen nonεn gay le, “Ben etaa eyen no wvú se koonke wvú.” 37 Geenεn ε bomew kaa gay le, “Kε ε se nulo ε wvú wvú to yen'yεε ejise kenfefe, etan wee wvun fo wvú ekpwe le?”

38 Ε fitele fiew bvuu shiw baay. Ε wvú nε gen fεse fô jem. Jem yin to nu tfum ε bó ε ban diuw wvudvu bô kebwee ke tε le. 39 Ε Jisos gay le, “Ben ecake tε diε.” Ε Maata wvú jeme wee kpwe gay ε Jisos le, “Tata, keseen nu ε wvú samte wase. Ε nu wase εdiuw εna no wvú se kpweε.” 40 Ε Jisos bife ε wvú le, “Me mbe ε ngay ke ε wo le ε wo nu ε lese fitele yi yεm e, ε wo ke eyen bvukukε bvú ε nu bvú Nyo' le?” 41 Nonεn, ε bó mum cake tε didvu. Ε Jisos cake ejise we gay le, “Icem, me nyaa keyoone ε wo no wo nu ε yuw bunle yεm. 42 Me ηkee naa le wo ké no yuuke ke bunle yεm sekεcii. Geenεn, me njemyi fin ε ε nu nje bonyii ban bô leemene fen, wvu le ε nulo ε bó ebee le ε tum wo me.” 43 No wvú jeme nonεn, fun bô diεw yi tεmyi le, “Laasalus, buyε!” 44 Ε wee wvú to kpweε wase wε mum buy, ε can ye bô bikaa nu ε bó ε njim bô njaw ndvú, ε njim ten bvushiw bwew bô njaw ndvú. Ε Jisos gay ε bó le, “Ben efay wvú, ecine ε wvú egεne.”

Ε bikuu bi won e jo nsey keeyu Jisos (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Ε Bojuu nteen bô to toε ε Maalia le dioo yen fiεε fi Jisos ge, mum lese fitele yi ye le. 46 Geenεn, ε bomew kaa gen fibole yen ε ε nu Bofalasii le, see ε bó fiεε fi Jisos ge. 47 Ε bo-cee ncεse bo baay baay bô Bofalasii mum kum bikuu bi won e jeme le, “Beene nu ege nεε? Wee wvun gee mwεεm nteen mvú dunçi bvukukε bvú Nyo' le. 48 Ε beene cine lo wvú ε no gene dvú fwe, tu bonyii bocii nu ke eghan elese fitele yi ye le, ε bonyii bo Lum ke enε eto ebvuw bvudvuu bvú yuule bvusεεbeene bô ketum kesεεbeene.” *

49 Geenεn, ε wee mvú bó le wvú diee to nu Kayfas, wvú to nu εkolε ke bocee ncεse

11:21 11:32 11:24 5:29; 6:40, 54; Dan 12:2 11:25 5:21, 24; 8:51 11:27 1:34; 4:25 11:32 11:21 11:35
Luk 19:41 11:37 9:6 11:38 20:1; Mat 27:60 11:42 12:30 11:44 20:6-7 11:45 2:23 11:47 2:11; Mat
26:3-5; Lem 4:16 * 11:48 Bó to fane nonεn njεfo ε Bojuu to beje lo le Jisos nu Mboyse, ε bó ke emum enε ekεw diuw
bô bonyii bo Lum bô to saake bó wvu le wvú ebvuse bó can bonyii bo Lum bodvu le. 11:49 18:14

le kelum kekíe le ne gay fiew ê bó le, “Ke ben kee naa lo fiεε ke. ⁵⁰ Ke ben kee le fí jee fô ben e le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii efey fo ketum kecii ela lo le?” ⁵¹ Ke Kayfas to jemyi fiεε fin bô bvufee bvù è nu bwew ke. Wvù diewe ekole ke bocee ncese le kelum kekíe le to jemyi nen teete ε è nu ntum Nyo' le Jisos to kenke keekpwe fô ketum ke Bojuu le. ⁵² E è yaa mey ke fô ketum kedvu le mey ke, wvù to kenke keekpwe keebaance boom bô è nu bo Nyo' le bocii bô nu bitum bimew e, é bó enù yí fiεε le fimwaan. ⁵³ E kew εbvubwe le, ε bikuu bi won e mum kew no joo nsey no bó nu ke eghan se yu Jisos.

⁵⁴ Nonen, ε Jisos fanε yaa ebvuu eghane ya le entelen jo Bojuu ke. E wvù ne fiew jó gen ketum kemew kè nu mbew won monshεem e ε bô boom bew bo ηgoo le no cee jó kelaante kemew e ε bó teje le Efelem.

⁵⁵ E Nkaw Bojuu wvu Danefey ke no too wase nceencee, ε bonyii no nen'yi biba le bene Jelusalem ε diuu din se keetoo keekfumbikuu bibole. ⁵⁶ E bó gen kew no gomte Jisos biwci εbonεbon no bó to leemene fô yew ncese le gayte le, “Ben kpwaake le la? Ke wvù nu eto fô nkaw wvun e le?” ⁵⁷ E to nu ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii ε nya wase nci le é wee nu dvù wvù kee fô Jisos nu, é wvù ge ε bó kiεε, wvu le è nulo é bó ekoo wvù.

12

ε Maalia yefe Jisos Betani (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ E è ke no shεεte wase εdiuw εsoocan é emum enu kefew ke Nkaw Danefey e, ε Jisos ne gen ntew wvù Betani le jò Laasalus wvù Jisos to bvuseε yí kpwe le to nu. ² No wvù gen jó, ε bó fe mwεem mvudien keetew wvù dvù. E Maata no nu wee gawe ε Laasalus nu wee mvu ηgoo bonyii bô to shiileε no diekene bô bo Jisos e. ³ E Maalia ke mum ne jo fikaa fi nfiey mvu wvù shfuunjkene le, yefe bikaa bi Jisos e dvù, sho bô yuw ye ekole. Nfiey wvun to lumte naa baay,

ε bó kene bô naad εwvunεwvun. No wvù yefe nonen, ε yew yidvu ne no shfuunjkene lo ente yicii.

⁴ E Judas Iskaliot wvù to nu wee ηgoo boom bo Jisos e, (wvù to ghanεε egese wvù) kaa ne gay le, ⁵ “E be ge la fo bó egese lo nfiey wvun bodanali gee te, enya bigew bidvu ê bonyii bô fuute?” ⁶ Ke Judas to jemyi nen le wen kenke shiee fô bonyii bô fuute le ke. Wvù to nu coon ε è to nu wvù wee wvubo ekole, ε wvù to ké no leese kebo jó fici ekole kew dvù. ⁷ E Jisos gay le, “Cine wvù le. Wvù be gεke nfiey wvun nen keeseyse ε è nu ndwey wεm dvù. ⁸ Bonyii bô fuute nu ke enu ke ben ε bó sekecii, geenε ke me nu ηke enu beene sekecii ke.”

⁹ E kebombom ke Bojuu le ke yuw le Jisos nu jó, ε bó mum to jó. Ke bó to to ke ε è nu nje Jisos maan ke. Bó to to ten keeyen Laasalus wvù Jisos to bvuseε yí kpwe le. ¹⁰ Nonen, ε bocee ncese bo baay baay no kaake le bó nu eyu ten Laasalus, ¹¹ njefo è to nu nje wvù wvù Bojuu nteen to cin'yi bó le leese wase fitele ε è nu yí Jisos e.

*ε Jisos ley Jelusalem diewe Nfon e
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² E εkfun buy yuu, ε kebombom ke bonyii le kè to toε fô nkaw e yuw le Jisos nu ê je too Jelusalem. ¹³ E bó mum jo bidaayεε buy keegen efiisen wvù ê je. E bó gen no wvuuyi gayte le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le leεε! Nyo' nu ε lan kembonεn yí wee wvù too ê diee di Tata le leεε! E nu wvù Nfon wvu Islael leεε!” ¹⁴ E Jisos gom waa kembεεbey, ben. E fí mum no nu no bó to sanεε le,

¹⁵ “Bonyii bo Sayon, fo ben efanè ke.

Ben etaa eyen, Nfon wene too lo, ε wvù ε ben yí waa kembεεbey e.”

¹⁶ Ke boom bo Jisos e bo ηgoo le to nu ε kiεε fiεε fí fiεε fin dunji fonkew ke. E Jisos ke dioo ley wase bvukuke bwew e, ε bó mum kume le bó to san fiεε fin ε è nu ekume wvù, ε fí ε kooy wase bô wvù ke no bó to sanεε. ¹⁷ Kebombom kè to nu bô bo Jisos

11:52 10:16 11:53 5:18 11:54 5:13; 7:1 11:55 2:13; Ktj 19:11-20; 2Klo 30:17-18 11:56 7:11 12:1
11:1-2 12:2 Luk 10:40 12:3 Luk 7:37-38 12:4 6:71; 13:2, 27; 18:2; Mat 10:4 12:5 Yesa 58:7; Mat 19:21;
Jem 2:15-16 12:7 19:40 12:8 Dito 15:11 12:9 11:43-44 12:11 11:45 12:13 Mben 118:26; Mat 27:42;
Jon 1:49 12:15 Saka 9:9 12:16 2:22; 17:1 12:17 11:42-45

diuu di wvú to tenεε Laasalus ê jem bvuse yí kpwe le to nu ε gen bô nsee no bó to yenεε. ¹⁸ Ε shiee wvú kebombom kedvu to buyεε keegen efiisen wvú ê je to nu nje bó to nu ε yuw le wvú to nu ε ge fiεε fin fi dunçi bvukuke bvú Nyo' le. ¹⁹ Ε Bofalasii yen nen mum no jemyi ebonεbon le, “Κε ben nu ε yen? Κε fiεε nu dvú fi è nulo é ben ebvuu ege ke. Wonj tfuu nu ε shfum wase ε bi wvú le.”

Ε Boglek bomew no shieele keeyen Jisos e

²⁰ Bonyii bomew to nu ngoo bonyii bò to benεε Jelusalém keebunle Nyo' kefew ke ηkaw e kin ε è nu Boglek. ²¹ Ε Boglek ban gen yen Filew wvú to nen'yεε ê kelaante kè Besayda le ê keba kè Galilee le, gay ê wvú le, “Ngaywee, bese shieele keeyen Jisos e.”

²² Ε Filew mum gen be Andulu dvú, ε bô wvú mum gen see ê Jisos. ²³ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Kefew nu ε kocen wase kè wee wvú diee nu Waawee nu ekenke diee di kuuke. ²⁴ Ε me ensee ê ben kecεεy kecεεy le, é ηgow fiεε baa egbwe yí nshε le ekpwe, é yí emεy ke enu yí emben. Geenεn é yí kpwe lo, é yí ke eyum mvuntam nteen. ²⁵ Wee wvú koonke nshii we baay nu ke elase nshii wvudvu, ε wee wvú bane nshii we yí wonj wvun e nu ε wvú gεεle lo keeke ekenke nshii wvú mεy lo. ²⁶ Ε wee lemte me le, tu wvú kenke keebii me le, ε naa fεε fò me nu, é wee wεm lemme enù ten fó. Ε wee lemte me le, tu Icεm nu ke ebuw wvú.”

Ε Jisos jeme ekumε kpwe ye

²⁷ Ε Jisos nε gay le, “Keseen nu ε fitele buuke lo me. Ε nulo é me engay le la? Le Icεm ebvuse me εnte jo kefew ke ηgew e kin e? 'Aay, è nu nje kefew kedvu kin wvú me nto ntoε. ²⁸ Icεm, geε é diee diuw ekuuke.” No wvú jeme nonen, ε diεw shii fowe le, “Me nu ε ηge wase dí ε no kuuke, ε me mbεε ηke embvuu enge.”

²⁹ Ε kebombom kè to leeme fó dioo yuw diεw yidvu, gay fibole le, “Ε baykene janj.” Ε bomew gay le, “Ε jemyi nceendaa Nyo' ê wvú.” ³⁰ Ε Jisos tfuse le, “Diεw yin to nje

yene. Κε yí to nje yεm κε. ³¹ Keseen nu wase kefew kè bó nu esaw wonj wvun. Keseen nu ε bó nu eshaw nfon wvú saake wonj wvun. ³² Geenεn ε fiem nu ε seke bó ε ke ε njεyse me fowe, é me enjufe bonyii bocii é bó eto yí yεm e.” ³³ Jisos to jemyi nonen dunçi ε è nu kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe. ³⁴ Ε kebombom ke bonyii le tfuse ê wvú le, “Bese yuuke ê Nwa' bonci le le Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu ke efele. Wo ε ghan nεε ε sε no duu le bó kenke keeke njεyse wee wvú diee nu Waawee fowe? Wee wvú diee nu Waawee wvudvu nu wvú la?” ³⁵ Ε Jisos gay ê bó le, “N'yuu nu enu ben ε bó κε yí kefew e caan. Ben emum elenè no ben kenke n'yuu ben ε bó, fo kejiwe ke nε ebanj ben. Κε wee wvú lenε ê εjiwe le kè no kee fò wvú gene κε. ³⁶ No ben kenke n'yuu ben ε bó, ben ebee n'yuu wvun e, wvu le ben emum enu boom bo n'yuu le.”

Diεw Jisos nu ke esaw wee wvú nu ε fan keefiisen diεw yidvu

No Jisos jemyεε mwεεm mvun nen, mum nε gen nyiim. ³⁷ Naa no wvú to nu ε cim ge mwεεm nteen mvú dunçi bvukuke bwew ε bó yen, bó to baa lese fitele yí ye le κε. ³⁸ Ε fi to nu nonen wvu le fí ekocen no Yesaya wvú wee ntum Nyo' to jemyεε le,

“Tata, è nu yεε dvú wvú nu ε bee fiεε fi bese jemyi le?

Ε è nu ê baa wvú Tata nu ε dunçe mvun gay mvu kebo kew e?”

³⁹ Nonen κε è to nulo é bó else fitele yí ye le κε, njεfo Yesaya to nu ε bvuu jeme bvudvuu bvumew e le,

⁴⁰ “Wvú nu ε banj ejise εbo, ε ge mvuntelem mvubole ε no leε, wvu le fo bó eyenè mwεεm e bô ejise εbo, ekeè mwεεm ê mvuntelem mvubole, ekase etu jim é me enfε bó.”

⁴¹ Yesaya to jemyi mwεεm mvun njεfo wvú to nu ε yen wase bvukuke bvú Jisos e, mum no jemyi ekumε wvú. ⁴² Naa no bonyii to baa cim nu keeese fitele yí Jisos e, nu ε bonyii nteen bò to nu naa bikuu bi wonj e to lese fitele yí ye le, geenεn fanε

yaa nu keejeme bô dew yibo ke, njefo bó to fane Bofalasii le fo bó ke ekun bó yew bunle le. ⁴³ E bó to fane nonen njefo bó to koonke keekenne mbense e è nu wvù nen'yi fô bonyii le efey keekenne e è nu wvù nen'yi fô Nyo' le.

⁴⁴ E Jisos ne fun foweewe gay le, “Wee wvù nu e lese fitele yi yem e, nu e wvù yaa lese e è nu yi yem e ke. Wvù lese e è nu yi wee wvù tum me le. ⁴⁵ E wee yen me le, tu wvù yen e è nu wee wvù tum me le. ⁴⁶ Me nu e nto ê won jan diewe n'yuule le wvu le naa yee wvù nu e lese fitele yi yem e wvù saa ebvuu emey enu e ejiwle le ke. ⁴⁷ E wee yuw diew yem, e fan yaa egee, me nsaa enlese wvù nge e ke, njefo ke me nto nto keenlese bonyii bo yi won wvun e nge e ke. Me nto nto keemboyse lo bó. ⁴⁸ Wee wvù nu e ma me e fan keefiisen diew yem kenne fitele fi nu ke esaw wvù. Diew yi me nu e njeme e wvù nu fitele fi nu ke elese wvù nge e diuu di fokemese. ⁴⁹ Fi nu nonen njefo ke me njemyi e è nu e mvungay mwem e ke. Icem wvù tum me nu wvù wvù gay le me enjemyi, e è nya wvù fitele fi me enjemyi, e see no me enjemyi. ⁵⁰ E me nkee le fitele fi wvù gay le me enjemyi nu fi nyaa nshii wvù mey lo. Nonen fitele fi me njemyi nu fi Icem nu e gay le me enjemyi.”

13

E Jisos cuke bikaa bi boom bew bo ngoo le

¹ E è ke no nu wase bvù ekfun nu ebuy eyuu e emum enu Nkaw Danefey, e Jisos kiese le kefew kè wen nu ecine won wvun e, ekase egen fô Icee wen e nu e kocen wase. No wvù to koonke bonyii bô è to nu bew yi won wvun e, e wvù kon bó gen mese. ² E bó ke no diekene fokiguu, e dewle e lese wase nkpawace e fitele fi Judas wvù waa Semon Iskaliot e le wvù egese Jisos. ³ No Jisos to kee wase le Icee wen nu e nya wase mwem mvuncim can wen e, bô le wen to ne fô Nyo' le e wen kaase tuu jim fô Nyo' le, ⁴ e wvù mum ne e we jo mwem mvudien,

baaye bikum biew, jo ndvu yi bó shole ye dvù, sen yi mvuntem e, ⁵ mum tfuw joo e nkaa le, kew no cuke bikaa bi boom bew bo ngoo le dvù, shole bô ndvu yi wvù to senen yi mvuntem e ye. ⁶ E wvù ke cuke to buy fô Semon Bitale, e wvù bife e wvù le, “Tata, e nu ecuke wo bikaa biem e?”

⁷ E Jisos tfuse e wvù le, “Ke fitele fi me ngee nu e wo nulo ekiese keseen ke. Wo nu ke ekiese e è nu ejim.” ⁸ E Bitale gay e Jisos le, “Ke è nulo e wo ke eyuu ecuke bikaa biem ke.” E Jisos tfuse e wvù le, “E me mbaa encuke wo, wo saa ekenke fitele bee wo ke.” ⁹ E Semon Bitale mum gay e Jisos le, “Tata, e è fen nu nonen, tu ke wo nu ecuke ke e è nu bikaa biem maan ke. Wo nu ecuke ten can yem bô ekole kem fô.” ¹⁰ E Jisos gay e wvù le, “Wee wvù nu e cuke wase ye nu e wvù yuule wase ye yicii, e shiee yaa bvuu nu keebvuu ecuke efey bikaa ke. Ben nu e ben yuule wase, geenen ke e yaa nu ben bocii bô yuule ke.” ¹¹ Jisos to jemyi nonen njefo wvù to kee wase wee wvù nu ke egese wvù. E nu fitele fi wvù to gaye le, “Ke ben yuule bocii ke.”

¹² E Jisos ke mese cuke bikaa bibole, tfume bikum biew, kase gen tu fô bvudvuu bwew e, mum bife e bó le, “Ben nu e kiese fitele fi me nge fô ben e fin e? ¹³ Ben teje me le Wee N'yeyi bvuu teje le Tata, e ben teje e è nu len nonen njefo e nu fitele fi me nu. ¹⁴ E me wvù nu Tata wene bvuu nu Wee wene N'yeyi nu e cuke bikaa binen, tu ben ten kenne keecuke bikaa bi wee noo wee le. ¹⁵ Me nge nonen ndunji lo e ben le ben egee ten no me nge fô ben e. ¹⁶ E me ensee e ben kecey kecey le ke waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we ke, e ke wee wvù bó tum lo ké no kuuke ten fele wee wvù tum wvù ke. ¹⁷ E ben kee mwem mvun, e no gee mvù, e njon wvu baay enu wene. ¹⁸ Ke me njemyi e è nu ekume ben bocii ke. Me nkee bonyii bô me nu e ncaw. Geen en, e fi nu le fitele fi nu e Nwa' Nyo' le kenne keeke eto kocen no bó to saen le, ‘Wee wvù diee mwem mvudien mwem nu e ne e no bii bikaa biem e.’ ¹⁹ Me nseje fitele fin e ben keseen e fi se

12:43 7:18 12:44 5:24 12:45 14:9; 5:18 12:46 12:35-36 12:47 3:17; 5:22 12:49 7:16-17 12:50 4:34 13:1 2:4 13:2 12:4; Luk 22:3 13:3 3:35; 8:14 13:4 Luk 12:37 13:10 15:3 13:11 6:64, 70-71 13:12 Mat 20:24-28; 23:8-12; Luk 22:27; 1Tim 5:10 13:15 1Jon 2:6; Fili 2:5; 1Bi 2:21 13:16 15:20; Mat 10:24 13:17 Jem 1:25 13:18 Mben 41:9; Jon 17:12 13:19 8:24; 14:29; 16:4 13:20 Mat 10:40

keeke ekooyi, wvu ɛ fí ke dioo ɛ kooy, é ben emum ebee ɛ è nu naa me wvudvu. ²⁰ Ɛ me ensee ê ben keceey keceey ɛ wee wvù nu ɛ fiisen naa wee wvù la wvù è tum me, nu ɛ wvù fiisene ɛ è nu me. Ɛ wee wvù fiisene me fiisene ɛ è nu wee wvù tum me.”

Ɛ Jisos dunce wee wvù nu egese wvù

²¹ No Jisos jeme mwem mvun nen, ɛ fitele ne no buuke wvù. Ɛ wvù ne jeme lo teyey gay ɛ, “Ɛ me ensee ê ben keceey keceey ɛ wee mvu ben e nu egese me.”

²² Ɛ boom bew bo ngoo le ne no taayine ye maa laa wvù jemyi ɛ è nu wee wvù la ɛ. ²³ Wee mvu ngoo boom bo Jisos e wvù Jisos to koonke to yeeme diekene naa mbew ye le. * ²⁴ Ɛ Semon Bita kpwase wvù gay ɛ wvù ebife ê Jisos ɛ laa wvù jemyi ɛ è nu yee ɛ. ²⁵ Nonen ɛ wvù yeem gen yí Jisos e bife ê wvù ɛ, “Tata, è nu yee?” ²⁶ Ɛ Jisos tfuse ê wvù ɛ, “Ɛ nu wee wvù me nu enguse bleed encuw ê nshew mbase le enya ê wvù.” Nonen ɛ wvù mum cuw bleed ê nshew mbase le nya ê Judas wvù waa Semon Iskaliot. ²⁷ Ke no Judas fi bleed wvudvu nen, ɛ Satan mum ley yí ye le. Ɛ Jisos gay ê wvù ɛ, “Yanzen ege fiee fi wo gomte keege.” ²⁸ Wee mvu ngoo bó le to baa kiee fiee fi wvù jemyi ê wvù nonen ke. ²⁹ Bomew to kpwaake ɛ no Judas to nu wee wvù geele ekere nu ɛ Jisos jemyi ê wvù ɛ wvù egen eguy mwem mvù bó shieele keedie Nkaw dvù, kenere ɛ wvù egen enya fiee ê bonyii bò fuute. ³⁰ No Judas fi bleed wvudvu nonen ɛ die, mum buy lo kan mwaan gen. Sekekere to nu wase entan.

Ɛ Jisos tefe kpwe ê boom bew bo ngoo le

³¹ No Judas buyee wase gen nonen, ɛ Jisos shere gay ɛ, “Keseen nu ɛ bó nu ekew eyene bvukuke bvù wee wvù diee nu Waawee le, emum eyene ten bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le yí ye le. ³² Ɛ bó yen bvukuke bvù Nyo' le yí ye le, tu Nyo' nu edunce ten bvukuke bvù Waa we le yí wvù wvù Nyo' le. Ɛ wvù nu edunce lo kan mwaan. ³³ Boom bem, me nu enu beene ke wase yí kefew e nen caan. Ben nu ke shere egom me saa

eyen ke. No me nto ngayee ê Bojuu, nu no me ngayte ê ben keseen ɛ, ‘Fô me ngene nu ɛ ke ben nulo eto fó ke.’ ³⁴ Me nyaa nci ê ben, ɛ è nu nci wvu fwe ɛ ben dioo ɛ shere no konenè. Ben ekonèn ke naa lenlen no me nu ɛ nkon ben. ³⁵ Ɛ ben shere ɛ no konene nonen, é fifin ege é bonyii bocii emum ekere ɛ ben nu boom bem bo ngoo le.”

Ɛ Jisos gay ɛ Bitu nu ke ema wen

(*Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34*)

³⁶ Ɛ Semon Bitu mum bife ê Jisos ɛ, “Tata, wo gene ɛ è nu fere?” Ɛ Jisos tfuse ɛ, “Fô me ngene nu ɛ ke è nulo é wo ebi me le keseen ke. Wo nu ke shere se bi.” ³⁷ Ɛ Bitu kase bife ê wvù ɛ, “Tata, ke è nulo é me mbi wo le keseen nje la? Me nu nke enya nshii wem keenkpwe nje yo.” ³⁸ Ɛ Jisos Bife ê wvù ɛ, “Wo nulo enya nshii wo keekpwe nje me? Ɛ me ensee ê wo keceey keceey ɛ ke nyimshie nu ke eton se wo ɛ ma wase me bokan botete ke.”

14

Jisos nu Je yí gene fô Nyo' le

¹ Ɛ Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ngoo le ɛ, “Fo ben ecine é mvuntelem mvunen ebuuke ke. Ben elese fitele yí Nyo' le, elese ten fitele yí yem e. ² Yew dvu Icem, nu ɛ bibuw nu dvù nteen. Ɛ fí be baa enu nonen, tu me mbaa ngayte ɛ me ngene nseyse bvudvuu ê ben ke. ³ Ɛ me nu ndioo ɛ ngen ɛ nseyse bvudvuu ê ben, enkase ento enjo ben é beene enu, wvu ɛ fô me nu, é ben enù ten fó. ⁴ Ɛ ben kee wase je yí gene fô me ngene.” ⁵ Ɛ Toma mum gay ê wvù ɛ, “Tata, ke bese kee fô wo gene ke. Bese nu eghan nee se kiee je yidvu?” ⁶ Ɛ Jisos tfuse ɛ, “Ɛ nu me je, ɛ è nu me keceey, ɛ è nu me nshii. Ke wee nulo egen fô Icem e se wvù ɛ fey yí yem e ke. ⁷ Ɛ ben be kee me, tu ben bee kee ten Icem. Ɛ kew yí keseen e nu ɛ ben ɛ kiee wase wvù ɛ bvuu ɛ yen wvù le.”

⁸ Ɛ Filew gay ê wvù ɛ, “Tata dunce Ico ê bese, é bese eyen emum effuu.” ⁹ Ɛ Jisos tfuse ɛ wvù ɛ, “Filew, beene nu ɛ ce wase

13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20 * **13:23** Keeshii ediekene nu ɛ Bojuu to ké nshii fokuse, yeem lo keba kemwaan se no diekene. **13:27** 13:2 **13:29** 12:6 **13:31** 17:1 **13:33** 8:14 **13:34** 15:12, 17; 1Jon 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Jon 5-6 **13:35** 1Jon 3:14 **13:36** 8:14; 21:19 **13:38** 18:27 **14:1** 14:27 **14:3** 12:26 **14:5** 20:24 **14:6** Ibu 10:20 **14:7** 8:19 **14:9** 12:45

baay nɛn sɛ wo kee me le? Wee wvù nu ɛ yɛn me le, nu ɛ wvù ɛ yɛn wase Icɛm e. Wo nulo eghan nɛɛ le sɛ ebvuu egayte le me enduɲɔɛ Icɛm ê ben? ¹⁰ Wo baa bee le me nu yî Icɛm e, ɛ Icɛm nu yî yɛm le? Njeme wvù me njemyi ê ben nu ɛ kɛ me njemyi yî mvuɲgay mwem e kɛ. Icɛm wvù nu yî yɛm e nu wvù gee dilemme diw. ¹¹ Ben ebee me le le me nu yî Icɛm e, ɛ Icɛm nu yî yɛm e. Ɛ ben baa bee me le nje fiɛɛ fi me ɲgayte, é ben bee nje dilemme di me ɲgee le. ¹² Ɛ me ensee ê ben kecɛɛy kecɛɛy le wee wvù nu ɛ lese fitele yî yɛm e nu ke egee tɛn dilemme di me ɲgee. Ɛ wvù nu ke ege dilemme efey naa di me nu ɛ ɲge, njefo me ɲgene wase fô Icɛm e. ¹³ Naa la fi ben ɛ bife ê diee diem e, é me enge fí, wvu le Icee Wan nulo ekeɲke diee di kuuke nje Wan. ¹⁴ Ɛ ben bife naa la ê diee diem e, é me enge fí.

Ɛ Jisos kaw bonyii bew bô Keyoy ke Yuule

¹⁵ Ɛ ben kooɲke me, é ben egɛɛlè bonci bem, ¹⁶ é me ɲke enlɛkɛ ê Icɛm é wvù enya ben bô wvumvu Wee Nfi é wvù enu ben ɛ bó sekecii. ¹⁷ Wee wvun nu Keyoy ke kecɛɛy e. Kɛ wvù nu wee wvù è nulo é bonyii bò è nu bo yî won wvun e efiisen wvù kɛ, njefo kɛ bó yɛne wvù le kɛnɛɛ kee wvù kɛ. Ben nu finɛn ɛ ben kee wvù, njefo wvù cee ben ɛ bó, ɛ wvù nu ke enu yî yɛne le.

¹⁸ Kɛ me nu ɲke encinɛ ben e é ben enu diwɛ boom bo bonkfu le kɛ. Me nu ɲke enkase ento enu beene. ¹⁹ Ɛ shɛete wase caan é bonyii bò è nu bo yî won wvun e saa ebvuu eyɛn me le kɛ. Geenɛn, ben nu ke eyɛn me le. No me nu ɲke enu dvù, nu ɛ ben tɛn nu ke enu dvù. ²⁰ Ɛ nu ke enu ebvubwɛ é ben ekiɛɛ le me nu yî Icɛm e, ɛ ben nu yî yɛm e, ɛ me nu yî yɛne le. ²¹ Wee wvù kee bonci bem gɛɛle, nu wvuwɛ wvù kooɲke me. Ɛ wee wvù kooɲke me nu ɛ Icɛm nu ke ekooɲke wvù. Ɛ me nu ɲke enkooɲke tɛn wvù, enduɲɔɛ ekolɛ kem ê wvù.” ²² Ɛ Judas wvumvu (ɛ è yaa nu kɛ wɛ wvù bó teɲɛ le Iskaliot kɛ) bife ê wvù le, “Tata, fí ghan nɛɛ le fi wo nu ke eduɲɔɛ ekolɛ kuw ɛ

è nu ê bese, ɛ è yaa nu ê bonyii bò è nu bo yî won wvun e kɛ?” ²³ Ɛ Jisos tfuse ê wvù le, “Ɛ wee kooɲke me, é wvù egɛɛlè njeme wɛm, é Icɛm ekooɲke wvù, é bee Icɛm ke eto fô wvù le ecee bee bó. ²⁴ Kɛ wee wvù baa kooɲke me ké no gɛɛle njeme wɛm kɛ. Kɛ njeme wvù ben yuuke nu wɛm kɛ. Ɛ nu wvu Icɛm wvù tum me.

²⁵ Mwɛɛm mvun nu ɛ me njemyi ê ben mbɛɛ beene. ²⁶ Geenɛn, Wee Nfi wvù è nu Keyoy ke Yuule wvù Icɛm nu ke eciinse ê diee diem e nu ke eyɛɛyi ben bô mwɛɛm mvunciim ebvuu ege é ben ekumyi mwɛɛm mvunciim mvù me nu ɛ njeme wase ê ben. ²⁷ Me nu ɛ ɲgɛɛ nyɛkeey le wvù enu ben ɛ bó. Me nyaa nyɛkeey wvù è nu wvuwɛm ê ben. Kɛ me nyaa nyɛkeey wvun ê ben no bonyii bò è nu bo yî won wvun e ké no nyaa kɛ. Fo ben ecinɛ é mvuntelem mvunɛn ebuuke kɛnɛɛ kɛɲke jaɲ kɛ. ²⁸ Ben nu ɛ yuw wase no me ɲgayte le me ɲgene wa lo, ɛ me nu ɲke enkase ento enu beene. Ɛ ben be kooɲke me, tu ben bee elanlɛne lo, njefo me ɲgene ɛ è nu fô Icɛm e, no Icɛm kuuke fele me. ²⁹ Keseen nu ɛ me ɛ njeme wase fiɛɛ fin ê ben é fí sɛ keeke ekooy, wvu le fí ke dioo ɛ kooy, é ben emum ebee me le. ³⁰ Kɛ me mbɛɛ embvuu enshe enjemyi beene baay kɛ, njefo nfon wvù saake won wvun too wase. Kɛ è nu le wvù kɛɲke mvuɲgay é me ê we kɛ. ³¹ Geenɛn, me ɲgee ɛ è nu no Icɛm nu ɛ gay le me engeè wvu le bonyii bò è nu bo yî won wvun e nulo ekiɛɛ le me ɲkooɲke Icɛm. Ben eja we é bó enɛ.”

15

Jisos nu kete ɛ bonyii bew nu tíɛw yidvu

¹ “Ɛ nu me tweɲ kete ke mvuntam e ke cɛɛy cɛɛy, ɛ Icɛm nu wee wvù seysee tweɲ wvudvu. ² Tíɛw yɛm yicii yî baa yumte mvuntam, nu ɛ wvù ke faashɛ bvuse, ɛ yî yumte mvuntam nu ɛ wvù ke seyse kpwɛɛ wvu le yí eyuule emum eyumte mvuntam nteen. ³ Njeme wvù me njeme wase é ben nu ɛ ge wase ben ɛ no yuule. ⁴ Ben emɛy

14:10 3:35 **14:11** 5:18, 36; 10:37-38 **14:13** 15:16; 17:1 **14:15** 14:21, 23; 15:10; 1Jon 5:3; 2Jon 6 **14:16** 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Jon 3:24; 4:13; Lem 1:4; 2:4 **14:17** 1Kol 2:10-16 **14:19** 16:16; 8:14 **14:20** 5:18 **14:21** 14:15 **14:23** Mwm 3:20 **14:24** 7:16 **14:26** 14:16 **14:27** 16:33; 20:19, 21 **14:28** 8:14 **14:29** 13:19 **14:30** 12:31 **14:31** 15:10; Mat 26:46 **15:1** Os 10:1; Yɛsa 5:1-7; Yɛli 2:21; Mben 80:8-16 **15:2** Mat 3:10 **15:3** 13:10 **15:4** 6:56; 15:7, 10, 16; Lum 11:17-18; 2Kol 3:5; 4:7; 1Jon 2:6, 28; 3:6, 24

enù yî yem e, é me enu tən yî yene le. Ke tiəw nulo eyum mvuntam eyinəyin se yî nu yî kete le ke. Ɛ nu ke lenlen no ke è nulo é ben ege fiεε se ben nu yî yem e ke. 5 Ɛ nu me twen kete ke mvuntam e, ε ben nu tiəw yidvu. Wee wvù nu yî yem e ε me nu tən yî ye le, nu wvuwε wvù nu diəwε tiəw yî nulo eyumte mvuntam nteen e, njefo é me mbaa enu, wee saa ege fiεε ke. 6 Wee wvù nu se wvú ε mεy ε no nu yî yem e nu diəwε tiəw yî bó efasse elan lo, é yî eyumtən e. Kfuu yiye tiəw nu ε bó nu ke ebaance elan ê nguy e é yî efie lo. 7 Ɛ ben mεy ε no nu yî yem e ε diəw yem nu yî yene le, ben é bife naa la fi ben shieele, é bó ege fî fô ben e. 8 Ɛ ben nu diəwε tiəw yî yumte mvuntam nteen e, é fifin enyaa diee di kuuke ê Icəm, emum edunçi le ben nu bonyii bem bo ngoo le.

9 No Icəm koonke me nu ke lenlen no me nkoonke ben. Ben emum emey enù ente jo kenkonen kem. 10 Ɛ ben geele bonci bem, é ben emey enu ente jo kenkonen kem, ke no me nu ε ngeε bonci bo Icəm e ε mεy ε no nu ente jo kenkonen kew. 11 Mwεεm mvun nu ε me njemyi ê ben wvu le njon wem nulo enu fô ben e, é ben emum ekenke njon wvù nu ε yinšen. 12 Nci wem nu wvun wvù nu le ben ekonènè ke no me nkoonke ben. 13 Ke kenkonen kemew bvuu nu dvú kè kuuke fele kè le wee enya nshii we ekpwe nje nsáa ye ke. 14 Ɛ ben gee fiεε fî me ngayte le ben egeè, tu ben nu nsáa yem. 15 Ke me mbvuu nteje ben le boom bo lemme le ke, njefo ke waa lemme ké no kee fiεε ficii fî cee ekole we gee ke. Me nteje wase ben le nsáa yem njefo fiεε ficii fî me n'yuw ê Icəm nu ε me ε nge wase ben ε kiεε. 16 Ke è to caw ben me ke. Ɛ to caw me ben, mbaa ngeε le ben egen enu diəwε tiəw yî yumte mvuntam e, mvuntam ε è nu mvù nu ke emey nu dvú le. Ɛ ben gee nonen, naa la fi ben ε bife ê Icəm ê diee diem e é wvú enya ê ben. 17 Nci wvù me nyaa ê ben nu ke wvun wvù le, ben ekonènè.

Ɛ Jisos gay le won wvun nu ke ebane bonyii bowene

15:6 Mat 7:19 15:7 15:16 15:8 14:13; 17:1 15:9 13:1; 5:18 15:10 14:15 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Jon 1:4 15:12 13:34; 1Jon 4:11 15:13 10:11 15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mat 18:19; 1Jon 3:22; 5:14-15; Jon 6:70; 13:18 15:17 13:34 15:18 7:7 15:20 13:16 15:21 16:3 15:22 9:41 15:23 Luk 10:16; Jon 5:23; 1Jon 2:23 15:24 5:36 15:25 Mben 69:4; 35:19 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Jon 5:6-9 15:27 1:14; Lem 1:8; 1Jon 1:2; 4:14 16:2 9:22 16:3 15:21 16:4 13:19

18 Ɛ bonyii bò è nu bo yî won wvun e bane ben, é ben no kee le bó to yaw kew no bane ε è nu me ε se no bane ben. 19 Ɛ ben be nu bonyii bo yî won wvun e, tu bonyii bò è nu bo yî won wvun e be koonke ben diəwε bonyii bobole. Geenən, ke ben baa nu bonyii bo yî won wvun e ke. Me nu ε ncaw wase ben ε mbvuse ente jo bonyii bo yî won wvun e. Ɛ nεε fiεε fi bonyii bò è nu bo yî won wvun e bane ben. 20 Ben ekume njeme wvù me nto njemyεε ê ben le ke waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we ke. Ɛ bó bone bikaa ê me ejim, tu bó nu ke ebon tən ê ben ejim. Ɛ è be nu le bó yuuke njeme wem e, tu bó nu ke eyuw tən wene le. 21 Fin nu fiεε fî bó nu ke ege bô ben nje me, njefo ke bó yaa kee wvù wvù to tumεε me ke. 22 Ɛ è be baa nu le me nu ε nto ε njeme ê bó, tu bó be baa ekenke jay ke. Geenən, keseen nu ε ke bó kenke fiεε keetanə diuw dvú yî bibefe bibole ke. 23 Wee wvù bane me nu ε wvú bane Icəm tən. 24 Ɛ è be baa nu le me nu ε nge kfuu dilemme di wee ke baa yuu ge wase entelen jo bó, tu bó be baa ekenke jay ke. Geenən bó nu ε yen, ε no bane ke me noo Icəm. 25 Fifin nu nonen keege é diəw eto ekocen no bó to sanεε ê N'wa' bonci bobole le, 'Bó ban me ecici.'

26 Geenən, Wee Nfi wvù me nu nke encinse nu ke eto ε wvú nε fô Icəm e. Wee Nfi wvun nu wvù è nu naa Keyoy ke kecεεy e kè nen'yi fô Icəm e. Seke wvú ε to, wvú nu ke eben jim nsaw wem. 27 Ben tən nu ke eben jim nsaw wem, njefo ben nu ε no nu beene ε kew fonkew."

16

1 "Me njemyi mwεεm mvun mvunciim ê ben wvu le fo ben ke egbwe yî mbee wene le ke. 2 Bó nu ke ekuŋ ben yéw bunle le. Yî kecεεy e, kefew too lo kè wee nu ke edioo yuu wee mvu ben e, eyuu kpwaake le wen gee ε è nu lemme di jee fô Nyo' le. 3 Ɛ bó nu ke egee nonen, njefo ke bó baa kiεε wase Icəm kenεε me ke. 4 Me njemyi mwεεm mvun mvunciim ê ben nen wvu le

seke kefew kedvu ε kocεn, ε ben ekume le me nto nu ε njeme wase ε ben εκυμε mvú.

Lemme di Keyoy ke Yuule nu ke eto egee

Me nto mbaa njeme mwεεm mvun ε ben fonkεw ke, njefo me nto nkε no nu ke beene. ⁵ Keseen nu ε me ntuu wase jim fô wvú wvú to tumεε me le. Geenεn, wee mvu ben e baa cim bife ε me le laa me ηgene fεε le. ⁶ Ben nu yii yii njefo me nu ε njeme wase mwεεm mvun ε ben. ⁷ Naa no fí cim nu nonεn, ε me ensee ε ben kecεεy le, ε nu lo fiεε fi jee fô ben e le me enγen. E me nu se me ε nγen, Wee Nfi wε saa eto fô ben e ke. Geenεn, ε me ηgen lo, emum enciinse wvú fô ben e. ⁸ E wvú nu ke edioo ε to, etooshe bonyii bô ε nu bo yî won wvun e, ege ε bó eyen kebefε kebole, ege ε bó eyen fiεε fi ε nu nce wvu teytey, ege ten ε bó eyen fi ε nu nsaw Nyo'. ⁹ Wvú nu ke ege ε bó eyen kebefε kebole no bó baa lese fitele yî yεm e ke, ¹⁰ ege ε bó eyen fiεε fi ε nu nce wvu teytey no me ηgene wase fô Icεm e, ε ben yaa bεε ke ebvuu eyen me le ke. ¹¹ E wvú nu ke ege ε bó eyen fiεε fi ε nu nsaw Nyo' njefo nfon wvú saake won wvun nu ε nsaw ε koo wase wvú.

¹² Me mbεε ηκεηke naa mwεεm nteen keenjeme ε ben, geenεn ke ε nulo ε mvú eley bitem binεn e keseen ntay ke. ¹³ Seke wvú wvú Keyoy ke kecεεy e ε to, efi ben ε ben ekiεε kecεεy kecii. Ke wvú yaa nu ke ejemyi ε ε nu yî mvunγay mwew e ke. Fiεε ficii fi wvú nu ε yuw nu fí fi wvú nu ke ejemyi, mum seje ε ben mwεεm mvú nu ke eto. ¹⁴ Wvú nu ke edunγe bvukuke bwem, no wvú nu ke ejoo ε ε nu fiεε fi ε nu fiem seje ε ben. ¹⁵ Fiεε fi Icεm e ficii nu fiem. E nεε fiεε fi me ηgayte le wvú nu ke ejoo ε ε nu fiεε fi ε nu fiem seje ε ben.

Yii boom bo ηgoo le bo Jisos e nu ke etu nlanlan

¹⁶ E shεεte wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, dioo ε moocε caan ε ben ebvuu ekase eyen me le.” ¹⁷ No Jisos jeme nonεn, ε boom bew bo ηgoo le bomew ghay εbonεbon le, “E se nu la fi wvú gayte ε beene le, ε shεεte wase caan beene saa ebvuu eyen wen e ke, ke dioo ε moocε caan ebvuu ekase

eyen wen e, bô le wen gene fô Icee wen e? ¹⁸ Fiεε fi wvú se duu le ε shεεte wase caan se nu naa le la? Ke beene baa kiεε fiεε fi wvú jemyi nonεn ke.”

¹⁹ E Jisos dioo kiεε le bó gomte keebife ε wen fiεε fi wen jeme, mum bife le, “Ben ghayte εbenεben εκυμε fiεε fi me ηgayte le, ‘E shεεte wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, ke dioo ε moocε caan ε ben ebvuu ekase eyen me le’ le? ²⁰ E me ensee ε ben kecεεy kecεεy le, ben nu ke ebeele kpwe, fuunke ε bonyii bô ε nu bo yî won wvun lanlanε lo fibole. Ben nu ke enu yî yii le, geenεn ε yii yene yin nu ke enε etu nlanlan. ²¹ Kpwoon ké dioo nu yî lume le, no yuuke nsase, njefo kefew kew keebo nu ε kocεn wase. E wvú ké dioo ε boo wase wan, wvú saa ebvuu ekumyi nsase wvudvu ke, njefo wvú yuuke wase ε ε nu njon le wee wvu wum nu ε to yî won e. ²² E nu ke no fí nu fô ben e keseen. Ben nu yii yii, geenεn ε me nu ηke endioo ε ηkase ε n'γen ben e, ε ben ekeηke wase ε ε nu nlanlan fô mvuntelem mvunεn e, ε wvuwe nlanlan nu ke enu wvú wee yaa nulo ke efi ε ben ke. ²³ E nu ke enu kefew kekie le, ben saa ebvuu ebife fiεε ε me ke. E me ensee ε ben kecεεy kecεεy le, ε ben bife naa la ε Icεm, ε wvú enya fiεε fidvu ε ben ε diee diem e. ²⁴ E kεw lo ε to ε buy keseen e, nu ε ben ke baa bife wase fiεε ε Icεm ε diee diem e ke. Ben ebife, ε ben ekeηke, wvu le nlanlan wene eyinεn.

²⁵ Me njemyi njeme wvun ε ε nu ke ε bonγan e, geenεn kefew too lo kε me n'yaa mbεε ηke embvuu enjeme ε ben ε bonγan e ke. Me nu ηke enjemyi wase ε ben ε ε nu endan εκυμε Icεm. ²⁶ E nu ke enu kefew kekie le, ε ben biite fiεε ε Icεm ε diee diem e. Ke me ηgayte ε ben le me nu ηke enleke fiεε ε Icεm ben e ke. ²⁷ Icεm keβεε koonke ben, njefo ben nu ε kon me ε bvuu ε bee le me ne fô wvú wvú Icεm e. ²⁸ Me nto nε fô Icεm e nto yî won wvun e, ε no nen'yi wase yî won wvun e ntuu jim fô Icεm e.”

²⁹ No Jisos jeme nonεn ε boom bew bo ηgoo le bense lo gay le, “Anghaa! Wo jemyi naa keseen teytey ε ε yaa bvuu nu ε bonγan e ke! ³⁰ Keseen nu ε bese ε yεn wase le wo

kee mwεem mvunciim yaa cεyte le wee ke ebife ke lo fiεε ê wo ke. Fifin nu ε ge bese ε mum ε bee le wo nε fô Nyo' le.” ³¹ Ε Jisos tfuse ê bó le, “Ben fεn nu ε bee keseen e? ³² Kefew too lo, ε kí ε to naa wase, kè ben nu ke etawse mwaan mwaan é wee egene ê wvú yew, cine me le me emben. Geenεn ke me nu me emben ke, njefo Icεm nu bee wvú. ³³ Me njemyi mwεem mvun ê ben wvu le no ben nu yí yεm e, ben emum ekeηkè nyεkeey. Yí won wvun e nu ε ben keηke bonεew, geenεn ben esakenè. Me nu ε nso wase won wvun.”

17

Ε Jisos bunle fô bonyii bew e

¹ Ε Jisos ke jeme njeme wvun mεse, mum nε cake ejise taa we bunle le, “Icεm, kefew nu ε kocεn wase. Duηce bvukuke bvú Waa wo le wvu le Wan tεn nulo eduηce bwuw bvukuke. ² Wvú nulo eduηce njefo wo nu ε nya mvunεay ê wvú ê we jo wee wvu wum tfuu le wvú enya nshii wvú mεy lo ê boba bocii bò wo nu ε nya ê wvú. ³ Ε nshii wvú mεy lo wvun nu fin fi le bó ekeè wo wvú è nu ke wo Nyo' wvu keceey, ebvuu ekee tεn me wvú Jisos Klistu wvú wo to tumεε le. ⁴ Me nu ε nduηce wase bvukuke bwuw yí nshε le no me nu ε mεse lemme di wo to nyaε le me enlem e. ⁵ Yí keseen e Icεm, kase enya me bvukuke mbew yo le bvú me nto nshee ηkeηke fwele ε won sε ke kεw e.

⁶ Me nu ε nduηce wase wo ê bonyii bò wo to baayεε ê won jan nya ê me le. Bonyii ban to nu buw, ε wo mum nya bó ê me. Ε bó nu ε yuw diεw yo le. ⁷ Bó nu ε kiεε wase keseen le fiεε ficii fi me ηkeηke nu ε fí nε ε è nu fô wo le. ⁸ Me njemyi nεn njefo me nu ε nya wase diεw yí wo to nyaε ê me ê bó, bó ε fiisen, ε mum ε kiεε yí keceey e le me nε fô wo le, ε bee tεn le è to tum wo me. ⁹ Me mbunlee nεn ε è nu fô boban e. Ke me mbunlee ε è nu fô boba bò è nu bo yí won wvun e ke. Me mbunlee ε è nu fô boban bò wo nu ε nya ê me le, njefo è nu bonyii buw. ¹⁰ Bonyii bocii bò me ηkeηke nu bonyii buw, ε bonyii

bocii bò wo keηke nu bem. Ε nu yí bó le wvú bvukuke bwem yen'yi. ¹¹ Keseen nu ε me n'jaa mbεε ê won jan ke. Geenεn bó bεε ê won jan, ε me ηkaase wase ntoo fô wo le. Icεm wvú yuule, γεεε bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le, wvu le bó nulo enù yí wee le mwaan ke naa no bee wo nu yí wee le mwaan.

¹² Seke me nto nu bee bó, me nto nu ε ηγεε bó ê diee diuw di wo nu ε nya ê me le. Me nu ε nεyεy bó wee mvu bó le baa la, efey ke wvuwe wvú to nu wase wee wvú nu ke ela le. Ε fifin to nu wvu le fiεε fi bó saηεε ê Nwa' Nyo' le eto ekocεn. ¹³ Keseen nu ε me ηkaase wase ntoo fô wo le, ε mwεem mvun nu ε me njemyi mbεε yí won wvun e wvu le è nulo é bó ekeηke njon wvu wεm ε wvú ε yiηsen yí bó le. ¹⁴ Me nu ε nya wase diεw yo can yibole, bonyii bò è nu bo yí won wvun e ε mum ε no bane bó njefo ke bó nu bonyii bo yí won wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yí won wvun e ke. ¹⁵ Ke me mbunlee nεn le wo ebvuse lo bó yí won wvun e ke. Me mbunlee ε è nu le wo egemgem bó fo bó eley can wee kebefε wε le. ¹⁶ Ke bó nu bonyii bo yí won wvun e ke, leηleη no ke me nu wee wvu yí won wvun e ke. ¹⁷ Seyse bó egεε é bó eyuulè εnte jo keceey. Diεw yo nu keceey. ¹⁸ No wo to tumεε me yí won wvun e, nu ke leηleη no me nu ε ntum bó yí won wvun e. ¹⁹ Me ε mum ε nseyse ekole kem ε ηγεε nje bó, wvu le è nulo tεn é bó eseyse bibole bikuu egεε yí keceey.

²⁰ Ke me mbunlee ke ε è nu fô bonyii ban e maaη ke. Me mbunlee tεn fô bonyii bocii bò nu ke eyuw diεw yibole elese fitele yí yεm e. ²¹ Me mbunlee le bó bocii ke enu yí wee le mwaan ke naa no wo wvú Icεm nu yí yεm e ε me nu yí yo le. Me mbunlee le bó tεn ke enu yí yese bee wo le wvu le bonyii bò è nu bo yí won wvun e ebee le è to tum wo me. ²² Bvukuke bvú wo to buwεε me dvú nu ε me ε nya wase ê bó wvu le bó nulo enù yí wee le mwaan, ke naa no bee wo nu yí wee le mwaan, ²³ ε me nu yí bó le, ε wo nu yí yεm e. Le bó elooci nù yí wee le mwaan, nonεn

16:32 Saka 13:7; Mat 26:31, 56   **16:33** 7:7; 14:27; 1Jon 5:4   **17:1** 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24   **17:2** 3:35; 5:24; Mat 28:18   **17:3** 1Jon 5:20   **17:4** 4:34   **17:5** 1:1-2; 8:58; 17:24   **17:6** 17:26   **17:10** 15:8   **17:11** 6:39; 13:18; 10:30; 17:21-23; Gal 3:28   **17:13** 15:11   **17:14** 7:7; 8:23   **17:15** Mat 6:13; 2Tεs 3:3; 1Jon 5:18   **17:18** 20:21   **17:21** 5:18; 17:11   **17:24** 12:26; 17:5

é bonyii bò è nu bo yî won wvun e emum ekiεε le è tum wo me, ε wo koonke bó ke naa no wo koonke me. ²⁴ Icεm, me nshieele le boba bò wo nu ε nya ê me ke enu tεn bee bó fô me nu, wvu le bó ke eyen bvukuke bvù wo to nyaε ê me nje kenkonen kuw fô me le ε won wvun sε ke kεw e. ²⁵ Eεy Icεm wvu teytey, ke bonyii bò è nu bo yî won wvun e kee wo ke, geenεn ε me ηkee wo, ε bonyii bem ban nu ε kiεε le è tum wo me. ²⁶ Me nu ε ηge wase bó ε kiεε wo, ε me mbεε ηke engee ke ε bó kee wo, wvu le kenkonen kè wo nu ε kon me dvú nulo enu yî bó le, ε me tεn nu yî bó le.”

18

É bó tum bonyii bo nci le ε bó gen koo Jisos (Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ É Jisos ke bunle mεse, ε bô boom bew bo ηgoo le nε fó, gen lente kelonε kè bó teje le Kidlon, buy kewvu keki fô wεε ketaan wvumew e, mum ley jó. ² É to nu ε Judas wvù to gesεε Jisos kee tεn bvudvuu bvudvu, njefo Jisos bô boom bew bo ηgoo le to ké no gene taashi fó εfonεfon. ³ Nonεn, ε Judas mum gen fó bô ηgoo bonyii bo nci le noo bonyii bomew bò to cεyte yew ncese. Bonyii ban nu ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii bó. Bó to gene kenke bin'yeese bô dinguci ε bó ε tfuw noo mwεεm mvu jem e. ⁴ No Jisos to kee wase fiεε fi to nu keeke ekooy bô wvú, ε wvú mum bence to fwe, bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yεε?” ⁵ É bó tfuse ê wvú le, “Jisos wvu Nasalet.” É Jisos gay ê bó le, “É nu me wvudvu.” É to nu ε Judas wvù to gesεε wvú leeme bô bonyii bodvu. ⁶ No Jisos gay ê bó le è nu wen wvudvu, ε bó kaa tu lo jim jim, gbweken fokuse. ⁷ É wvú bvuu bife ê bó le, “Ben gomte ε è nu yεε?” É bó tfuse le, “Jisos wvu Nasalet.” ⁸ É Jisos gay ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben le è nu me wvudvu. É ben fen gomte ε è nu me, é ben cine ε bonyii ban no gene.” ⁹ Wvú to gay nonεn keege é fi eto ekocen ê diεw yì wvú to jemyeε wase ê Nyo'

le wen to baa lase wee mwaan fô bò wvú to nyaε ê wen e ke.

¹⁰ Semon Bita to kenke nyo jem. É wvú mum dvun ê ηku le, cun kentuntnun ke nfwa ekole ke bocee ncese le ke εεεy dvú, sum. Diee di nfwa wvudvu le to nu Malkus. ¹¹ É Jisos gay ê Bita le, “Kase etfuse nyo yo ê ηku le. Ke me nu en'wu fiko fi ηγεw e fi Icεm nu ε nya ê me le?”

É bó jo Jisos gen dvú fô Annas e

¹² É ekole ke bonyii bo nci le bô ηgoo bonyii bo nci le noo bonyii bò to cεyte yew ncese Bojuu mum ghen Jisos kay wvú bô bokfuu. ¹³ É bó yaw jo wvú gen dvú fô Annas e, njefo Annas to nu icee kpweε Kayfas wvù to nu ekole ke bocee ncese le kelum kekie le. ¹⁴ Kayfas wvun nu wvù to nyaε wase ntefe ê Bojuu le fi jee le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii.

É Bita tun le ke wen kee Jisos ke

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ No bó to gene bô Jisos nonεn, Semon Bita bô waa ηgoo Jisos mvu to bii wvú le. No waa ηgoo Jisos wvun to nu ε ekole ke bocee ncese le kee wvú, ε wvú mum bi Jisos e gen ley fô lakfulεεn ekole ke bocee ncese le. ¹⁶ É Bita shεε no leeme ekfun mbew diuw ketaan e. É waa ηgoo Jisos wvudvu wvù ekole ke bocee ncese le to kee, kase buy to jeme bô wan kpwoon wvù to cεyte diuw ketaan, jo Bita ley bô wvú. ¹⁷ É wan kpwoon wvudvu bife ê Bita le, “Ke wo nu tεn wee ηgoo wee wvun?” É Bita tfuse le, “Ke me nu ke.” ¹⁸ É to nu ε ekfun lee, ε boom bo lemme le bô bonyii bò to cεyte yew ncese ε fwεε ηguy ε no leemene fó yosene. É Bita mum fey, gen no leeme bô bó yosene tεn.

É ekole ke bocee ncese le biwce mwεεm ê Jisos

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ É ekole ke bocee ncese le mum no biwci mwεεm ê Jisos ekumε boom bew bo ηgoo le noo ekumε n'yεεyi we. ²⁰ É Jisos tfuse ê wvú le, “Me ηké no njemyi ê won tfuu endan. Me

ηκέ no n'yεεyi bonyii yéw bunle le noo yew ncese le fô Bojuu bocii nu ε tase. Κε me ηκε mbaa enjemyi wase fiεε ê nnyilε le κε. ²¹ Wo biwci mwεεm mvun ε è nu ê me nje la? Ε biwci ε è nu ê bonyii bò ké no yuuke no me n'yεεyi. Bó kee naa fiεε fi me ηκέ no njemyi.” ²² No Jisos jeme nonεn, ε wee mvu ηgoo bonyii bò to cεyte yew ncese wvù to leeme fó nceencee tum εbo ê wvù entuntun, bife ê wvù le, “Ε yin nu je yì wo tfuuse fiεε jó ê εkolε ke bocee ncese le?” ²³ Ε Jisos bife ê wvù le, “Ε me fen nu ε njeme ε njay, é wo dunce jay wvudvu. Ε me fen njemyi ε è nu keceey, wo ε kaa ε sun lo me nje la?” ²⁴ Ε Annas mum nε ciinse Jisos fô Kayfas wvù εkolε ke bocee ncese le. Ε Jisos to bεε κε ε bó ε kay bò bokfuu.

Ε Bita bvuu tun le κε wen kee Jisos κε (Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ No Semon Bita to bεε leeme yosene ηguy, ε bonyii bife ê wvù le, “Κε wo nu mvu ηgoo bonyii bew e?” Geenen ε Bita tun gay le, “Κε me nu mvu κε.” ²⁶ Ε waa lemme εkolε ke bocee ncese le mvu bvuu bife ê Bita le, “Me mbe mbaa n'yεn wo le ben ε wvù ê wεε ketaan wε le?” Waa lemme wvudvu to nu wee kfuu di wee wε wvù Bita to sumεε kentuntun kew e. ²⁷ Ε Bita bvuu tun. Κε sekedvu, ε nyimshie mum ton.

Ε bó γεν bó Jisos fô Baylet e (Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Ε bonyii mum jo Jisos fô yew e fo Kayfas no gene dvú ê ntow wee wvu Lum wvù to saake jó le. Ε to nu ε è bεε lo entantant. Ε bó dioo γεν fanε yaa ley fibole γεν ê ntow wee wvudvu le κε, njefo é bó to ley lo, emum etuu ηkfum, saa ebvuu edie Nkaw Danefey κε. ²⁹ Nonεn ε Baylet mum buy to yen bó le bife ê bó le, “Fiεε fi ben yen ε wee wvun ε jay nu la?” ³⁰ Ε bó tfuse ê wvù le, “Ε wee wvun be baa buw fiεε, tu bese baa too bó wvù keenya ê wo κε.” ³¹ Ε Baylet tfuse ê bó le, “Ben ejo wvù esaw bii no wene nci gomte.” Ε Bojuu gay ê wvù le, “Κε bese κεηκε mvun gay keeyu wee κε.” ³² Ε

njeme wvun mum to kocεn ê diεw yì Jisos to jemyεε wase dunci kfuu kpwe yì wvù to nu keeke ekpwe le. ³³ Ε Baylet kase ley γεν ê ntow we le, tee ε bó to bó Jisos, ε wvù bife ê wvù le, “Ε nu wo wvù Nfon Bojuu le?” ³⁴ Ε Jisos bife ê wvù le, “Wo jemyi fin ε è nu ηkpwawce wvuwo, nuu è jeme wee ê wo ekume me le?” ³⁵ Ε Baylet bife ê wvù le, “Me nu wee juu le? Ε nu bonyii buw bo won e bó bocee ncese bo baay baay bò to bó wo ε nya ê me. Wo jay ε è nu la?” ³⁶ Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Κε bvunfon bwem nu diεwε bvuyi won wvun e κε. Ε bvunfon bwem be nu diεwε bvuyi won wvun e, tu bonyii bem bo lemme le be ε diu wvu le fo bó enya me can Bojuu le κε. Geenen κε bvunfon bwem nu bvù nε yì won wvun e κε.” ³⁷ Ε Baylet mum bife ê wvù le, “Κε tu wo nu Nfon?” Ε Jisos tfuse ê wvù le, “Ε nu no wo gay le me nu Nfon. Bó to boke me, ε me nto yì won wvun e nje fin fi le me ento enjeme ekume keceey. Wee tfuu wvù bii keceey e ké no yuuke diεw yem e.” ³⁸ Ε Baylet ghay le, “Κεceey nu la?” No wvù ghay nonεn mum kase buy γεν yen Bojuu ba le gay ê bó le, “Me mbaa n'yεn fiεε fi wvù jay e κε. ³⁹ Geenen ben κεηκε nce wene mvu le è ké dioo nu kefew ke Nkaw Danefey e, ε me mbvuse wee ncaw mwaan yew. Ben gomte le me embvuse ε è nu Nfon wene Bojuu le?” ⁴⁰ Ε Bojuu bodvu wam lo foweεwe le, “Aay, κε bese gomte wee wvun κε, bvuse ε è nu Balabas!” Balabas wvun to nu ekufe ke coon e.

19

¹ Ε Baylet mum jo Jisos nya ε bó njin bó bongbwan. ² Ε bonyii bo nci le lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ê wvù εfa, jo ndvu bvunfon ε yì yeεle lo, shfuse yì ye le. ³ Ε bó mum no too fô wvù le bune wvù gayte le, “Biaa kembaan! Nfon Bojuu!” No bó gee nonεn no njine wvù bó can. ⁴ Ε Baylet bvuu buy ekfun gay ê bonyii le, “Ben eyen, me nu embvuse wee wvun enya ê ben, wvu le ben ekiεε le me mbaa en'yεn fiεε fi wvù jay e κε.” ⁵ Ε Jisos mum buy no too bó kefo ke bíay e εfa noo ndvu bvunfon ye le. Ε Baylet mum gay ê bó le, “Ben etaa eyen wee

wvudvu wvun!” ⁶ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to ceyte yew ncese dioo yen wvú le nonen, mum no wamte lo le, “Ta lo wvú yí kentam e, ta lo wvú yí kentam e!” E Baylet gay ê bó le, “Ben ejo wvú bô can yene eta yí kentam e, njefo me mbaa en'yen jay we le ke.” ⁷ E Bojuu bodvu tfuse ê wvú le, “Bese kenke nci wese, e nci wvudvu dunji le wvú kenke keekpwe, njefo wvú nu e ge ekole kew le wen nu Waa Nyo'.” ⁸ E Baylet dioo yuw njeme wvun bvuu kenke lo nfan baay. ⁹ E bô Jisos bvuu tu jim ê kebuw e, e wvú bife ê Jisos le, “Wo ne fee?” Geenen e Jisos fanje yaa tfuse fiεε ke. ¹⁰ E Baylet bife ê Jisos le, “Ke wo nu ejeme ê me le? Ke wo kee le me njekenke mvungay keencine wo le mbvuu njekenke mvungay keengay é bó eta wo yí kentam e le?” ¹¹ E Jisos tfuse ê wvú le, “Ke wo bee ekenke mvungay ê me we se bó to nya mvungay mvudvu ê wo fowe ke. Nonen nje fifin, wee wvú nya me can yo le nu e wvú kenke kebefε e kí kuuke fele kuw.”

¹² E Baylet dioo yuw njeme wvun, mum kew no gomte je keecine wvú le. Geenen e Bojuu wam lo foweεwe le, “E wo mom lo e cine wee wvun e, tu ke wo nu nsaa Kaysa wvú Nfon wvu baay wvu Lum ke. Wee tfuu wvú bense ekole kew le wen nu nfon nu wee bvuban wvu Kaysa.” ¹³ E Baylet dioo bvuu yuw wvun njeme, mum buy bô Jisos, shii yí kentaw ke nsaw e fò bó to teje le Bvudvuu bvú bó bom bô Eta, teje ê díew Ibulu le le Gabata. ¹⁴ E to nu wase Diuu di Nseyse wvu Nkaw Danefey e, e kefew to nu wase díewε didiuu yuufe ncow difεε le. E Baylet jeme ê Bojuu le, “Ben etaa eyen Nfon wene wvun!” ¹⁵ E Bojuu bodvu no wamte lo le, “Gene lo bô wvú, gene lo bô wvú, ta lo wvú yí kentam e!” E Baylet bife ê bó le, “Me enta Nfon wene yí kentam e le?” E bocee ncese bo baay baay tfuse ê wvú le, “Ke bese kenke Nfon mvu efey Kaysa ke.” ¹⁶ E Baylet mum nya Jisos ê bó le bó egen eta yí kentam e.

E bó ta Jisos yí kentam e

(*Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

¹⁷ E bó mum jo Jisos, buy bô wvú. E wvú tuu kentam kew no gene fô bó teje le Njgbwow Ekole, teje ê díew Ibulu le le Golgota. ¹⁸ E bó mum gen ta wvú fó yí kentam e, ta ten bonyii bomew bofee yí bintam e, wvumvu eεεy, wvumvu eηkoηko, e Jisos no nu enteleη. ¹⁹ E Baylet ten san fiεε fimew e bó ta yí kentam ke Jisos e. Fiεε fi wvú to sanεε fidvu to nu le, “Jisos wvu Nasalet, Nfon Bojuu.” ²⁰ Bojuu nteen to nu e tan fiεε fi wvú to sanεε fidvu, njefo fò bó to tae Jisos yí kentam e to nu nceencee mbew kelaante le, e wvú to san fiεε fin ê díew Ibulu bô yi Latin noo yi Glek e. ²¹ E bocee ncese bo baay baay bo Bojuu le gen gay ê Baylet le, “Fo wo esan le, ‘Nfon Bojuu’ ke. Sanε e è nu le, ‘Wee wvun duu le wen nu Nfon Bojuu.’” ²² E Baylet tfuse ê bó le, “Fiεε fi me nsan nu e me e nsan wase.”

²³ No bonyii bo nci le to tae wase Jisos yí kentam e, mum jo ndvú ye gaw ê bikuu bibole mondvuum monem no bó to nu. Bó to nu e jo naa noo kekum kew. Geenen e kekum kin nu e bó to tum ke lo kenlaaten e e kew yí kendoη e e bow e buy yí bikaa le. ²⁴ Nonen e bó mum jeme ebonεbon le, “Fo beene esaa kekum kin ke. Beene etum kan, eyen wee wvú nu ekenke.” Fifin to kooyi keege é fi eto ekocen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le le,

“Bó to nu e gaw ndvú yem fô bikuu bibole, tum kan bô kekum kem.”

Nonen bonyii bo nci le bodvu to nu e ge ke naa fiεε fidvu fin.

²⁵ Geenen, bokεε bomew to leeme fó mbew kentam ke Jisos e. Bokεε ban to nu bwee Jisos bô waa bwee bwee Jisos wvú kpwoon noo Maalia wvú kpweε Klobas noo Maalia Magdalen. ²⁶ E Jisos ke dioo ene eyen bwee le noo waa we ηgoo we wvú wvú to koonke e bó leeme mbew ye le, e wvú gay ê bwee le, “Kpwoon, taa eyen, wvun nu wase waa wo.” ²⁷ No wvú gay nonen kase gay ten ê waa we ηgoo we le, “Taa eyen, wvun nu wase bwoo.” E kew sekekie le e waa we ηgoo wvudvu mum jo bwee Jisos e wvú gen no cee wase e è nu yew dvu wvú.

*Ɛ Jisos kpwe**(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)*

²⁸ Ɛjim jodvu no Jisos to kee wase Ɣ fɛe ficii nu Ɣ ka wase, Ɣ wvú mum nɛ jeme keege Ɣ fí eto ekocɛn no bó sanɛɛ Ɣ Nɔwa' Nyo' le Ɣ,

“Kendonɔ yumte me.”

²⁹ Nsɛfe mvu to leeme fó bô mbvuum mo nɔgbwayi nɔgbwayi jó Ɣ mó Ɣ yiɔnsɛn. Ɛ bonyii bo nci le bodvu mum ffum kusha jó bon yí fite fi isob e nɛke diuw we le. * ³⁰ Ɛ Jisos dioo fi mbvuum modvu mum gay Ɣ, “Fí Ɣ ka wase.” No wvú gay nonɛn, nɔgvuke ekolɛ, Ɣ keyoy kew mum buy.

Ɛ bó bon dita di Jisos e

³¹ No ɛbvubwɛ to nu wase Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, Ɣ Bojuu no gomte keege Ɣ fô ɛgvun yodvu ke emɛy enu yí bintam e diuu di mbam e kɛ, (tete Ɣ mbam wvudvu to nu wvu baay). Ɛ bó mum ɔn yɛn Baylɛt e Ɣkɛ Ɣ wvú egay Ɣ bó nɔgoɛ bikaa bi bonyii bô to nu yí bintam e bodvu wvu Ɣ bó eyanɔnsɛn ekpwekɛn Ɣ bó eshike, ecake. ³² Nonɛn Ɣ bonyii bo nci le mum to nɔgoɛ bikaa bi wee wvu fwe le, nɔgoɛ tɛn bi wvumvu wɛ wvú bó to tɛ Ɣ bó wvú le. ³³ Geenɛn, Ɣ bó ke dioo to buy fô Jisos e, yɛn Ɣ wvú be Ɣ kpwe wase, Ɣ bó fanɛ yaa bvuu nɔgoɛ bikaa biew kɛ. ³⁴ Ɛ wee mvu nɔgoɛ bonyii bo nci le bon dita di Jisos e bó goo. No wvú bon nonɛn, kan mwaanɛ Ɣ ɛlɛmɛ bó joo ta buy fó. ³⁵ Wee wvú to yɛnɛ mɔwɛɛm mvun e nu Ɣ wvú Ɣ ben jim nsaw wvudvu, Ɣ njeme we nu keɛɛy, Ɣ wvú kee lo Ɣ wen jemyi Ɣ ɛ nu keɛɛy wvu Ɣ ben nulo ebee. ³⁶ Mɔwɛɛm mvun to kooyi wvu Ɣ fɛe fi bó to sanɛɛ Ɣ Nɔwa' Nyo' le eto ekocɛn no bó sanɛɛ Ɣ, “Kɛ ɛkufɛ kew kemwaanɛ nu Ɣ bó nu ke nɔgoy kɛ.” ³⁷ Ɛ fi bvuu nu Ɣ bó Ɣ sanɛ bvudvuu bvumew e Ɣ Nɔwa' Nyo' le Ɣ, “Bonyii nu ke etaale wee wvudvu wɛ wvú bó nu Ɣ bon bó goo.”

19:28 Mben 22:15; 69:22   **19:29** Mben 69:21   * **19:29** Isob wvun nu diee di kete kemew e.   **19:31** Dito 21:22-23   **19:34** 1Jon 5:6   **19:35** 15:27; 21:24   **19:36** Mben 34:20-21; Ksm 12:46   **19:37** Saka 12:10; Mwm 1:7   **19:38** 9:22   **19:39** 3:1-2   **19:40** 12:7   † **19:42** Bó to lese Jisos jó nonɛn wvu Ɣ mbam ke edioo Ɣ fey, Ɣ bó emum eto elooɛ edwey wvú Ɣ ndwey wvubole.   **20:2** 13:23   **20:6** 11:44   **20:9** Mben 16:9-10; Luk 24:26-27; Lem 2:25-31; 1Kol 15:4

*Ɛ bó dwey Jisos**(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)*

³⁸ Ɛjim jodvu Ɣ Yosɛw wvu Alimatia nɛ ɔn yɛn Baylɛt e Ɣkɛ Ɣ wvú ebee Ɣ wen ecake gvune di Jisos e. Yosɛw wvun to nu wee nɔgoo Jisos geenɛn Ɣ ɛ nu kɛ ɛjim ɛjim njefo wvú to fane Bojuu. Ɛ Baylɛt bee, Ɣ wvú mum ɔn keecake gvune didvu. ³⁹ Nikodemus wvú to yawɛɛ ɔn yɛn Jisos e ɛntanɛ jomew to nu Ɣ to tɛn bó bifuu bimew bi shfuunɔkɛnɛ Ɣ bó taashɛ Ɣ kɛnɛ bó mɛɛl noo alos Ɣ bvujitɛ bvudvu nu kɛ diɛwɛ bok-ilu mbaanshɛ ncow botɛtɛ le. ⁴⁰ Ɛ bó wvú mum shike gvune di Jisos e njime bó ndvú Ɣ bó Ɣ yefe bó nfiey wɛ no ndwey wee to kɛ no nu Ɣ nce wonɛ Bojuu le. ⁴¹ Ɛ to nu Ɣ wɛɛ kentaanɛ wvumew nu mbew fô bó to tɛ Jisos yí kentam e. Ɛ wɛɛ wvudvu nu Ɣ jem yí fie mi nu dvú Ɣ bó ke baa edwey wase wee jó kɛ. ⁴² Nonɛn no ɛbvubwɛ to nu wase Diuu di Bojuu le di Nseyse wvu diuu di Mbam e, Ɣ jem yidvu nu tɛn nceencee, Ɣ bó mum lese Jisos jó. †

20*Ɛ bó gom gvune di Jisos e nkuunɛ**(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)*

¹ Ɛ ɛ ke no nu diuu di fwe yí kemaa le, Ɣ Maalia Magdalen buy ja lo kebitele, ɔn fô jem, yɛn Ɣ bó Ɣ cake wase tɛ di bó to banɛɛ diuw jem dvú. ² Nonɛn Ɣ wvú mum lewte ɔn yɛn Semon Bitá le bó waa nɔgoo Jisos mvu wɛ wvú Jisos to koonɔke le, gay Ɣ bó Ɣ, “Bó nu Ɣ bvuse wase Tata Ɣ jem, Ɣ bese yaa kee laa bó ɔkɛ fɛɛ wvú Ɣ.” ³ Ɛ Bitá bó waa nɔgoo Jisos wɛ mum buy no ɔnɛ fô jem. ⁴ Bó to ɔnɛ lewte lo, geenɛn Ɣ waa nɔgoo Jisos wɛ lewte fey Bitá yaw fɛse fô jem. ⁵ No wvú fɛse, nɔgvuwɛ taa, yɛn Ɣ ndvú yí bó njimɛɛ yí Jisos e jiime jó. Ɛ wvú taa nonɛn fanɛ yaa ley jó kɛ. ⁶ Ɛ Semon Bitá bi wvú le fɛse fó, mum ley lo ɔn Ɣ jem. No wvú ley, yɛn kɛ Ɣ ɛ nu ndvú yɛ le Ɣ yí jiime, ⁷ noo fincake fi ndvu le fi bó to njimɛɛ ekolɛ ke Jisos e dvú, Ɣ fi yaa jiime bó yimi ndvú yɛ kɛ. Geenɛn Ɣ

bó kewe ε γεε bwew bvudvuu le εfinefin. ⁸ Ε waa ηgoo Jisos mvu wε wvù to yawεε efεse fô jem mum ley ten γεν ê jem yen fiεε fin e mum bee. ⁹ Ε to nu ε bó baa cim kiεε wase kenyi ke fiεε fi nu ê N'wa' Nyo' le le Jisos to κενηκε keeke ebuy yî kpwe le κε.

Ε Jisos dunçε εκολε kew ê Maalia Magdalen

¹⁰ Ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ba kase kfulε fô yew e. ¹¹ Geenεn ε Maalia shεε no leeme beele fô jem. No wvù to beele ke ne ηgvuwçε taa ê jem, ¹² yen bonceendaa bo Nyo' le bofεε ε bó ε tfume ndvù yî baa ε shii fô bó to jikεε gvune di Jisos e, wvumvu fô εκολε ke Jisos e to jiime, wvumvu fô bikaa biew to jiime. ¹³ Ε bonceendaa bo Nyo' le bodvu bife ê wvù le, “Kpwoon, wo beele la?” Ε wvù tfuse le, “Me mbeele njefo bó nu ε cake Tata wεm ε ne dvù ε me n'yaa ηkee fô bó γεke wvù κε.” ¹⁴ No wvù gay nonεn, dīoo banke ye yen ε Jisos leeme. Geenεn ε wvù fanε yaa kiεε le è nu Jisos κε. ¹⁵ Ε Jisos bife ê wvù le, “Kpwoon, wo beele la? Wo gomte ε è nu yeε?” Ε Maalia mum no kpwaake le è nu wee wvù taale fô wεε ketaan wvudvu le. Ε wvù mum gay ê wvù le, “Icem, é wo fen nu ε tuu wvù ε ne dvù, é wo see fô wo γεke wvù é me ençen enjo ene dvù.” ¹⁶ Ε Jisos ne ben wvù le, “Maalia.” Ε wvù banke ye tee wvù ê díew yibo Ibulu le le, “Laboni,” fi nu le, “Wee n'yεεyi.” ¹⁷ Ε Jisos gay ê wvù le, “Fo wo ejici me le κε, njefo me mbaa mben wase fô Icem e κε. Gene ε è nu fô boom bo bwεem e esee ê bó le me mbene wase fô Icem wvù è nu ten Icen e noo fô Nyo' wεm wvù è nu ten Nyo' wene le.” ¹⁸ Ε Maalia Magdalen mum γεν see ê boom bo Jisos e bo ηgoo le le wen nu ε yen Tata le, bvuu see ê bó le wvù nu ε jeme mwεem mvun ê wen.

Ε Jisos dunçε εκολε kew ê boom bew bo ηgoo le
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ε è ke no nu fokiεguu εbvubwε bvù è to nu diuu di fwe yî kemaa le, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e nu yew ε bó ε fen'ye bimbuñ, njefo bó to fane Bojuu. Ε Jisos ke ne buynεn

leem ê bó entelen, gay bó le le, “Kembonεn enù fô ben e.” ²⁰ No wvù gay bó le nonεn, mum dunçε can ye bô dita diew ê bó. Ε boom bo Jisos e bo ηgoo le yuw njon baay no bó yenεε Tata le. ²¹ Ε Jisos bvuu kase gay ê bó le, “Kembonεn enù fô ben e. No Icem to tumεε me, nu κε lenlen no me ntumte ben keseen.” ²² No wvù gay nonεn, mum yoy yî bó le gay le, “Ben efiεn Keyoy ke Yuule. ²³ Ε ben leεshi bibefe bi wee le, tu Nyo' nu ε leεshe wase. Ben é cine se ben ε leεshe, tu bí ε mεy wase.”

Ε Jisos dunçε εκολε kew ê Toma

²⁴ Ε to nu seke Jisos to toε fô boom bew bo ηgoo le, κε Toma wvù to nu ηgoo boom bo yuufe ncow bofεε le wvù bó to tenε diee diew dimew le εmam to nu bô bó κε. ²⁵ Ε kebese ke boom bo ηgoo le bo Jisos e ke mum gay ê wvù le, “Bese be ε yen Tata le.” Geenεn, ε wvù gay fiew ê bó le, “Ε me nu se me ε ηke ε n'yεn dew bíen ye le yî can ye le, ε nlese kpwan εbo ê dew bíen yidvu le, ε nlese ten kebo kem yî dita diew e, me nsaa mbee naa lo κε.”

²⁶ Ε kemaa kum, ε boom bo Jisos e bo ηgoo le bvuu no nu yew ε Toma nu ten bó bó, ε dew fwese nu ε bó ε fen'ye. Geenεn, ε Jisos ne buynεn ê bó entelen, gay bó le le, “Kembonεn enù fô ben e.” ²⁷ No wvù gay nonεn, mum gay ê Toma le, “Lese kpwan wo εbo yî can ye m e, eyen no yî nu, εbvuu elese ten εbo kuw yî dita diem e. Fo wo eκεηκε kemañen κε, bee.” ²⁸ Ε Toma mum tfuse lo le, “Tata wεm, noo Nyo' wεm.” ²⁹ Ε Jisos gay ê wvù le, “Wo fen nu ε bee keseen njefo wo nu ε yen me le? Njon wvu baay nu fô bonyii bô baa yen me le κε, geenεn ε bee le.”

Shiee ηwa' wvun

³⁰ Jisos to nu ε ge mwεem nteen mvù dunçi mvunçay mvu Nyo' le ε boom bew bo ηgoo le yen, ε bó baa sañ ê ηwa' wvun e κε. ³¹ Geenεn ε mvun mvù bó nu ε sañ nu keege le ben ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, nu Waa Nyo'. Ε ben beñε nonεn, é ben ke eκεηκε nshii wvù mεy lo nje diee diew.

21

Ɛ Jisos dunƐε ekole kew ê boom bew bo ηgoo le mbew mamase le

¹ Ɛjim jodvu ε Jisos ke bvuu dunƐε ekole kew ê boom bew bo ηgoo le mbew Mamase yì Tibelias e. Fí to kooy ê yin je le: ² Semon Bita bô Toma wvù bó to tenje le Ɛmam, noo Nataniel wvu Kana keba kè Galilee le, noo boom bo Sebεdee le, noo boom bo ηgoo le bo Jisos e bomew bofεε to nu bvudvuu bvumwaan. ³ Ɛ Semon Bita ne gay ê bó le, “Me nu enlaa byé.” Ɛ bó gay ê wvù le, “Beene nu elaa.” Ɛ bô bó mum buy gen ley ê kekon e. Geenεn ke ghan ce ê joo ε bó baa koo lo fiεε ke.

⁴ Ɛ εkfunj ke no yuule too, ε Jisos to leem ηgem joo le, ε boom bew bo ηgoo le fanje yaa kiεε le è nu wvù ke. ⁵ Ɛ Jisos bife ê bó le, “Boom bem, ben nu ε koo ke byé?” Ɛ bó tfuse le, “Aay.” ⁶ Ɛ wvù gay ê bó le, “Ben elanj kensanj je εbo εceεy jo kekon é ben ekoo fiεε.” Ɛ bó mum lan, ε kí mum ne no ghaake bó keegufe, njefo bó to nu ε koo byé jó nteen. ⁷ Ɛ waa ηgoo Jisos wε wvù Jisos to koonke dioo yen nonεn mum gay ê Bita le, “Ɛ nu Tata.” No Semon Bita yuw le è nu Tata, mum jise ndvù ye njefo wvù to nu ye ye. No wvù jise nonεn mum sele ê joo no gene fô Jisos e. ⁸ Geenεn ε bomew boom bo ηgoo le ba no bii ê kekon e guute kensanj kie ε kí ε yinεn bô byé. Ke bó to bεε ncejole keebuy εηkpwaante ke. Bontam to sheke ke wase diεwε ηkenken mbaanshen e. ⁹ Ɛ bó gen fese εηkpwaante yen ηguy e ε wvù keyte lo yì bika le, ε byé nu yì dvù le, ε blεed nu tεn fó. ¹⁰ Ɛ Jisos gay ê bó le, “Ben eto bô byé yimi yì ben konte.” ¹¹ Nonεn ε Semon Bita gen ben ê kekon e gufe kensanj buy dvù εηkpwaante ε kí ε yinεn bô byé yì fanken gbwee kecow mbaanshen ncw she (153). Naa no yì to cim nu nteen nen, kensanj to baa semken ke. ¹² Ɛ Jisos gay ê bó le, “Ben eto ediekεn.” Wee mwaan boom bew bo ηgoo le to baa cim mom naa lo ebife ê wvù le laa è nu wvù wvù yeε le. Bó to nu ε kiεε lo le è nu Tata. ¹³ Ɛ Jisos mum gen jo blεed wε nya ê bó noo byé ye fó. ¹⁴ Fin to nu wase bokanj botete

no Jisos to dunƐε ekole kew ê boom bew bo ηgoo le ε kew no wvù to buyεε yì kpwe le.

Ɛ Jisos kase nya lemme ê Bita

¹⁵ Ɛ bó ke dieken mεse, ε Jisos ben Bita bife ê wvù le, “Semon waa Jon, wo koonke me fele bomew ban e?” Ɛ wvù tfuse le, “Ɛε Tata, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ɛ Jisos gay ê wvù le, “Ɛ nyanyì boom bem bo njée le.” ¹⁶ Ɛ Jisos bvuu ben wvù yì bokanj e bofεε bife ê wvù le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ɛ wvù tfuse le, “Ɛε Tata, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ɛ wvù gay ê wvù le, “Ɛ taalè fô njée yeε e.” ¹⁷ Ɛ Jisos bvuu ben wvù yì bokanj e botete bife ê wvù le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” Ɛ Bita yuw no Jisos bife ê wvù yì bokanj e botete le laa wvù koonke wen ε, ε fí ffumse lo wvù. Ɛ wvù gay ê Jisos le, “Tata, wo kee fiεε ficii, wo kee lo le me ηkoonke wo.” Ɛ Jisos gay ê wvù le, “Ɛ nyanyì njée yeε. ¹⁸ Ɛ me ensee ê wo keceεy keceεy le, seke wo to bεε cuwee, è to ké kay wo kecaw kuw no gene fô wo koonke. Geenεn seke wo ε lun wase nu ε wo nu ke ecake can we é ekay wee mvu kecaw yì yo le, ejo wo egen dvù fô wo yaa koonke keegen ke.” ¹⁹ Jisos to jemyi fin dunƐi ε è nu kfuu kpwe yì Bita to nu keeke ekpwe eto bô diee di kuuke dvù fô Nyo' le. No Jisos jeme nonεn mum gay ê wvù le, “Ɛ bii me le.”

²⁰ Ɛ Bita dioo banke ye yen ε waa ηgoo wε wvù Jisos to koonke bii bó le. Waa ηgoo wvun nu wvù to yeemεε gen yì Jisos e seke bô bó to diekene ekiεguu yì kemεse le bife ê wvù le, “Tata, è nu yeε wvudvu wvù nu ke egese wo?” ²¹ No Bita yenεε ε waa ηgoo wvudvu bii bó le, ε wvù bife ê Jisos le, “Tata, fi wee wvun e nu le la?” ²² Ɛ Jisos tfuse ê wvù le, “Ɛ me ncm mbe nshieele le wvù emey enu egen ebuy no me ηke εηkase ento, é fifiε ekenke la keege bô wo? Ɛ bii me le.” ²³ No Jisos gayεε nonεn, ε njeme ke mum no gene entelen jo bonyii bo mbee le le ke waa ηgoo Jisos wvun nu ke ekpwe ke. Geenεn ε Jisos to baa gayte le ke wvù nu ke ekpwe ke. Wvù to gay ke le, “Ɛ me ncm mbe nshieele le wvù emey enu egen ebuy no me

ηκε ενκασε εντο, ε̅ fifiε εκεηκε λα κееεε бô wo.”

Ekumε wee wvù saη ηwa' wvun

²⁴ Waa ηgoo wvudvu wvun nu wvù jemyi εκumε mwεεm mvun, ε̅ ε̅ nu wvù wvù nu ε̅ saη mwεεm mvudvu, ε̅ bese kee lo ε̅ fiεε fi wvù jemyi εκumε fi nu keceεy.

²⁵ Mwεεm mvumew nu ten dvù nteen mvù Jisos to γεε, ε̅ ε̅ be nu ε̅ bó esan mvunciim, ε̅ me en'yene ε̅ κε εκολε ke nshe le kecii nulo εκεηκε fò bó egεε bonwa' bodvu κε.

Nwa' Lemme di boom bo ntum e bo Jisos e Fiε fi nu ε ηwa' Lemme wvun e

Nwa' lemme di boom bo ntum e bo Jisos e wvun to sanj Luka, biise saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvù wvù to yawεε wase sanj ε ηwa' Luk le. Saaka wvù jee wvun nu le Jisos to nu ε kpwe yî kentam e fô bibefe bisεεbeene le, ε bó dwey wvù, ε Nyo' kase bvuse wvù yî kpwe le.

Wvuy fiεε fi ηwa' wvun jemyi ekumε fî nu keesee no Keyoy ke Yuule to gee ε boom bo ηgoo le bo Jisos e ge ε saaka wvù jee wvu ekumε Jisos wvun saanjen, gen Jelusalem noo biba bì Judea bô Samalia le bicii, gen buy εbuw ε wonj yo εna le (1:8). Nwa' wvun nu kenfe ekumε no ηgoo bonyii bo Klistu le to kewεε entelej jo Bojuu, lese fitele yî Jisos e, ε fî ke mum ne tu fiεε fi ekole ke nshε le kecii.

Bikuu bi mwεεm e ε ηwa' wvun e

- 1:1-26 ε Nyo' seyse bonyii bo nfewcε le
1:1-14 ε Jisos nya ntefe wvu fokemεse bô ηkawma
1:15-26 ε wee jo bvudvuu bvυ Judas e
2:1-8:3 ε bó fewcε saaka Jisos Jelusalem
8:4-12:25 ε bó fewcε saaka Jisos Judea bô Samalia
13:1-28:31 Lemme di Baul e
13:1-14:28 Ghane di Baul e di fwe
15:1-35 Nshii wvu Jelusalem
15:36-18:22 Ghane di Baul e di bokaη bofεε
18:23-21:16 Ghane di Baul e di bokaη botεte
21:17-28:31 ε Baul no nu wee ncaw fewci ke diεw Nyo' Jelusalem bô Kaysalia noo Lum

¹ Cee la Teofilus, ε ηwa' wvu fwe wvù me nto nsanεε fô wo le, me nto nu ε nsanj jó ekumε mwεεm mvunciim mvù Jisos to gee noo mvù wvù to yeεyi bonyii dvù, ε kew no

1:1 Luk 1:1-4   **1:2** 10:41; 13:31; 28:23; Luk 24:36-42, 46-51; 1Tim 3:16   **1:4** Luk 3:16; 24:49; Jon 14:16   **1:5** Mat 3:11; Mak 1:8; Luk 3:16; Jona 1:33   **1:6** Luk 24:21   **1:7** Mak 13:32   **1:8** Luk 24:47-48; 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Jon 15:27   **1:8** Mat 28:19; Mak 16:15; Luk 24:47-48   **1:9** Luk 24:51; Jon 6:62; 1Bi 3:22   **1:10** Luk 24:4   **1:11** Luk 21:27; Mwm 1:7   **1:12** Luk 24:52   * **1:12** Kenjawtεn ke may e nu no wee to nulo elεn diuu di mbam e.   **1:13** Luk 6:14-16

wvù to kewεε lemme diεw, ² gen buy diuu di Nyo' to joe wvù ε wvù ben we. ε Nyo' se jo wvù ε wvù eben we, wvù to nu ε bεε Keyoy ke Yuule tefe boom bew bo ntum e bô wvù to cawεε. ³ Seke wvù to buyεε yî kpwe le, wvù to nu ε dunjεε ekole kew ε bó yî εdiuw e mbaanyε ε jé le nteen nteen yî dunji le wvù nu dvù. ε wvù bvuu no jemyi ε bó ekumε bvunfon bvυ Nyo' le. ⁴ No bó bó to nu nonεn, ε wvù gay ε bó le, “Fo ben ke enε Jelusalem ke. Ben ecεytε nnya yî Icεm to kawεε ben dvù yî ben to yuwεε ε me njemyi ekumε yî. ⁵ Ben ekeè le Jon to leese bonyii ε joo, geenεn εjim jo εdiuw caan nu ε Nyo' nu ke elese ben ε ε nu can Keyoy ke Yuule le.”

ε Jisos ben we

⁶ ε Jisos bô boom bew bo ntum e ke no nu kefew kemew e, ε bó bife ε wvù le, “Tata, kefew nu ε kocεn wase kε wo nu ege ε bonyii bosεεbeene bo Islael ekase esaake bvunfon bvubole le?”

⁷ ε wvù tfuse ε bó le, “Kefew kε fî nu ke ekooy nu ε ε seyse Icεm bô mvunjay mwew, ε ke ε nu bvudvuu bvunεn keekiεε ke. ⁸ Fî ben ekeè nu le Keyoy ke Yuule nu ke eto eyinεn yî yene le, ε ben emum ekenjke mvunjay, ekεw esεnε ekumε me Jelusalem noo biba bì Judea bô Samalia le bicii, egeεn ebuy εbuw ε wonj yo εna le.” ⁹ Ke no wvù jeme nonεn, ε Nyo' jo wvù ε wvù no bene we ε bó taale no wvù bene, ben ε kembεw banj wvù, ε wvù la ε bó εjise.

¹⁰ No bó lunjεε εjise we etaale no wvù bene, ε fî kooy le bolemse bofεε to nu ε ja sεεε buynεn ε bó ε tfume ndvù ε yî baa, leem mbew bó le, ¹¹ bife ε bó le, “Bolemse bo Galilee, ben leeme taale la we? Jisos wvun wvù Nyo' jo ε ben entelej wvù ε ben we nu ke ekase eto ke lenjεn no ben be yεn ε wvù bene we.”

ε Matiaa jo bvudvuu bvυ Judas e

¹² ε boom bo ntum e bo Jisos e mum ne fô Kum Bite bi Olif e no tuu jim Jelusalem, ε ε to nu ke diεwε kenjawtεn ke may e keegeεn buy jó. * ¹³ No bó ley jó, mum ben gen

ê kebuw ke yew e ke ewe fò bó to ké no gene bεεle. Bonyii ban to nu Bita, Jon, Jem noo Andulu, Filew bô Toma, Batolomu bô Matio, Jem wvù waa Alfiyus, Semon wvù to nu wee ηgoo Boselot † noo Judas wvù waa Jem. ¹⁴ Ε bô bokεε bomew noo Maalia wvù bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ké no taashi yí fiεε le fimwaan keebunlee sekecii.

¹⁵ Ε ε ke no nu εdiuw yoya le, ε boom bo ηgoo le bo Jisos e taashε. Bó to nu fò wee diεwε gbwee kecow mbaanfiεε le (120). Ε Bita ja we jeme ê bó le, ¹⁶ “Boom bo bwεεm e, fiεε fi Nwa' Nyo' jemyi to keηke ke keekooy. Ε nu fiεε fi Keyoy ke Yuule to geε ε Dawe jeme ε ε bεε lo ekumε Judas wvù to joε fwe ε bó se koo Jisos. ¹⁷ Ben kee le Judas wvun to nu wee mvu ηgoo yesebeene le, keηke diew lemme ê beene ente.”

¹⁸ (Ε Bita se no jemyi nonεn nu ε Judas to jo wase bigew bi bó to nyaε ê wvù yí fiεε fi wvù to buwεε le, guy bvudvuu dvù. Bvudvuu bvun nu fò wvù to gbweε ncine ε tee bvuyε, ε bvulεw buy bvucii. ¹⁹ Ε bonyii bo Jelusalem bocii yuw, mum no teηe bvudvuu bvudvu ê díεw yibole le Akeldema, fi nu le, “Gbwen Elεmε.”)

²⁰ Ε Bita bvuu gay le, “Dawe to nu ε san η Nwa' Mbense le le,

‘Bó ecinε é la diew etu binffuy,
é wee saa ebvuu eceè fò ke.’

Fí bvuu nu ε wvù ε san le,
‘Wee mvu keηke keejo bvudvuu bwew bv
lemme le.’

²¹⁻²² No fi nu nonεn, wee mvu keηke keebεne bese le, é bee bó efewcì le Tata Jisos to nu ε buy yí kpwe le. Wvuwε wee keηke keenu wee wvù to lene bee bó sekecii kè Jisos to ghane bee bó ε κεw yí kefew kè Jon to leese bonyii ê joo le, ε gen ε buy diuu di Nyo' to joε Jisos ê bese ente ε wvù ben we le.”

²³ No wvù jeme nonεn, ε bó cu bonyii bofεε. Wvumvu to nu Yosεw wvù bó to teηe le Basabas bvuu teηe le Justus, ε wvumvu nu Matiaa. ²⁴ No bó cu nonεn, mum bunle le, “Tata, wo kee mvuntelem mvu bonyii bocii le. Nonεn, dunεε ê bese wee wvù wo

nu ε caw entelen jo bonyii bo bofεε ban, ²⁵ le wvù enù waa ntum Jisos wvù ejo bvudvuu bvu Judas e bvu lemme le, bvù wvù to cin'yεε gen fò wvù nu fò le.” ²⁶ No bó bunle nonεn, mum san ediee εbo, jem, ε di Matiaa le buy gbwe. Ε bó mum bise wvù ηgoo boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan e.

2

Ε Keyoy ke Yuule to

¹ Ε diuu di Nkaw mvu wvù bó to teηe le Bentekos e ke to kocεn, ε bonyii bocii bò to nu ε lese fitele yí Jisos e ε taashε bvudvu bvumwaan. ² Ε bó ke ne seσε yuw ε fiεε dvûmte shiile we ke diεwε keeke le. Ε fí shii, ley yiηsen yew yí bó to nu dvù le. ³ Ε bó dioo taa, yen fiεε fimew e ε fí nu ke diεwε leme di ηguy e, ε fí mum saanken gen yí bó le wee mwaan mwaan. ⁴ Ε Keyoy ke Yuule mum yiηsen yí bó le bocii, ge ε bó no jemyi díεw bitum jεεy jεεy. ⁵ Ε to nu kefew kekiε le, ε Bojuu bò to nu ε loocε ε lese fitele yí Nyo' le nu Jelusalem, ε bó ja bitum bicii bi yí εkolε ke nshε le. ⁶ No bó yuw nonεn, mum tase to nteen fò bonyii bò to nu ε lese fitele yí Jisos e to nu. Ε bonyii bò to leσεε fitele yí Jisos e bodvu no jemyi, ε wee mwaan mwaan yuuke ê díεw yibole. Ε fí ffumse bó. ⁷ Ε diuw yum bó, ε bó no ghayte, gayte le, “Ke bonyii bò jemyi ban bocii nu bonyii bo Galilee le? ⁸ Fí ghan nεε le beene ε se no yuuke ε bó jemyi ê díεw bitum bisεεbeene le? ⁹ Beene bomew ne Baatia, bomew ε ne Medes bô Elam, bomew ε ne Misobotemia bô Judea noo Kafadosia, bomew ε ne Bontus bô Esia. ¹⁰ Beene bomew ε ne Fligia bô Bamfilia, bomew Ijiw bô biba bi Libia le, bi nu mbew kelaante kè Selin e. Beene bomew ε ne Lum, ε ε nu Bojuu bô bonyii bò banke lo ε tu bonyii bo mbee Bojuu le. ¹¹ Beene bomew ε ne Klet bô Alebia. Beene ε no yuuke ê díεw bitum bisεεbeene le jεεy jεεy no bonyii ban jemyi binghaw bi mwεεm e bi Nyo' ge.” ¹² Ε diuw yum bó, ε bó no ghayte εbonεbon le laa fifin fiεε lo se dunçi le la le. ¹³ Ε bomew

† **1:13** Boselot to nu Bojuu bò to tomte won, diuu keebvuse yí ηgew e can bonyii bo Lum e. **1:14** Luk 23:49 **1:16** Mben 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 **1:20** Mben 69:25; 109:8 **1:21-22** Luk 1:2; 3:21; 24:51 **1:24** Jon 2:24-25 **1:26** Bηgn 16:33 **2:1** Lεw 23:15-21; Dito 16:9-11 **2:3** Luk 3:16 **2:4** 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kol 12:10; 14:2-12 **2:7** 1:11 **2:12** 1Kol 14:23

bonyii no sɛwsee lo fibole gayte le, “Bonyii ban nu ε mbvuum ε koo bó.”

ε Bitajeme ê bonyii

14 Nonɛn, ε Bita bô kebese ke boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan mum leem fó. ε Bita mum kɛw no jemyi ê kebombom ke bonyii le foweewe le, “Ben Bojuu noo bonyii bocii bô cee Jelusalem, ben enya bitem ntay ê fiε fi me nu enjeme ê ben. 15 Mbvuum baa koo bonyii ban no ben kpwaake kɛ. Keseen bεε kɛ lo didiuu bvuu kɛ fontanɛntanɛ. 16 Fiε fi kooyi fin keseen nu fi Juɛl wvú wee ntum Nyo' to jemyεε wase le,

17 ‘Nyo' gayte le, è nu ke edioo enu yî εdiuw yo fokemese le,

é wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bocii le.

Nonɛn, é boom bonɛn bô bolemse noo bô bokɛnɛ

eyuuke mwεem mvù wen jemyi, seje ê bonyii,

é mwεem diεwε bifile le etoo fô cubonyii bonɛn e,

é bifile elamte ngaybonyii bonɛn.

18 ε nu ke edioo enu εdiuw yoya le,

é wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bo lemme le bowene bocii,

bô bolemse noo bô bokɛnɛ,

é bó eyuuke mwεem mvù wen jemyi, seje ê bonyii.

19 Wen nu ke ege mwεem mvu diuw wvú yumεen e we,

ebvuu ege mwεem mvù duŋci mvuŋgay mvuwene yî nshɛ le.

Elɛmε bô nguy noo njiim yî bεmte nu ke enu.

20 Diuu nu ke ejim,

é kpwee enε eyεεle diεwε elɛmε le,

é diuu di baay di Tata le di kenghaw e se keeke eto.

21 Nonɛn, é naa yεε wvú nu ke elεke Tata, ke eboy.’ ”

22 ε Bita bvuu gay le, “Bonyii bo Isael, ben eyekε eyuw ntay fiε fi me njemyi. Jisos wvu Nasalɛt to nu wee ε Nyo' to loocε duŋce ê ben le è tum wen wvú no wvú to gee

é Jisos egee mwεem mvù duŋci mvuŋgay mvu Nyo' le bô mvu diuw wvú yumεen e noo binghaw bi mwεem e ê ben entelɛn. Ben kee naa mwεem mvun ntay. 23 Jisos wvun nu wee wvú bó to nyaε ê ben, ε è to seyse kɛ Nyo' ε fí ke no kooyi ε wvú to kee wase. ε ben mum yu wvú no ben to nyaε wvú can bonyii bô befe le, ε bó ta yî kentam e.

24 Geenɛn, ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le, ε wvú boy can kpwe le njefo kɛ è to nulo é kpwe emεy ejici wvú le kɛ. 25 Dawe to nu ε jeme ekumε Jisos wvun gayte le,

‘Me n'yεne Tata Nyo' le ε wvú nu bee wvú sekecii

é εbo kem ke εcεy e, ε è yaa nulo é fiε eshiw me kɛ.

26 Nonɛn, fitele fiem ε mum ε no yuuke njon,

ε me njemyi bô nlanlanɛ.

Me nu wee ε me nu nke enkpwe kɛ lo,

geenɛn ε me ntaale kɛ fwe,

27 njefo kɛ wo wvú Nyo' nu ke ecinε keyoy kem e wonɛ bonkfu le kɛ.

ε kɛ wo nu ke ecinε Waa wo lemme wvú Yuule le é wvú efo ê jem kɛ.

28 Wo nu ε duŋce wase me je yî è nulo é me enfey jó nse mboy.

Me nu nke enlanlanɛ no me nu nke enu ê wo fwe.’ ”

29 ε Bita bvuu gay le, “Boom bo bwεem e, è nulo é me enjeme ê ben se kemaŋen le icee cee wesebeene wvú Nfon Dawe to nu ε kpwe, ε bó dwey wvú, ε jem ye nu fɛn ε to ε buy εben e. 30 Wvú to nu wee ntum Nyo' bvuu kiεε nkawma wvú Nyo' to kawεε wvú dvú lew le wen nu ke egeε wan wvu ê kfuu diw e yî kawla we le. 31 ε wvú mum yanŋen yɛn fiε fi Nyo' to nu keeke ege le,

mum jeme le Mboyse wvú Nyo' to kawεε nu ke ebuy yî kpwe le. ε nu fiε fi wvú to gayεε le,

‘Wvú to baa emεy wonɛ bonkfu le kɛ,

ε ye ye to baa efo ê jem kɛ.’

32 Jisos wvun nu ε Nyo' to bvuse wvú yî kpwe le, ε bese bocii bô nu bonyii bew bo ngoolo to nu ε yɛn wvú le. 33 Nyo' nu ε bense

2:17 Juε 2:28-32 2:21 22:16; Lum 10:13 2:22 Luk 24:19; Jon 3:2; Lem 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Lum 15:19; Ibu 2:4 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Luk 23:33; 1Tɛs 2:15 2:24 3:15; Luk 24:5 2:25 Mben 16:8-11 2:27 13:35 2:29 1Bfn 2:10; Lem 13:36 2:30 2Sam 7:12-13, 16 2:31 Mben 16:10 2:32 1:8 2:33 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55; Mak 16:19; Luk 20:42; 22:69; Lum 8:34; Efe 1:20; Kolo 3:1; Ibu 8:1; 1Bi 3:22; 1:4; Jon 14:16-17; 15:26

wase wvú ε shike ê ebo kew ke εεεy e, ε nya Keyoy ke Yuule ê wvú no wvú to kawεε. Fíεε fi ben yene bvuu yuuke keseen nu Keyoy kedvu ε Jisos ε nya ê bese. ³⁴ Kε è yaa nu Dawe wvú to benεε we kε. Dawe kebεε to nu ε gay fiew λε,

'Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wεm λε, shiile ê ebo kem ke εεεy e,

³⁵ egεn ebuy seke me nu ηke enshike bonyii buw bo bvuban e ê wo εjise,

é wo etome bikaa biuw yí bó le diεwε kedvuushεε ke bikaa biuw e.'

³⁶ Nonεn, bonyii bocii bo Islael emum ekeè lo nta y λε Jisos wvun wvú ben to taε yí kentam e nu wvú wvú Nyo' nu ε gεε wase λε è nu Tata bvuu nu Mboyse wvú wvú to kawεε." ³⁷ No bonyii bodvu yuwεε nonεn, ε njeme wvudvu koo bó. Ε bó mum bife ê Bitá bô kebεε ke boom bo ntum e bo Jisos e λε, "Boom bo bwee wese le, bese nu ege nεε keseen?" ³⁸ Ε Bitá tfuse ê bó λε, "Wee mwaan mwaan ekumen fitele fiew, é bó elese wvú ê joo ê diee di Jisos Klistu le wvu λε Nyo' elεshε bibefe biew ebvuu enya wvú bô nnya ye yí è nu Keyoy ke Yuule. ³⁹ Nkawma wvudvu wvun nu fô ben e, noo fô boom bonεn e, bvuu nu fô bonyii bocii bô nu fonfwan e. Wvú nu fô bonyii bocii bô Tata wvú Nyo' wesebeene teje ε bó too fô wvú le." ⁴⁰ Ε Bitá bvuu jeme mwεεm nteen, tefe bó, λεε λε bó efi bikuu bibole yí ηγεw wvú nu keeke eto yí ηngoke kè befe kin e. ⁴¹ Ε bonyii yuw njeme Bitá wvun, ε nteen bee, ε bó mum lese bó ê joo. Ebvubwe ε bonyii bise ηgoo bonyii bo Jisos e diεwε bontfuke botεte (3,000) le. ⁴² Ε bó mum nya bikuu bibole no yuuke mwεεm ε è nu mvú boom bo ntum e bo Jisos e to γεεyi. Ε bó bó no nu yí kentaashε le, guutene blεεd, bvuu bunlee yí kentaashε le.

Nce ηgoo bonyii bo mbee le

⁴³ Ε boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwεεm mvu diuw wvú yumεεn e bô mwεεm nteen mvú duηci mvunγay mvu Nyo' le, ε bonyii yεne, ε fí ghaake lo bó. ⁴⁴ Ε ηgoo bonyii bo mbee le bocii no nu yí wee

le mwaan, κεηke fiεε fibole fimwaan. ⁴⁵ Ε bó ké nε gese mondvuum mobole bô mwεεm mvubole, gaw bigew bidvu εbonεbon no ηγεw wee nu. ⁴⁶ Ε bó no shee taashi yew ncese le εdiuw εcii, diekene yí kentaashε le ela le bô nlanlan fô mvuntelem mvubole, yaa γεεε εjise kε, ⁴⁷ bensee Nyo'. Ε bonyii no yene nonεn, bensee bó. Ε Tata no boysee bonyii εdiuw εcii, biise ηgoo yibole.

3

Ε Bitá bô Jon fe ηkεwλε

¹ Ε è ke no nu diuw dimew, ε Bitá bô Jon nε no bene fô yew ncese le kε diεwε didiuv ditεte le fomvunsheen, ε è to nu kefew ke bunle le. ² Kε kefew kedvu le, ε bonyii ε tuu wee mvu ε no too dvú, to shike diuw ketaan wvú bó to teje λε wvú Jee le wvú to leyte fô yew ncese le. Wee wvudvu nu ε bó to boke wvú ε è nu ηkεwλε, é bonyii ké no tuule wvú εdiuw εcii too shiwse fó ε wvú λεke bigew ê bonyii bô fele leyte yew ncese le. ³ Ε wvú yεn Bitá bô Jon e ε bó fele keeley fó, mum no λεke bigew ê bó. ⁴ Ε bó luη εjise yí ye le. Ε Bitá gay ê wvú λε, "Taa bese!" ⁵ Ε wvú mum taa bó, kpwaake λε bó nu enya fiεε ê wen. ⁶ Ε Bitá gay ê wvú λε, "Kε me ηκεηke naa lo bigew kε, geenεn fiεε fi me ηκεηke nu ε me nu enya ê wo. Me ηgayte ê wo ê diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e, ja we elenè!" ⁷ No wvú gay nonεn, mum jice wvú le yí kebo ke εεεy e, cake we. Kan mwaan, ε bikaa bô mvunηkoko mvu wee wvudvu le mum tεme. ⁸ Ε wvú sele we leem, mum kεw no λene. Ε bó bó gεn ley fô yew ncese le, ε wvú no ghane fó maymayi, bensee Nyo'. ⁹ Ε bonyii bocii bô to yεnεε no wvú ghane bensee Nyo', ¹⁰ kiεε λε è nu wee wvú se shee λεke ελεκεε diuw ketaan we wvú bó teje λε wvú Jee le wvú leyte fô yew ncese le. Ε εjise jiim bó, ε bó no κεηke ηghaw yí fiεε fi kooy bô wvú le.

Ε Bitá jeme ê bonyii fô yew ncese le

¹¹ Ε wee wvudvu ηεεm lo yí Bitá bô Jon e. Ε bonyii yεn ε diuw yum bó, ε bó no lewte gene bεwse bó le fô bvudvuu bvú bó

to tenje le cile Saamun e. ¹² E Bita yen no bonyii tase e to, mum jeme ê bó le, “Bonyii bo Israe, è nu nje la wvù diuw yumte ben ekumε fiεε fin ε ben taale bese nen? Ben kp-waake finen le è ge mvunḡgay mvusee wee wvun ε se no lene le? Nuu ben kpwaake ten le è ge nce wese wvù yuule le? Ke è nu nonen ke. ¹³ Fí nu le Nyo' Ablam'âm bô Aysik noo Yakow, wvù nu Nyo' bo'icee cee bosεεbeene bocii to nu ε bense wase Jisos wvù wee we lemme gεε mbew ye le. Jisos wvun nu wvù ben to tunεε jo nya ê bonyii bo nsaw e, ε Baylet no gomte keecinε wvù le, ε ben fanj. ¹⁴ Jisos to nu wee wvù yuule, nu teyete, ε ben tun wvù, gay le bó ebvuse ε è nu wee wvù to yuwεε bonyii, enya ê ben. ¹⁵ E ben ge nonen mum yu wee wvù nyaa nshii ê bonyii, geenen, ε Nyo' kase bvuse wvù yí kpwe le, ε bese yen wvù le ε mum ε no seje. ¹⁶ E ge mvunḡgay mvu diee di Jisos wvudvu le ηkewle wvun wvù ben yene, kee, ε se no lene. Fí kooyi nonen njefo bese nu ε lese fitele yí Jisos e, fitele fi bese lese yí ye le ε mum ε ge wee wvun ε no temyi ntay nen no ben yene.

¹⁷ Keseen boom bo bwεεm e, me ηkee le fiεε fi ben ε bikuu bi wonj e to geε bô Jisos nu ε ben ε bó to ge yaa kee ke. ¹⁸ Fí to kooyi ê yiyin je le keege é fí eto ekocen no Nyo' to geε wase ε bonyii bew bo ntum e jeme ε è bεε lo le Mboyse we wvù wvù to kawεε nu ke eyen ηgew. ¹⁹ Nonen, ben ekumen mvuntelem mvunen ekase etu jim fô wvù le, wvu le wvù elεεshe bibefe binen, ²⁰ emum ege é shém elεeten ben, eciinse Jisos wvù Mboyse wvù wvù to balεε fô ben e. ²¹ Jisos wvun kenke keeke emey fowe egeen ebuy kefew kè Nyo' ke eseyse mwεεm mvunciim é mvú ekase etu mvunfem, no wvù to jemεε diuw bonyii bew bo ntum e bô yuule le ε è bεε lo bvuyvuum e. ²² Muses to nu ε yuu gay le,

‘Tata Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e ke no wvù to bvuseε me,

ε ben kenke keeke eyuukè fiεε fi wvù jemyi ê ben e.

²³ Wee wvù nu ke enu se wvù yuuke wee ntum wvudvu le, nu ε bó nu ke ebvuse wvù ηgoo bonyii bo Nyo' le, elεε lo.’

²⁴ E nu ke ten no bonyii bo ntum Nyo' le bocii ε kew yí Samwel e noo bô to toε ejim jo wvù to jemεε wase ekumε mwεεm mvù kooyi ediuw eyan e. ²⁵ Mwεεm mvunciim mvù Nyo' to kawεε dew bonyii bew bo ntum e ban nu mvunen, ε kelew kè Nyo' to dieε bô bo'icee cee bonen nu ten fô ben e. E nu no Nyo' to jemεε ê Ablam'âm le, ‘Me nu ηke embuw bonyii bocii yí ekole ke nshε le nfele yí kfuu diuw e.’

²⁶ E Nyo' mum caw wee we lemme yaw tum ε è nu fô ben e le wvù eto elanj kem-bonen yí yene le, ege é ben ecinε jé yene yí befe le.”

4

E Bita bô Jon tarje diuw

¹ Ke no Bita bô Jon to bæε jemyi ê bonyii nonen, ε bocee ncese bomew bô ekole ke bonyii bo nci le bô to ceyte yew ncese noo Bosadusii bomew sele fó. ² Bó to ton'yi shém njefo Bita bô Jon to yεεyi bonyii, fewci le no Jisos to buyεε yí kpwe le nu ε bonkfu nu ke ebuy ten yí kpwe le. ³ E bó mum koo bó gen fen no è to nu wase fokieguu, le bvú ke edioo ε yuu, é bó se no yuuke. ⁴ Geenεn, bonyii nteen bô to yuwεε n'yεεyi Bita bô Jon, to nu ε bee, ε ηgoo yibo bise, ε bolemse no nu wase diewe bontfuke botin e (5,000).

⁵ E bvú ke buy yuu, ε bocee wonj bô bonyii bô saake wonj noo bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le, tase bvudvuu bvumwaan Jelusalem. ⁶ E Annas wvù ekole ke bocee ncese le bô Kayfas noo Jon bô Aleksanda noo bonyii bomew bô to nu ten kfuu di ekole ke bocee ncese le nu fó. ⁷ E bó mum leke Bita bô Jon ê bó ejise, bife ê bó le, “Ben se jo fεε mvunḡgay ε se fe wee wvun? Ben se fe ê diee di yεε le?” ⁸ E Keyoy ke Yuule yinḡsen yí Bita le, ge ε wvù tfuse ê bó le, “Bocee wonj

bô bonyii bô saake won, ⁹ bese leeme fɛn ɛben keetanɛ diuw ɛkumɛ lemme di jee di bese se gee fô nkɛwɛ le, wvú ɛ se no lene. No ben gomte keekiɛ no fi se ghanɛɛ, ¹⁰ ben noo bonyii bocii bo Israeɛ ekeè le wee wvun leeme ê ben ejise keseen tɛmyi nɛn, ɛ è nu nje mvunɔay mvu diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e. Jisos wvudvu wvun nu wvù ben to joɛ ta yî kentam e ɛ wvú kpwe, geenɛn ɛ Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. ¹¹ Wvú nu tɛ di Nwa' Nyo' jemyi ɛkumɛ dí le,

‘Tɛ di ben bonyii bo kembom e to tunɛɛ nu ɛ dí nɛ wase ɛ tu tɛ di buu di yew e.’

¹² ɛ mɛy kɛ Jisos maan wvù boysee bonyii. Kɛ diee di wee mvu le bvuu nu dvú fokuse fɛn di Nyo' nu ɛ gee le è nulo é dí eboyse beene kɛ.”

¹³ ɛ bonyii bô to saake ba, yuw no Bita bô Jon jemyi yaa fane kɛ, bvuu yɛn le è nu bonyii bo nɛw, ɛ bó baa kee nwa' ntay kɛ, ɛ diuw yum lo bó. ɛ bó mum kiɛ le fí nu nonɛn, njefo è nu bonyii bô to ghane bô bo Jisos. ¹⁴ ɛ bó fanɛ yaa bvuu kɛnkɛ fiɛ fi bó ekicɛn Bita bô Jon yî dvú le kɛ, njefo bó to yɛne wee wvù bó to fɛɛ le, ɛ wvú leeme bô bó. ¹⁵ ɛ bonyii bô to saake bodvu nɛ yaw bvuse bó ɛkfun, mum shɛɛ no cuu bontan ɛbonɛbon gayte le, ¹⁶ “Beene nu ege nɛ bô bonyii ban? Bonyii bocii bo Jelusalem nu ɛ bó ɛ kiɛ wase ɛkumɛ fiɛ fi dunɔi mvunɔay mvu Nyo' le endan fin fi bó ge, ɛ kɛ è nulo é beene etun kɛ. ¹⁷ Geenɛn, keege le fo saaka wvudvu wvun ebvuu esaanɔenè genè fwe, beene ekan bonyii ban le fo bó ebvuu emom lo ejeme fiɛ è wee ɛkumɛ diee di Jisos wvun e kɛ.”

¹⁸ ɛ bó tee Bita bô Jon ɛ bó kase ley. ɛ bó mum lew lo è bó le fo bó ke ebvuu emom lo ejeme, kɛnɛ eyɛyi wee ɛkumɛ diee di Jisos e kɛ. ¹⁹ ɛ Bita bô Jon tfuse fibole le, “Ben kɛ kpawɛ le laa fiɛ fi nu lɛn fô Nyo' le nu le bese eyuw ɛ è nu ben e, nuu wvú wvù Nyo' le le? ²⁰ Kɛ è nulo é bese elu keejemyi ɛkumɛ mwɛɛm mvù bese nu ɛ yɛn ɛ bvuu ɛ yuw e kɛ.” ²¹ ɛ bonyii bô to saake bodvu bvuu loocɛ lew lo tɛme, mum cinɛ bó le ɛ bó no gene. ɛ bó to tan ɛ è nu fiɛ fi bó elese bó

dvú yî nɔɛw e, njefo bonyii bocii to bensee Nyo' yî fiɛ fi to kooyɛ le, ²² sɛ bvuu ge ɛ wee wvudvu wvù bó to gee fiɛ fi dunɔi mvunɔay mvu Nyo' le fin keefe wvú to nu ɛ wvú ɛ fey wase bilum mbaanyɛ.

ɛ bonyii bo mbee le lɛkɛ mvunɔay è Nyo'

²³ No bó cin'yɛ Bita bô Jon e nonɛn, ɛ bó kase tu jim fô bonyii bobole bo nɔoo le, see è bó fiɛ fi bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won be jeme. ²⁴ ɛ bó yuw, mum baancɛ ye lɛkɛ è Nyo' yî wee le mwaan le, “Tata wvù Cee ɛkolɛ, è to bom wo ɛbulɛ bô nshɛ bô jóo noo mwɛɛm mvunciim mvù nu mondvuum man e. ²⁵ Wo to nu ɛ ge ɛ icee bo'icee bosese wvù Dawe, wvù to nu waa wo lemme jeme yî mvunɔay mvu Keyoy ke Yuule le le,

‘ɛ nu nje la wvù bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu ffuuke bô fiɛ shém e, ɛ bonyii cuu bontan sɛ bó nu ke elem nkuun?’

²⁶ Bonfon bo fokuse fɛn seysee jem,

ɛ bonyii bô saake won taashi

keediu Tata bô wee we wvù wvú nu ɛ yefe le è nu Mboyse.’

²⁷ ɛ nu kɛ lɛnɛn fiɛ fi to kooyɛ elante jan. Nfon 'Elod bô Bontus Baylet to nu ɛ taashɛ bô bitum noo bonyii bo Israeɛ die mvunanɛn ejim jo Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule wvù wo to yefe le è nu Mboyse.

²⁸ Bô to taashi keege ɛ è nu mwɛɛm mvù wo to nu ɛ seyse wase ncejole bô mvunɔay mwuw le wo koonke le mvú ke ekooy.

²⁹ Nonɛn, yî keseen e Tata, taa eyɛn je yî bonyii ban bɛmsee bese jó. Nya bese bonyii buw bo lemme le bô mvuntelem mvù tɛmyi kefewci diɛw yo yaa fane naa lo kɛ. ³⁰ Nya bese bô mvunɔay mwuw keefe le bonyii bvuu gee mwɛɛm mvù dunɔi mvunɔay mwuw bô mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛn e dvú è diee di Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule le.” ³¹ No bó mɛse ɛ bunle, ɛ nshɛ shiw fô bó to nu. ɛ Keyoy ke Yuule yinɛn yî bó le, ɛ bó mum no fewci diɛw Nyo' yaa fane kɛ.

4:10 3:6; 3:15 **4:11** Mben 118:22; Luk 20:17; 1Bi 2:4-7 11:47 **4:17** 5:28-29, 40 **4:24** Ksm 20:11; Mben 146:6 2:23 **4:29** ɛfɛ 6:19 **4:30** 2:22 **4:31** 2:4

4:12 Mat 1:21; 1Kol 3:11 **4:15** 5:34-35 **4:16** Jon **4:25** Mben 2:1-2 **4:27** Luk 23:7-11; Luk 23:1 **4:28**

Ɛ ηgoo bonyii bo mbee le no κηηke fiεε fibole fimwaan

³² Ɛ ηgoo bonyii bo mbee le no nu fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, ε wee yaa teηe fiεε fimew le è nu fiwene wen embenj κε. Ɛ fiεε fi wee le nu fi bonyii bocii le.

³³ Ɛ Nyo' nya mvunḡay mvu baay ê boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bvuu no fewci κε ê bonyii temyi lo le Tata Jisos to nu ε buy yî kpwe le. Ɛ bó no nu ε Nyo' ε buw bó bô nfi we baay. ³⁴ Ɛ wee yaa to nu dvú wvù fuute ê bó enteleη κε, njefo bonyii bò to κηηke ηεε κενεε yéw to ké gese, to bô bigew bidvu, ³⁵ nya can boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó mum gaw ê bonyii bocii no ηḡew wee to nu.

³⁶ Wee mvu to nu ε bó teηe le Yosew, ε boom bo ntum e bo Jisos e ε cu diee diew dimew le Banaban, (dì nu le, Wee N'yvuwse Mvuntelem). Wvú to nu wee wvu ê kfuu di Lεwe le, ε bó to boke wvú Sayblus. ³⁷ Ɛ wvú mum ḡen ten gese we wεε, to nya bigew bidvu can boom bo ntum e bo Jisos e.

5

Ananias bô Safilia

¹ Ɛ wee mvu wvù bó to teηe le Ananias bô kpweese wvù Safilia gese ten kecεw ke wεε le. ² Ɛ bô kpweese seyse kaa fafe lo bigew bidvu, ε wvú mum jo kebese ḡen nya can boom bo ntum e bo Jisos e. ³ No wvú nya nonen, ε Bita bife ê wvú le, “Ananias, è ge la fi wo cine Satan ε ley ê fitele fiuw e ε ge le wo embiay mbiay ê Keyoy ke Yuule, wo ε mum ε fafe bigew bì wo gese wεε dvú? ⁴ Wo dioo gese wεε ε è nu wo, ε bigew nu κε biuw, wo ε ḡan nεε ε se ge kfuu fin fiεε? Wo baa mbiay ε è nu ê bonyii κε, wo mbiay ε è nu ê Nyo'.” ⁵ Ɛ Kan mwaan no Ananias yuw njeme wvun nonen, mum ḡbwe kpwe. Ɛ bonyii bocii bò yuwεε saaka wvudvu fan baay. ⁶ Ɛ cubonyii ley baance wvú ê ndvu le, jo buy dvú ḡen dwey.

⁷ Ɛ jim jo bontam bo kefew e diεwε botete, ε kpweese ley, yaa kee fiεε fi be kooy bó dweese κε. ⁸ Ɛ Bita bife ê wvú le, “Ɛ see ê me, bin nu bigew bicii bì ben ε dwee wo gese wεε dvú?” Ɛ wvú tfuse le, “Ɛε, è nu bí nen bicii.” ⁹ Ɛ Bita bvuu bife ê wvú le,

“Ben ε dwee wo ḡan nεε ε se seyse keemom Keyoy ke Tata le? Yeke eyuw, ncin bonyii bò be ḡen ε dwey dwee wo nu wase ê yew fwese, ε bó nu eley etuu ten wo ebuy dvú eḡen edwey.” ¹⁰ No Bita jeme nonen, kan mwaan ε Safilia mum ḡbwe ê wvú ejise kpwe. Ɛ cubonyii ba dioo ley yen ε wvú ε kpwe wase, ε bó mum tuu wvú buy dvú ḡen dwey mbew dweese le. ¹¹ Ɛ kentaashε ke bonyii bo mbee le kecii noo bonyii bomew bò to yuwεε saaka wvudvu fan baay.

Mwεεm mvù duηci mvunḡay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e

¹² Ɛ boom bo ntum e bo Jisos e no ḡe mwεεm mvù duηci mvunḡay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e nteen ê bonyii ente. Ɛ bonyii bo mbee le bocii ké no taashi fô kebuw ke Saamun e yew ncese le. ¹³ Ɛ wee wvu ncεw to ké mum taashε lo bô bó κε. Ɛ geenε ε bonyii to ké no bensee naa bó ntay. ¹⁴ Ɛ bolemse bô bokεne nteen bò to leese fitele yî Tata le no biise ηgoo bó le. ¹⁵ Ɛ mwεεm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to ḡe, ge ε bonyii no tuule bonyii bo bincem e jiwse mbew jé le yî bintaw e noo yî dighaam e wvu le Bita ké dioo fele, ε è cim nu kenjinjin kew é kí eḡbwe yî wee le. ¹⁶ Ɛ bibombom bi bonyii le no nen'yi bilaante bi mbew Jelusalem e too bô bonyii bo bincem e noo bò κηηke biyoy bì yiile yî bó le, ε bó fele bó bocii.

Ɛ bó no ḡεεke boom bo ntum e bo Jisos e

¹⁷ Ɛ εkolε ke bocee ncese le bô ηgoo ye yî è to nu Bosadusii ke ja κεw no ḡεεke boom bo ntum e bo Jisos e, ¹⁸ mum tum bonyii ε bó ḡen koo bó fen yew ncaw e. ¹⁹ Ɛ geenε, ε è ke no nu entaη ε nceendaa Tata to yene dew fwese yew ncaw bvuse bó. No wvú bvuse bó, mum gay le, ²⁰ “Ben eḡen yew ncese le, eḡen efewci fiεε ficii ê bonyii εkume nce wvu fwε wvun.” ²¹ No bó yuw nonen, mum ḡen. Ɛ εkfuη ke dioo eyuule, ε bó ley fô yew ncese le, mum κεw no yeεyi bonyii.

Ɛ kefew kedvu le, ε εkolε ke bocee ncese le bô bonyii bew bo ηgoo le, kum bonyii bo Islael bò saake woη bocii ε bô bó shii, mum tum bonyii bo nci le le bó eḡen yew ncaw

e, eto bô boom bo ntum e bo Jisos e. ²² E bó γεν buy fó gom bó ηkuuη mum tu jim to see le, ²³ “Bese γεν ε buy yew ncaw e, ε γεν ε dew fwese nu ε bó ε looce ε fen, ε bonyii bo nci le leeme fó cεyte. Bese ε dīoo yene yew ley ε fanε yaa eyen wee le dvú κε.” ²⁴ E εκολε ke bonyii bo nci le bô to cεyte yew ncese bô bocee ncese bo baay baay, yuw nonen, ε fī ffumse bó, ε bó no ghayte laa bó nu ke etu fεε bô fin fiεε le. ²⁵ E wee nε ley gay ê bó le, “Ben eyuw, bonyii ba bô ben se fenεε yew ncaw e, boba wase fô yew ncese le γεεyi bonyii.” ²⁶ No bó yuw nonen, ε εκολε ke bonyii bo nci le bô ηgoo ye mum buy γεν jo bó, no too bô bó. Geenεn, bó to baa joo bó kane lo bó κε, njefo bó, bonyii bo nci le bodvu to fane fo bonyii etumye bó bô εta.

²⁷ E bó to bô boom bo ntum e bo Jisos e, ley bô bó leke fwe dvu bonyii bô saake won. E εκολε ke bocee ncese le no biwci mwεεm ê bó gayte le, ²⁸ “Bese nu ε looce wase ε lew lo le fo ben ebvuu emom eyεεyi wee εκumε diee di wee wvun e κε. Geenεn, ben eyen fiεε fi ben mom! Ben nu ε ge wase n'γεεyi wene ε saanκεn Jεlusalεm jocii. E ben gomte keege é fī edunçi le bese kee fiεε fô kpwe ye le.” ²⁹ E Bitā bô ηgoo boom bo ntum e bo Jisos e tfuse le, “Bese κεηκε keeyuw ε è nu Nyo' le, efey keeyuw wee le. ³⁰ Ben to nu ε ta Jisos yī kentam e ε wvú kpwe. E Nyo' bo'icee cee bosεεbeene bvuse wvú yī kpwe le, ³¹ bense wvú, shike ê εbo kew ke εcεεy e le wvú enū Cee Εκολε noo Mboyse, wvu le bonyii bo Islael ekumen mvuntelem mvubole, é wvú wvù Nyo' elεεshε bibefe bibole. ³² Bee bo Keyoy ke Yuule kè Nyo' nyaa ê bonyii bô yuuke wvú le ε mum ε no fewci mwεεm mvun.”

³³ No bonyii bô to saake won yuw njeme wvun nonen, ε mvuntelem bεnte lo bó. E bó mum no gomte keeyuwye boom bo ntum e bo Jisos e. ³⁴ Geenεn, ε wee mvu ηgoo bonyii bô to saake won e wvù diee to nu Gamalia, ε è nu wee Falasii bvuu nu wee wvù dunçi bonci bo Nyo' le, ε bonyii bocii wvumte wvú ntay, nε we. No wvú nε we,

gay ε bó yaw bvuse boom bo ntum e bo Jisos e εκfuη. ³⁵ E wvú shεε jeme ê bonyii bô to saake won le, “Bonyii bo Islael, ben ejo wεε bô fiεε fi ben gomte keege bô bonyii ban. ³⁶ Ben ekume le è to nu kefew kemew e, ε wee mvu ja fen ε bó teje le Teodas no dunçi le wen nu wee wvu baay. E bonyii shfum ê wvú ejim κε diεwε gee nε le. E bó ke yu wvú ε ηgoo ye tawse, ε fiεε fi wvú to too dvú laayε ecici. ³⁷ E wvumvu wee ke bvuu ja kefew kè bó to taanκε bonyii le ε bó teje le Judas, ε è nu wee wvu Galilee. E wvú gufe bonyii nteen ê wvú ejim. E bó ke yu ten wvú, ε ηgoo ye saanκεn. ³⁸ Yī fin e, me ε no nteete ben le fo ben ege fiεε bô bonyii ban κε. Ben ecinε je yibole. E è fen nu le fiεε fi bó too dvú bvuu γεεyi bonyii dvú fin κεw wee wvu wum, tu fī nu ke elaayε ecici. ³⁹ E no nu le fiεε fidvu κεw Nyo', tu κε è nulo é ben ke eso bó κε. E ben baa eyene, é fī ke enε ebuy le ben diuu ε è nu ben ε bo Nyo'.”

⁴⁰ No Gamalia jeme nonen, ε bonyii bô to saake won yuw ntefe we, kase tee boom bo ntum e bo Jisos e ε bó ley. No bó ley nonen, ε bó tam bó, ciise lo le fo bó ke ebvuu emom lo eyεεyi wee εκumε diee di Jisos e κε, mum cinε bó le ε bó no gene. ⁴¹ No bó buyεε dvú no gene fibole yuuke ε è nu njon le bowen nu ε bó ε kocen bonyii bô bó eshoose bó nje diee di Jisos e. ⁴² E bó γεν nonen, bvuu no γεεyi κε bonyii εdiuw ecii fô yew ncese le noo εla le, fewci saaka wvù jee wvù le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.

6

E bó baayε bonyii bo lemme le bosoosh-wiy

¹ E è ke no nu kefew kemew e, no ηgoo bonyii bo mbee le to kuu gene fwe, ε Bojuu bô to jemyi κε ε è nu díεw Glek nε κεw no wvukene Bojuu bô to jemyi díεw won le bó gawte mwεεm ê boke' bo bonkfu le εdiuw ecii nyaa mvu bo bowen e caan. ² Nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum kum ηgoo bonyii bo mbee le bocii gay ê bó le, “Kε fī jee le bese ecinε kefewci díεw Nyo' egen shii ε è

nu yî keçeyte le ke. ³ Boom bo bwee wese le, fî jee le ben ebaayε bonyii bosooshiwiy ê ben ente, é bese enya lemme din can yibole. Ben dioo baayi taa ε è nu bonyii bô keŋke nce wvù jee, ε bó ε yinŋen bô Keyoy ke Yuule bvuu keŋke bvufee. ⁴ Nonen, é bese emum enya wase bikuu bisese ε è nu yî bunle bô yî lemme di diew Nyo' le.” ⁵ ε bonyii bocii yuw ntaŋ wvudvu, ε wvù jon bó le. ε bó mum baa Tefan ε è nu wee ε mbee we ε looce ε yinŋen, ε wvù ε yinŋen ten bô Keyoy ke Yuule. ε bomew no nu Filew bô Blukolus, Nikano bô Timon, Balmenas bô Nikolaus wvù to nu wee wvu Antiok ε wvù to banke lo tu wee mbee Bojuu. ⁶ ε bó mum jo bonyii ban leke fwe dvu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bó bunle fô bó le, mum gee can yî bó le. ⁷ ε diew Nyo' mum no saanŋene gene. ε ngoo bonyii bo mbee le yi Jelusalem no kuu gene fwe. ε bocee ncese nteen lese ten fitele yî Jisos e.

ε bó no teyte mwεem yî Tefan e

⁸ ε Nyo' buw Tefan ntay, ε wvù no keŋke mvunŋay, gee mwεem mvu diuw wvù yumεen e bô mwεem mvù duŋci mvunŋay mvu Nyo' le ê bonyii ente. ⁹ ε bonyii bomew ke ne kew mbew bô bo Tefan. Bonyii bodvu to nu Bojuu bô to nen'yεε Selin bô Aleksandia noo Silishia bô Esia. ε è to nu bonyii bo yew bunle yî bó to teŋe le yi Bonfaw bô Boy wase le. ¹⁰ No bó to bewci nonen, ε Keyoy ke Yuule nya Tefan bô bvufee ε wee fanε yaa nu dvú wvù eso wvù ke.

¹¹ ε bó mum ne beyse bonyii bomew εjim εjim le bó embiyte le bó nu ε yuw ε Tefan jemyi díew yî befe ekumε Muses bô Nyo'. ¹² No bó ge nonen, mum shiw mvuntelem mvu bonyii le, bô mvu bonyii bô saake won e, noo mvu bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le. ε bó mum ley yî Tefan e, jo wvù gen bô wvù fwe dvu bonyii bo won e bô saake bonsaw. ¹³ ε bonyii ba bvuu to bô bonyii bomew bô eben jim nsaw mbiay, ε bó no teyte mwεem yî Tefan e gayte le, “Kε wee wvun ké no nu se wvù jemyi díew yî befe ekumε yew ncese yin bô bonci bo Muses

e ke. ¹⁴ Bese nu ε yuw wase ε wvù jemyi le Jisos wvu Nasalet we nu ke ebvuw yew ncese yin, ebvuu ekumεn nce wesebeene won wvù Muses to yεyεε beene dvú.” ¹⁵ ε bonyii bocii bô to nu yew nsaw e lun εjise yî Tefan e, ne yen ε bvushiw bwew ε banke wase ye ε no fieesene bvuu nceendaa Nyo' le.

7

ε Tefan taŋe diuw fwe dvu bonyii bô saake won

¹ ε ekole ke bocee ncese le bife ê Tefan le, “Mwεem mvù bó jemyi mvun nu keçey e?” ² ε Tefan tfuse le, “Bo'icεm bô boom bo bwεem e, ben eyeke eyuw. Nyo' bvukuke to nu ε buyne fô icee wesebeene wvù Abl'am e ε wvù beε cee Misobotemia, ε wvù se ke ne gen no cee 'Alan, ³ gay ê wvù le,

‘Cine kfuu diuw e, ebuy won wene le, egen won wvù me nu ŋke enduŋce ê wo le.’

⁴ Nonen, ε wvù mum ne Kaldia jodvu, gen no cee 'Alan. ε ice ke dioo kpwe, ε Nyo' ge ε wvù ne to jan jò beene cee keseen. ⁵ ε wvù no nu jan ε Nyo' fanε yaa ecim enya wvù ke naa bô kpwenε ke, geenen, kaw le wen nu ke enya won wvun é enu we bô εngoke kew. ε Nyo' to kaake nonen ε Abl'am baa cim keŋke wase wan ke. ⁶ ε Nyo' bvuu gay ê wvù le,

‘εngoke kuw nu ke enu botolo won mvu le, ke elemte bvunfaw jó,

ε bó nvuwse bó yî bilim e gee ne (400).

⁷ ε me nu ŋke enlan ŋgew yî won wvudvu le,

é εngoke kuw ke ebuy jó eto ebunlee me jan.’

⁸ ε Nyo' bvuu die kelew bô Abl'am, ε nciise kelew kedvu nu le Abl'am nu ke etfuuse boom bew yew. ε Abl'am ke boo Aysik, ε è ke dioo nu ediuw nyan ε wvù tfuse wvù yew. ε Aysik ke boo Yakow tfuse ten wvù yew. ε Yakow ke tfuse ten boom bew bo yuufe ncow bofεε yew bô è nu bo'icee cee bosεεbeene fô kfuu disεεbeene to sanεε.

⁹ ε bo'icee cee bosεεbeene bodvu ke ne no bene kendon bô Yosεw wvù waa bwee bó

mum gese wvú, ε wvú γεν no nu nfa wov wvú Ijiw e. Geenε, ε Nyo' no taale κε fô wvú le, ¹⁰ fii wvú yî bonγεw bew e bocii. Ε Nyo' bvuu nya wvú bô bvufee, ε Felo, Nfon wvu Ijiw no koonke wvú, mum gεε wvú ε wvú no nu wee we kebav bvuu nu wee wvú taale fô kfuu diew e.

¹¹ Ε jej ke ne koo Ijiw jocii noo Kanaan, ε bonyii yen ηγεw baay. Ε bo'icee cee bosεεbeene fanε yaa kenke fiεε fidien κε. ¹² Ε Yakow ke yuw le mwεεm mvudien nu Ijiw, mum tum boom bew bô ε nu bo'icee cee bosεεbeene ε bó γεν jó yî kan wvu fwe le. ¹³ Ε bó ke dioo kase γεν jó yî bokan bo bofεε le, ε Yosεw mum ge ε boom bo bwee le kiεε wvú. Ε wvú mum dunε ten bó ε Felo. ¹⁴ Ε Yosεw mum ciinse ntum fô Yakow wvú ice le, le wvú bô kfuu dicii eto Ijiw. Kfuu di Yakow e to nu sekedvu wee mbansooshiwiy ncow botin (75). ¹⁵ Ε Yakow yuw nonεn, mum jo kfuu diew dicii bow dvú Ijiw. Ε wvú bô bo'icee cee bosεεbeene ke kpweken jó bocii. ¹⁶ Ε bó ke tuu εgvun εbo kase to dvú jan, to dwey Shekem ε jem yî Abla'am to guyεε ε boom bo Amol e.

¹⁷ Ε kefew ke dioo kocine kè Nyo' to nu keeke ege fiεε fi wvú to kawεε Abla'am dvú, ε bonyii bosεεbeene duule wase Ijiw baay. ¹⁸ Ε bonyii bo jó ke ghaa nfon mvu ε wvú yaa kee Yosεw κε. ¹⁹ Ε Nfon wvudvu mum no wεentene, sene bonyii bosεεbeene, kane le bo'icee cee bosεεbeene elaanke mvunley mvu boom e εkfuη ε bó kpwekene. ²⁰ Ε nu kefew kekin e kè bó to bokεε Muses, ε ε to nu wan ε wvú jee baay fô Nyo' le. Ε bó kenke wvú yew kee τε, ²¹ mum jo γεν gεε εkfuη. Ε waa Nfon Felo wvú kpwoon ke γεν bonje wvú, ley diεwε waa we le. ²² Ε bó mum yeeyi Muses bô bvufee bvú bonyii bo Ijiw e bvucii, ε wvú no nu wee wvú kee njeme bô keege fiεε ntay.

²³ Ε wvú ke dioo nu ke diεwε bilum mbaanyε le, ke ne kpawcε le wen nu egeη eyen no boom bo bwee wen e bô ε nu bonyii bo Israel nu. ²⁴ Ε wvú dioo gene, yen ε wee wvu Ijiw nuuwse wee wvu Israel mvu. Ε

wvú ley fó le wen etfuse εnvuke, mum yu lo wee wvu Ijiw wvudvu. ²⁵ Wvú to kpwaake le boom bo bwee wen e nu ekiεε le ε tum Nyo' wen le wen eto ebvuse bó yî ηγεw e. Geenε, ε bó fanε yaa kiεε κε. ²⁶ Ε bvú ke buy yuu, ε Muses bvuu no gene, buynεn yî bonyii bo Israel e bofεε ε bó ne ε no diuu. Ε wvú ley fó keegawsen bvudiuw bvudvu, bife ε bó le, 'Boom bo bwεεm e, ben nu wee bô waa bwee, ε ge la ben ε se no diuu εbenεben?' ²⁷ Ε wee wvú to nuuwse waa bwee kaa domse lo Muses, bife ε wvú le, 'Ε γεke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosεε?' ²⁸ Wo fen bvuu gomte keeyu me no wo se yuε wee wvu Ijiw we foguu le?' ²⁹ Ε Muses yuw nonεn, mum fan ne wov wvú Ijiw e, fεε γεν no nu wov wvú Midian e, ke boo boom bolemse bofεε jó.

³⁰ Ε ε ke no nu εjim jo bilum mbaanyε, ε nceendaa Nyo' buynεn fô Muses e ε ηguy e, ε wvú bεenci yî kete le ηkpwaante mbew kum wvú Sinay e. ³¹ Ε Muses yen ε fí ghaw wvú, ε wvú bence nceencee keetaa ntay. No wvú benci, yuw ε Tata Nyo' jeme ε wvú le, ³² 'Ε nu me wvú Nyo' bo'icee cee wene, Nyo' Abla'am bô wvu Aysik noo wvu Yakow.'

Ε Muses yuw nonεn, no ciinke bô nfan, fanε yaa ebvuu emom lo etaa κε. ³³ Ε Tata Nyo' bvuu jeme ε wvú le, 'Baayε bolaba buw, njefo fen fô wo leeme fó nu bvudvu bvú yuule.

³⁴ Me nu ε nloocε wase ε n'yen no bó nuuwse bonyii bem Ijiw, ε mbvuu ε n'yuw no bó cone, ε mum ε nshii ε nto keembvuse bó yî ηγεw wvudvu le.

Yeke eyuw, me nu entum wo Ijiw keseen.'

³⁵ Muses wvun nu wvú bó to yawεε wase tun, bife ε wvú le, 'Ε γεke yeε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosεε?' Ε nu wvú wvú Nyo' to tumεε le wvú egeη enu wee sa' wvubo, ebvuse bó yî ηγεw e. Ε Nyo' to tum ε ε nu nceendaa we ε wvú to yî kete kè to bεenci kiε le tefe ntum wvudvu ε wvú. ³⁶ Ε Muses mum γεν Ijiw, ge mwεεm mvu diuw wvú yumεen e bô binghaw bi

7:10 Kej 41:37-44   **7:11** Kej 41:54; 42:1-2, 5   **7:13** Kej 45:1, 3, 16   **7:14** Kej 45:9-10, 18; 46:6-7, 27   **7:16** Kej 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Yosh 24:32; Ibu 11:9, 13   **7:17** Ksm 1:7-8   **7:19** Ksm 1:10-11:22   **7:20** Ksm 2:2-10; Ibu 11:23   **7:23** Ksm 2:11-15; Ibu 11:24-27   **7:29** Ksm 2:15, 21-22; 18:3-4   **7:30** Ksm 3:1-10   **7:35** Ksm 2:14; 3:2   **7:36** Ksm 7:3; 14:21-29; 16:1-17:16; Ktj 14:33; 20:1-11

mwεem e, bvuse bó jó. E wvú ge mvumew fô Joo yi Baay yí Yεεle le, bvuu ge mvumew ηkpwaante jò bó to lenεε yí bilum e mbaanyε.

³⁷ E è nu Muses wvudvu wvù to gayεε ê bonyii bo Israe! le,

'Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu ê boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e ke no wvú to bvuseε me.'

³⁸ E è bvuu nu ke wvú wvù Muses wvù nceendaa Nyo' to jemyεε ê wvú yí kum wvù Sinay e, kefew kè kentaashε ke bonyii bo Israe! e to nu ηkpwaante bô bo'icee cee bosεεbeene, ε Nyo' nya díεw yí nyaa nshii le wvú efese ê beene. ³⁹ Geenen, ε bo'icee cee bosεεbeene kaa fan keeyuw Muses e, banke jim ê wvú le, mum no koonke le bowen bee ekase etu jim Ijiw. ⁴⁰ E bó mum gay ê Elon le, 'Bomε bonyo' ê bese bò nu esaa fwe dvuseεbeene, njefo bese baa bvuu kiεε fiεε fi kooyi bô Muses wε wvù bvuseε beene won wvù Ijiw e ke.' ⁴¹ E bó mum kene fimoso ε fí fieesene waa na', σεεyε nyám ge ncese dvú ê fí, mum no lanlanje yí fiεε le ε è kene bó bô can yibo. ⁴² No bó ge nonen, ε Nyo' mum banke jim ê bó le, ε bó mum no bunlee wase ε è nu diuu bô kpwee noo jón. E è nu no bó to sanεε ê Nwa' bonyii bo ntum Nyo' le ε Nyo' jemyi le,

'Bonyii bo Israe!, ben to σεεle nyám ηkpwaante yí bilum e mbaanyε, ceese ε è nu me dvú le?

⁴³ Ben to ghane tuule cun ε è nu yí nyo' wvù bó teje le Molok,

bvuu tuule jon ε bó ε kene le è nu yí nyo' wvù diee nu Lefan,

ε è nu mvumooso mvù ben to keenceε keebunlee mvú.

Nje fifin, me nu ηke ebvuse ben é ben ebuy egen efey lo Babilon.'

⁴⁴ Bo'icee cee bosεεbeene to lenεε ηkpwaante kenke cun yí dunji le Nyo' nu bó bó, ε è to fε Muses cun yidvu, bii ke lenlen no yí Nyo' to dunceε ê wvú to nu. ⁴⁵ E boom bo bo'icee cee bosεεbeene le ke fi, ke tuu to dvú jan kefew kè bô bo Yoshua to lole nshε ê bitum bì to nu jan e, ε è to gene Nyo'

fwe kuunke bitum bidvu. E cun yidvu no nu jan to buy kefew kè Nfon Dawe to saake won wvun e. ⁴⁶ E Nyo' no koonke wvú nta, ε wvú mum lekε le Nyo' ebee é wen ebom yew enya é wvú wvù Nyo' Yakow eceè dvú. ⁴⁷ E è ke kaa ghan Saamun bom yew Nyo' yidvu. ⁴⁸ Geenen, ε Tata Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e yaa ké no cee yéw yí è bom bonyii le ke. E nu ke lenlen no wee ntum Nyo' mvu to sanεε wase ε Nyo' gayte le,

⁴⁹ 'Fowe nu kawla wem,

ε nshε yin nu kedvuushεε ke bikaa biem e. Yew yí è nulo é wee ebom le è nu yem nulo enu neε?

Nuu le bvudvu nu dvú bvù è nulo é me enshii fó le?

⁵⁰ Ke è fε me mwεem mvun mvunciim e? "

⁵¹ E Tεfan mum ne gay le, "Ben temyi bikuu baay, ε mvuntelem mvunen bô bitem nu naa lo ntffuse. Ben ε bo'icee cee bonen nu ke lenlen. Ben tune sekicii keeyuuke Keyoy ke Yuule le. ⁵² Wee ntum Nyo' mvu nu dvú wvù bo'icee cee bonen to baa ebone bikaa ê wvú ejim e? Bó to nu ε yuwyε bonyii bo ntum Nyo' le bô to jemyεε wase le Wee Lemme Nyo' wvu Teytey nu ke eto. E wvú ke to, ε ben gese wvú bvuu yu wvú. ⁵³ E è bvuu nu ke ben bô Nyo' to tumεε bonceendaa bew ε bó nya bonci bew é ben, ε ben tun keebii bó le."

E bó tumyε Tεfan bô εta

⁵⁴ No bonyii bô to saake won yuw fiεε fi Tεfan jeme, ε mvuntelem bente lo bó, ε bó no ηgeci bigew. ⁵⁵ E Keyoy ke Yuule yinzen yí Tεfan e, ε wvú no taale fiew ε è nu we, ne yen n'yuw wvù è nu wvu Nyo' le, bvuu yen Jisos e ε wvú leeme ê εbo ke εceey ke Nyo' le. ⁵⁶ E Tεfan ne gay le, "Ben etaa eyen, me nu ε n'yen ε fowe ε yene, ε wee wvù diee nu Waawee leeme ê εbo ke εceey ke Nyo' le." ⁵⁷ E bó yuw fifie, mum jinε bintuntnj bô can, no wamte foweεwe, mum sen bocii ley yí Tεfan e, ⁵⁸ gufe wvú buy dvú εlaante, gen no tumte bô εta. E bonyii bô benεε jim nsaw baayε bikum bibole, nya ê cuwee mvu ε bó

7:37 3:22-23 7:38 Ksm 19:1-20:17; Lem 7:53; Gal 3:19 Lεw 18:11 7:44 Ksm 25:9, 40 7:45 Yosh 3:14-17; 18:1; 2Sam 6 7:46 Mben 132:1-5 7:47 2Sam 7:5-7; 1Bfn 6:1-38 7:48 17:24-25 7:49 Yεsa 66:1-2 7:51 Ksm 32:9; 33:5; Yεli 4:4; Lum 2:28-29; Yεsa 63:10; Esek 2:3-5 7:52 Luk 11:47-48 7:53 7:38; Ibu 2:2 7:54 Mben 37:12; 112:10 7:55 Mat 26:64; Lem 2:33 7:56 10:11; Luk 3:21; Jon 1:51 7:58 22:20 7:59 Mben 31:5; Luk 23:46

teje le Saul, se no tumte. ⁵⁹ No bó to tumte Tefan bó eta nonen, e wvú bunle le, “Tata Jisos, fiisen keyoy kem.” ⁶⁰ E wvú mum ne tum envuw fokuse, fun foweewe le, “Tata, fo wo etaa e fiiee fi befe fin fi bonyii ban gee le ke.” No wvú gay nonen, mum kpwe.

8

¹ No bó yu Tefan, e Saul tom.

E Saul nya ngew e kentaashε ke bonyii bo mbee le

Ke ebvubwe, e bó kew no nyaa ngew wvú temyi e kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Jelusalem. E kí saanken kecii buy jó, gen biba bi Judea bó Samalia le, e e shee ke boom bo ntum e bo Jisos e. ² E bolemse bomew bó to nu e looce lese fitele yi Nyo' le, to jo gvune di Tefan e dwey, bee wvú baay. ³ E Saul nu fiew looci gene lo bó kentaashε ke bonyii bo mbee le, dansene yéw e kooyi bonyii bo mbee le bó bolemse noo bó bokene ciinse yew ncaw e.

E Filew fewce diew Nyo' Samalia

⁴ E bonyii bó to saanken ba no gene mondvuum e monciim fewci diew Nyo'. ⁵ E Filew bow fiew gen e kelaante kè Samalia le, no fewci saaka jó wvu ekume Mboyse wvú Nyo' to kawee. ⁶ E bonyii nteen yuw bvuu yen mweem mvú dunji mvungay mvu Nyo' le mvú wvú to gee, mum nya bitem e wvú ntay. ⁷ Biyoy bi yiile to buyte yi bonyii le, wamte foweewe, e bonyii nteen bó to nu e kpweken keba kemwaan noo bontenje bonene ten. ⁸ Nonen, e nlanlan wvu baay no nu elaante jodvu.

⁹ Wee mvu to nu elaante jodvu e diee nu Semon, e wvú to shee wase dunji nfm ye e kew lo, e bonyii bo Samalia bocii yene e diuw yumte bó. E wvú to bvuu duu le wen nu wee mvu wvu baay. ¹⁰ E bonyii bocii bo elaante jodvu naa noo bo baay baay nya bitem e wvú no gayte le, “Wee wvun nu mvungay mvu Nyo' le mvú bó teje le Mvungay mvu Baay.” ¹¹ Bó to nya bitem e wvú nonen, njefo wvú to shee wase dunji nfm ye e kew lo ncejole e bonyii yene e diuw yumte bó. ¹² Geenen, e Filew ke

dioo eto efewci saaka wvú jee wvu ekume bvunfon bvú Nyo' le noo ekume diee di Jisos Klistu le, e bokene bó bolemse bee e wvú lese bó e joo. ¹³ E Semon we kebee bee ten e bó lese wvú e joo. E wvú mum mey ke wase no nu mbew Filew e yene binghaw bi mweem e bi baay baay bó mweem mvú dunji mvungay mvu Nyo' le mvú wvú to gee, e diuw yumte wvú.

¹⁴ E boom bo ntum e bo Jisos e ke yuw Jelusalem le bonyii bo Samalia nu e fiisen wase diew Nyo', e bó mum tum Bitá bó Jon fô bó le. ¹⁵ E bó gen buy jó, bunle fô bonyii bo mbee le bodvu le le bó ekenke Keyoy ke Yuule, ¹⁶ njefo Keyoy ke Yuule to baa to wase yi mvu bó le ke. Bó to bee lese ke lo bó e joo maan e diee di Tata Jisos e. ¹⁷ E Bitá bó Jon bunle, gee can yi bó le, e bó mum kenke Keyoy ke Yuule. ¹⁸ E Semon dioo yen le boom bo ntum e bo Jisos e geele can yi bonyii le e Keyoy ke Yuule too yi bó le, e wvú mum no nyaa bigew e Bitá bó Jon, ¹⁹ gayte le, “Ben enya me bó mvungay mvun ten, wvu le naa yee wvú me e ngeee can yem yi ye le, e wvú ekenke Keyoy ke Yuule.” ²⁰ E Bitá tfuse e wvú le, “Ben e bigew biuw bidvu egen lo nguy e. Wo ghan nee e se no kpwaake le e nulo e bó eguy nnya yi e nu yi Nyo' bó bigew? ²¹ Ke wo yaa kenke naa lo kelen ente jo lemme din ke, njefo ke fitele fiuw yuule fô Nyo' le ke. ²² Kumen fitele fiuw yi fiiee fi befe fi wo gomte keege fin e, ebunlee laa e nulo e Tata Nyo' elieshe bonkpawce bó befe ban bó wo kenke fô fitele le le. ²³ Me n'yene le wo nu e yinsen wase bó ken'yee ejise, e tu nfwá kebefe.” ²⁴ E Semon leke Bitá bó Jon le, “Kee, ben ebunle e Tata le fo fiiee fimew ente jo mweem mvú ben jemyi mvun e ekooy bó me ke.”

²⁵ E Bitá bó Jon ke mese fewce diew Nyo', see mweem mvú bó kee ekume Jisos, mum ne no tuu jim Jelusalem. No bó to tuu jim, no fele bontew bo Samalia bomew e, fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' jó.

E Filew lese wee wvu Itofia e joo

²⁶ E nceendaa Tata ke ne gay e Filew le, “Nene ebow je ekuaku, egen e je yi nen'yi

Jelusalēm fele ηkpwaante gene Gasa le.” 27 Ε Filew mum ne no booke. Ε wee wvu baay mvu wvu Itofia nu ε je yidvu le. Wvú to nu wee ε bó ε bvushε, ε ε nu wee wvú to taale fô kpaw Yaa Kanda wvú to saake won wvú Itofia le. Wee wvudvu to ne Jelusalēm jò wvú to γενεε keebunle Nyo', 28 no tuu jim won e ε kekoto kemew kè ε guute nyám e, ε wvú ε shii jó, taanke fiεε ε Nwa' wvú Yesaya wvú wee ntum Nyo' to sanεε le. 29 Ε Keyoy ke Yuule gay ε Filew le, “Bence egen mbew kekoto keki le.” 30 Ε Filew lewte γεν mbew yí dvú le, yuw ε wee wvudvu taanke ε Nwa' Yesaya le. Ε wvú bife ε wvú le, “Wo taanke nen yuuke fiεε fi wvú gayte?” 31 Ε wvú tfuse le, “Ε nulo ε me en'yuw neε le se wee ε nele ε me?” Ε wvú mum gay le Filew eben ε bó wvú eshii ε kekoto le. 32 Bvudvuu bvú wvú to taanke ε Nwa' wvudvu le to jemyi le, “Wvú to nu diεwε njee yí bó gene keεε le, bvuu nu diεwε waa njee wvú bó ké dioo mvuu yvúw ye,

wvú saa beele ke.

Ε nu ke ten no wvú to nu diuw tfu.

33 Bó to nu ε shoose wvú, tun keesaw nsaw we leη.

Ε nu ke eyuu ejemyi yeε ekume boom bew, ε bó ε sum wase nshii we fokuse fen?”

34 Ε wee wvu baay wvudvu mum leke Filew gay le, “Kee wo, ke see ε me, wee ntum Nyo' wvun jemyi ε ε nu ekume yeε? Wvú jemyi ekume ekole kew nuu ekume wee mvu le?” 35 Ε Filew mum kew ke bó bvudvuu bvú Nwa' le bvudvu, no neci saaka wvú jee wvu ekume Jisos ε wvú.

36 Ε bó wvú no gene ke ε je, ke γεν buy bvudvuu bvumew e ε joo nu fó. Ε wee wvu baay wvudvu gay le, “Taa eyen, joo nu fen, ε nulo ε ebvuu etun la fo wo elese me ε joo?”

[37 Ε Filew tfuse ε wvú le, “Ε wo fen nu ε bee Jisos Klistu le bó fitele fiuw ficii, ε me enlese wo ε joo.” Ε wvú tfuse le, “Me nu ε mbee le Jisos Klistu nu Waa Nyo'.”]

38 Ε wee wvu baay wvudvu mum gay ε bó leke kekoto. Ε bó Filew shii, ley γεν ε joo, ε Filew lese wvú ε joo. 39 No bó buyεε ε joo, ε Keyoy ke Tata le cun Filew fó, ε wee wvu baay we fanε yaa ebvuu eyen wvú le ke.

Geenen, no gene ke fiew lanlane. 40 Ε Filew ne buynε ε ε nu wase Asotus, mum ne no gene, fele ε bilaante bicii le, fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo', γεν buy ε kelaante kè Kaysalia le.

9

Ε Saul kumen lese fitele yí Jisos e

1 Ε to nu kefew kekiε le, ε Saul beε ke ffuuke, bemsee bonyii bo ηgoo le bo Tata le le wen nu eyuwyε bó. Ε wvú mum γεν fô ekole ke bocee ncese le, 2 leke le wvú enya bonwa' ε wen egen dvú yéw bunle yí Damaskus e, bó dunçi le ε wen yen ε bonyii nu jó bó bii Je Tata le kenεε ε nu bokεε, kenεε bolemse, ε wen ekooyε bó ekay, eto bó bó Jelusalēm.

3 Ε wvú nya, ε Saul mum ne no gene Damaskus, ke dioo fejene kelaante kedvu, ε n'yuw mvu ne seεε law fowe, shii to yí ye le. 4 Ε wvú gbwe fokuse, yuw ε diεw jeme ε wvú le, “Saul, Saul, wo bone bikaa ε me ejim nen nje la?”

5 Ε wvú bife le, “Tata, ε nu wo wvú yeε?” Ε diεw yidvu tfuse le, “Ε nu me wvú Jisos, ε ε nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. 6 Yí keseen e, ja we, eley egen εlaante, ε bó esee ε wo fiεε fi wo keηke keege.” 7 Ε bonyii bó to lene bó bo Saul leem fó ηgemten, no bó to yuuke diεw yidvu yaa yene wee le ke.

8 Ε Saul ke ja we fokuse, dioo yene ejise, fanε yaa ebvuu eyene mwεεm e ke. Ε bó mum jice wvú yí kebo le, no cenεε gene bó wvú Damaskus. 9 Ε wvú γεν no nu yí ediuw e eta yaa yene mwεεm e ke. Ε wvú nu nonen, yaa diee fiεε ke, yaa wuu ten fiεε ke.

10 Wee mbee mvu to nu Damaskus jodvu ε diee diεw nu Ananias. Ε Tata Jisos ne tee wvú ε fiεε diεwε εfile le le, “Ananias.” Ε wvú bee le, “Tata, me wvun fen.”

11 Ε Tata gay ε wvú le, “Nενε, egenε ε je yí bó teje le Teytey e, dioo buy fô yew e fo Judas, bife wee mvu wvu Taasus ε bó teje le Saul. Yeke eyuw, wvú nu fó bunlee, 12 ε wvú be ε yen wase wee le ε fiεε diεwε εfile le ε bó teje le Ananias, ε wvú ε to ε gεε can yí ye le, le wvú ekase eyene mwεεm e.”

13 Geenen, ε Ananias gay le, “Tata, me nu ε n'yuw wase ê bonyii nteen ekumε wee wvun no wvú gee mwεεm mvù befe fô bonyii bò è nu bo Nyo' le Jêlusalêm. 14 Ε wvú too nεn, ε wvú ε fi mvunγay ê bocee ncese bo baay baay, le wen eto ekooyε bonyii bocii jan bò bunle teje diee diuw.”

15 Ε Tata tfuse ê wvú le, “Γενε κε lo. Me nu ε ncaw wase wee wvudvu wee wεm lemme le, le wvú efewci diee diem ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu bò bonfon bobole, noo ê bonyii bo Islael. 16 Me kebεε nu ηke enduηce ê wvú no wvú keηke keeke eyen ηγεw nje diee diem.”

17 Nonεn, ε Ananias mum γεν, ley yew dvudvu, gee can ye yî Saul e, tee le, “Saul waa bwεεm, è tum Tata Jisos me. Ε nu wvú wvù Jisos wvù wo se γενεε ê je seke wo se too jan. Wvú tum me nεn, le me ento ηγε ε wo ekase eyenè mwεεm e, ε Keyoy ke Yuule eto eyiηsen yî yo le.” 18 Κε no wvú jeme nonεn, ε fiεε fimew diεwe ηγáw e ne yî ejise Saul e gbwe fokuse, ε wvú mum kase no yene mwεεm e. Ε wvú ja we, ε bó mum lese wvú ê joo. 19 Ε wvú ke dieken, ε mvunγay kase tu yî ye le.

Ε Saul fewce saaka Jisos Damaskus

Ε Saul ce Damaskus bò ηgoo bonyii bo mbee le yî εdiuw e caan, 20 mum kew lo kan mwaanη no ghane yéw bunle le, fewci le, “Jisos nu Waa Nyo'.” 21 Ε bonyii bocii bò to yuuke no ghayte le, “Wvun nu κε wee wvù se ghane gene lo bò bonyii bò bunlee teje diee din Jêlusalêm e? Ε κε wvú to jan nεn ε è nu keekooyε bò nu jan ekase egen dvú, enya can bocee ncese bo baay baay e le?”

22 Ε Saul no fewci κε fiew ekumε Jisos temyi lo, duηci le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Ε Bojuu bò to nu Damaskus ma lo fiεε fi è nulo é bó etfuse ê wvú.

23 Ε εdiuw ke dioo fey nteen, ε Bojuu bodvu shii, cu ntaη keeyu Saul. 24 Ε bó mum no shee, cεyte wvú diuw ketaη ke Damaskus e, le wvú ke dioo fele, keνεε è nu entaη keνεε εmvunsheeη, é bó eyu wvú.

Geenen, ε Saul kiεε ntaη wvubo. 25 Ε bonyii bew bo ηgoo le ke jo wvú entaη, lese ê ηkaa le, bvuse fô ntoo ketaη e, shike wvú fokuse wase ekfuη.

Ε Saul γεν Jêlusalêm

26 Ε Saul tu jim Jêlusalêm, dioo gomte keetaashε bò ηgoo bonyii bo mbee le, ε bó no fane lo wvú, ηjefo κε bó to beje le wvú looci nu wee wvubo ηgoo κε. 27 Geenen, ε Banaban jo wvú, ε bó wvú γεν fô boom bo ntum e bo Jisos e. Ε wvú see ê bó no Saul to γενεε Tata le ê je ε bó wvú jeme, bvuu see ê bó no wvú to fewci ekumε Jisos Damaskus yaa fane κε. 28 Nonεn, ε Saul mum no nu bò bó ghane mondvuum monciim Jêlusalêm, fewci ekumε Jisos, yaa fane κε. 29 Ε wvú ke no jemyi tεn ê Bojuu bò to jemyi díεw Glek, beeke mbew bò bó, ε bó mum ne no gomte keeyu wvú. 30 Ε bonyii bo mbee le kiεε le bó gomte keeyu wvú, mum jo wvú bow dvú ê kelaante kè Kaysalia le, ciinse wvú ε wvú γεν Taasus.

31 Yî kefew kekin e, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le λετεn yî ηγεw e ê biba bi woη e bì Judea bò Galilee noo Samalia le. Ε Keyoy ke Yuule ge ε kentaashε kedvu ciim, bvuu no tomte ηgoo ε yî kuu. Ε bó no cee, wvumte κε ε è nu Tata.

Ε Bita γεν ntew wvù Lida noo wvù Jofa le

32 Ε Bita no ghane, gene fô bonyii bò è nu bo Nyo' le mondvuum e monciim, ke ghan γεν buy fô bó Lida le. 33 No wvú to nu jó, yen wee mvu le ε wvú ε kpwe keba kemwaanη, ε diee nu Enias ε wvú ε ηγεy wase entaw bilum nyaη. 34 No Bita yen wvú le, tee le, “Enias, Jisos Klistu fele wase wo. Ja we eseyse kentaw kuw.” Kan mwaanη ε Enias mum ja we. 35 Ε bonyii bo Lida noo bo yî bale di Shalon e bocii yen no wee wvudvu nu ε bonεn wase, ε bó lese fitele yî Tata Jisos e.

36 Ε to nu ε kpwoon mvu nu ê kelaante kè Jofa le, ε è nu wee mbee, ε diee nu Tabita, di nu ê díεw Glek e le Dokas. * Wvú to ké no gee mwεεm mvù jee sekecii, fii bonyii bò

9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Lum 1:5 9:16 20:23; Luk 21:12; 2Kol 11:23-28 9:17 19:6 9:20 17:2; Luk 22:70 9:21 8:1; 9:13-14 9:22 5:42 9:23 23:12 9:23 2Kol 11:32-33 9:26 9:3-6, 20; Gal 1:18 9:27 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kol 9:6; Gal 2:1, 9, 13 9:30 11:25; Gal 1:21

* 9:36 Diee di Tabita bò Dokas nu ê díεw Glek e, ε è nu nyam yî bó teje le leεεε.

fuute. ³⁷ Ε è no nu εdiuw yoya le, ε kpwoon wvudvu gbwe kencem, mum kpwe. Ε bó cukε gvune diew, ben γεε ε̂ kebuw ke yew e ke εwe le. ³⁸ No Jofa to nu mbew Lida le, ε ηgoo bonyii bo mbee le ke yuw le Bita nu Lida, mum tum bolemσε bofεε fô wvú le. Ε bó γεν λεκε wvú, le kee wvú, le wvú eto ke ncin e.

³⁹ Ε Bita mum νε κε nonen ε bô bó no gene. Ε wvú γεν buy fô, ε bó jo wvú ben bô wvú ε̂ kebuw ke yew e ke εwe kie le. Ε bokε' bo bonkfu le bo jó bocii gem wvú tase no beele, dunçi ndvú yi Dokas to gee seke wvú to bεε dvú. ⁴⁰ Ε Bita bvuse bó εκfuη bocii, tum envuw fokuse bunle, νε banke ye gay ε̂ gvune didvu le, “Tabita ja we.” Ε wvú mum yene ejise, taa Bita, mum ja shii we. ⁴¹ Ε Bita jice wvú le yí kebo le, ε wvú leem we. Ε wvú kase tee bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bokε' bo bonkfu le ba, dunçe wvú ε̂ bó, ε wvú ε kase wase ε tu dvú. ⁴² Ε saaka wvudvu saanken γεν Jofa jocii. Ε bonyii nteen lese fitele yí Tata le. ⁴³ Ε Bita no nu Jofa yí εdiuw e nteen, cee bô wee mvu wvú to seysee jéw ε diee nu Semon.

10

Ε fiε diεwe εfilε le to fô Konεyu le

¹ Wee mvu to nu ε̂ kelaante kè Kaysalia le ε bó tenje le Konεyu, ε̂ è nu εκολε ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum, yi bó to tenje le yi Itali. ² Ε wvú to nu wee ε̂ bô bonyii bocii bo ε̂ wvú yew ε̂ looce ε̂ lese fitele yí Nyo' le. Ε wvú wvumte bvuu bunlee Nyo' sekecii, nyaa nnya ntay ε̂ Bojuu bô to fuute. ³ Ε̂ è ke no nu diuu dimew ke diεwe didiuu ditete le fomvunsheen, ε̂ fiεε diεwe εfilε le νε to fô wvú le, ε̂ wvú looce yen nceendaa Nyo' le ε̂ fiεε fidvu le. Ε nceendaa wvudvu to ley tee wvú le, “Konεyu”. ⁴ Ε Konεyu fan, lun ejise yí ye le bife le, “Cee εκολε, è nu la?” Ε nceendaa wvudvu tfuse le, “Nyo' nu ε̂ yuw wase bunle yo, ε̂ bvuu ε̂ yen nnya yi wo nyaa ε̂ bonyii bô fuute, ε̂ kume wo. ⁵ Yí keseen e, tumε bonyii Jofa ε̂ bó egen etee wee mvu wvú diee nu Semon, ε̂ dimew nu Bita. ⁶ Wvú nu ε̂ to ε̂ no cee bô Semon mvu wvú ké no seysee jéw wvú la diew nu mbew

joo yi baay e.” ⁷ No nceendaa Nyo' wvudvu jeme nonen mum νε. Ε Konεyu shεε tee bonyii bew bo lemme le bofεε, bvuu tee ten wee nci mvu wvú to ké no ceyte wvú, ε̂ è to nu wee ε̂ wvú ten ε̂ looce ε̂ lese fitele yí Nyo' le. ⁸ Ε bó to, ε̂ wvú see fiεε ficii fi be kooy ε̂ bó, mum tum bó Jofa.

Ε Nyo' dunçe fiεε fi ηghaw e ε̂ Bita

⁹ Ε εκfuη buy yuu, ε̂ è ke no nu κε diεwe εmvunsheen entelen e, ε̂ bó fεεse wase ε̂ kelaante kedvu le. Ε Bita νε ben ε̂ yew we keebunle. ¹⁰ Ε jen ke νε no yuu wvú, ε̂ wvú no shieele keediekεn, ε̂ bó bεε dεεle lo mwεem mvudien. Ε fiεε diεwe εfilε le νε to fô wvú le. ¹¹ Ε wvú yen ε̂ fiεε fidvu le, ε̂ εbule ε̂ yene, ε̂ fiεε fimew shiile fowe nu diεwe εκολε ke ndvu le, ε̂ bó jici yí εbuw yo εna le. ¹² Ε dikfuu di nyám e dicii, yi lene, bô yi sone lo, noo mvunyiim mvú bile we, nu ε̂ ndvu yidvu le. ¹³ Ε diεw νε gay ε̂ wvú le, “Bita, nενε we εσεεε edie.” ¹⁴ Ε Bita tfuse le, “Tata, κε̂ è nulo é me emom κε, njefo me ηke mbaa ndie wase fiεε fi ncewncew kenεε fi nu σε̂ fí yuule lo κε.” ¹⁵ Ε diεw yidvu bvuu jeme ε̂ wvú le, “Fo wo enyεnsè fiεε ε̂ Nyo' ε̂ ge wase fí ε̂ no yuule κε.” ¹⁶ Ε fí kooy nonen buy bokaη botete, ε̂ bó mum kase bense fiεε fidvu we.

¹⁷ Ε fiεε fidvu fi toε diεwe εfilε le ffumse Bita ε̂ wvú no maa laa fí dunçi le la le. Κε sekedvu ε̂ bonyii bô Konεyu to tumεε ba ε̂ to wase ε̂ biwce fô la di Semon wvú seysee jéw e nu, ε̂ no leeme diuw ketaan e, ¹⁸ tenje, biite le, “Wee ghane mvu nu fεn ε̂ diee nu Semon Bita le?” ¹⁹ No Bita to bεε kpawci εκumε fiεε fidvu fi toε fô wvú le, ε̂ Keyoy ke Yuule νε gay ε̂ wvú le, “Taa eyen, bonyii botete gomte wo. ²⁰ Nενε we ebow é ben ε̂ bó egene εκale kemwaan. Fo wo ecimcim κε, è tum me bó.” ²¹ Nonen, ε̂ Bita mum νε bow, gay ε̂ bonyii bodvu le, “Ε̂ nu me wvú ben gomte. Ben to le la?” ²² Ε bó tfuse le, “Konεyu wvú nu εκολε ke ηgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu ε̂ tum bese. Wvú nu wee wvu teyey, fane Nyo', ε̂ Bojuu bocii bεnsee wvú. Nceendaa Nyo' wvú yuule mvu se nu ε̂ gay le wvú eciinse ntum é wo eto ε̂ wvú yew, ε̂ wvú eyuw fiεε fi wo nu ejeme ε̂ wvú.”

23 No bó tfuse nonen, ε Bitá mum gay ε bó ley ε bô bó ce.

ε Bitá gen ntum Nyo' yew dvu Koneyu

ε ekfun buy yuu, ε wvú ne ε bô bó no gene. ε bonyii bo mbee le bomew bo Jofa bi wvú le. 24 ε bó len ce, ε bvú buy yuu ε bó fese Kaysalia. ε Koneyu bô bonyii bew bo kfuu le noo nsáa ye shém yì wvú to beε to ceyte wase bó. 25 No Bitá to leyte gene yew, ε bô Koneyu tasen. ε Koneyu gbwe ê wvú ejise wvum wvú. 26 Geenεn, ε Bitá cake wvú we gay ε, “Nεε we, me nu ke ten fiem wee wvu wum diεwε wo le.” 27 ε wvú no jemyi bô Koneyu leyte gene yew, ke dioo ley, yen ε bonyii ε njim lo yew. 28 ε wvú jeme ê bó ε, “Ben kee ntay ε nci wese baa bee ε wee Juu elaa ghane kenεε etase nsan bô wee wvú yaa nu ke wee Juu. Geenεn, Nyo' nu ε dunce ê me ε ke me ηκεηκε keenteje wee mvu nduu ε wvú nu wee wvu ncεw kenεε ε ke wvú yuule ke. 29 Nonεn, ben ε dioo ciinse ntum ε me ento, me ε mum ε nto, me mbaa ηkicine ke. Me ε mum ε no mbiite ê ben ε laa ben teje me ε la ε?”

30 ε Koneyu tfuse ε, “Eben nu wase εdiuw εna no me nto nu yew dvu me ke diεwε kefew ke keseen e didiuu ditete fomvunsheen mbunlee. ε wee mvu ne sεsε buynεn fwe dvu me ε wvú ε tfume ndvú ε yì lawkene. 31 ε wvú gay ê me ε, ‘Koneyu, Nyo' nu ε yuw wase bunle yo ε bvuu ε yen nnyá yì wo nyaa ê bonyii bo kefufe le, ε kume wo. 32 Nonεn, tumε bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu ε diee diew nu Semon, ε dimew nu Bitá. Wvú nu ε to ε no cee bô Semon wvú seysee jéw wvú la diew nu mbew joo yi baay e.’ 33 Kan mwaan nonen, ε me mum nciinse ntum le wo eto. Wo ε to nen, fí ε jon baay. Bese ε mum ε no nu fen ê Nyo' ejise keeyuw fiεε fi Tata tum wo le wo eto ejeme ê bese.”

ε Bitá jeme ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu ekumε Jisos Klistu

34 ε Bitá mum kew no jemyi gayte ε, “Yì kecey e, me nu ε n'yen ε ke Nyo' dunçi kejeey jεey ke. 35 Wee tfuu wvú fane wvú

bvuu gee fiεε fi nu len nu ε wvú fiisene wvú yaa taale laa mwεten buy fiεε ε. 36 Ben kee ntum wvú Nyo' to ciinseε fô bonyii bo Israel e, fewci saaka wvú jee ε Jisos Klistu to to wvu ε nyεkeey nulo enu entelen jo Nyo' bô bonyii. ε Jisos Klistu wvun nu Cee Ekole bonyii bocii. 37 Ben kee fiεε fi to kooyεε won wvú Judea le tfuu, ε fí to kew Galilee ejim jo kefew kè Jon to fewci leese bonyii ê joo. 38 ε ben kee ten no Nyo' to tfuwεε lo Keyoy ke Yuule yì Jisos wvu Nasalet e, bvuu nya mvun gay ê wvú, no nu bô wvú. No Nyo' to nu bô wvú, ε wvú mum no lenε mondvuum monciim gee lemme di jee bvuu fele bonyii bô dεwle nvuwse. 39 ε nu bese bô to yenεε mwεεm mvù wvú to gee won Bojuu le tfuu, noo mvù wvú to gee ê kelaante kè Jelusalem e. Bó to nu ε ta wvú yì kentam e ε wvú kpwe. 40 Geenεn, ε è ke dioo nu εdiuw εta, ε Nyo' bvuse wvú yì kpwe le, ge ε bonyii yen wvú le. 41 ε ke ε yaa nu bonyii bocii bô to nu ε yen wvú le ke. ε to yen ke bese bô wvú wvú Nyo' to cawεε le bese efewci ekumε Jisos. ε bese to nu ε diεken bvuu wuken bee bo Jisos seke wvú to buyεε yì kpwe le. 42 ε wvú gay ε bese ke efewci diεw Nyo' ê bonyii, bvuu seje ê bó ε è nu wen wvú Nyo' nu ε baa ε wen ke esaw bonyii bô beε dvú noo bô kpweken wase. 43 Jisos wvun nu wvú bonyii bo ntum Nyo' le bocii to jemyi ekumε wvú le è nu naa yεε wvú nu ε lese fitele yì ye le, é Nyo' elεshε bibefe biew fele yì diee diew e.”

ε Keyoy ke Yuule to yì bonyii bô yaa nu ke Bojuu le

44 Ke no Bitá to beε jemyi mwεεm mvun nen, ε Keyoy ke Yuule ne shii, to yì wee tfuu wvú to yeke njeme wvudvu le. 45 ε diuw yum bonyii bo mbee le bô è nu Bojuu bô to biε Bitá le, no bó yenεε ε Nyo' ε nya ten nnya ye yì è nu Keyoy ke Yuule ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu. 46 ε Bojuu ba no yuuke ε bó jemyi diεw yì bó yaa kee ke, bensee Nyo'. ε Bitá mum bife ε, 47 “No Keyoy ke Yuule nu ε to wase yì bonyii ban e lenlen no kí to toε yì yese beene le, è nulo é wee ebvuu etun fo

bó elese bó ê joo le?" 48 No Bitá bife nonen, mum gay le bó elese bó ê joo ê diee di Jisos Klistu le. Ejim jodvu, ε bonyii bodvu leke le wvú ece bó bó yí εdiuw e caan se nenε.

11

ε Bitá see fiεε fi to kooyεε yew dvu Konεyu

1 ε boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo mbee le Judea jocii ke yuw le bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ε fiisen wase ten diεw Nyo'. 2 ε Bitá ke dioo kase ben Jelusalεm, ε bonyii bo mbee le bomew mum no saake wvú. Bonyii ban nu bò to ké no leeme ke le bó keηke keetfuse wee wvú yaa nu ke wee Juu yew, é mwεten se no nu wee Nyo'. 3 ε bó no saake wvú biite le, "Wo se ghan neε ε se laa ghane ê bonyii bò bεε ntffuse le, ε bvuu ε mεse ε dieken ben ε bó?"

4 ε Bitá mum looce nyey fiεε ficii fi to kooyεε, gay ê bó le, 5 "Me nto nu ê kelaante kè Jofa le mbunlee, ε fiεε diεwε εfile le ne to fò me le. ε me n'yen ê fiεε fidvu le, ε fiεε fimew shiile fowe nu diεwε εkolε ke ndvu le, ε bó jici yí εbuw yo εna le. ε fí shii, leem ê me εjise. 6 ε me ndioo ntaa jó, n'yen nyám e dikfuu le dikfuu le, ε yimi nu yi fò yew e, yimi yi ηkpwaante bó yí sone, noo mvunyiim mvù bile we. 7 ε me ne n'yuw ε diεw gay ê me le, 'Bitá, nenε we esεεyε edie.' 8 ε me ntffuse le, 'Tata, ke è nulo é me emom ke. Ke fiεε fi ncεwnεw kenεε fi nu se fí yuule lo ke nu ε ley wase ê me εmvu ke.' 9 ε diεw yidvu bvuu jeme we le, 'Fo wo enyεnsè fiεε ε Nyo' ε ge wase fí ε no yuule ke.' 10 ε fí kooy nonen buy bokaη botεte ε bó mum kase gufe fiεε fidvu ficii ε fí ben we.

11 Ke sekedvu, ε bonyii botεte fεse fò yew e fò me nto ncee, ε bó ne Kaysalia, ε bó tum le bó eto etee me. 12 ε Keyoy ke Yuule gay ê me le fò me enyaw keηgen bee bonyii bodvu ke. ε boom bo bwee wesebeene le bo Jofa bo bosooaan ban bi me le, ε bee bó bocii gen ley yew dvu wee wvudvu. 13 No bese ley, ε wvú see ê bese no wvú to yenεε nceendaa Nyo' le ê wvú yew, ε wvú gay le wen etum wee Jofa é wvú egen etee wee mvu ε bó teηe le Semon Bitá. 14 Wee

wvudvu nu ke eto bó saaka wvú bó bonyii bocii bo ê wen yew nu ke eboy yí dvú le. 15 ε me ηke ndioo ηkεw keenjemyi, ε Keyoy ke Yuule ne shii to yí bonyii bodvu le ke lenηη no kí to toε yí yese beene le fonkεw. 16 ε me n'yen nonen, mum ηkume fiεε fi Tata to jemyεε le, 'Jon to leese bonyii ê joo, geenεn, Nyo' nu ke elese ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.' 17 No Nyo' to nu ε nya bonyii bodvu bó nnya ε è nu ke yí yí wvú to nyaε ê beene seke beene to lesεε fitele yí Tata Jisos Klistu le, é me enu yεε wvú etunè fiεε fi è gee Nyo'?"

18 ε bonyii bodvu yuw no Bitá jeme nonen, fanε yaa ebvuu esaake wvú ke. ε bó mum ne no tumte ε è nu monkum mo Nyo' le gayte le, "ε è fen nu nonen, ke tu Nyo' nu ε nya wase ten je ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, le bó ekumen mvuntelem mvubole ke ekeηke nshii wvú mey lo."

ε bonyii nteen bò yaa nu ke Bojuu lese fitele yí Tata Jisos e Antiok

19 Bonyii bò to saankenεε no ηgεw to kewεε seke bó to yue Tεfan to nu ε gen mondvuum e mondvuum e, gen buy Fonishia, ε bomew gen Sayblus, bomew Antiok. No bó genεε nonen, no fewci diεw Nyo' ε è nu ke ê Bojuu maan. 20 Geenεn, ε bomew bonyii bo mbee le bò to nen'yεε Sayblus noo Selin, gen Antiok no fewci ten saaka wvú jee wvu ekumε Tata Jisos ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. 21 ε mvungay mvu Tata Nyo' le, ε bó ge ε bonyii nteen lese fitele yí Tata Jisos e, kumen tu bó wvú.

22 ε saaka wvudvu wvun ley bitem bi kentaashe ke bonyii bo mbee le Jelusalεm. ε bó mum tum Banaban Antiok jodvu. 23 ε wvú gen buy jó, yen no Nyo' nu ε buw bó bó mboyma, ε wvú yuw njon, mum no teete bó le bó ebii Tata le bó mvuntelem mvubole mvunciim. 24 Banaban wvun to nu wee wvú jee, ε wvú ε yiηsen bó Keyoy ke Yuule bvuu keηke mbee ntay. Nonen, ε wvú ge ε bonyii nteen jó lese fitele yí Tata le.

25 ε Banaban ke mum ne gen Taasus keegom Saul. 26 ε wvú ke gom yen wvú le, jo ε bó wvú tu jim Antiok. ε bó wvú no nu

jó yí kelum e kecile bô kentaashε ke bonyii bo mbee le, yεεyi bonyii nteen. Ε nu Antiok jodvu jò bó to kεwεε keetenε ηγoo bonyii bo mbee le ε bonyii bo Klistu le.

²⁷ Ε è ke no nu κε kefew kedvu le, ε bonyii bomew bô ké no seηε mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, nε Jelusalem bow γεν Antiok jodvu. ²⁸ Ε Keyoy ke Yuule ge ε mvu bó le wvù diee to nu Agabus ke nε leem we, tefe ε jen yì temyi nu ke ekoo wonj tfuu. Jen yidvu to nu ε ghan koo kefew kè Klawdius to nu Nfon wvu Lum. ²⁹ Ε ηγoo bonyii bo mbee le bo Antiok yuw nonεn, seyσε ε wee tfuu esuw bigew no wvù keηke, é bó efi boom bo bwee bó le bô nu Judea dvú. ³⁰ Ε bó mum suw, tum Banaban bô Saul dvú ε bó eγεν enya ê bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le.

12

Ε Nfon 'Elod nya ηγεω ê bonyii bo mbee le

¹ Ε è no nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod kεw no nyaa ηγεω ê bonyii bomew bo kentaashε ke bonyii bo mbee le. ² Ε wvú gay ε bó gbwo Jεm wvù waa bwee Jon ε wvù kpwe. ³ Ε wvù ke dioo yen ε fí nu ε jon Bojuu le, ε wvù mum γεν fwe gay ε bó koo ten Bitá. Bó to kole wvù ε è nu εdiuw ε Nkaw Blεed wvù bó baa γεε Fintunλεen jó le κε. ⁴ No bó koolεε wvù, mum fen yew ncaw e, γεε ηγoo bonyii bo nci le nyε ε bó eεyte wvù bonεw bonεw. Ε 'Elod to γεke Bitá nonεn ε Nkaw Danεfey ke dioo ε fey, é wen ebvuse wvù eleke ê bonyii fwe é bó esaw wvù. ⁵ Ε Bitá mum no nu κε yew ncaw e. Geenεn, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le no bunlee Nyo' fô wvù le shiee le.

Ε nceendaa Nyo' bvuse Bitá yew ncaw e

⁶ Ε è ke dioo nu εntanη wvù εκfunη nu ebuy eyuu é 'Elod ebvuse Bitá é bó esaw wvù, ε Bitá no leete εntelenη jo bonyii bo nci le bofεε ε bó ε kay wvù bô boncaw bofεε, ε no cεyte. Ε bonyii bo nci le bomew cεyte yew ncaw ê fwese. ⁷ Ε fí kooy ε nceendaa Tata to nu ε nε seσε buynεn, ε n'yuu ba yew ncaw yidvu le. Ε nceendaa wvudvu kum Bitá yí kebεne le, ε wvù kamse. Ε wvù gay ê wvù le, “Ja

we cekey.” No wvú gay nonεn, ε boncaw ba mum feyken can Bitá le gbweken fokuse. ⁸ Ε wvú bvuu gay ê wvú le, “Teme ndvu yo, elese bolaba buw.” Ε Bitá ge nonεn. Ε nceendaa wvudvu bvuu gay le, “Bule ndvu yo ebii me le.” ⁹ Ε Bitá bu, mum no bii wvú le εκfunη. Ke wvú to cim kee ε fεε fí nceendaa wvudvu gee nu keceey κε. Wvú to kpwaake le è nu fεε diεwε εfilε le ε fí too fô wen e. ¹⁰ Ε bô wvú len fey bvudvuu bvú fwe fô bonyii bo nci le to cεyte, bvuu fey bvú εjim, mum fεσε diuw ketaanη wvù buyte gene εlaante le, ε bó ε fe bô ketfu. Ε diuw ketaanη wvudvu yene κε εwvunεwvun, ε bó buy. No bó buy nonεn, no lene booke κε ê je, ε nceendaa Tata Nyo' wvudvu mum nε la ê wvú εjise.

¹¹ Ε Bitá shεε, ε bvufee tu wvú fó, ε wvú gay le, “Keseen nu ε me ε ηkiεε wase le è nu keceey le è be tum Tata nceendaa we le wvú eto ebvuse me can 'Elod e, é me emboy yí ηγεω wvù Bojuu se cεyte ε bó nu ke enya ê me le.”

¹² No wvú kiente nonεn, mum nε no gene fô yew e fo Maalia wvù bwee Jon Maaku, ε bonyii nu ε bó ε tase fó nteen ε no bunlee. ¹³ Ε wvú γεν buy fó, kumcε diuw ketaanη, ε wan kpwoon mvu ε diee nu Loda wvù to lemte fô yew e fodvu to keeyene. ¹⁴ Ε wvú dioo yuw ε è nu diεw Bitá, ε njonη yu wvú, ε wvú fanε yaa yene ketaanη κε, kaa nε lewte kase ley γεν yew, see ê bonyii le, “Bitá nu diuw ketaanη e.” ¹⁵ Ε bó tfuse ê wvú le, “Wo jewte lo.” Ε wvú no taame κε ε è nu Bitá. Ε bó mum nε gay le “Ε nulo enu nceendaa Nyo' we.” ¹⁶ No bó to jemyi nonεn, ε Bitá mεy κε no kumci. Ε bó dioo yene, yen keceey ε è nu wvú, ε diuw yum bó. ¹⁷ Ε wvú few bô can ε bó lu bô diuw, mum see ê bó no Tata be bvuse wvú yew ncaw e, bvuu gay ε bó esee ê Jεm noo bonyii bo mbee le bocii. No wvú gay nonεn, mum nε γεν keba kemew e.

¹⁸ Ε εκfunη buy yuu, ε bvufee no bvunηke lo bonyii bo nci le ε laa è se kooy la bô Bitá le. ¹⁹ Ε 'Elod bvuse bonyii le bó eghan egom wvú. Ε bó gom, gom ηkuunη. Ε wvú mum tee bonyii bo nci le bô to cεyte Bitá ba, biwce

mwεem ê bó, mum nε gay le bó jo bó gen lese. Ejim jodvu, ε 'Elod nε ê keba ke won e kè Judea le, bow gen no nu ê kelaante kè Kaysalia le.

Kpwe Nfon 'Elod

²⁰ Ε to nu kefew kedvu le ε Nfon 'Elod ton'yi shém bô bonyii bo Taya noo bo Sidon. Ε bonyii bodvu ke mum baance ye keegen eku can le nyεkeey enu dvú, njefo won wvubo to kenke mwεem mvudien ε è nu won we le. Ε bó gen, yaw koo nsan bô Blastus wvù to nu cee ntow.

²¹ Ε diuu ke to kocen, ε Nfon 'Elod tfume ndvú won, shii yî kawla le, mum no nyaa sa' ê bonyii bodvu. ²² Ε bó nε no wvuuyi lo, bensee wvú gayte le, “Wvun njeme nu wvu nyo', ke è nu wvu wee wvu wum kε.”

²³ Kan mwaan, ε nceendaa Tata mum tum kencem yî Nfon 'Elod e, njefo wvú to baa efese mbense wvudvu ê Nyo' kε. Ε ngense mum die wvú, ε wvú kpwe.

²⁴ Geenεn, ε diεw Nyo' no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le, saanjene gene lo fwe fwe.

²⁵ Ε Banaban bô Saul ke mese fiε fi bó to tumεε bó Jelusalem dvú, mum kase tu jim Antiok. Ε bó dioo etuu jim, jo Jon Maaku.

13

Ε bó tum Banaban bô Saul

¹ Bonyii bomew to nu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le Antiok, ε è nu bô seje mwεem mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, bvuu yeeyi bonyii. Bonyii bodvu to nu Banaban bô Semeon wvù bó to teje le Wvù Yiile, noo Lushus wvu Selin bô Saul noo Manεen wvù bó to leyεε wvú bô 'Elod wvù wee sa'. ² Ε è ke dioo nu ε bó bamte mwεem mvudien bunlee Nyo', ε Keyoy ke Yuule nε gay ê bó le, “Ben ebaa Banaban bô Saul egεε, é bó elemtè lemme di me nu ε ntee bó le bó elemtè.” ³ Ε bó yuw nonen, bvuu no bamte kε mwεem mvudien bunlee, ke nε gεε can yî bó le, mum ciinse bó ε bó no gene.

Ε Banaban bô Saul gen Sayblus

⁴ Ε Banaban bô Saul mum no gene no Keyoy ke Yuule to tumεε bó. Ε bó nε bow ê kelaante kè Selusia le, ley ê ngu wvu ê joo

le, no leenci, gene won wvù Sayblus e. ⁵ No bó lente, buy ê kelaante kè Salamis e, mum no ghane fewci diεw Nyo' yéw bunle Bojuu le, ε Jon Mak ghane bô bó, fici bó.

⁶ Ε bó ke len won wvu ê joo entelen wvudvu le, danjen gen buy naa ê kelaante kè Bafos e. No bó gen buynen yî wee juu mvu le jó, ε è nu wee nfim ε diee nu Bal Jisos, ε wvú to ké no mbiayte le wen nu wee wvù seje mwεem mvù wen yuuke ε Nyo' jemyi. ⁷ Wvú to ké no shee bô Segus Baulus wvù wee sa' wvu won wvudvu le. Wee sa' wvudvu to kenke bvufee baay. Ε wvú ke tee Banaban bô Saul njefo wvú to gomte keeyuw diεw Nyo'. ⁸ Ε bó to, geenεn ε Elimas wvù wee nfim wε no diee diew nu ê díεw Glek e, mum no kicine bó, momte keege le fo wee sa' wvudvu elese fitele yî Jisos e ke. ⁹ Ε Keyoy ke Yuule yinsen yî Saul e, wvù diee diew dimew to nu le Baul, ε wvú lun ejise yî wee nfim wvudvu le, ¹⁰ gay ê wvú le, “Wo nu waa dεwle, ε wo nu wee wvù bane fiεε ficii fi nu len. Kenleεma bô mbiay nu ε cin fô fitele fiuw e. Ke è nulo é wo enu nen se wo kumene keceey ke Nyo' le le kí etuú mbiay e? ¹¹ Yekε eyuw, keseen nu ε kebo ke Nyo' le nu egbwe yî yo le é wo efefe, é fi ke ejo kefew é wo se ebvuu eyen ke naa diuu le.” Kan mwaan nonen, ε fiεε fimew shii ke diεwε kembew e, ban ejise Elima. Ε wvú mum nε no ghaale lo mondvuum, gomte wee wvù ecenεε wvú. ¹² Ε wee sa' wε yen nonen, mum lese fitele yî Jisos e, no wvú to kenke nghaw yî mwεem mvù bó to yeeyi ekumε Tata Jisos e.

Ε Baul bô Banaban gen Antiok wvu Bisidia le

¹³ Ε Baul bô ngoo ye ley ê ngu w e Bafos, lente joo yi baay buy ê kelaante kè Belga le won wvù Bamfilia le. No bó buy jó, ε Jon Mak cine bó le, tu jim Jelusalem. ¹⁴ Ε bó nε jó, fey gen ê kelaante kè Antiok wvu Bisidia le. Ε è ke no nu diuu di mbam e, ε bó gen ley shii yew bunle le. ¹⁵ Ε bonyii ke nε tan ê Nwa' bonci bo Muses e noo ê wvu bonyii bo ntum Nyo' le mese, ε bocee ekole yew bunle yidvu mum tum ntum fô bo Baul e

le, “Boom bo bwee wese le, é ben kenke fiε keetefe bonyii dvú, é ben jeme.”

16 Ε Baul mum ne we, ci bonyii bô kebo mum kew no jemyi le, “Bonyii bo Islael noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', ben eyeke eyuw. 17 Nyo' bonyii bo Islael to nu ε caw bo'icee cee bosese, ge ε kfuu dibole no kuuke seke bó to nu botolo won wvú Ijiw e. Ε wvú ke mum bvuse bó jó bô mvunḡay mwew, 18 kuu shém bô bó, no taale ke fô bó le ηkpwaante yî bilum e mbaanyε. 19 Ε wvú ke ge ε bó shike bitum bisooshwiy won wvú Kanaan e, mum nya won wvudvu ε è no nu wvubo. 20 Mwεεm mvun mvunciim to nu ε jo diεwe bilum gee ne kecow mbaanshen e (450). No wvú nyaε won wvudvu ê bó, mum gee bonyii bô esaakè bó. Ε bó saw gen buy yî kefew kè wee ntum we wvú Samwel to saake le. 21 Ke yî kefew kekε le ε bó ke ne lεke keekεηke ε è nu nfon, ε Nyo' mum nya Saul, waa Kish wvu ê kfuu di Benjamen e. Ε wvú saw bvunfon yî bilum e mbaanyε. 22 Ε Nyo' ke shwaw wvú, gee Dawe Nfon wvubole. Nyo' to nu ε jeme ekumε Dawe wvun le, 'Me nu ε n'yeη ε Dawe wvú waa Jεese nu fitele fiem.

Wvú nu ke egee fiε ficii fi me ηgomte.'

23 Ε to nu ê kfuu di Nfon Dawe wvun e di Nyo' to bvuseε Mboyse, nya ê bonyii bo Islael no wvú to kawεε. Ε Mboyse wvun nu Jisos. 24 Ε Jisos wvun se keeke ekεw lemme diεw nu ε Jon to fewci wase ê bonyii bocii bo Islael le bó ekumεη mvuntelem mvubole é wen elese bó ê joo. 25 Ε Jon ke no nu wase keemεese lemme diεw, ke ne bife ê bonyii le, 'Ben kpwaake le me nu yeε? Ke me n'yaa nu wee wvú ben cεye ke. Wee wvudvu too εjim jo me, ε me mbaa encim ηkocεη keηḡvuwεε mbaayε bolaba bew ke.'”

26 Ε Baul gen fwe jeme le, “Boom bo bwεεm e bô è nu kfuu di Abla'am e noo ben bonyii bocii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', Nyo' to ciinse ntum wvun wvú è nulo é bonyii eboy yî dvú le ε è nu ê beene. 27 Geenεη, ε bonyii bo Jεusalem

bô bonyii bobole bô saake won, fanε yaa jo Jisos diεwe Mboyse le ke. Ε bó bvuu fanε yaa kieε kenye ke mwεεm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saηεε ekumε wvú ke. Ε è nu ke mvú mvù bó to shee taanke εdiuw ε mbam e εcii. Ε bó ke dioo gay le bó eyu wvú nonεη, ε fifin mum ge ε fí to kocεη no bonyii bo ntum Nyo' le to jemyεε. 28 Naa no bó to baa cim yeη jay wvú è nulo é bó eyu wvú yî dvú le ke, ε bó gen ke fwe gay ê Baylet le bó eyu wvú. 29 Ε bó ke ge fiε ficii no Nwa' Nyo' to jemyεε ekumε Jisos, ε bó shike wvú yî kentam e gen lese wvú ê jem. 30 Geenεη, ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. 31 Ε wvú ghan yî εdiuw e nteen dunεε ekole kew ê bonyii bô bó to nen'yεε Galilee gen Jεusalem. Ε nu bó bô fewci ekumε wvú keseen ê bonyii bo Islael.

32 Nonεη, bese ε no nu ten fen keseen keefewεε saaka wvú jee wvudvu ê ben. Saaka wvudvu nu le, fiεε fi Nyo' to kawεε bo'icee cee bonyii bo Islael dvú, 33 nu ε wvú ε ge wase fí ε to ε kocεη keseen kefew kesεεbeene le, beene bô nu boom bobole. Fifin kocine no Nyo' to bvuseε Jisos yî kpwe le. Bó to nu ε saη wase ekumε fiεε fin ê Nwa' Mbense le biba bifεε, ε Nyo' jemyi le,

'Wo nu Waa wεm,

ε me nu wase Ico εben.'

34 Ekumε mbvuse wvú Nyo' to bvuseε Jisos yî kpwe le le fo wvú efo ke, Nyo' to nu ε jeme ê yin je le le,

'Me nu ηke enya ê ben kembonεη kè è nu kem,

kè me nto ηkawεε Dawe dvú, nlew.'

35 Fí nu ε bó ε bvuu ε saη bvudvuu bvumew e ê Nwa' Mbense le ε Dawe gayte le,

'Ke wo nu ke ecine Waa wo lemme wvú Yuule le,

é wvú efo ê jem ke.'

36 Fi ekumε Dawe nu ε wvú to lem lemme diεw di Nyo' to nyaε é wvú yî kefew kew e, ke kpwe ε bó dwey wvú mbew bo ice le, ε wvú fo. 37 Geenεη, ε wee wvun wvú Nyo' to bvuseε yî kpwe le to baa fo ê jem ke.

13:17 Ksm 1:7; Dito 5:15 13:18 Ksm 16:35; Ktrj 14:33-34; Dito 29:5 13:19 Dito 7:1; Yosh 14:1 13:20 Biku 2:16; 1Sam 3:20 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 13:22 1Sam 16:12; 13:14 13:23 Yεsa 11:1; Lum 1:3; Mwm 5:5 13:24 Luk 3:3 13:25 Luk 3:15-16 13:27 3:17 13:28 Luk 23:4, 14-15, 21-23 13:29 Luk 23:50-56 13:30 3:15 13:31 1:3, 8 13:32 Mben 2:7; Lum 1:3-4 13:34 Yεsa 55:3 13:35 Mben 16:10 13:36 2:29 13:38 10:43; 15:10

³⁸ Nonen, boom bo bwem e, ben emum ekeè ntaɣ le saaka wvun wvù bó fewci le Nyo' leeshi bibefe bi bonyii le nu e wvù leeshi nje Jisos wvun. ³⁹ Wee wvù nu e lese fitele fiew yî Jisos e, nu e wvù e boy wase yî bibefe biew e bicii, e è nu fiε fi è nulo nci Muses saa ege ke. ⁴⁰ Nonen, ben eyenè fo fiε fi bó sanεε ê Nwa' bonyii bo ntum Nyo' le ke ekoo ben. Bó jemyi jó le,

⁴¹ 'Ben eyeke eyuw ben bò weysee Nyo'.

Diuw nu ke eyum ben, é ben ekpweken.

Me nu nke emom fiε yî kefew kenen e,

e è nu fi wee be jeme lo ê ben, ben saa ebee ke.'

⁴² E Baul bô Banaban ke dioo ebuyte yew bunle yidvu le, e bonyii bodvu no lεke le bó ke ebvuu eto ke bvum bam wvù too le ejeme mwem mvun. ⁴³ E bonyii ke dioo buy yew bunle le, e bonyii nteen bò to nu Bojuu bô bonyii bò to bankeε lo tu bo mbee Bojuu le, no bii Baul bô Banaban e. E bó no jemyi teete bonyii bodvu le bó eyuukè ke e è nu Nyo' le wvù nu e buw bó bô nfi we.

⁴⁴ E è ke no nu bvum bam wvù bie wvuwe le, e kelaante no gomte keebuy lo kecii keeto eyuw diew Nyo'. ⁴⁵ E Bojuu yen no kebom bom ke bonyii le tase nonen, mum no bene kendon, kicine fiε fi Baul jemyi, nan'yi wvù. ⁴⁶ E Baul bô Banaban no jemyi lo yaa fane ke, gayte le, "Fí nu leɣ le bese bee keeyaw efewe diew Nyo' e è nu ê ben Bojuu. No ben nu e nwase lo, e jo bikuu binen le ben baa kocen keeke ekenke nshii wvù mey lo, tu bese nu ebanke fisese efewci e è nu ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. ⁴⁷ E nu no Nyo' nu e gay ê bese, no wvù to jemye le, 'Me nu e ntome wo le wo enu ken'yeese ke bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, é wo ege é bonyii bo ebuw e won e ecii ke eboy.' "

⁴⁸ E bonyii bò yaa nu ke Bojuu yuw nonen, mum no yuuke njon, bensee diew yi yi Tata. E bonyii nteen bee saaka wvudvu le, e è nu bò Nyo' to nu e baa wase le bó nu ke ekenke nshii wvù mey lo.

⁴⁹ E diew yi yi Tata mum len won wvudvu le tfuu. ⁵⁰ Geenε, e Bojuu mum ne beyse bocee ntew bô bokε' bo bonyii bo baay baay

e, e bokεε ban nu bò to ké no too yew bunle le, e bó no bane Baul bô Banaban, mum kun bó le bó enε jó. ⁵¹ E bó dioo nen'yi nonen, kuceε kebvu ke yi bikaa bibole le è nu nciise fiε fi bó mom, mum gen ê kelaante kè Ikonium e. ⁵² E ngoo bonyii bo mbee le shεε no nu fibole yuuke njon baay, e Keyoy ke Yuule e yinεen yi bó le.

14

E Baul bô Banaban fewce saaka wvù jee ekumε Jisos Ikonium

¹ No Baul bô Banaban genεε Ikonium, bvuu ge ke leɣleɣ no bó to geε Antiok, keeley yew bunle Bojuu yi jó le, efewci saaka wvù jee dvú. E bó looce fewce, e Bojuu noo bonyii bò yaa nu ke Bojuu bee nteen. ² Geenε, e Bojuu bò to fanεε keebε ne beyse bonyii bomew bò to yaa nu ke Bojuu, befe bô mvuntelem mvubole le bó eton'yi shém bô bonyii bo mbee le. ³ E Baul bô Banaban mey ke jó e kefew defe, no fewci yaa fane ke ekumε Tata. E Tata nya bó bô mvunɣay keegeε mwem mvù dunji mvunɣay mvu Nyo' le bô mwem mvu diuw wvù yumεen e mvù dunji le fiε fi bó fewci ekumε Tata no wvù nu e buw bonyii bô mboyma nu keceey. ⁴ E bonyii bo ê kelaante kedvu le gawsen. E bomew tu ê keba ke Bojuu bò to fanεε keebε ba le, e bomew tu ê keba ke boom bo ntum e bo Jisos e.

⁵ E Bojuu ba bô bonyii bò yaa nu ke Bojuu noo bikuu bi won e tase, cu ntaɣ keenyεwle bô boom bo ntum e bo Jisos e, etumyε bó bô eta é bó ekpweken. ⁶ E bó kiε ntaɣ wvudvu, mum lewte gen won wvù Likonia le, no ghane ê bilaante bi Lista bô Delbi le noo ê bontew bò mbew jó le, ⁷ fewci saaka wvù jee jó.

E Baul bô Banaban fe nkewle Lista

⁸ Wee mvu to nu Lista, e wvù to ké no shee ke fokuse, e è yaa nulo é wvù elen ke, njefo bó to boke wvù e è nu nkewle. E è ke no nu diuu dimew, ⁹ e wvù shii no yeke fiε fi Baul to yeeyi. E Baul lun ejise yi ye le, yen e wee wvudvu kenke mbee le Nyo' nulo efe wen, ¹⁰ mum gay ê wvù foweεwe le, "Ja

eleem we.” E wvú mum sele we, kεw no lene.

11 E kebombom ke bonyii le yen fiεε fi Baul ge, mum no sane εtalε, jemyi ê díεw yi Likonia le le, “Bonyo' nu ε tu bonyii ε shii ε to ê beene le.” 12 E bó mum no teje Banaban le Siyus, mum teje Baul le Emis * no è to ké no yamte ke wvú jemyi. 13 E to nu ε yew ncese nyo' wvú bó teje le Siyus wvun nu mbew kelaante kedvu le. E cee ncese wvu fó mum jo bona' bò bolemsε noo fow no too dvú diuw ketaaη e le bó bonyii ege ncese dvú ê Banaban bó Baul.

14 E boom bo ntum e bo Jisos e ban kiεε fiεε fi bó bonyii bodvu to gomte keege, saayε ndvú ye le, † lewte ley ê bonyii bodvu ente, no kayte le, 15 “Bonyii ban, ben gee ε è nu la fin? Bese nu ke bonyii lenηen díεwe ben e, ε bese to fen keefewce saaka wvú jee wvú nen'yi fô Nyo' le le ben ecine bonyo' bo εcici ban e, ebii ε è nu Nyo' wvú Nyo' le. Nyo' wvun nu wvú to bomεε εbulε bó nshε noo jóo yi baay baay bó mwεεm mvunciim mvú nu mondvuum man e. 16 E to nu fwele, ε wvú cine bonyii le bitum e bicii, ε bó no gee no bó koonke. 17 Geenεn, ε wvú no gee ke mwεεm mvú jee fô bonyii le keeduηci le wen nu dvú. E wvú no nyaa bó bó jaη, ε bó keηke ηgu ê kefew ke len e, diee yuuke njoη.” 18 Naa no Banaban bó Baul jemyεε mwεεm mvun ê bó nen, ke ge lo le ce', ε bó se lu keege ncese ê bó.

19 E Bojuu bomew ke ne to jó, ε bó ne Antiok bó Ikonium, beyse bonyii nteen ε bó tumyε Baul bó εta. No bó tumyεε, mum gufe buy bó wvú εlaante kpwaake le wvú nu ε kpwe wase. 20 Geenεn, ε ηgoo bonyii bo mbee le ke to tase ê wvú we, ε wvú kase ne we, tu εlaante jodvu. E bvú ke buy yuu, ε bó Banaban mum ne jó, no gene ê kelaante kè Delbi le.

21 No Baul bó Banaban ley Delbi, fewce saaka wvú jee ekumε Jisos, keηke bonyii bo mbee le jó nteen. E bó ke ne jó kase no tuu jim, fele ê bilaante bi Lista bó Ikonium noo Antiok wvu Bisidia le. 22 E bó no fele

nonεn, yvuwse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le, teete bó le bó emey ke eleemè ntay yî mbee wvubole, keè le bó bowen keηke keeke eyen bongew nteen se keeke eley bvunfon bvu Nyo' le. 23 E bó bvuu no baayi bocee bintaashε bi bonyii bo mbee le, gεεle ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii. E bó dioo gεεle no bamte mwεεm mvudien bunlee mum nya bó can Tata Jisos wvú bó beje wvú le.

E Baul bó Banaban tu jim Antiok wvu Silia le

24 E Baul bó Banaban ke fey woη wvú Bisidia le, danšen gen wvú Bamfilia le, 25 fewce díεw Nyo' ê kelaante kè Belga le, mum bow gen ê kelaante kè Atalia le. 26 No bó bow jó, ley ê ηguw wvu ê joo le, mum kase no tuu jim Antiok. E Antiok jan nu jò bó to nyae bó can Nyo' le ε wvú buw bó bó nfi we ε bó se mum no ghane gee lemme din di bó to mεσεε. 27 No bó fεse jó, baance kentaashε ke bonyii bo mbee le, see fiεε ficii ê bó no Nyo' se lemεε bó bó, bó no wvú se yen'yεε mvuntelem mvu bonyii bó yaa nu ke Bojuu le, é bó elese fitele yî Jisos e. 28 E Baul bó Banaban ce bó ηgoo bonyii bo mbee le bodvu ε kefew defε.

15

E bonyii bo mbee le shii nshii Jelusalem

1 E bonyii bomew ke ne Judea, bow to Antiok, mum no yeeyi bonyii bo mbee le le ke è nulo é Nyo' eboyse wee se bó nu ε tfuse mwεten yew no nci Muses duηci ke. 2 E Baul bó Banaban ma lo n'yεeyi wvudvu, ε bó bonyii bodvu she bew mbew yî dvú le ε è yaa nu wvu wεε ke. E fi ke ghaw, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Antiok baa Baul bó Banaban noo bonyii bo mbee le bomew, tum le bó eben Jelusalem eyen boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le ke jó le, le bó elese diuw fô fiεε fidvu le.

3 Nonεn, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Antiok mum ciinse bó, ε bó no gene fele biba bi Fonishia bó bi Samalia le seje ê

14:11 28:6 * 14:12 Siyus to nu nyo' Boglek wvu baay, ε Emis nu wvú gene bontum bew. 14:13 10:25-26; Dan 2:46 † 14:14 Bó to saayi ndvú keeduηce le fiεε fi bó gomte keege nu ε sase bó. 14:15 Ksm 20:11; 1Kol 8:4-6 14:16 17:30 14:17 Mben 147:8; Yeli 5:24 14:19 14:5; 13:50; 17:13; 2Kol 11:25 14:22 11:23 14:23 6:6; Tay 1:5 14:26 13:1-2 14:27 11:18; 15:12 15:1 Lew 12:3; Gal 5:2 15:2 Gal 2:1-10

bonyii bo mbee le bo jó le bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ε kumen wase. Ε bonyii bocii no yuuke nonen, lanlanε baay. ⁴ Ε bó ke ben gen fεse Jεlusalεm, ε kentaashε ke bonyii bo mbee le bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashε ke jó fiisen bó. Ε bó see fiεε ficii ê bó no Nyo' se lemεε can yibole. ⁵ Geenεn, ε bonyii bo mbee le bomew bò to nu ten ê ngoo Bofalasii le, ja we gay le, “Bó kenke ke keetfuusè bonyii bò yaa nu ke Bojuu yew, gaytε ε bó gεεle bonci bo Muses e.”

⁶ No bó gay nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashε bvuu shii keeley ente jo fiεε fidvu. ⁷ Ε bó ke she jeme gen ncejole, ε Bitanε leem we gay le, “Boom bo bwεεm e, ben kee le è to nu fwele ε Nyo' baa me ê ben ente le è nu diuw wεm e wvù bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ke eyuuke saaka we wvù jee, beje wvù le. ⁸ Ε Nyo' wvù kee mvuntelem mvu bonyii le, dunce le wen nu ε fiisen bonyii bò yaa nu ke Bojuu, nya bó bô Keyoy ke Yuule lenlen no wvù to nyaε ê beene. ⁹ Wvù to baa dunci kejeεy jεεy beene ε bonyii bodvu ke. Wvù to nu ε ge ε mvuntelem mvubole no yuule njefo bó to nu ε lese fitele yí Jisos e. ¹⁰ No fí nu nonen, ben ε ghan nεε ε se no gomte keeshiike fitele fi Nyo' le, joo bvujite gεεle yí ngoo bonyii bo mbee le, ε bvujite bvun to ghaw wase beene noo bo'icee cee bosεεbeene? ¹¹ Fí baa nu len ke. Beene nu ε bee le Nyo' boysee beene ε è nu nje mboyma wvù Tata Jisos nu ε buw beene dvú. Ε è nu ke ten lenlen no wvù boysee bonyii bò yaa nu ke Bojuu.”

¹² No Bitanε jeme ε mεse, ε bonyii bocii cife, mum no yeke no Banaban bô Baul fele no bó se ghane gene fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε Nyo' nyaá bó bô mvungay le bó egeè mwεεm mvù dunci mvungay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεεn e dvú. ¹³ Ε bó jeme mεse, ε Jεm mum gay le, “Boom bo bwεεm e, ben eyeke eyuw. ¹⁴ Semon be ε see wase ê beene no Nyo' to kewεε dunce ten shiee we fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, caw bomew ê bó ente le è nu bew bonyii. ¹⁵ Ε fiεε fi bonyii bo ntum Nyo'

le to sanεε lene ke ekale kemwaan bô fi Nyo' to geε. Bó to san le,

¹⁶ ‘Kefew too lo kè me nu nke enkase ento, enseyse yew Dawe yí nu ε gbwe wase.

Me nu nke en'yoo binffuy bidvu,

é yí ekase eleem we.

¹⁷ Nonen, é kebese ke bonyii le emum egomte Tata,

ε bonyii ban bocii nu bò yaa nu ke Bojuu bò me nu ε ncaw

le è nu bem bonyii.

¹⁸ Fifin nu ε è jemyi Nyo',

ε wvù to ge wase ε bonyii kiεε ε è beε lo bvuyvuum e.’

¹⁹ Me ε no n'yεne fiem le fo beene enyaá ngeW ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò nu ε lese fitele yí Nyo' le ke. ²⁰ Beene esan ke ε è nu nwa' fô bó le, egay le fo bó edieè mwεεm mvù bonyii nu ε ge bintanε dvú fô bonyo' le ke, njefo è nu mwεεm mvu nnyen e. Fo bó ekenkè fiεε keege bô kenjan ke. Fo bó edieè nyam yí nu se bó sele lo ελεmε ε buy ke. Fo bó edieè ελεmε ke nyam e ke. ²¹ Bó san nonen, njefo bonci bo Muses e ban nu ε bó to γεεyi wase ncejole mondvuum monciim ε bonyii yuuke, ε è nu ke bó bó taanke eben yéw bunle le εdiuw ε mbam e εcii.”

Ε bó san nwa' fô bonyii bo mbee le bò yaa nu ke Bojuu

²² Nonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashε noo kentaashε ke bonyii bo mbee le kecii bee fifiε, mum yen le fí jee le bó ebaa bonyii ê bó ente etum é bô bo Banaban noo Baul egen Antiok. Ε bó mum baa Judas wvù diee diew dimew to nu le Basabas, bvuu baa ten Silas. Bonyii bo bofεε ban to nu bikuu ente jo bonyii bo mbee le. ²³ Ε bó san nwa' wvù bó nu etum bó dvú ε wvù nu le:

“Bese boom bo bwee wene le bò nu boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashε gayte ben e bonyii bo mbee le bocii bò yaa nu ke Bojuu, bò nu ê kelaante kè Antiok e bô bò nu keba kè Silia le noo bò nu ê kè Silishia le. ²⁴ Bese nu ε yuw le bonyii bomew nu ε buy ê bese ente ε to ε no nyaá ngeW, bvunse bvufee bvunen bô n'yεεyi mvu se è tum

bese bó ηkuuη. ²⁵ Nonen, bese ε mum ε shii bocii ε bee le bó ebaa bonyii bomew etum fô ben e, é bó etoò bô bo Banaban noo Baul bò nu nsáa yese shém. ²⁶ Bonyii ban nu ε bó ε yefe wase kpwe ye le nje lemme di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ²⁷ Bese ε mum ε tum Judas bô Silas le bó eto ebvuu ejeme ten bô diuw fiεε fi nu ê ηwa' wvun e. ²⁸ Bee bo Keyoy ke Yuule nu ε yen le fi baa jee keeyike ben bô bvujite bvumew efey bonci bo shiee le ban bò nu le: ²⁹ Fo ben edieè mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge bintanηe dvú fô bonyo' le ke. Fo ben edieè ελεμε ke nyam e ke. Fo ben edieè nyam yi nu se bó se le lo ελεμε ε buy ke. Fo ben ekeηkè fiεε keege bô kenjanη ke. E ben lewte mwεεm mvun, tu ben gee leη. Bó ε sheε wase.”

³⁰ E bó san nonen mum tum bonyii ba dvú ε bó bow dvú Antiok. E bó gen, kum kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jó kecii, nya ηwa' wvudvu ê bó. ³¹ E bó tan ηwa' wvudvu, ε saaka wvudvu leεse mvuntelem mvubole, ε bó yuw njonη baay. ³² E Judas bô Silas bò to nu bonyii bò seηe mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, nya bontefe nteen ê bonyii bo mbee le, ge ε bó no keηke mvunηay ê mvuntelem e. ³³ E bó bosen ce jó ntay. E bonyii bo mbee le ke ciinse bó ε bó no kaase bô nyεkeey tuu jim fô bonyii bò to tumεε bó le. ³⁴ * ³⁵ E Baul bô Banaban bosen ce Antiok ntay, ε bó bonyii bomew yeεyi bvuu fewci diεw Tata.

E Baul bô Banaban gawsen

³⁶ E kefew ke dioo gence, ε Baul gay ê Banaban le, “Bee wo ekase etu jim eghan bilaante bì bee wo se fewci diεw Tata bí le, eyen laa bonyii bo mbee le bo jó gee neε le.” ³⁷ E Banaban mum no gomte keejo Jon Mak le bô bó eghane. ³⁸ Geenεn, ε Baul fanηe yaa ekoonke le bó ejo wvú ke, njefo wvú to nu ε cine bó le Bamfilia fanηe yaa mese lene di bô bó to keηke ke. ³⁹ E Baul bô Banaban ke she kicen baay, mum gawsen. E Banaban

jo Maaku, ε bô wvú ley ηguw wvu ê joo, gen Sayblus. ⁴⁰ E Baul caw fiew ε è nu Silas. E bó wvú dioo nen'yi, ε bonyii bo mbee le nya bó can Tata le ε wvú buw bó bô nfi we. ⁴¹ E bó gen je biba bì Silia bô bì Silishia le, no ghane yvuwse mvuntelem mvu bintaashe bi bonyii bo mbee le.

16

E Timatio ley ηgoo Baul bô Silas e

¹ E Baul ghan gen buy ê kelaante kè Delbi le, ke ne gen ê ke Lista le. Wee ηgoo Jisos mvu to nu Lista jodvu ε diee nu Timatio, ε bwee nu wee Juu, nu ten wee mbee, geenεn ε ice to nu wee Glek. ² Timatio wvun to nu wee ε bonyii bo mbee le bocii bo Lista noo bo Ikonium bensee wvú. ³ E Baul no gomte keejo wvú le bô wvú eghanè, mum tfuse wvú yew. * E wvú to tfuse wvú yew nonen, njefo Bojuu bocii bò to cee biba bidvu le to kee lo le icee Timatio to nu wee Glek. ⁴ E bó mum no ghane, gene ê bilaante le, dioo gene no seηe ê bonyii bo mbee le bonci bò boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashe ke Jelusalem to shileε bee le bó egeelè. ⁵ Nonen, ε bintaashe bi bonyii bo mbee le bidvu mum no temyi gene fwe fwe yi mbee le. E bonyii no biise bó le εdiuw ecii.

E fiεε diεwε efile le to fô Baul e Towas

⁶ E Baul bô ηgoo ye ne le bó egen efewce diεw Nyo' won wvú Esia le, ε Keyoy ke Yuule tun. E bó mum len wase fey ε è nu je keba kè Fligia bô kè Galëshia le. ⁷ E bó ke dioo gen buy mbew won wvù Misia le no gomte keeley gen keba kè Bitinia le, ε Keyoy ke Jisos e bvuu tun. ⁸ Nonen, ε bó mum fey won wvù Misia le, danηen gen ê kelaante kè Towas e. ⁹ E è ke no nu entan, ε fiεε diεwε efile le ne to fô Baul e. E wvú yen ê fiεε fidvu le ε wee mvu wvu Masedonia leeme lεke wvú le, “Kee wo, lente ke eto Masedonia jan efi bese.” ¹⁰ No fiεε fidvu to fô Baul e nonen, ε bee bó † mum yen le Nyo' nu ε dunce ê bese le bese egen efewce saaka we wvù jee won

15:28 10:19; 15:20; Luk 11:46 **15:32** 11:23, 27 * **15:34** Boηwa' bo boyvuum bomew keηke kencim ke 34, ε kí nu le, “Geenεn, ε Silas mey fiew Antiok.” **15:37** 12:12 **15:38** 13:13 **15:39** 13:4 **15:40** 14:26 **16:1** 14:6; Lum 16:21; 1Kol 4:17; Fili 2:19; 2Tim 1:5 **16:2** 6:3; Fili 2:20, 22 **16:3** Gal 2:3-5; 1Kol 9:20 * **16:3** Bó to tfuse Timatio yew wvu le è nulo é wvú efewci diεw Nyo' ê Bojuu ε bó yaa nyaake ke wvú no ice to baa nu wee Juu ke. **16:4** 15:22-29 **16:5** 2:41 **16:6** 10:19 † **16:10** Luk wvù to sanηe ηwa' wvun to ley ηgoo bo Baul e Towas fen, ε bó bó no lene.

wvù Masedonia le. Kan mwaan, ε bese mum seyse keegen jó.

ε Lidia lese fitele yî Jisos e Filibi

11 ε bese ne Towas, lente teytoy ê nguwwvù le, buysen Samotes. ε bvú buy yuu ε bese gen fwe buy Niabolis. 12 ε bese ke ne fó len gen Filibi, ε è nu kelaante ke ê keba ke fwe le Masedonia. † Kelaante kedvu to nu wase ke bala bo Lum e. ε bese ce jó yî ediuw e. 13 ε è ke no nu diuu di mbam e, ε bese buy εlaante jodvu, gen diuw joo le fô bese to kpawwci le bvudvuu bvú Bojuu le bvú bunle le nu enu. No bese gen, ε bokene bomew to tase wase fó, ε bese mum shii no jemyi ê bó. 14 Kpwoon mvu to nu fó yuuke ten ε diee nu Lidia, ε wvú to ké no wvumte Nyo'. Wvú to buy ê kelaante kè Tayatila le, ε wvú to ké no geese kfu ndvú yimi, ε yí nu ke yí yeεle lo, lumte. ε Tata yene fitele fiew, ε wvú bee fiε fi Baul to jemyi le. 15 ε bó ke lese wvú bô bonyii bo ê wvú yew ê joo, ε wvú mum lekε bese gay le, “Kee ben, é ben fen nu ε yen le me nu ε nlese fitele fiem ficii yî Tata le, é ben to ke gen ce ê me yew.” ε wvú mey ke no nyeyi nonen, ε bese ke ghan bee gen.

ε bó fen Baul bô Silas yew ncaw e Filibi

16 ε è ke no nu diuu dimew ε bese dío egene fô bvudvuu bvú bunle le, tasen bee bo wan kpwoon mvu ε è nu nfa. Wvú to kenke keyoy kemew yî ye le, ε è nu kè ké ge ε wee no nu wee diam. Bonyii bô to kenke wan kpwoon wvudvu to kawte bigew yí ye le naa ntay nje wvú to ké no seje mwεem mvù nu ke ekooy. 17 ε wan kpwoon wvudvu dío yen bee bo Baul e, mum no bii bese le wamte, gayte le, “Bonyii ban nu bonyii bo lemme le bo Nyo' wvù nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, ε bó dunji je yì è nulo é ben eghan jó se boy.” 18 ε wvú ke ge nonen buy ediuw nteen, ε fí ke ne ton'ye Baul, ε wvú banke ye wam keyoy kedvu gay le, “Me ngayte ê wo ê diee di Jisos Klistu le, buye yî wan wvun e.” ε kí mum buy yî ye le ke sekedvu.

19 ε bonyii bô to kenke nfa wvudvu yen le je bowen yi bigew nu ε yí ε ka wase, ε

bó mum koo Baul bô Silas gufe gen bô bó fwe dvu bocee won ya le fô bó to ké no saake bonsaw. 20 No bó gen bô bó, leke fwe dvu bala bo Lum bô to saake bonsaw gay le, “Bonyii ban nu Bojuu, ε bó nyaa ηgew ê kelaante kesese le. 21 Bó yeeyi bonyii bô nce wvù nci wese baa bee ke. Bese nu bonyii bo Lum, ε è yaa nulo é bese ebii nce wvudvu le ke.” 22 ε kebomom ke bonyii le kè to nu fó mum tom bó, fente yî Baul bô Silas e. ε bonyii bô to saake bonsaw ba mum saaye ndvú yî Baul bô Silas e, gay le bó etam bó. 23 ε bó looce tam bó ntay, jo bó gen lese yew ncaw e, gay ê wee wvù to cepte yew ncaw le wvú ecεyte bó ntay. 24 No wvú yuw nonen, mum jo bó gen fen naa ê kebuw ke ente le yew ncaw e, fen bikaa bibole ê difwan e.

25 ε è ke no nu ke diewe entan entelen e, ε Baul bô Silas bunlee yemte bensee Nyo', ε bonyii bo ncaw e yeke, 26 ε nshε ne sese shiw bô mvungay, ε yew ncaw shiw gen buy yí kenffuy e. Kan mwaan, ε dew fwese yicii yene ye, ε boncaw feyken yî bonyii bo ncaw e bocii. 27 ε wee wvù to cepte yew ncaw yidvu kamse, dío yen ε dew fwese nu ye, ε wvú mum no kpwaake le bonyii bo ncaw e nu ε bó ε lewte wase. ε wvú mum baa nyo ê ηku le le wen eyu ekole kew dvú. 28 ε Baul wam foweεwe gay le, “Fo wo eyu ekole kuw ke. Bese nu fen bocii.”

29 ε wee wvù to cepte yew ncaw wvudvu tee ε wee to bô ken'yeese, ε wvú lewte ley yew, gen tum envuw fwe dvu Baul bô Silas ciinke bô nfan. 30 ε wvú ne jo bó, buy bô bó ekfu, bife ê bó le, “Bo'icem, è nulo é me enge neε nse mboy.” 31 ε bó tfuse ê wvú le, “Lese fitele yî Tata Jisos e, é ben ε bonyii bo ê wo yew ke emum eboy.” 32 ε bó mum fewce saaka wvu ekume Tata ê bô bonyii bo ê wvú yew. 33 ε wvú ke jo bó ke entan jodvu, cuke bilente bibole. Kan mwaan, ε bó mum lese wvú bô bonyii bocii bo ê wvú yew ê joo. 34 ε wvú mum jo bó, ε bô bó ben ê wvú yew, ε wvú nya mwεem mvudien ε bó die. ε bô bonyii bocii bo ê wvú yew mum no lanlane le bó nu ε lese wase fitele yî Nyo' le.

35 ε ekfu ke buy yuu, ε bala bo Lum ba

† 16:12 Masedonia to nu ε bó ε gaw biba binew, ε kin to nu ke fwe. 16:13 17:2 16:14 17:4 16:15 8:36 16:16 19:24 16:17 19:15; Luk 4:34, 41 16:18 3:6 16:20 17:6 16:22 2Kol 11:25; 1Tes 2:2 16:27 12:18-19 16:30 2:37; 11:14; Jon 6:28-29 16:33 16:15

bò to saake bonsaw tum bonyii bo nci le le bó egeɛn egay ê wee wvù ceyte yew ncaw we le wvù ebvuse bonyii ba é bó egeɛnè. ³⁶ E wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu mum geɛn yen Baul e, gay ê wvù le, “Bala nu e ciinse ntum le me embvuse ben, é ben egeɛnè yí nyεkeey e.” ³⁷ Geenɛn, e Baul gay ê bonyii bo nci le ba le, “Bó se nu e tam bese ya le se bó nu e yaw wase e saw nsaw wese nkuaɲ, e bese nu ke ten bonyii bo Lum, e bvuu e fen bese yew, e no duu keseen le bó ebvuse bese ejim ejim nεe le? Ke è nulo é fí ekooy ke. E nu ke eto ke bala bodvu fen se bvuse bese.”

³⁸ E bonyii bo nci le ba kase tu jim see ê bala bo Lum ba no Baul jeme. E bó yuw le Baul bô Silas nu ten bonyii bo Lum, mum no fane. ³⁹ E bó mum to ku can ê bó, bvuse bó yew ncaw e, ciinse bó, leke le bó ene εlaante jodvu. ⁴⁰ E Baul bô Silas buy yew ncaw e, geɛn yew dvu Lidia e bonyii bo mbee le nu dvú, e bó tefe bó mum nεe jó.

17

E Baul bô Silas geɛn Tesalonika

¹ E Baul bô Silas mum no geɛne, fey ê bilaante bì Amfibolis bô Abolonia le, danɛen geɛn buy Tesalonika. E yew bunle Bojuu to nu jó. ² E Baul mum geɛn ley yew bunle le ke no nce we to ké no nu, no too jemyi ê bonyii dvú yí εdiuw e mbam e eta, duɲci fiεε ficii ê Nwa' Nyo' le. ³ E wvù no duɲci jó, cεeyi le Mboyse wvù Nyo' to kawεε to keɲke keeke eyen ηgew, ekase ebuy yí kpwe le. E Jisos wvun wvù wen fewci ekumε wvù nu Mboyse wvudvu. ⁴ E bonyii bomew yuw nonɛn, bee bene Baul bô Silas e. E Boglek bomew bò to wvumte Nyo' noo bokεε bo baay baay bomew bee ten nteen. ⁵ Geenɛn, e Bojuu bomew mum no bene kendon bô Baul noo Silas, kum bonyii bomew bò to gbwayte εcici e bô bó taashε kebombom e, kew diuw εlaante. E bó mum nε geɛn ηgoy yew Jason le bó gomte Baul bô Silas keebvuse enya ê bonyii ekfuɲ. ⁶ E bó dioo gom nkuaɲ, mum gufe Jason bô bonyii bo mbee le bomew geɛn bô bó fwe dvu bocee

ntew, no wamte gayte le, “Bonyii ban nu bò ghane banɛe woɲ e wvù tuu ncine, e bó e to wase e buy jan, ⁷ Jason e fiisen bó e geε yew dvu wvù. Bó bocii ηgoyte bonci bo Nfon wvu Lum e, duu le Nfon wvumvu nu dvú e diee nu le Jisos.” ⁸ E bocee ntew bô bonyii yuw nonɛn, nε no wεwte lo. ⁹ E bó mum kan e Jason bô bonyii bo mbee le nya bigew le é fí ke bvuu kooy lo, bó saa etfuse bigew bidvu ê bó ke. E bó mum cinε bó le e bó no geɛne.

E Baul bô Silas geɛn Belia

¹⁰ E ekfuɲ ke dioo jiiim, e bonyii bo mbee le jo Baul bô Silas ciinse e bó no geɛne ê kelaante kè Belia le. No bó ley jó, geɛn yew bunle Bojuu le. ¹¹ Bojuu bo jó to nu bonyii e bó kee fiεε fele bo Tesalonika, njefo bó to nu e looce fiisen n'yεeyi bô shiee, no taasse Nwa' Nyo' εdiuw εcii keeyen laa mwεεm mvù Baul yεeyi bó dvú nu kecey e. ¹² E bó mum bee diew Nyo' le nteen. E bokεε bo baay baay nteen bò to nu Boglek noo bolemε nteen bò to nu ten Boglek bee ten. ¹³ Geenɛn, e Bojuu bo Tesalonika ke yuw le Baul nu e geɛn wase e no fewci diew Nyo' Belia, e bó mum geɛn ten jó, beyse kebombom ke bonyii le e bó kew mvunlaa. ¹⁴ E bonyii bo mbee le mum gay lo ê Baul kan mwaan e wvù geɛn diuw joo yi baay e. Geenɛn, e Silas bô Timatio shεε Belia. ¹⁵ E bonyii bò to geɛneε keeciinse Baul, geɛn buy Aten mum cinε wvù le. E bó dioo tuu jim, e Baul tum bó le bó egeɛn tefe ê Silas bô Timatio le bó emom ke le ebi wen e cekey.

E Baul no nu Aten

¹⁶ E Baul mum no ceyte Silas bô Timatio Aten. E wvù ke dioo ghane jó, yen e kelaante kedvu e yiɲsen lo bô mvumooso. E fí shiw fitele fiew. ¹⁷ E wvù mum geɛn yew bunle Bojuu le, jeme bô bó noo bonyii bò to yaa nu ke Bojuu bò to bunlee ten Nyo' dvú. E wvù bvuu no jemyi ten εdiuw εcii ya le bô bonyii bò to ké nε to fó. ¹⁸ E bonyii bo n'yεeyi le bomew bò bó to teɲe le Ebikolian noo bò bó to teɲe le Sitoyik ke nε to keebew ten mbew bô bo Baul. No

16:37 22:25-29; 23:27 16:40 11:23 17:1 1Tes 2:1-2 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 17:3 3:18 17:4 13:50; 16:14; 17:17 17:5 Lum 16:21 17:6 16:20 17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 17:10 17:2 17:11 Jon 5:39 17:12 11:18 17:13 14:5, 19; 1Tes 2:14-16 17:17 17:2, 4 17:18 4:2; 1Kol 1:22

Baul to fewci ekumε Jisos noo mbuy wvu yî kpwe le, ε bomew mum no biite le, “Keyun kin se kumte diuw le la le?” ε bomew no duu fibole le, “Fí yen'yi nen ke diewe wvú fewci ekumε bonyo' bo bonyii bomew e.”¹⁹ Nonen, ε bó mum jo Baul ε bó bó gen fô nshii wvù bó teje le Aleobagus e, * gay ê wvú le, “Bese gomte keebvuu eyuw ekumε n'yeyi wvu fwε wvun wvù wo too dvú laa wvú nu le la le.”²⁰ Wo jemyi mwεem mvumew ε bese ke baa yuw wase ke. Nonen, bese ε no gomte keekiε kenyi kedvu.”²¹ (Bonyii bo Aten noo botolo bo jó to ké no nu ke fibole keeshee yuuke ε è nu mwεem mvu mvunfem, jemyi ekumε mvú.)

²² ε Baul mum leem fwe dvu nshii Aleobagus wvudvu, gay le, “Bonyii bo Aten, me n'yene le ê jé le yicii nu ε ben wvumte bonyo' baay.”²³ Me njemyi nen, njefo me nse nghane elaante jonen, ε ndioo ntaale mondvuum mò ben bunlee bonyo' mó le, ε n'yen ketan ke ncese le kemew e ε bó ε san yî dvú le le, ‘Fô nyo' wvù bó baa kee le ke.’ Nyo' wvudvu wvù ben bunlee, wvù bó baa kee ke, nu wvú wvù me nu enfewce ê ben keseen.²⁴ Nyo' wvudvu wvun nu wvù to bomεε won wvun bó mwεem mvunciim mvù nu yî dvú le. ε nu wvú Nfon ebule bó nshε, ε ke wvú ké no cee yéw ncese yî è bom bonyii le ke.²⁵ Ke wvú tane fiεε fimew fi wvú taale le wee elem fô wvú le ke, njefo è nu wvú wvù gee ε bonyii bocii yoyte, nu dvú, kenke fiεε ficii fi bó shieele.²⁶ Wvú to nu ε ge ε dikfuu di bonyii le dicii buy yî wee mwaan e no nu yî ekole ke nshε le. ε wvú se ge nonen, nu ε wvú to seyse wase kefew kè bó nu ke enu dvú, noo bidwee bi mondvuum mò bó nu ke eceé mó le.²⁷ Wvú to ge nonen, wvu le bonyii ke eghaale, gomte wvú laa bó nu ke eyuu eyen wvú le le. Geenεn, ε ke Nyo' yaa cim nu ncejole fô wee mvu beene le ke.²⁸ Fifin nu ke lenlen no wee mvu to jemyεε wase le, ‘ε nu wvú wvù gee ε beene se cee, lene, bvuu nu no beene nu.’
ε wee wene binfe mvu to jeme wase ten le,

‘Beene nu naa boom bew’.

²⁹ No beene nu boom bo Nyo' le nonen, fo beene ekpwaakè le Nyo' fieesene fiεε fi è seyse wee bó bvufee bwew, ε tfuy bó ketwaa ke bigew e, kenεε ε kene lo bó te ke.³⁰ ε to nu kefew kè bonyii to beε kenjiwe le, gee mwεem mvù befe mvun, ε Nyo' cin'yi dvú. Geenεn, keseen nu ε wvú gayte le bonyii bocii ekumεn mvuntelem mvubole.³¹ Bó ekumεn njefo wvú nu ε gee diuu di wvú nu ke esaw won tfuu bii kecey e. Wvú nu ε baa wase wee we wvù nu ke esaake. Fifin nu ε wvú dunce wase ê bonyii bocii le è nu kecey no wvú to bvuseε wee wvudvu yî kpwe le.”

³² No Baul jeme nonen, ε bó yuw ε wvú ε ben ekumε mbuy wvu yî kpwe le, ε bonyii bomew ne no kieele lo wvú. ε bomew gay fibole le, “Bese gomte keeke ebvuu eyuw ekumε fiεε fi wo jemyi fin.”³³ Nonen, ε Baul mum buy cine bó le.³⁴ Geenεn, ε bonyii bomew bee fiεε fi wvú to jemyi le, bene wvú le. Wee mvu bó le to nu Dionisius wvù to nu wee nshii Aleobagus, ε mvu nu kpwoon ε diee nu Damalis noo bonyii bomew ten.

18

ε Baul gen Kolen

¹ Ejim jodvu, ε Baul ne Aten gen ê kelaante kè Kolen e.² No wvú gen jó, ε bó wee Juu mvu tasen ε diee nu Akpwila, ε bó to boke wvú Bontus. Akpwila bó Blisilia wvù kpweε to beε ne ke lo Itali, njefo Klawdius wvù Nfon wvu Lum to nu ε bvuse sa' le Bojuu bocii ebuy jó. ε Baul ke laa ghane ê bó le,³ dioo yen le bó seysee jéw yî bó saanke cún dvú, ε è to nu ke ten lemme di wvú wvù Baul to cee nje dí, ε wvú mum no cee fó, ε bó bó lemte.⁴ ε ké dioo nu ediuw ε mbam e ecii, ε wvú no gene yew bunle le, jemyi bó Bojuu noo Boglek dvú, momte keege le bó ebee fiεε fi wvú to yeyi le.

⁵ ε Silas bó Timatio ke dioo ne Masedonia to, ε Baul mum jo kefew kew kecii no fewci ε è nu diew Nyo', dunji ê Bojuu le Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu Jisos.⁶ Geenεn, ε

* **17:19** Nshii wvun nu fô bó to ké no seysee mwεem mvu ê kelaante kè Aten e, bvuu saake bonsaw fó. **17:24** 7:48; Mben 146:6; 1Bfn 8:27 **17:25** Mben 50:9-13 **17:26** Dito 32:8; Job 12:23 **17:27** Yεsa 55:6 **17:28** Kenj 1:27 **17:29** 19:26; Yεsa 44:9-20 **17:30** 14:16; Lum 2:4 **17:31** 3:15; 10:42 **18:2** Lum 16:3; 1Kol 16:19; 2Tim 4:19 **18:3** 20:33-34; 1Kol 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 **18:5** 11:18 **18:5** 3:26; 5:42 **18:6** 13:51; 20:26

Bojuu bodvu ke ne no kicine fiεε fi wvú to jemyi, nan'yi wvú. E wvú mum yεwse ndvú ye gay ê bó le, “Kpwe yene enù can yene le. Ke me ηκεηke εbo fó κε. E κew yí keseen e, me nu enγenè wase ε è nu ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu le.”⁷ E wvú mum cine bó le, buy gen no cee wase ε è nu bò wee mvu ε è yaa nu wee Juu κε, ε wee wvudvu to ké no wvumte Nyo'. Diee diew to nu Titius Justus, ε la diew nu mbew yew bunle le.⁸ E Klisbus wvú cee εkolε yew bunle bò bonyii bocii bo ê wvú yew ke lese fitele yí Tata le. E bonyii bo Kolεn nteen no yuuke no Baul fewci εkumε Jisos, beηe, ε bó mum leese bó ê joo.

⁹ E è ke no nu entaη jomew, ε Tata jeme ê Baul ê fiεε diεwε εfilε le le, “Fo wo efanè κε, è fewcì κε diεw yεm gene dvú. Fo wo ke elu dvú κε,¹⁰ ηjefo me nu bee wo, ε κε wee yaa nu naa dvú wvú nulo ege fiεε bò wo κε. Bonyii bem nu ê kelaante kin e nteen.”¹¹ Nonεn, ε Baul mum no nu jó yí kelum e kecile bò kenγawτεn, yεεyi bonyii bò diεw Nyo'.

¹² No Baul to nu jó, ε Galio ke dioo nu wee sa' wvu ê keba kè Akεya le, ε Bojuu baance ye koo wvú gen bò wvú yew nsaw e,¹³ jeme ê Galio le, “Wee wvun momte keebaηse bonyii ε bó bunlee Nyo' ê je mi le jεey se è nu no nci gomte.”¹⁴ E Baul ke ne le wen ejemyi, ε Galio ne jeme ê Bojuu ba le, “Bojuu ben eyuw, é fiεε fin be nu fiεε fimew fi befε ε wee wvun ε ge, κεneε nci mvu ε wvú ε ηgoy, tu me mbe ε ηkuu shém ε n'yεke fiεε fi ben jemyi.¹⁵ Geenεn, no fiεε fin nu κε mbew εkumε diεw bò εdiee noo bonci bonεn, ben eseyse εbenεben. Ke è yaa nulo é me ensaw fifin fiεε κε.”¹⁶ No wvú jeme nonεn, mum kuη bó ε bó buy yew nsaw e.¹⁷ E bó bocii mum ne ley yí Sostenes wvú to nu cee εkolε yew bunle le, mum suη wvú fwe dvu yew nsaw. E Galio fanε yaa kpwe lo fiεε fó κε.

E Baul tu jim Antiok

¹⁸ Ejim jodvu, ε Baul bvuu ce Kolεn bò bonyii bo mbee le yí εdiuw e nteen, ke mum ne cine bó le ε bò bo Blisilia noo Akpwila ley ê ηguw wvu ê joo le keegene

Silia. E bó se ne Σεηκλια fò bó to leyεε ê ηguw e, ε Baul mvu εkolε nje ηkawma wvú wvú to geε fò Nyo' le.¹⁹ E bó no gene, ke gen buy Efesus, ε Baul cine Blisilia bò Akpwila le jó, yaw gen fiew ε è nu yew bunle Bojuu le, jeme ê Bojuu dvú.²⁰ E bó ke lεke le wvú ebvuu ece κε bò bó εdiuw nteen, ε wvú tun.²¹ Geenεn, ε wvú ke dioo nen'yi, gay ê bó le, “Me nu ηke enkase ento ê ben e é Nyo' fen ε bee.” No wvú gay nonεn, mum ley ê ηguw e ne Efesus.

²² E ηguw ke gen buy Kaysalia, ε Baul buy, ben gen gay kentaashε ke bonyii bo mbee le Jelusalem, mum ne bow Antiok.²³ E wvú ke ce jó ε kefew gence, mum kase ne no lene fele ê biba bi Galεshia bò Fligia le, yvwuse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le bo jó.

E Abolos fewce diεw Nyo' Efesus

²⁴ E wee Juu mvu ke ne to Efesus ε diee diew nu Abolos, ε bó to boke wvú Aleksandia. E to nu wee ε wvú kee ηjeme, bvuu kee Nwa' Nyo' ntay.²⁵ Bó to nu ε yεεyi wase wvú bò Je yí Tata duηci, ε wvú mum no fiee lo bò n'yεεyi wvu εkumε Jisos, yεεyi bonyii leη. Geenεn, wvú to kee κε ε è nu fiεε fi Jon to fewci leese bonyii ê joo.²⁶ No wvú to toε Efesus, mum κew no yεεyi bonyii yew bunle le yaa fane κε. E Blisilia bò Akpwila ke yuw no wvú yεεyi nonεn, mum jo wvú, gen bvuu yuuse wvú ntay εkumε Je yí Nyo' duηci.

²⁷ E Abolos ke ne kpawawce le wen enu elente egen keba kè Akεya le. E bonyii bo mbee le bo Efesus mum fiεε wvú, saη ηwa' ê ηgoo bonyii bo mbee le bo Akεya, tomte le wvú ke dioo ε fεse ε bó fiisen wvú. E wvú ke gen jó, fi bonyii bo mbee le ntay, ε bonyii ban nu bò Nyo' to nu ε buw bó bò mboyma, ε bó lese fitele yí Jisos e.²⁸ E wvú no beeke mbew bò Bojuu ya le ε è yaa nu wvu wεε κε, soo bó, duηci ê Nwa' Nyo' le le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

19

E Baul gen Efesus

¹ E to nu seke Abolos to nu Kolεn, ε Baul ke jo je yí ente ente ê biba bi wvú to lene

jó le, fese Efesus. No wvú fese jó, yen ngoo bonyii bo mbee le bomew e, ² bife ê bó le, “Keyoy ke Yuule to nu ε to yî yene le seke ben to lesεε fitele yî Jisos e?” ε bó tfuse le, “Bese ke baa yuw wase le fεε fimew nu Keyoy ke Yuule ke.” ³ ε Baul bife le, “ε è fεn nu nonεn, tu bó to lese ben ê joo nje la?” ε bó tfuse le, “Bó to lese bese ê joo bii no Jon to fewci.” ⁴ ε Baul mum gay ê bó le, “Jon to leese bonyii ê joo, keedunεε le bó nu ε kumεn mvuntelem mvubole, ε wvú to gayte le bó ebee ε è nu wee wvú too ê wen ejim e, ε wee wvú wvú to gayte nu Jisos.” ⁵ ε bonyii bodvu yuw no Baul gay nonεn, ε bó mum lese bó ê joo ε è nu wase ê diee di Tata Jisos e. ⁶ ε Baul gεε can yî bó le, ε Keyoy ke Yuule mum to yî bó le. ε bó mum nε no jemyi díew yî bó yaa kee ke, bvuu seje ê bonyii mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi. ⁷ Bonyii bodvu to nu wee diεwε yuufe ncow bofεε le.

⁸ ε Baul mum no nu ke Efesus, gene yew bunle le yî kee le tε, jemyi ê bonyii dvú yaa fane ke. ε bó no beeke mbew, ε wvú momte keege le bó ebee fεε fi wvú jemyi ekumε bvunfon bvú Nyo' le. ⁹ ε bonyii bomew tεme bikuu fan keebē, mum no jemyi díew yî befe ê bonyii ejise ekumε Je Tata. ε Baul mum cinε bó le, jo ngoo bonyii bo mbee le, ε bó bó gen wase ε è nu yew n'yεεyi yi Taylanus e, no jemyi ê bó dvú εdiuw εcii. ¹⁰ ε Baul ge nonεn yî bilum e bifεε. Nonεn, ε Bojuu noo Boglek bocii bo won wvú Esia jodvu le yuw díew Tata.

ε boom bo Sikεfa le no bejene Baul

¹¹ ε Baul no nu, ε Nyo' gee, ε wvú gee binghaw bi mwεεm e ε è nu lo bi diuw wvú yumεεn e. ¹² Bó to ké joo ke naa fεε fiew fi ye le diεwε finceke fi ndvu le, kenεε ndvu ye lemme, egen ekum wee kεncεm e dvú, ε wvú mum bonεn lo, ε è nu wvú kenke keyoy kè befe yî ye le, ε kí buy.

¹³ ε Bojuu bomew bò to ké no ghane bvuuuse biyoy bì befe yî bonyii le, ke mum nε no momte keeteje diee di Tata Jisos e se bvuuuse biyoy bidvu. ε wee ké nε mum gay

ê keyoy kè befe le, “Me mbvuuse wo ê diee di Jisos wvú Baul fewci le.” ¹⁴ Bonyii bò to momte fεε fidvu to nu bossooshiwiy, ε è to nu boom bo Sikεfa wvú εkolε ke bocee ncese Bojuu le. ¹⁵ ε keyoy kè befe ke bife ê bó le, “Me ηkee Jisos, ηkee tεn Baul, ben nu finεn baa?” ¹⁶ ε wee wvú keyoy kè befe kedvu to nu yî ye le mum fεnte lo yî bonyii bodvu le, gowsε bó kuse, ε bó fεε lo buy yew dvu wee wvudvu nu wase binyi bincimte bô bilemte ye le.

¹⁷ ε Bojuu bô Boglek bocii bò to cee Efesus yuw ekumε fεε fidvu, no fane. ε bonyii mum no wvumte diee di Tata Jisos e fesene lo. ¹⁸ ε bonyii nteen bò to nu wase bonyii bo mbee le no too seje bvuu bwaashi mwεεm mvu ejiwε le mvù bó to gee. ¹⁹ ε bomew nteen bò to gee nfim, baancε bonwa' bobole bo nfim e, to dvú, ton ê bonyii ejise. ε bó tan kpaw bonwa' bodvu bocii, ε wvú buy ejise bigew bontfuke mbaanshen (50,000). * ²⁰ Nonεn, ε mwεεm mvun ge ε díew Tata no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le bó mvungay, saanjkene gene lo fwe fwe.

ε bonyii kεw mvunlaa Efesus

²¹ ε è ke no nu ejim jodvu, ε Baul yen le wen nu egen Jelusalem, ε wen nu dioo gene, efey je biba bì Masedonia bô Akεya le. ε wvú bvuu no gayte le, “Me nu ηke endioo ε ngen ε mbuy Jelusalem, enkenke keengen tεn embuy Lum.” ²² ε wvú mum yaw tum bonyii bofεε, Timatio bô Elastus bò to fici wvú, ε bó gen fwe Masedonia. ε wvú sheε bvuu ce Esia caan.

²³ ε è no nu ke kefew kedvu le, ε mvunlaa nε kεw Efesus ekumε Je Tata ε è yaa nu mvu wεε ke. ²⁴ Cee εlamε mvu to nu jó, ε diee nu Demitius, ε wvú to ké no tfuyte mwεεm mvù fieesene yew ncese nyo' wvú bó teje le Atemis. † Lemme didvu din to ké no too bô bigew fô bonyii bò tone εlamε le ε è yaa nu bi wεε ke. ²⁵ ε Demitius mum kum bonyii bò to tone εlamε bocii noo bonyii bò to lemte kfuu didiε lemme, ε bó tase. ε wvú gay ê bó le, “Boom bo bwεεm e, ben kee lo le

19:3 8:18-25; Luk 3:3-4, 16-17   **19:6** 2:4   **19:8** 17:2; 28:23   **19:9** 9:2   **19:10** 20:18   **19:11** 2:22   **19:13** 3:6; Luk 9:49-50   **19:15** 16:17   **19:17** 5:11   * **19:19** Bigew bin to nu ε jise dimwaan nu nlawma wee lemme yî diuw le.   **19:20** 2:41   **19:21** 23:11; Lum 1:10, 13   **19:23** 9:2; 2Kol 1:8   **19:24** 16:16   † **19:24** Atemis to nu nyo' ngu fô Boglek e.   **19:26** 17:29

lemme din nu ε beene ηole bigew yî dvú le. ²⁶ Ben ε no yene bvuu yuuke fiεε fi fimbwε fi Baul fin gee. Wvú ghane gayte le ke bonyo' bò bó kene lo bò can yaa nu bonyo' ke. Wvú nu ε ge wase nonen, ε banke bvufee bvú bonyii le nteen Efesus jan, ε no banse wase ten bvú bonyii bo Esia le bocii ε bó beje wvú le. ²⁷ Me n'yene le lemme disεεbeene din nu ekenke diee di befe. Ε ke è mεy nonen ke, yew ncese nyo' wvu baay wvú kpwoon wvú Atemis nu ke etu fiεε fi εcici. Ε fi kooy lo nonen, tu bó ε shoose wase nyo' wvu baay wvun wvú nu ε bó wvumte Esia jocii, ε ekole ke nshε le kecii wvumte ten."

²⁸ No bonyii bodvu yuw nonen, ε mvuntelem bente lo bó. Ε bó mum kew no wamte, gayte le, "Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay." ²⁹ Ε kelaante kedvu kecii mum bvun. Ε kebombom ke bonyii le kè to taseε mum ley yî Gayus bò Alistakus e, ε è to nu bonyii bo Masedonia bò to lene bò bo Baul, gufe gen bò bó yew nshii noo bondvum e. ³⁰ Ε Baul no gomte keeley gen fwe dvu kebombom kedvu, ε bonyii bo mbee le tun. ³¹ Ε bonyii bomew bo baay baay bo jó bò kenke won bò to nu nsáa ye, bvuu ciinse ntum fô wvú le leke le fo wvú emom lo etome ekale dvú ke. ³² Ε kebombom kè to taseε kedvu mum ne bvun no wamte ke lo ncεw ncεw. Ε bomew wamte fin fiεε, ε bomew wamte fifi. Ke bonyii nteen to cim kee fiεε fi bó to taseε fó nje fi ke. ³³ Ε Bojuu mum jo Eleksanda fese fwe dvu kebombom ke bonyii le, ε bonyii bomew yen mum no kpwaake le wvú kee fiεε fó. Ε wvú mum no cici bonyii bò kebo keetanε diuw we. ³⁴ Ε bonyii bodvu ke dīoo kiεε le Eleksanda nu wee juu, ε bó bvuu mese no wamte lo gene fwe yî wee le mwaan, gayte le, "Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay." Ε bó ke wam nonen, gen buy bontam bo kefew e bofεε.

³⁵ Ε wee nsan wvu εlaante jodvu ke ne ci bó, ε bó lu bó diuw. Ε wvú bife è bó le, "Bonyii bo Efesus, wee nu dvú wvú maa le ke è kenke beene bo Efesus jan yew ncese nyo' wvú Atemis noo te di nyo' le di to gbweε fowe le? ³⁶ No wee nu se wvú nu dvú wvú nulo ekicen fifin, tu ben bee keelaame, saa eyunse ne nen ke. ³⁷ Ben ε to bò bonyii

ban fen se bó nu ε con fiεε yéw bonyo' le, kenεε ε jeme díew yî befe ekume nyo' wesebeene wvú kpwoon wvun ηkuun. ³⁸ Ε Demitius bò bonyii bew fen kenke nsaw bò wee, tu ediuw ε nsaw nu dvú yò è nulo é bó egen eyen bonyii bò saake bonsaw e, é bò bó esaw. ³⁹ Ε fiεε fimew fen bvuu nu dvú fele fin fi ben gomte, tu bó nu ke etaa ente jodvu fô nshii bocee ntεw e. ⁴⁰ Me njemyi nen, njefo me n'yene le fiεε fi eben fin nu elese beene diuw e le beene nu ε kew mvunlaa. Ε fi kooy nonen, beene saa ekenke fiεε fi len fi bó etfuse ke." ⁴¹ No wvú jeme nonen, mum gay ε kebombom kedvu tawse.

20

Ε Baul gen Masedonia noo Glee

¹ Ε mvunlaa mvú to nu Efesus ke leeten, ε Baul tee ηgoo bonyii bo mbee le, tefe bó mum gay bó le no gene Masedonia. ² Ε wvú gen, ghan biba bi jó le, yvuwε mvuntelem mvu bonyii bo mbee le ntay, mum danse gen Glee, ³ ce jó kee te. Ε wvú ke ne no nu le wen nu egen eley ηguw wvu ê joo egen Silia, mum yuw le Bojuu nu ε gbwe wvú ê je. Ε wvú mum yen le è jee le wen ekase etu jim je Masedonia. ⁴ Wvú to lene bò bò Sobata wvú waa Bilus wvu Belia, noo Alistakus bò Sekundus bo Tesalonika, noo Gayus wvu Delbi, noo Timatio, noo Tikikus bò Toofimus bò to nu bonyii bo Esia. ⁵ Ε bonyii ban mum gen fwe no ceyte bee bo Baul Towas. ⁶ Ε Nkaw Bleeed wvú bó baa gee Fintunleen jó ke fey, ε bese ley ηguw Filibi, jo ediuw εtin bene bó le Towas, ε bee bó ce jó ediuw εsooshwi.

Ε Baul bvuu ghan kentaashε ke Towas

⁷ Ε è ke no nu diuu di fwe yî kema le, ε bee bo kentaashε tase fokiεguu keeguuten bleed. No Baul to nu keebuy ne fò bvú ε yuu, ε wvú mum kew no jemyi é bó, ke jeme gen buy entan entelen. ⁸ Bee bó to nu ε è nu è kebuw ke yew e ke εwe le, ε bin'yeese baa dvú nteen. ⁹ Ε cuwee mvu wvú diee to nu Yutikus ε shii yî ntoo yew e. Ε wvú ke ne kew no leete no Baul to jemyi ke gene lo. Ε nyii ke dīoo gooke wase lo wvú, ε wvú mum ne fó gbwe ekuse, ε fó to nu binjente bi yew

e bitete ε κew fokuse. Ε bó γεν jo ε wvú ε kpwe wase. ¹⁰ Ε Baul shii γεν ηγvuum ê wvú εwe, bam wvú gay ê bonyii λ, “Wvú bεε dvú, fo ben ebuukè κε.” ¹¹ Ε Baul ke kase ben ê kebuw ke εwe kiε le, guse blεed die, se bvuu κew no jemyi, ke jeme ε bvutfuu ghan yuu ε wvú mum nε. ¹² Ε bonyii ke jo cuwee we kfulε bó wvú fô yew e ε wvú nu wum, ε mvuntelem λεten bó baay.

Ε Baul nya ntefe ê bocee kentaashe ke Efesus

¹³ Ε bese ke ley ηguw wvu ê joo, γεν Asos, no Baul to seyseε wase λ ε nu jó jò bese nu ke ejo wen. Wvú to gay nonen, njefo wvú to gomte keelen fokuse. ¹⁴ Ε wvú ke koocε bese le Asos, ε bese mum jo wvú ê ηguw e, ε bee bó γεν buy Mitilin. ¹⁵ Ε bese ke nε fó ê ηguw e, ε bvú buy yuu, ε bese fεse mbew Kios e, fey, ε bvú bvuu buy yuu, ε bese fεse Samos, bvuu fey, ε bvú bvuu buy yuu, ε bese ley Miletus. ¹⁶ Bese to lene nonen, wεmte lo Efesus njefo κε Baul to gomte keejewse kefew Esia κε. Wvú to γενε cekey cekey laa ε nulo é wen ke enu Jelusalem diuu di Nkaw Bentekos e λ.

¹⁷ No bese ley Miletus, ε Baul ciinse ntum fô bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e λ bó eto eyen wen e. ¹⁸ Ε bó ke to, ε wvú jeme ê bó λ, “Ben kee no nce wεm to nu beene ε κew yí diuu di fwe di me nto ntomyεε εκale yí nshε yi Esia le. ¹⁹ Me nto nu ε nshike εκole kem, no nlemte fô Nyo' le bó misεm ejise. Ε me mbvuu n'yεn bonjεw ê jé le nteen no Bojuu to bone bikaa ê me ejim. ²⁰ Ε ben bvuu kee no me nto n'yεεyi ben ya le, mbvuu ηghane n'yεεyi yéw e. Me nto mbaa nyile fiεε fimew fi ε nulo é fí efi ben κε. ²¹ Me nto nfewci κε ε ε nu fiεε fimwaan ê Bojuu noo ê bonyii bó yaa nu κε Bojuu, ηgayte λ bó ekumen mvuntelem mvubole, etu bó bo Nyo', elese fitele yí Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. ²² Keseen, ben eyeke eyuw, me ηgene Jelusalem ε ε nu no Keyoy ke Yuule gay ê me, ε me n'yaa ηkee λ laa ε nu eγεν ekooy la bó me jó λ. ²³ Fiεε fi me ηkee nu κε λ mondvuum monciim

mò me nfele mó le, nu ε Keyoy ke Yuule seje κε ê me λ ncaw bó ηγεw cεyte me fwe. ²⁴ Geenεn, κε me n'yεne nshii wεm e λ ε nu fiεε κε, εfey λ me emεse lemme di Tata Jisos nu ε nya ê me di nu λ me enfewci saaka wvú jee wvu εκume no Nyo' nu ε buw bonyii bó mboyma.

²⁵ Yí keseen e, ben eyeke eyuw, me ηkee λ κε wee mvu ben e wvú beene ε bó se nu, ε me nfewci εκume bvunfon bvú Nyo' le bεε κε ebvuu eyen bvushiw bwem e κε. ²⁶ Me ε mum ε no nlooci njemyi ê ben eben λ é wee mvu ben e la lo keseen, tu κε me ηκεηκε εbo fó κε, ²⁷ njefo me nse mbaa nyile keensee fiεε ficii ê ben fi Nyo' shieele κε. ²⁸ Ben dioo ε shεε, no taalé fô bikuu binen e noo fô ηgoo bonyii bo mbee le bó nu diεwε njée le, bó Keyoy ke Yuule nu ε γεε ben ê bó we le. Ben enù boncεy njée bo kentaashe ke bonyii bo Nyo' le kè wvú to sumεε bó ελεμε κε Waa we le. ²⁹ Me ηkee lo λ me nu ηke endioo ε mbase εκale, é bokuula eto eley ηgoo yene le, saa ecawte wee wvú bó ekoo κε. ³⁰ Bonyii bomew nu ke ebuyκε naa ê ben εnte, elεεle ηgoo bonyii bo mbee le, guute ε bó tuu ê ηgoo yibole. ³¹ Nonen, ben eyenè, kumyi λ yí bilum e bitete nu ε me ε n'yεεyi ben bocii entan bó εmvunsheen bó misεm ejise.

³² Me ε mum ε no nyaa ben keseen can Nyo' le noo yí diεw ye yí nu εκume nfi wvú Nyo' nu ε buw bonyii dvú. Diεw yin nu yí nulo ege é ben ekuu, wvu λ ben ke εκεηκε kelen fô bvudvuu bvú Nyo' nu ε γεε ê bonyii bó wvú nu ε ge λ ε nu naa bew e. ³³ Me nto mbaa njeenke bigew bi wee le kenεε ndvú wee κε. ³⁴ Ben kee ntay λ ε nu can yεm yin yí to lemte fiεε ficii fi bee ηgoo yεm to shieele. ³⁵ Yí mwεεm mvunciim e nu ε me nto nduñci ê ben λ wee κεηκε keelemtè ntay emum efi bonyii bo ηγεw e, kumyi no Tata Jisos to jemyεε λ, ‘Njon wvu baay nu wvu wee wvú nyaa lo, fele wee wvú fii lo le.’”

³⁶ No Baul mεse ε jeme nonen, ε bó bó mum tum εnvuw fokuse bocii, bunle. ³⁷ Ε bó nε κese bó kpwe no beele, bamte Baul

20:17 18:21   **20:18** 19:10   **20:21** 11:18   **20:22** 10:19   **20:23** 21:4, 11; 9:16   **20:24** 21:13; 2Tim 4:7   **20:25** 28:23   **20:26** 18:6   **20:28** 11:23   **20:28** 1Bi 5:2   **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12   **20:30** Gal 4:17; 1Jon 2:19
20:31 19:10; 1Tes 2:11-12; 2Kol 11:28   **20:32** 26:18; 1Tes 5:23-24; 2Tes 1:11-12   **20:33** 18:3   **20:35** Mat 10:8
20:38 20:25

ηoci le bó ε shεε wase. ³⁸ Fiεε fi to gee é bó sε no beele baay nεn, nu diεw yì Baul to jemyεε le ke bó bεε ke ebvuu eyen bvushiw bvuwene ke. Ε bó mum ciinse wvú gen buy fô wvú nu eley ηguw wvu ê joo.

21

Ε Baul gen Jelusalem

¹ Ε bee bo Baul gay bó le, mum nε fô lente ê ηguw e teyey, fεse Kos. Ε bvú buy yuu, ε bese gen Lodεs, ke nε fô, gen Batala. ² No bese buy jó, yen wvumvu ηguw wvu ê joo wvù to gene Fonishia le, mum ley jó no gene. ³ Ε bese ke yen Sayblus e, cine εbo ηkονko, mum fey gen buy Taya, won wvù Silia le fô ηguw to nu keebvuse mwεεm. ⁴ Ε bese gom bonyii bo mbee le, ε bee bó ce εdiuw εsooshwi. Ε Keyoy ke Yuule ge ε bó tefe Baul le fo wvú emom egen Jelusalem ke. ⁵ Ε bee bó ke ce, ε diuu ke to kocen di bese enε, ε bese mum jo je. Ε bó bocii bô bokε' bobole noo boom, ciinse bese buysen kelaante kedvu gen buy diuw joo yi baay e, ε bee bó tum εnvuw fokuse, bunle mum gaynεn. ⁶ Ε bese ley ê ηguw e, ε bó no tuu jim fô yew e.

⁷ Ε bese mum nε Taya, jo je, gen buy Tolεmay. Ε bee bo boom bo bwee wese le bo mbee le gaynεn, ce diuu dimwaan. ⁸ Ε bvú buy yuu, ε bese nε, gen fεse Kaysalia, gen yew dvu Filew wvù to ghane fewci diεw Nyo', ε bee bó ce. Filew wvun to nu wee mwaan ηgoo bonyii bo bosooshwi bô bó to baayεε ba le. ⁹ Wvú to kenke boom bokεnε bonεw, ε bó baa kee wase bolemse ke, ε bó to ké no seηe ê bonyii mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi. ¹⁰ Ε bese no nu jó yì εdiuw e nteen, ε wee mvu wvù to ké no seηe mwεεm mvù wvú yuuke ε Nyo' jemyi ke nε Judea bow to jó ε diee nu Agabus. ¹¹ Ε wvú ke to yen bese le, jo kecaw ke Baul e, kay bikaa biew bi wvú wvù Agabus e noo can ye dvú, mum tefe le, “Keyoy ke Yuule gayte le è nεε no Bojuu bo Jelusalem nu ke ekay wee wvù kenke kecaw kin nεn, enya wvú can bonyii bô yaa nu ke Bojuu le.” ¹² Ε bese yuw nonεn, ε bee bo bonyii bocii bô to

nu fô no lεke Baul le fo wvú egen Jelusalem ke. ¹³ Ε wvú tfuse le, “Ben gee ε è nu la fin nεn? Ben kee ke le ben beele nεn shiike fitele fiem e? Me nu ε nseyse ε è yaa nu ke keenley ncaw Jelusalem maan ke. Me nu ε nseyse ten naa keenkpwe lo jó nje diee di Tata Jisos e.” ¹⁴ No je to baa nu dvú keege é wvú ekumen ηkpawwe we, ε bese mum lu, gay ke wase le, “Fí enù ke no Tata gomte.”

¹⁵ Ε εdiuw fey, ε bese baance mwεεm mvusese, mum no bene Jelusalem. ¹⁶ Ε bonyii bo mbee le bomew bo Kaysalia ben bee bó, ke jo bese ε bee bó gen yew dvu Menason dvù bese to nu keeke ecee. Ε Menason wvun to nu wee wvu Sayblus, ε è to nu wee mvu ente jo bonyii bô to yawεε lese fitele yì Jisos e.

Ε Baul laa ghane ê Jεm bô bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le

¹⁷ No bese to fεsεε Jelusalem, ε bonyii bo mbee le bo jó fiisen bese ntay. ¹⁸ Ε ekfuη buy yuu, ε bee bo Baul laa ghane ê Jεm e, ε bocee kentaashε to nu ten fô bocii. ¹⁹ Ε Baul gay bó le, mum nyey fiεε ficii ê bó fi Nyo' to gee fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le fele yì lemme di wvú to lemte le. ²⁰ Ε bó yuw nonεn, mum kεw no tumte monkum mo Nyo' le. Geenεn, ke nε gay ê Baul le, “Waa bwee wese, taa eyen no Bojuu nu ε bó ε lese wase fitele yì Jisos e bontfuke le bontfuke le. Geenεn, bó nu nonεn bεε ke leeme yì bonci bo Muses e temyi, ²¹ ε bó ε see wase ê bó ekumε wo le wo ghane yεyi Bojuu bô cee bitum bimew e le bó ecine bonci bo Muses e, jemyi le fo bó etfuusé boom yew ke, bô le fo bó ebii nce won e ke. ²² No fi nu ε bó nu ke ekiεε ke le wo nu ε to, è nulo é beene ege nεε keseen? ²³ Bese nu esee fiεε fi wo nu ege. Bese kenke bonyii fen bonεw ε bó ε ge ηkawma fô Nyo' le. ²⁴ Joo bó, é ben ε bó egen ekfum bikuu binεn, é wo elaw fiεε ficii fi bó kenke keelaw wvu le bó egen emvu bikuu bibole. Ε wo ge nonεn, é bonyii bocii emum ekiεε le wo gεεle ten bonci bo Muses e, ε mwεεm mvunciim mvù bó jemyi ekumε wo yaa nu keceεy ke. ²⁵ Fi ekumε bonyii bo mbee le bô yaa nu ke Bojuu nu ε bese to jo

ntaŋ saŋ ŋwa' ciinse fô bó le le fo bó edieè mwεem mvudien mvù bó nu ε ge bintaŋe dvù fô bonyo' le ke. Fo bó edieè ελεμε ke nyam e ke. Fo bó edieè nyam yi nu se bó se le lo ελεμε ε buy ke. Fo bó ekeŋkè fiεε keege bô kenjaŋ ke.”²⁶ Nonεn, ε Baul mum jo bonyii bodvu, ε εkfuŋ ke buy yuu ε bô bó γεn kfum bikuu bibole. Ε Baul mum γεn yew ncese le, see diuw di εdiuw ε ηkfum nu ke edioo ε ka, ε bó emum ege ncese fô bó le wee mwaanŋ mwaanŋ.

Ε bó gheŋ Baul fô yew ncese le

²⁷ Ε εdiuw yodvu ke dioo ekaa, ε yó to nu εsooshwi, ε Bojuu bomew bò to nen'yeε Esia yen Baul e fô yew ncese le, mum beyse kebombom ke bonyii le, koo wvú,²⁸ no sane εtalε gayte le, “Bonyii bo Islael, ben efi bese. Ε nu wee wvun wvù ghane yeeyi mwεem mvù befe ε bonyii mondvuum monciim ekumε wonŋ wesebeene bô bonci bo Muses e noo ekumε yew ncese yin. Wvú nu ε mεse ε jo bonyii bò yaa nu ke Bojuu, ε to bô bó yew ncese le fen, ε befe bô bvudvuu bvù yuule bvun.”²⁹ Bó to jemyi nonεn, njefo bó to nu ε yen ε Baul ghane εlaante bô Toofimus wvù wee wvu Efesus. Ε bó mum no kpwaake le Baul nu ε ley bô wvú fô yew ncese le.³⁰ Ε εtalε kedvu ge ε kelaante kecii shiw, ε bonyii no lewte too fó. Ε bó gheŋ Baul, gufe buy bô wvú yew ncese le, kaŋ mwaanŋ, ε bó mum faaye dew fwese.³¹ Ε bó mum no gomte keeyu Baul, ε saaka ley bitem bi cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le bo Lum e le Jelusalεm jocii bvuuŋke lo.³² Ε wvú mum ne lo kaŋ mwaanŋ, jo bonyii bo nci le bô bikuu bimew bi ηgóo bonyii bo nci le, ε bô bó lewte bow fó. Ε bonyii dioo yen nci le, ε cee εkolε bikuu bi nci le nu fó, ε bó mum lu keesuunke Baul.³³ Ε cee εkolε nci wvudvu mum to koo Baul, gay ε bó kay wvú bô boncaw bofεε. Ε wvú bife ε bó le, “Wvun nu yeε? Wvú jay ε ε nu la?”³⁴ Ε fó ne no yole lo, ε ban wamte fin, ε boba wamte fifi. Ε wvú faŋε yaa eloocε eyuw laa ε se be kooy la le. Ε wvú mum ne gay le bó ejo Baul eben bô wvú fô la di bonyii bo nci le.³⁵ Ε bonyii bo nci le mum jo wvú, ke dioo bene fô je nu ε bó ε sewyε lo, mum ne wa tuu lo Baul

no kebombom to ffuuke ke ε wvú ejim.³⁶ Ε kí to bii nonεn wamte, gayte le, “Bó elεse lo wvú.”

Ε Baul taje diuw

³⁷ Ε bó ke dioo leyte wase bô Baul fô la di bonyii bo nci le, ε wvú leke ε cee εkolε bikuu bi nci le le, “Ε nulo ε me enjeme fiεε ε wo?” Ε wvú yuw nonεn, bife ε Baul le, “Fí nu le wo kee díεw Glek e?”³⁸ Ε baa nu wo wee wvu Ijiw wε wvù to kewεε mvunlaa bô bikuu bi wonŋ e kefew kemew e, gufe ηgoo bonyii bontfuke bonεw (4,000) bò to yuwyi bonyii, ε bó bó γεn no nu ηkpwaante le?”³⁹ Ε Baul tfuse le, “Me nu wee Juu, ε bó to boke me Taasus wonŋ wvù Silishia le, ε ke Taasus nu kelaante ke ncεw ke. Kee wo, nya ke me bó je ε me enjeme ε bonyii ban.”⁴⁰ Ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum nya je le wvú ejeme. Ε Baul mum leem fô bó to sewyεε fe, ci bonyii bô kebo. Ε bó lu bô diuw, ε wvú gay ε bó ε díεw Ibulu le le,

22

¹ “Bo'icεm bô boom bo bwεem e, ben eyeke ε me entaŋe diuw wεm fwe dvunen.”² Ε bó dioo yuw no wvú jemyi ε ε nu ε díεw yiyo Ibulu le, ε bó mεse cife nen ndvumm. Ε Baul gay le,³ “Me nu wee Juu, ε bó to boke me Taasus wonŋ wvù Silishia le, geenεn ley me Jelusalεm jan, ε me n'yeeyi ŋwa' can Gamalia le. Ε wvú loocε yeeyi me bô bonci bo bo'iceε boseεbeene le, ε me mum no nleeme yí fiεε fi Nyo' le nteymi ntay ke díεwε ben bocii bò nu fen εben e.”⁴ Me nto ηké no mbone bikaa ejim jo bonyii bò bii Je Tata le, ηgee ε bó yuwyi bó, ηkoole bokεne bô bolemsε nciinse yew ncaw e.⁵ Fin nu fiεε ε εkolε ke bocee ncese le bô bonyii bò saake wonŋ kee baanŋ. Ε to nya bó bonwa' le me enŋεn dvù fô boom bo bwee wesebeene bò nu Damaskus e. Ε me mum no ηgene keeŋkooye bonyii bò bii Je Tata le, eŋka, ento bô bó Jelusalεm ε bó enya ηgew ε bó.

Ε Baul see no wvú to ghanεε se lese fitele yí Jisos e

⁶ Ε me ηke ndioo nfeŋene Damaskus ke díεwε emvunsheεn εntelεn e, ε n'yuu mvu

wvu baay nε sεsε law fowe, shii yî yεm e. ⁷ Ε me ηgbwe fokuse, n'yuw ε diεw jeme ê me le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me εjim nεn nje la?' ⁸ Ε me mbife le, 'Tata, è nu wo wvù yεε?' Ε diεw yidvu tfuse le, 'Ε nu me wvù Jisos wvu Nasalet, ε è nu me wvù wo bone bikaa εjim jodvu.' ⁹ Bonyii bò to nu bee bó to nu ε yεn n'yuu wvudvu le, geenεn fanε yaa yuw diεw wee wvù to jemyi bee wvù le κε. ¹⁰ Ε me mbvuu mbife le, 'Tata, è nulo é me enge nεε?' Ε wvù tfuse ê me le, 'Ja we, eley gen Damaskus, é bó esee ê wo jó lemme dicii di Nyo' nu ε seyse le wo elem.' ¹¹ Ε me ηke nja fó, ε n'yuu wε ε ge wase me ε nfefe, ε bonyii bò bee bó to le ne mum cεηse wa lo me, ley gen bó me Damaskus.

¹² Wee mvu to nu Damaskus jodvu, ε diee nu Ananias, ε wvù to looci wvumte Nyo', gεεle bonci bosεεbeene, ε Bojuu bocii bò to nu jó bεnsee wvù. ¹³ Ε wvù ke to yεn me le, leem mbew yεm e gay ê me le, 'Saul waa bwεεm, kase eyεnè mwεεm e.' Κε sekedvu nonεn, ε me mum ηkase no n'yεne mwεεm e, mum n'yεn tεn wvù wvù Ananias e. ¹⁴ Ε wvù gay ê me le, 'Nyo' bo'icee bosεεbeene nu ε baa wase wo le wo ekiεε fiεε fi wvù shieele, bó le wo eyεn Wee we Lemme wvu Teytey e, eyuw njeme wvù buyte diuw we le. ¹⁵ Wo nu ke enu wee wvù efewci ekumε wvù, senè ê bonyii bocii fiεε fi wo yεn bó fi wo yuw e. ¹⁶ No fi nu nonεn keseen, wo bvuu cεyte la? Nεnε we é bó elese wo ê joo, ecuke bibefe biuw, no wo leke ê Tata.'

Ε Baul see no Jisos to tumεε wvù fô bonyii bò yaa nu κε Bojuu le

¹⁷ Ε me ηke ntu jim Jelusalεm, ηke ndioo mbunlee yew ncese le, ε fiεε diεwε εfile le ne to fô me le. ¹⁸ Ε me n'yεn Tata le ε fiεε fidvu le, ε wvù gay ê me le, 'Yanσen nε Jelusalεm jan cekey njefo κε bonyii bo jan nu ke ebee fiεε fi wo fewci ekumε me κε.' ¹⁹ Ε me ntfuse ê wvù le, 'Tata, bó kee naa ntay le me nto ηké no nleyte yéw bunle le, ηkooyi bonyii bò nu ε lese fitele yî yo le, nsuunke. ²⁰ Seke bó to yuu Tεfan wvù to fewci ê bonyii ekumε wo, nu ε me nto nu naa fó ntomte. Ε è nu me wvù bonyii bò to yuu wvù to baayεε ndvù yibo, nya ε me no ηκεηke.' ²¹ Ε Tata bvuu

gay ê me le, 'Nεnε jan, njefo me nu entum wo naa ncejole fô bonyii bò yaa nu κε Bojuu le.' "

²² No Baul to jemyi ε bonyii yeke, ε wvun njeme ke dioo buy diuw we le, ε bó κεw no wamte lo foweεwe, gayte le, "Bó elεse lo kfuw wvun wee yî nshε le. Κε è nu wee wvù enu dvù κε." ²³ Ε bó no wamte nonεn, yεwsee ndvù yibo we, tfumyi kebvυ we. ²⁴ Ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le mum nε gay le nci ejo Baul egen bó wvù fô la dibole, le bó dioo ε gen tam wvù, biwce mwεεm ê wvù, é wvù esee fiεε fi ge Bojuu ε se no wamte wvù nεn. ²⁵ Ε bó mum gen bó wvù kay, nε le bó etamte, ε Baul bife ê εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kemew kè to leeme fó le, "Nci nu ε bee le bó etam wee wvu Lum se bó ε saw nsaw we le?" ²⁶ Ε εkolε ke ηgoo bonyii bo nci le kedvu yuw nonεn, mum gen yεn cee εkolε wvubole, gay ê wvù le, "Wo gomte keemom ε è nu la? Ε keè le wee wvun nu wee wvu Lum." ²⁷ Ε cee εkolε wvudvu yuw nonεn, mum gen yεn Baul e bife ê wvù le, "Κε see ê me, wo nu wee wvu Lum e?" Ε wvù bee. ²⁸ Ε cee εkolε wvudvu gay ê wvù le, "Me nto ηguay bigew nteen, nse no nu wee wvu Lum." Ε Baul tfuse ê wvù le, "Me nu fiem wee wvu Lum bootεεn." ²⁹ Ε bonyii ba bò to nu keebiwce mwεεm ê wvù mum tfuw bikaa. Ε cee εkolε wvubo no fane tεn, njefo wvù to nu ε gay ε bó kay Baul ε è nu wee wvu Lum.

Ε Baul taje diuw fwe dvu bonyii bò saake wonη Bojuu

³⁰ Ε cee εkolε wvudvu no gomte κε keelooce kiεε fiεε fi Bojuu to teyte yî Baul e. Ε bvù buy yuu, ε wvù gay ε bó fay Baul, tee bocee ncese bo baay baay noo bonyii bocii bò saake wonη, ε bó to, ε wvù leke Baul ê bó fwe.

23

¹ Ε Baul luη εjise yî bonyii bò saake wonη e, gay le, "Boom bo bwεεm e, yî nce wεm e ε to ε buy εben e, nu ε me ηké no ηgee κε ε è nu mwεεm mvù me ηkee le mvù nu leη ê Nyo' εjise, ε κε fiεε yaa nu dvù fi saake me fô fitele fiem e κε." ² Ε Ananias wvù to nu εkolε ke bocee ncese le gay ê bonyii bò to leeme mbew Baul e le bó ekfun lo diuw we.

³ E Baul tfuse ê wvú le, “Nyo' nu ke ekfun tən wo. Wo fieesene kembew kè bó nu ε yefe kí ε no baa. Wo shile fε le wo saake me bii nci le, ε bvuu ε no ngoyte nci wvudvu gayte le bó ekfun me le?” ⁴ E bonyii bò to leeme mbew Baul e bife ê wvú le, “Wo nan'yi εkolε ke bocee ncese Nyo' le le?” ⁵ E wvú tfuse le, “Boom bo bwεem e, ke me mbe ηkee le è nu εkolε ke bocee ncese le ke. Bó nu ε san le, ‘Fo wee ejeme diεw yì befe ê wee wvú saake bonyii ke.’”

⁶ E Baul ke dioo taa yen le bonyii bò to nu fó nu ε bomew nu Bosadusii ε bomew nu Bofalasii, ε wvú mum jeme bò diεw yì temyi entelεη jo bonyii bò saake won ba le, “Boom bo bwεem e, me nu wee Falasii, nu waa Bofalasii. Me nu fen yì nsaw e njefo me ntaale fwe, ηkee le bonkfu nu ke ebuy yì kpwe le.” ⁷ No wvú jeme nonεn, ε Bosadusii bò Bofalasii mum nε kεw waa, ε nshii wvudvu mum bvun. ⁸ Bó to waale nonεn, njefo Bosadusii to ké no duu le ke bonkfu nu ke ebuy yì kpwe le ke, bvuu duu le ke fiεε fimew nu dvú diεwε bonceendaa bo Nyo' le kεnεε biyoy ke. Geenεn, ε Bofalasii beηε le mvumvun mvunciim nu lo. ⁹ E waa nε tεme lo fó, ε bonyii bomew bò to duηci bonci bò to nu ngoo Bofalasii le, leem fó jeme tεme lo, gay le, “Bese baa yen fiεε fi wee wvun jay e ke. E nelo enu ε keyoy kemew kεnεε nceendaa Nyo' ε jeme ê wvú.” ¹⁰ E waa wvudvu ke mum nε no gomte wase keetu bvudiuw, ε cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le no fane le sekemew é bó ene esaayε lo Baul fó biba le. E wvú mum gay le nci ebow fó, eloo Baul can yibole, ekase eben bò wvú fô la di nci le.

¹¹ E è ke no nu entan, ε Tata to leem mbew Baul e, gay ê wvú le, “Kuu shém. No wo nu ε see wase ê bonyii εkumε me Jerusalem, è nu ke lenlen no wo nu ke esee tən Lum.”

E bonyii bomew jo nsey keeyu Baul

¹² E ekfun buy yuu, ε Bojuu bomew koo ntfum, die kelew le ke bó nu ke edie fiεε kεnεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. ¹³ Bonyii bodvu bò to koolεε ntfum, die kelew to fele wee mbaanyε. ¹⁴ E bó mum gen fô bocee ncese bo baay baay e, noo bonyii bò saake won, gay ê bó le, “Bese nu ε loocε ε die

kelew le ke bese nu ke elese lo fiεε emvu se bese ε yu Baul ke. ¹⁵ Yi keseen e, ben ε bo bonyii bocii bò saake won eciinse ntum fô cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le, ebuwse wvú le wvú ebvuu ebowse Baul é wvú eto ê ben fwe, le ben gomte keebvuu etasse nsaw we ntay. Nonεn, é bese emum egbwe wvú ê je, é bó dioo booke bò wvú, é bese emum eyu ε è bεε ê je.”

¹⁶ No bó to koolεε ntfum yidvu nonεn, ε waa jeme Baul wvú diemsen yuw, mum gen fô la di bonyii bo nci le, see ê Baul. ¹⁷ E wvú mum tee εkolε ke ngoo bonyii bo nci le kemew gay ê kí le, “Joo cuwee wvun egen bò wvú fô cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le, wvú kεηke fiεε keesee ê wvú.” ¹⁸ E wvú mum jo, gen bò wvú fô cee εkolε bikuu bi nci le, gay ê wvú le, “Baul wvú wee ncaw nu ε tee me, ε gay le me enjo cuwee wvun ento bò wvú fô wo le, le wvú kεηke fiεε keesee ê wo.” ¹⁹ E cee εkolε wvudvu mum jicε wvú le yì kebo le, ε bò wvú lewse ye, ε wvú bife ê wvú le, “E nu la fi wo gomte keesee ê me?” ²⁰ E cuwee wvudvu tfuse le, “Bojuu bomew nu ε jo ntaη le bó nu egay é wo ebowse Baul é wvú eto fwe dvu bonyii bò saake won ntfuu, le bó gomte keetasse nsaw we ntay, ε bó gee nonεn buwsee lo wo. ²¹ Fo wo ke ebee ke, njefo bonyii nu dvú fele wee mbaanyε bò nu egbwe wvú ê je, ε bó die kelew le ke bó nu ke edie fiεε kεnεε ewu fiεε se bó ε yu Baul ke. Bó nu keseen ε bó ε seyse wase ye, ε no ceyte ke wase ε è nu fiεε fi wo nu jeme.” ²² E cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum gay le cuwee wvudvu egenε, ciise ê wvú le fo wvú dioo gene ge ε wee kicε le wvú nu ε see fiεε fidvu ê wen ke.

E bó ciinse Baul Kaysalia fô Felew wvú wee sa' le

²³ E cee εkolε bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum tee bikuu bi ngoo bonyii bo nci le bifεε gay ê bí le, “Ben eseyse bonyii bo nci le gee fεε (200) bò bo nyámbala le mbansooshwiγ (70) noo bo εgon e gee fεε (200), é ke edioo enu didiuu bvuuε entan, é bó egen Kaysalia. ²⁴ Ben eseyse tən nyámbala ê Baul, ejo wvú egen bò wvú fô Felew wvú wee sa' le ε fiεε baa kooy bò wvú

ê je ke.” ²⁵ No wvú gay nonen, mum san nwa' ε wvú jemyi le,

²⁶ “E nu me wvú Klawdius Lisias. Me nsaanke nwa' wvun fô wo le wee wvu baay wvú Felew wvú wee sa'. Me ngayte wo le. ²⁷ Bojuu se nu ε koo wee wvun ε no gomte keeyu. Me ε n'yuw le è nu wee wvu Lum, bee bonyii bem bo nci le ε se ε mum ε ley fó ε loo wvú can yibole. ²⁸ Me ε nse ε no ngomte keen'yuw fiεε fi bó teyte yî ye le, ε mum ε mbow bô wvú fô bonyii bobole bô saake won e. ²⁹ Bó ε se ε dioo tasse, me ε n'yeu le mwεem mvù bó teyte yî ye le nu ke mbew wvu ekumε bonci bobole, ε wvú baa ge fiεε fi bó eyu lo wvú kenεε elese wvú yew ncaw e ke. ³⁰ Wee ε se ε dioo see ê me le Bojuu bomew nu ε koo ntfum keeyu wee wvun, me ε mum ε nciinse wvú fô wo le kan mwaan. Me nu ε ngay ten ê bonyii bô teyte mwεem yî ye le le bó eto eyen ε è nu wo le, esee fiεε fi bó bó kenke.”

³¹ E bonyii bo nci le ke mum ge ke no cee ekole wvubo to gayεε, jo Baul entan, ε bó bó gen buy Antibati. ³² E ekfun ke buy yuu, ε bonyii bo nci le bô to lene bô bikaa cine Baul e can bô to lene yî nyámbala le le bó egenè bô wvú fwe, mum kase tu jim fô la dibole. ³³ E bó ke gen fese Kaysalia, mum nya nwa' wε ê wee sa' bvuu nya ten Baul can ye le. ³⁴ E wvú fi nwa' wvudvu tan, bife laa Baul buy ê keba ke la le le. E wvú dioo yuw le Baul nu wee wvu Silishia, ³⁵ mum gay ê wvú le, “Me nu nke en'yekε nsaw wo seke bonyii bô ben ε bó kenke nsaw ε fese fen.” E wvú mum gay le bó ejo Baul egen egeε wvú ê ntow 'Elod e, eceyte wvú.

24

E bó jike nsaw Baul fwe dvu Felew

¹ E ediuw ke buy εtin, ε Ananias wvú ekole ke bocee ncese le, bô bonyii bomew bô saake won, noo Tetulus wvú to nu ε wvú ε looce ε yeeyi nci, bow gen Kaysalia. E bó mum gen yen Felew wvú wee sa' le, jike nsaw wvubo wvu ekumε Baul fwe dvu wvú. ² E bó tee Baul, ε Tetulus mum keW

keetepte mwεem yî ye le, gay ê Felew le, “Wee wvu baay, nyεkeey nu ε no nu dvú won wvun e ε to ε buy yî keseen e, ε è nu nje sa' yo yî jee, ε bonkumen bô jee nu dvú nteen won wvun e can yo le. ³ Bonyii bocii yuuke njon baay bvuu fiisene sa' yo mond-vuum monciim sekecii. ⁴ Ke me ngomte keenjewe see kefew kuw baay ke, me nleke le wo eyeke ke caan, eyuw fiεε fi bese nu ejeme. ⁵ Bese nu ε yen le wee wvun nu wee fiεε. Wvú ghane shiike mvunlaa entelen jo Bojuu yî ekole ke nshε le kecii. E è bvuu nu wvú cee ekole ngoo yî bó teje le yi Nasalet. ⁶⁻⁷ Wvú to gomte ten keebefe bô yew ncese ε bese koo wvú. * ⁸ E wo biwci lo mwεem ê wee wvun, é wo eyuw ê wvú mwεem mvun mvunciim mvù bese jemyi ekumε wvú.” ⁹ No Tetulus jeme nonen, ε Bojuu tom, bense le mwεem mvun mvunciim nu keceey.

E Baul taje diuw fwe dvu Felew

¹⁰ E wee sa' wε few ê Baul le wvú ejeme. E wvú mum jeme le, “Me nke le wo nu ε saw wase bonsaw won wvun e yî bilum nteen. Me ε mum ε no n'yuuke njon keenleem ntaje diuw wεm ê wo ejise. ¹¹ E wo ne lo ε no biwci, é wo eyuw le ediuw baa efey wase yuufe ncaw efaa no me nto mbenεε Jelusalem keebunle Nyo' ke. ¹² Bojuu to baa eyen ε me mbeeke mbew bee wee ke, ε bó to baa eyen ten ε me mbeeysee bonyii yew ncese le kenεε yéw bunle le, kenεε bvudvuu bvumew e εlaante ke. ¹³ Ke bó yaa kenke naa lo fiεε fi dunji le me nto nu ε nge mwεem mvun mvù bó teyte yî yem e ke. ¹⁴ Me nu ε mbee fin fwe dvu wo, le me mbunlee Nyo' bo'icee bosese mbii Je le yî bó teje le è nu yî befe. E me mbeje ε è nu mwεem mvunciim mvù nu ê Nwa' bonci bo Muses e noo mvù nu ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵ Me ntaale ke fwe yî Nyo' le lenlen no bó ten taale, le bonyii bocii bô jee bó bó befe nu ke ebuy yî kpwe le. ¹⁶ Nonen, me ε mum ε no momte ntaye sekecii keencee nce

23:27 21:30-33; 22:25   **23:29** 18:14-15; 26:31; 28:18   **23:30** 24:5-8   **24:1** 25:2   **24:5** 17:6   **24:6-7** 21:28, 30

* **24:6-7** Bonwa' bo boyvuum bomew kenke 6b-8a ε bó ε san le, “Bese to gomte keesaw wvú bii nci wese le, ε Lisias wvú cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le ley fó, loo wvú can yese le gay le bese eto eyen wo le, esaw nsaw we ê wo ejise.”

24:14 9:2   **24:15** 23:6; 26:8; Dan 12:2; Jon 5:28-29   **24:16** 23:1; 1Kol 4:4; 2Kol 1:12; 2Tim 1:3

wvu lɛŋ fwe dɔv Nyo' noo bonyii, wvu lɛ fo fiɛɛ enu dvú fi esaakè me fô fitele le ke.

¹⁷ Ɛ nu wase bilum nteen no me nen'yɛɛ Jɛlusalɛm, ɛ me nse ŋkase ɛ ŋgen jó keenya bigew ê bonyii bem bo won e, noo keenje ncese. ¹⁸ Ɛ nu fiɛɛ fin fi bó se yɛnɛɛ me le yew ncese le ɛ me ŋgee, ɛ me ɛ ŋkfum wase ɛkolɛ kem. Ɛ ke bonyii kɛnɛɛ diuw wvu kumɛɛn se nu fô ke. ¹⁹ Bojuu bomew bo Ɛsia se nu fô, ɛ bó be kɛŋke keenu fɛn ejeme ê wo fiɛɛ fi bó kɛŋke ɛkumɛ me, ɛ è fɛn nu lɛ fiɛɛ nu dvú. ²⁰ Ɛ è baa nu nonɛn, é ban bonyii see lɛ fiɛɛ fi bó se yɛnɛɛ lɛ me nu ɛ njay seke me nse nleemɛɛ fwe dɔv bonyii bò saake won, ²¹ ɛfey fiɛɛ fi me nse njemyɛɛ bò diɛw yí tɛmyi ê bó lɛ, me nu ê bó fwe yí kefew kekɛ le yí nsaw e njefo me nu ɛ mbee le bonkfu nu ke ebuy yí kpwe le.”

²² No Baul jeme nonɛn, ɛ Fɛlew yekɛ nen, ɛ è to nu wee ɛ wvú looci kee wase ɛkumɛ Je Tata, mum leke nsaw gay lɛ, “Seke Lisias wvú cee ɛkolɛ bikuu bi bonyii bo nci le ɛ bow ɛ to, ɛ me nse nsumtɛn nsaw wene.” ²³ Ɛ wvú mum gay lɛ ɛkolɛ ke ŋgoo mi bonyii bo nci le ejo Baul eɛn elese yew, eɛyɛtɛ. Geenɛn, lɛ bó enya kɛ naa wvú bò je, ecinɛ é nsáa ye etoo fici wvú.

Ɛ Fɛlew leke nsaw Baul yí bilum e bifɛɛ

²⁴ Ɛ ɛdiuw ke dioo gɛnce, ɛ Fɛlew bò Dusila wvú kpwɛse wvú to nu wee Juu gen tee Baul ɛ wvú to, ɛ bó no yeke fiɛɛ fi wvú jemyi ɛkumɛ keelese fitele yí Klistu Jisos e. ²⁵ Ɛ wvú ke dioo jemyi ɛkumɛ no è nulo é wee enù wee wvú jee, bò no è nulo é wee ekemsenè bò ɛkolɛ kew, noo no Nyo' nu ke esaw bonyii, ɛ Fɛlew yuw nonɛn, ɛ fi bemse wvú. Ɛ wvú mum gay ê Baul lɛ, “Ɛ nulo é wo eɛne keseen, é me ŋke endioo ɛ ŋkɛŋke kefew nse mbvuu entee wo.” ²⁶ Wvú to jeme nonɛn, kɛŋke ŋkpawɛɛ lɛ sekemew é Baul ekew wen. Ɛ wvú ké mum no teje Baul ɛfonɛfon ɛ bó wvú fɛle kenfɛ. ²⁷ Kɛ nonɛn, kɛ nonɛn, ɛ bilum kum bifɛɛ. Ɛ bó dioo gɛɛ Bolsius Fɛstus yí kentaw ke Fɛlew e, ɛ Fɛlew no gomte lɛ wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum cinɛ Baul e yew ncaw e.

25

Ɛ Bauljo nsaw we keegen dvú fwe fô Nfon wvu Lum e

¹ Ɛ è ke dioo nu ɛdiuw ɛta no Fɛstus kɛwɛɛ keesaake keba ke won e kè Judea, ɛ wvú nɛ Kaysalia ben Jɛlusalɛm. ² Ɛ bocee ncese bo baay baay bò bikuu bi Bojuu le bi won e mum to yɛn wvú le, jike nsaw wvú bó kɛŋke bò Baul ê wvú ejise, no lɛke wvú lɛ, ³ wvú efi kɛ lɛ bowen, ege é bó eciinse Baul é wvú eto Jɛlusalɛm. Ɛ bó to gee nonɛn, ɛ bó ɛ seyse wase lɛ bó nu ke egbwe wvú ê je, eyu. ⁴ Ɛ Fɛstus tfuse ê bó lɛ, “Baul nu yew ncaw e Kaysalia, ɛ me kebee nu ɛŋkaase ntuu jó ɛdiuw ɛyan. ⁵ Bonyii bò kɛŋke mvunɔgay mvu sa' le bomew ebi me le Kaysalia, ejeme fiɛɛ fi wvú jay ɛ è nu jó ɛ è fɛn nu lɛ fiɛɛ nu dvú.”

⁶ Ɛ Fɛstus ke ce bò bó gen buy kɛ diɛwɛ ɛdiuw nyan kɛnɛɛ yuufe le, mum kase tu jim Kaysalia. Ɛ ɛkfun buy yuu, ɛ wvú gen shii yew nsaw e, gay lɛ bó eto bò Baul. ⁷ No Baul fɛse, ɛ Bojuu bò to nen'yɛɛ Jɛlusalɛm bow jó, mum leemɛn gem wvú, no teyte mwɛɛm yí ye le nteen ɛ fi wɛɛ yaa nu ke. Geenɛn, ɛ fiɛɛ yaa nu dvú fi bó nulo esee fi dunɔci lɛ wvú nu ɛ ge fimew ke. ⁸ Ɛ Baul tanɛ diuw we gay lɛ, “Me mbaa njay naa lo nci Bojuu, kɛnɛɛ wvu yew ncese, kɛnɛɛ wvu Nfon wvu Lum ke.” ⁹ Geenɛn, ɛ Fɛstus no gomte lɛ wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum bife ê Baul lɛ, “Wo koonke keeben Jɛlusalɛm é me kebee ensaw nsaw wo jó yí mwɛɛm mvun e?” ¹⁰ Ɛ Baul tfuse lɛ, “Me nleeme wase fɛn ê kebeŋ ke nsaw e, ɛ è nu ke Nfon wvu Lum e. Ɛ è nu fɛn fô bó bee keesaw nsaw wɛm. Wo kebee kee naa ntay lɛ me mbaa njay fiɛɛ bee Bojuu ke. ¹¹ Ɛ è fɛn nu lɛ me nu ɛ ŋgoy nci, ɛ njay fiɛɛ fi è nulo é bó eyu lo me, me nsaa entune keenkpwe ke. Geenɛn, é è nu lɛ mwɛɛm mvú bó teyte yí yɛm e nu mbiay, tu ke wee nu dvú wvú nulo enya me can Bojuu ban e ke. Me nu nleke lɛ nsaw wɛm eɛn fwe fô Nfon wvu Lum e.” ¹² Ɛ Fɛstus yuw nonɛn, ɛ bó bonyii bew bò bò bó to saake bonsaw tfumtfum. Ɛ wvú mum gay ê Baul lɛ, “No wo nu ɛ lɛke

wase le nsaw wo nu egen fô Nfon wvu Lum e, tu wvú nu egen fô.”

Ɛ Festus be Nfon Aglifa bô nsaw Baul

13 Ɛ è ke no nu kefew kemew e ejim jodvu, Ɛ Nfon Aglifa bô Benis * laa ghane ê Festus e Kaysalia keegay wvú le. 14 Ɛ bó ke dioo nu wase jó yî ediuw e nteen, Ɛ Festus ne be Nfon bô nsaw Baul gay le, “Wee mvu nu fen wvú Felew to cin'yee yew ncaw e, 15 Ɛ me nke ndioo ngen Jelusalem, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonj Bojuu jike nsaw we ê me ejise le me engay le wvú nu Ɛ gbwe nsaw. 16 Ɛ me ngay ê bó le, ke nce bonyii bo Lum nu Ɛ bee le bó esumten le wee nu Ɛ gbwe nsaw se bó nu Ɛ nya wase je wee wvudvu Ɛ leem ê kebenj ke nsaw e fwe dvu bonyii bô bô bó kenke nsaw Ɛ tanje diuw we yî mwem mvú bó teyte yî ye le ke. 17 Ɛ bó ke dioo to fen, Ɛ me nfanje n'yaa mooce lo ke. Ɛ ekfunj buy yuu, Ɛ me ngen nshii yew nsaw e ngay Ɛ bó to bô wee wvudvu. 18 Ɛ bonyii bô bô bó to kenke nsaw ke dioo leem we, fanje yaa dunce jay wvú me nto nkpwaa ke le è nulo é bó esee yî ye le ke. 19 Ɛ bó kaa no jemyi Ɛ è nu mwem mvu mbew e yî ye le ekume je yî bó bunlee Nyo' jó, noo ekume wee mvu wvú bó tenje le Jisos Ɛ wvú to kpwe wase, geenen Ɛ Baul leeme ke le wvú nu dvú. 20 No me nto mbaa nkise no è nulo é me enley ente jo mwem mvun, Ɛ me mum mbife ê Baul laa wvú koonke keeben Jelusalem é bó esaw nsaw we jó ekume mwem mvun Ɛ. 21 Ɛ wvú tfuse le wen nu emey yew ncaw e, é ke esumten Nfon wvu Lum nsaw wen. Ɛ me mum ngay le bó egee wvú yew, ecyete egen ebuy no me nke encinse wvú ê Nfon wvu Lum.” 22 Ɛ Aglifa yeke nen, gay ê Festus le, “Me kebee nkoonke keen'yuw mwem mvun diuw wee wvudvu le.” Ɛ Festus tfuse le, “Wo nu ebuy eyuw ntfuu.”

23 Ɛ ekfunj buy yuu, Ɛ Aglifa bô Benis no lene too bô bvuwee bvú baay. Ɛ bô bocee bikuu bi bonyii bo nci le noo bonyii bo baay baay bo elaan te, len to ley ngay. Ɛ Festus mum gay Ɛ bó to bô Baul. 24 No bó toe bô wvú, Ɛ Festus gay le, “Nfon Aglifa bô bonyii

bocii bô nu fen, ben eyen wee wvun. Ɛ nu wee wvú Bojuu bocii too nyeyi me jan noo Jelusalem ekume wvú, wamte, gayte le ke è nu wee wvú enu dvú ke. 25 Ɛ me mbaa n'yen le wvú nu Ɛ ge fi fi bó eyu wvú ke. No wvú se lekke wase le nsaw we egen fwe Ɛ è nu fô Nfon wvu Lum e, me Ɛ mum Ɛ n'yen le me nu encinse wvú fô wvú le. 26 Geen en, ke me n'yaa nlooci nkee fi fi è nulo é me ensan fô Nfon wvú cee ekole wem e ekume wvú ke. Nonen, me Ɛ mum Ɛ nleke wvú ê ben ejise keseen efey mvunciim ê wo Nfon Aglifa ejise, le ben etasse nsaw we, wvu le me enkenke fi fi è nulo é me ensan. 27 Me n'yene le fí baa nu len le me encinse wee ncaw fô Nfon e se me nu Ɛ ndunce fi fi bó gayte le wvú nu Ɛ jay e ke.”

26

Ɛ Baul tanje diuw fwe dvu Nfon Aglifa

1 Ɛ Nfon Aglifa mum gay ê Baul le, “Ɛ nu bvudvu bvuw keseen keejeme bô diuw wo.” Ɛ Baul mum cake kebo we, kew keetanje diuw we, gay le, 2 “Nyaa', me n'yene le keshi kem nu Ɛ jon le baay keenleem etanje diuw wem fwe dvu bó eben yî mwem mvunciim mvú Bojuu teyte yî yem e. 3 Me njemyi le nen, njefo bó looci le kee nce wonj Bojuu noo bombew bô bó ké no kenke. Nonen, me Ɛ no nleke le bó eyeke ke le nyekeey eyuw fi fi me nu enjeme.

4 Bojuu bocii kee nce wem Ɛ kew naa Ɛ me mbee lo. Bó kee no me nto ncee wonj wese le noo Jelusalem. 5 Ɛ bó kee naa ntay le Ɛ kew lo ncejole nu Ɛ me nu wee ngoo Bofalasii Ɛ è nu ngoo yî looci temyi yî fi fi Nyo' le fele yimi yicii. Fin nu fi fi Ɛ è nu le bó koonke keejeme, é bó ebee le è nu keceey. 6 Me Ɛ no nleeme le fen keseen yî nsaw e njefo me ntaale fwe, nkee nkawma wvú Nyo' to kawee bo'icee bosese dvú. 7 Nkawma wvun nu le wvú dikfuu disese di yuufe ncaw difee ceyte no bó bunlee Nyo' shiee le entan bô emvunsheen. Nyaa', è nu le nje nkawma wvudvu wvun wvú Bojuu kenke le nsaw dvú bee bó. 8 Me Ɛ no mbiite é bó noo ê bonyii bocii le laa è ge la wvú ben yene Ɛ fi

* 25:13 Benis to nu waa bwee Aglifa. 25:14 24:27
26:4 Gal 1:14 26:5 23:6 26:6 23:6; 24:15; 28:20

25:18 18:14-15 25:22 Luk 21:12; 23:8 26:1 9:15

tamyi keebēe le è nulo é Nyo' ebvuse wee yí kpwe le le?

⁹ Me kebee nto nkpwawci naa le me nkēnke keenge fiēe ficii keenfiwse diee di Jisos wvu Nasalēt e. ¹⁰ E fiin nu naa fiēe fi me nto ngeē Jelusalēm. Me nto nu ε nfi mvunḡay ê bocee ncese bo baay baay nkoooye bonyii bō è nu bo Nyo' le nteen, nfen yew ncaw e. Ke è to mēy ke fin ke. Bó to ké dioo nu le bó nu eyuwye bó, ε me ten ntom. ¹¹ Me nto nyaa nḡew ê bó efonēfon yéw bunle le yicii, nkane le bó ejemyi díew yí befe ekumē wee wvú Jisos. E shém ffuuke me bō bó baay, ε me mbone bikaa ê bó ejim, nḡene mbuyte bilaante bi bitum bimew e.

E Baul bvuu jeme no wvú to kumēēē no nu wee Klistu

¹² E me nke mum ne no nḡene Damaskus, ε bocee ncese bo baay baay ε san ḡwa', ε nya me mvunḡay. ¹³ Nyaa', ε me ndioo nḡene ε è nu le emvunsheḡ entelē, ε me ne n'yēn ε n'yuu mvu ne law fowe baa fele diuu, shii to yí bee bonyii bō bee bó to lene le. ¹⁴ E bese bocii ne gbwekēn fokuse, ε me n'yuw ε diēw bife ê me ê díew lbulu le le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la? Wo gee nen, kfunē ε è nu ye yo, diēwe na' lemme fō wvú bone ye yí kēman ke ice le.' ¹⁵ E me mbife le, 'E nu wo wvú yēē Tata?' E wvú tfuse le, 'E nu me wvú Jisos, ε è nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. ¹⁶ Ja leem we. Fiēe fi ge me ε mbuynēn fō wo le nu le me embaa wo wee wem lemme le, é wo efewci mwēem mvù wo yēn ēben bō mvù me mbee nke enduḡe ê wo le. ¹⁷ Me nu nke enfi wo can Bojuu noo bonyii bō yaa nu ke Bojuu le, ε è nu bó bō me nu entum wo fō bó le. ¹⁸ Wo nu ke eḡen eyene ejise εbo, ebvuse bó ê ejiwē le, eleke bó ê n'yuu le, é bó ebuy can Satan e, enu bō bo Nyo', é bó elese fitele yí yem e, é Nyo' elēshē bibefe bibole. E bó ke emum ekēnke kēn fō bvudvuu bvù bonyii bō wvú nu ε ge le è nu naa bew e.'

¹⁹ Nyaa', no fí to kooyēē le nonēn, ε me mum nḡe ke le no wvú jemyēē ê me fowe. ²⁰ E me mum n'yaw nkēw no nfewci Damaskus, nse nke nḡen Jelusalēm. E me no

nḡhane won wvú Judea le tfuu noo bitum e bicii bì yaa nu ke bi Bojuu le, nfewci ê bó le bó ekumēn mvuntelem mvubole, etu bō bo Nyo', egeē ε è nu mwēem mvù duḡci le bó nu ε kumēn wase. ²¹ E nēē le fiēe fi to geē é Bojuu se koo me yew ncese le egomte keeyu. ²² Geenēn, Nyo' ε se ε no fii me ε to ε buy ēben e. Me ε mum ε no nleeme fēn nfewci ten ê bonyii bo baay baay noo bo caan caan. E fiēe fi me nfewci nu ke fí fi Muses bō bonyii bo ntum Nyo' le to teete le fí nu ke ekooy. ²³ Bó to gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawēē kēnke keeke eyēn nḡew, enu wee wvu fwe keebuy yí kpwe le, enduḡe n'yuu ê Bojuu noo bonyii bō yaa nu ke Bojuu."

²⁴ No Baul to tanji ke diuw we geē, ε Festus ne kay lo wvú gay le, "Baul wo jewte wase lo. N'yēyi wo wvu baay nu ε ge wase wo ε ne ε no jewte lo." ²⁵ E Baul tfuse ê Festus le, "Ke me n'yaa njewte ke wee wvu baay. Fiēe fi me njemyi nu kecēy, ε me njemyi bō bvufēe bwem fō. ²⁶ Me njemyi ê Nfon endan nen, njefo bó kee mwēem mvun ε ke mvú to kooyi ê kenyile le ke, ε ke fimew yaa nu dvú fi bó nu se bó kee lo ke. ²⁷ Nyaa', bó nu ε bee ke fiēe fi Boḡwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le jemyi le? Me nke le bó nu le ε bee." ²⁸ E Nfon Aglifa bife ê Baul le, "Wo kpwaake le è nulo é wo ebanke me é me entu wee Klistu ke yí kefēw e caan nen e?" ²⁹ E Baul tfuse le, "Kēēē kí nu caan, kēēē kí nu baay, tu bunle yem fō Nyo' le nu ke le fo emey ke wo ke. Wee tfuu wvú nu fēn ēben yuuke no me njemyi ebanke ten enu diēwe me le, geenēn, efufe ke ε è nu boncaw ban."

³⁰ E Nfon ne ja we, ε wee sa' bō Benis noo bonyii bō bō bó to shilēē bi. ³¹ E bó buy, no jemyi ēbonēbon le, "Wee wvun baa ge fiēe fi bó eyu lo wvú kēēē elese wvú yew ncaw e ke." ³² E Nfon Aglifa gay ê Festus le, "E è be baa nu le wee wvun nu ε lēke wase le nsaw we eḡen fō Nfon wvu Lum e, tu bó be ε cine wvú le."

27

E bó ciinse Baul Lum

1 E bó ke dioo seyse e bee bo Baul eley nguw wvu ê joo egen won wvù Itali le, e bó mum nya Baul bó bonyii bo ncaw e bomew can Julius wvù to nu ekole ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Nfon wvu Lum e. 2 E bee bó ley ê nguw wvù nen'yee Adamitium e wvù to nu keegene leemene mondvuum mo ngem joo le, keba kè Esia le. E Alistakus wvù wee wvu Tesalonika, won wvù Masedonia le to nu ten bee bó. E bee bó mum no gene. 3 E ekfun buy yuu, e bese fese Sidon, e Julius dunce kenkonen fô Baul e, cine wvù le le wvù egen fô nsáa ye le elaante é bó efi wvù bó fié fi wvù shieele. 4 E bese ke kase ley ê nguw e fô, dioo egene, e fwefwe no too cile bese fwe, e bese mum no wemte wase won wvù Sayblus wvu ê joo entelen e, e wvù cile fwefwe. 5 E bese ke gen lente joo yi baay yi nu mbew won wvù Silishia bó yi nu mbew won wvù Bamfilia le, mum fese ê kelaante kè Mila le, won wvù Lisia le. 6 E ekole ke ngoo bonyii bo nci le kie yen nguw wvu ê joo le jó wvù to nen'yee Aleksandia gene Itali le, mum bvuse bese, lese e è nu ê wvuwe le. 7 E bese ke ja fô, len ke wase nen wee wwe yí ediuw e nteen, ke jenen lo se fese mbew kelaante kè Sinidus e. No fwefwe to baa bee le bese egen fwe teyey, e bese mum bee no wemte wase lo Klet won wvu ê joo entelen e, e wvù cile fwefwe, mum fey Salmoni bvudvu e bvú ley e gen ê joo won wvudvu le. 8 E bese mey ke no wemte tuu ngem joo le, ke jenen lo se gen buy bvudvu bvù bó teje le Diuw Joo wvù Nyekwey e, e wvù to nu nceencee mbew kelaante kè Lasia le.

9 No bese to nu e jewse wase kefew ê je baay, e Diuw di Baay di Nleshe Bibefe le to fey wase, e è nu wase kefew ke nffum wvù temyi le, e Baul mum nya ntefe ê bonyii bo ê nguw e le, 10 “Bo'icem, me n'yene le e kew fen e gen fwe nu e lene diseebeene nu ke ebefe, é kenla enu dvú e è yaa nu ke ke mwem bó nguw e maan ke, bonyii nu ke ekpweken ten.” 11 Geenen, e ekole ke bonyii bo nci le fanje yaa yuw njeme Baul e ke, yuw fiew e è nu cee ekole nguw bó cee nguw e. 12 No diuw joo wvudvu to baa jee keenu fô yí kefew ke nffum wvù temyi le, e wee

nteen mum no tomte le è jee le bó egenè fwe, momtè laa è nulo é bó efese diuw joo wvu Foniks e, wvù nu won wvù Klet jodvu le, efese kefew kedvu fô le. Diuw joo wvudvu wvun to taale je ewewe bvuu taale ten je ekuaku jò diuu seeyi.

E nffum tuu nguw

13 E fwefwe wvumew ke ne no bene je ekuaku nen wee, e bonyii bo nguw e mum no kpwaake le bó e kenke wase fié fi bó be gomte. E bó mum baa ken'wow ke nguw e, mum no gene ê joo, tuu ke ngem e ngem e Klet jodvu. 14 E nffum wvù temyi wvù bó teje le, “Wvù je ebo enkonko jò diuu sane”, ke ne sese won wvudvu le, shii ê joo. 15 No wvù shiile, kfun nguw e je fanje yaa bvuu nu dvú keegene yí dvú le ke, e bó mum cine nguw e, e nffum no tuule gene dvú. 16 E bese mum no gene ke lo, gen fey ekuaku jo won wvumvu wvu caan ê joo entelen e bó teje le Kawda. E won wvudvu no cile fwefwe, e bese mum no katene keebense kekon ê nguw e. 17 E bese ke bense, mum yile nguw bó bokfuu fo wvù esawye, dioo gene no fane le nguw nu ke egen kfun ye mbew won wvù Libia le yí bijiw bi monshem e bi nu ê joo. E bó mum shike ndvu fwefwe, cine e nguw no gene ewvunewvun. 18 No nffum wvudvu to temyi ke gene lo, e ekfun buy yuu, e bó mum kew no bvuse mwem ê nguw e, laanke ê joo. 19 E bvú ke bvuu buy yuu, e bonyii bo nguw e bvuse mwem mvu nguw e lan ê joo bó can yibo. 20 E ediuw ke fey nteen e bese baa yen diuu le keene jón e ke, e nffum kfune ke lo e è yaa nu wvu wee ke, e bese mum kie le fisese nu e ka wase.

21 No bonyii to nu e ce wase ediuw nteen e bó baa die fié, e Baul ne bence leem fwe gay le, “Bo'icem, é ben se bee eyuw me le é bó emey Klet, tu beene baa ekenke ngew wvun bó kenla kin nen ke. 22 Geenen, me nleke le ben ekuu shém, njefo ke naa wee mvu ben e nu ela ke, è nu ela ke nguw mey. 23 Me njemyi nen njefo Nyo' wvù kenke me, wvù me mbunlee, se nu e tum nceendaa we entan eben wvù e to e leem mbew yem e, 24 e gay ê me le, ‘Baul, fo wo efanè ke. Wo kenke keeke eleem fwe dvu Nfon wvu Lum. Taa eyen, Nyo' nu e dunce wase kenkonen fô wo

le e ge le ke wee mvu ngoo bonyii bô ben e bó nu ê nguwo e nu ke ela ke.' ²⁵ Nonen, bo'icem, ben ekuu shém. Me nu e nlese fitele yî Nyo' le le fiε fi wvú jeme ê me nu ke ekooy ke lenlen no wvú jeme. ²⁶ No fí nu nonen, nguwo keŋke keeke ekfun ye yî won wvumew e ê joo entelen.”

²⁷ E ê ke no nu ediuw ncow ena yuufe le e nffum bæε ke kale bô bese ê joo yi baay yi Adia le. * E ê ke no nu ke diewe entan entelen e, e bonyii bô lemte ê nguwo e ne kpawwce le sekemew e bó buyte wase mbew nshε le. ²⁸ E bó mum few joo no yî shiiyine bô kfuwo e bó e shenke fiε yî dvú le, yen le yî nu ŋkenken mbaanfíε. E bó gence fwe, bvuu few, yen e yî nu wase ŋkenken yuufe ncow tin. ²⁹ E bó no fane le e nelo é nguwo ekfun ye yî bimbaan e, mum shike binwow binew ê joo ejim jo nguwo, no bunlee le ekfun eyuu ke lo. ³⁰ E bonyii bô lemte ê nguwo e ke ne no gomte keelewte buy ê nguwo e, mum shike kekon ê joo, no buwsee le bó gomte keeshike binwow bi fwe dwo nguwo ê joo. ³¹ E Baul gay ê ekole ke bonyii bo nci le bô bonyii bew le, “E bonyii ban mom lo e buy ê nguwo e, naa é wee mvu ben e saa ke elun ke.” ³² E bonyii bo nci le mum sumye bokfuwo bô bó to suuyε kekon dvú yî nguwo e, mum cinε e kí no leyte gene.

³³ E bvutfuu ke dioo sam, e Baul leke bonyii bocii le bó ediekεn, gayte le, “Eben nu wase ediuw yuufe ncow ena no ben nu yî nfan e, e fiε baa eley ê ben emvu ke. ³⁴ Me e mum e no nleke le ben edie ke fiε, é ye yene etu fó. Ke naa yvuwo miaan nu ke ela ê wee efa ke.” ³⁵ No wvú jeme nonen, mum jo bled, nya keyoone ê Nyo', guse no diee ê bonyii bocii ejise. ³⁶ E bó mum kuu shém bocii diekεn. ³⁷ Bese bocii bô to nu ê nguwo e to nu wee gee fεε kecow mbansooshiwiwo ncow bosooaan (276). ³⁸ E bonyii bocii ke diekεn ffuu, e bó mum bvuse egin yò to nu ê nguwo e, lan ê joo keege le wvú eyaaten.

E nguwo sawye

³⁹ E ekfun ke yuu, e enkpwaante yene, e bonyii bô lemte ê nguwo e fanε yaa kiεe bvudvuu bvudvuu ke. Geenεn, e bó yen kendvuy

e, e kí e gen e buy yî monshεem e, mum yen le bó emom é nguwo eley egen ece yî dvú le ngem joo le. ⁴⁰ E bó mum sumye binwow e bí shii gen ê joo, bvuu kase fay bokfuwo bô bó to suuyεe bite bi bó banse nguwo dvú, mum bense ten ndvuo fwefwe yi fwe e fwefwe ley jó no domsee nguwo e wvú gene ê kendvuy kedvuo le. ⁴¹ Geenεn, e wvú dioo gene, kfun ye yî kejiwo ke monshεem e ê joo. E keba ke nguwo e ke fwe ley ce yî dvú le fanε yaa ebvuu eshiike ke. E joo mum no kfunε keba ke ejim e kí sawyi.

⁴² E bonyii bo nci le mum ne no gomte le bó eyuwyε bonyii bo ncaw e bocii wvuo le fo mvu bó le ke ene esam joo ebuy elewte. ⁴³ Geenεn, e ekole ke bonyii bo nci le no gomte keeboyse Baul, mum kan le fo bó ege nonen ke, gay fiew le bonyii bô kee keesam joo eyaw esele ê joo, esam ebuy enkpwaante, ⁴⁴ é kebese ke bonyii le ebii yî biwan e noo yî binsawye bi nguwo e. E neε no bese to ghanεε se fεε enkpwaante yuleyule.

28

E bo Baul fεε Malta

¹ No bese to fεεε enkpwaante yuleyule nonen, mum yuw le bó teje bvudvuu bvudvuo le Malta, e e to nu won ê joo entelen. ² E bonyii bo won wvudvuo le dunce kenkonen fô bese le e e yaa nu ke wεε ke, fiisen bese, fwεε nguy e bese no yosene, njefo jan to nu e kew wase no too e kenton gule. ³ E Baul ke baance ngay, gen le wen efwεε, e kefe to nu ê ngay yidvuo le, e nguy yvuwse ge e kí mum buy, lum kebo kew no njεenkene yî dvú le. ⁴ E bonyii bo won wvudvuo le dioo yen no kí njεenkene yî kebo kew e, mum no jemyi ebonebon le, “Wee wvun ke nu e yu wase wee. Wvú be e boy ê joo, geenεn lon nu e koo wvú e wvú nu ekpwe.” ⁵ Geenεn, e Baul yεwse ke lo kefe kedvuo e kí gbwe ê nguy e, e fiε fanε yaa ge wvú ke. ⁶ E bonyii bodvuo mum no ceyte, kpwaake le ye Baul nu ekew ebene, kenεε le wvú nu ene esεε egbwe ekpwe. E bó ke cey nen cey ŋkuun, ke dioo yen e fiεε baa ge

27:26 28:1 * 27:27 Bonwa' bomew teje joo yi baay yin le Meditelinian. 27:34 Luk 12:7 27:35 Luk 22:19
27:41 27:22 28:2 2Kol 11:27 28:5 Mak 16:18; Luk 10:19 28:6 14:11

wvú, ε bó mum kumεn ηkpawce wvubo ne wase no duu le, “Wee wvun nu nyo' mvu.”

⁷ Wee sa' wvu jó to keηke ηεε ye ke nceencee mbew fô bese to nu le. Diee di wee wvudvu le to nu Bублиus. Ε wvú fiisen bese, ε bee bó ce εdiuw ετα ε wvú taale fô bese le ntay. ⁸ Ε fí kooy le icee Bублиus to jiime cemte bô ken'ya' noo ntoombun. Ε Baul mum γεν fô wvú to jiime, bunle, γεε can yí ye le, fe wvú. ⁹ No fí to kooyεε nonen, ε bonyii bo won wvudvu le bocii bô to keηke bincem mum no too ε Baul fele ten bó. ¹⁰ Ε bó mum no nyaa bese bô mwεem nteen. Ε bese ke dioo nen'yi jó, ε bó bvuu to bô mwεem mvunciim mvú bese to shieele γεε ê ηguw e.

Ε bo Baul ne Malta γεν Lum

¹¹ Ε bese ley ê ηguw e no gene ε bó ε ce wase Malta won wvu ê joo enteleη wvudvu le kee te. ηguw wvudvu to nu wvu Aleksandia ε bó teηe le Bonyo' bo Emam e, * ε wvú to nu won wvudvu le ceyte le kefew ke nffum wvú temyi le efey. ¹² Ε bese ke γεν buy diuw joo wvu ê kelaante kè Silakus e, ce jó εdiuw ετα, ¹³ ke ne jó, γεν fεse diuw joo wvu ê kelaante kè Legium e ce jó. Ε εκfuη buy yuu, ε fwefwe kew no bene je εκuεku, ε bese mum no gene, ε è ke no nu εdiuw εfaa, ε bese fεse diuw joo wvú Butioli le. ¹⁴ No bese fεse jó, yen bonyii bo mbee le bo jó le, ε bó lekε le bese egen κε le é bee bó ece εdiuw εsooshwi. Ε bee bó ke ce, ε bese se ke γεν fεse Lum.

¹⁵ No bese to gene, ε bonyii bo mbee le bo Lum ke dioo yuw le bese too lo, ε bó buy no lene too le bee bó etasen. Ε bó to naa buy fô Way wvu Abiyus e, bô fô Yéw Bonyii bo Ghane le yi She le. Ε Baul yen bó le, ε fitele fiew leeten, ε wvú nya keyoone ê Nyo'. ¹⁶ Ε bese ke fεse Lum, ε bó cine Baul e ε wvú no cee fiew wvú emben, ε wee nci ceyte wvú.

Ε Baul no nu wee ncaw Lum fewci diew Nyo'

¹⁷ Ε εdiuw ke fey ετα, ε Baul tee bikuu bi Bojuu le bi jó. Ε bí to, ε wvú gay ê bí le, “Boom bo bwεem e, me nu yí ncaw e nen ε bó to koo me Jelusalem, nya can bonyii bo Lum e ε me mbaa nci njay naa lo

fiεε bô bonyii bosεεbeene keηεε nce bo'icee bosεεbeene mvu κε. ¹⁸ Ε bonyii bo Lum bodvu ke dioo tasse nsaw wem, fanε yaa yen fiεε fi è nulo é bó eyu me yí dvú le κε. Ε bó mum no gomte keecinε me le, ¹⁹ geenεn, ε Bojuu ma lo. Ε me mum no ηkeηke keenlekε le nsaw wem egen fwe fô Nfon wvu Lum e. Ε κε me nto ηgee nonen, le me ηkeηke fiεε keentey yí bonyii bem e κε. ²⁰ Ε neε fiεε fi ge me ε nse ntee ben le beene ejeme. Me nu yí boncaw ban e nen ε è nu nje wee wvú beene bonyii bo Islael se ceyte.”

²¹ Ε bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Bese baa keηke ηwa' wvú ja Judea ekumε wo κε, ε wee mvu boom bo bwee wesebeene le bô nen'yi jó too jan baa eshomse wo keηεε ejeme fiεε fi befe ekumε wo κε. ²² Geenεn, ε bese nu ke ekoηke keeyuw wo ηkpawce. Fi bese kee nu κε le ηgoo yin yi wo nu jó nu ε bonyii bemte κε lo yí mondvuum monciim.”

²³ Ε bó mum γεε diuu di bó nu ke eto é Baul ejeme ê bó. Ε è ke no nu εbvubwe, ε bonyii nteen tase fô wvú to cee, ε wvú kew fontanentan γεν buy fokieguu, nyeyte fiεε ficii ê bó, fewci ekumε bvunfon bvú Nyo' le. Ε wvú bvuu no jemyi duηci mwεem mvú nu ê Nwa' bonci bo Muses e bô ê Bonwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le ekumε Jisos, momte keege é bó ebee le fiεε fi wen jemyi nu keceey. ²⁴ Ε bonyii bomew bee fiεε fi wvú to jemyi le, ε bomew fanε yaa bee κε. ²⁵ Ε bó ne bvun εbonεbon mum no buci no Baul lan diew le, “Fiεε fi Keyoy ke Yuule to jemyεε ê bo'icee bonen diuw wee ntum Nyo' wvú Yesaya le nu naa keceey. ²⁶ Kí to nu ε jeme le,

‘Gene egay ê bonyii bodvu le,
ben nu ke eyeke naa mwεem ntay geenεn
yaa yuuke κε,
ke etaale naa mwεem ntay geenεn yaa yene
κε.

²⁷ Ε fí nu nonen njefo mvuntelem mvu bonyii bodvu le
nu ε mvú ε le wase.
Bó nu ε jine bintunηun bibole,
ε kfukε ejise εbo.

* **28:11** Bonyo' ban nu bô bó teηe le Kasto bô Bulok. **28:16** 24:23 **28:18** 23:29 **28:19** 25:11 **28:22** 9:2
28:23 1:3; 8:12; 19:8; 28:31; Luk 17:21 **28:26** Yesa 6:9-10

Ɛ bó ge nonɛn Ɣ fo ɛjise ɛbo eyɛnè mwɛɛm
 e,
 ɛ bintuɲtuɲ bibole yuuke mwɛɛm,
 ɛ mvuntelem mvubole yvuwse,
 ɛ bó etu jim fô me le, ɛ me enfɛ bó.' ”

28 Ɛ Baul mum mɛse Ɣ, “Ben ekeè Ɣ bó
 nu ɛ tum wase bonyii bô saaka wvun wvu
 ɛkumɛ no Nyo' boysee bonyii fô bonyii bô
 yaa nu kɛ Bojuu le, ɛ bó nu eyuw.” 29 † [No
 wvú jeme nonɛn, ɛ Bojuu bodvu mum nɛ
 no buci, beeke mbew yî jeme wvudvu le ɛ
 è yaa nu wvu wɛɛ kɛ.]

30 Ɛ Baul no cee kɛ yew yî wvú to laake
 lo le yî bilum e bifɛɛ, fiisene bonyii bocii bô
 to too ê wvú le. 31 Ɛ wvú no fewci ɛkumɛ
 bvunfon bvú Nyo' le, bvuu yɛɛyi bonyii
 ɛkumɛ Tata Jisos Klistu, jemyi yaa fane kɛ,
 ɛ wee yaa jewsee wvú kɛ.

Nwa' wvù Baul to san $\epsilon\epsilon$ $\hat{\epsilon}$
kentaash ϵ **ke**
Lum
Fi $\epsilon\epsilon$ **fi nu** $\hat{\epsilon}$ **Nwa' wvu Lum**
wvun e

Nwa' wvun to san Baul fô bonyii bo mbee le bo Lum e keese $\hat{\epsilon}$ bó fi $\epsilon\epsilon$ fi wvù kee ϵ kum ϵ mbee wvù $\hat{\epsilon}$ nu wvu bonyii bo Klistu le bó fi $\epsilon\epsilon$ fi mbee wvudvu shieele ϵ bonyii bodvu egeè. Nwa' wvudvu wvun ϵ ke ϵ ke fi $\epsilon\epsilon$ ficii fi ϵ kum ϵ bon'yeyi bo Baul le fele bonwa' bew bomew bocii.

Wvù nu ϵ gay ϵ bonyii bocii, ϵ ϵ ϵ ϵ nu Bojuu ϵ ϵ ϵ bonyii bò yaa nu ϵ Bojuu ϵ ke ϵ keese yse bikuu bibole bó bo Nyo', njefo bó bocii nu ϵ bó ϵ ke ϵ kebefé. Wvù nu ϵ jeme ϵ wee keese yse ϵ kol ϵ kew bó Nyo' nu ϵ ke seke wvù ϵ lese fitele yí Jisos Klistu le.

Baul to nu ϵ san ϵ ten keese yse ϵ ne di wvù to gomte keeke ϵ ϵ ϵ ϵ ϵ kentaash ϵ ke bonyii bo mbee le ke Lum e kedvu le. Wvù to seyse ϵ wen nu ke edioo ϵ ϵ ϵ buy jó, ϵ wen emoocé bó bó caan ege lemme $\hat{\epsilon}$ bó ϵ ϵ ϵ , ϵ bó ke etom wen ϵ wen ϵ ϵ ϵ , ϵ ϵ ϵ ϵ ϵ .

Bikuu bi mwem e $\hat{\epsilon}$ Nwa' wvun e

1:1-17 ϵ ke ϵ ϵ bó bikuu bi mwem e
 1:18-3:20 ϵ kum ϵ bonyii bocii yí nsh ϵ le
 shieele ϵ bó eboyse bó
 3:21-4:25 Je yí Nyo' gomte ϵ bonyii efey
 jó ϵ boy
 5:1-8:39 Nshii wvu fwe wvù bonyii bo
 Klistu le ϵ ke
 9:1-11:36 Bonyii bo Islael $\hat{\epsilon}$ ntañ Nyo' le
 12:1-15:13 Nce bonyii bo Klistu le
 15:14-16:27 Kemese bó bongayma $\hat{\epsilon}$
 bonyii

¹ ϵ nu me wvù Baul wvù waa lemme Klistu Jisos. Nyo' to nu ϵ tee me ϵ me enù waa ntum Jisos, ϵ ϵ ϵ me enfewci saaka wvù jee wvu wvuwen. ² Saaka wvù jee wvun nu wvù Nyo' to kaw ϵ ϵ bonyii dvú fele yí bonyii bew bo ntum e, no fi nu ϵ bó ϵ san

$\hat{\epsilon}$ Nwa' we wvù yuule le. ³ Wvù nu ϵ kum ϵ Waa we wvù to jo ϵ ye wee wvu wum, ϵ bó boo wvù $\hat{\epsilon}$ kfuu di Nfon Dawe le. ⁴ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ϵ Nyo' to duñ ϵ fele yí Keyoy ke Yuule le ϵ ϵ nu Waa wen wvù ϵ ke ϵ mvungay no wvù to bvuse ϵ wvù yí kpwe le. * ⁵ ϵ ge Jisos Klistu Nyo' ϵ ϵ buw me ϵ me enù waa we ntum, wvu ϵ me enge ϵ bonyii bocii bò yaa nu ϵ Bojuu elese fitele yí ye le, eyuuké ϵ ϵ nu wvù le bensee diee diew. ⁶ Ben ϵ ϵ nu ngoo bonyii bò Nyo' nu ϵ tee wase ϵ bó enù bonyii bo Jisos Klistu le.

⁷ Me ϵ no nsañke nwa' wvun fô ben e bocii bò nu Lum, bó nu fitele fi Nyo' le, ϵ wvù ϵ tee ϵ bó enù bonyii bò ϵ nu bew.

Nyo' Icee wesebeene bó Tata Jisos Klistu ebuw ben bó kembon ϵ ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù ϵ ϵ .

ϵ Baul no shieele keelaa ghane $\hat{\epsilon}$ bonyii bo Lum e

⁸ Me ngomte keen'yaw enya keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' wem nje ben bocii nfele yí Jisos Klistu le, njefo won tfuu jemyi ϵ kum ϵ fitele fi ben nu ϵ lese yí ye le. ⁹ Nyo' wvù me nlemte wvù le bó fitele fiem ficii yí saaka wvù jee wvu ϵ kum ϵ Waa we le leeme fwe wem ϵ me ϵ ϵ no ϵ kum yí ben sekeci $\hat{\epsilon}$ bunle yem e. ¹⁰ Me ϵ ϵ ndioo mbunlee no ϵ ϵ ϵ je ϵ ϵ ϵ , ϵ me ento $\hat{\epsilon}$ ben e keseen ϵ ϵ Nyo' ϵ bee, ¹¹ njefo me ϵ ke ϵ naa baay keen'yen ben e wvu ϵ me en ϵ ϵ nnya yí Keyoy ke Yuule nu ϵ nya $\hat{\epsilon}$ me beene, ϵ yí ege ϵ ben etemyi. ¹² Fi nu ϵ , ϵ beene eyuwse mvuntelem mvusebeene, ϵ fitele fi ben lese yí Nyo' le eyuwse fiem, ϵ fiem eyuwse finen. ¹³ Boom bo bwem e, me ngomte ϵ ben eki ϵ ϵ me nu ϵ ϵ kaw wase bokan e bokan e ϵ me nu ento $\hat{\epsilon}$ ben e, ϵ ϵ kaw ϵ fi ϵ jewse ke me. ϵ me ngomte ϵ me ento wvu ϵ me en ϵ ke ϵ ϵ jo ben ϵ ϵ no me nu ϵ ϵ wase jo bonyii bomew bò yaa nu ϵ Bojuu. ¹⁴ Lemme din fô bonyii bocii le nu $\hat{\epsilon}$ kendon kem e, ϵ ϵ ϵ ϵ nu bonyii bò nu won wvù yuu wase le, ϵ ϵ ϵ ϵ nu bò be ϵ ϵ fun, ϵ ϵ ϵ bonyii bò

1:1 Lem 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16   **1:2** 3:21; 1Bi 1:10-12   **1:3** Mat 1:1; 20:30-31; Lem 13:33; 2Tim 2:8   * **1:4** Kene ϵ le, "Jisos Klistu nu ϵ Nyo' to duñ ϵ bó mvungay fele yí Keyoy ke Yuule le ϵ ϵ nu Waa wen no wvù to bvuse ϵ wvù yí kpwe le".   **1:5** 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9   **1:7** 5:1; 15:33; 16:20; 1Kol 7:15   **1:8** 16:19; 1Tes 1:8   **1:9** 15:23; Lem 19:21; Efe 1:16   **1:13** 1Kol 9:19-22   **1:14** Kolo 3:11

keŋke bvufee, keŋeε bò beε biyuŋ. ¹⁵ E neε fiεε fi fitele beεnci naa me baay keenfewce saaka wvù jee ê ben tɛn bò nu Lum.

Mvunɔgay mvu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le

¹⁶ Ben ekeè le ke me ŋ'wuumene fiεε fi ekumε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ke. Me ŋkee lo le è nu fò mvunɔgay mvu Nyo' le keeboyse wee tfuu wvù nu ε lese fitele yî ye le nu. E saaka wvun yaake gene ε è nu fò Bojuu le se gene tɛn fò bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. ¹⁷ Fi nu le saaka wvù jee wvun duŋci je yî Nyo' joo le wee nu teyey ê wvù ejise le. E fifin keW ε gen ε mase yî fitele fi mwɛtɛn lese yî ye le. E nu fiεε fi bò nu ε saŋ le,

“Wee wvu teyey nu ke ecee nje fitele fi wvù lese yî Nyo' le.”

Shém ffuuke Nyo' no bonyii buwyi mwεεm

¹⁸ Me njemyi nen njefo shém Nyo' ké no ffuuke fowe bò bonyii bò maa lo wvù buwyi mwεεm, ε gee dibole di befe yike kecey ke diεw Nyo' le. ¹⁹ Yî ffuuke nonen njefo fiεε fi bonyii nulo ekiεε ekumε Nyo' yen'yi endan, njefo wvù wvù Nyo' nu ε duŋce wase ê bò. ²⁰ E keW naa lo fonkeW no Nyo' to bomεε woŋ nu ε mvunɔgay mwew mvù mey lo, bò no wvù wvù Nyo' nu, nu ε bonyii ε yen wase ε bvuu ε kiεε yî mwεεm mvù wvù bom e, naa no bonyii yaa cim yene wvù le ke. Nonen ke je bvuu nu dvù yî bò ke enε ewowlene duu le ke bò kee Nyo' ke.

²¹ Naa no bò cim kee Nyo' nonen, ke bò wvumte wvù diεwe Nyo' le keŋeε nyaa keyoone ê wvù ke. Bonkpawce bobole nu ε ne ε tu bo εcici. Bikuu bibole bi biye nu ε yiŋsen ke ε è nu bò ejiwε. ²² Bò duu le bò keŋke bvufee, ε kaa ε ne ε tu biyuŋ. ²³ Bò nu ε sheε keebunlee Nyo' bvukuke wvù yaa nulo ekpwe ke, ε fey ε no bunlee ε è nu mvumooso mvù bò kene bò can mvù ε no fieesene bonyii bò nulo ekpweken, bò mvunyiim noo nyám yî lene we, bò yî sone kuse.

²⁴ No fí nu nonen Nyo' ε mum ε cinε bó le bó ε no gee wase ε è nu mwεεm mvù mvuntelem mvubole shieele mvù è nu mwεεm mvu nnyen e, ε bó gee nonen bò ye yibo wee bò wee, mum shoose bikuu bibole. ²⁵ Bò nu ε kumen kecey ke ekumε Nyo' ε tu mbiay, ε no bunlee bvuu lemte ε è nu mwεεm mvù Nyo' bom e efey keebunlee bvuu lemte ε è nu wvù wvù Bomεen e. E è nu wvù wvù bó keŋke keebensee sekecii se ŋka. Fí enù nonen. ²⁶ No bó gee nonen, Nyo' ε mum ε cinε bó le, ye ε no yvuwse bó keegeε mwεεm mvu kenshoose le. E bokεne jiime fò bokεne le, ε Nyo' to baa bom wee le wvù egeè nonen ke. ²⁷ E è nu ke leŋleŋ no bolemse cin'yi je yî Nyo' to gee keejiime bò bokεne le, ε ye yvuwse bó keejiime ε è nu fò bolemse bomew e. E bolemse gee mwεεm mvu kenshoose le bò bolemse bomew. No bó gee nonen mum joo ŋgeW yî bikuu bibole wvù è nu nlawma gee dibole di befe.

²⁸ No bonyii bodvu baa eyene le fí nu leŋ keekiεε Nyo', Nyo' ε mum ε cinε bó le le bó ekeŋke bvufee ε è nu bvu keyuŋ e, mum gee mwεεm mvù bó yaa keŋke keegeε ke. ²⁹ Mvuntelem mvubole ε mum ε no nu ε mvù ε yiŋsen bò mwεεm mvù befe jεy jεy. Bò buwyi mwεεm, dewkene ejise, keŋke mvuntelem mvù befe, bene bindoŋ bò bonyii, yuwyi bonyii, diuu bvudiuw, leele kenleεma, ŋgomgome bò mwεεm, kunsene mvunƙunsen, ³⁰ beete bò edieε ε bonyii, bane Nyo', seεnene kensεenεn, temyi bikuu, saale ye, momte kuw, temyi bikuu bò bo'iceε bobole noo bobweε bobole. ³¹ Bò nu biyuŋ yaa leeme yî diεw yibole ke. Bò nyεwle bò bonyii bomew, yaa camte shen fò bonyii le ke. ³² Bò gee nonen kee ke naa le Nyo' nu ε leke wase le wee wvù gee mvumvun mwεεm nu ε wvù keŋke keekpwe. Geenεn, bó ε no gee ke gene dvù, bvuu bensee bonyii bò gee kfuu mvumweε mwεεm.

2

Nyo' nu ke esaake wee bii gee di mwɛtɛn e

1:16 2:9; Lem 13:46; 2Tim 1:8; 1Kol 1:18, 24 **1:17** 3:21-30; 4; 10:4-13; Abk 2:4; Gal 3:9-12; Fili 3:9; Ibu 10:38 **1:18** 2:5, 8; Efe 5:6; 2Tes 2:12 **1:19** Job 12:9; Mben 19:1-4; Lem 17:27-28; 1Kol 1:21 **1:21** Efe 4:17-18 **1:22** 1Kol 1:19-20 **1:23** Dito 4:16-18; Mben 106:20 **1:25** 9:5 **1:26** 1Kol 6:9 **1:27** LeW 18:22; 20:13 **1:29** Gal 5:19-21; 2Tim 3:2-4 **2:1** Mben 50:15-18; Mat 7:2

¹ Nonen wo wvù lomte gee di wee mvu le kenεε è nu wo wvù yεε, ekeè le ke wo ten nu se jay ke. E keè le no wo lomte gee diw nu e wo leese ε è nu ekole kuw ηgew e, njefo wo wvù lomte we gee ke naa ten fiεε fi wvù gee. ² Beene kee lo le, é Nyo' lan ηgew yî bonyii bò gee mvumvun mwεem e, tu wvù laanke bii keceey e. ³ Nonen wo we wvù lomte gee di bonyii bò gee kfuu mvumwe mwεem e, geenεn ε wo keβεε gee ke ten mvú, kpwaake le wo nu ke eboy can nsaw Nyo' le? ⁴ Nu le ke wo yene le Nyo' kenke fitele fi jee fô bonyii le baay, kuule shém baay, nu ten nyεkeey baay ε? E keè le fitele fi jee fi Nyo' le fô wo le duñci le wo ekumen fitele fiuw.

⁵ Geenεn no wo nu ε tun keekumen fitele fiuw, ε no gee ε fi temyi ke gene lo, nu ε wo biise ε è nu ηgew fô ekole kuw e, wvù nu ke enu diuu di Nyo' nu ke edunçe shém yî ffuuke seke wvù saake bonyii bocii ê je yî lej e. ⁶ Nyo' nu ke elaw wee mwaan mwaan bii gee di mweten e. ⁷ Bonyii bò nu nyεkeey, lemte lemme di jee, gomte ε è nu bvukuke bô n'wvum noo nshii wvù yaa kaa ke, nu ε wvù nu ke enya nshii wvù mey lo ê bó. ⁸ Geenεn ε bonyii bò taale ke ε è nu bikuu bibole, tune keeyuw keceey e, gee ε è nu mwεem mvù befe, nu ε Nyo' nu ke edunçe shém yî ton'yεen bô ηgew ê bó. ⁹ Monlum mo baay bô nsase nu ke enu fô wee tfuu wvù gee kebefε le ε kew yî Bojuu le ε gen yî bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. ¹⁰ Geenεn, ε bvukuke bô n'wvum noo nλeten nu ke enu fô bonyii bò gee gee di jee le ε kew yî Bojuu le ε gen yî bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. ¹¹ Fí nu ke enu nonen njefo ke Nyo' ké no duñci kejeey jεey ke.

¹² Bonyii bocii bò gee kebefε se bó cim kenke bonci bo Muses e, nu ε bó nu ke eley ke ηgew e naa no bó yaa cim kenke bonci ke. E bonyii bocii bò gee kebefε ε bó nu ekuse jo bonci, nu ε bó nu ke esaw bó bii bonci bodvu le. ¹³ Fí nu nonen njefo ke Nyo' nu ke ejo wee le wvù nu teyey ê wvù ejise njefo wvù yuuke fiεε fi bonci jemyi ke. Wvù nu ke ejo wee le wvù nu teyey ε è nu seke mweten gee fiεε fi bonci gomte. ¹⁴ E bonyii

bò yaa nu ke Bojuu bò nu se bonci ne ε no gee mwεem bô bonkpawce bobole ε è nu mwεem mvù bonci gomte, tu bó nu wase bonci fô bikuu bibole naa no bó baa cim kenke bonci bò Nyo' nu ε nya ê Bojuu ke. ¹⁵ Fifiε duñci le fiεε fi bonci gomte nu ε Nyo' ε san fô mvuntelem mvubole. E mvuntelem mvubole seje ten ê bó nonen. E bó dioo gee fiεε fi befe, é fitele no saake bó. E bó dioo gee fi jee, é fí no tomte bó. ¹⁶ Mwεem mvun nu ke ekooy diuu di Nyo' nu ke esaw bonkpawce bò bonyii bocii kenke ê nnyile le fele yî Klistu Jisos e, no saaka wvù jee wvù me nfewci duñci.

Bojuu saale ye bô bonci

¹⁷ Wo wvù tenje ekole kuw le wee juu, wo geεle ekole yî bonci bo Muses e, yuuke ye le wo nu wee Nyo', ¹⁸ ε bó ε yeeyi wase ben bô bonci ben ε kieε fiεε fi Nyo' shieele, kee ten fiεε fi looci jee naa ntay. ¹⁹ Ben kee naa ntay le è nu ben bò duñci je ê binfefe, nu ten bin'yεese fô bonyii bò nu kenjiwe le, ²⁰ ε ben nu bò teete biyuj, ε è nu ben bò yeeyi bonyii bò maa mwεem diewe mvunley mvu boom e njefo bonci nu ε nya wase ben bô bvufee bvucii noo keceey. ²¹ Wo wvù yeeyi bonyii nonen, wo yeeyi ke ten kuw ekole? Wo wvù fewci le fo wee econ bvucuj, wo gee nεε fiuw? ²² Wo wvù kayte le fo dwee wee kenεε kpweε wee ejim bô wee mvu, wo nu se wo gee nonen e? Wo wvù kaci lo fiεε fi ekume mvumooso, wo nu se wo coonke mwεem yéw ncese yi mvumooso le? ²³ Wo wvù saale ye bô bonci bo Nyo' le, ke wo yaa shoose Nyo' no wo ηgoyte bonci bodvu? ²⁴ E nu fiεε fi bó nu ε san le, “Bonyii bò yaa nu ke Bojuu ké no beete bô diee di Nyo' le ε è ge gee dinen ben Bojuu.”

²⁵ Keetfuse wee yew kenke naa sew, é è fen nu le wee wvudvu gee fiεε fi bonci gayte. Geenεn, é wo ηgoyte bonci, tu ntfuse yew wvù bó tfuse wo yew wvudvu nu ke diewe wo beε ntffuse. ²⁶ Wee é no beε ntffuse, gee fiεε fi lej fi bonci gomte, bó saa ejo le bó nu ε tfuse wase wvù yew, naa no wvù cim beε ntffuse? ²⁷ Nonen, bonyii bò beε ntffuse yî

nyam ye le geenɛn gɛɛle bonci nu ke ege é bó elese ben Bojuu ɲɛw e bò kɛɲke bonci bò bó to saɲɛɛ, ɛ ben bvuu tɛfuse bonyii yew geenɛn ɲɔyɛte bonci bodvu. ²⁸ Ben ekeè ɛ ke wee Juu wvu ɛɲ nu wvù yen'yi ye le ke. ɛ ke ntfuse yew wvu ɛɲ nu fiɛɛ fi bó yene fi le ɛkfuɲ yí nyam ye le ke. ²⁹ Wee Juu wvu ɛɲ nu wvu ê fitele le. ɛ ntfuse yew wvu ɛɲ nu wvu ê fitele le, wvù ɛ seyse Keyoy ke Yuule, ɛ è yaa nu fiɛɛ fi bó yene ejise ke. Wvuwɛ wee nu ɛ è ké no bensee Nyo' wvù. Ke è ké no bensee bonyii wvù ke.

3

Nyo' leeme ke yí keceɛy e

¹ No fi nu nonɛn, Bojuu fele bonyii bomew yí fiɛɛ le? ɛ sɛw nu dvú yí ntfuse wvù bó tɛfuse bonyii yew e? ² 'ɛɛ, Bojuu fele naa bonyii bomew ê jé le nteen. Fi baay nu ɛ Nyo' to nu ɛ nya diɛw ye ɛ è nu can yibole. ³ ɛ nulo é bó emum egay ɛ no bonyii bomew bó le to baa eleeme yí diɛw yidvu le, tu fifiɛ nu ege é Nyo' saa ebvuu eleeme yí diɛw ye le? ⁴ Ke è nulo é fi ekooy nonɛn ke! Naa no bonyii bocii cim nu naa bo mbiay e, nu ɛ Nyo' leeme ke yí keceɛy e, no bó nu ɛ saɲ ɛ,

“Nyo', wo dɔo jemyi, ɛ njeme wo no nu ke wvu ɛɲ.

ɛ wo ké no soo ke lo nsaw wo.”

⁵ Geenɛn é gee disɛɛbeene di yaa nu ke teyɛy fici keegeɛ ɛ gee di Nyo' le di teyɛy eyen'yi ntay, tu è nulo é beene egay ɛ la? ɛ nulo é beene egay ɛ Nyo' baa gee ɛɲ kee-laɲke ɲɛw yí yese beene le? Me mbiite nɛn ɛ è nu no wee wvu wum ké no biite. ⁶ Ke è nulo é fi enu nonɛn ke! ɛ fi nu nonɛn, é Nyo' ke eghan nɛɛ sɛ saw won? ⁷ Geenɛn é me mbiayte mbiay ɛ yí gee ɛ keceɛy ke Nyo' le yen'yi gene lo fwe fwe too bô mbense fô diee diew e, é bó ebvuu esaake me ɛ me nu wee kebefɛ nje la? ⁸ ɛ è fɛn nu nonɛn é bese saa egay ɛ, “Fí jee ɛ beene egeè bibefɛ wvu ɛ mwɛɛm mvù jee etoð le?” Njeme wvun nu wvù bonyii beete diee disɛɛ dvú duu

ɛ è gayte bese. Boba bonyii nu ɛ bó nu ke ekeɲke ɲɛw wvù bó kɛɲke keekɛɲke.

Ke wee wvu teyɛy nu naa lo dvú ke

⁹ Beene nu jeme naa ɛ la keseen? Bese Bojuu fele bonyii bomew e? Naa fiɛɛ ghɛɛy! Beene nu ɛ yen wase ɛ Bojuu noo bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu can mvunɲgay mvu kebefɛ le. ¹⁰ Fifiɛ nu no bó nu ɛ saɲ ɛ, “Ke wee wvu teyɛy nu dvú ke, naa lo mwaɲ.

¹¹ Ke wee nu dvú wvù kɛɲke bvufɛɛ ke, ɛ ke wee nu dvú wvù gomte Nyo' ke.

¹² Bonyii bocii nu ɛ baɲke wase jim ê Nyo' le.

Bó bocii nu ɛ tu wase mwɛɛm mvu ɛcici. Ke wee wvù kɛɲke fitele fi jee nu dvú ke, naa lo mwaɲ.

¹³ Bó nu ɛ yan bosew ɛ gɛɛ boye diɛwɛ jém e. Bó nu bonyii bo leme le.

Njeme wvù buyte dew yibole nulo eyu wee diɛwɛ ɛdien ɛ fimbuw e.

¹⁴ Boncun bô njeme wvù cewcewe nu ɛ yɲsɛn dew yibole.

¹⁵ Bó ké no nu cekey keeyu lo wee.

¹⁶ Bó ké no beete bô mwɛɛm, too bô ɲɛw mondvuum monciim mò bó gɛne mó le.

¹⁷ Ke bó kee lo fiɛɛ ekumɛ nce wvu nyɛkeey ke.

¹⁸ Ke bó kɛɲke naa lo nfan wvù wvu Nyo' fô mvuntelem mvubole ke.”

¹⁹ Beene nu ɛ kɛɛ keseen ɛ fiɛɛ fi bonci jemyi, nu ɛ bó jemyi ê bonyii bò nu ekuse jo bonci bodvu, wvu ɛ fo wee ke ekeɲke naa lo fiɛɛ fi wvù ewowlɛn jeme ke. Wee tfuu yí won wvun e nu ke eleem ê Nyo' ejise etaje diuw we. ²⁰ Ben ekeè ɛ, ke wee wvu wum nu dvú wvù Nyo' nu ke ejo ɛ wvù nu teyɛy ê wvù ejise njefo wvù gee fiɛɛ fi bonci gomte ke, njefo bonci gee ɛ bonyii kee lo mwɛɛm mvù befe mvù bó gee.

Je yí Nyo' joo ɛ wee nu teyɛy jó

²¹ Geenɛn, keseen nu ɛ Nyo' ɛ duɲɛ wase je yí wvù joo wee ɛ wvù nu teyɛy jó ê wvù ejise. ɛ je yidvu yaa kɛɲke fiɛɛ keege bô bonci ke. Je yidvu yin nu ɛ Nɲwa' bonci bo Muses e noo Bonɲwa' bo bonyii bo ntum

2:28 9:6; Yeli 4:4; Fili 3:2-3; Kolo 2:11 3:2 9:4; Mben 147:18-19 3:3 9:6; 11:29; Kɲ 23:19; 2Tim 2:13 3:4
Mben 51:4 3:5 9:14 3:8 6:1 3:9 1:18-2:24; 3:23 3:10 Mben 14:1-3 3:13 Mben 5:9; 140:3 3:14
Mben 10:7 3:15 Yɛsa 59:7-8 3:18 Mben 36:1 3:20 Job 4:17; Mben 130:2; 143:2; Lum 4:15; Gal 2:16; 3:22
3:21 1:2, 17 3:22 2:11; 3:9; 10:12; 11:32

Nyo' le to tomte wase. ²² Je yì Nyo' joo le wee nu teytey jó, nu ε yì bii fitele fi wee wvudvu lese yì Jisos Klistu le. Ε Nyo' gee fifin fô wee tfuu wvù nu ε lese fitele yì Klistu le, njefo fô Nyo' le nu ε wee mvu yaa nu jεεy ke, ²³ no wee tfuu nu ε ge wase kebefε ε mum ε no nu ncejole fô bvukuke bvù Nyo' le. ²⁴ Geenεn, ε keseen nu ε Nyo' ε jo wase bonyii le bó nu se jay. Ε ε ge mbuwma we wvù wvù to buwεε bonyii dvú diεwε nnya le fele yì Klistu Jisos wvù to sumεε bonyii can ηγεω e. ²⁵ Nyo' to nu ε nya wvù diεwε ncese le keege keman bó ελεμε kew. Ε keman kin nu fô bonyii bocii bó nu ε lese fitele yì ye le. Wvù to ge keman kin keeduηce le wen wvù Nyo' nu wee wvu teytey, njefo wvù wvù Nyo' to kuule lo shém bó bibefe bibole bì bó to shee gee fwele. ²⁶ Fifin to nu keeduηce yì kefew ke keseen e le wen wvù Nyo' keβεε nu wee wvù gee mwεεm teytey, ε è bvuu nu wen wvù joo wee wvù nu ε lese fitele yì Jisos e le mwεten nu se jay. ²⁷ No fí nu nonεn, tu fiεε bεε dvú fi è nelo é beene ebensee ye yì dvú le? Ke fiεε nu dvú ke! Ε nelo é bó ebvuu ebensee ye yì nci wvù la le? Nuu le ebensee yì mwεεm mvù beene lemte le le? Naa lo shikeey! Fí leeme ε è nu yì nci wvù le beene nu ε lese fitele yì Jisos e. ²⁸ Ε nεε no fí nu. Beene nu ε leke le Nyo' joo wee le mwεten nu se jay ε è nu nje fitele fi wvù lese yì Jisos e, ε è yaa nu nje wvù gee fiεε fi bonci gomte ke. ²⁹ Nuu le Nyo' nu ke Nyo' Bojuu maan ε? Ke è nu ten Nyo' bonyii bò yaa nu ke Bojuu le? 'Eε, wvù nu ten Nyo' bonyii bò yaa nu ke Bojuu, ³⁰ no Nyo' mεy ke mwaan, ε è nu wvù wvù nu ke ejo bonyii bò bó nu ε tfuse yew le bó nu se jay, ε è mεy ke nje fitele fi bó lese yì Klistu le ke lenlen no wvù nu ke ejo bò nu ntffuse le bó nu se jay ke ten nje fitele fi bó lese yì Klistu le. ³¹ Fí fen nu le beene emwase bonci nje fitele fi beene lese yì Klistu le? Naa lo, ke è nulo é fí enù nonεn ke! Fí nu le beene kenke keeleeme lo yì bonci le.

4

Abla'am nu kenfewsεn ke wee wvù Nyo' joo le wvù nu se jay e

¹ Ε nulo é beene egay le Abla'am wvù icee kfuu disεεbeene to yen le la ekumε saaka wvun? ² Ε Nyo' fen to jo Abla'am le wvù nu se jay ε è nu nje lemme di jee di wvù to gee, ke tu wvù nulo ekfune gvuw ekumε fí. Geenεn, ke wvù kenke naa lo fiεε fi wvù nulo ekfune gvuw dvú ê Nyo' ejise ke, ³ njefo Nwa' Nyo' gayte le, “Abla'am to nu ε lese fitele yì Nyo' le, ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teytey.”

⁴ Wee wvù lemte ε bó laake wvù, ké lemte é bó elaw wvù, bó saa ejo le nlawma we nu ke lo nnya ε bó ε nya ê wvù ke. Ε bó jo le è nu nlawma wvù wvù kenke keekenke.

⁵ Geenεn, é wee nu se wvù ε lem fiεε, ε lese ε è nu fitele yì Nyo' wvù joo bonyii bò befe le bó nu se jay ê wvù ejise, tu Nyo' nu ejo mwεten le wvù nu teytey ê wvù ejise nje fitele fi wvù lese yì ye le. ⁶ Dawe ten to nu ε jeme le njon wvu baay nu wvu bonyii bò Nyo' joo le bó nu teytey ê wvù ejise ε è yaa nu nje lemme di bó nu ε lem ke. ⁷ Wvù to nu ε jeme le,

“Njon wvu baay nu fô bonyii bò Nyo' nu ε leεshe wase bojay bobole, ε banye bibefe bibole.”

⁸ Ε njon wvu baay nu fô wee wvù Nyo' yaa bεε ηgoyte fite

fi kebefε kew e ke.”

⁹ No fí nu nonεn, tu njon wvu baay wvun nu ke fô bonyii bò bó nu ε tfuse bó yew maan e? Nuu le wvù nu ten fô bò bεε ntffuse le le? Beene be ε gay wase le, “Fitele fi Abla'am to lesεε yì Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo wvù le wvù nu wee wvu teytey.” ¹⁰ Nyo' to jo Abla'am le wvù nu wee wvu teytey ε è nu seke la? Ε to nu ε bó ε tfuse wase wvù yew, nuu ε wvù bεε ntffuse le? Ε to nu ε wvù bεε ntffuse. Ke bó to baa tfuse wase wvù yew ke. ¹¹ Bó to tfuse wvù yew diεwε nciise le keeduηce le wvù nu wase wee wvu teytey nje fitele fi wvù to lesεε yì Nyo' le seke wvù

3:23 5:2, 12; 8:18-20; Kenj 3:19   **3:24** 5:17; Efe 2:8; Tay 3:7   **3:25** Mat 26:28; Efe 2:13; Kolo 1:20; Ibu 9:12-14; 1Jon 1:7; Mwm 1:5; 5:9; 5:1; 2Kol 5:18-21; Efe 2:14-16; Kolo 1:20; 1:17; 3:3-4   **3:27** 3:1, 21, 31; 8:2   **3:28** Gal 2:16   **3:29** 3:22; 4:11-12   **3:31** 6:15; 8:2-4   **4:2** Jem 2:21   **4:3** Kenj 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23   **4:6** Mben 32:1-2   **4:11** Kenj 17:9-11; Gal 3:7; Lum 2:28-29

to bεε ntfuse. Nonεn Abl'am ε mum ε no nu icee bonyii bocii bō nu ε lese fitele yî Nyo' le ε bó baa tfuse bó yew κε, wvu λε Nyo' ejo ten bó λε bó nu bonyii bo teytoy ê wvú εjise. ¹² Ε wvú nu ten icee bonyii bō bó nu ε tfuse wase bó yew, ε è yaa nu κε nje bó nu ε tfuse bó yew κε. Ε nu nje bó nu ε jo ekale kew yî fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le ε bó se ke tfuse wvú yew.

Abla'am to κεηκε fiεε fi Nyo' kawεε ε è nu nje fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le

¹³ Nkawma wvù Nyo' to kawεε Abl'am λε wvú bō boom bew nu ke eyow εkolε ke nshε le to baa nu nje Abl'am to gεεle bonci κε. Ε to nu nje fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le, ε Nyo' jo wvú λε wvú nu teytoy ê wvú εjise. ¹⁴ Ε è to nu λε bonyii bō nu ke eκεηκε fiεε fi Nyo' to kawεε nu κε bonyii bō gee no bonci gomte, κε tu fitele fi bó leese yî Nyo' le yaa κεηκε σεw κε, ε ηkawma wvù Nyo' kawεε wvudvu nu ten εcici. ¹⁵ Fiεε fi nu, nu λε bonci ké no gee κε ε shém ffuuke lo Nyo', njefo é nci baa enu, fiεε fimew saa enu le wee nu ε ηgoy nci κε. ¹⁶ Fí ε mum ε no nu λε, ηkawma wvudvu bii ε è nu fitele fi wvú leseε yî Nyo' le wvu λε é enu mbuwma ε wvú ε to fô wvú le, ε fiεε fi wvú kawεε fidvu κεηκε keekooy fô kfuu diew e dicii, ε è yaa nu κε fô bonyii bō leeme yî bonci le maan κε. Ε nu ten fô bonyii bō nu ε lese fitele yî Nyo' le ληληη no Abl'am to leseε, njefo Abl'am nu icee wesebeene bocii bō nu bonyii bo Nyo' le. ¹⁷ Fifin nu no bó nu ε san ε Nyo' gayte ê Abl'am λε,

“Me nu ε ηge λε wo enù icee bitum nteen.” Wvú nu icee wesebeene ê Nyo' εjise. Ε nu Nyo' wvù Abl'am to leseε fitele yî ye le. Ε è nu wvú wvù gee ε bonyii bō nu ε kpweκεn wase kaase tuu dvú. Ε è bvuu nu wvú wvù gee ε mwεεm mvù ke baa nu wase dvú se nu dvú. ¹⁸ Abl'am to nu ε no taale κε fwe kee λε wen nu ke eκεηκε fiεε fi Nyo' kawεε naa no wvú to nu wase ε è yaa nulo é wvú ebvuu etaale fwe yî fiεε le κε. Geenεn, ε wvú

lese κε fitele yî Nyo' le ke ghan no nu, “Icee bitum nteen”, κε no Nyo' to kawεε ê wvú λε, “Boom buw nu ke elone lo.”

¹⁹ Ε to nu ε Abl'am gene wase bilum gb-wee, geenεn ε wvú fanε yaa ewεε yî fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le κε, naa no wvú to yene εkolε kew e λε wen nu wase diεwεε wee wvú nu ε kpwe wase le, yene ten λε kpweεε wvù Sela nu kase ε tee diew ε λε wase. ²⁰ Wvú to baa ekεw eκεηκε kemaηεn wvu λε wvú enε eκεηκε mvuntelem mvunfεεm εkumε ηkawma wvù Nyo' kawεε wvú dvú κε. Fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le to nu ε teme gen lo fwe, ε wvú no tumte κε ε è nu monkum mo Nyo' le. ²¹ Wvú to nu ε mum bee naa bō fitele fiew ficii λε Nyo' κεηκε mvunγay keege fiεε fi wvú to kawεε. ²² Ε nεε fiεε fi fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo λε wvú nu wee wvu teytoy ê wvú εjise. ²³ Geenεn, njeme wvu λε, “Nyo' to nu ε jo wvú nonεn,” nu ε bó yaa san κε ε è nu fô Abl'am e maan κε. ²⁴ Wvú nu ten fô beene le. Nyo' wvù beene lese fitele yî ye le nu ke ejo ten beene nonεn. Ε nu wvú wvù to bvuseε Jisos wvù Tata wesebeene yî kpwe le. ²⁵ Jisos nu wvù bó to nyaε ε wvú kpwe nje bibefeε bisεεbeene. Ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le wvu λε wen ejo λε beene nu se jay.

5

Bvujonke bvù beene κεηκε njefo Nyo' nu ε jo wase beene λε beene nu se jay

¹ Keseen no Nyo' nu ε jo wase beene λε beene nu se jay nje fitele fi beene lese yî ye le, beene ε mum ε no nu yî nyεkeey e beene ε bó nje fiεε fi Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ge. ² Ε ge wvú beene ε se κεηκε je keeley mbuwma wvù beene nu yî dvú le keseen nje fitele fi beene lese yî ye le. Beene ε no lanlanε no beene taale fwe kee λε beene nu ke eκεηκε fô bvukukeε bvù Nyo' le. ³ Ε κε è mey κε nonεn κε, beene lanlanε ten yî bonγew bō beene yene le, njefo beene kee lo λε bonγew gee ε wee no kee keekuu

4:12 Mat 3:9 4:13 Kej 12:7; 22:17 4:14 Gal 3:18 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 4:16 Gal 3:7
 4:17 Kej 15:5; 17:4-5; 2Kol 1:9; Ibu 11:12, 19 4:19 Kej 17:1-6; Ibu 11:11 4:21 Kej 18:14; Luk 1:37 4:22 4:3
 4:23 10:9; 15:4 4:25 Yεsa 53:4-5, 10; Lum 8:32-34; 1Kol 15:17 5:1 3:21-30; 3:25-26 5:2 6:14; 2Kol 6:1; 12:9;
 Gal 1:6; 5:4; Εfe 2:5-8; 1Bi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; Lum 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kol 2:7; 2Kol 3:18; 4:17; Kolo
 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Bi 5:1 5:3 Jεm 1:2-3, 12; 1Bi 1:5-7

shém. ⁴ Ε shém yì kuulεεν gee ε Nyo' bensee wee le wvú nu ε kocεn. Ε Nyo' dioo bensee wee le wvú nu ε kocεn, ε wvú no taale ke wase ε ε nu fwe yì fiεε le, kee le wen nu ke eκεηκε. ⁵ Ε fiεε fi beene taale fwe yì dvú le yaa nulo ke eyuu efey kuse ke, njefo Nyo' nu ε yinεen mvuntelem mvuseεbeene bô keηkoηen kew fele yì Keyoy ke Yuule kè wvú nu ε nya ê beene le. ⁶ Fi nu le seke beene to bεε se beene nulo efi bikuu bisεεbeene, ε Klistu to ε ε nu kefew ke leη e, kpwe nje yese beene bonyii bô maa Nyo'. ⁷ Ε nu keceey le fi temyi fô wee le keekpwe nje wee mvu wvú nu se jay, ε ε nu ke naa lo ε wee mvu emom keekpwe nje wee mvu wvú jee. ⁸ Geenεn, Nyo' to duηci keηkoηen kew fô beene le ε je yì le, ε to nu seke beene to bεε bonyii bô befe, ε Klistu kpwe nje yese beene. ⁹ Keseen no beene nu ε ελεμε kew ε ge wase Nyo' ε jo beene le beene nu se jay, tu wvú nu ke egeη fwe eboyse beene can shém yì ffuuke Nyo' bô bonyii le. ¹⁰ Fi nu le, ε ε to nu seke beene to bεε bonyii bo bvuban e bo Nyo' le, ε kpwe Waa we mance mwεεm beene ε bo Nyo', tu wvú nu egeη fwe keseen eboyse beene bô nshii we no wvú nu ε mance wase mwεεm beene ε bo Nyo'. ¹¹ Ke ε mey ke fifin maan fi beene lanlanje nje fi ke. Beene lanlanje ten beene ε bo Nyo' nje Tata wesebeene wvú Jisos Klistu wvú nu ε mance mwεεm beene ε bo Nyo'.

Fiεε fi Adam to toε dvú noo fi Klistu to toε dvú

¹² No kebefε to feyεε yì wee mwaan e se to yì nshε le, ε kpwe fey yì kebefε le se to, kpwe ε mum ε lam ke nonεn ε geη yì wee tfuu le, njefo wee tfuu nu ε ge kebefε. ¹³ Kebefε to nu naa wase dvú yì nshε le ε Nyo' se ke nya bonci. Geenεn ε bonci nu se bó nu dvú, bó saa engoyte fite fi bibefε bì bonyii gee le ke. ¹⁴ Ε kew yì kefew ke Adam e ε to ε buy yì ke Muses e nu ε kpwe to keηke mvungay ε we jo bonyii bocii naa noo bô to gee bibefε ε bó yaa gee ke diεwe Adam wvú to ηgoyεε ε ε nu nci ke. Adam to nu ε je mi le diεwe Klistu wvú to nu keeke eto le. ¹⁵ Geenεn

ke nnya Nyo' yì wvú nya ê bonyii εcici nu diεwe kebefε kè Adam to gee ke. Ε bonyii nteen to nu ε kpweκεn nje kebefε ke wee mwaan e, tu ε nu keceey le mbuwma Nyo' noo nnya ye yì to toε nje fitele fi jee fi wee mwaan e wvú ε nu Jisos Klistu, nu ke eto fô bonyii le nteen eduu efeseη lo. ¹⁶ Ke fiεε fi nnya Nyo' yin yì Nyo' to nyaε εcici to dvú nu leηleη diεwe fiεε fi kebefε ke wee mwaan we le nu ε to dvú ke. Kebefε ke wee mwaan e nu ε to bô nsaw fô bonyii le bocii ε lese bó ηγεw e. Geenεn nnya Nyo' yin yì to toε εjim jo bibefε bi bonyii le nteen nu ε ge Nyo' ε jo bó le bó nu se jay. ¹⁷ Ε kebefε ke wee mwaan e to nu ε ge ε kpwe no keηke mvungay ε we jo wee tfuu nje wee mwaan wvudvu, tu bonyii bô nu ε fiiseη mbuwma wvu baay wvun, noo nnya yì ε nu njo wvú Nyo' nu ε jo bonyii εcici le bó nu teyey, nu ke eκεηκε nshii naa baay nje wee mwaan wvú ε nu Jisos Klistu. ¹⁸ Nonεn, no kebefε ke wee mwaan e to nu ε to bô ηγεw fô bonyii bocii le, nu ke leηleη no gee di wee mwaan e di teyey nu ε ge Nyo' ε jo bonyii le bó nu se jay, ε bó bocii nu ke eκεηκε nshii. ¹⁹ Fi nu le ke no wee mwaan to nu ε teme εkole bô Nyo' ε fifin ge ε bonyii nteen mum no nu wase bonyii bô befe, nu ke no wee mwaan to nu ε yuw Nyo' le ε fi ge ε Nyo' nu ke ejo bonyii nteen le bó nu teyey ε wvú εjise. ²⁰ Nyo' to nya bonci keege le ε nelo ε bibefε eduule. Geenεn no bibefε duule nu no shen Nyo' yì ε nu mbuwma fô bonyii le duule ten fesene lo. ²¹ Ε fi nu nonεn wvu le, no kebefε keηke mvungay ε bonyii we ε bó kpwee, nu ke ten no mbuwma Nyo' keηke mvungay ε bonyii we fele yì njo wvú Nyo' joo bonyii le bó nu teyey ε wvú εjise le keeke enya bó bô nshii wvú mey lo nje Jisos Klistu wvú Tata wesebeene.

6

Wee wvú nu ε taashe wase bô Klistu nu ε kpwe wase fô kebefε le

¹ No fi nu nonεn, ε nulo ε beene egay le la? Ε fen nu le beene emεy egee bibefε gene dvú fwe fwe wvu le shen Nyo' yì ε nu mbuwma

fô bonyii le eduule tɛn fesene lo? ² Kε è nulo é fí enù nonɛn kε! E nulo é beene bò nu ε kpwe wase fô kebefε le ebvuu eghan nεε le sε ebvuu ecee yî kebefε le? ³ Kε ben kee le beene bocii bò bó nu ε lese wase ê joo ε taashε bô Klistu Jisos nu ε bó lese nonɛn ε taashε beene ε è nu bô kpwe ye le? ⁴ Bó to lese beene ê joo nonɛn ε fí mum no nu le bó nu ε taashε wase beene ε bó yî kpwe ye le ε dwey, wvu le no Klistu to kasεε buy yî kpwe le yî mvunɔgay mvu Ice le mvù kuuke, nu ε beene nelo emum ecee wase ε è nu yî nshii wvu fwε le.

⁵ Fí nu nonɛn njefo é beene nu ε bó ε taashε wase beene ε bo Klistu yî kpwe yî è nu ye le, tu kε è nu kemaɲɛn le beene nu ke etaashε tɛn beene ε bó yî mbuy wvu yî kpwe le wvù è nu we le kε. ⁶ Beene kee le ye yesebeene yî è nu nce wvu yvum nu ε bó to ta wase yî kentam e beene ε bo Klistu, wvu le bó efɔwε lo ye yidvu yî è nu yî kebefε, le è nelo é beene saa ebvuu enu bonfaw can kebefε le kε, ⁷ njefo wee ke kpwee tu wvù nu ε buy wase can kebefε le. ⁸ No beene nu ε kpwe wase beene ε bo Klistu, tu beene nu ε bee le beene nu ke ecee tɛn beene ε bó, ⁹ njefo beene kee lo le no Nyo' to bvuseε Klistu yî kpwe le, nu ε ke Klistu nelo ke ebvuu ekpwe kε. Kε kpwe bvuu keɲke mvunɔgay ê wvù we kε. ¹⁰ Kpwe yî wvù to kpweε nu ε wvù to kpwe fô bibefε le kaɲ mwaan ε fí ka lo nonɛn. E nshii wvù wvù keɲke keseen nu ε wvù nu wase ε è nu fô Nyo' le. ¹¹ Nonɛn ben tɛn keɲke keeyɛn fô bikuu binɛn e le ben nu ε kpwe wase fô bibefε le, ε no cee wase keseen bii ε è nu no Nyo' gomte, no ben nu ε taashε ben ε bo Klistu Jisos.

¹² Nonɛn fo ben ebvuu ebee é kebefε ekeɲke mvunɔgay ê we jo kencaa kenɛn ke ye le gee ε ben yuuke ε è nu fiεε fi elɛmε kenɛn gomte le ben egeè le kε. ¹³ Fo ben ebvuu ecinε é kebefε ejoo biba binɛn bi ye le diεwε mwεεm mwew mvu lemme le gee mwεεm mvù befe dvù kε. Ben enya bikuu binɛn ε è nu ê Nyo' diεwε bonyii bò bó nu ε bvuse wase bó yî kpwe le ε nya bó bô nshii.

Ben enya tɛn biba binɛn bi ye le ê Nyo' diεwε mwεεm mwew mvu lemme le keegeε mwεεm mvu teytey dvù. ¹⁴ Kε kebefε bvuu keɲke keeɲke mvunɔgay ê ben we kε, njefo kε ben nu ê bonci kuse kε. Ben nu wase ε è nu ê mbuwma Nyo' kuse.

Wee wvù nu ε taashε bô Klistu nu wase nfwa nce wvu teytey

¹⁵ No fí nu nonɛn, è nulo é beene egay le la? Beene fɛn emum egeè bibefε njefo beene nu ekuse jo mbuwma Nyo', yaa nu kε ε è nu ê bonci kuse? Naa lo! ¹⁶ Kε ben kee le é wee jo ekolε kew ε nya ê wee mvu keeyuuke wvù le diεwε nfwa le, tu wvù nu enu kε wase nfwa wee wvudvu wvù wvù yuuke wvù le le? E wee nya ekolε ε è nu ê kebefε, tu wvù nu nfwa kebefε. E kí nu ke eto ε è nu bô kpwe. Wee é nya ekolε kew keeyuuke Nyo' le, tu wvù nu enu nfwa ε è nu wvu Nyo'. E fí nu ke ege é wvù ekeɲke nce wvu teytey. ¹⁷ Geenɛn keyoone ke Nyo' le le no ben to shee nu bonfaw bo kebefε le, nu ε keseen nu ε ben ε bee wase bô mvuntelem mvunɛn mvunciim fiεε fi n'yεyi wvù bó to nyaε ê ben dunɔci le, ¹⁸ ben ε mum ε no nu ε bó ε bvuse wase ben can kebefε le, ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo nce wvu teytey e. ¹⁹ Me njemyi fin diεwε wee wvu wum e, njefo kε ben diεwε bonyii bo boyuum e nulo ekiεε mwεεm egeɲ ebuy kelenɲ kemew e kε. Ben ekeè le è to nu fwele ε ben nyaa biba binɛn bi ye le ê mwεεm mvu nnyɛn e bô bibefε bí le bí le diεwε bonfaw e. Ben emum enyaà wase biba binɛn bi ye le keseen ε è nu ê mwεεm mvu teytey keenu bonyii bò yuule. ²⁰ Seke ben to nu bonfaw bo kebefε le, kε nce wvu teytey to keɲke fiεε keege bô ben kε. ²¹ No ben to nu nonɛn, sɛw wvù ben to keɲkεε fô mwεεm mvun e mvù ben nu wase keseen wuumene lo yî mvù le nu la? Mwεεm mvudvu mvunciim mεεse kε ε è nu bô kpwe. ²² Geenɛn keseen no bó nu ε bvuse wase ben can kebefε le ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo Nyo' le, nu ε sɛw wvudvu nu le ben tuu wase bonyii bò yuule, ε kemεse kedvu nu ke enu nshii wvù mɛy lo. ²³ Ben ekeè le nlawma kebefε nu

6:3 Gal 3:27; Kolo 2:12; Tay 3:5; 1Bi 3:21; Mat 28:19   **6:4** 2Kol 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kolo 3:1-5, 10   **6:5** Fili 3:10-11
6:6 Gal 5:24   **6:9** Lem 2:27; Ibu 9:25-28; 1Bi 3:18   **6:11** Gal 2:19; 1Bi 2:24   **6:12** 12:1   **6:14** 5:2; Gal 5:18;
1Jon 3:6   **6:15** 6:1   **6:16** Jon 8:34; 2Bi 2:19   **6:17** Jon 8:32   **6:18** 8:15; 1Bi 2:24   **6:21** 7:5; 8:6, 13; Jem
1:14-15   **6:23** 5:21

kpwe, geenɛn ɛ nshii wvù mɛy lo nu nnya yì Nyo' nyaa ɛcici ê bonyii bò nu ɛ taashɛ bò bo Klistu Jisos wvù Tata wesebeene.

7

Nci ké no kɛɲke mvunɔay ê wee we kɛ seke mwɛɛn bɛɛ dvú

¹ Boom bo bwɛɛm e, me ɲgomte keen-jeme fin ê ben diɛwɛ bonyii bò kee nci le. Kɛ ben kee le nci ké no kɛɲke mvunɔay ê wee we kɛ seke mwɛɛn bɛɛ dvú? ² Beene ejo kenfewsɛn yì kentaashɛ ke kpwoon bò diemsɛn e. Nci ké no suule kpwoon yì dweese le kɛ seke dweese bɛɛ dvú. Geenɛn é dweese nɛlo ɛ kpwe, tu wvù nu ɛ buy wase ɛkuse jo nci wvù suule wvù bò dweese. ³ Nonɛn é wvù nɛ ɛ ɣɛn ê diemsɛn mvu le ɛ dweese bɛɛ dvú, é bó etee wvù le kpwoon nsake. Geenɛn é dweese nɛlo ɛ kpwe, tu wvù nu ɛ buy wase ê nci wvudvu kuse. Ɛ wvù ɣɛn lo ɛ taashɛ ɛ no nu bò diemsɛn mvu, wvù saa enu kpwoon nsake kɛ.

⁴ Ɛ nu kɛ lɛɲlɛɲ boom bo bwɛɛm e no ben nu ɛ kpwe wase fô bonci le fele yì ye Klistu yì bó to taɛ yì kentam e. Ben nu ɛ kpwe nonɛn wvu le ben enù wase bonyii bo wee mvu le jɛɛy. Ɛ wee wvudvu wvun nu wvù bó to bvuseɛ yì kpwe le, wvu le beene ecee wase gee ɛ è nu mwɛɛm mvù jee fô Nyo' le. ⁵ Seke beene to bɛɛ cee bii no nyam ye yesebeene gomte, bonci to ké no kamsee ye yesebeene yì fuu gee ɛ biba bisɛɛbeene bi ye le lemte mwɛɛm mvù too ɛ è nu bò kpwe fô beene le. ⁶ Geenɛn, keseen nu ɛ beene ɛ buy wase ɛkuse jo bonci ɛ kpwe fô bonci bodvu le bò to nu ɛ jicɛ beene le diɛwɛ bonyii bo ncaw e. Beene nu ɛ buy wvu le beene elemtɛ ɛnte jo nshii wvu fwɛ wvù è nu wvu Keyoy ke Yuule, ɛ è yaa bvuu nu ê je yi yvum yì bonci bò bó sanɛɛ le kɛ.

Nci gee ɛ beene kee mwɛɛm mvù befe

⁷ Ɛ nulo é beene egay le la? Ɛ fɛn nu le nci nu fiɛɛ fi befe? Kɛ è nu nonɛn kɛ! Ɛ è to baa nu nje bonci, tu kɛ me mbe ɲkee fiɛɛ fi befe kɛ. Ɛ nci to baa gay le, “Fo wee edewkenè ejisɛ yì fiɛɛ fi wee mvu le”, tu me mbaa ɲkee le keedewkene ejisɛ nu fiɛɛ fi befe kɛ.

⁸ Geenɛn kebefɛ ɛ mum ɛ bɛɛ ɛkuse jo nci wvun ɛ shiw ejisɛ yò dewkene yì yɛm e jé le jé le. Ɛ nci be baa nu, kebefɛ saa ɛkɛɲke mvunɔay kɛ. ⁹ Me nto nshee ncee ɲgee no me ɲgomte ɛ me mbaa ɲkee wase bonci kɛ. Geenɛn, ɛ me ke ndioo ɛɲkiɛɛ bonci, ɛ kebefɛ mum ɲaaɔ, ɛ me mum kpwe. ¹⁰ Bonci bodvu kebefɛ bò fì to nu le bó nu ke eto bò nshii, nu ɛ kaa ɛ to ɛ è nu bò kpwe fô me le. ¹¹ Fì nu le kebefɛ to nu ɛ mum kɛɲke je yì bonci ban e, lɛɛ me, bɛɛ ɛkuse jodvu yu me. ¹² Nonɛn bonci nu fiɛɛ fì yuule, ɛ fiɛɛ fì bonci gayte nu fiɛɛ fì yuule, nu teyɛy bvuu jee. ¹³ Fì fɛn nu le fiɛɛ fì jee to nu ɛ kaa to ɛ è nu bò kpwe fô me le? Naa kɛ è nu nonɛn kɛ! Ɛ to nu kebefɛ kè to bɛkɛɛ ɛkuse jo fiɛɛ fì jee fin keeto bò kpwe fô me le, wvu le beene eyɛn le kebefɛ nu kebefɛ, ɛ fì duɲci ɛ è nu yì fiɛɛ fì bonci gayte le le kebefɛ looci naa befe baay.

Bvudiuw bvuyì wee le

¹⁴ Beene kee le bonci nu fiɛɛ ɛ fì nɛ fô Nyo' le. Geenɛn ɛ me nu fiem wee wvu wum ɲkɛɲke nyam ye, ɛ bó gese me diɛwɛ nɛfwa le ê kebefɛ. ¹⁵ Kɛ me ɲgee fiɛɛ no ɲkee fiɛɛ fì me ɲgee kɛ, ɲjefo kɛ fiɛɛ fì me ɲgomte keɲɲe nu fì fì me ɲgee kɛ. Me ɲkaa nɛn'yi ɲge fiɛɛ ɛ è nu kɛ naa fì fì me mbane. ¹⁶ No me nɛn'yi no ɲgee fiɛɛ ɛ è nu kɛ fì fì me n'yaa ɲgomte kɛ, tu me nu ɛ mbee kecɛɛy le nci nu fiɛɛ fì jee. ¹⁷ No fì nu nonɛn, tu è nu kecɛɛy le kɛ è bvuu gee me fiɛɛ fidvu kɛ. Ɛ gee wase kebefɛ kè nu yì yɛm e. ¹⁸ Me ɲkee naa lo le kɛ fiɛɛ fì jee nu yì yɛm e kɛ. Fì nu le kɛ fiɛɛ fì jee nu yì ɛlɛmɛ kem e kɛ. Me nɛn'yi no ɲkɛɲke shiee keɲɲe fiɛɛ fì lɛɲ, geenɛn ɛ me n'yaa nulo ɛɲɲe kɛ. ¹⁹ Kɛ fiɛɛ fì jee fì me ɲgomte keɲɲe nu fì fì me ɲgee kɛ. Fiɛɛ fì befe fì me n'yaa ɛɲgomte keɲɲe kɛ, nu fì fì me ɲkaa ɲgee. ²⁰ No me nɛn'yi no ɲgee fiɛɛ ɛ è nu fì fì me n'yaa ɲgomte kɛ, tu kɛ è bvuu nu me wvù gee fiɛɛ fidvu kɛ. Ɛ gee wase kebefɛ kè nu yì yɛm e.

²¹ No fì nu nonɛn, me ɛ mum ɛ n'yɛn le è nu wase lo nci le seke me ɲgomte keɲɲe fiɛɛ fì jee, ɛ fì cekey keege no nu kɛ fì befe. ²² Ɛ fitele fiem e nu ɛ me n'yuuke ɲɲɔ bò

nci Nyo' baay. ²³ Geenen ε me nen'yi n'yene wvumvu nci le ε wvú nu yí yem e. Ε wvuwe tumte jem bô nci wvú kenke ηkpawce wem, gee ε me ntuu nfa wvuwe nci wvu kebefε wvú nu yí yem e. ²⁴ Finxfusay fi fiεε le ke diεwe me! Ε nu ebvuse γεε me yí nyam ye yin yí too bô kpwe le? ²⁵ Keyoone ke Nyo' le wvú nulo efi me fele yí Jisos Klistu wvú Tata wesebeene le!

No fi nu nonen me ε mum ε no nu wase keseen nfa bonci bo Nyo' le ε ηkpawce wem e. Geenen nu nfa bonci bo kebefε le yí nyam ye le.

8

Keecee bii no Keyoy ke Yuule gomte

¹ Fí ε mum ε no nu le, keseen nu ε ke wee wvú nu ε taashε wase bô Klistu Jisos bεε ke ebvuu eley ηγεω e ke. ² Ke wvú bεε ke ebvuu eley njefo nci Keyoy ke Yuule kè nyaa nshii ε bonyii bô nu ε taashε wase bô bo Klistu Jisos, nu ε bvuse wase beene can nci wvú è nu wvu kebefε bô kpwe le. ³ Nyo' nu ε ge wase fiεε fi nci to baa kenke mvunḡay keege ke. Nci to baa kenke mvunḡay ε è ge kewεεε ke nyam ye wee wvu wum e. Fiεε fi Nyo' ge nu le wvú to nu ε ciinse Wan wvu we ε wvú to diεwe wee wvu wum wvú gee bibefε le keḡgoy kebefε. Ε Nyo' mum ηgoy mvunḡay mvu kebefε le bô ye Waa we. ⁴ Wvú to ge nonen wvu le mwεem mvu leḡ mvú nci gomte enú ε bó ε ge wase fô beene bô cee bii no Keyoy ke Yuule gomte le, ε è yaa bvuu nu no nyam ye gomte ke. ⁵ Bonyii bô cee bii no nyam ye gomte nu ε bó ké no lewse bvufee ε è nu yí mwεem mvú nyam ye gomte le, ε bô cee bii no Keyoy ke Yuule gomte ké no lewse bvubole bvufee ε è nu yí mwεem mvú Keyoy ke Yuule gomte le. ⁶ Ε wee leke bvufee ε è nu yí nyam ye le, tu wvú nu ke ekpwe. Geenen é wee leke bvufee yí Keyoy ke Yuule le, tu wvú nu ke ekenke nshii noo nyεkeey. ⁷ No fi nu nonen wee wvú leke bvufee ε è nu yí mwεem mvú nyam ye gomte le ké no bane Nyo'. Ke wvuwe wee ké no yuuke nci Nyo' le ke. Ε è nu keceey le ke è nulo é wvú eyuuke ke. ⁸ Ε

ke è nulo é wee wvú cee no nyam ye gomte egee fiεε fi Nyo' eyuuke njon ke.

⁹ Geenen ke ben nu finen bonyii bô cee bii no nyam ye gomte ke. Ben bii ε è nu no Keyoy gomte, é è fen nu le Keyoy ke Nyo' le cee yí yene le. Ε wee nu dvú wvú baa kenke Keyoy ke Klistu le, tu ke wvú nu wee Klistu ke. ¹⁰ Ε Klistu fen nu yí yene le, naa no ye yene nu ke ekpwe nje kebefε, tu Keyoy ke Nyo' le nu enyaa nshii ε ben njefo Nyo' nu ε ge wase ben ε no nu teyey é wvú εjise. ¹¹ Ε Keyoy ke wvú wvú to bvuseεε Jisos yí kpwe le cee yí yene le, tu wvú wvuwe wvú to bvuseεε Klistu Jisos yí kpwe le nu ke enya ten nshii ε ye yene yí nu ke ekpwe le. Wvú nu ke enya fele yí Keyoy kew kedvu kè cee yí yene le.

¹² Nonen boom bo bwεem e, beene kenke fiεε keege, ε fiεε fin yaa nu keece bii no nyam ye yesebeene gomte ke. ¹³ Ε ben cee bii no nyam ye gomte, tu ben nu ke ekpweken. Geenen é ben cine Keyoy ke Yuule ε lese gee di befe di nyam ye gomte, tu ben nu ke ekenke nshii. ¹⁴ Bonyii bocii bô cee bii no Keyoy ke Nyo' le duḡci nu boom bo Nyo' le. ¹⁵ Nyo' to baa enya ε è nu keyoy ke bvunfaw e kè nu ege é ben ekaase ecee yí nfan e ke. Wvú to nya Keyoy é ben ε è nu kè gee ε ben nu boom bew. Ε kí mum gee ε beene teḡe wvú le, “Abba, Icee wese.” ¹⁶ Keyoy kedvu kin keβεε bô keyoy keβεεbeene leeme tomte le beene nu boom bo Nyo' le. ¹⁷ Ε beene fen nu wase boom bo Nyo' le, tu beene nu ke edie bvushεw, bvushεw bvú è nu bvú Nyo' le. Beene ε bo Klistu nu ke etaashε edie bvú é beene fen yene ηγεω no Klistu to yeneε wvu le beene ten ke ekenke bvukuke beene ε bó.

Bvujonke bvú è nu ke enu bvú boom bo Nyo' le

¹⁸ Me ηkee naa ntay le ke ηγεω wvú beene yene keseen nu ε wvú ε buy naa lo wvú bó efewsene bô bvujonke bvú è nu ke enu bvuseεεbeene ke. ¹⁹ Mwεem mvunciim mvú Nyo' to bomεε ceyte naa lo shiee le kefew kè Nyo' nu ke eduḡce boom bô è nu naa

7:24 1Kol 15:57 8:1 1:18; 5:1 8:2 3:27; 7:7-11 8:3 Gal 4:4; Fili 2:7-8; 2Kol 5:21 8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 8:6 6:21; Gal 6:8 8:9 1Kol 3:16 8:10 Gal 2:20; 1Jon 3:24 8:11 2Kol 4:14 8:12 6:18 8:13 Gal 6:8; Εε 4:22-24 8:14 1Jon 2:29-3:1 8:15 Mak 14:36; Gal 4:5-7 8:17 5:12; Gal 4:7; Fili 3:10-11 8:18 2Kol 4:17 8:19 Kolo 3:4; 1Jon 3:2 8:20 Kenḡ 3:17-19

bew. ²⁰ Fí nu le mwεem mvù Nyo' bomεε to nu ε ne tu mwεem mvu εcici. Ke mvú to tu mvu εcici le mvú koonke lo nonen ke. E to kon Nyo' wvù to gee le mvú enu nonen. Geenε ε bó taale ke fwe kee le, ²¹ diuu dimew nu ke enu é Nyo' ebvuse mvú é mvú eboy yí ncaw wvù nu le mvú mvunciim keηke keeke efo le. E wvú nu ke edioo ε bvuse nonen, é mvú ekeηke wase ε è nu bvujonke bvú boom bo Nyo' le. ²² Beene kee le mwεem mvunciim mvú Nyo' bomεε cone bô monlum diewe kpwoon lume le ε kew lo ε to ε buy keseen e. ²³ Ke è mey ke mwεem mvù Nyo' bomεε maan mvù nu yí monlum e ke. Beene bô keηke sâ' Keyoy ke Yuule kè Nyo' nu ε nya ê beene cone ten ê shem ê shem no beene ceyte le Nyo' ege é beene enù boom bew, fi è nu nsum wvù wvú nu ke esum ye yesebeene yicii can ηgew e. ²⁴ E nu fiεε fidvu fin fi beene taale fwe kee le beene nu ke ekeηke fi Nyo' to boysεε beene nje fí. Geenε fiεε fi wee taale fwe yí dvú le le wen nu ke ekeηke ε fí nu wase ê wvú εjise yaa nulo bvuu nu le è nu fiεε ε wvú beε ceyte lo ke. E nu yeε wvù nulo ebvuu etaale fwe yí fiεε le keeke ekeηke ε fí nu wase ê wvú εjise? ²⁵ Geenε é beene taale fwe yí fiεε le kee le beene nu ke ekeηke se beene cim yene wase fí le, é beene ekuu shém eceyte.

²⁶ Keyoy ke Yuule ten ε mum ε no fici beene yí kewεye kesεεbeene le, no beene yaa kee keebunlee no beene keηke keebunlee ke. Keyoy kedvu kebeε ké no leke Nyo' fô beene bonyii bo Nyo' le beele ê wvú ê je yí è nulo wee saa esee le ke. ²⁷ Nyo' wvù ké no taasse mvuntelem mvu bonyii le ké no kee ηkpawace wvu Keyoy ke Yuule, njefo Keyoy ké no leke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le ê je yí Nyo' koonke le.

²⁸ Beene kee le Nyo' lemte yí mwεem mvunciim e gee ε mvú gene ê je yí jee le fô bonyii bô koonke wvú le bô wvú nu ε tee bii fiεε fi wvú gomte fô bó le. ²⁹ Bonyii bô Nyo' to kee wase ε è beε lo nu ε wvú to seyse wase gee le bó nu ke ekumen enu diewe Waa we le, wvu le Waa we wvun nelo enu nsafwe

boom bo bwee le, ε bó nu nteen. ³⁰ E bonyii bô wvú to seyseε wase gee nonen, ε wvú mum ke tee bó. E bonyii bodvu bô wvú to tenεε nu ε wvú to jo wase bó le bó nu se jay. E bó bodvu bô wvú to joε le bó nu se jay, nu ε wvú to ge le bó eley bvukuke bwew e.

Wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε?

³¹ No mwεem mvun nu nen mvunciim, è nulo é beene ebvuu egay le la? No Nyo' nu wase ê keba kesεεbeene le, wee wvù nulo ebvuu ege beene bô fiεε nu yeε? ³² E wvù wvù Nyo' to nu se wvú ε yeε εjise bô Waa we, geenε nya ε wvú kpwe fô beene le bocii, tu ke wvú nu ke enya mwεem mvunciim ebise fô é beene? ³³ E nu yeε dvú wvù nulo ebvuu egomte nsaw bô bonyii bô Nyo' nu ε caw wase? Nyo' nu wvù joo bonyii le bó nu se jay. ³⁴ Wee nu dvú wvù nulo ebvuu elese beene ηgew e? Klistu Jisos to nu ε kpwe, kase buy ten yí kpwe le, ε no nu keseen ê ebo ke Nyo' le ke εcey e, looci leke Nyo' fô beene le. ³⁵ Wee wvù nulo ebvuu egawsen naa beene bo Klistu fo wvú ebvuu ekoonke beene nu yeε? E nulo é ηgew, kenεε monlum, kenεε bikaa bi bonyii bone é beene εjim, kenεε jen, kenεε kencimte, kenεε kembεmse, kenεε kpwe, egawsen e? ³⁶ Fí nu ke no bó nu ε san ε bonyii bomew gayte ê Nyo' le,

“Bese nu diuw kpwe le εdiuw εcii nje yo.

Bonyii joo le bese nu njée yí bó esεye lo.”

³⁷ Naa lo yí mwεem mvun e mvunciim nu ε beene nu bonyii bô looci soo lo yí mvungay mvu Klistu wvù to konεε beene le. ³⁸ Me ηkee naa ntay le ke kpwe kenεε nshii, kenεε kfuu bonceendaa bô la, kenεε biyoy bi saake, kenεε mwεem mvù nu keseen, kenεε mvù nu ke eyuu enu, kenεε mwεem mvù keηke mvungay, ³⁹ kenεε mvù nu ê we, kenεε mvù nu ekuse, kenεε naa la fifie fi nu ηgoo mwεem mvù Nyo' feleε le mvunciim, nu ε fimew nu dvú fi nulo egawsen beene ε bo keηkonen ke Nyo' le kè wvú keηke fô beene le nje Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ke.

8:23 2Kol 5:2-5; Efe 4:30   8:24 2Kol 5:7; Ibu 11:1   8:25 2Kol 4:18   8:27 Mben 139:1-3   8:28 Job 2:10; Efe 1:11   8:29 Kolo 1:18; Ibu 1:6   8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14   8:31 Yesa 50:8-9   8:31 Mben 118:6   8:32 5:8; Jon 3:16   8:34 4:25; Lem 2:33; Ibu 7:25; 1Jon 2:1   8:35 2Kol 5:14   8:36 Mben 44:22; 2Kol 4:11   8:37 1Jon 5:4-5   8:38 Efe 1:21; 1Kol 3:22; 15:24; 1Bi 3:22   8:39 5:5; Jon 3:16; 2Kol 13:13; Efe 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16

9

Nyo' to nu ε caw bonyii bo Islael le bó enù bonyii bew

¹ Fiεε fi me njemyi fin nu keceεy diεwe wee Klistu le. Ke me mbiayte lo ke. Keyoy ke Yuule kè nu yî yem e tomte le ke me mbiayte lo ke. ² Me ηκεηke yii baay bô nsase wvù yaa kaa ke fô fitele fiem e, ³ nje boom bo bwεem e bo won e bô bee bó nu εleme kemwaan. Me nelo enshieele naa baay le lon eto fô me le é me engawsen lo bee Klistu ke nje bó. ⁴ Bonyii ban nu bonyii bo Islael, ε Nyo' to jo bó ge le bó enu boom bew, duηce n'yuw we é bó, gbwo monkan bô bó, nya bonci bew can yibole, duηce bó no bó ebunleè Nyo', ge bonkawma bô bó. ⁵ ε nu bonyii ε bo'icee bobole bô to sanεε kfuu dibole to nu bonyii bo Nyo' le bô bó kee bó, ε Mboyse wvù Nyo' to kawεε to dioo to diεwe wee wvu wum e ε bó boo wvù ε è nu é kfuu di bonyii ban e. Beene enyaà mbense sekeci se ηka é Mboyse wvun wvù nu Nyo' wvù keηke mvunγay é we jo mwεem mvunciim. Fí enù nonen.

⁶ Ke fí nu le fiεε fi Nyo' to kawεε nu ε la εcici ke, njefo ke bonyii bocii bo Islael mum nu keceεy boom bô è nu bo Islael e ke. ⁷ ε ke è nu ten boom bô buy yî Abl'am e bocii bô è nu boom bew ke. Geenεn fí nu no Nyo' to jemεε é Abl'am le,

“ε nu Aysik wvù nu ke eboo boom bô nu egεε diee diuw.”

⁸ Fifin duηci le ke è nu boom bô buy yî Abl'am e bocii bô è nu boom bo Nyo' le ke. ε nu boom bô Nyo' to kawεε Abl'am dvù bô bó joo le è nu boom bo Abl'am e. ⁹ Nyo' to dioo ge ηkawma wvun gay le,

“ε nu ke edioo enu diεwe keseen e kelum kè too le,

é me enkase ento, é Sela ekeηke wan diemsen.”

¹⁰ Ke è mey ke fifin ke. Fiεε diεwe fin e to nu ε kooy ten bô Lebeka wvù icee boom bew to mey ke Aysik wvù icee bo'icee bosεεbeene. ¹¹⁻¹² Naa é bó se keeke eboo

boom ban, é bó se keeke ege fiεε fi jee keεεε fi befe, nu ε Nyo' to jeme é bwee bó le, “Nγaywee nu ke elemte wan caan e.”

Nyo' to jeme nonen keeduηce le wvù cawte wee bii ηkoη wvuwe le, ε è yaa nu nje lemme dimew di wee nu ε ge ke. Wvù cawte bii fiεε fi wvù gomte le wee ege le. ¹³ ε è nu ke no bó san le, “Yakow nu ε me ηkooηke wvù, mbane εsau.”

Nyo' ké no gee fiεε ε è nu fi wvù kooηke

¹⁴ No fí nu nonen, è nulo é beene ebvuu ejeme le la? Fí fen nu le ke Nyo' yaa gee gee di leη e? Ke è nu nonen ke! ¹⁵ Nyo' to nu ε jeme é Muses le,

“Me nu ηke encam shen fô wee wvù me ε ηkoη e, enkoo yii fô wee wvù me ε ηkoη e.”

¹⁶ Nonen ke Nyo' cawte wee bii no wee wvu wum kooηke, keεεε yî lemme di wee lem e ke. Wvù cawte ε è nu nje wvù keηke shen fô bonyii le. ¹⁷ Fifin nu ke no bó nu ε san é Nwa' Nyo' le no Nyo' jemεε é Felo Nfon wvu Ijiw le,

“Me nto mbense wo diεwe Nfon e ke naa shiee wvù le me ηke enduηce mvunγay mwem yî yo le, é bonyii egen bô diee diem yî ekole ke nshe le keci.”

¹⁸ Fifin ε mum ε no duηci le Nyo' camte shen fô wee wvù wvù kooηke le, nyaa ekole kè temyεen é wee wvù wvù kooηke le wvù etemyi ekole le.

¹⁹ Wee nelo emum ebife é me le, “ε è fen nu no fí nu, Nyo' ε bvuu ε no baci bonyii nje la le? Wee wvù nulo etun fiεε fi Nyo' kooηke le fí enù, nu yεε le?” ²⁰ Fo wee ebiite nonen ke. ε nu naa wee wvu wum wvù la wvù nulo ebeeke mbew bô Nyo'? ε nulo é wee ebom fiεε bô mbom é fí ekase ebife é wvù le, “Wo bom me nen nje la le?” ²¹ Wee wvù bomte nsháan keηke mvunγay é we jo mbom keejo ntuw mbom mwaan ebom mwεem dvù jεy jεy, é fimew enu fi keηke lemme di kuuke, ε fimew keηke lemme di ncεw. ²² ε nu ke leηleη no Nyo' gee. Wvù to gomte keeduηce shém ye yì ffuuke bô

9:2 Ksm 32:32 **9:4** Ksm 4:22; Os 11:1; Ksm 16:10; 24:16-17; 40:34-35; Keη 17:7; Ksm 24:7-8; Ksm 20-24; 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 15:8; Ksm 3:6, 15; Mat 1:1; Lum 1:3-4 **9:6** 3:3-4; 2:28-29 **9:7** Keη 21:12; Mat 3:9 **9:8** Gal 3:7; 4:23 **9:9** Keη 18:10, 14 **9:10** Keη 25:21-23; Lum 11:6 **9:13** Mala 1:2-3 **9:14** 3:5; Dito 32:4 **9:15** Ksm 33:19; Mat 20:1-15 **9:16** εfe 2:8 **9:17** Ksm 9:16 **9:18** Ksm 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Bi 2:8 **9:20** Yεsa 29:16; 45:9 **9:21** Yeli 18:6; 2Tim 2:20 **9:22** 2:4, 8

bonyii, ebvuu ege é bonyii ekiεε mvunḡay mwew. Geenε ε wvú loocε kuu shém bô bonyii boba bô to gee ε shém ffuuke wvú bô bô to nu keeke efıwεε lo bô. ²³ E wvú to ge nonεn keedunçεε bvukukε bwew bvú baay bvú nu fô bonyii bô wvú camte shen fô bô le. E bonyii ban nu bô wvú to seysεε wase ε é bæε lo le bô nu ke ekenkeε bvukukε bvudvu. ²⁴ E nu naa beene bonyii bodvu bô wvú nu ε tee. E è yaa mεy ke bô nu Bojuu maan ke. Bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ten fô. ²⁵ E è nu ke naa fı fı Nyo' jemyi é Nwa' wee ntum we wvú Osia le ε,

“Bonyii bô se yaa nu ke bonyii bem, nu ε me nu nke enteje bó le ‘Bonyii bem.’ E boba bô me nse mbaa enkoonke bó ke, é me enteje bó le ‘Fitele fiem.’ ”

²⁶ “E fô bvudvuu bwεε bvú Nyo' se ké no gayte é bonyii bodvu le, ‘Ke ben nu bonyii bem ke’, nu ε bó nu ke etenje wase bó le, ‘Boom bo Nyo' wvú kenke nshii le.’ ”

²⁷ Yesaya wvú wee ntum Nyo' to nu ε no beele ten ekumε bonyii bo Islael gayte le, “Naa no bonyii bo Islael cim duule naa diεwεε monshεem mo é joo yi baay e,

nu ε bô nu ke eboy nu ke nen caan.

²⁸ Fı nu le Nyo' nu ke ene esεε elan nḡεw yı ekole ke nshε le keciı kan mwaan emεse lo fıεε fıciı.”

²⁹ E wvú wvú Yesaya to yuu wase jeme le, “E è to baa nu le Tata Nyo' wvú kenke Mvunḡay Mvunciim ebawçε boom é kfuu disεεbeene le, tu beene be ε tu wase diεwεε kelaante kè Sodom e, noo diεwεε kè Gomola le.”

E bonyii bo Islael tun je yı bonyii kenke keebii dvú keenu teytey é Nyo' ejise

³⁰ No fı nu nonεn, è nulo é beene emum egay le la? E nulo é beene egay le bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô to baa momte keenu teytey é Nyo' ejise nu wase keseen teytey é Nyo' ejise nje fitele fı bó lese yı ye le. ³¹ Geenεn, ε bonyii bo Islael bô to momte keenu teytey é Nyo' ejise bii é je yı bonci gomte le to baa eghan enu teytey é wvú

ejise ke. ³² E è to nu nje la? E to nu njefo ke bó yaa to momte bii é je yı le bó elese ε è nu fitele yı Nyo' le ke. Bô to kpwaake le fıεε fı gee ε wee nu teytey é Nyo' ejise nu lemme dimew di mwεten gee. E bó ge nonεn mum bayten yı te le. ³³ Tε din nu di bó san ekumε dí le,

“Ben etaa eyen, me nḡεεle te é kelaante kè Sayon e,

ε è nu te di bonyii nu ke ebaytene yı dvú le. E nu kemaan kè bonyii nu ke egbwekene yı dvú le.

Geenεn, é wee lese fitele yı ye le, wvú saa ke ewuumεn ke.”

10

¹ Boom bo bwεem e, fıεε fı me nshieele bô fitele fiem fıciı, noo bunle yem é Nyo', nu le bonyii bem bo Islael ban ke eboy. ² Fıεε fı me nkee, ε è nulo é me enjeme nu le, bó kenke naa shiee wvu baay fô Nyo' le. Geenεn ε bó yaa kee ke je yı len yı bó ebıı wvú le jó ke. ³ No bó baa kee je yı Nyo' joo le wee ké no nu teytey é wvú ejise jó, bó ε mum ε no gomte wase keεεε yıbo je, ε fanε yaa bvuu nya bikuu bibole keebii yıye je yı Nyo' joo le wee nu teytey é wvú ejise jó le ke. ⁴ No Klistu to toε wase, ε je yı bonci yı bonyii to bii dvú keenu teytey é Nyo' ejise mum ka, wvu le keenu teytey é Nyo' ejise keseen enu wase keelese fitele yı Klistu le.

Mboyma nu ε to fô wee tfuu le

⁵ Muses to nu ε san ekumε je keenu teytey é Nyo' ejise yı bii ε è nu bonci le le, “Wee wvú gee no bonci gayte nu ke ecee nje wvú gεεle bonci bodvu bocii.” ⁶ Fı ekumε je yı le wee nu teytey é Nyo' ejise bii fitele fı wvú lese yı ye le nu ε bó ε san le, “Fo wo ebiıtè é fitele fıew e le laa è nu eben yεε fowe le?”

Fı nu le laa è nu eben yεε eto bô Klistu le.

⁷ Kenεε le,

“Fo wo ebiıte le laa è nu ebow yεε won bonkfu le le?”

Fı nu le laa è nu ebow yεε eto bô Klistu le.

⁸ Geenεn fı jemyi le la? Fı jemyi le,

“Diεw Nyo' nu naa mbew yo le.

Yí nu diuw wo le, noo ê fitele fiuw e.”
 É è nu yí yí bese fewci ekumε keelese fitele
 yí Klistu le. ⁹ É wo jeme bô diuw wo le Jisos
 nu Tata, ε bee fô fitele fiuw e le Nyo' to nu ε
 bvuse wvú yí kpwe le, é wo ke eboy. ¹⁰ Fí
 nu nonen njefo wee beje ε è nu bô fitele
 fiew ε Nyo' se jo wvú le wvú nu se jay. É
 wee jemyi ε è nu bô diuw we ε Nyo' se boyse
 wvú. ¹¹ Nwa' Nyo' jemyi le,

“Kε wee wvú nu ε bee wvú le nu ke ekeηke
 ken'wuumen ke.”

¹² Ben ekeè le ke kejeey jεey nu dvú entelεη
 jo wee Juu bô wee wvú yaa nu ke wee Juu
 ke. Tata wvú nu Tata bonyii bocii nu ke
 mwaan. É wvú ké no yen'yi can ye nyaa
 mwεem ê wee tfuu wvú beele fô wvú le.

¹³ Fí nu no bó san ê Nwa' Nyo' le le,
 “Wee tfuu wvú beele teje diee di Tata le,
 nu ε wvú nu ke eboyse wvú.”

¹⁴ Geenεn è nulo é bonyii eghan nεε se no
 beele teje wvú se bó nu ε lese fitele yí ye
 le? É è nulo é bó eghan nεε se lese fitele yí
 ye le se bó ke nu ε yuw wase ekumε wvú? É
 bó nulo eghan nεε se keeyuw se wee nfewce
 wvú efewce ekumε wvú ê bó. ¹⁵ É è nulo é
 bonyii eghan nεε se gen efewci se bó nu ε
 tum bó? Fí nu ε bó ε san le,

“Bonyii ké yuuke ncín bikaa bi wee wvú too
 bô saaka wvú jee,
 no yuuke njon baay.”

¹⁶ Geenεn, ke bonyii bo Israel bocii nu
 ε bee wase saaka wvú jee wvun e ke. Ke
 leηleη no Nwa' wee ntum Nyo' wvú Yesaya
 jemyi le,

“Tata, è nu yεε dvú wvú nu ε bee saaka wvú
 bese fewci le?”

¹⁷ Fí ε mum ε no nu le keelese fitele yí Klistu
 le nen'yi yí fiεε fi wee nu ε yuw e. É fiεε fi
 wee yuw nen'yi fô fi bó fewci ekumε Klistu
 le. ¹⁸ Me ε mum ε no mbiite le laa bó to baa
 yuw ε? Kεεy bó to nu ε yuw. Nwa' Nyo'
 gayte le,

“Diεw yibo to nu ε gen yí ekole ke nshε le
 kecii,
 ε njeme wvubo gen buy yí εbuw ε won ε
 εcii.”

¹⁹ Me ε mbvuu ε no mbiite le laa fí nu le
 bonyii bo Israel to dioo yuw, fanε yaa yuw
 ntay ε? Muses to nu ε yaw gay le Nyo' gayte
 le,

“Me nu ηke enge é kendon ebene ben bô
 ketum
 ke bonyii bo εcici le,
 enge é shém eton'yi ben bô ketum ke bonyii
 bô nu biyuj e.”

²⁰ É Yesaya bvuu jeme lo se nfan le Nyo'
 gayte le,

“Bonyii bô se baa egomte me nu bô nu ε yen
 me le.

É me ε ndujce ekole kem ê bonyii bô se baa
 ebiite me ke.”

²¹ Geenεn fi ekumε bonyii bo Israel nu ε
 Nyo' to gay le,

“Eduw εcii nu ke no me nshee ε me ε nεke
 can keenfiisen bonyii,
 geenεn ε bó temyi ke ε è nu bikuu gene ê yibo
 je le.”

11

*Kε Nyo' baa mum ma wa lo bonyii bo
 Israel ke*

¹ Me ε mbvuu ε no mbiite le laa Nyo' nu ε
 ma wa lo bonyii bew ε? Kε è nu nonen ke!
 Me keβεε nu ε me nu wee wvu Israel. Me
 nu waa yew Aba'am, ε me mbuy ê kfuu di
 Benjamin e. ² Kε Nyo' baa ma wa lo bonyii
 bew bô wvú to cawεε wase ε è bæε lo ke.
 Kε ben kee fiεε fi Nwa' Nyo' jemyi ekumε
 Elayja no wvú to beele fô Nyo' le ekumε fiεε
 fi bonyii bo Israel to gee le? ³ Wvú to beele
 gayte ê Nyo' le,

“Tata, bó nu ε yuwye wase bonyii buw bo
 ntum e,

ε sâw bitan biuw bi ncese le.

É shεke ke wase me maan,

ε bó bii wase ten me le keemεε.”

⁴ Wvú to beele nonen ε Nyo' tfuse ê wvú le
 la? Wvú to nu ε tfuse ê wvú le,

“Me nu ε ηγεε bonyii bô è nu bem ε bó nu
 bontfuke bosooshiwiy (6,000),

ε bó ke baa tum wase nvuu fwe dvu Baal *
 keebunle fó ke.”

⁵ É nu ke leηleη no fí nu kefew ke keseen kin
 e. Bonyii bomew nu ke naa dvú Israel caan

10:9 1Kol 12:3; Fili 2:11   **10:11** 9:33   **10:12** 3:22   **10:13** Jue 2:32   **10:15** Yesa 52:7   **10:16** Yesa 53:1;
 Jon 12:38   **10:17** Jon 17:20   **10:18** Mben 19:4   **10:19** Dito 32:21; Lum 11:11   **10:20** Yesa 65:1; Lum 9:30
10:21 Yesa 65:2   **11:1** Lem 22:30; 2Kol 11:22; Gal 1:13-14; Fili 3:5   **11:2** 11:29; Mben 94:14; Yeli 31:37   **11:3**
 1Bfn 19:10, 14, 18   * **11:4** Baal wvun to nu fimooso.   **11:5** 9:27   **11:6** 4:5; Gal 3:18

bò nu ε shεε bò è nu bo Nyo' le. Ε boban nu ε wvú caw nje fitele fiew fi jee fô bó le. ⁶ Ε è fεn nu λε wvú to caw nje fitele fiew fi jee, tu κε è bvuu nu nje lemme dimew ε bó to ge κε. Ε è to nu nje lemme dimew ε bó ε ge, tu κε è nulo é ebvuu enu λε è nu fitele fi jee κε.

⁷ Fiεε fi me ηgayte nu λε la? Fí nu λε bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu teytoy ê Nyo' εjise no bó to gomte κε. Ε to nu κε bonyii bò Nyo' to cawεε bò to nu ε ghan κεηκε je keenu teytoy ê wvú εjise. Geenεn, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu kebεse ke bonyii le tεme ghaw mεy nonεn. ⁸ Fifin nu no bó to sanεε λε,

“Nyo' to nu ε ge ε bó no funfunε,
ε εjise ebo fanε yaa ebvuu eyεne mwεεm e κε,

ε bitem bibole yaa yuuke mwεεm κε.
Bó ε no nu κε nonεn ε to ε buy εben e.”

⁹ Ε Dawe to nu ε jeme tεn λε,

“Nyo' ege é mwεεm mvudien mvù bó diee yuuke njon

enjim bó diεwε lawe le,
ebvuu ekoo bó diεwε ketam e.
Mvú etu fiεε fi nu esεn lo bó etufe,
é emum enu nlawma gee dibole.

¹⁰ Nyo' ege é εjise ebo εjiim wvu λε fo bó eyεnè lo mwεεm e κε.

Wvú ege tεn é jím yibo εηgvuushe emεy lo nonεn.”

¹¹ Me ε no mbiite λε laa è fεn nu λε bonyii bo Israel to baytene nεn keεgbwe emεy lo fokuse λε? Ke è nu nonεn κε. Kebefε kè bó to gee to nu ε kaa to lo bó mboyma fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, wvu λε bonyii bo Israel ebenè kendon. ¹² Ε è fεn nu λε kebefε kè bó to gee to nu ε kaa to ε è nu bó bvujonke yí nshε le, ε ηgbwe wvú bó to gbweε to ε è nu bó bvujonke fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, tu bvujonke bvù nu ke enu seke bonyii bo Israel bocii ε bee Klistu le nu ke enu nεε?

Fo bonyii bò yaa nu κε bo Israel emum ekfune gvuw bó bonyii bo Israel κε

¹³ Me ηgomte keenjeme keseen ε è nu ê ben bonyii bò yaa nu κε bo Israel. No me nu waa ntum Jisof fô bonyii bò yaa nu κε bo Israel e, me ε mum ε no njoo lemme diem λε è nu fiεε ε fí kuuke. ¹⁴ Ε me ηgee nonεn wvu

λε me εηγε é Bojuu bosεse ebenè kendon, é fí ekum bó le, é bomew bó le ke eboy. ¹⁵ Ε è fεn nu λε Nyo' to dioo ma bonyii bo Israel ε fifin ge ε bonyii bomew yí wonε e kase tu fiεε fimwaanη bó bo Nyo', tu è nu ke enu seke wvú ε kase ε fiisεn bó, ε fí nu nεε? Fí nu ke enu lo diεwε seke wee ε kpwe ε kase ε buy yí kpwe le. ¹⁶ Ε wee guse bvulem ε baa sâ' dvú é Nyo', tu bvulem bvudvu bvucii nu enu wase bvú Nyo' le. Kete ε no nu ε γεη yidvu nu yí Nyo', tu tíεw kete kedvu nu enu tεn yi Nyo'.

¹⁷ Geenεn, é è fεn nu λε tíεw kete yimew nu ε bó to faashε lanjεε mum jo wase ε è nu ben bò nu kete ke Olif e ke εkow, to shfuwyε yí kete ke Olif kè bó yele lo le fô tíεw yimew ye to nεn'yεε, wvu λε ben eκεηκε tεn joo yí nεn'yi yí kete kedvu le, ¹⁸ tu κε ben κεηκε keekfune gvuw ben ε bo tíεw yidvu ye κε. Ε ben kfune gvuw ben ε bó, é ben no kumyi λε ben nu κε lo tíεw. Ε é yaa gee ben ε γεη se nu dvú κε. Ε gee γεη ε ben se nu dvú. ¹⁹ Ε nulo é wee mvu ben e enε ejemyi λε, “Ke bó to faashi tíεw keeshfuw ε è nu me fô.” ²⁰ Ε nu keceεy. Bó to faashi bó lanjyi njefo κε bó to κεηκε mbee κε. Ben ε no nu fô temyi nje fitele fi ben lese yí Klistu le. Nonεn, fo ben emum ebensee ye κε. Ben enù nfan nfan. ²¹ Ben ekeè λε é Nyo' nu se wvú to nu ε bawce tíεw kete kè bó yele lo kiε, tu κε è nulo tεn é wvú ke ebawce ben κε. ²² Ben etaa λε eyεn λε Nyo' κεηκε fitele fi jee baay bvuu κεηκε tεn fitele fi cewcew e. Wvú ké no cewcewe bó bonyii bò nu ε gbwe, geenεn dunçi fitele fi jee fô ben e fεn é ben nu ε mεy ε no bii é je ye le. Ε fuw κε nonεn, tu wvú nu ke efaashε tεn ben εlan. ²³ Ε dioo tu fô bonyii bo Israel e, é bó kumene lo ε no κεηκε mbee, é Nyo' ekase ejo bó eshfuyε yí kete kiε le, njefo è nu fiεε ε Nyo' κεηκε mvungay keekase ege. ²⁴ Ben ekeè λε, é ben nu tíεw ε bó to faashε yí kete ke Olif e kè kuu ε è nu εkow, to shfuwyε yí kè bó yele lo le, ε è nu fiεε ε fí yaa κεηκε keenu nonεn κε, tu κε è nulo é bó ekase ejo tíεw yí è nu yi kete kè bó yele lo yí bó to faashεε wase ekase etfuushε yí kete kedvu le efey lo nonεn e?

Nyo' camte shen fô wee tfuu le

²⁵ Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε kecεεy kin kè nu ê nnyilε le, wvu le fo ben ke enε ebensee ye le ben feefene baay κε. Fí nu le εkolε kè temyεεn nu ε to fô bonyii bo Islael e nteen. Ε bó nu ke etemyi κε bikuu nonεn eγεν ebuy seke bonyii bò yaa nu κε bo Islael bocii bò nu keeley ηgoo bonyii bo Klistu le ε ley wase. ²⁶ Fí nu ke edioo ε kooy nonεn, é bonyii bo Islael bocii emum eboy. Ε nu fí fi bó to sanηεε ε Nyo' gayte le,

“Wee wvù nu ke ebvuse bonyii ηγεω e nu ke ebuy Sayon.

Wvù nu ke ebvuse gee di befe ê kfuu di Yakow e.

²⁷ Ε fifin nu monηkan mò me nu ηke ηngbwo bee bó

seke me ε ncake bibefε bibole.”

²⁸ Ε keba ke saaka wvù jee wvu Nyo' le nu ε bonyii bo Islael nu bonyii bo bvuban e fô Nyo' le nje yene. Ε dioo etu ê keba ke ncaw wvù Nyo' to cawεε wase bó le, nu ε bonyii bo Islael nu lo fitele fiew nje monηkan mò wvù to gbwolεε bò bo'icee cee bó. ²⁹ Fí nu nonεn njefo é Nyo' nya wase nnya ê wee, wvù saa ebvuu ekase efi κε, é wvù teje wase wee, wvù saa ebvuu ekase ecinε wvù le κε. ³⁰ No ben bonyii bò yaa nu κε bo Islael to shee nu yaa yuuke Nyo' le κε, geenεn ε no nu keseen ε wvù ε cam wase shen fô ben e njefo bonyii bo Islael baa eyuuke wvù le κε, ³¹ è nu κε leηleη no bó ten baa eyuuke Nyo' le keseen wvu le shen yì wvù cam fô ben e ege é wvù ke ecam ten shen fô bó le. ³² Fiεε fi nu nu le, Nyo' nu ε lese bonyii bocii yì ncaw εkolε kè temyεεn e, wvu le è nelo é wen ecam shen fô bó le bocii.

Mbense enù fô Nyo' le

³³ O, ben etaa eyεn, bvukuke bvù è nu bvù Nyo' le nu naa lo bvù baay, ε bvufee bwew nu naa lo ten bvù baay, ε mwεεm mvù wvù kee nu ε wvù kee naa lo ten baay! Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù kpwanηsene mwεεm jó κε. Ke è nulo é wee ekiεε je yì wvù gee mwεεm mwew jó κε. ³⁴ Fifin nu no bó sanηεε ê Nwa' Nyo' le le,

“Ε nu γεε dvù wvù kee ηkpawawce Tata? Ε è nu γεε wvù nulo etefe wvù?”

³⁵ Ε nu γεε dvù wvù ke nu ε nya wase Nyo' bò fiεε

wvu le Nyo' ke ekase elaw wvù?”

³⁶ Mwεεm mvunciim nε fô wvù le. Mwεεm mvunciim fey can ye le, ε mwεεm mvunciim nu nje ye. Mbense enù fô wvù le sekecii σε ηka. Fí enù nonεn.

12

Ben enya bikuu binεn ê Nyo'

¹ Boom bo bwεεm e, no Nyo' nu ε cam wase shen fô beene le, me ε mum ε no ηkule can le ben enya bikuu binεn ê Nyo' diεwε mwεεm mvu ncese le mvù bεε mvuyuum yuule ε Nyo' ε bee le. Fifin nu je yi leη fô ben e keebunlee Nyo' jó le. ² Fo ben ebii mwεεm mvù bonyii bo yì nshε le fεn gee κε. Ben ecinε é Nyo' enyaa ben bò bonηkpawawce bò bofε, é bó ekumene ben. Ε ben gee nonεn, é ben emum ekiεε keeyeese kee fiεε fi Nyo' shieele, fi è nu fi jee, ε Nyo' ε bee dvù, ε fí ε jon wvù le ε γεν ε mεse.

³ Me diεwε wee wvù Nyo' nu ε buw e, nu ε me ηgomte keηγay ê ben bocii le, fo wee ekpwawci ekumε εkolε kew le wen nu fiεε fimew fele fiεε fi wvù nu κε. Wee ekpwaakè ekumε εkolε kew ê je yi leη e. Ε wee ekpwawci bii nfew mbee wvù Nyo' nu ε nya ê wvù le. ⁴ Beene kee le ye wee nu yimiaan, keηke biba jεεy jεεy, ε biba bidvu keηke lemme jεεy jεεy. ⁵ Ε nu κε leηleη no beene nu. Naa no beene cim nu nteen, nu ε beene nu ye miaan yì Klistu le. Ε wee mvu yaa nu fô εkolε kew e maan κε. ⁶ Beene keηke nnya jεεy jεεy bii je yì Nyo' nu ε buw beene jó le. Beene emum elemtè dvù. Ε nnya wee nu keeteete ntum Nyo', é wvù no teetè bii nfew mbee wvù Nyo' nu ε nya ê wvù le. ⁷ Ε nnya wee nu keelemte fô bonyii le, é wvù no lemtè fô bó le. Ε yi wee nu keeyεεyi bonyii, é wvù no γεεyi. ⁸ Ε nnya wee nu keeyvuwse mvuntelem mvu bonyii le, é wvù no yvuwsè. Ε yi wee nnya nu keenyaa mwεεm ê bonyii, é wvù yene

11:25 Mat 24:14; Jon 10:16   **11:26** Yεsa 59:20-21; 27:9; Yeli 31:33-34   **11:29** 3:3-4; 15:8   **11:32** 3:22; Gal 3:22
11:33 Job 11:7; Mben 139:17   **11:34** Job 15:8; Yεsa 40:13   **11:35** Job 41:11   **11:36** 16:27; 1Kol 8:6   **12:1**
6:13; 1Bi 2:5   **12:2** Efe 4:22-24; 1Tεs 5:21   **12:3** 1:5; Mat 20:26; 1Kol 12:11, 28; Efe 4:17   **12:4** 1Kol 12:27   **12:6**
1Kol 12:4-11; 12:27-14:40; 1Bi 4:10-11   **12:7** Lem 6:1-3; 2Kol 9:5, 7

can ye. E yi wee nu keetaale fô bonyii le, é wvú no taalè fô bó le bô fitele fiew ficii. E wee nu e ye nnya nu keecamte shen fô bonyii le, é wvú no camtè yuuke njon.

Nkojen wvu keceey

⁹ Nkojen wene kenke keenù wvu keceey. Ben ebanè fiεε fi befe, leemè ε è nu yî fiεε fi jee le. ¹⁰ Ben ekonènè bikuu binen bô fitele ficii diεwε boom bo bwee wan e. Ben efelè naa lo bonyii bocii yî n'wvum wvù ben nyaa ê bonyii le. ¹¹ Fo ben egeè ngoy ke. Mvuntelem mvunen eyvuwsè sekecii ε ben lemte lemme di Nyo' le. ¹² Ben elanlanè yî fiεε fi ben taale fwe yî dvú le kee le ben nu ke ekenke le. Ben ekuulè shém yî bonjεw e. Ben enù yî bunle le sekecii. ¹³ Ben efici bonyii bô è nu bo Nyo' le bô fuute. Ben efiisenè botolo yéw yene le taale fô bó le ntay.

¹⁴ Ben elékè le Nyo' elan ε è nu kembonen yî bonyii bô bone bikaa ê ben ejim e. Ben elékè ε è nu kembonen fô bó le. Fo ben elékè le eto lon fô bó le ke. ¹⁵ Ben elanlanè ben ε bonyii bô lanlanε, enù yî yii le ben ε bonyii bô nu yî yii le. ¹⁶ Ben eceè yî fiεε le fimwaan. Fo ben ebenseè ye ke. Ben ekoolè nsán ben ε bonyii bo ncεw ncεw. Fo ben ejodè le ben kee mwεεm fele no ben kee ke.

¹⁷ Fo ben etfuusè kebefε bô kebefε ke. Ben ekenké nkpwawce keegeε ε è nu mwεεm mvù bonyii bocii yene le è nu mvù jee. ¹⁸ E je nu dvú, no ben yene, é ben no momtè keecee yî nyεkeey e ben ε bonyii bocii. ¹⁹ Nsáa yem shém, fo ben eyuu emomtè naa lo keetfuuse envuke ke. Ben ecinε dvú é Nyo' ke edunεε shém ye yî ffuuke ê bó. E nu fi fi bó nu ε san le,

“Envuke nu ε è kenke me keentfuse.

E nu me wvù nu nke enlaw bó.

Fifin gayte Tata Nyo'.”

²⁰ Fi è nulo é ben egeè nu fin fi bó san ê Nwa' Nyo' le le, “E jen yuu wee wo bvuban, é wo nya fiεε ε wvù die. Kendon é no yumte wvù, é wo nya fiεε ε wvù wu. E wo ge nonen, é ken'wuumen enu fô wvù εfa.” ²¹ Fo ben

ecinε é kebefε εso ben ke. Ben esoò lo kebefε bô mwεεm mvù jee.

13

Beene eyuukè bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le

¹ Wee tfuu kenke keeyuukè bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, njefo ke mvungay nu dvú se mvú ne fô Nyo' le ke. Boba bô saake nu ε è gεke Nyo'. ² Fi ε mum ε no nu le é wee dunçi ekolε kè temyεen ê bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, tu mwεten dunçi ε è nu ê bonyii bô è gεke Nyo'. E bonyii bô dunçi ekolε kè temyεen tenε ε è nu ngεw yî bikuu bibole. ³ Ben ekeè le bonyii bô saake wonε nu ε bonyii bô kenke kenge kè jee yaa ké no fane bó ke. E ké no fane bô befe kenge. E wo shieele le ke wo nu efane bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le, é wo mum no geè le fiεε fi jee, é bó emum ebensee wo. ⁴ Wee wvù saake bonyii nu ε wvù lemte ε è nu fô Nyo' le le bonyii eceè ntay. Geenεn, é wo ne ε no gee fiεε fi befe, é wo mum no fane wvù, njefo ke mvungay mvù bó nya ê wvù keeleese bonyii yî ngεw e nu mvu εcici ke. E nu wee lemme wvu Nyo' wvù dunçi shém Nyo' yî ffuuke fô bonyii bô gee mwεεm mvù befe le. ⁵ Nonen ben kenke keeyuukè bonyii bô saake wonε e, ε è yaa nu ke le njefo ben fane shém Nyo' yî ffuuke ke. Ben eyuukè ten wvu le fo fiεε enu dvú fi esaake ben fô fitele le ke. ⁶ E neε fiεε fi gee ε ben se lanke ten shile, njefo bonyii bô kenke mvungay mvu sa' le lemte ε è nu fô Nyo' le, ε bó ε nya kefew kebole kecii yî lemme didvu le. ⁷ Ben enyaà fiεε ficii fi ben kenke keenya ê wee tfuu. E è nu shile keelan, é ben lan. E è nu keelaw mwεεm mvù ben kenke keelaw, é ben law. E è nu wee wvù ben kenke keefane wvù, é ben no fanè. E è nu wvù ben nu enya ε è nu n'wvum ê wvù, é ben nya.

Ben ekonènè bikuu binen

12:9 2Kol 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Bi 1:22; 1Kol 13:4-7 **12:10** 14:15; Jon 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Efe 4:2; Fili 2:2-3
12:11 8:9; Gal 5:25; Mwm 3:15 **12:12** 5:2-3; 8:24-25; Mat 24:13, 22; Luk 18:1; 1Kol 10:13; 1Tes 2:14 **12:13** Gal 6:10; Ibu 13:2 **12:14** Mat 5:44 **12:15** Job 30:25; 1Kol 12:26; 2Kol 11:29 **12:16** Bnġn 3:7; 1Kol 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** Bnġn 20:22; 1Kol 6:7; 1Tes 5:15; 1Bi 3:9 **12:19** Dito 32:35; Mat 5:39 **12:20** Bnġn 25:21-22; Mat 5:44 **13:1** Lem 5:29; Tay 3:1; 1Bi 2:13-14; Mwm 13; 20:4 **13:1** Bnġn 8:15-16 **13:3** 1Bi 2:14; 3:13 **13:5** 2:15 **13:7** Mat 22:21 **13:8** Jon 13:34; 1Kol 13; 16:14; Gal 6:10

⁸ Fo wee ekeñkè naa lo fioo bô wee mvu efey fioo yî è nu kenkonen ke. Ben ekeè le, é wee koonke wee mvu, tu wvú nu e gee wase bonci bocii. ⁹ Bonci bo Nyo' le bò gayte le, “Fo wo ejan kpwee wee, fo wo eyu wee, fo wo econ bvucou, fo wo edewkenè ejise ke,” naa noo nci wvú la, nu e bó e taashé yî nci wvú gayte le, “E koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw” e.

¹⁰ E wee koonke wee mvu, wvú saa ebvuu ege naa lo fié fi befé bô wvú ke. Nonen é wee koonke wee mvu, tu wvú nu e gee wase bonci bocii.

¹¹ Ben egeè mwem mvun nonen kee no kefew nu wase keseen. Kefew nu e kí e kocen wase fô ben e keekamse. Ben ekamse njefo kefew kè Nyo' nu eboyse beene nu wase nceencee fele no kí to shee nu seke beene to lesé fitele yî Jisos Klistu le. ¹² Entan kaa wase, e ekfun yuule wase too. Beene emum elan gee di ejiwé le, ejo wase e è nu gee di n'yuule diéwe mwem mvu jem e. ¹³ Beene eceè nce wvú kenke n'wvum diéwe bonyii bò lene emvunsheen e. Fo ben ediekenè, wukene gee diéwe bwé le ke. Fo ben ewuù mbvuum e mó koole ke. Fo ben eceè nce nnyen kenjan noo nce nsake ke. Fo ben ewaalè waa bvuu kenke kenghéw ke. ¹⁴ Ben ejo e è nu nce Tata Jisos Klistu yî yene le. Fo ben enya naa lo bvudvuu é nyam ye wvu le ben egee mwem mvú befé mvú yî shieele ke.

14

Fo wee esaakè wee mvu ke

¹ Ben efiisenè bonyii bo weeyi yî mbee le é ben ente. Fo ben e boba bonyii ebeeke e è nu mbew yî mwem mvú bó kpawci le è nu mvu len keege le ke. ² Wee mvu nu e wvú beje le è nulo é wen ediee fié ficii. Geen e wee mvu wvú mbee we weeyi nu e wvú diee ke fiew e è nu mbáse yî bó keeke lo. ³ Fo wee wvú diee fié ficii yaa nyaake, enyensè wee wvú nyaake ke. Fo wee wvú

nyaake, esaakè wee wvú diee fié ficii yaa nyaake mum sumtene lo nsaw we ke, njefo bó bocii nu e Nyo' e fiisen bó. ⁴ E nu wo wvú yee keesaake wee lemme wee mvu mum sumtene lo nsaw we? E kenke cee ekole we keeke eyen laa waa we lemme leeme ntay nuu wvú gbwee lo le. E wvú nu ke eleem we, njefo Tata nulo eleke wvú we é wvú eleem ntay. ⁵ Wee mvu nu ten dvú wvú joo le ediuw yomew nu yo baay baay é yomew e. E wee mvu joo fiew le ediuw ecii nu ke lenlen. Fié fi nu, nu ke le fo wee ekeñkè kemanen é kpawce we le yî fié fi wvú leeme yî dvú le ke. ⁶ Wee wvú joo le ediuw yomew nu yo baay baay gee nonen keenya n'wvum é Tata. E wee wvú diee fié ficii diee ten keenya n'wvum é Tata, no wvú gee nonen no nyaa keyoone é Nyo'. E wee wvú nyensee keediee fié ficii nyensee ke ten keenya n'wvum é Tata, no wvú nyaa ten keyoone é Nyo'. ⁷ Beene ekeè le é wee nu dvú, tu ke è kenke wvú ekole kew ke. E wvú kpwe lo, é saa ekenke wvú ekole kew ke. ⁸ E beene nu dvú, tu beene nu ke beene e bo Tata, beene é kpwe, tu beene nu ke beene e bo Tata. Nonen, kené beene nu dvú, kené beene e kpwe, tu è kenke ke Tata beene. ⁹ E nu shiee wvú Klistu to kpwee kase buy yî kpwe le no nu dvú. Wvú to ge nonen wvu le wen enù Tata bonyii bocii bò beé dvú bô bò kpweken wase. ¹⁰ Nonen, è nu nje la wvú wo saake waa bwoo mum sumtene lo nsaw we? E è nu ten nje la wvú wo nyensee waa bwoo? Ben ekeè le beene bocii nu ke eleem fwe dvu Nyo' é wvú esaw beene. ¹¹ E nu fié fi bó nu e san le,

“Me wvú Tata ngayte le, no me nu dvú, wee tfuu nu ke etum envuw é me ejise, é wee tfuu ejemyi bô diuw we le me nu Nyo'.”

¹² Fí e mum e no nu le wee mwaan mwaan beene le kenke keeke eleem é Nyo' ejise see no gee diéw to nu.

Fo wee ege fié fi waa bwee egbwe lo ke

¹³ Nonen, fo beene ebvuu esaake wee noo wee mum sumtene lo nsaw ke. Fié

13:9 Dito 5:17-21; Lew 19:18; Mat 22:34-40; Gal 5:14; Jem 2:8-13

13:12 Efe 5:11; 6:11, 13; 1Jon 2:8 **13:13** Luk 21:34; Efe 5:18

10:23-33; Kolo 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ibu 13:9 **14:1** 15:7

1Tim 4:3-5 **14:7** 2Kol 5:14-15; Gal 2:19-20 **14:10** 2:6

10:32; 1Jon 2:10

13:11 1Tes 5:5-8 **13:11** Efe 5:14-16; 1Kol 7:29-31

13:14 Fili 2:5; Kolo 3:15 **14:1** 1Kol 8:1-13; 9:22;

14:2 Dan 1:8; 1Kol 10:25-28 **14:5** Gal 4:10 **14:6**

14:11 Yesa 45:23-24 **14:12** Gal 6:5 **14:13** 1Kol

fi beene keŋke keegeè nu le wee dioo gee fiεε no yene fo enu fiεε fi ege é waa bwee ebayten yî dvú le keεε egbwe lo ke. ¹⁴ Me ηkee naa lo, ε me ε mbee diεwε wee Tata Jisos e le ke fiεε fidien fimew nu dvú εfinεfin fi nu se fi yuule lo ke. Geenεn, é wee mvu ne ε no yene le fiεε fidien fimew nu ε fí yaa yuule ke, tu fí nu enu ke nonεn fô wvú le. ¹⁵ E wo diee fiεε ε fí beete bô waa bwoo, tu ke wo bvuu dunçi keŋkonεn fô wvú le ke. Fo wo ecine é fiεε fi wo diee ege é waa bwoo wvú Klistu to kpwee nje ye, egbwe lo ke. ¹⁶ Nonεn, fo wo ege é fiεε fi jee fi wo gee ke enε etu fi bó ejemyi wase le è nu fi befε ke. ¹⁷ Ben ekeè le ke bvunfon bvú Nyo' le nu fiεε fi ekume mwεεm mvudien bô mwεεm mvuwuun ke. E nu fiεε fi ekume keekεŋke nce wvu teytey bô wvu nyεkeey noo keekεŋke nlanlan wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le. ¹⁸ E wee lemte Klistu le é yiye je le, tu Nyo' nu eyuuke njon bô wvú, ε bonyii bensee ten wvú. ¹⁹ Beene emum ebii mwεεm mvù too ε è nu bô nyεkeey noo mvù fici beene keeyoote lo wee noo wee le. ²⁰ Fo ben ebefe bô lemme di Nyo' le nje mwεεm mvudien ke. E nu keceey le mwεεm mvudien mvunciim yuule lo, geenεn é wo diee fiεε fi nulo ege é wee mvu egbwe lo, tu è nu fiεε fi befε ε wo gee. ²¹ E nu fiεε fi jee keetun keedie nyam, keεε keewu mbvuum, keεε keege naa la fi nulo ege é waa bwoo egbwe lo. ²² E fitele fiuw beje fiεε fimew e, é wo gεε ε è no kee ke ben ε Nyo' bofεε. Njon wvu baay nu fô wee wvú shiee baa enu dvú fô wvú le keesaake ekole kew ke, njefo wvú gee fiεε fi wvú tomte le fi nu leŋ e. ²³ Geenεn, wee wvú diee fiεε keŋke kemaŋεn fô fitele fiew e nu wase ηgew e, njefo wvú gee fiεε ε è yaa nu fi fitele fiew beje dvú ke. Ben ekeè le fiεε ficii fi wee gee se fitele fiew nu ε bee, nu ε è nu kebefe.

15

Wee egeè fiεε fi ejeè ten waa bwee le

¹ Beene bô temyi keŋke keekuulè shém bô gbwee di bonyii bo wεeyi gbwee. Fo beene

egeè fiεε ε è nu ke fi è nulo é ye ejee ke ε è nu beene ke. ² Wee mwaan mwaan beene le keŋke keemomte keegeè fiεε fi ejeè waa bwee le keefici wvú ε mbee we kuu. ³ Ben keè ten le ke Jisos Klistu to gee mwεεm mvù ye ejeè ke ε è nu wvú ke. Wvú to gee fiew ε fí kooyi no bó saŋ ε wee jemyi é Nyo' le, “Boncun bô bonyii nan'yi wo dvú nu ε tu yî yεm e.”

⁴ Beene kee lo le mwεεm mvunciim mvù bó to saŋεε é Nwa' Nyo' le fwele to nu keetefe beene dvú, wvu le mvú ege é beene eleemè temyi, é mvuntelem mvuseεbeene eyvuwsè yî fiεε fi beene taale fwe yî dvú le. ⁵ Me nleke le Nyo' wvú gee ε bonyii leeme temyi bvuu gee ε mvuntelem mvu bonyii le yvuwse, ege é ben eceè yî fiεε le fimwaan ben ε bonyii bocii bii no Klistu Jisos dunçi, ⁶ wvu le yî kentaashε le, é ben ebenseè Nyo' wvú nu Icee Tata wesebeene wvú Jisos Klistu yî diεw e miaaŋ.

Ben efisen wee tfuu leŋleŋ no Klistu nu ε fiisen ben

⁷ Ben emum efisen wee tfuu ke leŋleŋ no Klistu nu ε fiisen ben, é mbense egeè é Nyo'. ⁸ E me ensee é ben le Klistu to nu ε jo ekole kew diεwε waa lemme le fô Bojuu le keedunçe é bó le Nyo' ké no jemyi keceey. Wvú to ge nonεn keetom ηkawma wvú Nyo' to nyae é bo'icee cee bó. ⁹ E wvú to bvuu ge nonεn wvu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nelo ebenseè ten Nyo' nje shen yî Nyo' keŋke fô bó le. Fifi nu no bó saŋεε le, “No fí nu nonεn, me nu ηke embensee wo ente jo bonyii bô yaa nu ke Bojuu. E me nu ηke en'yemte mbensee diee diuw.”

¹⁰ E fí bvuu nu ε bó ε saŋ le, “Ben bô yaa nu ke Bojuu, ben elanlanè ben ε bonyii bo Nyo' le.”

¹¹ E fí bvuu nu ten ε bó ε saŋ le, “Bonyii bô yaa nu ke Bojuu, ben ebenseè Tata.

Bitum bicii, ben ebenseè Tata.”

¹² E Yesaya to bvuu jeme ten le,

“Biay mi nu ke esan é kfuu di Jεεse le.

E è nu wee wvú nu ke ebuy esaake bitum

bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.

Ɛ nu yî ye le wvù bitum nu ke egεε bvufee bvubole.”

¹³ Me nleke le Nyo' wvù beene taale fwe yî ye le, eyiηsen mvuntelem mvunen bô njon noo nyεkeey no ben nu ε lese fitele yî ye le, wvu le ê mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le, é ben etaale ke ε è nu fwe sekecii yî fiεε fi ben kee le ben nu ke ekeηke le.

Shiee wvù Baul to saηεε ê je yî wvù to saηεε le

¹⁴ Boom bo bwεεm e, me keβεε ηkee ntay le ben keηke naa keηge kè jee baay, ε ben ε yiηsen bô bvufee, kee ten keetefe bikuu binen. ¹⁵ Geenen, yî mwεεm mvumew e nu ε me ε nsaj ε nlooce ε ntooshe lo ben. Ɛ me ηge nonen keeηkume lo ben, ε è nu nje mbuwma wvù Nyo' nu ε buw me dvú, ¹⁶ le me enù wee lemme Klistu Jisos fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. Me ηgee lemme din diεwε cee ncese le, nlemte yî saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le, wvu le bonyii bò yaa nu ke Bojuu enù diεwε ncese wvù Nyo' nu ε bee le, ε Keyoy ke Yuule ε seyse bó ε gεε bó ε no yuule. ¹⁷ Nje Klistu Jisos, nu ε è nulo é me embensee ye yî lemme di me nlemte fô Nyo' le. ¹⁸ Ke è nulo é me emom lo enjeme ekume fiεε fimew jεεy, εfey fi Klistu nu ε ge wase fele yî yem e, le bonyii bò yaa nu ke Bojuu elese fitele yî ye le ke. Bó to lese fitele bii mwεεm mvù me nto njemyi bô mvù me nto ηgee le. ¹⁹ Ɛ è to nu ten bii mvuηgay mvu mwεεm mvù duηci mvuηgay mvu Nyo' le bô mwεεm mvu diuw wvù yumεen e mvù me nto ηgee le, noo yî mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le. Nonen, keekew Jelusalem ekenen egen ebuy keba kè Illilikum e, nu ε me ε nlooce wase ε nfewce saaka wvù jee ekume Klistu jó. ²⁰ Me nto gee nonen, ε shiee wem wvu baay nu le me enfewci saaka wvù jee wvun ε è nu fô bó ke baa yuw wase ekume Klistu ke, wvu le fo me ηke enε engen en'yoote yî kenffuy ke wee mvu le ke. ²¹ Me nto ηgee fifin mbii ε è nu no bó to saηεε le,

“Bonyii bò bó ke baa see wase ê bó ekume wvù,

nu ke eyen keceey kew e,

ε bonyii bò ke baa yuw wase ekume wvù, nu ke ekiεε wvù.”

No Baul to seysee keegen Lum

²² Ɛ se jewse lene din me bokaη e nteen fo me ento é beene eyenen. ²³ Geenen, keseen ke bvudvuu bu lemme le bvuu beε dvú biba bin e ke. Nonen no me nse nshee nshieele wase bilum e keento é beene eyenen, ²⁴ nu ε me ηkpwaake, ηkee naa le beene nu ke eyenen seke me nfele ηgene Sbeεn. Me ηkpwaake ten le ben nu ke efice me yî lene diem e keeηgen embuy jó, seke beene ε mooce caan, me ε n'yuw njon ê ben enteleη. ²⁵ Geenen, keseen nu ε me nu engen Jelusalem yî lemme le fô bonyii bò è nu bo Nyo' le bo jó le. ²⁶ Me ηgene jó njefo bonyii bo mbee le bo Masedonia noo bo Akεya se nu ε no koonke keege kensuw efi bonyii bò è nu bo Nyo' le bò fuute dvú Jelusalem. ²⁷ Ɛ to koη bó keege nonen, ε è nu lo keceey le bó keηke keege fiεε fô bó le nonen, njefo é bó bò yaa nu ke Bojuu nu ε keηke wase fô mbuwma wvù fici biyoy bibole wvù è nu wvu Bojuu, tu bó keηke ten keefi Bojuu bô mwεεm mvu yî nshe le fen mvù Nyo' nu ε buw bó dvú. ²⁸ Nonen, seke me ε mase lemme din, ε n'yen le fiεε fi bó suw nu ε ley can Bojuu le, é me emum enε jó, enfey jo ben, é beene eyenen, é me emum engen Sbeεn. ²⁹ Ɛ me ηkee lo le me nu ηke endioo entoo ê ben e, entoo bô kembonen ke Klistu le fô ben e ε kí ε yiηsen.

³⁰ Boom bo bwεεm e, me ηkule lo can ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo yî keηkonen ke Keyoy ke Yuule le, le ben ebene me le é beene etaashe ebunlee shiee le ê Nyo' fô me le, ³¹ le è nulo é me ηke embuy can bonyii bò yaa nu ke bo mbee le Judea. Beene ebunleè ten le bonyii bò è nu bo Nyo' le ke ebee lemme di me ηgene keeηge Jelusalem e, ³² wvu le é Nyo' fen nu ε bee, é me ηke entoo ê ben e n'yuuke njon, é fitele fiem elεetene ê ben

15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12   **15:15** 1:5   **15:16** Fili 2:17   **15:18** 2Kol 3:5   **15:19** Mak 16:17; 2Kol 12:12
15:20 1Kol 3:10-12; 2Kol 10:15-16   **15:21** Yesa 52:15   **15:22** 1:9-13   **15:25** Lem 19:21; 20:22; 24:17   **15:26**
1Kol 16:1; 2Kol 8-9; Gal 2:10   **15:27** 1Kol 9:11   **15:30** 2Kol 1:11; Efe 6:18-19; Kolo 4:3; 2Tes 3:1-2   **15:31** Lem
21:10-11; 1Tes 2:14-15   **15:32** 1:7   **15:33** 1Tes 5:23

entelɛŋ. ³³ Nyo' wvù nu Nyo' nyɛkeey enù ben ε bó bocii. Fí enù nonɛn.

16

Bongayma

¹ Me ŋgomte keenduŋɕɛ jɛme yesebeene mi yì diee nu Fuɛbɛ é ben ekiɛɛ wvù. Wvù fici yì lemme di Nyo' le ê kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Sɛŋkɩa le. ² Seke wvù ε to, ε ben fiisɛn wvù diɛwɛ wee Tata le ê je yì è nu yì bonyii bò è nu bo Nyo' le. Ɛ fiɛɛ nu dvù fi wvù shieele ɛ ben efi wvù dvù, é ben fi, ekeè ɛ wvù nu ε fi wase bonyii nteen, ε fi tɛn noo me.

³ Ben egay Blisilia bô Akpwila le enya ê me. Ɛ nu bonyii ε bó ε taashɛ bee bó yì lemme di Klistu Jisos e. ⁴ Bó nu ε kpwe to soy wase bó nje yɛm. Ɛ nu bonyii ε è yaa mɛyke me maan wvù nyaa keyoone ê bó ke. Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bicii nyaa tɛn keyoone ê bó. ⁵ Ben egay tɛn kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kè taashi ê bó yew e enya ê me. Ben egay Abɛnɛtus wvù nsaa yɛm shém e. Wvù to nu wee wvu fwe keenu wee Klistu won wvù Esia le. ⁶ Ben egay tɛn Maalia wvù nu ε lem wase baay ê ben entelɛŋ e. ⁷ Ben egay Andulnikus bô Junias e bò nu bonyii bem bo won e, ε bó ε lem wase ncaw bee bó. Ɛ nu bonyii bò bó kee bó ŋgoo boom bo ntum e bo Jisos e. Ɛ to yaw bó lese fitele yì Klistu le ê me le. ⁸ Ben egay tɛn Ambliyatus wvù nsaa yɛm shém wvù bee wvù nu ε taashɛ yì Tata le. ⁹ Ben egay Ubanus wvù nu ε taashɛ bee bó yì lemme di Klistu le, egay tɛn Stacis wvù nu nsaa yɛm shém e. ¹⁰ Ben egay Ebɛɛs e. Ɛ nu wee ε wvù duŋɕɛ wase ɛ wen leeme bô Klistu tɛmyi. Ben egay tɛn bonyii bo yew dvu Alistobulus e. ¹¹ Ben egay 'Elodion wvù wee wɛm won e, egay tɛn bonyii bò nu ε taashɛ yì Tata le bò nu yew dvu Nasisus e.

¹² Ben egay tɛn Tilfena bô Tilfosa le. Ɛ nu bokɛɛ ε bó lemte lemme di Tata le. Ben egay Bɛsis e wvù nu fitele fiem. Ɛ nu tɛn kpwoon ε wvù ε lem wase lemme di Tata le naa baay. ¹³ Ben egay Lufus wvù Tata nu ε

caw wee we le, egay tɛn bwee wvù me njoo ɛ è nu tɛn bwɛɛm e. ¹⁴ Ben egay Asinklitus bô Fligon noo Ɛmis noo Batlobas noo Ɛmas, noo boom bo bwee wesebeene le bò nu bó bó le. ¹⁵ Ben egay Filologus bô Julia le, egay Nelius bô jɛme ye le. Ben egay tɛn Olimbas bô bonyii bò è nu bo Nyo' le bò nu bó bó le. ¹⁶ Ben egaynɛn bikuu binɛn e, eŋoɕɛ ê ŋŋoɕɛ bonyii bo Nyo' le. Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bicii gayte ben e.

Ntefe wvu fokemɛse

¹⁷ Boom bo bwɛɛm e, me nɩke lo ben ɛ ben eyɛnè ekumɛ bonyii bò too bô kɛŋawsɛn jewsee ben bô n'yɛɛyi wvù kicine wvù bó to yɛɛyɛɛ ben dvù le. Ben elewtè lo boba bonyii. ¹⁸ Ben ekeè ɛ ke boba bonyii yaa lemte ε è nu Tata wesebeene wvù Klistu le ke. Bó lemte ε è nu fô ɛtew ɛbole. Bó joo njeme wvù yeke wvù è nu wvu kenɩɛma ɩɛɩe bonyii bò nu sɛ bó kee fiɛɛ dvù. ¹⁹ No bonyii bocii nu ε yuw wase ekumɛ ben ɛ ben nu bonyii bò yuuke fiɛɛ gee, me ε mum ε no n'yuuke njon bô ben. Geenɛn me ŋgomte ɛ ben efeefenè, ebii ε è nu fiɛɛ fi jee le, yaa kɛŋke kebo fô fiɛɛ fi befe le ke.

²⁰ Ɛ shɛɛte wase caan é Nyo' wvù è nu Nyo' nyɛkeey etufe Satan é ben eben yì dvù le bô bika. Me nɩke ɛ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn kew é kí enù ben ε bó. ²¹ Timatio wvù lemte bee wvù yì fiɛɛ le fimwaan gayte ben e. Ɛ Lushus bô Jason noo Sosibata bò nu bonyii bem bo won e gayte tɛn ben e. ²² Me wvù Tɛtius wvù Baul jemyi ε me nsaanke ŋwa' wvun, ngayte tɛn ben e ê diee di Tata le. ²³ Gayus wvù me wvù Baul cee ê wvù yew, ε kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kecii ke fɛn taashi dvù gayte ben e. Ɛ Elastus wvù nu wee ntfu wvu ê kelaante kin e, bô waa bwee wesebeene wvù diee nu Kpwatus gayte tɛn ben e. ²⁴ [Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonɛn kew é kí enù ben ε bó. Fí enù nonɛn.] *

Mbense enù fô Nyo' le

16:1 Lem 18:18   **16:3** Lem 18:2, 18-19, 26   **16:5** 1Kol 16:15, 19; Kolo 4:15; Flm 2   **16:13** Mak 15:21   **16:16** 1Kol 16:20; 2Kol 13:12; 1Tɛs 5:26; 1Bi 5:14   **16:17** Mat 7:15; 2Tɛs 3:6; Tay 3:9-10; 2Jon 10   **16:18** Fili 3:19; Kolo 2:4
16:19 1:8   **16:20** 1:7   **16:21** Lem 16:1   **16:23** 2Tim 4:20   * **16:24** Ke bonwa' bo boyvuum nteen bò bó to yawɛɛ san diɛw Nyo' jó kɛŋke kencim kin ke.   **16:25** Ɛfɛ 1:9; 3:4-5; Kolo 1:26

²⁵ Mbense enù fô Nyo' le. E nu wvú wvù nulo ege é ben etemyi ntay bii no saaka wem wvù jee jemyi. Saaka wvù jee wvun nu wvù me nfewci ekumε Jisos Klistu. Wvù to shee nu kenyile ke fiεε le ε bó to nyile ε è bεε naa lo bvuyvuum e, ε keseen nu ε bó ε duņce wase ê beene. ²⁶ Kinyile kin nu ε bó ε duņce wase. Mwεem mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saņεε nu ε ge wase kí ε buy εmwa fô bitum bicii le. Nyo' wvù mεy lo nu wvù gayεε le bó eduņce ê bitum bicii wvu le bó elese fitele yî ye le eyuuke wvù le. ²⁷ Mbense enù sekecii fô Nyo' wvun wvù è mεy ke wvù wvù feefene le, fele yî Jisos Klistu le. Fí enù nonεn.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul to
san̄εε ê kentaashε ke
Kol en
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Kol en
wvu fwe wvun e**

Kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en nu ε è to kεw Baul. Wvù to san̄ ηwa' wvu fwe wvun keetefe bó ekumε fitele fi bó lese yí Klistu le noo mwεεm mvumew ekumε Klistu. Kol en jan to nu bvudvuu ε way dvũmte lo jó, ε bonyii bo jó bensee ye ekumε nce won̄ wvubo, ε fiεε fi ekumε nnyen kenjan̄ nu ten jó baay, ε bó ten bunlee bonyo' nteen. Baul yam ε jeme ê ηwa' wvun e ε è nu ekumε mwεεm mvù yaa jee ke mvù to kooyi entel̄ε jo bonyii bo mbee le. Keba ke 13 nu kè dun̄ci le ken̄kon̄en nu nnya Nyo' yì fele lo nnyá cii. Keba kedvu kin yen'yi le è nu kè bonyii baay kee ê ηwa' wvudvu wvun e.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-9 Ken̄kεwce

1:10-4:21 Ken̄gawsen̄ entel̄ε jo kentaashε ke bonyii bo mbee le

5:1-7:40 Ekumε nce nnyen kenjan̄ noo nce kpwoon bô dweese

8:1-11:1 Ekumε bonyii bo Klistu le bô ekumε bô yaa nu ke bonyii bo Klistu le

11:2-14:40 No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le egeè mwεεm bô je yì bó ebunleè jó

15:1-58 Bonyii bo mbee le nu ke ebuy yì kpwe le no Jisos to buyεε

16:1-4 Nnya yì bó to nyaa keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvú

16:5-24 Nseyse wvù Baul to gee noo kemεse ke mwεεm e

¹ ε nu me wvù Baul wvù Nyo' to cawεε no wvù shieele le me enù waa ntum Klistu Jisos. Me nu bee Sostenes wvù waa bwee wesebeene. ² Nwa' wvun gene fô kentaashε ke bonyii bo Nyo' le bo Kol en bô wvù nu ε taashe bô bo Klistu Jisos, ε baa ε gεε le. Nyo' to caw ben le ben enù bonyii bô è nu

bew, no bonyii bocii bô ten̄e diee di Tata Jisos Klistu le mondvuum monciim e nu. Wvù nu Tata wesebeene len̄len̄ no wvù nu wvubo. ³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù leetene.

ε Baul nya keyoone no Nyo' nu ε buw bonyii bo Kol en

⁴ Me ηké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii nje ben, njefo wvù nu ε buw ben, no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos. ⁵ No ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos nonen, Nyo' ε mum ε tfuw lo nnya yì yene le jé le jé le, efey mvunciim keekee fiεε ficii, bvuu kee keejeme fiεε ficii ntay. ⁶ Nnya yin fô ben e tomte le saaka wvù ben to yuwεε ekumε Klistu nu ε ben ε fiisen. ⁷ Ben ε no nu keseen yaa bvuu tane nnya Nyo' mi ke, no ben cεyte kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ekase eto é ben eyen wvù le. ⁸ Wvù wvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ege é ben eleeme temyi egen emεse, saa ke ekεn̄ke naa jay yì diuu diew didvu le ke. ⁹ Nyo' nu Nyo' keceεy. ε nu wvù wvù to cawεε ben, ε ben ε bo Waa we wvù Jisos Klistu wvù nu Tata wesebeene taashe no nu yì fiεε le fimwaan̄.

Ntefe ekumε ken̄gawsen̄

¹⁰ Boom bo bwεεm e, me nleke ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le ben bocii etaashε enù diuw mwaan̄. Fo ken̄gawsen̄ enù ê ben entel̄ε ke. Ben enù yì wee le mwaan̄, ken̄kè ηkpawce mwaan̄, lemtè yì fiεε le fimwaan̄. ¹¹ Me ηgayte nen boom bo bwεεm e, njefo bonyii bo yew dvu Kloy nu ε see ê me le ben shee ke lo waa le. ¹² Wee nen'yi no duu le wen bii fiwene ε è nu Baul e, ε wee mvu duu le wen bii ε è nu Abolos e, wee mvu le wen bii Sefas e, * wee mvu le wen bii ke fiwene ε è nu Klistu le. ¹³ Fí nu le bó nu ε gaw wase Klistu biba le biba le? ε nu Baul wvù bó to taε yì kentam e nje ben e? Nuu le bó to lese ben ê joo ê diee diem e le? ¹⁴ Keyoone baay le me nto mbaa enlese wee mvu ben e ê joo efey Klisbus bô Gayus ke, ¹⁵ wvu le fo wee eduu le bó to

1:1 Gal 1:1; Lem 18:17   **1:2** 2Kol 1:1; Lem 18:1   **1:5** 2Kol 8:7   **1:7** 2Tes 1:7; Tay 2:13   **1:8** Fili 1:6; 1Tes 3:13; 5:23   **1:9** 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3   **1:10** 3:3; 11:18; 2Kol 12:20; Efe 4:2-6; Fili 2:2; Jon 17:21-23   **1:12** 3:4; 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; Lem 18:24; 19:1; 1Kol 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:11-14; 2Kol 10:7   * **1:12** Diee di Sefas din nu ten le Bitá. **1:14** Lem 18:8; Lum 16:23-24   **1:16** 16:15

lese wen ê joo ê diee diem e ke. ¹⁶ Geenen, me nto nu ε nlese ten Tefanas bô bonyii bo yew dvu wvú ê joo. Efey nonen, me mbaa embvuu enjkee wee mvu wvú me to nlesεε ê joo ke. ¹⁷ Ben ekeè le ke Klistu to tum me le me ento enleese bonyii ê joo ke. Wvú to tum le me ento enfewci ε è nu saaka wvú jee wvú wvu Nyo'. E me n'yaa nfewci bô bvufee bvú wee wvu wum e ke, wvu le fo mvungay mvu kpwe yî Klistu to kpweε yî kentam e ke etu fiεε fi εcici ke.

Klistu nu mvungay bô bvufee bvú Nyo' le

¹⁸ Fí nu le saaka wvú le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e nu keyuησεε fô bonyii bô laa wase εcici le. Geenen, ε saaka wvun nu mvungay mvu Nyo' le fô beene bô wvú boysee le. ¹⁹ Fí nu ε bó ε saη le, “Me nu ηke enfiwεε bvufee bvú bonyii bô duηci bvufee le, embvuησεε boηkpawceε bo bonyii bô feefene le.”

²⁰ No fí nu nonen, bonyii bô nulo ebvuu eduηci bvufee keseen nu fεε? Bonyii bô duηci bonci bo Nyo' le nu fεε? E bonyii bô beeke bombew kefew kin e nu fεε? Ke Nyo' nu ε duηceε wase le bvufee bvú fokuse fεn nu keyuη e? ²¹ E nu fiεε fi Nyo' wvú kee mwεεm mvunciim ntaη to nu ε ge le ke bonyii bo yî woη wvun e nulo ekiεε wvú bô bvubole bvufee ke. Wvú to seyse le wen nulo eboyse ε è nu bonyii bô nu ε bee saaka wvú bese fewci wvun ε bonyii yene le è nu keyuησεε le. ²² Bojuu gomte keeyen fiεε fi duηci mvungay mvu Nyo' le seε bee, ε Boglek gomte bvufee bvú fiεε le seε bee. ²³ Geenen, ε bese fewci fiεεε ekumε no bó to taε Klistu yî kentam e. Fí ε no saase lo Bojuu. E bonyii bô yaa nu keε Bojuu yene le è nu keyuησεε. ²⁴ Geenen, fô bonyii bô Nyo' nu ε caw e, keεεε è nu Bojuu, keεεε è nu Boglek nu ε saaka wvu ekumε Klistu wvun nu mvungay mvu Nyo' le bô bvufee bvú Nyo' le bvú baay. ²⁵ Fí nu nonen, njefo fiεε fi yen'yi le è nu keyuη ke Nyo' le nu ε è nu bvufee ε bvú fele naa lo bvú wee wvu wum e bvucii. E fiεε fi yen'yi le è nu kewεεyε ke Nyo' le nu ε è

nu mvungay mvu fele naa lo mvu wee wvu wum e mvunciim.

²⁶ Boom bo bwεεm e, ben ebvuu ekp-wawceε bonyii bô è to shee nu ben seke Nyo' to cawεε ben. Ke ben nteen to nu bonyii bo bvufee le no bonyii bo fokuse fεn gomte ke. Ke ben nteen to nu bontεmemvungay ke. E ke ben nteen to buy ê dikfuu di bonyii bo baay baay e ke. ²⁷ Geenen, ε Nyo' caw ke biyuη bi yî nshε le fεn keege le bo bvufee le ewuumen, caw bo wεεyi yî nshε le fεn keege le bô temyi ewuumen. ²⁸ Nyo' to nu ε caw mwεεm mvú bonyii joo ekuse yî woη wvun e, noo mwεεm mvú bonyii nyensee, caw naa noo mwεεm mvú yaa nu keε mwεεm, keege le mwεεm mvú bonyii yene le è nu mwεεm ke etu mvu εcici. ²⁹ Wvú to ge nonen, wvu le fo è nelo é wee wvu wum esaale ye ê wvú εjise ke. ³⁰ E nu wvú wvú Nyo' wvú to taashεε ben ε bo Klistu Jisos. Wvú nu ε ge Klistu ε no nu je bvufee bvú baay fô beene le, ε ge ten wvú ε leke beene teyεεy ê wvú εjise, ε seyse beene ε gεε bonyii bew e, ε sum beene can ηgew e. ³¹ Fí ε mum ε no nu no bó saη le, “Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yî fiεε fi è ge Tata le.”

2

Saaka wvú le bó to nu ε ta Klistu yî kentam e

¹ Boom bo bwεεm e, ben ekume seke me nto ntoε ê ben e keenfewceε saaka Nyo' ê ben wvú to shee nu ê kenyile le. Me nto mbaa ento fiem enfewci bó leme di yeke keεεε bvufee bwem ke, ² njefo me nto nu ε nlese lo le ke me nu enjεεε bvufee yî fiεε fimew e efey keenfewci ke ε è nu ekumε Jisos Klistu maan, efey mvunciim, no bó to taε wvú yî kentam e ke. ³ No me nto nu beene, me nto n'wεεyi lo, nfane, nciinje. ⁴ Seke me nto njemyi nfewci saaka wvú jee ê ben, me nto mbaa njemyi ε è nu bô díεw bvufee yî yeke ke. Me nto njemyi ε è duηci mvungay mvu Keyoy ke Yuule le kecεεy kedvu. ⁵ Me nto ngee nonen, wvu le fo ben elese fitele yî

1:18 Lum 1:16; 2Kol 4:3   **1:19** 3:18-20; Lum 1:22   **1:19** Yesa 29:14; Job 12:13, 17; Yesa 19:12-14; 44:25   **1:21** Lum 1:19-20   **1:22** Mat 12:38; Jon 4:48; Lem 17:18, 32   **1:23** 2:14; Gal 3:1; 5:11   **1:24** 1:18; 2:5; Kolo 2:3   **1:25** 2Kol 13:4   **1:26** Jon 7:48   **1:27** Lum 12:16; Jem 2:5; Luk 1:51-53; 6:20   **1:30** 2Kol 5:21   **1:31** Yeli 9:23-24; 2:2; 4:7; 2Kol 10:17; 11:30; 12:5; Efε 2:9   **2:1** 1:17   **2:2** 1:23; Gal 6:14   **2:3** Lem 18:9; 2Kol 10:1, 10   **2:4** 4:20; 1Tes 1:5   **2:5** 1:18, 24

bvufee bvü wee wvu wum e ke, geenen le ben elese e è nu yî mvunḡay mvü Nyo' le.

Bvufee bvü Nyo' le

⁶ Bonyii bô nu e bó leeme wase bô bo Nyo' temyi, nu e bese ké no nyaa bvufee ê bó. E ke bvufee bvun nu bvü fokuse fên kenen naa bvü yee le wvü saake fokuse fên keseen ke. Mvunḡay mvubole nu ke eka ela ecici.

⁷ Bvufee bvü Nyo' le bvü baay bvü bese fewci bvun nu fi e fi to shee nu ê kenyile le e bonyii yaa kee ke. Bvufee bvudvu to seyse Nyo' e è bee lo e won se ke kew, keeyuu eto ege é beene enu ente jo bvukuke bwew.

⁸ Ke bvufee bvun nu e wee mvü ḡgoo bonyii bô saake fokuse fên e to kee kenyi kedvu ke, njefo é bó to bee keeke, tu bó to baa eta Tata wvü nu Nfon bvukuke yî kentam e ke.

⁹ Geen en, no bó to san ee le,

“Mwem mvü wee ke baa yuu yen wase, e wee ke baa yuu yuw wase, e wee ke baa yuu kpawci wase, nu mvü mvü Nyo' to seysee fô bonyii bô koonke wvü le.”

¹⁰ Nyo' nu e ge Keyoy kew e dunce mwem mvun ê beene. Keyoy ke Nyo' le ké no taasse mwem mvunciim, taasse naa noo kenyile ke Nyo' le, ¹¹ njefo ke è nulo é wee mvü eki ee fi ee fi wee mvü kpawci fô fitele fiew e efey keyoy ke mweten e kè nu yî ye le ke. E nu ke lenlen no ke è nulo é wee eki ee fi ee fi Nyo' kpawci efey Keyoy ke Nyo' le ke. ¹² Ke keyoy kè Nyo' to nya e beene nu ke yî won wvun e ke. Keyoy kin to ne fô Nyo' le keege é beene ekeè bombuwma bocii bô Nyo' nu e buw beene dvü.

¹³ Bese e mum e no fewci mwem mvun e è yaa nu bô di ew yî bó yeyi bô bvufee bvü wee wvu wum e ke. Bese fewci e è nu bô di ew yî è yeyi Keyoy ke Yuule bese dvü, mum yuuse mwem mvü kecey mvü Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô kenke Keyoy ke Yuule. ¹⁴ Ke wee wvü baa kenke Keyoy ke Yuule yî ye le ké fiisen mwem mvü Keyoy ke Nyo' le ke. Wvü nen'yi fiew no yene le è nu mwem mvü keyunsee le. E ke è nulo é wvü eki ee no mvü nu ke, njefo è nu mwem e è nulo é ege ke Keyoy ke Nyo' le é wee se

ki ee. ¹⁵ Geen en, wee wvü Keyoy ke Yuule nu yî ye le nulo etasse fi ee ficii ntay eki ee kenyi kedvu, e ke wee nu dvü wvü nulo etasse mwem mvü wvuwee wee le ke. ¹⁶ Fí nu e bó e san le,

“Ke wee nu dvü wvü kee fi ee fi Nyo' kpawci wvu le wvü etefe Nyo' ke.”

Geen en, beene kenke bonkpawce e è nu bô Klistu kenke.

3

Bonyii bo Klistu le enü diuw mwaan

¹ Boom bo bwem e, seke beene to nu, ke è to nulo é me enjemyi ê ben di ew ê bonyii bô yuuke wase e è nu ê Keyoy ke Yuule ke. E me mum no njemyi ê ben di ew ê bonyii bô bee bii e è nu mwem mvü nyam ye shieele le, noo ê bô bee di ew mvunley mvü boom e yî Klistu le. ² Me nto nyaa e è nu emben ê ben. Me nto mbaa nyaa mwem mvudien mvü temyi ke, njefo ben to baa taw wase ke. E naa e to e buy keseen e nu e ben baa taw wase ke. ³ Ben bee bii ke e è nu mwem mvü nyam ye shieele le. No ben bee gh ee ken ghew, waale di waa, tu ke fifin dun ci le ben bii e è nu nyam ye le? Ke fifin dun ci le ben bee kenke gee di bonyii bo fokuse fên e? ⁴ Wee nen'yi no duu le wen bii fi wene e è nu Baul e, wee mvü le wen bii e è nu Abolos e. Ke fifin dun ci le ben gee e è nu gee di bonyii bo fokuse fên e? ⁵ Abolos nu yee, e Baul nu yee? Bee wvü bocii nu ke lo boom bo lemme le bo Tata le bô to gee e ben se lese fitele yî ye le, e wee lemte di ew lemme no Tata nya ê wvü. ⁶ Diem lemme to nu keejewe e è nu ḡgow, e di Abolos e nu keefuci joo, geen en e è gee Nyo' e yî se kuu. ⁷ Non en, ke wee wvü jeyi ḡgow bô wee wvü fuci joo koole fi ee le ke. E mey Nyo' maan wvü gee e yî se kuu. ⁸ Wee wvü jeyi bô wvü fuci joo nu ke lenlen, e Nyo' nu ke emawce wee tfuu bii lemme di ew e. ⁹ Bese nu e taashe e no lemte lemme di Nyo' le. Ben e mum e no nu wee Nyo' bvü nu yew ye. ¹⁰ E Nyo' mum buw me bô bvufee e me nlese kenffuy ke yew yidvu le di ew wee n'yo wvü looci

kee lemme diew e. No me nto nlesεε nonεn, wee mvu ε mum ε no yote yew yidvu. Wee edioo eyote yî kenffuy kin e, no keè no wvù yote. ¹¹ Ben ekeè le kenffuy mεy ke kè bó to nu ε lese wase kè è nu Jisos Klistu, ε ke è nulo é wee ebvuu elese kemew ke. ¹² Bonyii ε mum ε no yote yî dvù le bô mwεεm jεεy jεεy. Wee mvu jaa jo ε è nu ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε wee mvu jo kè baa, ε wee mvu jo εta yò lumte se no yote dvù. ε wee mvu jo ε è nu bite, wee mvu yun, wee mvu shá se no yote dvù. ¹³ ε bó cim yote nεε, tu diuu too lo di bó nu ke eyen no lemme di wee le nu seke dí ε buy εmwa Diuu di Klistu nu ke etoo bô ηguy, ε ηguy wvudvu nu ke emomte lemme di wee le ε bó ye ne no dí nu. ¹⁴ ε fiεε fi wee yoke yî kenffuy kedvu le ke emεy se fi ε fie, é mwεten emum ekenke mmawce. ¹⁵ Fí ε fie, é mwεten elase mmawce we, é wvù bô εkolε kew eboy, geenεn ke diεwe wee wvù fey ηguy e.

Bonyii bo Klistu le nu yew Nyo'

¹⁶ Ke ben kee le ben nu yew Nyo' ε Keyoy kew ke wvù wvù Nyo' le cee yî yene le le? ¹⁷ ε wee befe bô yew yidvu, tu Nyo' nu ke elase lo mwεten, njefo è nu yew ε è nu yî Nyo', ε ben nu yew yidvu. ¹⁸ Fo wee elεεle εkolε kew ke. ε wee mvu ben e kpwaake le wen kenke bvufee yî won wvun e, é wvù tu keyuη wvu le wvù ekenke bvufee bvu bvufee. ¹⁹ Me njemyi nen njefo mwεεm mvù bonyii bo fokuse fen ye ne le è nu bvufee nu ε Nyo' ye ne ε è nu keyuηseε. ε nu fí fi bó to saηεε le, “Nyo' joo ke ε è nu bvufee bvu bonyii bô feefene le koole bó dvù.”

²⁰ ε fi bvuu nu ε bó ε saη le, “Tata kee le mwεεm mvù bonyii bo bvufee le kpawci nu naa lo mvu εcici.”

²¹ Fí ε mum ε no nu le, fo wee esalè ye le wee mvu nu wvuwen ke, njefo mwεεm mvunciim nu mvunεn. ²² Baul kenεε Abolos kenεε Sefas kenεε won wvun kenεε nshii kenεε kpwe kenεε mwεεm mvu keseen kenεε mvu beε se keeke eto, nu mvunεn

mvunciim, ²³ ε ben nu bo Klistu le, ε Klistu nu wvu Nyo'.

4

Fo bonyii bo Klistu le ebenseè ye bô wee ke

¹ Fí be jee le ben ejod le bese nu boom bo lemme le bo Klistu le bô Nyo' nu ε nya lemme diew di saaka wvù to shee nu é kenyile le can yibole. ² Fí ε mum ε no nu le, wee wvù bó nu ε nya lemme can ye le kenke keege no cee εkolε we gomte. ³ Fô me le, ke ben, kenεε yew nsaw mi saake me é me en'yene le è nu fiεε ke. Ke è cim nulo é me ensaw εkolε kem ke. ⁴ Ke fiεε nu dvù fô fitele fiem e fi saake me ke. Geenεn, ke fifiε mum duηci le me n'yuule lo ke. ε nu ke Tata wvù nu ke esaw me. ⁵ Nonεn, fo ben emum esumtene nsaw se kefew ε kocεn ke. Ben ecey Tata é wvù ke eto. ε nu wvù wvù nu ke ebvuse εmwa mwεεm mvù nu keseen ε bó ε nyile é ejiwε le, ebwaashε mwεεm mvù bonyii kenke shém yibole. Nonεn, é Nyo' emum ke ebense wee tfuu wvù bó kenke keebense.

⁶ Boom bo bwεεm e, mwεεm mvun mvù me njemyi ekumε bee Abolos nu keefi ben, wvu le ben eyεεyi fô bese le keege fiεε bii ke ε è nu fiεε fi bó nu ε saη e. Nonεn, é ben saa ebvuu esaale ye bô wee mvu joo wee mvu ekuse ke. ⁷ ε ge yeε le wo enu jεεy fô wee mvu le? ε nu la fi wo kenke fi nu se bó nya lo é wo? No fi nu nonεn, wo ε ghan nεε ε se no saale ye ke diεwe ke bó nya lo é wo ke? ⁸ Ke ben fen joo le ben kenke wase fiεε ficii, nu wase bonyii bo bvukuke le, saake wase diεwe bonfon e se bese? Wee ejo ε ben be nu wase bonfon wvu le bese ebon fô ben e é beene esaake bocii. ⁹ Me n'yene le Nyo' nu ε kaa ε geε bese bô nu boom bo ntum e bo Jisos e bincilejimε le. Bese nu diεwe bonyii bô bó gene keeyuwye ya le. Bese nu ε tu wase kenjinjin yî won wvun e kè bonyii bô bonceendaa bo Nyo' le etaalè. ¹⁰ Bese nu ε tu wase biyuη nje Klistu, geenεn ε ben nu bonyii bo Klistu le bô feefene. Bese nu bonyii bô wεεyi, ε ben nu bô temyi. Bonyii

3:11 Yεsa 28:16; Lem 4:11-12   **3:13** Lum 2:6; 2Kol 5:10   **3:15** Jut 23   **3:16** 6:19; Lum 8:9, 11, 15; 2Kol 6:16; Gal 5:25; 1Bi 2:5   **3:18** 4:10   **3:19** Job 5:12-13; 1Kol 1:20   **3:20** Mben 94:11   **3:22** Lum 8:38   **3:23** 15:28; Lum 14:7-9   **4:2** Luk 12:42   **4:4** Mben 143:2   **4:5** 3:8; Mben 139:1-12; Lum 2:16   **4:7** Gal 6:3   **4:9** Lum 8:36; Ibu 10:33   **4:10** 2Kol 11:23-29   **4:10** 3:18

wvumte ben, joo bese ekuse. ¹¹ E kew lo e to e buy keseen e, nu e bese nu jen, e kendon yumte bese. Bese jiise e e nu bincaanca bi ndvú le, e bonyii nyewle bô bese, e bese yaa kenke fo nce ke. ¹² E katene bese lemte bô can yese se diee fiεε. Bonyii dioo nan'yi bese, e bese no leke e e nu kembonen fô bó le. E bó dioo bone bikaa e bese ejim, e bese kuu ke e e nu shém. ¹³ E bó dioo jemyi diéw yí befε e bese, e bese no tfuuse e e nu bó yí lætene. E to e buy keseen e, bese nu diéwε mwεεm mvù bó lan enkon. Bese nu e tu wase binfo bi mwεεm e yí won wvun e.

¹⁴ Ke me nsaanke mwεεm mvun e ben nen le me ngomte le ben ewuumene ke. Me nteete lo ben diéwε boom bem bô nu fitele fiem e. ¹⁵ E ben cim kenke naa bonyii nteen bô yeyi ben ekumε Klistu, tu ke e mum nu le ben kenke bo'icen nteen ke. E nu me wvú icee wene, njefo e to ge me e ben se taashε ben e bo Klistu Jisos seke me nto nfewcεε saaka we wvú jee e ben. ¹⁶ Nonen, me e mum e no nleke le ben etomyi ekale kenε ke naa no me ntomyi kem. ¹⁷ E nu shiee wvú me ntum Timatio fô ben e wvú nu waa wem yí Tata le. Wvú nu fitele fiem, e wvú leeme ten yí saaka wvun e bô fitele fimwaan. Wvú nu ke eto ebvuu etamcε ben no nce wem diéwε wee Klistu le nu. Fiεε fi wvú nu ke esee nu ke fi fi me nghane n'yeyi bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii dvú mondvuum e monciim. ¹⁸ Bonyii bomew nu e kew wase e no bensee ye njefo bó kpwaake le ke me mbεε nke ento e ben e ke. ¹⁹ Geenε, e Tata beje lo, tu e shεke caan e me embvuu ento. E me nu ndioo e nto, nse n'yen le laa bonyii bô bensee ye bodvu kumte ke e e nu diuw nuu bó kenke mvungay mvù nε fô Nyo' le le, ²⁰ njefo ke bvunfon bvú Nyo' le nu fiεε fi diuw wvú kumε e ke. E nu fi mvungay mwew e. ²¹ Ben shieele le me nke entoo nεε? Ben shieele le me nke entoo bô ngbwan nuu bô fitele fi kenkonε e noo nyεkeey e?

5

Bó ebvuse wee nnyen kenjan e bonyii bo Klistu le ente

¹ Me nkenke lo nghaw keen'yuw le wee mvu e ben ente nu e kew wase nce nnyen kenjan. E nnyen kenjan yin nu naa yí e yaa nulo e wee wvú yaa kee ke Nyo' emom ke. Me n'yuuke le wee mvu e ben ente joo kpwεε ice. ² Ben yen kfuu yin nnyen e nen, e fanε yaa ebeele lo, e no bensee e e nu ye le? Ben kenke keebvuse lo kfuu wvuwε wee wvú mom fiεε fiεε e ben ente.

³ Naa no me mbaa enu beene ejise, nu e me nu ke beene e keyoy e lenlen diéwε me nu beene. Me nu e nsumten wase nsaw ⁴ e diee di Tata wesebeene wvú Jisos e ekumε wee wvú mom kfuu fiεε fiεε. Ben ke dioo e shii, e me nu beene e keyoy e, e mvungay mvu Tata wesebeene wvú Jisos e nu ten fó, ⁵ e ben jo wee wvudvu, nya can Satan e, e wvú ebefe bô nyam ye ye, e keyoy kew ke eboy diu di Tata wesebeene wvú Jisos nu ke ekase eto le. ⁶ Ben saale ye nen e fi yaa jee ke. Ke ben kee le bó ke joo fintunlen nen caan tow e mvuum e, e fi mum ge e mvuum modvu monciim ben e? ⁷ Ben ebvuse fintunlen fi e nu nce wvu yvum e ben ente, e ben emum enu bonyii bô bofe diéwε mvuum mò bó baa gεε fintunlen jó le ke, e e nu naa no ben nu. Ke ben kee le Klistu nu Waa Njee wvú Nyo' to geε ncese dvú fô beene le ke diéwε wvú bó ké no seεle seke Nkaw Danefey e le? ⁸ Nonen, beene nu diéwε bonyii bô diee Nkaw Danefey e e e nu bô bleed wvú bó baa gεε fintunlen jó wvú e nu mvuntelem mvú yuule noo kecεεy. Fo beene enu diéwε bonyii bô diee Nkaw wvun e e nu bô bleed wvu bvuyvuum e wvú bó nu e gεε fintunlen jó wvú e nu nce wvú befε noo kenje kε befε ke.

⁹ E nwa' wvú me nto sanεε fô ben e, nu e me nto nsan le fo ben etaashε ben e bonyii bô jaanke kenjan ke. ¹⁰ Ke me nto njemyi e e nu ekumε bonyii bo e won jan bô jaanke kenjan, kenεε bô yeεle ejise yí mwεεm e, kenεε bô ngoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le, kenεε bô bunlee bonyo' bo ecici ke. E e nu boba, e ben ekenke keene

4:12 Luk 6:28; Lem 7:60; Lum 12:14; Lem 18:3   4:13 Lam 3:45   4:15 Gal 4:19   4:16 11:1; Fili 3:17; 1Tes 1:6
4:17 16:10; Lem 16:1; 2Kol 1:1   4:19 Lem 18:21; Jem 4:15   4:20 2:4; 15:24   4:21 2Kol 1:23; 13:10   5:1 Lεw
18:8   5:2 6:12; 10:23   5:3 Kolo 2:5   5:5 1Tim 1:20   5:6 Gal 5:9   5:7 Ksm 12:1-15; 13:7; Jon 1:29; 1Bi 1:19
5:9 Mat 18:17; 2Tes 3:14   5:11 6:9-10; 2Tes 3:6; Tay 3:10; 2Jon 10

lo yî wonj wvun e. ¹¹ Me nto njemyi ε è nu le fo ben etaashì ben ε bo wee wvù teje εkolε kew le wen nu waa bwee wesebeene yî Klistu le, bvuu jaanke kenjan, kenεε yεele ejise yî mwεεm e, kenεε bunlee bonyo' bo εcici, kenεε nan'yi bonyii, kenεε wuu mbvuum ε mó koole, kenεε ngoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le ke. Fo wee emom naa lo ediekεn bô kfuu wvuwε wee ke. ¹² Kε è nu bvudvuu bvuseεbeene keesaake bonyii bò yaa nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente ke. Bonyii bò è nulo é beene esaake nu bò nu ê kentaashε ente. ¹³ E nu fí fí Nwa' Nyo' gayte le, “Ben ebvuse wee wvù kenjke kenje kè befe ê ben ente.” E nu ke esaw Nyo' bonyii bò yaa nu ke ê kentaashε le.

6

Fo wee mbee egeñ eshomse mvu ê bonyii bò yaa nu ke bo mbee le

¹ Kε fí baa enu lenj le é wee ê ben ente kenjke fiεε bô waa bwee, é wvú fey keegen shomse fwe dvu bonyii bò è nu bo Nyo' le, kaa gen dvú ε è nu fwe dvu bonyii bò yaa gee mwεεm teydey ke. ² Kε ben kee le bonyii bò è nu bo Nyo' le nu ke esaw bonyii bo yî wonj wvun e le? No è nu ke esaw ben bó, tu ke è nulo é ben esaw mwεεm mvu wεmewεme ê ben ente? ³ Kε ben kee le beene nu ke esaw bonceendaa bo Nyo' le le? No fí nu nonen, tu è nulo é ben ekee naa ntay keesaw mwεεm mvù kooyi yî nshii wvu keseen e. ⁴ Mwεεm diεwε mvumwε le ε dīoo kooyi, ben ε ghan nεε ε se no joo gene dvú ε è nu fwe dvu bonyii bò baa kenjke naa lo bvudvuu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le? ⁵ Ben ewuumen. E fen nu le kee wee nu naa lo dvú ê ben ente wvù kenjke bvufee keesumten nsaw wee bô wee le? ⁶ Ben kaa nen'yi ε wee jo waa bwee gen shomse, shomse ε è nu ê bonyii bò yaa nu ke bo mbee le. ⁷ Ben keenu bvuu kenjke bonsaw ê ben ente dunji le ben nu ε gbwe wase. Kε ben nulo ecine é egee bonyii bomew mwεεm mvù befe fô ben e le? E ke è nulo ten é ben ecine é

efiike bonyii bomew ben e? ⁸ Geenεn, è kaa nen'yi ben gee mwεεm mvù befe bvuu fiike kenfiw, efey mvunciim, ε wee no gee mvumvun mwεεm ε è nu bô waa bwee. ⁹ Kε ben kee le ke bonyii bò gee mwεεm mvù befe yaa nu ke ekenjke bvudvuu ente jo bvunfon bvū Nyo' le le? Fo ben elεelè bikuu binen ke. Kε bonyii bò jaanke kenjan, kenεε bò bunlee bonyo' bo εcici, kenεε bò jaanke bokε' bo bonyii bomew e, kenεε bolemsε bò kaase joo bomew, kenεε bokεnε bò kaase joo bomew, ¹⁰ kenεε bocoon, kenεε bonyii bò yεele ejise yî mwεεm e, kenεε bò wuu mbvuum ε mó koole, kenεε bò nan'yi bonyii, kenεε bò ngoyte mondvuum joo mwεεm mvu bonyii le, nu ke ekenjke bvudvuu ente jo bvunfon bvū Nyo' le ke. ¹¹ Mwεεm mvun nu mvù ben bomew to gee fwele. Geenεn, ε Nyo' ke cukε ben, caw gee, ε ben no nu teydey ê wvú ejise. Wvú to ge mwεεm mvun bô mvunjay mvu diee di Tata Jisos Klistu le bô mvu Keyoy kew ke wvú wvù Nyo' wesebeene le.

Fieε fi è nulo é wee egeè bô ye ye

¹² Wee nulo eduu le wen kenjke mvunjay keege fiεε ficii fí wen koonjke. Geenεn, me ε no ngayte le ke è nu fiεε ficii fí nulo efi wee ke. E wee nulo eduu ke le wen kenjke mvunjay keege fiεε ficii fí wen koonjke. Geenεn me ε no ngayte ke le, ke è nulo é me encine é fiεε fimew ejo me etfuse é me entu nfwā fí ke. ¹³ Wee mvu ten nulo eduu le, “Mwεεm mvudien nu nje tee, ε tee nu nje mwεεm mvudien.” Geenεn ben ekeè le Nyo' nu ke ebefe bô mvú mvunciim. Kε ye wee nu yì bó ejaanke kenjan dvú ke. Ye wee nu ε è nu keelemte dvú fô Tata le, ε è kenjke wvú wvù Tata ye yidvu. ¹⁴ No Nyo' to bvuseε Tata wesebeene yî kpwe le, nu ke lenjlenj no wvú nu ke ebvuse beene bô mvunjay mwew mvudvu yî kpwe le. ¹⁵ Kε ben kee le ye yene nu biba bí ye Klistu le le? E nulo é wee ebvuu ege nεε se jo keba ke ye Klistu le egeñ etaashε bô kpwoon nsake? Kε è nulo é fí enù nonen ke. ¹⁶ Kε ben kee le é wee taashi wase ye ye bô kpwoon nsake tu bô wvú nu wase ye miaan e? E nu fí fí bó

5:12 Dito 13:5   6:2 Lum 5:17; 2Bi 2:4; Jut 6; Mwm 1:6   6:7 Mat 5:39-40; Lum 12:17   6:9 15:50; Gal 5:19-21
 6:11 Tay 3:3-7; Ibu 9:14; 1Jon 1:7   6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Bi 2:16   6:13 Mat 15:17-19; 1Tes 4:3   6:14 15:15,
 20; Lum 6:4; 8:11; 2Kol 4:14   6:15 12:27   6:16 Kenj 2:24; Mat 19:5; Efε 5:31   6:17 Jon 17:21-23; Lum 8:9-11;
 2Kol 3:17-18; Gal 2:20

to saɲɛɛ lɛ, “Kpwoon bô diemsɛn ké taashi, mum tu wase wee mwaan.” ¹⁷ Geenɛn, wee wvù taashi bô Tata nu ɛ bô wvù nu wase fiɛɛ fimwaan ê keyoy e. ¹⁸ Ben elewtè nce nnyɛn kenjan. Mwɛɛm mvù befe mvumew mvù wee gee nu ɛ kɛ wvù gee ɛ è nu yî ye ye le kɛ. Geenɛn, wee wvù jaanke kenjan gee kebefɛ ɛ è nu bô ye ye. ¹⁹ Kɛ ben kee le ye yene nu yew yî Keyoy ke Yuule kè Nyo' nya ê ben cee dvù le? Kɛ è kenke ben bikuu binɛn kɛ. ²⁰ Bó to guy lo ben kenlum e. Nonɛn, ben egeè mwɛɛm bô ye yene ɛ è nu mvù etoò bô mbense fô Nyo' le.

7

Saaka wvu ekumɛ kpwoon bô diemsɛn

¹ Me nu enya ntfuse keseen ekumɛ mwɛɛm mvù ben to saɲɛɛ fô me le. Fí jee lɛ fo wee ekum kpwoon e kɛ. ² Geenɛn, no mmom yî ekumɛ kenjan nu ɛkfuɲ, fí jee lɛ diemsɛn ekenkè we kpwoon ɛ kpwoon kenke we diemsɛn. ³ Ɛ diemsɛn kenke keegee diew lemme di diemsɛn e fô kpwɛse le, ɛ kpwɛse kenke keegee tɛn diew lemme di kpwoon e fô dweese le. ⁴ Kɛ è bvuu kenke kpwoon mvunɲgay fô ɛkolɛ kew e kɛ, è kenke dweese. Ɛ nu kɛ lɛɲlɛɲ no kɛ è bvuu kenke diemsɛn mvunɲgay fô ɛkolɛ kew e kɛ, è kenke kpwɛse. ⁵ Fo wee ebase jim ê wee le ɛ è baa nu lɛ è seyse ben bocii ɛ bee, ɛ ben nu ege nonɛn kɛ yî kefew e, wvu lɛ ben nulo emum enya bikuu binɛn sekekis yî bunle le kɛ. Ɛ ben dioo ɛ ge nonɛn, mum kase no nu yî kentaashɛ kenɛn e no ben se shee nu, wvu lɛ fo Satan ke enɛ eteeyi ben njefo kɛ ben yaa kee keekemsɛn bô bikuu binɛn kɛ. ⁶ Me njemyi fin kɛ diɛwɛ ntefe le, kɛ è nu nci ɛ me nyaa ê ben kɛ. ⁷ Ɛ è be nu diɛwɛ me, é me enshieele lɛ wee tfuu enu sɛ kpwoon kɛ diɛwɛ no me nu. Geenɛn, etu ege nɛɛ ɛ wee tfuu kenke kɛ ye nnya yî Nyo' nu ɛ nya ê wvù. Wee mvu kenke yin nnya ɛ wee mvu kenke ye.

⁸ Keseen, fô bonyii bô bɛɛ bó embenj e noo bô nu bokɛ' bo bonkfu le, me ɛ no nɲayte lɛ, fí jee lɛ bó emɛy nu bó embenj kɛ diɛwɛ me le. ⁹ Geenɛn, é bó nu sɛ è nulo é bó ewensɛn

bô ye, é wee gom kpwoon kenɛɛ diemsɛn ɛ bô wvù taashɛ no nu, njefo fí jee keetaashɛ enu nonɛn, ɛfey keekpwee bô ye yî nɲayɛn.

¹⁰ Fô bonyii bô nu wase yéw e, me ɛ no nɲayte lɛ kpwoon eyɛnè fô wvù egawsɛn bô dweese. Kɛ wvun nu nci ɛ wvù buy ê me kɛ. Wvù buy ɛ è nu ê Tata. ¹¹ Geenɛn, é wvù gawsɛn lo, tu wvù kenke keemɛy enu wvù embenj. Ɛ è baa nu nonɛn, é wvù kase tu yew dvu dweese ɛ bô wvù mancɛ mwɛɛm mum no nu. Ɛ è nu kɛ tɛn fí fí me nɲayte ê bolemɛ lɛ kɛ diemsɛn kenke keekun kpwɛse kɛ.

¹² Fô bomew bonyii le nu ɛ me nɲayte ê bó lɛ, é wee wvù nu wee mbee kenke kpwoon ɛ kpwoon wvudvu yaa nu kɛ wee mbee, ɛ kpwoon wvudvu koonke lɛ bô wvù enu, fo diemsɛn wvudvu ebvuse wvù kɛ. Fifi nu ɛ è gayte me. Kɛ è gayte Tata kɛ. ¹³ Kpwoon é no kenke dweese ɛ diemsɛn wvudvu yaa nu kɛ wee mbee, ɛ wvù koonke lɛ bô wvù enu, fo kpwoon wvudvu ebuy tɛn kɛ. ¹⁴ Me njemyi nonɛn, njefo é diemsɛn wvù yaa nu kɛ wee mbee kenke kpwɛse ɛ è nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvù diɛwɛ wee we le nje kpwɛse. Kpwoon tɛn wvù yaa nu kɛ wee mbee é no kenke dweese ɛ è nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvù diɛwɛ wee we le nje dweese. Ɛ è baa nu nonɛn, tu kɛ boom bobole yuule kɛ. Geenɛn, no fí nu, nu ɛ bó yuule. ¹⁵ Ɛ wee wvù yaa nu kɛ wee mbee nɛ ɛ no shieele keegawsɛn, é bó cinɛ dvù. Ɛ fí kooy nonɛn fo diemsɛn kenɛɛ kpwoon wvù nu wee mbee ekpwaake lɛ wen kenke kɛ keenu bô wvù kɛ. Nyo' to tenje beene lɛ beene eceè ɛ è nu yî nyɛkeey e. ¹⁶ Wo wvù kpwoon, wo kee fɛɛ lɛ kɛ è nulo é wo ke ege é Nyo' eboyse dwee wo? Ɛ wo wvù diemsɛn kee tɛn fɛɛ lɛ kɛ è nulo é wo ke ege é Nyo' eboyse kpwɛɛ wo?

Wee emɛy kɛ enù no Nyo' to tenjɛ wvù ɛ wvù nu

¹⁷ Fiɛɛ fí nu, nu kɛ lɛ wee eceè nce ɛ è nu wvù Tata nu ɛ nya ê wvù. Wvù enù kɛ no Nyo' to tenjɛ wvù ɛ wvù nu. Fin nu fiɛɛ fí me nteete bintaashɛ bi bonyii bo mbee le dvù mondvuum e monciim. ¹⁸ Ɛ wee nu ɛ bó to tenje wvù ɛ bó ɛ tfuse wase wvù yew, fo wvù egomtè keenu diɛwɛ wee wvù bɛɛ ntffuse

le ke. E wee nu dvú wvù bó to tenjεε wvú ε wvù bεε ntffuse, fo wvú egomtè le bó etfuse wvú yew keseen ke, ¹⁹ njefo é wee nu ε bó ε tfuse wvú yew kenεε bó baa tfuse ke, tu ke fifie kenjke fiεε keege ke. Fiεε fi nu shiee le nu le wee egεεlè bonci bo Nyo' le. ²⁰ Wee tfuu emεy ke enù no Nyo' to tenjεε wvú ε wvú nu. ²¹ E bó to tenje wo ε wo nu nfwa, fo wo ebuukè ke. Geenεn, é wo kenjke je keebuy bvunfaw e, é wo buy fiuw. ²² Ben ekeè le wee wvù Tata to tenjεε ε wvú nu nfwa nu ε wvú buy wase bvunfaw e fô Tata le. E è nu ke lenjlenj ten no wee wvù bó to tenjεε ε wvú yaa nu ke nfwa, nu wase keseen nfwa fô Klistu le. ²³ Bó to guy lo ben kenlum e. Fo ben enù bonfaw bo bonyii le ke. ²⁴ Nonεn, boom bo bwεεm e, wee emεy ke enù bô Nyo' ê je yì wvú to tenjεε wvú ε wvú nu jó le.

Ntefe ê bokpwεε noo boka' bo bonjfu le

²⁵ Keseen, ekumε fi bokεnε kenεε bolemse bò bεε bokpwεε le, nu ε ke Tata nu ε see fiεε fi me enjay ke. Geenεn, ε me nu enya wεm ηkpawawce diεwε wee wvù Tata nu ε koo shen fô wvú le ε wee nelo ebee fiεε fi wvú gayte le. ²⁶ Me ηkpwaake le nje ηgew wvù nu keseen, nu ε fi jee le wee emεy ke enù no wvú nu. ²⁷ E wee kenjke wase kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè keekuj wvú ke. Wee é no nu se kpwoon, fo wvú ebvuu egomtè kpwoon ke. ²⁸ Geenεn, é diemsen yen le wen nu etaashε bô kpwoon é bô wvú enu, tu wvú baa ge kebefε ke. Ngon kpwoon ε gen ê diemsen e, tu wvú baa ge ten kebefε ke. Geenεn, ben ekeè le bonyii bò nu ε taashe nu ε bó nu ke ekenjke bonjgew yì wonj wvun e, ε fô me le nu ε me ηgomte keenjgemηgem ben yì fifin e.

²⁹ Boom bo bwεεm e, fiεε fi me njemyi nu le kefew kfufe wase baay keejewsee yì mwεεm mvu yì nshε le fen e. E kew yì keseen e ε gen lo, bonyii bò kenjke wase bokεnε enù diεwε ke bó kenjke ke. ³⁰ E bonyii bò beele kpwe enù diεwε ke bó beele ke, é bò lanlanje enù diεwε ke fiεε jee bó le ke, é bò guyte mwεεm enù diεwε bó baa kenjke naa lo fiεε ke. ³¹ E bonyii bò gee mwεεm yì

wonj wvun e enù diεwε ke bó kenjke naa lo fiεε keege bô wonj wvun ke. Me njemyi nen, njefo wonj wvun no wvú nu keseen nen, nu ε wvú fele lo.

³² Me ηgomte le ben enù ε fiεε yaa jewsee ben ke. Wee wvù nu se kpwoon ké no gεεle bvufee yì saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú egeè ke ε è nu fiεε fi Tata eyuuke njonj bô wvú. ³³ E wee wvù kenjke kpwoon ké no gεεle bvufee ε è nu yì mwεεm mvu yì wonj wvun e no è nulo é wvú egee fiεε fi ye ejee kpwεse. ³⁴ E wvú mum no nu ε bvufee bwew ε gawsen. E nu ke lenjlenj no fi kpwoon kenεε ηgon kpwoon wvù baa kenjke diemsen e nu. Wvú ké no gεεle bvufee yì saaka wvu ekumε Tata le no è nulo é wvú enya ekole kew bô fitele fiew ficii ê wvú. E wvù kenjke diemsen ké no gεεle bvufee ε è nu yì mwεεm mvu yì wonj wvun e no è nulo é wvú egeè fiεε fi ye ejee dweese. ³⁵ Me njemyi nen ke keenfi lo ben. Ke è nu le me ηgomte keembanj je fô wee mvu le ke. Me ηgomte ε è nu le wee ekiεε fiεε fi nu lenj, wvu le è nulo é wvú elemte fô Tata le bô fitele fimwaanj ε bvufee bwew baa gawsen ke.

³⁶ E diemsen leyte wan kpwoon, ε ne ε no yene le gee diwene fô wan kpwoon wvudvu le baa nu lenj ke, ε ye ηeyte wase wvú baay, ε fi nu ke le bó etaashε enu, é wvú ge no wvú shieele, taashe bô kpwoon wvudvu. Tu wvú baa ge kebefε ke. ³⁷ Geenεn, diemsen wvù nu ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu etaashε enu bô kpwoon wvù wvú leyte ke, ε wee yaa kane wvú le bó etaashε ke, ε wvú wensene ten bô ye ye, ε lese lo fô fitele fiew e le ke bô wvù nu etaashε ke, * tu wvú nu ε ge lenj. ³⁸ Fí mum è no nu le, wee wvù nu ε taashe ε no nu bô kpwεse wvù wvú leyte nu ε ge ke lenj. Geenεn, wee wvù baa taashe bô we kpwεse nu ε ge naa lenj

7:19 Lum 2:25-29; Gal 5:6   **7:22** Efe 6:6; Flm 16; 1Bi 2:16   **7:23** 6:20   **7:25** 1Tim 1:12-14   **7:26** Yeli 16:1-4; Lem 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4   **7:28** Luk 21:23   **7:29** Lum 13:11-13; 1Bi 4:7; Fili 4:5   **7:31** 1Jon 2:17   **7:33** Luk 14:20   * **7:37** Kenεε le, "... keekεnjke ke lo wvù diεwε kpwεse wvù wvú leyte le,"

baay. † ³⁹ Kpwoon ké no nu kpwee wee seke dweese bæe dvú. Geenɛn, é dweese nɛlo ε kpwe, tu è nulo é wvú eɛn ê diemsen mvu le wvú wvú shieele é bô wvú etaashe enu, ε wvuwe wee kɛnke keenu wee Tata. ⁴⁰ Geenɛn, no me n'yene fiem nu é kpwoon wvudvu mɛy lo nonɛn, é wvú eyuuke lo njon baay. Me njemyi nɛn, ε me nkeε le me nkeɛnke tɛn Keyoy ke Nyo' le.

8

Saaka ekumε mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvú fô bonyo' le

¹ Me nu njeme keseen ekumε mwεεm mvudien mvù bonyii gee bintanε dvú fô bonyo' le. ε nu keceεy no bó duu le beene bocii kɛnke bvufee. Bvubvun bvufee nulo ege é wee ebensee ε è nu ye. Geenɛn, ε kɛnkonɛn ké no yote lo. ² ε wee nε ε no kpwaake le wen kee mwεεm, é wvú no kee le wvú baa looci wase kee no wvú kɛnke keekeε ke. ³ Geenɛn, é wee koonke Nyo', é Nyo' no kee mwεtɛn.

⁴ Nonɛn, fi ekumε keedieε mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentanε dvú fô bonyo' le nu ε beene kee lo le kε bonyo' ban nu naa lo fiεε ke. Nyo' mɛy kε mwaan ε wvumvu yaa bvuu nu dvú ke. ⁵ Bonyii bomew joo le bonyo' bomew nu dvú fowe kεnεε fokuse fɛn. ε è nu keceεy le bonyii joo le bonyo' nu nteen, ε bocee ekolε nu tɛn nteen. ⁶ No bó cim joo nonɛn nu ε fô beene le nu ε Nyo' mɛy kε mwaan. ε è nu wvú wvú nu Icee wesebeene wvù to bomεε mwεεm mvunciim. ε beene cee ε è nu nje ye. ε Cee Ekolε mɛy kε tɛn mwaan wvù è nu Jisos Klistu. ε è nu wvú wvù bó to bomεε mwεεm mvunciim fele can ye le, ε beene kɛnke tɛn nshii fele yî ye le.

⁷ Fifi nu fiεε ε è baa nu bonyii bocii é beene ente bô kee ke. Bonyii bomew bô to

shee gee bintanε fô bonyo' bodvu le nɛn'yi dīoo dieε kfuu mvumwε mwεεm mvudien keseen no kpwaake kε le bó bæe dieε ε è nu naa mwεεm mvù bó nu ε ge kentanε dvu fô bonyo' bodvu le. ε mvuntelem mvubole mvu wεεyi mum no saake bó le mwεεm mvudien mvudvu nu ε befe bô bó. ⁸ Ben ekeε le kε è nulo é mwεεm mvudien ege é beene enu jεεy ê Nyo' εjise kε. Kε beene nu sε bó ε die é fiεε ekeɛnke fiεε keege kε. Beene ε die, jεεy jεεy saa enu kε. ⁹ Fiεε fi nu, nu kε le ben bô kee mwεεm mvun eyenè fo wee ke nε ejo mvunɛay mvù wee kɛnke keege fiεε fi wvú koonke dvú, ege ε è nu fiεε fi waa bwee wvù wεεyi egbwe lo kε. ¹⁰ ε wvuwe wee wvù fitele wεεyi yɛn ε wo wvù kee mwεεm, diekene bvudvuu bvù bó gee bintanε fô bonyo' le, wvú saa ekoonke tɛn keedieε mwεεm mvudien mvù bó gee bintanε dvú fô bonyo' le? ¹¹ ε wvú ge nonɛn, kε tu wo wvù kee mwεεm nu ε befe wase bô waa bwoo wvù wεεyi wvun wvù Klistu to kpweε nje ye. ¹² ε fiεε fi wo ge fin emum enu kebefε ε wo ε ge ε befe bô fitele fi waa bwoo wvù wεεyi le, ε kebefε kedvu nu ε wo ge ε è nu fô Klistu le. ¹³ Nonɛn, ε è nu le fiεε fi me ndieε, ebeete bô waa bwεεm, me nsaa embvuu en'yuu enkum dvú kε, wvu le fo wvú ke egbwe kε.

9

Mvunɛay mvù waa ntum Jisos kɛnke

¹ Kε è nulo é me engee fiεε fi me nkoonke le? Kε me nu waa ntum Jisos e? Kε me nto nu ε n'yɛn Tata wesebeene wvù Jisos e le? ε kε ben ban nu sεw lemme diem fô Tata le le? ² ε bonyii bomew cim kicine le kε me nu waa ntum Jisos, tu kε è nulo é ben tɛn ekicine kε. Ben nu nciise wvù dunji keceεy le me nu waa ntum Tata Jisos.

† **7:38** 36 Kεnεε le, “ε wee kɛnke waa we nε ε no yene le kε wen gee bô waa wen ê je yi lɛn e kε, ε wan wvudvu ε kpweε wase ε wvú yene le è be nulo é wan enu bô diemsen, é wvú ge no wvú yene, cine ε waa we taashe no nu bô dweese, tu wvú baa ge kebefε kε. **37** Geenɛn, wee wvù nu ε lese lo fô fitele fiεε e le kε wen nu enya waa wen ê diemsen kε, ε wee yaa kane wvù le wvù enya kε, ε wvù kɛnke tɛn mvunɛay keege fiεε fi wvù shieele, ε lese lo fô fitele fiεε e le kε wen nu enya waa wen ê diemsen kε, tu wvù nu ε ge lɛn. **38** Fi ε mum ε no nu le, wee wvù nu ε nya waa we ê diemsen nu ε ge kε lɛn. Geenɛn, wee wvù baa nya we ê diemsen nu ε ge naa lɛn baay.” **7:39** Lum 7:2-3 **8:1** Lem 15:29; Lum 12:16; 13:1-7; 14:1; 16:14; Jon 13:34; Lum 15:1-2; 2Kol 8:7-8, 24; Gal 6:10; Efe 5:2 **8:1** Lum 14:1-15:6 **8:3** 13:12; Gal 4:9 **8:4** 10:19-20; Dito 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 **8:6** 12:5-6; Jon 1:3-4; Efe 4:5-6; Kolo 1:16 **8:7** 10:23-33 **8:8** Lum 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13 **9:1** 4:9, 15; 15:8-10; 2Kol 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 **9:4** Luk 10:7-8; Mat 10:10

³ Me ngayte fin ê bonyii bò sowte kenyi kem. ⁴ Kε bese κενκε keediekene bvuu wukene nje lemme din e? ⁵ Ε κε bese ten kon lo ejo bosese bokεεε bò è nu bonyii bo mbee le elene bò bó κε lenlen diεwe Bita bò boom bo ntum e bo Jisos e bomew noo boom bo bwee Tata Jisos e le? ⁶ Fí nu λε è mεy κε bee Banaban bò κενκε keelemte bò can yese σε diekene le? ⁷ Ε nu wee nci wvù la wvù lemte ε è taale κε wvù fô εκολε kew e? Ε wee lem wεε, é wvù enu σε wvù ε die mwεεm mvù buyte wene dvudvu le? Ε wee ceyte ten nyám, é wvù enu σε wvù kamte emben yodvu wuu le?

⁸ Mwεεm mvun mvù me njemyi mvun nu ε è nu ηkpawce wee wvu wum maan e? Ke fí nu κε ten ê bonci bo Nyo' le le? ⁹ Muses to nu ε san ê Nwa' bonci le λε, “Ε wee jo nyam λε yí ele εgin, fo wvù esûm diuw nyam yidvu κε.”

Ben kpwaake λε Nyo' to jemyi nonen, ε è nu εκυμε nyám e? ¹⁰ Wvù to jemyi ε è nu εκυμε beene, ε bó to san fô beene le njefo wee wvù lemte wεε κενεε è nu wvù gbweci lo, κενκε keetaale fwe kee λε wen nu ke ekooy fiεε wene fodvu. ¹¹ Ε bese fen nu ε jewε ηgow yí ê keyoy e ê mvuntelem mvunen e, é fí enu baay fô bese le keekenke mwεεm mvu yí nshε le ê ben e? ¹² Ε bonyii bomew κενκε mvungay keegay λε ben enya mwεεm ê bó, tu κε è nulo é ben enya ê bese fesen lo?

Baul to baa ejo mvungay mwew mvu waa ntum Jisos e keefi mwεεm ê bonyii κε

Geenen, bese baa jo mvumvun mvungay κε. Bese nu ε kuu ε è nu shém yí fiεε ficii le, efey fo fiεε enu dvú keejewsee λε fo saaka wvù jee wvu εκυμε Klistu egene fwe. ¹³ Ke ben kee λε bonyii bò lemte yew ncese le nu ε mwεεm mvudien mvubole ké no buyte ε è nu dvú, ε bonyii bò lemte fô ketan ke ncese le ké no boonke ten fô mwεεm mvù bó too dvú fó le? ¹⁴ Ε nu κε lenlen no Tata nu ε gay λε bonyii bò fewci saaka wvù jee κενκε keecee ε è nu yí dvú le.

¹⁵ Naa no fí nu nonen, me mbaa njo mvumvun mvungay κε, ε κε me nsaanke nen λε ben εκεw egee fimew fô me le κε. Ε è fen nu λε wee ege é ye yin yí me nsaale nje diεw Nyo' yí me nfewci εcici enu λε me nfii mwεεm ê bó, é fí ejee λε me ηkpwe lo. ¹⁶ Kε me ηκεκε keensaale ye λε me nfewci saaka wvù jee wvu εκυμε Jisos Klistu κε. Ε ge Nyo' λε me enfewci. Ε me ntun lo keenfewci, é Nyo' elan ηγεw yí yem e. ¹⁷ Ε è fen nu λε me ηgee lemme din ε è nu ηkpawce wem, é me enshieele mmawce. Geenen, κε è to seyse me κε. Ε to seyse Nyo' nya can yem e. ¹⁸ Kfuu σεw wvù è nulo é me enkenke nje lemme din nu naa la? Σεw wem nu κε λε me enfewci saaka wvù jee εcici, n'yaa nleeme λε ben elaake me no me nfewci saaka wvudvu κε. ¹⁹ Ben ekeè λε κε me nu ê wee εκυσε κε. Geenen, me nu ε ntfuse εκολε kem λε me enu nfwa bonyii bocii wvu λε me enso bó nteen, é bó enu bo Klistu le. ²⁰ Me ndioo nu bee Bojuu, no ηgee ε è nu no bó ké no gee, wvu λε me enso bó é bó etu bonyii bo Klistu le. Me ndioo nu bee bó no bó bii bonci bo Muses e, no ηgee κε diεwe bó le. Geenen, n'yaa nu εκυσε jo bonci κε, wvu λε me enso bonyii ê bó ente. ²¹ Ε me ndioo nu bee bonyii bò yaa nu ê boba bonci kuse, no ηgee κε ten diεwe wee wvù yaa nu κε ê bonci kuse. Me ηgee nonen, wvu λε me enso ten bonyii boba é bó enu bo Klistu le. Κε è nu λε me mbaa nu ê nci Nyo' kuse κε. Me nu ê nci Klistu kuse, ²² Ε me ndioo nu ten bee bonyii bò wεεyi yí mbee le, ε me ntu ten diεwe bó le wvu λε me enso ten bó. Me nu ε ntu wase lo fiεε ficii fô bonyii bocii le, wvu λε è nulo é me enge naa la fi è nulo é me enge é bomew ê bó ente ke eboy. ²³ Me ηgee mwεεm mvun mvunciim nen nje saaka wvù jee wvu εκυμε Klistu, wvu λε me ηκε κενκε ten bvujonke bvù saaka wvudvu nyaa ê bonyii.

²⁴ Kε ben kee λε yí kenlewtε le nu ε bonyii ké no lewte nteen ε è ke so κε wee mwaan κενκε mmawce? Nonen, ben ten elewté ê je yí ben ke εκενκε mmawce le. ²⁵ Bonyii

bo kensεwce le bocii kenεε è nu kensεwce ke kenlewte le, kenεε è nu kfuu kè nεε, ké no yεεyi naa ntay. Bó ké no yεεyi nonen, keeke ekεηke mmawce, ε mmawce wvun yaa nu wvù mεy lo ke. Geenεn, ε wese-beene mmawce nu wvù mεy lo. ²⁶ Me nlewte kem kenlewte ηgene teyey ε è nu fô bó koole. Ke me nu diεwe wee mvunηko wvù tfumyi ke lo mvunηko ncεw ncεw ke. ²⁷ Me nyεwle bô ye yεm, momte le yí ebii ε è nu fiεε fi lεη e, wvu le fo me ηke endioo ε nfewce wase diεw Nyo' ê bonyii bomew, é Nyo' ekaa ebvuse lo me ηgoo le ke.

10

Beene eyenè fo fiεε fi to kooyεε bô bonyii bo Israel ke ekooy bô beene

¹ Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekume ntay fiεε fi to kooyεε bô bo'icee cee bosεεbeene seke bó to lene ηkpwaante. Bó bocii to lene ekuse jo kembεw, gen lente joo yi baay kuse, * ² ε bó mum no nu ke diεwe bó nu ε taashε bó bô bo Muses ê kembεw kedvu noo ê joo yidvu le. ³ Bó bocii to diee mwεεm mvudien ε è to nyaa Nyo', ⁴ wuu tεn joo ε è nyaa Nyo', ε wvù to gee ε yí buyte yí kεmbaan e. Kεmbaan kedvu to nu Klistu wvù to lene bô bó. ⁵ Naa no bó to yene mwεεm mvun e nεn, ε nteen bó le no gee ke mwεεm mvù fitele ebeete Nyo'. É wvù mum yuwyε boba bonyii, ε digvune dibole jiimεn ηkpwaante jodvu.

⁶ Mwεεm mvun mvù to kooyεε bô bó nu ntefe fô beene le le fo beene ekεηke shiee mwεεm mvù befe diεwε bó le ke. ⁷ Fo beene ebunleè bonyo' bo εcici no bó bomew to bunlee ke. Bó nu ε saη ekumε bó le, “Bonyii to nu ε shii, dieken, wuken, ja we mum ley bine le no bine fô fimooso le.”

⁸ Fo beene ejaanè kenjan no bó bomew to jaanke, ε Nyo' ge ε bó kpweken bontfuke mbaanfiεε ncow botete (23,000) yí diuu dimwaan e ke. ⁹ Fo beene emomtè Tata no bó bomew to momte, ε Nyo' ge ε yó tawyε

bonyii bodvu ε bó kpweken ke. ¹⁰ Fo beene ewvukenè no bó bomew to wvukene, ε Nceendaa Kpwe yuwyε bó ke.

¹¹ Mwεεm mvun mvunciim mvù to kooyεε bó bó nu ntefe fô bonyii le. É bó to saη nεn le beene ban bô cee ε è nu kefew kè woη kaa wase le, ejoð wεε. ¹² Nonεn, wee wvù kpwaake le wen leeme tεmyi ntay, eyenè fo wvù ke egbwe. ¹³ Ben ekeè le mmom yicii yí too fô ben e nu ke yí ké no too tεn fô bonyii bomew e. Nyo' nu Nyo' keceεy, ε ke è nulo é wvù ecinε é mmom eto fô ben e fey mvunηgay mvunen ke. É mmom too fô ben e, é wvù edunεε ke je yí ben efey jó eso mmom yidvu.

¹⁴ Nonεn nsáa yεm shém, me ε no nteete ben le ben elewtè mwεεm mvu ekumε bonyo' bo εcici. ¹⁵ Me njemyi ê ben nεn diεwe ê bonyii bô keηke bvufee le. Ben ekpwawce ntay le laa ke fiεε fi me njemyi ê ben fin nu keceεy ε? ¹⁶ Ke beene ké joo fiko fi ntaashε le, nya keyoone ê Nyo', wu yí kentaashε le, tu beene nu ε taashε yí elεmε ke Klistu le? É beene ké dioo ε jo blεed wvu yí kefew kekiε le ε guuten ε die yí kentaashε le, ke tu beene taashi ε è nu yí ye Klistu le? ¹⁷ No beene diee blεed wvun nεn nu bonyii nteen ε ntuw nu ke mwaan, tu fí dunçi le beene nu ye yimiaan, njefo beene diee ke ε è nu ntuw mwaan. ¹⁸ Ben ejo kenfewsεn fô bonyii bo Israel e. Wee tfuu wvù diee fiεε fô ketan ke ncese le nu ε taashε wase bó Nyo' yí ncese wvudvu le. ¹⁹ Fiεε fi me ηgayte fεn nu le la? É fεn nu le mwεεm mvù bó gee bintanε dvú fô bonyo' le keηke fiεε keege kenεε le bonyo' bodvu tεn keηke fiεε keege? ²⁰ Ke è nu nonεn ke. Fiεε fi me ηgayte nu le boncese bô bonyii bô yaa kee ke Nyo' gee nu ε bó gee ε è nu fô bonceendaa bo dεwle le. Ke bó gee ε è nu fô Nyo' le ke. Me ε no ηgayte le fo ben etaashi ben ε bonceendaa bo dεwle le ke. ²¹ Ke è nulo é ben ewuu ê fiko fi ntaashε le fi è nu fi Tata le, bvuu wuu ê fiko fi Satan e ke. Ke è nulo tεn é ben ediee mwεεm mvudien mvu Tata le bvuu

9:27 Lum 8:13; 13:14   **10:1** Ksm 13:21; 14:21-29   * **10:1** Joo yi baay yin nu yi bó teηe le Joo yi Yεεle (Kensam 14:21-22).   **10:3** Ksm 16:13-35; Dito 8:3; Mben 78:24-25   **10:4** Ksm 17:6; Ktj 20:11; Mben 78:15   **10:5** Ktj 14:29-30; Mben 78:31; Ibu 3:17; Jut 5   **10:6** Ktj 11:4, 34; Mben 106:14   **10:8** Ktj 25:1-9   **10:9** Ktj 21:5-6
10:10 Ktj 14:2, 36; 16:41; 17:6-15; Mben 106:25-27; Ibu 3:17-18   **10:11** 7:29-31; Lum 15:4   **10:12** Gal 6:1
10:13 1:9; Jεm 1:13-14   **10:14** 1Jon 5:21   **10:16** 11:24-25; Luk 22:17-20   **10:17** 12:27   **10:18** Lew 7:11-21
10:19 8:4   **10:20** Dito 32:17; Mben 106:37; Mwm 9:20   **10:21** 2Kol 6:15-16   **10:22** Dito 32:21

diee mvu Satan e ke. ²² Fo beene egeè fiεε fi shém eton'yi Tata ke. Ke beene temyi fele wvú ke.

Wee egeè fiεε ε è nu fi nulo efi ten waa bwee

²³ Beene bomew nen'yi no duu le bó keηke mvunḡay keege naa fiεε ficii. Geenεn, bó ekeè le ke è nu fiεε ficii fi nulo efi wee ke. E beene bomew nen'yi no duu ke le bó keηke mvunḡay keege naa fiεε ficii. E ke è nu ten fiεε ficii fi nulo ege é wee eleeme temyi yi mbee we le ke. ²⁴ Fo wee egeè fiεε kpwaake ke ε è nu ekole kew ke. Wee ekpwaakè ten ekumε waa bwee. ²⁵ Ben edieè nyam yicii yi bó geese fô way yaa sowte laa yi nε fεε le, wvu le fo mvuntelem mvunεn esaakè ben yi fifiε le ke. ²⁶ Me njemyi nonεn, njefo bó nu ε sanj ê Nwa' Nyo' le le,

“E keηke Tata wonj wvun noo mwεεm mvunciim mvù nu yi dvú le.”

²⁷ E wee wvù yaa nu ke wee mbee teje ben le ben eto ediekεn, ben é bee ε gen, é ben no diee fiεε ficii fi bó nya ê ben yaa sowte ke. Fo fitele esaakè ben yi fifiε le ke. ²⁸ Geenεn, é wee mvu nε lo ε see ê ben le mwεεm mvudien mvudvu nu ε bó ε ge kentanje dvú fô bonyo' le, fo ben edie ke wvu le fo wee wvù be seje ê ben eyenè le ben gee fiεε fi befε, bó fo fitele esaakè wee. ²⁹ Me ngayte fitele fin ε è nu fi wee wvù be seje ê ben e. Ke me ngayte ε è nu finεn ke. Geenεn, è nulo é wee mvu ebife le laa è nulo é wen elu keege fiεε fi wen koonke nje fi nu esaake fitele fi wee mvu le le? ³⁰ E me ndiee fiεε ε me ε nya keyoone kedvu ê Nyo', é wee ebvuu esaake me nje la? ³¹ Me ε mum ε no nduu fiem le fiεε ficii fi wee gee, kenεε wvú diee ε è nu fidien, kenεε wvú wuu ε è nu fiwuun, ε wvù no gee ê je yi wee mvu yen lo, enyaà mbense ê Nyo' le. ³² Fo ben egeè fiεε fi nulo ebefe bó mvuntelem mvu bonyii le ke, kenεε è nu Bojuu, kenεε è nu bonyii bó yaa nu ke Bojuu, kenεε kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le. ³³ Me momte fiem keengee fiεε ficii ε è nu fi wee tfuu eyuukè njon. Ke me ηkpwaake ke ε è nu ekumε ekole kem maan ke. Me ηkpwaake ekumε bonyii bocii le me enje é bó ke eboy.

11

No è nulo é wee enu seke wvú bunlee

¹ Ben ebenenè me ke no me mbenene Klistu. ² Me mbensee ben no ben kumyi me yi fiεε ficii le bvuu bii mwεεm mvù me nto n'yεεyεε ben dvú. ³ Geenεn, me ηgomte le ben ekiεε ntay le ekole ke diemsεn tfuu le nu Klistu, ε ekole ke kpwoon e nu dweese, ε ekole ke Klistu le nu Nyo'. ⁴ E diemsεn bunlee lo, kenεε wvú teete ntum Nyo' ε wvú ε banj ekole, tu wvú shoose ekole kew. ⁵ Geenεn, é kpwoon bunlee, kenεε wvú teete ε è nu ntum Nyo' se wvú nu ε banj ekole ηkuun, tu wvú shoose ε è nu ekole kew. Ke jεey jεey wvuwe kpwoon bó wvù nu ε kpwaa ekole nu dvú ke. ⁶ E wvú yen le ke wen nu ebanj ekole kew ke, é wvú mum kpwaa lo. Geenεn, no è nu keη'wuumen fô kpwoon e keenu bó ekole ε bó ε kpwaa, ε wvú mum banj le ekole kedvu. ⁷ Ke diemsεn keηke keebanj ekole kew seke wvú bunlee ke, njefo wvù nu nfieesεn Nyo' bvuu nu bvujonke bvu Nyo' le. Geenεn, ε kpwoon nu bvujonke bvu dweese le. ⁸ Ke è to buy diemsεn yi kpwoon e ke, è to buy kpwoon yi diemsεn e. ⁹ Ke Nyo' to bom ten diemsεn nje kpwoon ke. Wvù to bom ε è nu kpwoon nje diemsεn. ¹⁰ E nu nje fifiε bó nje bonceendaa bo Nyo' le wvù kpwoon keηke keebanj ekole kew. ¹¹ Naa no fi nu nonεn, fô beene bó nu ε taashe wase beene bo Tata le, nu ε kpwoon yaa nu ke bó ekole kew maan ke, ε diemsεn yaa nu ke ten bó ekole kew maan ke. ¹² Fi nu nonεn, njefo no Nyo' to bomεε kpwoon yi diemsεn e nu ε keseen nu ε è boote kpwoon diemsεn. E fiεε ficii nen'yi fô Nyo' le. ¹³ Ben ten ke taa ente jodvu eyen le laa fi nu lenj fô kpwoon e keebunlee Nyo' se wvù nu ε banj ekole le. ¹⁴ Naa no ben yene mwεεm e, bonyii bocii kee lo le fô diemsεn e keegeε ekole ε kí ci baay nu ε è nu kenshoose fô wvú le. ¹⁵ Geenεn, ε fô kpwoon e nu ε keekεηke yvuw yi defe nu lo ηgone fô wvù le. Nyo' to nu ε nya yvuw yi defe ê kpwoon le yi ebanji ekole kew. ¹⁶ E wee nu dvú wvù gomte keekicine fiεε fin, é wvù no kee le ke

beene kɛnɛɛ bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le bvuu kɛŋke yimi je kɛ.

Ntefe ɛkumɛ ntaashɛ

(Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Geenɛn, fiɛɛ fimew nu dvú fi me ŋgomte keentefe ben yí dvú le, ɛ è nu fi ben gee ɛ me n'yaa nu embɛnse lo ben yí dvú le kɛ. Ben ké too shii yí kentaashɛ le ɛ è buy ke fiɛɛ fi befɛ ɛfey fi jee. ¹⁸ Fiɛɛ fi me ŋgomte keen'yaw ɛngay nu le, me n'yuuke le ben ké taashi diɛwɛ kentaashɛ ke bonyii bo mbee le, no nu dew jɛɛy jɛɛy. Me ɛ no n'yene le è nulo enu keɛɛy. ¹⁹ Fí lo jee kɛ le kɛŋgawsɛn enu è ben entelɛŋ wvu le bó emum elooɛ ekiɛɛ bonyii bo lɛŋ è ben ente. ²⁰ Me n'yene le ben ké too yí kentaashɛ le keedie mwɛɛm mvudien mvu Tata wesebeene wvù Jisos e, saa die ɛ è nu mvú kɛ. ²¹ Me njemyi nɛn njefo ben ké dioo diekene, ɛ wee no diee kɛ ɛ è nu mwew mwɛɛm mvudien gene fwe, ɛ bomew mum mɛy jɛŋ, ɛ bomew wu mbvuum ɛ mó koo lo bó. ²² Ɛ nu la fi nonɛn? Kɛ ben kɛŋke yéw keediekene, wukene dvú le? Nuu le ben gomte keejoo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le ɛkuse, gee ɛ bonyii bò fuute wuumene le? Ɛ nulo é me njeme è ben le la? Ɛ nulo é me embɛnsee ben e? Naa lo, kɛ è nulo é me embɛnsee kɛ. ²³ Me nto nu ɛ n'yɛɛyi ben ɛ è nu bô fiɛɛ fi Tata to yɛɛyɛ me dvú, le è to nu entaŋ jò bó to nu keegese Tata wesebeene wvù Jisos, ɛ wvú jo ntuw blɛɛd, ²⁴ nya keyoone è Nyo', guushɛ gay le, “Fin nu ye yɛm ɛ me ɛ nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me.” ²⁵ Ɛ bó diekɛn mɛse, ɛ wvú jo fiko ge kɛ lɛŋlɛŋ diɛwɛ fwe le, gay le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfɛm mò Nyo' gbwo bô ɛlɛmɛ kem. Ben egeè fifin sekɛcii wuu keekumyi me.” ²⁶ Fí ɛ mum ɛ no nu le ɛ gɛn naa ɛ buy seke Tata nu ke ekase eto le, nu ɛ sekɛcii kè ben diee blɛɛd wvun bvuu wuu fiko fin nu ɛ ben fewci ɛ è nu ɛkumɛ kpwe Tata. ²⁷ Nonɛn, ɛ è nu naa yɛɛ wvù diee blɛɛd wvudvu kɛnɛɛ wuu fiko fi Tata le fidvu è je yì baa jee le kɛ, tu mwɛtɛn gee ɛ è nu kebefɛ njefo wvú baa

wvumte ye bô ɛlɛmɛ ke Tata le kɛ. ²⁸ Wee dioo nu keedie blɛɛd wvun ebvuu ewu fiko fin, ɛ wvú yaw jɛŋɛ ɛkolɛ kew ntay sɛ no gee nonɛn, ²⁹ njefo é wee diee blɛɛd wvun, wuu fiko fin yaa kee fiɛɛ fi è nu ye Tata, tu mwɛtɛn diee bvuu wuu, joo ɛ è nu nsaw fô ɛkolɛ kew e. ³⁰ Ɛ nu fiɛɛ fi bonyii nteen è ben entelɛŋ wɛɛyi ɛ bomew ɛmɛkɛne ɛ bomew ɛ kpwekɛn wase. ³¹ Geenɛn, é beene jɛŋɛ bikuu bisɛɛbeene ntay ɛ sɛ no diee bvuu wuu, Tata saa ebvuu esaw beene kɛ. ³² Ɛ Tata saake beene, tu wvú nɛci lo beene wvu le fo wvú ke etaashɛ beene bô bonyii bo yí won wvun e le beene nu ɛ gbwe nsaw kɛ. ³³ Boom bo bwɛɛm e, fí ɛ mum ɛ no nu le seke ben ɛ taashɛ keedie mwɛɛm mvudien mvu Tata le, ɛ ben ɛy ɛ wee tfuu to. ³⁴ Ɛ jɛŋ yuu wee, é mwɛtɛn diekɛn fô yew e sɛ no too wvu le fo wvú ke eto ege fiɛɛ ejo ɛ è nu nsaw fô ɛkolɛ kew e kɛ. Fi ɛkumɛ mwɛɛm mvumew nu ɛ me nu ŋke entefe ben yí dvú le ɛ è nu seke me ɛ nto.

12

Nnyá Keyoy ke Yuule

¹ Boom bo bwɛɛm e, me nu enjeme keeseen ɛkumɛ nnyá yì Keyoy ke Yuule nyaa è bonyii. Kɛ me ŋgomte le ben enu kenjiwe le kɛ. ² Ben ekeè le seke ben to bɛɛ bonyii bò yaa kee kɛ Nyo', nu ɛ bó to lɛɛ ben ɛ ben no njimte, mum wvumte bonyo' bo ɛcici bò nu sɛ bó nulo ejeme ŋkuuŋ. ³ Me ɛ mum ɛ no ŋgayte le ben ekiɛɛ ntay le é wee nu ɛ Keyoy ke Nyo' le nu yí ye le, wvú saa ebvuu egay le, “Lon ekoo Jisos” kɛ. Ɛ wee yaa nulo egay le, “Jisos nu Tata” sɛ è fici Keyoy ke Yuule wvú kɛ.

⁴ Ɛ dioo tu fô nnyá le nu ɛ bonyii kɛŋke nnyá jɛɛy jɛɛy ɛ è nyaa kɛ Keyoy kemwaan è bó. ⁵ Bonyii lemte dilemme jɛɛy jɛɛy è kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ente, geenɛn ɛ cee ɛkolɛ wvubo nu kɛ mwaan. ⁶ Ɛ jé nu jɛɛy jɛɛy yì bonyii lemte jó, ɛ è gee kɛ Nyo' mwaan le bonyii egeè dilemme didvu è yiyɛ jé le. ⁷ Bó nu ɛ nya kɛ wee mwaan mwaan bô ye nnyá yi Keyoy ke Yuule keelemte fici kentaashɛ kecii dvú. ⁸ Ɛ wee mvu no kɛŋke

11:18 1:10-11   **11:19** Dito 13:2-4; 1Jon 2:19   **11:22** Jem 2:5-6   **11:23** 10:16; Mat 26:26-28   **11:25** Yeli 31:31-34; Luk 22:20; 2Kol 3:6; Ibu 8:6; Ksm 24:6-8; Ibu 9:12   **11:26** Mat 26:29   **11:27** 11:20-22; Ibu 10:29   **11:28** 2Kol 13:5   **11:32** Ibu 12:5-6; Mwm 3:19   **12:2** 8:4-6; Yɛsa 44:9-20; Gal 4:8   **12:3** 1Jon 4:2-3; Lum 10:9   **12:4** 12:27-14:40; Lum 12:6-8; Ɛfɛ 4:4   **12:5** 12:28-30   **12:7** 14:26

ye nnya yi Keyoy ke Yuule nya ê wvú ε è nu keejemyi diεwε wee wvù keηke bvufee le, nya yi wee mvu nnya ε è nu keejemyi diεwε wee wvù kee fiεε le. Ε Keyoy kin nu ke kemwaan. ⁹ Ε Keyoy ké nya yi wee mvu nnya ε è nu fitele fi wvú elese yí Nyo' le ntay, nya yi wee mvu ε è nu keefeεle bincem. Ε Keyoy kin nu ke kemwaan. ¹⁰ Ε Keyoy ké nya yi wee mvu nnya ε è nu keegeεe binghaw bi mwεεm e, nya yi wee mvu ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le, nya yi wee mvu ε è nu bvufee keekee jεεy jεεy mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le bô mvù yaa nen'yi ke fô Keyoy ke Nyo' le, nya yi wee mvu ε è nu mvunγay keejemyi díεw yí bó yaa kee ke, nya yi wee mvu ε è nu keeεεyi mwεεm mvù wee wvudvu jemyi ê bonyii. ¹¹ Bó gee mwεεm mvun mvunciim ε è nyaa ke Keyoy kemwaan nnya yidvu ê bó. Ε kí gawci ê wee tfuu no kí shieele.

Kentaashε ke bonyii bo mbee le nu diεwε ye wee le

¹² Beene kee le ye wee nu ke yimiaaη, geenεn ε yí keηke biba nteen. Ε naa no biba bidvu cim nu nteen nen nu ε bí taashi gee ye yimiaaη. Ε nu ke ten no Klistu bô bonyii bew nu. ¹³ Beene nu bonyii jεεy jεεy, ε bomew nu Bojuu, bomew Boglek, ε bomew nu bonfaw, ε bomew yaa nu ke bonfaw. Ε è nu ke Keyoy kemwaan kè to taashεε beene bocii keenu ye yimiaaη. * Ε Nyo' to gεke ke ε è nu Keyoy kedvu kemwaan fô mvuntelem mvuseεbeene le.

¹⁴ Ke ye wee nu ke keba ke ye le kemwaan ke. Ε nu biba nteen. ¹⁵ Ε εkalε cim nε ε gay le, “No me mbaa nu kebo ke, tu ke me mbee keba ke ye le ke”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. ¹⁶ Kentunγun ε nε ten ε gay le, “No me mbaa nu jise ke, tu ke me mbee keba ke ye le ke”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le ke. ¹⁷ Ε ye wee yicii be mεy ke jise, é wvú eyuuke mwεεm bô la? Ε yí be mεy ke kentunγun, é wvú eyuuke nsam fiεε bô la? ¹⁸ Fiεε fi nu, nu le Nyo' to nu ε bom wee seyse biba biew bi ye le jεεy jεεy no wvú koonke. ¹⁹ Ε ye wee

be nu ke keba kemwaan, é yí enu nεε le? ²⁰ No fi nu, biba bi ye le nu nteen. Geenεn ε bí ε taashε ε ge ye yimiaaη. ²¹ Ke è nulo é jise egay ê kebo le, “Ke me nshieele wo ke.” Ε ke εkolε nulo egay ten ê bikaa le, “Ke me nshieele ben ke.” ²² Fiεε fi kaa nu, nu le biba bi ye le bì yen'yi le bí wεεyi lo nu bì ke è nulo é ye wee enu se bí ke. ²³ Ε biba bi ye le bì beene joo le bí nu nεw, nu bì beene taale fô ntay. Ε biba bì beene ké no wuumene keedunçi ê bonyii nu bì beene ké no banyi. ²⁴ Ε biba bì bonyii yene, nu bì yaa shieele le bó etaalè fô nonεn ke. Nyo' nu ε seyse ye wee ê je yí le bó ewvumtè biba bì yen'yi le bí nu nεw e. ²⁵ Wvú to ge nonεn wvu le fo keηgawsen enu yí ye le ke, le keba etomtè kemew, ε kemew tomte kemew. ²⁶ Ε keba ke ye le kemew nε ε no yuuke nsase, tu biba bidvu bicii nu eyuuke nsase. Ε bó seyse keba ke ye le kemwaan, tu bí bicii nu elanlanε bô kí. ²⁷ Ε dioo tu fô Klistu le nu ε ben bocii nu ye ye, ε wee mwaan mwaan ben e nu keba ke ye yidvu le. ²⁸ Nyo' nu ε gεε bonyii bô elemte dilemme jεεy jεεy ê kentaashε ke bonyii bo mbee le. Ε bo fwe nu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bô bii bó le nu bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε bô bii bó le nu bonyii bô yεεyi bonyii. Ε gεε bomew ε è nu bonyii bô egeεe binghaw bi mwεεm e, bomew bô efεlè bincem, bomew bô efici bonyii. Ε gεε bomew ε è nu bô eseyseε no dilemme egene, ε bomew nu bô kee keejemyi díεw yí bó baa kee yí ke. ²⁹ Ke è nu bonyii bocii bô nu boom bo ntum e bo Jisos e ke. Ke è nu bocii bô teete bontum bo Nyo' le ke. Ke è nu bonyii bocii bô yεεyi bonyii ke, ε ke è nu bocii bô gee binghaw bi mwεεm e ke. ³⁰ Ke è nu bonyii bocii bô keηke nnya keefeεle bincem ke. Ke è nu bocii bô nulo ejemyi díεw yí bó baa kee ke. Ε ke è nu ten bonyii bocii bô nulo eεεyi mwεεm mvù bonyii jemyi ê díεw yimi le ê bonyii ke. ³¹ No nnyá yin yicii nu nen, ben eshieelè ntay keekeηke nnyá ε è nu yí kuuke fele yicii. Geenεn, me nu ndunçe ε ben fiεε fi fele mwεεm mvun mvunciim.

12:10 14:5; Lem 2:4 **12:11** 7:7; Lum 12:3; Εfe 4:7; 1Bi 4:10 **12:12** 12:27 **12:13** Gal 3:27-28 * **12:13** Kεnεε le, “Ε è nu ke Keyoy kemwaan kè to joε beene bocii é bó se lese beene ê joo keenu ye yimiaaη.” **12:26** Lum 12:15; 2Kol 11:29 **12:27** 6:15; 10:17; 12:12; Lum 12:4-5; Εfe 4:4, 16; 5:30 **12:28** 12:8-10; 14:1-4; Lem 13:1; 15:32; Εfe 4:11-12 **12:31** 14:1

13

Kenkonɛn fele mwɛɛm mvunciim

¹ Ɛ me nɛim nkeɛ keenjeme dɛw bitum bicii naa noo dɛw bonceendaa bo Nyo' le, sɛ me nkeɛke kenkonɛn fɔ bonyii le nkuuɲ, tu me nkumte ke ɛ ɛ nu diuw dɛwɛ nɛm wvù caake, kenɛɛ bikanɲaɲ e ɛ wee kp-waake. ² Ɛ me nɛim nkeɛke naa mvunɲay keenteete bontum bo Nyo' le, nkeɛ mwɛɛm mvunciim naa noo mvù nu ɛ kenɲilɛ le, ɛ nlese fitele yɪ Nyo' le naa ntay wvù ɛ nulo ɛ me emvuwyi dikum, geenɛn sɛ me nkeɛke kenkonɛn fɔ bonyii le, tu me nu ke lo fiɛɛ fi ɛcici. ³ Ɛ me nɛim njo mwɛɛm mwem mvunciim ɛ nɲaw ɛ bonyii, ɛ nya tɛn ye yɛm le bó eton, * geenɛn sɛ me nkeɛke kenkonɛn fɔ bonyii le nkuuɲ, sɛw wvudvu saa enu ke. ⁴ Wee wvù kenke kenkonɛn fɔ bonyii le ké no kuule shém, bvuu gee gee dijee fɔ bonyii le. Ke wvuwɛ wee ké no bene kendon ke. Ke wvù ké no saale ye kenɛɛ bensee ye ke. ⁵ Ke wvù ké no nɲasene yɪ bonyii le ke. Ke wvù ké no kpwaake ke ɛ ɛ nu ɛkolɛ kew ke. Ke wvù ké ton'ye shém cekey ke. Ɛ ke wvù ké no geele wee fɔ fitele le ke. ⁶ Ke wvù ké no yuuke njon bó fiɛɛ fi befe ke. Wvù ké no yuuke njon ɛ ɛ nu bó fiɛɛ fi nu keɛɛy. ⁷ Ke wee wvù kenke kenkonɛn ké no yɛne jay wee mvu le ke. Wvù ké no fiisene mwɛɛm mvunciim, taale ke fwe yɪ fiɛɛ le ficii, bvuu suule shém yɪ fiɛɛ le ficii. ⁸ Ke kenkonɛn ké ka ke. Geenɛn ɛ kefew nu eyuu eto kɛ mvunɲay mvù Nyo' to nɲaɛ le bonyii eteete bontum bew dvù nu ke eka, ɛ dɛw yɪ bonyii jemyi yɪ bó baa kee yɪ ke eka, ɛ mvunɲay keekee mwɛɛm ntay ke eka tɛn. ⁹ Mvù nu ke eka nonɛn njefo beene kee mwɛɛm keseen ke lo kebɛse kebɛse, teete bontum bo Nyo' le ke kebɛse kebɛse. ¹⁰ Geenɛn ɛ ɛ nu ke enu seke beene ɛ loocɛ wase ɛ kocɛn ɛ mwɛɛm mvu kebɛse kebɛse emum eka. ¹¹ Ɛ to nu seke me nto nu wan caan, ɛ me no njemyi dɛwɛ wan e, nkpawaci mwɛɛm dɛwɛ wan e, n'yɛne mwɛɛm dɛwɛ wan e. Me ɛ ndioo ntaw wase ɛ mum ɛ ncinɛ nce boom e. ¹² Keseen nu ɛ beene yɛne mwɛɛm

e jiwejiwe dɛwɛ ɛ kenɲɛy e. Geenɛn ɛ nu ke enu kefew kekɛ le ɛ mvù eyuu ɛ beene ɛjise. Keseen nu ɛ me nkeɛ mwɛɛm kebɛse kebɛse, ɛ ɛ nu ke enu sekekiɛ, ɛ me emum emɛse ɛnkɛɛ mwɛɛm mvunciim ke no Nyo' kee me. ¹³ Mwɛɛm nu mvuntɛntem mvù nu ke emɛy eleeme fɔ. Mwɛɛm mvudvu mvun nu: keeese fitele yɪ Nyo' le, bó keetaale fwe yɪ nɲawma Nyo' le, noo keekɛnke kenkonɛn. Ɛ kenkonɛn nu fiɛɛ fi kuuke ɛntɛ jo mvù fele mvù mvunciim.

14

Keebvuu jemyi ɛkumɛ nnyá Keyoy ke Yuule

¹ Ben egɛɛlɛ kenkonɛn fwe dvu mwɛɛm mvunciim, geenɛn ekɛnɲɛ tɛn shieɛ ntay fɔ nnyá yɪ Keyoy ke Yuule nɲaa ɛ bonyii le, ɛfey mvunciim, nnyaa keeteete bontum bo Nyo' le. ² Ɛ wee jemyi ɛ ɛ nu dɛw yɪ bó baa kee yɪ ke, tu ke wvù jemyi ɛ bonyii ke, tu wvù jemyi ɛ ɛ nu ɛ Nyo', njefo kee wee yaa yuuke fiɛɛ fi wvù jemyi ke. Wvù jemyi ɛ ɛ nu mwɛɛm mvu ɛ kinyilɛ le ɛ mvunɲay mvu Keyoy ke Yuule le. ³ Geenɛn, wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no jemyi ɛ ɛ nu ɛ bonyii, gee ɛ bonyii kuu yɪ mbee le, bvuu yvuwse mvuntelem mvubole, bvuu gee tɛn ɛ mvuntelem mvu bonyii le lɛtɛne. ⁴ Ɛ wee wvù jemyi dɛw yɪ bó baa kee yɪ ke ké no fici ke ɛ ɛ nu ɛkolɛ kew maan. Geenɛn, ɛ wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no fici ɛ ɛ nu kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kecii. ⁵ Me ɛ no nkoonke le ben ejemyi dɛw yɪ bonyii baa kee yɪ ke. Geenɛn, ɛ fiɛɛ fi me nkoonke baay nu le ben eteetɛ ɛ ɛ nu bontum bo Nyo' le ɛ bonyii. Wee wvù teete bontum bo Nyo' le nu shieɛ le fele wee wvù jemyi dɛw yɪ bó baa kee yɪ ke. Ɛ ɛ fɛn baa nu le wee mvu ebanke dɛw yidvu wvu le kentaashɛ ke bonyii bo mbee le eyuw ntay ɛ fi efi bó.

⁶ Boom bo bwɛɛm e, ɛ me nɛ keseen ɛ nto fɔ ben e, ɛ no njemyi ɛ dɛw yɪ bó baa kee yɪ le ke, ɛ fifiɛ efi ben yɪ la le? Fiɛɛ fi nulo efi ben nu ke seke me nu ɛ nto bó fiɛɛ fi fifi fi Nyo' nu ɛ duɲɛ ɛ me, kenɛɛ fiɛɛ fimew fi wvù gomte le me ɛnɲe ɛ ben ekiɛɛ, kenɛɛ

13:1 8:1; Lum 13:8-10 **13:1** 2Kol 12:3-4 **13:2** 12:8; Mat 7:22; 17:20 **13:3** Dan 3:19-20; Mat 19:21 * **13:3** Bonɲa' bo boyvuum bomew kenke fɛn le, "Nya tɛn ye yɛm le me nsaale ye." **13:5** 10:33; Bnɲn 10:12; Fili 2:4 **13:8** 12:10; 14:1-5 **13:12** Lum 8:24; 2Kol 5:7; 8:3; Gal 4:9 **13:13** Kolo 1:4-5, 23; 1Tɛs 1:2-3; Tay 2:2; Ibu 10:22-24; 1Jon 4:16 **14:1** 13:8 **14:2** 12:10 **14:4** 14:26 **14:5** Kɲj 11:29

ntum we mvu le me entefe ê ben, kenεε fiεε fimew le me en'yεεyi ben dvú. ⁷ Bó ejo ke fiεε diεwε ndon kenεε kome le mvù yaa kenjke ke keyoy. E nulo é wee ege nεε se kiεε fiεε fi mvù jemyi se bó ε toj kenεε ε kum ê je yi lej e? ⁸ E wee ne le wen eton son jem, ε fanε toj ê je yi lej e, é bonyii ege nεε se buy jem? ⁹ E nu ke lejlej no é ben jemyi díεw ê bonyii se bó yuuke lo, é bó ke ege nεε se kiεε fiεε fi ben jemyi? Ke tu njeme wene nu laayi ke lo yí fwefwe le. ¹⁰ Ke è nu kemañen le dikfuu di díεw e nu yí nshε le fen dí le dí le ke. E ke yimi nu dvú yí nu se bó kee kenyi kedvu ke. ¹¹ Geenεn, é wee ne ε no jemyi ê me ê díεw e se me n'yuuke yí nkuanj, tu wvú nu enu diεwε wee ketum e fô me le, ε me nu ten diεwε wee ketum e fô wvú le. ¹² Me ε no ngayte ê ben le no ben gomte le mvunγay mvu Keyoy ke Yuule le eyen'yi ê ben ente, ben emum emom ntay keekεjke ε è nu nnyá yiyε yí nulo ege é kentaashε ke bonyii bo mbee le ekuù lo.

¹³ Fí ε mum ε no nu le, é wee jemyi díεw yí bó baa kee yí ke, é wvú no bunlee le Keyoy ke Nyo' le enya wen bô bvufee keεεεyi fiεε fi wvú jemyi ê bonyii. ¹⁴ E me ne ε no mbunlee ê díεw yí bó baa kee yí le ke, tu me nu mbunlee ê keyoy kem e, geenεn ε me n'yaa mbunlee bô bvufee bwem ke. ¹⁵ No fí nu nonεn, me nu enjε nεε? Me nu embunlee ê keyoy kem e, mbunlee ten bô bvufee bwem, en'yemte ê keyoy kem e, n'yemte ten bô bvufee bwem. ¹⁶ E fuw ke nonεn, wo ε ne ε no bensee Nyo' ê keyoy kuw e, é wee mvu wvù be nu fó yeke ke lo ke ege nεε se bee le, “Fí enù nonεn” yí keyoone kè wo be nyaa le se wvù be yuuke díεw yí wo jemyi? ¹⁷ E wo nya keyoone nonεn, ε cim ε nya naa ntay nεε, tu ke è nulo é fí efi wee mvu we ke. ¹⁸ Me nyaa keyoone ê Nyo' le me njemyi díεw yí bó baa kee yí ke nfele naa lo ben bocii. ¹⁹ Geenεn, no me nciim njemyi nonεn é me ndioo nu ente jo kentaashε ke bonyii bo mbee le, ε me no nkoojke keenjemyi bô bvufee bwem ε è cim nu naa ke díεw shen, wvu le me n'yεεyi bó, efey keejemyi díεw bontfuke yuufe (10,000) se bó kee yí nkuanj.

²⁰ Boom bo bwεεm e, fò ben ekenkè

bonkpawce bo boom bo caan e ke. Ben enù ke diεwε mvunley mvu boom e mvù yaa kee ke wase fiεε ekumε kebefe. Geenεn, ekenkè bonkpawce ε è nu bo ngaybonyii le. ²¹ Bó nu ε sanj ê Nwa' bonci le le,

“Me wvù Tata Nyo' ngayte le me nu nke enjemyi

ê bonyii ban dew botolo le,

ê díεw yí bó baa kee yí le ke.

Geenεn, ke fifie nu ke ege é bonyii ban emum eyuw me le ke.”

²² Fí ε mum ε no nu le, keejemyi díεw yí bó baa kee yí ke, nu nciise wvù duñci mvunγay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô yaa nu bo mbee le ke. Ke è nu nciise ê bô nu bo mbee le ke. Geenεn, ε nnya keeteete bontum bo Nyo' le nu nciise wvù duñci mvunγay mvu Keyoy ke Yuule le ê bonyii bô nu bo mbee le, ε è yaa nu ke ê bô baa nu bo mbee le ke. ²³ E ben, kentaashε ke bonyii bo mbee le bocii ne ε to yí kentaashε le, wee tfuu ε mum ε kew ε no jemyi ke ε è nu díεw yí bó baa kee yí ke, bonyii bo ncεw kenεε bonyii bô baa nu bo mbee le, ε ne ε ley, ε yuw no ben jemyi, bó saa ekpwaake le ben ghaanene lo? ²⁴ Geenεn, é wee tfuu teete ε è nu ntum Nyo', wee wvu ncεw kenεε wvù baa nu wee mbee ε ley, é fiεε fi ben jemyi ege é wvù ekiεε le wen nu wee wvù befe, é fí esaake wvù fô fitele le, ²⁵ é mwεεm mvù nyiime fô fitele fiεw e, eyenε emwa. Nonεn, é wvù emum etum envuw fokuse, enyaa mbense wvu baay ê Nyo' gayte le, “Nyo' nu naa ben ε bó.”

No è nulo é kentaashε ke bonyii bo mbee le ebunlee, gee mwεεm lej

²⁶ Boom bo bwεεm e, fiεε ficii fi me njemyi nu le la? Fí nu le, seke ben ε to yí kentaashε le, ε wee wvù kenjke nkíεε keeyem no nu, ε wee n'yεεyi nu, ε wvù kenjke fiεε fi Nyo' nu ε duñce ê wvù nu, ε wvù kee keejeme díεw yí bó baa kee yí ke nu, ε wvù kee keεεεyε díεw yidvu é bonyii eyuw enù ten. Ben egeè mwεεm mvunciim ê je yí è nulo é mvù efi lo kentaashε ke bonyii bo mbee le. ²⁷ E bonyii nu keejeme díεw yí bó baa kee yí ke, é bó jeme ke bofεε kenεε botete maan. E bó dioo jemyi no jemyi wee

mwaan mwaan ε wee mvu cεeyi fiεε fi bó jemyi ê bonyii. ²⁸ Ε wee baa nu dvú wvú ecεeyi fiεε fi bó jemyi, é bó no nu diuw tfu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte, ε wee jemyi ke wase ê shem ê shem fô εkolε kew e bó Nyo'. ²⁹ Ε bonyii bò teete bontum bo Nyo' le nu dvú, é bofεε kenεε botεte jeme ê bonyii. Ε bó dioo jemyi ε bomew no yeese fiεε fi bó jemyi ntay. ³⁰ Ε Nyo' fεn nu ε dunçε fiεε ê wee mvu wvú be ε shii dvú, é wee wvú be jemyi wase wε cife, nya je ê wvuwe wee jeme. ³¹ Ben ekeè le ben bocii nulo etefe bontum bo Nyo' le. Ε ben dioo teete, no teete wee mwaan mwaan wvu le bonyii bocii eyεeyi mwεεm ê ben, é ben ebvuu ege é mvuntelem mvubole bocii eyvuwsè. ³² Bonyii bò Nyo' nu ε nya yibo nnya keeteete bontum bew kenke mvunçay ê we jo nnya yidvu, ³³ njefo ke Nyo' nu Nyo' kembvuñse ke, Nyo' nu Nyo' kenlεεten.

No fi nu ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bò è nu bo Nyo' le bicii, ³⁴ seke bokεne nu ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte, no nu diuw tfu. Ke bó baa nya bó bô mvunçay keejemyi ke. Bó kenke keeyuuke lo bolemse le, ε è nu no nci jemyi. ³⁵ Ε fiεε nu dvú fi bó gomte keekiεε, é bó bife ê bole' bobole seke bó ε tu jim yew, njefo è nu kenshoose fô kpwoon ejemyi ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte. ³⁶ Ben ekeè le ke è to kew ben diεw Nyo' ke. Nuu le è to kew ben ε? Ε ke è mεy ke ben bò diεw Nyo' nu ε gεn wase fó ke. Nuu le è mεy ben ε? ³⁷ Wee wvú kee naa le wen nu wee wvú teete bontum bo Nyo' le, kenεε wvú kee le Nyo' nu ε nya wen bô nnya ye yi Keyoy ke Yuule, wvú kenke keebεe le fiεε fin fi me nsaj fô ben e nu ε è gay Tata le me ensaj. ³⁸ Ε wee baa ebee fí, tu bó nu ema lo ten wvú bô fiew fiεε.

³⁹ Boom bo bwεεm e, fí ε mum ε no nu le, ben ekenkè shiee baay ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le. Geenεn, fo ben etun fo bonyii ejemyi díεw yì bó baa kee yì ke. ⁴⁰ Ben dioo gee mwεεm mvun mvunciim, no seysee ntay, gee ê je yì jee le.

15

Jisos Klistu to nu ε buy yì kpwe le

¹ Boom bo bwεεm e, me ηgomte keseen keenkume ben ekumε saaka wvú jee wvú me nto nfewcεε ê ben ε ben fiisen, ε no leeme yì dvú le keseen. ² Ε nu saaka wvudvu wvun wvú boysee ben é ben fεn jici dvú ntay. Ε fuw ke nonεn, tu ben to beñe ke ε è nu εcici. ³ Ben ekeè le me nto nu ε nya fiεε ê ben ε fí kuuke baay fele lo mwεεm mvunciim. Ε è nu ke fí fi bó to nyaε ê me. Fiεε fidvu nu le Klistu to nu ε kpwe fô bibefe bisεεbeene le ke lenlen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, ⁴ bô le bó to nu ε dwey wvú, ε è ke no nu εdiuw εta ε Nyo' bvuse wvú yì kpwe le ke lenlen no bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le, ⁵ noo le wvú to nu ε dunçε ekole kew ê Bita, * bvuu dunçε ten ê boom bew bo ntum e bo yuufe ncow bofεε. ⁶ Ε wvú ke dunçε ten ekole kew ê bonyii bo mbee le ε bó nu bvudvuu bvumwaan fele wee gee tin. Bonyii nteen ηgoo yin e bεε ke naa dvú εben, ε bomew ε kpweken wase. ⁷ Ε wvú ke bvuu dunçε ekole kew ê Jεm, bvuu dunçε ê boom bew bo ntum e bocii. ⁸ Ε è ke dioo nu ejim, ε wvú dunçε ten ekole kew ê me wvun wvú nu εnte jo boom bo ntum e bo Jisos e diεwε wan wvú bó to bokεε kente le. ⁹ Me njemyi nonεn njefo me nu lo diεwε wee wvu caan e εnte jo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Ε me mbaa encim enkpwentεn wvú bó etεñe me le waa ntum Jisos ke, njefo me nto mbone bikaa ejim jo kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le. ¹⁰ Geenεn, ε Nyo' buw me, ge ε me no nu fiεε fi me nu fí keseen. Ke nfi wvun wvú Nyo' to nyaε ê me to nu ε la εcici ke. Me nto nu ε ηkaa nlem naa nfey lo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Geenεn, ε ke ε to lemte me bô mvunçay mwem ke. Ε to nu nfi wvun wvú Nyo' to buwεε me dvú wvú to lemte yì yεm e. ¹¹ Fí ε mum ε no nu le kenεε è to nu me wvú to fewcεε saaka wvun ê ben, kenεε è to fewci bó, tu è nu ke fiεε fimwaan fi bee bó fewci, ε ben to bee fi le.

14:29 Lem 17:11; 1Tes 5:21 **14:33** 7:15 **14:34** 11:3; Efe 5:22; 1Tim 2:12 **14:37** 1Jon 4:6 **14:39** 14:1, 5
14:40 14:33 **15:1** Gal 1:11 **15:2** Gal 2:1-2 **15:3** 11:23; Yesa 53:5-12 **15:4** Jona 1:17; Mat 12:40; Jon 20:9;
 Lem 2:24-31 **15:5** Mat 28:16-17; Luk 24:34, 36; Jon 20:19 * **15:5** Diee di Bita din nu ê díεw Glek e le Sefas. **15:7**
 Luk 24:50 **15:8** 9:1; Gal 1:15-16; Lem 9:3-6 **15:9** 1Tim 1:12-16 **15:9** Efe 3:8; Gal 1:13-14 **15:10** 2Kol 11:23
15:11 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9

Beene nu ke ebuy ten yî kpwe le

¹² Keseen no bese fewci le Klistu to nu ε buy yî kpwe le, ben bomew ε ge nεε ε se no duu le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le ke? ¹³ Ε è fen nu keceey le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yî kpwe le ke. ¹⁴ Ε è nu le Klistu to baa buy yî kpwe le, tu fiεε fi bese fewci nu εcici, ε mbee wene nu ten εcici. ¹⁵ Ε è fen nu nonen, tu bese teyte fiεε yî Nyo' le εcici, njefo bese ghane fewci le wvú to nu ε bvuse Klistu yî kpwe le se wvú to nu ε bvuse ηkuuη, é è fen nu keceey le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le ke. ¹⁶ Ε è fen nu keceey le ke bonyii nu ke ebuy yî kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yî kpwe le ke. ¹⁷ Fí ε no nu le é è fen nu le Klistu to baa buy yî kpwe le, tu mbee wene nu εcici, ε bibefe binen bεε ke yî yene le. ¹⁸ Ε fí emum enu ten le bonyii bô nu ε kpweken wase ε bó to taashe bô bo Klistu nu ε la wase εcici. ¹⁹ Ε beene gεεle bvufee yî Klistu le, taale le wvú efii beene ε è nu ke yî nshii wvun e maan, tu beene nu bonyii bô shen ekoole bonyii dvú yî won wvun e fele lo bonyii bocii.

²⁰ Geenεn, keceey kedvu nu le Nyo' to nu ε bvuse Klistu yî kpwe le. Ε è nu Klistu wee wvu fwe wvú cεεεε je fô bonyii bô nu ε kpweken wase le. ²¹ No wee mwaan to gee ε kpwe to fô bonyii le bocii, nu ke lenlen no wee mwaan nu ε ge le bonyii nu ke ebuy yî kpwe le. ²² Fí ε no nu le no bonyii bocii kpwee njefo bó nu kfuu di Adam e, nu ke lenlen no bonyii bocii nu ke ebuy yî kpwe le njefo bó nu bonyii bo Klistu le. ²³ Geenεn, ε wee nu ke ebuyte ke é kew kefew e. Ε Klistu nu wee wvú to yawεε cεε je buy. Ε wvú nu ke dıoo ε kase ε to, é bonyii bô nu bew emum ebuy ten. ²⁴ Fí nu ke dıoo ε kooy nonen, é emum enu kefew kè won nu eka. Klistu nu ke efıwse bvunfon bô mvunγay noo bvukuke bvucii bvú saake keseen, emum etfuse bvunfon bwew é Nyo' Ice. ²⁵ Ε wvú wvú Klistu kenke ke keesaake egen ebuy seke Nyo' nu ke gεεε bonyii bew

bo bvuban e bocii é wvú ekuse é wvú etome bikaa yî bó le. ²⁶ Ε wee bvuban wvu ejim wvú wvú nu ke emεse efıwse nu kpwe. ²⁷ Ε nu fiεε fi bó to sanεε é Nwa' Nyo' le le, “Nyo' nu ε gεε wase mwεεm mvunciim é wvú ekuse wvú ε no saake.”

Geenεn, keegay le mwεεm mvunciim nu é wvú ekuse yaa mum nu le Nyo' wvú gεke mwεεm mvunciim é wvú ekuse nu ten é wvú ekuse ke. ²⁸ Ε nu ke enu seke mwεεm mvunciim nu wase é Klistu ekuse ε wvú saake, é wvú wvú Waa Nyo' emum egεε ekole kew ekuse jo Ice wvú gεke mwεεm mvunciim é wvú ekuse, wvu le Nyo' emum enu εwe jo fiεε ficii mondvuum monciim saake.

²⁹ Ε è baa nu le bonyii bô nu ε kpweken wase nu ke ekase buy yî kpwe le, bó ε no leese bonyii é joo yî bvudvu bu bonyii bô kpweken wase le nje la? Bó leese bó é joo nonen le sew wvudvu nu la? ³⁰ Bese ten ε no ghane yuu ye nen nje la? ³¹ Boom bo bwεεm e, me nu diuw kpwe le εdiuw εcii. Me njemyi mwεεm mvun nen njefo me n'yuuke ye yî fiεε fi Klistu Jısos wvú Tata wesebeene nu ε ge fô ben e fele can yem e. ³² Ε è baa nu le bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le, no bonyii ké no jemyi mwεεm, ε me ηke ηgen Efesus, ε bonyii ε bó ηale diewe nyám yî ηkpwaante le no diuu bee bó gomte keesaayε lo me, le sew wvudvu nu la? Ε me enfanε nlu lo enγay le fí enú no bó ké no duu le, “Beene ediekenè, wukenè njefo ntfuu nu ε bó nu ebuy ekpweken” e? ³³ Fo wee elεεlè ben ke. Ben ekeè le, “Ε wee wvú kenge kew jee lene bô ηgoo yî befe, é ηgoo yidvu ebefe bô wvú.” ³⁴ Ben etee bvufee bvunen jim, ecinε kebefε le. Me n'yene le ke ben bomew kee Nyo' ke. Ε me njemyi nen keenje le ben ewuunenè.

Ye yî bonyii nu ke ebuyte dvú yî kpwe le

³⁵ Ε nulo é wee mvu enε ebiite le laa bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le nεε le le? Bó nu ke ekenke ε è nu kfuu ye yî nεε le? ³⁶ Wvuweε wee wvú biite nonen nu keyuη.

15:15 Lem 1:22; 4:33; 5:30-32 **15:17** 15:3; Lum 4:25
15:45-49; Ken 3:17-19; Lum 5:12, 14, 18 **15:22** 2Kol 5:17
Mben 110:1; Mat 22:44 **15:26** Mwm 1:18; 20:14; 21:4
8:36 **15:31** 2Kol 4:10-11 **15:32** Yεsa 22:13; Luk 12:19-20; 2Kol 1:8
15:36 Jon 12:24

15:18 1Tes 4:13 **15:20** 6:14; Kolo 1:18 **15:21**
15:23 15:51-52; 1Tes 4:16 **15:24** Dan 2:44 **15:25**
15:27 Mben 8:6 **15:28** Lum 11:36 **15:30** Lum
15:34 Mat 22:29; Lum 13:11-14; Efe 5:6-17

Ke wvú kee le bó ké jewyi fiεe fí saa ke ebuy se fí ε yaw ε kpwe le? ³⁷ Ke ye fiεe fí bó ké jewe nu yí yì ké buy no kuu ke. Bó ké jewe ke ε è nu ηgow εyinεyin, kenεε è nu ηgow εgin, kenεε è nu yi la, ³⁸ ε Nyo' mum nya ηgow yidvu bô ye yì wvú shieele. E wvú nyaa ye jεεy jεεy ê ηgow no ηgow yidvu nu. ³⁹ Ke mwεεm mvunciim kenke nyam ye lenlen ke. Bonyii kenke yibo nyam ye jεεy, ε nyám kenke yibo, ε mvunyiim kenke yibo, ε byé kenke ten yibo ye. ⁴⁰ Mwεεm mvu we nu ê yibo je le, ε mvu fokuse nu ê yibo je le. Mwεεm mvu we kenke bvubole bvujonke, ε mvu fokuse kenke bvubole bvujonke. ⁴¹ Diuu kenke bwew bvujonke, ε kpwee kenke bwew bvujonke, ε jón kenke ten bvubole bvujonke. E ke jon yimi bô yimi cim kenke bvujonke lenlen ke.

⁴² E nu ke lenlen no ye bonyii nu ke enu seke bó buyte yì kpwe le. Bó ké dweyte wee ε ye ye fo, geenεn ke ye yì wvú nu ke ebuy dvú yì kpwe le beε ke efo ke. ⁴³ Bó dweyte wee bô ye ε yí yaa yen'yi jee ke, yaa kenke mvunγay ke. Geenεn, ε wvú nu ke ebuyte yì kpwe le bô ye ε yí kenke bvujonke, kenke mvunγay. ⁴⁴ Bó dweyte wee ε ye ye nu yì wee wvu wum. Geenεn, wvú nu ke ebuyte yì kpwe le bô ye ε è nu wase yì keyoy. E ye wee wvu wum nu lo, tu ye keyoy nu lo ten. ⁴⁵ Bó nu ε san le, “Adam wvu fwe to nu ε no nu dvú, yoyte.” E dioo tu fô Adam wvu εjim e, ε wvú no nu fiew keyoy kè nyaa nshii ê bonyii. ⁴⁶ Ke wee ké yaw no kenke ye ε è nu yì keyoy ke. Wvú ké yaw kenke ε è nu ye wee wvu wum se ké kenke yì keyoy. ⁴⁷ Adam wvu fwe nu ε bó to bom bô kebvú ke yì nshε le. E Adam wvu εjim to nε fiew fowe. ⁴⁸ Bonyii bo fokuse fεn nu diεwe wee wvu fwe wvù bó to bomεε bô nshε le, ε bonyii bo fowe nu diεwe wee wvù to nen'yεε fowe le. ⁴⁹ No beene nu ε jo nfieεen yi wee wvù bó to bomεε bô nshε, nu ke no beene nu ke ejo yi wee wvù to nen'yεε fowe le.

⁵⁰ Boom bo bwεεm e, é me ensee ê ben le ke è nulo é ye yin yì è nu nyam bô εleme ke ekenke bvudvuu ente jo bvunfon bvú Nyo' le ke. E ke è nulo ten é fiεe fí nulo efo

ke ekenke bvudvuu fô fiεe yaa foo fó le ke. ⁵¹ Ben eyeke eyuw é me ensee ben kenyile ke fiεe le. Ke beene bocii nu ke ekpweken ke. Geenεn ε ye yesebeene bocii nu ke esεε ekumen. ⁵² Bó nu ke edioo ε ton son yi fokemεse, é ye yesebeene emum ekumen ke nen mwanη no wee ke bewbew jise. Son nu ke dioo ε jeme é bonyii bô nu ε kpweken wase emum ebuy yì kpwe le bô ye yì yaa beε ke efo ke, é beene bô beε dvú emum ekumen lo. ⁵³ Ye yin yì nulo efo kenke keeke ekumen etu wase ε è nu yì yaa nulo efo ke. E ye yì nulo ekpwe kenke keeke ekumen etu wase yì yaa nulo ekpwe ke. ⁵⁴ Seke ye yì nulo ekpwe ebvuu efo ε kumen wase ε tu yì yaa nulo ekpwe ebvuu efo ke, é fiεe ficii emum ekocen no bó san ê Nwa' Nyo' le le, “Bó nu ε so wase kpwe ε ηgoy mvunγay mwew.

⁵⁵ O kpwe, mvunγay mwuw ε fεε?

O kpwe, gbwεεη wo wvù wo taa bonyii dvú ε fεε?”

⁵⁶ Gbwεεη kpwe nu kebefε, ε mvunγay mvu kebefε le nu nci Nyo'. ⁵⁷ Beene enyaà keyoone ê Nyo' wvù nu ε taashε beene bo Tata wesebeene wvù Jisós Klistu beene ε no soo kebefε noo kpwe.

⁵⁸ Nonεn boom bo bwεεm e bô nu shém yεm, ben eleemè temyi. Fo fiεe eshiikè naa lo ben ke. Ben elemtè lemme di Tata le sekeci, ekeè le ke lemme di wee gee nje Tata nu ke ela εcici ke.

16

Nnya keefi bonyii bo Nyo' le dvú

¹ Me nu enjeme keseen ekumε nnya yì bó nyaa keefi bonyii bô è nu bo Nyo' le dvú. Ben egeè ke lenlen no me nto ηgayεε le bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Galεshia egeè. ² Seke è nu diuu di fwe yì kema le keci, ε wee mwaanη mwaanη baa fiεe seyse γεε. Wee dioo baale, baa ke no Nyo' nu ε buw wvú. E me ηke endioo ε nto ben saa ebvuu eshe esuuke lo kensuw ke. ³ Me nu ηke endioo ε nfεse, emum ensan ηwa' embene fô nnya yene le, é bonyii bô ben nu ε baa emum ejo egen dvú Jelusalēm. ⁴ E fí

fɛn nu ε kocɛn ben e lɛ me ɛŋɛn tɛn, ɛ bee b́o emum ɛŋɛn.

Mwɛɛm mv̀u Baul to kpwawci keeke ege

⁵ Me nu n̄ke en'yaw enfey je Masedonia seke me ntoo ɛ ben e, n̄jefo me n̄gomte keenfey je j́o. ⁶ Ɛ ɛ̀ nulo ɛ beene ke ece, ce naa ε kefew ke nffum wv̀u tɛmyi le ke eghan efey, wvu lɛ ben ke eficɛ me ýi lɛne diem e, ɛ me emum ɛŋɛne j̀o me n̄ɛne. ⁷ Kɛ me n̄gomte lɛ me n̄ke endioo ε nto ɛ ben e keseen ɛ beene eyɛnɛn kɛ lo we we kɛ. Me ntaale fwe, n̄kee lɛ me nu n̄ke ento ɛ beene ebosen ece, ɛ Tata fɛn ε bee. ⁸ Geenɛn me embɛɛ ence Ɛfɛsus jan ɛŋɛn embuy diuu di N̄kaw Bentekos e. ⁹ Kembuɲ ke baay nu ε yene f́o me le jan keenɲee lemme di Nyo' le, naa no bonyii bomew cim nu dv́u bane lemme didvu din nɛn. ¹⁰ Ɛ Timatio ke eto lo, ɛ ben yɛn lɛ ben nu ε ge wv́u ε no yuuke n̄jɔɲ ɛ ben ɛnte, n̄jefo wv́u gee lemme ε ɛ̀ nu di Nyo' le lɛn̄lɛɲ kɛ diɛwɛ me. ¹¹ Fo wee ejo wv́u ɛkuse kɛ. Ben ke eficɛ wv́u ɛ wv́u elɛn nyɛkeey etu jim f́o me le, n̄jefo bee boom bo bwee wesebeene le cɛyte wv́u. ¹² Fi ɛkumɛ waa bwee wesebeene wv̀u Abolos nu ε me nse nu ε no n̄leke wv́u lɛ wv́u elaa ghane ɛ ben e b́o boom bo bwee wesebeene le bomew ba, geenɛn wv́u se baa kooɲke naa lo keeto keseen kɛ. Wv́u nu ke edioo ε kɛɲke je, emum eto.

Ngayma b́o kemɛse ke njeme le

¹³ Ben dioo nu no yɛnɛ̀. Ben eleemè tɛmyi ýi mbee wene le, eǹu bonyii b́o kɛɲke mvuntelem. Ben eleemè tɛmyi. ¹⁴ Ben dioo gee fiɛɛ ficii no gee b́o kɛɲkɔɲɛn.

¹⁵ Boom bo bwɛɛm e, ben ekeè lɛ Tɛfanas b́o yew ye nu bonyii bo fwe ɛ keba kè Akɛya le b́o to yawɛɛ lese fitele ýi Tata le, nya bikuu bibole keefici bonyii bo Nyo' le. ¹⁶ Me ε no n̄kule can lɛ ben eyuukè bonyii kɛ diɛwɛ ban e, ebvuu eyuukè tɛn bonyii b́o lemte ýi fiɛɛ le fimwaan̄ b́o b́o le. ¹⁷ Me ε no n̄yuuke n̄jɔɲ no wv́u wv̀u Tɛfanas b́o Fotunatus noo Akaykus nu ε to keeyɛn me le. Me nu ε n̄yɛn b́o le f́i ε mum ε no nu lɛ

me nu ε n̄yɛn wase ben e. ¹⁸ B́o nu ε lɛɛse fitele fiem kɛ lɛn̄lɛɲ no b́o lɛɛse mvunɛn. Bonyii diɛwɛ ban e nu b́o ben ewvumtè b́o. ¹⁹ Bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Ɛsia jan gayte ben e. Akpwila b́o Blisilia noo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kè shiile ɛ b́o yew gayte ben e ɛ diee di Tata le. ²⁰ Boom bo bwee wesebeene le bo mbee le ciinse tɛn n̄gayma. Ben egay wee tfuu le ɛɲocɛ diɛwɛ bonyii bo Nyo' le. ²¹ Wvun n̄gayma saan̄ke me wv̀u Baul b́o kebo kem. ²² Lon ekoo wee wv̀u baa ekooɲke Tata kɛ. Kee Tata, kase kɛ eto. ²³ Tata Jisos ebuw ben b́o kembonɛn kew sekecii. ²⁴ Kɛɲkɔɲɛn kem eǹu f́o ben e sekecii n̄jefo beene nu ε taashɛ ýi Klistu Jisos e. F́i eǹu nonɛn.

16:5 Lem 15:21; 2Kol 1:15-16   **16:6** Lum 15:24   **16:7** 4:19   **16:8** Lem 19:8-10   **16:10** 4:17   **16:12** 1:12
16:13 15:38; Mben 31:24; Ɛfɛ 6:10   **16:14** 8:1; Jon 13:34; Lum 13:8-10; 2Kol 6:6; Gal 6:10; Ɛfɛ 5:2   **16:15** Lum 16:5; 1:16   **16:18** Fili 2:29; 1Tes 5:12   **16:19** Lum 16:5; Mwm 1:4, 11; Lem 18:2   **16:20** Lum 16:16   **16:21** Gal 6:11; Kolo 4:18; 2Tes 3:17; Flm 19   **16:22** Gal 1:8-9; Mwm 22:20; Jut 14; Mwm 1:7   **16:24** 4:21; 2Kol 2:4; 11:11; 12:15; Fili 1:8; 2:17; 1Tes 2:8; 3:12; 2Tim 3:10; Flm 9

**Nwa' wvu bokaŋ bofεε wvù
Baul to saŋεε ê kentaashε ke
Kol en
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Kol en
wvu bokaŋ bofεε wvun e**

Baul to saŋ nwa' wvu bokaŋ bofεε wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en e, ε è nu kefew kè bonḡew to nen'yεε etoo entelεŋ jo wvù bô kentaashε kedvu. Bonyii bo ê kentaashε kin e bomew to nu ε ne no keŋke mvunḡicen mvù temyi ekumε Baul. Geenεn, ε Baul saŋ no duŋci le wen koonḡe baay le bô bó etu diuw mwaanḡ.

Nwa' wvun nu ε bvuu ε ḡen fwe ε no jemyi no Baul to leke kentaashε kedvu le bó eyene can yibo keefi bonyii bo Klistu le bo Judea bô to nu yî ḡḡew e. ε keba ke nwa' wvun e ke ejim nu ε Baul jemyi ekumε mwεεm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cεεy. Wvù to jemyi njefo bonyii bomew bo Kol en caan to nu ε ne bense bikuu bibole le è nu bowen boom bo ntum e bo Jisos e bo cεεy, mum duu le ke Baul nu naa lo waa ntum Klistu wvu cεεy ke.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1:1-11 Keŋkewce

1:12-7:16 Baul bô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Kol en

8:1-9:15 Nnya keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvù

10:1-13:10 ε Baul jeme ekumε mwεεm mvù duŋci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cεεy

13:11-14 Kemεse

¹ ε nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos yî ḡkon wvù wvu Nyo' le. ε nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me nsaanḡe nwa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le bo Kol en, noo fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii bo keba kè Akεya le kecii. ² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

Nyo' wvù læsee mvuntelem

1:1 Gal 1:1; 1Kol 4:17   1:3 Efε 1:3; 1Bi 1:3   1:5 4:10; Mben 94:19; Kolo 1:24   1:6 4:15, 17   1:8 4:8; Lem 19:23; 1Kol 15:32   1:9 Lum 4:17   1:10 2Tim 4:18   1:11 4:15; Lum 15:30   1:12 2:17; 1Kol 1:17, 19, 31; 2:13; Ibu 13:18

³ Mbense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu Icee shen, nu Nyo' wvù læsee mvuntelem mvu bonyii le yî mwεεm e mvunciim. ⁴ ε nu wvù wvù ké no læsee mvuntelem mvuseεbeene yî bonḡew bosεεbeene le bocii wvu le è nulo é beene emum ekee ten keelεεsee mvuntelem mvu bonyii bomew e seke bó nu yî bonḡew e. Beene nulo ekee keelεεsee nonεn ε è nu bô nleεse wvù Nyo' nu ε læsee mvuseεbeene mvuntelem dvù. ⁵ Bese kee lo le ke leŋleŋ no bonḡew bo Klistu le nu fô bese le baay, nu ke no Nyo' nu efele yî Klistu le læsee mvuntelem mvuseεse ke ten baay. ⁶ ε bese nu yî monlum e, tu è nu keelεεse mvuntelem mvunεn noo keeboyse ben. ε bó læsee mvuntelem mvuseεse, tu è nu keεge é mvuntelem mvunεn elεεtene, é ben ekuu shém enu nyεkeey yî bonḡew bô ben yene diεwε no bese yene le. ⁷ Fiεε fi bese taale fwe kee ekumε ben nu ε ke fiεε nulo eshiw bese ke, njefo bese kee lo le no ben yene ḡḡew diεwε bese le, nu ε ben ten nu ekeŋke mvuntelem mvù lætene diεwε bese le.

⁸ Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enù se ben kee kfuu ḡḡew wvù bese to wue won wvù Esia le ke. Wvuwε ḡḡew to temyi baay fele mvunḡay, ε bese no yene le ke è nulo é bese ebvuu eluŋ ke. ⁹ Yî keceεy e, bese to kee le è nu ke wase kpwe fô bese le. Geenεn fifin to kooyi nonεn keεge le fo bese eyeemè yî bikuu bisese le ke, le bese eyeemè ε è nu yî Nyo' le. ε nu wvù wee wvù bvuu bonyii yî kpwe le. ¹⁰ Wvù wvudvu wvù to bvuseε bese yî kfuu wvuwε ḡḡew wvù è to yen'yi wase kpwe le, nu ε wvù nu ke emεy ke ebvuu. Bese nu ε ḡεε bvufee ε è nu yî ye le le wvù bæε ke ke ebvuu ebvuu bese sekecii, ¹¹ no ben nu etomte bese bô bunle yene. Nonεn é bonyii emum ke enyaa keyoone ê Nyo' fô bese le nje fiεε fi jee fi wvù nu ε buw bese dvù nje bunle bonyii nteen.

Fiεε fi to ḡεε ε Baul se kumεn ḡkpawce lene diew

¹² Fiεε nu dvù fi bese saale ye yî dvù le, ε fitele fisεse tomte bese ekumε fí. Fí nu le,

gee disese ê wonjan, efey mvunciim fô ben e, nu di yuule, nu keceey no Nyo' gomte. Ke bese gee gee di bii bvufee bvuyi wonj wvun e ke. Bese gee bii ε è nu no Nyo' nu ε buw bese le bese egeè. ¹³ Ke bese saanjke fiεε fimew fô ben e jεey efey fi è nulo é ben etanj ekiεε fi ke. Me njkpwaake le ben nu ke etanj ekiεε fi ficii, ¹⁴ ke no ben nu ε kiεε wase bese keseen caan, wvu le é ke edioo enu diuu di Tata wesebeene wvù Jisos ε to, é ben esaale ye bô bese ke naa no bese saale ye bô ben. ¹⁵ No me nto njkee naa fifin nonen, ε me mum no ngomte keen'yaw nto ê ben e, wvu le ben ekeηke sεw wεm bokanj bofεε. ¹⁶ Me nto njkaake le me nu njke endioo engeene Masedonia enfey je jo ben, bô le me nu njke endioo enkaase embvuu enfey je jo ben é ben efice me yi lene diem di Judea le. ¹⁷ Ben kpwaake le no me nto mbaa enghan enfey ke, nu ε me nto njkaake nonen njgee ε è nu ndvum e? Nuu le me ndioo njkaake fiεε no njkaake ê je wee wvu fokuse fen wvù beje fiεε le “Eε” mum kase tun ke sekedvu le “Aay” e? ¹⁸ Yi keceey e, no Nyo' ké no leeme ke yi diεw ye le, ke fiεε fi bese jemyi ê ben ké no nu fi bese ebee le, “Eε” kase tun le, “Aay” ke. ¹⁹ E fi nu nonen njefo ke Jisos Klistu wvù Waa Nyo' wvù bee bo Silas noo Timatio to fewci ê ben ente nu wvù beje fiεε le, “Eε” kase tun le, “Aay” ke. E ké no nu ke le, “Eε” sekeci. ²⁰ Ben ekeè le yi Klistu le nu ε bonkawma bô Nyo' geε bocii nu ε wvù ε bee dvù le “Eε”. E nu nje fifin wvù beene fele yi Klistu le gayte ê Nyo' le “Fí enù nonen.” E nεε no beene ké no tumte monkum mew nen. ²¹ E nu Nyo' wvù nu ε leke bese ε leke ten ben, beene ε no temyi yi Klistu le. Wvù nu ε caw * beene. ²² Wvù nu ε gee nciise we yi yese beene le wvù è nu Keyoy kew kè nu fô mvuntelem mvuseεbeene le diεwe sâ' fiεε ficii fi beene nu ke ekeηke le.

²³ E nulo é me mbe Nyo' é wvù eben jim nsaw wεm le me nto mbaa nto Kolen ε è nu njefo me nto ngomte keembawce lo ben. ²⁴ E ke è nu le bese gomte keeleeme ke le è nεε no mbee wene keηke keenu ke. Bese kaa

lemte lo beene keeto bô njonj fô ben e. Bese kee le ben leeme temyi yi mbee wene le.

2

¹ Nonen ε me mum njkpawace le ke me mbεε mbvuu nlaa ghane di eto bô nsase ke. ² E me embvuu enε ε njge ben ε yuw nsase, é ebvuu enu yεε dvù wvù nulo ege é me en'yuw njonj efey ben boba bô me nu ε njge wase bó ε yuw nsase? ³ E nεε fiεε fi to gee ε me nse nsanj njwa' wε ê je yi me nto nsanjεε le. E to nu wvu le me njke ndioo ε nto ê ben e, me nsaa njke enkeηke nsase wvumvu wvù nε fô ben bô bee ege é me en'yuw ε è nu njonj e ke, njefo me njkee naa ntay ekumε ben bocii le njonj wεm nu ke njonj wene bocii. ⁴ Ben ekeè le njwa' wvudvu wε nu ε me nto nsaanke bô nsase wvu baay, ε fitele tone me, ε misεm ε yiηsen ê me ejise. E ke me nto nsanj nonen keenje é ben eyuw ε è nu nsase ke. E to nu keege é ben ekiεε keηkonen ke baay kè me njkeηke fô ben e.

Bó elεeshε jay mweten enya ê wvù

⁵ E wee to nu ε ge ε me n'yuw nsase, tu ke nsase wvun to mey ke fô me le ke. Wvù to nu ten fô ben e bocii. (Ke fifin nu fiεε fi me enjemyi engeene yi dvù le baay ke). ⁶ Ngew wvun wvù wee nteen ben e nu ε nya wase ê wvuwe wee nu ε wvù ε kocen nonen. ⁷ Keseen nu ε è nulo é ben elεeshε jay we, ege é fitele fiew elεetene, wvu le fo wvù emey ke wase enu shen shen baay ke. ⁸ Nonen me ε no njkule can ê ben le ben ekase eduηce ê wvù le ben beε ke koonke wvù. ⁹ E nεε fiεε fi to gee ε me nse nsanj njwa' wε fô ben e keemom ben enkiεε le laa ben yuuke ke me le yi fiεε le ficii le. ¹⁰ E ben lεeshi jay wee, tu me ten nu ε nleeshε. E me nleeshi fiεε, fen é fiεε nu dvù keelεeshε, tu me nleeshi ê Klistu ejise nje yene. ¹¹ Beene gee nonen wvu le fo Satan ke enε eley jó ekeηke mvungay ê beene we. Ke beene maa no wvù ké no wεentene ke.

Diεw Nyo' kumte bonyii le jé le jé le

¹² E to nu seke me nto njgeεε mbuy ke-laante kè Towas e keenfewce saaka wvù jee

1:14 5:12; Fili 2:16 1:15 1Kol 16:5-6 1:17 1Kol 4:18-19 1:18 1:23 1:19 Lem 18:5 * 1:21 Kenεε le, “... è yefe.” 1:22 5:5; Lum 8:15-16, 23; Efe 1:13-14 1:23 11:31; 13:2; Lum 1:9; Fili 1:8; 1Tes 2:5; 2Tes 2:10 1:24 1Bi 5:3 2:1 12:21; 1Kol 4:21 2:3 13:10 2:4 7:8; Lem 20:31; 1Kol 16:24 2:6 7:11 2:7 Kolo 3:13 2:9 7:15; 10:6 2:11 1Bi 5:8 2:12 1Kol 16:9 2:13 1Tes 3:1; 2Kol 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Tim 4:10; Tay 1:4; Lem 20:1

wvu ekumε Klistu jó, ε Tata yene kembuñ fô me le keenlem lemme diew jó. ¹³ Geenεn bvufee bwem to baa nu fó κε, njefo me nto mbaa n'yeñ waa bwεεm wvù Taytus e jó κε. Nonεn ε me mum ngay bó le ε bó ε sheε wase, mum nto Masedonia.

¹⁴ Geenεn, keyoone nu fô Nyo' le wvù ké no saa fwe dvuseεe yî Klistu le nyaa mbεεte, ε bese bii diεwε bonyii bò wvù nu ε κεηκε gbwen jem e. ε wvù mum fele yî yese le sañse Klistu mondvuum e monciim ε bó kee wvù yuuke nsam we diεwε jiin fô bó ε ton e. ¹⁵ Ben ekeè le bese nu diεwε nsam jiin di Klistu le fô Nyo' le entelεñ jo bonyii bò bó boysee bó noo fô bò laa wase le. ¹⁶ Fô bonyii bò laa wase le nu ε nsam wvun too ε è nu bò kpwe fô bó le. ε bonyii bò bó boyse bó nu ε nsam wvun too ε è nu bò nshii fô bó le. No fí nu nonεn, tu è nu yeε dvù wvù nu ε kocεn keege didin lemme? ¹⁷ Ke bese nu diεwε bonyii nteen e bò nu ε jo diεw Nyo' yî ε tu fiεε fi way e fi bó ghane geese lo κε. Bese nu fisese bonyii bò nu ε taashε yî Klistu le. ε bese fewci diεw Nyo' bò mvuntelem mvù yuule diεwε bonyii bò Nyo' nu ε tum bó, ε bó leeme ê wvù ejise le.

3

Kenfewsεn ke monkan mo moyvuum bò mo monfεm e

¹ Me nfεn ngayte nεn ε fí nu le bese bvuu kaase duñci lo bikuu bisese ê ben e? Nu le bese shieele boñwa' diεwε no bonyii bomew shieele boban boñwa' bò nε fô bese le κεεε fô ben e bò duñci bonyii bò è nu bese le? ² Ben keβεε nu wase ηwa' wese wvù bó nu ε sañ ê mvuntelem mvuseεe le le wee tfuu nulo ekiεε ebvuu etañke. ³ Ben yen'yi le ben nu ηwa' Klistu ε bese ε seyse. Nwa' wvun nu ε κε bó sañ ε è nu bò kete ke ηwa' le κε. Bó sañ ε è nu bò Keyoy ke Nyo' wvù κεηκε nshii le. ε κε bó sañ ε è nu yî biwan bi eta yo eta le κε. Bó sañ ε è nu yî biwan bi è nu mvuntelem mvu bonyii le.

⁴ Fifiñ nu fiεε ε bese jemyi ê Nyo' ejise se kemañεn nje Klistu. ⁵ Ke è nu le bese nu ε

kocεn bò bikuu bisese keege fiεε fimew wvù bese ke nε eduu le fiεε fimew nε fô bese le κε. ε ge Nyo' bese ε se kocεn. ⁶ Wvù nu ε ge bese ε kocεn keelemte yî saaka monkan mo monfεm e. Ke monkan man yaa nu mò bii ε è nu bonci bò bó sañεε lo bò can κε. ε nu mo Keyoy ke Yuule le. Bonci to too ε è nu bò kpwe. Geenεn ε Keyoy nyaa ε è nu nshii ê bonyii. ⁷ Je yi yvum yî bó to gee mwεεm jó nu ε bó to cow bonci bodvu yî biwan bi eta le. Seke Muses to too bò bonci bodvu nu ε κε bonyii bo Islael to kee keebvuu etaa bvushiw bwew κε, nje n'yu Nyo' wvù to baa yî bvushiw bwew e. ε yiyε je yi yvum yî to too ε è nu bò kpwe to too κεηκε n'yu Nyo', ε n'yu wvun nu wvù to baa nonεn jimte wase kaa gene lo, ⁸ é n'yu je yî bó gee mwεεm jó yî è nu yi Keyoy ke Yuule saa efey naa lo wvuε n'yu le? ⁹ ε je yî bó to gee mwεεm jó yî to too bò fiεε fi leese lo bonyii ηgew e, to too bò n'yu Nyo', κε tu je yî bó gee mwεεm jó yî è nu yî Nyo' joo bonyii le bó nu teyey ê wvù ejise nulo κεηκε n'yu ε wvù fele lo wvuε! ¹⁰ Keceεy kedvu nu le fiεε fi to too κεηκε n'yu Nyo' fidvu nu ε lase wase n'yu we njefo n'yu wvù kuuke fele wvuε nu ε to wase. ¹¹ ε fiεε fi to kaa wase gene lo to too bò n'yu Nyo', κε tu n'yu fiεε fi to keenu wase kemakaa nu ekuuke fele naa lo wvuε!

¹² No bese kee nonεn se kemañεn, bese ε mum ε no fewci yaa fane κε. ¹³ Ke bese nu diεwε Muses wvù to ké bañ bvushiw bwew bò ndvu keege le fo bonyii bo Islael etaale no n'yu wvù to baa yî bvushiw bwew e jimte kaa gene κε. ¹⁴ Geenεn bonyii bodvu nu ε bvufee bvubole to jiime. ε naa ε to ε buy eβεn wvun e, nu ε bó dioo tañke fiεε ê ηwa' monkan mo moyvuum e, é bó eyuw, ε fiεε no nu ε fí ε bañ κε bvufee bvubole. ε nu κε yî Klistu le wvù è nulo é bó ecake fiεε fi bañke fidvu. ¹⁵ Yî keceεy e, ε to ε buy naa eβεn wvun e, nu ε bó tañke fiεε ê Nwa' Muses e, ε fiεε no nu κε ε fí ε bañ bvufee bvubole. ¹⁶ Geenεn é wee ke etu wase bò Tata, é bó mum cake fiεε fi bañke fidvu. ¹⁷ Tata wvun nu Keyoy, ε naa fεε fô Keyoy

2:15 1Kol 1:18 2:16 3:5-6 2:17 4:2; Fili 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Bi 4:11 3:1 5:12; 10:12; Lem 18:27 3:2 1Kol 9:1-2 3:3 Ksm 24:12; Yeli 31:33; Esek 36:26 3:5 2:16; Lum 15:18 3:6 Jon 6:36; Lum 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kol 11:25 3:7 Ksm 34:29-30 3:9 Lum 8:2, 33; Gal 3:10 3:13 Ksm 34:33-35 3:14 Yesa 6:10 3:16 Ksm 34:34 3:17 Jon 8:32, 36; Lum 8:2; Gal 5:1, 13 3:18 4:6; 1Kol 2:7

kin nu, nu ε bonyii ke buy κε yî bvunfaw e. ¹⁸ Fí nu le beene bocii bò nu se fiεε beε baan̄ke monshim mosεεbeene nu ε n'yuu Tata baa yî yese beene le, gee ε beene baa mum kumene gene fwe fwe fieesene wase ε è nu wvú. N̄kumεn wvun nu ε è gee Tata wvù è nu Keyoy ke Yuule.

4

Ntfu saaka wvù jee ê nsháan mbom e

¹ Nonεn no bese ken̄ke lemme din ε è cam Nyo' shen ε nya ê bese, tu κε è nulo é shem ekpwee bese dvú κε. ² Bese nu ε base jim ê mwεεm mvù bonyii gee ê kenyile le mvù è nu mvu kenshoose le. Bese nu ε tun je ken̄εεma. Ke bese leese mbiay ê diεw Nyo' le κε. Bese ké no jemyi κε ε è nu keceεy endan endan, duñci bikuu bisese ê wee tfuu ê Nyo' ejise, wvu le è nulo é bó ekpwawce ekiεε bonyii bò è nu bese. ³ E è cim nu le saaka wvù jee wvù bese fewci wvun nu ε fiεε ban̄yi, tu fí ban̄yi κε ε è nu fô bonyii bò laa lo le. ⁴ Fô boba bonyii bò baa bee saaka wvun e nu ε Satan wvù è nu nyo' wvu yî won̄ wvun e ε s̄um bvufee bvubole bvú ε no jiime keege le fo bó eyenè n'yuu saaka wvù jee wvù nu ekumε bvukuke bvú Klistu wvù nu wunte Nyo' le κε. ⁵ Ben ekeè le κε bese fewci ε è nu ekumε bikuu bisese κε. Bese fewci ε è nu ekumε Klistu Jisos le wvú nu Tata. E bese nu κε lo fisese bonyii bò lemte ben e nje Jisos. ⁶ Nyo' wvù to gayεε le, “N'yuu ebuy ê ejiwε le ebaa”,

è nu Nyo' wvudvu wvun wvù nu ε ge n'yuu we ε no baa fô mvuntelem mvuseε le keeyuuse bese ε bese kee bvukuke bvú Nyo' le bvù nu yî bvushiw bvú Jisos Klistu le.

⁷ Geenεn, ntfu saaka wvun nu yî yese le, ε bese nu κε lo fisese nsháan mbom. E bese nu nonεn wvu le fí edun̄ci le mvun̄gay mvu baay mvun yî yese le nu mvu Nyo' le ε è yaa nu mvuseε κε. ⁸ Bon̄gew yike bese biba bicii, geenεn yaa bvuwci bese κε. Bese nεn'yi ε bvufee no bvun̄ke lo bese, geenεn shem saa ekpwee bese κε. ⁹ Bó ké

no bone bikaa ê bese εjim, geenεn ε Nyo' yaa daayi ê bese le κε. Bó ké no kfunε bese ε bese gbwee fokuse, geenεn yaa kpwee κε. ¹⁰ Bese ké no ghane kpwee κε kfuu kpwe Jisos sekecii, wvu le nshii Jisos nulo eyen'yi ten yî ye yese le. ¹¹ No bese cee, nu ε bese ké no nu κε diuw kpwe le sekecii nje Jisos, wvu le nshii Jisos eyen'yi yî bin̄kpwe bisese bi ye le. ¹² Nonεn bese ε mum ε no kpwee kpwe, geenεn ε kpwe yese yin too ε è nu bò nshii fô ben e.

¹³ No bese nu ε lese fitele yî Nyo' le diεweε weε mvu wvù to jem̄yεε ê Nwa' le le, “Me nu ε mbee ε nse no njemyi”,

nu ε bese ten ε bee ε se no jemyi. ¹⁴ Bese kee lo le wvú wvuwe wvù to bvuseε Tata wesebeene wvù Jisos yî kpwe le, nu ke ebvuse ten beene bò nu bò bo Jisos yî kpwe le, ejo bese noo ben ten egeε egeε ê wvú fwe. ¹⁵ Mwεεm mvun mvunciim kooyi nje yene, wvu le no mbuwma Nyo' saan̄kene gene fô bonyii le nteen nteen, é keyoone kè bonyii nyaa ê Nyo' ebiisè, ε mbense gene fô Nyo' le.

Mwεεm mvù beene yene mvú le fele lo

¹⁶ E nεε fiεε fi κε shem kpwee bese κε. Naa no ye yese yin cim bvukeε gene kaa nεn, nu ε mvuntelem mvuseε kumene tuu κε lo mvun̄fem εdiuw εcii. ¹⁷ Bon̄gew bo caan ban bò bese yene yî kefew kin e, nu ε bó seysee ε è nu bvujon̄ke bvú baay bvù m̄ey lo fô bese le bvù è nulo wee saa efewsεn κε. ¹⁸ Nonεn, bese baa leke fisese bvufee yî mwεεm mvù bó yene mvú le κε. Bese leke ε è nu yî mvù bó yaa yene le κε, njefo mwεεm mvù beene yene mvú le nu ε mvú fele lo, geenεn ε mvù beene yaa yene κε, nu mvù m̄ey lo.

5

¹ Beene kee le é bó s̄aw lo cun yin yì è nu ye yesebeene yì beene cee dvú fokuse fεn, tu beene ken̄ke yew fô Nyo' le ε bó yaa bom bò can κε. Yiyε nu yew yi fowe, ε è nu yì m̄ey lo. ² No beene nu fεn keseen nu ε beene looci naa shomkene, njefo beene beele baay le bó etfume yew yi fowe ye yì

4:1 3:4, 6   4:2 2:17; 6:4   4:3 1Kol 1:18   4:4 Jon 12:31; Efe 2:2; Kolo 1:15; Ibu 1:3   4:5 1:24   4:6 Ken̄ 1:3; Yεsa 9:2; 2Kol 3:18; 1Bi 2:9   4:8 1:8; 7:5; 11:23-29   4:10 1:5; Lum 6:8; Gal 6:17; Fili 3:10-11   4:11 Lum 8:35-36; 1Kol 15:31   4:12 Kolo 1:24   4:13 Mben 116:10   4:14 1Kol 6:14; Lum 8:11   4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15   4:16 Efe 3:16   4:17 3:18; Lum 5:2; 1Bi 1:6-7   4:18 Lum 8:25; Ibu 11:1   5:1 Job 4:21; 2Bi 1:14   5:2 Lum 8:23-24

yese beene le diεwε ndvu le. ³ Ε nu ke enu seke bó ε tfume wase yiyε yî yese beene le, beene saa ebvuu enu ye ye κε. ⁴ No beene bεε cee cun yin e, nu ε bonεwεw bô beene joo gee ε beene shomkene baay. Κε è nu le beene gomte le bó baayε ndvú yî è nu ye yesebeene yidvu yî yese beene le κε. Beene gomte le bó etfume lo yimi yî yese beene le wvu le nshii wvù mεy lo emi lo binεpwe bi ye le bidvu. ⁵ Nyo' nu wvù nu ε seyse beene keεkeε fiεε fin. Wvú nu ε nya beene sâ' wvudvu ε è nu Keyoy ke Yuule.

⁶ Nonεn, bese ε mum ε no nu sekecii kee fifin sε kemaεn. Bese kee le no bese cee yî ye yin e yî won wvun e, nu ε bese nu ncejole fô Tata le. ⁷ Bese gee mwεεm ε è nu nje fitele fi bese lese yî Nyo' le, κε è nu nje bese yene wvú le κε. ⁸ Bese nu naa sε kemaεn yî fifin e, ε fîjee naa lo le bese ecinε lo ye yin e, egeε enu wase bee bo Tata fô la diew e. ⁹ Fî ε no nu le kenεε bese nu bee bó fô la diew e, kenεε bese bεε fεn, tu fiεε fi bese taale yî dvú le, nu κε keegeε ε wvú yuuke njon. ¹⁰ Ben ekeè le beene bocii κεηκε keeke eleem fwe dvu Klistu é wvú esaw beene, wvu le wee mwaan mwaan eκεηκε nlawma fiεε fi wvú to gee yî ye yin e, kenεε è nu fîjee kenεε fi befε.

Lemme keegeε ε bonyii manci mwεεm bô bo Nyo'

¹¹ No bese kee fiεε fi nu keefane Tata, bese ε mum ε no momte keege é bonyii ekumεn. Nyo' looci naa kee bonyii bô è nu bese naa ntay. Ε me ηkpwaake le ben ten kee ntay é mvuntelem mvunεn e bonyii bô è nu bese. ¹² No bese jemyi nεn nu ε κε bese gomte keebvuu ekase edunεi lo bikuu bisεse é ben κε. Bese nyaa κε ε è nu je é ben keesaale ye bô bese, wvu le è nulo é ben eκεηκε fiεε fi è nulo é ben etfuse é bonyii bô bensee bibεεn bô mwεεm mvù bó yene yî bonyii le εjise, ε è yaa nu mvu fô mvuntelem mvubole κε. ¹³ Ε è nu le bikuu ghane bese, tu bí ghane nje Nyo'. Ε no nu le bí leeme fô, tu bí leeme κε nje yene. ¹⁴ Fiεε

fi gee ε bese gεne fwe bô fiεε fi bese gee nu keηkeηen kè Klistu κεηκε fô beene le. Bese gee nonεn njefo bese nu ε looce ε bee le wee mwaan to nu ε kpwe fô bonyii le bocii, ε fî mum nu le bonyii bodvu bocii nu ε kpwe wase ten. ¹⁵ Wvú to kpwe fô bonyii bocii le wvu le fo boba bô cee, ebvuu ecee fô bikuu bibole κε. Geenεn le bó eceè wase fô wvuweε wee wvù to kpweε kase buy yî kpwe le nje bó le.

¹⁶ Nonεn, ε κεw lo nu ε κε bese bvuu taale wee bô bvufee bvuu wee wvu wum e κε. Naa no bese to cim shee taale Klistu ε è nu bô bvufee bvuu wee wvu wum e, nu ε bese yaa bvuu taale wvú keseen é yiyε je le κε.

¹⁷ Fiεε fi nu nu le, é wee nu ε taashε wase bô Klistu, tu wvú nu wase wee wvu fwe. Mwεεm mvu mvuyvuum mvunciim nu ε fey wase, ε mwεεm mvunciim ε tu wase mvu mvunfεm. ¹⁸ Fin ficii nu ε è gee Nyo' wvù to kasεε jo beene yî ye le no wvú to manceε mwεεm beene ε bó fele yî Klistu le. Ε wvú ε nya é bese lemme keegeε ε bonyii manci mwεεm bô bo Nyo'. ¹⁹ Fî nu le, è to nu yî Klistu le wvù Nyo' to manci mwεεm bô bonyii bo yî won wvun e le bó etu bô wvú. Ε wvú fanε yaa ebvuu engoyte fite fi kebefε kebole κε, mum nya ntum kemaεn wvun can yese le le bese eteete é bonyii. ²⁰ Bese ε mum ε no nu fεn yî bvudvuu bvuu Klistu le, ε Nyo' fele yî yese le leke bonyii. Nonεn bese kule can é ben é diee di Klistu le le ben ekase emancε mwεεm ben ε bo Nyo'. ²¹ Ε nu nje yese beene wvù wvú wvù Nyo' to gee ε Klistu wvù to baa kee kebefε, nε tu kebefε, wvu le beene etu teyεtey é Nyo' εjise nje ye.

6

Bonεwεw bô Baul wvù waa ntum Jisos Klistu to yene

¹ No bese lemte yî kentaashε le bee bo Nyo', bese ε mum ε no kule ten can é ben le fo ben efiisen mbuwma Nyo' wvun ege é wvú ela εcici κε. ² Nyo' to nu ε jeme é Nwa' we le le,

5:4 1Kol 15:53-54   **5:5** 1:22   **5:7** 1Kol 13:12; 1Bi 1:8-9   **5:8** Fili 1:23   **5:9** Kolo 1:10; 1Tes 4:1   **5:10** 11:15; Yesa 2:12; Dan 7:9-10; 12:2; Lem 17:31; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 4:5; Fili 3:19; 2Tes 1:7-10   **5:11** 4:2; 6:4; 1Kol 9:22   **5:12** 1:14; 3:1   **5:14** Jon 17:23; Lum 8:35; Gal 2:20; Efe 3:19; 5:2, 25; 1Jon 3:16   **5:15** Lum 6:3-4; 7:4; 14:7-9   **5:17** Yesa 43:19; Lum 6:4; Gal 6:15; Efe 4:24; Mwm 21:5   **5:18** Lum 5:10   **5:19** Lum 3:24-26; Kolo 1:20   **5:20** Mat 10:40; Yesa 52:7   **5:21** Jon 8:46; Lum 8:3; 1Kol 1:30; Gal 3:13; Ibu 4:15   **6:1** Lum 5:2; 1Kol 15:10   **6:2** Yesa 49:8; Luk 4:19-21

“Kefew ke leŋ to nu ε to kocen, ε me nya bitem ê wo.

Diuu di mboyma le to nu ε kocen ε me nfi wo.”

Ben etaa eyen, keseen nu kefew ke leŋ, ε din nu diuu di mboyma le.

³ Kε bese yaa gee naa lo fiεε fi nulo ebaanŋe je wee mvu kε. Bese gee nonen wvu ε fo bó ke eyen jay mvu le yî lemme disese le kε. ⁴ Geenεn, bese nu ε duŋce fisese bikuu bisese ê jé le yicii le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le. Bese nu ε duŋce ê je yî bese kuule fitele naa baay yî bonŋew bô bese yene le bô seke mwεεm temyi noo seke je yaa nu naa dvú kε le. ⁵ Bonyii ké no suunŋe bese, ké nε sekemew lese bese yew ncaw e, ε bonyii nen'yi no shiike mvunlaa bee bó. Bese ké no kfunε ye yî lemme le, ké nε ce entanŋ saa lefe kε, ké nε kefew kemew e no kpwee jeŋ. ⁶ Bese duŋci ten le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le ê je nce wese wvù yuule le bô no bese kee fiεε fi ekumε Nyo', noo no bese kuule shém, bô no bese keŋke mvuntelem mvù jee fô bonyii le. Bese cee bii no Keyoy ke Yuule duŋci, ε bese koonŋe bonyii bô ŋkonŋen wvu keceey. ⁷ Bese ké no jemyi kε ε è nu njeme wvu keceey, gee mwεεm ê mvunŋay mvu Nyo' le. Bese ké no jici nce wvu teytey e diεwe mwεεm mvu jem e mvu εbo εceey bô mvu εbo enkonko le. ⁸ Bese ké no lemte kε lo, kenεε bonyii wvumte bese, kenεε bó yaa wvumte kε, kenεε bó jemyi mwεεm mvù befe ekumε bese kenεε bó jemyi mvù jee. Bonyii ké no joo bese le bese nu bonyii bo kenlema le, geenεn ε bese nu bonyii bo keceey e. ⁹ ε bonyii ké nε no nu nen diεwe kε bó kee bese kε, geenεn ε bonyii kee naa bese ntay. Bó ké nen'yi no yene le bese nu wase bonkfusay, geenεn ben etaa eyen, bese nu kε dvú. ε bonyii ké nε no nyaa ŋgew ê bese, geenεn yaa yuwyi bese kε. ¹⁰ Bese ké no nu nen diεwe bonyii bô nu yî yii le, geenεn lanlanŋe ke sekecii, nu diεwe bonyii bô fuute le, geenεn gee kε ε bonyii nteen nu bonyii bo kpaw e. Bese ké no nu nen

diεwe kε bese keŋke naa lo fiεε kε, geenεn ε bese keŋke mwεεm mvunciim.

¹¹ Bonyii bo Kolεn, bese nu ε jeme wase ê ben yaa nyile fiεε kε. Bese nu ε yene mvuntelem mvusese ε gee mvuyem ê ben.

¹² Kε bese baa ban mvuntelem mvusese fô ben e kε. ε ban ben mvunen fô bese le.

¹³ Me ε no njemyi ê ben kε diεwe ê boom bem e le, ben ege leŋleŋ no bese nu ε ge fô ben e, eyene ten mvunen mvuntelem fô bese le.

Fo wee mbee elenè ekale kemwaan bô wee wvù baa nu wee mbee kε

¹⁴ Fo ben elenè ekale kemwaan ben ε bonyii bô yaa nu bo mbee le kε. ε nulo é fiεε fi teytey bô fi befe eghan nεε se no nu yî fiεε le fimwaan? N'yuubô ejiwε nulo ekeŋke kentaashε? ¹⁵ ε nulo é Klistu bô Belial * enu diuw mwaan e? Fiεε fi taashi wee mbee bô wee wvù baa nu wee mbee nu la?

¹⁶ Yew ncese Nyo' nulo ekeŋke la keege bô mvunyo' mvu yî won wvun e? Ben ekeè le beene nu yew ncese yî yi Nyo' wvù keŋke nshii. Fifin nu no Nyo' to gayεε le,

“Me nu ŋke encee yî bó le, nlene ê bó enteleŋ.

Me nu ŋke enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem.”

¹⁷ Nonen, Tata Nyo' gayte le,

“Ben ebuy ê bó ente, enù jεεy fô bó le.

Fo ben ekum fiεε fi nnyen e kε,

é me emum enfiisen ben.

¹⁸ Me nu ŋke enu Icen,

ε ben nu boom bem bô bolemse noo bô bokεnε.

Fifin nu ε è jemyi Tata Nyo' wvù Keŋke Mvunŋay Mvunciim.”

7

¹ Nsáa yem shém, no Nyo' nu ε nya bonkawma ban ê beene nen, beene emum eukε fiεε ficii fi beete bô ye yesebeene noo keyoy kesεbeene. Beene eyuulè gene mεese no beene cee yî nfan wvù wvu Nyo' le.

6:4 4:2 6:5 11:23-29 6:6 8:24; Lum 12:9; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12 6:7 10:4-5; Lum 13:12; 1Kol 2:4 6:9 4:10 6:10 7:4; Lum 5:3; 12:12; 8:9; Fili 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6 6:13 1Kol 4:14 6:14 1Kol 6:9-13; 10:21; Efe 5:5-11 * 6:15 Belial wvun nu dεwle. 6:16 Lεw 26:12; Yeli 31:33; 32:38; Esek 37:27; 1Kol 3:16 6:17 Yεsa 52:11; Mwm 18:4 6:18 2Sam 7:14; Yεsa 43:6; Amo 4:13; Mwm 11:17 7:1 1Jon 3:3 7:2 6:13; 12:17

Ɛ Baul yuw njon Ɣ bonyii bo Kolɛn to nu Ɣ kumɛn mvuntelem mvubole

² Ben egɛɛ bvudvuu Ɣ mvuntelem mvunɛn e fô bese le. Kɛ bese nu Ɣ jay fiɛɛ fô wee le kɛ. Kɛ bese nu Ɣ lɛɛ wee kɛ, Ɣ kɛ bese nu Ɣ fiw wee mvu kɛ. ³ Kɛ me njemyi nɛn Ɣ me nsaake lo ben kɛ. Me nu Ɣ ngay wase Ɣ ben Ɣ ben nu naa lo fitele fisɛɛ, Ɣ Ɣ cim nu keekpwe kɛnɛɛ keenu dvú, tu beene nu enu kɛ yí kentaashɛ le. ⁴ Me nu Ɣ ngɛɛ fitele fiem yí yene le baay. Me nƔkɛnƔ kembense ye ke baay Ɣkumɛ ben. Fitele fiem lɛɛtene baay Ɣkumɛ ben. Ɛnte jo bonƔɛw bocii bô bese yɛne nu Ɣ me n'yuuke kɛ Ɣ Ɣ nu njon.

⁵ Naa no bese to leyɛɛ won Ɣwù Masedonia le, bese to baa kɛnƔ nƔɛɛten kɛ. Bese to kɛnƔ bonƔɛw biba bicii. Bonyii to gomte diuw bee bó, Ɣ bese bvuu kɛnƔ nƔan Ɣ mvuntelem mvusɛɛ le. ⁶ Geenɛn, Ɣ Nyo' Ɣwù lɛɛsee mvuntelem mvu bonyii bô nu yí yii le ke lɛɛsee mvuntelem mvusɛɛ bô nto Ɣwù Taytus to toɛ. ⁷ Ɛ kɛ Ɣ to mɛy kɛ nto we maan Ɣwù to lɛɛɛɛ mvuntelem mvusɛɛ kɛ. Ɛ to nu ten je yí ben to lɛɛɛɛ fiem fitele jó. Ɣwù to nu Ɣ see Ɣ bese Ɣ ben shieele baay keeyɛn me le, bô no ben kɛnƔ yii fô bikuu binɛn e, noo no ben kɛnƔ shiee fô me le. No me n'yuwɛɛ nonɛn, mbvuu n'yuw naa lo njon baay.

⁸ Ɛ Ɣ cim nu naa Ɣ nƔa' Ɣwù me nto nsanɛɛ fô ben e wɛ to nu Ɣ ge Ɣ ben no nu yii yii, tu kɛ me nƔim nƔkumyi ye kɛ. Geenɛn, Ɣ me nto nƔkume kɛ ye, njefo me n'yɛne Ɣ nƔa' wɛm Ɣwudvu to nu Ɣ ge Ɣ ben no nu yii yii. Geenɛn, ben to nu yii yii kɛ yí kefew e nɛn caan. ⁹ Me Ɣ no n'yuuke njon keseen, Ɣ Ɣ yaa nu njefo ben to nu Ɣ no nu yii yii kɛ. Ɛ nu njefo yii yin to nu Ɣ ge Ɣ ben kumɛn mvuntelem mvunɛn. Ben to kɛnƔ yii Ɣ Ɣ nu Ɣ je yí Nyo' gomte le. Nonɛn bese to baa ge fiɛɛ fimew fi befe fô ben e kɛ. ¹⁰ Ɛ wee kɛnƔ yii Ɣ je yí Nyo' gomte le, tu fi nu ege Ɣ Ɣwù Ɣkumɛn fitele fiem. Ɛ fifin eto Ɣ Ɣ nu bô mboyma fô Ɣwù le, saa eto Ɣ Ɣ nu bô fiɛɛ fi Ɣwù Ɣkumyi ye yí dvú le kɛ. Geenɛn, Ɣ wee kɛnƔ yii Ɣ je bonyii bo yí won Ɣwun e, tu yí nu ke eto Ɣ Ɣ nu bô kpwe. ¹¹ Ben eyɛn le fiɛɛ fi yii yí Ɣ nu yí Nyo' gomte nu Ɣ to dvú

fô ben e. Ben eyɛn no ben nu Ɣ jo mwɛɛm naa shiee le. Ben eyɛn ten no ben nu Ɣ ge fiɛɛ ficii keedunƔɛ le kɛ ben kɛnƔ ebo fô fiɛɛ fi befe fidvu le kɛ. Ben eyɛn no fiɛɛ fidvu nu Ɣ ton'yɛ ben. Ben eyɛn nƔan Ɣwù ben nu Ɣ kɛnƔ. Ben eyɛn shiee Ɣwv baay Ɣwù ben kɛnƔ keeyɛn me le. Ben eyɛn shiee Ɣwù ben kɛnƔ keege fiɛɛ fi lɛn. Ben eyɛn ten kƔuu ngɛw Ɣwù ben nu Ɣ nya Ɣ wee Ɣwudvu Ɣwù geɛ jay. Yí fiɛɛ le ficii nu Ɣ ben Ɣ dunƔɛ lo Ɣ kɛ ben kɛnƔ naa lo ebo fô fiɛɛ fidvu le kɛ. ¹² Nonɛn, naa no me nto nƔim nsanɛɛ nƔa' wɛ fô ben e nu Ɣ kɛ me nto nsan nje wee Ɣwù to geɛ jay, kɛnɛɛ wee Ɣwù bó to geɛ jay fô Ɣwù le kɛ. Me nto nsan Ɣwv le Ɣ nulo Ɣ ben edunƔɛ fô bikuu binɛn e Ɣ Nyo' ejise le ben kɛnƔ shiee fô bese le. ¹³ Nonɛn fifin nu Ɣ ge shém Ɣ no lɛɛtene bese.

Keebise yí shém yese yí nu Ɣ lɛɛɛten e, nu Ɣ bese bvuu yuuke njon baay nje njon Ɣwù Taytus yuuke njefo ben bocii nu Ɣ ge fitele fiem Ɣ no nu yí nyɛkeey e. ¹⁴ Naa me nto nƔké no nsaale wase ye bô ben Ɣ Taytus, ben to baa shoose me kɛ. Kensaa ye kè bese to ké no saale bô ben Ɣ Taytus nu Ɣ dunƔɛ le Ɣ nu ke keɛɛy. Ɛ Ɣ nu kɛ lɛnƔ no fiɛɛ ficii fi bese to ké no jemyi Ɣ ben nu ten keɛɛy. ¹⁵ Ɣwù Ɣwù Taytus ké kumyi no ben bocii to yuwɛɛ Ɣwù le, bô no ben to fiɛɛɛɛ Ɣwù fane, ciinƔ, Ɣ Ɣwù bvuu kon ben naa fesɛn lo. ¹⁶ Me ten n'yuuke njon njefo me nu Ɣ ngɛɛ bvufɛɛ bwem yí yene le Ɣ nƔɛn Ɣ mɛɛɛ.

8

Ntefe no Ɣ nulo Ɣ bonyii bo mbee le enyaa nnya Ɣ bonyii bomew

¹ Boom bo bwee wese le, bese gomte le ben ekiɛɛ fiɛɛ fi mbuwma Nyo' nu Ɣ ge fô bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Ɣ keba kè Masedonia le. ² BonƔɛw bô tɛmyi nu Ɣ mom wase bó baay. Geenɛn Ɣ njon Ɣwv baay Ɣwù bó kɛnƔ Ɣ ge bó Ɣ loocɛ Ɣ yene can yibo yicii Ɣ bonyii bomew naa no bó cim nu Ɣ kefufe ke baay Ɣnte. ³ Fiɛɛ fi Ɣ nulo Ɣ me ensee nu le Ɣ to kpɛwaw kɛ bó Ɣ bó enya nnya no mvunƔay mvubole nu. Ɛ bó dioo nyaa, nya naa fesɛn lo. ⁴ Bó to nu Ɣ lɛkɛ bese naa shiee le le bese enya kɛ bó je keelese

εbo fô lemme din e keetom bonyii bô è nu bo Nyo' le. ⁵ Bó to nu ε ge fiεε ê je yî bese to baa kpwaake le è nulo é bó ege le ke. Bó to nu ε yaw nya bikuu bibole ê Tata, mum nya tɛn ê bese no Nyo' gomte. ⁶ Nonɛn, ε bese mum lεke Taytus le no wvú to nu ε kɛw wase lemme din ê ben ɛntelɛn, le wvú emum egeɛn dvú fwe efice ben keemese lemme di jee din. ⁷ No ben looci kee mwεεm mvunciim naa ntay, mwεεm mvu ê keba ke mbee le, mvu ê keba ke njeme le, mvu ê keba ke bvufee le, mvu ê keba ke shiee keege fiεε le, noo mvu ê keba ke keɛkɛɛn kenɛn e fô bese le, bese ε mum ε no gomte le ben elooce ekiεε tɛn keeyene can yene yî lemme di jee din e ntay.

⁸ Kε me njemyi nɛn nyaa ε è nu nci ke. Me momte lo mbii shiee wvú bonyii bomew keɛke keege fiεε le keen'yɛn le keɛkɛɛn kenɛn tɛn nu ke keceey. ⁹ Ben kee wase fitele fi jee fi Tata wesebeene wvú Jisos Klistu to keɛke. Naa no wvú to nu wee bvukuke nu ε wvú to nɛ tu wee kefufe nje yene, wvu le kefufe kew ege é ben etu bonyii bo bvukuke le. ¹⁰ Yî saaka wvudvu wvun e nu ε me ngomte keenya wɛm ntefe. Fí nu lɛn le ben bô to kɛwεε lumbee keege fiεε, ε è yaa nu ke keege fiεε maan ke, ben to nu tɛn bonyii bô to kɛwεε keekɛɛke shiee keege fiεε, ¹¹ ben emum egeɛn dvú fwe emese, wvu le ben ke dioo ε mase bii no mvunɔay mvunɛn nu, é fí elɛn ekale kemwaan bô shiee wene wvú ben keɛke keege fiεε. ¹² Ben ekeè le é wee keɛke shiee keenya, tu Nyo' nu efiɛn nnya ye bii fiεε fi mwɛtɛn keɛke keenya le, wvú saa ebii fiεε fi wee baa keɛke le ke. ¹³ Kε me ngayte nɛn le ben nu dioo nyaa keefi bonyii bomew kaa kpwe lo ke. ε nu fiεε keege é biba bicii ekeɛke lɛnɛn. ¹⁴ No ben keɛke mwεεm keseen ε mvú ffuyte lo, ε bonyii bomew tane, nu ε è nulo é ben efi bó. ε bó dioo keɛke tɛn ε mvú ffuyte lo sekekiε, ε ben tane, é bó efi ben. Nonɛn é biba bicii emum ekeɛke lɛnɛn. ¹⁵ ε nu no bó nu ε san le, “Wee wvú to baanceε baay, to baa emum ekeɛke baay ke. ε wee wvú to baanceε ke caan,

to baa emum ekeɛke ke lo caan ke.”

ε bó tum Taytus Kolɛn

¹⁶ Me nyaa keyoone ê Nyo' wvú nu ε gee shiee wene fô fitele fi Taytus e ke lɛnɛn diεwε wvú me ηkeɛke fô ben e. ¹⁷ Kε wvú to baa emum ebee keeto ê ben e nje bese to nu ε lεke wvú ke. Wvú too ê ben e yî ηkpawwε wvuwe le no wvú to keɛke wase shiee naa baay fô ben e. ¹⁸ Bese tumte wvú bô waa bwee wesebeene wvú bó kee wvú ɛntelɛn jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii yî saaka wvú jee wvú wvú ghane fewci le. ¹⁹ ε ke è mey ke fifiε ekumε wvú ke. Wvú nu tɛn wee wvú bintaashε bi bonyii bo mbee le nu ε baa le wvú eghanè bee bó no bese ghane gee lemme di jee di ekumε nnya yin. Lemme din nu keege é bonyii enyaà mbense ê Tata kebeε, bô keedunε le bese keɛke shiee keefice bonyii bomew. ²⁰ Bese gomte le fo fiεε ke enu dvú fi wee mvu ke ebace bese yî dvú le ekumε nnya yi baay yin yi bese lemte yî dvú le ke. ²¹ Bese momte naa ntay keege ε è nu fiεε fi nu lɛn ε è yaa mey ke ê Tata ejise maan ke. Bese momte keege fi nu tɛn lɛn ejise jo bonyii.

²² Bese tumte tɛn waa bwee wesebeene mvu bô bó wvú bese nu ε mom wase wvú bokaɛ nteen yî mwεεm e nteen, ε yɛn le wvú keɛke shiee keege mwεεm. ε wvú nu keseen keɛke naa shiee wvu baay fô ben e, njefo wvú nu ε gee fitele yî yene le naa baay. ²³ Wee diεwε Taytus e nu ε wvú nu wee wvú bee wvú lɛne yî ekale le kemwaan, nu tɛn wee wvú bee wvú lemte yî fiεε le fimwaan fô ben e. ε dioo tu fô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, nu ε bó nu bonyii bo ntum e bo bintaashε bi bonyii bo mbee le. ε nu bonyii ε bó gee ε mbense gene fô Klistu le. ²⁴ Nonɛn, ben emum eɛunε keɛkɛɛn kenɛn fô bó le endan, wvu le bintaashε bi bonyii bo mbee le eyɛn le ye yi bese ké no saale ekumε ben nu yi lɛn.

9

Nyo' koonke wee wvú nyaa nnya ye bô nlanlan

¹ Kε shiee cim nu dvú wvú me ensaanke lo ê ben ekumε lemme din keetom bonyii

bò è nu bo Nyo' le ke. ² Me ηkee lo le ben keηke wase shiee keetom bó. E è nu fiεε fidvu fi me nsaale ye dvú ê bonyii bo Masedonia ekumε ben, njemyi le ben bo Akεya nu ε ben to seyse wase ε è bεε lo lumbee keetom. Shiee wvù ben keηke keenya ε mum ε ge ten mvuntelem mvu bonyii le nteen ê bó ente ε ja we. ³ Geenεn, me ntumte boom bo bwee wesebeene le ban fô ben e wvu le fo ye yi bese saale ekumε ben yî saaka wvun e ke ebuy le è nu yi εcici ke. Me ε no ntumte bó wvu le ben enu ε ben ε seyse no me nto ηgayεε le ben nu ke enu. ⁴ Efuw ke nonεn, fi ε kooy le bee bonyii bo Masedonia bomew ε nε ε to ε yen ε ben nu se ben nu ε seyse, é kenshoose kedvu enu nεε fô bese le, efey mvunciim fô ben e bò bese se gεεle bvufee yî yene le? ⁵ E nu fiεε fi gee ε me ηkpawwε le fi nu shiee le le me enleke boom bo bwee wesebeene le ban le bó esa ke fwe eto ê ben e eseysel nnya yi baay yin ε kefew bεε yi ben to kawεε keenya. Nonεn é nnya yidvu emum enu ε ben ε seyse wase le è nu nnya ε ben nyaa yî ηkon wvu wene le, ε è yaa nu le bó kamte lo ben ke.

⁶ Ben ekumyi le wee wvù jewyi caan, nu ke egbwele ke caan, ε wee wvù jewyi nteen, nu ke egbwele ten nteen. ⁷ Wee mwaan mwaan ben e keηke keenya no wvù nu ε kpawwεε fô fitele fiew e, yaa nyaa guute lo ye kenεε nyaa diεwε bó kane lo wvù ke. Ben ekeè le Nyo' koonke wee wvù nyaa bò nlanlan. ⁸ Nyo' nulo ebuw ben bò mwεεm mvunciim ege é mvú effuyte lo, wvu le ben ekeηke fiεε ficii sekecii ε fi kocine ben e bocii, é ben emum egeè dilemme di jee dicii dvú ntay. ⁹ Fí nu no bó nu ε san le,

“Wee wvù nyaa nnya nu ε tfuw lo nnya ê bonyii bo kefufe le,
lemme diw di jee nu ke emεy nu sekecii.”

¹⁰ Nyo' wvù nyaa ηgow ê wee wεε bò mwεεm mvudien ε bó diee, nu ke enya ten ebvuu ebise ηgow mwεεm mvunεn, ege é nce wene wvù jee eto bò ηgbwele ε wvù duule lo. ¹¹ Nyo' nu ke enya ten ben bò bvukukε ê jé le yicii keege é ben eyen'yi can yene ntay ê bonyii bomew, wvu le

bonyii enyaà mbense ê Nyo' seke bó ε keηke nnya yin can yese le. ¹² Ke lemme dinεn di jee din di ben lemte too ke ε è nu bò mwεεm mvù bonyii bò è nu bo Nyo' le shieele maan ke, dí too ten bò mbense fô Nyo' le jé le nteen. ¹³ Lemme di ben gee din nu eduεε bonyii bò è nu ben, é bonyii emum etumte monkum mo Nyo' le yî n'yuw wvù ben yuuke saaka wvù jee wvu ekumε Klistu wvù ben tomte le. Bó nu ke etumte ten monkum mo Nyo' le no ben nu ε yene can yene fô bó le noo fô bonyii bomew e bocii. ¹⁴ Bó nu ke ebunlee fô ben e, ε mvuntelem mvubole nu yî yene le naa baay nje mbuwma Nyo' wvun wvù nu yî yene le wvù kuuke naa fele lo. ¹⁵ Beene enyaà keyoone ê Nyo' yî nnya ye yi baay yi è nulo wee saa esee no yí nu le ke.

10

E caw Nyo' Baul le wvù enu waa ntum Jisos Klistu

¹ Me wvù Baul keβεε, ηkule lo can ê ben é je kembonεn bò nyεkeey wvù wvu Klistu le. E nu me wvù bó duu le me ηké ndioo nu keba kemew no ncewcewe lo bò ben, ηké nto wase ê ben εjise, mum mbo. ² Me nleke lo ben le seke me ε ηke ε nto, fo ben ege é me enε encewcewe beene no me nulo ηke encewcewe bee bonyii bò kpwaake le bese gee mwεεm bii ε è nu ηkpawwεε bonyii bo yî won wvun e ke. ³ E nu kecey le bese cee yî won wvun e, geenεn ke bese yaa tumte jem yese bii no bonyii bo yî won wvun e tumte ke. ⁴ Ke mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú nu mvu yî won wvun e ke. Mwεεm mvù bese tumte jem yese dvú keηke mvunηgay mvù nen'yi fô Nyo' le, keebvuuke mondvuum mò temyi dvú. ⁵ Bese ké no joo mwεεm mvu jem e mvun bvooke bombew bò bonyii beeke dvú, shiwse kembense ye kecii kè baanke fo bonyii ekee Nyo', soo ten bonkpawwεε bo bonyii le dvú, gee ε bó yuuke wase ε è nu Klistu le. ⁶ Seke ben ε duεε le ben yuuke wase Klistu le bò mvuntelem mvunεn mvunciim, é bese

emum enya ηγεω ê wee tfuu wvù bεε tεmyi ekole bô Klistu.

⁷ Ben etaa eyen fiεε fi nu ê ben εjise! Ε wee kee naa keceey le wen nu wee Klistu, ε wvù no kumyì le no wvù nu wee Klistu, nu ke ten no bese nu. ⁸ Ε me ncm nε naa ε no nsaale ye nfesene caan nje mvunγay mvù bese keηke mvù Tata nyaε keeyoo lo ben dvù, ε è yaa nu keesâw lo ben dvù ke, ken'wuumen saa ekoole me ke. ⁹ Ke me ηgomte le fi eyen'yi nen ke diεwe me mbεmsee lo ben bô boηwa' bem ke. ¹⁰ Me ηgayte nen njefo bonyii bomew nen'yi no jemyi ekume me gayte le, “Wvù ké no saanke boηwa' ε bó tεmyi bvuu cewcewe, geenεn seke wvù ε to ê bonyii εjise mum tu weε. Ε ke njeme we ké no koole fiεε le ke.” ¹¹ Boba bonyii ekeè le fiεε fi bese jemyi ê boηwa' le seke bese yaa nu fó ke, nu ε bese nu ke ege fí seke bese ε to.

¹² Ke bese momte naa keebewsene ye, keεε efewsene bikuu bisese bô bonyii bomew ba bô seηe bô dew yibo fiεε fi è nu bó ke. No bó fewsene bikuu bibole εbonεbon, bewsene ten ye yibo εbonεbon, nu ε fi duηci le ke bó kee fiεε ke. ¹³ Fisese nu ε ke bese cim saale ye fesene kelen ke. Bese saale ye ε è nu yì kelen kè Nyo' nu ε nya can yese le keelem eto ebuy naa ê ben e. ¹⁴ Ke bese danεene ε è nu kedwee no bese too buyte ê ben e ke. Bese to nu bonyii bo fwe keelen bô saaka wvù jee wvu ekume Klistu to naa buy ê ben e. ¹⁵ Ke bese saale ye fesene ke, fi nu le ke bese saale ye yì lemme di è ge bonyii bomew ke. Geenεn fiεε fi bese taale fwe kee nu le no mbee wene kuu gene fwe, nu no kelen ke lemme disese le ê ben entelen nu ekuuke ten gene naa ntay. ¹⁶ Nonεn ε bese emum efey lo jo ben efewci saaka wvù jee gene biba bimew e, saa nu le bese saale ye bô lemme di bó nu ε lem wase bvudvuu byu wee mvu le ke. ¹⁷ Fí ε mum ε no nu no bó saη ê Nwa' Nyo' le le,
“Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yì fiεε fi è ge Tata le.”

¹⁸ Ke è nu wee wvù duηci ekole kew le wen nu wee wvu leη wvù mum nu wee wvu leη ê

Tata jise ke. Ε nu wee wvù Tata yεne le wvù nu leη wvù nu wee wvu leη ê wvù εjise.

11

Baul bô bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo ntum e bo Jisos

¹ Me nleke le ben ecine ke é me enjeme njeme keyunεε nen caan. Kee, ben ecine ke lo! ² Me ηkeηke ken'yεε εjise bô ben kè è nu ke Nyo' le. Ben nu fô me le diεwe ηgon kpwoon wvù bεε tfu le, wvù me nu ε ηkaw keηke enya wvù ê diemsen mwaan wvù è nu Klistu. ³ Geenεn ε me nfane le leηleη no yo to weentεεε leε Iff, nu ε bó nu ke ebuyse ten bvufee bvunen é ben ecine je yì nu keceey bvuu yuule yì ben bii Klistu le jó. ⁴ Me njemyi nen njefo ben kaantene ke lo fiεε ficii. Ε wee nε ε no fewci ekume Jisos mvu jεey se è nu wvù bese to fewceε ê ben, keεε keyoy kemew jεey se è nu kè ben to fiisεεε ê Nyo', keεε ekume saaka wvù jee mvu jεey se è nu wvù ben to fiisεεε ê bese, tu ben nu emum ekaanten ke lo. ⁵ Ke me ηkpwaake le bonyii ba bô ben teηe le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke lo fele me ke. ⁶ Ε è cim nu naa le ke me ηkee njeme, tu ke è mum nu le ke me ηkee fiεε fi ekume Nyo' ke. Fin nu fiεε ε bese ε duηce wase ê ben ê jé le yicii noo yì mwεem e mvunciim.

⁷ No me nto nfewceε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben εcici se nlawma, ε fen ghane le me nto ηge ε è nu kebefε keenshike ekole kem nonεn wvu le me embense ben e? ⁸ Ε nulo é me engay le me nto nsoonke ε è nu kenson entelen jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bimew, no me nto nfii nfi ê bó, nlemte ε è nu fô ben e. ⁹ Seke me nto nu beene, me nto mbaa ηγεε bvujite bvumew yì wee mvu ben e seke me nto ηkeηke shiee fiεε ke. Boom bo bwee wesebeene le bo Masedonia to nyaa fiεε ficii fi me nto nshieele. Nonεn yì fiεε le ficii nu ε me nto ntun keεεεε bvujite yì yene le. Ε è nu ke no me nu ηke entune nonεn. ¹⁰ No keceey ke Klistu le nu yì yem e, ke wee nu dvù ê biba binεn bi Akεya le wvù nulo eban diuw wem

yî fiεε fi me nsaale ye yî dvú le ke. ¹¹ Me ntune nfi ê ben nonen nje la? E nu njefo ke me nkoonke ben e? Me nkoonke naa ben e Nyo' kee nonen.

¹² Fiεε fi me ngee nu ε me nu nke emey ke ngee, wvu le me embaanke je fô bonyii ba bô gomte keeyene le bó nu lenlen bee bó yî fiεε fi bó saale ye yî dvú le. ¹³ Ke bonyii bodvu ba yaa nu boom bo ntum e bo Klistu le bo keceey ke. Bó nu bonyii bo lemme le bo kenleema le. Bó teeke lo Klistu fô jise le bowen nu boom bew bo ntum e. ¹⁴ E ke fifin yaa nu fiεε fi nghaw e ke. Naa Satan bô ekole kew ke tew ke Nyo' fô jise le wen nu nceendaa we wvu n'yu. ¹⁵ Nonen ke è nu fiεε fi diuw wvù yumεen e seke bonyii bew bo lemme le banse ten ye yen'yi diewe bonyii bô yeyi bonyii no nce wvu teyey kenke keenu le ke. Kemese kebole nu ke enu ke lenlen no gee dibole nu.

E Baul no saale ye ekume bongew bô wvù to yene

¹⁶ Me ε mbvuu ε no njemyi le fo wee ejo me le me nu keyu ke. Geenεn é ben jo me le me nu keyu, é ben cinε le me le ε me njeme ten njeme kensaa ye caan. ¹⁷ Fiεε fi me njemyi ekume fi fi me nsaale ye yî dvú le se nfan, nu ε ke me n'yaa njemyi bô mvun gay mvu Tata le ke. Me njemyi ε è nu diewe keyu e. ¹⁸ No bonyii nteen saale ye ê je bonyii bo yî won wvun e, tu me nu ensaalé ten yem ye. ¹⁹ Me njemyi nen njefo ben fiisene biyu duu le ben kenke bvufee! ²⁰ Ben nu ε cinε le bonyii ejo ben ε ben tuu bonfaw bobole, ε bó diekene yî yene le, bene yî yene le, bensee ye, tumyi can ê ben jise. ²¹ Ken'wuumen koole me le bese to kaa nu fisese biwelencoy fanε yaa gee nonen ke!

Geenεn é fiεε nu dvú fi wee momte keesaale ye dvú, tu me ten nu emomte keensaale ten ye yî fifie fiεε le. Me mbεε ke njemyi fin diewe keyu e. ²² E bonyii bodvu nu Bo'ibulu, tu me ten nu ke mvu. Bó é no nu bonyii bo Islael, tu me ten nu ke mvu. Bó é no nu bonyii bo ê kfu di Aba'am e, tu me ten nu ke mvu. ²³ E bó fen nu bonyii bô

lemte Klistu le, tu me nfele naa lo bó yî fifie le. (Me njemyi wase fin diewe wee jewte le.) Me nu ε nlem naa wase ε nfey lo bó, ε ngen ncaw ε nfey bó, ε bó sun wase me bokaη nkuan, ε kpwe ε soy wase me bokaη e bokaη e. ²⁴ Me nu ε nfi wase bongbwan can Bojuu le bokaη botin, ε bó tamte kaη mwaan ε è fuute ngbwān mwaan fô mbaanyε. ²⁵ Bó nu ε sun wase me bokaη botete bô bimban, ε tumyε me bô eta kaη mwaan. Ngaw wvu ê joo nu ε sawyε wase bô me bokaη botete, ε me ε nce wase ê joo ε mbuy ε nshe jó. ²⁶ Me nu ε nghan wase baay, ε mboy fo me enle joo bokaη nteen, ε mboy fo me enkpwe can bocoon e, ε mboy ten fo me enkpwe can bonyii bem bo won e, ε mbvuu ε mboy fo me enkpwe can bitum e, ε mboy fo me enkpwe elante, ε mbvuu ε mboy fo me enkpwe nkpaante, ε mboy fo me enkpwe ê joo yi baay e, ε mboy ten fo me enkpwe can bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo bwεem e yî Klistu le. ²⁷ Me nu ε nlem wase baay ε njimten. Me nu ε nce wase se nyii bokaη nteen. E me nu ε no nu wase jen noo se joo yi me η'wu. Me nu ε nce wase bokaη nteen se fiεε fidien, ε nce kenton e se ndvu. ²⁸ E keebvuu bise yî mwεem mvumew e nu ε me nu ke ekuse jo bvujite ediuw ecii nje bonkpawce bô me nkenke fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii. ²⁹ E wee dioo wεeyi, tu me nu en'yuuke ten ε me η'wεeyi. E wee ké ege é wee mvu ege kebefε, tu fi nu esase me baay. ³⁰ E è nu le me ensaale ye, é me ensalé ε è nu yî mwεem mvù dunji le me n'wεeyi lo le. ³¹ Nyo' wvù nu Nyo' noo Icee Tata wesebeene wvù Jisos wvù mbense nu fô wvù le sekecii se nka, kee lo le ke me mbiayte lo ke. ³² E to nu seke me nto nu Damaskus, ε wee sa' wvù to nu ekuse jo Nfon Aletas ke gay ε bonyii no ceyte kelaante kedvu wvu le bó ekoo me. ³³ Geenεn ε bonyii ke jo me lese ê nkaa le, bvuse fô ntoo ketaη e shike ekfu, ε me nse nlemten can ye le.

12

11:12 11:5; 12:11   **11:13** Fili 3:2; Mwm 2:2   **11:15** 4:10; Lum 2:6   **11:16** 12:6   **11:22** Fili 3:5; Lum 11:1
11:23 4:8-12; 1Kol 4:11-13; 12:26   **11:23** 1Kol 15:10; Lem 16:23   **11:24** Dito 25:3   **11:25** Lem 14:19; 16:22
11:26 Lem 9:23; 14:5   **11:27** 6:5   **11:29** 1Kol 9:22; Gal 6:2   **11:30** 12:5; 1Kol 1:31   **11:31** 1:23   **11:32**
Lem 9:23-25

Mwεem diεwε bifile le mvù to too fô Baul e bô mvù Tata to dunçi ê wvù

¹ Me nu ensaale κε ye ηgene dvù fwe naa no σεw yaa cim nu fó κε. Me nu enγεν fwe yî mwεem diεwε bifile le mvù to too fô me le noo mvù Tata to dunçi ê me le.

² Me ηkee wee Klistu mvu wvù Nyo' to cunεε ben dvù fey lo εbulε γεν ê we εke. * Εben nu wase bilum yuufe ncow binεw no fî to kooyεε. (Κεεε wvù to ben fó bô ye, κεεε σε ye, tu κε me ηkee κε. Ε kee κε Nyo' maη.)

³ Me ηgomte keembvuu mbiinen λε, me ηkee wvuwe wee, (κεεε wvù to ben fó bô ye, κεεε σε ye, tu κε me ηkee κε. Ε kee κε Nyo' maη.)

⁴ Nyo' to nu ε cun wvù ben dvù fô bvudvuu bvυ njon e bvυ Nyo' le, ε wvù yuw mwεem fó ε ε yaa nu mvù ε nulo é wee esee κε. Ε mvumwε nu mwεem mvù bó baa enya mvunγay λε wee wvu wum ejeme κε. ⁵ Ε nu wee diεwε wvuwe le wvù me nu ensaalè ye bô wvù. Κε ε nulo é me ensaale ye bô εkolε kem κε, εfey κε λε me ensaalè ye εkumε kewεεyε kem. ⁶ Ε ε cim nu λε me ηgomte keensaale ye εkumε εkolε kem, me nsaa nu keyuη κε, njefo fiεε fi me nu enjemyi nu keceey. Geenεn me nu ε ntun keenge fifie, wvu λε fo wee mvu ke enε ekpwaake jεey εkumε me fele fiεε fi wvù yene yî yem e bô fî wvù yuuke ê me κε.

⁷ Geenεn, keege λε fo me ηke enε embense ye baay εkumε mwεem mvu kenγhaw e mvun mvù Nyo' to dunçee ê me, wvù to nu ε tum kfuυ biay mi ε yî no bon'yi ye yem. Biay yin to nu nceendaa Satan ε wvù njinsene bô me, wvu λε fo me ηke enε embense ye baay κε. ⁸ Ε me ηke mbunle εkumε fiεε fidvu ê Tata mbuy bokan botete nleke λε wvù ecake κε fiεε fidvu yî yem e.

⁹ Geenεn ε wvù tfuse ê me λε, “Mvunγay mwem mvù me nu ε mbuw wo dvù nu ε kocεn fô wo le keefii wo, njefo mvunγay mwem ké no lemte yî wee le gene mεεse seke wvù wεεyi.” Nonεn me nu en'yuuke njon mbvuu nsaale ye εkumε kewεεyε kem nfesene lo wvu λε mvunγay mvu Klistu le nulo elemtè yî yem e. ¹⁰ Fí ε mum ε no nu λε me n'yuuke njon bô kewεεyε kem noo

boncun bô bó nan'yi me dvù noo bonγew bô me n'yene noo bikaa bì bonyii bone ê me εjim bô bonγew bô bii me le nje Klistu. Me n'yuuke njon nonεn njefo ε nu seke me η'wεεyi, tu sekekiε nu ε me nu emum entemyi.

Shiee wvù Baul to κεηke fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolen e

¹¹ Me nu ε ne wase ε ntu keyuη! Geenεn ε ε ge ben me ε nse ntu nonεn. Ε nu ben bô be κεηke keeduηci wee wvù ε nu me. Naa no me mbaa ncim mbuy fiεε le nu ε κε fî mum nu λε bonyii ba bô teje bikuu bibole λε bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke fele me κε. ¹² Mwεem mvù dunçi mvunγay mvu Nyo' le bô binγhaw bi mwεem e noo mwεem mvu diuw wvù yumεεn e nu ε me nto ηkuυ shém baay no ηgee ê ben entelen. Ε mvumvun nu bonciise bô dunçi λε wee nu ceey ceey waa ntum Klistu. ¹³ Fiεε fi me nto ηgee fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bimew e nshεete ben εfey λε me nto mbaa ηγεεle bvujite bvumew yî yene le, nu la? Ben elεεshe jay wem fofε!

¹⁴ Ε neε me wvun, ε me ε nseyse wase keento ê ben e yî bokan e botete. Ε κε me nu ηke ento enu bvujite bvumew fô ben e κε, njefo κε me ηgomte ε ε nu mwεem mvunen κε. Me ηgomte ε ε nu ben. Me ηgomte ε ε nu ben njefo κε ε nu boom bô κεηke keegeεle mwεem ê bo'iceε bobole bô bobwee bobole κε. Ε ké no γεεle bocee boom bô bobwee boom mwεem ê boom bobole. ¹⁵ Me nu ηke en'yuuke naa njon baay keenjewse fiεε ficii fi me ηκεηke fô ben e bô keenya noo εkolε kem nje ben. Ε me ηkoonke ben baay, é ben kaa ekoonke me caan e? ¹⁶ Ben nu ε yen keceey λε κε me nto mbaa enγεε bvujite yî yene le κε. Geenεn bonyii ε no duu λε me nto nu ε n'wεentεn nleε ben bô mbiay. ¹⁷ Nuu λε wee mvu bonyii bô me nto ntumεε fô ben e to nu ε λεε ben ê diee diem e λε? ¹⁸ Me nto nu ε nleke Taytus λε wvù eto ê ben e, mbvuu ntum waa bwee wesebeene wε λε bô wvù eto. Taytus to nu ε λεε ben seke wvù to toε le? Bee wvù to baa gee κε mwεem yî

* **12:2** Fofεn nu won wvu we wvù binçente bitete. **12:5** 11:16, 30; 12:1 **12:7** Gal 3:13-14; Job 2:6 **12:9** Yesa 40:29-31; Lum 5:2; Fili 4:13 **12:12** Lem 13:6-12; 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Lum 15:19 **12:13** 11:7-9 **12:14** 13:1 **12:15** 1Kol 16:24 **12:17** 7:2 **12:18** 2:13; 8:6, 16-17

ηkpawwε le mwaan bô yî εkalε le kemwaan ηe?

¹⁹ Sekemew ε ben kpwaake λ no bese mεy ε no jemyi nεn nu ε bese gomte keetanji lo diuw wese fwe dvunen. Bese jemyi ε è nu diεwε bonyii bo Klistu le fwe dvu Nyo'. Nsáa yese shém, fiεε ficii fi bese gee fô ben e nu keege é ben ekuu lo. ²⁰ E me nfane λ è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε ben yaa nu no me nshieele λ ben enù ke, é ben ten eyen ε me n'yaa nu ten no ben shieele λ me enù ke. Me nfane λ è nelo é me ηke enε ento en'yεn ε bonyii waale diwaa, ghεεke kenghεw, kenke shém yi ton'yεen, beele ke ε è nu dew yibo, beete bô εdieε ε bonyii, kunsene mvunjkunsen, bensee ye yi εcici, kenke kembvunse. ²¹ Me nfane λ me nu ηke endioo ε mbvuu ε nto, é Nyo' wεm ege é ken'wuumen ekoole me, noo λ me nu ηke enu yî yii le nje bonyii bô se gee bibefe diεwε nnyen e bô nce nnyen kenjan noo nsake, ε bó nu ε bó baa cine wase dvú ke.

13

ε Baul gay ê bonyii bô to gee bibefe λ bó eyenè

¹ Fin nu wase bokaη bem botete bô me nu ento ê ben e. Nwa' Nyo' gayte λ, “ε bó lese nsaw wee, tu bó nu eshieele bonyii bofεε kenεε botete, bô eleem jim nsaw wvudvu.”

² E to nu seke me nto ntoε ê ben e yî nto wεm wvu bokaη bofεε le, me nto nu ε ηgay ê bonyii bô to cee nce kebefe λ, bó eyenè. Me ε mbvuu ε no ηgayte ê bó noo ê bonyii bocii naa no me mbaa nu ê ben εjise λ, ben eyenè, njefo kefew kè me nu ηke embvuu ento nu ε me n'yaa nu ηke encam naa lo shen fô wee le ke. ³ No ben gomte λ me ηge fiεε fi duηci λ è jemyi Klistu ê ben fele yî yεm e, tu me nu enge. Ke è nu λ wvú wεεyi lo keenya ηgew ê ben ke. Wvú kenke naa mvunjay ê ben entelen. ⁴ E nu keεεy λ bó to taa wvú yî kentam e ε wvú wεεyi. Geenεn keseen nu ε wvú nu dvú ê mvunjay mvu Nyo' le. Bese wεεyi ke ten diεwε no wvú to

wεεyi. Geenεn yî mvunjay mvu Nyo' le nu ε bese nu ke ecee bee bó lemte ben e.

⁵ Ben etaa bikuu binen eyen λ laa ben nu yî mbee le λ. Ben emom ε è nu bikuu binen. Ke ben yene λ Jisos Klistu nu yî yene le? Wvú nu naa yî yene le, é è fen baa nu λ ben nu ε mom bikuu binen ε yεn ε ben ε gbwe. ⁶ Me ηkee naa λ ben nu ke eyen λ bese baa egbwe ke. ⁷ Bese bunlee Nyo' λ fo ben ke enε ege fiεε se è nu fi len ke. Ke bese yaa gomte λ bonyii eyene λ bese nu ε fey mmom wvudvu ke. Geenεn bese bunlee ε è nu λ ben egeè ε è nu fiεε fi len naa no bese cim yen'yi ke diεwε bese nu ε gbwe wase mmom wvudvu. ⁸ Ke bese yaa nulo egee naa lo fiεε fi kicine keεεy ke. Bese nulo egee ke ε è nu fi tomte lo keεεy. ⁹ E dioo nu seke bese wεεyi ε ben temyi, ε bese no yuuke njoη baay. Bunle yese nu ke λ ben eku egen emese. ¹⁰ E nεε fiεε fi me nsaanke mwεεm mvun é ben ε me mbεε se me ε nto, wvu λ seke me ε nto, me nsaa enkenke keenjo mvunjay mvù Tata nu ε nya ê me encewcewe lo dvú yî yene le ke. Mvunjay mvun nu mvù wvú nya λ me en'yoo lo ben dvú, ε è yaa nu λ me ensâw lo ben dvú ke.

Ngayma Baul wvu fokemεse

¹¹ Keemεεse boom bo bwεεm e, me ηgayte ben e λ beene ε shεε wase. Ben eseyse bikuu binen, eyuw ntefe wεm, enù diuw mwaan, eceè yî nyεkeey e, nonen é Nyo' kenkonen bô nyεkeey emum enù ben ε bó. ¹² Ben egaynen bikuu binen e, enoεε ê ηnoεε bonyii bo Nyo' le. ¹³ Bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii gayte ben e. ¹⁴ Mbuwma Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bô kenkonen ke Nyo' le, noo kentaashe ke Keyoy ke Yuule le enù ben ε bó bocii.

**N̄wa' wvù Baul to san̄εε ê
kentaashε ke
Galëshia
Fiεε fī nu ê N̄wa' wvu
Galëshia wvun e**

Ɛ to nu seke bó to kεwεε wase keefewci saaka wvù jee wvu ekumε Jisos, ε bonyii bò yaa nu ke Bojuu fiisene wase saaka wvudvu wvun, ε bonyii bomew ke nε kεw no too bó n'yεεyi wvù nu le bó kenke ke keegεεlè bonci bo Muses e bocii, efey mvunciim keetfuuse bonyii bò yaa nu ke Bojuu yew é bó se no nu bonyii bo Klistu le bo cεεy cεεy.

N̄wa' wvun wvù Baul to san̄εε fô bonyii bo Galëshia le to nu keeteε bvufee bvubole le bvú ekase etu yî fiεε fī lεη e. No wvù nu waa ntum Jisos nonεn, wvú ε mum ε no saan̄ke gεne fwe duñci naa ntay le Nyo' joo wee le wvú nu teytey ê wvú εjise ε è nu nje fitele fī wvú lese yî Klistu le.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-10 Kenkεwce

1:11-2:21 Mvun̄gay mvu Baul e diεwe waa ntum Jisos Klistu le

3:1-4:31 Ɛ Baul jeme ekumε saaka wvù jee noo bonci

5:1-6:10 Bonyii bò è nu bo Klistu le nu ε buy wase yî bvun̄faw e ε no yuuke wase ε è nu Keyoy ke Yuule le

6:11-18 Kemεse

¹ N̄wa' wvun san̄ me wvù Baul, waa ntum Jisos Klistu. Ke me nu waa ntum ε è to tum wee wvu wum me kenεε nya mvun̄gay ê me ke. Ɛ to tum Jisos Klistu bó Nyo' Ice wvù to bvuseε wvú yî kpwe le. ² Bee boom bo bwee wene le bo mbee le bocii bò nu fεn bee bó gayte ben bintaashε bi bonyii bo mbee le bi won̄ wvù Galëshia le. ³ Nyo' Ice bó Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bó kembonεn, ebvuu enya ben bó mvuntelem mvù lætene. ⁴ Jisos Klistu nu wvù to nyaε ekole kew nje bibefε bisεεbeene wvu le wen

ebvuse beene can won̄ kebefe wvu keseen wvun e. Fifin nu no Nyo' wvù Icee wesebeene to seyseε. ⁵ Bvukukε bvucii nu ε è kenke wvú sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

Saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu mεy ke mwaan

⁶ Diuw yumte lo me le ke keseen keseen nen ben nu ε nε wase ε no ban̄see jim ê Nyo' wvù to ten̄εε ben nje fitele fī jee fī Klistu kenke fô ben e, ε no bii ε è nu saaka wvù jee wvumvu le jεεy. ⁷ Ke è nu le saaka wvù jee wvumvu bvuu nu lo dvú jεεy ke. Fí nu ke lo le bonyii bomew gomte keebvun̄see bvufee bvunεn, beete bó saaka wvù jee wvu ekumε Klistu. ⁸ Me ε no ηgayte le é è cim to naa bese kenεε nceendaa Nyo' mvu fowe ε no fewci saaka wvumvu jεεy ê ben se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε ê ben, é mwεten̄ tuu lon! ⁹ No bese to gayεε wase nu ε me mbvuu ntuu ke fó ηgayte le, é wee nε ε no fewci saaka Nyo' wvumvu jεεy se è nu wvuwe wvù bese to fewcεε ê ben, é mwεten̄ tuu le lon!

¹⁰ Ben kpwaake le me ηgomte le é ebenseε bonyii me nuu le é ebenseε Nyo' le? Nuu le ben kpwaake le me ηgomte keεn̄gee le bonyii eyuukè njon̄ e? Ɛ è be nu le me ηgomte keεn̄gee le bonyii eyuukè njon̄, me nsaa enu wee lemme wvu Klistu ke.

Saaka wvù jee wvù Baul to fewci to duñci Klistu ê wvú

¹¹ Boom bo bwεεm e, me ηgomte le ben ekiεε le ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù me nto nfewcεε ê ben nu fiεε ε fí to buy ê wee wvu wum ke. ¹² Ke me nto n'yuw diuw wee mvu le, ε ke è to yεεyi wee me dvú ke. Ɛ to duñci Jisos Klistu ê me. ¹³ Me njemyi nen ε ben to yuw wase no ken̄ge kem to shee nu seke me nto mbee yî nce won̄ wese Bojuu le. Me nto ηké no mbone bikaa ejim jo bintaashε bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le baay ηgomte keenfiwse naa lo bí. ¹⁴ Me nto njici mbee wese Bojuu le ntemyi nfele lo keghan kem εntelεη jo bonyii bosεse, nlooci nleeme ntemyi naa ntay yî nce won̄ bo'iceε bosεse le. ¹⁵ Geenεn

ε Nyo' to baa wase me gee ε me mbee ê bwεem εshem. Ε fitele fiew fi jee ke ge ε wvú tee me. ¹⁶ Ε wvú ke duηce Waa we ε me no wvú to shieele, wvu le me enghanè nfewci ekume wvú ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. No wvú to duηcee nonen, ε me nfanje n'yaa embvuu enu lo keembife fiεε ê wee wvu wum ke. ¹⁷ Ke me nto mbaa emben ten Jerusalem keen'yen bonyii bò to nu wase boom bo ntum e bo Jisos e ê me fwe ke. Me nto ne ηgen fiem ε è nu Alebia, ηke ne jó ηkase ntu jim Damaskus.

¹⁸ Ε è ke no nu ejim jo bilum bitete ε me mben Jerusalem le bee Bita kiεnen bikuu. No me mbenεε, ε bee wvú ce ediuw yuufe ncow etin. ¹⁹ Me nto mbaa embvuu en'yen wee mvu ηgoo boom bo ntum e bo Jisos e efey Jem wvú waa bwee Tata wesebeene wvú Jisos e ke. ²⁰ Fiεε fi me nsaanke fin nu kecεey, ε Nyo' kee le ke me mbiayte lo ke. ²¹ Ε è ke no nu kefew kemew e, ε me ne ηgen ê biba bi Silia bò Silishia le. ²² Sekekie to nu ε bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bi ê keba kè Judea le yaa kee wase me ejise ke. ²³ Bó to yuuke ke lo ε bonyii jemyi le, “Wee wε wvú se bone bikaa ê beene ejim ghane wase keseen fewci le bonyii elese fitele yí Klistu le, ε è nu fiεε fi wvú se shee gomte le wen efiwse lo.” ²⁴ Ε bó yuw nonen no tumte monkum mo Nyo' le yí fiεε fi wvú gee fô me le.

2

Ε boom bo ntum e bo Jisos e tom saaka Nyo' wvú Baul to fewci

¹ Ε è ke no nu ejim jo bilum yuufe ncow binεw, ε me mbvuu mben Jerusalem bee Banaban. Me nto ndioo mbene, njo Taytus. ² Me nto mben kefew kin e ε è duηci Nyo' le me emben. No me mbenεε, n'yen bonyii bò bó to kee bó le è nu bikuu le, ε bee bó lewse ye, ε me njike saaka wvú jee wvú wvu Nyo' wvú me nto nfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ê bó ejise. Ε me nto ηge nonen wvu le fo lemme di me nu ε nlem wase bò di me mbee nlemte ke ela ecici ke. ³ Ε bó yuw nonen, fanje yaa eleeme le bó etfuse Taytus yew wvú bee wvú to nu ε è nu

naa wee Glek ke. ⁴ Ε è to baa nu nje bonyii bomew bò to mbiayte le bó nu bonyii bo mbee le, bò to wεentεεε ley fô bese to nu, tu ke bó to bee ejemyi leyte ê fifie fiεε le ke. Bó to to diεwε bonkee le keeyen no bese gee wase mwεem wasewase nje bese nu ε taashε bee bo Klistu Jisos. Ε bó mum no gomte keekase tfuse bese bvunfaw e. ⁵ Ε bese fanje yaa bee naa lo fiεε fi bó to too dvú caan ke. Ε bese to ge nonen wvu le bese gomte keegeε kecεey kè è nu ke saaka wvú jee wvú wvu Nyo' le wvun fô ben e. ⁶ Ε bonyii ba bò bó to kee bó le è nu bikuu, (kenεε bó to nu la, kenεε la, tu ke fifie kenke fiεε fô me le ke, njefo ke Nyo' duηci kejεey jεey ke.) Boba bonyii bò me ηgayte, bò bó to kee le è nu bikuu to baa ebise fiεε yí fi me nto nfewci le ke. ⁷ Geenεn, ε bó kaa yen le bó nu ε nya saaka wvú jee wvú wvu Nyo' can yem e le me enfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, lenlen no bó nu ε nya ê Bita le wvú efewci ê Bojuu. ⁸ (Nyo' wvú to nyaε mvunηay ê Bita le wvú elemte lemme din fô Bojuu le, nu ke wvú wvú to nyaε ê me le me enlemte fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.) ⁹ Ε bó dioo yen je yí Nyo' nu ε buw me jó, ε Jem bò Bita noo Jon bò bó to kee le è nu dikfuy di bonyii bo mbee le mum nya εbo ê bee Banaban keeduηce le bee bó lemte yí fiεε le fimwaan, le bese egen le elemte fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε bó elemte fô Bojuu le. ¹⁰ Fiεε fi bó to gayεε to nu ke le bese ekumyi Bojuu bo kefufe le. Ε fifin nu fiεε ε me nto ηkoonke naa baay keenjee.

Ε Baul saw Bita Antiok

¹¹ Geenεn ε è ke no nu kefew kemew e, ε Bita ke ne to Antiok, ε me nsaw wvú ê bonyii ejise njefo wvú to nu ε jay baay. ¹² Fí nu le wvú to yaw to no diekene bò bonyii bò yaa nu ke Bojuu, yaa nyaake ke. Ε bonyii bomew bò Jem to tumεε ke dioo to, ε wvú mum kew no guute ye jim, ke ne gawsen, fanje yaa bvuu diekene bò bó ke. Ε wvú to gawsene nonen njefo wvú to fane ηgoo yí to ké no leeme ke le bó kenke keetfuse wee wvú yaa nu ke wee Juu yew é mweten se no nu wee Klistu. ¹³ No wvú ge nonen ε bonyii

bo mbee le bomew bò to nu Bojuu mum benjen gee diew didvu le. E naa Banaban kebεε mum bi ten gee dibole didvu le. ¹⁴ E me ndioo n'yen le ke gee dibole bii cεεy cεεy no saaka wvù jee wvu ekumε Klistu dunçi ke, ε me mum ηgay ê Bita ê bó bocii ejise le, “Wo nu wee Juu, cee wase diεwε wee wvù yaa nu ke wee Juu le, ε no gomte keekane bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bó eceè diεwε Bojuu le nεε le?” ¹⁵ Me nto njemyi ê Bita nonen ε è nu kecεεy le bee bó nu boom bo Bojuu le bo won e. Ke bese nu bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò bó yene le è nu bonyii bò befe ke. ¹⁶ Geenεn ε bese kee ke le ke Nyo' joo wee le wvù nu teyey njefo wvù gεεle bonci bo Bojuu le ke. Wvù joo njefo wvù nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le. E bese kebεε ε lese ten fitele yî Klistu Jisos e wvu le bese enù teyey ê Nyo' ejise nje fitele fi bese lese yî ye le, ε è yaa nu nje bese gεεle bonci ke, njefo ke wee gεεle bonci é Nyo' ke eyuu ejo wvù le wvù nu teyey ke. ¹⁷ E bese momte keenu teyey ê Nyo' ejise nje bese nu bonyii bo Klistu le, bonyii ε bvuu ε no yene ke le bese nu bonyii bò befe njefo ke bese gεεle bonci bo Bojuu le, tu fí fen nu le Klistu tomte kebefε? Ke fí nu naa lo nonen ke! ¹⁸ E me nε ε mbvuu ε no n'yoote fiεε ε me nto nsâw wase, tu fifiε dunçi le me njayte lo. ¹⁹ Fiεε fi nu, nu le ê keba ke bonci le nu ε me nu wase ηkfusay, ε è yu bonci me, me ε ηkpwe wvu le me enceè wase no Nyo' gomte. ²⁰ E nulo é me ηgay le bó to nu ε ta wase me yî kentam e ε me ηkpwe bee Klistu. Ke nshii wvù me ηkenke keseen bvuu nu wεm ke. E cee wase Klistu yî yem e. E nshii wvù me ηkenke keseen yî yem e nu wvù fitele fi me nlese yî Waa Nyo' le wvù to nu ε dunçe kenkonen fô me le nya ekole kew keekpwe nje yem. ²¹ Ke è nulo é me ntune mbuwma Nyo' ke. E è nu le è nelo é wee enu teyey ê Nyo' ejise njefo wvù gεεle bonci, ke tu kpwe Klistu to nu εcici.

3

Bonci noo keelese fitele yî Klistu le

2:16 3:10-12; Lum 3:20-30   **2:17** Lum 2:17-3:20   **2:19** 6:14; Lum 7:6; 6:2-4   **2:20** 1:4; Jon 17:23; Lum 8:10-11; 2Kol 5:14   **3:1** 5:7   **3:2** 4:6; Lum 8:9-16; 2Kol 3:6, 17   **3:4** 4:11   **3:6** Kej 15:6; Lum 4:3   **3:7** Lum 4:11-12
3:8 Kej 12:3   **3:9** Lum 4:16   **3:10** Dito 27:26; Jem 2:10   **3:11** Abk 2:4; Lum 1:17; 3:20

¹ O oo bonyii bo Galëshia, ben nu la biyuj nen? Wee nu ε low ben e? E nu ke ben bò bó nu ε nele wase baanη no bó to taε Jisos Klistu yî kentam e ben ε yen lo endan e?

² Me ηgomte keembife fiεε fimwaan η ben. Keyoy ke Nyo' le to to yî yene le njefo ben to gee no bonci gayte nuu njefo ben to nu ε bee fiεε fi ben to yuwεε, lese fitele yî dvù le le? ³ Ben yunsene la nen? Ben kew fiεε bò Keyoy ke Nyo' le, ε no nu wase keseen le ben nu ke emεse ε è nu bò mvunηay mvunen e? ⁴ Ben to yen ηgew ε è nu wvu εcici le? Kecεεy, ke è to nu wvu εcici ke. ⁵ Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ê ben bvuu gee binhaw bi mwεem e ê ben entelen, gee nonen njefo ben gεεle bonci nuu njefo ben nu ε yuw saaka wvu ekumε Klistu ε lese fitele yî ye le le?

⁶ E nu no bó san ekumε Ablam' am ê Nwa' Nyo' le le,

“Wvù to nu ε lese fitele yî Nyo' le, ε Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teyey.”

⁷ Ben eyen le le è nu bonyii bò nu ε lese fitele yî Nyo' le bò looci nu kfuu di Ablam' e. ⁸ Nwa' Nyo' to nu ε yuu wase dunçe le Nyo' nu ke ejo bonyii bò yaa nu ke Bojuu le bó enù teyey ê wvù ejise nje fitele fi bó nu ε lese yî ye le. E wvù mum fewce saaka wvù jee wvun ê Ablam' ε è bee lo gayte le, “Me nu ηke embuw bitum bicii bi yî ekole ke nshε le nje yo.”

⁹ Nonen, fí ε no nu le bonyii bò nu ε lese fitele yî Nyo' le nu ε Nyo' ε buw ten bó no wvù to buwεε Ablam' wvù to nu ε lese fitele yî ye le.

¹⁰ Bonyii bocii bò yene le bó nulo enu teyey ê Nyo' ejise njefo bó gεεle bonci nu ε bó tuule lon yî bikuu bibole, njefo bó nu ε san le,

“Wee tfuu wvù baa ecee no bó san ê Nwa' bonci le gee no bonci bocii gomte, nu ε wvù tuule lon yî ekole kew e.”

¹¹ Fí ε mum ε no dunçi naa endan le ke è nulo é Nyo' ejo wee le wvù nu teyey nje mweten gεεle bonci ke. E nu fiεε fi bó nu ε san le,

“E nu ke wee wvù Nyo' nu ε jo le wvù nu teytey nje fitele fi wvù lese yî ye le wvù nu ke ekenke nshii.”

¹² Ke bonci kenke fiε keege bô nlese fitele yî Nyo' le ke, njefo “Wee wvù geele bonci nu ke ecee bii ke ε è nu bó le.” ¹³ Klistu to nu ε sum beene can lon wvù bonci too dvù le. Wvù to nu ε tuu bolon bosesbeene yî ekole kew e, ε è nu no bó san le,

“Lon nu yî wee wvù bó nu ε njeyse yî kete le.”

¹⁴ Wvù to ge nonen, wvu le mbuwma wvù Nyo' to nyaε ê Abl'am eto ten fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le nje Klistu Jisos, é beene bò nu ε lese fitele yî ye le ekenke ten Keyoy ke Nyo' le kè wvù to kawεε.

Ke bonci nulo ekose nkawma Nyo' ke

¹⁵ Boom bo bwεεm e, beene ejo kenfewsεn yî mwεεm mvù bonyii ké no gee le. E bonyii seyse wase fiεε ε die kelew, tu ke è nulo é wee ebvuu ekose kenεε ebise fiεε yî dvù le ke. ¹⁶ Ekumε nkawma wvu Nyo', nu ε wvù to kaw ε Abl'am bô wan wvù nu ke ebuy ê kfuu diew e. Bó baa san le, “Wvù nu fô boom bò nu ke ebuy ê kfuu diew e ke”, fi duñci le bó nu nteen ke. Fí duñci le fó jemyi ekumε wan mwaan. E wan wvun nu Klistu. ¹⁷ Fiεε fi me ngomte keengay nu le, Nyo' to nu ε ge nkawma wvun, ε bilim ke fey gee ne bô kecow mbaanshe (430) ε wvù se nya bonci. No fí nu nonen, ke è nulo é bonci bò to toε wase ejim ebvuu eto ekose monkan mò Nyo' to gbwolεε fwele, ege é fiεε fi wvù to kawεε ela εcici ke. ¹⁸ E fí fen nu le wee nulo ekenke nnya yin ε è nu ke seke wvù geele bonci, ke tu ke ε bvuu bεε le Nyo' to kaw lo bonyii dvù ke. Geenεn, Nyo' to nya nnya yin ê Abl'am bii no wvù to kawεε wvù dvù.

¹⁹ Shiee bonci è no nu la? Bó to bise bonci keeduñci mwεεm mvù bonyii jaye ε kew nonen gen buy naa seke wan wvun wvù Nyo' to gee nkawma wvun ekumε wvù nu ke eto. E Nyo' mum nya bonci ban ê bonceendaa bew mum nya can wee mvu le le wvù efese ê bonyii. ²⁰ Ke ben kee le é bonyii ne ε no seysee fiεε ε wee mvu nu é bó

entelen, tu wvù nu fô bó le bocii. Geenεn, Nyo' nu ke mwaan.

²¹ No fí nu nonen, tu è nulo é nci Nyo' ebvuu ekose fiεε fi wvù to kawεε le? Ke è nu naa lo é fí enu nonen ke! E nci mvu to nu dvù wvù nulo enya nshii, tu è nulo é wee enu teytey ê Nyo' ejise nje wvù geele bonci cεεy cεεy. ²² Geenεn, Nwa' Nyo' gayte le wee tfuu nu nfwa ekuse jo bibefe. Fí ε mum ε no nu le nkawma wvù Nyo' to kawεε fô wee wvù nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le, nu ε è nu ke ekenke ke wvuwee wee wvù nu ε lese fitele yî ye le.

Bonci to nu diewe nde wan e

²³ E to nu fwele ε Jisos baa to wase wvu le bonyii eleese fitele yî ye le, ε bonyii nu é bonci kuse ε bó ε kay bó diewe bonyii bo ncaw e ε no ceyte, gen buy seke Nyo' ke eduñce Jisos é bó eleese fitele yî ye le. ²⁴ Bonci to nu diewe nde wan wvù to shee bô bonyii naci gen buy seke Klistu to toε wvu le bonyii eleese fitele ε è nu yî ye le é Nyo' se jo bó le bó nu teytey ê wvù ejise. ²⁵ No Klistu nu ε to wase bonyii ε no leese fitele yî ye le, tu ke beene bεε can nde wan wvun e ke. ²⁶ Ben bò nu ε taashε ben ε bo Klistu Jisos nu wase boom bo Nyo' le nje fitele fi ben nu ε lese yî Klistu le. ²⁷ Ben ekeε le wee tfuu wvù bó nu ε lese wase é joo ε taashε wvù bô Klistu nu ε wvù ε tu wase bô Klistu fiεε fimwaan. ²⁸ Ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu wee Juu kenεε wee ketum ke. Ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu nfwa kenεε waa yew ke, ε ke wee mvu bvuu nu jεey le wen nu diemsεn kenεε kpwoon ke. Ben bocii nu wase fiεε fimwaan yî Klistu Jisos e. ²⁹ No ben nu wase bonyii bo Klistu le nonen, tu ben nu wase boom bo Abl'am e, ε ben nu ke ekenke mwεεm mvù Nyo' to kawεε Abl'am dvù.

4

¹ Fiεε fi me ngayte nu le, é wee nu keeke edie bvushew bvu ice le, geenεn bεε wan caan, tu ke jεey jεey nu dvù bô nfwa ice naa no è cim kenke wvù bvushew bvudvu ke. ² Wvù nu eyaw ke enu é bonyii bomew

3:12 Lεw 18:5; Lum 10:5   **3:13** Dito 21:23; Lum 8:3; 2Kol 5:21   **3:14** 3:2-5; Juε 2:28-32   **3:16** Kenj 12:7; 17:7-8
3:17 Ksm 12:40   **3:18** Lum 4:14; 11:6   **3:19** Lum 4:15; Lem 7:38, 53; Ibu 2:2   **3:20** Dito 6:4   **3:21** Lum 7:13; 8:2   **3:22** Lum 3:9-30; 11:32   **3:23** 4:3   **3:24** Lum 10:4   **3:26** 4:5, 7; Jon 1:12; Lum 8:14-17   **3:27** Lum 10:12; 1Kol 12:13; Kolo 3:9-11   **3:27** Lum 6:3; Efe 4:24   **3:29** 3:7, 14, 18; 4:7

taale fô wvú le ε bvushew bvudvu nu can bonyii bomew e ε bó taale fô, egen ebuy kefew kè ice seyse le. ³ Ε nu ke no fí nu fô beene le. Ε to nu seke beene to nu diewe boom bo caan e, ε beene no nu bonfaw bo mwεem mvù saake yí wonj wvun e. * ⁴ Ε kefew ke dīoo loocε kocεn, ε Nyo' tum waa we ε wvú to, ε kpwoon boo wvú, ε wvú no nu tεn ê bonci kuse. ⁵ Wvú to to wvu le wen esum bonyii bò nu ê bonci kuse é Nyo' emum ejo beene diewe boom bew e. ⁶ No Nyo' jo wase beene diewe boom bew e nonεn, ε mum ε ciinse Keyoy ke Waa we le kí ε to yí yese beene le, ε ge beene ε no tenje wvú le. “Abba, Icee wese!” ⁷ Fí nu le Nyo' nu ε ge wase ben ε fanje yaa bvuu nu bonfaw ke. Ben nu wase boom bo yew e. No ben nu wase boom, tu fí nu le ben nu ke ekeηke mwεem mvù wvú geke fô boom bew e.

Baul fane le bonyii bo Galëshia nu ejay je

⁸ Ε to nu fwele seke ben to baa kee wase Nyo' ke, ε ben no lemte bvunfaw can mwεem mvù ben to joo le è nu bonyo' se è nu bonyo' ηkuuη. ⁹ Geenεn, keseen no ben nu ε kiεε wase Nyo', keεε le keseen no Nyo' nu ε kiεε wase ben no me mbee keengay, ben ε ghan nεε ε se no gomte keetuu jim fô bonyo' bo εcici ban e bò nu se bó keηke mvunjay ηkuuη. Ben gomte keebvuu etuu bonfaw bo bonyo' bodvu ban e nje la? ¹⁰ Ben geele mbam εdiuw yomew le è nu yo baay baay, bamte kee yimi, bamte bifew bimew yí kelum e, bamte bilum nje la? ¹¹ Ben gee nεn ε me nfane baay le lemme diem di me nlem ê ben enteleη nu ε la εcici.

¹² Boom bo bwεem e, me ηkule lo can ê ben le ben ekumen enù ke diewe no me nu ekumε bonci, ke no me nto ηkumenεε no nu diewe ben e seke ben to nu se bonci. Ben to ke baa ege wase fiεε fi befe fô me le ke. ¹³ Ben kee le seke fwele wvù me nto nfewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben nu njefo me nto nu beene nεmte. ¹⁴ Ε naa no me nto nu yí kencεm e nεn, ε kí nu diewe mmom e ε yí ε to fô ben e, ben to baa elewte,

keεε nyεnsee me ke. Ε ben kaa fiεεn lo me naa ke diewe nceendaa Nyo' mvu keεε diewe Klistu Jisos e keβεε. ¹⁵ Ben to yuuke njonj bô me sekekiε, è kooyi la keseen? Ε nulo é me enjay le é bó to gay lo le ben ebaayε ejise εyene enya ê me, é ben ebaayε lo é je fen nu dvú. ¹⁶ Me nu ε ntu wase wee bvuban fô ben e no me nseηe keceey ê ben e? ¹⁷ Bonyii ba gomte keeduηci le bó keηke shiee fô ben e baay, geenεn ε bó gomte ben yí fiεε le ε è yaa nu fi jee ke. Bó koonke le beene egawsεn é ben ekeηke wase shiee ε è nu fô bó le. ¹⁸ Fí jee le wee ekeηkè shiee fô wee le yí fiεε fi jee le. Fifi nu leη sekeci ε è yaa nu ke seke me nu beene maan ke. ¹⁹ Boom bem bò nu shém yem, è nu ke diewe me mβεε embvuu eηkew lo lume dinεn, en'yεn ηgew engeη embuy no nce Klistu nu ke enu yí yene le! ²⁰ Wee ejo ε me mbe nu beene keseen, é me nse ηkiεε je yí me enjeme jó ê ben. Fiεε fi ben ge fin nu ε bvufee ε la lo me.

Jεy jεy boom bo Abl'am e

²¹ Ben bò gomte keenu ê bonci kuse, ben ke see ê me, ben yuuke ke fiεε fi bonci jemyi? ²² Bó nu ε san le Abl'am to keηke boom bolemsε bofεε, ε wvú to boke mvu bô nfwā, boo wvumvu bô kpweεe wvù leyεεn. ²³ Nfwā wvun to boke wan ke no bó ké no boote boom bocii. Geenεn ε kpwoon wvù leyεεn boo we bii ηkawma wvù Nyo' to gee le. ²⁴ Ε nulo é beene ejo fiεε fin diewe kenfewsεn ke fiεε le. Bokεε bo bofεε ban duηci monkan monfεεm. 'Aga wvù to nu nfwā joo bvudvuu bvū monkan mò Nyo' to gbwolεε bô bonyii bo Islael yí kum wvù Sinay e. Bonyii bocii bò nu ekuse jo monkan modvu nu bonfaw. ²⁵ No 'Aga joo bvudvuu bvū monkan mo yí kum wvù Sinay wvù nu wonj wvù Alεbia le, wvú bvuu joo tεn bvudvuu bvū kelaante kè Jelusalēm wvu keseen e, njefo bonyii bo ê kelaante kedvu le bocii nu bvunfaw e ê bonci kuse. ²⁶ Geenεn ε bonyii bo Jelusalēm wvù nu wvu fowe le yaa nu bonfaw ke. Wvuwε Jelusalēm nu

4:3 4:9-10 * **4:3** Mwεem mvù saake wonj wvun nelo enu bonci noo biyoy. **4:4** 3:13; Jon 1:14 **4:6** Lum 8:15-16 **4:7** Lum 4:13; 8:17 **4:8** 1Kol 8:4-6 **4:9** Efe 1:21; Kolo 2:8-23 **4:9** 1Kol 8:3; Kolo 2:15 **4:10** Dito 4:19; Lem 7:42; Lum 14:5 **4:12** 1Kol 9:19-21 **4:13** Lem 16:6; 2Kol 12:7 **4:17** 1:7 **4:19** 1Kol 4:15 **4:22** Kej 16:15; 21:3 **4:23** Kej 17:18-19; Lum 4:17-20; 9:7-9 **4:24** Ksm 19-20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Kej 16:1 **4:26** Ibu 12:22; Mwm 21:2 **4:27** Yεsa 54:1

bwee wesebeene. ²⁷ E nu fiεε fi bó to sanjεε le,
 “Wo wvù kpwoon wvù nu kase yaa boote ke, è lanlanjè.

Wo wvù ke baa lum wase wan, è kpwaakè dikie.

E keè le boom bo kpwoon wvù bó nu ε base jim ê wvù le
 nu ke eduule fele bo kpwoon wvù nu bô dweese le.”

²⁸ Nonεn boom bo bwεεm e, ben nu boom bo Nyo' le bii no Nyo' to kawεε lanlanj no Abla'am to bokεε Aysik bii no Nyo' to kawεε. ²⁹ E to nu kefew kedvu le ε wan wvù bó to bokεε no bó boote boom bocii no bone bikaa εjim jo wvù è to nyaε Keyoy ke Nyo' le mvunjay ε bó se boo wvù. E nu ke ten lanlanj fiεε fi kooyi keseen. ³⁰ Bó sanj ê Nwa' Nyo' le ekumε fiεε fin le la? Bó nu ε sanj le,
 “Kunε kpwoon wvù nu nfwa bô waa we bocii,

njefo ke waa nfwa nulo ke egaw bvushεw bô waa kpwoon wvù leyεεn e ke.”

³¹ No fi nu nonεn boom bo bwεεm e, fiεε fi me njemyi ficii dunji le ke beene nu boom bo kpwoon wvù nu nfwa le ke. Beene nu ε è nu boom bo kpwoon wvù leyεεn e.

5

Klistu nu ε bvuse wase beene yî bvunfaw e

¹ Klistu to nu ε bvuse wase beene yî bvunfaw e. Wvù to bvuse nen, wvu le fo beene ebvuu enù yî bvunfaw e ekuse jo bonci ke. Nonεn ben emum eleemè temyi. Fo ben ebvuu ebee eley ekuse jo kemmbunj ke bvunfaw e ke. ² Ben eyeke eyuw fiεε fi me wvù Baul nu enjeme. E ben beje lo le bó etfuse ben yew é ben se no nu teytey ê Nyo' ejise, tu fiεε fi Klistu to geε fô ben e nu εcici. ³ Me mbvuu njemyi nciise le wee wemen wvù nu ε bee le bó etfuse wvù yew ekeè le wvù kenjke keegeelè bonci bo Bojuu le bocii no bó nu. ⁴ Ben bocii bô gomte keenu teytey ê Nyo' ejise ε è nu nje ben gεεle bonci, ekeè le ben nu ε gawsen wase bikuu binen ben ε bo Klistu. Ben nu ε lanj wase mbuwma Nyo'. ⁵ Fô beene le nu ε fiεε fi

beene taale fwe yî dvù le nu le Nyo' nu ke ejo beene diεwε bonyii bò nu teytey ê wvù ejise le. Fifi nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le kè lemte yî yese beene le fele yî fitele fi beene lese yî Klistu le nu ε ge le beene ecεyte. ⁶ Ben ekeè le é wee nu ε wvù ε taashε wase bô Klistu Jisos, ε wvù nu ε bó ε tfuse wvù yew kenεε bó baa tfuse wvù yew ke, tu ke fife kenjke fiεε keege ke. Fiεε fi nu shiee le nu fitele fi wvù lese yî Klistu le ε no dunji yî kenkonjen e.

⁷ E to nu fwele ε ben gee naa lanj. E ge yεε ben ε se lu keebii keceey e? ⁸ Ke è ge Nyo' wvù to tenεε ben fifin fiεε ke. ⁹ Ke ben kumyi ngan wvù bó ké no maa le, “Kekuu kemwaan ε befe bô ntwaw?” ¹⁰ Me ngeele bvufee yî yene le nje Tata le ke ben nu ebi fiεε fi bonyii bomew gayte le efey fi è gayte me ke. E wee wε wvù bvunsee bvufee bvunen, kenεε è nu yεε, nu ε Nyo' nu ke elanj ngeεw yî ye le. ¹¹ Boom bo bwεεm e, é è be nu le me mbεε nfewci le bó etfuse bonyii yew ε bó se nu teytey ê Nyo' ejise, é bonyii ebvuu ebone bikaa ê me εjim nje la? Ke tu fiεε fi me nfewci le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e fin ε bonyii yuuke ε fi kaa saase lo bó yaa be bεε dvù ke. ¹² Fo bonyii ba bô jewsee ben le bó etfuse bonyii yew e, nu ε me ngomte le bó emεse esonj lo bikuu bibole.

¹³ Boom bo bwεεm e, Nyo' to nu ε tee wase ben wvu le fo ben ebvuu elemtè bvunfaw ê bonci kuse ke. Geenεn, no ben yaa bεε bvunfaw e ê bonci kuse nonεn, fo ben emum ejo le ben nulo egee no nyam ye yene gomte ke. Ben elemtè ε è nu fô boom bo bwee wene le yî kenkonjen e. ¹⁴ Ben egeè nonεn njefo bonci bocii nu ε taashε yî wvun wvu mwaan e le,

“E koonkè waa bwoo no wo koonjke ekolε kuw.”

¹⁵ Geenεn, é ben nε ε no nasene ebenεben diεwε bwé le, ε wee gomte keedie lo waa bwee, ε ben no yenè fô ben ke enε eyuwye bikuu binen.

Ke wee wvù cee no Keyoy ke Nyo' le dunji ké bvuu no gee no nyam ye gomte ke

16 Fiεε fi me njemyi nu λε, ben eceè bii ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci ê ben, nonen ben saa ebvuu egeè ε è nu no nyam ye yene shieele λε ben egeè κε. 17 Me njemyi nen njefo κε fiεε fi nyam ye shieele nu fi Keyoy ke Nyo' le shieele κε. Ε κε fi Keyoy ke Nyo' le shieele nu fi nyam ye shieele κε. Κε mwεεm mvu mvunfεεm mvun nu yî fiεε le fimwaan κε. Ε nu fiεε fi κε è nulo é ben egeè fiεε fi ben gomte κε. 18 Ε ben cee bii ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duñci ê ben, ben saa ebvuu enù ekuse jo bonci κε. 19 Mwεεm mvù nyam ye ké no shieele nu ε bonyii yaa maa mvú κε. Ε nu keejaanke kenjan bô keekpwawci mwεεm ekumε kenjan noo keecee nce nnyen kenjan. 20 Ε è bvuu nu keebunlee bonyo' bo εcici bô keelaale kenεε fiεεnke diam. Ε è bvuu nu keebanene, nyamte kenyam, ghεεke kenghew, kenke shém yî ton'yεen bô fô wee le keekpwawci κε ε è nu ekolε kew. Ε è bvuu nu keegawsene bonyii noo fô wee le keegaw bonyii ekenke ye ηgoo. 21 Ε è nu ten keebene kendon, wuu mbvuum ε mó koole bô keewukene yole noo keegeε mvumew mwεεm diewe mvumvun e. Me ε no njemyi nciise lo no me nto njemyεε wase fwele ê ben λε, κε bonyii bô gee mvumvun mwεεm yaa nu ke ekenke bvudvuu ente jo bvunfon bvυ Nyo' le κε.

22 Geenεn, ε mwεεm mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le nu mvun, kenkonen, nlanjan, nyεkeey, shém yî kuuleen, fitele fi jee, kenje kè jee, keeleeme yî keceey e, 23 keebonene kenje, noo keekemsene bô ekolε. Κε nci mvu nu dvú wvù kicine mwεεm mvun κε. 24 Bonyii bô è nu bo Klistu Jisos e nu ε ta wase nyam ye yibo bô mwεεm mvù befe mvù nyam ye yî ηcyte shieele yî kentam ke Jisos e.

25 No beene cee keseen yî mvungay mvu Keyoy ke Nyo' le, beene emum egeè mwεεm bii κε no Keyoy kedvu duñci. 26 Fo beene ebenseè ye yî εcici κε. Fo beene egeè

ε mvuntelem beete bonyii bomew κε. Fo beene ebenè kendon bô bonyii bomew κε.

6

Bonyii bo Nyo' le efici bikuu bibole

1 Boom bo bwεεm e, é ben nε ε yεn ε wee mvù ben e ε ge fiεε fi befe, é ben bô cee nce no Keyoy ke Nyo' le duñci mom keetefe wvú é wvú ebuy ê kebefε kedvu ente. Geenεn, wee dioo teete no teete wεε eyenè fo wvú ten eley mmom e egbwe. 2 Ben efici boom bo bwee wene le bô bongew bobole. Ε ben gee nonen tu ben gεεle nci Klistu. 3 Ε wee joo ekolε kew λε wen nu fiεε, se wvú nu fimweten ηkuun, tu wvú λεεle κε ε è nu ekolε kew. 4 Wee tfuu etaa mwεεm mvù wvú gee, eyen laa wen gee λεn ε. Ε wvú fen gee λεn, é wvú se no saale ye fô ekolε kew e. Geenεn fo wvú esaalè ye fewsene ekolε kew bô wee mvu κε. 5 Ben ekeè λε wee tfuu kenke keetuule bwew bvujite.

6 Ε wee yεeyi wee bô diew Nyo', é wee wvù bô yεeyi wvù gaw mwεεm mwew mvù Nyo' nya wvù dvú nya wee wvù yεeyi wvù wvudvu dvú.

7 Fo ben elεelè bikuu binen joo λε Nyo' nu keyun κε. Ben ekeè λε fiεε fi wee jewyi nu κε fí fi wvù nu ke egbwele. 8 Ε wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi nyam ye ye gomte, tu wvù nu ke egbwele κε ε è nu fiεε fi nyam ye ye nyaa fi è nu kpwe. Ε wee jewe ye ηgow ε è nu fiεε fi Keyoy ke Nyo' le gomte, tu wvù nu ke egbwele nshii wvù mεy lo wvù Keyoy ke Nyo' le nyaa. 9 Fo beene ke ewele keegeε mwεεm mvù jee κε, njefo kefew nu ke eto ekocen é beene ekenke sew wvudvu fen é beene baa edose κε. 10 Nonen yî kefew e kecii kè beene kenke je, ε beene no geè κε mwεεm mvù jee fô bonyii bocii le efey mvunciim fô boba bô nu ê kfuu di bonyii bo mbee le.

Ngayma Baul fô Bonyii bo Galëshia le

5:17 Lum 7:13-23 5:18 Lum 6:14; 7:4 5:19 Lum 1:28-32; 1Kol 6:9-10; Εfe 5:3-5; Kolo 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Bi 4:3; Mwm 22:15 5:22 Εfe 5:9 5:23 1Tim 1:9; 2Bi 1:6 5:24 2:19; 6:14; Lum 6:6; Kolo 3:5; 1Jon 3:6 5:25 5:16; 1Kol 6:19; Εfe 4:30 5:26 Lum 12:10; Fili 2:3 6:1 Mat 18:15; Jem 5:19; 1Kol 10:12 6:2 1Kol 9:21; 2Kol 11:29 6:3 1Kol 4:7 6:5 Lum 2:6; 14:12 6:6 1Kol 9:11, 14 6:8 Jon 3:6; 6:63; Lum 8:6, 13 6:9 2Tes 3:13 6:10 Jon 13:34; Lum 12:10; 13:8; 14:15; 1Kol 8:1; 13; 2Kol 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Εfe 5:2; Fili 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ibu 13:1; 2Bi 1:7 6:11 1Kol 16:21 6:12 5:2, 11

¹¹ Ben nu ε yεn no εjise ηwa' yo fεn nu ε fanκεn e? Ε saη me bô kebo kem. ¹² Bonyii ba bô kane ε bó etfuuse ben yew nu bô gomte keesaale ye yî mwεεm mvu yî nyam ye le, ε bó gee nonεn wvu ε fo bonyii ke ebone bikaa ê bó εjim nje bó fewci ε Klistu to nu ε kpwe yî kentam e. ¹³ Naa κε bonyii bô bó nu ε tfuse wase bó yew yaa cim γεεle bonci bocii κε. Geenεn ε bó gomte κε ε bó dīoo ε tfuse ben yew emum ekfune gvuw ε ben nu ε ge fiεε fi bó shieele yî yene le. ¹⁴ Geenεn fô me le, κε è nu naa lo é me ηke en'yuu εηκfune gvuw yî fiεε fimew e εfey yî saaka wvù ε Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to nu ε kpwe yî kentam e κε. Ε nu fiεε fi mwεεm mvu yî nshε le nu ε kpwe wase fô me le, me ε ηkpwe tεn fô mvú le. ¹⁵ Ε wee nu ε bó ε tfuse wvú yew κενεε bó baa etfuse, tu κε fifiε κεηκε fiεε keege κε. Fiεε fi kuuke nu ε Nyo' eseyse wee é wvú enù wee wvu fwε. ¹⁶ Kembonεn ke Nyo' le bô shen ye eto fô bonyii bocii bô bii je yin e, bô nu wase bonyii bo Islael bo Nyo' le.

¹⁷ Ε κεw keseen e ε γεn lo, fo wee ebvuu eshiike me κε, njefo bolule bô nu yî yεm e duηci ε me nu wee Jisos.

¹⁸ Boom bo bwεεm e, me mbunlee ε Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonεn kew é kí efici biyoy binεn. Fí enù nonεn.

Nwa' wvù Baul to sanεε ê
kentaashε ke
Εfesus
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Εfesus
wvun e

Nwa' wvun to san Baul, waa ntum Jisos fô bonyii bo mbee le bo ê kelaante kè Εfesus e. Εkole ke fiεε le fi nu ê ηwa' wvun e nu nseyse wvù Nyo' to seyσεε le wen nu ke ebaance mwεεm mvunciim mvu fowe bô mvu fokuse egeε ê Jisos εκuse. Baul nu ε nele no fí to ghanεε ε bonyii σε no nu yí kentaashε le bô bo Nyo'. Wvú nu ε dunce no Nyo' Tata to cawεε bonyii bew, leεshε bibefe bibole fele yí Jisos Klistu wvù Waa we le, bô no wvú to gee nciise we yí bó le wvù è nu Keyoy ke Yuule. Wvú nu ε dunce jé le jé le no kentaashε ke bonyii bo Nyo' le nu wee mwaan yí Klistu le.

Bikuu bi mwεεm e ê ηwa' wvun e

1:1-2 Kenkewce

1:3-3:21 Ntaη wvù Nyo' to kenke fô Klistu le noo fô kentaashε ke bonyii bo mbee le

4:1-6:20 Nshii bonyii bo Klistu le wvu fwε

6:21-24 Kemεse

¹ Ε nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yí ηkoη wvù wvu Nyo' le.

Me nsaanke ηwa' wvun fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bo Εfesus bô leeme yí fiεε le fimwaan yí Klistu Jisos e.

² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô nyεkeey.

Mbuwma wvù fici biyoy bi bonyii bô nu ε taashε yí Klistu le

³ Mbense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvú nu ε buw beene bô mbuwma tfuu wvu woη wvu we le wvù fici biyoy bisεεbeene njefo beene nu ε taashε yí Klistu le. ⁴ Ε Nyo' σε keenu keebom woη nu ε wvú to caw wase beene le beene etaashε beene

bo Klistu, eyuule, nu σε nlom ê wvú ejise. Yí kenkoηen kew e, ⁵ nu ε wvú to seyσε wase keeke ejo beene le è nu boom bew fele yí Jisos Klistu le. Wvú to ge nonεn, bii fiεε fi wvú to gomte le fí enù le. ⁶ Ε è to nu wvu le mbense egeε è wvú yí mbuwma we wvu baay wvù wvú nu ε nya ê beene εcici fele yí Waa we wvù nu fitele fiew e. ⁷ Wvú to sum beene can ηgew e ε è nu bô ελεμε ke Waa we wvun e. Fí nu le, wvú nu ε leεshε bibefe bisεεbeene, bii mbuwma we wvù kuuke naa baay e, ⁸ wvú wvú tfuwεε lo yí yese beene le. Wvú to ge nonεn bô bvufee bvucii noo ηkpwawce we tfuu. ⁹ Nyo' nu ε ge wase beene ε kiεε fiεε fi wvú gomte fi to shee nu ê kenyle le. Wvú ge bii fiεε fi jee wvú le no wvú to seyσεε keeke ege fele yí Klistu le. ¹⁰ Wvú to seyσε le kefew nu ke edioo ε to wase ε kocεn é wen ebaance mwεεm mvunciim kenεε è nu mvu fowe, kenεε mvu fokuse, egeε ê Jisos εκuse. ¹¹ Ε nu ten nje Klistu wvù Nyo' to cawεε bese keenu bonyii bew. Wvú to caw no wvú to seyσεε wase ε è beε lo bii ηkpwawce wvuwe le ke leηleη no wvú ké no gee mwεεm mwew mvunciim bii ntaη wvuwe bô ηkoη wvuwe le. ¹² Fí to nu nonεn, wvu le bese bô to nu bonyii bo fwe keεεε bvufee yí Klistu le ke eceè nce wvù egeε ε bvukuke bvú Nyo' le yen'yi, ε mbense gene ê wvú. ¹³ Ben ten to nu ε taashε yí Klistu le seke ben to yuwεε diεw yi keceey yi è nu saaka wvù jee wvú to toε bô mboyma fô ben e. No ben yuwεε nonεn, mum lese fitele yí Klistu le, ε Nyo' ge nciise we yí yene le wvù è nu Keyoy ke Yuule kè wvú to kawεε bonyii dvú. ¹⁴ Keyoy ke Yuule kin nu ketfuη ke bvushεw bvù beene nu ke ekeηke le. Ε beene nu ke ekeηke seke Nyo' ε mεse ε sum bonyii bô è kenke wvú yí ηgew kebefε le. Nonεn, é bvukuke bwew eyen'yi ε mbense gene ê wvú.

Ε Baul nya keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Εfesus e

¹⁵ Me nu ε n'yuw wase εκumε fitele fi ben nu ε lese yí Tata Jisos e, noo kenkoηen kè ben kenke fô bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le.

Ɛ nɛɛ fiɛ fi ge, ¹⁶ ɛ me ŋkɛ ndioo mbunlee no ŋkumyi ben ɛ bunle yɛm e. Me ŋke mbaa enlu wase keenyaa keyoone ɛ Nyo' ekumɛ ben kɛ. ¹⁷ Me mbunlee ɛ Nyo' wvù nu wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, Nyo' wvù nu Icee bvukukɛ, enya ben bô keyoy ke bvufee le, eyene ɛjise eyene ɛ ben ekiɛ wvù ntay. ¹⁸ Me mbvuu mbunlee ɛ wvù eyuuse bvufee bvunɛn ɛ ben ekiɛ fiɛ fi ben taale fwe yî dvù le, fi ɛ nu fi bó to tenɛ ben nje fi, ebvuu ekiɛ bvukukɛ bvu baay bvushɛw bvu bonyii bô ɛ nu bo Nyo' le. ¹⁹ Ɛ me mbvuu mbunlee ɛ Nyo' eyene bvufee bvunɛn ɛ ben ekiɛ mvunɔgay mwew mvù fele mvunɔgay mvunciim. Ɛ nu mvunɔgay mvun mvù wvù lemte dvù fô beene bô nu ɛ lese fitele yî ye le, ɛ ɛ nu mvunɔgay mvu baay. ²⁰ Ɛ ɛ nu mvunɔgay mvudvu mvun mvù wvù to lemɛ dvù bvuse Klistu yî kpwe le, bense wvù shike ɛ ɛbo kew ke ɛɛɛy e won wvu we le. ²¹ Klistu kuuke fele naa lo mwɛɛm mvù saake fowe mvunciim noo bvunfon noo mvunɔgay noo bvukukɛ bvucii. Wvù bvuu kɛŋke diee di kuuke fele naa lo ɛdiee ɛcii yò bó teje bonyii dvù. Kɛ wvù nu nonɛn ɛ ɛ nu kɛ yî kefew kin e maan kɛ. Wvù nu ke enu kɛ nonɛn kefew kè too le. ²² Nyo' nu ɛ gɛɛ mwɛɛm mvunciim ɛ wvù ekuse, ɛ bvuu ɛ gɛɛ wvù ɛ wvù enù ekole ke fiɛ ficii fi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le. ²³ Kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kin nu ye Klistu. Klistu ɛ mum ɛ yinɛn yî kentaashɛ kin e kí ɛ kocɛn, ɛ ɛ nu wvù wvù gee ɛ mwɛɛm mvunciim yinɛne kocine ɛ jé le yicii.

2

Nyo' to nu ɛ taashɛ beene bo Klistu bvuse yî kpwe le

¹ Ɛ to nu fwele, ɛ ben nu bonyii bô nu ɛ kpwe wase ɛ keyoy e nje bojay bonɛn bô bibefɛ, ² bi ben to cee gee le. Ben to cee bii ɛ ɛ nu je yî bonyii bo yî won wvun e cee, bvuu bii nfon mvunɔgay mvu yî fwefwe

le. Ɛ nu wvù keyoy kekɛ kè lemte keseen yî bonyii bô tenyi bikuu bô bo Nyo' le. ³ Ɛ nu kɛ ten no beene bocii to shee cee. Beene to cee gee mwɛɛm mvù nyam ye yî ŋɛyte shieele, bii mwɛɛm mvù nyam ye bô bonkpawɔɔɔ bosɛɛbeene gomte ɛ beene egeè. Beene diɛwɛ bonyii bo boyuum to nu wase lo bonyii bô shém effuuke Nyo' bô bó, kɛ lenlen diɛwɛ no wee wvu wum tfuu nu. ⁴ Geenɛn Nyo' wvù nu ɛ yinɛn bô shen fô beene le to nu ɛ kon beene baay, ⁵ taashɛ beene bo Klistu bvuse yî kpwe le no beene to nu ɛ kpwekɛn wase nje bojay bosɛɛbeene. Nyo' to boyse ben ɛ ɛ nu nje fitele fiew fi jee. ⁶ No wvù to taashɛ beene ɛ bo Klistu Jisos bvuse yî kpwe le nonɛn, mum bense beene shike beene ɛ bó won wvu we le. ⁷ Wvù to ge nonɛn wvu ɛ ɛ ke edioo enu yî kefew kè too le, ɛ wvù eduɔɔɔ mbuwma we wvu baay wvù ɛ nulo wee saa efewsɛn kɛ. Mbuwma wvun nu ɛ wvù ɛ duɔɔɔ wase ɛ beene nje fitele fiew fi jee fele yî Klistu Jisos e. ⁸ Ben ekeè ɛ Nyo' to boyse ben ɛ ɛ nu nje fitele fiew fi jee fele yî fitele fi ben to lesɛɛ yî Klistu le. Kɛ fifin nu ɛ ɛ to ge ben kɛ. Ɛ nu nnya Nyo'. ⁹ Kɛ ɛ to nu nje lemme dimew di wee to lemɛɛ sɛ kɛŋke wvu ɛ wee mvu ke enɛ esaale ye kɛ. ¹⁰ Fiɛ fi nu, nu ɛ beene nu no bó nu nɛn, ɛ ɛ lem Nyo' bô ɛbo kew. Wvù nu ɛ taashɛ beene bo Klistu Jisos ɛ ge beene ɛ no nu bonyii bo bofɛ, wvu ɛ beene elemte dilemme di jee di wvù to seysɛɛ wase ɛ ɛ bɛɛ lo ɛ ɛ nu di beene nu ke ecee lemte le.

Dikfuu di difɛɛ nu wase wee mwaan yî Klistu le

¹¹ Ben bonyii bô yaa nu kɛ kfuu di Bojuu le, ben ekumyi fiɛ fi ben to shee nu fwele. Bojuu bô teje bikuu bibole ɛ bowen nu bonyii bô bó nu ɛ tfuse yew, to teje ben ɛ ben nu bonyii bô nu ntffuse. Ɛ ntffuse wvu yew wvun nu fiɛɛ ɛ bó gee kɛ ɛ ɛ nu yî ye wee le bô can. ¹² Ben ekumyi ɛ ɛ to nu sekekɛ, ɛ ben yaa kɛŋke fiɛ keege bô Klistu kɛ. Kɛ

1:17 5:17; Bŋgn 2:6; Kolo 1:9-10   **1:18** 4:4; Kolo 1:12   **1:19** 2Kol 13:4; Kolo 2:12   **1:20** Lem 2:33; Kolo 3:1
1:21 6:12; Lum 8:38; Gal 4:8-9; Kolo 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20   **1:22** 1:10; 4:15; 5:23; Mben 8:6; Kolo 1:18; 2:19
1:23 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kol 12:4-11, 27; Kolo 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kolo 3:15; 3:19; 4:10   **2:1** 2:5   **2:2** 6:12; Jon 12:31; 14:30; Lem 26:18; 1Jon 2:16   **2:3** 5:6, 8; Lum 1:28; Kolo 3:6   **2:4** Lum 8:39; 9:16; Jem 5:11   **2:5** 2:8; Lum 3:24; 6:13; Kolo 2:12-13   **2:6** 1:3; Kolo 2:12; 3:1   **2:7** 1:7; Lum 5:20   **2:8** Mat 20:15; Jon 4:10; Lem 15:11; Gal 2:16   **2:9** Lum 3:28; 1Kol 1:31; 2Tim 1:9; Tay 3:5   **2:10** Tay 2:14   **2:11** Lum 11:17   **2:11** 5:8; Gal 5:6; Fili 3:3
2:12 Lum 9:4; 1Kol 15:19; Kolo 1:21-22; 1Tes 4:13; 2:19

ben to nu ente jo engoke ke bonyii bo Nyo' le bô è nu bo Israèl ke. Ke ben to kenke fiε keege bô monkan mo nkawma le mô Nyo' to gbwole bô bó ke. Ben to nu ke lo finen yî nshε le fεn yaa kenke fiεε fimew fi ben taale fwe yî dvú le ke, yaa kee ten Nyo' ke. ¹³ Geenεn, yî keseen e no ben nu ε taashe wase ben ε bo Klistu Jisos, ben bô to shee nu ncejole fô Nyo' le, nu ε wvú ε jo wase ben ε to dvú nceencee fô wvú le fele yî εlεmε ke Klistu le. ¹⁴ ε nu wvú wvú Klistu kebεε wvú nu ε to bô nyεkeey fô beene le. Wvú nu ε ge wase Bojuu bô bonyii bô yaa nu ke Bojuu ε tu wee mwaan. Wvú nu ε bvusse kembew ke kenjawsen e kè è nu kembanen kè se shee nu ê beene entelen. ¹⁵ Wvú nu ε nya ye ye ε kpwe keefiwse nci bô mwεεm mvù nci duu le bó egeè keenu bonyii bo Nyo' le. Wvú ge nonen wvu le wen etaashe wee tfuu yî ye le é bó etu wase wee mwaan wvu fwe yî bvudvuu bvú bonyii bo bofεε le. No wvú ge nonen, ε mum ε to bô nyεkeey. ¹⁶ Kpwe ye yî kentam e nu ε taashe dikfuu di difεε ε to dvú fô Nyo' le yî ye le yimiaan, ε mum ε yu kembanen kebole yî kentam e kí ε ka. ¹⁷ Wvú to nu ε to fewce saaka wvú too bô nyεkeey ê ben bô to nu ncejole, fewce ten saaka wvudvu wvun ê bonyii bô to nu nceencee. ¹⁸ ε ge wvú beene bocii ε se kenke je keeto fô Nyo' Ice le fele yî Keyoy e kemwaan. ¹⁹ Nonen, ke ben beε botolo kenεε bonyii bô beke lo ke. Ben nu wase boom bo won e ben ε bonyii bô è nu bo Nyo' le, nu ten bonyii bo yew e bo Nyo' le. ²⁰ ε yew yin nu ε bó bom yî kenffuy kè è nu boom bo ntum e bo Jisos e bô bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε Klistu Jisos kebεε nu tε di buu di yew yidvu le. ²¹ ε nu yî ye le wvú yew yidvu nu ε taashe ε no kuu keeke eto enu yew yî yuule fô Tata le. ²² Ben ten nu ε taashe ε yoo yî Klistu le, ε no nu bvudvuu bvú Nyo' cee fó ê Keyoy kew e.

3

Baul nu wee nfewce fô bonyii bô yaa nu ke

Bojuu le

¹ No Nyo' nu ε ge wase mwεεm mvun fô ben e nonen, me ε mum ε no mbunlee fô ben e. Me wvú Baul nu yî ncaw e nje saaka wvu ekumε Klistu Jisos. ε me nlemte ncaw wvun nje yene ben bonyii bô yaa nu ke Bojuu. ² Me nkpwaaake le ben nu ε yuw wase no Nyo' to nu ε caw me nya lemme le me ensee ê ben ekumε mbuwma we fô ben e. ³ Fiεε fidvu fin nu fi to shee nu ê kenyile le ε Nyo' ε yene wase ejise eyem me ε n'yεn. Me nu ε nsan wase caan ekumε fí fô ben e. ⁴ ε ben tan lo, é ben eyen fiεε fi me nkee ekumε kenyile kin kè to nu ekumε Klistu le. ⁵ ε to nu fwele ε bó fanε yaa ege é engoke ke bonyii le ke sekekie ekiεε kenyile kedvu ke. Keseen nu ε Keyoy ke Yuule ε durce wase ê boom bo ntum e bo Jisos e bô wvú to balεε le è nu bew noo ê bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, bó ε kiεε. ⁶ Fiεε fidvu fin nu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nulo ebee saaka wvú jee le, é Nyo' enya ten bó bô bvushεw bvú wvú nu ε gεε ê bonyii bew. Bó nu wase ye yimiaan bó bó, ε nkawma wvú Nyo' to geε fô Bojuu le nu wase ten fô bó le no bó nu ε taashe bô bo Klistu Jisos.

⁷ Nyo' to nu ε baa me le me enfewci saaka we wvú jee wvun. Wvú to bale nje fitele fiew fi jee fi wvú kenke fô me le. Wvú to nu ε jo mvunγay mwew lem dvú yî yem e mum nya lemme din le me enlemtè. ⁸ Me mbaa ncim mbuy naa lo wee wvu caan ngoo bonyii bô è nu bo Nyo' le ke. Geenεn Nyo' to nu ε nya ke mbuwma wvun ê me le me engen enfewce saaka wvu ekumε bvukuke bvú Klistu le bvú yaa kenke ke kenfewsεn ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu le. ⁹ Wvú to nya ten mbuwma wvun le me enge é bonyii bocii ekiεε ntan kenyile ke fiεε le kè Nyo' wvú bomεε mwεεm mvunciim to shee nyile yî ye le bilum e bilum e. ¹⁰ Ntan wvun to nu le è nu ke enu kefew ke keseen e, é Nyo' ege fele yî kentaashe ke bonyii bo mbee le, é bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bì kenke mvunγay saake mondvuum

2:13 2:17; 3:6; 1:7; Gal 1:4   **2:14** 2:16; 4:3; Kolo 1:20; 1:23; Lum 10:12; 1Kol 12:13; Gal 3:28   **2:15** 2Kol 5:17; Kolo 2:14   **2:16** 1:23; Lum 5:10; Kolo 1:20-22   **2:17** Yesa 57:18-19; Lem 2:39   **2:18** 3:12; Lum 5:2   **2:19** 2:12; 3:6; Ibu 12:22-23   **2:20** Mat 16:18; 1Kol 3:10-11; Mwm 21:14   **2:21** 1Kol 3:16   **2:22** 1Bi 2:5   **3:1** Kolo 1:25   **3:1** 4:1; Fili 1:7; Kolo 4:18; Flm 1, 9   **3:3** 3:6   **3:4** Lum 16:24; 2Kol 11:6   **3:5** Kolo 1:26   **3:6** 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Lum 16:25; Kolo 1:26-27   **3:8** 1Kol 15:8-10; Gal 1:13-16; Fili 3:6-8; 1Tim 1:12-16   **3:9** 1:4   **3:10** 1:21, 23

mo fowe le, eyen bvufee bvù Nyo' le bvù nu lo jé le jé le. ¹¹ Wvù to ge fiεε fin bii no wvù to seysεε wase fonkew. E wvù ε ge wase fiεε fidvu fele yî Klistu Jisos wvù Tata wesebeene le. ¹² E nu nje ye wvù beene nu ε kenke je keetoo mbew Nyo' le yaa kenke ke nfan kenεε kemañen nje fitele fi beene lese yî ye le. ¹³ No fí nu nonen, me ε mum ε no nkule lo can le fo shem kpwe ben nje ηgew wvù me n'yene fô ben e ke. Ben nu ke ekenke bvujonke bvudvu.

E Baul bunle fô bonyii bo Efesus e

¹⁴ E nu nje mwεεm mvun wvù me ntumte envuw ê Icee wesebeene fwe, ¹⁵ wvù ediee ε dikfuu dicii di fowe noo di fokuse nen'yi fô wvù le. ¹⁶ Me ntumte envuw nleke le, bii bvukuke bwew bvù è nu bvù baay e, le wvù enya ben bô mvungay fele yî Keyoy kew e, é mvú ege é mvuntelem mvunen etemyi. ¹⁷ Nonen, é Klistu emum ecee ê mvuntelem mvunen e no ben leese fitele yî ye le. Me mbunlee ten le kenkonen kenεn etemyi diεwe kete kè cime gen e noo diεwe yew yì bó bom yî kenffuy kè temyi le, ¹⁸ wvu le ben ε bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le ekenke bvufee bvù è nulo é ben ekiεε kenkonen ke Klistu le kè nu fô beene le. Kenkonen kew fô beene le nu ε kí kenke mbvuw baay, kenke bvundee bô bvudefe baay, ε kí ε ley ten fokuse baay. ¹⁹ Me mbunlee le è nulo é ben ekiεε kenkonen kew kedvu kè ghaake bonyii keekiεε le, wvu le ben nulo enu ε ben ε yiñsen bô fiεε fi Nyo' nu fí ficii. ²⁰ Beene emum ebenseè Nyo'. E nu wvù wvù nulo ege fiεε ficii bô mvungay mvù lemte yî yese beene le. E wvù nulo ege naa efey lo no beene biite kenεε no beene nulo ekpwawce. ²¹ Mbense enù fô wvù le nje kentaashε ke bonyii bo mbee le noo nje Klistu Jisos yî kefew e kecii noo sekecii se ñka. Fí enù nonen.

4

Bonyii bo Klistu le enù yî kentaashε le

¹ Nonen, me wvù Baul wvù nu wee ncaw nje saaka wvu ekume Tata Jisos, me nleke lo ben le ben eceè nce wvù nu ε kocen wvù Nyo' tenεε ben le ben eceè yî dvù le. ² Ben eshiwsè bikuu binen, nù wεε, kuulè shém. Ben enù yî kenkonen e, yaa kenke fitele fi sesene ke. ³ Ben emomtè naa ntay keenu ke yî kentaashε kè Keyoy ke Yuule nu ε to dvù fô ben e no ben cee yî nyεkeey wvù taashi bonyii le. ⁴ Ye Klistu nu yimi-aan, ε Keyoy ke Yuule nu kemwaan. E nu ke lenlen no fiεε fi Nyo' to tenεε beene le beene etaalè fwe yî dvù le nu ten fimwaan. ⁵ Tata nu ke mwaan, ε mbee nu ke mwaan, ε nlese wvù bó leese bonyii ê joo nu ke mwaan. ⁶ Nyo' nu ke mwaan wvù nu Icee wesebeene bocii. Wvù nu ê we jo mwεεm mvunciim, lemte yî beene le bocii, nu ten ente jo beene bocii. ⁷ Fí nu ten le Klistu nu ε buw ke wee mwaan mwaan beene le ε nya wvù bô ye nnya bii nfew we le ê mwetan. ⁸ E nεε fiεε fi bó nu ε san ê Nwa' Nyo' le le, “Seke wvù to benεε gen we, wvù to nu ε ge ε bonyii bô wvù to kooyεε no bii wvù le.

Wvù to nu ε nya nnya ê bonyii.”

⁹ Keegay le, “Wvù to nu ε ben gen we” nu le la? Fí duñci le wvù to nu ε yaw shii gen ekuse jo nshε. * ¹⁰ Nonen, wvù wvudvu wvù to shiileε to fokuse nu ke ten wvù wvù to benεε fey naa lo εbulε kecii gen ê we, wvu le wen eyiñsen mwεεm mvunciim é mvú eyiñsen ekocen. ¹¹ E nu ke wvù wvù to nyaε nnyá ê bonyii. Wvù to nu ε nya ê bomew le bó enù boom bew bo ntum e, nya ê bomew bô esenè mwεεm mvù bó yuuke ε Nyo' jemyi, bomew bô eghanè fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo', bomew bô etaalè fô kentaashε ke bonyii bo mbee le bvuu yeeyi bonyii. ¹² Wvù to nya nnyá yidvu yin keeseyse bonyii bô è nu bo Nyo' le dvù é bó ekpwentan bô elemte lemme diew, yoote ye Klistu yì è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le, ¹³ ke egen ebuy kefew kè beene bocii ke enu wase wee mwaan yî mbee

3:12 Lum 5:2; Ibu 4:16; 10:19 **3:13** Kolo 1:24 **3:14** 6:18-19 **3:16** Kolo 1:11 **3:17** Jon 14:23; Efe 5:2; Kolo 1:23; 2:7 **3:18** Kolo 2:2 **3:19** 1:23; 5:2, 25; 2Kol 5:14; Kolo 2:9-10 **3:20** Kolo 1:29 **4:1** 3:1 **4:2** 5:2; Kolo 3:12-13 **4:2** Lum 8:13; Gal 6:8; Kolo 3:9 **4:3** 2:14-16; Kolo 3:14-15 **4:4** 1:23; 2:18 **4:5** Jon 10:16; 1Kol 8:6; Mat 28:19; Lum 6:3-4 **4:6** 1Kol 12:6 **4:7** Lum 12:3, 6; 1Kol 12:11 **4:8** Mben 68:18 **4:9** Jon 3:13 * **4:9** Kenεε le, wvù to nu ε yaw shii to fokuse fεn. **4:10** 1:23 **4:11** 1Kol 12:28 **4:12** 1Kol 14:26 **4:13** Kolo 1:28

wesebeene le bô yî fiεε fi beene kee ekume Waa Nyo' le. E beene cee nonen, é fí ege é beene enu ε bó ε taw ε kocen ε mεse ε no nu wase no Klistu nu keβεε. ¹⁴ Nonen, beene saa ebvuu enu ke diεwε boom bo caan e, bô kfuu n'yεεyi wvù la dīoo fele no njiηsene bô bó ε bó gēne fwe tuu jim ke diεwε fiεε fò fwefwe kale le ke. Beene saa ebvuu enu ten diεwε bonyii bô bonyii bô ghane wεentene lo elεεle bó bô mbiay yî bó seyse le ke. ¹⁵ Beene keηke keesenje fiεεbeene ε è nu keceey yî keηkoηen e, emum ekuu ê jé le yicii keeto enu diεwε Klistu le wvù nu ekole kesεεbeene. ¹⁶ E nu wvù wvù gee ε biba bi ye ye le bicii bì nu ε shfuwyε ε taashε yî ye le se kuu, yoote ye ye yî keηkoηen e no keba lemte diew lemme ε keba lemte diew ntay.

Nce wvu yvum bô wvu fwe

¹⁷ Yî keseen e, ê diee di Tata le nu ε me ηgomte keηgay embvuu enciise lo ê ben le fo ben ebvuu eceè ke diεwε bonyii bô maa Nyo' le ke. Bonkpawwεε bobole ké no nu ke bo εcici. ¹⁸ Bvufee bvubole nu bvη binjiwe le. Bó nu ncejole fô nce wvù Nyo' duηci le, njefo bó nu ε ma lo Nyo', ε è nu nje bó temyi bikuu. ¹⁹ Bó nu ε yum bikuu baay. Bó nu ε lese bikuu bibole ente jo nnyen kenjan, ε ye yibo yvuwse ke keegeε dikfuu di nnyen e dicii. ²⁰ Ke fifin nu fiεε fi bó to yεεyεε ben dvù ekume Klistu ke. ²¹ Me ηkee naa ntay le ben nu ε yuw wase ekume wvù, ε bó ε yεεyi wase ben bô nu ε taashε bô wvù bô keceey ke ekume Jisos. ²² Ben emum ebaa ye yi yvum yî ben to cee nce wvu yvum dvù yî nu ε befe wase nje mwεεm mvu nnyen e mvù ben to shee gee. ²³ Ben ecinε é Nyo' eseyse bonkpawwεε bonen é bó enu bonkpawwεε bo bofε, ²⁴ emum etfume ε è nu ye yi fiε yî yene le yî Nyo' nu ε ge yí ε no fieesene wvù. Yiyin nu ye nce wvù looci nu keceey wvu teyey bô wvù yuule.

²⁵ Fíε mum ε no nu le, ben ecinε mbiay e, é wee ejemyi ε è nu keceey ê waa bwee njefo beene bocii nu biba bi ye yimiaaη e. ²⁶ E

wee ton'yi shém, é wvù no yene fo wvù ene ege keβεε. Fo wvù ecinε é diuu esele ε wvù beε ton'yi shém ke. ²⁷ Fo wvù enya je é dεwle eley jó ke. ²⁸ E wee se cooηke bvuoη, é wvù cinε dvù no lemte ε è nu lemme di jee bô can ye, wvu le wvù nulo ekeηke fiεε fi wvù efi ten bonyii bô fuute dvù. ²⁹ Ben eyenè fo njeme wvù samte ebuyte dew yene le. Wee ejemyi fiεε ε è nu fi jee fi nulo eyoo lo bonyii naa fεε fò bó nu, wvu le njeme we etoo ε è nu bô nfi fô bonyii bô yuuke le. ³⁰ Fo ben egeè fiεε fi Keyoy ke Yuule ke Nyo' le eyuuke ηkuuη ke. Keyoy ke Yuule kin nu nciise Nyo' yî yene le keeduηce le diuu nu ke edīoo ε to ε kocen é wen emεse esum ben can ηgew e. ³¹ Ben elan naa lo mvuntelem mvù cεwkene bô shém yî ffuuke noo shém yî ton'yεen noo waa noo keebeete bô εdiee ε bonyii noo mvuntelem mvù befe. ³² Ben ekeηkè ε è nu keηge kè jee bô mvuntelem mvù jee fô wee noo wee le. Wee é ge keβεε bô wee, é wvù lεshε enya é wvù ke lηηηη no Nyo' to feyεε yî Klistu le lεshε binen bibεε.

5

Bonyii bo Klistu le eceè diεwε bonyii bo n'yuule

¹ No ben nu boom bo Nyo' le bô wvù kooηke naa ntay, ben emum ebenenè wvù. ² Ben eceè yî keηkoηen e lηηηη no Klistu to koηεε beene nya ekole kew fô beene le. Nnya ye yin to nu ncese ε wvù samte shfuunεene fô Nyo' le.

³ Mwεεm ke diεwε kenjan bô nce nnyen tfuu noo ken'yεε ejise yaa nu mvù bó eyuuke ekume mvù ê ben enteleη ke, njefo ke mvumvun nu mwεεm mvù enu ê bonyii bô è nu bo Nyo' le ente ke. ⁴ Ke fí baa ekocēn naa lo le njeme wvù nyene bô njeme keyuη, noo yele di εcici ebuytè dew yene le ke. Ben enyaà ke ε è nu keyoone ê Nyo'.

⁵ Ben ekeè lo keceey le ke wee wvù jaanke kenjan, keηεε wee wvù gee nnyen, keηεε wee wvù yεεle ejise, keηke kelenη ente jo

4:14 1Kol 14:20; Ibu 5:13-14; Jem 1:6 **4:15** 5:2 **4:15** 1:22 **4:16** 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kolo 2:19 **4:17** 5:8; Lum 1:21; 1Bi 1:14 **4:19** Kolo 3:5 **4:23** Lum 12:2 **4:24** Keη 1:26-27; 2Kol 5:17; Kolo 3:10 **4:25** 4:16; Saka 8:16-17; Kolo 3:8-9 **4:26** Jem 1:19-20 **4:28** 1Tes 4:11 **4:29** 5:4; Kolo 3:8; 4:6; Jem 3:10 **4:30** 1:13-14; Yesa 63:10; Lum 8:23; Gal 5:25 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kolo 3:12-13 **5:1** Mat 5:48; 1Jon 3:1 **5:2** 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kol 8:1; 2Kol 5:14; Gal 6:10; Fili 2:2; Kolo 2:2; 3:14-15; Gal 1:4; Ibu 10:5-10 **5:3** Gal 5:19-21 **5:3** Kolo 3:5 **5:4** 4:29; Kolo 3:8 **5:5** Lum 5:17

bvunfon bvu Klistu le noo bvu Nyo' le ke. Wee ken'yee ejise ké no joo mwεem diewe nyo' we le. ⁶ Fo ben ebee é wee elεε ben bô njeme wvu εcici ekumε mwεem mvun ke. Ben ekeè le è nu mwεem mvudvu mvun mvù ké ge ε shém Nyo' no ffuuke bô bonyii bô yaa yuuke wvú le ke. ⁷ Nonεn fo ben etaashì ηgoo ben ε boba bonyii ke. ⁸ ε to shee nu fwele ε ben nu bonyii bo εjiwe le. Geenεn keseen no ben nu ε taashε ben ε bo Tata, nu ε ben nu wase bonyii bo n'yuule. Ben emum eceè diewe bonyii bo n'yuule. ⁹ Fiεε fi n'yuule ké no too dvú nu nce wvù jee bô wvu teyey noo wvù dunçi keεεy. ¹⁰ Ben emom keekiεε fiεε fi jee Tata le. ¹¹ Fo ben elesè εbo fô mwεem mvu εjiwe le ke. Ben ebvuusè lo mvú emwa. ¹² ε nu naa lo fiεε fi ken'wuumen e keejemyi ekumε mwεem mvun mvù bonyii gee ê kenyile le. ¹³ Geenεn ε fiεε ficii fi n'yuule baa yí dvú le ké no yen'yi ε bó yene fí le, ¹⁴ njefo fiεε ficii fi yen'yi ké no nu n'yuule. ε nεε fiεε fi gee ε bó se no gayte fiεε fimew le,

“Wo wvù leete, kamsel!

Buye yí kpwe le, é n'yuule Klistu ebaa yí yo le.”

¹⁵ Nonεn ben emum elenè tomyi ekale yí kemew e. Fo ben eceè diewe biyuj e ke. Ben eceè ε è nu diewe bonyii bô kenke bvufee le. ¹⁶ Seke ben kenke je keege fiεε, ε ben yen le fo kefew kedvu efey εcici ke, njefo εdiuw yo keseen nu ε kebefε nu ekfuη baay. ¹⁷ Nonεn fo ben enù biyuj ke. Ben emomtè keekiεε fiεε fi Tata koonke le ben egeè. ¹⁸ Fo ben ewuù mbvuum ε mó koole ben ke. Fifin nu fiεε fi beete lo bô bonyii. Ben enù ε ben ε yiηsen ε è nu bô Keyoy ke Yuule. ¹⁹ Ben eyemtè bonkiee fô bikuu binen e bô buyte ê Nwa' Mbense le, noo bonkiee bomew bo Mbense le, noo bô Keyoy ke Yuule nyaa ê ben e. Ben eyemtè nonεn bensee Tata ê mvuntelem mvunen e. ²⁰ Ben enyaà keyoone ê Nyo' Ice kefew e kecii bô yí fiεε le ficii fele yí diee di Tata wesebene wvù Jisod

Klistu le.

Ntefe ê bokεε bô bolemse

²¹ Ben enya bikuu binen ê wee noo wee bii n'wvum wvù ben kenke fô Klistu le. ²² Ben bokε' bo bonyii le, ben enya bikuu binen ê bole' bonen no ben nu ε nya ê Tata, ²³ njefo diemsen nu ekole ke kpwoon e, ke no Klistu nu ekole ke kentaashε ke bonyii bo mbee le. Kentaashε kedvu nu ye ye, ε wvù kebee nu wvù boysee kí. ²⁴ Nonεn bokε' bo bonyii le kenke keenya bikuu bi-bole ê bole' bobole yí fiεε ficii le ke lenlen no kentaashε ke bonyii bo mbee le nu ε nya kew ekole ê Klistu. ²⁵ Ben bolemse, ben ekoonkè bokε' bonen ke lenlen no Klistu to konεε kentaashε ke bonyii bo mbee le nya ekole kew, kpwe nje kí. ²⁶ Wvù to nya ekole kew keege é kentaashε kedvu eyuule no wvù to cukεε kí bô joo noo diew ye. ²⁷ Wvù to seyse kentaashε ke bonyii bo mbee le kedvu nonεn wvu le wvù ejo kí yí ye le diewe kpwoon wvù fomte nu se nlom, nu lemeleme yaa kenke fiεε fimew fi befe ke, ε wvù yuule nu naa se fijay yí ye le. ²⁸ ε nu ke lenlen no bolemse ten kenke keekoone bokε' bobole ke no bó koonke yibo ye. ε wee koonke kpweε, tu wvù koonke ε è nu ekole kew. ²⁹ Ke wee nu dvú wvù ké no bane ye ye ke. Wvù ké no nyanyi lo yí, bosene taale fô yí le ntay. ε nu ke lenlen no Klistu gee fô beene bô è nu kentaashε ke bonyii bo mbee le, ³⁰ njefo beene nu biba bi ye ye le. ³¹ ε nu fiεε fi bó to sanεε ê Nwa' Nyo' le le,

“ε nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecine ice bô bwee le, emum etaashε bô kpweε, é bó bofεε emum etu wase wee mwaan.”

³² Fiεε nyiime ente jo njeme wvun ε fi kuuke baay, ε me n'yene fiem le fí jemyi ekumε Klistu bô kentaashε ke bonyii bo mbee le. ³³ Naa no me ncim nje-myi nen, wee mwaan mwaan ben e kenke keekoone kpweε no wvù koonke ekole

5:6 Lum 1:18; Efε 2:3; Kolo 2:4, 8; 3:6 **5:8** 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kolo 3:7; Tay 3:3; Jon 8:12; Kolo 1:13; 1Bi 2:9 **5:9** Gal 5:22-23 **5:10** Lum 12:2; 1Tes 5:22 **5:13** Jon 3:20-21 **5:14** Yεsa 26:19; 60:1; Lum 13:11; Jεm 5:8 **5:16** Kolo 4:5 **5:17** 1:17; Lum 12:2 **5:18** Bηgn 23:31-35; Lum 13:13 **5:19** Mben 33:2-3; Kolo 3:16-17; Ibu 13:15 **5:21** Kolo 3:18-4:1; 1Bi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tay 2:1-10; 1Jon 2:12-17 **5:21** 1Bi 5:5 **5:22** Kolo 3:18; Tay 2:5; 1Bi 3:1 **5:22** 1Kol 14:34-35 **5:23** 1:22; 1Kol 11:3 **5:25** 1:23; Kolo 3:19; 1Bi 3:7 **5:25** 3:19 **5:26** Lum 6:3-4; Tay 3:5; Ibu 10:22 **5:27** 1:4; 2Kol 11:2; Fili 1:10; Kolo 1:22 **5:30** 1:23; 1Kol 12:27 **5:31** Kenj 2:24 **5:32** Mwm 19:7

kew, é kpwoon tɛn eyɛn lɛ wen enyaà n'wvum ê dweese.

6

Ntefe ê boom bô bocee boom

¹ Boom, ben eyuukè bo'icee bonɛn bô bobwee bonɛn e, njefo fifin nu fiɛɛ fi lɛɲ fi boom bô nu ɛ taashɛ wase bô bo Tata kɛɲke keege. ² Nci Nyo' wvù gayte lɛ,

“Ɛ wvumtè ico bô bwoo”,

nu nci wvu fwe wvù kɛɲke ɲkawma fó. ³ Ɛ ɲkawma wvudvu wvun nu lɛ,

“Wee wvù gɛɛle nci wvun nu ke eyuw njoɲ, ebvuu ece egɛn ncejole yî nshɛ le fɛn.”

⁴ Bocee boom, fo ben egeè mwɛɛm mvù mvuntelem esaase boom bonɛn kɛ. Ben ekuusè lo bó ɛ bó kuu bô n'yɛɛyi noo ntefe wvù wvu Tata.

Ntefe ê bonfaw bô bonyii bô kɛɲke bó

⁵ Ben bô nu bonfaw, ben eyuukè bonyii bô kɛɲke ben yî nshɛ le fɛn e, ben efanè bó bvuu wvumtè bó. Ben eyuukè bó le bô mvuntelem mvunɛn mvunciim no ben yuuke Klistu le. ⁶ Fo ben egeè nonɛn kɛ seke jise dibole nu yî yene le wvu lɛ ye ejeè bó kɛ.

Ben egeè ɛ è nu diɛwɛ bonfaw bo Klistu le bô gee ɛ è nu fiɛɛ fi Nyo' gomte bô mvuntelem mvubole mvunciim. ⁷ Ben dioo lemte bó le, no lemte bô njoɲ kɛ diɛwɛ ben lemte ɛ è nu Tata le, ɛ è yaa nu kɛ wee wvu wum e kɛ.

⁸ Ben elemtè, kumyi lɛ fiɛɛ fi jee ficii fi wee gee nu ɛ wvù nu ke ekɛɲke tɛn fiɛɛ fi jee ê Tata, kɛnɛɛ wvù nu nfwa kɛnɛɛ wvù yaa nu kɛ.

⁹ Ben bonyii bô kɛɲke bonfaw, ben ekɛɲkè tɛn bó ê je yî jee le, yɛne fo ben ebɛmsee bó. Ben ekumyi lɛ ben ɛ bó bocii kɛɲke Cee Ɛkolɛ mwaan fowe, ɛ fô wvù le nu ɛ jɛɛy jɛɛy yaa nu kɛ.

Mwɛɛm mvu jem e mvù Nyo' nya ê beene

¹⁰ Keemɛɛse, me ɛ no ɲgayte ê ben lɛ ben eleemè tɛmyi yî Tata le, eyeemè ɛ è nu yî mvunɲay mwew mvu baay e. ¹¹ Ben etfume mwɛɛm mvu jem e mvunciim ye le mvù Nyo' nya ê ben, wvu lɛ ben nulo

eleem etum jem ben ɛ bo dɛwle ê jé yicii yî wvù wɛɛntene jó le. ¹² Ben ekeè lɛ kɛ beene diuu ɛ è nu beene ɛ bo bonyii bo boyuum kɛ. Beene diuu ɛ è nu beene ɛ bo mwɛɛm mvunciim mvù kɛɲke mvunɲay bô bvukukɛ, saake woɲ ejiwɛ wvun e, mvù è nu biyoy bì befe bicii bì nu mondvuum mo fowe le. ¹³ Nonɛn ben emum etfume mwɛɛm mvu jem e mvunciim mvù Nyo' nya ê ben, wvu lɛ é ke edioo enu ɛdiuw yò befe le, é ben eleem etɛme no ben nu ɛ ge wase fiɛɛ ficii keeke eleeme tɛmyi. ¹⁴ Nonɛn, ben emum eleemè tɛmyi. Ben ejo keceɛy é kí enu diɛwɛ kecaw e ɛ ben ɛ suu cin, ejo nce wvu teyɛy é wvù enu diɛwɛ ketwaa le ɛ ben ɛ jise ɛ ban gvúw yene dvù. ¹⁵ Ben enù ɛ ben ɛ seyse keefewci saaka wvù jee wvù too bô nyɛkeey fô bonyii le, é fifin enu diɛwɛ bolaba bo jem e ɛ ben ɛ lese yî bikaa le. ¹⁶ Keebise fó, ben eleesè kɛ ɛ è nu fitele yî Klistu le, é fifin enu diɛwɛ ɲkɛɛ jem e ɛ ben kɛɲke ɛbo. Ɛ nu fí fi ben nu ekoole bomvuun bô wee kebefɛ tfumyi ɛ ɲguy bɛɛnci yî dvù le. ¹⁷ Ben ejo tɛn mboyma wvù Nyo' nu ɛ boyse ben é wvù enu diɛwɛ kefo ke jem e ɛ ben ɛ bon, emum ejo tɛn nyo jem yî Keyoy ke Yuule nyaa yî è nu diɛw Nyo'.

¹⁸ Yî fiɛɛ le ficii, é ben ebunleè sekecii bii no Keyoy ke Yuule duɲci. Ben dioo bunlee no biite fiɛɛ ficii fi ben shieele ê Nyo'. Yî fifiɛ le é ben etaalè ntay, ebvuu ekuulè shém sekecii keebunlee lɛke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. ¹⁹ Ben ebunleè tɛn fô me le lɛ seke me ɛ ɲake diuw wɛm keenjeme, ɛ Nyo' nya kɛ me bô fiɛɛ fi me njeme, ɛ me no njemyi sɛ nfan ɛkumɛ kɛnyilɛ ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le. ²⁰ Ɛ nu saaka wvudvu wvun wvù me nu yî ncaw e nje wvù diɛwɛ wee wvù nu jise di Klistu le. Ben ebunleè wvu lɛ me ndioo enu keenjeme, ɛ me njeme no me ɲkɛɲke keenjeme, sɛ nfan.

Ngayma

6:1 Kolo 3:20 **6:2** Dito 5:16 **6:4** Kolo 3:21 **6:5** Kolo 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tay 2:9-10; 1Bi 2:18-21 **6:6** 1Kol 7:22 **6:8** 2Kol 5:10; Kolo 3:24-25 **6:9** Kolo 3:25; 4:1; Jem 2:1 **6:10** Jon 15:5; 1Kol 16:13 **6:11** 2Kol 10:4; 1Tes 5:8; Yɛsa 59:17 **6:11** Jem 4:7 **6:12** 1:21; 2:2; 1Bi 5:8-9 **6:13** Lum 13:12 **6:14** Yɛsa 11:5 **6:15** Yɛsa 52:7; Lum 10:15 **6:17** Yɛsa 40:2; Ibu 4:12 **6:18** 3:14; Luk 18:1; Lem 4:29; Lum 15:30; Kolo 4:2-4 **6:20** 3:2; 2Kol 5:20; Kolo 4:4 **6:21** Lem 20:4; Kolo 4:7-8; 2Tim 4:12; Tay 3:12

²¹ Tikikus wvù waa bwee wesebeene shém wvù lemte tɛn Tata le bô fitele fiew ficii nu esee fiɛɛ ficii ê ben ekumɛ me, wvu lɛ ben tɛn ekiɛɛ no me nu, noo fiɛɛ fi me engee.

²² Fifi nu naa fiɛɛ fi me ntumte wvù fô ben e nje fí, wvu lɛ wvù eto ege é ben ekiɛɛ no bese nu, ebvuu eyvuwsɛ mvuntelem mvunɛn.

²³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu enya ben nyɛkeey bô kenkonɛn noo mbee. ²⁴ Nyo' ebuw ben bocii bô kenke kenkonɛn kè yaa kaa kɛ fô Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

**Nwa' wvù Baul to san̄εε ê
kentaashε ke
Filibi
Fiεε fi nu ê Nwa' wvu Filibi
wvun e**

Nwa' wvun to san̄ Baul fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Filibi le. Wvù nu ê ngoo bon̄wa' bô wvù to san̄εε yew ncaw e Lum. Fiεε fi to geε é Baul se san̄ n̄wa' wvun to nu keedun̄ce le wen nu ε yēn bigew bì kentaashε ke Filibi kedvu to tumεε. Ekufe ke diēw Baul e ê n̄wa' wvun e nu le, “Fô me le, é me nu dvù, tu me nu ke bee Klistu, me é n̄kpwe, é enu sēw fô me le”. Baul jemyi ekumε bvukukε bvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le, no wvù to shikεε ekole kew tu diēwε nfwa le, ε Nyo' mum ke bense wvù, gεε bvudvuu bvù kuuke fele bvù wee tfuu le.

Bikuu bi mwεεm e ê n̄wa' wvun e

1:1-11 Ken̄kεwce

1:12-26 Mwεεm mvù kooyi bô Baul

1:27–2:18 Nce wee wvù nu ε taashe bô Klistu

2:19-30 Njeme ekumε Timatio bô Ebaflodaytus

3:1–4:9 Ntefe ekumε bonyii bo bvuban e noo bon̄gεw

4:10-20 Bonyii bo Filibi nu nsáa Baul

4:21-23 Kemεse

¹ Nwa' wvun san̄ me wvù Baul bee Timatio bô nu boom bo lemme le bo Klistu Jisos e. Nwa' wvun gεne fô ben e, bonyii bô nu bo Klistu Jisos e bocii Filibi bô bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le noo bonyii bô fici gee dilemme ê kentaashε ke bonyii bo mbee le εnte. ² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembon̄en, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

É Baul nya keyoone ê Nyo' fô bonyii bo Filibi le

³ Me n̄ke n̄kpawwaci ekumε ben sekecii, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wεm. ⁴ É me ndioo mbunlee bunle yεm yicii fô ben

e bocii, no mbunlee n'yuuke n̄jon, ⁵ njefo ε kεw yî diuu di fwe le ε to ε buy εben e, nu ε ben ε taashe beene keelemte le saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu egene fwe. ⁶ Me n̄kee naa ntay le Nyo' wvù kεwεε lemme di jee din yî yene le nu ke egεn dvù fwe egεn emese diuu di Jisos Klistu nu ke ekase eto le. ⁷ Fí nu lēn le me en̄kpawwaci ekumε ben non̄en, njefo ben nu fitele fiem, ε beene leeme yî fiεε le fimwaan̄ ε è nu fí fi Nyo' nu ε buw beene dvù. Beene leeme yî dvù le keseen wvù me nu yî ncaw e, ke no beene to leeme seke me nto mbεε nghane ntanyi diuw saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu n̄gee ε wvù ciime ntay. ⁸ Me njemyi n̄en ε Nyo' kee naa ntay le me n̄ken̄ke shiee wene, n̄koon̄ke ben bocii ke lēnlēn no Klistu Jisos koon̄ke.

⁹ Me mbunlee le ken̄kon̄en ken̄en ekuu gene fwe fwe, é ben ekεn̄ke bvufee, taasse mwεεm ntay. ¹⁰ Ben nu dioo taasse non̄en, emum ecawte mvù looci nu lēn. Non̄en, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu kaase too, é ben enu yuule, nu se n̄lom. ¹¹ Ben nu ke enu non̄en njefo Jisos Klistu nu ε ge ben ε no ken̄ke nce wvu teytey, bonyii ε no yene bensee Nyo', tumte mon̄kum mew.

É Baul no nu yî ncaw e, ε saaka wvu ekumε Jisos gεne ke fwe

¹² Boom bo bwεεm e, me ngomte le ben ekiεε le mwεεm mvun mvunciim mvù nu ε kooy bô me nu ε looce ε ge saaka wvù jee wvu ekumε Jisos ε ku ε gen lo fwe fwe.

¹³ Mwεεm mvudvu nu ε ge bonyii bô cεyte ntow wvun fô me nu, noo bonyii bocii ε kiεε le me nu yî ncaw e fεn n̄en, nje me nu wee Klistu. ¹⁴ Ncaw wvù me nlemte wvun nu ε bvuu ε ge boom bo bwee wesebeene le nteen ε mεse ε lese fitele yî Tata le ε no fewci diēw Nyo' temyi lo, yaa fane ke.

¹⁵ Me n̄kee le bó bomew fewci naa ekumε Klistu n̄en bene ε è nu kendon̄ bee bó, taan̄ke lemme diem. Geen̄en ε bomew fewci fibole bô mvuntelem mvù yuule. ¹⁶ Boban fewci non̄en, njefo bó koon̄ke me, ε bó kee lo le me nu yî ncaw e fεn ε è gεke Nyo' me le me entomtè saaka wvù

jee wvu ekumε Jisos Klistu. ¹⁷ E bomew ba fewci ekumε Klistu ke fomvu fomvu bô mvuntelem mvù yiile wvu le bó egeè nonen biise ηgew yî ηgew wvù me n'yene wase yî ncaw e fen. ¹⁸ Fifiε kenke la keege? Kenεε bó fewci nonen bvulle lo, kenεε bó fewci bô kecεεy, tu me n'yuuke ke fiem ε è nu njon njefo ficii nu ε bó fewci ke ε è nu ekumε Klistu.

¹⁹ E nu ke no me nu ηke en'yuuke njon nonen, njefo me ηkee lo le no ben bunlee fô me le, ε Keyoy ke Jisos Klistu le bvuu fii me, nu ε me nu ηke emboy yî ηgew e. ²⁰ Fiεε fi me nlooci ntaale fwe ε me ε nlese bvufee yî dvú le nu le fo me ηke enge naa lo fiεε fi ege é me en'wuumene ke. Me nu ηkkuu ke ε è nu shém, enleeme ntemyi sekeci, se ge keseen wvu le kenεε me ε ηkpwe, kenεε me nu dvú, é fiεε ficii fi me ηgee, ecawsè ke ε è nu diee di Klistu le we. ²¹ Me njemyi nonen nje, fô me le, é me nu dvú, tu me nu ke bee Klistu, me é ηkpwe, é enu sew fô me le. ²² Geenεn, é è nu le me nu enu dvú, é me engeè lemme di efii bonyii ntay. No mwεem mvun nu mvunfεem nen, me mbaa embvuu enkiεε laa me nu encaw fi la le. ²³ Me ntuwtene lo entelεη jodvu. Me ηgomte le è be nulo é me engene fiem engen enu bee Klistu. Fifiε jee fele keenu dvú. ²⁴ Geenεn, ε fi jee baay le me enu dvú nje yene. ²⁵ No fi nu nonen, me nlooci naa ηkee le me nu enu dvú nlemte beene bocii wvu le ben ekuù gene fwe bvuu yuuke njon no ben nu ε lese fitele yî Klistu le. ²⁶ Nonen, é me ndioo ε ηkase ε nto ε no nu beene, é ben ebvuu ebensee lo ye ntay ekumε Klistu Jisos nje yem.

Ben eceè nce wvù Jisos Klistu gomte

²⁷ Fiεε fi me ηgomte keen gay nu ke le ben eceè nce ε è nu wvù saaka wvù jee wvu ekumε Klistu gomte. Ben eceè nonen, wvu le kenεε me ε ηkase ε nto ε n'yen ben e, kenεε me mbaa nto, é me en'yuuke ke le ben leeme temyi, kenke fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, diuu yî fiεε le fimwaan, wvu le saaka wvù jee wvun egeenè fwe, ε bonyii benε dvú. ²⁸ Fo ben efanè naa lo bonyii bô

bane ben yî saaka wvun e ke. E ben nu se ben fane bó, é fifin edunji é bó le Nyo' nu ke eboyse ben, geenεn elεse lo bó. ²⁹ Ben ekeè le Nyo' baa buw ben le ben enù bonyii bo Klistu le ke le ben elεse ε è nu fitele yî ye le maan ke. Wvú nu ε buw ten le ben eyenè ηgew nje Klistu. ³⁰ Ben nu ε bene wase me le beene ε no diuu yî saaka wvun e bocii wvù ben to yenεε ε me ndiuu yî dvú le, ε è nu ke wvú wvù ben yuuke le me mbeε yî dvú le keseen.

2

Ben ejò kenfewsεn yî Jisos Klistu le

¹ Ke ben nu ε taashε wase ben ε bo Klistu wvú ε ge ben ε no kenke mvuntelem? Ke kenkonen kew fô ben e nu ε ge wase mvuntelem mvunen ε no yuwse? Ke ben ε bo Keyoy ke Yuule nu ε taashε wase, ε Klistu kenke fitele fi jee fô ben e bvuu camte shen fô ben e? ² No fi nu nonen, ben ege le é me emεse en'yuw njon. Ben enù diuw mwaan, koonkè bikuu binen, kenke fitele fimwaan bvuu kenkè ηkpawawε mwaan. ³ Fo ben dioo nu ε wee no kpwaake ke ε è nu ekumε ekole kew kenεε bensee ye yi εcici ke. Wee tfuu eshike ekole kew, eyenè wee mvu le fele ekole kew. ⁴ Fo wee ekpwaakè ke ε è nu ekumε ekole kew ke. Wvú ekpwaakè ten ekumε bonyii bomew.

⁵ Kenge kenεn kenke keenu lenlen ke diewe ke Klistu Jisos e.

⁶ Wvú to nu Nyo', fanε yaa ejo fifiε le è nu fiεε fi wvú emεy eghemte yî dvú le ke,

⁷ geenεn, cine bvudvuu bvudvu le, jo ε è nu bvú nfa le.

E bó boo wvú, ε wvú no nu lenlen ke diewe wee wvu wum e.

⁸ Seke wvú to nu wee wvu wum, ε wvú shike ekole kew no yuuke Nyo' le, ke bee keekpwe kpwe, efey mvunciim, kpwe yi yî kentam e.

⁹ No wvú to gee nonen, ε Nyo' bense wvú γεε bvudvuu le bvù fele bvú wee tfuu le,

1:19 Lum 15:30   **1:21** Gal 2:20; Kolo 3:3-4   **1:23** 2Kol 5:8-9   **1:27** Kolo 1:10; 1Tes 2:12   **1:30** Lem 16:19-40; Fili 1:13   **2:2** Jon 13:34; 1Kol 1:10-11; Gal 6:10; Efe 5:2; 1Jon 4:12   **2:3** Lum 12:10; Gal 5:26   **2:4** 1Kol 10:24
2:5 Jon 13:15; Lum 13:14; 15:5   **2:6** Jon 1:1-2; 17:5; Ibu 1:3   **2:7** Jon 1:14; Lum 8:3; 2Kol 8:9; Ibu 2:14, 17   **2:8** Jon 10:17; Ibu 5:8; 12:2   **2:9** Lem 2:33; Efe 1:21; Ibu 1:4   **2:10** Yεsa 45:23; Jon 5:23; Lum 10:9; Mwm 5:13

buw wvú bô diee di fele ediee ecii,
 10 wvu le wee tfuu wvù nu wonj wvu we le
 bô wvù nu yî nshε le noo wvù nu ekuse jo
 nshε,
 ke dioo ε yuw diee di Jisos e didvu, ηgvuum,
 11 ε wee tfuu ejemyi bô diuw we le Jisos
 Klistu nu Cee Ekole.
 Ε bó edioo egee nonen ε mbense egeue
 ê Nyo' Ice.

Ben ebaà ê wonj jan diεwε jón e

12 Nonen nsáa yem shém, ben eyuukè ke
 ten Nyo' le nonen no ben to yuuke seke
 me nto nu beene. Ben eyuukè keseen fele
 lo wvù me n'yaa nu ke beene, egeue fwe
 gee mwεem mvu ekume mboyma wene.
 Ben egeè nonen, fane ciinje. 13 Ben ekeè
 le è lemte Nyo' yî yene le, gee le ben es-
 hieelè keege mwεem mvù wvù koonje. Ε
 è bvuu nyaa wvù mvunjay keege mwεem
 mvudvu dvú.

14 Ben dioo gee fiεε ficii fi ben gee, fo ben
 ewvukenè, kenεε beekè mbew ke, 15 wvu
 le ben eyuule, nu se nlom. Nonen, ε ben
 emum enu boom bo Nyo' le bò nu se jay
 entelen jo ηngoke kin kè kenje mvuntelem
 mvù yiile, buuke mwεem. Ben ebaà ê wonj
 jan diεwε jón e, 16 no ben jici * saaka wvù
 nyaa nshii wvù mεylo ê bonyii le. Ε ben gee
 nonen, ε ke edioo enu diuu di Jisos Klistu
 kaase too, ε me embensee ye le me mbaa
 nlem lemme di ecici ke.

17 No ben nu ε lese fitele yî Nyo' le, tu è
 nu ncese ε ben ε ge fô wvù le. Ε è cim nu
 naa le bó nu emese enya me diεwε no bó
 ké fuu mbvuum, ebise yî wene ncese le, ε
 me en'yuuke ke ε è nu njon, nlanjanje beene
 bocii. 18 Ε me ηgomte le ben ebene me le é
 beene eyuuke njon, lanjanje.

Ε Bauljeme ekume Timatio bô Ebaflodaytus

19 Ε Tata Jisos beje lo, tu me n'yene le
 è sheke caan é me entum Timatio fô ben
 e. Wvù nu ke edioo ε to ε kase ε tu jim,
 esee ê me no ben nu, é fitele fiem elεeten.
 20 Ke me ηkenje wee mvu diεwε wvù le wvù
 looci naa kenje ten shiee fô ben e diεwε no

me ηkenje ke. 21 Me njemyi nen, njefo wee
 nteen kenje shiee ε è nu fô ekole kew e, yaa
 taale ke ekume fiεε fi Jisos Klistu gomte le
 ke. 22 Geenεn, Timatio nu ε ben kee wase
 wee wvù è nu wvù, no wvù nu ε lem wase
 bee wvù keefewce saaka wvù jee, ε wvù
 lemte bee wvù lenlen diεwε no wan ké no
 lemte bô ice. 23 Ε nu fiεε fi me n'yene le è
 sheke caan é me entum ε è nu wvù. Fiεε fi
 me mbeε ntaale nu keen'yen laa mwεem nu
 etu nεε le yî yem e le. 24 Me ηgeεle bvufee yî
 Tata le le è sheke caan, é me kebεε ento ten
 en'yen ben e.

25 Me n'yene le fi nu shiee le le me enkase
 enciinse Ebaflodaytus ê ben. Wvù nu waa
 bwee wesebeene, ε bee wvù lemte bvuu
 diuu yî diεw Nyo' le. Ε nu wee wene ntum
 wvù ben to tumεε le wvù eto etaale fô me
 le. 26 Wvù se kenje wase shiee keeyen ben
 e bocii, ε fitele buuke wvù no wvù se yuwεε
 le ben nu ε yuw le wen cemte lo. 27 Ε nu
 keceεy, wvù se nu ε looce ε cem ε sheε ke
 caan keekpwe. Geenεn, Nyo' se nu ε cam
 shen fô wvù le, ε ke wvù se cam ke ε è nu
 fô wvù le maan ke. Wvù nu ε cam ten fô
 me le le fo wvù ekpwe ebvuu ebise ηgew yî
 wvù me n'yene wase le ke. 28 Nonen, me ε
 mum ε no nshieele naa baay le me enciinse
 wvù, wvu le ben ebvuu eyen wvù le eyuuke
 njon, é fitele fiem ten elεetene. 29 Ben efiisen
 wvù diεwε bonyii bo Tata le bô njon. Bonyii
 diεwε wvù le nu bò è nulo é ben ewvumte.
 30 Me njemyi nen njefo è to sheke caan tu
 wvù to kpwe nje lemme di Jisos Klistu le no
 wvù to nyae ekole kew keetaale fô me le yî
 bvudvuu bvunen e.

3

Fiεε fi kuuke nu keekiε Klistu

1 Boom bo bwεem e, keemεese, ben
 eyuukè njon le ben nu bonyii bo Tata le.
 Me nu ε nsan wase mwεem fô ben e, ε ke
 è nulo é me endose keenjemyi nkaase ntuu
 fô ke. Me ηgee nonen keengemngeme lo
 ben. 2 Ben dioo nu, no yenè ben ε bonyii
 ba bò gee mwεem mvù befe, leeme ke le

2:13 1:6; Jon 15:5; Lum 7:18; 15:18; 1Kol 12:6; 15:10; 2Kol 3:5 2:15 1:10; Dito 32:5; Dan 12:3; Mat 5:14; 10:16; 1Kol
 1:31; 2Kol 1:14; Gal 2:1-2; Efε 5:8; 1Tes 2:19 * 2:16 Kenεε le, "... no ben fewci." 2:17 Lum 15:16; 2Tim 4:6; 1Jon
 3:16 2:18 3:1; 4:4 2:19 1:1 2:20 Lem 16:2 2:21 2Tim 4:10 2:25 4:18 2:29 1Kol 16:16, 18 3:1
 2:18 3:2 2Kol 11:13 * 3:2 Bó to joo le é bó tfuse wee yew, é wvù se no nu le wen nu wee Nyo', ε è nu no nce Bojuu
 to nu.

bó kɛŋke kɛ keesɛyi ye bonyii ɛ bó tfuuse bó yew. * Bonyii bodvu ba nu lo bwé. ³ Ɛ nu beene ban bò nu ɛ kɛŋke ntfuse yew wvu ɛŋ, beene ban bò bunlee Nyo' no Keyoy kew duŋci. Beene bensee ye ɛ è nu nje Klistu Jisos, kɛ beene leese bvufee yí mwɛɛm mvù è gee bonyii le kɛ. ⁴ Geenɛn, è nɛlo é me ŋkɛŋke tɛn shiee keenleese bvufee yí mvumwɛ mwɛɛm e. Ɛ wee fɛn nu dvù wvù kpwaake ɛ wen nulo ekɛŋke shiee keeleese bvufee yí mvumwɛ mwɛɛm e, tu me ŋkɛŋke wvù fele wvu mwɛtɛn. ⁵ Me nu wee wvu Islael, è kfuu di Bɛnjamɛn e, nu wee Ibulu, ɛ è to boke Bo'ibulu me, ɛ è ke no nu ɛdiuw nyɛŋ ɛ bó tfuse me yew. Ɛ dioo tu è keba ke bonci bosɛse le, nu ɛ me nto nu wee Falasii, ⁶ ntemyi naa ntay yí fiɛɛ fi Nyo' le, mbone bikaa è kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ɛjim. Ɛ keba ke bonci bosɛse le no è nulo é wee enu teyɛy, me nto mbaa ɛŋkɛŋke jay kɛ. ⁷ Geenɛn mwɛɛm mvù me nto nshee n'yɛne ɛ è nu mwɛɛm mvu sɛw e fô me le, nu ɛ me n'yɛne wase keseen ɛ è nu mwɛɛm mvu ɛcici, nje fiɛɛ fi Klistu ge fô me le. ⁸ Kɛ è mɛy kɛ fifiɛ kɛ, kecɛɛy, me n'yɛne mwɛɛm mvunciim e ɛ mvù nu lo mwɛɛm mvu ɛcici fô me le, njefo fiɛɛ fi kuuke fele mwɛɛm mvunciim nu keekiɛ Tata wɛm wvù Klistu Jisos ntay. Me nu ɛ nlan mwɛɛm mvun mvunciim nje ye. Me n'yɛne wase mvù le ɛ è nu mwɛɛm mvu nnyɛn e, wvu ɛ me enù bee Klistu, ⁹ é bee wvù emɛse eleyɛnɛn, enu yí wee le mwaan. Me nu ɛ Nyo' ɛ jo wase me ɛ me nu teyɛy fô wvù le. Wvù jo nonɛn njefo me nu ɛ nlese fitele yí Klistu le. Me ɛ mum ɛ no nu teyɛy no wvù joo bonyii bò nu ɛ lese fitele yí Klistu le. Kɛ me mbvuu njoo naa lo ɛ me nu teyɛy mbii no me nto ŋkpawci ɛ wee ké no nu seke wvù bii bonci bosɛse le kɛ. ¹⁰ Fiɛɛ fi me ŋgomte keseen nu ɛ me ɛŋkiɛ Klistu ntay, ɛŋkɛŋke mvuŋgay mvù wvù kɛŋke no wvù to kasɛɛ ebuy yí kpwe le. Me ŋgomte tɛn keen'yɛn ŋgɛw no wvù to yɛnɛɛ, bô keenya ɛkolɛ kem è kpwe no wvù to nyaɛ, ¹¹ wvu ɛ Nyo' ke ebvuse tɛn me yí

kpwe le.

Me mbone ŋaŋ ntaale fô me ŋgene

¹² Kɛ me ŋgayɛ nɛn ɛ me nu ɛ ŋge wase mwɛɛm mvun kɛnɛɛ ɛ me nu ɛ nfɛse wase kɛ. Me mbɛɛ mbone kɛ ŋaŋ ɛ me ŋke enlan kebo enjice mwɛɛm mvudvu le è me ɛbo, njefo Klistu Jisos nu ɛ jo wase me wee we le. ¹³ Boom bo bwɛɛm e, kɛ me n'yɛne ɛ me nu ɛ njice wase mwɛɛm mvudvu le è me ɛbo kɛ. Geenɛn fiɛɛ fi me ŋgee nu ɛ me ndaayi è mwɛɛm mvù nu ɛ fey wase le, mbone ŋaŋ ɛ me enjice ɛ è nu mvù nu fwe le. ¹⁴ Me mbone ŋaŋ ntaale kɛ ɛ è nu fô fô me ŋgene, keenkɛŋke mmawɛ wvù è nu ntee wvù Nyo' nu ɛ tee me ɛ me emben ento we no me nu ɛ ntaashɛ bee Klistu Jisos.

¹⁵ Beene bocii bò nu ɛ cime wase gɛŋ yí Jisos Klistu le kɛŋke keekpwawci mwɛɛm mvun. Geenɛn, é ben bomew kpawci mvunɛn mwɛɛm jɛɛy, tu è nu ke eyuuse wase Nyo' è ben. ¹⁶ Fiɛɛ fi baay nu kɛ ɛ beene ejici ɛ è nu fiɛɛ fi beene nu ɛ yɛɛyi wase le ntay.

¹⁷ Boom bo bwɛɛm e, ben ejoo kenfewsɛn fô me le, ebvuu etaalè tɛn nce wvù bonyii bomew cee bò nu ɛ jo kenfewsɛn fô bese le. ¹⁸ Me njemyi nɛn njefo no me nto ŋké no njemyi wase è ben bokan e bokan e, ɛ mbvuu ɛ no njemyi keseen bô misɛm è jise ɛ bonyii bomew nu dvù bò cee nce wvù duŋci ɛ bó bane lo saaka wvù ɛ Klistu to nu ɛ kpwe yí kentam e. ¹⁹ Boba bonyii nu ɛ bó nu ke elɛse lo bó. Wvubo nyo' nu diuwdiee. Bó bensee ye yí mwɛɛm mvù bó bee keewuumene lo yí dvù le. Nkpawɛ wvubo nu kɛ ɛ è nu yí mwɛɛm mvu fokuse fɛn e. ²⁰ Beene nu fisɛɛbeene bonyii bo won wvu we le. Ɛ è nu fô fô beene looci cɛyɛ ɛ Mboyse wesebeene wvù Tata Jisos Klistu nu ke enɛ sɛ to. ²¹ Wvù nu ke edioo ɛ to, ekumɛn ye yesebeene yi nɛwncɛw yin é yí etu diɛwɛ ye ye yí kɛŋke bvujonkɛ le. Wvù nu ke ekumɛn ɛ è nu bô mvuŋgay mwew mvù wvù nu ke ebaancɛ mwɛɛm mvunciim dvù enu ɛwe jodvu.

3:3 Lum 2:28-29   **3:4** 2Kol 11:18, 21   **3:5** Luk 1:59; Lum 11:1   **3:6** Lem 8:3; 22:4; 26:9-11   **3:7** Mat 13:44, 46   **3:9** Lum 1:17   **3:10** Lum 6:8-11; 2Kol 4:10-11; Lem 4:2; Lum 5:1-7   **3:12** 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ibu 12:1
3:14 1Kol 9:24-25   **3:16** Gal 6:15-16   **3:17** 1Kol 4:16; 1Bi 5:3   **3:18** 1Kol 1:23; Gal 6:12   **3:19** Lum 16:18
3:20 Ɛfɛ 2:6; Ibu 13:14   **3:21** Lum 8:29; 1Kol 15:25, 28, 43-53; Kolo 3:4

4

Ɛ Baul nya ntefe ê bonyii bo mbee le bo Filibi

¹ Nonen boom bo bwεem e, me ηkooηke ben baay mbvuu ηkeηke shiee keen'yen ben e. Ɛ nu ben bô gee ε me n'yuuke njon, ε ben bvuu nu kefo kem ke bvunfon e. Nsáa yem, ben emum eleemê ke temyi ben ε bo Tata nonen.

² Me n̄eke le Ɛwodia bô Sintiki emεεshe fiεε fi bó keηke etu diuw mwaan no bó nu wee bô waa bwee nje Tata. ³ Me ε no ηgayte ten ê wo wε wvù looci nu naa wee wem ηgoo le wo efi ke bokene ban é bó etu diuw mwaan. Ɛ nu bonyii ε bó ε katēn wase bee bó yî lemme di saaka wvù jee wvu ekume Jisos Klistu le bô bo Kelemēn noo bonyii bomew bô bee bó to lemte. Bonyii ban bocii nu ε ediee εbo nu wase ê ηwa' bonyii bô keηke nshii wvù mēy lo le.

⁴ Ben eyuukè njon sekecii no ben nu bonyii bo Tata le. No me ηgay nu ε me mbvuu ηkaase ntuu fó le ben eyuukè njon.

⁵ Ben edunçi gee di nyεkeey ê wee tfuu, ekumyi le kefew kè Tata nu ke ekase eto nu wase nceencee. ⁶ Fo ben ebuukè naa lo ekume fiεε fimew ke. Ben ebunleè lo fô fiεε ficii le geele fwe dvu Nyo'. Ben dioo bunlee no biite mwεem mvù ben shieele ê wvù, enyaà keyoone yî mvù wvù gee le. ⁷ Ɛ ben gee nonen, é Nyo' emum enya ben nyεkeey we é wvù ecyte mvuntelem bô bvufee bvunen no ben nu bonyii bo Klistu Jisos e. Nyεkeey wvun wvù Nyo' nyaa nu ε ke è nulo é wee ekiεε kenfewsēn kedvu ke.

⁸ Boom bo bwεem e keemεse, mwεem mvù ben keηke keekpwawci nu mwεem mvù nu mvu keceey bô mwεem mvù keηke n'wvum, noo mwεem mvù nu leη. Ben ekpwawci mwεem ε è nu mvù yuule bô mwεem mvù bonyii ké no kooηke noo mwεem mvù sem nulo eta wee dvù. Ɛ mwεem nu dvù mvù looci jee, é mwεem nu dvù mvù è nulo é bonyii ebensee, é ben no kpawwci ε è nu ekume mvumwε. ⁹ Ben egeè mwεem bii ke ε è nu n'yεeyi wvù me nto nyaε ê ben e, kenεε è nu mwεem mvù ben to yuuke lo ê me, kenεε

è nu mvù ben to yene lo. Ben nu dioo gee no nen, é Nyo' wvù gee ε mvuntelem mvu bonyii le nu nyεkeey emum enu ben ε bó.

Ɛ Baul yuw njon no bonyii bo Filibi dunçi shiee fô wvù le

¹⁰ Tata nu ε ge me ε no n'yuuke njon baay no ben nu ε bvuu ε dunçe shiee wene fô me le ke no ben to shee dunçi. Me ηkee naa ntay le ben se keηke ke shiee fô me le, geenēn tane ε è nu je. ¹¹ Ke me njemyi nen le me nse ntane fiεε ke. Me nu ε n'yεeyi wase ε ηkieε keenfiisene mwεem mvunciim. ¹² Me ηkee no wee ké no nu seke wvù tane, ηkee no wee ké no nu seke wvù keηke baay. Me ε mum ε n'yεeyi fifin ε ηkieε no è nulo é me enu sekecii yî mwεem e mvunciim kenεε me nu ε ndie, kenεε me mbaa endie, kenεε me ηkeηke baay kenεε me ntane lo. ¹³ Me ηkee keenge mwεem mvun mvunciim nen, ε è nu bô mvungay mvù Klistu nyaa ê me le.

¹⁴ Geenēn, no me ncim ηgayte nen, ben nu ε ge naa ntay keefi me yî kefew ke ηgew wem e kin e. ¹⁵ Ben bonyii bo Filibi kee lo le è to nu seke me nto nen'yεε won wene le Masedonia no me nto ηkewεε keenfewci saaka wvù jee wvun ê ben, ke kentaashε ke bonyii bo mbee le kemew to nu ε taashε bee bó keetasene can ke. Ɛ to mēy ke ben. ¹⁶ Ɛ to nu naa seke me nto nu Tesalonika, * ε ben ciinse nfi ê me, bvuu ciinse. ¹⁷ Ke me njemyi nen le me ntaale le ben eciinseè mwεem ê me ke. Me ntaale baay ε è nu mmawce wvù Nyo' nu ke enya ê ben yî fiεε fi ben gee fô me le. ¹⁸ Ben to nu ε tum Ebaflodaytus bô nnya ε wvù to nya ê me. Me ε no nu keseen n'yaa mbvuu ntane fiεε ke. Me nto nu ε nfiisen nnya yidvu yicii, n'yen ε yî duule fele lo no me nshieele. Nnya yin nu ncese ε ben ε ge fô Nyo' le, ε wvù ε fiisen, yî ε no samte shfuunjkene ε wvù kooηke. ¹⁹ Nyo' wem wvù me mbunlee keηke ntfu bvukuke bvucii bvù beene shieele, ε wvù nu ke enya ê ben fiεε ficii fi ben shieele, njefo beene nu bonyii bo Klistu Jisos e. ²⁰ Mbense enù fô

4:1 1Tes 2:19-20   4:3 Lem 3:5   4:4 2:18   4:5 1:10; Lum 13:11-12; 1Kol 16:22; Ibu 10:25; Jem 5:8; 1Tes 5:1-2
 4:6 Mben 37:5; Mat 6:25; 1Bi 5:7   4:7 Jon 14:27; Kolo 3:15   4:8 Lum 12:17-18   4:9 3:17; 1Kol 13:11   4:11
 1Tim 6:6-8; Ibu 13:5   4:13 2Kol 12:9-10   4:15 2Kol 11:8-9   4:16 Lem 17:1   * 4:16 Tesalonika jan to nu
 kelaante wonj wvù Masedonia le.   4:17 1Kol 9:11   4:18 2:25; Lεw 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5

Nyo' Icee wesebeene wvun e sekecii se ŋka.
Fí enù nonɛn.

Ngayma

²¹ Ben egay bonyii bocii bò è nu bo Klistu
Jisos e enya ê me. Boom bo bwee wese-
beene le bò nu bee bó fɛn gayte tɛn ben e.

²² E bonyii bocii bò è nu bo Nyo' le jan gayte
ben e, efey mvunciim bò nu ê ntow Kaysa
le fɛn.

²³ Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kem-
bonɛn kew é kí efici biyoy binɛn. Fí enù
nonɛn.

Nɔwa' wvù Baul to san $\epsilon\epsilon$ $\hat{\epsilon}$
kentaash ϵ **ke**
Kol ose
Fi $\epsilon\epsilon$ **fi nu** $\hat{\epsilon}$ **Nɔwa' wvu**
Kolose wvun e

Baul to san nɔwa' wvun fô kentaash ϵ ke bonyii bo mbee le ke $\hat{\epsilon}$ kelaante kè Kolose le. Ebaflon to nu ϵ ne to bô saaka mvu wvù befe ekum ϵ kentaash ϵ kedvu. ϵ Baul mum san nɔwa' wvun no kentaash ϵ kedvu to nu $\hat{\epsilon}$ kelej kè wvù to yene ϵ è keŋke wen keetaale fô kile. Wvù to san keeleke n'yeyi ϵ è nu wvu kecey wvù nu ekum ϵ bonyii bô è nu bo Klistu le.

Bikuu bi mwem e $\hat{\epsilon}$ Nɔwa' wvun e

1:1-8 Keŋkewce

1:9-2:19 Ekum ϵ wee wvù è nu Klistu noo lemme diw

2:20-4:6 Nshii wvu fw ϵ wvù nu yî Klistu le

4:7-18 Kemese

¹ ϵ nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yî nkoŋ wvù wvu Nyo' le. Me nu bee Timatio wvù waa bwee wesebeene. ² Nɔwa' wvun gene fô ben e boom bo bwee wese le bô nu fitele fimwaan bô bo Klistu, nu bonyii bô è nu bo Nyo' le Kolose. Nyo' Icee wesebeene ebuw ben bô kembonen kew ebvu enya ben bô mvuntelem mvù ϵ etene.

ϵ Baul no bunlee, nyaa keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' fô bonyii bo Kolose le

³ Bese dioo bunlee fô ben e sekeci no nyaa ke ϵ è nu keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' wvù Icee Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, ⁴ njefo bese nu ϵ yuw wase ekum ϵ fitele finen fi ben lese yî Klistu Jisos e, bô keŋkonen kè ben keŋke fô bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le. ⁵ Bese kee le ben gee nonen njefo ben taale fwe ϵ è nu yî fi $\epsilon\epsilon$ fi Nyo' nu ϵ seyse ϵ gee $\hat{\epsilon}$ ben fowe le. ϵ fi $\epsilon\epsilon$ fin nu fi ben to yuw $\epsilon\epsilon$ wase $\hat{\epsilon}$ diw Nyo' le yî nu kecey, nu saaka wvù jee. ⁶ Saaka wvun to to fô ben e lejlej no wvù to to ϵ fô bonyii le yî ekole ke nsh ϵ le keci no kumene

nce bonyii bvuu saan ϵ gene fwe fwe. ϵ nu ke lejlej no fi to kooye bô ben ϵ kew diuu di ben yuw $\epsilon\epsilon$ saaka wvudvu bvuu kie kecey le Nyo' nu ϵ buw bonyii bô keŋkonen kew. ⁷ Ben to yuw saaka wvudvu wvun $\hat{\epsilon}$ Ebaflas wvù nu fitele fi $\epsilon\epsilon$, ϵ bee bô lemte yî fi $\epsilon\epsilon$ le fimwaan. Wvù nu wee lemme Klistu, ϵ wvù ϵ jo bvudvu bvuse ϵ no lemte bô fitele fiew ficii, ⁸ ϵ wvù ϵ see wase $\hat{\epsilon}$ bese ekum ϵ keŋkonen kè Keyoy ke Nyo' le nu ϵ nya ben ϵ no keŋke fô bonyii le. ⁹ ϵ kew diuu di bese yuw $\epsilon\epsilon$ ekum ϵ ben nonen, bese ϵ mum ϵ no bunlee fô ben e sekeci. Bese bunlee leke le Nyo' ege $\hat{\epsilon}$ ben ekie fi $\epsilon\epsilon$ fi wvù gomte. ϵ fifn nu ke efey yî bvufee bô mwem mvù Keyoy kew nu ϵ ge ben ϵ no kee le. ¹⁰ Nonen $\hat{\epsilon}$ ben emum ece nce ϵ è nu wvù nu ϵ kpwenten wvu bonyii bo Tata le. ϵ è nu wvù, wvù wvù looci koonke. ϵ ben dioo cee nonen emum egee dilemme di jee jé le jé le, ekeè Nyo' gene fwe fwe. ¹¹ Bese bunlee ten le Nyo' wvù mvungay mvu baay mvunciim nu mwew enya ben bô mvungay mvunciim $\hat{\epsilon}$ ben etemyi sekeci, kuule shem gene fwe yî fi $\epsilon\epsilon$ le ficii, lanlane, ¹² nyaa keyoone $\hat{\epsilon}$ Nyo' Ice. ϵ nu wvù wvù nu ϵ ge beene ϵ kocen keeke ekeŋke fi $\epsilon\epsilon$ fi wvù nu ϵ seyse ϵ gee $\hat{\epsilon}$ bonyii bô è nu bew fô bvudvu bvuu n'yu le. ¹³ Wvù nu ϵ bvuse wase beene can mvungay mvu ejiw le, ϵ gee ente jo bvunfon bvuu Waa we wvù nu fitele fiew e. ¹⁴ ϵ nu Waa we wvun wvù nu ϵ ge Nyo' ϵ lesh bibefe bis $\epsilon\epsilon$ beene, ϵ sum beene can nge w e.

Klistu nu ekole ke mwem mvunciim e

¹⁵ Waa we wvun nu naa lo wunte Nyo' kebe wvù beene yaa yene ke. ϵ nu wvù nsafwe mwem mvunciim mvù bô bom $\epsilon\epsilon$. ¹⁶ Nyo' to bom mwem mvunciim can ye le, mwem mvu fowe bô mvu fokuse, mvù bô yene mvù le, bô mvù bô yaa yene ke, ke $\epsilon\epsilon$ è nu naa bonceendaa bô la, bô lene $\hat{\epsilon}$ fwefwe le, ke $\epsilon\epsilon$ bô keŋke mvungay, ke $\epsilon\epsilon$ bo baay baay, ke $\epsilon\epsilon$ bô saake. Mwem mvun mvunciim nu ϵ Nyo' to bom can ye le, ϵ mvù nu keewumte wvù. ¹⁷ Wvù to nu wase dvù ϵ mwem mvunciim se ke no

1:1 Gal 1:1   **1:3** Efe 1:16; 1Tes 1:2-3   **1:4** Efe 1:15   **1:5** 1Bi 1:3-4; Efe 1:13   **1:6** Lem 2:41; Lum 1:13; 1Tim 3:16   **1:7** 4:12; Flm 23   **1:8** 1Kol 8:1   **1:9** Efe 1:17; Fili 1:9   **1:10** Efe 4:1; 2:10; Fili 1:27   **1:11** Lum 5:2; Efe 1:18   **1:13** Jon 5:18; Luk 22:53; Lem 26:18; Efe 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12   **1:15** Jon 1:18; 2Kol 4:4; 1Tim 6:16; Ibu 1:3
1:16 1:13; Jon 1:3, 19; Ibu 1:2   **1:17** Jon 1:1; 8:58

nu. Mwεεm mvunciim nu can ye le, ε è jici wvú dvú ε mvú se nu. ¹⁸ Wvú nu ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. E nu wvú wvú to kewεε kentaashe kin. E è nu wvú wee wvu fwe keebuy yí kpwe le wvú yaa bεε ke ekpwe ke, wvu le yí fiεε ficii le é wvú enù nsafwe. ¹⁹ Mwεεm mvun nu nonen njefo Nyo' to nu ε kon le fiεε fi wen nu fí ficii enù yí Waa we le, ²⁰ é wvú ege é mwεεm mvunciim ekase etaashe bô Nyo', kenεε è nu mvu fowe kenεε mvu fokuse. E Nyo' mum ge keman bô elεmε ke Waa we le seke wvú to kpweε yí kentam e.

²¹ Ben ten to shee nu ε ben ε gawsen ben ε bo Nyo', kenke bonkpawwεε bô befe ekumε wvú, gee mwεεm mvù befe. ²² Geenen, keseen nu ε Nyo' ε kase wase ε taashe ben ε bó. Wvú to ge fifin fele yí Waa we le wvú to tuε wee wvu wum, to kpwe fô ben e, wvu le ben enù é wvú fwe yuule yaa kenke nlom ke, nu se jay. ²³ Ben kenke keemum egenè fwe yí fitele fi ben lese yí ye le, ecime gεη eleemè temyi ε fiεε yaa shiike ke ben yí fiεε fi ben taale fwe yí dvú le fi ben to yuwεε é saaka wvú jee le. Saaka wvú jee wvudvu wvun nu wvú bó nu ε fewcε wase é wee tfuu yí nshε le fen. E saaka wvudvu wvun nu wvú me wvú Baul nfewci é bonyii diεwε wee lemme Nyo' le.

Lemme di Nyo' to nyaε é Baul

²⁴ Me nlanlanε keseen yí ngεw wεm wvú me n'yεne nje yene le. E me njoo ngεw wvun yí ekole kem e nen keemεse ngεw wvú Klistu to yεnεε nje kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. ²⁵ Nyo' nu ε gεε me le me enlemtè fô kentaashe ke bonyii bo mbee le, enfewci diεw ye é ben no yí nu yicii. ²⁶ Diεw yin nu yí to shee nu ε bó ε nyile é εηgokε ke bonyii le kecii bilum ηkuuη, ε keseen nu ε Nyo' ε duηcε wase é bonyii bô è nu bew. ²⁷ Nyo' to nu ε caw keege é bonyii bew ban ekieε le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ke ekenke bvukukε bvu saaka wvú bó to shee nyile wvun e naa ntay. E saaka wvudvu wvun nu le Klistu nu yí yene le.

Nonen ben ε mum ε no taale fwe keekεηke bvukukε. ²⁸ E nu Klistu wvudvu wvun wvú bese fewci ekumε wvú é bonyii bocii. Bese yεεyi bó bô bvufee bvucii bvù Nyo' nyaa é bese, bvuu teete bó, wvu le bó enù ε bó ε taw ε kocen é Nyo' εjise no bonyii bo Klistu le kenke keenu. ²⁹ E nεε fiεε fi me mbone ηη, nlemte bô mvunγay mvunciim mvù Klistu lemte dvú yí yεm e.

2

¹ Me ε mum ε no ηgomte le me enge é ben bo Kolose ekieε no me nlumte naa ntay nje yene, bô nje bonyii bo Lawdεsia noo bonyii bo mbee le bocii bô ke baa yεn wase me le εjise ke. ² Me ηgee nonen le mvuntelem mvu ben ε bó le eyvuwsè, é ben etaashe enu yí kenkonen e, wvu le ben elooci kee naa ntay mwεεm mvunciim no wee kenke keeke, emum ekeè ten kenyle ke Nyo' le, kè è nu Klistu. ³ Nyo' nu ε nyile ntfu bvufee bvucii bô mwεεm mvù bonyii kenke keeke ekumε wvú ε è nu yí Klistu le. ⁴ Me njemyi fin wvu le fo wee mvu ke enε eto bô njeme wvú yeke wvu fomvu fomvu elεε ben dvú. ⁵ Ben ekeè le naa no me ncm nu ncejole nen nu ε me nu beene é keyoy e. E me lanlanε no me n'yuke no ben gee mwεεm é je yí leη e, ε ben ε lese fitele yí Klistu le ε fí temyi ntay.

Bonyii bo Klistu le nu ε boy wase can bonci bo εcici le

⁶ No ben nu ε fiisen wase Klistu Jisos wvú Tata, ben emum eleemè ke yí ye le nonen. ⁷ Ben ecime gεη ekuù yí ye le, eleemè temyi yí mbee wene le ke lenlen no bó to yεyεε ben, enyaà keyoone é Nyo' sekecii. ⁸ Ben eyenè fo wee ke ejo bvufee bvu εcici bvu fokuse fen bvu kenεεma le enjim ben dvú é ben etu bonfaw ke. Bvufee bvun nu bvù bii bonkpawwεε bo wee wvu wum bô bo mwεεm mvù saake yí won wvun e. Ke è yaa nu bvù bii bonkpawwεε bo Klistu le ke. ⁹ Ben ekeè le no Klistu to tuε wee wvu wum, nu ε fiεε fi Nyo' nu fí ficii nu yí ye le. ¹⁰ Ben nu ε kenke wase mwεεm mvunciim no ben

1:18 2:19; 3:15; Efe 1:22-23; Lem 4:2; 26:23; Mwm 1:5
1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** Lum 5:10; Efe 2:12-13; 5:27
11:23-29; Efe 3:13 **1:25** Efe 3:1-3 **1:26** 2:2; 4:4; Efe 3:6
3:20; Fili 4:13 **2:2** 1:26-27; Efe 5:2 **2:3** Bηgn 2:4-5; 1Kol 1:24, 30; Efe 3:19
2:7 1:23 **2:8** 1Tim 6:20 **2:9** 1:19; 2:15, 20; Efe 1:21

1:19 2:9-10; Jon 1:16; Efe 1:23 **1:20** Lum 3:25-26; Efe
1:23 2:7; Efe 3:17; 1Tim 3:16; Ibu 3:6 **1:24** 2Kol 1:5;
1:27 3:4; Lum 5:2; Efe 1:18 **1:28** Efe 4:13 **1:29** Efe
2:4 2:8; Lum 16:18 **2:5** 1Kol 5:3
2:11 Efe 2:11

nu ε taashε ben ε bo Klistu. Ε nu wvú ekole ke mwεεm mvunciim mvù keηke mvuηgay saake le. ¹¹ No ben ε bó to taashε nonεn, ε wvú tfuse ben yew. Ε ke ntfuse yew wvun nu wvù bó tfuuse bô can seke bó ε sum kejewlεε ke ye wee le κε. Wvuwwun nu wvù è gee Klistu keesum nyam yene ye kebefε. ¹² Seke bó to lesεε ben ε joo nu ε bó to taashe ben ε bo Klistu dwey. Ε Nyo' kase bvuse tεn ben nje fitele fi ben to lesεε yî ye le ε wvù nulo ebvuse tεn ben yî kpwe le bô mvuηgay mvù wvù to bvuseε Klistu dvú yî kpwe le. ¹³ Ben to shee nu ε ben ε kpwe wase ε keyoy e nje bonci bo Nyo' le bô ben to ηgoyte ε Klistu baa tfuse wase tεn ben yew keesum mwεεm mvù nyam ye yene gomte le κε. Keseen, Nyo' nu ε ge wase ben ε kase ε tu dvú, ε taashe ben ε bo Klistu. Wvú nu ε læshε wase bibefε bisεεbeene bicii. ¹⁴ Wvú nu ε fiwsε wase mwεεm mvù to koole beene ε Nwa' bonci le ε bó saanηke ekumε beene. Wvú nu ε jo mwεεm mvudvu mvun ε tfuse yî Klistu le, bó ε mum ε ta wvù yî kentam e, ¹⁵ wvù ε mum ε ηgoy mvuηgay mvu mwεεm mvunciim mvù keηke mvuηgay saake le, ε bvuse mvú ya le, ε shoose, ε mum ε so mvú yî kentam e. *

Bonyii bo Klistu le eyuukè ε è nu fiεε fi è gayte wvú

¹⁶ Nonεn, fo ben ebvuu ebee é wee mvu esaake ben ekumε mwεεm mvù ben diee kenεε mvù ben wuu kenεε le ben baa egεεle bonkaw, kenεε è nu ηkaw kpwee wvu fwε, kenεε le ben baa eshee mbam κε. ¹⁷ Bó to shee gee mwεεm mvun fwele ε mvú nu ke lo diεwε kenjinjinη ke fiεε fi to nu keeke to le, ε fiεε fidvu keβεε nu Klistu. ¹⁸ Fo ben ebee é bonyii bomew esaake ben duu le ben nu ε jay je κε. Bonyii ban nu bô duu le ben ejoð bikuu binεn ekuse no bó joo, duu le ben ebunleè tεn bonceendaa bo Nyo' le no bó bunlee. Bó duu le bó kee mwεεm njefo bó yene mwεεm e ε bifile le. Ε bó bensee ke ε è nu ye yî mwεεm mvù too εfa jobo le, ε kenyi kedvu yaa nu κε. ¹⁹ Boba bonyii nu ε gawsen wase bô bo ekole kè è nu Klistu.

Klistu nu wvù nyaa mvuηgay ε ye ye ε yî se kuu no Nyo' seyse le yî ekuù. Beene nu ε taashe ke diεwε no ye wee nu ε taashe yî biyuj bô bonηensee le ε se no lemte leη. ²⁰ No ben nu ε kpwe wase ben ε bo Klistu ε keba ke mwεεm mvù saake yî wonη wvun e, ε no nu nje la wvù ben bvuu cee ke diεwε ben nu bonyii bo yî wonη wvun e? Ben bvuu benηe keebii ban bonci le nje la? ²¹ Bó nen'yi cew lo le, “Fo wee ejicε fin fiεε le κε. Fo wee emom fifi εmvu κε. Fo wee ekum fin e κε.” ²² Ε mwεεm mvun mvunciim nu ε bonyii gee ε mvú fele lo, ε bonci ban nu ε è gεke bonyii bii bvufee bvubole. ²³ Bonyii nen'yi no yene naa le bvufee nu ε bonci bodvu ban e, no bó gee le bonyii ekeè keebunlee ε je yî leη e, bô keeshiwse ekole noo keenyεwle bô ye. Geenεn, ε mwεεm mvun yaa nulo eficε keebvuse wee ε mwεεm mvù nyam ye ye shieele le κε.

3

Bonyii bo Klistu le keηke nshii wvu fwe

¹ No Nyo' to nu ε bvuse wase ben ε bo Klistu yî kpwe le, ben emum egomte mwεεm ε è nu mvu fowe fô Klistu nu ε Nyo' ε shike wvù ε εbo kew ke εceey e. ² Ben egεε bvufee bvunεn yî mwεεm mvu fowe le. Fo ben egεε yî mvu fokuse le κε, ³ njefo ben to nu ε kpwe wase, ε nshii wene nu keseen ε Nyo' ε nyile yî Klistu le wvù nu bô wvú. ⁴ Seke Klistu wvù nu nshii wene ε ke ε buyneη bô bvukuke bwew, é ben tεn emum ebuynεn ente jo bvukuke bvudvu. ⁵ Fí ε mum ε no nu le, ben elεse lo mwεεm diεwε mvun e mvù nyam ye shieele. Ε nu keejaanηke kenjanη bô keekpwawci mwεεm ekumε kenjanη, noo ye yî ηeyεen, noo keeshieele keegeε mwεεm mvù befe, noo keebvuushi ejise yî mwεεm e. Wee wvù bvuuushi ejise yî mwεεm e nu ε mwεεm mvun ε tu wase nyo' mvu fô wvú le. ⁶ Ε nu kfuu mvumvun mwεεm mvù nu ke ege é Nyo' eton'yε shém elanη ηgεw yî bonyii bô gee mvú le. ⁷ Ε to nu fwele ε ben gee kfuu mvumwε mwεεm seke ben to bεε cee nce

2:12 3:1; Lum 6:3-4; Εfe 1:19-20; 2:6   **2:13** Εfe 2:1, 5   **2:14** Εfe 2:15-16; 1Bi 2:24   **2:15** 2:9-10   * **2:15** Kεnεε le, “... ε mum ε so mvú yî ye le.”   **2:16** Lum 14:1-6   **2:17** Ibu 8:5   **2:18** Εfe 1:21   **2:19** 1:18; Εfe 4:16   **2:20** 2:9-10; Gal 4:3-5, 9   **2:21** Yesa 29:13; Mat 15:9; 1Tim 4:3; Ibu 13:9   **3:1** 2:12; Εfe 1:20   **3:2** Mat 6:33   **3:3** Lum 6:4; 2Kol 5:14   **3:4** Gal 2:20; Fili 1:21; 1:27; Fili 3:21; 1Kol 15:43; 1Jon 3:2   **3:5** Gal 5:19-21   **3:5** Lum 6:6, 11; Gal 5:24; Εfe 4:19; 5:3   **3:6** Εfe 5:6   **3:7** Lum 1:18; Εfe 5:8   **3:8** Εfe 4:29; 5:4

bii no nyam ye shieele. ⁸ Geenɛn keseen, ben keŋke keecinɛ mvú le mvunciim. Ben ecinɛ shém yì ton'yɛɛn bô mvuntelem mvù sɛsene noo mvuntelem mvù befe le. Fo wee ebeetè bô diee di wee le kɛ. Fo njeme wvù samte ebuytè diuw wee le kɛ. ⁹ Fo wee elɛɛlè waa bwee kɛ. Ben ekeè le ben nu ɛ baa wase ye yì yvum bô gee diew, ¹⁰ ɛ jo wase ɛ è nu yì fiɛ. Yiyin nu ɛ Nyo' seysee sekecii kumene ɛ yì tuu diewɛ ye le, wvu le ben elooci kee wvù. ¹¹ Fofɛn nu ɛ wee mvu yaa bvuu nu jɛɛy fô mvu le kɛ. Kɛ wee mvu bvuu nu dvú le è nu wee Juu ɛ mvu nu wee Glek kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le bó nu ɛ tfuse yew ɛ mvu nu ntfuse kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu wvu entfun kɛ. ɛ kɛ wee mvu nu dvú le è nu nyam yì ŋkpwaante kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu nƙwa ɛ mvu nu waa yew kɛ. Klistu nu fiɛɛ ficii fô bó le, ɛ wvù nu yì bó le bocii. ¹² No Nyo' nu ɛ caw wase ben, ben ɛ no nu bonyii bew, ɛ wvù koonke ben, ben emum ejo keŋge ke leŋ kè le: wee ecamtè shen fô waa bwee le, geè mwɛɛm mvù jee fô bonyii le, shiwsè bikuu binɛn, nù wɛɛ, kuulè shém, ¹³ yaa keŋke fitele fi sɛsene kɛ. ɛ wee cim ge naa la fí ɛ luce wee, é wvù lɛshɛ nya è wvù. No Tata nu ɛ lɛshɛ wase binɛn bibefɛ, ben tɛn elɛshì bi bonyii bomew e. ¹⁴ Ben dioo gee mwɛɛm mvun mvunciim, no tomyi keŋkonɛn fwe. Keŋkonɛn nu fiɛɛ fi taashi mwɛɛm mvunciim ɛ mvú sɛ nu yì fiɛɛ le fimwaan. ¹⁵ Ben ecinɛ é nyɛkeey wvù nɛn'yi fô Klistu le enu è mvuntelem mvunɛn e duŋci ben je. Nyɛkeey wvun nu naa wvù Nyo' to teŋɛɛ ben le ben ekeŋkè no ben nu ye yimiaan. Ben enyaà tɛn keyoone è Nyo' sekecii. ¹⁶ Ben egeɛ é saaka wvu ekumɛ Klistu enù è mvuntelem mvunɛn e naa ntay, é ben eyɛɛyi bvuu teete bikuu binɛn bô bvufɛe bvucii. Ben eyemtè benseè Nyo' bô njoŋ fô mvuntelem mvunɛn e bô bonkiee bô buyte è Nwa' Mbense le noo bonkiee bomew bo mbense le, noo bô Keyoy kew nyaà è bonyii. ¹⁷ Ben dioo gee fiɛɛ ficii fi ben gee, keŋɛɛ ben jemyi lo, ɛ ben noo gee diewɛ bonyii bo Tata Jisos e, nyaà keyoone è Nyo' Ice fele yì ye le.

No bonyii bo Klistu le nulo ecee yéw yi-bole

¹⁸ Bokɛnɛ, ben enyaà bikuu binɛn è bole' bonɛn no bonyii bo Tata Jisos e ké no gee. ¹⁹ Bolemsɛ, ben ekoonkè bokɛ' bonɛn. Fo ben enasene yì bó le kɛ. ²⁰ Boom, ben eyuukè bobwee bonɛn bô bo'icee bonɛn e yì fiɛɛ ficii le. ɛ ben gee nonɛn, é fí jee Tata le. ²¹ Bocee boom, fo ben egee mwɛɛm mvù mvuntelem mvu boom bonɛn e esaase kɛ. ɛ ben gee lo, é shem ekpwee bó. ²² Bonfaw ben eyuukè bonyii bô keŋke ben fokuse fɛn e yì fiɛɛ le ficii. Fo ben elemtè bó le kɛ seke jise dibole nu yì yene le keege le ye ejee bó kɛ. Geenɛn, ben elemtè bô fitele fimwaan, fanè ɛ è nu Tata. ²³ Wee dioo lemte fiɛɛ ficii fi wvù lemte, no lemte bô fitele fiew ficii le wen lemte ɛ è nu Tata le ɛ è yaa nu wee le kɛ. ²⁴ Ben ekeè le wee nu ke ekeŋkɛ fiɛɛ fi bó nu ɛ seyse ɛ gee fi è nu mmawcɛ we ɛ è nu è Tata. ɛ nu Tata Klistu wvù ben lemte wvù le. ²⁵ Geenɛn, fô bonyii bô gee kebefɛ le nu ɛ Nyo' nu ke elaw bó yì kebefɛ kè bó gee le. Ben ekeè le kɛ Nyo' ké no duŋci kejɛɛy jɛɛy è bonyii kɛ.

4

¹ Ben bô keŋke bonfaw, ben egeè mwɛɛm bô bó ɛ è nu mvu leŋ bô mvù jee, ekumyì le ben keŋke tɛn Cee Ekolɛ fowe.

Ntefe wvu fokemɛse

² Ben bocii ebunleè gɛne fwe yaa doose kɛ. Ben dioo bunlee no leesè bvufɛe yì dvú le, nyaà keyoone è Nyo'. ³ Ben ebunleè fô bese le tɛn le Nyo' eyene kembuŋ fô diew ye le é bese efewci diew yin yì è nu kenyile ke ekumɛ Klistu kè me nu yì ncaw e nje kí. ⁴ Ben ebunleè le me enlooci nfewci ɛ wvù yuule ntay no me ŋkeŋke keenfewci. ⁵ Ben dioo nu ben ɛ bonyii bô yaa nu kɛ bo mbee le noo gee mwɛɛm bô bvufɛe. Seke ben ɛ keŋke je keege fiɛɛ, ɛ ben mom le fo kefew kedvu efey ɛcici kɛ. ⁶ Njeme wene sekecii enù wvù bonene, yeke diewɛ ŋkauw e, é ben emum ekee keetfuisse fiɛɛ è wee tfuu è je yì leŋ e.

3:9 Efɛ 4:22, 25   **3:10** Keŋ 1:26-27; Efɛ 4:24   **3:11** 2:11; Gal 3:28; 1Kol 12:13   **3:12** Efɛ 4:2-4   **3:13** Efɛ 4:32
3:14 Efɛ 5:2   **3:15** 1:18, 20; 2Kol 13:11; Efɛ 1:23; 4:4   **3:16** Efɛ 5:19-20; Ibu 13:15   **3:18** Efɛ 5:21-6:9   **3:24**
Efɛ 6:8   **3:25** Jem 2:1   **4:1** LeW 25:43   **4:2** Lum 15:30; Efɛ 6:18-19   **4:2** Fili 4:6; 1Tes 5:17   **4:3** Lum 15:30
4:4 1:26   **4:5** Efɛ 5:16   **4:6** Efɛ 4:29; 1Bi 3:15

Bongayma

⁷ Tikikus nu esee fiεε ficii fi ekumε me ê ben. Wvú nu waa bwee wesebeene, nu tεn fitele fisεεbeene. Bee bó lemte Tata le yî wee le mwaan ε wvú nu wee lemme wvù lemte bô fitele fiew ficii. ⁸ Me ntumte wvú fô ben e bô shiee wvu le wvú eto ege é ben ekiεε no bese nu, ebvuu eyvuwε mvuntelem mvunεn. ⁹ Me ntumte bô Onesimus wvú nu wee mvu wvu jo ben, ε wvú nu tεn waa bwee wesebeene wvù nu fitele fisεεbeene ε wvú leeme yî fiεε fi Klistu le tεmyi. Bó nu ke esee ê ben fiεε ficii fi kooyi fεn. ¹⁰ Alistakus wvù bee wvú nu fεn yew ncaw e gayte ben e. E Mak wvù waycee Banaban gayte tεn ben e. E nu wvú wvù ben nu ε keηke wase ntum ekumε wvú. Seke wvú ε to, ε ben fiisεn wvú. ¹¹ Jisos wvù bó teηε le Justus gayte tεn ben e. E mεy ke bonyii bo botεte ban bô è nu Bojuu bô bee bó lemte yî fiεε le fimwaan yî bvunfon bvú Nyo' le. Bó fici naa me baay, gee ε fitele fiem leεtene. ¹² Ebaflas wvù nu tεn wee mvu wvu jo ben, wvù lemte Klistu Jisos e gayte tεn ben e. Wvú dioo bunlee sekecii no kumyi ben naa baay, leke le Nyo' ege é ben eleemè tεmyi diεwε bonyii bô nu ε taw wase, looci kee fiεε ficii fi Nyo' gomte le. ¹³ Me nu ε n'yεn wase bô εjise εyεm le wvú lemte fô ben e baay noo fô bonyii bo Lawdεsia bô bo 'Iliabolis e. ¹⁴ Luk wvù cuuke bonyii wvù nu nsaa yεm shém bô Demas gayte tεn ben e. ¹⁵ Ben egay boom bo bwee wesebeene le bo mbee le bo Lawdεsia le, egay tεn Nimfa bô kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wvú yew e, enya ê me. ¹⁶ Ben dioo ε taη ηwa' wvun, ciinse ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdεsia ε bó taη tεn, mum yεn tεn le bó nu ε ciinse ηwa' wvù nu ê bó ben ε taη. ¹⁷ Ben egay ê Alkibus le wvú eyεn le wvú nu ε mese lemme di Tata nu ε nya can ye le. ¹⁸ Wvun ηgayma saanke me wvù Baul bô kebo kem. Ben ekumyi le me nu yî ncaw e. Nyo' ebuw ben bô kembonεn.

**N'wa' wvu fwe wvù Baul to
saŋεε ê kentaashε ke
Tesalonika
Fiεε fi nu ê N'wa' wvu
Tesalonika wvu fwe wvun**

Tesalonika to nu kelaante kemew ê keba ke won e kè Masedonia le jò Baul to ke wceε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Fí to baa moocε no kentaashε kin ke wεε ke, ε Bojuu mum ke w no bane Baul bene kendorj bô wvú. Baul mum saŋ n'wa' wvu fwe wvun fô bonyii bo Klistu le bo Tesalonika keeyvuwse mvuntelem mvubole, ege ε bó eleemè temyi.

Bikuu bi mwεem e ê N'wa' wvun e

1:1 Kenke wce

1:2-3:13 E Baul yuw njonj bvuu bense bonyii bo mbee le

4:1-12 Ntefe ekumε nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

4:13-5:11 Ntefe ekumε no Klistu nu ke ekase eto

5:12-22 Ntefe wvu fokemεse

5:23-28 Kemεse

1 E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaanke n'wa' wvun fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ε taashε ε no nu yí Nyo' Ice bô Tata Jisos Klistu le.

Mbuwma Nyo' bô nyεkeey enù fô ben e.

E Baul nya keyoone ê Nyo' yí kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le

2 Bese ké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben bocii, bene ben sekecii ê bunle yese le. 3 Seke bese nu ê Nyo' Icee wesebeene fwe, bese ké no kumyi gee dinen di buyte yí fitele fi ben lese yí Klistu le bô lemme dinen di buyte yí kenkonen kenεn e noo shém yí ben kuule yí buyte yí ntaa wvù ben taale fwe yí Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

1:1 2Kol 1:19; 2Tes 1:1; 1Bi 5:12; 1Kol 4:17; Lem 17:1 1:2 2:13; Fili 1:3; Kolo 1:3; 2Tes 1:3; 2:13 1:3 5:1-2 1:4 2Tes 2:13, 16 1:5 1Kol 4:20 1:6 Lem 17:5-9; 2Kol 6:10; 2Tes 3:7, 9 1:8 Lum 1:8 1:9 Jon 17:3; Lem 14:15 1:10 5:1-2, 9; Lum 5:9 2:1 1:5, 9 2:2 Lem 16:19-24; 17:1-9 2:3 2Kol 4:2 2:4 Yeli 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Efe 3:2

4 Boom bo bwee wese le bô Nyo' koonke, bese kee lo ε Nyo' nu ε caw wase ben. 5 Bese kee nonen njefo ke saaka wvù jee wvù bese to toε dvú fô ben e to to ke ε è nu bô njeme maan ke. Wvú to to ten bô mvungay mvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, ε bese looci kee lo ε saaka wvudvu nu keceey. Ben kee kfuu bonyii bô è to nu bese seke bese to cee ê ben entelej nje ben. 6 Ben to nu ε no benene bese noo Tata njefo ben to nu ε fiisen saaka wvudvu bô nlanlan wvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le naa no ben cim to nu yí nge w wvu baay e. 7 Nonen ε ben mum tu bonyii bô bonyii bo mbee le bocii bo ê keba kè Masedonia le noo kè Akεya le ejod kenfewsεn fô bó le. 8 Me njemyi nen njefo ke è mey ke diε w yí yi Tata yí nu ε san jo ben ε ghan keba kè Masedonia bô kè Akεya le ke. Saaka wvu ekumε fitele finen fi ben lese yí Nyo' le nu ε ghan wase ten mondvuum e monciim. Nonen ke shieε bvuu nu dvú wvù bese ejemyi fiεε ekumε fifiε ke. 9 Ben ekeε le bonyii bodvu kebeε nu ε no seje ekumε no ben to fiisenεε bese ê ben entelej, noo no ben to cin'yεε mvunyo' le tu wase ben ε bo Nyo' keelemte wase Nyo' wvu keceey wvù kenke nshii le. 10 Bó seje ten no ben ceyte Waa we wvù nu ke enε fowe eto le. Waa we wvun nu wvù wvú to bvuseε yí kpwe le, ε è nu Jisos wvù bvuseε beene can shém Nyo' yí ffuuke yí wvú nu ke eduŋce ê bonyii le.

2

E Baul jeme ekumε lemme diw di Tesalonika

1 Boom bo bwee wese le, ben kebeε kee lo ε ke ghane di bese to laaleε ê ben e to nu ε la εcici ke. 2 Naa no ben kee le bonyii to nu ε nya nge w ê bese bvuu nvuwse bese ê kelaante kè Filibi le, nu ε bese to kuu ke shém ê mvungay mvu Nyo' wese le keefewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben naa no bonyii cim to cile bese naa baay nen. 3 Ke saaka wvù bese to fewci leke ben dvú to nu bô jay ke, ε ke bese to fewci bô njkpawce mvu wvù befe kenεε gomte keeεε lo ben ke. 4 Geenεn no Nyo' nu ε yen le bese

nu ε kocen bonyii bò wvù enya saaka wvù jee wvun can yibole, nonen bese ε mum ε no fewci. Ε bese yaa fewci λε ye ejeè ε è nu bonyii κε. Bese fewci λε ye ejeè ε è nu Nyo' wvù taasse mvuntelem mvusese. ⁵ No ben kee nu ε bese to baa ke yuu wase etoo bò diεw ken'yem kenεε tεw fiεε fojise keedie fiεε can yene le κε. Ε fin nu fiεε ε Nyo' leeme fwe wese. ⁶ Ke bese to baa egomte keekεηke mbense mvu ê wee kenεε wvù nen'yi fô ben e kenεε fô bonyii bomew e κε. Naa ε è to nu bvudvuu bvusese diεwε boom bo ntum e bo Klistu le keebiite mwεεm λε ben egeè fô bese le. ⁷ Bese to nu fisese nyεkeey ê ben entelεη diεwε bwee wan wvù taale fô boom bew e. ⁸ Nonen ε bese mum jo ben ye le naa ntay bò kenkonen, nya ben ε è yaa mεy ke bò saaka wvù jee wvù wvu Nyo' maan κε, geenen nya ten bikuu bisese ê ben njefo ben to nu wa lo mvuntelem mvusese naa baay.

⁹ Boom bo bwee wese le, κε ben kumyi ten lemme disese bò njimten wese. Bese to lemte εntanη bò εmvunsheen wvu λε fo bese egεε bvujite yî wee mvu ben e no bese to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben κε. ¹⁰ Ben keεε naa noo Nyo' nulo eben jim nsaw wese λε nce wese fô ben bonyii bo mbee le to nu wvù yuule nu teyey yaa keηke nlom yimi κε. ¹¹ Ben kee ten no bese to gee bò ben diεwε no cee wan ké no gee bò boom bew. ¹² Bese to yvuwse mvuntelem mvunen, lowci ben, tomsee λε ben eceè nce ε è nu wvù Nyo' gomte. Ε nu Nyo' wvù teje ben λε ben eley bvunfon bwew bò bvukuke bwew e.

¹³ Bese shee κε ten nyaa keyoone ê Nyo' nje fin fi λε seke bese to toε bò diεw Nyo' fô ben e, ben to nu ε fiisen diεw yidvu no yî looci nu λε è nu diεw Nyo' ε è yaa nu diεw wee κε. Ε è nu yî yî lemte yî yene le, ben bò nu bonyii bo mbee le. ¹⁴ Ben kee boom bo bwee wese le λε fiεε fi to kooyεε bò bintaashε bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bì nu ε bee Klistu Jisos e ê keba kè Judea le to nu ε kooy ten bò ben. Ben to nu ε yen ten bonεw can bonyii bonen bo won

e lenlen no bó to yenεε can Bojuu bobole. ¹⁵ Bojuu ban nu bò to yuε Tata Jisos. Ε è nu bó bò to yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le. Ε nu bó bò to kuηεε bese jo bó. Bó gee nonen ε Nyo' yaa yuuke njonη bò bó κε. Bó bane lo bonyii bocii, ¹⁶ no bó baanke je fô bese le keejemyi ê bonyii bò yaa nu κε Bojuu wvu λε bó eboy e. Bó gee nonen sekecii ε bibefε bibole yiηsene bene. Shém Nyo' yî ffuuke nu ε to wase yî bó le keseen.

Ε Baul no keηke shiee keebvuu eyen bonyii bo mbee le bo Tesalonika le

¹⁷ Boom bo bwee wese le, no beene se gawsenεε nu ε bese ε mom wase naa baay keηke shiee λε bese bee eyen ben e εjise naa no è cim bεε κε kefew caan no beene se gawsenεε. Beene nu ε gawsen κε ε è nu εjise. Beene baa gawsen ê fitele le κε. ¹⁸ Bese gomte keekase eto ê ben e. Me wvù Baul keεε nu ε mom wase naa bokanη e bokanη e, geenen ε Satan jewsee κε bese. ¹⁹ Bese keηke shiee nonen njefo fiεε fi è nulo é bese etaale fwe yî dvù le, kenεε bvujonke bvusese bò kefo kesese ke bvunfon e kè bese nu ke esaale ye dvù fwe dvu Tata wesebeene wvù Jisos seke wvù ε kase ε to bvuu nu la? Ke è nu ben e? ²⁰ Ε nu naa ben bvuwee bvusese bò bvujonke bvusese.

3

¹ Nonen no bese to yenεε λε fí nu ε ghaw wase, ε bese cu ntanη keeshεε ejim Aten bese εmben, ² mum tum Timatio wvù waa bwee wesebeene wvù bee bó lemte Nyo' le yî saaka wvù jee wvu εkumε Klistu le. Bese to tum λε wvù eto eleke ben yî mbee wene le ntay, ebvuu etefe ben, ³ λε fo bonεw ban ke eshiw wee mvu ben e κε. Ben keεε kee lo λε bonεw nu wase fiεε fiεεεbeene. ⁴ Ben kee lo λε seke bese to nu beene nu ε bese to see ê ben ε è bεε lo λε beene nu ke eyene bonεw. Ε è nu κε naa lenlen no fí nu ε kooy wase ε ben kee. ⁵ Ε nεε fiεε fi to gee ε me ηke ndioo n'yen λε fí nu ε ghaw wase, ε me mum ntum Timatio keηkieε no mbee wene nu, njefo me nto ηkeηke nfan λε è nelo enu ε wee wε

2:5 2:10; Lem 20:33; 2Kol 1:23   2:6 Jon 5:41, 44   2:9 2Tes 3:7-9; Lem 18:3   2:10 2:5   2:11 Lem 20:31
 2:12 4:1; Lum 5:2; Fili 1:27   2:13 1:2-3; Gal 1:11-12   2:14 Lem 17:5   2:15 Lem 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2,
 5, 19; 17:5, 13; Lum 11:28; 2Kol 11:23-29   2:16 Mat 23:31-33   2:17 3:10   2:19 1Kol 9:24-25; Fili 4:1; 2Tes 1:4
 3:1 Lem 17:15   3:2 1:1   3:3 Efe 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12   3:4 Lem 14:22   3:5 Fili 2:16

wvù momte bonyii ε mom wase ben ε ge lemme dicii di bese lem fô ben e ε tu di εcici.

Ε Timatio nya saaka εkumε mbee bonyii bo Tesalonika

⁶ Geenεn keseen nu ε Timatio ε to wase ê ben e ε kase ε tu jim fô bese le, ε see saaka wvù jee wvu εkumε fitele fi ben lese yî Klistu le bô no ben dunçi kenkonen fô bonyii le. Wvù nu ε see ten no ben kumyi bese naa ntay bvuu kenke shiee keeyen bese le no bese kenke ten shiee keeyen ben e. ⁷ Nje fifin boom bo bwee wese le, yî nsase bô bongew bô bese kenke le nu ε shém ε leeten bese εkumε ben baay nje fitele fi ben lese yî Klistu le. ⁸ Keseen nu ε bese ε yoy nje ben leeme ke temyi ben ε bo Tata. ⁹ Nonen bese ε no nyaa keyoone ê Nyo' baay nje ben. Bese nyaa keyoone ê Nyo' nje njon wvù bese yuuke fwe dvu wvù nje ben. ¹⁰ Bese bunlee shiee le entan bô εmvunsheen le è nelo é bese ebvuu eyen ben e εjise wvu le bese enya ben bô fiεε fi bεε fuute yî mbee wene le.

¹¹ Bese bunlee le Nyo' Icee wesebeene kebεε bô Tata wesebeene wvù Jisos eyene je é bese eto ê ben e. ¹² Bese bunlee ten le Tata ege é kenkonen kenεn eku ege fwe é ben ekonεnè bikuu binen bô bonyii bocii lenlen no bese koonke ben. ¹³ Bese bunlee nonen wvu le wvù ege é mvuntelem mvunen etemyi, é ben ke enu se jay, yuule fwe dvu Nyo' Icee wesebeene seke Tata wesebeene wvù Jisos too bô ηgoo ye yicii.

4

Nce wvù Nyo' koonke

¹ Keemεese boom bo bwee wese le, bese leke ben kule lo can diεwε bonyii bô nu ε taashε yî Tata Jisos e, le no ben to γεγεεε ê bese no ben kenke keecee no Nyo' koonke, ε è nu ke naa wase no ben cee keseen, ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. ² Ben kee wase bontefe bô bese to nyae ê ben ê mvunγay mvu Tata Jisos e. ³ Fiεε fi Nyo' koonke nu le ben eceè diεwε bonyii bô è nu

bo Nyo' le. Fo ben ejaanκè kenjan ke. ⁴ Wee mwaan mwaan ben e kenke keekee keejici ye ye le ê je yî yuule kenke n'wvum e. *

⁵ Fo ye wee enù ke lo yvuwse, ηεyte diεwε yi wee ketum kè yaa kee ke Nyo' ke le. ⁶ Fo wee ege kebefe kenεε ege jay mvu bô waa bwee yî saaka wvudvu wvun e ke. Bese to nu ε jeme wase ciise lo ê ben ε è bεε lo le Tata nu ke elan ηgew yî bonyii bô gee mwεεm mvun mvunciim e. ⁷ Ben ekeè le ke Nyo' to tenε beene le beene eceè ε è nu nce nnyen ke. Wvù to tenε le beene eceè nce wvù yuule. ⁸ Fí ε mum ε no nu le naa γεε wvù tun keeyuw ntefe wvun e nu ε ke wvù tun keeyuw ε è nu wee wvu wum e ke. Wvù tun keeyuw ε è nu Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ke Yuule ê ben e.

⁹ Fi εkumε kenkonen kè ben ekonκè fô boom bo bwee wene le bo mbee le nu ε ke shiee nu dvù fô ben e wvù bó ebvuu esaanke εkumε fifie ê ben ke. Fifin nu fiεε ε ben kebεε nu ε Nyo' to γεγι wase ben no è nulo é ben ekonεnè bikuu binen. ¹⁰ Yî keεεy e, ben koonke naa wase boom bo bwee wene le bocii bo ê keba kè Masedonia le. Geenεn boom bo bwee wese le, bese bvuu teete ke ben le ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. ¹¹ Shiee wene baay enù ε è nu keecee nce wvu nyεkeey, yaa leese ke diuw fô mwεεm mvu bonyii le ke. Ben elemte bô can yene no bese to teeteε ben. ¹² Nonen é bonyii bo εkfuη emum nyaa n'wvum ê ben, ben saa ebvuu etaale wee mvu yî fiεε le ke.

Ekumε kefew kè Tata nu ke ekase eto le

¹³ Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enu kenjiwe le εkumε bonyii bô nu ε kpweken wase ke. Bese gomte le ben ekiεε wvu le fo ben enu yii yii diεwε bonyii bô yaa taale ke fwe yî fiεε le ke. ¹⁴ Beene nu ε bee le Jisos to nu ε kpwe kase buy yî kpwe le, ε è nu ke lenlen no Nyo' nu ke ekase etfuse jim bonyii bô to kpwekene ε bó ε taashε bô bo Jisos, é bó ke enu bô wvù. ¹⁵ Bese jemyi fin bii ε è nu diεw Tata le, le ke beene bô

3:6 Lem 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6   **3:7** 2Tes 1:4   **3:10** 2:17   **3:12** Gal 6:10   **3:13** 5:1-2; Fili 1:10   **4:1** 2:13; Kolo 1:10; 2Tes 3:6   **4:3** 5:23; 1Kol 6:13; Ibu 10:10   * **4:4** Kenεε le, "Wee mwaan mwaan ben e kenke keekee keekenke kpweεε ê je yî yuule, kenke n'wvum e."   **4:7** 4:3; 1Bi 1:15-16   **4:8** 1Kol 6:19-20   **4:9** Yeli 31:33-34; Gal 6:10; Εfe 5:2   **4:10** 2Tes 3:4   **4:11** 2:9; Εfe 4:28; 2Tes 3:10, 12   **4:12** 1Kol 5:12-13; Kolo 4:5   **4:13** 5:1-2; 1Kol 15:51-52   **4:13** 1Kol 15:18-19; Εfe 2:12   **4:14** Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 12, 20   **4:15** 1Kol 7:10, 25

nu ε shεε ejim bò nu ke ebεε dvú yî kefew kè Tata nu ke etoo le nu ke esa fwe dvu bonyii bò nu ε kpweken wase ke. ¹⁶ Ben ekeè le Tata kebεε nu ke enε fowe eshiile too wamte foweεwe bò diεw yî temyi, ε ekole ke bonceendaa bo Nyo' le fuunke ten, ε soη Nyo' jemyi. ε bonyii bò to kpwekene ε bó ε taashε wase bò bo Klistu emum eyaw ebuy. ¹⁷ Nonεn ε Nyo' emum ecun beene bò nu ε shεε bò bεε dvú noo bó ntaashε le ê kembεw e keegen etasen beene bo Tata ê kebulε le. ε beene bo Tata ke emum enu sekecii. ¹⁸ Nonεn ben emum elεεsè fitele fi wee noo wee le bò njeme wvun.

5

No è nulo é wee ecεyte nto Tata

¹ Boom bo bwee wese le, ekumε kefew hò diuu di nto Tata le nu ε ke shiee nu dvú fò ben e wvù bó esaankè fifiε ê ben ke. ² Ben kebεε kee lo le diuu di nto Tata le nu ke enu diεwε di cooη e εntaη. ³ Bonyii nu ke edioo duu le, “Nyεkeey nu dvú, ε fiεε fi wee efanè yaa nu ke”, é ηgew emum enε esεεε egbwe yî bó le diεwε no lume ke ne to yî kpwoon wvù nu hò fue le, je saa enu dvú keelewtε ke. ⁴ Geenεn boom bo bwee wese le, ke ben nu finεn kenjiwe le wvù diuu didvu ke enε esεεε eto fò ben e diεwε cooη e ke. ⁵ Me njemyi nen njefo ben bocii nu bonyii bo n'yuu le, nu bonyii bo εmvunsheεη. Ke beene nu bonyii bo εntaη kenεε bo kenjiwe le ke. ⁶ Nonεn fo beene eleeτè no bonyii bomew leete ke. Beene enù we hò bvufee bvusεεbeene fó bvucii. ⁷ Bonyii bò leete ké no leete ε è nu εntaη, ε bonyii bò mbvuum koole bó nu ε mó ké no koole ε è nu εntaη. ⁸ Geenεn no beene nu fisεεbeene ε è nu bonyii bo εmvunsheεη, beene emum enù hò bvufee bvusεεbeene fó bvucii. Beene ejo mbee hò kenkoηεn é mvú enù diεwε ketwaa ke jem e ε beene ε jise ε baη gvúw yesebeene dvú, ejo ten mboyma wvù beene taale fwe yî dvú le é wvù enù diεwε kefo ke jem e ε beene ε bon. ⁹ Ben ekeè le ke Nyo' to caw beene gεε le

wen ke edunεε ε è nu shém ye yî ffuuke ê beene ke. Wvù to caw le beene ke ekeηke ε è nu mboyma fele yî Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ¹⁰ Jisos Klistu nu wvù to kpweε nje yese beene, wvu le kenεε beene nu dvú, kenεε beene ε kpweken, é beene enu ke beene ε bó. ¹¹ Nonεn ben emum eyvuwsè mvuntelem mvu wee noo wee le, eyootè ten wee noo wee ε wvù kuu ke no ben gee wase.

Ntefe wvu fokemεεε hò ηgayma

¹² Boom bo bwee wese le, bese leke lo ben le ben ewvumτè bonyii bò lemte ê ben εnteleη taale fò ben e yî saaka Tata le bvuu teete ben e. ¹³ Ben edunçi n'wvum ê bó naa ntay yî kenkoηεn e nje lemme dibole. Ben ekeηkè ten nshii wvu nyεkeey fò bikuu binεn e. ¹⁴ Bese bvuu leke ten ben boom bo bwee wese le le ben etefe bonyii bò nu laame ke lo, eyvuwsε mvuntelem mvu bonyii bò keηke jaη e, efice ten bonyii bò wεeyi. Ben ekuulè shém ben ε bonyii bocii. ¹⁵ Ben eyenè fo wee etfuusè kebefε hò kebefε. Ben egomτè sekecii keegeε ε è nu mwεεm mvù jee fò bikuu binεn e noo fò bonyii bocii le. ¹⁶ Ben elanlanè sekecii, ¹⁷ bunleè kefew kecii, ¹⁸ nyaà keyoone ê Nyo' yî fiεε ficii fi kooyi le. Fin nu fiεε fi Nyo' shieele fò ben hò nu yî Klistu Jisos e. ¹⁹ Fo ben ecilè lemme di Keyoy ke Yuule le ke. ²⁰ Fo ben emwaasè bontum bo Nyo' le hò bonyii teete ke. ²¹ Ben etaassè mwεεm mvunciim, joð mvù jee leeme yî dvú le, ²² ebvuusè can fò mwεεm mvù befe le mvunciim.

²³ Me nleke le Nyo' kebεε wvù nu Nyo' kembonεn elooce ege é ben eyuule yî fiεε le ficii. Wvù egeε keyoy kenεn hò mvuntelem mvunεn noo ye yene é yí ke enu se nlom kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke eto le. ²⁴ Wvù wvù Nyo' wvù to teηεε ben nu ε wvù ké no leeme ke yî diεw ye le, ε wvù nu ke ege mwεεm mvudvu.

²⁵ Boom bo bwee wese le, ben ebunleè fò bese le.

4:16 1Kol 15:23 **4:17** Jon 12:26; Lum 5:17; Fili 3:20 **5:2** 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mat 24:36; Fili 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; Mat 24:43; 2Bi 3:10; Mwm 3:3; 16:15 **5:3** Yeli 6:14-15; Mat 24:39 **5:5** Lum 13:11-12; Efe 5:8-9 **5:8** Efe 6:11-17 **5:9** 1:10; 2Tes 2:14 **5:10** 4:14; Lum 14:8-9 **5:12** 1Kol 16:15-18; 1Tim 5:17 **5:14** 2Tes 3:6, 11, 15 **5:15** Lum 12:17; Fili 1:10 **5:16** Fili 4:4 **5:17** 5:25; Luk 18:1; Lum 12:12; Efe 6:18; Kolo 4:2 **5:18** Efe 5:19-20 **5:19** Efe 4:30 **5:21** 1Kol 14:29; Efe 5:10; 1Jon 4:1 **5:23** 5:1-2; 2Kol 13:11 **5:24** 1Kol 1:8-9; Fili 1:6; 2Tes 3:3 **5:25** 1:2-3; Lum 15:30 **5:26** Lum 16:16

²⁶ Ben egay boom bo bwee wesebeene le bocii ενος ε ηνος bonyii bo Nyo' le.

²⁷ Me njemyi nciise lo ε ben yî mvunḡay mvu Tata le ε ben etan ηwa' wvun ε boom bo bwee wesebeene le bocii eyuw.

²⁸ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bô kembonεn kew ε kí enù ben ε bó.

**Nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvù
Baul to saŋɛɛ ê kentaashɛ ke
Tesalonika
Fiɛɛ fi nu ê Nwa' wvu
Tesalonika wvu bokaŋ
bofɛɛ wvun e**

No Baul to cim saŋɛɛ nwa' wvu fwe fô bonyii bo mbee le bo Tesalonika le ekumɛ le bó ecɛyte yî nyɛkeey e, kefew kè Jisos nu ke ekase eto le, ε bvufee mɛy ke no bvuuŋke bó yî saaka wvudvu le. E Baul mum saŋ nwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvun keejeme ekumɛ no bonyii to kpwaake wase le diuu di nto Tata le didvu nu ε jo wase bvudvuu. Wvú to nu ε nele ŋkpawce wvun duŋce le é nto Klistu se jo bvudvuu nu ε kebefɛ bô mwɛɛm mvu buwyɛɛn nu ke eduu efesɛn lo.

Bikuu bi mwɛɛm e ê nwa' wvun

1:1-2 Kenkɛwce

1:3-12 E Baul bense bvuu tom kentaashɛ ke bonyii bo mbee le

2:1-17 Ntefe ekumɛ nto Klistu

3:1-15 Ntefe ekumɛ nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

3:16-18 Kemese

¹ E nu me wvù Baul, ε me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaŋke nwa' wvun fô kentaashɛ ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ε taashɛ ε no nu yî Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu le.

² Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn ebvuu enya ben bô nyɛkeey.

Ngɛw bô mmawce wvù nu ke enu kefew kè Klistu nu ke ekase eto le

³ Boom bo bwee wese le, bese keŋke keenyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumɛ ben. E fi nu leŋ nonɛn, njefo mbee wene kuu ke gɛne lo fwe fwe, ε keŋkonɛn kè wee mwaan mwaan keŋke fô wee noo wee le gɛne ke lo tɛn fwe fwe. ⁴ Nonɛn, bese kebeɛ ké no saale ye bô ben ê bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bimew e. Bese ké no

saale ekumɛ no ben leeme tɛmyi bô ekumɛ no bonyii bone bikaa ê ben ejim ε ben jici ke mbee wene le, noo ekumɛ bonɣew bô ben yɛne kuule ke shém e. ⁵ Fifin nu fiɛɛ fi duŋci le Nyo' nu ke esaw bonyii ê je yî teyey e, wvu le ben ke enu ε ben ε kocɛn bonyii bo bvunfon bvù Nyo' le bvù ben yɛne bonɣew ban nje bvù le. ⁶ No Nyo' nu wee wvu teyey, wvú nu ke etfuse naa ngɛw wvù bonyii nyaa ê ben bô ngɛw, ⁷ enya nleɛɛn ê ben bô yɛne ngɛw noo ê bese tɛn. Fifin nu ke ekooy seke Tata Jisos nu ke ebuynɛn fowe etoo ê leme di nguy e di saasaa le. Wvú nu ke etoo nonɛn bô bonceendaa bew bô tɛmyi. ⁸ Wvú nu ke etfuse envukɛ ê bonyii bô maa lo Nyo' noo bô baa bee saaka wvù jee wvu ekumɛ Tata Jisos e ke. ⁹ Bó nu ke elɛse bó é bó ekeŋke ngɛw wvù mɛy lo, é bó egawsɛn bó bó bo Tata fo bó eto fwe dvu wvú noo fô bvukukɛ bwew bvù baay e. ¹⁰ Fifin nu ke ekooy ebvubwɛ bvù wvú nu ke eto wvu le bonyii bô è nu bew etumte monkum mew, é bonyii bocii bô nu ε lese fitele yî ye le ekeŋke lo nghaw bô wvú. E ben tɛn nu ke enu bó le njefo ben to nu ε bee saaka we wvù bese to jemɣɛɛ ê ben e. ¹¹ E nɛɛ fiɛɛ fi bese bunlee ke fô ben e sekecii le Nyo' wese ege é ben enu ε ben ε kocɛn kfuu bonyii bô wvú teŋe le ben enu le. Bese bunlee tɛn le wvú efi ben yî mvungay mwew e, é ben ege fiɛɛ fi jee ficii fi ben shieele noo lemme dicii di ben gee nje fitele fi ben nu ε lese yî Klistu le. ¹² Bese bunlee tɛn nonɛn wvu le diee di Tata wesebeene wvù Jisos e, ekeŋkè mbense ê ben entelɛŋ, ε ben tɛn keŋke mbense yî ye le. Fifin nu nje fitele fi jee fi Nyo' wesebeene bô Tata Jisos Klistu keŋke fô ben e.

2

Ekumɛ wee wɛ wvù ngoyte nci Nyo'

¹ Boom bo bwee wese le, fi ekumɛ nto Tata wesebeene wvù Jisos Klistu bô no beene nu ke etaashɛ keegɛn enu beene ε bó, nu ε me nleke le, ² fo ben ke enɛ é bvufee emum ebvun ke lo ben nɛn ncew, * keɛɛɛ enɛ emum etuwtene le ben nu ε yuw njeme

1:1 1Tes 1:1   1:3 2:13; 1Tes 1:2-3   1:4 1Tes 2:19-20; 3:3, 7   1:5 Fili 1:28   1:6 Lum 12:19; Mwm 18:6   1:7 Mat 25:31; 1Tes 5:1-2   1:8 Yesa 66:15; Lum 2:8; 1Bi 4:17   1:11 1Tes 1:2-3; 5:24   2:1 1Tes 4:15-17; 5:1-2   2:2 2:15 * 2:2 Keɛɛɛ le, "... esɛɛ é bvufee ebvun ben,"

mvu le wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, kenεε le bese nu ε jeme, kenεε le bese nu ε san ηwa' le diuu di nto Tata le nu ε to wase ke. ³ Fo ben ecine é wee ke elεε ben ε è cim nu naa ê je yi nεε le ke. Ben ekeè le ke diuu di nto Tata le didvu nu ke ekocεn se kefew kiε kè bonyii nu ke enε ebewci bô bo Nyo' ε yaw wase ε to, noo se wee wε wvù ηgoyte nci Nyo' ε buynen ten ke. Ε è nu wvú wvù bó nu ke elεse lo. ⁴ Ε nu wvú wvù nu ke ebense ekole kew emum ekicine lo fiεε ficii fi bó teje le nyo' kenεε fi bó bunlee fi. Nonεn, emum egeen eley eshii yew ncese Nyo' le emum etenje ekole kew le è nu wen Nyo'. ⁵ Ke ben kumyi le seke me nto nu beene, nu ε me nto nsee fiεε fin ê ben?

⁶ Ben kee wase keseen fiεε fi jici wvù le wvu le wvú ke ebuynen ke wase ε è nu ê kefew kè bó nu ε ηγεε ê wvú le. ⁷ Ben ekeè le mvunγay mwew mvù wvù ηgoyte nci Nyo' dvú lemte wase keseen ejim ejim, ε è nu ke le wee wvù baanke mvú nu ke ebaanke ke nonεn egeen ebuy seke bó ke ecake wvú ê je. ⁸ Bó nu ke dioo ε cake, é wee wvù ηgoyte nci Nyo' wε emum ebuynen, é Tata Jisos emum efefe lo wvú bó keyoy ke ê wvú emvu, efiwse lo bó nlawken wvù wvù nu ke etoo dvú. ⁹ Wee wvudvu wvù ηgoyte nci nu ke etoo ê mvunγay mvu Satan e, kenke mvunγay mvunciim, gee mwεεm mvù dunçi mvunγay mwew bó mwεεm mvu diuw wvù yumεen e mvù è nu mvu kenλεεma le mvunciim. ¹⁰ Ε wvú nu ke etoo ten bó kfuu mwεεm mvù befe mvunciim keelele bonyii bó laa wase dvú. Ε bó laa njefo bó nu ε fan keekoηke keceey wvu le bó ke eboy. ¹¹ No bó baa koηke keceey nonεn, Nyo' ε mum ε ge bó ε no looci jeenke lo wvu le bó ebeje ke wase ε è nu fiεε fi nu fi mbiay e. ¹² Ε Nyo' to ge nonεn wvu le wen ke elese bó bocii yí ηgew e bó baa bee keceey e, yuuke njon keegeε mwεεm ε è nu ke mvù yaa nu ke teyey e.

Nyo' to caw ben keeboyse ben

¹³ Geenεn boom bo bwee wese le bó Tata koηke naa ntay, bese kenke ke keenyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekumε ben, njefo Nyo' to nu ε caw wase ben fonkew keeke

eboyse ben fele yí lemme di Keyoy ke Yuule gee le ben eyuule le, bó yí mbee wvù ben nu ε bee keceey e. ¹⁴ Wvú to teje ben yí fifin e fele yí saaka wvù jee wvù bese to fewci le, wvu le ben ke ekenke fô bvukuke bvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ¹⁵ Nonεn boom bo bwee wese le, ben eleemè temyi, jici nce wvù bese to nyaε ê ben e, kenεε è nu wvù bese to γεεγεε lo ben dvú bó diuw, kenεε è nu wvù bese to sanεε lo ê ben. ¹⁶ Bese leke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu kebeε noo Nyo' Icee wesebeene wvù to koηεε beene no leεse shém yesebeene sekecii se ηka, ebvuu enya beene bó fiεε fi jee fi beene taale fwe yí dvú le nje fitele fiew fi jee. ¹⁷ Wvú eyvuwse mvuntelem mvunεn, ege é mvú etemyi yí lemme di jee le dicii di ben gee bó yí fiεε ficii fi ben jemyi le.

3

Ε Baul leke le bonyii bo mbee le ebunleè fô bowen e

¹ Keemεεse, boom bo bwee wese le, ben ebunleè ten fô bese le. Ben ebunleè le diεw Tata elewtè gene lo fwe ε bonyii wvumte diεw yidvu ke no ben to γεε. ² Ben ebunleè ten le bese ke eboy can bonyii bó kenke mvuntelem mvù befe gee mwεεm mvù befe le, njefo ke è nu bonyii bocii bó kenke mbee ke. ³ Geenεn Tata ké no leeme ke yí diεw ye le. Wvú nu ke enya ben bó mvunγay, ebvuu egemgeme ben fo ben ke eley can wee kebefε le. ⁴ Bese nu ε γεε bvufee bvuseε yí Tata le ekumε ben le ben gee wase fiεε fi bese gayte, ε ben nu ke emεy ke egee. ⁵ Bese leke le Tata eleke mvuntelem mvunεn é mvú enu yí kenkoηen kè ke Nyo' le ebvuu ege é ben ekuulè shém no Klistu to kule.

Wee kenke keelemte se diee

⁶ Boom bo bwee wese le, bese gayte lo ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le, ben enjemkesè ye ben ε boom bo bwee wesebeene le bó laame ke lo yaa cee ke bii nce wvù bese to dunceε ê ben e ke. ⁷ Me njemyi nen, njefo ben kebeε kee no

ben keŋke keebenene bese. Ke bese to ké no laame seke bese to nu beene ke. ⁸ Ke bese to diee fiεε fi wee le se bese ε law ke. Bese to lemte jimtene entaŋ bô emvunsheen wvu le fo bese ke egεε bvujite yî wee mvu ben e ke. ⁹ Ke bese to gee nonεn le ke è nu bvudvuu bvuseεe keebiite mwεεm ê ben ke. E to nu wvu le bese edunçi yî gee disese le wvu le ben ebenenè bese. ¹⁰ Ben ekeè le naa seke bese to nu beene nu ε bese to nya nci wvun ê ben le, “E wee nu le ke wen nu elemtè, fo bó enya wvú bô fiεε fidien ke.” ¹¹ Me njemyi nen njefo bese yuuke le ben bomew shee laame ke lo yaa lemte ke, lenε ke lo leese dew fô mwεεm mvu bonyii bomew e. ¹² Boba bonyii nu ε bese gayte bvuu ciise lo ê bó ê diee di Tata Jisos Klistu le le bó eshii fokuse elemtè keekeŋke fiεε fi bó edieè. ¹³ Fô ben e, boom bo bwee wese le, fo ben ke ewεle keegeε gee di jee ke.

¹⁴ E wee tun keeyuw fiεε fi bese jemyi ê ŋwa' wvun e, é ben ciise wvú. Fo ben ebvuu ekeŋke lo fiεε keege bô wvuweε wee ke, wvu le wvú ewuumεn. ¹⁵ Geenεn, fo ben ejòò wvú diεwε wee bvuban e ke. Ben etefe lo wvú diεwε waa bwee wene le.

Ngayma wvu fokemεse

¹⁶ Tata wvù nu wvu nyεkeey enyaà ben bô nyεkeey sekecii ê jé le yicii. Tata enù ben ε bó bocii.

¹⁷ Me wvù Baul nsaanke ngayma wvun bô kebo kem. Fin nu nciise wεm wvù me ŋgee ê boŋwa' bem e bocii. E è nu no me ŋké no nsaanke. ¹⁸ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonεn kew é kí enù ben ε bó.

**Nwa' wvu fwe wvù Baul to
saηεε ê
Timatio
Fiεε fi nu ê Nwa' Timatio
wvu fwe wvun e**

Nwa' wvun nu wvu fwe wvù Baul to saηεε fô cuwee mvu wvù diee to nu Timatio le. Timatio to nu wee Klistu, ε wvù to nu wee wvu wonη wvù Esia wvu caan e. Mwεεm mvù Baul saη εκυμε mvù ê ηwa' we wvu fwe wvun e nu mvuntεntem.

Fi fwe nu ε wvù jemyi jó teete le bó eyenè εκυμε n'yεεyi wvù yaa nu κε wvu lenη εντεληη jo bonyii bo mbee le. Wvuwwun n'yεεyi to nu le, wonη wvù beene yene wvun nu wonη kebefε, ε wee nulo ke εκηηκε mboyma κε seke wee kee mwεεm mvumew mvù nu ê kenylε le bó seke wee ce nce mvu κε diεwε keetune keediee kfuu mwεεm mvumew bó keenu se kpwoon kenεε diemsen.

Nwa' wvudvu jemyi ten εκυμε no è nulo é Timatio egeè lemme diew ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, bó no bonyii ebunleè Nyo'. Wvù bvuu seje kfuu kenje kè bikuu bi bintaashe bi bonyii bo mbee le noo bonyii bò fici gee dilemme ê bintaashe ente kenke keekηηke. Keemεse nu ε wvù ε tefe Timatio no wvù nulo elemte diεwε waa lemme Jisos Klistu wvù jee le.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-2 Kenkεwce

1:3-3:16 Bontefe εκυμε no bó egeè mwεεm ê kentaashe le bó εκυμε bocee bikuu bi kentaashe le

4:1-6:21 Bontefe εκυμε no Timatio egeè lemme diew

¹ ε nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos no Nyo' wvù Mboyse we-sebeene bó Klistu Jisos wvù beene gεke bvufee yî ye le to gayεε le me enù.

² Me nsaηke ηwa' wvun fô wo le Timatio wvù è nu waa wεm wvu kecεεy yî mbee le.

Nyo' Ice bó Klistu Jisos wvù Tata wese-beene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bó nyεkeey.

Le Timatio ecilè bon'yεεyi bo mbiay e

³ No me nto ηgayεε ê wo seke me nto ηgene Masedonia le wo eshεε enù Efesus, nu ε me mbvuu ηgayte le wo enù κε jó wvu le wo ecilè bonyii ba bò yεεyi kfuu n'yεεyi mvu wvu jεεy. ⁴ ε cilè ten le fo bó ejòð kefew kebole jewsee yî mvumanηaan e noo yî εdiee ε bo'icee dikfuu di bonyii le yò bó ké no taanηke gene dvù se yó kaa lo ηkuuη. Mvumvun nu mwεεm mvù too κε ε è nu bó bombew, ε è yaa nu κε bó ntaη wvù wvu Nyo' wvù bii mbee le κε. ⁵ Shiee ntefe wvun nu keege le bonyii εκηηκè kenkonηen kè nen'yi fô mvuntelem mvù yuule le bó kè nen'yi fô mvuntelem mvù wee gee fiεε ε è yaa nu fi fitele esaake wvù le noo kè nen'yi fô fitele fi kecεεy fi wee lese yî Nyo' le. ⁶ Bonyii bomew nu ε cine wase yiyin je le ε no bvuyte gene wase ε è nu yî bonjeme bo εcici le. ⁷ Bó gomte keenu bonyii bò yεεyi bonyii bó bonci bo Nyo' le, geenen yaa cim kee naa fiεε fi bó jemyi εκυμε fi kenεε kenyi ke fiεε fi bó tεencine yî dvù le se nfan e κε.

⁸ Beene kee le nci Nyo' nu fiεε fi jee fen é wee joo nci wvudvu ê je yi lenη no wvù kenke keejoo le. ⁹ Beene kee ten le nci nu ε bó yaa to gεke fô bonyii bò nu teyete e κε. Bó to gεke ε è nu fô bonyii bò ηgoyte bonci le bó bò temyi bikuu le, noo bó maa lo Nyo' le, noo bó gee bibefε le, noo bó yaa yuule κε le, noo bó beete bó diee di Nyo' le, noo bó yuwyi bo'icee bobole noo bobwee bobole, noo bó yuwyi bonyii bomew e. ¹⁰ ε nu ten fô bokεne bó bolemse bò jaanηe kenjan η, noo fô bolemse bò jiime fô bomew e. ε nu ten fô bonyii bò coonηe bonyii gene bó bó le, noo fô bò mbiayte mbiay e, noo bó kane keesee kecεεy kane mbiayte lo le. ε è nu ten fô bó gee naa la fi yaa bii κε n'yεεyi wvu lenη e. ¹¹ N'yεεyi wvun bii saaka wvù jee wvù kuuke wvù è nu wvu Nyo' wvù bó bensee le, ε saaka wvudvu nu wvù bó to nyaε can yεm e.

1:1 2:7; Tay 3:4; Kolo 1:26-27   **1:2** 1Kol 4:17; 1Kol 4:15; 1Tes 2:11; Tay 1:4   **1:3** Lem 20:1; 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tay 1:10-16; 3:9-11   **1:4** 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tay 1:14   **1:5** 1:14, 19; 2:15; 4:12; Lum 12:9; 13:10; 1Kol 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tay 1:15   **1:6** 1:4; 6:4, 20; Tay 1:10   **1:8** Lum 7:12, 16   **1:9** Gal 5:19-21   **1:10** 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tay 1:9; 2:1, 7-8   **1:11** 1Tes 2:4

É Baul nya keyoone ê Tata yî shen yî wvú to camεε fô wvú le

¹² Me nyaa keyoone ê Klistu Jisos wvú Tata wesebeene wvú nu ε nya me mvunḡay keelemte lemme diw di wvú to jinḡεε me yen le me nu ε ηkocεn, mum baa me le me enlemte le. ¹³ Naa no me ncim nto nu fwele njemyi diεw yî befε εkumε wvú, mbone bikaa ê wvú εjim, nan'yi wvú, geenεn ε wvú cam kε shen fô me le, njefo me nto ηgee kenjiwe le n'yaa ηkεηke wase mbee kε. ¹⁴ Tata to nu ε tfuw lo mbuwma we kenḡonεn yî yεm e, ge ε me no ηkεηke mbee bô kenḡonεn no wee wvú nu ε taashε bô Klistu Jisos ké no kenḡe. ¹⁵ Njeme wvú le Klistu Jisos to to yî nshε le keeboyse bonyii bô befε nu naa kecεεy, ε ε nu njeme wvú nu ε kocεn wvú wee ebee wvú le sε kemanεn. Me kebεε nto nu naa lo nfon bonyii bô befε. ¹⁶ Geenεn, ε Tata ke cam shen fô me le, wvu le Jisos Klistu eduḡε yî yεm e, me wvú nu nfon bonyii bô befε, shém ye yî wvú kuule gεne mεεse bô bonyii. É me nto nu nonεn diεwε kenfewsεn e fô bonyii bô nu ke ebee wvú le ke ekεηke nshii wvú mεy lo le. ¹⁷ Nyo' nu Nfon wvu bvuyvuum e sε ηka, ε ke wvú yaa nulo ekpwe kε, ε ke bô nulo eyen wvú le kε. É mεy kε wvú maanḡ wvú è nu Nyo'. Beene etumtè monḡkum mew, nyaà n'wvum ê wvú sekecii sε ηka. Fí enù nonεn.

Lemme di Timatio elemtè

¹⁸ Timatio waa wεm, me nyaa lemme di fiεε fi me njeme fin e can yo le, ε fi bii ε è nu mwεεm mvù bonyii to jemyεε wase εkumε wo diεwε bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, wvu le mvú ke efi wo é wo etum jem yî jee. ¹⁹ É leemè kε yî fitele fi wo lese yî Klistu le, eyekè fiεε fi fitele fiuw jemyi ê wo ntay. Bonyii bomew nu ε cinε wase keeyeke fiεε fi fitele fibole jemyi ê bô, ε mum ε gbwe yî mbee wvubole diεwε ηḡuw wvu ê joo fô wvú ε bvunḡ e. ²⁰ Ngoo bô le nu 'Imenayus bô Aleksanda. Me nu ε nya wase boban can

Satan e, wvu le bô ekεηke bvufee, elu bô diee di Nyo' le di bô beete dvú.

2

Ntefe εkumε bunle

¹ Fiεε fi fwe fi me nleke nu le, bonyii bo Nyo' le ebunleè fô bonyii le bocii. Bô ebunleè beelè fô Nyo' le bvuu lekè Nyo' fô bonyii bomew e, nyaà ten keyoone ê wvú. ² Bô ebunleè fô bonfon e, bô fô bonyii le bocii bô nu yî bintaw bi baay baay e. Bô ebunleè nonεn wvu le è nulo é beene eceè nce kenleεten bô wvu nyεkeey noo wvu bonyii bo Nyo' le noo wvú kenḡe n'wvum. ³ Keebunlee nonεn nu fiεε fi jee, ε fi ε kocεn εjise jo Nyo' wvú Mboyse wesebeene, ⁴ wvú shieele le wee tfuu ke eboy noo le wee tfuu ekeè kecεεy e. ⁵ Nyo' nu kε mwaanḡ maanḡ, ε wee wvú nu entelεḡ jo Nyo' bô bonyii nu kε ten mwaanḡ. É wee wvun nu Klistu Jisos. ⁶ É nu wvú wvú to nyaε ekole kew keesum bonyii bocii yî ηḡεw e. Fifi nu fiεε fi Nyo' to duḡεε seke kefεw ke leḡ to kocεnεε. ⁷ É nεε fiεε fi Nyo' to balεε me le me enù wee nfewcε noo waa ntum Jisos bô le me enù wee n'yεεyi bonyii bô yaa nu kε Bojuu keen'yεεyi bô é bô elese fitele yî Klistu le, eyεεyi ten bô bô kecεεy. Kε fiεε fi me njemyi fin nu ε me mbiayte lo kε. Me njemyi ε è nu kecεεy.

⁸ Me ε mum ε no nshieele le bolemse ebunleè mondvvuum e monciim, cawse ε è nu can yî yuule we yaa ton'yi shém kenεε cεwkene kε. ⁹ Me nshieele ten le bokεnε ejjisè ndvú ê je yî leḡ e yî duḡci n'wvum e, noo ê yî bonyii yene le è nu yî leḡ e. Fo bô etuwci bikuu kenεε leese mwεεm mvù bô kene bô ketwaa ke bigew e kè yεele kenεε εjise ε banḡ, kenεε ndvú yî kenlum e kε. ¹⁰ Bô esuutè ye yibo ε è nu bô gee di jee diεwε bokεnε bô nu ε kocεn keebunlee Nyo' le. ¹¹ Kpwoon kenḡe keenya ekole kew keeyeke lo n'yεεyi, nu diuw tfu. ¹² Me mbaa nya je le kpwoon eyεεyi bolemse kenεε ekεηke mvunḡay ê we jo bolemse kε. Wvú kenḡe

1:12 2:7 1:12 Gal 1:15-16 1:13 Lem 8:3; 9:1-5; 1Kol 15:9; Gal 1:13 1:14 1:5; 1Kol 15:10 1:15 Luk 15:2; 19:10; Lum 5:8 1:16 Εfε 3:7-9; Kolo 1:25 1:17 Lum 16:27 1:18 4:14; 6:12; 1Kol 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Jut 3 1:19 1:5 1:20 2Tim 2:17; 2Tim 4:14; 1Kol 5:5 2:1 Εfε 6:18-19; Fili 4:6 2:2 Esl 6:10 2:3 Tay 3:4 2:4 Esek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Bi 3:9 2:5 Dito 6:4-5; 1Kol 8:6; Lum 3:29-30; 10:12-13 2:6 Mak 10:45; 2Kol 5:15; Gal 1:4; Tay 2:14; 1Jon 3:16; Gal 4:4; Tay 1:3 2:7 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Εfε 3:7; 2Tim 1:11 2:8 1Bi 3:7 2:9 1Bi 3:3-5 2:10 5:10 2:11 1Kol 14:34 2:13 Kenḡ 2:7, 21-22; 1Kol 11:8-9

keenu diuw tfu. ¹³ Fí nu nonen njefo è nu Adam wvù Nyo' to yawεε bom, se bom Iff. ¹⁴ E ke è yaa nu Adam wvù Satan to leleε ke. E nu kpwoon wvù bó to leleε ε wvù ngoy nci Nyo'. ¹⁵ Naa no fí cim nu nonen, nu ε Nyo' nu ke eboyse kpwoon fele yí boom bò wvù boote le, fen é wvù ε mey ε no leeme yí fitele fí wvù lese yí Nyo' le, kenke kenkonen, cee nce wvù yuule noo wvù kenke n'wvum e.

3

No nce bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu

¹ Njeme mvu nu dvú ε wvù nu naa lo keceey. Njeme wvun nu le: E wee shieele kentaw keenu cee ekole ke kentaashe le, tu wvù shieele lemme ε è nu di jee. ² Cee ekole kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu wee wvù yaa kenke fiε fi bó ebaci wvù yí dvú le ke. Wvù kenke keenu dwee kpwoon mwaan, yaa gee mwεεm kenduun e ke, kpawwci mwεεm ntay, kenke n'wvum, fiisene bonyii bo ghane le, kee keeyεyi bonyii. ³ Wvù kenke keenu wee wvù yaa wuu ke mbvuum ε mó koole ke. Wvù kenke keenu nyεkeey bó bonyii yaa cεwkene ke, yaa waale waa ke, yaa kenke shiee yí bigew e ke. ⁴ Wvù kenke keenu wee wvù kee keetaa fô yew ye le ntay, gee ε boom bew yuuke wvù le yí fiε le ficii, wvumte wvù. ⁵ E wee nu se wvù kee keetaa fô ye yew e ntay, é wvù ke eghan nεε se keetaa fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le? ⁶ Ke wvù kenke keenu wee wvù bee banke lo è no nu wee mbee ke. E wvù nu wvuwe wee, é wvù ke enε sekemew emum ebensee ye, ke enε eley ηγεω diεwe wvu dεwle le. ⁷ Wvù kenke ten keenu wee wvù bonyii bo ekfuη yene ten le è nu wee wvu len. Efuw ke nonen, é wvù ke enε ejo é ketam ke dεwle le eshoose ekole kew.

No nce bonyii bò fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, kenke keenu

⁸ Bonyii bò fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente kenke ten keenu bò kenke kenge ke len. Ke bó kenke keejemyi díεw fiε ke, yaa nu bó nu ε nya bikuu bibole

é mbvuum ke, yaa nu bonyii bò kuunke ke ε è nu sew ke. ⁹ Bó kenke keejici kenyle ke fiε fi Nyo' nu ε dunce wase é beene ekumε mbee le, leeme yí dvú le ε fiε yaa saake bó fô fitele le ke. ¹⁰ E bo se gee bó yí lemme le, nu ε bó kenke keeyaw emom bó. E bó dioo ε dunce le ke bó kenke jay ke, é bó emum egeε bó é bó elemte diεwe bonyii bò fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente. ¹¹ Boké' bobole kenke ten keenu bò kenke kenge ke len, yaa kunsene mvunkeε ke. Ke bó kenke keegeε mwεεm kenduun e ke. Bó kenke ten keeleemé yí keceey e yí fiε le ficii. ¹² Wee wvù fici lemte lemme é kentaashe ente kenke keenu dwee kpwoon mwaan. E wvù kenke ten keeke keetaa fô boom bew bó fô yew ye le ntay. ¹³ Bonyii bò fici lemte é kentaashe ente ké lemte ntay, kenke diee di baay fô bikuu bibole, no nu ten se nfan ekumε fitele fí bó lese yí Klistu Jisos e.

Fiε fi kuuke baay fi è nu fi mbee wese-beene le

¹⁴ Me n'yene le è sheete wase caan é me ento en'yen wo le. Geenε ε me saanke mwεεm mvun fô wo le wvu le, ¹⁵ é me ne lo è no ndvuyte, é wo ekee no bonyii kenke keegeε mwεεm ente jo yew yí yí Nyo' yí è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' wvù kenke nshii le. Kentaashe kin nu kfuy bó kenffuy kè jici keceey e. ¹⁶ Fiε nu dvú ε fí kuuke naa baay. E fiε fin nu fi to shee nu é kenyle le ekumε mbee wesebeene wvù beene jemyi, ε Nyo' ε ge wase beene ε kieε. Fiε fin nu le:

Wvù to nu ε dunce ekole kew yí nyam ye wee wvu wum e.

Keyoy ke Yuule to nu ε bense wvù.

Bonceendaa bo Nyo' le to nu ε yen wvù le.

Bó to nu ε fewce ekumε wvù é bitum bicii.

Bonyii to nu ε lese fitele yí ye le won tfuu.

Bó to nu ε jo wvù ε wvù ben we ley bvukukε le.

4

Ekumε bonyii bo n'yeyi le bo mbiay e

¹ Keyoy ke Yuule jemyi lo teyey le è nu ke enu kefew kemew e, é bonyii bomew ecine

mbee le eyuuke wase mwεεm ε è nu ê biyoy bì λεεle bonyii noo bon'yεεyi bo bonceenda bo dεwle le. ² Ε bon'yεεyi ban nu ke etoo can bonyii bò ghane buwsee bonyii mbiayte mbiay, ε mvuntelem mvubole ε cife wase κε diεwε bó ton ε è nu bô kento. ³ Bó nu ke ekane λε fo bonyii etaashì bvujen, bô λε fo wee edieè kfuu mwεεm mvumew κε. Ε mwεεm mvun nu ε Nyo' to fε λε bonyii edieè, ε bonyii bò κηηke mbee bvuu kee kecεεy dīoo diee no nyaa keyoone ê Nyo'. ⁴ Fiεε ficii fi Nyo' to fελεε nu ε fī jee, ε fimew yaa nu dvú fi wee etune é wvú fεn ε fiisen bô keyoone ê Nyo' κε, ⁵ njefo njeme wvù wvu Nyo' bô bunle nu ε ge wase fī ε no yuule.

Waa lemme wvu Klistu Jisos wvù jee

⁶ Ε wo duηci mwεεm mvun ê boom bo bwee wesebeene le, é wo enù wee lemme wvu Klistu Jisos wvù jee wvù nu ε bó ε kuuse bô diεw Nyo' yì nu ekume mbee bô n'yεεyi wvù jee wvù wo bii wvú le. ⁷ Fo wo eκηηke naa lo fiεε keege bô mvumanjiaan mvu εcici mvù nu se mvú κηηke fiεε keege bô Nyo' κε. Yεεyε ekole kuw keecee nce ε è nu wvù Nyo' gomte. ⁸ Keedvumte ndvum yaci ye κηηke κε sew fô wee le. Geenεn ε keecee ε è nu nce wvù Nyo' gomte κηηke sew fô wee le ê jé le yicii, njefo fifin κηηke sew yì nshii wvu keseen e, bvuu κηηke yì nshii wvù too le. ⁹ Njeme wvun nu naa kecεεy, ε è nu njeme wvù nu ε kocεn wvù wee ebee wvú le se kemaηen. ¹⁰ Ε nεε fiεε fi bese famte εdien yì lemme din e njefo bese nu ε leke bvufee bvuseεe bvucii yì Nyo' wvù κηηke nshii le. Nyo' nu Mboyse bonyii bocii, efey mvunciim bonyii bò nu ε bee wvú le.

¹¹ Ε yεεyi bonyii bô mwεεm mvun gayte ε bó gee mvú. ¹² Fo wo ecine é wee ejòò wo ekuse λε njefo wo bεε wan caan κε. Ε nù kenfewsεn fô bonyii bo mbee le ê je yì wo jemyi jó bô yì nce wo le, noo κηηκονη κè wo κηηke le, noo fitele fi wo lese yì Nyo' le, noo je yì wo γεεle ye yo jó ε yì yuule le. ¹³ Nya ekole kuw keetaaηke Nwa' Nyo' ê bonyii ya le, ebvuu efewci diεw Nyo', eyεεyi tεn bó egeη ebuy seke me ηke ento. ¹⁴ Fo wo

elaη nnya yo κε. Nnya yin nu yì bó to nyaε ê wo seke ηgoo bocee bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le to γεελεε can yibo yì yo le jemyi ê wo we diεwε bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵ Nya ekole kuw ê mwεεm mvun, egeè mvú mvunciim ε bonyii bocii yεne ηgenfwe wo le. ¹⁶ Ε yεnè bô ekole kuw noo bô n'yεεyi wo. Ε jici dvú ntaη wvu λε no wo gee nonεn, é wo ke eboyse ekole kuw, eboyse tεn noo bonyii bò yuuke fiεε fi wo jemyi.

5

Ntefe no Timatio egeè bô bonyii bo mbee le

¹ Fo wo ke dīoo jemyi fiεε ê wee wvu ηgaywee no wamene lo wvú κε. Geenεn tefe lo wvú κε diεwε ico le. Ε jòò cubonyii diεwε boom bo bwoo le. ² Ε jòò tεn bokεne bo ηgaybonyii diεwε bobwoo le, ejòò ηgon bokεne diεwε jéme yo le, etaalè bó ê je yì yuule le.

No è nulo é kentaashε etaale fô bokε' bo bonjfu le

³ Ε taalè fô bokε' bo bonjfu le bò è looci nu bò yaa κηηke κε wee wvù taale fô bó le κε. ⁴ Geenεn, é kpwεε ηkfu κηηke boom, κενεε boom bo boom e, é wo cine ε bó yaw yεεyi keege lemme dibole di mbee le, wvu λε bó etaale tεn fô bobwee bobole κενεε fô bo'icee bobole no bó to taale fô bó le. Fifin nu fiεε ε fī ε kocεn ê Nyo' ejise. ⁵ Kpwεε ηkfu wvù looci nu kpwεε ηkfu wvù yaa bvuu κηηke wee wvù taale fô wvú le, nu ε wvú taale κε wase fwe ε è nu yì Nyo' le, bunlee sekecii beele fô Nyo' le entaη bô εmvunsheη. ⁶ Geenεn, ε kpwεε ηkfu wvù ghane fiew diee ε è nu ekole kew, nu ε wvú ε kpwe κε wase naa no wvú cim bεε lene ê we. ⁷ Ε jemyi mwεεm mvun ê bó, wvu λε fo bonyii ke enε ebaci bó. ⁸ Ε wee nu se wvù taale fô kfuu diew e, efey mvunciim fô ye yew e, tu wvú nu ε tun wase nce wvù è nu wvu mbee. Ε didiε gee nu ε dí ε fo ε fey naa lo di wee wvù yaa nu κε wee mbee le.

⁹ Kpwεε ηkfu wvù è nulo é bó elese diee diew ηgoo bokε' bo bonjfu le bò bó efici

4:3 1Kol 7:1; Keη 9:3; Lum 14:2; Kolo 2:21; Ibu 13:9; Lum 14:6; 1Kol 10:30   4:4 Keη 1:31; Lem 10:15   4:6 1:10
4:7 1:4   4:8 6:6   4:10 Tay 3:4   4:12 1:5; Tay 2:7   4:13 2Tim 3:15-16   4:14 1:18; 5:22; Lem 6:6; 2Tim 1:6;
2:2   4:16 1:10; 4:12; 2Tim 2:22; 3:10   5:1 Λεw 19:32   5:5 Luk 2:37; 18:7   5:10 2:10; Ibu 13:2; Jon 13:14

bó kɛŋke keenu wvù nu ε buy wase bilum mbaŋsoocaan, wvù to nu kɛ kpwɛɛ diemsen mwaan, ¹⁰ ε è nu wvù bó kee lo le wvù kɛŋke gee di jee. Fi nu le: Wvù kuuse boom bew ê je yì jee le, fiisene botolo ê wvù yew, ε wvù ε cukɛ wase tɛn bikaa bi bonyii bò è nu bo Nyo' le, ε ficɛ bonyii bo ηgɛw e, ε wvù ε nya ekolɛ kew keegɛ lemme di jee ê jé le yicii.

¹¹ Geenɛn, fo wo ebee keelese bokɛ' bo bonkfu le bò bɛɛ boom bo caan ηgoo bò bó efici le kɛ, njefo é ye yibo ja ε kɛw ε no ηeyte, é bó emum edaayɛ ηkawma wvù bó to gɛɛ ê Klistu, emum egomte keekase egeɛn ê bolemɛ bomew e. ¹² ε bó ge nonɛn, tu bó ε jo wase ηgɛw yì bikuu bibole njefo bó nu ε ηgoy wase ηkawma wvubo wvu fwe. ¹³ ε keebvu ebase fó nu, é wo lese bó ηgoo le, é bó enɛ enu wase bonyii bò shee laame lo, gbwayte yew bonyii le danɛsɛne. ε è yaa mɛy kɛ le bó nu eshee laame lo kɛ, bó nu ekunsɛne tɛn mvunɛkunsɛn, leese dew fô mwɛɛm mvu bonyii le, jemɛy mwɛɛm mvù bó yaa kɛŋke keejemɛy kɛ. ¹⁴ Nonɛn me ε no nteete bokɛ' bo bonkfu le bò bɛɛ boom bo caan le bó ekase egeɛn etaashɛ bvujen bò bolemɛ bomew, eboo boom, etaalè fô yéw yibole, fo wee bvuban ke enɛ ebɛɛ ejim jodvu ebeete bò dieɛ disɛɛbeene. ¹⁵ Me ηgayte nɛn njefo bonyii bomew bó le nu ε jay wase je ε tu ê keba ke Satan e. ¹⁶ ε kpwoon wvù è nu wee mbee kɛŋke bokɛ' bo bonkfu le ê kfuu dibole, é wvù nu fici bó, wvu le fo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le etuule bvujitɛ kɛ. ε kí efici wase ε è nu bokɛ' bo bonkfu le bò looci nu εbonɛbon.

Fiɛ fi bonyii bo mbee le kɛŋke keegɛ fô boce kentaashɛ le

¹⁷ Boce bikuu bi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le bò lemte ntay nu ε bó kɛŋke keenyaà n'wvum bò mmawcɛ ê bó ntay, efey mvunciiim bò fewci tɛn diɛw Nyo' bvuu yɛɛyi bonyii. ¹⁸ Bó kɛŋke keenyaà nonɛn njefo N'wa' Nyo' gayte le, “Fo wo esùm diuw nyam seke yì leɛ egiɛ kɛ.” ε fí bvuu nu tɛn le, “Wee lemme kɛŋke keekɛŋke nlawma we.” ¹⁹ Fo wee ke eyuu eshomse cee ekolɛ ke kentaashɛ le kemew

ê wo, é wo emum ebee wvù le sɛ bonyii ε leem bofɛɛ kɛnɛɛ botɛte ε ben jim nsaw wvudvu kɛ. ²⁰ ε è nu wee wvù nu ε mɛy kɛ ε no gee kebefe gene dvù, é wo wamɛn wvù ejise jo bonyii bocii, wvu le kebese efan.

²¹ Me njemɛy fin ê wo fwe dvu Nyo' bò Klistu Jisos noo bonceendaa bò Nyo' nu ε baa le, wo egeè fiɛɛ fi me ηgayte fin yaa tuu dwen wee mvu kɛ, egeè fiɛɛ yaa dunɛi kejeɛy jɛɛy kɛ. ²² Fo wo ebuwbuwè keegɛɛ can yì wee le le wvù enù cee ekolɛ ke kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kɛ. Fo wo elese fiuw can fô kebefe ke wee mvu le kɛ. Gɛɛle ekolɛ kuw ε kí eyuulè.

²³ Fo wo ebvu ewuu kɛ ε è nu joo maan kɛ. ε wuù tɛn fimmbvuun caan nje tee diuw bò no wo mooci kɛ cɛmɛme baay nɛn. ²⁴ Bibefe bi bonyii bomew e ké no yen'yi naa baay dunɛi le bó nu ε gbwe wase nsaw, ε bi bomew e ké jo naa kefew sɛ yenɛ. ²⁵ ε nu kɛ lɛŋlɛŋ no gee di jee di bonyii bomew e ké no yen'yi. ε dí cim baa yanɛn eyenɛ, tu kɛ dí nu ke emɛy nyiime kɛ.

6

Nfwa wvù nu wee mbee eyuukè wee wvù kɛŋke wvù le

¹ Bonyii bocii bò nu ekuse jo kemmbun ke bvunfaw e kɛŋke keenyaà n'wvum ê jé le yicii ê bonyii bò kɛŋke bó. Bó egeè nonɛn, wvu le fo bonyii ejemɛy díew yì befe ekumɛ dieɛ di Nyo' le noo n'yɛɛyi wesebeene kɛ. ² Fo bonfaw bò bonyii bò kɛŋke bó nu bonyii bo mbee le emum ejòð bó ekuse le njefo bó bocii nu boom bo bwee wan e yì Klistu le kɛ. Bó kɛŋke keelemte lo fô bó le ntay fesene lo, njefo bonyii bò kɛŋke sɛw lemme dibole nu ε è nu bonyii bo mbee le ε bó koonke bó naa ntay.

Bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e bò bvukukɛ bvulɛŋ

ε yɛɛyì bonyii bò mwɛɛm mvun, teete bó le bó egeè mvù. ³ ε wee yɛɛyì n'yɛɛyi mvu jɛɛy yaa beɛe n'yɛɛyi wvu lɛŋ wvù wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo n'yɛɛyi wvù kocine bò nce wvù Nyo'

gomte, ⁴ tu mwεten bensee ε è nu ye yi εcici yaa kee fiεε κε. Wvuwε wee cemte bô kencem ke bombew bô mvun̄kicen mvu diεw e mvù too bô kendon̄ ke benεen noo diwaa noo diεw yì befe noo keebiinene bonyii ken̄ke ηkpawawce wvù befe, ⁵ noo diuw wvu kumεen entelεη jo bonyii bô nu ε bvufee bvubole ε lemlεm wase ε bó ε lase wase kecεey e. Bó gee nonen̄ kpwaake le fiεε fi Nyo' le nu je mi yì bó nu ke ekuw jó.

⁶ Geenεn é wee cee nce wvù Nyo' gomte bvuu yuuke njon̄ bô fiεε fi wvù ken̄ke, tu è nu naa bvukuke bvu baay, ⁷ njefo beene to to é won̄ jan cancan, ε beene nu ke etu ke jim cancan. ⁸ Nonen̄ é beene ken̄ke mwεem mvudien bô ndvù, tu mvumvun nu ε kocen̄ fô beene le. ⁹ Geenεn bonyii bô gomte ε è nu bvukuke ké ley mmom e, jo é ketam e, mum ley shiee mwεem e nteen mvu keyun̄ e mvù too bô bon̄gew. E mwεem mvun nu mvù ffûmte bonyii ηgew e ε è yaa nu wvu wεε κε. ¹⁰ Dikfuu di mwεem mvù befe le mvunciim san ε è nu yì ken̄kon̄en ke bigew e. E nu nje shiee wvu baay wvun wvù bonyii ken̄ke fô bigew e wvù bonyii nteen nu ε jay wase je yì mbee wvubole, ε bon'yε mvuntelem mvubole bô mwεem mvu nsase le nteen.

¹¹ Fô wo le Timatio, wo nu fiuw wee Nyo'. E lewtè lo fiuw mvumvun mwεem. E taalé ε è nu keeken̄ke nce wvu teytey noo nce wvù Nyo' gomte. E jicì mbee wo le, ken̄ke ken̄kon̄en, kuule shém, ken̄ke ten̄ nce wvu nyεkeey. ¹² E diuù bvudiuw bvu mbee le bvù jee, jicì nshii wvù mεy lo wvù bó to ten̄εε wo keeley wvù le, ε wo leem é bonyii nteen fwe bô eben jim nsaw wo, ε wo jeme len̄ ekumε mbee wo.

¹³ Me ε mum ε no njemyi é wo εjise jo Nyo' wvù nyaa nshii é mwεem mvunciim, noo é εjise jo Klistu Jisos wvù to leemεε fwe dvu Bontus Baylet jeme fiεε fi len̄ bô diuw we ekumε ekole kew, ¹⁴ ηgayte le wo egεelè bonci ban, nù se nlom ε fiεε yaa nu dvù fi wee ebaci wo yì dvù le egen̄ ebuy kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ebuyneen̄ e. ¹⁵ E wvù nu ke ebuyneen̄ ε è nu é

kefew ke len̄ e, kè è nu ke edun̄ce Nyo' wvù bó bensee, wvù è mεy κε wvù wvù saake mwεem mvunciim, nu Nfon bonfon noo Tata botata bocii. ¹⁶ E mεy κε wvù maan̄ wvù yaa nulo ekpwe κε, ε wvù nu é n'yuu wvù è nulo wee saa ebence nceencee fó le κε. Wee ke baa yuu yen̄ wase wvù le, ε κε è nulo é wee eyen̄ wvù le κε. N'wvum nu é wvù, ε sa' ye nu yì mεy lo. Fí enù nonen̄.

¹⁷ E dioo tu é keba ke bonyii bo kpawaw e yì won̄ wvun e, è jemyi é bó le fo bó ebenseè ye κε. Fo bó eleke bvufee bvubole yì kpawaw e wvù nulo ke enε eka le κε. Bó eleke bvufee ε è nu yì Nyo' wvù looci tfuuke lo mwεem mvunciim é beene le beene eyuuke njon̄ dvù le. ¹⁸ Bó egeè ε è nu mwεem mvù jee, é kpawaw wvubo enù mwεem mvù jee mvù bó gee. Bó eyene can yibo enyaa nnya yaa taale κε. ¹⁹ Yiyin nu je yì è nulo é bó egεele ntfu fô bikuu bibole yì ntfuu le diεwε kenffuy kè temyi le, wvu le bó ejici nshii wvù looci nu nshii le.

²⁰ Timatio, è jicì κε fiεε fi bó nu ε gεε can yo le. E wεmte lo bonjeme bô yaa ken̄ke ke fiεε keege bô Nyo' noo bonjeme bo mvun̄kicen e bô bonyii kpwaake le è nu bo bvufee le. ²¹ Bonyii bomew nu ε ne wase ε no kun̄ene mvumvun mwεem, ε ne ε jay je é keba ke mbee wvubole. Tata ebuw ben bocii.

6:5 Jon 10:12; Lem 20:33-34; 1Tes 2:5; Tay 1:11; 1Bi 2:14; 5:2 **6:6** 4:8; Fili 4:11; Ibu 13:5 **6:7** Job 1:21; Ekle 5:14
6:8 Bn̄gn 30:8-9 **6:12** 1:18; 4:14 **6:13** Mat 27:11-26; Jon 18:28-19:16 **6:14** 1:3, 18; Fili 1:10; 1Tes 5:1-2 **6:15**
 Lem 1:7; 2Bi 3:3-9; Mwm 17:14 **6:16** Ksm 33:20; Mben 104:2; Jon 1:18; Kolo 1:15; 1Jon 4:12 **6:17** Mben 62:10;
 Luk 12:15, 20; Jem 5:1 **6:19** Mat 6:20 **6:20** 1:4; 6:4; 2Tim 1:14 **6:21** Gal 6:18

**Nwa' wvu bokaŋ bofεε wvù
Baul to saŋεε ê
Timatio
Fiεε fi nu ê Nwa' Timatio
wvu bokaŋ bofεε wvun e**

Nwa' wvun nu wvu bokaŋ bofεε wvù Baul to saŋεε fô Timatio le. E nwa' wvun e nu ε è baay nu bontefe bò Baul nyaa ê Timatio diεwε wee wvù bò wvù lemte ε wvù fici wvù le. Wvù jemyi baay ekumε shém yì kuuleen. Wvù nu ε tefe Timatio le wvù egeŋε kε fwe bò lemme diεw di wvù lemte fô Jisos Klistu le bò fitele fimwaan, bò le wvù ejici kε n'yεεyi wvu leŋ wvù wvu saaka wvù jee bò wvu ê moŋkan mo moyvuum e. Wvù teete ten le wvù egeè lemme diεwε wee n'yεεyi le bò wee wvù ghane lo fewci diεw Nyo' le ntay naa é wvù cim yεne bonŋεw nεε, kenεε bonyii cim kicine wvù nεε.

Baul nu ε loocε ε jeme lo ê Timatio le wvù eyenè fo wvù ke enε elese kebo fô “bombew bo keyuŋ e bo εcici le kε” (2:23). Yì mwεεm mvun e mvunciim nu ε wvù ε tamce Timatio le wvù ejo kenfewsεn yì nce wen e.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-2 Kenkεwce

1:3-2:13 E Baul nya keyoone ê Nyo' ekumε Timatio bvuu yvuwsε fitele fiew

2:14-4:5 E Baul tefe Timatio

4:6-18 E Baul jeme ekumε ekole kew

4:19-22 Kemεse

¹ E nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos yì ŋkoŋ wvù wvu Nyo' le bii ŋkawma wvu ekumε nshii wvù mey lo wvù nu yì Klistu Jisos e.

² Me nsaŋke nwa' wvun fô wo le Timatio waa wεm. Wo nu fitele fiem.

Nyo' Ice bò Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bò nyεkeey.

E Baul nya keyoone ê Nyo' ekumε Timatio bvuu yvuwsε fitele fiew

³ Me ŋké ŋkumyi wo sekecii ê bunle yεm e no nya kε ε è nu keyoone ê Nyo' wvù me nlemte wvù le ε fiεε yaa saake me fô fitele le kε no bo'icεm to lemte. ⁴ Me ŋké ŋkumyi ten misεm yì wo to shiwse seke bee wo to gawsene, ε jen no yuu me εntaŋ bò εmvunsheen le me mbee en'yεn wo le, wvu le fitele fiem eyiŋsεn bò njoŋ. ⁵ Me ŋké no ŋkumyi ten mbee wo wvu keceεy wvù wo keŋke. Mbee wvun to yaw bwee bwoo wvù Loys bò bwoo wvù Yunis no keŋke, ε me ŋkee se kemaŋεn le è nu wvù wvù wo keŋke keseen. ⁶ E nεε fiεε fi me ŋgomte keentamce wo le wo ekase ekamse yì nnya Nyo' yì nu yì yo le, efieè yì dvù le diεwε ŋguy e. Nnya yin nu yì wo to keŋkeε seke me nto ŋgeleε can yεm yì yo le. ⁷ E keè le Nyo' to baa nya keyoy ê beene ε è nu kè egee ε beene keŋke nfan kε. Wvù to nya ε è nu keyoy ke mvunŋay e bò ke keŋkoŋεn e noo kè nulo ege é beene ekeè keekemsene bò bikuu bisεεbeene.

⁸ Nonεn, fo wo ewuumenè keejemyi ê bonyii bomew ekumε Tata wesebeene kenεε ekumε me wvù lemte ncaw nje ye kε. Geenεn è joò ten wo ŋgεw yì saaka wvù jee wvun e bò mvunŋay mvù Nyo' nya ê wo le. ⁹ Nyo' nu wvù to boysεε beene, tee beene le beene enu bonyii bò è nu bew. Kε wvù to ge fifin ε è nu nje lemme dimew di beene to geε kε. E to nu nje kenseyse kew fô beene le, bò mbuwma we wvù wvù to buwεε beene dvù fele yì Klistu Jisos e ε è bεε naa lo ε won se ke kεw. ¹⁰ Keseen nu ε bó ε duŋce wase mbuwma wvudvu ê beene no Mboyse wesebeene wvù Klistu Jisos nu ε to wase. Wvù nu ε ŋgoy mvunŋay mvu kpwe le, ε duŋce nshii wvù mey lo endan, bò le kε wee bεε ke ebvuu ekpwe kε. E wvù ge mvù ε buy endan ε è nu bò saaka wvù jee. ¹¹ E nu saaka wvù jee wvudvu wvun wvù Nyo' nu ε baa me le me enu wee nfewcε bò waa ntum Klistu noo wee n'yεεyi wvudvu. ¹² E nu nje fifin wvù me n'yεne ŋgεw wvù me n'yεne wvun nεn. Geenεn kε me ŋ'wuumene kε, njefo me ŋkee wee wvù me nu ε nlese

1:1 1Tim 2:7   1:2 1Tim 1:2; 1Kol 4:17   1:3 Fili 3:5; 1Tim 1:5   1:5 Lem 16:1   1:6 1Tim 4:14, 5:22   1:7 Lum 8:15   1:8 2:9; Lum 1:16   1:9 Efe 2:8-9; Tay 3:5   1:10 Jon 1:14; Tay 3:6; 1Kol 15:20, 55, 57; Ibu 2:14-15

1:11 1Tim 2:7   * 1:12 Kenεε le, “... wvù nulo etaale kε fô fiεε fi wvù nu ε nya can yεm e fin e”,

fitele yî ye le. E me ηkee lo σε kemaηen le wvú nulo etaale κε fô fiεε fi me nu ε nya can ye le fin e,* egeη buy diuu di fokemeσε le. ¹³ E bii κε tweη n'yεεyi wvú è nu wvu leη wvú me nto n'yεεyεε wo dvú. No wo bii dvú nonen eleesè κε fitele ε è nu yî Klistu le, κεηκε κεηκοηen fô bonyii le kè è nu ke Klistu Jisos e. ¹⁴ E jici n'yεεyi wvu keceey e wvú bó to nyaε can yo le. E jici bô mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le kè nu yî yese beene le.

¹⁵ Wo kee lo le bonyii bocii bo ê keba kè Esia le to nu ε laη wase me. E ηgoo yibole nu Figelus bô 'Emogenes. ¹⁶ Me nleke le Tata ecam shen fô yew Onesifolus e. Wvú to ké no gee naa bokan e bokan e ε shém yem λεεtene. Wvú to baa wuumene me nje ncaw wvú me nu wvú le κε. ¹⁷ E nu seke wvú to fεσεε Lum jan, wvú to nu ε looce gom lo me ke ghan yen me le. ¹⁸ Me mbunlee le Tata ege é ke edioo enu diuu di fokemeσε, é Tata ecam shen fô wvú le. Wo looci kee naa lemme dicii di wvú to lemεε fô me le ê kelaante kè Efesus e.

2

No è nulo é Timatio ediuu yî fiεε fi Nyo' le

¹ Timatio waa wεm, è dioo tu fô wo, è leemè κε temyi bô mvuηgay mvú Klistu Jisos nu ε buw wo dvú. ² E joò ten fiεε fi wo ké no yuuke ε me njemyi fwe dvu bonyii nteen leesè can bonyii bo leη e bô nulo ke eyεεyi ten bonyii bomew dvú. ³ E joò ten wo ηγεw diεwe wee jem wvu leη wvú wvu Klistu Jisos e. ⁴ Ke wee jem ke dioo nu yî lemme diew e bvuu no leese εkolε fô mwεεm mvu bonyii bo ncεw e κε, njefo fiεε fi wvú taale yî dvú le nu keegeε fiεε fi cee εkolε we shieele. ⁵ E è nu κε leηleη no κε wee wvú lewte kenlewtε nulo ke elewtε eso fiεε, σε wvú lewte bii bonci bo kenlewtε le κε. ⁶ Wee wεε wvú lemte ten ntay nu wvú κεηκε keeyaw emom fiεε ηgoo mwεεm mvú wvú to jewyεε le. ⁷ E kpawcì ekumε mwεεm mvú me njemyi mvun é Tata ege é wo ekiεε mvú mvunciim.

⁸ E kumyî Jisos Klistu. Wvú to nu ε buy yî kpwe le. Wvú to nu wee wvu ê kfuu di Nfon

Dawe le. E nu wvú wvú me nfewci ekumε wvú ê saaka wεm wvú jee le. ⁹ E nu nje saaka wvú jee wvun wvú me n'yene ηγεw, nu yî boncaw e diεwe cooη e. Geenεn, naa no me ncim nu yî boncaw e nonen nu ε κε diεw Nyo' nu yî boncaw e κε. ¹⁰ No fí nu nonen, me ε mum ε no ηkuule shém yî fiεε ficii le nje bonyii bô Nyo' nu ε caw, wvu le bó ten ke ekeηκε mboyma yî Klistu Jisos e bô bvukuke bvú mεy lo. ¹¹ Njeme wvun nu naa keceey, wvú nu le:

E beene nu ε taashε ε kpwe beene ε bó,
é beene ke ecee ten beene ε bó.

¹² E beene kuule shém,
é beene ke esaake bvunfon beene ε bó.
E beene ma lo wvú,
é wvú ke ema ten beene.

¹³ E beene nu σε beene leeme yî diεw yese-beene le,
é wvú emεy κε leeme yî diεw ye le,
njefo κε è nulo é wvú etun εkolε kew κε.

Wee lemme wvú Nyo' nu ε bee

¹⁴ Tamceε bó bô mwεεm mvun, ebvuu ejeme ê bó fwe dvu Nyo' le bó elu bô mvuηkiceη mvu ekumε diεw. Ke mvú yaa fii wee κε. Mvú beete κε lo bô bonyii bô yeke mvú. ¹⁵ E momtè ntay keedunçi εkolε kuw ê Nyo' ejise diεwe wee wvú Nyo' yene le è nu wvu leη e. E nu wee lemme wvú yaa κεηκε κε fiεε fi wvú ewuumene yî dvú le, noo wvú jici keceey ke diεw Nyo' le ê je yi leη e. ¹⁶ E wεmtè lo bonjeme bô yaa κεηκε κε fiεε keege bô Nyo', njefo bonjeme bodvu nu ege é bonyii ecee κε ε è nu nce wvú yaa nu κε wvú Nyo' gomte gene dvú fwe. ¹⁷ Bon'yεεyi bobole bodvu nen'yi no nu κε diεwe κεηkoken kè diee ye wee ghεεηκε gene dvú le. Ngoo bonyii bô yεεyi n'yεεyi wvudvu wvun nu 'Imenayus bô Filitus. ¹⁸ Bó nu ε cine wase je keceey e no bó leeme le mbuy wvu yî kpwe le nu ε jo wase bvudvuu. E dioo ge nonen, ε befε bô mbee bonyii bomew. ¹⁹ Geenεn, kenffuy kè è lese Nyo' nu kè temyi, ε kí leeme κε fó. Kenffuy kin nu ε Nyo' ε saη nciise we yî dvú le ε wvú nu le, "Tata kee bonyii bô è nu

bew,” noo le, “Wee tfuu wvù bene diee di Tata le, kenke keecinε gee di befe le.”

²⁰ Yew wee wvu baay ké dioo nu ε shúw bô nkáa noo mvunkom mvù nu dvú saa nu ke mwεem mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle kenεε kè baa ke. Mvumew ké no nu ten mvù bó kene bô bite noo mvù bó kene bô mbom. Mwεem mvun ké no nu ε mvumew nu mvù kenke lemme di kuuke, ε mvumew nu mvù kenke ke lo lemme di ncεw. ²¹ Nonen, é wee bvushu can ye fô mwεem mvù kenke ke lo lemme di ncεw e, tu wvú nu enu wase diεwε fiεε fi yew fi è nulo é bó ejoo gee lemme di kuuke dvú. Wvú nu enu wase wee wvù Nyo' nu ε ge le è nu wee wen. E wvú nu wase wee wvù cεyte lo cee ekole we le wvú ejoo wen gee lemme diεw di jee dvú sekecii. ²² Nonen, è lewtè lo fiuw nce nnyen wvù keghan ké no kenke le. E taalè fiuw ε è nu keecee nce wvu teyey bô keekenke mbee noo kenkonen bô nce wvu nyεkeey no bonyii bô tenε ten diee di Tata le bô mvuntelem mvubole mvù yuule gee. ²³ Fo wo ekenkè naa lo fiεε keege bô bombew bo keyun e bo εcici ke, njefo bó ké no too ke ε è nu bô diwaa. ²⁴ E wee lemme wvù wvu Tata yaa kenke keewaale bô bonyii ke. Wvú kenke keekenke ε è nu fitele fi jee fô wee le tfuu, nù wee wvù kee keeyεyi bonyii, kee ten keeku shém bô bonyii. ²⁵ Wvú ké no nεci fiεε bô nyεkeey è bonyii bô kicine wvú. Wvú ké no nεci nonen bô nkpwawce wvu le è nelo é Nyo' efi bó é bó ekumen mvuntelem mvubole ekase ekee fiεε fi keceey, ²⁶ emum etee bvufee bvubole jim, elewtε ebuy è ketam ke dεwle le kè wvú nu ε koo bó jó le bó egeε ε è nu fiεε fi wvú koonke le.

3

¹ E keè le, è nu ke edioo enu εdiuw yo fokemεse le, é mwεem mvù temyi ekooyi baay. ² Bonyii nu ke enε ekoonke ke wase ε è nu bikuu bibole, koonke bigew, bensee ye, dunçi ye, jemyi díεw yì befe ekumε bonyii bomew. Ke bó yaa nu ke ebvuu eyuuke bobwee bobole bô bo'iceε bobole ke, yaa

nyaa ke lo keyoone yì fiεε le, yaa kenke lo gee di yuule ke. ³ Ke bó nu ke ekenke shen fô bonyii le ke, yaa leeshi ten bojay bo bonyii le ke. Bó nu ke ebeete bô εdieε ε bonyii, yaa nu ke lo é bó ejice ye yibole ke. Bó nu ke ekenke gee di bemte, yaa koonke fiεε fi jee ke. ⁴ Bó nu ke ekuule mvunan yì bonyii le, cee nce wvu ncεwncεw, nu ε bó ε yinεen bô kεcace ye. Bó nu ke ekoonke ke ε è nu keedieε bikuu bibole εfey keekoone ε è nu Nyo'. ⁵ Bó nu ke edunçi le bó leeme yì fiεε fi Nyo' le, geenεn bvuu tune mvunγay mvu fiεε fi Nyo' le fidvu. E wεmtè lo kfuu boba bonyii. ⁶ Bonyii ban bomew nu bô ghane leyte yéw bonyii le soo bokεε bô wεeyi bô bibefe nu ε yike wase bó, bó ε no jeenke bii ke wase ε è nu shieε mwεem mvumew e. ⁷ Boban bokεε nu bô ké no shee ke yeke n'yεeyi sekecii, geenεn yaa nulo ke eyuu ekiεε fiεε fi è nu fi keceey ke. ⁸ No Janis bô Jambles to kicine Muses, nu ke lenlen no bonyii ban kicine keceey ke Nyo' le. E nu bonyii ε bvufee bvubole ε lemlem wase, ε fitele fi bó duu le bó nu ε lese yì Klistu le nu mbiay. ⁹ Geenεn ke bó nu ke ege nonen egen ebuy ncejole ke, njefo keyun kebole nu ke ebuy ke ten endan fô bonyii bocii le no ke Janis bô Jambles e to buyεε.

E Baul tefe Timatio le wvú eleeme ke yì fiεε fi bó yεeyε wvú dvú le

¹⁰ Geenεn Timatio, wo kee wase ekumε n'yεeyi wεm bô nce wεm noo fiεε fi me nleke bvufee yì dvú le. Wo kee ten ekumε fitele fi me nlese yì Nyo' le bô shém yì me nké no nkuule, noo kenkonen kè me nkenke fô bonyii le, bô no me nké no momte yì fiεε ficii le nεene fwe. ¹¹ Wo kee ten bikaa bi bonyii to bone è me ejim noo bonγew bem. Wo kee mwεem mvù to kooyεε bó me Antiok bô Ikonium noo Lista. Wo kee kfuu bikaa bi bonyii to bone è me ejim. Geenεn yì bonγew ban e bocii nu ε Tata to boyse ke me. ¹² Fí nu lo keceey le wee tfuu wvù gomte keecee nce wvù Nyo' gomte diεwε wee wvù nu ε taashε wase bô Klistu jisos nu ε bó nu ke ebone ke bikaa è wvú ejim.

2:20 Lum 9:21 2:21 3:17 2:22 1Tim 6:11 2:23 2:16 2:24 1Tim 3:3; Tay 2:7-8 2:25 1Tim 2:4 3:1 1Tim 4:1; 2Bi 3:3; 1Jon 2:18; Jut 18 3:2 Gal 5:19-21 3:5 Mat 7:15, 21; Lum 2:19-20; Tay 1:16 3:6 Tay 1:11 3:8 Ksm 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 3:10 Lum 16:24; 1Tim 1:5 3:11 Lem 13:50; 14:5; 14:19; Mben 34:19; 2Kol 11:23-29 3:12 Mat 16:24; Jon 15:20; Lem 14:22; 1Tεs 3:3

13 E bonyii bò buwyi mwεem bò bonyii bo kenεema le, nu ε gee dibole nu ke efoo ke gene lo no bó lεεle bonyii bomew lεεle ten bikuu bibole. 14 Geenεn, fô wo le, è leemè ke ε è nu yî fiεε fi bó nu ε γεεyi wo dvú wo ε bee fi le bò fitele fiuw ficii. E leemè yî dvú le njefo wo kee bonyii bò γεεyεε wo dvú. 15 Wo to κew no kee mwεem mvù bó san ê Nwa' Nyo' le bεε naa wan caan e. Mwεem mvun nu mvù nulo etefe wo é wo ke ekεηke mboyma fele yî fitele fi wo lese yî Klistu Jisos e. 16 Fiεε ficii fi bó san ê Nwa' Nyo' le nu ε bvufee bvudvu nε fô Nyo' le. E fi fici keeyεεyi bonyii dvú, duñci bojay, nεci bonyii, γεεyi bonyii bò nce wvu teytey, 17 wvu le wee wvù è nu wee Nyo' enù ε wvú ε kpwεntεn, κεηke fiεε ficii keege lemme di jee dicii dvú.

4

E Baul tefe Timatio le wvú egeè lemme diw ntay

1 Me njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bò Klistu Jisos wvù nu ke esaw bonyii bò bεε dvú bò bò kpweken wase. E me njemyi nje mbuynεn we wvù wvú nu ke ebuynεn noo nje bvunfon bwew ngayte le, 2 è fewci diεw Nyo'. E fewci ke gene dvú, kenεε è nu kefew ke leη kenεε è baa nu ke leη. E duñci bojay bo bonyii le, saakè bó, yvuwsè mvuntelem mvubole bò nyεkeey noo n'γεεyi wo. 3 E keè le kefew too lo kè bonyii yaa bεε ke eleeme yî n'γεεyi wvu leη e ke. Bitem bibole nu ke efuu keeyuuke wase ε è nu fiεε fimew jεεy. E bó emum egom ε è nu bonyii bo n'γεεyi le bò nu eyεεyi wase ε è nu fiεε fi bó koonke keeyuuke. 4 Bó nu ke ecinε keeyuuke fiεε fi keceey e, ebvuyte wase gene ε è nu ê mvu-manγγaan e. 5 Geenεn, fô wo le, è lewsè ekole kuw teytey sekecii, kuulè shém yî bonγγew e, egeè lemme di wee wvù ghane lo fewci diεw Nyo' le. E geè lemme diuw dicii ntay.

6 Fô me le nu ε me nu wase keseen diεwe mbvuum e, ε kefew kocine wase kè bó nu ejo me ege dvú diεwe no bó ke fuu mbvuum

yî ketan ke ncese le. Kefew kè me nu enjfulε nu ε kocεn wase. 7 Me nu ε ndiu wase bvudiuw bvù jee yî fiεε fi Nyo' le, ε nlewtε kenlewtε ε mεse, ε njicε mbee wεm e ε mεy yî dvú le. 8 E κew yî keseen e nu ε bó ε γεε wase kefo kem ke bvunfon e kè è nu ke nce wvu teytey e. Kefo kin nu kè Tata wvù nu wee wvù saake bonsaw teytey nu ke ebon ê me εfa yî diuu di fokemεse le. Ke wvú nu ke ebon ke ε è nu kem maan κε. Wvú nu ke ebon ten ke bonyii bocii bò koonke le wvú ekase eto le.

E Baul see no mwεem nu ê keba kew e

9 Timatio, momε naa ntay keeyanσen eto cekey ê me le. 10 E keè le Demas nu ε kon wase won wvu keseen wvun, ε lan me ε gen Tesalonika. Klesens nu ε gen Galesia, Taytus ε gen Dalmatia. 11 E mεy ke Luk wvù ember wvù nu bee wvú. Seke wo too, jo Mak ε ben ε wvú no too. Wvú nulo efici me baay yî lemme le. 12 Tikikus nu ε me ε ntum wvú Efesus. 13 Seke wo too, jo kekum kem ke baay kè me nto ηεκεε yew dvu Kabus ê kelaante kè Towas e. E toò ten bò bonγγa' bem, efey mvunciim bò bó fe bò jéw nyam. 14 Aleksanda wvù tfuyte elame nu ε ge ηγγew bò me ε è yaa nu wvu wεε ke. Tata nu ke elaw wvú yî gee diw e. 15 E yenè ten ben ε wvú. Wvú kicine saaka wvù beene fewci naa lo baay. 16 Yî nsaw wεm e nu ε diuu di fwe di me nto nleemεε ê kebeη ke nsaw e nu ε wee to baa leem lo ê me εjim ke. Bonyii bocii to nu ε lewtε me. Fo Nyo' esaw bó yî fifie le ke. 17 Geenεn, Tata to nu ε leem ê me εjim, nya me bò mvunγγay keenfewce saaka wvù jee ntay wvu le bonyii bò yaa nu ke Bojuu eyuw saaka wvudvu. Nonεn wvù to nu ε bvuse me diuw bvule le. 18 Tata nu ke ebvuisse ke me can fiεε fi befe le ficii, ke eghan elese me bvunfon bwew bvú fowe le yî nyεkeey e. Beene etumtè monkum mew sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

Bonγγayma

19 Gayε Blisilia bò Akpwila le enya ê me. Gayε ten yew Onesifolus e. 20 Elastus to nu

3:14 2:2; 1Tim 1:10 3:15 Jon 5:39; Lum 15:4; 1Tim 4:13; 2Bi 1:21 3:17 2:21 4:1 Lem 10:42; 2Kol 5:10; 1Bi 4:5 4:2 Lem 20:20, 31; Tay 1:13 4:3 1Tim 1:10; 4:1 4:4 1Tim 1:4 4:6 Fili 2:17; 2Bi 1:14 4:7 1Kol 9:24-25; Fili 3:12-14; 1Tim 1:18 4:10 Fili 2:21; Kolo 4:14; Flm 24; 1Jon 2:15; 2Kol 2:13 4:11 Kolo 4:14; Kolo 4:10 4:12 Kolo 4:7-8 4:13 Lem 20:6 4:14 Mat 16:27; 1Tim 1:20 4:16 1:15 4:17 Dan 6:20; Mben 22:21; Lem 1:8; 23:11 4:18 2Kol 1:10; Fili 1:19-20 4:19 Lem 18:2; 2Tim 1:16-17 4:20 Lem 19:22; Lum 16:23; Lem 21:29

ε shεε Kolen, ε Toofimus nu ε me nto ncine
 wvú le Miletus ε wvú cεmte. ²¹ Momε naa
 ntay keeto é kefew ke nffum wvù temyi le se
 κew. Yubulus ciinse ηgayma ê wo. Budens
 bô Linus noo Klawdia bô boom bo bwee
 wesebeene le bocii yî Klistu le ciinse tεn
 ηgayma. ²² Me nλεke λε Tata etaalè fô keyoy
 kuw e. Wvú ebuw ben bocii.

Nwa' wvù Baul to saᅇε ê Taytus Fiεε fi nu ê Nwa' Taytus wvun e

Nwa' wvun to saᅇε Baul fô cuwee mvu le ε bó teᅇε le Taytus. Taytus to nu wee ketum kemew kè yaa nu ke ke Bojuu le, ε wvù to cinε nce woᅇ wvubole baᅇke no nu wee mbee wvu Klistu. Wvù to lemte bô Baul, nu wee wvù fici wvù yî lemme diew di diεw Nyo' le. Baul to saᅇε nwa' wvun fô cuwee wvun e ε wvù nu woᅇ wvù Klet e. Wvù to nu jó ε Baul ε cinε wvù le le wvù eshεε efici jó taale no lemme di kentaashε ke bonyii bo mbee le gεne.

Baul nu ε tamcε Taytus ekumε kenᅇe kè bonyii bô nu bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le kenᅇe keekεᅇke. Wvù to jemyi ê wvù no wvù to yεne ε bonyii bo Klet nteen kenᅇe kenᅇe ε è nu kè befe. Fiεε fi bii fó nu ε wvù teete Taytus no è nulo é wvù eyεεyi bonyii jεy jεy ê kentaashε ke bonyii bo mbee le.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-4 Kenᅇεwce

1:5-16 Ekumε Bikuu bi kentaashε ke bonyii bo mbee le

2:1-15 Ekumε gee di bonyii jεy jεy ekεᅇkè ente jó kentaashε ke bonyii bo mbee le

3:1-11 ε Baul tefe Taytus

3:12-15 Kemεse

¹ ε nu me wvù Baul, ε me nu waa lemme Nyo' noo waa ntum Jisos Klistu. Lemme diem nu keeᅇgeε ε mbee bonyii bô Nyo' nu ε caw gεne fwe, bô le bó ekeé fiεε fi keceεy fi bii nce wvù è nu wvù Nyo' gomte le, ² emum etaalè fwe yî nshii wvù mεy lo wvù Nyo' wvù nulo saa mbiay mbiay to kawεε ε woᅇ se ke kεw e. ³ Kefew ke leᅇ to nu ε dioo kocεn, ε wvù mum duᅇce diεw ye endan fele yî diεw ye yî me nfewci le, ε è to nya Nyo' wvù Mboyse wesebeene mvuᅇᅇgay mvudvu ê me le me enfewci.

⁴ Me nsaᅇke nwa' wvun fô wo le Taytus. Wo nu waa wεm wvu keceεy yî mbee wvù è nu wesebeene bocii le. Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Mboyse wesebeene ebuw wo, enya wo bô nyεkeey.

Lemme di Taytus to sheεεε Klet keege

⁵ Shiee wvù me nto ncin'yεε wo le Klet to nu le wo eshεε enεle mwεεm mvù nu ε lemlεm, ebvuu egεε bocee bintaashε bi bonyii bo mbee le bilaante le bicii ê je yî me nto nduᅇceε ê wo le. ⁶ Wee keenu cee kentaashε nu ε wvù kenᅇke keenu wee wvù yaa kenᅇke ke fiεε fi bó ebaci wvù yî dvù le ke. Wvù kenᅇke keenu dwee kpwoon mwaᅇ, ε boom bew nu bonyii bo mbee le, ε è yaa nu bô bonyii yεne le bó ghanᅇaᅇ lo kenεε temyi bikuu ke. ⁷ No cee εkolε ke kentaashε le nu wee lemme Nyo', tu ke wvù kenᅇke keekεᅇke fiεε fi bó ebaci wvù yî dvù le ke. Ke wvù kenᅇke keeduᅇci ye kenεε kenᅇke shém yî ton'yεεn kenεε nu wvù wuu mbvuum ε mó koolε ke. Ke wvù kenᅇke keenu wvù wamene bonyii kenεε wvù kuuᅇke ke ε è nu sew ke. ⁸ Wvù kenᅇke keenu wvù fiisene bonyii bo ghane le, kooᅇke fiεε fi è nu fi jee, gee mwεεm bô bvufee, kenᅇke nce wvu teyᅇy, kenᅇke nce wvù yuule, kee keejice ye ye le. ⁹ Wvù kenᅇke keenu wvù jici n'yεεyi wvù è nu wvu leᅇ wvù bó yεyi wvù dvù nᅇay, wvu le wvù enyaa ntefe ê bonyii bii ε è nu n'yεεyi wvù è nu wvu leᅇ e, ebvuu etooshi ten bonyii bô kicine n'yεεyi wvudvu.

Bó ecilè n'yεεyi bonyii bo mbiay e

¹⁰ Me njemyi nen njefo bonyii nu dvù nteen bô temyi bikuu, bô jemyi diεw yi εcici, leεle bonyii, efey mvunciim nᅇgoo bonyii ba bô leeme ke le bó kenᅇke keetfuuse bonyii yew. ¹¹ Boban nu bonyii bô bó ebaᅇ lo dew yibo, njefo bó ghane bvuᅇse yéw bonyii yicii no bó yεyi mwεεm mvù bó yaa kenᅇke keeyεyi ke. ε bó gee nonεn ε è nu nᅇ bigew bi εcici bi bó kuuᅇke. ¹² Bonyii ban nu ε wee wvubo mvu keβεε wvù bó duu le è nu wee ntum Nyo' wvubo to jeme wase ekumε bó gayte le, “Bonyii bo Klet ké no nu bonyii bo mbiay e sekecii. Bó nu lo nyám yi nᅇkpwaante yi befe, nu biwelεncy

bì wuwte ke ε è nu mwεεm mvudien.”
 13 Njeme wvudvu wvun ekumε bó nu lo keεεy. Nonen è looci tooshi lo bó dew yibole, wvu ε bó ekeηke mbee ε è nu wvu leη, 14 εfey fo bó enya bikuu bibole eyuuke ε è nu mvumangaan mvu Bojuu le, keεε mwεεm mvù bonyii bò nu ε tun mwεεm mvu keεεy mvù Nyo' gayte ε bonyii ebii dvú le. 15 Bonyii dīoo keηke mvuntelem mvù yuule, ε mwεεm mvunciim no yuule fô bó le. Geenεn, bó dīoo keηke mvuntelem mvù yiile sε bó keηke mbee, fiεε saa enu dvú fi yuule fô bó le ke, njefo bonkpawce bobole bô je yì mvuntelem mvubole nu jó, nu ε befe wase. 16 Boba bonyii duu ε bó kee Nyo', geenεn ε gee dibole kaa duηci ε bó nu ε ma lo Nyo'. Nce wvubo nyεne baay, ε bó temyi bikuu. Ke bó nu bonyii bò nulo ege naa lo fiεε fi jee ke.

2

Bon'yεεyi ekumε keηge kè jee

1 Fô wo le Taytus, fiuw nu ε wo keηke keeyεyi bonyii ε è nu bô mwεεm mvù cemsene ê n'yεεyi wvu leη e. 2 ε teetè bolemse bò nu wase ηgaybonyii ε bó ejici ye yibole yì fiεε le ficii, keηkè n'wvum fô bikuu bibole, geè mwεεm diεwε bonyii bò keηke bvufee le, keηkè mbee ε è nu wvu leη, keηkè keηkoηεn ε è nu ke leη, kuulè shém yì bonγεw e bocii.

3 ε teetè ten bokεne bò nu wase ηgaybonyii ε bó ekeηkè keηge ε è nu kè duηci n'wvum fô Nyo' le. Fo bó ekunsenè mvun̄kunsen ke. Fo bó enù bonfaw bo mbvuum e ke. Bó eyεyi bonyii ε è nu bô mwεεm mvù jee.

4 Nonen, é bó emum eteete ηgon bokεne no è nulo é bó ekoηke bole' bobole noo boom bobole, 5 bvuu geè mwεεm diεwε bonyii bò keηke bvufee le, ceè nce wvu yuule, tawtenè yéw yibole, keηkè mvuntelem mvù jee fô bonyii le, yuukè bole' bobole. Nonen, wee saa ebvuu enu dvú wvu nulo ejeme diεw yì befe ekumε diεw Nyo' ke.

6 ε nu ke leηleη no wo nu ejemyi ê cubonyii ε bó keηke keegeè mwεεm diεwε

bonyii bò keηke bvufee le. 7 ε duηci keηge kè jee yì fiεε ficii fi wo gee le, wvu ε bonyii eyenè beηene. Seke wo yεyi bonyii bô fiεε, ε wo lese fitele fiuw ficii yì dvú le, no yεyi bô shiee, 8 ε njeme wo nu wvu leη wvù è nulo wee saa ekeηke fiεε fi befe keejeme ente jodvu ke. Nonen, é bonyii bò kicine beene ewuunen njefo ke bó keηke fiεε fi befe keejeme ekumε beene ke.

9 ε teetè bonfaw ε bó enya bikuu bibole é bonyii bò keηke bó, egeè fiεε ficii no bó gomte ε bó egeè. Fo bó etfuusè fiεε dew yibole ke. 10 Fo bó esoηkè mwεεm mvubole ke. Bó keηke keeduηci lo ê jé le yicii ε bó nu bonyii bo keεεy e. ε bó gee nonen yì fiεε ficii le, é bonyii emum eyene n'yεyi wvu ekumε Nyo' wvù Mboyse wesebeene le, le è nu fiεε ε fi keηke njon.

11 ε yεyi bó nonen, njefo mbuwma Nyo' keeboyse bonyii nu ε to wase wvu ε è nelo é bonyii bocii ke eboy. 12 Mbuwma wvun yεyi beene ε beene ecine nce wvù yaa nu ke wvù Nyo' gomte le, bô le fo beene ekeηke shiee wvu baay yì mwεεm mvu yì nshε le ke. Le beene eceè bô bvufee bvuseεbeene fó bvucii, ceè nce wvu teytey noo nce wvù Nyo' gomte yì won wvun e. 13 Beene eceè nonen, ceyte bvujonke bvù beene taale fwe yì dvú le bvù nu ke ebuynen, bvù è nu bvukuke bvù Nyo' wesebeene wvu baay wvù è nu Mboyse wvù Jisos Klistu le. 14 Wvù to nu ε nya ekole kew nje yese beene keesum beene yì bibefe le bicii, keege é beene eyuule, nu bonyii bew bò keηke shiee wvu baay keegeε gee di jee.

15 Mvun nu mwεεm mvù wo keηke keeyεyi bonyii dvú. ε teetè bó, duηci bojay bobole bô mvun̄gay mvunciim mvù wo keηke. Fo wo ebee é wee ejin wo ke.

3

No è nulo é gee di bonyii bo mbee le enù

1 ε tamci bonyii bo mbee le ε bó eyuukè bonyii bò saake won bô bò keηke mvun̄gay é bó we le. Bó egeè fiεε fi bó gayte, enù ε

1:14 3:9; 1Tim 1:14   1:15 1Tim 1:5; Mat 15:11; Lum 14:14, 20   1:16 2Tim 3:5; 1Jon 2:4   2:1 Efe 5:21-6:9
 2:1 1Tim 1:10   2:2 1Kol 13:13   2:3 1Tim 3:11; 1Bi 3:1-5   2:5 Efe 5:22-24   2:6 1Jon 2:14   2:7 1Tim 4:12;
 Fili 3:17   2:8 1Bi 2:15   2:9 1Tim 6:1-2   2:10 3:4   2:12 Efe 1:4; 1Jon 2:16   2:13 1Kol 1:7; 1Tes 1:10   2:14
 3:14; Ksm 19:5; Esek 11:20; Gal 1:4; Efe 2:10; 1Tim 2:6; Ibu 13:12; 1Bi 2:9; 1Jon 3:16   3:1 Lum 13:1-7; 1Bi 1:13-17

bó ε seyse keegee fiεε ficii fi è nu fi leη. ² Fo bó ejemyi fiεε fi befε ekumε wee κε. Fo bó ewaalè diwaa κε. Bó enù wεε, joo bikuu bibole fokuse fwe dvu bonyii bocii. ³ Ε kumyi le beene tεn to shee gee keyuη, tεmyi bikuu, jayte je. Beene to nu bonfaw bo mwεεm e jεy jεy mvù ye yesebeene to koonke, bvuu diee bikuu bisεεbeene. Beene to cee nce wesebeene keηke κε ε è nu mvuntelem mvù befε bô kendonη ke benεεn, ε bonyii bane beene ε beene bane tεn bonyii.

⁴ Geenεn, ε Nyo' wvù Mboyse wesebeene ke dioo duηce fitele fiew fi jee bô keηkonεn kew fô beene le, ⁵ mum boyse beene. Ke wvù to boyse beene nje fiεε fimew fi leη fi beene to γεε κε. Wvù to boyse nje shen ye fele yî ncuke wvù wvù to cukεε beene ε beene keηke mboo wvu fwε le, ε Keyoy ke Yuule kumεn beene ε beene no nu bonyii bo bofε keηke nshii wvu fwε. ⁶ Keyoy ke Yuule kin nu ε wvù to looce tfuw lo yî yese beene le fele yî Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene le. ⁷ Wvù to ge nonεn wvu le wen ebuw lo beene, ejo beene le beene nu se jay, emum enu bondiela bew taale fwe keeke ekeηke nshii wvù mεy lo. ⁸ Njeme wvù me njeme wvun nu naa lo kecεey.

Me nshieele naa le wo ejemyi ciise lo mwεεm mvun ê bonyii, wvu le bonyii bô nu ε bee Nyo' le eyen le bó enya bikuu bibole keegee gee di jee. Mvun nu naa mwεεm mvù jee baay, ε mvù too bô sew fô bonyii le bocii. ⁹ Geenεn, è wεmtè bombew bo keyuη e, bô εdiee ε bo'icee dikfuu yò bonyii ke she taanke. Ε wεmtè tεn mvunκicεn bô diwaa di ekumε bonci bo Bojuu le. Ke mvumvun mwεεm keηke naa lo sew κε. Ε nu mwεεm mvu εcici. ¹⁰ Ε wee nu dvù wvù too bô keηgawsεn, é wo jeme ê wvù. Ε wo jeme ê wvù kaη mwaanη ε buy bokanη bofεε se wvù lu, é wo cinε je ye le. ¹¹ Ε keè le wvuwee wee nu ε wvù ε cinε wase je yi leη e ε no bvuyte lo, ε nce we nu wvu kebefε, ε wvù ε lese wase ekole kew ηgew e.

¹² Me nu ηke enciinse Atεmas keηε Tikikus fô wo le. Wvù ke dioo ε to, ε wo mom naa ntay keeto fô me le Nikobolis. Ε nu jó jò me nu ε nseyse le me nu ηke enu yî kefew ke nffum wvù tεmyi le. ¹³ Momε naa ntay keefice Senas wvù wee wvù looci kee bonci, bô Abolos yî lεne dibole. Momε eyen le bó nu ε keηke fiεε ficii fi bó shieele. ¹⁴ Bonyii bosεεbeene tεn keηke keeyεyi keenya bikuu bibole keegee dilemme di jee, wvu le è nulo é bó efici yî mwεεm mvù nu shiee le le bó efice le. Fo bó enù ke lo εcici κε.

¹⁵ Bonyii bocii bô nu fen bee bó ciinse ηgayma ê wo. Gayε bonyii bo mbee le bocii bô koonke beene. Nyo' ebuw ben bocii.

Njeme bô bongayma bo fokemεse

3:3 1Kol 6:11; Εfe 5:8   **3:4** 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tay 3:6   **3:5** Jon 3:5; Lum 6:4; Εfe 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Bi 1:3   **3:6** Lum 8:9-16; 1Kol 6:11; Gal 5:25; 2:13; Fili 3:20; 2Tim 1:10; Tay 3:4; 2Bi 1:11; 1Jon 4:14   **3:7** Lum 3:24   **3:9** 1:10-16   **3:9** 1:14; 1Tim 1:4   **3:10** Mat 18:15-17   **3:12** Kolo 4:7-8   **3:13** 1Kol 1:12   **3:14** 2:14; 2Kol 8:8-9; Gal 5:22; Εfe 4:28; Kolo 1:10

Nwa' wvù Baul to san̄εε ê Filemun Fiεε fi nu ê Nwa' Filemun wvun e

Filemun to nu wee Klistu, ε è nelo enu ε wvù to nu wee kentaashε ke Kolose. ε to nu wee ε bó kee wvù ntay. Wvù to ken̄ke n̄fwa ε bó ten̄e le Onesimus. ε n̄fwa wvudvu ke n̄ lewte mum gen̄ buyn̄en̄ yî Baul e yew ncaw e. ε Baul ke ge ε Onesimus mum tu wee Klistu.

Nwa' wvun nu ε Baul to san̄ fô Filemun e keelεke le wvù ekase ejo Onesimus é wvù elemte wvù le no wvù to shee lemte. ε Baul mum ciinse Onesimus fô wvù le lεke le wvù elεshε fiεε fi wvù to geε efiisen̄ wvù wase diεwε waa bwee yî Klistu le.

Bikuu bi mwεem e ê n̄wa' wvun e

1-3 Ken̄kewce

4-7 ε Baul bense Filemun

8-22 ε Baul lεke le Filemun efiisen̄ Onesimus

23-25 N̄gayma wvu fokemεse

1 ε nu me wvù Baul, ε me nu yî ncaw e n̄je me nu wee Klistu Jisos. ε nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me n̄saan̄ke n̄wa' wvun fô Filemun wvù n̄saa yesebeene shém wvù bee bó lemte yî fiεε le fimwaan̄, ² noo fô Afia wvù jεme yesebeene le, bô Alkibus wvù beene ε bó diuu yî fiεε le fimwaan̄ diεwε bonyii bo jem e, noo fô kentaashε ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wo yew e. ³ Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembon̄en̄, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lεetene.

ε Baul nya keyoone ê Nyo' n̄je Filemun

⁴ Filemun, me n̄ke ndioo mbunlee sekeci en̄kume wo, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wem̄ ekumε wo, ⁵ njefo me n̄yuuke no wo nu ε lese fitele yî Tata Jisos e, ε no koon̄ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. ⁶ Me ε no mbunlee le no wo nu ε lese wase fitele yî Jisos e, ben ε bonyii bo Nyo' le ε no nu yî kentaashε le, fifin ege é wo emεse ekiεε mwεem mvù jee mvunciim mvù è nu

mvuseεbeene bô nu ε taashε bô bo Klistu. ⁷ Waa bwεem, kfuu ken̄kon̄en̄ kè wo ken̄ke fô bonyii bo Nyo' le, gee ε mvuntelem mvubole lεetene, nu ε ge me ε no n̄yuuke n̄jon̄ baay, ε fitele fiem̄ ten̄ yvwuε.

ε Baul lεke Filemun ekumε Onesimus

⁸ Fiεε fimew ε mum ε no nu dvù fi me n̄shieele le wo ege, ε è be nulo é me en̄gay lo bô mvun̄gay mvù me n̄ken̄ke diεwε wee Klistu le le wo ege. ⁹ Geen̄en̄, n̄je ken̄kon̄en̄, me nu en̄ku lo can̄ ê wo. Me wvù Baul nu wase n̄gaywee, ε me mbvuu nu yî ncaw e keseen̄ n̄je saaka wvu ekumε Klistu Jisos. ¹⁰ Me ε no n̄kule can̄ ê wo ekumε waa wem̄ wvù Onesimus wvun. Me nto n̄jo wvù waa wem̄ e yî mbee le nu yew ncaw e fεn. ¹¹ Fwele to nu ε wvù nu fiεε fi εcici fô wo le. Keseen̄ wvù ε no looci wase nu naa wee fô bee wo le bocii.

¹² Me ε no n̄tfuuse wvù jim fô wo le keseen̄. Wvù looci nu fitele fiem̄. ¹³ Me n̄koon̄ke le è be nulo é me en̄geε wvù mbew yem̄ e é wvù etaale fô me le fô bvudvuu bwuw e no me nu yî ncaw e fεn n̄je saaka wvù jee wvu ekumε Jisos. ¹⁴ Geen̄en̄, me ε n̄yεn̄ le ke è nulo é me en̄ge fiεε diεwε fifin e sε wo kee fó ke, njefo ke me n̄gomte le lemme diuw di jee di wo gee fô me le enù ke diεwε me n̄kane lo wo ke. Me n̄gomte le fí enù no fitele fiuw nu ε bee.

¹⁵ Sekemew ε Onesimus to nε ê wo ejise yî kefew e caan̄ n̄en̄, le wvù ke dioo ε tu jim, é ben ε wvù emum enù wase kemakaa, ¹⁶ ε wvù yaa bvuu nu n̄fwa ke, ε wvù fele wase n̄fwa. Wvù nu wase waa bwoo shém yî Klistu le, ε wvù nu ten̄ fô me le baay sε ge fô wo le, no wvù nu wee wo lemme bvuu nu wee Tata. ¹⁷ Non̄en̄, é wo fεn nu ε yεn̄ le bee wo nu yî kentaashε le, é wo fiisen̄ wvù no è be nu me é wo efiisen̄. ¹⁸ ε è nu le wvù to nu ε jay fiεε fô wo le, ken̄εε le, wvù ken̄ke fioo ben ε wvù, é wo gεε ê diee diem̄ e. ¹⁹ Me n̄saan̄ke fin ε è nu bô kebo kem̄ le, “Me wvù Baul nu n̄ke enlaw.” Me njemyi n̄en̄ ε ke shiee nu dvù wvù me nshe n̄seje lo le, wo ten̄ ken̄ke fioo bee wo ke. N̄shii wvù wo ken̄ke keseen̄ nu n̄je me. ²⁰ Non̄en̄ waa bwεem, ficε ke me njefo bee wo nu bonyii bo Tata le. Gee

1:1 1Kol 4:17   1:2 Lum 16:5; Kolo 4:17   1:4 Lum 1:8
12:10; 2Kol 7:4; Ibu 13:1   1:8 1Tim 6:1-2   1:9 1; εfe 3:1
9:7; 1Bi 5:2   1:16 1Kol 7:22; 1Tim 6:2   1:19 1Kol 16:21

1:5 1Tes 3:6   1:6 Fili 1:9; Kolo 1:9-10   1:7 Lum
1:10 Kolo 4:9; 1Tim 1:2   1:13 Fili 2:30   1:14 2Kol

nonɛn nje kentaashɛ ke bee wo le yî Klistu le é ye ejon me. ²¹ Me nsaanke ê wo nɛn, ŋkee naa ntay le wo nu ebee keege fiɛɛ fi me ŋgayte, ɛ wo nu dioo gee, ege naa efesɛn lo.

²² Keebvuu bise fó, seyse bvudvuu bvun ce le ê me, njefo me ntaale fwe ŋkee le Nyo' nu eyuw bunle yene eciinse me fô ben e.

Ngayma

²³ Ebaflas wvù nu bee bó yî ncaw e fɛn nje saaka wvu ekumɛ Klistu Jisos, gayte wo le.

²⁴ Maaku, Alistakus, Demas noo Luk bò bee bó lemte yî kentaashɛ le, gayte tɛn wo le.

²⁵ Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn kew é kí eficì biyoy binɛn.

Nwa' wvù bó to san $\epsilon\epsilon$ $\hat{\epsilon}$
Bo'ibulu
Fi $\epsilon\epsilon$ fi nu $\hat{\epsilon}$ Nwa' Ibulu
wvun e

Ke beene looci kee wee wvù to san $\epsilon\epsilon$ nwa' wvun ke, geen ϵ beene kee le bó to san fô bonyii bo Klistu le bò nu Bo'ibulu. Bo'ibulu nu diee di Bojuu le dimew. Bó to san keege le Bojuu bò to nu ϵ lese wase fitele yî Klistu le emey ke eleeme yî dvú le, naa no bonjewe to cim too fô bó le jé le jé le. ϵ to nu ten keege é bó eki $\epsilon\epsilon$ le monkan mo monfem mò Jisos to dvú kenke mvungay fele mo moyvuum. Bó to san ten keetefe bó le bó ekeè le fi $\epsilon\epsilon$ fi Nyo' nu ϵ kaw bonyii dvú nu ϵ ke fi yaa nu ke esoy kuse ke. Bó nu ϵ dunce le mweem mvù Klistu wvù Waa Nyo' nu ϵ to dvú fele mvu bonyii bo ntum Nyo' bo fwele le, njefo mvubole to nu ke lo binjinjin, ϵ Klistu ϵ to wase bó mweem mvù è nu mvu ke $\epsilon\epsilon\epsilon$.

Bikuu bi mweem e $\hat{\epsilon}$ nwa' wvun e

- 1:1-3 Klistu looci nu wunte Nyo' ke $\epsilon\epsilon$
 1:4-2:18 Klistu fele bonceendaa bo Nyo' le
 3:1-4:13 Klistu fele Muses bó Yoshua
 4:14-7:28 Klistu nu cee ncese wvù fele bocee ncese bocii
 8:1-9:28 Monkan mò Klistu to dvú fele mo moyvuum
 10:1-39 Ncese wvù Klistu to gee fele boncese bocii
 11:1-12:29 Ekum ϵ keelese fitele yî Nyo' le
 13:1-25 Ntefe wvu fokem ϵ

Nyo' nu ϵ jeme wase $\hat{\epsilon}$ beene ϵ è nu diuw Waa we le

¹ ϵ to shee nu fwele, ϵ Nyo' jemyi $\hat{\epsilon}$ bo'icee bos $\epsilon\epsilon$ beene dew bonyii bew bo ntum e bokan e nteen bó $\hat{\epsilon}$ jé le j $\epsilon\epsilon$ y j $\epsilon\epsilon$ y. ² Geen ϵ , è dioo nu ϵ diuw eyan yo fokem ϵ le, wvù ϵ jeme wase $\hat{\epsilon}$ beene ϵ è nu diuw Waa we le. ϵ nu Waa we wvun wvù wvù nu ϵ gee le wen nu ke enya fi $\epsilon\epsilon$ ficii can ye le é wvù esaakè. ϵ è nu wvù wvù Nyo' to bom $\epsilon\epsilon$ won bó fi $\epsilon\epsilon$ ficii can ye le. ³ N'yu Nyo' lawkene yî ye le,

ϵ wvù nu wunte Nyo' ke $\epsilon\epsilon$. ϵ nu wvù wvù gee ϵ ebule bó nsh ϵ ϵ nu dvú. ϵ wvù gee ϵ è nu bó diew ye yî kenke mvungay e. Wvù to nu ϵ man bibefe bis $\epsilon\epsilon$ beene. No wvù man non ϵ num ben we shii $\hat{\epsilon}$ ebo ke $\epsilon\epsilon\epsilon$ ke Nyo' Bvukuke le.

Waa Nyo' kuuke fele bonceendaa bo Nyo' le

⁴ Fí ϵ mum ϵ no nu le Waa Nyo' kuuke naa baay fele bonceendaa bo Nyo' le, ke lenlen no diee di Nyo' ten wvù dvú kuuke naa ten baay fele dibole. ⁵ Beene kee le wvù kuuke lo njefo ke nceendaa Nyo' mvu nu dvú wvù Nyo' ke nu ϵ yuu wase gay $\hat{\epsilon}$ wvù le,

“Wo nu Waa wem,
 ϵ ϵ ben nu ϵ me ϵ ngay wase le me nu Ico” ke.
 ϵ ke mvu nu dvú wvù wvù ke nu ϵ yuu wase jeme ekum ϵ wvù le,
 “Me nu nke enu Ice,
 ϵ wvù nu Waa wem” ke.

⁶ ϵ to nu kefew kè Nyo' to nu keetum Waa we wvu fwe wvun yî won wvun e, ϵ wvù gay le,

bonceendaa bowene bocii ewvumtè wvù.
⁷ ϵ fi $\epsilon\epsilon$ fi Nyo' to jemy $\epsilon\epsilon$ ekum ϵ bonceendaa bew nu le,
 wen gee ϵ bó nu diewe fwefwe le,
 gee ten ϵ bó bò nu bonyii bowene bo lemme le
 nu diewe elem ϵ nguy e.

⁸ ϵ dioo tu fô Waa we, ϵ wvù gay le,
 “O Nyo', wo nu ke eshii yî kawla wo le esaake sekeci ϵ nka.

Nce wvu tey tey nu ke enu ketoome ke bvunfon bwuw e.

⁹ Wo koonke ϵ è nu fi $\epsilon\epsilon$ fi tey tey, bane fi befe. Non ϵ me wvù Nyo' wvù nu Nyo' wo ϵ mum ϵ mbense wo ϵ nfey ngoo yo, no me nu ϵ n'yefe wo bó nsusu bonfon yî è nu yi bvujonke.”

¹⁰ ϵ wvù bvuu jeme ten $\hat{\epsilon}$ Waa we le,
 “Tata, è nu wo wvù to bom $\epsilon\epsilon$ nsh fonke w,
 ϵ mweem mvunciim mvù nu we nu lemme di ebo kuw e.

¹¹ Mweem mvun nu ke eka, geen ϵ eshe ke wo.

Mvù nu ke eyvumen diewe ndvù le.

¹² Wo nu ke ekewe mvù diewe kekum e.

Mvú nu ke ekumɛn diɛwɛ no ndvu ké kpwe ncom.

Geenɛn wo nu ke emey ké nu no wo nu. Ké bilum biuw nu ke eyuu eka ké.”

¹³ Ɛ nu nceendaa Nyo' mvu wvù la wvù Nyo' ke nu ɛ yuu wase gay ê wvù lé, “Shiilɛ ê ɛbo kem ke ɛcɛy e, egen ebuy kefew kè me nu nke enjike bonyii buw bo bvuban e ê wo ejise diɛwɛ kedvuushɛɛ ke bikaa biuw e, é wo etome bikaa yí bó le?”

¹⁴ Bonceendaa bo Nyo' le ban nu ké lo biyoy bì lemte Nyo' le, ɛ wvù tumte ɛ bí ghane fici bonyii bò nu ke ekɛnke mboyma.

2

Fo beene emwase mboyma wvù Jisos to ghane fewci ekumɛ wvù ké

¹ Fí ɛ mum ɛ no nu lé beene kɛnke keegeɛ bvufee naa ntay yí fiɛɛ fi beene to yuwɛɛ le, wvu lé fo beene ke enɛ ebvuyte lo ké.

² Beene kpwaake lé, é bontum bò bonceendaa bo Nyo' le to teete fwele to nu fiɛɛ ɛ fí tɛmyi naa baay, é wee ké engoy mvu kɛnɛɛ etun keege no bó gayte, é mwɛtɛn kɛnke nlawma wvudvu ké lɛnɛn, ³ é ke ege la é beene enu sɛ bó ɛ yɛn nɛwɛ fɛn ɛ beene ɛ jo mboyma wvù kuuke wvun ké lo ncɛw? Mboyma wvun to yaw Tata Jisos no fewci ekumɛ wvù, ɛ bonyii bò to yuwɛɛ no wvù fewci ke mum tom tɛn kecɛy kedvu no bó to fewci é beene. ⁴ Ɛ Nyo' tɛn to nu ɛ tom bò mwɛɛm mvù dunɛi mvunɔgay mvu mwew noo binghaw bi mwɛɛm e noo mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn e mvù bó to gee. Ɛ wvù bvuu gawcɛ nnyá Keyoy ke Yuule no wvù to shieele keetom dvù.

Jisos nu wee wvù nu ɛ cɛɛ je mboyma fô beene le

⁵ Nyo' to baa gɛɛ wonɔ wvu fwɛ wvù bese fewci ekumɛ wvù wvun lé è nu ke esaake bonceendaa bew ké. ⁶ Bó nu ɛ sanɔ bvudvuu bvumew e ê Nwa' Nyo' le ekumɛ saaka wvun lé, “Wee wvu wum nu naa la wvù wo kpwaake ekumɛ wvù?”

Waa wee wvu wum nu naa la wvù wo kɛnke shiee we?

⁷ Yí kefew e nɛn caan nu ɛ wo to ge ɛ wvù no nu yí bvudvuu le

ɛ bvù nu ekuse jo bvu bonceendaa buw e. Ɛ wo ke ghaa wvù ɛ wvù no kɛnke bvukukɛ bò n'wvum.

⁸ Wo nu ɛ gɛɛ mwɛɛm mvunciim ekuse jo wvù, wvù ɛ no saake.”

No Nyo' to gɛkɛɛ mwɛɛm mvunciim ekuse jo wee wvu wum, fiɛɛ fimew baa bvuu nu dvù fi nu sɛ fí nu ê wvù ekuse ké. Naa no fí cim nu nonɛn, nu ɛ ké beene yɛne wase lé mwɛɛm mvunciim nu ê wee wvu wum ekuse ké. ⁹ Geenɛn Jisos nu wee wvù beene yɛne lé yí kefew e nɛn caan nu ɛ Nyo' to ge ɛ bvudvuu bwew no nu ekuse jo bvu bonceendaa bew e. Ɛ Nyo' ke bense wvù ɛ wvù no kɛnke bvukukɛ bò n'wvum njefo wvù to nu ɛ yɛn nɛwɛ kpwe, wvu lé wvù ekpwe kpwe wee tfuu nje mbuwma wvu Nyo' fô bonyii le. ¹⁰ Ɛ nu Nyo' wvù ge mwɛɛm mvunciim, ɛ mwɛɛm mvunciim nu mwew. No wvù to gomte lé wen nu ke ejo bonyii bocii bò è nu boom bew é bó eley bvukukɛ bwew e, ɛ fí mum no nu naa lɛn lé wvù ege é Jisos eyɛn nɛwɛ wvu lé wvù enù ɛ wvù ɛ kpwɛntɛn ɛ gen ɛ mɛse wee wvù ecɛɛ je mboyma fô bó le. ¹¹ Wvù wvù Jisos wvù gee ɛ bonyii sɛ yuule é Nyo' ejise, nu ɛ bò bonyii bodvu bò wvù gee ɛ bó yuule, kɛnke Icee bó mwaan. Ɛ nu fiɛɛ fi ké wvù wuumene keetenɛ bó lé boom bo bwee wen e ké. ¹² Wvù to nu ɛ gay ê Nyo' kefew kemew e lé,

“Me nu nke encawsee diee diuw we ê boom bo bwɛɛm e ɛnte.

Me nu nke en'yemte mbensee wo ê kentaashɛ kebole ɛnte.”

¹³ Ɛ wvù bvuu gay lé,

“Me nu nke enɔgɛɛ bvufee bwem yí Nyo' le.” Bvuu kase gay lé,

“Me wvun fɛn bee boom bò Nyo' nu ɛ nya é me bocii.”

¹⁴ No boom bò wvù gayte ban nu bonyii ɛ bó kɛnke nyam ye bò elɛmɛ, ɛ wvù wvù Jisos mum jo tɛn nyam ye wee wvu wum, wvu

le è nulo é wvú ke ekpwe keenḡoy dɛwle wvù kɛŋke mvunḡay mvu kpwe le. ¹⁵ E wvú ke ge nonɛn mum bvuse bonyii bò to cee bvunfaw e yî nshii wvubole tfuu njefo bó to fane kpwe. ¹⁶ Fí looci yuule naa ntay le ke wvú to kɛŋke shiee ε è nu fô bonceendaa bo Nyo' le ke. Wvú to kɛŋke ε è nu fô kfuu di Abla'am e. ¹⁷ E nu fiεε fi to gee ε Jisos sɛ tu diεwε boom bo bwee le yî fiεε le ficii, wvu le wvú enù εkolε ke bocee ncese le kebole wvù camte shen fô bó le, ε wvú ε lese tɛn fitele yî lemme di Nyo' le keege keman é Nyo' elεεshε bibefε bibole. ¹⁸ No wvú to yɛnɛ nḡɛw, ε mmom to fô wvú le, wvú ε mum ε no kee no è nulo é wvú efii bonyii bò mmom too tɛn fô bó le.

3

Jisos kuuke fele Muses

¹ Nonɛn boom bo bwεεm e bò è nu bonyii bo Nyo' le, ε bó ε tee tɛn bó le bó ke eley wɔŋ wvu we le, ben egeε bvufee yî Jisos e. Wvú nu waa ntum Nyo' bvuu nu εkolε ke bocee ncese le ke mbee wvù beene ké no seŋe ê bonyii le. ² Wvú to lemte bô fitele fiew ficii fô Nyo' wvù to gɛkεε wvú le wvú elemtè wvú le ke no Muses tɛn to lemte bô fiew fitele ficii yew dvu Nyo'. ³ Geenɛn, Jisos nu wee wvù bó ebɛnsèè ntay fele Muses ke lɛŋlɛŋ no wee ké bomte yew ε bó no bɛnsɛe wvú fele yew yidvu. ⁴ Kε yew mi nu dvú yî nu sɛ è bom wee ke. Geenɛn, Nyo' nu wvù bom mwεεm mvunciim. ⁵ Muses to lemte naa ntay bô fitele fiew yew Nyo' le yicii diεwε waa lemme le. E mwεεm mvunciim mvù wvú to gee to tomte ε è nu fiεε fi Nyo' to nu keeke eyuu ejeme. ⁶ E Klistu ke lem tɛn yew dvu Nyo' bô fitele fiew ficii ε è nu diεwε waa yew e. Yew Nyo' yin nu beene fɛn é beene leeme tɛmyi yî fiεε fi beene nu ε kuu shém ε no taale fwe yî dvú le bô kembense ye.

Fo wee emwase fiεε fi Nyo' le ke

⁷ Beene eyuw le fiεε fi Keyoy ke Yuule to gayεε. Kí to nu ε gay le,
“E ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

⁸ fo ben etεme bikuu diεwε no bo'icee bonɛn to sɛɛnene bô bo Nyo' diuu di bó to momte Nyo' ŋkpwaante ke.

⁹ E nu jó jò bo'icee bonɛn to momεε me wvù Nyo',

yɛn binghaw bi mwεεm e bì me nto nḡɛε fô bó le yî bilum e mbaanyε.

¹⁰ Nonɛn ε me nton'yε shém bee engokε ke bonyii le kedvu, mum nḡay le,

“Kε mvuntelem mvubole ké no nu naa lo yî yɛm e ke.

Bó baa kee wase je yɛm ke.’

¹¹ E shém ton'yε me ε me nlew lo le,

“Kε è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bwem bvu nɛɛtɛn e ke.’”

¹² Boom bo bwεεm e, ben emum eyɛnè fo wee mvu ben e enù dvú wvù kɛŋke fitele fi befe, fi tune keebɛe Nyo' le, nulo ege é ben enε ebase jim ê Nyo' wvù kɛŋke nshii le ke. ¹³ Fiεε fi ben kɛŋke keegee nu le ben eteetè bikuu binɛn εdiuw εcii, no kefew kin nu kí kè bó tɛŋe ê Nwa' Nyo' le le, “Eben.” Ben egeè nonɛn fo fiεε fi befe fimew ke enε elεwɔε wee é wvú enε etɛmyi εkolε. ¹⁴ Ben ekeè le beene nu wase fiεε fimwaan beene ε bo Klistu fɛn é beene ε mɛy ε no jici fiεε fi beene to leeme wase yî dvú le fwele ε gɛn ε mɛse. ¹⁵ Ben ekumyî fiεε fi le,

“E ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben εben,

fo ben etεme bikuu diεwε no bo'icee bonɛn to sɛɛnene bô bo Nyo' ke.”

¹⁶ E nu baa bò to yuwεε ε Nyo' ε jeme ê bó ε bó mwase lo no sɛɛnene bô wvú? Kε è nu bonyii bocii bò Muses to joε ljiw buy bô bó le? ¹⁷ E è nu baa bodvu bò Nyo' to ton'yεε shém bô bó yî bilum e mbaanyε? Kε è nu ke bó bò to gee bibefε, ke kpwekɛn ŋkpwaante jodvu le? ¹⁸ E è bvuu nu baa bò Nyo' to lewεε le ke è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bvuwene bvu nɛɛtɛn e ke? E nu ke bó bodvu bò to tɛmyi bikuu le? ¹⁹ Nonɛn beene nu ε yɛn le ke bonyii bodvu to nulo eɛn eley bvudvuu bvudvu le ke, njefo bó to baa lese fitele yî Nyo' le ke.

4

Ekumε keeley nɛɛtɛn wvù wvu Nyo' le

2:16 Yɛsa 41:8-9   **2:17** 4:14; 5:2; Fili 2:7; 1Jon 2:2   **2:18** 4:15; Mat 4:1-11   **3:1** 4:14   **3:2** Ktj 12:7   **3:6** 5:8; 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kolo 1:23; Fili 3:20; 2Tim 4:8   **3:7** Mben 95:7-11   **3:8** Ksm 17:7; Ktj 20:2-5   **3:11** Ktj 14:21-23; Mben 95:7-11   **3:14** 3:6   **3:16** Ktj 14:1-35   **3:17** Ktj 14:29; 1Kol 10:5, 10   **3:18** Ktj 14:1-4

¹ Fí ε mum ε no nu λ ηkawma wvù Nyo' to gέκεε λ bonyii nu ke eley nλετεν e βεε leeme κε φό. Nonεn beene emum eyenè fo bó ke dioo etaa eyen ε wee mvu ben e baa ekocen keeley wvú le κε. ² Saaka wvù jee wvun nu ε to wase fô beene le κε ληληη no wvú to toε fô bó le. Geenεn, saaka wvudvu wvù bó to yuwεε to baa fi bó κε, njefo wvú to to fô bó le ε bó fanε yaa bee wvú le κε. ³ Fô beene bô nu ε bee wvú le nu ε beene nulo eley nλετεν wvudvu le. Ε bonyii bomew ba nu ε Nyo' to gay λε,

“Shém to nu ε ton'ye me, ε me nlew lo λε,
‘Κε bó nu ke eyuu eley naa lo nλετεν wεm e κε.’”

Nyo' to jemyi nεn, naa ε lemme diew to ka wase fonkεw seke wvú to bomεε wonη.

⁴ Beene kee λε bó nu ε san ε Nwa' Nyo' le bvudvuu bvumew e εκυμε diuu di εdiuw εsooshwiγ ε yin je le λε,

“Nyo' to nu ε lem lemme diew dicii,
ε ε ke dioo yinσen εdiuw εsooshwiγ ε wvú λετεν.”

⁵ Ε dioo nu bvudvuu bvù bó be jemyi wase fó bwε le, wvú ε bvuu ε jeme λε, “Κε bó nu ke eyuu eley naa nλετεν wεm e κε.” ⁶ Fí nu kecεey λε nλετεν wvun βεε κε φό. Ε bonyii bomew nu ke eley wvú le. Ε bonyii bô to yawεε yuw saaka wvù jee wvun to baa ley nλετεν wvun e njefo bó to nu ε yuw, geenεn tun keege no wvú gayte. ⁷ Nonεn ε Nyo' mum kase gεε diuu dimew di wvú teje λε “Εben.” No wvú gέκεε ke mum jeme diuw Nfon Dawe le ε bilum ε fey wase nteen no bonyii bodvu to tunεε keege no wvú gayte. Ε fiεε fi wvú to jemyεε nu fi fi beene be yuuke wase λε,

“Ε ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ε ben εben,
fo ben eteme bikuu κε.”

⁸ Ε ε nu λε bvudvuu bvù Yoshua to joε bonyii γεν ley bô bó fó to nu wase bvudvuu bvυ nλετεν e bvudvu, tu κε Nyo' to bee ebvuu ejeme εκυμε diuu dimew λε ε nu di nλετεν e κε. ⁹ Fí ε mum ε no nu λε diuu di nλετεν e βεε dvú fwe fô bonyii bo Nyo' le diεwε di Nyo' to λετενεε dvú diε le. ¹⁰ Fí ε no nu λε, ε wee ley nλετεν wvun e, tu mwετεν ε λετεν

wase yî lemme diew e dicii ληληη no Nyo' to λετενεε yî diew lemme le. ¹¹ Nonεn beene emomte ntay keeke eley nλετεν wvun e, wvu λε fo wee mvu ke egbwe λε ε base εκολε κέ temyεεn wvú diεwε bonyii bo fwele ba le κε. ¹² Ben ekeè λε diεw Nyo' κεηκε nshii, lemte. Yí koole fele nyo yì bó nu ε fon biba bicii. Yí ké no leyte gene buyte fô nshii bô keyoy ke wee le taashi, leyte ten ε biyuy bô bikufe bi wee le. Yí ké no bwaashi bonkpawce noo mwεεm mvù nu ε fitele fi wee le. ¹³ Κε fiεε nu naa lo dvú fi Nyo' nu ε bom fi nulo enyiime ε wvú εjise κε. Mwεεm mvunciim yen'yi ε wvú εjise endan. Ε ε nu wvú wvù beene κεηκε keeke etaje diuw ε wvú fwe.

Jisos nu εκολε ke bocee ncese le ke baay

¹⁴ Nonεn no beene be ε gay wase λε beene κεηκε εκολε ke bocee ncese le ke baay, κέ ε nu Jisos wvù Waa Nyo', ε wvú ε ben wase ε tosen εbulε ε γεν fowe, beene emum ejici mbee wvù beene ké no seje ε bonyii le ntay. ¹⁵ Κε εκολε ke bocee ncese le kesεεbeene kin nu wee wvù nulo emaa kewεεyε kesεεbeene wvu λε wvú ecamtè shém fô beene le κε. Ε nu wee ε mmom to to wase ten fô wvú le jé le jé le no yí too fô beene le, geenεn ε wvú fanε yaa ge kebefε κε. ¹⁶ Nonεn beene emum ebenci too mbew kawla mbuwma Nyo' le se nfan wvu λε wvú ecamtè shen fô beene le, ε dioo nu kefew κέ fiεε ghaake beene ε wvú ebuw beene bô nfi we.

5

¹ Beene kee λε bó ké baale εκολε ke bocee ncese le ε bonyii εντελη egεε λε wvú elemte Nyo' le nje bonyii, ε wvú mum no joo nnyá bonyii feese ε Nyo', gee ten boncese fô bibefe bi bonyii le. ² No wvú wvù cee ncese nu ten ε wvú wεεyi jé le nteen, ε wvú mum no kee keenu nyεkeey bô bonyii bô yaa kee κε mwεεm bvuyte lo le. ³ Nje kewεεyε kew kin, ε wvú mum no κεηκε keege boncese fô biew bibefe le κε ληληη no wvú gee fô bi bonyii bomew e. ⁴ Κε wee nulo ebense εκολε kew λε wen enú εκολε ke bocee ncese le κε. Ε ké baa Nyo' mwετεν κε ληληη no wvú

to balεε Elon. ⁵ Ε nu κε ληνλεη no κε Klistu to baa bense εkolε kew λε wen ενυ εκolε ke bocee ncese le κε. Ε to γεke Nyo' wvú mum gay λε,

“Wo nu Waa wεm,

ε εben nu ε me ε ηgay wase λε me nu Ico.”

⁶ Ε wvú bvuu gay bvudvuu bvumew e ten λε,

“Wo nu cee ncese wvú mεy lo ε je yi Melkisεδek nu jó le.”

⁷ Ε to nu seke Jisos to nu fokuse φεν, wvú to ké no bunlee sekecii λεke fô Nyo' le, beele foweεwe shiwse misεm fô wvú wvú Nyo' wvú nulo efi wvú can kpwe le. No ε to nu wee ε wvú fane bvuu wvumte Nyo', ε Nyo' mum yuw bunle ye. ⁸ Naa no Jisos to nu Waa Nyo' nonεn, bonεew bô wvú to yενεε to nu ε ge ε wvú γεεyi keeyuuke κε ε ε nu Nyo' le. ⁹ Ε Nyo' ke ge ε wvú no nu wee wvú nu ε kpwentεn ε γεν ε mεse, wvú eboysee bonyii bô yuuke wvú le. Ε mboyma wvun nu wvú nu σε ηka. ¹⁰ No Nyo' γεε nonεn mum γεε wvú λε wvú ενυ εκolε ke bocee ncese le diεwε Melkisεδek e.

Fo wee Klistu ebvuu etfuw bikaa ke

¹¹ Mwεεm nu dvú nteen mvù bese bεε κεηke keejeme εκumε saaka wvun. Geenεn fí tεmyi keenele ε fí eyuu fô ben e, njefo ben nu ε νε wase ε no λεε baay keeyuw φεε. ¹² Ε ε be nu ε λην e, tu ε be γεεyi wase ben bonyii keseen. Ben ε kaa ε νε ε no nu λε bô ebvuu ekase eyεεyi lo ben bô mwεεm mvu εκumε diεw Nyo', ε ε nu mvù bô ké yaw kew yí dvú le. Ben bεε diεwε mvunley mvu boom e mvù bεε yamte ε ε nu εmben, ε bô baa diee wase mwεεm mvudien mvù tεmyi κε. ¹³ Κε ε nulo ε wee wvú bεε γεεyi lo diεw Nyo' ekee φεε fi λην ε Nyo' εjise κε. Wvú nu diεwε finley fi wan e fi bεε yamte ε ε nu εmben e. ¹⁴ Mwεεm mvudien mvù tεmyi nu ε ε ké no diee bonyii bô nu ε bô ε taw wase. Boban nu bonyii bô nu ε bô ε γεεyi wase keetaasse mwεεm kee jεy jεy mvù jee bô mvù befε.

6

¹ No fí nu nonεn, beene emum ecine n'γεεyi wvu εκumε Klistu wvú wee ké yaw kew γεεyi le, eγενε fwe ε ε nu yí wvu bonyii bô nu ε taw wase le. Fo beene ebvuu ekew eleesε kenffuy ke n'γεεyi le κε λε bonyii εκumεn mvuntelem mvubole yí gee dibole di nulo etoo bô kpwe, noo n'γεεyi wvú λε bonyii elese fitele yí Nyo' le κε. ² Κε ε nulo ten ε beene ebvuu ekew eyεεyi lo εκumε no bô cuke bonyii, * bô keegeεle can yí bonyii le κε. Ε κε ε nulo ε beene ebvuu ekew eyεεyi εκumε mbuy wvu yí kpwe le bô εκumε nsaw wvú nsumten wvudvu nu wvú mεy lo κε. ³ Mwεεm mvun nu ε beene nulo ecine dvú eγενε fwe φεν ε Nyo' ε fi. ⁴ Beene ecine dvú njefo ε bonyii nu ε bô to yuuse wase bô yí φεε fi Nyo' le, ε bô ε mom wase nnya yi nen'yi fowe, ε bô ε κεηke wase ten Keyoy ke Yuule, ε νε ε kase ε tfuw bikaa, tu κε je nu naa lo dvú yi ε nulo ε bô ebvuu ege ε bô εκumεn mvuntelem mvubole ekase etu jim κε. ⁵ Boban bonyii nu ε bô ε mom wase bvujonke bvυ diεw Nyo' le ε yuw, ε bvuu ε κιεε mvunεay mvυ nshii wvú too le. ⁶ Ε bô ley wase mwεεm mvun e, ε kase ε tfuw bikaa, tu κε je bvuu nu dvú keege ε bô ekase εκumεn mvuntelem mvubole etu jim κε, njefo φεε fi bô ge nu ε bô kaase joo ε ε nu Waa Nyo' taa yí kentam e bô can yibo, shoose ya le. ⁷ Wεε wvú jaj gbwee yí dvú le sekecii ε wvú nyaa mwεεm mvù bonyii bô bô lem wεε wvudvu nje bô λε bô eboytε yí dvú le, ké no κεηke kembonεn ke Nyo' le. ⁸ Geenεn, ε ε kuu bisafe bô bíay wene dvudvu, tu ε nulo ε bô eciese lo wvú, ke emum ene eton lo.

⁹ Nsáa yese shém, naa no bese cim jemyi nen, bese kee λε ben leeme finεn ε ε nu yí mwεεm mvù jee fele mvubole, ε ε nu mvù mvù too bô mboyma fô ben e. ¹⁰ Κε Nyo' nu Nyo' kenlow wvú nulo ke edaayε lemme dinεn di ben lemte noo κεηkonεn κε ben dunçi ε kew lo ε to ε buy keseen e fô bonyii bô ε nu bew e nje ye κε. ¹¹ Shiee wese baay nu λε wee bô εκolε kew eleemε κε yí fifie φεε le nonεn eγεν emεse, wvu λε ben ke εκεηke

5:6 Mben 110:4; Ibu 6:20 **5:7** Mat 26:36-46 **5:8** 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Jon 1:34; 4:15; Fili 2:8 **5:9** 7:27 **5:10** 5:6; 6:20 **5:12** 1Kol 3:2 **5:14** 13:9; Lum 16:19; 1Kol 14:20; Efe 4:14 **6:1** 9:14 **6:2** Jon 3:25-26; Lem 19:1-6 * **6:2** Ncuke bonyii wvun jemyi ten εκumε wvú Bojuu to ké no gee. **6:4** 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mat 12:31; 1Jon 5:16 **6:8** Mat 13:7, 22 **6:10** 10:32-34; 13:1; 1Jon 4:7-12, 19-21 **6:12** 11:1-12; Luk 21:19

fiεε fi ben nu ε lese bvufee bvucii ε no taale fwe yî dvú le. ¹² Fo ben egeè ηgoy κε. Ben ebenηη bonyii bò to lesεε fitele yî Nyo' le, no kuule shém se ke κεηκε fiεε fi Nyo' to kawεε.

Κε Nyo' ké kumηη ηkawma we κε

¹³ Ben ekume seke Nyo' to gee ηkawma ê Abl'am. Wvú to dioo gee kan ε è nu diee diew di wvú wvú Nyo' le, njefo ke wee mvu to bvuu nu dvú wvú kuuke fele wvú, wvú wvú ekan diee diew κε. ¹⁴ Wvú to dioo kan gay λ, “Kεcεεy, me nu ηke embuw wo enge é boom buw elone lo.” ¹⁵ No Abl'am yuwεε nonηη, mum no nu nyεkeey, ke mum ghan κεηκε fiεε fi Nyo' to kawεε fidvu. ¹⁶ Ε nu kecεεy λ wee ké diee kelew ekan ε è nu diee di wee wvú kuuke fele wvú le, ε kelew kedvu mum sumtηη nsaw. ¹⁷ Ε nu κε ληηηη no Nyo' to dioo gee ηkawma no gomte keege λ bonyii bò nu ke eκεηκε fiεε fi wvú kaw fin, ekiεε naa ntay λ κε wen ké kumηη fiεε fi wen gomte κε. Ε wvú dioo kaw mum die kelew. ¹⁸ No Nyo' to kawεε kase die kelew nonηη, ε mwεεm mvun mum buy mvunfεεm mvú è nulo bó saa ekumηη κε, njefo mvú to buy ε è nu diuw Nyo' le, wvú yaa nu naa lo embiay mbiay κε. Nonηη beene bò nu ε lewtε wase ε bεε ê wvú εκuse emum eκεηκε mvuntelem mvú temyi keekaantηη fiεε fi bó nu ε gεε beene ε no taale fwe yî dvú le. ¹⁹ Fiεε fin fi beene taale fwe yî dvú le nu fi jici mvuntelem mvuseεbeene le cεεy cεεy, temyi diεwε κεη'wow e fo mvú ebuuke. Ε nu fi fi nu ke ege é beene efey eley egeη ente fô kecee ke Nyo' le ejim jo ndvu yî bó nu ε shηηκε ε ban jó dvú le. ²⁰ Ε è nu fó fò Jisos to leyεε wase diεwε nsafwe wesebeene le keekene bvudvuu ê beene. Wvú nu εκολε ke bocee ncese le wvú mεy lo ê je yî Melkisεδεk nu jó le.

7

Ekume cee ncese wvú Melkisεδεk

¹ Melkisεδεk wvun to nu Nfon wvu Salem, bvuu nu cee ncese Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεεm Mvunciim e. Ε è ke no nu kefew kemew e, ε Abl'am laa jem yuwye bonfon nteen. Ε Melkisεδεk ke tasηη bò

wvú no wvú to kfuuyi, mum laη kembonηη yî ye le. ² Ε Abl'am gaw mwεεm mvunciim mvú wvú to yowεε gbwen jem e biba yuufe, nya keba kemwaan η ê Melkisεδεk. Cee ncese wvun nu ε diee diew duηci mwεεm mvunfεεm. Fi fwe nu λ wvú nu “Nfon wvu Teytey” no diee diew di Melkisεδεk duηci. Ε fi bii fó nu λ wvú nu “Nfon Nyεkeey” njefo wvú to nu Nfon wvu Salem. * ³ Κε wee kee ice bò bwee κεηεε kfuu diew κε. Ε κε wee kee tηη seke bó to bokεε wvú κεηεε seke wvú to kpweε κε. Wvú nu cee ncese wvú mεy lo diεwε Waa Nyo' le.

⁴ Ben κε etaa eyηη wee wvú è to nu Melkisεδεk wvun! Wvú to nu naa lo wee ε wvú kuuke. Naa ε Abl'am wvú to nu cee kfuu di bonyii bo Islael e ke yow mwεεm gbwen jem e to dvú gaw biba yuufe, mum nya lo kemwaan η ê wvú. ⁵ Fi ekume boom bo Λewe le bò to ké no lemte lemme di bocee ncese le nu ε bvudvuu bvumew to jemyi ê bonci bo Muses e λ bó efii mwεεm ê bonyii bo Islael keba kemwaan η ente jo yuufe, naa no bonyii ban to cim nu boom bo bwee bó le, ε bó bocii nu boom bo Abl'am e. ⁶ Κε wee wvun to nu wee kfuu di Λewe le κε. Geenηη ε è fi wvú mwεεm ê Abl'am keba kemwaan η ente jo yuufe, laη kembonηη yî ye le, ε Abl'am nu wee wvú Nyo' to gee ηkawma ê wvú. ⁷ Κε è nu kemaηηη λ wee wvú laηκε kembonηη yî wee mvu le kuuke fele wee wvú wvú laηκε kembonηη yî ye le κε. ⁸ Bocee ncese bo ê kfuu di Λewe le ban to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan η ente jo yuufe, ε bó bodvu bò fii nu bonyii ε bó kpwee. Geenηη Melkisεδεk wvú to fiεε mwεεm keba kemwaan η ente jo yuufe ê Abl'am nu ε Nwa' Nyo' seηe ê beene λ è nu wee ε wvú to fele. ⁹ Ε nulo é bó egay λ Λewe kebεε wvú kfuu diew to fii mwεεm ê bonyii keba kemwaan η ente jo yuufe to nu ε nya mwew mwεεm ê Melkisεδεk can Abl'am e. ¹⁰ Bó nulo egay nonηη njefo seke Melkisεδεk to tasηηεε bò Abl'am nu ε wvú wvú Λewe to bεε ê bvulew bvú Abl'am wvú è to nu icee cee cee bó le.

¹¹ Ε è fηη to nu λ lemme di kfuu di Λewe le to gee diεwε bocee ncese le to nu ε kocηη keege é bonyii enu teytey ê Nyo' ejise, tu

6:13 Kenj 22:15-18; Ibu 11:12   **6:16** Ksm 22:11; Mat 5:34; 23:16-22   **6:18** Ktj 23:19   **6:19** 3:6; Lum 5:5; Ibu 9:3
6:20 4:14; Mben 110:4; Ibu 5:10; 7:1-4   **7:1** Kenj 14:17-20; Ibu 5:6   * **7:2** Salem nu λ, “Nyεkeey” ε è nu diee di
kelaante kè Jelusalem e, ε bó ε ci lo.   **7:5** Ktj 18:21

shiee wvumvu cee ncese to bee ebvuu enu wvu la? Beene kee le Nyo' to nya bonci ê bonyii bo Islael bii lemme di bocee ncese bo ê kfuu di Lewe le to gee. Fí dioo nu nonen, bó kaa ε gay le wvuwe cee ncese keηke keeke enù ê je yì Melkisedek nu jó le, efey keenu ε è nu ê je yì cee ncese wvu ê kfuu di Elon e nu jó le nεε le? ¹² Beene kee le kfuu di bocee ncese le ké kumene, ε fí no nu shiee le keekumen ten bonci. ¹³ Wee wvun wvù beene jemyi ekumε wvú, nu ε wvú to buy ê kfuu dimew e jεεy, ε wee ke baa yuu buy wase ê kfuu didvu le elemte fô ketan ke ncese le ke. ¹⁴ Wee wvun nu Tata wesebeene. Ε è nu keceey le wvú to buy ê kfuu di Juda le. Ε Muses to ke baa yuu jeme fiεε ekumε kfuu din seke wvú to jemyi ekumε bocee ncese ke.

Jisos nu cee ncese ê je yì Melkisedek nu jó le

¹⁵ Fiεε fin fi beene jemyi ekumε fí nu ε looce ε dunçe ye no cee ncese wvumvu nu ε buy wase diewe Melkisedek e. ¹⁶ Wvú nu ε nε ε tu cee ncese ε è yaa nu ê je yì nci jemyi le no wee keηke keenu ê kfuu di bocee ncese le ke. Wvú nu cee ncese ε è nu yì mvungay mvu nshii wvù yaa kaa ke le. ¹⁷ Ε nu fiεε fí bó nu ε san ekumε wvú le,

“Wo nu cee ncese wvù mey lo ê je yì Melkisedek nu jó le.”

¹⁸ Fí ε mum ε no nu le, je yi yvum yì bó to gee mwεem jó nu ε bó ε fuwye wase yiyε, njefo ke yì bvuu keηke mvungay keεε lemme ke.

¹⁹ [Ke bonci bo Muses e to ké ge fiεε ε fí jon gen mεse ke.] Geenεn, keseen nu ε Nyo' ε dunçe wase je yì jee ntay yì beene egεelè bvufee yì dvù le yì fele yiyε. Ε nu yì yì beene fele jó se too nceencee fô Nyo' le.

²⁰ Ε keebvuu ebise fô nu ε Nyo' to dioo gεεle cee ncese je yì fiε yin, die kelew, ε ke wvú to ké die kelew seke wvú to gεεle bomew ba ke. ²¹ Geenεn, ε wvú ke dioo gεεle wvun, die kelew ekumε wvú gay le,

“Me wvù Tata nu ε me ε ndie kelew, ε ke me nu ηke ηkumen diew yem ke,

‘Wo nu cee ncese wvù mey lo.’”

²² Kelew kè Nyo' to dieε kin ε mum ε dunçe le Jisos nu wee wvù nu ε ge monkan mo monfem man ε no leeme temyi fele mo moyvuum.

²³ Bocee ncese bò to shee nu fwele to ké no nu nteen, njefo ke kpwe to nulo ecine wee le é wvú emey egee lemme diw di kecee ncese le ke. ²⁴ Geenεn, Jisos ε no nu fiew cee ncese sekecii njefo ke nshii we keηke kendvuse ke. ²⁵ Nonen, wvú nulo eboysee bonyii sekecii bò benci too fô Nyo' le fele can ye le. Ε wvú boysee nonen, njefo wvú nu dvù sekecii leke Nyo' fô bó le.

²⁶ Fí nu leη le beene ekeηkè kfuu kekie ekole ke bocee ncese le. Wvú nu fiew wee wvù yuule, ε wvú baa keηke jay keεε nlom yì ye le ke. Wvú nu fiew ε Nyo' ε gawsen wvú fô bonyii bo bibefe le. Nyo' nu ε bense wase wvú, wvú ε ben naa ε fey εbulε ε gen fowe. ²⁷ Ke wvú keηke fiew shiee kegee boncese diewe bikuu bi bocee ncese le, bì to ké no gee boncese ediuw εcii ke. Ε bó to ké dioo gee yaw ge fô bikuu bibole, keekpwanσen bibole bibefe, se ke no gee fô bi bonyii le. Wvú to ge fiew we ncese kan mwaan no wvú to nyaε ekole kew keetaηe bonyii dvù. ²⁸ Yì kefew ke bonci bo Muses e nu ε bó to baale naa ε è nu bonyii ε bó wεeyi yì nyam ye le le bó enù bikuu bi bocee ncese le. Geenεn, ε è ke dioo nu wase ejim jo bonci ban, ε Nyo' ge ηkawma die kelew, mum baa wase ε è nu Waa we wvù wvú nu ε ge wvú ε no jee gene mεεse sekecii.

8

Jisos nu ekole ke bocee ncese le ke monkan mo monfem e

¹ Ekole ke fiεε fi beene jemyi ekumε fí le nu ke le, beene keηke kfuu ekole ke bocee ncese le ε è nu wee ε wvú ε shii ê εbo ke εceey ke kawla Nyo' Bvukuke le fowe. ² Wvú nu wee lemme fô Nyo' nu, lemte cun dvù è nu ceey ceey cun yi wvú wvù Nyo' le, ε è yaa kene bonyii ke. Ε kene wvú wvù Tata Nyo' cun yidvu. ³ Ekole ke bocee ncese le kecii nu ε Nyo' ké baa gee le wvú ejod nnyá yi bonyii feese ê Nyo' bvuu gee ten boncese fô Nyo' le.

Nonen, fí ε no nu shiee le fô wvuwvun cee ncese le keekenje ten fiεε fi wvú nulo ege ncese dvú fô Nyo' le. ⁴ Ε wvú be nu fokuse fen, wvú saa enu naa lo cee ncese ke, njefo bocee ncese nu wase dvú bò nyaa nnyá bii no nci Muses gomte. ⁵ Lemme di bó lemte fokuse fen nu ke lo nfieesen bó kenjinjin ke di yew dvu Nyo' le fowe. Ε nεε fiεε fi è to nu seke Muses to nu keekene cun Nyo' yi fokuse fen, ε Nyo' tefe wvú gay le, “Yεnε le wo nu ε kene fiεε ficii fí ε no nu ke lenlen

diεwε fi me nto nduηceε ê wo yí kum e.”

⁶ Geenεn Jisos nu ε bó ε nya lemme ê wvú ε dí kuuke fele di bocee ncese bo fwele le, ke lenlen no monkan mò wvú leeme fwe wvudvu entelen jo Nyo' bó wee wvu wum kuuke ten fele mo moyvuum. Mó fele lo njefo moman bii ε è nu bonkawma bò fele bo fwe le. ⁷ Ε monkan mo fwele to nu se mó kenke jay ηkuuη, tu ke shiee momew to bee ebvuu enu dvú ke. ⁸ Nyo' to nu ε yen le jay nu dvú bó bonyii, mum gay le, “Me wvù Tata ηgayte le diuu too lo di me nu ηke engbwo monkan mo monfem bee yew Israel noo yew Juda.

⁹ Ε ke monkan man nu diεwε mò me nto ηgbwoλεε

bee bo'icee cee bó diuu di me nto njiceεε bó le yí kebo le, njo mbuy bó bó won wvù Ijiw e ke. Monkan modvu man nu ε bó to baa emεy eleeme yí dvú le ke.

Nonen, ε me mum mbase jim ê bó le. Fifi jemyi me wvù Tata.

¹⁰ Me wvù Tata mbvuu njemyi le, kefew nu ke eto ekocεn, é me embvuu engbwo momew monkan bee yew Israel.

Mó nu ke enu le, me nu ηke enlese lo bonci bem

ê bonkpawace bobole, ensan ε è nu ê mvuntelem mvubole.

Me nu ηke enu Nyo' wvubo, ε bó nu bonyii bem.

¹¹ Ke wee bεε ke ebvuu eyεεyi lo wee we won mvu

kenεε waa bwee gayte le wvú ekeè Tata Nyo' ke, njefo wee tfuu nu ke ekee me ε kew yí wee wvu caan e ε gen ε buy yí wvu baay e.

¹² Me nu ηke encam shen fô bó le, nλεεshe mwεεm mvubole mvù befe. Ke me mbεε ηke embvuu enkumyi bibefe bibole ke.”

¹³ No Nyo' to jemyεε le monkan mo monfem nu ke enu, tu wvú to yene wase le mo fwele ma nu fiεε fi fiyvuum. Ε fiεε yvuumene kenεε lune wase, tu è shεεte caan é fí ela ê bonyii ejise.

9

Je ncese yi yvum bó yi fiε

¹ Fí nu le, monkan mo fwele to kenke bonci bò dunji je yí bonyii ebunleè Nyo' jó, bvuu kenke bvudvuu ε bó ε seyse le è nu yew Nyo' yi fokuse fen. ² Bó to nu ε kene cun bó ndvu sumten biba bifεε, ε keba ke fwe ente nu ε bó teηe le Bvudvuu bvù Yuule. Bvubvun nu fò fiεε fi bó to tomyi ken'yeese yí dvú le noo fò kedaη kè bó to ké no gεεle blεed wvù bó nu ε ge ncese dvú fô Nyo' le to nu. ³ Ε keba kè bii fó ente nu ε bó teηe le Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay. Bvudvuu bvun to nu εjim jo ndvu mi ε bó ε shεηke ε sumten cun dvú entelen. ⁴ Bvubvun bvudvuu nu fò ketaη ke jiin e to nu, ε bó ε seyse ketaη kedvu bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε ηkuw monkan mò Nyo' to gbwoλεε bó bonyii nu ten fó, ε bó ε seyse ε lay ye yidvu yicii bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε ηkuw wvun e nu ε kentee ke mana le to nu jó, ε bó ε seyse ten bó ketwaa ke bigew e kè yeεle. Ε kemaη ke Elon e kiε kè bibε to comεε yí dvú le nu ten ê ηkuw wvun e. Ε biwaη bi εta le bì bó to saηεε bonci bo monkan modvu le nu ten ê ηkuw wvudvu le. ⁵ Ε we jo ηkuw wvun nu ε bó to leke mwεεm mvumew ε mvú nu diεwε bonceendaa bo Nyo' le bo n'yuule, ε mvú ε saη ye ê we jo kentaw ke Nyo' le ke nλεεshe bibefe le. Mwεεm mvun nu ε ke è nulo é beene ejemyi gene ente jodvu keseen baay ke.

8:5 9:9; 10:1; Kolo 2:17 Ksm 25:9, 40 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Yεsa 55:3; Yeli 31:31-33; Esek 37:26; 1Kol 11:25 8:8 Yeli 31:31-34; Ibu 10:16-17 8:13 8:6 9:2 8:5; 9:11-12; Ksm 26:1-30; Ksm 25:31-39; Ksm 25:23-30 9:3 Ksm 26:31-33; Lεw 16:2; Ibu 6:19; 9:7, 12; 10:20 9:4 Ksm 30:1-6; Ksm 25:10-16; Ksm 16:32-35; Ktj 17:21-25 Ksm 25:16 9:5 Ksm 25:18-22 9:6 10:11; Ktj 18:2-6

⁶No bó to seyseε mwεεm mvun ê yiyin je le nen, ε bocee ncese mum no gene leyte ê keba ke fwe kie le εdiuw εcii gee lemme dibole dvú. ⁷Geenen, ε wee wvù to ké ley ê keba ke ente kie le to nu ke εkolε ke bocee ncese le maan. Ε wvù to ké ley dvú ke kan mwaan yí kelum e. Ε wvù yaa to ké ley dvú se ελεμε ke nyam e kè wvù ege ncese dvú fô εkolε kew e noo fô bibefe bi bonyii le bì bó gee yaa kee ke le. ⁸Nonen, yiyin nu je yí Keyoy ke Yuule dunçi ê bonyii le je yí wee to nulo eley egen fô Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay e to baa yene wase ye ke, no cun Nyo' yi fwe ye to bæε leeme fó. ⁹Mwεεm mvun mvunciim nu nciise mwεεm mvù kooyi kefew ke keseen kin e. Ε fifin dunçi le ke mwεεm mvù bó to nyaa ê Nyo' noo boncese bò bó to gee fô Nyo' le nulo ege é mvuntelem mvu bonyii bò bunlee Nyo' le enu ε mvù yuule gene mεεse ke. ¹⁰Mwεεm mvudvu keηke ke fiεε maan keege ε è nu bò mwεεm mvudien noo mwεεm mvuwuun noo jé yí bonyii cuke ye jó keeyuule ê Nyo' ejise. Ε mvumvun nu mwεεm mvù kumte ke ε è nu nyam ye le, mvù bó to keηke keege egen ebuy kefew kè ηkumεn ke eto le.

¹¹Geenen no Klistu wvù nu εkolε ke bocee ncese le nu ε to wase, ε è nu wvù wvù nu ε to bó mwεεm mvù jee, wvù ε mum ε ley cun, ε è nu yí baay yí yuule gene mεεse le. Ke yiyε nu yí è yoke bonyii ke. Fí nu le, ke è nu cun yí yí nshε yin e ke. ¹²Fô wvù to leyεε nu Bvudvuu ε bvù looci Yuule naa ntay. Ε wvù to ley kan mwaan ε fí ka lo nonen. Wvù to baa eley fofen ε è nu bò ελεμε ke bíe le kenεε ke boom bo bona' le ke. Wvù to ley ε è nu bò kew ελεμε. No wvù gee nonen, ε fifin mum sum beene yí bibefe le, ε nsum wvun nu wvù mεy lo. ¹³Ε to nu fwele é wee ké dioo nu bò ηkfum ye le, é bó jo ελεμε ke bie le kenεε ke na' le, kenεε taan di kejun ke na' wvù bó nu ε ton wvù ε fie le, mise kenεε mwan yí mwεεn e, ε wvù kase no yuule. ¹⁴Ε fí to nu nonen, tu ke ελεμε ke Klistu le nulo ege fiεε fi fele fifie? Wvù to nu ε nya εkolε kew ε kí nu se nlom ê Nyo' fele yí Keyoy kè mεy lo le. Wvù to ge nonen, mum

cuke mvuntelem mvusεεbeene yí mwεεm mvù too bó kpwe le, wvu le beene elemte Nyo' wvù keηke nshii le. ¹⁵Ε nεε fiεε fi Klistu nu wee wvù leeme fwe monkan mo monfem man entelen jo Nyo' bó wee wvu wum. Ε wvù leeme wvu le bonyii bò Nyo' nu ε tee le è nu bew ke ekeηke bvudvuu fô bvujonke bvù mεy lo bvù Nyo' nu ε kaw bó dvú. Bó nu ke ekeηke njefo wee nu ε kpwe wase, ε kpwe ye yin ε sum bó yí ηγεw wvù to nu keeke eto nje bibefe bì bó to shee gee fwele ê monkan mo moyvuum e. ¹⁶Beene kee le wee ké teete kpwe, * wee saa ke ebi ntefe kpwe wvudvu le se bó ε yen le mwεεn nu ε kpwe wase ke. ¹⁷Fí nu nonen, njefo ke ntefe kpwe ké no keηke mvunγay se wee ε kpwe ke. Ke bó ké bí ntefe kpwe le ε wee wvù tefe kpwe bæε dvú ke. ¹⁸Ε nεε fiεε fi naa monkan mo fwe nu ε mó yaa to nulo ke eleem se bó ε seε nyam ελεμε ε buy ke. ¹⁹Ε to nu seke Muses to tanεε wase fiεε ficii fi to nu ê Nwa' bonci le ê bonyii bocii, ε wvù mum jo tiεw kete ke isob e ε bó ε njim yvúw njee yí dvú le ε bó ε com yí ε no yeεle, mum jo ten ελεμε ke boom bo bona' le, bó ke bíe le, noo joo, mise yí ηwa' bonci bodvu le, mum mise ten yí bonyii bocii le. ²⁰Ε wvù dioo miise no gayte le, “ελεμε kin nu ke monkan mò Nyo' gbwole ben ε bó le, gayte le ben eleemé yí dvú le.” ²¹Ε wvù mise ten ελεμε kedvu yí cun Nyo' ye le noo yí mwεεm mvu cun dvu dvú le mvù bó gee bunle dvú. ²²Fí nu naa lo keceey le mwεεm nteen to shee nu ε nci dunçi le bó keηke keege ke ε è nu bò ελεμε é mvù se no yuule. Ε ke è nulo é bó elεεshε bibefe bi wee le se bó ε seε fiεε ελεμε ε buy ke.

Ncese wvù Jisos to geε kan mwaan cuke bibefe bi bonyii le

²³Fí to nu naa shiee le le bó ecuke mwεεm mvun mvù nu ke lo nfieesen mwεεm mvu fowe ê yiyin je le. Geenen, ecuke mvù looci nu mvu fowe ε è nu bò boncese bò fele boban, ²⁴njefo Klistu to ley cun Nyo' le ε è yaa nu yí è yoke bonyii bò can, yí è nu ke lo nfieesen cun Nyo' yí ceey ceey ke. Wvù

9:7 5:3; 9:25; 13:11; Lεw 16:2-16 **9:9** 7:19; 9:2 **9:10** Lεw 11; 15; Ktj 19 **9:11** 4:14 **9:12** 7:27; 10:4; Lεw 16:14-16; 12:24; 13:12, 20; Mat 26:28; Lum 3:25-26; 1Bi 1:2, 18-19; 1Jon 1:7 **9:13** Ktj 19:1-10:17 **9:14** Lum 6:20-23; 8:2 **9:15** 8:6 * **9:16** Ntefe kpwe bó monkan nu fiεε fimwaan ê díεw Glek e. **9:19** Ksm 24:6-8; Ibu 9:12-13; Lεw 14:4, 6; Ktj 19:6 **9:22** Lεw 17:11 **9:23** 8:5

to ley ε è nu fowe kebεε. Ε è nu fò wvú nu keseen fwe dvu Nyo' lεke Nyo' fò beene le. ²⁵ Kε wvú nu fó nεn keebvuu egee boncese bô εkolε kew fô Nyo' le bokan e bokan e diεwε no εkolε ke bocee ncese le to ké no leyte fô Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay e ê kelum ê kelum, keege ncese bô ελεμε σε è nu kew ηkuuη. ²⁶ Ε fifin to nu shiee le, tu Klistu be κηηke keekpwee jaa we, kaase kpwee ε kew no bó to bomεε won. Geenεn no fí nu, nu ε wvú ε to wase kan mwaan fí ε ka lo nonεn. Wvú to kefew kin kè won kaa wase le keejo εkolε kew ege ncese dvú, ekpwe keecukε bibefε. ²⁷ Kε ληληη no fí nu λε wee κηηke keekpwe ke kan mwaan emum ecεyte wase ε è nu nsaw, ²⁸ nu ke no Klistu to nyaε εkolε kew kpwe fô bonyii le kan mwaan keetuu bibefε bi bonyii le nteen. Ε wvú nu ke ekase eto yí bokan bo bofεε le ε è yaa bvuu nu keege fiεε bô bibefε kε. Wvú nu ke eto wase keseen keeboyse bonyii bô cεyte wvú shiee le.

10

Ncese wvù Jisos to gee nu ε jo wase bvudvuu bvυ boncese le bocii

¹ Bonci bo Muses e to nu ke lo kenjinjin ke mwεεm mvù jee mvù to nu keeke enu le. Kε bó to nu wase cεεy cεεy mwεεm mvù to nu keeke enu kε. Ε bó mum no shee gee boncese ê kelum ê kelum, σε è nulo é boncese bodvu ege é bonyii bô benci too fô Nyo' le eyuule gene mεεse ηkuuη. ² Ε è to nu λε boncese bodvu nulo ege é bó eyuule nonεn, tu kε bó to bee ebvuu eshee egee boncese bó le bó le kε, njefo bonyii bô bunlee Nyo' to bee keenu ε bó ε cukε wase bibefε bibole kan mwaan, ε mvuntelem mvubole yaa bvuu saake bó yí bibefε le kε. ³ Geenεn, boncese bô bó to gee ê kelum ê kelum ban to kaa gee ε bonyii kumyi lo bibefε bibole. ⁴ Ε fí nu nonεn, njefo kε è nu naa lo é ελεμε ke bona' * bô ke bíε le ecukε bibefε bi wee le kε. ⁵ Ε nεε fiεε fí to gee ε Klistu dioo to fokuse fen gay ê Nyo' λε, “Kε wo κηηke shiee fô boncese bô bó gee bô nyám e,

noo fô mwεεm mvù bó nyaa ê wo le kε. Wo nu ε nya me ε è nu bô ye λε me enge ncese dvú.

⁶ Kε nyám yí bó nyaa ε bó tone gee boncese dvú fô wo le, noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvú keecukε bibefε bi bonyii le baa cim ege é wo eyuuke njon kε.

⁷ Me ε mum ε ηgay λε, ‘O Nyo' taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fí wo shieele, kε no bó sanεε ekumε me ê Nwa' wo le.’ ”

⁸ Wvú to yaw gay ê Nyo' λε, “Kε wo baa κηηke shiee κεεε yuuke njon bô boncese noo nnyá yí bó nyaa ê wo noo nyám yí bó nyaa

ε bó tone gee boncese dvú fô wo le, noo mwεεm mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvú keecukε bibefε bi bonyii le kε.”

Ε mwεεm mvun nu ε bó to gee kε naa bii no nci gomte. ⁹ No wvú gay nonεn, mum bise fó gay ê Nyo' λε,

“Taa eyen, me nu ε nto keenje fiεε fí wo shieele.”

Wvú to jeme nonεn, mum λεse boncese bo boyvuum keegeε wvu fwε. ¹⁰ No Jisos Klistu to gee fiεε fí Nyo' to shieele λε wvú ege, ε ye ye yí wvú to nyaε kan mwaan ε fí ka lo nonεn, ge ε beene mum no yuule. ¹¹ Cee ncese tfuu ké no gene leeme fô bvudvuu bwew bvυ lemme le εdiuw εcii gee boncese biinene bokan e bokan e, σε boncese bodvu nulo ecake bibefε bi bonyii le ηkuuη.

¹² Geenεn Klistu to nu ε ge we ncese kε kan mwaan ε wvú mum kocεn wvù ecake bibefε bi bonyii le kemakaa. No wvú gee nonεn mum shii ê ebo ke εcεεy ke Nyo' le. ¹³ Wvú nu fó ε κεw sekekίε le, cεyte egeen ebuy seke Nyo' ke ejike bonyii bew bo bvuban e diεwε kedvuushεε ke bikaa biew e é wvú etome bikaa yí bó le. ¹⁴ Ncese we wvú mwaan wvun nu ε ge bonyii bô wvú gee ε bó yuule, ε mum ε no yuule ten ê Nyo' ejise gene mεεse sekecii. ¹⁵ Keyoy ke Yuule

9:26 7:27 9:28 3:6; 10:10; Yεsa 53:11-12; Mat 26:28; 1Kol 15:50-53 10:1 8:5 10:4 9:12-13 * 10:4 Bona' ban to ké no nu bona' bô bolemσε. 10:5 Mben 40:6-8 10:10 7:27 10:11 9:6; Ksm 29:38 10:12 8:1 10:13 Mben 110:1; 1Kol 15:25 10:16 Yeli 31:33-34; Ibu 8:10, 12

jemyi tɛn ê beene tomte fiɛɛ fin. Kí to nu ɛ yaw gay le,

16 “Tata gayte le, ɛ nɛɛ monkan man mò me nu nke enjgbwo bee bó ɛjim jo ɛdiuw yoya le:

Me nu nke enjɛɛ bonci bem ê mvuntelem mvubole,

embvuu ensan ê bonkpawwɛ bobole.”

17 No wvú gay nonɛn bvuu bise le,

“Kɛ me mbɛɛ nke embvuu enkpawwɛ bibefe bibole

kɛnɛɛ gee dibole di befe kɛ”

18 Fí ɛ mum ɛ no nu le é bó lɛɛshi wase bibefe bi bonyii le, tu kɛ shiee mwɛɛm mvù bó enyaa ɛ bó gee boncese dvú keecukɛ bibefe bi bonyii le bvuu bɛɛ kɛ.

Beene ebenci too nceencee mbew Nyo' le

19 Boom bo bwɛɛm e, fí ɛ mum ɛ no nu le ɛlɛmɛ ke jisos e nu ɛ yene wase je ɛ beene nulo eley keseen yaa fane kɛ, eɛn fô Bvudvuu bwɛ bvù looci Yuule naa ntay e.

20 Beene nulo efey ê je yi fiɛ yì nyaa nshii le yì jisos to yen'yɛɛ fô beene le. Wvú to yene je yin bô ye ye, ɛ fí mum no nu le wvú nu ɛ cake wase ndvu yì bó to shɛnkeɛ ban bvudvuu bvudvu dvú. 21 Beene kɛnke wase cee ncese wvu baay wvù taale fô yew Nyo' le yì è nu bonyii bew. 22 No mwɛɛm mvun nu nonɛn, beene emum ebenci too mbew Nyo' le bô fitele fimwaan ɛ beene ɛ lese fitele yì ye le ficii nu sɛ kemaɛn. Beene ebenci njefo bó nu ɛ miawmiaw wase mvuntelem mvusɛɛbeene bô ɛlɛmɛ ke Klistu le mvú ɛ no yuule, yaa bvuu saake beene yì fiɛɛ le kɛ. ɛ beene bvuu nu tɛn ɛ bó ɛ cukɛ wase ye yesebeene bô joo yì yuule. 23 Beene eleemè tɛmyi ntay yì fiɛɛ fi beene taale fwe yì dvú le fi beene ké no jemyi ê bonyii ɛkumɛ fi le. Fo beene etuwtenè kɛ, njefo wee wvù kawɛɛ beene leeme yì diɛw ye le. 24 Beene egomtè tɛn je keeyvuwse mvuntelem mvu wee noo wee le keekonene noo keege mwɛɛm mvù jee. 25 Fo beene ecin'yì keetoo yì kentaashe le diɛwɛ no bonyii bomew nu ɛ nɛ wase ɛ no gee kɛ. Beene eyvuwsè lo mvuntelem mvusɛɛbeene, efey mvunciim no beene

yɛne wase ɛ diuu di Tata wesebeene nu ke ekase eto nu wase nceencee.

26 Beene ekeè le é beene nɛ ɛ bvuu ɛ no gee bibefe, gee kee, ɛ beene nu ɛ bó ɛ fiɛɛn wase je yi keɛɛy, é beene no keè le kɛ ncese wvumvu bvuu nu dvú wvù è nulo é bó ebvuu ege fô bibefe bisɛɛbeene le kɛ. 27 ɛ wee gee nonɛn, é wvú no cɛyte kɛ wase bô nfan ɛ è nu nsaw Nyo' noo nguy wvù befe wvù nu ke eyese lo bonyii bo bvuban e bo Nyo' le. 28 Wee ké ngoyte nci Muses, é bonyii eleem bofɛɛ kɛnɛɛ botɛte etom le bó nu ɛ yɛn fiɛɛ fi wvú ge le, é nsaw mum koo mwɛɛn, ɛ bó mum yu lo wvú yaa koole yii kɛ. 29 ɛ fí nu nonɛn, tu ben kpwaake le wee wvù joo Waa Nyo' ɛkuse, joo ɛlɛmɛ ke monkan mò Nyo' gbwolɛɛ keecukɛ wvù dvú é wvù eyuule le kí nu fiɛɛ fi ɛcici, nan'yi tɛn Keyoy ke Yuule kè too bô mbuwma Nyo', nu ɛ kfuu ngɛw wvù wvuwe wee nu ke ekɛnke nu ke enu nɛɛ? 30 We ngɛw nu ke ebɛmte lo njefo beene kee wee wvù to gayɛɛ le,

“ɛ nu me wvù nu ke etfuse ɛnvukɛ,

ɛ è nu me wvù nu ke enya nlawma wvubo.” ɛ wvú ɛ bvuu ɛ gay le,

“ɛ nu me wvù Tata wvù nu ke esaw bonyii bem.”

31 ɛ nu fiɛɛ fi nfan e baay keegbwe can Nyo' wvù kɛnke nshii le.

32 Geenɛn, ben ekumyì ɛdiuw yo fwe yò bó to yuusɛɛ ben yì fiɛɛ fi Nyo' le. Ben to nu ɛ kuu shém no diuu bô bonjɛw bô to too fô ben e. 33 Kefew kemew e nu ɛ bonyii to ké no nan'yi bvuu nyɛwle bô ben ya le. Kefew kemew e, ɛ ben no leeme ɛjim jo bonyii bô bó nyaa tɛn ngɛw ê bó ê yiyɛ je le. 34 Ben to ké no koole shen bô boba bonyii bô nu yì ncaw e, fii bó. Bó to ké loo mwɛɛm mvunɛn, ɛ ben cinɛ kɛ dvú no yuuke ɛ è nu njon, njefo ben kee le ben kɛnke mwɛɛm mvumew mvù fele mvumwɛ ɛ è nu mvù nu ke emɛy nu sekecii. 35 Nonɛn, fo ben ecinɛ fiɛɛ fi ben leeme wase yì dvú le kɛ, njefo è nu fiɛɛ ɛ fí kɛnke nlawma wvù kuuke. 36 Fiɛɛ fi shiee le fô ben e nu le ben esuu shém wvu le ben nulo egee ɛ è nu fiɛɛ fi Nyo' shieele, é ben

10:19 4:16; 9:8 10:20 9:3; Mat 27:51; 2:14-15; 9:14-15; Jon 14:6 10:21 3:6; 4:14 10:22 Esek 36:25; Efe 5:26
 10:23 3:6 10:24 13:1 10:26 6:4-6 10:27 Yesa 26:11 10:28 Dito 19:15; 2Kol 13:1 10:29 2:3; 5:8;
 9:12; Mat 12:31 10:30 Dito 32:35-36 10:32 6:10 10:33 1Kol 4:9 10:34 11:26; 13:14 10:35 3:6; 6:11-12
 10:37 Abk 2:3-4

ke emum ekeŋke fiεε fi wvú nu ε kaw beene dvú. ³⁷ Bó nu ε saŋ le,
 “E shεεte ke wase caan é wee wvú nu keeto emum efεse.

Ke wvú nu emoocε ke.

³⁸ Wee wεm wvu teytey nu ke ekeŋke nshii nje fitele fi wvú lese yí yεm e.

Geenen é wvú nε lo ε no fane ε tfuw bikaa, fitele fiem saa ejee bô wvú ke.”

³⁹ Geenen, ke beene nu boba bô tfuuke bikaa bô nu ke ela ke. Beene nu fiεεbeene bonyii bô nu ε lese fitele yí Nyo' le bô biyoy bibole nu ke eboy.

11

Ekume keelese fitele yí Nyo' le

¹ Keelese fitele yí Nyo' le nu keetaale fwe yí fiεε fi Nyo' nu ε kaw wee dvú kee naa ntay le wvú nu ke ekeŋke fí, kee tεn le fí nu dvú ε wvú baa cim yεn wase fí le ke. ² Nyo' to bensee bonyii bo fwele njefo bó to nu ε lese fitele yí ye le. ³ E ge tεn fitele fi beene lese yí Nyo' le beene ε se kiεε ntay le Nyo' to bom won wvun ε è nu ke bô diεw ye, ε mwεεm mvú beene yεne to buy yí mvú bó yaa yεne mvú le ke.

Ebel

⁴ E to ge tεn fitele fi Ebel to lesεε yí Nyo' le ε wvú se ge ncese wvu leŋ fey Kεεn. E Nyo' mum jo wvú le wvú nu wee wvu teytey, mum fi nnya ye keetom le wvú nu wee wvu teytey. Abel to nu ε kpwe, geenen ε fitele fi wvú to lesεε yí Nyo' le ε ge beene ε no yuuke ε wvú bεε jemyi é beene ε to ε buy εben e.

Enok

⁵ E to ge tεn fitele fi Enok to lesεε yí Nyo' le ε Nyo' se jo wvú gεn bô wvú fowe wum ε kpwe baa kum wvú le ke. Bó to nu ε nε fanε yaa bvuu yεn wvú le ke, njefo Nyo' to nu ε jo wase wvú we. E Nyo' se jo Enok we nu ε Nwa' Nyo' jemyi le wvú to ké no gee ε Nyo' yuuke njon. ⁶ Nonen é wee nu dvú se wvú nu ε lese fitele yí Nyo' le, tu ke è nu naa lo é Nyo' eyuuke njon bô wvú ke, njefo é wee gomte keebenci too mbew Nyo' le, tu wvú keŋke

keebεε le Nyo' nu dvú, noo le wvú mawci wee tfuu wvú looci gomte wvú.

Noa'

⁷ E to ge tεn fitele fi Noa' to lesεε yí Nyo' le ε Nyo' ke dīoo tefe wvú ekumε fiεε fi to nu keeke ekooy ε wvú baa cim yεn wase fí le, ε wvú yuw Nyo' le mum fε ŋguw wvu baay keeke eboyse yew ye dvú. No wvú to lesεε fitele nonen mum duŋce le kebese ke bonyii bo yí won wvun e nu bô befe é Nyo' ejise, ε è nu ke wase wvú wvú Nyo' to nyaε bvudvuu bvū wee wvu teytey e é wvú, njefo wvú to nu ε lese fitele yí Nyo' le.

Abla'am bô Sela

⁸ E to ge tεn fitele fi Abla'am to lesεε yí Nyo' le, ε wvú se yuw Nyo' le seke wvú to teŋεε wvú le wvú enε won wvubole egeŋ wvumew wvú to nu keeke ekeŋke diεwε won we le. No Abla'am yuwεε nonen mum no gεne ke lo, yaa cim kee fô wvú gεne ke. ⁹ E to ge fitele fi wvú to lesεε yí Nyo' le fidvu ε wvú se gεn no cee won wvú Nyo' to kawεε wvú dvú le diεwε tolo wvú nu ε gεn ε bεε won bonyii bomew e. Wvú to nu jó ghane cee cún e bô bo Aysik noo Yakow bô Nyo' to kawεε bó bocii bô won wvudvu le è nu ke enu wvubo. ¹⁰ Wvú to cee cún e nonen njefo wvú to taale fwe keeke eley kelaante le ε kí keŋke kenffuy ε è to seyse Nyo' no kelaante kedvu nu ke enu, mum yoo.

¹¹ E to ge tεn fitele fi Sela to lesεε yí Nyo' le ε wvú se keŋke mvuŋgay keeleem bô fue ε wvú ε lun naa wase ε fesεn wvú è nulo é wvú ebvuu eboo. Fí to kooyi nonen njefo Sela to nu ε bee le Nyo' wvú kawεε wvú ké no leeme ke yí diεw ye le. * ¹² E fí mum no nu le wee mwaan wvú Abla'am wvú to nu ε wvú ε lun wase baay, nu wase diuw kpwe le, to nu ε nε ε engokε ke wee le buy yí ye le duule diεwε jón yi we le noo diεwε monshεεm mo ŋgem joo yi baay e mò wee yaa nulo etan etoo ke.

10:38 Lum 1:17; Gal 3:11   **11:1** Lum 8:24; 2Kol 4:18   **11:3** Kej 1:1; Mben 33:6, 9; Lum 4:17; 2Kol 4:18   **11:4** Kej 4:3-10   **11:5** Kej 5:21-24   **11:7** Kej 6:13-27; Lum 4:3; 1Bi 3:20   **11:8** Kej 12:1-2   **11:9** Kej 35:12, 27

11:10 13:14   **11:11** Kej 17:19; 18:11-14; 21:2; Lum 4:19-20   * **11:11** Boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke tεn fεn le, “E to ge tεn fitele fi Abla'am to lesεε yí Nyo' le ε wvú se keŋke wan naa no wvú to cim nu ε wvú ε lun wase ε fesεn ε Sela tεn nulo saa ebvuu eboo ke. Fí to kooyi nonen njefo Abla'am to nu ε bee le ...”   **11:12** Kej 15:5   **11:13** 11:9; 13:14; Kej 23:4; 47:9; Mben 39:12

13 Bonyii ban bocii to nu ε ghan fanε yaa kenke fiε fi Nyo' kawεε fidvu ke, ke ghan no kpwekene ε bó lese ke fitele yí Nyo' le. Bó to yen ke lo fi le ε fi bεε too ncejole, fiisen bô nlanlan, jeme bô dew yibo le, fô bó le nu ε bó kee le bowen nu ke lo botolo ε bó beke lo yí nshε yin e. 14 ε bonyii jemyi nen, tu fi dunji naa ntay le bó bεε gomte won wvù è nu wvubo. 15 ε bó to bvuu kpawwci ekume won wvù bó to nen'yεε jó, tu bó to nu ε kenke je keekase tu jim jó. 16 Geenεn no fi nu, nu ε bó to gomte ε è nu won wvù fele wvuwε, wvù è nu won wvu we. Nonεn ke Nyo' ké no wuumene seke bó tenε wvù le Nyo' wvubo ke, njefo wvù nu ε seyse kelaante ε gεε ê bó.

17 ε to nu fitele fi Abla'am to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε Nyo' ke dioo mom wvù, ε wvù bee keejo waa we wvù Aysik ege ncese dvù fô Nyo' le. ε wvù wvù Abla'am nu wvù Nyo' to kawεε le εngokε ke wee le nu ke ebuy yí ye le. ε wvù bee ke keejo waa we ε è ka wvù, le wen ege ncese dvù. 18 Waa we wvun nu wvù Nyo' to gayεε wase ê Abla'am le, “ε nu Aysik wvù nu ke egeε diee di kfuu diuw e.”

19 Abla'am to kee ke le é wee cim kpwe lo, tu Nyo' nulo ekase ege é wvù etu dvù. Nonεn ê je mi le nu ε è nulo é bó ejo le Aysik to nu ε kpwe ε Nyo' kase nya wvù ê Abla'am ε wvù nu dvù wum.

Aysik

20 ε to ge fitele fi Aysik to lesεε ten yí Nyo' le ε wvù se cew Yakow bô Esau jeme ê bó ekumε mbuwma wvù to nu keeke eyuu eto fô bó le.

Yakow

21 ε to ge ten fitele fi Yakow to lesεε yí Nyo' le ε wvù ke dioo kpwee, cew boom bo Yosεw wvù waa we le. ε wvù to ceeke nonεn ε wvù ε ngvuum yí kembangan e ε no nyaa n'wvum ê Nyo'.

Yosεw

22 ε to nu fitele fi Yosεw to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε wvù ke dioo nu wase keekpwe mum no teete kpwe ye dunji le bonyii bo Israel nu ke eshεε ebuy won wvù Ijiw e. ε

wvù mum gay le bó ke edioo ebuyte jó jo bikufe biwene.

Icee Muses bô bwee Muses

23 ε to nu fitele fi icee Muses bô bwee to lesεε yí Nyo' le fi to geε ε bó se nyile Muses yí kee le te fo bó eyu seke bó to bokεε wvù. ε bó to nyile nonεn njefo bó to nu ε yen le è to nu wan ε wvù jee cuu baay. ε bó fanε yaa efane keenjogoy sa' yí Nfon to bvuseε ke.

Muses

24 ε to nu fitele fi Muses to lesεε ten yí Nyo' le seke wvù to kuε wase fi to geε ε wvù tun le fo bó etenè wen le waa ngonjuu Nfon Felo ke.

25 Wvù to nu ε caw fiew keeyene ε è nu ngεw bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, efey keeyuuke njon bô mwεεm mvù è nu mvù befe ε mvù fele lo. 26 Wvù to nu ε jo le é bó eshoose wen njefo wen nu wee Mboyse wvù Nyo' to kawεε, tu fifie kenke sew fele keekεnke kpaw wvu Ijiw tfuu. Wvù to jo nonεn njefo wvù to taale mmawcε wvù nu ke eto fô wvù le. 27 ε to ge fitele fi wvù to lesεε yí Nyo' le ε wvù se ne Ijiw yaa fane fiε fi è nulo é Nfon ege bô wvù ke, naa ε wvù cim ton'yi shém bô wvù nεε. Wvù to nu ε suu shém ne no gene njefo wvù to taale fiew ε è nu fwe diεwε wvù yene Nyo' wvù bó yaa yene bô ejise le ke. 28 ε to ge ten fitele fi wvù to lesεε yí Nyo' le ε wvù se gεε Nkaw Danεfey, jo ελεmε yefe yí lan fwese le, wvu le Nceendaa Kpwe wvù to yuwyi boom bolemsε bo fwe yí kfuu le edioo etoo buyte fô dew fwese bonyii bo Israel e emum edan efey.

Bonyii bo Israel

29 ε to ge ten fitele fi bonyii bo Israel to lesεε yí Nyo' le ε bó gen lente Joo yi Baay yí Yεεle fokuse ke diεwε bó fey yí nshε yí yem e. ε bonyii bo Ijiw ke dioo to ten buy fô joo yidvu le no momte keefey ten nonεn ε yí kuu bó bocii gen dvù. 30 ε nu ten fitele fi bonyii bodvu to lesεε fi to geε ε bó ke dioo gen buy Jeliku, ke len kenεn kelaante kedvu, ke dioo kenεn nonεn buy εdiuw εsooshwiw ε kembew ke kelaante kedvu le kesε kecii.

La'ab

11:16 13:14; Ksm 3:6; Mat 22:32 11:17 Kej 21:12; 22:1-14; Dito 4:11; Jεm 2:21 11:19 Lum 4:17 11:20 Kej 27:27-29, 39-40 11:21 Kej 47:31-48:20 11:22 Kej 50:24-25; Ksm 13:19 11:23 Ksm 1:22; 2:2 11:24 Ksm 2:10, 11-15 11:26 12:2; 13:13 11:27 Ksm 2:15; 12:41 11:28 Ksm 12:1-14, 21-28, 29-30 11:29 Ksm 14:21-29 11:30 Yosh 6:12-21 11:31 Yosh 2:11-12; 6:21-25; Mat 1:5; Jεm 2:25

³¹ E to ge fitele fi La'ab wvù to nu kpwoon nsake mvu to lesεε ten yî Nyo' le ε wvú se boy fanε yaa ekpwe ηgoo bonyii bobole bo won e bô to temyi bikuu bô bo Nyo' κε. Wvú to baa kpwe, njefo bonyii bo Islael to nu ε tum bonyii le bó eto eghan ekee won wvudvu, ε kpwoon wvudvu fiisen bó ê wvú yew.

Gidion, Balak, Samsen, Jeftha, Dawe bô Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew

³² E è nu le me entaanke bonyii bô to leseε fitele yî Nyo' le, é me ηke entaη engen embuy fεε? Ke kefew nu dvú kè è nulo é me ηkew nyey mwεem mvu bonyii le diεwε. *Gidion, Balak, Samsen, Jeftha kεnεε Dawe bô Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew e κε.* ³³ Bonyii ban bocii nu ε bó to lese fitele yî Nyo' le. E bomew ke so bitum yî jem e, ε bomew saw bvunfon ê je yi læη e, ε bomew keηke mwεem mvù Nyo' to kawεε bó dvú, ε bomew keηke mvunγay keebaη dew bobvule fo bó engele bó. ³⁴ Bomew to nu ε keηke mvunγay keege é ηguy wvù to beenci naa bemte lo ejimε. E bomew keηke mvunγay keebuy can bonyii bô to gomte keegbwoce bó bô nyó jem e. E bomew bô to yen'yi wεeyi ke ne tu bontεmemvunγay. E bomew tu bonyii bo jem e bô temyi, ε bomew kuη bonyii bo jem e bo bitum bimew e ε bó fεε lo. ³⁵ Bomew to nu bokεε bô to leseε ten fitele yî Nyo' le. E Nyo' ge ε bonyii bobole bomew bô to nu ε kpweken wase kase tu dvú no nu bô bó. Bomew bonyii nu ε bó to koole bvuuke bô bimban, ε bó fanε yaa cim ebvuu eshieele le bó ecinε bó le κε, njefo bó to yεne le é bowen kpwe lo, ke ekase ebuy yî kpwe le ekeηke nshii wvù jee fele wvun. ³⁶ Bomew nu ε bó to keεηke bó, tamte bô bongbwan ε ye caafi, kayte bomew bô boncaw fene yew ncaw e. ³⁷ E bomew nu ε bó to tumyε bô εta ε bó kpweken, bvuu tan'yi bomew bô nyó yî bó tane bite dvú ε bó buyte biba bifεε bifεε, gbwoci bomew bô nyó jem ε bó kpwekene. Bomew to ghane jiise ε è nu jéw njée bô yi bíe. Bó to nu bonyii bo kefufe le, ε bonyii njiηsene bô bó bvuu nyewle bô bó. ³⁸ Bó to ghane cee ηkaante le

noo yî dikum e bô ê ditfum e noo ê bibuw e. E nu bonyii ε won wvun to baa ekocεn wvù bó ecee wvú le κε.

³⁹ Bonyii ban nen bocii nu ε bó to lese fitele yî Nyo' le, ε Nyo' bense bó naa ntay. Geenεn wee mvu bó le to baa emum ekeηke fiεε fi Nyo' to kawεε bonyii dvú κε. ⁴⁰ Bó to baa ekeηke njefo Nyo' to keηke ntaη wvù jee ntay fô beene le fele wvubo, wvu le è nu ke enu ke seke bó ε taashε beene ε bó, é bó se no nu ε bó ε kpwekten ê Nyo' ejise ε gen ε mεse.

12

Nyo' nεci boom bô è nu bew

¹ No beene nu wase ε kebombom ke bonyii bô to nu ε lese fitele yî Nyo' le ban ε gem beene ε tase ε no duηci no è nulo é wee elese fitele yî Nyo' le, beene emum ebuy ekuse jo bvujite bvucii bvù jewsee beene, noo bibefε bì njimte beene, emum ekuu shém elewtè kenlewtε kè Nyo' nu ε gεε ê beene fwe. ² Beene dioo lewte no taale yî Jisos e. E nu wvú wvù to yen'yεε je fô beene le keelese fitele yî Nyo' le, ε è nu wvú wvù gee ε fitele fi beene lese yî Nyo' le kpwektenε gene mεεse. Wvú to nu ε bee keekpwe kpwe yi yî kentam e. Wvú to baa ecim etaale ê kenshoose ke kfuu yiye kpwe le κε, njefo wvú to taale fwe yî bvujonke bvù nu ê wvú fwe le. Keseen wvú ε no nu ε wvú ε shii ê εbo ke εcεey ke kawla Nyo' le. ³ Ben ekpwawci ekumε wvuweε wee wvù to nu ε fiisen kfuu wvuweε ηgew wvù bonyii bô befε to nyaa ê wvú, wvu le fifie ege é mvuntelem mvunen saa ewεeyi, kεnεε edoose ê je κε. ⁴ Jem yî ben tumte ben ε bo kebefe nu ε ben baa tum wase egen ebuy yî gvune di wee le ejim lo κε. ⁵ Me ηkpwaake le ben baa edaayε wase ntefe wvù Nyo' nyaa ê ben diεwε boom bew e κε? Wvú gayte le, “Waa wεm, seke Tata nεci wo, fo wo ejò nεw κε.

E wvú dioo saake wo yî fiεε le, fo shem ekpweε wo κε.

⁶ E keè le Tata ké no nεci ε è nu wee wvù wvù koonke,

tamte ε è nu wan tfuu wvù wvú joo le è nu wvuwen.”

⁷ Ben emum ekuulè shém yî bonḡew bò ben yene le, ekeè ɛ Nyo' nɛci lo ben diɛwɛ boom bew e. Wan mvu nu dvú wvù jay fiɛɛ é ice enu sɛ wvú ɛ nɛle wvú e? ⁸ Ɛ Nyo' cin'yi ben e sɛ wvú nɛci no wvú ké no nɛci boom bew bocii, tu ben baa enu naa lo boom bew kɛ, tu ben nu bikolɛ. ⁹ Beene kɛŋkɛ tɛn bo'icee bosɛɛbeene bo fokuse fɛn bò to ké no nɛci beene ɛ beene wvumte bó. Ɛ beene to wvumte bó nonɛn, tu kɛ è nulo é beene enya bikuu é Icee biyoy bisɛɛbeene efey lo nonɛn, ke ekɛŋkɛ nshii wvù mɛy lo? ¹⁰ Bocee bosɛɛbeene bodyu to nu ɛ nɛɛɛ beene kɛ yî kefew e caan no bó to yene ɛ fí nu lɛŋ. Ɛ Icee wesebeene wvun nɛci beene keeseyse lo beene é beene eyuule no wvú yuule. ¹¹ Ɛ ke dioo nu seke bó tamte wee keenɛle wvú, ɛ wvú no yuuke nluɛ kefew kekɛ le, wvú saa yuuke naa lo njoŋ kɛ. Ɛ ke edioo enu wase ɛjim jo kefew kedvu, ɛ fifiɛ to bô nyɛkeey noo nce wvu teytey fô wvuwɛ wee wvù Nyo' nu ɛ yɛɛyi wvú é yiyin je le.

¹² Nonɛn ben ege é can yene yì nu ɛ jɛw wase ekase etɛme, ege tɛn é ɛnvuw ɛyene yò ndɛŋdɛŋe wase ekase etɛme. ¹³ Ben egɛnè kɛ ɛ è nu é je yi teytey e, wvu ɛ fo bikoy bì tɛɛse wase emɛse elose kɛ, é bí etɛme lo.

Ntefe ɛkumɛ keeyuuke Nyo' le ntay

¹⁴ Ben emomtè ntay keecee yî nyɛkeey e ben ɛ bonyii bocii, ebvuu emomtè tɛn ntay keecee nce wvù yuule. Ɛ wee nu sɛ wvú cee nce wvù yuule, tu kɛ è nulo é wvú ke eyɛn Tata le kɛ. ¹⁵ Ben eyɛnè fo wee mvu ke ɛjim keekɛŋkɛ mbuwma Nyo', ebvuu eyɛnè tɛn fo ŋgow mi yî befɛ ke enɛ ebuy é ben ɛntelɛŋ ke eto bô ŋḡew ejin bonyii nteen. ¹⁶ Ben eyɛnè tɛn ɛ fo wee mvu ben e ekɛŋkɛ nce nnyɛn kenjan kɛ. Fo wee tɛn emaa lo Nyo' diɛwɛ Ɛsau wvù to gesɛɛ mbuwma wvù wvú to nu keeke ekɛŋkɛ diɛwɛ wan wvu ŋgaywee le yî mwɛɛm mvudien mvu kan mwaan e maan kɛ. ¹⁷ Kɛ ben kee le ɛjim jodvu nu ɛ wvú to nɛ bvuu no gomte keekɛŋkɛ mbuwma wvun can ice le, ɛ ice

ma lo wvú? Naa no wvú to cim shiwse misɛm é jise gomte keekumɛn fitele fiew, nu ɛ kɛ je to bvuu nu dvú keekumɛn kɛ.

¹⁸ Ben ekeè ɛ fô ben leeme fó keseen baa nu diɛwɛ bvudvuu bvu fokuse bvù bonyii bo Islael to leeme fó bvù bó yene bvú le kɛ. Bó to leeme, * ɛ ŋguy bene nɛn lululu, ɛ ɛkfuŋ yiile nɛn taytaytay, ɛ nffum kfunɛ tɛn nɛn kekeke. ¹⁹ Bó to yuuke tɛn ɛ soŋ saayi, ɛ diɛw mi jemyi. Mwɛɛm mvù diɛw yidvu to jemyi to nu ɛ bɛmɛse bó, ɛ bó no lɛke lo ɛ fo diɛw yidvu ebvuu ejeme é bó kɛ. ²⁰ Bó to lɛke nonɛn njefo fiɛɛ fi diɛw yidvu to jemyɛɛ to nu ɛ ghaw mvuŋgay mvubole. Diɛw yidvu to nu ɛ ciise lo é bó ɛ, “Fo fiɛɛ ebɛncɛ lo bɛw kum wvun kɛ. Ɛ è cim nu nyam, é bó tumyɛ lo bô ɛta ɛ yí kpwe.”

²¹ Kɛɛɛy, mwɛɛm mvù bó to yene fó to bɛmte baay. Ɛ Muses kebɛɛ jeme ɛ, “Nfan wvu baay nu ɛ ge ye ɛ nɛ ɛ no ciinke lo me.”

²² Ben nu finɛn ɛ ben leeme ɛ è nu yí kum wvù Sayon e, ɛ è nu kelaante kè è nu ke Nyo' wvù kɛŋkɛ nshii le, ɛ è bvuu nu Jelusalem wvu fowe. Ɛ nu fó fô bonceendaa bo Nyo' le bò wee yaa nulo etan etoo lanlanɛ yî kentaashɛ le. ²³ Ben nu ɛ to wase é kentaashɛ ke bonyii bo Nyo' le bò è nu boom bew bo fwe, ɛ wvú ɛ san ɛdiee ɛbo é ŋwa' we le fowe. Ben nu ɛ to wase fwe dvu Nyo' wvù sumtene bonsaw bo bonyii bocii le. Ben nu ɛ to wase tɛn fwe dvu biyoy bi bonyii bò to nu teytey e bì Nyo' nu ɛ ge wase bí ɛ no yuule gene mɛɛse le. ²⁴ Ben nu ɛ to wase tɛn fô Jisos wvù leeme fwe monkan mo monfɛm ɛntelɛŋ jo Nyo' bô bonyii le, è to tɛn fwe dvu ɛlɛmɛ ke Jisos e kè bó to miawmiawɛɛ yí beene le. Ɛlɛmɛ kin jemyi fiɛɛ fi fele fi ɛlɛmɛ ke Abel e.

²⁵ Ben eyɛnè fo ben etune keebɛe wee wvù jemyi é ben e. Ben kpwaake ɛ é bonyii bo Islael to nu sɛ bó eboy can ŋḡew wvù to toɛ fô bó le njefo bó to nu ɛ tun keebɛe wee wvù Nyo' to tumɛɛ ɛ wvú eteetè bó fokuse fɛn e, tu je nu dvú fô beene le keeke eboy fɛn é beene ɛ tun keebɛe wee wvù teete

12:7 Dito 8:5   **12:10** Mat 5:48; Lum 5:2; Jem 3:17   **12:11** 12:14; Jem 3:17-18   **12:12** Yɛsa 35:3   **12:13** Bŋn 4:26   **12:14** 12:11; Mak 12:30-31; Mben 34:14; 1Kol 7:15   **12:15** Dito 29:18; Gal 1:6   **12:16** Kej 25:29-34   **12:17** Kej 27:30-40   **12:18** Ksm 19:16-22; 20:18-21   * **12:18** Fo bó to leeme to nu é kenyi ke kum wvù Sinay e.   **12:20** Ksm 19:12-13   **12:22** 13:14; Gal 4:26; Mwm 5:11; 21:2   **12:23** Luk 10:20   **12:24** 8:6; 9:12; Kej 4:10   **12:25** 6:4-6; 8:1; Ksm 20:22   **12:26** Ksm 19:18; Aga 2:6, 21

beene ε è nu fowe le? ²⁶ Ε to nu sekekie ε wvú jeme ε nshε shiw. Keseen ε no nu ε wvú ε kaw le,

“Seke me ε mbvuu ε nshiwse, é saa eshiw κε nshε maan κε. Εbulε ten nu ke eshiw fó.”

²⁷ Diεw yi le, “Seke me ε mbvuu ε nshiwse”, duñci le Nyo' nu ke ecake lo mwεεm mvunciim mvù wvú to bomεε mvù è nulo é bó eshiw, wvu le é eshεε κε wase mwεεm mvù yaa nulo é bó eshiw κε. ²⁸ Fí ε mum ε no nu le beene enyaà keyoone ê Nyo' le bvunfon bvù beene nu ε fiisen nu bvù è yaa nulo é bó eshiw bvú κε. Nonen beene emum ebunleè Nyo' ê je yi leη e, enyaà n'wvum ê wvú, fanè wvú. ²⁹ Beene enyaà nonen njefo,

“Nyo' wesebeene nu diεwε ηguy wvù nulo efiese lo fiεε le.”

13

Ntefe wvu fokemεse

¹ Ben ekojenè κε nonen gene fwe diεwε boom bo bwee wan e. ² Fo ben ecine keefisene botolo εla eyene le κε. Ben ekeè le bonyii bomew nu ε fiisen wase nonen ε fiisen ε è nu bonceendaa bo Nyo' le yaa kee κε. ³ Ben ekumyi bonyii bò nu yew ncaw e, enù κε diεwε ben ε bó bocii nu yew ncaw e. Ben ekumyi ten bonyii bò bó nyewle bò bó, njefo ben ten keηke ye.

⁴ Wee tfuu enyaà n'wvum ê kentaashε ke wee bò kpwεse le, é kpwoon bò diemsen eyenè fo wee ebvuu ebuy εkfuη ebefe bò kentaw kebole. Ben ekeè le Nyo' nu ke esaw bonyii bocii bò cee nce nnyen noo bò cin'yi kentaashε kebole ke wee bò kpwεse le buyte εkfuη.

⁵ Fo ben elese bvufee bvunen yi bigew e yi nshii wene le κε. Wee eyuukè njoη bò fiεε fi wvú keηke, njefo Nyo' nu ε gay le, “Ke me nu ηke en'yuu encine wo le κε, ε κε me nu ηke en'yuu enlan wo κε.”

⁶ Fifin ε mum ε ge ε è nulo é beene ejeme se kemaηen no wee to gayεε le,

“Tata nu wvù fii me.

Ke è nulo é me enfane fiεε κε.

Ε nulo é wee ege la bò me?”

⁷ Ben ekumyi bonyii bò to nu bikuu binen bò to yawεε fewce diεw Nyo' ê ben. Ben ekume no nce wvubo to nu, emum ebenene je yi bó to lesεε fitele yi Nyo' le jó. ⁸ Ke Jisos Klistu ké no kumene κε. No wvú se nu foguu, nu κε no wvú nu eben, ε è nu κε no wvú nu ke enu sekecii.

⁹ Fo ben ecine é bonyii eto bò bon'yεεyi bo jεy bò bó yaa kee jò bó buy, elεwe ben dvú κε. Fí jee le mvuntelem mvuseεbeene etemyi nje mbuwma Nyo', εfey fo enu nje bonci bo ekumε mwεεm mvudien. Ke bonci boban cim fii bonyii bò leeme yi dvú le κε. ¹⁰ Beene keηke ketan ke ncese le, ε bocee ncese bò lemte fô ketan ke yew Nyo' yi fokuse fen e yaa keηke naa lo mvungay keedie fiεε fi ne fô kekin ketan e κε. ¹¹ Ben ekeè le ekole ke bocee ncese le to ké jo ε è nu ελεμε ke nyám e ley dvú fô Bvudvuu bwε bvù looci Yuule naa ntay e keege ncese dvú fô bibefe bi bonyii le, geenε ε bó jo nyám yidvu buysen ntεw dvú mum ton ε yi fie. ¹² Jisos to nu ε kpwe ten εkfuη jo kelaante wvu le wen ecuke bibefe bi bonyii le bò ελεμε kew. ¹³ Nonen beene emum ebuysen ten ebi wvú le εkfuη jo ntεw ekeηke ten boncun bò wvú to keηkeε. ¹⁴ Beene kee le κε la din di beene nu fó fen nu ke emey nu sekecii κε. Beene taale fwe ε è nu yi la di bεε too le. ¹⁵ Nonen beene emum eβεε Jisos egeè ncese wvu mbense fô Nyo' le sekecii wvù è nu keeyemte diee diεw. ¹⁶ Fo ben edaayε keege lemme di jee noo keegawte mwεεm mvunen mvù ben keηke ben ε bonyii bomew κε. Ε ben gee nonen, tu è nu ncese wvù jee fô Nyo' le.

¹⁷ Ben eyuukè bonyii bò nu bikuu binen e, geè no bó shieele, njefo bó taale fô biyoy binen e diεwε bonyii bò kee le bó nu ke etane diuw ekumε lemme dibole ê Nyo'. Ben egeè nonen wvu le bó egee lemme

12:28 13:14 **12:29** Dito 4:24 **13:1** 6:10; 10:24; 13:16; 1Bi 1:22 **13:2** Keη 18:1-8; 19:1-3; Job 31:32; Lum 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Bi 4:9; 3Jon 8 **13:3** 10:34; Mat 25:36 **13:4** 1Kol 7:2-4; 1Tes 4:3-8 **13:5** Dito 31:6, 8; Fili 4:11-12; 1Tim 6:7-10 **13:6** Mben 118:6 **13:7** 6:12; 1Kol 4:16 **13:9** Lum 14:2; Kolo 2:20-22; 1Tim 4:3 **13:11** 9:7; LeW 16:27 **13:12** 11:26; Mat 27:31-33 **13:14** 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Fili 3:20; 2Kol 5:6; 1Bi 2:11; Mwm 21:2 **13:15** Efe 5:19-20; Mben 50:14, 23 **13:16** Gal 6:10; Fili 4:18 **13:17** Esek 3:17; Lem 20:28-31; 1Kol 16:16 **13:18** 10:22; Lum 15:30; 2Kol 1:12; Lem 24:16

dibole bô nlanlan, ε è yaa nu ke shen shen ke. E bó gee shen shen, fife saa efici ben ke.

¹⁸ Ben ebunleè fô bese le. Bese kee naa keceey le ke fitele saake bese yi fiεε fimew e ke, njefo bese ké no shieele keege fiεε ficii bô n'wvum. ¹⁹ Me nlooci naa nleke baay le ben ebunleè, wvu le è nulo é me en'yanşen enkase ento fô ben e.

Bunle bô ngayma

²⁰ Nyo' wvù nu Nyo' kembonen nu wvù to kaseεε bvuse Jisos wvù Tata wesebeene wvù nu Ncey Njee wvu baay yi kpwe le. Wvù to bvuse fele yi mvunğay mvu elemε ke monkan mò mey lo le. ²¹ Me nleke le wvù enya ben bô mwεεm mvù jee mvunciim, wvu le ben egee fiεε ficii fi wvù shieele. Me nleke ten le wvù elemtè fiεε ficii yi yene le can Jisos Klistu le fi wvù yene le fi jee wvù le. Beene enyaà mbense ê Jisos Klistu wvun sekeci se nka. Fí enù nonen.

²² Boom bo bwεεm e, me nleke le ben ekuu shém eyuw diew ntefe yi me nsan fô ben e yin. Fiεε fi me nsan nu ke nen kfuy. ²³ Me ngomte le ben ekiεε le waa bwee wesebeene wvù Timatio nu ε bó ε bvuse wase wvù yew ncaw e. E wvù yanşene lo ε to, é bee wvù ke elen ekale kemwaan eto eyen ben e. ²⁴ Ben egay bonyii bô nu bikuu binen e bocii noo bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii enya ê me. Boom bo bwee wesebeene le bo Itali ciinse ten ngayma ê ben. ²⁵ Nyo' ebuw ben bocii bô kembonen.

Nwa' wvu Jem Fiε fi nu ê Nwa' Jem wvun e

Nwa' wvun to san Jem fô bonyii bo Nyo' le bocii bô to nu ε tawse won e tfuu. Nwa' Jem wvun nyaa bontefe nteen no è nulo é wee Klistu eceè ê bonyii ente. Fiε fi wee wvù san nwa' wvun baay leeme yî dvù le nu le wee Klistu egeè mwεem ε è nu mvù dunçi le wvù nu ε lese fitele yi Nyo' le.

Bikuu bi mwεem e ê nwa' wvun e

1:1 Kenkεwce

1:2-8 Keelese fitele yî Nyo' le bô bvufee
bvù nen'yi fô Nyo' le

1:9-11 Kefufe bô kpaw

1:12-18 Mmom bô mwεem mvù teeyi
bonyii

1:19-27 Keeyuuke gee

2:1-13 Fo wee edunçi kejeey jεy

2:14-26 Keelese fitele yî Nyo' le bô gee di
leη

3:1-18 Wee Klistu bô leme diew

4:1-5:6 Wee Klistu bô won wvun

5:7-20 Bontefe jεy jεy

¹ Nwa' wvun san me wvù Jem, waa lemme Nyo' bô Tata Jisos Klistu. Me nsan fô dikfuu di bonyii bo Nyo' le di yuufe ncow difε di nu ε tawse won e tfuu. Me ngayte ben e. *

Keelese fitele yî Nyo' le noo keefeefene

² Boom bo bwεem e, é mmom too fô ben e jé le jé le, é ben jo le è nu bvujonke. ³ Me njemyi nonen njefo no ben fele ê mmom ente, leese ke fitele yî Nyo' le, nu ε yî nu ege é ben ekee keekuu shém ntay. ⁴ Ben ekuulè ke shém nonen egen emese, wvu le ben enu bonyii bô nu ε taw ε kocen, yaa tane fiε yî yene le ke.

⁵ ε wee mvu ben e tane bvufee keekiε fiε fi Nyo' gomte, é wvù lεke ε è nu ê Nyo'

é wvù enya. Nyo' nu wvù nyaa ê wee tfuu bô fitele ficii yaa waale wee ke. ⁶ Geenε, wee edioo elεke no leeme ke bô Nyo' fitele fimwaan, yaa manene ke. Ben ekeè le wee wvù manene nu diεwe joo yi baay yî fwefwe bvuyte ε yî sheεηke bii jò wvù gene. ⁷ Fo wee diεwe wvuwe le ekpwaakè le wen nu ke elεke fiε ê Nyo' ekeηke ke. ⁸ Wvuwe wee nu wvù keηke mvuntelem mvunfεem, tuwtene lo yî fiε ficii fi wvù gee le.

Bonyii bo kefufe le bô bo kpaw e

⁹ Wee mbee wvù fuute eyuukè njon le Nyo' nu ε bense wase wvù, ¹⁰ é wee kpaw eyuukè njon le bó nu ε shike wase wvù, njefo wvù nu ke egen ecine kpaw we le ke leηleη no fow ké looke yî εgay e ke ne yele. ¹¹ No diuu ké sane dioo baa ton'yi ε εgay yowlεn, ε fow wvù yî dvù le yele, ε bvujonke bwew ka, nu ke leηleη no wee wvù ghane kuηene kpaw we nu ke egen.

Mmom bô mwεem mvù teeyi bonyii

¹² Njon wvu baay nu wvu wee wvù kuule shém seke mmom ε to fô wvù le, njefo è nu seke wvù ε leem ε teme, é wvù ke ekeηke kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mey lo kè Nyo' nu ε kaw wee tfuu wvù koonke wvù dvù. ¹³ Fo fiε ké dioo teeyi wee le wvù ege kebefε, ε wvù no duù le è teeyi Nyo' wen ke, njefo ke è nulo é fiε etele Nyo' le wvù ege kebefε ke. ε ke Nyo' ké no teeyi fiew wee ke. ¹⁴ Fiε fi ké tele wee nonen, nu mwεem mvù befe mvù wvù keηke shiee yî dvù le, é mvù dioo ε lewce wvù mum wow, ¹⁵ é shiee wvun ké teme, mum to bô kebefε, é kebefε ké dioo ε ku ε kocen, to bô kpwe.

¹⁶ Boom bo bwεem e bô nu shém yem, fo ben elεlè bikuu binen ke. ¹⁷ Mwεem mvunciim mvù jee nu leη, mvù beene keηke nen'yi ε è nu fowe fô Nyo' le. ε nu wvù Cee Mbom mwεem mvunciim mvu fowe mvù nyaa n'yu. Ke Nyo' kumene diεwe kenjinjin e kè ké no kumene mondvuum ke. ¹⁸ ε nu wvù wvù to cawεε beene nya beene bô diεw yî nu keceey ε yî nya nshii wvu fwe ê beene, wvu le beene enù fiε fi

1:1 Mat 13:55; Lem 12:17; 15:13; 21:18; 1Kol 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Bi 1:1 * **1:1** Dikfuu di bonyii bo Nyo' le nu Bojuu bô nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le, ε bó ε tawse ε no cee bitum bimew e. **1:2** Lum 5:3-5; 1Bi 1:6-7 **1:5** Bηgn 2:6 **1:6** 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Efε 4:14 **1:9** 2:5 **1:10** Job 14:2; Mben 90:5-6; Yesa 40:6-8 **1:10** 5:1 **1:12** 5:11; 1Kol 9:24-25 **1:13** Bηgn 19:3; 1Kol 10:13 **1:14** Lum 6:19-21; 7:7-10; 1Jon 2:16-17 **1:17** Kenj 1:14-18; Mat 7:11 **1:18** Jon 1:13; Lum 8:19-23; 1Bi 1:23

fwe fi wvú to balεε le è nu naa fiew ente jo mwεεm mvunciim mvù wvú to bomεε.

Keeyuuke diεw Nyo' gee no yí gomte

¹⁹ Boom bo bwεεm e bò nu shém yem, ben ekiεε le wee tfuu keηke keenu cekey keenya bitem yí fiεε le, joð wεε bò njeme, joð wεε bò shém yí ton'yεεn, ²⁰ njefo ke wee wvù ton'yi shém nulo ege fiεε fi teytey fi Nyo' shieele ke. ²¹ Fí ε no nu le, ben ecinε nce nnyen e noo kenje kè temyi le, eshike bikuu binen, efiisen diεw Nyo' yí Nyo' nu ε lese fò mvuntelem mvunen e. Diεw yin nu yí nulo eboyse ben.

²² Fo ben elεεlè bikuu binen keeyuuke ke lo diεw Nyo' maan ke. Ben egeè no yí gayte. ²³ Wee wvù yuuke ke lo diεw Nyo' yaa gee no yí gayte, nu diεwεe wee wvù nu ε taa bvushiw bwew ê kenlεεy e, ²⁴ no wvù tale nonen, ε base jim ε mum ε kase ε daayε no nfieesen ye nu. ²⁵ Geenεn, wee wvù looci taale ê nci wvù taashi bonci bocii bvuu bvuuuse bonyii bvunfaw e, leeme yí dvú le sekecii, yaa daayi fiεε fi wvù yuuke ε wvù jemyi, gee no wvù gayte, nu ε Nyo' nu ke elan kembonen yí fiεε ficii fi wvù gee le.

²⁶ ε wee teje εkolε kew le wen looci nu wee mbee, ε fanje yaa ejici leme diew e, tu wvù lεεle εkolε kew, ε fiεε fi wvù teje εkolε kew le wen nu wee mbee nu εcici. ²⁷ Mbee wvù Nyo' Icee wesebeene yene ε è nu wvu lan bvuu yuule ê wvù ejise, nu wvu wee wvù taale fò boom bo bonkfu le noo fò bokε' bo bonkfu le seke bó nu yí ηgεw e. ε è bvuu nu ten wvù kemsene bò εkolε kew fo mwεεm mvu yí nshε le fen elom wvù.

2

Fo ben edunçi kejεy jεy ke

¹ Boom bo bwεεm e, no ben nu ε lese wase fitele yí Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu Tata bvukukε le, fo ben edunçi kejεy jεy ke. ² Me njemyi nonen njefo è nulo é bonyii bofεε enε eley yew yene nshii le, ε wvumvu ε jise ndvú ε yí jee, ε lese mvuncaw ε bó ε kene bò ketwaa ke bigew

e kè yεεle, ε wvumvu wee nu fiew wee kefufe, ε wvú ε jise ndvú ε yí ε sawyε. ³ Ben ε nε ε gay ê wee kefufe le, “Leem fofe,” kenεε le, “To eshii fokuse fen nshε le,” ε mum ε nya bvufee ε è nu yí wee wvù sufe ye wε le, ε gay ê wvú le, “Kε to eshii fen wee wvu baay.” ⁴ ε ben nε ε ge nonen, ke tu ben nu ε tu wase bonyii bò sumtene bonsaw bò mvuntelem mvù yiile? Kε fifin yen'yi le ben dunçi kejεy jεy ê ben entelen e?

⁵ Boom bo bwεεm e bò nu shém yem, ben eyekε eyuw, ke è nu bonyii bo kefufe le bo fokuse fen bò Nyo' nu ε caw le bó elooci keηke mbee wvù nu ε yinjen e? ε ke è bvuu nu bó bò Nyo' nu ke enya bó bò bvudvuu ente jo bvunfon bwew bvù wvù to kawεε wee tfuu wvù koonke wvù dvú le? ⁶ Geenεn, ben nen'yi finen kaa no shoose lo wee kefufe ê yiyε je le, yene ε è nu wee kpaw e. Bonyii bò nu ε ben ε shii yí yene le guute ben gene dvú yéw bonsaw e nu baa? Kε è nu bonyii bo kpaw e le? ⁷ Kε è bvuu nu ke bó bò jemyi diεw yí befe ekume diee di Tata wvù keηke ben e le?

⁸ Ben elooci gεεle nci Nfon wvù Nyo' wvù nu ê N'wa' we le. Nci wvun nu le, “ε koonkè waa bwoo no wo koonke εkolε kuw.”

ε ben gee nonen, tu ben gee lan. ⁹ Geenεn, é ben dunçi kejεy jεy no me mbe njeme wase, tu é nu kebefε ε ben gee, tu ben nu ε ηgoy nci wvù ε koo ben. ¹⁰ Ben ekeè le é wee gεεle naa bonci bo Nyo' le bocii, ε ke ε ηgoy mwaan, tu wvù nu ε ηgoy wase bocii. ¹¹ ε fí nu nonen, njefo Nyo' wvù to gayεε le, “Fo wo ejan kpwεε wee ke” nu ke ten wvù wvù to gayεε le, “Fo wo eyu wee ke.”

ε wo nu se wo nu ε jan kpwεε wee, geenεn ε yu wee, tu wo nu ε ηgoy ke nci Nyo'. ¹² Nonen, ben ejemyi bvuu geè mwεεm diεwε bonyii bò Nyo' nu ke esaw bó bii nci wvù bvuuuse bonyii bvunfaw e. ¹³ Ben ekeè le Nyo' nu ke dioo saake nsaw, wvù saa ekoolε shen fò wee wvù to baa koolε shen

1:19 3:2; Bngn 15:1; Eklε 7:8-9 **1:21** Kolo 3:8; 1Bi 2:1 **1:22** 2:17; Mat 7:24, 26; Lum 2:13 **1:25** 2:12, 24; Mben 19:7; Jon 13:17; Lum 8:2; Gal 6:2 **1:26** 3:2, 10; Mben 34:13; 141:3 **1:27** Mben 10:14, 18; Yεsa 1:17; Mat 25:35-36 **2:1** 2:1-9; Dito 1:17; 10:17; 16:19; 2; Job 34:19; Mben 82:2; Bngn 24:23; Mat 5:45; Lem 10:34; Lum 2:11; 10:12; Gal 2:6; Efε 6:9; Kolo 3:25; 1Bi 1:17 **2:5** 1:9; Luk 6:20-21; 1Kol 1:26-28; Mwm 2:9 **2:8** Lew 19:18; Mat 22:39; Lum 13:9 **2:9** 2:1 **2:10** Mat 5:19; Gal 3:10; 5:3 **2:11** Ksm 20:13-14 **2:12** 1:25 **2:13** Mat 5:7; 7:1; 18:32-35

fô wee mvu le ke. Geenɛn, wee wvù koole shen nu wvù nu ke eboy yî nsaw e.

Fieɛ fi dunɔi le wee nu ɛ lese fitele yî Nyo' le nu gee diew di læŋ

¹⁴ Boom bo bwɛɛm e, é wee nɛ ɛ no duu le wen nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, ɛ gee diew yaa dunɔi nonɛn ke, é fifie ke efi wvù yî la le? Ɛ nulo é fitele fi wvù lese fidvu ke eboyse wvù? ¹⁵ Bó ejo le, é waa bwoo wvù diemsɛn kɛnɛ wvù kpwoon nɛ ɛ no tane ndvù bô mwɛɛm mvudien mvu ɛdiuw ɛcii, ¹⁶ ɛ to fô wo le, wo ɛ gay ê wvù le, “Nyo' elan kɛmbonɛn yî yo le é wo ekɛŋke ndvù bô mwɛɛm mvudien.” Ɛ wo gay ke lo nonɛn, se wo ɛ nya wvù bô mwɛɛm mvù wvù shieele, é fifie efi wvù yî la le? ¹⁷ Ben baa yɛn læ læ é wee duu læ wen nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, se gee diew dunɔi nonɛn, tu fitele fi wvù lese ɛfinɛfin nu ɛcici?

¹⁸ Wee mvu nulo enɛ egay læ, fi wee mvu le nu ɛ wvù ɛ lese ɛ è nu fitele yî Nyo' le, ɛ fi wee mvu le nu ɛ wvù gee ɛ è nu gee di læŋ. Me ɛ mum ɛ no ngayte læ wvù edunɔɛ no è nulo é wee elese fitele yî Nyo' le se gee diew nu læŋ, é me ndunɔɛ ê wvù no me nu ɛ nlese fitele yî Nyo' le ɛ è nu yî gee diem di læŋ e. ¹⁹ Ɛ wee nu ɛ bee læ Nyo' nu mwaan, tu è nu læŋ. Geenɛn, naa bonceendaa bo dɛwle le tɛn nu ɛ bee ke nonɛn ɛ no fane, ciŋke. ²⁰ Wvuwɛ wee nu keyun. Wvù gomte læ me endunɔɛ læ é wee lese fitele yî Nyo' le se gee di jee ŋkuun, tu è nu ɛcici? ²¹ Ke fieɛ fi to gee ɛ Nyo' yɛn læ Abl'am wvù icee wesebeene nu ɛ kocɛn wee we le to nu gee diew di læŋ e? Wvù to nu ɛ jo waa we wvù Aysik, jike yî ketan ke ncese le keege ncese dvù fô Nyo' le. ²² Ben ɛ yɛn læ læ fitele fi wvù to leseɛ yî Nyo' le bô gee diew di læŋ to læne ekalɛ kemwaan e? Gee diew di læŋ to nu ɛ dunɔɛ læ fitele fi wvù to leseɛ yî Nyo' le to nu ɛ yinɛn. ²³ Ɛ fi mum kocɛn no bó to sanɛɛ ê Nwa' Nyo' le læ, “Abl'am to nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, nje nonɛn, ɛ Nyo' yɛn læ wvù nu wee wvu teytey.”

Ɛ bó mum no tɛŋe wvù læ nsaa Nyo'. ²⁴ Ben ɛ bvuu ɛ yɛn læ læ fieɛ fi ké ge ɛ Nyo' yɛn læ wee nu ɛ kocɛn wee we le nu gee diew di læŋ, ɛ è yaa mɛy ke fitele fi wvù lese yî Nyo' le maan ke?

²⁵ Ɛ nu ke læŋlɛŋ no fi La'ab wvù to nu kpwoon nsake le to nu. Fieɛ fi to gee ɛ Nyo' yɛn læ wvù nu ɛ kocɛn wee we le to nu gee diew di læŋ. Wvù to nu ɛ fiisɛn bonkee bo Islael ê wvù yew, ke dunɔɛ je yimi jɛy yî bó etu jim jó. ²⁶ Fí ɛ no nu læ, ke no keyoy cin'yi nyam ye le ɛ yí mum no nu wase fieɛ fi ɛcici, nu ke læŋlɛŋ no wee lese fitele yî Nyo' le se gee di læŋ ŋkuun tu fi nu ɛcici.

3

Wee eshe bô leme diew

¹ Boom bo bwɛɛm e, fo ben nteen egomte keenu bonyii bo n'yɛyɛi le ke. Ke ben kee ntay læ bonyii bo n'yɛyɛi le nu ɛ wvubo nsaw nu ɛ bó nu ke eloocɛ etasse ntay? ² Ɛ nu keɛɛy læ beene bocii gee bojay nteen. Geenɛn, é wee nu dvù wvù yaa ké jay njeme ke, tu è nu wee ɛ wvù ɛ kocɛn, bvuu kee tɛn keekemsɛn bô ɛkolɛ kew. ³ Beene ké jo ncaw lese ɛmvu jo nyambala keege læ yí eyuukè beene le. Ɛ beene mum no banse nyam yidvu dvù ɛ yí gene jò beene gomte. ⁴ Ben eyɛn tɛn no ŋguw wvu ê joo nu. Wvù kuuke naa ntay, ɛ fwefwe wvù tɛmyi ké no domsee. Geenɛn, ɛ fieɛ fi wee wvù guute ŋguw banse dvù ɛ wvù gene jò wvù gomte, nu ke nɛn caan. ⁵ Ɛ nu ke læŋlɛŋ no leme nu. Dí nu ke lo fieɛ fi caan yî wee le. Geenɛn ké no jemyi mwɛɛm mvù tɛmyi baay.

Ke ben kee no è nulo é ŋguy ekpway nɛn kpwayy, ekoo, eshike ekowɛ kecile fokuse? ⁶ Leme nu ke tɛn diɛwɛ ŋguy e. Mwɛɛm mvù befe mvu fokuse fɛn nu ɛ tase yî leme di wee le, lamte beete bô ye wee yicii. Leme ké fwɛɛ ŋguy ɛ wvù befe bô nshii wee tfuu. Ɛ ŋguy wvun nu ɛ leme joo ɛ è nu fô ŋguy wvu baay e. ⁷ Bonyii nu ɛ mom wase keeyɛyɛi dikfuu di nyám e dicii. Bó nu ɛ yɛyɛi wase nyám yí ŋkpwaante bô mvunyiim noo nyám yí sone bô yí ê joo. ⁸ Geenɛn, ke wee nu naa

2:14 Mat 7:21; 1Jon 3:17   **2:15** Mat 25:35-36   **2:17** Gal 5:6, 16, 22-24; 1Jon 3:18   **2:19** Dito 6:4; Mat 8:29; Mak 1:24   **2:21** Kej 22:1-18; Lum 4:1-5, 13-16, 19-22; Ibu 11:17   **2:23** Kej 15:6; Lum 4:3   **2:25** Yosh 6:17; Mat 1:5; Ibu 11:31   **2:26** 2:17, 20   **3:2** Mben 141:3; Bŋn 10:19   **3:2** 1:26   **3:3** Mben 32:9   **3:6** Bŋn 10:19; Mat 15:11, 18-19   **3:7** Kej 9:2   **3:8** Mben 140:3; Lum 3:13; Ɛfɛ 4:29

lo dvú wvù nulo eyeyi leme ke. Leme ké no wewte ke lo, ε dí ε yinſen bô kebefε ε è nu kè nulo eyu wee ke diεwε edien ε fimbuw e. ⁹ Ε nu leme din di beene ké no bensee Tata wvù Icee wesebeene dvú, ε è bvuu nu ke dí di beene ké no nan'yi bonyii dvú, ε bonyii ban nu ε è bom Nyo' ε bó fieesene wvù. ¹⁰ Diuw mwaan ε mum ε no bvuuuse mbense bvuu bvuuuse boncun. Boom bo bwεem e, ke fí keŋke keenu nonen ke. ¹¹ Ε nulo é joo yì yuule bô keduuduu ebuyte diuw mwaan e? ¹² Boom bo bwεem e, è nulo é fimbi eyum yì efεle le? Nuu le è nulo é ntulun eyum yì efεle le le? Ke è nulo ten é diuw joo lew ebvuuuse joo yì jee ke.

Bvufee bvù nen'yi fowe

¹³ Ε nu yeε é ben ente wvù duu le wen feefene bvuu kee fieε? Mwetεn edunεε ekole kew yì nce we wvù jee bô gee diεw di leŋ di wvù gee yaa saale ke ye, no wee wvù feefene ké no nu. ¹⁴ Geenεn, é wee ffuuke bô keŋghεw noo ken'yεε ejise fô fitele le, fo wvù esaalè ye le wen feefene lo ke. Ε wvù ge nonen, tu wvù tune keceey. ¹⁵ Ke kfuu bvubwε bvufee yaa nu bvú fowe ke. Ε nu bvú yì nshε le, ε è nu bvú wee wvu wum e, ε è bvuu nu bvú dεwle le. ¹⁶ Ben ekeè le naa fεε fô bonyii keŋke keŋghεw bô ken'yεε ejise, nu ε mwεem ké no bvuuŋke ke lo fó. Ε bó no gee dikfuu di mwεem mvù befe le mvunciim. ¹⁷ Geenεn, wee wvù keŋke bvufee bvù nen'yi fowe ké no yuule, koonke nyεkeey bvuu nu wεε, nyaa ten bitem é wee mvu, nu ε wvù ε yinſen bô shen noo gee di jee, yaa dunçi kejeey jεey ke, yaa keŋke díεw fieε ke. ¹⁸ Bonyii bô gεεle nyεkeey, jewyi ηgow yì è nu nyεkeey, ε ηgbwele no nu nce wvu teyey.

4

Keekoonke mwεem mvu yì nshε le beete bô wee Nyo'

¹ Fieε fi nen'yi no too bô waa noo bvudiuw é ben entelεŋ nu la? Ke è nu shiee mwεem mvù ye yene gomte mvù ffuuke

shém yene le le? ² Ben dioo shieele fieε se ben ε keŋke mum no gomte keeyu wee se keŋke. Ε ben ké dioo bvuuushi ejise yì fieε le, é fí fufe, é ben mum no waale, diuu. Fieε fi gee ε ben nu se ben keŋke mwεem mvun nu njefo ke ben ké no leke é Nyo' ke. ³ Ε ben ké dioo ε cim ε leke, ben saa keŋke ke, ε è nu njefo ke ben leke bô bonkpawwε bo leŋ ke. Ben leke mwεem ε è nu ke keege mwεem mvù ye yene gomte dvú. ⁴ Ben nu naa lo diεwε bokεnε bô nu ε cinε wase bolemse bobole ε no gee ε è nu nsake le. Ke ben kee le é wee kole nsan bô won wvun, tu wvù nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le le? Nonen, ben ekeè le ε è nu naa yeε wvù nu ε caw fiew keekoo nsan bô won wvun, tu mwεten nu ε tu wase wee bvuban fô Nyo' le. ⁵ Ε nulo é ben eghan neε se no kpwaake le fieε fi bó to sanεε é Nwa' Nyo' le nu ecici? Bó to nu ε sanε, “Nyo' keŋke shiee, beele baay fô keyoy kè wvù to gεkεε le kí enù yì yese beene le.”

* ⁶ Nyo' fii naa beene baay. Ε nu fieε fi bó sanεε é Nwa' Nyo' le le, “Nyo' shiwse bonyii bô bensee bikuu bi-bole, geenεn buuke bonyii bô shiwse bikuu bi-bole bô nfi.”

⁷ Nonen, ben enya bikuu binεn é Nyo', ebon ηaŋ ben ε bo dεwle é wvù efεε lo é ben ejim. ⁸ Ben eto nceencee mbew Nyo' le, é wvù eto ten nceencee mbew yene le. Ben bonyii bô befe ebvuuſhε can fô mwεem mvù befe le, ecukε mvuntelem mvunεn ben bô leeme mvuntelem mvunfεem ben ε bo Nyo'. ⁹ Ben enù bô yii, beelè shiwse misεm nen wowwowwow. Ben elu bô dikie, ebeelè ε è nu kpwe, elu bô njon wvù ben yuuke, esoð ε è nu bikuu. ¹⁰ Ben eshike bikuu binεn é Nyo' ejise, é wvù ecake ben we.

Fo wee elomtè gee di waa bwee le ke

¹¹ Boom bo bwεem e, fo wee ejemyi díεw yì befe ekumε waa bwee ke. Ε wee jemyi díεw yì befe ekumε waa bwee kenεε lomte gee di waa bwee le, tu wvù jemyi díεw yì

3:9 Keŋ 1:26-27   **3:12** Mat 7:16   **3:13** Lum 12:16   **3:14** 1Kol 3:1-3; Gal 5:20-6:4   **3:15** 1:5, 17   **3:17** Mat 5:48; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; Fili 1:9-11   **3:18** Mat 5:9   **4:1** Lum 7:5; 1Bi 2:11   **4:2** 1Jon 3:16   **4:4** Mat 6:24; Jon 15:18-19; 1Jon 2:15   * **4:5** Kenεε le “Keyoy ke Yuule kè Nyo' to nyae é beene keŋke shiee, beele baay le beene eleemè ke beene ε bo Nyo'.”   **4:6** 4:10; Bŋgn 3:34; Mat 23:12; 1Bi 5:5   **4:7** Efε 6:12; 1Bi 5:8-9   **4:8** Mben 18:20, 24; Yεsa 1:16; Saka 1:2-3; Mala 3:6-7   **4:9** Luk 6:25   **4:10** 4:6; 1Bi 5:6   **4:11** Mben 101:5; 1Bi 2:1

befe ε è nu ekumε nci Nyo' bvuu lomte nci wvudvu. E wee lomte nci Nyo', tu ke wvù bεε wee wvù gεεle nci ke. Wvuwε wee nu ε tu wase wee wvù saake lo nci. † ¹²Wee wvù nyaa nci bvuu sumtene bonsaw bo bonyii le nu ke mwaan. E nu ke wvù wvù nulo eboyse kenεε elεse wee. Wo ε no nu yεε wvù lomte gee di waa bwoo le?

Fo ben esalè ye ke

¹³ Ben eyeke eyuw, ben bò nen'yi no duu le, “Eben kenεε ntfuu nu ε bese nu egen kin kelaante le kenεε keki le, ece jó yí kelum e, ekamεm way, ekenke sεw.” ¹⁴ Ben ké dioo jemyi nonen no kee fiεε fi nu ebuy ekooy ntfuu le? Ben kee fiεε fi è nu nshii wene? Nshii wene nu diεwε kekfu kè bó yene kí le, moocε caan ε kí ε la wase. ¹⁵ Fiεε fi ben bee ejemyi nu le, “E Nyo' fεn nu ε bee le bese enù dvù, é bese ke ege fin fiεε ebvuu ege fifi.” ¹⁶ Geenεn, ben nen'yi finεn kaa no saale lo ye, kfune gvuw. Ben ekeè le keesaale ye nonen nu kebefε. ¹⁷ Nonen, é wee kee fiεε fi leη fi wvù kenke keege, ε fanε yaa ege, tu wvù nu ε ge kebefε.

5

Bonyii bo kpaw e eyenè

¹ Bonyii bo kpaw e, ben eyeke eyuw fiεε fi me njemyi. Ben ebeelè, fuunke kpwe nje ηγεw wvù nu ke eto fô ben e. ² Kpwaw wene nu ε fo wase, shéw ε kan ndvù yene. ³ Mwεεm mvunen mvu bigew e nu ε duwε wase. Nduwε wvun nu ke eduηce nce wene ken'yεε ejise, ebvuu edie ye yene diεwε ηguy e. Eyan nu wase ediuw yo fokemεse, ε ben baanci ke ε è nu kpaw. ⁴ Ben etaa eyen, ben nu ε leε bonyii bò lemte ηεε yene. Bó nu ε gbwele wase mwεεm mvunen ben ε fan keelaw bó, bó ε no beele. Bó nu ε bee wase Tata Nyo' wvù kenke Mvungay Mvunciim ε yuw kpwe yibo. ⁵ Ben nu ε ce wase fokuse fεn ε die bikuu binen no ye yene shieele. Ben nu ε

dieken wase ε fanken diεwε binson bi nyám e bì ceyte diuu di bó nu ke esane le. ⁶ Ben nu ε bon bikaa ê bonyii ejim bó ε ley ηγεw e. Ben ε yuwye bonyii se bó nu ε jay fiεε ηkuun, ε è nu bonyii bò nulo saa ebon ηan ben ε bó ke.

Bonyii bo Nyo' le enù nyεkeey

⁷ Boom bo bwεεm e, fi mum è no nu le ben enù ke nyεkeey egen ebuy seke Tata nu ke ekase eto. Ben etaa eyen no bonyii bò lemte ηεε ké no nu nyεkeey gen buy seke bó ké gbwele ηgu yí jee ηεε yibole. Bó ké cey ε jan ghan gbwe ε bó jewε mwεεm, ké cey ε mvù ghan be. ⁸ Ben ten enù ke nyεkeey nonen. Ben eleemè ke temyi njefo kefew kè Tata Jisos nu ke eto nu wase nceencee.

⁹ Boom bo bwεεm e, fo wee ewvukenè waa bwεεm e. Wee wvù wvukene waa bwεεm e nu ke ekenke nsaw. Wee wvù nu ke esumtene bonsaw nu wase ê yew fwese. ¹⁰ Boom bo bwεεm e, ben ejo kenfewsεn fô bonyii bo ntum e bo Nyo' le bò to ké no jemyi ê bonyii ê diee di Nyo' le. Bó to yene bonγεw, nu ke nyεkeey. ¹¹ Beene nu ε yen le bonyii bocii bò to nu ε kuu shém gen mεse nu ε Nyo' e lan kembonen yí bó le. Ben nu ε yuw wase ekumε Job no wvù to kulεε shém gen mεse, ε bvuu ε yuw ten no Tata Nyo' to ghanεε banke ηγεw we ε è tu bvujonke. Tata to ge nonen, njefo wvù camte shen bò bonyii, koole yii fô bó le.

¹² Boom bo bwεεm e, fiεε fi fele mwεεm mvunciim nu le, fo wee ke dioo jemyi fiεε kan naa lo ke. Kenεε wvù kane ε è nu won Nyo', kenεε wvù kane nshε, kenεε è nu fiεε diee la. E wee beηε fiεε le, “Eε”, ε è no nu no fí nu. Wvù ε tun le, “Aay”, ε è no nu no fí nu. E ben gee nonen, Nyo' saa ke ebvuu elese wee ηγεw e ke.

Bunle bô mbee fii lo

¹³ E wee mvu ben e yene ηγεw, é wvù no bunleè. Wee é no yuuke njon, é wvù no yemtè bensee Nyo'. ¹⁴ E wee mvu ben

† **4:11** Nci wvun nu le, “E koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw”. E è bvuu nu ke wvù wvù Jem gayte le wvù boysee bonyii. **4:12** Lum 14:4; 1Kol 4:5 **4:13** Bηgn 27:1; Luk 12:18-20 **4:14** Job 7:9-10; Mben 39:5-6 **4:15** Lem 18:21; Lum 1:10; 1Kol 4:19; 16:7 **4:16** 1Tim 6:17; 1Jon 2:16 **4:17** Luk 12:47 **5:1** Bηgn 15:6; Yεsa 5:8-10; Amo 6:3-7 **5:1** 1:10; Luk 6:24 **5:2** Mat 6:19-20 **5:4** Ksm 3:7; Lεw 19:13; Yeli 22:13; Mala 3:5 **5:5** Yeli 12:3; 25:34 **5:7** Jue 2:23; 2Bi 3:3 **5:8** Lum 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ibu 10:25, 37 **5:9** Mat 7:1-2 **5:10** Mat 5:12; Ibu 11:32-38 **5:11** 1:12; Ksm 34:6; Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17 **5:12** Mat 5:34-37 **5:13** 1:5-6; Lem 16:25 **5:14** Mak 6:13 **5:15** Mat 9:2; Mak 16:18

e camte lo, é wvú tee bocee kentaashε ke bonyii bo mbee le, ε bó to bunle ê wvú we, yefe wvú bô mεem ê diee di Tata le, ¹⁵ é bunle yidvu yì bó bunlee ε bó ε lese fitele yì Tata le, efi wvú é wvú ebonen, é Nyo' ecake wvú we. E è fen nu ε wee wvudvu ε ge kebefε, é Nyo' elεshε enya ê wvú. ¹⁶ Nonen, fí è no nu le, é wee ge fiεε fi befe, é wvú see ê waa bwee, é wee ebunle fô wee noo wee le, wvu le Nyo' efε ben. Bunle wee wvu teytey kenke mvungay baay gee mwεem nteen.

¹⁷ Ben ejo kenfewsεν yì Elayja le. Wvú to nu ke wee wvu wum diεwε beene le. E wvú ke bunle shiee le le fo jaη egbwe yì nshε le ke. E jaη mεy ke we nonen yì bilum e bitete bô kenḡawten. ¹⁸ E wvú ke ne kase bunle, ε Nyo' shike jaη, ε mwεem kase no kuu yì nshε le.

¹⁹ Boom bo bwεem e, é wee mvu ben e ne ε cinε je kecεεy e ε no bvuyte lo, wee mvu ε jo wvú ε tu bô wvú jim, ²⁰ ε wee wvú tu bô wvú jim wε no kee le é wee banke wee wvú gee mwεem mvù befe, wvú ε cinε jé ye yì ecici le, tu wvú nu ε bvuse mwεten diuw kpwe le, Nyo' ε lεshε bibefε biew bì nu ε bí ε mâ lo.

Nwa' wvu fwe wvu Bitá Fiε fi nu ê Nwa' Bitá wvu fwe wvun e

Nwa' Bitá wvu fwe wvun nu ε wvú to sanj fô bonyii bo Klistu le bò to nu ε saanjken gen no cee mondvuum e jεεy jεεy (1:1). Fiεε fi baay fi to geε é wvú se sanj nwa' wvun to nu keetefe bonyii ban no bonyii to bone bikaa ê bó ejim e, ε bó yεne bonjεw nje fitele fi bó lese yî Klistu le. Keetefe bó nonen, ε Bitá mum kume bó ekumε saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu wvù kpwe ye bó mbuy we yî kpwe le noo nkawma we le wen nu ke ekase eto, nu fiεε fi bó etaalè fwe ε bó ε geε bvufee yî dvú le.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1:1-2 Kenkεwce

1:3-12 Keekume no Nyo' boysee bonyii

1:13-2:10 Ntefe ekumε keecee nce wvù yuule

2:11-4:19 No è nulo é wee Klistu ejòò bonjεw bò wvú yεne

5:1-11 No è nulo é wee Klistu eshiwsè ekolε kew bvuu lemte ten fô bonyii le

5:12-14 Kemεse

¹ Nwa' wvun sanj me wvù Bitá waa ntum Jisos Klistu. E me nsanj fô bonyii bò Nyo' nu ε caw le è nu bew e bò nu ε saanjken ε no nu biba bì Bontus bò Galëshia noo Kafadosia noo Esia noo Bitinia le. ² Nyo' Icee wesebeene to caw ben no wvú to seyseε wase ε è beε lo le fí nu ke enù. E Keyoy kew mum seyse ben geε le ben eyuukè Jisos Klistu wvù nu ε cukε ben bò elεmε kew e. Nyo' ebuw ben bò kembonen naa ntay ebvuu enya ben bò mvuntelem mvù lætene naa ntay.

Beene cee taale kε wase ε è nu fwe

³ Mbense enù fô Nyo' le wvù nu Nyo' Tata wesebeene wvù Jisos Klistu bvuu nu Ice. Wvú nu ε cam shen fô beene le baay, ε boo beene ê mboo wvu fwe le no Jisos Klistu to buyεε yî kpwe le. Fifi nu ε ge beene

ε no cee keseen taale kε wase ε è nu fwe, ⁴ keeke edie bvushεw bvù wvú nu ε geε ê beene wonj wvu we le. Bvushεw bvun nu bvù yaa nulo efo, kenεε ebefe, kenεε ekpwe ncom kε. ⁵ Nyo' gemgeme ben bò mvunjay mwew fele yî fitele fi ben nu ε lese yî ye le ε no cεyte mboyma wvù nu ke eyenε diuu di fokemεse le. ⁶ No ben kee nonen, ε mum ε no yuuke njonj. Geenεn ε ben kenjke ke keeyuuke nsase yî kefew e caan nje mmom yî too fô ben e jé le jé le. ⁷ Yí too keemom laa fitele finen fi ben lese yî Nyo' le temyi kε ntayε. Kε naa ketwaa ke bigew e kè yeεle nu ε bó ké mom bò njuy, ε ketwaa kin nu fiεε fí nulo ebefe, tu è nulo é bó emom kε ten fitele fi ben lese yî Nyo' le. E fitele fin nu fiεε fí fele ketwaa ke bigew e kè yeεle. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu nu ke edunεε ekolε kew, é bó ebense ben, tumte monjkm monen, wvumte ben. ⁸ Keseen nu ε ben koonjke Jisos Klistu ε ben ke baa cim yen wase wvú le kε, ε ben ε lese fitele yî ye le, yaa yεne wvú le kε. Ben ε mum ε no yuuke njonj naa wvu baay wvù è nulo wee saa esee kε, ⁹ njefo ben kee le no ben nu ε lese fitele yî ye le nu ε Nyo' nu ke eboyse ben. ¹⁰ Bonyii bo ntum Nyo' le bò to jemyi ekumε mbuwma wvù Nyo' to nu keeke ebuw ben dvú to nu ε no tamte, gomte keekiεε ekumε mboyma wvun. ¹¹ Keyoy ke Klistu le to nu yî bó le no bó to teete le Klistu nu ke eyen njεw é ke edioo enu ejim jodvu, é wvù ekenjke bvukukε. E bó mum no gomte keekiεε kefew kè mwεεm mvudvu nu ke ekooy, bó je yî mvú nu ke eghan se kooy jó le. ¹² E Nyo' mum ge ε bó kiεε le mwεεm mvù bó to jemyi mvun nu ε bó yaa jemyi ε è nu fô bikuu bibole kε, le mvú nu fô ben e. E nu mvú mvù ben to yuwεε dew bonyii bò to fewcεε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ê mvunjay mvu Keyoy ke Yuule kè Nyo' to ciinsεε ε kí to fowe le. Mvun nu mwεεm ε naa bonceendaa bo Nyo' le beele keekiεε mvú.

Bonyii bo Nyo' le eyuulè yî gee dibole

¹³ No fí nu nonen, ben ekay bicaw binen enù ε ben ε seyse bvufee bvunen. Ben

ekemsenè bô bikuu binen, taalè kɛ fwe ε è nu yî mbuwma wvù nu ke eto fô ben e seke Jisós Klistu ε kase ε duɲɔɛ ekolɛ kew e. ¹⁴ Ben eyuukè kɛ Nyo' le diɛwɛ boom bew e. Fo ben ebvuu egeè mwɛɛm bii nyam ye le no ben to shee gee seke ben to bɛɛ kenjiwe le kɛ. ¹⁵ Nyo' wvù to cawɛɛ ben nu ε wvù yuule. Ben tɛn eyuulè yî gee dinen e dicii, ¹⁶ no fí nu ε bó ε saɲ lɛ,

“Ben eyuulè njefo me n'yuule lo.”

¹⁷ No ben teɲe Nyo' lɛ Icee wene, ε wvù nu wee wvù saake wee tfuu yî gee diew e yaa duɲɔi kejɛy jɛy kɛ, tu ben kɛɲke keecee nce wene tfuu bô nfan wvù wvu Nyo' yî kefew e kecii kè ben nu yî won wvun e kɛ diɛwɛ botolo le. ¹⁸ Kɛ ben kee lɛ Nyo' to nu ε sum wase ben yî nce wvu εcici wvù bo'icee bonen to kuusɛɛ ben dvú, ε kɛ wvù to sum ε è nu bô fiɛɛ diɛwɛ bigew e bì nulo ebefe kɛ. ¹⁹ Wvù to sum ε è nu bô elɛmɛ ke Klistu le kè yaa nu kɛ fiɛɛ fi nɛw, kè nu diɛwɛ ke waa njee kentɲe le wvù yaa kɛɲke nɛm kɛnɛɛ fiɛɛ fimew fi befe yî dvú le kɛ. ²⁰ Nyo' to seyse wvù ε è bɛɛ lo ε won sɛ ke kɛw, ε duɲɔɛ wvù εdiuw yo fokemɛse ɛyan e nje yene. ²¹ E ge Klistu ben ε sɛ lese fitele yî Nyo' wvù to bvusɛɛ wvù yî kpwe le nya wvù bô bvukukɛ le. No wvù ge nonen, mvuntelem mvunen bô bonkpawɔɛ bonen ε mum ε no nu ε ben ε gɛɛ yî Nyo' le. ²² No ben yuuke keceɛy e, ε kí gee ε mvuntelem mvunen yuule wvu lɛ ben ekɛɲkè kɛɲkɔɲen fô boom bo bwee wene le ε è nu ke keceɛy, ben emum ekɔɲenè kɛ nonen bô mvuntelem mvunen mvunciim. ²³ Ben ekɔɲenè nonen, njefo bó nu ε kase wase ε boo ben ê mboo wvu fwɛ le. Kɛ wee wvù boke ben wvun nu wvù nulo ekpwe kɛ. E nu Nyo' kebeɛ ε wvù yaa nulo ekpwe kɛ. Wvù to boke ben ε è nu bô diɛw ye yî nyaa nshii. E diɛw yin nu ke emɛy ke eleeme fó. ²⁴ Fí nu no bó saɲ ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Wee wvu wum tfuu nu kɛ diɛwɛ egay e, ε bvujonkɛ bwew nu kɛ diɛwɛ fow e.

εgay kè no yowlene, ε fow tɛn yɛɛte, ²⁵ geenɛn ε diɛw Tata nu ke eleeme kɛ fó sekeci.”

Diɛw yidvu yin nu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù bó to fewɔɛɛ ê ben.

2

Ekumɛ Tɛ di kɛɲke nshii noo ketum kè yuule

¹ Fí ε mum ε no nu lɛ, ben ecinɛ mvuntelem mvù befe le, ecinɛ kenlɛɛma noo diɛw fiɛɛ le, ecinɛ kendonɲ ke benɛɛn noo mvunɲkunsɛn e. ² Ben ekɛɲkè shiee fô emben yo ê keyoy e yò è nu diɛw Nyo' ɛyinɛyin e, kɛ lɛɲlɛɲ no wan wvu caan kè no kɛɲke fô emben e, wvu lɛ yí egeè ε ben kuu gene fwe yî mboyma wene le, ³ no ben nu ε yɛn wase lɛ Tata taale fô ben e. ⁴ Ben etoò fô Tata le wvù nu tɛ ε dí kɛɲke nshii, ε bonyii to tun lɛ kɛ dí jee kɛ, geenɛn ε Nyo' caw fiew lɛ è nu di kenlum e fô wen e. ⁵ Ben nu diɛwɛ eta yò kɛɲke tɛn nshii le ε Nyo' bomte yew Keyoy kew dvú, ε ben nu ɲgoo bocee ncese bew bó yuule, gee boncese bo ê keyoy e fô wvù le bó wvù koonkɛ nje Jisós Klistu. ⁶ Fí nu ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Ben etaa eyɛn, me ɲgɛɛle tɛ ê kelaante kè Sayon e,*

ε è nu tɛ di buu di yew e.

E nu tɛ ε è caw me, ε me ɲkoonkɛ dí baay.

Tɛ din nu ε kɛ wee lese fitele yí ye le é wvù ke ewuumɛn kɛ.”

⁷ Fô ben bò nu ε lese fitele yí ye le nu ε tɛ din jee fô ben e. Geenɛn fô bonyii bò baa lese fitele yí ye le nu ε fí nu fô bó le no bó to saɲɛɛ ê Nwa' Nyo' le lɛ,

“Tɛ didvu din di bonyii bo kembom e to tunɛɛ

nu ε nɛ wase ε tu di bó ebom naa ε è nu buu di yew e dvú.”

⁸ E fí bvuu nu ε bó ε saɲ lɛ,

“Tɛ din nu ke egee ε bonyii baytene yí dvú le.

E nu kɛmbaan ε kí nu ke egee ε bonyii gbwekene.”

1:14 Lum 12:2; Efe 2:3; 4:17-18   **1:15** Lɛw 19:2   **1:16** Lɛw 11:44-45   **1:17** Yɛsa 63:16; Yɛli 3:19; Mat 6:9; 16:27; Lum 2:6; Jɛm 2:1; 1Bi 4:5   **1:18** Mat 20:28; 1Kol 7:23; 6:20   **1:19** 1:1-2; Jon 1:29; Lem 20:28; 1Kol 5:7; Efe 1:7; Ibu 9:12   **1:20** Efe 1:4   **1:21** 5:1; Lum 5:2   **1:22** 2:17; 3:8; 4:8; Lum 12:9; Gal 6:10; 2Bi 1:7; 1Jon 4:11   **1:23** Jon 1:13; Ibu 4:12; Jɛm 1:18   **1:24** Yɛsa 40:6-8; Jɛm 1:10-11   **1:25** Yɛsa 40:6-9   **2:1** Efe 4:25; Jɛm 1:21; 4:11   **2:2** 1Kol 3:2   **2:3** Mben 34:8   **2:4** Mben 118:22; Yɛsa 28:16   **2:5** 2:9; Lum 12:1; Efe 2:21-22   **2:6** Yɛsa 28:16; Lum 9:33   * **2:6** Sayon nu diee di kelaante kè Jelusalem e.   **2:7** Mben 118:22; Mat 21:42; Lem 4:11   **2:8** Yɛsa 8:14-15; Lum 9:33

Bó baytene yî dvú le njefo bó nu ε tun keebé diéw Nyo' le, ε è nu no Nyo' to seysεε wase le fí nu ke enu. ⁹ Geenεn, ben nu finεn kfuu ε è caw Nyo' ben. Ben nu ngoo bocee ncese bò lemte Nfon e. Ben nu ketum kè yuule, nu bonyii bò Nyo' nu ε ge le è nu naa bew, le ben esenè mwεεm mvù jee mvù wvú gee. Wvú nu ε tee ben, ben ε buy ê ejiwε le, ε ley ê n'yuu we wvu baay e. ¹⁰ E to nu fwele ε ben yaa nu bonyii kε, keseen ben ε no nu wase bonyii bo Nyo' le. Nyo' to baa cam shen fô ben e fwele kε, keseen nu ε wvú ε cam wase shen fô ben e.

Bonyii bo Nyo' le edunçi kenje kè jee entelenjo bonyii bocii

¹¹ Nsáa yem shém, ben ekeè le ben nu botolo yî nshε le fεn fele lo je. Me ε mum ε no nlooci nkule lo can ê ben le fo ben egeè mwεεm mvù nyam ye shieele kε, njefo mwεεm mvumvun diuu bô biyoy binεn. ¹² Ben edunçi kenje kè jee entelenjo bonyii bò yaa kee kε Nyo' wvu le é bó cim jemyi εkumε ben le ben befe lo, é bó eyenè kenje kenεn kè jee le, é ke edioo enu diuu di Nyo' ε to, é bó etumte monkum mew.

¹³ Ben eyuukè wee tfuu wvú bó nu ε gee le wvú esaakè bonyii le no ben nu bonyii bo Tata le. Ben eyuukè Nfon wvu Lum wvú nu Nfon wvu baay e, ¹⁴ eyuukè naa bonyii bò wvú nu ε gee le bó esaaké biba bi won e leese bonyii bò gee mwεεm mvù befe ngεw e bensee bò gee mwεεm mvu len e. ¹⁵ Nyo' gomte le ben egeè mwεεm mvu len, emum ebaanke dew biyuj bi bonyii le bò jemyi mwεεm ncewncew. ¹⁶ Ben eceè diεwε bonyii bò bó nu ε bvuse wase bó bvunfaw e, geenεn fo ben emum ejoð fifiε tεεke fojise gee bibefε kε. Ben eceè ε è nu diεwε bonfaw bo Nyo' le. ¹⁷ Ben ewvumtè bonyii bocii, koonkè boom bo bwee wene le bo mbee le bocii, fanè Nyo', wvumtè Nfon wvu Lum wvú nu Nfon wvu baay.

Bonyii bo Nyo' le ejoð kenfewsεn yî ngεw Klistu le

¹⁸ Bonyii bò lemte bomew e, ben eyuukè bonyii bò ben nu ê bó ekuse le, wvumtè bó ntay. Fo ben eyuukè kε ε è nu bò nu nyεkeey taale fô ben e kε. Ben ewvumtè tεn bò befe kenje le. ¹⁹ Me njemyi nen njefo Nyo' ké no yuuke njon bô wee wvú bó nyεwle bô wvú ε wvú yuuke nsase se wvú nu ε jay fiεε, geenεn kuule kε shém njefo wvú nu ε gee bvufee yî Nyo' le. ²⁰ E bó suunke wee ε wvú ε jay fiεε, wvú ε no kuule shém, é sew wvudvu enu la? Geenεn, é wee yene ngεw ε è nu yî fiεε fi jee le ε wvú ε ge, wvú ε no kuule shém, é Nyo' eyuuke njon bô wvú. ²¹ E nu bvudvuu bvunen keeyene ngεw nonεn, njefo Klistu tεn to nu ε yen ngεw nje yene, dunce kenfewsεn ê ben le ben ejo ekale kew. ²² “Wvú to ke baa yuu ge naa lo kebefε kε, ε kε díεw fiεε to ké no ε yuu buy diuw we le kε.” ²³ Seke bó to nan'yi wvú, wvú to baa tfuse kε. E bó dioo njinsene bô wvú, wvú saa sewci kε, geenεn nya fiεε ficii ε è nu can Nyo' le wvú kee keesaw nsaw len. ²⁴ Wvú to nu ε tfuse bibefε bisεεbeene ε bí tu yî ye le yî kentam e. Wvú to ge nonεn, wvu le beene ekpwe ê keba ke kebefε le, eceè nce wvu teyey. Bilemte bi wvú to kenkεε nu ε ge wase beene ε bonεn. ²⁵ Ben to shee njimte diεwε njée le, geenεn keseen ben ε kase wase ε to fô Wee wvú Cεyte bvuu Taale fô biyoy binεn e.

3

No kpwoon bô diemsen nulo ecee

¹ Bokε' bo bonyii le, ben tεn eyuukè bole' bonεn e. E ben gee nonεn, ε wee mvu bó le nu ε wvú tune keebé diéw Nyo' le, é wvú ke enε ebee ε wee baa cim jeme diéw ê wvú kε, ε è ge kenje ke kpwεse le, ² no wvú yene ε wvú wvumtε ekole kew, cee nce wvú yuule. ³ Fo fiεε fi dunçi bvujonke bvunen enù mwεεm mvu ye le diεwε

2:9 1:2; Ksm 19:5-6; Lεw 19:2; Dito 4:20; 7:6; 14:2; Yεsa 9:1; 43:21; 61:6; Lem 26:18; Lum 5:17; 2Kol 4:6; Efe 5:8; Tay 2:14; Ibu 13:12; 1Bi 2:5; Mwm 1:6; 20:4 **2:10** Os 2:23; Lum 9:25 **2:11** 1:1, 17; Mben 39:12; Lum 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ibu 13:14 **2:12** Yεsa 10:3; Mat 5:16; 2Kol 5:10 **2:13** Lum 13:1-7; Tay 3:1 **2:15** 3:16 **2:16** 1Kol 6:11, 19-20; Gal 5:13 **2:17** 1:22; 3:16; Bngn 24:21; Mat 22:21; Gal 6:10; Fili 2:12 **2:18** Efe 5:21-6:9 **2:18** Efe 6:5-8 **2:19** 5:12 **2:20** 4:14 **2:21** Mat 16:24; 20:26-28; Jon 13:15; Lum 15:5 **2:22** Yεsa 53:9; Jon 8:46; Ibu 4:15 **2:23** 3:9; Yεsa 53:7; Mat 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 **2:24** Yεsa 53:4-5; Lum 6:2, 11; Kolo 2:14; Ibu 9:28 **2:25** Yεsa 53:5-6; Esek 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:16; Ibu 13:20 **3:1** 1Kol 7:16; Efe 5:22-24 **3:3** 1Tim 2:9

keeseyse yvuw ekolε ε yí jee, bô keejiise biεε, noo keesuute ye bô ndvú yí jee κε. ⁴ Fiεε fi edunçi bvujonke bvú wee le enù fiεε fi wee nu fô fitele fiew e, ε ε nu fitele fi bonene nu nyεkeey. Ke bvun bvujonke ke yvumen κε, ε ε nu bvù Nyo' koonke ntay. ⁵ E nεε no bokεnε bô yuule bo fwele bô to nu ε gεε bvufee bvubole yí Nyo' le to ké no dunçi bvubole bvujonke. Bó to yuuke ten bole' bobole. ⁶ Wee diεwε Sela le to yuuke Aba'am e tenje wvú le tata wen. Ben ten nu boom bo Sela le fen ε ben gee mwεem mvu len yaa fane fiεε κε.

⁷ Bolemsε, ben ten ekiεε je yí ben kenke keecee ben ε boke' bonen jó. Ben enyaa n'wvum ε bó no bó baa kenke mvungay diεwε ben e κε. Nyo' nu ε buw ben ε bó bocii bô nshii wvù mεy lo. Ben eceè nonen, wvu le fô fiεε ebaanke bunle yene κε.

⁸ Keemεese, me ε no nteete ben bocii le, ben ekenkε fitele fimwaan, kenkε shen fô bonyii le, kenkε kenkonen ke bonyii bo mbee le, kenkε mvuntelem mvù jee, ε wee yaa joo κε wee mvu ekuse κε. ⁹ Fo wee ε ge kebefε bô wee, ε wvú tfuse bô kebefε κε. E wee nan wee, fo wvú etfuse bô ncun κε, ε wvú tfuse ε ε nu bô diεw kembonen. Fin nu fiεε fi Nyo' tenje ben le ben egeè ε wen ke elan kembonen yí yene le. ¹⁰ E nu no bó nu ε san le,

“E wee koonke keeyuw njon yí nshii we le, bô keeyen εdiuw yò jee le, ε wvú no kemsene bô leme diεw, ε diεw fiεε yaa buyte diuw we le κε.

¹¹ Wvú kenke keebanke jim ε mwεem mvù befe le, egeè ε ε nu mvù jee, ekuženε nyεkeey biì dvú le,

¹² njefo Tata Nyo' ké no yεne bonyii bo teyten e yuuke bunle yibo.

Geenen ε Nyo' ε bon jise yí bonyii bô gee bibefε le.”

¹³ E ben kenke shiee wvu baay keege mwεem mvù jee nonen, tu wee wvù nulo ebvuu ege fiεε fi befe bô ben nu yεε?

¹⁴ Geenen, ε bonyii cim nyaa lo ηgew ε ben njefo ben gee mwεem mvu teyten, tu Nyo'

nu ke elan kembonen yí yene le. “Fo ben efanè bó, kenεε fo mvuntelem ebuukε ben κε.” ¹⁵ Ben ewvumtε ε ε nu Klistu ε mvuntelem mvunen e diεwε Tata wene le. Ben eseyse bikuu binen, ecεytε keenya ntfuse ε wee wvù nu ebife fiεε fi ben taale fwe yí dvú le. Geenen ben dioo tfuuse, no tfuuse nyεkeey bô n'wvum. ¹⁶ Fo ben egeè fiεε fi nelo esaake ben fô fitele le κε, wvu le ε bó nan'yi ben, jemyi diεw yí befe ekumε kenje kenen kε jee nje ben nu bonyii bo Klistu le, ε bó ewuumene. ¹⁷ Ben ekeè le fi jee keeyen ηgew nje fiεε fi jee fi ben ge ε ε fen nu le Nyo' koonke le fi enù nonen, efey keeyen ηgew yí fiεε fi befe le fi ben ge. ¹⁸ E nu ke ten no Klistu to yεnεε ηgew kpwe. Wvú to kpwe nje bibefε bi bonyii le kan mwaan ε fi ka lo nonen. Wvú wvù to nu wee wvu teyten to nu ε kpwe fô bonyii bô yaa nu ke teyten e keeto bô beene fô Nyo' le. Bó to nu ε yu wvú ε ε kpwe nyam ye, geenen ε Nyo' ge ε wvú no nu dvú ε keyoy e. ¹⁹ E nu ε keyoy kin e wvù wvú to gεnεε fewce diεw Nyo' ε biyoy bi nu yew ncaw e. ²⁰ Biyoy bin nu bi to baa bee Nyo' le kefew ke Noa' le κε. Nyo' to nu ε bosen kuu shém bô bí, cey seke Noa' to keenci ηguw. Nguw wvun nu ε bonyii to ley jó κε wee nyan maan, ε ε nu bó bô to boyεε can joo le. ²¹ Joo yidvu yin nu diεwε joo yí bó leese bonyii jó keseen ε yí boysee bó bô mvungay mvù Jisos Klistu to buyεε dvú yí kpwe le. Ke bó leese wee ε joo le bó cuke ε ε nu yile yí ye le κε. E nu keelεke Nyo' bô fitele fi yuule. ²² Jisos Klistu wvun to nu ε ben fowe, shii ε ebo ke εcεy ke Nyo' le, ε no nu fó saake bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bi kenke mvungay noo bi saake bicii.

4

Nce bonyii bo Nyo' le nu wvu fwe

¹ No Klistu to nu ε yεn ηgew yí nyam ye le, ben ten ekenkε kfuu fifie fitele fi wvù to kenke keeyen ten ηgew, ekumyì le wee wvù nu ε yεn wase ηgew yí nyam ye le nu ε bô kebefε ε ka wase. ² Nonen, ke wvù bεε ebvuu eceè nce we fokuse fen bii

3:7 Efe 5:25-28; 1Tim 2:8   3:8 1:22; Efe 4:2-3; Fili 2:2-3   3:9 2:23; Job 31:30; Mat 5:44; Lum 12:17   3:10 Mben 34:12-16; Jem 1:26   3:13 Lum 13:3   3:14 4:14; Mat 5:10   3:15 1:3-5; Kolo 4:6   3:16 2:15   3:18 2:21; Lum 5:6-8; 6:10; Ibu 4:15; 7:27   3:19 Kenj 6:2; 2Bi 2:4; Jut 6   3:20 Kenj 6:14-22   3:21 Lum 6:3-4; Ibu 10:22   3:22 Lem 1:9; Efe 1:21; Mat 22:44; Lum 8:34; Lem 2:33   4:1 2:24; 2Kol 4:10; Gal 5:24   4:2 2:21

mwεem mvù nyam ye gomte le ke. Wvù nu eceè bii wase ε è nu mwεem mvù Nyo' gomte le. ³ Ben ekeè le kefew kè ben to shee gee mwεem diεwe bonyii bò yaa kee ke Nyo' le nu ε kí ε fey wase. Ben to cee nce nnyen kenjan, bii ye yene yì ηεyte le, wuu mbvuum ε mó koole, gee bonkaw diekene, wukene yole fó gee diεwe bwé le. E ben to bvuu bunlee ten bonyo' bo εcici, ε Nyo' to tun wase. ⁴ Keseen diuw ε no yumte bonyii bò yaa kee ke Nyo' no ben baa bvuu taashi ηgoo ben ε bó yì nce wvun wvù nu diεwe wvu nyám e, bó mum ε banke ye ε no nan'yi ben. ⁵ Geenεn, bó nu ke eleem etaje diuw fwe dvu Nyo' wvù ceYTE keesaw bonyii bò bæε dvú bò bò kpweken wase le. ⁶ E nu fiεε fi to gee é bó se fewce ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bò nu ε kpweken wase. Bó to fewci nonεn wvu le no bó nu ε bó to cim saw wase bó yì nyam ye le diεwe bonyii bo boyuum e, é bó eceè ke nce wvu ê keyoy e ε wvù nu diεwe no Nyo' cee.

Wee elemtè bô nnya ye ê je yì jee le

⁷ Ben ekeè le kefew kè fiεε ficii nu ke eka too wase nceencee. Nonεn, ben enù ke bô bvufee bvunen fó, kemsené bô bikuu binεn, wvu le ben ebunleè. ⁸ Fiεε fi fele mwεem mvunciim nu ke le wee ekoonké waa bwee bô fitele fiew ficii njefo kenkonεn ké no banji bibefe nteen. ⁹ E waa bwee wee la ghane ê wvù le, é wvù fiisen wvù, taa fô wvù le yaa wvukene ke. ¹⁰ No ben nu ε Nyo' ε buw ben bô nnya jεey jεey, wee ejod ye nnya lemte dvú fô bonyii bomew e. Ben elemtè bô mbuwma wvun wvù Nyo' nya jé le jé le diεwe bonyii bo lemme le bò jee. ¹¹ E wee fewci diεw Nyo', é wvù no fewci ke ε è nu diεw yì buy diuw Nyo' le. Wee é no lemte fô bonyii bomew e, é wvù no lemte ke ε è nu bô mvunγay mvù Nyo' nya ê wvù le. Ben egeè nonεn wvu le yì fiεε ficii fi ben gee le, é mbense egeè fô Nyo' le fele yì Jisos Klistu le. Bvukuke bô mvunγay mvunciim nu ε è kenke wvù sekeci se ηka. Fí enù nonεn.

Keeyene ηgew diεwe bonyii bo Klistu le

4:3 Gal 5:19-21; Efe 2:3; Tay 3:3   **4:5** 1:17; 2Tim 4:1   **4:7** 1Kol 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Jon 2:18   **4:8** 1:22; Jem 5:20
4:9 Ibu 13:2   **4:10** Lum 12:6-8   **4:11** Lum 12:7; 1Kol 10:31; 12:8; Jem 3:1   **4:12** 1:7   **4:13** 5:1; 2Kol 4:10; Lum 5:2   **4:14** 2:20; 3:14; Mat 5:10-12; Mak 13:11; Lem 7:55   **4:16** 2Tim 1:8   **4:17** Yeli 25:29; Esek 9:6; 2Tes 1:8
4:18 Bnqn 11:31   **4:19** Mben 31:5   **5:1** 1:21   **5:2** Jon 21:15-17; Lem 20:28; 1Tim 6:5   **5:3** 2Kol 1:24; Fili 3:17; Tay 2:7

¹² Nsáa yem shém, fo ben ekenke ηghaw yì nton'ye wvù ben yuuke ye le wvù too fô ben e keemom ben ke. Fo fí enù ke diεwe è nu fiεε fimew fifε ε fí kooyi bô ben ke. ¹³ Ben elanlanè lo le ben yene ηgew diεwe no Klistu to yεneε wvu le é ke edioo enu seke wvù ε buynεn bô bvukuke bwew, é ben ebvuu elanlanε, yuuke njon. ¹⁴ E bonyii nan'yi ben nje diee di Klistu le, tu njon wvu baay nu wene. Fífin dunji le Keyoy ke bvukuke le kè è nu Keyoy ke Nyo' le nu yì yene le. ¹⁵ E wee yene ηgew, fo wvù eyenè njefo wvù nu ε yu wee, kenεε le wvù nu ε con fiεε kenεε ε ge fiεε fimew fi befe, kenεε le wvù nu ε lese diuw fô mwεem mvu bonyii bomew e ke. ¹⁶ Geenεn, é wee yene ηgew njefo bó teje wvù le wee Klistu, fo wvù ewuunenè ke. E wvù no bensee ε è nu Nyo' le wen kenke didie diee. ¹⁷ Ben egeè nonεn njefo kefew nu ε to wase kè Nyo' nu esaw bonyii, ε wvù nu ekεw ε è nu bô yew ye. E wvù kεw ε è nu bô beene nonεn, é fí ke enu nεε bô bonyii bò nu ε tun keebε saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le? ¹⁸ Bó nu ε san ê Nwa' Nyo' le le, “E fí temyi fô wee wvu teyey e keeboy, é fí ke enu nεε bô wee wvù tune Nyo', gee bibefe le?” ¹⁹ Nonεn, bonyii bò yene ηgew no Nyo' gomte le bó eyenè, egeè mwεem ε è nu mvu len, gεelè bikuu bibole can Nyo' Mbom e wvù ké no leeme ke yì ηkawma we le.

5

Ekume njée Nyo'

¹ Me ε mum ε no ηgomte keentefe bo-cee kentaashe ke bonyii bo mbee le é ben entelen. Me nu wee ê ηgoo bocee kentaashe le, ε me nto n'yan bô ejise yem no Klistu to yεneε ηgew, ε me nu ten wee wvù nu ke eley bvukuke bvù wvù nu ke eto dvú le. ² Me ε no nteete le, ben etaalè fô njée Nyo' yì bó nu ε gεε can yene le ntay. Fo ben dioo taale, no taale ke diεwe bó kane lo ben ke. Ben etaalè bô ηkon no Nyo' gomte. Fo ben etaalè kenke ken'yεε ejise yì bigew e ke. Ben ekenké shieε ε è nu yì lemme le. ³ Fo ben

envuwseè njée Nyo' yì bó nu ε γεε ben ê we jodvu κε. Ben edunçi ε è nu kenje kè jee kè yí eyenè bejene. ⁴ Ε ben gee nonen, é Εkole ke Bonceynjee le ke dioo ε buynen, é ben ekenke kefo ke bvukuke le kè yaa ké kpwe ncom κε.

⁵ Me ε no njemyi ten ê keghan le, ben eyuukè bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ntay. Wee tfuu eshiwsè εkolε kew ê waa bwee fwe sekecii. Ben ekeè le, “Κε Nyo' ké no tomte wee wvù bensee ye κε. Wvú ké no tomte ε è nu wvù shiwse εkolε kew bô mbuwma we.” ⁶ Ben emum eshike bikuu binen enù ê mvunḡay mvu Nyo' le kuse, é kefew ke dioo ε kocen, é wvú ebense ben. ⁷ Ben egεε mwεεm mvunciim mvù jewsee ben can ye le, njefo wvú kenke shiee wene. ⁸ Ben ekensenè bô bikuu binen, ejinyì ntay njefo wee wene bvuban wvù dεwle ghane wεentene diεwε bvule wvù fewte le, gomte wee keenjele. ⁹ Ben ebon nḡn bô wvú, lese κε ε è nu fitele yì Nyo' le é fí eteme, ekumyì le boom bo bwee wene le yene κε ten nḡw nonen won tfuu. ¹⁰ Nḡw wvun nu κε yì kefew e caan, é Nyo' emum ekase eseyse mwεεm é mvú ejon fô ben e, enya ben bô mvunḡay, ege é ben eciim ntay. Nyo' nu wvù nyaa mbuwma tfuu ê bonyii. Wvú nu ε tee ben keeley bvukuke bwew bvù mεy lo le nje ben nu bonyii bo Klistu le. ¹¹ Mvunḡay mvunciim nu ε è kenke wvú sekecii se nka. Fí enù nonen.

Ngayma

¹² Me nsan fiḡwa' fin fô ben e ε è fici Silas * me wvù nu waa bwee wesebeene. No me n'yene nu ε wvú nu wee wvù è nulo é wee egεε bvufee yì ye le. Me nsan keentefe ben, embvuu enje é ben ekiεε le fiεε ficii fi me nsan dunçi keceey ke ekumε mbuwma Nyo'. Ben eleemè yì dvú le temyi ntay. ¹³ Kentaashe ke boom bo bwee wesebeene le ke Babilon kè Nyo' nu ε caw gayte ben e. Mak wvù waa wεm yì mbee le gayte ten ben e. ¹⁴ Ben egaynen bikuu binen e, enjocε yì kenkonen e. Kembonen enù fô ben e bocii bô nu ε taashe bô bo Klistu.

5:4 1Kol 9:24-25; 1Bi 1:4   **5:5** Bḡgn 3:34; 29:23; Efe 5:21; Jem 4:6   **5:6** Jem 4:10   **5:7** Mben 55:22; Mat 6:25-30; Fili 4:6   **5:8** Mben 22:13; 1Tes 5:5-8   **5:9** Efe 6:11-12; Jem 4:7   **5:10** 1Tes 2:12   **5:12** 1Tes 1:1   * **5:12** Diee dín nu ten le «Silvanus.»   **5:13** Flm 24   **5:14** Lum 16:16; 2Kol 13:11

**N'wa' wvu bokañ bofɛɛ wvu
Bitá
Fiɛɛ fí nu ê N'wa' Bitá wvu
bokañ bofɛɛ wvun e**

N'wa' Bitá wvu bokañ bofɛɛ wvun nu ε wvú to sanj fô bonyii bo mbee le bo fwele le, ε bó ε ce ε kenɛn wonj tfuu. Shiee n'wa' wvun baay to nu keediu lemme di bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e to ghane gee, bô keediu nce nnyɛn kenjanj wvù n'yɛɛyi bonyii ban to too dvú le wvú eka. Bitá sanj n'wa' wvun baay taale ε è nu fiɛɛ fí bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e ban to duu le ke Jisos bæɛ ke ebvuu ekase eto ke. Wvú jemyi le fiɛɛ fí gee ε Jisos sɛ dvuyte keeto nu njefo ke Nyo' gomte le wee mvu ke ela ke.

Bikuu bi mwɛɛm e ê n'wa' wvun e

1:1-2 Kenkɛwɛɛ

1:3-21 Nce bonyii bo Klistu le

2:1-22 Ekumɛ kenje ke bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e noo nǵɛw wvù nu ke eto fô bó le

3:1-18 Diuu di Klistu nu ke ekase eto

¹ E nu me wvù Semon Bitá, waa lemme Jisos Klistu noo waa we ntum. Me nsaanjke n'wa' wvun fô ben bô kenje mbee wvù kuuke lenjen diɛwɛ wvù bese kenje le. Jisos Klistu wvù nu Nyo' noo Mboyse wesebeene ké noo gee mwɛɛm teyɛy. E nu nje fifin wvù ben kenje mbee ε wvú nu lenjen diɛwɛ wese le. ² Nyo' ebvuu ebuw ben bô kembonɛn naa ntay, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene naa ntay, njefo ben kee wvù wvù Nyo' bô Jisos wvù nu Tata wesebeene.

Nce bonyii bô Nyo' nu ε tee wase ε caw e

³ Mvunǵay mwew mvù è nu mvu Nyo' le nu ε ge wase beene ε kenje mwɛɛm mvunciim mvù nulo ege é beene ekɛnke nshii wvù mɛy lo, noo kecee nce bonyii bo Nyo' le. Mvú ge nonɛn no beene nu ε kiɛɛ Nyo' wvù nu ε tee beene keeley bvukuke bô bvujonje bvù è nu bwew e. ⁴ No wvú ge nonɛn, beene ε mum ε kenje mwɛɛm mvù kuuke baay bvuu jee

fele mwɛɛm mvunciim ε è nu mvù wvù to kawɛɛ. Mwɛɛm mvun nu keege wvu le ben elewtè mwɛɛm mvu yí wonj wvun e mvù nyam ye shieele mvù beete bô bonyii. Nonɛn é ben emum ekɛnke nce ε è nu we wvù Nyo'. ⁵ No fí nu nonɛn ben emum emom ntay keebise nce wvù jee yí fitele fí ben lese yí Klistu le. Yí nce wvù jee le, é ben ebise bvufee bvú Nyo' le. ⁶ Yí bvufee bvú Nyo' le é ben ebise bikuu bi kemɛɛn. Yí bikuu bi kemɛɛn e, é ben ebise shém yí kuulɛɛn. Yí shém yí kuulɛɛn e, é ben ebise nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le. ⁷ Yí nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le, é wee ekɛnke shen fô waa bwee le. Yí shen e fô waa bwee wee le, é ben ebise kenkonɛn. ⁸ Me nǵayɛ nɛn njefo, é ben kenje wvun nce, ε noo gɛne dvú fwe fwe, é wvú ege é ben saa ebvuu enu ke lo nɛn nɛwɛ kenɛɛ enu diɛwɛ bonyii bô nulo saa ege fiɛɛ diɛwɛ bonyii bô kee fiɛɛ ekumɛ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le ke. ⁹ Ben ekeè le é wee baa ekɛnke wvu wvun nce tu wvú nu ε fefe wase yí mwɛɛm mvu Nyo' le, ε wvú yaa bvuu yɛne mwɛɛm e ncejole ke. Wvú nu ε daayɛ wase le bibefɛ biew bi wvù to shee gee fwele nu ε Nyo' to cukɛ wase.

¹⁰ Boom bo bwɛɛm e, fí ε mum ε noo nu le ben emum emomtè ntay keege mwɛɛm ε è nu mvù dunji le Nyo' to nu ε tee wase ben, caw. E ben gee nonɛn ben saa ke eyuu egbwe yí mbee wene le ke. ¹¹ Nonɛn é bó ke eyene je fô ben e ε yí kuuke nɛn gbwuuu, é ben eley bvunfon bvù mɛy lo bvú Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse le.

¹² Me nkeɛ le ben kee wase mwɛɛm mvun, leeme tɛn yí keɛɛy kè ben to yuwɛɛ le tɛmyi, geenɛn ε me nǵomte ke keembvuu nǵumyi ben ekumɛ mvú sekeci. ¹³ Me n'yene le fí nu len nonɛn le me enjamsè ben ekumɛ mwɛɛm mvun no me mbɛɛ dvú n'yoyte wvu le ben ekumyi, ¹⁴ njefo me nkeɛ lo le è shɛɛte wase caan é keyoy ecinɛ nyam ye le no Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ε ge wase me ε nkiɛɛ le. ¹⁵ Me ε mum ε noo nǵomte keemom naa ntay le seke me ε nǵɛn wase é ben enu wvù è nulo é ben ekumyi

mwεem mvun sekecii.

Saaka wvu ekume nto Jisos nu fiεε fi bonyii nulo egεε bvufee yî dvú le

¹⁶ Ben ekeè le ke mwεem mvun mvù bese to jemyεε ê ben ekume mvungay mvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo nto we wvù wvù nu ke ekase eto, to nu ke lo mvu-manjaan ε bonyii ε bosen ε seyse ε bese maa ê ben ke. Bese to nu ε yen naa bvukuke bwew e bô ejise eyese. ¹⁷ E to nu seke Nyo' Ice to buwεε wvù bô mbense noo bvukuke, ε diεw buy fô wvù wvù nu Nyo' Bvukuke le jemyi le, “Wvun nu Waa wem, wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvù baay.” ¹⁸ Bese kebεε to nu ε yuw diεw yin no yî shiile too we seke bese to nu bee bo Jisos yî kum Nyo' le. ¹⁹ No bese yuw nonen, mum mese kiεε kecεεy ke fiεε fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyεε ε è bεε naa lo. E fi jee le ben egεε bvufee yî fiεε fidvu le ntay, njefo fî nu diεwε ken'yeese le kè baa ê ejiwε le egen ebuy Diuu di εkfun nu ke eyuu, é Jisos ebaa fô mvuntelem mvunen e diεwε law e. ²⁰ Fiεε fi kuuke fele mwεem mvunciim nu le ben ekeè le, ke ntum Nyo' mvu nu dvú ê Nwa' Nyo' le wvù wee nulo eteete bô bwew bvufee ke. * ²¹ Ke wee ntum Nyo' to baa jemyi naa lo fiεε fi è nu ηkpawce wee wvu wum ke. E to gee Keyoy ke Yuule ε bó se jemyi diεw yî buyte fô Nyo' le.

2

Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

¹ Ke lenlen no bonyii bomew to nu dvú fwele ê bonyii entelen bô to mbiayte le è tum Nyo' bó, è nu ke ten no bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e nu enù ê ben entelen. Bó nu ke ewεentεn eto bô n'yεεyi mvu wvù nulo ebefe bô bonyii, elese ê diεw Nyo' le emum emaa naa lo Cee Ekole wvù to kpwee keesum bó. Bó nu ke ege nonen emum eto lo bô ηgew kan mwaan elan yî bikuu bibole. ² Bonyii nteen nu ke ebenen nce wvubo nnyen e, é fifin ege é bonyii ejemyi díεw yî befe ekume je yî kecεεy. ³ Ken'yεε

ejise ke mwεem e nu ke ege é bó efii mwεem can yene le bô binfe bi mbiay e bì bó nu ε seyse. Bonyii bodvu ban nu ε Nyo' to seyse wase ηgew wvubo ε è bεε lo, ε wvù nu ke fó ceyte bó.

⁴ Ben ekeè le Nyo' to baa bawce bonceenda ba bô to geε kebefe ke. Wvù to nu ε shike bó ε bó gen bvudvuu bu ηgew e, lese bó yî boncaw e ê bintuke bi jiime nen taytaytay e, fô bó nu enù egen ebuy diuu di nsaw e. ⁵ Wvù to baa ebawce ten won wvu fwele seke wvù to ciinsεε joo ε yî to mi won bonyii bô to maa lo wvù ke. Wvù to nu ε bawce ke ε è nu Noa' wvù to fewci le bonyii eceè nce wvu teyey ê Nyo' ejise, noo bonyii bomew bososhwi. ⁶ Wvù to nu ε fiwse kelaante kè Sodom bô kè Gomola ton bô ηguy ε bí fie bvuw, ge ε fifin no nu diεwε kenfewsεn ke fiεε fi nu ke ekooy bô bonyii bô maa lo Nyo' le. ⁷ Geenεn, boyse Lot wvù to cee nce wvu teyey ε shém looci ffuuke wvù bô nce nnyen wvù bonyii bô befe to kenke. ⁸ (Mwεem mvù wee wvu teyey wvun to yene bvuu yuuke no wvù to cee ê bó entelen to nu ε ge ε fitele fiew fi yuule no ton'yi εdiuw εcii yî gee dibole di befe le.) ⁹ E mwεem mvun to nu ε kooy nonen, tu fî dunci le Tata kee keeboyse bonyii bô yuuke wvù le can ηgew e, bvuu kee ten kegeε bonyii bô cee nce wvù yaa nu ke wvu teyey yî ηgew e, egen ebuy diuu di nsaw e. ¹⁰ Ngew wvun nu ε wvu bonyii bomew nu ke efey naa lo wvu wee tfuu. Boba bonyii nu bô koonke keebii ke ε è nu fiεε fi ye yibo yî ηeyte shieele ε è nu fi beete bô wee. E è bvuu nu bó bô joo wee wvù saake bonyii ekuse.

Nyo' nu ke elεε bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e ban ηaake baay. Bó bensee ye baay, yaa fane naa lo keenan'yi biyoy bì kenke mvungay fele bó ke. ¹¹ Naa ke bonceenda bo Nyo' le bô kenke mvungay bvuu temyi fele bó yaa ke mom nan biyoy bin fwe dvu Tata ke.

1:16 Mat 17:1-8   **1:19** Mben 119:105; Lum 1:2; 13:12; 1Bi 1:10-11   * **1:20** Kenεε le, “Ke wee ntum Nyo' to nu ε jeme fiεε fi è nulo é wee cεε kinyi kedvu bô bwew bvufee ke.”   **1:21** 2Tim 3:15-16   **2:1** Jut 4-13   **2:1** Mat 7:15
2:3 1Tim 6:5   **2:4** Jut 6   **2:5** 3:6; 1Bi 3:20   **2:6** Kenj 19:24-25; Luk 17:29; Jut 7   **2:7** Kenj 19:1-16   **2:9** Job 4:7; 1Kol 10:13; Mwm 3:10   **2:10** Jut 7-8   **2:11** Jut 9   * **2:11** Kenεε le, “... nan bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e ke.”
2:12 Jut 10

* 12 Geenɛn bonyii ban gee mwɛɛm ɛ è nu mvù elɛmɛ kebole gomte diɛwɛ nyám yi ñkpwaante yi ké no gee mwɛɛm sɛ yi kpawaci lo, ɛ yi nu kɛ lɛ bonyii ke ekooyɛ esɛɛyɛ lo le. Bonyii bodvu ban nu bò nan'yi mwɛɛm sɛ bó kee mvú ñkuuñ. Nyo' nu ke elɛse bó kɛ diɛwɛ nyám yi ñkpwaante yin e, 13 é nlawma wvubo enu ñgɛw wvù bó nu eyene nje ñgɛw wvù bó se too dvú. Bó ké no kpwaake lɛ keediekene bvuu wukene kenduun e emvunsheenɛ entelɛñ nu lo njoñ mvu fô bó le. Bó nu lo yile ê ben entelɛñ yiise ben. Seke ben ɛ bó diekene, ɛ bó no yuuke njoñ keelɛle ben bô gee dibole di kenshoose le. 14 Ejise ebo ké no nu kɛ ɛ è nu yo kenjañ, yaa ffuule yi kebefɛ le kɛ. Bó ké no lɛwci bonyii bò wɛɛyi yi mbee le ɛ bô bó gee kebefɛ. Ken'yɛɛ ejise nu ɛ ley wase yi elɛmɛ kebole. Bó nu ɛ jo wase lon! 15 Bó nu ɛ cinɛ wase je yi lɛñ e ɛ jo ɛ è nu yi ɛcici. Bó nu ɛ jo ɛkalɛ ke Balaam wvù waa Bɛwu le wvù to nu ɛ bee keege fiɛɛ fi yaa nu kɛ lɛñ nje wvù to koonke bigew e. 16 ɛ kembɛɛbey wamɛn wvú yi fiɛɛ fi befe fin e. Kembɛɛbey kè ké no nu sɛ kí jemyi lo, ɛ kí jeme diɛwɛ wee wvu wum e, ci gee di kejewtɛ le di wee ntum Nyo' wvun to gee.

17 Boban bonyii bo n'yɛɛyi le nu diɛwɛ diuw joo wvù joo baa bvuu buyte fó le kɛ, bvuu nu diɛwɛ kekfu kè nu ɛ gbwe ɛkfuñ nffum ɛ fey ɛ tuu le. Nyo' nu ɛ seyse wase bvudvuu bvú ñgɛw e ɛ bvú jiime nen tay-taytay, ɛ gɛɛ ê bó. 18 Bó kumte diuw wvu ɛcici baay sɛ kinyi ñkuuñ. Bó lɛwci bonyii bò bɛɛ buy kɛ lo ente jo bonyii bò yaa kee kɛ fiɛɛ fi lɛñ bô n'yɛɛyi wvu lɛ è nulo é bó ekase egee mwɛɛm mvu nnyɛn e mvù ye yibo yi ñɛyte shieele. 19 Bó jaa no jemyi ê bonyii lɛ kɛ bó kɛñke keenu bonfaw bô fiɛɛ fimew e kɛ, geenɛn ɛ bó bodvu keɛɛ bò jemyi bɛɛ naa bonfaw bo mwɛɛm mvù beete bô ye wee le. Bó nu bonfaw njefo é wee nya ɛkolɛ kew ê fiɛɛ tu wvú nu nfa fiɛɛ fidvu. 20 Ben ekeè lɛ é wee lewte wase mwɛɛm mvù beete bô wee yi won wvun e nje wvú kee wase Tata wesebeene wvù

Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene, ɛ kase ɛ gen ɛ ley mwɛɛm mvudvu le, mvú ɛ njim wvú ɛ no kɛñke, é mwɛɛm efo yi ye le efey lo no mvú se shee nu fwele. 21 ɛ wee ge nonɛn tu fí be jee lɛ fo mwɛɛn eyaw ekiɛɛ je nce wvu teyey kɛ, efey keekiɛɛ ebvuu ekase ecinɛ bonci bò yuule bò bó nu ɛ nya ê bonyii le. 22 Kfuu boba bonyii gee ɛ fiɛɛ fi nu ê ñgan e mum nu keɛɛy lɛ, “Bwe ké suuke mwɛɛm kase bvuu tu fó die.” ɛ wvumvu bvuu nu lɛ, “Bó ké cuke ñkunyam ɛ wvú kase kɛ gen no binlene ê kencaa le.”

3

Diuu di Tata nu ke eto

1 Nsáa yɛm shém, ñwa' wvu keseen wvun nu wase wvu bokañ bofɛɛ wvù me nsañ fô ben e. ɛ bonwa' ban e bocii nu ɛ me nsañ diɛwɛ ntamɛ le keenkamse ben é ben ekeñke bonkpawɛɛ bo lɛñ. 2 Me ñgomte lɛ ben ekumyi mwɛɛm mvù bonyii bo ntum Nyo' le bò yuule to jemyɛɛ lɛ mvú nu ke ekooy, ebvuu ekumyi tɛn mwɛɛm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to jemyɛɛ ê ben lɛ Tata bô Mboyse nu ɛ gay lɛ ben egeè. 3 Fiɛɛ fi baay nu lɛ ben ekiɛɛ lɛ è nu ke edioo nu ɛdiuw yo fokemɛse le, é bonyii bo kensɛwse le enɛ ekɛw esɛwsee ben, gee mwɛɛm mvù nyam ye yibo gomte. 4 Bó nu ke esɛwsee ben duu lɛ, “Kɛ wvú to nu ɛ kaw lɛ wen nu ke ekase eto, wvú ɛ fɛɛ keseen? Naa no bo'icee bosɛɛbeene to yuue kpweken, mwɛɛm mvunciim leeme kɛ bikaa le no mvù to shee nu ɛ kɛw fonkɛw no Nyo' to bomɛɛ won.” 5 Bó jemyi nonɛn kee kɛ naa ntay sɛ tune lɛ Nyo' to jeme kɛ ɛ è nu diɛw fwele ɛ ebule mum no nu. ɛ wvú jeme ɛ nshɛ buy ê joo, ɛ wvú to ge nshɛ yidvu bô joo. 6 ɛ wvú ke kase jeme kɛ ɛ è nu diɛw, ɛ joo ban nshɛ yidvu yi yi to gee ɛ yi buy, mum lɛse mwɛɛm mvunciim. 7 ɛ nu kɛ tɛn diɛw yidvu yi wvú nu ɛ gɛɛ ebule ke keseen bô nshɛ, ɛ no cɛyte ñguy dvú. ɛ wvú cɛyte ɛ è nu diuu di wvú nu ke esaw bonyii bò maa lo wvú, elɛse bó.

8 Geenɛn nsáa yɛm shém, fo ben edaayi lɛ fô Tata le nu ɛ diuu dimwaan nu kɛ lɛñlɛñ

diεwε bilum ntfuke le, ε bilum ntfuke nu ke leηleη diεwε diuu dimwaan e κε. ⁹Κε Tata guute lo ye no bonyii bomew kpwaake, keege no wvú to kawεε κε. Wvú kuule ε è nu shém bô ben. Wvú shieele le bonyii bocii ekumεn mvuntelem mvubole njefo κε wvú gomte le wee mvu ke ela κε. ¹⁰Diuu di Tata nu ke ekase eto nu ke enu κε diεwε di cooη e. Ebvubwε nu ε εbulε nu ke edvûm foweεwe emum ela, é ηguy ebuηse mwεεm mvunciim mvù nu we, é nshε bô mwεεm mvù nu yî dvú le efie ebvuw.

¹¹No ηguy nu ke efiese mwεεm mvunciim ê yiyin je le, ben kpwaake le ben nulo ecee nce ε è nu wvu nεε? Ben κεηke keecee nce ε è nu wvù yuule ε ben ε nya bikuu binεn ê Nyo', ¹²ε no cεyte Diuu di Nyo' le din, momte keege le dí eyanηen eto. E nu diuu di ηguy nu ke efiese εbulε é kí efie, é mwεεm mvunciim mvù nu we ebuη. ¹³Geenεn, beene cεyte ε è nu εbulε ke kefe bô nshε yi fiε yî Nyo' to kawεε, ε wvuwwun wonη nu wvù è nu ke enu κε nce wvu teytey fó maanη.

¹⁴Nonεn nsáa yεm shém, no ben cεyte mwεεm mvun nεn, ben emomtè naa ntay keenu se nlom κεnεε fiεε fimew fi befε ê Nyo' εjise, noo keenu yî kenλεεten e ben ε bo Nyo'. ¹⁵Ben ekumyî le Tata wesebeene kuule shém nεn, nyaa ε è nu kefew ê bonyii le bó ke eboy. Fiεε fin nu κε fi waa bwee wesebeene wvù Baul wvù nu fitele fiεεbeene to saηεε fô ben e bô bvufee bvù Nyo' nu ε nya ê wvú le. ¹⁶E boηwa' bocii bò wvú saη e nu ε wvú jemyi κε jó ekumε fiεε fin. Wvú saanηke mwεεm mvumew ε mvú tεmyi fô bonyii le keekiεε, nonεn ε bimaante bi bonyii le bò yaa kee κε fô bó leeme mum toysee kenyi ke mwεεm mvudvu le, ε è nu ke leηleη no bó toysee ten mvu ê mondvuum momew e ê Nwa' Nyo' le. Bó gee nonεn, teηe ε è nu ηγεw yî bikuu bibole.

¹⁷Nsáa yεm shém, no ben kee wase mwεεm mvun nεn, ben emum eyεnè fo bonyii bò maa lo Nyo' ban ke egufe ben bô gee dibole di befε é ben enε fô ben leeme wase ekase egbwe lo. ¹⁸Geenεn, ben ekuù lo yî mbuwma wvù Tata wesebeene wvù

Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene nu ε buw ben dvú, ebvuu ekeè wvú gεne lo fwe fwe. Mbense enù fô wvú le keseen noo sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

Nwa' wvu fwe wvu Jon Fiε fi nu ê Nwa' Jon wvu fwe wvun e

Nwa' wvu fwe wvun wvù Jon to sañεε fô bintaashε bi bonyii bo mbee le, keñke bikuu bi mwεεm e bifεε. ε nu keeyvuwsε mvuntelem mvu bonyii bò wvù to sañεε fô bó le, le bó eceè yí kentaashε le bô bo Nyo' noo Waa we wvù Jisos Klistu bô keetefe bó, le bó eyεnè fo bó ebii n'yεεyi wvu mbiay e. Wee wvù sañ ηwa' wvun nu ε loocε ε ciise lo le, é wee cee εnte jo n'yuu, wvù saa ebvuu egeè gee di ejiwε le ke. Wvù nu ε bvuu ε sañ tεn le Jisos Klistu to nu naa wee wvu wum, ε wee tfuu wvù nu ε lese fitele yí ye le ε no koonke Nyo', keñke tεn keekoonke waabwee.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1:1-4 Keñkεwce

1:5-2:29 Saaka wvu ekumε n'yuu bô ejiwε

3:1-24 Boom bò è nu bo Nyo' le bô bò è nu bo dεwle le

4:1-6 Fiε fi è nu fi keceey e bô fi é nu fi mbiay e

4:7-21 Ekumε keñkonεn

5:1-21 Fitele fi wee lese yí Klistu le soo lo fiεε ficii

Diεw yì nyaa nshii

¹ Fiεε fi bese saañke fin nu ekumε Diεw yì nyaa nshii yì to nu wase fonkεw. Diεw yì nyaa nshii yin nu ε bese to yuw mwεεm mvù yí to jemyi, yεn yí le bô ejisε eyese, taa no yí nu, kum yí le bô can yese. ² Nshii wvun nu ε bó to duñce ε bese yεn wvù le, ε mum ε no jemyi ekumε wvù, fewci ê ben ekumε nshii wvù mεy lo wvun wvù to nu bô Ice, ε wvù ke duñce ê bese. ³ Fifiε fi bese to yεnεε bvuu yuw, nu fí fi bese fewci tεn ê ben wvu le ben ekeñkè kentaashε beene. Kentaashε kesεse nu ke bee bo Nyo' Ice bô Waa we wvù Jisos Klistu le. ⁴ Bese ε mum ε

no saañke fin wvu le njon wesebeene enu ε wvù ε yinεn.

Beene eceè εnte jo n'yuu

⁵ Wvun nu saaka wvù bese to yuwεε ê wvù, ε mum ε no seje ê ben le, Nyo' nu n'yuu ε kejiwε yaa nu naa lo yí ye le ke. ⁶ Nonεn, é beene duu le beene nu yí kentaashε le beene ε bó, geenεn kaa lεne ε è nu ê kejiwε le, tu beene mbiayte lo, yaa cee bii keceey e ke. ⁷ Geenεn, é beene cee εnte jo n'yuu no wvù wvù nu εnte jo n'yuu, tu beene nu enù yí kentaashε le wee noo wee, ε elεmε ke Jisos wvù Waa we le cuke beene ε beene yuule εnte jo bibefe bisεεbeene bicii. ⁸ ε beene duu le ke beene keñke bibefe ke, tu beene lεle lo bikuu bisεεbeene, ε keceey yaa nu yí yese beene le ke. ⁹ Geenεn, é beene seje lo bibefe bisεεbeene ê wvù, no wvù nu wee wvù ké no leeme yí diεw ye le bvuu gee mwεεm leñ, tu wvù nu elεεshe bibefe bisεεbeene ecukε beene, é beene eyuule yí gee disεεbeene le dicii di yaa nu ke teyey e. ¹⁰ ε beene duu le beene baa ge kebefε ke, tu beene joo wvù le wvù nu wee mbiay, ε diεw ye yaa keñke bvudvuu yí yese beene le ke.

2

Jisos nu keman kè lεεshi bibefe bisεεbeene

¹ Boom bem, me nsaañke fiεε fin ê ben wvu le fo ben ke enε ege kebefε ke. Geenεn, é wee nεlo ε ge kebefε, tu beene keñke wee wvù kule can ê Nyo' Ice fô beene le, ε wee wvun nu Jisos Klistu wvù nu wee wvu teyey. ² ε nu wvù keman kè lεεshi bibefe bisεεbeene, ε keman kin yaa nu ke fô bibefe bisεεbeene le maañ ke, kí nu tεn fô bi bonyii bocii le yí won wvun e.

³ ε beene gεεle bonci bo Nyo' le, é fifin emum eduñci ntay le beene kee wvù. ⁴ Wee wvù duu le wen kee Nyo', geenεn yaa gεεle bonci bew ke, nu wee mbiay, ε keceey yaa nu yí ye le ke. ⁵ Geenεn, wee wvù gεεle njeme we nu wvuwe wvù nu keceey wee wvù koonke Nyo' gene mεεse. Fiεε fi nulo eduñce ntay é wee se kiεε le wen nu ε taashε

bô Nyo' nu fin fi le: ⁶ E wee duu le wen nu sekecii yî Nyo' le tu wvú kɛŋke keeceè kɛ lɛŋlɛŋ ê je yî Klistu to cee le.

Nci wvu fwɛ

⁷ Nsáa yɛm shém, kɛ nci wvù me ŋgomte keensan̄ fô ben e nu nci wvu fwɛ kɛ. E nu nci wvu yvum wvù ben to kɛŋke e kɛw fonkɛw. E nci wvu yvum wvun nu saaka wvù ben to yuwɛɛ wase. ⁸ Geenɛn nci wvù me nsaan̄ke ê ben nu kɛ nci wvu fwɛ. Kɛɛɛy ke nci wvun e to nu e duŋɛ yî Klistu le, e no duŋci tɛn yî yene le. Nci wvudvu yen'yi fwɛ njefo kejiwɛ kaa wase gɛne, e n'yuu wvu keɛɛy e kɛw wase e no baa. ⁹ E wee duu le wen nu ente jo n'yuu bvuu bane waa bwee, tu wvù bɛɛ kɛ ente jo kejiwɛ. ¹⁰ Wee wvù kooŋke waa bwee nu e wvù nu sekecii ente jo n'yuu e fiɛɛ yaa nu yî ye le fi nulo ege é wvù elɛne baytene kɛ. ¹¹ Geenɛn, wee wvù bane waa bwee nu e wvù nu ê kejiwɛ le lɛne jó yaa kee fô wvù gɛne kɛ, njefo kejiwɛ kedvu nu e ge wase wvù e fefe.

¹² Boom bem, me nsaan̄ke fô ben e njefo bó nu e læshɛ wase bibefɛ binɛn nje Klistu. ¹³ Bo'icɛm, me nsaan̄ke fô ben e njefo ben kee wase wvù wvudvu wɛ wvù to nu fonkɛw. Cubonyii, me nsaan̄ke fô ben e njefo ben nu e so wase wee kebefɛ wɛ. Boom bem, me nsaan̄ke fô ben e njefo ben kee Nyo' Ice. ¹⁴ Bo'icɛm, me nsaan̄ke fô ben e njefo ben kee wase wvù wvudvu wvù to nu fonkɛw. Cubonyii, me nsaan̄ke fô ben e njefo ben tɛmyi lo e diɛw Nyo' nu sekecii yî yene le, e ben e so wase wee kebefɛ wɛ.

¹⁵ Me e mum e no nteete ben le, fo ben ekooŋkè woŋ wvun kɛnɛɛ mwɛɛm mvu yî woŋ wvun e kɛ. E wee kooŋke woŋ wvun, wvù saa ekooŋke Nyo' Ice kɛ. ¹⁶ Ben ekeè le mwɛɛm mvunciim ê woŋ jan mvù nyam ye kɛŋke shiee yî dvu le bô mvù ejisɛ taale kooŋke, noo mvù bonyii bensee ye yî dvú le yî nshii wvun e, yaa nu mvù nɛn'yi fô Nyo' Ice le kɛ. E nu mvu yî woŋ wvun e. ¹⁷ Woŋ wvun nu ke eka, é mwɛɛm mvu yî

woŋ wvun e mvù bonyii kɛŋke shiee yî dvú le eka tɛn. Geenɛn, wee wvù gee e è nu fiɛɛ fi Nyo' shieele nu ke emɛy enu dvú sekecii.

Bonyii bo bvuban e bo Klistu le

¹⁸ Boom bem, kefew kin nu wase ke fokemɛse. No ben to yuwɛɛ le wee bvuban Klistu nu ke eto, nu e naa keseen nu e bonyii bo bvuban e bo Klistu le e to wase nteen. E nɛɛ fiɛɛ fi ge beene e mum e kiɛɛ le kin nu wase kefew ke fokemɛse. ¹⁹ Bonyii bodvu ban to buy ê beene ɛntelɛŋ, geenɛn kɛ bó to nu bonyii bosɛɛbeene kɛ. E bó to nu bonyii bosɛɛbeene, tu bó to bee emɛy enu beene e bó. Nonɛn e bó mum buy wvu le fi eduŋɛɛ endan le kɛ bó nu bonyii bosɛɛbeene kɛ. ²⁰ Ben nu finɛn e wvù wvù è nu Wvù wvù Yuule e yefe * wase ben, ben e no kee mwɛɛm mvu keɛɛy. ²¹ Kɛ me nsaan̄ke fô ben e e è nu njefo ben maa keɛɛy kɛ. Me nsaan̄ke njefo ben kee keɛɛy, e ben kee tɛn le kɛ è nulo é mbiay ebuy ente jo keɛɛy kɛ. ²² Wee mbiay nu wvù la? Kɛ è nu wvuwe wvù tune le kɛ Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ le? Wee wvù tune Nyo' Ice bô Waa we nu wvuwe wvù nu wee bvuban Klistu. ²³ Kɛ wee wvù tune Wan kɛŋke kentaashɛ bô Icee Wan wvudvu kɛ. Wee wvù jemyi bô diuw we le wen nu e bee Wan e, nu wvù kɛŋke kentaashɛ bô Icee Wan tɛn. ²⁴ Ben egɛɛ fiɛɛ fi ben to yuwɛɛ fonkɛw é fi enu sekecii yî yene le. E ben gɛke fiɛɛ fi ben to yuwɛɛ fonkɛw fí e no nu sekecii yî yene le, é ben tɛn emum enu sekecii yî Waa Nyo' bô Ice le. ²⁵ E fiɛɛ fi Klistu nu e kaw beene dvú nu nshii wvù mɛy lo.

²⁶ Me nsaan̄ke mwɛɛm mvun fô ben e e è nu ekumɛ bonyii bô gomte keelɛɛle ben. ²⁷ Geenɛn n'yefe wvù ben to kɛŋkɛɛ ê Klistu nu sekecii yî yene le, e ben yaa bvuu shieele lo wee mvu wvù ebvuu eyɛɛyi ben kɛ. No n'yefe we wvun yɛɛyi wase ben ekumɛ mwɛɛm mvunciim, e n'yefe wvudvu nu wvu keɛɛy, sɛ è nu wvu mbiay, ben emum enu sekecii yî Klistu le kɛ lɛŋlɛŋ no n'yefe wvun nu e yɛɛyi ben.

2:7 4:11; Jon 13:34   2:7 2:24; 3:11   2:8 Jon 1:9-10; 8:12; Lum 13:12   2:9 3:10, 15; 4:20   2:10 Mben 119:165; Lum 14:13   2:11 Jon 12:35-36   2:12 Lem 4:12   2:13 1:1-2   2:15 Jɛm 4:4   2:16 Bŋgn 27:20; Lum 13:14; Gal 5:19-21; Efe 2:3; Jɛm 4:16   2:17 Mat 7:21; 1Kol 7:31   2:18 4:3; Mat 7:15; 2Jon 7   2:19 Lem 20:30   2:20 2:27 *   2:20 N'yefe wvun nu Keyoy ke Yuule kè bó nu e nya ê bó.   2:22 4:3; 2Jon 7   2:23 4:15; 5:1; Jon 5:23; 15:23; 2Jon 9   2:24 2:7   2:25 Jon 5:24   2:27 Yɛli 31:34; Jon 14:16; 16:13   2:28 3:21; 4:17; Jon 5:22; 15:5

28 Boom bem, ben emum emey enù sekecii yî ye le wvu le seke wvú ε ke ε buynen, é beene ekeηke fitele keeyen wvú le efey keeke enyiimen lo ente jo ken'wuumen. 29 Ε ben kee lo le wvú nu wee wvú gee mwεem teytoy, tu ben keηke keekeè ten le wee tfuu wvú gee fiεε fi teytoy nu ε è nu mboo we.

3

Beene nu boom bo Nyo' le

1 Ben etaa ke eyen kfuu keηkonen ke baay kè Nyo' Ice nu ε duηce fô beene le, ε ge le bó eteηe beene le boom bo Nyo' le! Ε beene nu keceey boom bo Nyo' le. Fiεε fi bonyii bò è nu bo yî won wvun e baa kee beene nu njefo bó baa kee ten wvú wvú Nyo' ke. 2 Nsáa yem shém, keseen nu ε beene nu wase boom bo Nyo' le, geenen beene baa kee wase no beene nu ke enu ke. Fi beene kee nu ke le è nu ke enu seke Klistu ε buynen, é beene enu diewe wvú le, njefo beene nu ke eyen wvú le no wvú nu. 3 Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvú taale fwe yî ye le nonen keηke keecuke ekole kew sekecii yuule no wvú yuule.

4 Wee tfuu wvú gee kebefε nu ε wvú ηgoyte ε è nu nci Nyo', njefo kebefε nu nci ε wee ε ηgoy. 5 Ben kee lo le Klistu to to keecake bibefε bi bonyii le. Ε ke wvú wvú Klistu to keηke kebefε ke. 6 Ke wee wvú nu yî Klistu le ké mēy no gee bibefε ke. Ke wee wvú mēy ε no gee bibefε ké no ε yen wase wvú le kenεε kee wvú ke. 7 Boom bem, fo wee eleε ben ke. Wee wvú gee fiεε teytoy nu ke wase wee wvu teytoy leηleη no Klistu nu wee wvu teytoy. 8 Wee wvú mēy ε no gee bibefε nu wee dεwle, njefo dεwle wvun to gee wase bibefε naa ε kew lo fonkew. Shiee wvú Waa Nyo' to toε to nu keefiwse dilemme di dεwle wvun e. 9 Ke wee wvú è nu mboo Nyo' ké no gee kebefε ke, njefo fiεε fi è nu Nyo' ficii nu yî ye le sekecii, ε ke è nulo é wvú ebvuu egee kebefε ke, njefo wvú nu mboo Nyo'. 10 Fiεε fi nulo ege é beene eyene bonyii bò è nu boom bo Nyo' le bò bò

è nu bo dεwle le nu fin: Wee tfuu wvú nu se wvú gee mwεem teytoy kenεε wvú nu se wvú koonke waa bwee, yaa nu Waa Nyo' ke.

Beene ekoηenè

11 Saaka wvú ben to yuwεε ε kew fonkew nu ke wvun wvú le, beene ekoηenè. 12 Fo beene enù diewe Kεεn e ke. Wvú to nu waa Satan wvú wee kebefε wε, ke mum ne yu waa bwee. Ε wvú to yu wvú nje la? Wvú to yu njefo diew gee to nu di befe, ε di waa bwee le nu di teytoy. 13 Boom bo bwεem e, fo ben ekeηkè ηghaw le bonyii bò è nu bo yî won wvun e bane ben ke. 14 Beene kee lo le beene nu ε buy wase can kpwe le ε ley yî nshii le, njefo beene koonke boom bo bwee wesebeene le. Wee wvú nu se wvú koonke waa bwee beε ke nu can kpwe le. 15 Ε è nu naa yeε wvú bane waa bwee, tu mweten nu wee wvú yuwyi bonyii. Ε ben kee lo le ke wee wvú yuwyi bonyii keηke nshii wvú mēy lo yî ye le ke. 16 Fiεε fi nu ε duηce beene keηkonen ke keηkonen nu fin fi Klistu to gee: Wvú to nu ε nya nshii we kpwe nje yese beene. Beene ten keηke keenya wesebeene nshii nje boom bo bwee wesebeene le. 17 Ε wee keηke mwεem mvu yî nshε le fen, yene ε waa bwee tane, ε faηe yaa eyene lo fitele fiew fô wvú le, tu keηkonen ke Nyo' le nu yî wvuwee wee le neε le? 18 Boom bem, fo beene ekoηenè ke fomvu fomvu kenεε yî njeme le ke. Beene ekoηenè yî keceey e, duηci yî gee le.

19 Ε neε le fiεε fi nu ke ege é beene ekiεε le beene nu bonyii bò è nu bo keceey e, ebvuu ege é beene eleεse mvuntelem mvuseεbeene fwe dvu Nyo', 20 naa seke la wvú mvuntelem mvuseεbeene mvudvu saake beene, njefo Nyo' kuuke fele mvuntelem mvuseεbeene, ε wvú kee fiεε ficii. 21 Nsáa yem shém, é mvuntelem mvuseεbeene nu se mvú saake beene, beene saa ekeηke nfan mvu fwe dvu Nyo' ke. 22 Ε beene leke naa la è wvú, é wvú enya è beene, njefo beene gεle bonci bew gee fiεε fi ye ejeε wvú. 23 Ε nci we nu wvun wvú le, beene elese fitele yî Waa we wvú Jisō

2:29 3:10 3:1 3:10; 4:6; Jon 1:12; 3:16 3:2 2Kol 3:18; Fili 3:21 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Yesa 53:9; Jon 1:29; 8:46; 2Kol 5:21; Ibu 4:15; 9:14; 1Bi 1:19; 2:22, 24; 3:18 3:6 3:9; 5:18; Jon 15:5; Lum 6:2, 14 3:8 Mat 12:26-29; Jon 8:44 3:10 2:9, 29 3:11 2:7-8; 4:11 3:12 Keη 4:8 3:13 Jon 15:18 3:14 2:11; Jon 5:24; 13:35 3:15 Mat 5:21-22; Mwm 21:8 3:16 Jon 15:13; Gal 1:4; Fili 2:17; 1Tεs 2:8 3:17 Dito 15:7 3:18 Jεm 2:15-17 3:21 2:28 3:22 Jon 15:16 3:23 Jon 2:23; 13:34

Klistu le, ekoñenè ke no wvú gay ê beene. ²⁴ Bonyii bocii bò gεεle bonci bew nu yí ye le sekecii ε wvú nu ten yí bó le. Fiεε fi gee ε beene se kee le beene nu yí ye le sekecii nu Keyoy ke Yuule kè wvú nu ε nya ê beene.

4

Wee wvù keñke Keyoy ke Nyo' le bò wvù yaa keñke ke

¹ Nsáa yem shém, fo wee dioo duu le fiεε fi wen jemyi ne fô Keyoy ke Nyo' le, ε ben mum bee ke lo wvú le ke. Ben emom wvú eyen laa keyoy kedvu nu ke Nyo' le keceey ε. Me njemyi nen njefo bonyii bò mbiayte le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le nu wase yí won wvun e nteen. ² Fiεε fi nulo ege é ben ekiεε keyoy kè è nu ke Nyo' le yí wee le nu fin: Wee tfuu wvù jemyi bò diuw we le Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fen, nu wvuwe wvù keñke Keyoy ke Nyo' le. ³ Wee tfuu wvù baa jemyi nonen ekume Jisos nu wvù keñke keyoy ε é yaa nu ke Nyo' le ke. Kekin keyoy nu ke wee bvuban Klistu le wvù ben to yuweε wase le wvú nu ke eto le, ε keseen nu ε wvú ε to wase ê won jan. ⁴ Boom bem, ben nu bonyii bo Nyo' le, ε ben ε so wase bonyii bodvu. Ben so njefo wee wvù nu yí yene le fele wvù nu ê won jan. ⁵ Boba bonyii nu bo yí won wvun e. Nonen mwεem mvù bó jemyi nu mvu yí won wvun e, ε bonyii bò è nu bo yí won wvun e yuuke bó le. ⁶ Beene nu fisεεbeene bonyii bo Nyo' le. Wee tfuu wvù kee Nyo' yuuke beene le, ε wvù yaa nu ke wee Nyo' yaa yuuke fiew beene le ke. Fifi nu fiεε fi gee ε beene se kee keyoy kè è nu ke wee keceey e bò kè è nu ke wee mbiay e.

Nyo' nu Nyo' keñkonen

⁷ Nsáa yem shém, beene ekoñenè, njefo keñkonen nu fiεε fi Nyo' le. Wee wvù koonke wee mvu, nu mboo Nyo', ε wvù kee Nyo'. ⁸ Ke wee wvù nu se wvù koonke wee mvu kee Nyo' ke. Fí nu nonen njefo Nyo' nu Nyo' keñkonen. ⁹ Yin nu je yí Nyo' to dunceε keñkonen kew fô beene le jó: Wvú to nu ε

tum Waa we wvù ε ka ke wvú yí won wvun e wvu le beene ke ekeñke nshii fele yí ye le. ¹⁰ Fifi nu fiεε fi bó tenje le keñkonen. E ke è nu le è to kon beene Nyo' ke. E to kon Nyo' beene, tum Waa we le wvù eto ege keman fô bibefe bisεεbeene le.

¹¹ Nsáa yem shém, no Nyo' to konεε beene é yin je le nen, beene ten keñke keekonen. ¹² Ke wee nu dvú wvù ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. E beene konene lo, é Nyo' enu sekecii yí yese beene le, ε keñkonen kew nu yí yese beene le gene mεεse.

¹³ Beene kee le beene nu yí ye le sekecii ε wvú nu yí yese beene le, njefo wvú nu ε nya beene bò Keyoy kè è nu kew. ¹⁴ Bese to nu ε yen ε mum ε no seje é bonyii le Nyo' Ice to nu ε tum Waa we le wvù eto eboyse won wvun. ¹⁵ E è nu naa yeε wvù jeme bò diuw we le Jisos nu Waa Nyo', tu Nyo' nu yí mweten e sekecii ε wvú nu ten yí Nyo' le. ¹⁶ No fi nu nonen, beene ε mum ε kiεε, ε bee keñkonen kè Nyo' keñke fô beene le.

Nyo' nu Nyo' keñkonen, ε wee wvù cee yí keñkonen e sekecii, cee ε è nu yí Nyo' le, ε Nyo' ten cee yí ye le sekecii. ¹⁷ Fiεε fi dunji le keñkonen nu fô beene le ε kí ε yinjen nu fin fi le, ke beene keñke nfan ekume diuu di nsaw wvu fokemεse le ke. E beene yaa keñke ke nfan njefo beene cee yí won wvun e diewe Klistu le. ¹⁸ Ke nfan ké no nu ente jo keñkonen ke. Keñkonen kè nu ε leynen ε gen ε mεse ké no bvuse lo nfan, njefo nfan keñke fiεε keege ε è nu bò ηgew wvù è nulo é bó enya ê wee. Ke wee wvù keñke nfan nu ε ley wase ente jo keñkonen ε gen ε mεse ke. ¹⁹ Beene konene njefo è to yaw Nyo' no koonke beene. ²⁰ E wee duu le wen koonke Nyo', geenen bvuu bane waa bwee, tu wvú nu wee mbiay, njefo é wee nu se wvù koonke waa bwee wvù wvú yene wvú le, wvú saa ke ekoonke Nyo' wvù wvú nu se wvú yene wvú le ke. ²¹ Nci wvù beene to keñkeε é Klistu nu wvun wvù le, wee wvù koonke Nyo' keñke keekoonkè waa bwee ten.

3:24 4:13; Jon 14:16; 15:5; Lum 8:5, 9, 14 4:1 2:18; Mat 7:15; 1Tes 5:21 4:2 Jon 1:14; Lum 10:9; 1Kol 12:3 4:3 2:18, 22 4:4 5:5 4:5 Jon 3:31 4:6 2:4; 3:1; Jon 8:47; 18:37 4:8 4:16 4:9 Jon 3:16 4:10 2:2; 3:5; Lum 5:8, 10 4:11 3:11; 4:21; Mat 5:44-45; 18:33; Jon 13:34; 2Jon 5 4:12 2:5; 4:17; Jon 1:18 4:13 3:24 4:14 Jon 15:27 4:15 2:23 4:16 4:8-10; Jon 15:5 4:17 2:28; 4:12 4:20 2:9 4:21 4:11; Mat 22:34-40

5

Wee wvù soo won wvun nu wvù nu ε bee Jisos e

¹ Wee tfuu wvù nu ε bee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε nu ε wvù nu waa Nyo', ε wee tfuu wvù koonke wee, nu ε wvù koonke ten mboo mwεten. ² Fieε fi gee ε beene se kee le beene koonke boom bo Nyo' le nu seke beene koonke Nyo' gee fieε fi nci we gayte. ³ Ben ekeè le keekoonke Nyo' nu keegeεle bonci bew, ε bonci bew yaa nu bvujite ke, ⁴ njefo wee tfuu wvù è nu mboo Nyo' nu ε wvù soo lo won wvun. ε fieε fi soo won wvun nu mbee wesebeene. ⁵ Wee wvù soo won wvun nu wvù la? Ke è nu wvuwe wvù nu ε bee le Jisos nu Waa Nyo' le?

Mwεem mvù leeme jim nsaw Jisos

⁶ Jisos Klistu to nu ε to yî won wvun e, fey yî joo bô yî ελεμε le. Ke wvù to fey ke ε è nu yî joo le maan ke. Wvù to fey yî joo le bô yî ελεμε le. ε Keyoy ke Yuule leeme jim nsaw fieε fin njefo Keyoy jemyi keceεy. ⁷ Mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu. ⁸ ε mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. ε mwεem mvu mvuntentem mvun nu yî fieε le fimwaan. * ⁹ Beene ké no beje fieε fi è jemyi wee wvu wum è beene. Geenεn, fieε fi è jemyi Nyo' nu ε fí jite fele fi wee wvu wum e. Ben ekeè le fifin nu fieε fi è jemyi Nyo' è beene, leeme jim nsaw wvu Waa we. ¹⁰ Wee wvù nu ε bee Waa Nyo' le nu ε wvù keηke fieε fi Nyo' jeme fin yî ye le. Wee wvù baa bee Nyo' le nu ε wvù gee ε Nyo' nu wee mbiay, njefo wvù baa bee fieε fi è jeme Nyo' è beene ekumε Waa we le ke. ¹¹ Njeme Nyo' wvun nu le Nyo' nu ε nya beene bô nshii wvù mεy lo, ε nshii wvun nen'yi yî Waa we le. ¹² Wee wvù keηke Waa Nyo' yî ye le keηke nshii wvudvu, ε wee wvù baa keηke Waa Nyo' yî ye le yaa keηke nshii wvudvu ke.

Bonyii bô keηke wase nshii wvù mεy lo

5:1 1Bi 1:22-23 **5:3** 2:5; Dito 30:11; Mat 11:30 **5:4** Jon 16:33 **5:5** 4:4; Lum 8:37 **5:6** Jon 16:13; 19:34 **5:7** Jon 5:36-37 * **5:8** Bon'wa' bo boyvuum bomew keηke fibole bincim bin le, "Bonyii nu botete bô leeme jim nsaw wvudvu fowe. ε bonyii ban nu Nyo' Ice bô Diεw noo Keyoy ke Yuule. ε bonyii bo botete ban nu yî fieε le fimwaan. 8 ε mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu yî nshε le. Mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo ελεμε. ε mwεem mvu mvuntentem mvun nu yî fieε le fimwaan." **5:10** Lum 8:16; Gal 4:6 **5:11** Jon 3:16-18 **5:12** Jon 3:36; 5:24 **5:13** Jon 20:31 **5:14** Jon 15:16 **5:16** Mat 12:31; Ibu 6:4-6 **5:18** 3:6, 9-10; Jon 17:15; 2Tes 3:3 **5:19** Jon 12:31; Gal 1:4 **5:20** Jon 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28

¹³ Me nsaanke mwεem mvun è ben bô nu ε bee Waa Nyo' le, wvu le ben ekiεε le ben keηke wase nshii wvù mεy lo. ¹⁴ Ke beene yaa keηke nfan keebence egeεn fwe dvu Nyo' elεke fieε è wvù ke, njefo é beene leke fieε è wvù bii no wvù shieele, é wvù eyuw fieε fi beene jemyi. ¹⁵ ε beene kee le wvù yuuke fieε fi beene jemyi seke beene leke naa la è wvù, é beene emum ekeè ten le beene nu ε keηke wase fieε fi beene leke è wvù.

¹⁶ ε wee yen ε waa bwee gee kebefε kè yaa nulo ege é wvù ekpwe lo ke, é wvù leke le Nyo' enya nshii è wvù. Fifin nu fô wee wvù kebefε kew yaa nulo ege é wvù ekpwe lo ke. Kebefε kemew nu dvù kè nulo ege é wee ekpwe lo. Ke me ηgayte le wee ebunleè fô wvuwe wee le ke. ¹⁷ Gee di befe dicii nu kebefε, geenεn ε kebefε kemew nu dvù kè yaa nulo ege é wee ekpwe lo ke.

¹⁸ Beene kee lo le kee wee wvù è nu mboo Nyo' nulo ebvuu emεy egee bibefε ke, njefo Waa Nyo' ceycεyi wvù, ε kee wee kebefε we nulo ebvuu ekum wvù le ke. ¹⁹ Beene kee lo ten le beene nu bonyii bo Nyo' le, ε bonyii bô è nu bo yî won wvun e bocii nu can wee kebefε we le.

²⁰ Beene kee le Waa Nyo' nu ε to wase ε yene bvufee bvuseεbeene keekiεε wvù wvù Nyo' wvu keceεy. ε beene nu yî ye le wvù è nu keceεy njefo beene nu yî Waa we wvù Jisos Klistu le. ε nu wvù wvù Nyo' wvu keceεy ε nshii wvù mεy lo nu can ye le.

²¹ Boom bem, ben eyεnè ekumε mvunyo' mvu εcici.

**Nwa' wvu bokaŋ bofεε wvu
Jon
Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvu
bokaŋ bofεε wvun e**

Jon to saŋ nwa' we wvu bokaŋ bofεε wvun, teŋe εkolε kew λε, “Cee εkolε ke kentaashε ke bonyii bo mbee le (1:1).” Wvú to saŋ fô kpwoon mvu le wvù Nyo' nu ε caw bô boom bew e. Kpwoon wvun nelo enu kentaashε ke bonyii bo mbee le kemew, ε boom bew ban nu bonyii bo kentaashε kedvu le. Fiεε fi wvú to saŋεε ê nwa' wvun e, nu κε nen kfuy. Wvú to saŋ keelεκε le bó ekonènè, bvuu tefe bó λε bó eyenè ekume bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e.

Bikuu bi mwεεm e ê Nwa' wvun e

1-3 Keŋkεwce

4-6 Keŋkoŋen nu εkolε ke fiεε ficii le

7-11 Ntefe keeyene ekume n'yεεyi wvu mbiay

12-13 Kemεse

1 ε nu me wvù cee εkolε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Me nsaanŋke nwa' wvun fô wo le kpwoon wvù Nyo' nu ε caw noo fô boom buw e. Me ŋkooŋke ben yî keceεy e. ε κε è mey κε me maan wvù kooŋke ben κε. Bonyii bocii bô kee keceεy kooŋke ten ben. 2 Bese kooŋke ben nje keceεy kè nu yî yese beene le, ε kí nu ke emey nu κε yî yese beene le sekecii. 3 Mbuwma Nyo' bô shen noo nyεkeey wvù nen'yi fô Nyo' Ice bô fô Jisos Klistu wvù Waa Nyo' Ice le nu enu yî yese beene le no beene nu yî keceεy e bô yî keŋkoŋen e.

Ben enù yî keceεy e noo yî keŋkoŋen e

4 Me nlanlanε baay no me nu ε n'yen ε boom buw bomew bii keceεy e κε no Nyo' Ice to gayεε λε beene egeè. 5 Yî keseen e bwee bonyii, me nleke lo wo ŋgayte λε beene ekonènè. Ke fin nu nci mvu wvu fwe ε me nsaanŋke fô wo le κε. ε nu κε nci wvù beene to keŋke wase ε kew fonkεw. 6 Keŋkoŋen nu fin fi λε beene ebii nci we le. ε nci wvudvu

nu wvun wvù ben to yuwεε wase ε è bεε fonkεw λε ben eceè yî keŋkoŋen e.

7 Bonyii bo mbiay e nteen nu wase ê won, ε è nu bonyii bô yaa tomte λε Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fen κε. Boba bonyii nu bo wee mbiay e wvù nu ten wee bvuban Klistu. 8 Ben eyenè bô bikuu binen fo ben ke enε elase fiεε fi ben nu ε lem wase. Ben emomtè ε è nu keeke ekeŋke nlawma wene tfuu. 9 Wee tfuu wvù daanŋke gene fwe yaa leeme κε yî n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú yaa bvuu keŋke Nyo' yî ye le κε. ε wee wvù leeme sekecii yî n'yεεyi wvu Klistu le, nu ε wvú keŋke Nyo' Ice bô Wan yî ye le. 10 ε wee to fô ben e ε fanε yaa eto ε è nu bô wvuwvun n'yεεyi, fo ben efiisen wvù ê ben yew keεεε egay lo wvú le κε. 11 ε wee gay wvú le, tu wvú nu ε taashε wase bô wvú yî lemme diew di befe le.

Njeme wvu fokemεse

12 Me ŋkeŋke naa mwεεm nteen keensan ε ben, geenen ε me n'yaa nu ensan lo ê nwa' le κε. Me n'yene λε me nu ŋke ento en'yen lo ben e é beene ejemyi ε wee yene wee le ê jise, wvu λε beene emεse eyuw njon. 13 Boom bo waa bwoo wvù Nyo' nu ε caw ten e, gayte wo le.

Nwa' wvu bokaŋ botεte wvu Jon Fiεε fi nu ê Nwa' Jon wvu bokaŋ botεte wvun e

Jon wvù teŋe εkolε kew le cee εkolε ke kentaashε ke bonyii bo mbee le, to saŋ nwa' we wvu bokaŋ botεte wvun fô wee mvu wvu fwe ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ε diee nu Gayus. Wvú nu ε saŋ ε bense Gayus yî nfi wvù wvú nyaa ê bonyii bo mbee le. Wvú nu ε tefe tεn Gayus le wvú eyenè ekumε wee mvu wvù bó to teŋe le Diotefes njefo wvú to tune keeyuw diεw ye le.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e

1-4 Keŋkεwce

5-8 E Jon bense Gayus

9-10 E Jon lom gee di Diotefes e

11-12 E Jon bense gee di Demitiyus e

13-15 Kemεse

¹ E nu me wvù cee εkolε kentaashε ke bonyii bo mbee le. Me nsaanke nwa' wvun fô wo le Gayus wvù nsaa yem shém. Me nkoonke naa wo yî keceey e.

E Jon bense Gayus

² Nsaa yem shém, me mbunlee le mwεem mvunciim egene ntaŋ ê keba kuw e, ε wo temyi yî nyam ye le ke no me nkee le wo temyi ê keyoy e. ³ Me nto nu ε n'yuw njon baay no boom bo bwee wesebeene le bomew to fεsεε jan see ekumε no wo leeme yî keceey e bô fitele fiuw ficii. E è nu naa keceey le wo bii keceey e. ⁴ Ke fiεε fimew bvuu nu dvú fi nulo ege é me en'yuuke njon nfele keen'yuuke le boom bobem bii keceey e ke.

⁵ Nsaa yem shém, lemme di wo lemte fô boom bo bwee wesebeene le, εfey mvunciim fô bò nu botolo le, nu ε wo lemte naa leŋ. ⁶ Bó to nu ε see ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ke jan ekumε keŋkonεn kuw. E momtè ke fici boba bonyii ê je yî Nyo' shieele le nonεn yî lene dibole. ⁷ E keè le bó buy ekfuŋ ε è nu nje diee di Klistu le, ε bó baa etaale nfi mvu ê bonyii bò yaa nu bo

Nyo' le ke. ⁸ Nonεn, beene keŋke keetomtè boba bonyii, wvu le beene ε bó enù bonyii bò lemte yî fiεε le fimwaan ekumε keceey.

Ekumε Diotefes bô Demitiyus

⁹ Me nto nu ε nsan fiεε fô kentaashε ke bonyii bo mbee le kenεn e, geenεn ε Diotefes wvù koonke keelewse εkolε kew fwe, faŋε yaa eyuw wee wvù è nu me le ke. ¹⁰ Nonεn, me nu nke endioo ε nto, é me enjike fiεε fi wvú gee fin fokuse, no wvú ghane kunsene mvunεkunεn, jemyi diεw yî befe ekumε me. No wvú gee nonεn, wvú baa cim ffuu bô fifiε ke. Wvú tune tεn keefiisene boom bo bwee wesebeene le, tune tεn fo bonyii bò gomte keefiisene bó efiisenè. E bó dioo gomte keefiisεn, é wvú mum kuŋ lo bó ê kentaashε ke bonyii bo mbee le ente.

¹¹ Nsaa yem shém, fo wo ebenenè fiεε fi befe ke. E beŋenè ε è nu fi jee. Wee wvù gee fiεε fi jee nu wee Nyo', ε wvù gee fi befe nu ε wvú baa kee wase Nyo' ke. ¹² Demitiyus nu fiεε wee ε bonyii bocii jemyi mwεem mvù jee ekumε wvú, ε keŋge kew kè jee jemyi tεn ekumε wvú. Bese tεn jemyi ekumε wvú. E wo kee lo le fiεε fi bese jemyi ekumε wvú nu keceey.

Ngayma

¹³ Me mbεε nkeŋke mwεem nteen keensaŋ ê wo, geenεn ke me nkoonke keensaŋ lo bó εte ke nwa' le ke. ¹⁴ Me n'yεne le è shεke caan é me ento en'yεn lo wo le, é bee wo ejemyi ε wee yεne wee le ê jise.

¹⁵ Nyεkeey enù fô wo le. Nsáa yesebeewo gayte wo le. Gayε nsáa yesebeewo le yicii wee mwaan mwaan bó le, enya ê me.

Nwa' wvu Jut

Fiε fi nu ê Nwa' Jut wvun e

Jut to saŋ nwa' wvun keetefe bonyii le bó eyenè ekumε bonyii bò to duu le bó nu bonyii bo mbee le mum læle bonyii bò n'yεεyi wvu mbiay. Kε nwa' Jut wvun defe kε. Wvú nu ε saŋ mwεεm mvumew ε mvú nu læŋlæŋ kε diεwε mvú nu ê nwa' Bita wvu bokan bofεε le. Wvú saŋ keetefe bonyii bò wvú saŋ fô bó le le bó ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê bonyii bò è nu bo Nyo' le, le mbee wvun nu fiεε ε bó to nya wase lo kan mwaan ε wvumvu yaa bεε kε.

Bikuu bi mwεεm e ê nwa' wvun e

1-2 Keŋkewce

3-16 Keŋge, bô n'yεεyi, noo ηgew bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

17-23 Ntefe wvú le bonyii eleemè yi mbee wvubole

24-25 Bunle mbense

1 ε nu me wvú Jut wee lemme Jisos Klistu, ε me nu waa bwee jem. Me nsaanke nwa' wvun fô bonyii bò Nyo' Icee wesebeene nu ε tee, ε bó cee yi keŋkonen kew e, ε wvú ε gee bó can Jisos Klistu le. 2 Nyo' ebvuu ecam shen fô ben e naa ntay, ebvuu ege é mvuntelem mvunen elεetene, é keŋkonen kew fô ben e ebvuu eduu egen fwe.

Bonyii bo n'yεεyi le bo mbiay e

3 Nsaa yem shém, me nse ηkpawci naa baay le me nu ensaŋ fô ben e ekumε mboyma wvú beene bocii nu ε keŋke wase, ε ne ε n'yen le fi nu shiee le baay keensaŋ enlεke ben le ben ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaε ê beene bò è nu bonyii bo Nyo' le. ε nu fiεε ε bó to nya wa lo ê beene kan mwaan ε fimew yaa bεε kε. 4 Me njemyi nen njefo bonyii bomew nu ε wεenten wase ε ley ê ben ente, ε è nu bò bó to jemyεε wase ekumε bó ε è bεε lo le Nyo' nu ε gee wase ηgew wvubo. Boban nu bonyii bò

maa lo Nyo', bò joo mbuwma Nyo' tfluuse ε è tuu fiεε fi bó ebεεle ekuse jodvu gee nnyen, bvuu maa lo Cee Ekole wesebeene wvú Tata Jisos Klistu wvú è mεy kε wvú. 5 Keseen me ηgomte keembvuu enkume ben ekumε mwεεm mvumew ε ben kee kε naa wase mvú ntay. Tata to nu ε bvuse bonyii bo Islael won wvú Ijiw e, ε bó boy yi ηgew e, geenε ε wvú ke kase kε lese bonyii bò to baa lese fitele yi ye le kε. 6 ε è nu kε no bonceendaa bew bò to baa leeme fô wvú to gekεε bó, cine bvudvuu bvubole bvu læŋ bvu nce le, nu ε wvú ε lese boba yi boncaw bò mεy lo le, fô bvudvuu bvú jiime nen taytaytay e, fò bó nu enu egen ebuy diuu di baay di è nu di nsaw e. 7 ε è bvuu nu kε læŋlæŋ no wvú to tonεε kelaante kè Sodom bô kè Gomola bô ηguy wvú mεy lo, noo bilaante bi to nu mbew bí le, bi to cee ten nce nnyen kenjaŋ, ε bokεε bô bolemse joo ten ye yibo gee dvú ε è yaa nu ê je yi Nyo' to bomεε le wee egee le kε. Fiεε fin nu kenfewsεn ke fiεε fi nu ke ekooy bô bonyii bò cee kfuw wvuwvun nce le.

8 Naa no fi nu nonen, bonyii ban ε jo kε ε è nu gee didvu. Bó beete bô ye yibo, tune wee wvú saake bó, nan'yi biyoy bi keŋke mvunγay fele bó. Bó gee nonen duu le è nu njefo bó yene mwεεm e ê bifile le. 9 Seke Maykel wvú nu ekole ke bonceendaa bo Nyo' le to waale εwe jo gvune di Muses e, ε bô dεwle taanke gvune didvu, wvú to baa cim bvuse diεw yi befe ejeme ê dεwle kε, ε wvú tfuse kε ê wvú le, “ε nu esaw Tata wo.” 10 Bonyii ban ε no nan'yi lo mwεεm mvunciim mvú bó baa kee no mvú nu kε. Bó gee mwεεm ε è nu mvú elεmε kehole gomte diεwε nyám yi ηkpwaante le. ε nu mwεεm mvudvu mvun mvú beete bó bó. 11 ηgew wvu baay nu fô bó le. Bó nu ε jo gee ε è nu di Kεεn e. Bó nu ε ne wase ε no gee mwεεm mvú befe nje bigew diεwε Balaam e. Bó temyi bikuu kε læŋlæŋ diεwε no Koola to temyi. Bó nu ke ekpweken kε no Koola to kpweε. 12 Boban bonyii nu lo yile ê ben entelεŋ seke ben diee ηkaw keŋkonen kenεn. * Bó ké no gee diεwε bwé le kefew

1:1 Mat 13:55; Mak 6:3 1:2 2Bi 1:2 1:3 1Tim 1:18 1:4 2Bi 2:1-22 1:4 Gal 5:13; 2Bi 2:1 1:5 Ksm 12:51; Ktj 14:29-30; 1Kol 10:5; 2Bi 1:12-13 1:6 1Bi 3:19-20; 2Bi 2:4 1:7 Keŋ 19:1-24; 2Bi 2:6 1:8 2Bi 2:10 1:9 Dito 34:6; Saka 3:2; 2Bi 2:11; Mwm 12:7 1:10 2Bi 2:12 1:11 Keŋ 4:3-8; 1Jon 3:12; Ktj 22:7, 17; 1Bi 2:15; Ktj 16:1-34

1:12 2Bi 2:13, 17 * 1:12 Bó to ké jo ten ntaashe seke ηkaw wvun.

ke mwεεm mvudien mvun e, ε wee taale ke ε ε nu εkolε kew yaa wuumene ke. Bó nu diεwε kembew fò kí ε suu se kí enya jan e, fwefwe ε kase ε tawse kí. Bó nu ten diεwε bite bì ké ce gen buy naa seke mondvuum kaa ε bí baa eyum mvuntam ke le. Bó nu diεwε bite bì bó nu ε mvuwyε le. Bó nu ε kpwe wase ε bvuu ε kpwe. ¹³ Bó nu diεwε joo yi baay yi nffum fεete bensee we le, ε gee dibole di kenshoose le nu diεwε diffuw di nffum fεete bensee we yí joo le. Bó nu diεwε jón yi waysene lo ncεwncew e. Nyo' nu ε seyse wase bvudvuuvu bvuy ηγεw e ε bvú jiime nen taytaytay sekecii, ε gee ε bó.

¹⁴ Enok wvù ηngokε kew to nu ke bisoosh-wiy ε kew yí Adam e, to nu ε yuu jeme diεwε wee ntum Nyo' le ekumε bonyii ban gayte le, “Ben etaa eyen, Tata nu ke eto bó ηgoo bonceendaa bew bò yuule ε bó nu bontfuke le, ¹⁵ keesaw wee tfuu. Wvú nu ke eto eduηce gee di befe dicii di bonyii bocii bò yaa kee ke Nyo' se gee no bó maa lo wvú noo mwεεm mvunciim mvù befe mvù bó se ké no jemyi ekumε Nyo'.” ¹⁶ Boban bonyii nu bò ké no diomene ke lo sekecii, gomte diuw, bii ke ε ε nu fiεε fi ye yibo yi ηeyte shieele le, seηe ye yi εcici, leeεle bonyii bó díew yi yeke keekηke mwεεm mvù bó shieele.

Ntefe ekumε mwεεm mvù nu ke ekooy

¹⁷ Geenεn nsáa yem shém, ben ekume mwεεm mvù boom bo ntum e bo Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to jemyεε ε ben le mvú nu ke ekooy. ¹⁸ Bó to nu ε jeme ε ben le, “E nu ke edioo enu ediuw yo fokemεse le, ε bonyii ebuynεn esεwsee ben. Bó nu ke enu bonyii bò maa lo Nyo', gee ε ε nu mwεεm mvù ye yibo yi ηeyte shieele.” ¹⁹ Boban bonyii nu bò too bó keηgawsen ε bonyii enteleη, bii ε ε nu mwεεm mvu yí nshε le, yaa keηke Keyoy ke Nyo' le yí bó le ke. ²⁰ Geenεn nsáa yem shém, ben eyoo bikuu binεn eleemè ke ε ε nu yí mbee wene wvù nu naa wvù yuule le, ebunleè sekecii ε mvuηgay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹ Ben emey ke enù yí keηkoηen kè ke Nyo' le, ecεytè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu

wvù nu ke ecam shen, ege ε ben eley nshii wvù mεy lo le. ²² Ben ecamtè shen fô bonyii bò bæε yí kemaηen e. † ²³ Ben ecuutè bonyii bò nu ηguy e bvuusè, boyseè bó. Ben ecamtè shen fô bomew bonyii le, geenεn dioo camte no yεne. Ben ebanè naa noo ndvú yibo yi bó nu ε yiise wase bó nce wvù befe.

Bunle Mbense

²⁴ Mbense enù fô Nyo' le! E nu wvù wvù nulo ecεyte ben fo ben ke egbwe. Wvú nu ke egeη bó ben fwe dvu bvukukε bwew ε ben nu se nlom nu bó nlanlan. ²⁵ Beene enyaà mbense ε Nyo' wvù Mboyse wesebeene wvù è mεy ke wvú, fele yí Jisos Klistu wvù Tata wesebeene le. Bvukukε bó mvuηgay noo sa' ekεηkè ke wvú wvù Nyo' ε kew no woη to kewεε bó keseen noo sekecii se ηka. Fí enù nonεn.

1:13 Yεsa 57:20; 2Bi 2:17   **1:14** Mat 25:31; Keη 5:18, 21-24; Ibu 11:5   **1:17** 2Bi 3:2   **1:18** 2Bi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6   **1:20** Kolo 2:7   **1:22** 1Tεs 5:11   † **1:22** Bon'wa' bo boyvuum bomew keηke kencim kin le, “Ben emomtè keegeε ε bonyii bò bæε yí kemaηen e kumene.”   **1:23** Saka 3:2   **1:24** Fili 1:10; 1Tεs 5:23   **1:25** Lum 16:27

Nwa' Mwεem mvù Jisos to dunçee ê Jon Fiε fi nu ê Nwa' wvun e

Nwa' wvun nu ekumε mwεem mvù Jisos Klistu to dunçee ê Jon wvù waa we ntum. Jon to saŋ ηwa' wvun kefew kè bó to bvuseε wvù gen gεε ê kendvuy kè Batmos e. Wvù to saŋ fô bintaashε bi bonyii bo mbee le ε bí to nu bisooshwiγ. Wvù to dioo saanke, kew bô mwεem mvù Jisos kebee to dunçee ê wvù le wvù esaŋ eciinse ê bintaashε bi bisooshwiγ bidvu. Fiε fi bii fó nu ηgoo mwεem nteen mvù wvù to yene ê fiε diεwε εfile le ekumε no Nyo' nu ke eboyse bonyii bò è nu bew, lese bò befe ηgew e.

Bikuu bi mwεem e ê Nwa' wvun e

1:1-8 Kenkewce

1:9-3:22 εfile ke fwe noo bonwa' bò gene fô bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ e

4:1-8:1 Nwa' wvù bó to laceε mondvuum mosooshwiγ bô kelay

8:2-11:19 Disoŋ di disooshwiγ

12:1-13:18 Kenɡuum ke nyam yì fieesene nyam joo bô nyám yì bemte yifieε

14:1-15:8 Bifile bimew jεy jεy

16:1-21 Bintee bisooshwiγ bi shém Nyo' yì ffuuke le

17:1-20:10 ε bó lese Babilon bô nyam yì bemte noo bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiay e bô dεwle

20:11-15 Nsaw wvu fokemεse

21:1-22:5 Woŋ wvu we wvu fwε bô nshe yì fiε noo Jelusalem wvu fwε

22:6-21 Kemεse

Kenkewce

¹ Nwa' wvun nu ekumε mwεem mvù Nyo' to nyaε ê Jisos Klistu le wvù edunçee ê bonyii bew, le è nu mvù nu ke ekooyi nfew caan. ε Jisos Klistu mum tum nceendaa we fô wee we lemme wvù Jon e keege le bó ekiεε mwεem mvudvu. ² ε wvù mum saŋ naa fiεε ficii fi wvù to yeneε, fi è nu diεw Nyo' yin bô

mwεem mvù Jisos Klistu to jemyεε ê wvù le. ³ Njoŋ wvu baay nu ke enu wvù wee wvù nu ke etaanke ntum Nyo' wvun. ε njoŋ wvu baay nu ke enu ten wvù bonyii bò nu ke eyuuke fiεε fi bó saŋ ê ηwa' wvudvu wvun e gεεle, njefo kefew ke mwεem mvudvu le nu wase nceencee.

ε Jon nya ηgayma ê bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ

⁴ ε nu me wvù Jon, ε me nsaanke ηwa' wvun fô bintaashε bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiγ bì nu ê biba bi woŋ e bi Esia le. Mbuwma bô nyεkeey enù fô ben e wvù nen'yi fô Nyo' le wvù è nu wvuwe wvù nu, ε wvù to nu wase, ε wvù nu ke eto. Mbuwma bô nyεkeey wvun enù fô ben e wvù nen'yi ten fô biyoy bi bisooshwiγ bì nu fwe dvu kawla we le, ⁵ noo fô Jisos Klistu wvù è nu ke wvù wvù ké no dunçi fiεε fi keceεy ekumε Nyo' ê bonyii le. ε to nu wvù wee wvu fwe keekase buy yì kpwe le. ε è nu wvù wvù saake bonfon bocii bo yì nshε le fen. Mbense enù fô wvù le. ε nu wvù wvù koonke beene, ε wvù to bvuse beene can kebefε kesεεbeene le bô ελεmε kew. ⁶ Wvù nu ε ge beene ε no nu bonyii bo bvunfon e, ε ge beene ε no nu bocee ncese bo Nyo' wvù Ice le. Bvukuke bô mvunɡay mvunciim enù fô wvù le sekecii se ηka. Fí enù nonen.

⁷ Ben etaa eyen, Jisos too lo, ε wvù nu ke etoo ê kembεw e. Bonyii bocii nu ke eyen wvù le naa noo bonyii bò to bonεε wvù bô goo. Bitum bi yì nshε le bicii nu ke efuunke kpwe nje ye. ε nεε no fí nu ke enu. Fí enù nonen.

⁸ Tata Nyo' gayte le è nu wen Alfa, ε è nu wen Omega. ε nu wvù wvù nu, ε è nu wvù wvù to nu wase, ε è nu wvù wvù nu ke eto. ε nu wvù Mvunɡay Mvunciim.

ε Jon yen Jisos e

⁹ ε nu me wvù Jon, waa bwee wene yì Jisos e, ε beene bocii yene ηgew nje ye, nu è bvunfon bwew εnte, kuule shém yì mwεem mvunciim e. Me nto nu ê kendvuy kè Batmos e ε bó to bvuse lo me nje diεw Nyo' yì me nto nfewci mbvuu nsenje ekumε Jisos. ¹⁰ ε è ke no nu diuu di Tata le, ε me

nu can Keyoy ke Nyo' le, ε me nε n'yuw ε diεw jemyi ê me ejim foweεwe diεwe soη e. ¹¹ Yì to jemyi gayte le, “Sanε mwεem mvù wo yene mvun ê ηwa' le eciinse ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bì nu ê bilaante bi Efesus, Similna, Begamum, Tayatila, Saldis bô Filadelfia noo Lawdesia le.”

¹² Ε me mum no mbanse ye keen'yen wee wvù jemyi ê me le. Ε me ndioo mbanke, n'yen mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le mvusooshwiw ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ¹³ Ε wee mvu nu entelen jo mwεem mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le mvudvu diεwe wee wvù diee nu Waawee le, ε wvù ε tfume kekum ε kí defe, ε waw η'waw yì gvuw e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle. ¹⁴ Yvuw ye εkolε to baa diεwe ndaw wvù baa nen bvuuu le, ε ejise eye beenci diεwe leme di ηguy e. ¹⁵ Bikaa biew to nu lemeleme diεwe ketwaa kè yeεle kè bó ton ê lam, ε diεw ye dvûmte diεwe joo yi gbwee le. ¹⁶ Wvù to kenke jón yisooshwiw ê εbo kew ke εceey e, ε nyo yi koole biba bicii buyte εmvu jo wvù, ε bvushiw bwew baa diεwe diuu seke dí keyte lo le.

¹⁷ No me n'yenεε wvù le, mum ηgbwe ê wvù ejise no nu diεwe kenkpwe ke wee le. Ε wvù gee εbo kew ke εceey yì yem e gay le, “Fo wo efanè ke. Ε nu me Fwe, ε è nu me Ejime. ¹⁸ Ε nu me wvù nu dvù. Me nto nu ε ηkpwe, geenεn taa eyen, me nu ε ηkase ε no nu dvù, ε me nu ηke enu dvù sekecii. Ε kenke me ken'yene ke kpwe le bô ke won bonkfu le. ¹⁹ Nonεn, sanε le mwεem mvù wo yene, mwεem mvù nu keseen bô mvù nu ke ekooyi ejim jodvu le. ²⁰ Fieε fi jón yi yisooshwiw ye yì wo be yen ê εbo kem ke εceey e bô mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le dunçi nu fin: Jón yi yisooshwiw ye nu bonceendaa bo Nyo' le bô è nu bo bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwiw bidvu, ε mwεem mvu mvusooshwiw mwε mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le nu bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bossooshwiw bidvu.”

2

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e

¹ Ε wee wvù me n'yenεε we gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù jici jón yi yisooshwiw e ê εbo kew ke εceey e, lene entelen jo mwεem mvu mvusooshwiw mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle mvù bó tomyi bin'yeese yì dvù le: ² Me ηkee lemme dinen bô no ben lemte jimtene, ηkee ten shém yi ben kuule bô no ke è nulo é ben ebee fieε fi bonyii bô befe too dvù ke. Ben nu ε mom wase bonyii ba bô tenje bikuu bibole le bowen nu boom bo ntum e bo Jisos e ε bó yaa nu ke, ε yen le bó nu bonyii bo mbiay e. ³ Me ηkee no ben looci kuule shém yì fieε ficii le nje yem yaa doose ke. ⁴ Geenεn, fieε fimew nu dvù fi me ηkenke ekumε ben fi baa jee me le ke. Ke ben beε kenke kenkonεn kè ben to shee kenke fwele ke. ⁵ Ben ekume fò ben to shee nu ε se nε ε gbwe. Ben ekumen mvuntelem mvunen ekase egeè no ben to gee fwele. Ε ben nu se ben ε kumen, é me ηke ento encake fieε finen fi bó tomyi ken'yeese yì dvù le fô fi leeme. ⁶ Geenεn, fieε fi len fi ben gee nu le ben bane gee di ηgoo bonyii bo Nikolaus e, ε è nu fieε fi me mbane ten. ⁷ Wee wvù kenke bitem, ε wvù yuw fieε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enya je é wvù edie mvuntam mvu kete kè nyaa nshii le, kè nu fô bvudvuu bvu njon e bvu Nyo' le.’ ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le

⁸ Ε wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù è nu wvù Fwe, ε è nu wvù Ejime. Ε nu wvù wvù to kpweε ε kase ε no nu dvù: ⁹ Me ηkee bongew bô ben yene noo kefufe kenεn, geenεn ben nu bonyii bo bvukuke le. Me ηkee diεw yi

befe yì bonyii jemyi ekumε ben. Bó tenje bikuu bibole λ bowen nu Bojuu, ε bó yaa nu κε. Bó nu ê ηgoo Satan e. ¹⁰ Fo ben efanè bonçεw bò ben nu keeyen e κε. Ben eyeke eyuw, dεwle nu wase keelese ben bomew yew ncaw e keemom ben. Ben nu ke eyen ηçεw yî ediuw e yuufe. Ε è cim nu keekpwe, é ben no leeme κε temyi, nonen é me ηke enya kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mεy lo é ben.

¹¹ Wee wvù κεηκε bitem, ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi é bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε κε kpwe yi bokan bofεε nu ke ekum wvú le κε.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Bεgamum e

¹² Ε wvú bvuu gay é me λ, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Bεgamum e λ, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù κεηκε nyo yì koole biba bicii: ¹³ Me ηkee fô ben cee. Ben cee naa fô kawla Satan nu. Geenεn ε ben leeme κε yî diee diem e temyi. Ben to baa cim tun keelese fitele yî yem e naa ediuw yo Antibas wvù wee wem wvu keçεy e κε. Wvú to jemyi ekumε me, ε bó yu wvú é ben enteleη fε fô Satan cee. ¹⁴ Geenεn, ε me ηκεηκε κε mwεεm mvumew caan ekumε ben mvù baa jee me le κε. Bonyii bomew nu dvú ηgoo yene le bò bii n'yεεyi Balaam wvù to tefεε Balak λ wvú ege fiεε fi boom bo Islael ebayten yî dvú le egbwe. Wvú to nu ε ge ε bó no diee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentane dvú fô bonyo' le bvuu ge ε bó no cee nce nnyen kenjan. ¹⁵ Ε è nu κε ληληη no ben κεηκε ten bonyii bomew ηgoo yene le bò bii n'yεεyi bonyii bo Nikolaus e. ¹⁶ Nonεn, ben ekumεn mvuntelem mvunεn. Ε ben baa ekumεn, tu me nu ento nfew caan endiu bonyii bodvu bò nyo yì buyte é me εmvu. ¹⁷ Wee wvù κεηκε bitem, ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi é bintaashε bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enjo fô mana wvù bó to nyilεε le enya wvú dvú, embvuu enya wvú tε di baa ε bó ε san diee di difε yî dvú le

ε wee yaa nu dvú wvù kee diee didvu εfey wee wvù fi tε didvu κε.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le

¹⁸ Ε wee wvudvu bvuu gay é me λ, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le λ, ‘Wvun nu njeme Waa Nyo'. Ε nu wvù wvù ejise eye beenci diεwε lemme di ηguy e, ε bikaa biew nu lemeleme diεwε ketwaa kè yεεle kè bó ton é lam e: ¹⁹ Me ηkee gee dinεn, ηkee no ben κεηκε κεηκοηεn, ηkee ten fitele fi ben lese yî yem e noo lemme di ben lemte bò no ben kuule shém. Me ηkee lo ten λ gee dinεn di keseen jee fele di ben to κεηκε fwele. ²⁰ Geenεn, fiεε fimew nu dvú fi me ηκεηκε ekumε ben fi baa jee me le κε. Ben nu ε cine kpwoon wvù Jεsεbel we le wvú ε no gee fiεε fi wvú gee. Wvú tenje εkolε kew λ wen nu wee ntum Nyo', λελε bonyii bem bò n'yεεyi we, gee ε bó gee nce nnyen kenjan, bvuu diee mwεεm mvudien mvù bó nu ε ge kentane dvú fô bonyo' le. ²¹ Me nu ε nya wvú kefew keekumεn fitele fiew, geenεn wvú nu ε tun keekumεn nce we nsake. ²² Ben eyeke eyuw, me nu ηke entum kencem yî ye le é kí ejike wvú entaw é bò bonyii bò bó bó se gee nnyen kenjan ençεyte lo, εfuw κε λ bó ε kumεn keebii gee di kpwoon wvudvu le. ²³ Me nu ηke en'yuwye boom bew bo ηgoo le. Nonεn, é bintaashε bi bonyii bo mbee le bicii emum ekiεε λ è nu me wvù kee mwεεm mvù nu shém bonyii le bò mvù nu é mvuntelem e. Me nu ηke enlaw wee tfuu mbii no lemme diεw nu.

²⁴ Geenεn, ben bomew ba bo Tayatila bò baa leeme fô wvu wvun n'yεεyi le, yaa yεεyi ten fiεε fi bonyii bomew tenje λ mwεεm mvu Satan e mvu é kenyilε le, nu ε me ε ηgay λ κε è nulo é me embvuu ençεε lo bvujite bvumew yî yene le κε. ²⁵ Fí nu κε λ, ben ejici fiεε fi ben κεηκε wase le temyi, egen ebuy no me nu ηke ento. ²⁶ Wee wvù ε ke ε so, wvù gee lemme di me ηkoonke ε çεn ε mεse, nu ε me nu ηke enya wvú mvunçay é wvú enu εwe jo bitum. ²⁷ Ke ληληη no

Icεm nu ε nya mvunγay ê me, nu ε me nu ηke enya mvunγay é wvú esaake bí bô ketoome ke ketfu le, bvuuke bí dvú ke diεwε nsháan mbom yi bó ε bvuw binsεw e binsεw e.
²⁸ Me nu ηke enya tεn wvú bô jon yi law e.
²⁹ Wee wvù keηke bitem, ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le.' ”

3

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Saldis e

¹ Ε wee wvù me n'yεnεε wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Saldis e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuε wvù keηke biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiyy noo jón yi yisooshwiyy: Me ηkee gee dinεn. Ben yen'yi fô bonyii le le ben bεε boyuum geenεn ε ben ε kpwekεn wase.
² Ben ekamse, ebise mvunγay yî fiεε fi shεke nu wase tεn diuw kpwe le. Ben ekeè le me mbaa n'yεn ε gee dinεn jee gene mεεse ê Nyo' wεm εjise ke. ³ Ben ekume fiεε fi ben to fiisεnεε fi è nu fi ben to yuwεε. Ben ejicì fifiε le, ekumεn mvuntelem mvunεn. Ε ben baa ekamse, tu me nu ηke enε ento fô ben e diεwε cooη e, ε ben yaa kee kefew kedvu ke. ⁴ Geenεn, ben keηke ke bonyii bomew caan Saldis bô baa lom ndvú yibo ke. Boba nu ke elεne bee bó ε bó ε tfume ndvú yi baa, njefo è nu bonyii ε bó ε kocεn.
⁵ Wee wvù ε ke ε so nu ε wvú nu ke ejise tεn ndvú yi baa. Kε wvuεε wee nu ε me nu ηke enfwsε diee diεw ê ηwa' bonyii bô keηke nshii wvù mεy lo le ke. Me nu ηke enjeme bô diuw wεm ekumε wvú fwe dvu Icεm bô bonceendaa bew le me ηkee wvú.
⁶ Wee wvù keηke bitem ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Filadelfia le

⁷ Ε wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Filadelfia le

le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuε wvù yuule bvuu nu wee keceεy. Ε nu wvú wvù keηke ken'yene ke bvunfon bvú Dawe le. Wvú ke yen'yi, wee saa nu dvú wvù efen ke, é wvú ke efen, wee saa nu dvú wvù eyene ke:
⁸ Me ηkee gee dinεn. Ben eyεke eyuw, me nu ε n'yene kembuη fô ben e ε ηγεε keyε, ε wee yaa nu dvú wvù nulo efaa ke. Me ηkee lo le ke ben keηke mvunγay ntay ke, geenεn ε ben gεεle ke njeme wεm. Ben baa tun me ke. ⁹ Ben eyεke eyuw, bonyii ba bô nu ηgoo Satan e bô duu le bowen nu Bojuu ε bó mbiayte lo, yaa nu ke Bojuu, nu ε me nu ηke enge é bó eto egbwe bikaa binεn e emum ekiεε le me ηkooηke ben. ¹⁰ No ben nu ε gεε njeme wεm ekumε keekuule shém, nu ε me nu ηke enjεngem ben kefew kè mmom nu ke etoo yi εkolε ke nshε le keemom bonyii bocii bô nu yî nshε le. ¹¹ Me ntoo wase nfew caan. Ben ejicε fiεε fi ben keηke le etεme, wvu le fo wee mvu ke efi kefo kenεn ke bvunfon e. ¹² Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ηke enge é wvù enù kfuy wvu yew ncεse Nyo' wεm e. Ε ke è nulo é wvú ke eyuu ebuy dvú ke. Me nu ηke ensaη diee di Nyo' wεm e yî ye le bô diee di kelaante ke Nyo' wεm e kè è nu Jelusalem wvu fwε wvù buyte fô Nyo' wεm e fowe. Me nu ηke ensaη tεn diee diem di dife yî ye le. ¹³ Wee wvù keηke bitem ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashε bi bonyii bo mbee le.' ”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Lawdεsia le

¹⁴ Ε wvú bvuu gay ê me le, “Sanε ηwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashε ke bonyii bo mbee le ke Lawdεsia le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuε wvù diee diεw nu, Fí enù nonεn. Ε nu wvú wvuε wvù ké no leeme yî diεw ye le, ε è nu wvú wvù seηe keceεy ekumε Nyo'. Ε nu wvú keηkεwce ke fiεε ficii fi Nyo' to bomεε le: ¹⁵ Me ηkee gee dinεn. Ben nu ke lo! Kε ben lεε, ke ben yvuwse. Me nshieele le ben bee keelεε lo keηεε yvuwse lo! ¹⁶ Nonεn, no ben nu ke lo finεn εntelεη yaa lεε keηεε yvuwse, me nu ηke encuy ben ê me εmvu. ¹⁷ Ben duu

le ben nu bonyii bo kpawaw e ε ben ε kukεn wase yaa bvuu shieele fiεε ke. Ben gayte nonεn yaa yene le finεn nu ε fi ε fo lo? Ben nu bonyii bō shen ekoole bonyii dvú, bō bonyii bo kefufe le, bvuu nu binfefe noo bonyii bō lene binyi bincimte! ¹⁸ Me ηgomte keentefe ben le ben eguy ketwaa ke bigew e kè yeεle ê me kè bó nu ε ton ê lam kí ε no yuule, é ben emum enu bonyii bo kpawaw e. Ben eguy ndvú yì baa yì ben eban bincimte binεn dvú, fo bonyii eyεne bí le ε ben wuumene. Ben eguy tεn εfuwe ke ejise le ê me, eyefe ejise eyene dvú, emum eyene mwεεm e. ¹⁹ Bonyii bō me ηkoonke nu ε me ηké nsaw bó yì gee dibole, nya ηgew ê bó keentefe bó. Nonεn, ben edunçee shiee ekumen mvuntelem mvunen. ²⁰ Ben eyeke eyuw, me nleeme ê yew fwese ηkumci. E wee yuw lo diεw yεm ε yene kembun, é me enley ento ê wvú le é bee wvú ediekene fiεε fimwaan. ²¹ Wee wvú ε ke ε so nu ε me nu ηke enya wvú bvudvuu é wvú eshii bee wvú yì kawla wεm e ke no me nto nsoε nshii bee Icem yì kawla we le. ²² Wee wvú keηke bitem ε wvú yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemiyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le.' ”

4

ε Jon yen ε bó nyaa mbense ê Nyo' fowe

¹ Ejim jo mwεεm mwe, ε me mbvuu ntaa, ne n'yεn kembun e fowe ε kí nu keyε. E diεw ye yì me mbe n'yaw wase ε n'yuw ε yì jemiyi ê me diεwe soη e, bvuu gay ê me le, “Bence eto fen é me endunçee mwεεm mvù keηke keekooy ejim jo kefew kin ê wo.” ² Kaη mwaan, ε me ne no nu can Keyoy ke Nyo' le, mum n'yεn kawla le ε wvú nu fowe, ε wee ε shii yì dvú le. ³ Wee wvudvu to lawkene diεwe kfuu eta yomew yò lumte yò bó teje le jasba noo yò bó teje le kanelia, ε kela ε daa ε keεkeε kawla wvudvu lawkene tεn diεwe te di bó teje le emelaal e. ⁴ Bokawla bomew mbaanfiεε ncow bonεw to nu ε keεkeε kawla wvudvu, ε bocε' bo bonyii le bomew ε shiiyεn yì dvú le mbaanfiεε ncow bonεw ε bó ε jise ndvú yì baa, ε bon bifo bi

bvunfon e ε bó kene bō ketwaa ke bigew e kè yeεle. ⁵ Jaη yì lawkene to buyte yì kawla wε le, baykene, dvûmte, ε bin'yeese beenci fwe dvu kawla wvudvu bisooshwiw bì è nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiw. ⁶ Fiεε fimew to nu tεn fwe dvu kawla wvudvu fieesene joo yì baay mi yì yuule naa nεn sakasaka diεwe kenleey e.

Mwεεm mvu mvuyuum mvumew mvunεm to nu ε leem keεkeε kawla wvudvu biba bicii ε ejise ε yinεn lo yì mvú le fwe bō ejim. ⁷ Fiεε fi fiyuum fi fwe to fieesene bvule, ε fi bii fó fieesene waa na' wvú diemsen, ε fi bvuu bii fó keηke bvushiw diεwe bvuu wee le, ε fi ejim fieesene nfaandun fò wvú bile. ⁸ Mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mvudvu to keηke bibε bisoocaaan bisoocaaan, ε mvú ε yinεn lo bō ejise ewe bō ekuse. Mwεεm mvudvu to ké no yemte εntaη bō εmvunsheen yaa luu ke. Mvú to ké no yemte le,

“Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo!

ε nu wvú Tata Nyo' wvú Keηke Mvunçay Mvunciim.

ε nu wvú wvú to nu wase, ε è nu wvú wvú nu, ε wvú nu ke eto.”

⁹ Mwεεm mvu mvuyuum mvudvu to ké dioo tumte monkum mo Nyo' le nyaa n'wvum bō keyoone ê wvú wvudvu wvú nu ε shii yì kawla le wvú nu dvú sekecii se ηka, ¹⁰ ε bocε' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba mum gbwe gen fwe dvu wvú wvú nu ε shii yì kawla le, nya mbense wvu baay ê wvú wvuwe wvú nu dvú sekecii se ηka. E bó dioo gee nonεn mum no baayi bifo bibole bi bvunfon e, jiwse fwe dvu kawla yemte le,

¹¹ “Wo wvú nu Tata, nu Nyo' wese, wo nu ε kocεn wvú bó etumte monkum muw, nyaa n'wvum ê wo, bense mvunçay mwuw, njefo è to bom wo mwεεm mvunciim, ε è to koη wo se bom mvú, mvú ε no nu dvú.”

3:18 6:11; 16:15   **3:19** Bηgn 3:11-12; Ibu 12:5-6   **3:20** Mat 8:11; Jon 14:23   **3:21** 1:6; Mat 22:44; Ibu 8:1   **4:2** 5:7; Mben 11:4; 103:19   **4:3** Esek 1:26-28   **4:4** 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Yεsa 24:23; 6:11   **4:5** 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Ksm 9:24; 19:16; Esek 1:13-14   **4:6** 15:2; Esek 1:22; 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Esek 1:5-12; 10:14   **4:8** 1:17; 11:17; Yεsa 6:2-3; Esek 1:18; 10:12   **4:11** Kenj 1:1, 31; Mwm 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

5

Waa Njee nu ε kocen keebace bilay bi bisooshwiw

¹ Ε me mbvuu ne n'yen ηwa' mvu le ê εbo ke εçεy ke wee wvù to shileε yî kawla we le, ε bó ε san ente bô εkfun ε kewe lo, ε lace mondvuum mosooshwiw bô kelay. ² Ε me ne n'yen ten nceendaa Nyo' mvu wvù tamyi le ε wvù wamte foweεwe biite le, “Ε nu yeε dvú wvù nu ε kocen keebace bilay bin, efay ηwa' wvun?” ³ Ε wee fanε yaa nu dvú fowe keνεε yî nshε le keνεε ekuse jo nshε, wvù nulo efay ηwa' wvudvu keνεε etaa ente jo ηwa' wvudvu ke. ⁴ Ε me mbee kpwe baay le wee to baa nu dvú wvù nu ε kocen wvù nulo eyene ηwa' wvudvu keνεε taa ente jodvu ke. ⁵ Ε wee mvu ηgoo bocε' bo bonyii le ba gay ê me le, “Fo wo ebeelè ke. Yekε eyuw, wee wvù bó teηε le Bvule wvu ê kfuu di Juda le bvuu teηε ten le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le nu ε so wase, ε è nu wvù wvù nulo ebace bilay bi bisooshwiw bidvu efay ηwa' wvudvu.” *

⁶ Ε me ne n'yen Waa Njee le ε wvù leeme entelen jo kawla bô mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε noo bocε' bo bonyii le ba, ε wvù nu ke diεwe bó nu ε σεε. Wvù to keηke biton bisooshwiw bô εjise εsooshwiw. Εjise yodvu nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwiw bi wvù nu ε tum bí ε buy ε γεν yî ekole ke nshε le kecii. ⁷ Ε Waa Njee wvudvu mum γεν fi ηwa' we ê εbo ke εçεy ke wee we wvù to nu ε shii yî kawla le. ⁸ No wvù fi ηwa' wvudvu nonen, ε mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε bô bocε' bo bonyii le bo mbaanfieε ncow bonεw ba mum gbwe γεν fokuse fwe dvu Waa Njee wvudvu. Wee mwaan mwaan bó le to keηke kome bô kentee kè bó fε bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε jiin nu ε dí ε yiηsen jó. Ε jiin din nu bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. ⁹ Ε mwεem mwε bô bocε' bo bonyii le ba mum yem ηkieε mvu wvu fwe ε wvù jemyi le, “Ε nu wo wvù nu ε kocen keefi ηwa' wvudvu

ebace bilay bidvu, njefo bó to nu ε σεε wo ε ελεμε kuw sum bonyii

can kebefε le nya bó ê Nyo'.

Ε bonyii ban buy ê dikfuu le dicii, díεw yicii, dikfuu di bonyii le dicii noo bitum e bicii.

¹⁰ Wo nu ε nya bó bvunfon ε ge bó ε no nu bocee ncese

bo Nyo' wesebeene le.

Ε bó nu ke esaake yî nshε le.”

¹¹ Ε me ndioo mbvuu ntaale, ne n'yuw diεw bonceendaa bo Nyo' le ε bó nu lo bontfuke le bontfuke le bô bomala le bomala le. Bó to nu ε leemen keεkeε kawla bô mwεem mvu mvuyuum mwε noo bocε' ba. ¹² Bó to yemte foweεwe gayte le,

“Waa Njee wvù bó to σεεε,

è nu wvù wvù nu ε kocen keεkeηke

mvunγay bô kpaw noo bvufee bvu baay noo dieε di kuuke noo n'wvum noo bvukuke noo mbense.”

¹³ Ε me ne n'yuw ε mwεem mvunciim mvù Nyo' to bomεε mvù nu fowe noo yî nshε le noo ekuse jo nshε noo ê joo yi baay e, naa mwεem mvunciim mvù nu mondvuum man e, ε mvù yemte le,

“Mbense bô n'wvum noo bvukuke noo mvunγay

nu ε è keηke wvù wvuwe wvù nu ε shii yî kawla le

noo Waa Njee wvun sekecii σε ηka!”

¹⁴ No mvù yem nonen, ε mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε bee le, “Fí enù nonen!” Ε bocε' bo bonyii le ba gbwe γεν fokuse nya mbense wvu baay.

6

Ε Waa Njee bacε bilay bi bisooshwiw

¹ Ε me no ntaale no Waa Njee we to bayte kelay ke fwe ente jo bilay bi bisooshwiw biε, ne n'yuw ε fieε fimew ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le jeme bó diεw ke diεwe ε bay jan, gay le, “To!” ² Le me ntaa, ne n'yen nyambala mi yî baa le ε wee ε ben yî dvù le, keηke kenεw. Ε bó mum bon kefo ke

5:1 10:2; Yεsa 29:11; Εsek 2:9-10; Dan 12:4, 9 **5:5** 4:4; Keη 49:9; Mat 1:1; Lum 1:3-4; Ibu 7:14 * **5:5** Wee wvun wvù bó teηε le Bvule wvu ê kfuu di Juda le noo le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le, nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε.

5:6 4:6-7; 5:9, 12; 6: 7:17; 12:11; 13:8; Yεsa 53:7; Yeli 11:19; Jon 1:29; 1Bi 1:19; 4:5; Saka 3:9 **5:7** 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Bfn 22:19; Yεsa 6:1; Εsek 1:26-28; 10:1 **5:8** 8:3-4; Mben 141:2; 15:2 **5:9** 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Mben 96:1 **5:10** 1:6 **5:11** Job 1:6; Dan 7:10; Ibu 12:22 **5:12** 4:11 **5:13** Mben 150:6; Fili 2:10 **6:2** 19:11, 14; Saka 1:8; 6:1-7

bvunfon e ê wvú εfa, ε wvú buy, γεν no diuu soo.

³ Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bofεε, ε me n'yuw ε fiεε fi bokaη bofεε ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le gay λε, “To!”

⁴ Ε nyambala mi buy ε yí yεεle nen ghaηη, ε bó mum nya nyo jem mi yi baay ê wee wvú to benεε yí dvú le, nya wvú bô mvunçay keecake nyεkeey yí εkolε ke nshε le kecii wvu λε bonyii eyuwyi bomew.

⁵ Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη botεte, ε me n'yuw ε fiεε fi bokaη botεte ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le gay λε, “To!” Λε me ntaa, ne n'yen nyambala mi yi yiile le, ε wee ε ben yí dvú le keηke nfew wvú bó feeke mwεem yí dvú le ê wvú εbo. ⁶ Ε me ne n'yuw ke diεwe diεw mi jemyi entelenç jo mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε gayte λε, “Wee nu ke ejo nlawma wvu yí diuu le dicile se guy fiηkone fi εγιη e dvú, keνεε ejo nlawma wvu yí diuu le dicile se guy mvunçkone mvu εε le dvú mvunçentem. Geenεn fo wo eshiw mεem bô mbvuum ke!”

⁷ Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bonεw, ε me n'yuw diεw fiεε fi bokaη bonεw ηgoo mwεem mvu mvuyuum mwε le ε yí gay λε, “To!” ⁸ Λε me ntaa, ne n'yen nyambala mi le ε yí yayse lo, ε diee di wee wvú ben yí dvú le nu λε Kpwe. Ε wvumvu wee bii εjim ε diee nu Wonçonçkfu. Ε bó nya bó bô mvunçay λε bó ejo bonyii bo yí keba ke nshε le kemwaanç ente jo binεw, elεse bonyii bodvu bô nyó jem noo jeη noo kenfim noo nyám yi ηkpwaante.

⁹ Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη botin, ε me n'yen biyoy bi bonyii le εkuse jo ketanç ke ncese le. Ε biyoy bin nu bi bonyii bô bó to yuwyεε bó nje diεw Nyo' bô fiεε fi bó to jemyi leeme yí dvú le. ¹⁰ Ε bí wamte foweεwe λε, “O Tata Nyo' wvú nu εwe jo Mwεem Mvunciim, wo wvú yuule, nu keceey. Wo nu ke ecey eγεν ebuy neε se sumten nsaw wese etfuse envuke yí bonyii bô to yuwyεε bese le bô nu yí εkolε ke nshε le?” ¹¹ Ε bó mum nya ndvú yí baa ê wee mwaanç mwaanç bó le, gay λε bó ebvuu emoocε caan,

eγεν ebuy no bó nu ke emεse eyuwyε boom bo bwee bó le bô nu ten bonyii bo lemme le bo Nyo' le bô bó to nu keeke eyuwyε ke no bó to yuwyεε bó.

¹² Ε Waa Njee ke bay kelay ke bokaη bosooaan, ε me ntaa ne n'yen ε nshε shiw bô mvunçay, ε diuu bançe no yiile nen tibtibtib diεwe ndvu kembamkpwe le, ε kpwee wvú tfule bançe no yεεle nen buηη diεwe ελεμε le. ¹³ Ε jón nen'yi fowe gbwekene fokuse diεwe mvuntam mvù bεε ndεcindεci ε nffum fele kale le. ¹⁴ Ε εbule ne kewe diεwe kamba ke ηwa' le mum la lo. Ε dikum dicii bô bindvuy bicii ja fô mvú to nu. ¹⁵ Ε bonfon bo yí nshε le noo bonyii bo baay baay bocii noo bikuu bi bonyii bo nci le bi baay baay noo bonyii bo kpaw e noo bontεmemvunçay naa noo bonyii bocii keνεε bonfaw keνεε bó yaa nu ke bonfaw, mum no nyiimene ê ditfum e noo ê bimbaan e kuse yí dikum e. ¹⁶ Ε bó nyiimene nonεn, fuunçke ê dikum bô bimbaan gayte λε, “Ben egbwεken yí yese le, ebançe bese fo wee wε wvú nu ε shii yí kawla le eyene bese le bô fo Waa Njee edunçε shém ye yí ffuuke yí yese le. ¹⁷ Diiu di bó nu edunçε shém yibo yí ffuuke nu ε to wase ε kocεn, ε ke wee yaa nu dvú wvú nulo eleem ê bó fwe ke.”

7

Ε bó ge bonciise yí bonyii bo Israel e bontfuke gbwee kecow mbaanyε ncow bonεw e (144,000)

¹ Εjim jodvu, ε me n'yen bonceendaa bo Nyo' le bonεw ε bó leemene εbuw ε wonç yo εna le, baançe fwefwe wvú buyte εbuw yodvu le fo wvú efele yí nshε le keνεε yí joo yi baay e, naa noo yí bite le. ² Ε me mbvuu n'yen nceendaa Nyo' mvu le, ε wvú buyte jò diuu sane, keηke fiεε fi Nyo' wvú keηke nshii le fi wvú ciise bonyii bew dvú εbo. Ε wvú mum tee bonceendaa bo Nyo' le bo bonεw ba bô diεw yí temyi. Bonceendaa ban nu bô bó to nyaε mvunçay ê bó, λε bó ebefe bô nshε noo joo yi baay. ³ Ε wvú

6:8 Yeli 14:12; Esek 14:21; Os 13:14   **6:9** 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Jon 1:1-2   **6:10** 18:24; Mben 13:1-3; Dito 32:43; Luk 18:7   **6:11** 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Yesa 61:10   **6:12** 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Juε 2:10; Mat 24:29
6:14 16:20; 20:11; Yesa 34:4; Ibu 1:11-12   **6:15** Yesa 2:10, 19, 21; 24:21   **6:16** 5:7; Os 10:8; Luk 23:30   **6:17** Juε 2:11; Na 1:6; Sef 1:14-18; Mala 3:2   **7:1** 9:14-15; Yeli 49:36; Dan 7:2   **7:3** 9:4; 14:1, 3; 22:4; Esek 9:4, 6

tee gay le, “Fo ben ebefe bô nshε kεnεε joo yi baay kεnεε bite sε bese ε ge bonciise yî monshim mo bonyii bo lemme le bo Nyo' wese le kε.” ⁴ ε me n'yuw le bonyii bô bó to ciisεε nu bontfuke gbwee kecow mbaanye ncow bonεw (144,000), ε bó buy ê dikfuu di Islael e dicii. ⁵ Bó to nu ε ciise bonyii ê kfuu di Juda le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Leuben e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Gad e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ⁶ ê kfuu di Ashel e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Naftali le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Manase le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ⁷ ê kfuu di Semeon e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Lewe le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Isaka le, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ⁸ ê kfuu di Sebulun e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Yosεw e, bontfuke ncow bofεε yuufe le, ê kfuu di Benjamin e, ε bó ciise bontfuke ncow bofεε yuufe le.

Kebombom ke bonyii le ε kí nu nen mama-mama

⁹ Ejim jodvu, ε me ntaa nε n'yεn kebombom ke bonyii le nen mamamama ε wee yaa nulo etanj kε. ε bó buy bitum e bicii, bô dikfuu le dicii noo bonyii bocii bô díεw yicii, ε bó leeme fwe dvu kawla noo Waa Njee, ε bó ε jise ndvú yì baa kεnke bidaayεε can yibole. ¹⁰ Bó to wvuuyi foweεwe gayte le, “Mboyma nen'yi ε è nu fô Nyo' wese wvù nu ε shii yì kawla le noo fô Waa Njee le.” ¹¹ ε bonceendaa bo Nyo' le bocii leem gem kεkεε kawla bô bocε' bo bonyii le ba noo mwεem mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε, no gbwee tumte monshim fokuse fwe dvu kawla, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. ¹² Bó to gee nonεn, gayte le, “Fí enù nonεn! Mbense bô bvukukε noo bvufee bvu baay nu ε è kεnke Nyo' wese. Beene enyaà keyoone ê wvú. ε kεnke wvú n'wvum bô mvunγay, ε wvú temyi sekecii se nka! Fí enù nonεn.”

¹³ ε cε' mvu bocε' ba le, bife ê me le, “Ban nu baa bô nu ε jise ndvú yì baa? Bó buy

fεε?” ¹⁴ ε me ntfuse ê wvú le, “Cee εkole, è kee kε wo.” ε wvú gay ê me le, “Ban nu bonyii bô boy yì kefew ke nγεw wvu baay e. Bó nu ε cukε ndvú yibo ê εlεmε ke Waa Njee le, yì ε no baa, ¹⁵ bó ε mum ε no nu fwe dvu kawla Nyo', lemte wvú le εntanj bô εmvunsheen yew ye ncese le. Wvú wvudvu wvù nu ε shii yì kawla le nu ke enu bô bó nu kebaw kebole. ¹⁶ Kε jen bεε ke eyuu bó kε, ε kε kendon bεε ke eyumte naa lo bó kε. Kε mvum bεε ke esuunke bó, ε kε kεnkεm bεε ke eyvuuke bó kε. ¹⁷ Fí nu ke enu nonεn, njefo Waa Njee wvù nu εntelεn jo kawla nu ke ecεyte bó díεwε nceynjee le, joo bó gεne bô bó fô joo yì nyaa nshii nu le. ε Nyo' tεn nu ke esho misεm yicii εjise εbole.”

8

ε Waa Njee bay kelay ke ejim

¹ ε Waa Njee ke bay kelay ke bokañ bosooshwiyy yì nwa' wε le, ε mondvuum cife fowe nen ndvumm gεn buy kεngawtεn ke ntam kefew e. ² ε me mum n'yεn bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiyy bô ké no leeme ê Nyo' fwe. ε bó nya dison disooshwiyy ê bó. ³ ε nceendaa Nyo' wvumvu nε to leem fô ketanj ke ncese le kεnke kelanj kè bó tone jiin jó, ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. ε bó nya jiin ê wvú ε dí duule keetaashε yì ketanj ke ncese le bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. ε ketanj kedvu nu ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew kè yεεle, ε kí nu fwe dvu kawla. ⁴ ε wvú ton, ε njiim jiin didvu bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le buy εbo jo wvú ben gεn fwe dvu Nyo'. ⁵ ε nceendaa Nyo' wvudvu mum nε jo kelanj kè bó tone jiin jó kε, jo nγuy fô ketanj ke ncese le, gεε jó ε wvú yinεn, ε wvú mum lan yì nshε le. No wvú lan nonεn, ε jan no lawkene, baykene, dvûmte, ε nshε shiike.

ε bonceendaa bo Nyo' le kεw ton dison dinεw

⁶ ε bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiyy bô to kεnke dison di disooshwiyy diε mum seyse ye keeton dison didvu.

7:4 14:1, 3; 21:12-13 7:9 5:9; 6:11; Lεw 23:40 7:10 5:7 7:11 4:4, 6 7:12 4:11 7:13 6:11; 7:9 7:14 1:5; 22:14; Mben 51:9; Dan 12:1; Mat 24:21 7:15 21:3 7:16 Yεsa 49:9-10 7:17 5:6; 21:6; Jon 10:10-11; Esek 34:11-16, 23-24; 21:4; Mben 126:5-6; Yεsa 25:8 8:1 Saka 2:17; Abk 2:20 8:2 Yosh 6:4, 6; Mat 24:31 8:3 5:8; Ksm 30:1, 3 8:5 4:5; 6:12-13; Lεw 16:12; Esek 10:2 8:7 9:15, 18; Esek 5:2, 12 8:7 Ksm 9:23-25

⁷ E nceendaa Nyo' wvu fwe ton ye son, ε εbew bô nguy ε bó ε fiysen bô ελεμε tfuwe yî nshε le. E keba ke nshε le kemwaan εnte jo biba bitεte fie, ε keba kemwaan εnte jo biba bitεte bi bite le fie, ε εgay yò tεεke εcii fie ten.

⁸ E nceendaa Nyo' wvu bokaη bofεε ton ye son, ε bó tfume fiεε fimew ε nguy bεenci yî dvú le, ε fí nu diεwe kum wvu baay e. E fí gbwe ê joo yi baay e. E keba kemwaan εnte jo biba bitεte bi joo yi baay e ne tu ελεμε.

⁹ E keba kemwaan εnte jo bitεte bi mwεem mvu mvuyuum e mvù nu ê joo yi baay e kpweken. E keba kemwaan εnte jo biba bitεte bi bonjūw bo ê joo le sawye.

¹⁰ E nceendaa Nyo' wvu bokaη botεte ton ye son, ε jon mi yi baay ne fowe bεenci diεwe ken'yeese le, gbwe baη keba kemwaan εnte jo bitεte bi jóo yi booke le bô mondvuum mò jóo ké no buyte mó le. ¹¹ Diee di jon yidvu le nu ε Ncewcew. No yí gbwe nonen, ε keba kemwaan εnte jo biba bitεte bi jóo le no cewcewe. E bonyii nteen kpweken nje jóo yidvu yí bó to wuu, njefo jon yidvu to nu ε ge wase ε jóo yidvu no cewcewe lo.

¹² E nceendaa Nyo' wvu bokaη bonεw ton ye son, ε fiεε fimew bvuw diuu keba kemwaan εnte jo biba bitεte bô keba kemwaan ke kpwee le εnte jo bitεte. E fí bvuw ten jón keba kemwaan εnte jo bitεte. E biba bibole kemwaan kemwaan no jiime. E n'yuū fanε yaa bvuu nu dvú ê keba kemwaan e εnte jo biba bitεte ke εmvunsheen noo ke εtanε e ke.

¹³ E me no ntaale, ne n'yuw ε nfaandun fuunke foweεwe no wvú to bile entelenε jo εbulε gayte le, “Njεw εεy, njεy εεy, njεw nu ke enu fô bonyii bô nu yî ekole ke nshε le seke bó ε ton disoη dì shεke dì bonceendaa bo botεte nu wase keeton e.”

9

E bó ton son yi bokaη botin

¹ E nceendaa Nyo' wvu bokaη botin ton ye son, ε me n'yen jon mi le ε yí to ne fowe gbwe fokuse. E bó nya ken'yene ê jon yidvu kè yen'yi kentuke kè shiile nen ηoonη e. ² E

jon yidvu mum yene diuw kentuke kedvu, ε njiim buy jó nen kemm, ke yí buy ê mwεem e fò bó ε kfum. E njiim yí buyεε ê kentuke kedvu le ge ε diuu bô εbulε ne no yiile lo.

³ E cúma buy ê njiim yidvu le shii yî nshε le. E bó nya cúma yidvu bô mvunγay le yí etawene diεwe bongam bo yí nshε le, ⁴ lew le fo yí ebefe bô mwεem mvù kuu yí nshε le, kenεε è nu εgay, kenεε bite, kenεε naa la, gay le yí enya njεw ε è nu ke ê kfuū bonyii ba bô nu se bó kenke nciise wvu Nyo' fojise fo bó. ⁵ Bó to nu ε cine le cúma yidvu enya njεw ê bonyii yí kee le yitin. Geenεn fo yí eyuwye lo bó ke. Njεw wvù yí to nu keeke enyaa to nu ke diεwe wvu ηgam seke wvú ε ta wee le. ⁶ Yí kee yi yitin yin e nu ε bonyii nu ke egomte kpwe yaa yene yí le ke. Bó nu ke ebeele keekpwe, ε kpwe lewte lo bó.

⁷ Cúma yin to nu ke diεwe nyámbala yí nu ε seyse wase keebuy gbwen jem e. Mwεem mvumew to nu ê yí εfa diεwe bifo bi bvunfon e bì bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle, ε monshim mobole nu diεwe mo bonyii le. ⁸ Yvúw bikuu bibole to nu diεwe yi bokεne, ε bigew bibole no diεwe bigew bi bobvule le. ⁹ Yí to kenke njáw ε yí nu diεwe ketwaa kè bonyii bo jem e banji gvúw dvú. E yí dioo bile ε bibε bibole no yole diεwe bikoto nteen bì è guute nyámbala seke bí lewte gbwen jem e. ¹⁰ E yí kenke diwvunte bô gεεη diεwe bongam e. E mvunγay mvubole mvù bó nyaa njεw dvú ê bonyii yí kee yi yitin e nu ε è nu yí diwvunte din e.

¹¹ Bó to kenke nfon wvubo ε è nu nceendaa wvù taale fô kentuke kè shiile nen ηoonη e kie, ε diee diew nu ê díεw Ibulu le le Abadon, nu ê díεw Glek e le, Abolion (ε diee din nu le wee wvù beete lo).

¹² Wvun wvù fey bεε njεw wvu fwe. Geenεn ben eyeke eyuw, bomew bonjεw bεε bii εjim bofεε.

E bó ton son yi bokaη bosooaan

¹³ E nceendaa Nyo' wvu bokaη bosooaan ton ye son, ε me n'yuw ε diεw buy fô biton bi binεw bì è nu bi ketanε ke ncese le kè bó kene bô ketwaa ke bigew

e kè yεεle, kè nu fwe dvu Nyo', ¹⁴ jemyi ê nceendaa Nyo' wvu bokanj bosooaan wvù to kεηke sonj wε le, “Fayε bonceendaa bo bonεw bò bó nu ε kay mbew joo yi kuuke yi Yuflets e.” ¹⁵ Nonεn, ε nceendaa Nyo' wvudvu mum fay bonceendaa bo bonεw bodvu. Bonceendaa bodvu nu ε bó to seyse gεε no cεyte kefew bô diuu noo kpwee bô kelum kè bó nu ke efay bó, é bó eyuwye keba kemwaanj εnte jo bitete bi bonyii le. ¹⁶ Me nto nu ε n'yuw no ηgoo bonyii bo jem e bo yi nyámbala le nu. Bó to nu bomala gee fεε (200,000,000). ¹⁷ Nyámbala yi me nto n'yεnεε ê fiεε diεwε εfilε le fiε bô bonyii bò to benεε yí dvú le to nu ê yin je le: bonyii bodvu to nu ε jise bitwaa banj gvúw dvú ε ncom wvudvu yεεle diεwε ηguy e, bvuu nu diεwε εbulε le, bvuu nu tεn diεwε fiηγεηγε le. Bikuu bi nyámbala yidvu le to fieesene bi bobvule le, ε ηguy bô njiim noo fiεε fimew diεwε mvunjanj mvù bεenci le, buyte ê yí εmvu. ¹⁸ Mwεεm mvu bonjgew e mvun mvù è to nu, ηguy bô njiim noo fiεε diεwε mvunjanj mvù bεenci le, mvù to buyte ê nyámbala yidvu εmvu to nu ε yu bonyii keba kemwaanj εnte jo bitete. ¹⁹ Mvunjanj mvu nyámbala yidvu le nu ε è nu εmvu jo yí bô yí diwvunte diyile. Diwvunte diyile nu diεwε yó le kεηke bikuu, ε è nu fiεε fi yí lemse bonyii dvú.

²⁰ Naa no fi to kooyεε nonεn, kebese ke bonyii le kè mwεεm mvu bonjgew e mvun to baa yuwye bó, to baa cim ekumen mvuntelem mvubole yí mwεεm mvù bó to gee bô can yibole κε. Bó to baa kumen keebunlee bonceendaa bo dεwle le bô mvumooso κεnεε è nu mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle κεnεε kè baa κεnεε bô ketfu kè nεε, κεnεε εta, κεnεε kete. Ε mvumooso mvun nu σε mvú nulo eyen fiεε le κεnεε eyuw κεnεε elen. ²¹ Bó to baa cim kumen tεn mvuntelem keeyuwyi bonyii κεnεε keege nfim κεnεε cee nce nnyen kenjanj κεnεε conjene κε.

10

Nceendaa Nyo' wvù to kεηke fiηwa' ε bó ε

9:15 8:7-12   **9:17** Job 41:10-12   **9:20** 16:9; Ksm 20:13-15   **9:20** Dan 5:4, 23; Mben 135:15-17; Yεsa 44:9-20
10:1 4:3   **10:2** 5:1; 10:8   **10:3** Yeli 25:30-31; Os 11:10   **10:6** Mben 146:6; Dan 12:7; Lem 4:24   **10:7** 22:6; Yeli 25:4; Amo 3:7-8   **10:8** Esek 2:8-3:3

yene

¹ Ε me mbvuu n'yεn nceendaa Nyo' wvumvu wvù tεmyi le ε wvú shiile too fowe, ε kembεw ε súm wvú diεwε ndvu le, ε kela ε daa εwe jo εkolε kew. Bvushiw bwew to nu diεwε diuu le, ε bikaa biew nu diεwε leme di ηguy e fò dí bene. ² Wvú to kεηke fiηwa' fimew ê wvú εbo ε bó ε yene. Ε wvú shii tome εkalε kew ke εcεey yí joo yi baay e, tome ke εηkonjko yí nshε le. ³ No wvú tome nonεn, funj foweεwe diεwε bvule fò wvú wamte le. No wvú funjεε nonεn, ε janj yi kέ no baykene bokanj bosoooshiwyi mum jeme. ⁴ No janj yi kέ no baykene bokanj bosoooshiwyi yidvu jeme nonεn, ε me mum no ηgomte keensanj fiεε fi yí jeme, ε diεw mi gay ê me fowe le, “Gεεε fiεε fi janj yi kέ no baykene bokanj bosoooshiwyi yin jeme εshem. Fo wo esanj ê ηwa' le κε.” ⁵ Ε nceendaa wvù me nto n'yεnεε ε wvú leeme yí joo yi baay e noo yí nshε le wε cake kebo kew ke εcεey we, ⁶ kan ê diee di wee wvuwε wvù nu dvú sekeci se ηka le wvù è nu wvú wvù to bomεε εbulε bô mwεεm mvunciim mvù nu yí dvú le, noo nshε bô mwεεm mvunciim mvù nu yí dvú le, noo joo yi baay bô mwεεm mvunciim mvù nu jó. Ε wvú kan gay le, “Κε Nyo' bεε edvuyte lo keege fiεε fi wvú gomte κε! ⁷ Ε nu ke enu εdiuw yò nceendaa Nyo' wvu bokanj bosoooshiwyi nu ke etonj ye sonj, é Nyo' ege é fiεε fi wvú nyile eto ekocen no wvú to jemyεε wase ê bonyii bew bo lemme le bò è nu bonyii bew bo ntum e.”

⁸ Ε diεw yi me nto n'yuwεε wase fowe ye bvuu jeme ê me le, “Gεnε efi ηwa' wvù bó nu ε yene wε εbo jo nceendaa Nyo' wε wvù leeme yí joo yi baay e bô yí nshε le.” ⁹ Ε me mum ηγεn fò nceendaa Nyo' wvudvu le ηgay le wvú enya fiηwa' fidvu ê me. Ε wvú gay ê me le, “Κo edie. Wvú nu ke edioo ε bow ê wo εshem ecewcewe lo. Geenεn, ε wvú nu ke eyeke ê wo εmvu diεwε bvutuw e.” ¹⁰ Ε me mum nfi fiηwa' fidvu εbo jo nceendaa Nyo' wvudvu, ndie. No me nto ndiee, ε wvú no yeke ê me εmvu diεwε bvutuw e. Geenεn seke wvú to bowεε wase εshem no cewcewe lo. ¹¹ No me ndiee, ε bó

mum gay ê me le, “Wo kenke keebvuu etefe ntum Nyo' ê bonyii. Ntum wvun nu ekume dikfuu di bonyii le bô bitum noo bonyii bô jemyi dikfuu di díew e noo bonfon.”

11

Bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε

¹ E bó mum ne nya nfew ê me ε wvù nu diεwε kembangan e, gay ê me le, “Genε efew yew ncese Nyo' bô ketan ke ncese le, etan ten bonyii bô bunlee Nyo' dvú, ² geenεn fo wo efew lakfulεεn yi ekfun ke. Cine dvú njefo bó nu ε nya wase ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu. Bó nu ke eben yî kelaante kè yuule le, envuwsε kelaante kedvu yî kee le mbaanyε ncow fεε. ³ Me nu nke enya mvunγay ê bonyii bem bo bofεε bô jemyi ekumε me, é bó eteete ntum wεm ê bonyii yî εdiuw e ntfuke bô gee fεε kecow mbansoocaaan e (1,260). Bó nu ke eteete ε bó ε jise bimbamkpwe.”

⁴ Bonyii bo bofεε ban nu bite bi Olif e bi bifεε noo mwεem mvu mvunfεεm mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le mvù ké no leeme fwe dvu Tata wvù kenke nshε. ⁵ E wee ke enε ε no gomte keege fiεε fi befε bô bó, é nguy ebuy dew yibole efiese lo wee wvubo bvuban wvudvu. E nεε no wee gomte keege fiεε fi befε bô bó tu wvú kenke keekpwe nonεn. ⁶ Bó kenke mvunγay mvù è nulo é bó eban ebule le fo jan ecem naa lo yî nshε le εdiuw yò bó nu eteete ntum Nyo' le. E bó kenke ten mvunγay mvù è nulo é bó ebanke jóo é yî etu εlεmε noo mvunγay keelan dikfuu di bimfim e yî nshε le naa seke la wvù bó shieele.

⁷ Bó nu ke edioo ε mεse ε jeme fiεε fi bó kenke keejeme, é nyam yi bemte yi buyte ê kentuke kiε kè shiile nen nsoon e, ebuy etum jem bô bó, eso bó, eyuwye bó, ⁸ é εgvun εbo emey ejime ê je ê kelaante ke baay e. Kelaante kin nu kè bó tenje ê díew yi mawεεn e le Sodom kenεε le Ijiw, ε è nu jó jò bó to taε Tata wvubo yî kentam e. ⁹ Yî εdiuw

e eta bô kenγawten nu ε dikfuu di bonyii le, kenεε è nu bo ntew wvù la le, kenεε bô jemyi kfuu díew yî la, kenεε bo bitum bì la le, nu ke etaale εgvun εbo no yó jimeene, etun le fo bó edwey bó ke. ¹⁰ Bonyii bô è nu bo yî won wvun e nu ke elanlanε laa è kpwese bonyii ban ε kpweken ε. Bó nu ke esakene lo, ε wee ciinse nnya ê wee, ε wee ciinse nnya ê wee. Bó nu ke egee nonεn njefo bonyii bo ntum Nyo' le bo bofεε ban nu ε to bô ngεw wvu baay yî bonyii bô è nu bo yî won e.

¹¹ E fi ke kooy, ε εdiuw yo eta bô kenγawten εyan ke fey, ε keyoy kè nyaa nshii ne fô Nyo' le, ley yî bó le, ε bó kase ja we. E bonyii yen nonεn, kenke nfan baay. ¹² E bonyii bo bofεε bodvu mum yuw ε diεw jeme we bô mvunγay gayte ê bó le, “Ben eben eto fen!” E bó mum no bene gene we ê kembew e, ε bonyii bobole bo bvuban e taale. ¹³ Ke kefew kedvu le, ε nshε ne shiw bô mvunγay baay, ε keba kemwaan ente jo yuufe jo kelaante kedvu bvuse. E bonyii bontfuke bosooshwi (7,000) kpweken no nshε yidvu to shiwεε. E kebese ke bonyii bô to shεkεε le, kenke nfan baay, no tumte monkum mo Nyo' wvù nu we le.

¹⁴ Wvun wvù fey nu ngεw wvu bokañ bofεε. Geenεn ben eyeke eyuw, ngεw wvu bokañ botεte nu eto nfew caan.

E bó ton soñ yi bokañ bosooshwi

¹⁵ E nceendaa Nyo' wvu bokañ bosooshwi ke ton ye soñ, ε me n'yuw no díew jemyi bô mvunγay we gayte le, “Bvunfon bvuy yî won wvun e nu ε tu wase bvuy Tata wesebeene bô Mboise we wvù wvù to kawεε le, ε wvù nu ke esaake sekeci se nka.” ¹⁶ E boce' bo bonyii le bo mbaanfiεε ncow bonεw ba bô shiile yî bokawla bobole fwe dvu Nyo' mum no gbwee tumte monshim mobole fokuse, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. ¹⁷ E bó no gee nonεn, gayte le, “Bese nyaa keyoone ê wo, Tata Nyo' wvù Kenke Mvunγay Mvunciim, wo nu keseen, ε wo to nu wase.

11:1 21:15 11:2 Mben 79:1; Luk 21:24; 12:6, 14; 13:5; Dan 7:25; 12:7 11:4 Saka 4:1-3, 11-14; Jon 8:17 11:5 2Bfn 1:10; Mben 97:3; Yeli 5:14 11:6 Ksm 7:17-19; 1Bfn 17:1; Jem 5:17 11:7 13:1-2; 17:8 11:8 Luk 13:33-34; Ken 18:20; Yesa 1:10; Esek 16:46; Ksm 3:16-19; 7:3-5 11:10 Jon 16:20 11:11 Esek 37:9-10 11:12 2Bfn 2:11; Lem 1:9 11:13 6:12-13; Esek 38:19-20 11:15 4:11; Ksm 15:18; Mben 22:28-30; Dan 2:44; 1Kol 15:24-28 11:16 4:4 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Kol 6:18 11:18 19:5; Mben 2:1-5; 110:5-6 * 11:18 Bonyii ban fen nu ε bó tenje bó teyey le, «bitum».

Bese nyaa keyoone njefo wo nu ε jo wase mvunḡay mvuw mvu baay ε keW ε no saake.

18 Bonyii bò yaa kee ke wo * to ton'yi shém, ε kefew kè wo nu edunḡe shém yo yì ffuuke nu ε kocεn wase.

ε è nu kefew kè wo nu esaw bonyii bò nu ε kpweken wase.

ε è bvuu nu ten kè wo nu emawce bonyii buw bo lemme le

bò è nu bonyii buw bo ntum e,

ebvuu emawce bonyii bò è nu bo Nyo' le,

emawce ten bonyii bocii bò wvumte diee diuw,

kenεε è nu bo caan caan kenεε bo baay baay.

ε è nu ten kefew kè wo nu elεse bonyii

bò beete bò εkolε ke nshε le.”

19 ε bó nε yene kembuḡ ke yew ncese Nyo' yi fowe le. ε ηkuw monkan mo Nyo' le wvù to nu yew ncese yidvu le yene. ε jaḡ nε no lawkene, baykene, dvũmte, ε nshε shiike, ε εbew yo baay baay shiile.

12

Kpwoon mvu bò kenḡuum ke nyam mi le ε yì fieesene nyam joo

1 ε me nε n'yeḡ kfuu fiεε fimew fi diuw wvù yumεεn e fowe. ε to nu kpwoon mvu ε wvù ε tfume diuu ye le diεwe ndvu le, ε kpwee nu εku jo bikaa biew, ε wvù ε bon kefo ke bvunfon e, ε jón nu yì dvù le yuufe ncow fiεε. 2 Wvù to nu bò fue, lumte wase keeboo, yuuke nsase lume, beele.

3 ε me mbvuu n'yeḡ kfuu fiεε fimew fi diuw wvù yumεεn e fowe. ε to nu kenḡuum ke nyam mi le ε yì yeεle lo, ε yì fieesene nyam joo. ε yì kenḡe bikuu bisooshwi y bò biton yuufe, ε bifo bi bvunfon e bi caan caan bisooshwi y nu yì bikuu bidvu le. 4 ε yì ji wvun we, ε wvù ka keba kemwaan ente jo bitεte bi jón e we tfume yì nshε le. ε kenḡuum ke nyam e kedvu nε leem fwe dvu kpwoon wvù to lumte we, wvu le kpwoon wvudvu dīoo ε boo, é wen enḡele lo wan wvudvu wvù wvù boke. 5 ε wvù boo wan diemsen, ε è nu wvù nu ke esaake bitum bicii bò ketoome ke ketfu le. Geenεn, no wvù to bokεε ε bó mum cun wan wvudvu

ben dvù fô Nyo' le, ε wvù no nu mbew kawla we le. 6 ε kpwoon wvudvu mum fεε lo ḡen no nu ηkpwaante bvudvuu bvù Nyo' to seyseε wase fô wvù le. ε è nu fô bó nu ke etaale fô wvù le yì εdiuw e ntfuke bò gee fεε kecow mban soocan e (1,260).

7 ε jem nε keW won Nyo' le, ε nceendaa Nyo' wvù Maykel bò ηḡoo ye bonceendaa no diuu bò bo kenḡuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le. ε nyam yidvu bò bew bonceendaa diuu, 8 geenεn ε bó so kenḡuum ke nyam e kedvu bò ηḡoo ye, ε bó fanε yaa bvuu kenḡe bvudvuu won Nyo' le ke. 9 ε bó bvuse kenḡuum ke nyam yì fieesene nyam joo le kiε wvumse ε kí gbwe fokuse yì nshε le. Kenḡuum kin nu yo yi bvuyvuum e ye yì è nu dεwle bvuu nu Satan. ε è nu wvù wvù læle bonyii yì εkolε ke nshε le keci. Bó to wvumse wvù bò bonceendaa bew ε bó gbwe yì nshε le.

10 ε me nε n'yuw ε díεw jemyi foweεwe won Nyo' le gayte le, “ε nεε keseen wvù Nyo' nu eboyse bonyii bew, edunḡe mvunḡay mwew mvu lemme le, esaake bvunfon bwew, é Mboyse we wvù wvù to kawεε edunḡe ten mvunḡay mwew mvu sa' le. Fí nu nonεn keseen njefo bó nu ε wvumse wase wee we fokuse wvù se ké no leeme fwe dvu Nyo' wesebeene εmvunsheen bò εntaḡ teyte mwεεm yì boom bo bwee wesebeene le. 11 Geenεn, bó nu ε so wase wvù nje ελεmε ke Waa Njee bò diεw Nyo' yì bó leeme jim nsaw wvudvu le. ε ke bó to baa koḡke nshii wvubo ê je yì è nulo é bó emum efane lo keekpwe le ke.

12 Nonεn, won Nyo' elanlanè, ε bonyii bocii bò nu fó, lanlanè ten. Geenεn, ηḡew wvu baay nu fô ben e nshε bò joo yi baay,

njefo dεwle nu ε shii wase ε to ê ben e.

Wvù nu ε yiḡsen bò shém yì ffuuke baay, njefo wvù kee lo le kefew kewene shεke wase caan.”

13 ε kenḡuum ke nyam yì fieesene nyam joo ye dīoo yen le bó nu ε tfume wase wen, wen ε gbwe yì nshε le, ε yì daa kenlewte εjim jo kpwoon we wvù to bokεε wan

11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Job 38:22-23; 1Bfn 8:1, 6

Dan 7:7, 24

12:4 Dan 8:10

12:5 19:15; Mben 2:9

Jut 9 12:9 20:2; Ken 3:1; Yεsa 14:12; 27:1; Luk 10:18; Jon 12:31

6:9; Mat 16:25; 5:6; 1Jon 2:14; 5:4

12:12 18:20

12:14 11:2

12:1 Yεsa 7:14; 26:17

12:3 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2;

12:6 1Bfn 17:1-7; 19:5-7; Mat 2:13; 11:2

12:7 Dan 10:13;

12:10 4:11; 11:15; Job 1:9-11; Saka 3:1

12:11

diemsen e. ¹⁴ Geenεn, ε bó nya bibε bi nfaandun e bifεε ê kpwoon wvudvu le wvú ebii dvú keelewte yo ye egen enu nkpwaaante yí bilum e bitete bô kenƒawten ε bó taale fô wvú le. ¹⁵ E yo yidvu mum bvuse joo εmvu diεwe joo yí booke le εjim jo kpwoon wvudvu wvu le yí etuu wvú egen dvú. ¹⁶ Geenεn, ε nshε ficε kpwoon wvudvu, yene diuw we mi lo joo yí kenƒuum ke nyam e kedvu to bvuseε ê yí εmvu le. ¹⁷ E nyam yidvu mum ton'ye shém bô kpwoon wvudvu, mum ja laa bvudiuw ê kebese ke boom bo kpwoon wvudvu le, ε è nu bó bô ƒεεle bonci bo Nyo' le bvuu leeme jim nsaw Jisos. ¹⁸ E yí * mum ƒen no leeme nƒem joo yi baay e.

13

Nyam yí bemte yí to buyεε ê joo yi baay e

¹ E me mbvuu nε n'yεn ε nyam yí bemte buyte ê joo yi baay e, ε yí kenƒke bikuu bisooshwi y bô biton yuufe noo bifo bi bvunfon e bi caan caan yuufe yí biton bidvu le, ε εdiee yò beete bô diee di Nyo' le nu yí bikuu bidvu le. ² Nyam yidvu yí me nto n'yεnεε to fieesene bīaa, ε ekaw eye nu diεwe yo nyam mi yí bó teƒe le beε le, ε diuw we nu diεwe wvu bvule le. E kenƒuum ke nyam yí fieesene nyam joo le kiε mum nya nyam yidvu bô mvunƒay mwew noo kawla we le yí esaake bô mvunƒay mvu baay. ³ Ekolε ke nyam yidvu le kemew to nu ε yuu kenƒke wase kfuu kelεmteε kemew ε è nu kè to nulo eyu lo yí, geenεn ε kí to bonen wase. E diuw yum lo bonyii bocii yí ekolε ke nshε le, ε bó no ƒbwee εjim jo nyam yidvu. ⁴ E bonyii no nyaa mbense wvu baay ê kenƒuum ke nyam yí fieesene nyam joo ye le, nƒefo yí to nu ε nya nyam yí bemte yidvu bô mvunƒay mwew. E bó mum no nyaa ten mbense wvu baay ê nyam yí bemte yidvu gayte le, “E nu yeε diεwe nyam yí bemte le, ε è nulo ediu yeε yí?”

⁵ Bó to nu ε cinε nyam yidvu le ε yí no kenƒke diuw wvú è nulo é yí ejemyi díεw ken-saa ye dvú, bvuu beete bô diee di Nyo' le,

bvuu cinε ten le yí esaake yí kee le mbaanyε ncow fεε. ⁶ E yí mum kεw no jemyi díεw yí befe ekumε Nyo', beete bô diee diεw bô bvudvu bvù Nyo' nu fó le noo bonyii bô nu won Nyo' le. ⁷ Bó to nu ε cinε ten le yí etum jem bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, eso bó, cinε ten le yí ekεƒke mvunƒay εwe jo bontεw bocii bô bonyii bocii noo bonyii bo díεw e yicii, noo bitum bicii. ⁸ Bonyii bocii yí ekolε ke nshε le nu ke enyaa mbense wvu baay ê yí. Bonyii ban nu wee tfuu wvú bó to baa san wase diee diεw ê nwa' le ε won se ke kεw e kε. E nwa' wvun nu wvú εdiee ε bonyii bô kenƒke nshii nu jó, ε è nu nwa' Waa Njee wvú bó to seεε.

⁹ Wee wvú kenƒke bitem, ε wvú yuw. ¹⁰ E wee nu ε fí nu le bó nu ekoo wvú, tu bó nu ekoo. Wee é no nu ε fí nu le wvú nu ke ekpwe yí finyo le, tu bó nu ke eyu wvú bô finyo. Fin ƒene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le le bó ekoo shém, eleese fitele yí ye le.

Nyam yí bemte yí to buyεε ê nshε le

¹¹ E me mbvuu nε n'yεn yimi nyam yí bemte le, ε yiyin buyte ê nshε le, ε yí kenƒke biton bifεε diεwe bi waa njee le, jemyi diεwe kenƒuum ke nyam yí fieesene nyam joo ye le. ¹² Yí to dunƒci mvunƒay mvu nyam yí bemte yí fwe ye le mvunciim εjise jo nyam yidvu. E yí ƒe ε ekolε ke nshε le keci bô bonyii bocii bo yí nshε le no nyaa mbense wvu baay ê nyam yí fwe ye yí kelεmteε kew kè to nulo eyu lo yí to nu ε bonen wase le. ¹³ Yí to ƒee mwεem mvù dunƒci mvunƒay mwew, ƒee naa ε nƒuy nen'yi we shiile fokuse ε bonyii yeε. ¹⁴ No bó to nu ε cinε le yí eƒee mwεem mvù dunƒci mvunƒay mwew fwe dvu nyam yí bemte yimi ye, ε yí mum no leεle bonyii bô nu yí nshε le dvú. E yí mum ƒay ε bó kene lan yí fieesene nyam yí bó to lεmsεε bô nyo ε yí no nu ke dvú ye le. ¹⁵ Bó to nu ε cinε le yí enya keyoy ê lan nyam yí bemte yidvu, wvu le è nu naa lo é lan yidvu ejemyi, ƒee ε bó yuwyi bonyii bocii bô faanƒke keenyaa mbense wvu baay ê lan yidvu. ¹⁶ Yí to nu ε ƒay le bó eƒe nciise yí bonyii le bocii yí kebo ke εceεy e kenεε

12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dan 7:21 * **12:18** Bonwa' bo boyvuum bomew kenƒke fεn le, “E me mum nƒen ...” **13:1** Dan 7:3; 11:7; 19:20; Dan 7:3-8, 21, 25 **13:2** 2Tes 2:9 **13:3** 17:8 **13:5** Dan 7:25; 11:36; 11:2 **13:7** 12:17 **13:8** 3:5; 5:6 **13:10** 14:12; Yεli 15:2; 43:11; Luk 8:15 **13:11** Mat 7:15 **13:13** 16:14; 20:8 **13:15** 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Yεsa 44:5; Dan 3:5

fojise, gay ɛ bó ege yí wee le kɛɛɛ è nu wee wvu caan kɛɛɛ wvu baay, kɛɛɛ wee kpaw, kɛɛɛ wvù fuute, kɛɛɛ è nu nfwa, kɛɛɛ è yaa nu kɛ nfwa, ¹⁷ wvu ɛ fo è nulo é wee eguy kɛɛɛ egese fiɛɛ sɛ wvù kɛɲke nciise wvudvu kɛ. Nciise wvun nu diee di nyam yì bɛmte yɛ le, kɛɛɛ ɛjise ɛ ɲwa' yò diee di nyam yidvu le. ¹⁸ Fin nu fiɛɛ ɛ fí shieele bvufee bvɛ baay. Wee wvù kɛɲke bvufee etan ɛjise ɛ ɲwa' ɛyan yò è nu diee di nyam yin e ekiɛɛ. ɛjise ɛ ɲwa' ɛyan leeme fò diee di wee wvu wum e, ɛ yó nu è ntaɲ e ɛ, gee soocaaan bô mban soocaaan ncow soocaaan (666).

14

Waa Njee bô bonyii bo 144,000

¹ Ben eyekɛ eyuw, ɛ me ndioo mbvuu ntaa, nɛ n'yɛn Waa Njee le ɛ wvù leeme yí kum wvù Sayon e, ɛ bonyii bontfuke gbwee kecow mbaanyɛ ncow bonɛw (144,000) nu bô wvù. Bonyii ban nu bô to kɛɲke nciise diee diɛw bô di Ice le fojise fo bó. ² ɛ me n'yuw ɛ diɛw too fowe yole diɛwɛ joo yì gbwee è ɲkoɲ e, dvúmte tɛn diɛwɛ jan yì baykene le. Diɛw yì me n'yuwɛɛ yidvu to jemyi tɛn diɛwɛ dikome fò bonyii kumte le. ³ Bó to yemte ɲkieɛ mvu wvu fwe fwe dvu kawla bô mwɛɛm mvu mvuyuum mvu mvunɛm mwɛ noo bocɛ' bo bonyii le ba. Kɛ è to nulo é wee mvu ekiɛɛ ɲkieɛ wvudvu ɛfey bonyii bo bontfuke gbwee kecow mbaanyɛ ncow bonɛw ba kɛ. ɛ è nu bó bô bó to sumɛɛ wase can kebefɛ le yí nshɛ le. ⁴ Boban nu bonyii bô to baa ebefe wase ye yibo bô bokɛnɛ kɛ, njefo kɛ bó to kee wase bokɛnɛ kɛ. ɛ nu bó bô ké no bii Waa Njee le naa fɛɛ fò wvù gene. Bonyii ban nu bó to sumɛɛ ente jo ɛɲgokɛ ke bonyii le kecii ɛ bó enu diɛwɛ mvuntam mvu fwe le fò Nyo' bô Waa Njee le. ⁵ Mbiay ke baa yuu buy wase diuw wvubole kɛ. Bó nu fibole sɛ nlom.

Njeme bonceendaa bo Nyo' le bo botete

⁶ ɛ me mbvuu nɛ n'yɛn nceendaa Nyo' mvu le ɛ wvù bile entelɛɲ jo ɛbulɛ. Wvù to

kɛɲke saaka wvù jee wvù mɛy lo keefewɛɛ è bonyii bô nu yí nshɛ le bocii. Wvù to nu keefewɛɛ è bitum bicii, bô bontɛw bocii, noo bonyii bô jemyi naa diɛw yì la noo naa bonyii bô la bocii. ⁷ ɛ nceendaa wvudvu fun fowɛɛwe ɛ, “Ben efanè Nyo' tumtè monkum mew, njefo kefew ke nsaw we le nu ɛ kocɛn wase. Ben enyaà mbense wvu baay è wvù wvù to bomɛɛ ɛbulɛ bô nshɛ noo joo yì baay bô mondvuum mò jóo buyte mó le.”

⁸ ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu ɛ bofɛɛ, no bii wvù le gayte ɛ, “Babilon wvu baay nu ɛ gbwe wase, wvù nu ɛ gbwe wase. ɛ nu wvù wvù nu ɛ ge bitum bicii ɛ wu nce we nsake diɛwɛ mbvuum e.”

⁹ ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu ɛ botɛte mum bi tɛn bó le, no fuɲke fowɛɛwe ɛ, “ɛ wee mom lo ɛ nya mbense wvu baay è nyam yì bɛmte yɛ bô è lan nyam yidvu, ɛ kɛɲke tɛn nciise fojise kɛɛɛ yí kebo le, ¹⁰ tu wvù nu ke ewu shém Nyo' yì ffuuke diɛwɛ no wee ké wu mbvuum. Shém yidvu nu ɛ wvù ɛ bɛɛsɛ è fiko fiew fi nsase le ɛ wvù baa fiysɛn kɛ. Wvuwɛ wee nu ɛ bó nu ke elan wvù è fiɛɛ le ɛ fí fiɛɛ diɛwɛ mvunkan ɛ, é wvù eyɛne ɲgɛw jó. Fifin nu ke enu fwe dvu bonceendaa bo Nyo' le bô yuule bô Waa Njee. ¹¹ Njiim nu ke ebene kɛ lo sekecii sɛ ɲka fò bó lan bó ɲgɛw e. Kɛ bonyii ban bô nyaa mbense wvu baay è nyam yì bɛmte bô è lan nyam yidvu noo bonyii bô kɛɲke nciise diee diɛw nu ke ekeɲke naa lo nɛɛtɛn yí ɲgɛw wvubole ɛmvunsheen kɛɛɛ entan kɛ.” ¹² Fifin gene fò bonyii bô è nu bo Nyo' le bô è nu bó bô gɛɛle bonci bo Nyo' le, ɛ bó ɛ lese fitele yí Jisos e, ɛ bó kɛɲke keekuu shém.

¹³ ɛ me nɛ n'yuw ɛ diɛw jemyi won Nyo' le, gayte è me ɛ, “Sanɛ fin: ɛ kɛw yí keseen ɛ gen lo nu ɛ njoɲ wvu baay nu fò bonyii bô kpwee ɛ bó ɛ taashɛ bô bo Tata le.” ɛ Keyoy ke Nyo' le bense ɛ, “Njoɲ wvu baay nu fò bó le keceɛy, njefo bó nu elɛtɛn yí monlum mobole, é gee dibole di jee ebi bó le.”

Ngbwele wvù è nu nsaw Nyo'

13:17 13:18; 15:2   **14:1** 22:4; Yɛsa 4:5; Juɛ 3:5; 3:12   **14:2** 1:15; 15:2; 19:6; Esek 1:24-25   **14:3** 4:4, 6; 5:9   **14:4** Jon 10:4-5   **14:5** Yɛsa 53:9; Sɛf 3:12-13   **14:6** Mat 24:14   **14:7** Mben 146:6   **14:8** 17:2; 18:2   **14:9** 13:15
14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Kɛɲ 19:24; Mben 11:6; Yeli 25:15; Esek 38:22; Mat 25:41   **14:11** 19:3; Yɛsa 34:10   **14:12** 13:10   **14:13** 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ibu 4:9-10   **14:14** Dan 7:3-14; Mat 13:39-40; 17:5; 24:30; Lem 1:9
14:14 1:7, 13

14 Ben eyekε eyuw, ε me nε ntaa n'yεn kembεw e ε kí baa lo, ε wee ε shii yí kembεw kedvu le fieesene wee wvù diee nu Waawee. Wvù to nu ε bon kefo ke bvunfon e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle, kεηke finyo εbo ε fí nu diεwε fi yun e, koole. 15 Ε wvumvu nceendaa Nyo' nε buy yew ncese le, funj wee wε wvù to shilεε yí kembεw e foweεwe, gay λε, “Nεke finyo fiuw egbwele ηgbwele dvú. Kefew ke ηgbwele le nu ε kocεn wase, ε εkolε ke nshε le nu ε loocε wase ε be kè bó egbwele.” 16 Nonεn, ε wee wε wvù to shilεε yí kembεw e mum jiw finyo fiew yí εkolε ke nshε le, ge ηgbwele dvú yí nshε le.

17 Ε wvumvu nceendaa Nyo' bvuu buy yew ncese yi fowe le, ε wvú kεηke ten finyo diεwε fi yun e εbo ε fí koole. 18 Ε wvumvu nceendaa Nyo' mum buy fô ketan ke ncese le, ε è nu wvù kεηke mvunçay εwe jo ηguy. Ε wvú funj foweεwe ê wvumvu wε wvù to kεηke finyo fi koole fiε λε, “Nεke finyo fiuw esumyε bikawci bi mvuntam mvu mbvuum e dvú yí nshε le, njefo mvuntam mvudvu nu ε yεε wase.” * 19 Ε nceendaa Nyo' wvudvu mum jiw finyo fiew yí nshε le, sumyε mvuntam mvu mbvuum e mvu yí nshε le, baancε, tfuw bvudvuu bvυ baay bvù bó somte mbvuum fó le, ε fifin dunçi fiεε fi shém Nyo' yí ffuuke nu ke ege bô bonyii. 20 Ε bó no somte mvuntam mvu mbvuum e modvu bô bikaa εkfunj jo ke-laante, ε è buyte ελεmε, yiηsene bene buyte diεwε fô diuw nyambala le, λεηke gene, γεν buy diεwε bomay e gee fεε.

15

Bonçew bo bosooshwiγ bô è nu bo kemεse le

1 Ε me mbvuu nε n'yεn kfuu fiεε fi diuw wvù yumεεn e fimew fowe, ε è nu naa lo kençhaw ke fiεε le ke baay. Ε to nu bonceendaa bo Nyo' le bosooshwiγ ε bó kεηke bonçew bosooshwiγ bô è nu bo kemεse le

keenya ê bonyii, njefo boban nu bô Nyo' nu emεse edunçεε shém ye yí ffuuke dvú.

2 Ε me mbvuu nε n'yεn fiεε fimew e ε fí fieesene joo yi baay mi yí nu ε bó ε fiysen bô ηguy, ε yí yuule naa diεwε kenλεy e. Ε bonyii bomew leeme mbew joo yi baay yidvu le ε è nu bô to soε wase nyam yí bemte ye bô lan ye noo εjise ε ηwa' yò è nu diee di nyam yidvu le. Bó to leeme fó kεηke dikome di Nyo' le can e, 3 yemte ηkiee Muses wvù wee lemme Nyo' bô ηkiee Waa Njee. Bó to yemte λε,

“O Tata Nyo' wvù Kεηke Mvunçay Mvunciim,
mwεεm mvù wo gee nu naa mvu baay bô mvu kençhaw e.

Wo nu Nfon bitum bicii, *

ε je yí wo gee mwεεm jó nu yi teytey bô yi keçεy.

4 O Tata, wee wvù nulo saa efane wo, tumte monkum muw nu yεε?

Ε mεy ke wo maan wvù yuule.

Bitum bicii nu ke etoo nyaa mbense wvu baay ê wo,

njefo bó nu ε yεn mwεεm mvù wo gee le ε mvú nu teytey.”

5 Ejim jodvu ε me nε ntaa, n'yεn ε bó yene yew ncese yi fowe yí è nu cun yí dunçi λε Nyo' nu bô bonyii. 6 Ε bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiγ bô to kεηke bonçew bo bosooshwiγ ba mum buy yew ncese yidvu le. Bó to nu ε tfume ndvú ε yí looci lawkene, waw diη'waw yí gvúw e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. 7 Ε fiεε fimwaaη ηgoo mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwε le mum nya bintee bisooshwiγ ê bonceendaa bo bosooshwiγ ba ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. Bintee bidvu to nu ε yiηsen bô shém yí ffuuke yi Nyo' wvù nu dvú sekecii sε ηka. 8 Ε yew ncese nε yiηsen lo bô njiim yí nεn'yi fô n'yuu Nyo' bô fô mvunçay mwew e. Ε fí mum no nu λε wee yaa to nulo ebvuu eley yew ncese Nyo' le ke, γεν buy no bonçew bo bosooshwiγ bô bonceendaa bo Nyo' le bo

* 14:18 Mvuntam mvun nu ê díεw bala le λε, «grapes.» 14:19 19:15; Yεsa 63:1-6 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 15:3 4:11 15:3 16:5-6; 19:2; 22:12; Dito 32:4; Mben 145:17; Ksm 15:1; Mben 111:2; 139:14 * 15:3 Bonçwa' bo boyvuum bomew kεηke λε, “Nfon wvu sekecii”, bomew λε, “Nfon bonyii bô è nu bo Nyo' le”. 15:4 14:7; Mben 86:9; 98:2-3; Yεsa 2:2-3; Yeli 10:6-7 15:5 11:19; Ksm 40:34; Lem 7:44 15:6 1:13; Dan 10:5 15:7 4:6; 14:10; 16:1 15:8 Ksm 40:34-35; Yεsa 6:4; Esek 44:4

bosooshwiw ba to keŋke keenya ê bonyii to kaε.

16

Bintee bi bisooshwiw bi shém Nyo' yì ffuuke le

¹ E me ne n'yuw ε diεw mi jemyi foweεwe yew ncese yidvu le ê bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw ba le, “Ben egen etfuw shém Nyo' yì ffuuke yì nu ê bintee bi bisooshwiw biε le yì nshε le.” ² E nceendaa Nyo' wvu fwe mum gen tfuw kew kentee ke shém Nyo' yì ffuuke le yì nshε le. E binjoken bi bemte luci, kooyε bonyii bò to keŋke nciise nyam yì bemte ye nyaa mbense wvu baay ê lan nyam yidvu. ³ E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bofεε tfuw kew kentee ê joo yi baay e, ε joo yidvu baŋke no nu diεwε elemε ke keŋkpwe ke wee le. E fiεε ficii fi to cee ê joo yidvu le kpwe. ⁴ E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botεte tfuw kew kentee ê jóo yì booke le noo mondvuum mò jóo buyte mó le, ε yì ne tu elemε. ⁵ E me n'yuw ε nceendaa Nyo' wvù taale fô joo le jeme le, “Nyo', wo nu Nyo' wvu teytey ê je yì wo sumtene bonsaw ban e.

Wo wvù nu keseen, ε wo to nu wase. O Nyo', wo wvù yuule.

⁶ Bonyii ban nu bò elemε ke bonyii bò è nu buw e noo bonyii buw bo ntum e nu fobo fo bó. Wo ε mum ε nya elemε ê bó, bó ε wu.

Fifin nu naa nlawma wvubo.”

⁷ E me ne n'yuw ε diεw buy fô ketan ke ncese le bense le, “Eε Tata Nyo' wvù Keŋke Mvunçay Mvunciim, wo sumtene bonsaw buw bii je kecεey bò yi teytey e!”

⁸ E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bonεw tfuw kew kentee ε è nu yì diuu le, ε diuu keŋke je keekeyte lo ton'yi bonyii diεwe ŋguy e. ⁹ E nton'ye wvu baay wvù to buyte yì diuu le no ton'yi bonyii. Geenεn ε bó faŋε yaa ekumen lo mvuntelem mvubole, etumte ε è nu monjkum mo Nyo' le ke. E bó

kaa no beete lo bô diee di Nyo' wvù keŋke mvunçay mvu bonçew ban e.

¹⁰ E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botin tfuw kew kentee ε è nu yì kawla nyam yì bemte ye le, ε won wvù nyam yidvu to saake ne jiim lo. E bonyii no nu yì monlum e lumyi elem εbo. ¹¹ E bó ne no nan'yi lo Nyo' wvù nu we nje nlucε bô binjoken bibole. Geenεn faŋε yaa ekumen gee dibole ke.

¹² E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosoocaa tfuw kew kentee ε è nu ê joo yì Yuflets e, ε joo yidvu mum yum, keeseyse je wvu le bonfon bò nen'yi ê keba kè diuu sane le efey jó. ¹³ E me ne n'yeŋ biyoy bì yiile bimew e bitεte ε bí fieesene bisham. E bí buyte diuw keŋguum ke nyam yì fieesene nyam joo le, bô diuw nyam yì bemte ye le, noo diuw wee wvù mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' le. ¹⁴ Biyoy bin nu bonceendaa bo dεwle le. E è nu bí bì gee mwεεm mvù dunçi mvunçay mvubole. Bí ghane gene fô bonfon bo bitum e bicii yì ekole ke nshε le baanci bó le bó eseyseè jem yì nu ke enu diuu di baay di Nyo' wvù Keŋke Mvunçay Mvunciim e.

¹⁵ Jisos to nu ε gay le, “Ben eyekε eyuw, me nu ŋke enε nto diεwε coon e. Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa leete ke, wvù keŋke ndvú ye ye le wvu le fo wvú ke enε etum ebuy kenyi kencimte é bonyii eyen kencimte kew e.”

¹⁶ E biyoy bidvu ke mum baance bonfon bodvu fô bvudvuu bvù bó teŋε ê diεw Ibulu le le Amagedon e.

¹⁷ E nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooshwiw tfuw kew kentee we yì fwefwe le. E diεw mi buy yew ncese le fô kawla nu jemyi foweεwe le, “Fí ε ge wase ye!” ¹⁸ E jaŋ ne no lawkene, baykene, dvûmte ε nshε shiike bô mvunçay baay. Ke kfuw wvuε nshiw wvù nshε to shiwεε bô mvunçay baay nen to ke baa yuu nu wase dvú ε kew no wee to kewεε enu yì nshε le ke. Nshiw wvudvu to nu ε bem baay. ¹⁹ E kelaante ke baay senεn buy biba bitεte. E bilaante bi bitum e no keeshi.

16:1 15:1; Mben 69:24; Yεsa 66:6; Yεli 10:25 **16:2** 13:15; Ksm 9:10 **16:3** 8:8; Ksm 7:17-21; Mben 78:44 **16:6** 17:6; 18:24; 19:2; Dito 32:43; Mben 79:3, 10; Mat 23:35, 37 **16:7** 15:3 **16:9** 9:20-21; 16:11, 21 **16:10** 13:1-2; Ksm 10:21-22; Yεsa 8:22 **16:12** Yεsa 11:15; 44:27; 46:11 **16:13** 12:3; 13:1-2; Ksm 8:2; Mben 78:45 **16:14** 11:17; 13:13-14; 19:20; Mat 24:24; 2Tes 2:9; 19:11-21 **16:15** 3:3, 18 **16:17** 16:1; Yεsa 66:6 **16:18** 4:5; 6:12-13 **16:19** 14:10; 18:2

Nyo' to nu ε kume kelaante ke baay kin kè è nu Babilon, nya fiko fi shém ye yí ffluuke le ε wvú selle. ²⁰ Ε bitum bi ê joo entelenj bicii fεε lo, ε dikum ten laken lo. ²¹ Ε εbew yo baay baay no gbwekene fowe ε dimwaan jite diεwε bokilu mbaanyε le. Ε εbew yodvu gbwekene yí bonyii le. Ε bó no nan'yi lo Nyo', njefo wvú nu ε ciinse ηγεw εbew yí bó le. Wvuwvun ηγεw to bemte baay.

17

Kentenj ke kpwoon nsake le bô nyam yi bemte

¹ Ε nceendaa Nyo' mvu ente jo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwiw bô to kenjke bintee bi bosooshwiw biε ne to gay ê me le, “To é me enduηε ε wo kfuu ηγεw wvù bó nu ke enya ê kentenj ke kpwoon nsake we wvù nu ε shii yí jóo le nteen. ² Kpwoon wvun nu wvù bô bonfon bo yí nshε le fen gee nsake, ε nce we nsake wvun ε koo wase bonyii bo yí nshε le fen diεwε mbvuum e.”

³ Ε nceendaa Nyo' wvudvu ne jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, gen dvú ηkpwaante. Ε me n'yen kpwoon mvu le ε wvú ε shii yí nyam yi bemte le ε yí yeεle nen ghanj ε yí ε yiηsen lo bô ediee yí ye le yicii yò beete bô diee di Nyo' le. Nyam yidvu to kenjke bikuu bosooshwiw bô bitonj yuufe. ⁴ Kpwoon wvudvu to nu ε sufe ye bô ndvú bonyii bo baay baay ε yí yeεle lo, ε wvú lawkene ye le bô biεε bì bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle noo dikfuu di εta yò lumte le noo ejise ε banj. Wvú to jici fiko ê wvú εbo ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle ε fí ε yiηsen bô mwεεm mvù bemte noo nnyen ye kenjanj. ⁵ Bó to nu ε sanj diee dimew fojise fo wvú ε dí nu ê ηgan e le, “Babilon wvu baay wvù bwee bokene bo nsake le noo wvu mwεεm mvù bemte yí nshε le.” ⁶ Ε me n'yen ε kpwoon wvudvu ε wu wase ελεμε ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bó yuwyεε nje Jisos, kí ε koo wvú diεwε mbvuum e.

No me n'yenεε kpwoon wvudvu le nonen, ε diuw yum me baay. ⁷ Ε nceendaa Nyo' we

bife ê me le, “Diuw yumte wo nje la? Me nu ensee ê wo kenylε ke fiεε le kè nu ekume kpwoon wvun bô nyam yi bemte yin yi kenjke bikuu bosooshwiw bô bitonj yuufe yi tuule wvú. ⁸ Nyam yi bemte yin yi wo yen nu ε yí to nu dvú, geenεn keseen wvun ke yí nu dvú ke. Yí nu ke enε ekuse ê kentuke kiε kè shiile nen ηoonη e, eben ê we emum egen fô bó nu elεse lo yí. Diuw nu ke eyumte bonyii bô nu yí nshε le bô bó ke baa sanj wase ediee εbo ê ηwa' bonyii bô kenjke nshii le ε kew no wonj to kewεε le. Wvú nu ke eyumte no bó nu ke eyene nyam yin e, njefo nyam yin to nu dvú, geenεn yaa bvuu nu dvú ke, ε yí bæε ke εbvuu eto. ⁹ Fin nu fiεε ε fí shieele εkolε kè kenjke bvufee. Bikuu bi nyam ye le bi bosooshwiw nu dikum disooshwiw di kpwoon we shiile yí dvú le. Bikuu bidvu nu ten bonfon bosooshwiw. ¹⁰ Bonfon bo botin nu ε bó ε gbwe wase, ε mwaan bæε saake, ε wvumvu baa to wase ke. Wvuwe nu ke edioo ε to, é wvú ekenjke ke keenu dvú yí kefew e nen caan. ¹¹ Fí ekume nyam yi bemte ye yi to nu dvú ε yí yaa bæε dvú ke, nu ε yí nu ten nfon, ε nfon wvun nu wvu bokan nyan, geenεn ε wvú nu ηgoo bonfon bo bosooshwiw ba le. Wvuwe ten nu ke edioo ε to emum egen fô bó nu elεse lo wvú.

¹² Bitonj bi yuufe bi wo yen bin nu bonfon yuufe bô bó baa enya wase mvunjay mvu sa' le ê bó ke. Bó nu ke edioo ε ghaa bó, é bó emum ekenjke mvunjay keesaake bô nyam yi bemte ye. Geenεn bó nu ke esaw ke yí ntam kefew e mwaan maan. ¹³ Boban bocii nu ε bó kenjke ke ηkpawεε mwaan. Ε bó nu ke enya mvunjay mvubole mvu sa' le mvunciim ê nyam yi bemte ye. ¹⁴ Bó nu ke ebaance etum jem bô Waa Njee, geenεn é Waa Njee eso bó, njefo wvú nu Tata botata bocii bô Nfon bonfon bocii. Wvú nu ke etum eso bô bonyii bew bô wvú nu ε tee ε caw ε bó leeme bô wvú sekeci.”

¹⁵ Ε nceendaa Nyo' we gay ê me le, “Jóo yi wo be yen yi kpwoon nsake we shiile yí dvú le nu dikfuu di bonyii le bô bibombom bi bonyii le noo bitum noo bonyii bô jemyi naa diεw yi la. ¹⁶ Ε bitonj bi yuufe bi wo

16:21 11:19; 16:9 **17:1** Yeli 51:13 **17:2** 14:8; 17:18; 18:3; Yeli 51:7; Na 3:4 **17:3** 1:10; 21:10; Esek 8:3; 40:2; 13:1-2 **17:4** 18:3, 16; Yeli 51:7; Esek 28:13 **17:5** Yeli 2:20; Os 1:2 **17:6** 16:6 **17:7** 13:1-2 **17:8** 13:3; 3:5 **17:9** 13:18 **17:12** Dan 7:7, 24 **17:14** 19:16, 19; Dito 10:17; Mben 136:3; Dan 2:47; 1Tim 6:15 **17:15** 17:1 **17:16** 17:2; 18:8; Lew 21:9; Esek 23:29; Os 2:5

be yεn biε nu ε bô bo nyam yì bεmte ye nu ke ebane kpwoon nsake wε. Bó nu ke eyow mwεεm mwew mvunciim é wvú emεy kenyi kencimte, é bó εjεj nyam ye ye, emεse eton wvú bô ηguy. ¹⁷ Fifi nu ε è lese Nyo' é mvuntelem mvubole le bó ege fiεε fi wvú shieele, ε mum ε ge le bó ekeηkè ηkpawwε mwaan keenya mvunγay mvubole mvu sa' le é nyam yì bεmte ye egεn ebuy no diεw Nyo' ke eto ekocεn. ¹⁸ Ε kpwoon wvù wo be yεn wε nu kelaante ke baay kè keηke mvunγay εwe jo bonfon bo yì nshε le bocii.”

18

No kelaante kè Babilon nu ke egbwe

¹ Ejim jodvu ε me n'yεn nceendaa Nyo' mvu le ε wvú shiile too we keηke mvunγay mvu baay, ε n'yuu we baa yì εkolε ke nshε le kecii. ² Ε wvú fun foweεwe bô diεw yì tεmyi le, “Babilon wvu baay nu ε gbwe wase! Wvú nu ε gbwe wase! Wvú nu ε tu wase bvudvuu bvù bonceendaa bo dεwle le cee fó le. Wvú nu tfum biyoy bi yiile bicii. Wvú nu wase tfum mvunyiim mvù nyene bô mvù bó bane mvunciim. ³ Wvú nu ε gbwe wase njefo bitum bicii nu ε wu wase nce we nnyεn kenjan wvú ε koo bó diεwε mbvuum e, ε bonfon bo yì nshε le nu ε ge wase nce nnyεn kenjan bô wvú. Bonyii bo way e bocii bo yì nshε le nu ε kukεn wase yì ye le nje kpawwε we wvù wvú nu ε baance wa wvú ε fum lo.”

⁴ Ε me mbvuu n'yuw ε diεw mi fuunke won wvu we le gayte le,
“Bonyii bem, ben ebuy lo jó,
wvu le fo ben ke eley bibefε biew e,
bô le fo ben ke eley tεn ηγεw wvù nu ke eto fô wvú le.

⁵ Bibefε biew nu ε bí ε loocε wase ε yinεn ε ben ε buy fowe,

Nyo' ε kume wvú yì mwεεm mwew mvù befe le.

⁶ Bó ege bô wvú no wvú ge bô bonyii bomew.

Bó elaw wvú yì gee diεw e bokan bofεε.

Bó egεε mbvuum mò è nu ηγεw mvunγkom mvunfεεm

é fiko fi wvú ké no γεεle wvu bonyii bomew e jó,

enya é wvú ewu.

⁷ Bó efew ηγεw bô nsase enya é wvú ke leηleη no wvú to saale ye é bvukuke ente diee εkolε kew.

Wvú shiile no kfunε gvuw gayte le,

‘Me nu Yaa yì kawla le,

ke me nu kpwεε ηkfu ke,

ε ke me nu ηke en'yuu mbeele nsoo εkolε ke.’

⁸ No wvú gayte nonεn, nu ke no ηγεw nu ke eto

yì ye le yì diuu le dimwaan.

Kεncεm nu ke egbwe yì ye le, é wvú ebeele soo εkolε.

Ε jεη nu ke ekoo tεn wvú.

Bó nu ke eton wvú bô ηguy,

njefo Nyo' Tata wvù nu ke esaw wvú nu ε wvú keηke mvunγay.

Bonyii bo yì nshε le nu ke ebeele Babilon

⁹ Bonfon bo yì nshε le bô se gee nnyεn kenjan bô wvú, diee ye bô wvú, nu ke ebeele ffule seke bó ε yεn no njiim bene yì ye le no wvú fiee. ¹⁰ Bó nu ke eleeme lo ntamndwee bô nfan no bó yεne ε bó njiηsene bô wvú. Bó nu ke ecamte ye gayte le, ‘Ey me! Ey me! Babilon, wo wvù kelaante ke baay! Wo wvù kelaante kè kuuke! Nγεw nu ε mum ε to lo yì yo le ke yì ntam kefew e nεn mwaan e?’

¹¹ Bonyii bo way e bo yì nshε le nu ke ebeele wvú soo bikuu njefo ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte mwεεm mvubole ke. ¹² Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte mwεεm mvubole diεwε mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeεle kenεε kè baa, kenεε mvù bó kene bô kfuu εta yò lumte kenεε bô ejise ε ban ke. Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte ndvú yibo yì lemeleme kenεε yì yeεle ηgaciηgaci, kenεε yì bonene kenεε yì yeεle ghanη ke. Ε ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte bite bibole bì samte jee, kenεε mwεεm mvubole mvunciim mvù bó kene bô bigew bì keyoo le noo mwεεm mvunciim mvù bó kene bô bite bì lumte noo ketwaa noo ketfu noo εta yò lawkene

ke. ¹³ Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte bite bibole bì bó keenci bonfley bò shfuunjkene dvú noo mwεεm mvù shfuunjkene mvù bó dεεle mwεεm dvú noo jiin noo kfuu bonfley bò shfuunjkene bomew, noo kfuu jiin dimew, * noo mbvuum noo mεεm noo mvuum mo εgin e bó εgin εbo ke. Ke wee bεε dvú wvù nu ke eguyte bona' bobole noo njée noo nyámbala noo bikoto bibole bì è guute nyam ke. E ke wee bεε ten dvú wvù nu ke eguyte bonyii bo boyuum bò bó geese le è nu bonfaw ke. ¹⁴ Bó nu ke egayte ê wvù le, 'Mwεεm mvunciim mvù fitele fiuw se nu yí dvú le nu ε mvú ε gen wase, ε kpaw wo bó bvukuke bwuw bvucii ε ka wase, ε wo yaa bεε ke ebvuu eyuu eyen mvú le ke.' ¹⁵ Bonyii bo way e bò to geese mwεεm kawte bigew can ye le, nu ke eleeme lo ntamndwee nu bó nfan no bó yene ε wvù yene ηgew. Bó nu ke efuunke lo kpwe, soo bikuu camte ye gayte le, ¹⁶ 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin e kè se nu ε kí ε sufe ye bó ndvú yi lemeleme noo yì yεεle ηgacingaci noo yì yεεle ghanj, lawkene ye le bó biεε bì bó kene bó ketwaa ke bigew e kè yεεle noo kfuu εta yò lumte noo ejise ε ban. ¹⁷ Bó nu ε mum ε yese ke lo bvukuke bwew yí ntam kefew e nen mwaan e?'

ε bocee bikuu bi bonjwuw e bocii bó bonyii bò lene ê bonjwuw e noo bò lemte jó noo bonyii bocii bò lene ê joo kamene way, nu ke eleeme lo ten ntamndwee. ¹⁸ Bó nu ke eyene njiim yì bene no wvù fiee mum beele ghayte le, 'Kelaante kè se nu diεwe kelaante ke baay kin e nu kè la?' ¹⁹ Bó nu ke ekfumte kebvu εfa no bó fuunke kpwe soo bikuu, beele ghayte le, 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin kè bonyii bocii bò keηke bonjwuw bo ê joo nu ε kuken yí bvukuke bwew e! Bó nu ε mum ε yese lo kí ke yí ntam kefew e nen mwaan e?' ²⁰ Ben bò nu wonj Nyo' le, ben elanjlanè finen yí fiee fi kooy fô wvù le. Ben bocii bò è nu bonyii bo Nyo' le bó boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii, elanjlanè njefo

Nyo' nu ε sumten wase nsaw yí fiee fi wvù ge bó ben e!"

²¹ E nceendaa Nyo' wvù temyi mvu mum ne tuu kebwee ke te le ε kí nu diεwe diene di baay e, shike ε dí shii ê joo yi baay e nen wuuu. No wvù shike nonen mum gay le, "E nu ke nonen no bó nu ke eshike wo wvù kelaante ke baay kè Babilon é wo eshii bó mvunjay nen, bó saa bvuu ke eyen lo wo le ke. ²² Ke bó bεε ke ebvuu eyuw naa lo kome kenεε yowe kenεε ndon kenεε son jo wo ke. Ke bó bεε ke ebvuu eyen naa lo ε wee lemte fiee kenεε è nu naa fi la jo wo ke. Ke bó bεε ke eyuw naa lo ε diene jemyi jo wo ke. ²³ Ke ken'yese bεε ke ebvuu eyεε jo wo ke. Ke bó bεε ke ebvuu eyuw naa lo ε diεw cee bvujen kenεε yi jen jemyi jo wo ke. Fí nu ke enu nonen njefo bonyii bo way e bo jo wo to nu bonyii bo baay baay bo yí nshε le, ε wo to lεεle bitum bicii bó nfim yo. ²⁴ E nu kelaante kin kè elεmε ke bonyii bo ntum Nyo' le bó ke bonyii bò è nu bo Nyo' le nu can kí le. E è nu kí kè bonyii bocii bò bó yuwyi yí nshε le nu can kí le."

19

ε bó no nyaa mbense ê Nyo'

¹ Ejim jodvu, ε me ne n'yuw ε fiee yosene lo wonj wvu we le diεwe è nu kebombom ke bonyii le ke baay, wamte le, "Mbense enù fô Nyo' wese le. E nu wvù wvù boysee bonyii, ε è keηke wvù bvukuke bó mvunjay.

² Wvù sumtene bonsaw bew bii keεεy bó je yi teyey e.

Wvù nu ε lanj wase ηgew yí kentenj ke kpwoon nsake we wvù se beete εkolε ke nshε le bó nce we nsake le.

Wvù nu ε tfuse wase envuke yí kpwoon wvudvu le ke bonyii bew bo lemte le bò wvù se yuwyi le."

³ E bó bvuu kase no wamte le, "Mbense enù fô Nyo' le.

Njiim yì bene ê kelaante kin e nu ke ebene ke lo sekecii se ηka."

* **18:13** Kfuu jiin din ê diεw bala le nu le «frankincense», ε kfuu bonfley bò shfuunjkene ban nu ten le «myrrh». **18:15** Yesa 47:15; Esek 27:36 **18:16** 17:4 **18:18** Esek 27:28-34 **18:20** 12:12; Yeli 51:48 **18:21** Yeli 51:63-64 **18:22** Yesa 16:10; 24:8; Esek 26:13 **18:23** Yesa 23:8; 47:12; Yeli 7:34 **18:24** 16:6; Yesa 26:21; Yeli 51:49; Esek 24:7-8 **19:1** 4:11 **19:2** 15:3; 16:6; 22:12; Dito 32:43; Mben 79:10 **19:3** 14:11; Yesa 34:10

4 Ε βοçε' bo bonyii le bo mbaanfίεε ncow bonεw ba noo mwεεm mvu mvuyuum mvu mvunεm mwεε mum gbwe γεν fokuse nya mbense wvu baay ê Nyo' wvù nu ε shii yî kawla le. Ε bó no gayte λε, “Fí enù nonεn. Mbense enù fô Nyo' le.”

5 Ε diεw mi mum buy fô kawla le gayte λε, “Ben bocii bò nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le, ben ebenseê Nyo' wesebeene, é ben bocii bò fane wvù κενεε è nu bo caan caan κενεε bo baay baay, enyaà mbense ê wvú.”

Nkaw bvujen bvù Waa Njee le

6 Ε me mbvuu nε n'yuw fίεε fimew ε fí nu diεwε diεw kebombom ke bonyii le ε fí yole diεwε joo yî gbwee ê ηκoη e, wamte diεwε jaη yî baykene bô mvunçay e λε, “Mbense enù fô Nyo' le, njefo Tata wesebeene wvù Nyo' wvù Κεηκε Mvunçay Mvunciim saake wase.

7 Beene elançanè, sakenè, nyaà mbense ê wvú, njefo kefew ke bvujen bvù Waa Njee le nu ε to wase, ε Jen nu ε wvú ε seyse wase εkolε kew.

8 Bó nu ε nya wase ndvu yî nu lemeleme yuule lawkene wvú ε tfume.” (Ndvu yin nu gee di teytey di bonyii bò è nu bo Nyo' le.)

9 Ε nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ê me λε, “Sançε fin fí λε, ‘Njon wvu baay nu wvu bonyii bò bó nu ε be bó λε bó eto fô ηkaw bvujen bvù Waa Njee le.’” Ε wvú bvuu gay ê me λε, “Bonjeme ban nu naa keçεεy bonjeme bo Nyo' le.” 10 Ε me mum nε ηgbwe bikaa biew e keenya n'wvum wvu baay ê nceendaa Nyo' wvun. Ε wvú gay ê me λε, “Fo wo ege nonεn κε. Me nu κε τεν wee lemme diεwε wo noo boom bo bwoo le bò leeme yî fίεε fí bó jemyi εκumε Jisos e. Ε nyaà n'wvum wvu baay ε è nu ê Nyo'. Fίεε fí bó jemyi εκumε Jisos fin * nu κε fí kebεε fí bonyii bo ntum Nyo' le to jemyi.”

Ε Waa Nyo' tum jem so bonyii bew bo bvuban e

11 Ε me nε n'yεn ε fowe ε yene, ε nyambala mi yî baa leeme. Ε wee wvù nu yî dvú le nu ε bó teηe λε Wee wvù Leeme yî Diεw ye le bô λε Wee Keçεεy, ε wvú ké no sumtene bonsaw bew κενεε tumte jem ye teytey. 12 Ε jise eye to nu diεwε leme di ηçuy e, ε bifo bi bvunfon e nu εfa jo wvú nteen. Wvú to κεηκε diee ε bó ε saη yî ye le ε wee mvu yaa nulo ekiεε dí εfey wvú κε. 13 Wvú to nu ε shfuse kekum kè defe ye le ε bó ε lese ê bilεεm e. Diee di bó to teηe wvú dvú nu λε Diεw Nyo'. 14 Ε bonyii bo jem e bo wonç wvu we le bii ê wvú εjim ε bó ε jise ndvú yi lemeleme, ε yî yuule baa nεn bvuu. 15 Nyo jem yî koole to buyte εmvu jo wvú ε è nu yî wvú nu ke eso bitum dvú emum esaake bí bô mvunçay mvu baay. Wvú nu ke ebvuse shém Nyo' wvù Κεηκε Mvunçay Mvunciim eduçε ê bonyii. Shém Nyo' yin nu yî ffuuke naa baay diεwε nsom fô bó somte mvuntam ε mbvuum buyte le. 16 Yî kekum kew e bô yî kebun e nu ε bó to saη diee diεw λε, “Nfon bonfon, noo Tata botata.”

17 Ε me mbvuu nε n'yεn nceendaa Nyo' mvu le ε wvú leeme εnte jo diuu. Wvú to leeme nonεn fuunçke mvunyiim mvunciim mvù bile we gayte λε, “Ben eto etaashe fô ηkaw wvu baay wvù Nyo' ge le. 18 Ben nu ke edie εçvun ε bonfon bô yo boçee bikuu bi bonyii bo jem e noo bonyii bò κεηκε mvunçay noo yo nyámbala bô bonyii bò bene yî, noo yo bonyii bocii bò nu bonfaw bô bò yaa nu κε bonfaw noo bonyii bo caan caan bô bo baay baay.” 19 Ε me mum n'yεn nyam yî bεmte bô bonfon bo yî nshe le noo bonyii bobole bo jem e ε bó taashe keetum jem bô wee wvù shilεε yî nyambala le noo bew bonyii bo jem e. 20 Ε jem κεw, ε wvú koo nyam yî bεmte ye bô wee wvù to mbiayte λε wen nu wee ntum Nyo'. Wee wvun nu wvù to ké no shee fwe dvu nyam

19:4 4:4, 6; 5:7; Mben 106:48 19:5 11:18; Mben 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 19:6 11:17; 14:2; Mben 47:5-10; 96:7-10; Saka 14:9 19:7 21:2 19:8 6:11 19:9 14:12; Yεsa 25:6; Mat 22:2; Luk 14:15-16; 21:5; 22:6 19:10 6:9; 22:8-9 * 19:10 Κενεε λε, “... fίεε fí Jisos jemyi fin ...” 19:11 4:1; 19:2; Mben 72:1-14; 98:9; Yεsa 11:4; Esek 1:1-3; Lem 7:56 19:12 1:14-15; 2:17 19:13 Yεsa 63:1-6 19:13 Jon 1:1 19:14 6:2-8, 11 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Yeli 25:30-31 19:16 17:14 19:17 Esek 39:4-5, 17-19 19:18 13:16 19:19 17:12-14; Mben 2:2; Esek 38:2-9, 14-16; Saka 14:2 19:20 13:1-2, 13, 15; 14:10; 20:10, 14; 21:8; Yεsa 30:33

yidvu, gee mwεεm mvu diuw wvù yumεen e. Mwεεm mvun nu mvù yí to læle bonyii bò kεηke nciise nyam yì bεmte yidvu ye le dvù, nyaa mbense wvu baay ê lan nyam yì bεmte yidvu. Wvù to nu ε tfume bó bofεε ban ε bó nu boyuum ê mamase yì è fiee ηguy bò mvunƙanƙa jò le. ²¹ E wvù wvù shilεε yì nyambala ye le mum gbwoce kebese ke bonyii le bò nyo jem yì to buyte εmvu jo wvù, ε mvunyiim mvunciim die ye bonyii bodvu no ηεyte lo.

20

Sa'yi bilum ntfuke

¹ E me mum nε n'yεn ε nceendaa Nyo' mvu shiile too fowe kεηke ken'yene ke kεntuke kè shiile nen ηoonη e, noo kebwee ke ncaw e ê wvù εbo. ² E wvù koo kεηguum ke nyam yì fieesene nyam joo le kiε kè è nu yo yì biyvuum e ye yì è nu dεwle bvuu nu Satan, kay bò ncaw wε le wvù enù yì dvù le egeen ebuy bilum ntfuke. ³ No wvù kay nonεn, mum tfume ê kεntuke kè shiile nen ηoonη e kiε, fen, mum lay diuw wvudvu le wvù enù jò, wvu le fo wvù ebvuu eghane læle bonyii bitum e, ke egeen ebuy no bilum bi ntfuke biε ke efey. Ejim jodvu nu ε bó nu ke ekase efay wvù ecine wvù le é wvù eghanci ke yì kefew e nen caan.

⁴ E me mbvuu nε n'yεn bokawla le, ε bonyii bò shiilεε yì dvù le nu bò bó nu ε nya bonsaw bò sawεen can yibole. E me n'yεn tεn biyoy bi bonyii bò bó to yuwyeε bvuushe bikuu nje bó to fewci ekume Jisos noo diεw Nyo' le. Bonyii ban nu bò to baa nya mbense wvu baay ê nyam yì bεmte ye bò lan ye, ε bó to baa ge tεn nciise nyam yì bεmte yidvu fojise kεnεε can yibole ke. Boban to nu ε kase tu dvù no saake bò bo Klistu yì bilum e ntfuke. ⁵ Bonyii bò to kaseε tu dvù ban nu ε fifin nu mbuy wvu yì kpwe le wvu fwe. Kε kebese ke bonyii le bò to kpwekεnεε wase to nu ε kase tu dvù ke, gεn buy no bilum bi ntfuke to feyεε. ⁶ Bonyii bò kεηke njon wvu baay bvuu yuule, nu bò kεηke bvudvu yì mbuy wvu yì kpwe le

wvu fwe wvun e. Kε kpwe yi bokaη bofεε bvuu kεηke mvunƙay ê bó we ke. Bó nu ke enu bocee ncese bo Nyo' le bò bo Mboyse wvù Nyo' to kawεε le, ε bó bó nu ke esaake egeen ebuy yì bilum e ntfuke.

Bó nu ke elεse Satan

⁷ Bilum bi ntfuke bin nu ke edioo ε fey, é bó efay Satan yew ncaw e, ⁸ é wvù emum ebuy eto eghane læle bitum bicii bi nu yì εbuw ε won yo εna le. Bitum bin nu Gog bò Magog. Wvù nu ke ebaance bó é bó eseysel keetum jem. Bó nu ke elone lo diεwe monshεem mo ê joo yi baay e. ⁹ Bó nu ke ebuy elen egeen yì nshε le egem bvudvuu bvuu bonyii bò è nu bo Nyo' le bò kelaante kè è nu fitele fiew. Geenεn, ηguy nu ke eshii fowe elεse lo bó. ¹⁰ Bó nu ke emum ekoo dεwle wvù to ghane læle bó, etfume ê mamase yì è fiee ηguy bò mvunƙanƙa jò le, fò nyam yì bεmte bò wee wvù to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' nu le. Bó nu ke eyene ηgew fó εntaη bò εmvunsheη sekecii se ηka.

Nsaw wvu fokemεse

¹¹ E me mum nε n'yεn kebwee ke kawla mvu le ε wvù baa lo, n'yεn tεn wee wvù to shiilεε yì dvù le. E εbule bò nshε nε fεε lo é wvù ejise lakεn, ε bó faηε yaa bvuu ye n mvù le bvudvuu le ke. ¹² E me n'yεn tεn bonyii bocii bò to nu ε kpwekεn wase le bo baay baay noo bo caan caan, ε bó leeme fwe dvu kawla. E bó yene boηwa', yene wvumvu ε è nu wvu εdiee ε bonyii bò kεηke nshii. E bó mum kεw no sumtene bonsaw bo bonyii bò to nu ε kpwekεn wase le, bii no gee di wee le to nu no bó saη ê boηwa' ba le. ¹³ E joo yi baay bvuse bonyii bò to kpwekεnεε wase jò ε bó to. E kpwe bò won boηkfu bvuse bobole bonyii bò to kpwekεnεε wase ε bó to tεn. E bó mum no sumtene nsaw wee bii fiεε fi wvù to geε le. ¹⁴ E bó mum tfume kpwe bò won boηkfu ê mamase yì è fiee ηguy jò le. Mamase yì é fiee ηguy jò yin nu kpwe yi bokaη bofεε. ¹⁵ E diee di wee le to baa nu ε bó ε saη ê ηwa' bonyii bò kεηke

20:1 10:1; 18:1; 9:1   **20:2** 12:3, 9   **20:4** 6:9; 13:15; Dan 7:9, 22; Luk 22:30; 1Kol 6:2   **20:6** 1:6; 2:11   **20:8** 13:14; Yosh 11:4; Esek 38:2, 10-12   **20:9** Ktj 2; 2Bfn 1:10, 12; Mben 78:68; Esek 38:22; 39:6   **20:10** 19:20   **20:11** 5:7; 6:14; 21:1; Mben 114:3, 7; Mat 24:35; 2Bi 3:10   **20:12** 3:5; 22:12; Dan 7:9-10   **20:12** Ksm 32:32   **20:14** 20:10; 1Kol 15:26; 2:11   **20:15** 3:5

nshii le, é bó tfume wvú ê mamase yì è fiee nguy jó yidvu le.

nguy bô mvunjan jó le. Ε fifin nu kpwe yi bokan bofεε.”

21

Ebulε ke kefe bô nshε yi fiε

¹ Ε me ne n'yεn wase ε è nu εbulε ke kefe bô nshε yi fiε le, njefo εbulε ke keyvuum bô nshε yi yvum to nu ε la wase, ε joo yi baay ten yaa bεε ke. ² Ε me n'yεn kelaante kè yuule kè è nu Jelusalem wvu fwε le ε kí ε buy fowe fô Nyo' le ε no shiile too nu diεwε jen e ε bó ε bosεn ε sufe keεgen nya ê dweese. ³ Ε me n'yuw ε diεw jemyi fô kawla le foweεwe le, “Ben etaa eyεn, fô Nyo' nu ke ecee nu wase bô bonyii. Wvú nu ke ecee bô bó. Bó nu ke enu bonyii bew, ε wvú wvù Nyo' kebεε nu bô bó, nu Nyo' wvubo. ⁴ Wvú nu ke esho misεm yicii ê bó εjise. Ke bonyii bεε ke ekpweε ke, ε ke fiεε fimew bεε ke enu dvú le bonyii soo bikuu kenεε beele kenεε kenjke nsase mvu ke, njefo mwεem mvù to shee nu, nu ε fey wase.”

⁵ Ε wvú wvuwe wvù to nu ε shii yì kawla le gay le, “Ben etaa eyεn, me nu enge mwεem mvunciim keseen é mvú etu mvunfεm.” Ε wvú bvuu gay ê me le, “Sanε fiεε fin ê ηwa' le, njefo bonjeme ban nu bo keεεy bô bonyii egεε bvufee yì dvú le.” ⁶ Ε wvú bvuu kase gay ê me le, “Fí nu ε ge wase ye. Ε nu me Alfa, ε è nu me Omega. Ε nu me Kenkεwεε, ε è nu me Kemεse. Wee wvù kendon yumte wvú nu ε me nu ηke enya wvú bô joo yì buyte fô nton joo yì nyaa nshii le é wvú ewu ε wvú baa law fiεε ke. ⁷ Wee wvù nu ke eso nu ε wvú nu ke ekenjke mwεem mvun mvunciim diεwεε bvushεw e. Me nu ηke enu Nyo' we, ε wvú nu waa wεm. ⁸ Geenεn ε bonyii bô gule mvuntelem noo bô nu sε mbee, noo bô buwyi mwεem noo bô yuwyi bonyii noo bô gee nnyεn kenjan noo bo nfim e noo bô bunlee bonyo' bomew noo bonyii bo mbiay e bocii, nu ε fibole nu ke enu ε è nu ê mamase yì è fiee

Jelusalem wvu fwε

⁹ Ε nceendaa Nyo' mvu ê ηgoo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi y bô to kenjke bintee bi bosooshwi y bì to nu ε yinεn bô bonjεw bosooshwi y bo εjim ba, ne to gay ê me le, “To é me enjεn endunjεε Jen wvù è nu kpwεε Waa Njee ê wo.” ¹⁰ Ε wvú mum jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, ε bee wvú gen fô kum mvu wvu baay e ε wvú defe ê we. Ε wvú dunjεε me kelaante kè yuule kè è nu Jelusalem, ε kí ε buy fowe fô Nyo' le ε no shiile too. ¹¹ Kí to shiile nonεn, ε n'yuu Nyo' baa yì dvú le lawkene diεwεε te dimew di lawkene di bó tenjε le Jasba, yuule nen sakasaka diεwε kenlεey e. ¹² Kelaante kedvu to kenjke ketaan ke baay ε kí defe ê we εke, ε dew nu yì ketaan kedvu le yuufe ncow fεε, ε bonceendaa bo Nyo' le yuufe ncow bofεε nu fô dew yidvu le. Bó to nu ε san εdiee ε dikfuu di Islael di yuufe ncow difεε yì dew ketaan yidvu le. ¹³ Dew yin to nu ê keba kè diuu sane le te, nu εweεwe te, nu εkuεku te, nu jò diuu seeyi te. ¹⁴ Eta yo kenffuy ke ketaan kedvu le to nu yuufe ncow εfaa ε bó ε san εdiee ε boom bo ntum e bo Waa Njee le bo yuufe ncow bofεε yì eta yodvu le.

¹⁵ Nceendaa Nyo' wvù to jemyi ê me to kenjke nfew εbo ε è nu kεman ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yεle. Nfew wvudvu to nu keefew kelaante kedvu bô dew ketaan noo bimbew bi ketaan e dvú. ¹⁶ Kelaante kedvu to nu bimbew binεw ε bí nu lenjεn bicii, ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee nu lenjεn. Ε wvú mum few kelaante kedvu bô kεman kew kiε ε kí buy bomay ntfuke bô gee tin (1,500). No wvú fewεε ε mbvuw bô bvundwee noo bvundee buy ke lenjεn. ¹⁷ Ε wvú few ten bimbew ε bí no nu ηkenjεn mbaanshe ncow yisoocan (36) yì kefiε le. Ε nceendaa Nyo' wvudvu to few bô nfew ε è nu ke wvù wee wvu wum ké

21:1 21:5; Yεsa 65:17; 2Bi 3:13   **21:2** 3:12; 19:7; 21:9–22:5; 22:17; Yεsa 52:1; Mat 22:2; Gal 4:26; Ibu 11:16; 12:22
21:3 7:15; Lεw 26:12; Esek 37:26–28; Saka 2:9; 2Kol 6:16   **21:4** 7:17; Yεsa 26:19; 35:10   **21:5** 5:7; 21:1; Yεsa 43:19; 2Kol 5:17; 19:9   **21:6** 1:8; 7:17; 22:1; Yεsa 55:1; Saka 14:8; Jon 7:37   **21:7** 2Sam 7:14; Esek 11:20   **21:8** 2:11; 19:20; 21:27   **21:9** Yεsa 54:1–17   **21:9** 15:1   **21:10** 17:3; Esek 40:2; Mat 4:8   **21:11** 21:18, 23; Yεsa 60:1–3, 19; Esek 43:2   **21:12** 7:5–8; Kenj 35:22–26; Ksm 28:21; Esek 48:30–35   **21:14** Ibu 11:10; Efe 2:20   **21:15** 11:1; Esek 40:3
21:16 Esek 48:16–17   **21:18** 21:11; Yεsa 54:11–12; Esek 28:13

no feeke dvú. ¹⁸ Bó to bom bimbew bidvu bô eta yò lumte yò bó teje ε Jasba, ε wunte kelaante kedvu nu ε bó bom bô ketwaa ke bigew e kè yεεle εkinεkin ε kí yuule nen sakasaka diεwε kenλεy e. ¹⁹ Bó to nu ε fee kenffuy ke kelaante kedvu le bô dikfuu di eta yò lumte le jεy jεy ε yó kenke ncóm jεy jεy. Di fwe to nu ε bó teje ε Jasba, ε di bii fó nu Safiya, ε di ditete nu Aget, ε di dinεw nu Emelaal, ²⁰ ε di ditin nu Oniks, ε di disooaan nu Kanilian, ε di disooshwiyy nu Klisolit, ε di nyan nu Belil, ε di bvuu ke nu Tobas, ε di yuufe nu Klisobles, ε di yuufe ncow dimwaan nu Jasint, ε di yuufe ncow difεε nu Ametist. ²¹ Dew ketaan yi yuufe ncow fεε yin nu ε bó to fε bô ejise ε ban yuufe ncow εfaa, ε bó joo jise di ban le dimwaan mum fele diuw ketaan dvú wvumwaan. Je yi εlaante jodvu to nu ε bó fε bô ketwaa ke bigew e kè yεεle εkinεkin, ε je yidvu yuule tosene diεwε kenλεy e.

²² Me nto mbaa n'yen yew ncese le ê kelaante kin e ke, njefo Tata Nyo' wvù Kenke Mvungay Mvunciim bô Waa Njee to nu wase yew ncese yi jó. ²³ Ke kelaante kedvu to bvuu kenke shiee diuu kenεε kpwee wvù ebaa jó ke, njefo n'yu Nyo' to nu wase n'yu wvu jó, ε Waa Njee nu wase ken'yeese ke jó. ²⁴ Bitum bicii nu ke elene wase ε è nu ê n'yu kelaante kedvu le, ε bonfon bo yí nshε le nu ke etoo bô bvukukε bvubole ê kelaante kin e. ²⁵ Ke bó nu ke eyuu eban dew ketaan ke kelaante kin e diuu dimwaan ke, njefo ke ekfun nu ke eyuu ejim jó ke. ²⁶ Bó nu ke etoo bô bvukukε noo kpaw wvu bitum bicii ê kelaante kin e. ²⁷ Geenε ke fiεε fi nu se fi yuule lo nu ke eley ê kelaante kin e ke. Ke wee wvù gee mwεεm mvù bemte kenεε wvù mbiayte mbiay nu ke eley jó ke. ε nu ke eley ke bonyii bô bó nu ε san ediee εbo ê ηwa' Waa Njee wvù bó san ediee ε bonyii bô kenke nshii le jó.

22

Joo yi nyaa nshii

21:22 11:17   **21:23** 22:5; Yεsa 60:1-2, 19-20; 24:23   **21:24** Mben 68:29; Yεsa 60:3   **21:25** Yεsa 60:11   **21:27** 21:8; 22:15; Yεsa 35:8; 52:1; Esek 44:9; 1Kol 6:9-10; 2Bi 3:13; 3:5   **22:1** 21:6; Esek 47:1-12   **22:2** 21:21; 2:7   * **22:2** Kenεε le, "... yumte dikfuu di mvuntam e yuufe ncow difεε yi kelum e."   **22:3** 7:15; Yeli 3:17   **22:4** 14:1; Mben 17:15; Mat 5:8   **22:5** 1:6; 21:23; Dan 7:18, 27   **22:6** 1:1; 10:7; 19:9; Lem 11:27-28; 13:1   **22:7** 3:11; 22:12, 20   **22:8** 1:9; 19:10   **22:10** Dan 12:4

¹ ε nceendaa Nyo' wvudvu mum dunçee me joo yi nyaa nshii ε yí buyte ekuse jo kawla Nyo' bô Waa Njee, ε yí booke yuule nen sakasaka diεwε kenλεy e. ² Yí to booke nonεn fele entelεn jo je yi ê kelaante kedvu le. Kete kè nyaa nshii to kuu biba bi joo yidvu le bicii. Kete kin to ké no yumte mvuntam bokan yuufe ncow bofεε yí kelum e, yumte kan mwaan mwaan yi kpwee le. * Bibε bi kete kin e to nu ncew yi bó fele bonyii bocii dvú. ³ Ke fiεε fi Nyo' nu ε jin nu ke enu ê kelaante kin e ke. ε nu ke enu kawla Nyo' bô Waa Njee jó. Bonyii bew bo lemme le nu ke enyaa mbense wvu baay ê wvù. ⁴ Bó nu ke eyene bvushiw bwew e, ε diee diw nu ke enu ε bó ε san fojise fo bó. ⁵ Ke ekfun bεε ke ejim jó ke, ε bó yaa bεε ke ebvuu eshieele n'yu wvù è nyaa ken'yeese kenεε diuu ke, njefo Tata Nyo' nu ke enu n'yu wvubo. Bó nu ke esaake diεwε bonfon e sekeci se ηka.

Jisos too nfew caan

⁶ ε nceendaa Nyo' wvudvu gay ê me le, "Bonjeme ban nu bo keεy bô bonyii egεε bvufee yi dvú le. Tata wvù è nu Nyo' biyoy bi bonyii bew bo ntum e nu ε tum nceendaa we le wvù eto edunçee ê bonyii bew bo lemme le, fiεε fi kenke keeke ekooy nfew caan." ⁷ Jisos gayte le, "Ben eyuw, me ntoo nfew caan." Njon wvu baay nu wvu wee wvù nu ε gee ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bô nu ê ηwa' wvun e.

⁸ Me wvù Jon nu wee wvù to yuwεε bvuu yen mwεεm mvun e mvunciim. ε me ndioo n'yuw mbvuu n'yen mvú le nonεn, ηgbwe bikaa bi nceendaa Nyo' wvù to dunçi mwεεm mvudvu le ê me, keenya n'wvum wvu baay ê wvù. ⁹ Geenε, ε wvú gay ê me le, "Fo wo emom ke. Me nu ke ten wee lemme diεwε wo noo boom bo bwoo le bô è nu bonyii bo ntum Nyo' le noo bonyii bô gεεle bonjeme bo ê ηwa' wvun e. ε nyaa n'wvum wvu baay ε è nu ê Nyo'."

¹⁰ ε nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ê me le, "Fo wo enyile ntum Nyo' wvun wvù

è nu bonjeme bò nu ê ηwa' wvun e κε, njefo kefew kè mvù nu ekooy nu wase nceencee. ¹¹ Wee wvù gee mwεεm mvù befe egeè κε mwεεm mvù befe, é wee wvù gee nnyεn egeè κε nnyεn. Wee wvù gee fiεε fi λη egeè κε fiεε fi λη, é wee wvù yuule emεy κε eyuulè.”

¹² Jisos gayte λε, “Ben eyeke eyuw, me ntoo nfew caan. Ε me ntoo bò nlawma keenlaw wee tfuu dvù mbii no gee diew nu.

¹³ Ε nu me Alfa, ε è nu me Omega. Ε nu me Fwe, ε è nu me Ejimε. Ε nu me Kenkεwce, ε è nu me Kemεse.”

¹⁴ Njon wvu baay nu fô bonyii bò nu ε cukε ndvù yibole, wvu λε è nulo é bó ke eley fô diuw ketaan e egen ê kelaante kedvu le, bò wvu λε bó ke ekeηke bvudvuu keedie fô kete kè nyaa nshii le. ¹⁵ Bonyii bò nu ke emεy εκfun jo ketaan nu bò gee diεwε bwé le bò bo nfm e noo bò gee nnyεn kenjan noo bò yuwyi bonyii noo bò bunlee bonyo' bomew, naa noo bonyii bò koonke mbiay, mbiayte mbiay e.

¹⁶ “Me wvù Jisos nu ε ntum nceendaa wεm fô ben e keejeme mwεεm mvun mvù

gene fô bintaashε bi bonyii bo mbee le. Me nu Wan bò Biay yì san ê kfuu di Nfon Dawe le, ε è nu me Jon yi Law e.”

¹⁷ Keyoy ke Nyo' le bò Jen gayte λε, “To!” Naa yεε wvù yuuke gay tεn λε “To!” Wee wvù kendon yumte wvù eto, é wee wvù shieele eto, é wvù ekeηke joo yì nyaa nshii ε wvù baa law fiεε κε.

Ntefe wvu fokemεse

¹⁸ Me nciise ê wee tfuu wvù yuuke ntum Nyo' wvù è nu bonjeme bò buyte ê ηwa' wvun e λε, é wee mom lo ε bise fiεε yì dvù le, é Nyo' ke ebise bonεw bò bó nu ε jeme ê ηwa' wvun e yì ye le. ¹⁹ Wee é mom ε bvuse fiεε ê bonjeme bò buyte ê ηwa' wvun e bò è nu ntum Nyo', tu κε Nyo' yaa nu ke ecinε é wvù ekeηke kew keba ke kete kè nyaa nshii le bò kew keba ke kelaante kè yuule le kè bó nu ε san ê ηwa' wvun e κε.

²⁰ Wee wvù jemyi ekumε mwεεm mvun gayte λε, “Yì keceey e, me ntoo nfew caan.” Fí enù nonεn. Tata Jisos, to! ²¹ Tata Jisos ebuw ben bocii bò è nu bonyii bo Nyo' le. Fí enù nonεn.